

ชุดอารยธรรม
ตะวันออก

Introduction to
Oriental
Civilizations

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ภาค ๔-๕

จำนงค์ ทองประเสริฐ

แปลจาก

Sources of Chinese Tradition

Wm. Theodore de Bary, Editor

ราชบัณฑิตยสถาน

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๑๐

จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๘

จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน ภาค 4-5.

1. จีน -- ความเป็นอยู่และประเพณี.

2. วัฒนธรรมจีน. I. จ้านกั ทงประเสริฐ, ผู้แปล.
II. ชื่อเรื่อง.

390. 0951

ISBN 974-8122-71-9

แบบปก

สมชาย สหวิศิษฐ์

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทำพระจันทร์ กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทร. ๒๒๔-๘๒๑๔, ๒๒๑-๘๘๔๒ โทรสาร ๒๒๔-๘๒๑๔ พ.ศ. ๒๕๓๘

คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ ๒

หนังสือ “ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน” ซึ่งราชบัณฑิตยสถานได้มอบให้นายจันทวงศ์ ทองประเสริฐ แปลและเรียบเรียงจากหนังสือ Sources of Chinese Tradition ฉบับของ Columbia University Press และราชบัณฑิตยสถานได้ตีพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ นั้น ได้จำหน่ายหมดไปนานแล้ว ราชบัณฑิตยสถานพิจารณาเห็นว่า หนังสือชุดนี้ยังมีผู้เรียกร้องให้จัดพิมพ์ใหม่ เพราะเป็นหนังสือที่มีคุณค่าในการศึกษาขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีของประเทศเพื่อนบ้านที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมไทยอยู่มาก จึงได้ติดต่อกับมูลนิธิเอเชียเพื่อเจรจาขออนุญาตจากสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ดังที่ได้เคยปฏิบัติมาแล้วในครั้งก่อน ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือจากมูลนิธิเอเชียเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ ราชบัณฑิตยสถานได้ตีพิมพ์ตามต้นฉบับเดิมทุกประการ แต่ได้แยกพิมพ์ออกเป็น ๒ เล่ม เพื่อให้หนังสือมีขนาดใกล้เคียงกัน.

(ศาสตราจารย์ ดร.นุชพฤษ จางามระ)

นายกราชบัณฑิตยสถาน

ราชบัณฑิตยสถาน

สิงหาคม ๒๕๓๘

สารบัญ

	หน้า
คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ ๒	(๑)
ภาค ๔ การฟื้นฟูลัทธิขงจื้อ	๕๐๙
บทที่ ๑๘ : ผู้นำการฟื้นฟูลัทธิขงจื้อ	๕๑๓
บทที่ ๑๙ : การฟื้นฟูลัทธิขงจื้อในสมัยราชวงศ์ซ่ง	๕๓๘
บทที่ ๒๐ : ลัทธิขงจื้อใหม่ : ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล	๖๑๑
บทที่ ๒๑ : ลัทธิขงจื้อใหม่ : สำนักจิตหรือสหัชญาณ	๖๕๘
บทที่ ๒๒ : การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื้อสมัยหลังๆ	๖๘๐
บทที่ ๒๓ : ศาสนาที่คนนิยมนับถือมากและสมาคมลับ	๗๒๗
ภาค ๕ จีนกับโลกใหม่	๗๕๗
บทที่ ๒๔ : จีนเปิดประตูให้ตะวันตก	๗๕๙
บทที่ ๒๕ : อาณาจักรสวรรค์ของพวกเขาได้แผ่	๗๗๖
บทที่ ๒๖ : การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกเขาแมนจู	๘๐๑
บทที่ ๒๗ : การปฏิวัติของคณะชาติ	๘๕๘
บทที่ ๒๘ : ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมใหม่	๙๑๓
บทที่ ๒๙ : ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน	๙๕๘
ดรรชนี :	๑๐๔๗

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ภาค ๔

การฟื้นฟูลัทธิขงจื้อ

พ.ศ.

๑๑๓๒-๑๑๖๑

สมัยราชวงศ์สุย

ประมาณ พ.ศ. ๑๑๕๐

ค้นพบบล็อกแม่พิมพ์

๑๑๔๙

ตั้งตึก **จินซือ** ขึ้น

๑๑๕๓

ระบบการขยายคลองสมบูรณ์

๑๑๕๕-๕๗

การโฆษณาต่อต้านโคกูเรียที่ต้องลงทุนมาก

๑๑๖๑

จักรพรรดิแห่งราชวงศ์สุย องค์ที่สองถูกทหารและข้าราชการที่ไม่พอใจปลงพระชนม์ ; ตั้งราชวงศ์ถังขึ้น

๑๑๖๑-๑๔๔๙

สมัยราชวงศ์ถัง

๑๑๗๐-๑๑๙๒

รัชสมัยจักรพรรดิไท่ซุง

พุทธศตวรรษที่ ๑๒

ได้พัฒนาระบบการสอบคัดเลือกข้าราชการพลเรือนต่อไปอีก ได้นำเอาระบบการเวนคืนที่ดินมาเป็นของรัฐ และการแบ่งที่ดินตามขนาดของครอบครัวมาใช้

๑๒๒๐-๑๒๔๘

รัชสมัยจักรพรรดิหวู

๑๒๙๘

เกิดขบถอันลู่ซาน

๑๓๒๓

ได้นำเอาระบบการเก็บภาษีปีละสองครั้งของหยางเยียน (Yang Yen : พ.ศ. ๑๒๗๐-๑๓๒๔) มาใช้

๑๓๔๖

ฮั่น-ยิว (Han Yü) สร้างอนุสาวรีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

๑๓๕๑

บ่อจิ่วอี้ (Po Chü-i : พ.ศ. ๑๓๑๕-๑๓๘๙) สร้างอนุสาวรีย์เป็นที่ระลึกที่ทำความกลมกลืนกันในเรื่องพิธีพรรณธัญญาหารได้

๕๑๐

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

๑๓๖๗	ฮั่นยิว (Han Yü : พ.ศ. ๑๓๒๙-๑๓๖๗)
๑๓๘๘	การปราบปรามพระพุทธศาสนาอย่างเป็นทางการ
๑๔๒๓	ฮวงเซา (Huang Ch'ao) ทำลายเมือง ชางอัน (Ch'ang-an)
๑๔๕๐-๑๕๐๓	ยุคนั้นแตกสลายหลังจากสิ้นราชวงศ์ถังแล้ว
๑๔๗๕	เริ่มพิมพ์หนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับทั้งเก้าชิ้นเป็นครั้งแรก
๑๕๐๓-๑๕๒๒	สมัยราชวงศ์ซ่ง (ซ่ง)
พุทธศตวรรษที่ ๑๖	ยุคฟื้นฟูลัทธิขงจื้อ ฟันจงเยียน (Fan Chung-yen) ฮุยวัน (Hu Yüan) โอวหยางลิว (Ou-yang Hsiu) ซูสึน (Su Hsün) เซาหฺยุง (Shao Yung) โจวตุนหยี่ (Chou Tun-yi) ซือหม่ากวาง (Ssu-ma Kuang) จังไส (Chang Tsai) หวางอันชือ (Wang An-shih) เจิงเฮา (Ch'eng Hao) เจิงหยี่ (Ch'eng Yi) ซูฉือ (Su Shih)
๑๕๙๘	เริ่มมอบตำแหน่ง กง ผู้ศักดิ์สิทธิ์แก่ผู้สืบสายขงจื้อ
๑๖๑๒	หวางอันชือเป็นอัครมหาเสนาบดี
๑๖๒๙	ซือหม่ากวางเป็นอัครมหาเสนาบดี
๑๗๐๙	เจิงเจียว (พ.ศ. ๑๖๕๑-๑๗๐๙) เป็นผู้รวบรวมหนังสือท่งจื่อ (T'ung chih)
๑๗๕๓	จูสี (Chu Hsi : พ.ศ. ๑๖๗๓-๑๗๕๓)
๑๗๗๐	มองโกลทำลาย ซีเสีย (Hsi-hsia) เจงกิสข่านสวรรคต
๑๘๐๓-๑๙๑๑	สมัยราชวงศ์หยวน (Yüan) ซึ่งเป็นมองโกล
๑๘๕๖	รัฐบาลมองโกลนำเอาระบบการคัดเลือกข้าราชการพลเรือน โดยอาศัยหนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับในลัทธิขงจื้อเป็น หลักมาใช้
๑๘๖๒	หม่าตวนหลิน (Ma Tuan-lin : ประมาณ พ.ศ. ๑๗๙๓-๑๘๖๒) ได้รวบรวมหนังสือเหวินเซียนท่งเก๋ (Wen-hsien t'ung k'ao) ขึ้น

การฟื้นฟูวัฒนธรรมจีน

๕๑๑

๑๙๑๑-๑๙๑๗	สมัยราชวงศ์หมิง
๑๙๕๙	จูสีแต่งหนังสืออธิบายหนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับและข้อเขียนของลัทธิขงจื้อใหม่อื่น ๆ ที่ได้ตีพิมพ์ขึ้นภายใต้อำนาจรับผิดชอบของจักรพรรดิหยงหลือ (Yung-lo)
๑๙๗๖	สิ้นสุดการสำรวจหมู่เกาะทะเลใต้ทางเรือ
๒๐๖๓	ตั้งสถานทูตโปรตุเกสที่ปักกิ่ง
๒๐๗๒	หวางยางมิ่ง (Wang Yang-ming : พ.ศ. ๒๐๑๕-๒๐๗๒)
๒๑๒๕	มัดเตโอ ริจจิ (Matteo Ricci) ที่มาเก๊า
๒๑๔๗	ตั้งสถาบันต่งหลิน (Tung-lin) ขึ้น คนก่อตั้งที่สำคัญคือกุเซี่ยนเฉิง (Ku Hsien-ch'eng) : พ.ศ. ๒๐๙๓-๒๑๕๕)
๒๑๘๗-๒๔๕๕	สมัยราชวงศ์ชิง (Ch'ing : ชิง)
๒๒๐๕-๒๒๖๕	รัชกาลพระเจ้าคังสี (K'ang-hsi)
๒๒๐๕	ปรัชญาเมธีและนักประวัติศาสตร์สมัยราชวงศ์หมิง (Ming) ชื่อ ฮวงซุงสี (Huang Tsung-hsi : พ.ศ. ๒๑๕๓-๒๒๓๘) ได้แต่งหนังสือชื่อ "แผนการสำหรับเจ้าชาย" ขึ้น
๒๒๒๕	กุเยี่ยนหวู (Ku Yen-wu : พ.ศ. ๒๑๕๖-๒๒๒๕) นักศึกษาชั้นนำเป็นคนคนเดียวกับนักศึกษาของฮั่น
๒๒๓๕	หวางฟูจื่อ (Wang Fu-chih : พ.ศ. ๒๑๖๒-๒๒๓๕) เป็นผู้ที่จงรักภักดีต่อราชวงศ์หมิง และเป็นนักเขียนที่ต่อต้านแมนจู
๒๒๗๙-๒๓๓๘	รัชกาลพระเจ้าเฉียนหลง (Ch'ien-lung) ได้รวบรวมตั้งหอสมุดเก็บต้นฉบับของราชสำนักขึ้น
๒๓๒๐	ไต้เจิน (Tai Chen : พ.ศ. ๒๒๖๗-๒๓๒๐) ผู้เป็นปรัชญาเมธีและผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับหนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับ
๒๓๕๙	จฺยฺจฺ (Ts'ui Shu : พ.ศ. ๒๒๘๓-๒๓๕๙) นักประวัติศาสตร์ที่ชอบวิพากษ์วิจารณ์
๒๔๙๒	หววนยฺว่น (Juan Yüan : พ.ศ. ๒๓๐๗-๒๓๙๒) ผู้ที่ชอบเล่นหนังสือเก่า ๆ และผู้อุปถัมภ์การให้ทุนการศึกษา

บทที่ ๑๘

ผู้นำการฟื้นฟูลัทธิขงจื้อ

ถ้าหากว่าอารยธรรมจีนทุกวันนี้จะดูเหมือนว่าเกือบเป็นอย่างเดียวกันกับวัฒนธรรมแบบขงจื้อแล้ว เราก็จำเป็นต้องนึกถึงการที่ประเทศจีนได้ตกอยู่ในมนต์สะกดของพระพุทธศาสนาและลัทธิเต๋าเป็นเวลาตั้งหลายร้อยปีด้วย เป็นเวลาเกือบ ๘๐๐ ปี นับตั้งแต่ความหายนะของราชวงศ์ฮั่น (พ.ศ. ๗๖๓) จนกระทั่งถึงสมัยรุ่งเรืองของราชวงศ์ซ่ง (พ.ศ. ๑๕๐๓) วัฒนธรรมจีนได้มีความละม้ายคล้ายคลึงกับพระพุทธศาสนาอย่างมากทีเดียว ซึ่งประชาชนเพื่อนบ้านที่ยังเจริญน้อยกว่า เช่น ญี่ปุ่น และเกาหลีได้เอาวัฒนธรรมจีนและพระพุทธศาสนาไปปะปนกันและคิดถึงประเทศจีนสมัยราชวงศ์ถังที่เกรียงไกร ซึ่งเป็นเป้าหมายแห่งโลกอารยะว่าเป็น “พุทธเกษตร” มากกว่าที่จะเป็น “ขงจื้อเกษตร” เสียอีก ศูนย์กลางการศึกษาที่มีชื่อเสียงที่นักธุรกิจได้เดินทางมาสู่จากที่ไกลนั้นก็คือวัดที่สำคัญ ๆ ทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นสถานที่ที่ชาวจีนที่มีจิตใจสูงที่สุดบางคนหมกมุ่นอยู่กับการสอนและการพัฒนาสำนักปรัชญาทางพระพุทธศาสนาใหม่ ๆ ขึ้นมา งานสำคัญทางด้านศิลปะและสถาปัตยกรรมที่ประทับใจผู้มาเยือนบางท่านด้วยความตระการตาตระการใจของจีนนั้นมักจะเป็นอนุสาวรีย์ที่สร้างถวายพระพุทธเจ้า จนกระทั่งปลายยุคนี้ ในหมู่พวกที่นับถือลัทธิขงจื้อไม่ปรากฏว่ามีผู้ที่มีจิตใจที่อยู่ในขั้นหนึ่งแม้แต่คนเดียวที่จะสามารถต่อต้านความเจริญเป็นเด่นอยู่ก่อนของพวกเขาปรัชญาเมธีทางพระพุทธศาสนา หรือทำให้ลัทธิเต๋าซึ่งได้รับความสนับสนุนจากราชสำนักถึงอย่างป็นทางการนั้นก้าวหน้าช้าลงเลย

ความจริงเราอาจพูดได้ว่าในยุคนี้นักศึกษาในลัทธิขงจื้อมากมาย แต่ตามความเป็นจริงแล้วไม่มีผู้ที่นับถือลัทธิขงจื้อเลย นั่นคือบุคคลที่ยึดมั่นอยู่กับคำสอนของขงจื้อในฐานะที่เป็นลัทธิที่เด่นที่ทำให้พวกเขาแยกตัวออกจากผู้อื่น ความรู้สึกเกี่ยวกับลัทธิที่ถูกต้องแท้จริงนั้นมาสำคัญกว่านั้นมาก และก็มีต่อบุคคลที่เป็นนักปราชญ์เพียงเล็กน้อยเท่านั้นเอง ประชาชนส่วนมากนับถือขงจื้ออยู่ที่บ้านหรือไม่กี่ที่ที่ทำงาน แต่ข้อนี้มิได้กีดกันพวกเขาไม่ว่าจะเป็นชนชั้นสูงหรือต่ำจากการที่จะหันไปหาพระพุทธศาสนาหรือลัทธิเต๋าซึ่งถูกกับความต้องการทางด้านจิตใจหรือทางสุนทรียภาพของเขาเลย

ทั้งยังเป็นที่น่าประหลาดอีกว่า ถ้าลัทธิขงจื้อไม่ต่อสู้กับฝ่ายตรงข้ามในศาสนพิภพแล้ว พวกเขาก็จะไม่สามารถแทนที่ฝ่ายตรงข้าม ไม่ว่าจะเป็นในวงสังคมหรือวงการเมืองได้ แม้จะอยู่ในรูปแบบที่แบบบางและไม่มีการเคลื่อนไหวมากนักนั้น แต่ลัทธิขงจื้อก็ยังคงเป็นปรัชญาการเมืองที่มีผู้ยอมรับนับถือกันอยู่นอกเหนือไปจากที่ทำหน้าที่เป็นกฎหมายด้านจริยศาสตร์ทั่ว ๆ ไป ระบบครอบครัวและระบบขุนนางในราชสำนักได้ทำให้คำสอนของขงจื้อมีชีวิตชีวาอยู่ในระหว่างสมัยต่าง ๆ เหล่านี้ จนกว่า

๕๑๔

บ่อยเกิดลัทธิประเพณีจีน

ความสมเหตุสมผลและความถูกต้องเรื่องกันที่มีต่อความคิดที่กว้างขวางกว่าแห่งคำสอนในลัทธิขงจื๊อ จะได้รับการยืนยันอีกครั้งหนึ่งจากจิตใจที่กระฉับกระเฉงมากกว่า

วิธีที่สำคัญที่ทำให้คำสอนยังยืนอยู่เป็นนิรันดร์ก็คือระบบการสอบคัดเลือกข้าราชการพลเรือน ในสมัยราชวงศ์ถัง ระบบนี้ได้กลายเป็นระบบที่มีการจัดแจงได้ดีกว่าและมีการบริหารที่มีประสิทธิภาพมากกว่าแต่ก่อน และเรื่องที่เป็นมูลฐานทั้งหลายก็ยังคงเป็นหนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับของขงจื๊อ อยู่นั่นเอง (เพราะราชสำนักอ้างว่าสืบเนื่องมาจากเล่าจื๊อ แต่ทว่ามีการสอบไล่อยู่แบบเดียวเท่านั้น ที่ใช้ความรู้เกี่ยวกับตำราในลัทธิเต๋าเป็นหลัก) พุทธศาสนิกชนทั้งหลายอาจได้รับความโปรดปรานจาก กษัตริย์บ้างเป็นบางครั้งเป็นคราว ทำให้กษัตริย์ถวายความอุปถัมภ์ในการก่อสร้างถาวรวัตถุทาง ศาสนาทั้งหลายหรือก็โดยการทำให้กษัตริย์เสด็จไปร่วมในพิธีวิธดองที่พิเศษต่าง ๆ ภิกษุบางรูปบาง คราวก็ดำรงตำแหน่งสูง ๆ ในวงราชการ พระพุทธศาสนาเองซึ่งเป็นทั้งปรัชญาและศาสนายังคงแสวง หาวิธีที่จะอยู่เหนื่อการเมือง และมีได้ให้อะไร ไม่ว่าจะเป็นในโครงการทางด้านการเมืองหรือหลักการ ขึ้นมูลฐานสักชุดหนึ่ง ซึ่งอาจใช้ในระบบการสอบไล่ได้เลย เพราะฉะนั้นบุคคลส่วนใหญ่ที่มีการศึกษา ตรงตามความต้องการกับระบบการรับราชการพลเรือนอันเป็นทางสายสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ทางฝ่ายโลก ในประเทศจีนนั้นจึงได้ยอมจำนนต่อหลักสูตรซึ่งในหลักสูตรนี้ตำแหน่งแห่งหนังสือ จินตกวีนิพนธ์แบบฉบับของขงจื๊อยังคงดำรงอยู่โดยไม่มีใครท้าทายได้ สำหรับคนส่วนมาก การศึกษา หนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับทำหน้าที่เป็นคู่มือวิธีที่จะทำให้ได้รับสิทธิ์ที่แสดงถึงความสามารถในด้าน ภาษา สำหรับบางคน การศึกษานี้ทำให้เขามีขุมคลังนิทานประวัติศาสตร์และสุภาษิตที่เพราะ ๆ เป็น คติกินใจซึ่งอาจนำมาใช้ในวงธุรกิจของรัฐบาลได้

ธรรมชาติแห่งความเป็นบัณฑิตแบบลัทธิขงจื๊อในสมัยราชวงศ์ถังได้สะท้อนให้เห็นหน้าที่ ที่มันได้รับไว้ใช้ระบบขุนนางอยู่ พวกนักปราชญ์ที่วางท่าทางแบบนักศึกษาจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับสมัย ราชวงศ์ฮั่นได้อุทิศตนเองให้กับการเขียนคำอธิบายตำราและคำอธิบายภาษาและความคิดในตำราซึ่ง ทำให้มีคัมภีร์ลัทธิขงจื๊อที่ได้นำมาใช้ในการสอบมาดฉบับยิ่งขึ้น ในด้านความเห็นของบัณฑิตทั้งหลาย งานนี้นับว่าสำคัญมากและในงานนี้เรายังได้พบประจักษ์พยานเฉพาะการศึกษาที่เต็มไปด้วยความ ระมัดระวังเท่านั้น มิได้พบความคิดในเชิงสร้างสรรค์เลย แต่ในการดำเนินธุรกิจของรัฐอย่างแท้จริงนั้น เราอาจมองเห็นวิธีที่ลัทธิขงจื๊อมีอิทธิพลต่อความคิดในเรื่องการเมืองและการเศรษฐกิจที่มีชีวิตชีวาอยู่ ในสมัยนั้น ๆ เรื่อยมาได้เป็นอย่างดีทีเดียว ปัญหาใหญ่ ๆ ที่ราชวงศ์ฮั่นได้เคยผจญมาแล้วนั้นได้มา เผชิญหน้าราชวงศ์ถังด้วยเหมือนกัน และราชวงศ์ถังก็ได้แสดงตัวเองว่ามีวิสัยสามารถในการที่จะ ปฏิบัติการได้เข้มแข็งเด็ดขาดมากที่สุดทีเดียว ตัวอย่างเช่น ในตอนที่มีการเปลี่ยนราชวงศ์ใหม่ ลัทธิขงจื๊อ ก็มีอยู่ในโครงการโอนที่ดินมาเป็นของรัฐ และจัดสรรที่ดินใหม่ ซึ่งในระบบนี้ได้มีระบบเกี่ยวกับการ เก็บภาษีและระบบการเกณฑ์ทหารทั้งหมด ระบบทั้งสองนี้นับว่าเป็นระบบที่มีการปฏิบัติงานอย่างมี ชีวิตชีวามากที่สุดของประเทศ ระบบทั้งสองนี้เป็นที่ประทับใจมากจนกระทั่งทั้งญี่ปุ่นและเกาหลีได้ ลอกแบบเอาไปใช้เกือบทั้งหมด

ผู้นำการฟื้นฟูพลวัติขงจื้อ

๕๑๕

เมื่อพิจารณาถึงความสำคัญแห่งมาตรการเช่นนั้นที่มีสืบต่อมาในการพัฒนาสังคมจีนแล้ว เราจะหยุดตรงการนำเอาฝ่ายตรงข้ามทางด้านพุทธิปัญญาแบบขงจื้อเองขึ้นมาพิจารณา ตัวอย่างทำนองนั้นเกี่ยวกับการปฏิรูปทางการเมืองในสมัยราชวงศ์ถัง และตรงเรื่องที่ขงจื้อเข้ามาเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เห็นจากทัศนคติที่แตกต่างกันสามประการ

การโต้เถียงกันเรื่องคัมภีร์ในสมัยราชวงศ์ถัง

ในตอนกลาง ๆ สมัยราชวงศ์ถัง (พ.ศ. ๑๑๖๒-๑๔๔๙) นั้น ระบบการถือกรรมสิทธิ์ที่ดินเท่า ๆ กันที่ผู้ตั้งราชวงศ์นำเอามาใช้นั้นได้เสื่อมลงอย่างมากมาทีเดียว การยกเลิกสมบัติส่วนตัวอย่างแท้จริงและการห้ามขายที่ดินด่อนั้นได้พิสูจน์ให้เห็นว่าไม่อาจที่จะบังคับใช้ได้ และเป็นเวลาหลายปีทีเดียวที่การมุ่งมั่นที่จะเป็นเจ้าของที่ดินได้ทวีมากขึ้นอย่างมั่นคง ทั้ง ๆ ที่จะไม่ได้รับอนุมัติอย่างถูกต้องตามกฎหมายก็ตาม ผลที่ได้รับโดยตรงก็คือว่าระบบภาษีซึ่งได้เคยยืนยันเก็บตามโครงการครอบครองที่ดินนั้นได้กลายเป็นเรื่องที่ยากที่จะบริหารยิ่งขึ้น หลีกเลียงได้ง่ายยิ่งขึ้น และดังนั้นจึงทำให้รัฐบาลเก็บภาษีอากรได้น้อยลง ในที่สุดเมื่อปี พ.ศ. ๑๓๒๓ ก็ได้นำเอาวิธีการเก็บภาษีอากรใหม่มาใช้ ทั้งนี้โดยคำแนะนำของรัฐบาลหยางเยียน (Yang Yen : พ.ศ. ๑๒๗๐-๑๓๒๔)

นอกจากจะทำให้การเก็บภาษีสะดวกมากขึ้นแล้ว ระบบการเก็บภาษีปีละสองครั้งของหยางเยียนยังเป็นที่ทำให้รัฐบาลทำงานงบประมาณการรับ-จ่ายของรัฐบาลเข้ามาใช้เป็นครั้งแรกด้วย หลังจากที่มีประมาณการค่าใช้จ่ายของรัฐบาลท้องถิ่นและรัฐบาลกลางแล้ว แต่ละภูมิภาคก็จะได้รับการประเมินโควตาแห่งทุนที่ต้องการ ซึ่งจะต้องแบ่งส่นปันส่วนกันตามความจำเป็นแห่งสถานะในท้องถิ่นนั้น ๆ ข้อนี้ยังหมายถึงการเอาระบบเงินตรามาใช้เป็นฐานสำหรับการเก็บภาษีอากรเป็นครั้งแรกด้วย ได้มีการยกเลิกการเก็บภาษีอากรแบบอื่น ๆ ทั้งหมด และระบบนี้ก็มีผลเป็นสองงวดคือในระหว่างต้นฤดูร้อนกับปลายฤดูสุราศ

แม้ว่าจะมีความสำเร็จในโครงการการปฏิรูปและความจริงที่ว่าระบบการเก็บภาษีปีละสองครั้งของหยางเยียนจะได้มีการใช้ปฏิบัติกันเรื่อยมาเป็นเวลาหลายร้อยปีก็ตาม แต่หยางเยียนซึ่งต้องได้รับความเดือดร้อนเพราะโชคชะตาได้พลิกจากหน้ามือเป็นหลังมือในทันทีทันใดและทำให้ตำแหน่งใหญ่โตที่ท่านดำรงอยู่ต้องสั่นคลอนนั้น ในปีต่อมาได้ถูกเนรเทศและถูกบังคับให้ทำอัตวินิบาตกรรม

หยางเยียน

จดหมายเหตุความทรงจำที่เสนอให้เก็บภาษีปีละสองครั้ง

ข้อความต่อไปนี้ได้คัดมาจากหนังสือ **ประวัติศาสตร์ใหม่แห่งราชวงศ์ถัง** ที่อธิบายถึงเงื่อนไขต่าง ๆ ที่หยางเยียนแสวงหาเพื่อแก้ไขและการแก้ปัญหาที่ท่านได้เสนอขึ้นมา

(จาก ฉันทังตง, ๑๔๕ : ๑๓๑-๑๔๑)

๕๑๖

ปดเกิดลัทธิประเพณีจีน

เมื่อได้มีการกำหนดตั้งกฎมนเฑียรบาลขึ้นก็ได้มีการเก็บภาษีที่ดิน ภาษีแรงงานสำหรับบุคคลที่มีร่างกายสมบูรณ์ และภาษีผ้าสำหรับครอบครัวขึ้น ในยุค **โกยว๋าน** (K'ai yüan : พ.ศ. ๑๒๕๖-๑๒๘๔) บ้านเมืองมีความสงบสุขและอุดมสมบูรณ์ เจ้าพนักงานสรรพากรก็ไม่ต้องอยู่จนตึก การใช้กฎหมายก็ไม่เข้มงวดกดขี่อะไรนัก เมื่อประชาชนได้พอพหรือตายลง สมบัติที่เป็นที่ดินก็เปลี่ยนมือ (เป็นการฝ่าฝืนการประกาศห้ามขายที่ดิน) คนจนก็รุ่งเรืองขึ้นมา คนมั่งมีก็ตกต่ำลงไป ไม่มีอะไรเหมือนก่อน ๆ เลย คณะกรรมการสรรพากรได้เสนอตัวเลข (ประชากรที่จะต้องเสียภาษีอากร) ที่พ้นสมัยแล้วต่อศาลปีแล้วก็ปีเล่า

(เมื่อว่าตามกฎหมายข้อบังคับแล้ว) พวกที่ถูกส่งไปพิทักษ์รักษาชายแดนนั้นได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีที่ดินและภาษีแรงงานเป็นเวลาหกปีหลังจากที่พ้นจากประจำการแล้ว ในฐานะที่จักรพรรดิ **ฉว๋านซุง** (Hsüan-tsung) ยุ่งอยู่กับการณรงค์หาเสียงเพื่อต่อต้านพวกคนป่าเถื่อนนั้น บุคคลส่วนมากที่ส่งไปประจำตามชายแดนมักจะตายหมด แต่พวกแม่ทัพนายกองที่อยู่ตามชายแดนมักจะบิดบังความจริงและมีได้รายงานข่าวการตายของบุคคลเหล่านั้นเลย ดังนั้นชื่อของบุคคลเหล่านั้นจึงมิได้ถูกลบออกจากทะเบียนบุคคลที่จะต้องเสียภาษีอากร เมื่อ **หวางกุง** (Wang Kung) ได้รับตำแหน่งข้าหลวงใหญ่ทำหน้าที่สำรวจสำมะโนครัวประจำปีในยุค **เทียนเป่า** (T'ien-pao : พ.ศ. ๑๒๘๕-๑๒๙๘) นั้น ท่านได้พยายามที่จะเก็บภาษีอากรให้ได้มากขึ้น โดยเหตุที่ชื่อเหล่านั้นมีปรากฏอยู่ในทะเบียน และพวกผู้ใหญ่ทั้งหลายก็ยังสูญหายไปอยู่มาก ท่านจึงสรุปเอาว่าคนเหล่านั้นได้บิดบังตัวเองเพื่อหลีกเลี่ยงการเสียภาษีอากร แล้วท่านก็ตรวจสอบทะเบียนเก่า ๆ ยอมอนุญาตไม่เก็บภาษี (หกปี) แก่ผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียน และแล้วก็มีบัญชาว่าครอบครัวของบุคคลเหล่านั้นจะต้องเสียภาษีที่ดินและภาษีแรงงานที่บุคคลเหล่านั้นได้เป็นหนี้รัฐบาลมากกว่า ๓๐ ปีแล้ว ประชาชนได้รับความเดือดร้อนมากและไม่มีที่ใดจะร้องเรียนอีกแล้ว ดังนั้นระบบการเก็บภาษีจึงได้ทำให้บ้านเมืองเสื่อมโทรมลงอย่างมากมาย

หลังยุค **จือเต้** (Chih-te : ๑๒๙๙-๑๓๐๕) มา มีสงครามเกิดทั่วทั้งจักรวรรดิหลายครั้งหลายหนด้วยกัน ข้าวยากหามาแพงและโรคระบาดก็ได้เกิดตามมา ได้มีการใช้แรงงานทุกชนิด ประชากรลดลง และ ณ ที่บางแห่งก็ถูกทอดทิ้งไม่มีคนอยู่อาศัยเลย ค่าใช้จ่ายของรัฐและของกองทัพได้มาจากข้าหลวงใหญ่ที่เกี่ยวกับกองทุน (ดูจือซือ : Tu-chih shih) ผู้อำนวยการเกี่ยวกับการภาษี (จวนหยิ่นซือ : Chuan-yün shih) ผู้บังคับบัญชาทหารตามชนบทได้รับการส่งเสียจากผู้บังคับการเรือนจำตามภูมิภาค (เจียะตู่ซือ : Chieh-tu shih) และผู้บังคับการทหาร (ดูทวนเหลียนซือ : Tu t'uan-lien shih) ดังนั้นจึงมีสำนักงานที่รวบรวมภาษีอากรอยู่สี่แห่ง และสำนักงานเหล่านั้นมิได้มีอำนาจบังคับบัญชากันเลย ดังนั้นระบบนี้จึงค่อย ๆ ถูกทำลายให้หมดไป ราชสำนักมิได้ตรวจสอบผู้บังคับการต่าง ๆ เหล่านั้น และผู้บังคับการต่าง ๆ เหล่านั้นมิได้ตรวจสอบพวกนายอำเภอ เครื่องราชบรรณาการพิเศษ ๆ ที่ส่งมาจากส่วนต่าง ๆ ของจักรวรรดิได้เข้าไปอยู่ในท้องพระคลังหลวง (มากกว่าที่จะอยู่ใน

ผู้นำการฟื้นฟูลัทธิขงจื้อ

๕๑๗

คลังของรัฐ) เสนาบดีผู้มีอำนาจและข้าราชการเจ้าเล่ห์ทั้งหลายได้ฉวยโอกาสทำการฉ้อราษฎร์บังหลวง ประชาชนทั่วไปถูกปลอญให้คิดว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องราชบรรณาการที่ถวายแด่องค์จักรพรรดิ พวกข้าราชการเองก็คิดว่าเครื่องราชบรรณาการเป็นทรัพย์สินที่โกงมาได้ที่เป็นของส่วนบุคคลมากที่สุด เครื่องราชบรรณาการเหล่านี้ ปอญที่เดียวที่มีจำนวนนับเป็นหมื่น ๆ อย่าง ในแคว้นโฮนาน (Honan) ซานตง (Shantung) เจียนนัน (Chien-nan) และ เซียงโจว (Hsiang-chou) ซึ่งมีกองทัพเป็นจำนวนมากตั้งอยู่นั้น พวกนายทหารทั้งปวงได้ระมัดระวังเอาใจใส่ตัวเองได้เป็นอย่างดีมาก ภาษีอากรที่ควรจะถูกนำไปถวายของจักรพรรดินั้นได้นำไปถวายจริง ๆ น้อยมาก รวมหมดแล้วก็มีการเก็บภาษีอากรอยู่หลายร้อยชนิด : คือภาษีอากรที่ได้เคยยกเลิกไปเป็นทางการแล้วก็ไม่เคยยกเลิกจริง ๆ เลย และภาษีอากรที่เก็บเป็นสองเท่าภาษีอากรอื่น ๆ ก็ไม่เคยยกเลิก ภาษีอากรทั้งเก่าและใหม่ได้พอกพูนยิ่งขึ้น และดูเหมือนว่าจะหาขอบเขตมิได้เลย ประชาชนต้องหลังเลียดและไขมันหยดสุดท้ายให้ไป พวกเขาต้องขายสิ่งที่เขารัก เดือนแล้วก็เดือนเล่าที่พวกเขาต้องอยู่กับการถูกบังคับใช้แรงงานที่ละ “สิบ ๆ วัน” หลาย ๆ หนไปในเรื่องการขนส่งของรัฐโดยมิได้พักผ่อนเลย พวกข้าราชการชั้นผู้น้อยทั้งหลายได้เพิ่มภาระให้อีกโดยดำรงชีวิตอยู่ด้วยการเบียดเบียนประชาชน คนมั่งมีทั้งหลายพร้อมด้วยผู้ใหญ่ที่มีร่างกายแข็งแรงมากในครอบครัวก็ได้แสวงหาวิธีที่จะได้รับการยกเว้นจากการใช้แรงงานโดยเข้าเป็นข้าราชการ นักศึกษา พระในพระพุทธศาสนาและพระในลัทธิเต๋า พวกคนจนไม่มีอะไรที่จะเป็นเหตุให้ได้รับการยกเว้นเช่นนั้น และคงถูกลงทะเบียนไว้ว่าเป็นผู้ใหญ่ที่มีร่างกายแข็งแรงสามารถที่จะให้บริการแรงงานได้ พวกชนชั้นสูงได้รับการยกเว้นภาษี ส่วนคนชั้นต่ำถูกเพิ่มภาษี แล้วจักรวรรดิก็ก่เลื่อมโทรมและตกอยู่ในความระส่ำระสายเดือดร้อน และประชาชนก็ท่องเที่ยวไปคล้าย ๆ คนจรจัด ในร้อยคนพวกที่อยู่ในหมู่บ้านและอยู่ ณ ที่ดินของตนเองมีไม่ถึง ๔-๕ คนด้วยซ้ำไป

หยางเยียนต้องยุ่งเกี่ยวกับคนชั่วช้าเหล่านี้ และได้ถูกลวลาฎีกาแด่องค์จักรพรรดิเพื่อให้ทรงกำหนดระบบการเก็บภาษีปีละสองครั้งเพื่อทำระบบการเก็บภาษีอากรให้เป็นปึกแผ่น

“วิธีที่จะควบคุมการใช้จ่ายของรัฐบาลและการเก็บภาษีอากรทั้งปวงนั้นในเบื้องต้นจะต้องคำนวณจำนวนเงินที่ต้องการ และแล้วก็กำหนดเก็บภาษีจากประชาชน ดังนั้นรายได้ของรัฐก็ควรจะต้องหามาให้พอกับค่าใช้จ่ายของรัฐ ครอบครัวทั้งปวงควรจะได้ลงทะเบียนไว้ ณ ที่ที่เขาอยู่อาศัยจริง ๆ โดยมีต้องคำนึงถึงว่าเขาเป็นครอบครัวพื้นบ้านนั้นหรือไม่ บุคคลทั้งปวงควรแบ่งออกไปเป็นชั้น ๆ ตามความมั่งคั่งของเขาโดยมีต้องคำนึงถึงว่าเขาเป็นผู้ใหญ่เต็มที่ (อายุยี่สิบขึ้นไป) หรือจนจะเป็นผู้ใหญ่ (๑๖-๑๙ ปี) ทั้งนี้ ผู้ที่ไม่มีที่อยู่อาศัยที่แน่นอน และผู้ที่ประกอบธุรกิจเป็นพ่อค้าเร่ก็ควรจะได้เสียภาษี ณ อำเภอหรือตำบลที่เขาพักอยู่ในอัตรา ๓๐ ชัก ๑ (ของจำนวนหุ้นที่เขาถืออยู่) ประมาณกันว่าจำนวนเงินที่ได้จากพ่อค้าเร่เหล่านี้จะพอ ๆ กับเงินภาษีที่เก็บได้จากพ่อค้าที่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง เพราะฉะนั้น พ่อค้าเร่เหล่านั้นไม่ควรหวังว่าจะหลีกเลี่ยงการเสียภาษีได้ ภาษีที่ผู้อยู่เป็นหลักแหล่งต้องเสียนั้นควรจะเก็บปีละสองครั้ง ในระหว่างฤดูร้อนกับฤดูสารท การปฏิบัติทั้งปวงที่จะ

๕๑๘

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ทำให้ประชาชนเกิดรำคาญขึ้นมากก็ควรจะมีการปรับปรุงแก้ไขเสียให้ดีขึ้น ที่ดินที่แยกออกไปและภาษีแรงงาน และการใช้ที่ดินแรงงานเบ็ดเตล็ดทั้งปวงก็ควรยกเลิกเสียให้หมด และควรจะใช้ระบบการนับจำนวนผู้ใหญ่ที่มีร่างกายเข้มแข็งต่อไปอีก ภาษีที่ดินที่เก็บเป็นไร่ ๆ นั้นควรยึดเอาจำนวนที่ดินที่ใช้เพาะปลูกในปีที่ ๑๔ ของต้าหลี่ (Ta-li : พ.ศ. ๑๓๒๒) เป็นหลัก และควรเก็บภาษีให้เท่าเทียมกัน ภาษีที่เก็บในฤดูร้อนควรจะเก็บไม่ให้ล่าไปกว่าเดือนที่ ๖ และภาษีในฤดูสารทศไม่ควรเก็บให้ล่าไปกว่าเดือนที่ ๑๑ ในตอนปลายปี ข้าราชการในชนบทควรจะได้รับ การส่งเสริมหรือลดฐานะลงตามจำนวนการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของครอบครัวและภาษีที่เก็บได้ ทุกสิ่งทุกอย่างควรอยู่ภายใต้การควบคุมของประธานคณะกรรมการเก็บภาษีอากร และผู้อำนวยการใหญ่ฝ่ายเงินทุน"

องค์จักรพรรดิทรงเห็นชอบกับนโยบายนี้ และได้ทรงแจ้งให้บรรดาข้าราชการในเมืองหลวง และในแคว้นต่าง ๆ ได้ทราบโดยทั่วถึงกัน มีบางพวกที่ตั้งปัญหาขึ้นและคัดค้านมาตรการนี้ โดยพิจารณาเห็นว่าได้เคยใช้ระบบภาษีที่ดินและภาษีแรงงานแบบเก่ามาหลายร้อยปีแล้ว และไม่ควรทำการเปลี่ยนแปลงอย่างฉุนเฉียวเช่นนั้น แต่องค์จักรพรรดิมีได้ทรงสนพระทัยและในที่สุดจักรพรรดิก็มี ความชื่นชมยินดีในผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่ได้รับจากการใช้มาตรการนี้

หลู่จื่อ

ค่านเรื่องการเก็บภาษีปีละสองครั้ง

หลู่จื่อ (Lu Chih : พ.ศ. ๑๒๙๗-๑๓๔๘) ซึ่งเป็นที่ปรึกษาที่ใกล้ชิดขององค์จักรพรรดิ เตซุง (Te-tsung) ในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๔ นั้นมีคุณสมบัติในฐานะเป็นข้าราชการที่เป็นบัณฑิตเพียงผิวเผินเป็นผู้ที่ได้รับความนิยมชมชอบจากองค์จักรพรรดิในฐานะที่เป็นผู้มีความมั่นคงในด้านศีลธรรม และมีพรสวรรค์ทางด้านอักษรศาสตร์ ในตอนสุดท้ายท่านต้องได้รับความเดือดร้อนเพราะถูกเนรเทศ ในฐานที่พูดค้านสิ่งที่องค์จักรพรรดิทรงโปรดปราน และได้ถูกเรียกตัวไปเฝ้าอีกเลยจนกระทั่งก่อนหน้าที่ท่านจะถึงแก่กรรมเพียงเล็กน้อยเท่านั้นเอง

ทางการเมืองแล้วท่านไม่ลงรอยกับหยางเยียนซึ่งเป็นผู้สนับสนุนนโยบายการเก็บภาษีปีละสองครั้ง หลู่จื่อได้เขียนบันทึกความจำเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ชุดหนึ่งมีสามเล่มด้วยกันซึ่งได้ยกตัวอย่างแบบการเขียนบทความซึ่งท่านได้จดจำไว้ บันทึกความจำเหล่านั้นเราอาจพิจารณาเห็นว่าเป็นถ้อยแถลงแบบเก่าลายครามถึงความคิดทางการเมืองแบบขงจื้อที่หนักไปในทางอนุรักษนิยมในฐานะที่ตรงข้ามกับแบบลัทธิปฏิรูปลัทธิขงจื้อซึ่งเร่งเร้าให้รัฐใช้วิธีการที่เด็ดขาดแก่วิกฤติการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจและการเงิน คุณลักษณะแห่งทัศนคติแบบอนุรักษนิยมนี้เป็นภาระที่เกี่ยวกับการเศรษฐกิจในวงการบริหารประเทศเช่นเดียวกับที่เป็นการต่อต้านความเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงอย่างฉับพลันทันใดในด้านการปฏิบัติที่ต้องใช้เวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ ทัศนคติเหล่านี้ตั้งอยู่บนฐานแห่งหลักการที่เป็นพื้นฐานสองข้อของลัทธิขงจื้อ นั่นคือหลักการที่ว่า ในเบื้อง

ผู้นำการฟื้นฟูหลังพิชิต

๕๑๙

แแรกรัฐบาลควรตั้งใจทำเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ไม่ใช่เพียงเพื่อผลประโยชน์ของรัฐเท่านั้น และหลักการอีกข้อหนึ่งที่ว่า การกระทำเหล่านั้นควรจะเอาไปใช้กับประชาชนทั้งหลายโดยยุติธรรมด้วย แต่หลู่จื่อได้พบว่าตนเองต้องกระอักกระอ่วนใจในฐานะที่เป็นพวกหัวอนุรักษ์นิยมที่ไม่รุนแรงในเมื่อเทียบกับพวกถือการปฏิรูปอย่างรุนแรงที่ใช้ได้ผลแล้ว นั่นคือการเลิกการปฏิรูปทั้งปวงก็คงจะเป็นอย่างเดียวกับที่จะต้องไปข้องเกี่ยวกับการทำให้ตลาดเคลื่อนและสับสนอย่างมากมาย เพราะฉะนั้นท่านจึงเพียงแก้ไขข้อบกพร่องของระบบใหม่ที่เห็นอยู่ได้งั้น ๆ อย่างที่สุ่มมากกว่าที่จะเลิกล้มระบบใหม่เสียทีเดียว

(จาก หลู่จื่อว่านกงไฉ่วอี้, KHCPTS ed., หน้า ๙๐-๙๓)

ตามกฎมนเฑียรบาลที่ได้ตั้งไว้แล้วนั้นมีการเก็บภาษีอยู่ ๓ ชนิด ชนิดแรกเรียกว่าภาษีที่ดิน ชนิดที่สองเรียกว่าการให้ผ้า (เป็นภาษี) และอย่างที่สามเรียกว่าบริการแรงงาน ระบบภาษีสามอย่างนี้ดำเนินไปตามแบบอย่างของนักปราชญ์ในอดีตและได้นำมาพิจารณาถึงความเจริญก้าวหน้าและความไม่ก้าวหน้าแห่งมาตรการการเก็บภาษีในสมัยราชวงศ์ก่อน ๆ ระบบการเก็บภาษีสามอย่างนี้เจริญรอยตามปรัมปราประเพณีโบราณและเต็มไปด้วยปรัชญาอันที่ลึกซึ้งมาก ระบบนี้เพียงเพิ่งเริ่มใช้และเข้าใจประชาชนให้คงอยู่ในที่ตื้นนั้น ๆ เป็นการสรุปอย่างง่าย ๆ และใช้ได้เป็นสากลทีเดียว เพราะโดยการรวบรวมค่าเช่าที่ดิน การขูดรีดเอาผ้าจากครอบครัว และความต้องการแรงงานจากปัจเจกชนนั้น การเก็บภาษีก็กลายเป็นแบบอย่างที่ใช้กันทั่วทั้งจักรวรรดิ และกลายเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ที่ประชาชนจะหลีกเลี่ยงการรับภาระในการเสียภาษีโดยโยกย้ายไปอยู่ในถิ่นอื่น ดังนั้นประชาชนจึงได้รับความปลดปล่อยให้พ้นจากความรู้สึกลัวว่าไม่ปลอดภัย และข้าราชการก็เป็นอิสระจากความรู้สึกว่างานปัญญาที่ความสะดวกในการเก็บภาษีที่เปลี่ยนแปลงโดยไม่หยุดยั้งเป็นคล้าย ๆ กับจะก่อให้เกิดความรู้สึกเช่นนั้น ในฐานะที่เป็นวิธีที่จะทำให้ชีวิตมีความปลอดภัย ระบบนี้ยอมให้มีการตั้งหลักแหล่งอยู่อย่างถาวรโดยมิต้องออกกฎหมายบังคับ ในฐานะที่เป็นวิธีกำหนดการให้แรงงาน ระบบนี้ก็กลายเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ในการที่จะทราบจำนวนประชากรโดยไม่ต้องทำการสำรวจให้เป็นที่น่ารำคาญ ในฐานะที่เป็นวิธีการปกครอง ระบบนี้ก็ทำให้ผู้ปกครองสามารถปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ต้องมีกฎหมายที่สับสนและกฎหมายบีบบังคับเลย ในฐานะเป็นวิธีการเก็บภาษี ระบบนี้ก็ทำให้รัฐบาลได้ภาษีเพียงพอโดยมิได้ทำให้ราษฎรต้องยากจนลงเลย

เมื่อกล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว กฎหมายทั้งหลายที่ได้เริ่มริมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ทั้งสามนั้น บรรดาผู้ปกครองประเทศทั้งหลายยุคต่อ ๆ มา ก็ยังคงเอามาใช้กันอยู่ แม้ว่าในภาคปฏิบัติจะมีความแตกต่างและการแก้ไขใหม่ก็เป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้นเอง หลักการต่าง ๆ ยังคงเหมือนเดิม แต่ในฐานะที่เป็นผลลัพธ์แห่งการที่พวกปาเถียนได้ก่อการจลาจลแข็งเมืองขึ้นในปีต่อ ๆ มาของ **ยุคเทียนเป่า** (T'ien-pao : พ.ศ. ๑๒๘๕-๑๒๘๘) ดินแดนของเราได้เต็มไปด้วยความยุ่งยากสับสนไปหมด และความทุกข์ความเดือดร้อนก็ได้เข้ามาหาประชาชนโดยมิได้มีการบอกกล่าวล่วงหน้าเลย

๕๒๐

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ทะเบียนและหน่วยต่าง ๆ ในฝ่ายบริหารได้กลายเป็นเรื่องที่ล้าสมัยซึ่งสืบเนื่องมาจากการที่ประชากรมีจำนวนทวีมากขึ้น และกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรก็กลายเป็นกฎหมายที่ใช้ไม่ได้เพราะมีความต้องการกองทัพเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในตอนเริ่ม **ยุคเจียนจง** (Chien-chung) นั้นได้มีความพยายามที่จะทำการปฏิรูปอยู่เหมือนกัน รัฐบาลมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงความจำเป็นที่จะแก้ไขสิ่งที่ชั่วร้ายทั้งหลายให้กลับเป็นสิ่งที่ดีงาม แต่มาตรการที่นำมาใช้นั้นหาได้ตั้งอยู่บนรากฐานที่ดีไม่ รัฐบาลเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงปัญหาในการที่จะทำให้ง่ายเข้า แต่ไม่เคยพบว่าได้นำเอาวิธีการนั้นมาใช้จริงจังเลย ดังนั้นโครงการใหม่จึงทำให้คนป่วยไข้ใหม่ ๆ ลุกขึ้นโดยมิได้ทำคนแก่ ๆ ให้หมดไปอย่างสิ้นเชิงเลย และทำให้คนที่เดินเพียงซากะผลกเท่านั้นให้กลายเป็นอัมพาตไปได้

ที่นี้ในการที่จะรับภาระแก้ไขบรรดาสรรพความชั่วเก่า ๆ ทั้งหมดให้ดีขึ้นนั้น ก็จำเป็นจะต้องค้นหามูลเหตุของความชั่วเหล่านั้นเสียก่อน ถ้าหากว่าเป็นเพราะผิดกาลเวลา ก็จำเป็นที่จะต้องทำกาลเวลาให้เป็นระเบียบ ถ้าหากว่าผิดที่ตัวบทกฎหมาย ก็จำเป็นที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเสียให้สมบูรณ์ **หนังสือเรื่องความเปลี่ยนแปลง** กล่าวไว้ว่า : “ถ้าหากว่าเราไม่ต้องการที่จะต้องประสบกับความเสียใจทั้งหลาย เราจะต้องทำให้แน่ใจว่าสิ่งที่เราทำนั้นถูกต้อง” การทำความเปลี่ยนแปลงโดยไม่พิจารณาเหตุและผลเสียก่อนนั้น จะได้รับผลเป็นการสร้างความชั่วร้ายให้แก่คนอื่นต่อไปอีก เพราะฉะนั้นเราควรเปรียบเทียบของใหม่กับของเก่าและจะต้องคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าว่าอาจจะมีข้อขัดแย้งและความยากลำบากใด ๆ ได้ และไม่จำเป็นจะต้องกล่าวว่า ไม่ควรเอาโครงการใด ๆ มาใช้ก่อนที่มันจะได้ทำงานแล้วโดยละเอียดเลย ทั้งไม่จำเป็นจะต้องกล่าวว่า ไม่ควรจะเปลี่ยนแปลงอะไรนอกจากว่าอย่างใหม่จะมีภาษีดีกว่าอย่างเก่าจริง ๆ เท่านั้น สำหรับการนำความเปลี่ยนแปลงมาโดยมิได้เอาข้อเสนอมิให้เปลี่ยนแปลงนั้นขึ้นมามีวิเคราะห์แบบค้นคว้า และโดยมิได้พิจารณาผลที่อาจเป็นไปได้ที่จะเกิดจากความเปลี่ยนแปลงนั้นก็เป็นการสร้างความชั่วใหม่ขึ้นมาแทนความชั่วเก่าเท่านั้นเอง

สำหรับกฎหมายเกี่ยวกับการเก็บภาษีอากรเก่า ๆ นั้น บรรพบุรุษผู้เป็นปราชญ์ (ในสมัยราชวงศ์ถัง) ได้ตั้งขึ้นและปรากฏว่าใช้การได้มาเป็นเวลาดังรั้อย ๆ ปีแล้ว เพียงหลังจากที่เกิดการรณรงค์ทางด้านการทหารเมื่อเร็ว ๆ นี้ และการใช้จ่ายอย่างผิดธรรมดาสามัญเท่านั้นเองที่ทำให้กฎหมายเกี่ยวกับการเก็บภาษีอากรที่ใช้กันมานานแล้วกลายเป็นกฎหมายที่ไม่เพียงพอกับความต้องการไป นี่เป็นเรื่องผิดกาลเวลา ไม่ใช่กฎหมายผิดเลย ที่นี้ถ้าหากไม่มีความพยายามที่จะทำกาลเวลาที่ผิด ๆ นั้นให้เป็นระเบียบเสียก่อน แล้วทำการเปลี่ยนแปลงตัวบทกฎหมายให้พ้นจากการที่ถูกดำเนินคดีเตียน มาตรการที่เคยใช้กันเรื่อยมาเกี่ยวกับการใช้ผ้าเป็นภาษี และการให้บริการแรงงานนั้นจึงถูกกวาดไปไว้ข้างหนึ่ง แล้วก็นำเอาโครงการใหม่เกี่ยวกับการเก็บภาษีและสองครั้งมาใช้ ความผิดพลาดในด้านความคิดเห็นและขาดความระมัดระวังโดยตลอดนั้นทำให้โครงการเก็บภาษีใหม่มีแต่จะบั่นทอนกำลังของประชาชนและทำให้โชคชะตาของประชาชนเลวร้ายลงทุกวัน

ผู้นำการฟื้นฟูสิทธิขงจี้อ

๕๒๑

ถ้าหากว่าเราบัญญัติกฎหมายขึ้นมาเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนแล้ว ก็เป็นไปได้ที่จะไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน ถ้าหากตรากฎหมายขึ้นมาเพื่อหวังจะทำท้องพระคลังให้เต็มแล้ว ก็เป็นไปได้อีกเหมือนกันที่จะไม่สูญเสียการสนับสนุนจากปวงชน เมื่อพระองค์ได้ขึ้นครองราชสมบัติแล้ว พระองค์จะต้องทรงมีพระราชประสงค์อย่างแท้จริงที่จะนำสันติสุขและการปกครองที่ดีมาให้ประชาชน พระองค์จะต้องประกาศแสดงออกซึ่งพระมหากรุณาธิคุณ โดยจะต้องดำเนินดีเดียนความชั่วร้ายที่มีอยู่ ในส่วนที่เกี่ยวกับการอันหนักเพราะภาวอิการมากมายและการขู่เข็ญบังคับ และความทุกข์ความเดือดร้อนที่ประชาชนได้รับอยู่นั้นพระองค์จะต้องส่งผู้ตรวจการไปประกาศให้เขาทราบว่พระองค์ทรงมีความปรารถนาดีต่อพวกเขา

เพื่อที่จะได้บรรลุถึงความสัมฤทธิ์ผลในข้อนี้ พระองค์ควรเอา (ทรัพย์สิน) จากคนชั้นสูงมาให้แก่คนชั้นต่ำ ควรตัดค่าใช้จ่ายเพื่อรักษาความมั่งคั่งไว้ ควรห้ามการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยและความโลภ เพื่อหันเหความโน้มเอียงไปในทางที่ทุจริตให้กลับมาในทางที่ถูก ควรตัดทอนค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นเพื่อปลดปล่อยประชาชนจากการถูกขู่เข็ญบังคับอย่างหนักเสีย แทนที่จะเป็นเช่นนั้น หัวเมืองต่าง ๆ ได้ตกอยู่ในความยากลำบากอย่างหนักเพราะการตรวจสอบที่น่าเบื่อหน่ายของทะเบียนและม้วนภาษีที่จำเป็นต่อการกำหนดอัตราภาษีสูงสุดในระหว่างสมัยด้าหลี่ (พ.ศ. ๑๓๐๙-๑๓๒๓) ซึ่งใช้การเก็บภาษีปีละสองครั้งเป็นพื้นฐาน ผลก็คือว่า นี่เป็นการถือเอาความสะดวกที่ไม่ได้บัญญัติเป็นกฎหมายมาใช้แทนกฎหมายที่กำหนดไว้ และเป็นการถือเอาความร่วมมือแห่งการบังคับขู่เข็ญที่มีบ่อเกิดที่นาสนเทห์เป็นลักษณะทำที่ที่สม่าเสมอของโครงการเก็บภาษี นี่เป็นการเพิ่มพูนการทุจริตเงินจากประชาชน อันเป็นการแสดงความไม่เห็นพ้องกับรัฐบาลในตอนแรก ๆ ยากที่เราจะกล่าวว่ นี่เป็นการถูกต้องกันกับภาระของประชาชน

การสร้างกฎหมายโดยไม่คำนึงถึงสวัสดิภาพของประชาชนนั้นจะจัดว่เป็นอะไรถ้าไม่ใช่เรื่องทัศนคติที่ผิด?

โดยเหตุที่กฎหมายมีความผิดพลาดในด้านทัศนคติและขาดความรอบคอบในด้านรายละเอียด จึงได้ก่อให้เกิดความยากลำบากอย่างใหญ่หลวงแก่ประชาชนที่เหน็ดเหนื่อยอย่างหนักมาพอแล้ว ยากที่จะหวังเห็นประชาชนเหล่านั้นยืนหยัดอยู่ภายใต้ภาระที่หนักจนไม่มีทางโต้ได้ แม้ว่าเราจะใช้กฎหมายด้วยหวังจะก่อให้เกิดสวัสดิภาพแก่ประชาชนเหล่านั้นอย่างที่สุดก็ตาม แต่ก็คงได้ผลน้อยในเมื่อพวกเขารำคาญการทำตนดูดีงว่พยายามทำกลุ่มใหม่ที่ยุ่งอยู่แล้วให้ยุ่งเหยิงยิ่งขึ้น หรือทำผลเก่าให้เหวอะหะขึ้นมาอีก

ต่อมาหลู่จี้อก็ได้ให้รายการการกระทำทารุณกรรมเฉพาะอย่าง ๆ เป็นพิเศษที่ก่อให้เกิดความยากลำบากแก่ประชาชนอย่างหนัก ประการแรกก็คือความที่ระบบใหม่ที่ดินไม่ได้ ซึ่งไม่ยอมให้มีการลดภาษีหรือไม่ยอมให้มีการได้รับการยกเว้นเมื่อเกิดความฉุกเฉินขึ้นในท้องถินต่าง ๆ เลย อีกประการหนึ่ง ทั้ง ๆ ที่พยายามรวมภาษีทั้งปวงเข้าสู่ระบบนี้ ก็ยังเก็บภาษีอากรเพิ่มขึ้นมาทับ

๕๒๒

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

ระบบการเก็บภาษีปีละสองครั้งอีก อีกประการหนึ่งก็มีความสูญเสียที่ทำให้ประชาชนเดือดร้อนในการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือสร้างอัตราค่าเดินทางในราคาต่ำ ๆ สำหรับการเสียภาษีด้วยเงินสด การเก็บภาษีแบบที่ซ่อนเร้นอีกอย่างหนึ่งก็คือ แต่ละท้องถิ่นจะต้องถวายเครื่องราชบรรณาการพิเศษแด่องค์จักรพรรดิ ซึ่งแม้ว่าจะรับไปในนามของข้าราชการ แต่ตามความเป็นจริงแล้ว ประชาชนเป็นผู้จ่ายทั้งนั้น นอกจากนั้นก็ไม่มีดุลยพินิจซึ่งเป็นผลมาจากการที่ได้เกิดมีความเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากรที่ผู้ว่าราชการจังหวัดทั้งหลายมิได้รายงานให้ทราบ ซึ่งปล่อยให้บุคคลที่จะต้องเสียภาษีที่มีจำนวนลดลงนั้นต้องประสบกับโควตาที่กำหนดไว้ตายตัว

ก่อนที่จะระบุถึงการปฏิรูปที่ท่านเชื่อว่าจำเป็นนั้นหลู่จื้อไต้ยืนยันหลักการที่เป็นพื้นฐานอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งหลักการนั้นควรจะคุ้มครองนโยบายการเก็บภาษีอากรดังที่ได้มีพบบอยู่ในหนังสือจินตกรนิพนธ์แบบฉบับของขงจื้อดังนี้ :

ไถ่กุง (Ai) ได้ถามหยูโห (Yu Jo) ว่า : “นี่เป็นปีที่เกิดข้าวยากหมากแพง และเราไม่มีภาษีอากรมากพอกับความต้องการ เราจะทำอย่างไรดี?”

หยูโหตอบว่า “ทำไมไม่เก็บภาษีที่ดินเล่า?”

ไถ่กุงถามว่า “โดยอาศัยการเก็บภาษีสิบชักสองรายได้ไม่พอเลย เราจะเอาระบบสิบชักหนึ่งมาใช้ได้อย่างไรกัน?”

หยูโหตอบว่า “ถ้าหากประชาชนชอบออกข้อบใจอย่างมากมายแล้ว เจ้าชายจะแบ่งความต้องการกับใครเล่า? แต่ถ้าหากประชาชนมีความต้องการ เจ้าชายจะร่วมแบ่งความมากมายให้กับใครเล่า?”

ขงจื้อกล่าวว่า : “ผู้ที่ปกครองแคว้นแคว้นหรือครอบครัวมิได้เกี่ยวข้องกับความยากจน แต่ทว่าเกี่ยวข้องกับความขาดดุลยพินิจ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการขาดจำนวน แต่เกี่ยวข้องกับความกลมกลืน” เพราะถ้ามีดุลยพินิจแล้วก็จะไม่มีความขุ่นเคืองใด ๆ ถ้ามีความมั่งคั่งแล้ว ก็คงจะไม่มี ความยากจนใด ๆ ถ้ามีความกลมกลืนแล้ว ก็คงไม่มีการขาดจำนวน ถ้ามีความพอใจแล้วก็คงจะ ไม่มีความเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ใด ๆ

ทั้งหมดนี้เป็นตัวอย่างแห่งการถือประชาชนว่าเป็นรากเหง้าและถือความมั่งคั่งเป็นดุจกิ่งก้านสาขา ถ้าประชาชนมีความพอใจ (สันโดษ) ก็คงจะมีความพอตัว ความมั่งคั่ง ถ้าหากว่ารากตั้งมั่นแล้ว รัฐก็ควรจะประสพสันติสุข บัดนี้ประชาชนเดือดร้อน ไม่ใช่เพราะความต้องการเท่านั้น แต่เพราะความยากจนที่ร้ายแรงด้วย ภาษีอากรต่าง ๆ ก็มีไว้จะขาดดุลยพินิจเท่านั้น แต่ยังมีมากมายและหลายชนิดด้วย ของขวัญไม่ใช่เพียงแต่จะคงมีอยู่เท่านั้น แต่ทว่าได้มีความต้องการให้มีเพิ่มมากขึ้นด้วย

ภาระต่าง ๆ นี้มีเพียงแต่ทำให้หัวใจต้องปวดร้าวเท่านั้น แต่ทว่ายังเป็นการชูเชิญความปลอดภัยของรัฐด้วย ยังจะมีความต้องการอย่างรีบด่วนที่จะทำการปฏิรูปอะไรยิ่งไปกว่านี้อีกไหม?

ผู้นำการฟื้นฟูหลังพิชิตจีน

๔๒๓

พระองค์ทรงมีพระกมลสันดานที่รอบคอบ และได้เคยทรงดักเตือนให้ต่อต้านการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ เมื่อข้าพระพุทธเจ้าเข้าใจอย่างนี้จึงไม่กล้าแสวงหาวิธีที่จะกำจัดความชั่วร้ายและความขาดดุลยพินิจให้หมดไปอย่างสิ้นเชิง มันอาจจะทำให้โง่งมได้บ้างถ้าหากว่าจะเลิกใช้มาตรการที่ไม่จำเป็นและที่เห็นอยู่ได้ ๆ เสียบ้าง

มาตรการที่ผ่อนปรนซึ่งหลู่จื่อได้แนะนำไว้ก็มีว่า :

(๑) ตัดรายจ่ายที่ไม่สุ่มและไม่จำเป็นออกและลดรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องเลิกการเก็บภาษีชนิดที่เกิน ๒๐% เสีย และภาษีเงินจะต้องยกเลิกทันทีเมื่อภาวะฉุกเฉินได้ผ่านพ้นไปแล้ว เรื่องนี้จะผ่อนหนักเป็นเบาไปได้ถึง ๒๐% หรือ ๓๐%

(๒) ไม่ควรรับเครื่องบรรณาการจากแคว้นต่าง ๆ นอกเหนือไปจากที่จะต้องได้รับตามจารีตประเพณีเดิมนั้น ข้อนี้ไม่เพียงจะผ่อนหนักเป็นเบาโดยตรงเท่านั้น แต่ยังเป็นการตัดทอนภาระหนักต่าง ๆ ที่ข้าราชการที่ปราศจากศีลธรรมได้ทับถมลงมาให้ประชาชน เรื่องนี้จะผ่อนหนักเป็นเบาไปได้ถึง ๔๐% หรือ ๕๐%

(๓) การเปลี่ยนแปลงภาษีจากใช้หน่วยเงินตราชำระมาใช้ผ้าแทนนั้น ควรทำโดยถือราคาเฉลี่ยประจำเดือนในท้องถิ่นนั้นเป็นหลัก โดยเหตุที่ข้าราชการที่รับฝ้านั้นเป็นผู้ตรวจตราผ้า เพราะฉะนั้นพวกเขาควรจะรับผิดชอบต่อความเสียหายอย่างร้ายแรงอันเนื่องมาจากฝ้านั้นมีคุณภาพเลวแทนที่จะให้ประชาชนต้องเสียภาษีผ้าอีก เรื่องนี้จะผ่อนหนักเป็นเบาได้ถึง ๒๐% หรือ ๓๐%

แล้วหลู่จื่อก็ได้ตั้งข้อเสนอที่แน่นอนขึ้น ๒ ข้อ ข้อแรกเป็นการกำหนดจำนวนครอบครัวในแคว้นต่าง ๆ ให้แน่นอน ข้าราชการที่เป็นเจ้าพนักงานเก็บภาษีปีละสองครั้งตามชนบทจะต้องดำเนินการเรื่องนี้โดยปรึกษาหารือกับเสนาบดีฝ่ายสรรพากรคลังก่อน ข้อสองเป็นการแบ่งอำเภอต่าง ๆ เป็น ๒ ประเภท ถ้าได้พิจารณาแหล่งทรัพยากรและประเมินภาษีที่จะเก็บได้ในแต่ละแห่งโดยละเอียดแล้ว ทั้ง ๆ ที่ไม่ต้องเลิกล้มกฎหมายเก็บภาษีปีละสองครั้ง ก็เป็นไปได้ที่จะก่อให้เกิดความเป็นธรรมและความยุติธรรมในการแบ่งเบาภาระในด้านการเสียภาษีได้บ้าง และยังเป็นการทำให้การรวบรวมภาษีมีประสิทธิภาพและมีการหลีกเลี่ยงภาษีน้อยลงด้วย

ป๋อจิวอี้

การทำพีชพรรณธัญญาหารให้กลมกลืนกัน

กวีที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคนหนึ่งของจีน ชื่อ ป๋อจิวอี้ (Po Chü-i : พ.ศ. ๑๓๑๕-๑๓๘๙) มีอาชีพเป็นข้าราชการอยู่เป็นเวลาและมีความเสี่ยงมากใน พ.ศ. ๑๓๕๑ ตอนที่ท่านเป็นผู้ตรวจตราสำนัก (ขุนวัง) นั้น ท่านได้เสนอบันทึกความทรงจำที่วิพากษ์วิจารณ์นโยบายการขึ้นภาษีอากรที่รัฐบาลได้ใช้อย่างเปิดเผย การทำพีชพรรณธัญญาหารให้กลมกลืนกัน (Grain Harmonization) นั้นเป็น

๕๒๔

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ถ้อยคำที่ใช้เพื่อความสละสลวยที่ทำให้บทกลอนเกี่ยวกับยุ่งฉางที่เป็นปรกตอยู่เสมอในสมัยราชวงศ์ถึงนั้นเป็นที่ทราบกันดี โดยอาศัยวิธีกำหนดราคาทางด้านเกษตรกรรมให้มีเสถียรภาพตามที่ได้อ้างไว้เป็นอย่างดีแล้วนั้น จึงเอาวิธีการนั้นรับใช้วัตถุประสงค์ที่จะเพิ่มภาษีให้แก่รัฐที่มักจะเข้ากันไม่ได้ด้วยปัจจัยอื่นในฐานะที่เป็นคนหนุ่มคนหนึ่งได้สนับสนุนระบบนี้ไว้ในเรื่องความสอโล่เรื่องหนึ่งของท่านบัดนี้ท่านหายหลงมกมายแล้วและได้เรียกร้องให้ยกเลิกระบบนี้เสีย ท่านได้ขอร้องให้เสียภาษีด้วยข้าวแทนได้อีก (ในบทกลอนที่ท่านเขียนเมื่อสองปีก่อน ท่านได้เร่งเร้าให้เลิกสัสมระบบการเก็บภาษีปีละสองครั้งของหยางเยียนอยู่แล้ว)

(ดัดแปลงมาจากหนังสือ "Po-Chü-i As a Censor" ของ Feifei หน้า ๓๒๘-๓๓)

ข้าพระพุทธเจ้าได้ทราบมาว่า เพราะมีการเก็บเกี่ยวข้าวได้ผลดี เจ้าหน้าที่จึงได้ทูลขอให้องค์จักรพรรดิทรงสั่งให้ดำเนินการทำให้พืชพรรณธัญญาหารในตำบลที่อยู่ในเมืองหลวงและที่อื่น ๆ กลมกลืนกัน ซึ่งจะทำให้ซื้อข้าวได้ในราคาถูกและชาวนาก็จะได้รับประโยชน์ เท่าที่ข้าพระพุทธเจ้าพอจะมองเห็นนั้น การซื้อเช่นนี้หมายความว่าชาวนาเป็นฝ่ายเสียหาย และได้ก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ชาวนาจริง ๆ เลย ข้อนี้ทำไมจึงเป็นอย่างนั้นเล่า?

การทำพืชพรรณธัญญาหารให้กลมกลืนกันนั้นหมายความว่ารัฐบาลจ่ายเงินออกไปและชาวนาให้ข้าวมา รัฐบาลและชาวนาตกลงราคากันและแลกเปลี่ยนความเห็นพ้องต้องกัน (ในเรื่องราคา) เมื่อเร็ว ๆ นี้ได้มีการทำพืชพรรณธัญญาหารให้กลมกลืนกันแบบนี้ อำเภอดำบลต่าง ๆ ได้รับอนุญาตให้กำหนดจำนวนข้าวเอาจากแต่ละครอบครัว (ตามจำนวนของสมาชิกในครอบครัวนั้น ๆ) ให้กำหนดเวลาและวันที่จะต้องเสียภาษีชาวนั้น ๆ ถ้าหากว่าเกิดความล่าช้าขึ้นมา มาตรการเกี่ยวกับการลงโทษโดยการขังคุกและโบยผู้กระทำผิดนั้นทารุณร้ายกาจยิ่งกว่ามาตรการที่ใช้ในการรวบรวมภาษีอากรตามปกติ แม้จะเรียกวิธีนี้ว่าเป็นการทำพืชพรรณธัญญาหารให้กลมกลืนกัน แต่ตามความเป็นจริงแล้วทำให้พวกชาวนาต้องเดือดร้อนมาก ถ้าหากว่าการซื้อแบบใหม่นี้ดำเนินต่อไปจนเป็นประเพณีแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าก็ขอกล่าวว่าชาวนาจะต้องได้รับความเดือดร้อนมากและจะไม่ได้อะไรขึ้นมาเลย

ถ้าหากเจ้าหน้าที่ได้ตั้งสถานีสำหรับซื้อข้าวขึ้นและซื้อข้าวในราคาที่สูงกว่าราคาที่ซื้อขายกันทั่ว ๆ ไปในเวลานั้นสักเล็กน้อย ประชาชนก็ย่อมอยากขายเป็นธรรมดา เพราะเขาจะต้องได้กำไร เดิมทีเดียวการซื้อขายแบบนี้เรียกว่า การทำพืชพรรณธัญญาหารให้กลมกลืนกัน ทั้งนี้ก็เพราะมันเป็นประโยชน์ต่อชาวนา ถ้าหากว่าชาวนาจะได้กำไรบ้าง พวกเขาจะต้องนำข้าวมาขายเป็นธรรมดา ด้วยการไ้บรรทัดฐานนี้ เราก็อาจตัดสินได้ว่าชาวนาหวังจะได้กำไรหรือจะต้องสูญเสียกำไรไป และถ้าหากว่าทารุณกรรมที่เคยใช้มาได้ถูกขจัดให้หมดไปได้ และได้มีการเสนอกำไรให้ ตามความเป็นจริงแล้วเราก็คงจะมีแบบฟอร์มแห่งการทำพืชพรรณธัญญาหารให้กลมกลืนกัน ซึ่งจะเป็นผลประโยชน์ต่อชาวนาได้ การที่จะเอาวิธีใดในสองวิธีเกี่ยวกับการทำพืชพรรณธัญญาหารให้กลมกลืนกันมาใช้นั้นขอ

ผู้นำการฟื้นฟูสิทธิขงจี้อ

๕๒๕

ให้พระองค์เป็นผู้ทรงวินิจฉัยตัดสินเอาเองเถิด ถ้าหากพระองค์จะไม่ทรงรับ ไม่ว่าจะเป็นวิธีใดวิธีหนึ่งแล้ว วิธีต่อไปนี้นับว่าดีที่สุดคือการเปลี่ยนวิธีการเสียภาษีไปตามชนิดของสิ่งของที่ผลิตได้ การเปลี่ยนการเสียภาษีตามชนิดของสิ่งของนั้นหมายถึงการที่ชาวนาเปลี่ยนการเสียภาษีพืชที่กำลังเติบโตจากการที่ต้องชำระเป็นเงินสดมาชำระด้วยพืชที่ตนปลูกแทน การเปลี่ยนตามชนิดทำให้ไม่จำเป็นที่ชาวนาจะต้องขายข้าวในราคาถูกเพื่อเอาเงินสดมาเสียภาษี นี่นับว่าเป็นผลดีสำหรับชาวนา

เมื่อสองสามปีมานี้ การเสียภาษีที่ได้กำหนดไว้สำหรับการทำพืชพรรณธัญญาหารให้กลมกลืนกันโดยสำนักงานภาษีอากรของรัฐนั้นมักประกอบด้วยห่อหรือม้วนผ้าไหมที่มีคุณภาพต่ำ หรือที่ไม่เป็นที่นิยมของประชาชนอย่างใดอย่างหนึ่ง นับว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับชาวนาที่จะขายวัสดุนี้ต่อไปอีกเพื่อให้ได้เงินสดมาเสียภาษี เมื่อพวกชาวนาได้รับมาโดยวิธีนี้ การโกงและการเปลี่ยนแปลงให้สั้นเข้าก็เป็นสิ่งที่หนีไม่พ้น เมื่อชาวนาดองสูญเสียไปมากกว่าคุณค่าเดิม (ของข้าวและไหมของตน) ก็ยอมเป็นที่ประจักษ์ชัดว่ามีการกระทำที่ทารุณอยู่ทั่วไปหมด

ถ้าหากพระองค์จะทรงพิจารณาเปลี่ยนการเสียภาษีเป็นเงินสดเป็นการเสียภาษีตามสิ่งของที่เขามีแล้ว พวกชาวนา ก็จะไม่สูญเสียผลประโยชน์เพราะต้องขายข้าวสาลีและข้าวฟ่างลูกเดียวในราคาต่ำ หรือจะไม่ต้องมีปัญหาเกี่ยวกับการขายม้วนผ้าและไหมต่อ ผลประโยชน์ก็จะตกไปอยู่กับชาวนา องค์จักรพรรดิก็จะทรงได้รับความเชื่อถือ ผลดีที่เกิดจากการเปลี่ยนวิธีการเสียภาษีไปตามของที่ผลิตขึ้นมานั้นจะไม่เป็นที่ประจักษ์อีกหรือ?

ถ้าหากเราจะพิจารณากรณีนี้จากแง่นี้แล้ว ก็ยอมเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าการตั้งสถานีรับซื้อขึ้นมานั้น ดีกว่าที่จะกำหนดให้แต่ละครอบครัวมีส่วนร่วมในการบริจาคข้าวและการเสียภาษีด้วยสิ่งของที่ตนผลิตขึ้นมานั้นดีกว่าการทำให้พืชพรรณธัญญาหารมีความกลมกลืนกันเสียอีก

ข้าพระพุทธเจ้าได้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเล็ก ๆ อยู่ชั่วระยะหนึ่ง ซึ่งในตอนนั้นข้าพระพุทธเจ้าเป็นสมาชิกของครอบครัวที่จะต้องมีส่วนร่วมกับการทำพืชพรรณธัญญาหารให้มีความกลมกลืนกันตัวข้าพระพุทธเจ้าเองได้รับการปฏิบัติด้วยความหยาบช้ามักทีเดียว มันเป็นเรื่องที่ทนไม่ได้จริง ๆ เมื่อไม่นานมานี้ในฐานะที่เป็นข้าราชการคนหนึ่งในตำบลที่อยู่ในกลางเมืองหลวง ข้าพระพุทธเจ้าต้องมีความรับผิดชอบต่อการบริหารการทำพืชพรรณธัญญาหารให้มีความกลมกลืนกัน ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยตาตนเองทีเดียวว่าประชาชนที่ไม่ได้ชำระเงินภาษีนั้นถูกโบยอย่างไร และข้าพระพุทธเจ้าก็ทนดูต่อไปไม่ได้

ในอดีต ข้าพระพุทธเจ้าเคยปรารถนาจะเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับการที่ประชาชนได้รับความเดือดร้อนจากโรคร้ายนี้ และกราบทูลรายงานให้พระองค์ทรงทราบ โดยเหตุที่ข้าพระพุทธเจ้าเป็นข้าราชการบ้านนอกชั้นผู้น้อยและไม่สำคัญอะไร ข้าพระพุทธเจ้าจึงไม่มีโอกาสเข้าถึงพระองค์ บัดนี้ข้าพระพุทธเจ้าได้รับเกียรติยกย่องให้ได้รับใช้พระองค์และมีรายนามอยู่ในพวกข้าราชการที่ทำการวิพากษ์วิจารณ์และดำเนินคดีได้

๕๒๖

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

การให้เหตุผลของข้าพระพุทธเจ้าอาจไม่หนักแน่นพอที่จะทำให้พระองค์ทรงตระหนักได้ ถ้าหากเป็นจริงอย่างนั้น ข้าพระพุทธเจ้าก็หวังว่าพระองค์จะทรงลองสั่งมหาดเล็กผู้ใกล้ชิดที่เชื่อถือได้ของพระองค์สักคนหนึ่งไปถามผู้ที่ปกปิดนามจริง (incognito) ในหมู่ชาวบ้านตามตำบลและหมู่บ้านถึงเรื่องการทำให้พระพรณัฏฐญาณหารให้กลมกลืนกันกับการเปลี่ยนเป็นเสียภาษีด้วยสิ่งของที่ตนผลิตได้ว่าอย่างไหนจะเป็นประโยชน์แก่พวกเขา และอย่างไหนที่ทำให้เขาต้องสูญเสียประโยชน์ไป แล้วพระองค์ก็จะทรงเห็นว่าคำพูดของข้าพระพุทธเจ้านั้นเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือคำพูดที่หุนหันพลันแล่นและดื่น ๆ เท่านั้นเอง...

เมื่อนักปราชญ์ตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาอะไรบางอย่าง เขาจะต้องนึกถึงว่าจะจะเป็นผลดีแก่ประชาชนหรือไม่เสมอไป เขาจะเอาเฉพาะมาตรการที่มีประโยชน์มากที่สุดเท่านั้นมาใช้ เมื่อมีส่วนได้ส่วนเสียก้ำกึ่งกัน ก็ไม่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง เมื่ออย่างหนึ่งมีน้ำหนักมากกว่าอีกอย่างหนึ่งมากเกินไป ก็จะต้องมีการเปลี่ยนแปลง ข้อนี้เป็นความจริงไม่เฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบันเท่านั้น แต่ทว่าสำหรับสถานการณ์แบบเดียวกันนี้อื่น ๆ ด้วย ข้าพระพุทธเจ้าหวังด้วยความเคารพว่าพระองค์จะทรงพอพระทัยพิจารณาเรื่องนี้อย่างละเอียดลออและรอบคอบ ข้าพระพุทธเจ้ากราบทูลรายงานด้วยความเคารพนบนอบอย่างยิ่ง

ฮั่นยิวตอบโต้ลัทธิเต๋าและพระพุทธศาสนา

ฮั่นยิว (Han Yü : พ.ศ. ๑๓๒๔-๑๓๖๗) เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงในฐานะที่เป็นนักวิจารณ์ทางด้านอักษรศาสตร์ ซึ่งแบบ “ร้อยแก้วโบราณ” ของท่าน (ซึ่งตรงข้ามกับ ร้อยแก้วที่ประดิษฐ์ประดอยอย่างประณีตในสมัยของท่านนั้น) ได้กลายมาเป็นแบบสำหรับนักเขียนในยุคต่อ ๆ มา อาชีพของท่านในฐานะเป็นข้าราชการนั้นเป็นอาชีพที่ต้องประสบกับมรสุมอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ส่วนใหญ่เนื่องมาจากนิสัยที่ไม่ชอบประนีประนอมของท่านและการมีความรู้สึกรุนแรงในฐานะที่เป็นนักเผยแผ่ศาสนาที่ต้องสู้ป้องกันหลักการในลัทธิขงจื้อในยุคที่เสื่อมโทรม ตรงข้ามกับระบบปรัชญาที่ประกอบด้วยลัทธิต่าง ๆ ที่เลือกเก็บเอามาจากแหล่งต่าง ๆ ที่แพร่หลายอยู่ทั่วไปซึ่งถือว่าลัทธิเต๋าและพระพุทธศาสนาเป็นลัทธิที่คู่กันกับลัทธิขงจื้อ ฮั่นยิวเป็นตัวแทนที่คัดค้านลัทธิทั้งสองนั้นแบบใหม่และไม่ยอมอ่อนข้อให้เลย โดยถือว่าลัทธิทั้งสองนี้เป็นศัตรูของทั้งลัทธิขงจื้อและสังคมจีนโดยแท้ ความเห็นนี้ในสมัยนั้นไม่มีผู้เห็นด้วยมากนัก แต่ต่อมาได้มีผู้นำในการฟื้นฟูลัทธิขงจื้อสมัยแรกคนหนึ่ง ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ได้ “ค้นพบ” ฮั่นยิวใหม่อีก และได้ถือว่าท่านเป็นนักบุญที่ให้ความอุปถัมภ์แก่กระบวนการใหม่นี้อย่างแท้จริง ในหนังสือ **ประวัติศาสตร์ใหม่แห่งราชวงศ์ถัง** ฮั่นยิวได้รับการยกย่องสรรเสริญไว้ว่า :

นับตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฉินมาจนกระทั่งถึงราชวงศ์สุยในเวลาที
คนพากันปฏิบัติตามลัทธิเต๋าและพระพุทธศาสนาอยู่อย่างมากมายนั้น วิถี
ทางของนักปราชญ์ (คือ ลัทธิขงจื้อ) ได้ถูกตรึงไว้ชั่วคราวสาบสูญจริง

ด้วยตัว และนักศึกษาในลัทธิขงจื้อก็หันเหไปหาความคิดเห็นที่แท้จริงของโลกเพียงเพื่อจะให้การสนับสนุนแก่สิ่งที่แปลก ๆ และที่เป็นอกนิหารเท่านั้น อันยั่วเท่านั้นที่ปฏิบัติตามนักปราชญ์ด้วยความเศร้าใจ ทั้งนี้ก็เพื่อต่อสู้กับความผิดของโลก และแม้จะถูกคนโกง ๆ หัวเราะเยาะ ก็ได้ประสบกับการบอกปิดด้วยความกระตือรือร้นที่เปลี่ยนใหม่ทั้งปวง ในตอนแรก ๆ ไม่มีใครเชื่อเขาเลย แต่ในที่สุดเขาก็ได้รับชื่อเสียงอย่างใหญ่หลวงในยุคของเขานั้นแหละ ในบรรดาคนเก่า ๆ เม่งจื้อ ซึ่งห่างจากขงจื้อเพียงสองร้อยปีเท่านั้นก็ยังปฏิเสธหยางจูและโม่วตี้ โดยทำนองเดียวกัน อันยั่วแม้จะเกิดทีหลังขงจื้อมากกว่าพันปีก็ได้ปฏิเสธลัทธิเต๋าและพระพุทธศาสนาด้วยในการทำลายล้างข้อที่สนับสนุนอยู่และสร้างสรรค์สิ่งที่แท้จริงขึ้นมานั้นในด้านความดีงามแล้วท่านก็ทัดเทียมกับเม่งจื้อทีเดียว แต่ในด้านกำลังแล้วมีมากกว่าเม่งจื้อเป็นสองเท่า

บันทึกความทรงจำที่มีชื่อเสียงที่สุดของท่านที่คัดค้านการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในสิ่งที่เข้าใจกันว่าเป็นพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าในพระบรมมหาราชวังนั้นได้แสดงออกซึ่งน้ำใจที่แสดงถึงความเคียดแค้นพระพุทธศาสนาอย่างมาก ไม่ใช่เพียงเพราะพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องที่เต็มไปด้วยอกนิหารและทำลายล้างศีลธรรมอันดีงามของประชาชนเท่านั้น แต่ทว่าเป็นเพราะพระพุทธศาสนาไม่ใช่เป็นข้อเท็จจริงอีกด้วย ลัทธิแอนตี้ต่างประเทศแบบนี้ ซึ่งเดิมมิได้เป็นคุณลักษณะของลัทธิขงจื้อมาก่อนนั้นได้กลายมาเป็นธาตุแท้ในการฟื้นฟูลัทธิขงจื้อใหม่ในยุคหลัง ๆ ความกล้าแข็งของอันยั่วในการคัดค้านการประกอบพิธีนี้ในราชสำนักนั้น ทำให้องค์จักรพรรดิกริ้วมากจนเกือบจะลงโทษประหารชีวิตอันยั่วอยู่แล้ว แต่ในที่สุดก็ได้เปลี่ยนเป็นเนรเทศไปอยู่ทางตอนใต้สุดของประเทศจีน

อันยั่ว

บันทึกความทรงจำเรื่องพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า

(จาก ขางหลี่เจี้ยนเซิงเหว่ินจิ, SPTK ed., ๓๙ : ๒๖-๔๖)

ทาสของพระองค์ขอกล่าวว่า พระพุทธศาสนามีได้เป็นอะไรยิ่งไปกว่าเป็นลัทธิประเพณีของพวกคนป่าเถื่อนซึ่งมีอยู่ทั่วไปในประเทศจีนในสมัยราชวงศ์ฮั่นยุคหลังเลย ในสมัยโบราณพระพุทธศาสนามีได้มีอยู่ในประเทศจีนเลย...เมื่อจักรพรรดิเกาสู่ (Kao-tsu) ผู้ทรงตั้งราชวงศ์ถังได้รับราชบัลลังก์ต่อจากราชวงศ์สุยนั้น พระองค์ได้ทรงปรึกษาหารือในอันที่จะกดขี่บีบคั้นพระพุทธศาสนาแต่ในสมัยนั้น ข้าราชการต่าง ๆ ที่มีคุณความดีและความรู้ยังไม่สามารถเข้าใจวิถีทางของกษัตริย์ในสมัยโบราณและความฉุกเฉินของอดีตและปัจจุบันอย่างเต็มที่ และดังนั้นจึงไม่สามารถจะส่งเสริม

๕๒๘

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ปรีชาญาณขององค์จักรพรรดิและช่วยให้สมัยนั้นรอดพ้นจากการทุจริตได้ ดังนั้นเรื่องราวจึงไม่มีผลอะไร (และ) ทำให้ทาสของพระองค์ต้องเสียใจอยู่เป็นประจำ

บัดนี้นับตั้งแต่พระองค์ขึ้นครองราชบัลลังก์ พระองค์ผู้ทรงมีพระปรีชาสามารถในศิลปะเกี่ยวกับสันติภาพและสงคราม มีความรุ่งเรืองดุจเทพเจ้าที่หาผู้เสมอเหมือนมิได้ นับตั้งแต่อดีตกาลนานโพ้นซึ่งไม่อาจคำนวณได้ ได้ทรงห้ามหญิงชายบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนาและห้ามการสร้างวัดวาอาราม และทาสของพระองค์ก็เชื่อว่าเจตจำนงขององค์จักรพรรดิเกาสุนั้น พระองค์นี้แหละที่จะทำให้สัมฤทธิ์ผลได้ แม้หากว่าการกดขี่ปราบปรามพระพุทธศาสนาจะเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ อยู่ ทาสของพระองค์ก็เกือบจะไม่คิดว่าพระองค์คงจะสนับสนุนพระพุทธศาสนาและตรงข้ามจะทำให้พระพุทธศาสนาแพร่หลายทั่วไป บัดนี้ ทาสของพระองค์ได้ทราบมาว่าพระองค์ได้ทรงสั่งให้พวกพระไปยังเมืองเฟิงเฉิง (Feng-hsiang) เพื่อด้อนรับพระบรมสารีริกธาตุ ว่าพระองค์จะทรงขึ้นบนหอคอยเพื่อทอดพระเนตรเมื่อพระบรมสารีริกธาตุนั้นได้ถูกนำเข้ามาสู่พระราชวัง และว่าวัดต่าง ๆ ได้รับคำสั่งให้ผลัดกันต้อนรับและแสดงความเคารพบูชาตามวาระ แม้ว่าทาสของพระองค์จะเฝ้าเสนาบดีบัญชาสักเพียงใด แต่เขาก็เข้าใจว่าพระองค์มิได้ถูกพระพุทธศาสนาชักนำไปในทางที่ผิด ๆ ด้วยการประทอนเกียรติแก่พระพุทธศาสนาโดยมีความหวังว่าจักได้รับพรหรือรางวัลบางอย่าง แต่เพียงเพราะว่าปีนี้เป็นปีที่อุดมสมบูรณ์และประชาชนมีความสุขสำราญ พระองค์คงจะเห็นพ้องกับหัวใจของมหาชนในอันที่จะจัดให้มีการเล่นที่แปลก ๆ และเครื่องเล่นต่าง ๆ บางอย่างที่จะทำให้เขาสนุกสนานกันสำหรับพวกข้าราชการและชาวเมืองหลวง จะเป็นไปได้อย่างไรว่าพระองค์ผู้ทรงมีพระปรีชาญาณแบบนักปราชญ์เช่นนั้น จะทรงประทอนความเชื่อถือให้แก่กิจการต่าง ๆ เหล่านี้ได้จริง ๆ ? แต่ว่าสามัญชนทั้งหลายนั้นโง่เง่าตูดนัย่อมถูกชักนำไปในทางที่ผิด ๆ ใต้ง่ายและยากที่จะให้รู้แจ้งเห็นจริงได้ และถ้าหากเขาเห็นองค์จักรพรรดิของเขาทำสิ่งเหล่านี้ เขาก็อาจกล่าวว่าพระองค์ทรงรับใช้พระพุทธศาสนาด้วยความจริงใจ พวกเขอาจร้องว่า “โอรสสวรรค์ทรงเป็นปราชญ์ที่ยิ่งใหญ่ และพระองค์ยังทรงเคารพและเชื่อถืออย่างสุดหัวใจเลย แล้วประสาอะไรกับเราที่เป็นสามัญชนยังจะมัวลังเลใจที่จะอุทิศชีวิตและร่างกายอยู่อีกหรือ ? แล้วพวกเขาก็คงจะพากันเอาไฟลงศีรษะเพื่อให้ผมหลุดหมดและเผานิ้วมือ รวมกันเป็นหมู ๆ หมูละสิบและหมูละร้อย เปลื้องเสื้อผ้าของสามัญชนออกและหว่านเงินทองให้กระจัดกระจายไปตั้งแต่เช้าจดเย็น พวกเขาจะเร่งเร้ากันและกันเพื่อมิให้ชักช้าจนกระทั่งทั้งคนหนุ่มและคนแก่ต่างก็พากันสละอาชีพของตนไปบวช (ในพระพุทธศาสนา) ถ้าหากว่าเราจะไม่ตรวจตราเรื่องนี้ให้ถี่แล้ว ถ้ากระตูก (พระบรมสารีริกธาตุ) ถูกนำจากวัดหนึ่งไปสู่วัดหนึ่งแล้วก็คงจะมีประชาชนมากมายที่จะดัดแขนของตน และดัดเนื้อหนังของตนถวาย (พระพุทธเจ้า) แล้ววิถีทางดั้งเดิมของเราก็จะถูกทำให้เสียหายไป ขนบประเพณีของเราก็จะถูกละเมิด และนิยานี้ก็จะแพร่สะพัดไปทำให้โลกหัวเราะเยาะเราได้ นี่ไม่ใช่เป็นเรื่องขี้ปะติ๋วเลย

ที่นี้พระพุทธเจ้าเป็นพวกคนป่าเถื่อนที่มีได้พูดภาษาจีนและแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่ผิดแผกออกไป

ผู้นำการฟื้นฟูลัทธิขงจื้อ

๕๒๙

คำพูดของพระพุทธเจ้าก็มีได้เกี่ยวข้องกับวิถีทางแห่งกษัตริย์ในสมัยโบราณของพวกเรา ทั้งอาการแห่งการแต่งกายของพระองค์ก็มีได้เป็นไปตามกฎของกษัตริย์เหล่านั้น พระพุทธเจ้าไม่เข้าใจหน้าที่ที่ผูกพันกษัตริย์กับประชาชนเข้าด้วยกัน ทั้งไม่เข้าใจความรักระหว่างบิดากับบุตรด้วย ถ้าหากพระพุทธเจ้าจะยังทรงมีพระชนม์มาถึงทุกวันนี้และเสด็จมาสู่ราชสำนักของเรา ตามกฎของพระพุทธเจ้าแล้วพระองค์จะต้องเสด็จถ่อมพระองค์ลงมาต้อนรับ แต่ก็คงจะไม่มากไปกว่าผู้ดุกุ่มหนึ่งในท้องพระโรงฉวอันเจิง (Hsüan-cheng) ไม่มากไปกว่าสำนักงานต้อนรับแขกจะเลี้ยงดูอย่างเต็มที่สักครั้งหนึ่ง ไม่มากไปกว่าการถวายเครื่องแต่งกายสำหรับหนึ่งเลย แล้วพระพุทธเจ้าก็จะถูกแวดล้อมนำไปยังชายแดน ถูกไล่ออกไป และไม่ยอมให้หลอกลวงมหาชนได้ เมื่อพระพุทธเจ้านั้นนิพพานไปนานแล้ว เราจะยอมรับกระดุกที่ถูกไฟเผาไหม้แล้วของพระองค์ พระธาตุที่เลวร้ายและไม่เป็นมงคลนั้นเข้ามาในพระราชวังได้อย่างไรกัน? ขงจื้อกล่าวไว้ว่า : “จงเคารพภูตผีปีศาจ แต่จงอยู่ให้ห่างภูตผีปีศาจทั้งหลาย !” ดังนั้นเมื่อพระเจ้าชายสมัยโบราณทั้งหลายเสด็จไปแสดงความเคารพสักการะในงานศพภายในแคว้นแคว้น พระองค์จะทรงส่งพวกหมอมผีไปก่อนพร้อมด้วยไม้กลมยาว ๆ ทำด้วยต้นข้าวเพื่อให้ไปใส่ผี แล้วเจ้าชายเหล่านั้นจึงจะเสด็จไป ที่นี้ไม่มีเหตุผลอะไรเลยที่พระองค์ได้ก่อให้เกิดการนำเอาสิ่งที่น่าเกลียดซึ่งเข้ามาและจะเสด็จไปดูสิ่งนั้นด้วยพระองค์เอง ไม่มีการส่งหมอมผีไปส่งหน้า ไม่มีการใช้ไม้ที่ทำด้วยต้นข้าว พวกข้าราชการมิได้พูดคัดค้านการกระทำที่ผิด ๆ นี้ และพวกเจ้าหน้าที่ที่เซ็นเซอร์ก็มีได้บันทึกถึงความประพฤติที่ไม่สมควรนี้ไว้ ทาสของพระองค์รู้สึกสละอายใจอย่างมากทีเดียว และขอร้องให้มอบกระดุกนี้แก่เจ้าหน้าที่ที่เหมาะสมนำไปเผาไฟและโยนทิ้งน้ำเสีย ก็จะเป็นการถอนรากเง้าความชั่วร้ายได้หมด โลกก็จะพ้นจากความมืด และอนุชนต่อ ๆ ไปก็จะทำให้ความหลงผิดนี้ลดลง แล้วคนทั้งปวงก็อาจทราบว่าการปฏิบัติของกษัตริย์ที่เจตียวนลาดของพวกเขานั้นสูงเลิศกว่าสามัญธรรมดาตั้งพันเท่าได้อย่างไร ข้อนี้จะไม่เป็นความรุ่งเรืองดอกหรือ? ข้อนี้จะไม่เป็นที่น่าชื่นชมยินดีดอกหรือ?

ถ้าหากพระพุทธเจ้าทรงมีอภินิหารที่จะส่งคำสาปแช่ง และความหายนะอย่างใหญ่หลวงมาให้ได้จริง ๆ แล้ว คำสาปแช่งและความหายนะอย่างใหญ่หลวงนั้น ก็จะตกลงมายังทาสของพระองค์ที่เรียกร้องสวรรค์เบื้องบนให้เห็นเป็นประจักษ์พยานว่าเขามิได้เสียใจต่อคำพูดของเขาเลย ทาสของพระองค์ขอถวายบันทึกความทรงจำนี้ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณและด้วยความซื่อสัตย์ทั้งปวงด้วยความเคารพและยำเกรง ขอพระองค์ได้ทรงพิจารณาบันทึกนี้ด้วยเถิด

คำบรรยายเรื่องครู (ซือฉัว)

ฮันยิว (Han Yü) ได้ใช้การฝึกฝนแบบเก่าลายครามที่กำหนดให้เป็นการเตรียมตัวเพื่อสอบไล่เป็นข้าราชการพลเรือนน้อยมาก ครูที่เพียงสอนศิษย์ให้รู้จักกลเม็ดทางด้านอักษรศาสตร์ที่จำเป็นที่จะสนองความพอใจตามแบบฟอร์มได้ สำหรับในความเห็นของฮันยิวแล้วห่างไกลกับอาจารย์คนสำคัญในสมัยโบราณที่ทำศรัทธาที่มีชีวิตชีวาอยู่ด้วยลัทธิขงจื้อมาก ในเรื่องความเรื่องนี้ ฮันยิวได้ให้

๕๓๐

ป่อเกิดดัดจริตประเพณีจีน

เหตุผลกลับไปหาแนวความคิดดั้งเดิมของครูและให้เหตุผลให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเล่าเรียนตลอดไปจนกว่าจะตาย ที่นับว่าสำคัญมากสำหรับฉันยี่ก็คือว่าท่านเชื่อว่าแม้แต่การพิจารณาถึงสถานะและความมีอาวุโสทางด้านสังคม ก็ไม่ควรดำรงอยู่ในวิถีทางแห่งการที่บุคคลหนึ่งติดตามแสวงหาการศึกษาที่ถูกต้อง

(จาก ซางหลี่เจี้ยนเซิงเหวินจิ, SPTK ed., ๑๒ : ๑๖-๑๖b)

นักเรียนในสมัยโบราณจะต้องมีครูทุกคน เพราะว่า โดยอาศัยครูนี้แหละจึงจะได้รับการถ่ายทอดวิธีทาง (เต๋า) จึงจะได้รับการศึกษาเล่าเรียน และความสงสัยจึงจะถูกจัดให้หมดไปได้ ทั้ง ๆ ที่คนทั้งหลายทั้งปวงเกิดมาพร้อมกับความรู้ แต่ว่าในบรรดาบุคคลเหล่านั้นมีใครบ้างที่จะหลุดพ้นจากความสงสัยไปได้? และถ้าเขาไม่มีครูที่จะจัดความสงสัยเหล่านั้นได้ เขาก็จะเปลืองความสงสัยเหล่านั้นไม่ได้เลย บุคคลที่เกิดก่อนข้าพเจ้าและได้ศึกษาเต๋าก่อนข้าพเจ้าจริง ๆ เท่านั้นที่ข้าพเจ้าจะเป็นศิษย์เขาและตั้งให้เขาเป็นครูของข้าพเจ้าได้ บุคคลที่เกิดทีหลังข้าพเจ้าแต่ได้ศึกษาเต๋าก่อนข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็จะยอมเป็นศิษย์เขาและตั้งให้เขาเป็นครูข้าพเจ้าเช่นกัน สิ่งที่ข้าพเจ้าแสวงหาจากครูอาจารย์นั้นก็คือ **เต๋า** แล้วเขาจะเป็นอะไรสำหรับข้าพเจ้าไม่ว่าเขาจะแก่หรืออ่อนกว่าข้าพเจ้าอย่างไรก็ตามอีกเล่า? โดยไม่คำนึงถึงสถานะสูงหรือต่ำ อายุมากหรือยังหนุ่มแน่นอยู่ ผู้ที่มีเต๋าจะต้องเป็นครูของข้าพเจ้าได้ทั้งนั้น

น่าอนาถจริงหนอ! การสั่งสอนเรื่องเต๋าก็ได้ถูกละเลยเพิกเฉยเสียจนคนเดียว! จึงเป็นการยากยิ่งที่จะหวังให้มนุษย์เป็นผู้ปราศจากความสงสัย นักปราชญ์ในสมัยโบราณดีกว่าสามัญชนทั้งหลายมากทีเดียว และนักปราชญ์เหล่านั้นก็ยังคงแสวงหาครูอาจารย์และได้ถามครูอาจารย์อยู่ แต่สามัญชนทุกวันนี้ แม้ว่าจะอยู่ในระดับที่ห่างไกลจากนักปราชญ์มาก แต่ก็กลับเป็นสิ่งที่น่าละอายในการที่จะไปศึกษากับครูอาจารย์ ดังนั้นนักปราชญ์จึงเป็นผู้ฉลาดยิ่งขึ้น และคนโง่ก็กลับเป็นคนโง่งมยิ่งไปกว่าเดิม ข้อนี้มิใช่เหตุผลที่ว่าทำไมบางคนจึงเป็นนักปราชญ์และบางคนจึงเป็นคนโง่เท่าตุ่นตอกหรือ?

ถ้าคนเรารักบุตร เลือกครูคนหนึ่งให้เป็นผู้อบรมสั่งสอนบุตรแต่ตัวเองยังมีความละอายใจที่จะเป็นลูกศิษย์ของครู คนคนนี้นับว่าเป็นคนที่ไม่ปกติจริง ๆ ครูชนิดที่ให้หนังสือเด็กเล่มหนึ่งและสอนให้เขาทำเครื่องหมายวรรคตอนและอ่านนั้นหาใช่บุคคลที่ข้าพเจ้าเรียกว่าผู้ถ่ายทอดเต๋าและผู้จัดความสงสัยให้หมดไปไม่ แต่อย่างน้อยที่สุดเด็กที่ไม่สามารถอ่านได้ก็จะไปหาครู ส่วนบิดาที่มีความสงสัยจะไม่ไปหาครูเลย นี่เป็นการเรียนเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ และละเลยสิ่งที่สำคัญ ๆ เสีย และข้าพเจ้าก็จะไม่ได้เห็นปัญญาไปอย่างหนึ่ง

พวกพอมต หมอ นักดนตรี และช่างฝีมือต่าง ๆ มิได้มีความละอายใจที่จะศึกษากับครูอาจารย์เลย และในบรรดาครอบครัวของข้าราชการที่เป็นบัณฑิตนั้น ถ้าหากท่านพูดถึงครูหรือศิษย์ ทุกคนจะมารวมกันและเริ่มหัวเราะ ถ้าท่านถามพวกเขาว่าทำไมเขาจึงหัวเราะ เขาก็จะตอบว่า “คนสองคนที่มี

ผู้นำการฟื้นฟูลัทธิขงจื๊อ

๕๓๑

อายุรุ่นราวคราวเดียวกัน และเขาทั้งสองก็ต้องเข้าใจได้ดีเท่าๆ กัน” อนึ่ง ถ้าครูมีฐานะทางสังคมต่ำกว่าศิษย์ ก็เห็นว่าเป็นสิ่งที่น่าละอายที่จะไปศึกษากับครูนั้น แต่ถ้าครูเป็นข้าราชการชั้นสูง เขาก็คิดกันว่า ผู้ที่ศึกษากับครูนั้นก็เพื่อหาความดีความชอบใส่ตัวนั่นเอง น่าอนาถจริง! เป็นที่เห็นอย่างประจักษ์ชัดแล้วว่า ในสถานการณ์เช่นนั้นไม่อาจที่จะฟื้นฟูการสอนเรื่องเต๋าขึ้นมาใหม่ได้เลย พวกพอมด หมอ นักดนตรี และช่างฝีมือทั้งหลายไม่ได้รับการพิจารณาว่ามีฐานะเท่าเทียมกับผู้ดี แต่ผู้ดีทุกวันนี้ก็มีได้มีความรู้เท่าเทียมกับพวกพอมดเป็นต้นเหล่านั้นเลย ข้อนี้ไม่เป็นเรื่องประหลาดดอกหรือ?

นักปราชญ์มิได้มีครูประจำเลย ขงจื๊อยอมรับเอาท่านตันจื๊อ (Tan Tzu) จางหุง (Chang Hung) ชือเฉียง (Shih Hsiang) และ เล่าตัน (Lao Tan) ว่าเป็นครูบาอาจารย์ของท่าน ทั้ง ๆ ที่ตันจื๊อและคนอื่น ๆ จะไม่เจตนาจะลัดเต๋าขงจื๊อก็ตาม ขงจื๊อกล่าวว่า : “เมื่อข้าพเจ้าเดินไปกับคนอื่น ๆ อีกสักสองคน เขาทั้งสองนั้นอาจทำหน้าที่เป็นครูของข้าพเจ้าได้” ดังนั้น ศิษย์จึงไม่จำเป็นจะต้องเป็นผู้ที่ด้อยกว่าครูและไม่จำเป็นที่ครูจะต้องฉลาดกว่าศิษย์ วาง่าย ๆ ก็คือว่าครูก็คือผู้ที่เรียนเต๋าก่อนคนอื่น ๆ และมีความชำนาญในศิลปะของการสั่งสอนนั่นเอง

เต๋าที่แท้จริงคืออะไร (ยว่นเต๋า)

ข้อความสั้น ๆ เกี่ยวกับปรัชญาของฮั่นยว่นนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการโต้เถียงกันอย่างรุนแรงและเคลื่อนไหวไปด้วยพลังแห่งวาทศิลป์และอารมณ์มากกว่าที่จะเป็นการโต้เถียงกันด้วยเหตุผล ฮั่นยว่นเป็นผู้ที่พูดคล่องจับอกจับใจอย่างที่สุด เมื่อท่านกล่าวยืนยันความเห็นเกี่ยวกับอารยธรรมจีนเป็นหนี้บุญคุณลัทธิขงจื๊อสำหรับสิ่งที่ดีที่สุดในอารยธรรมนั้น และเป็นหนี้บุญคุณลัทธิเต๋าและพระพุทธศาสนาในสิ่งที่ตรงข้ามกับคุณค่าที่ได้ถนอมไว้เหล่านี้ ประวัติศาสตร์ทั้งมวลนับตั้งแต่เวลาที่ศาสนาทั้งสองนี้รุ่งเรืองขึ้นมานั้นเป็นกระบวนการแห่งความเสื่อมจากสิ่งคมในอุดมคติที่นักปราชญ์ในสมัยโบราณได้สร้างสรรค์ไว้ตลอดมา เพราะฉะนั้นลัทธิผิด ๆ เหล่านี้จะต้องถูกปราบให้สิ้นซากเพื่อเต๋าที่แท้จริงจะได้รุ่งเรืองและสิ่งคมในอุดมคติจะได้รับการฟื้นฟูให้กลับขึ้นมาใหม่

(จาก ขงหลี่เจี้ยนเชิงเหวินจี้, SPTK ed., II : ๑a-๓b)

ความรักทั่วไปโดยไม่มีปริมาณนั้นเรียกว่า มนุษยธรรม (เหริน) การเอามนุษยธรรมนี้มาใช้ในอาการที่เหมาะสม เรียกว่า ความชอบธรรม (อี) การเอามนุษยธรรมและความชอบธรรมมาใช้เรียกว่า วิธีทาง (เต๋า) และอำนาจในภายในของเต๋า (เดอะ) คือสิ่งที่พอเพียงอยู่ในตัวแล้ว ไม่ต้องการอะไรนอกตัวมันอีกเลย มนุษยธรรมและความชอบธรรมเป็นหลักการที่กำหนดไว้ตายตัว แต่เต๋าและอำนาจภายในของเต๋านั้นเป็นแนวความคิดเชิงไคร่ตรง ดังนั้นเราจึงมีวิธีทางของผู้ดี และวิธีทางคนชั้นผู้น้อย และมีทั้งอำนาจที่ดีและอำนาจที่ชั่วร้าย เล่าจื๊อถือว่าหลักมนุษยธรรมและความชอบธรรมเป็นของเล่น ๆ แต่มิได้ละทิ้งหลักมนุษยธรรมและความชอบธรรมเลย ความเห็นของเล่าจื๊อนั้น

๕๓๒

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

แคบคล้ายความคิดของคนที่นั่งอยู่กับสระและมองดูท้องฟ้าพลางก็กล่าวว่า “ท้องฟ้าเล็ก” ข้อนี้มีได้หมายความว่าท้องฟ้าเล็กจริง ๆ เล่าจื๊อเข้าใจมนุษยธรรมและความชอบธรรมเพียงในความรู้สึกที่แคบมากเท่านั้นเอง และเพราะฉะนั้นจึงเป็นธรรมดาที่เล่าจื๊อจะต้องถือว่ามนุษยธรรมและความชอบธรรมเป็นเรื่องขี้ปะติ๋ว สิ่งที่เล่าจื๊อเรียกว่าเต๋านั้นก็เป็นเพียงเต๋าที่มองเห็นเท่านั้น และหาใช่สิ่งที่ข้าพเจ้าเรียกว่า เต๋า ไม่ สิ่งที่เล่าจื๊อเรียกอำนาจภายในนั้นก็เพียงอำนาจที่มองเห็นเท่านั้นเอง หาใช่สิ่งที่ข้าพเจ้าเรียกว่าอำนาจภายในไม่ สิ่งที่ข้าพเจ้าเรียกว่าเต๋าและอำนาจนั้นเป็นการรวมมนุษยธรรมและความชอบธรรมเข้าด้วยกัน และนี่เป็นการนิยามที่โลกได้ยอมรับกันที่สุดในที่สุด แต่สิ่งที่เล่าจื๊อเรียกว่าเต๋าและอำนาจนั้น ก็ลอกเอาออกไปจากมนุษยธรรมและความชอบธรรมและเป็นตัวแทนความเห็นส่วนตัวของปัจเจกชนคนหนึ่งเท่านั้นเอง

หลังจากที่ราชวงศ์โจวได้เสื่อมลงและหลังจากที่ขงจื๊อได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว ในสมัยที่จักรพรรดิฉินเผาหนังสือทั้งนั้น ลัทธิเต๋านในสมัยราชวงศ์ฮั่น และพระพุทธศาสนาในสมัยราชวงศ์หยุยราชวงศ์จิ้น ราชวงศ์เหลียงและราชวงศ์สุย เมื่อประชาชนพูดถึงเต๋าและอำนาจ พูดถึงมนุษยธรรมและความชอบธรรม พวกเขาก็เข้าถึงเต๋าและอำนาจมนุษยธรรมและความชอบธรรม ในฐานะเป็นสานุศิษย์ของหยางจู (Yang Chu) หรือม่อจื๊อ ของเล่าจื๊อหรือของพระพุทธเจ้าอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น การที่พวกเขาเป็นผู้นับถือลัทธิเหล่านี้ก็ย่อมถือว่าปฏิเสธลัทธิขงจื๊อเป็นธรรมดา การยอมรับเอาบุคคลเหล่านี้ว่าเป็นครูของตนนั้นถือว่าพวกเขาทำให้ขงจื๊อเป็นคนสาระเลวไป เป็นการยัดมัน้อยอยู่กับคำสอนใหม่และเป็นการประณามคำสอนเก่า ๆ นานาจนจริง! แม้ว่าคนในยุคหลัง ๆ อยากรจะรู้จักมนุษยธรรมและความชอบธรรม รู้จักเต๋าและอำนาจภายใน แต่แล้วเขาจะฟังจากใครเล่า?

ในสมัยโบราณประชาชนมีอยู่เพียง ๔ ชั้นเท่านั้น แต่บัดนี้มีถึง ๖ ชั้นแล้ว สมัยโบราณมีคำสอนเพียงแบบเดียวเท่านั้น บัดนี้มีถึง ๓ แบบ เพราะแต่ละครอบครัวก็ได้ทำพิธีพรรณธัญญาหารให้เพิ่มพูนขึ้น บัดนี้จึงมีถึงหกครอบครัวที่บริโภคพิธีพรรณธัญญาหารนั้น เพราะแต่ละครอบครัวได้ผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ขึ้นมา บัดนี้ จึงมีถึงหกครอบครัวที่ใช้เครื่องมือเหล่านั้น เพราะแต่ละครอบครัวย่อมอยู่กับการค้าขาย อีกหกครอบครัวจึงได้ถือเอาประโยชน์ แล้วจะนำประหลาดใจใหม่ที่ว่า ประชาชนได้ถูกทำให้ยากจนลงและกลายเป็นโจรโมยไป?

ในสมัยโบราณมนุษย์เราได้เผชิญกับภัยอันตรายต่าง ๆ มากมาย แต่ก็ได้เกิดมีนักปราชญ์ที่สอนพวกเขาให้รู้จักวิธีคุ้มครองและบำรุงเลี้ยงชีวิตของตน นักปราชญ์เหล่านี้ก็ทำหน้าที่เป็นผู้คุ้มครองและเป็นครูบาอาจารย์ด้วย นักปราชญ์เหล่านี้ได้กำจัดพวกแมลงที่เป็นอันตรายและสัตว์เลื้อยคลานนก และสัตว์ร้ายทั้งหลายให้หมดไป และนำพวกคนเหล่านั้นไปตั้งหลักฐานอยู่ที่ศูนย์กลางของโลก เมื่อประชาชนมีความหนาวเหน็บ เขาก็จะหาเครื่องแต่งกายให้ เมื่อประชาชนหิวโหย เขาก็จะหาอาหารมาให้ เพราะเหตุที่มนุษย์ทั้งหลายอยู่ในท่ามกลางอันตรายบนยอดไม้ และนอนป่วยอยู่ที่พื้นดิน เขาก็สร้างห้องและที่พักอาศัยให้ เขาสอนประชาชนให้รู้จักวิชาช่างซึ่งจะทำให้เขามีเครื่องมือใช้ไม่สอยไวใช้

ผู้นำการฟื้นฟูลัทธิขงจื้อ

๕๓๓

สอนให้รู้จักทำมาค้าขาย ซึ่งจะทำให้เขาสามารถสนองความต้องการของเขาได้ สอนให้รู้จักใช้ยารักษาโรค ซึ่งทำให้พวกเขาไม่ต้องตายเสียตั้งแต่เนิ่น ๆ สอนให้รู้จักการทำสงฆ์และการเซ่นสรวงเพื่อให้เขาเกิดมีความรู้สึกรักและมีเมตตากรุณา สอนให้รู้จักพิธีรีตองต่างๆ เพื่อทำให้กฎเกี่ยวกับการมีลำดับเหนือกว่าเป็นระเบียบ สอนการดนตรีเพื่อแสดงความรู้สึกที่อดกลั้นไว้ออกมา สอนเรื่องการปกครองเพื่อนำทางพวกที่เกียจคร้าน สอนการลงโทษเพื่อปราบปรามพวกที่หยิ่งยโส เพราะคนทั้งหลายหลอกลวงกัน นักปราชญ์ทั้งหลายจึงได้สร้างป่ายและตรารขึ้น สร้างเครื่องวัดเครื่องตวงและมาตราส่วนขึ้นเพื่อเป็นประกันความเชื่อถือ เพราะมนุษย์ชอบย่ำยีรุกรานกัน นักปราชญ์ก็สร้างกำแพงและป้อมคูประตูหอรบ สร้างเกราะและอาวุธขึ้นป้องกันคนเหล่านั้น ดังนั้นนักปราชญ์ทั้งหลายจึงได้สอนคนทั้งหลายให้รู้จักวิธีเตรียมตัวเพื่อต่อสู้กับอันตราย และป้องกันไม่ให้ชีวิตของตนต้องได้รับบาดเจ็บ

บัดนี้พวกที่นับถือลัทธิเต๋าได้บอกพวกเราว่า “พวกโจรผู้ร้ายจะไม่ปรากฏตัวให้เห็นอีกเลย จนกว่าพวกนักปราชญ์จะตายไปหมดเท่านั้น” หรือว่า “ถ้าเราทำลายเครื่องชั่ง เครื่องวัด และมาตราส่วนของเราแล้ว ประชาชนก็จะเลิกต่อสู้ชิงไหวชิงพริบกัน” นานาถ, การกล่าวเช่นนั้นดูช่างไร้ความคิดเสียนี้กระไร! ถ้าหากว่าในสมัยโบราณจะไม่มีนักปราชญ์เสียแล้ว มนุษยชาติก็คงจะสูญสิ้นไปหมดแล้ว เพราะมนุษย์เราไม่มีขนอย่างขนนกหรือขนแกะ ไม่มีเกล็ดอย่างปลา หรือเปลือกอย่างเปลือกหอยสำหรับคุ้มครองตนจากหนาวและร้อน ไม่มีเล็บและฟันที่จะต่อสู้เพื่อหาอาหารมาบำรุงเลี้ยงร่างกาย เพราะฉะนั้น ผู้ที่ปกครองประเทศก็จะออกคำสั่ง ซึ่งคำสั่งนั้นพวกข้าราชการจะรับไปดำเนินการและประกาศให้ประชาชนได้ทราบโดยทั่วกัน และประชาชนก็จะผลิตพืชพรรณธัญญาหารป่านปอและไหมขึ้น จะทำเครื่องใช้ไม้สอยและแลกเปลี่ยนสินค้ากันเพื่อสนับสนุนผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าตน ถ้าหากว่าผู้ปกครองประเทศไม่ออกคำสั่ง แล้วเขาก็ถือว่าไม่ได้เป็นผู้ปกครองอีกต่อไป แต่ถ้าข้าราชการชั้นผู้น้อยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งและไม่ประกาศให้ประชาชนทราบ และถ้าประชาชนไม่ผลิตสินค้าเพื่อสนับสนุนเจ้านายของตน พวกเขาจะต้องถูกลงโทษ ทั้งวิธีทาง (มรรค หรือ เต๋าของพุทธศาสนิกชน และผู้ที่นับถือลัทธิเต๋า) ยังสอนมนุษย์ให้ปฏิเสธมโนคติเกี่ยวกับผู้ปกครองประเทศกับประชาชนและเกี่ยวกับบิดากับบุตร สอนให้เลิกทำงานที่จะประทังชีวิตต่อไป และสอนให้แสวงหาสิ่งที่เรียกว่า ความบริสุทธิ์และนิพพาน นานาถ, นับว่าเป็นเคราะห์ดีของลัทธิทั้งสองนั้นที่ได้ปรากฏขึ้นหลังสมัยสามรัชกาล (Three Reigns) และดังนั้นจึงพ้นจากการถูกปราบปรามด้วยน้ำมือยิวและถึง กษัตริย์หวิน และหวู โจวกงและขงจื้อไปได้ แต่นับว่าเป็นเคราะห์ร้ายของพวกเราที่ศาสนาทั้งสองนั้นมิได้ปรากฏขึ้นมาก่อนหน้าสมัยสามรัชกาล มิฉะนั้นศาสนาทั้งสองนั้นคงถูกนักปราชญ์เหล่านั้นพิสูจน์ให้เห็นดำเห็นแดงไปแล้ว...

คัมภีร์จารัตหิ กล่าวไว้ว่า : “คนโบราณผู้ปรารถนาที่จะแสดงคุณงามความดีของตนให้ปรากฏไปทั่วทั้งราชอาณาจักร ในเบื้องต้นจะต้องทำแค้นแค้นต่าง ๆ ของตนให้มีระเบียบเสียก่อน คนโบราณเหล่านั้นซึ่งปรารถนาจะทำให้แค้นแค้นของตนมีระเบียบเป็นอย่างดี ในเบื้องต้นจะต้องทำ

๕๓๔

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ครอบครัวของตนให้มีระเบียบก่อน เมื่อปรารถนาจะทำครอบครัวของตนให้มีระเบียบ เขาก็จะต้องปลูกฝังคนของเขาเสียก่อน เมื่อปรารถนาจะปลูกฝังคนของเขา เขาก็จะต้องทำหัวใจคนเหล่านั้นให้รู้จักผิดชอบก่อน เมื่อปรารถนาจะทำให้หัวใจคนเหล่านั้นรู้จักผิดชอบชั่วดี เขาจะต้องหาวิธีทำให้คนเหล่านั้นมีความคิดที่ซื่อสัตย์สุจริตก่อน (เรื่องการศึกษาที่สำคัญยิ่ง) ดังนั้นเมื่อคนโบราณพูดถึงการทำหัวใจให้รู้จักผิดชอบชั่วดีและมีความคิดที่ซื่อสัตย์สุจริต เขาจะต้องมีวัตถุประสงค์นี้อยู่ในจิตใจของเขา แต่บัดนี้ (ผู้ที่นับถือลัทธิเต๋าและพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย) แสวงหาวิธีที่จะปกครองจิตใจของตนโดยการหนีจากโลก จากรัฐและจากครอบครัว พวกเขาพากันละเมิดกฎธรรมชาติ ดังนั้นบุตรจึงมิได้ถือว่าบิดาเป็นบิดา ข้าแผ่นดินมิได้เห็นผู้ปกครองประเทศเป็นผู้ปกครอง และประชาชนก็ไม่รับใช้ผู้ที่เขาจะต้องรับใช้

เมื่อขงจื้อเขียนไว้ในหนังสือ **“บันทึกเหตุการณ์กุฎวสันต์และฤดูสารท”** นั้น ท่านถือว่าพวกเจ้าครองนครที่นับถือขนบประเพณีของพวกปาเถื่อนเป็นพวกปาเถื่อน และถือว่าพวกที่ดำเนินชีวิตตามวิถีทางของจีนเป็นคนจีน หนังสือ **“คำสอนของขงจื้อ”** (Analect III, 5) กล่าวว่า : “พวกปาเถื่อนที่มีเจ้านายปกครองก็หาเสมอเหมือนคนจีนที่ปราศจากเจ้านายปกครองไม่” **คัมภีร์คิดคาถา** (Odes of Lu, 4) กล่าวว่า : “จงต่อสู้ต้านทานพวกปาเถื่อนทางตะวันตกและทางเหนือไว้ จงลงโทษพวกปาเถื่อนในแคว้นจิง (Ching) และแคว้นฉู่ (Shu) แต่บัดนี้ (พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย) ได้มาพร้อมกับวิถีทางแบบปาเถื่อนของตน และทำให้วิถีทางปาเถื่อนนั้นล้าหน้าคำสอนของกษัตริย์สมัยโบราณของพวกเรา พวกเราเองโดยภาคปฏิบัติแล้วมิได้เป็นพวกปาเถื่อนเสียเองดอกหรือ ?

อะไรเล่าคือคำสอนของกษัตริย์สมัยโบราณของเราเหล่านี้? จงรักอย่างสากลทั่วไปโดยไม่มีปริมาณ ซึ่งเรียกว่า **มนุษยธรรม** จงใช้มนุษยธรรมนี้ในอาการที่เหมาะสม ซึ่งเรียกว่า **ความชอบธรรม** จงดำเนินการจากมนุษยธรรมและความชอบธรรมเหล่านี้ไปหาเต๋า และจงเป็นผู้ที่มีความพอเพียงในตัวเองโดยไม่ต้องไปแสวงหาอะไรจากภายนอกเลย ซึ่งเรียกว่า **อำนาจ** (ภายใน) **คัมภีร์คิดคาถา คัมภีร์ประวัติศาสตร์ คัมภีร์เรื่องความเปลี่ยนแปลง** และ **คัมภีร์บันทึกเหตุการณ์กุฎวสันต์และฤดูสารท** ล้วนเป็นข้อเขียนเกี่ยวกับกษัตริย์สมัยโบราณทั้งนั้น พิธีรีตองและดนตรี การลงโทษและการปกครองเป็นวิธีการของกษัตริย์เหล่านั้น ประชาชนของกษัตริย์สมัยโบราณเหล่านั้นมี ๔ ชั้น คือ ข้าราชการ ชาวนา ช่างฝีมือ และ พ่อค้า ความสัมพันธ์ของประชาชนเหล่านั้น ก็คือความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับข้าแผ่นดิน ระหว่างบิดากับบุตร ระหว่างแขกกับเจ้าของบ้าน ระหว่างพี่ชายกับน้องชาย และระหว่างสามีกับภรรยา เครื่องแต่งกายของคนเหล่านั้นทำด้วยป่านและไหม ที่อยู่อาศัยของคนเหล่านั้นก็เป็นห้องโถงและบ้านช่อง อาหารของคนเหล่านั้นก็เป็นพืชพรรณธัญญาหารและข้าว ผลไม้และผัก ปลาและเนื้อ วิถีทางของคนเหล่านั้นเข้าใจได้ง่าย คำสอนของคนเหล่านั้นปฏิบัติตามได้ง่าย เมื่อใช้กับตนเอง ก็นำความกลมกลืนและความสุขมาให้ เมื่อใช้กับคนอื่นก็นำความรักและความยุติธรรมมาให้ เขาได้ทำใจให้มีความสุข สำหรับรัฐและครอบครัวก็จะนำความ

ผู้นำการฟื้นฟูลัทธิขงจื้อ

๕๓๕

ยุติธรรมและความเหมาะสมมาสู่ ดังนั้นในเวลาที่มีชีวิตอยู่ มนุษย์เราก็สามารถทำให้เกิดความรู้สึกพอใจได้ และในเวลาจะตายก็ทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างสมปรารถนาได้ มนุษย์ได้บวงสรวงต่อสวรรค์ และเทวดาทั้งหลายก็พอใจ มนุษย์ได้เซ่นสรวงต่อวิญญาณของบรรพบุรุษ และบรรพบุรุษทั้งหลายก็ได้รับทานบริจาของพวกเรา นี่เป็นเต๋า (วิถีทาง) อะไรกัน? นั่นแหละคือสิ่งที่ **ข้าพเจ้า** เรียกว่าเต๋า และหาใช้สิ่งที่ผู้นับถือลัทธิเต๋าและพุทธศาสนิกชนทั้งหลายเรียกว่า เต๋าหรือมรรคไม่ เอี้ยวได้สอนเต๋าให้ขุน ชุนได้สอนยิว ยิวได้สอนถัง และถังได้สอนกษัตริย์เหวิน กษัตริย์หวูและโจวกง บุคคลเหล่านี้ได้สอนเต๋าให้กับขงจื้อ และขงจื้อได้สอนเม่งจื๊อต่อไป แต่เมื่อเม่งจื๊อถึงแก่กรรมแล้ว ก็มิได้มีการถ่ายทอดเต๋าให้แก่กันต่อมาอีกเลย ชินจื๊อ (Hsün Tzu) และหยางซุง (Yang Hsiung) เข้าใจเนื้อหาของเต๋า แต่ทว่ามิได้เข้าใจลึกซึ้งนัก ชินจื๊อและหยางซุงได้พูดถึงเต๋า แต่ทว่าไม่สมบูรณ์ ในสมัยก่อนหน้าโจวกง นักปราชญ์เป็นผู้ปกครองประเทศ และดังนั้นจึงสามารถดึงเอาเต๋ามาปฏิบัติได้ แต่หลังสมัยโจวกงเป็นต้นมา นักปราชญ์เป็นเพียงข้าราชการเท่านั้น และดังนั้นในที่สุดก็ได้แต่เขียนเกี่ยวกับเรื่องเต๋าวัวเท่านั้นเอง

บัดนี้เราควรจะทำอะไรเล่า? ข้าพเจ้ากล่าวว่า เต๋าจะไม่แพร่หลายไปทั่ว นอกเสียจากว่า (ลัทธิเต๋าและพระพุทธศาสนา) จะถูกปราบให้ราบคาบไปเท่านั้น จะไม่มีใครปฏิบัติตามเต๋า นอกเสียจากว่า จะหยุดยั้งพวกที่นับถือลัทธิเต๋าและพุทธศาสนิกชนได้เท่านั้น ขอให้จับพระในลัทธิศาสนาทั้งสองนั้นสึกออกมาเป็นฆราวาสเสีย ขอให้เผาหนังสือของลัทธิทั้งสองให้หมดและทำวัดวาอารามของสองลัทธินั้นให้เป็นบ้าน ขอให้เอาเต๋าของกษัตริย์แต่ปางก่อนมาใช้ว่าวิถีทางคนเหล่านั้นให้ประจักษ์ชัด และขอให้เลี้ยงดูพวกพ่อม่าย แม่ม่าย คนกำพร้าและคนโสด คนพิการและคนป่วย แล้วทั้งหมดจะดีเอง

พระบรมราชโองการของจักรพรรดิหวูซุงให้ปราบปรามพระพุทธศาสนา

การปราบปรามพระพุทธศาสนาและลัทธิศาสนาต่างด้าวอื่น ๆ ถึงขั้นตามรบกวนอย่างหนัก ในสมัยจักรพรรดิหวูซุง (Wu-tsung : ครองราชย์ พ.ศ. ๑๓๘๔-๑๓๘๙) ไม่มีอะไรที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการตำราของฮันยิว หรือ ความเคลื่อนไหวที่พร้อมเพรียงกันของพวกที่นับถือลัทธิขงจื้อเลย องค์จักรพรรดิซึ่งทรงแสวงหาความลับเกี่ยวกับอมฤตภาพอย่างเต็มที่นั้นได้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพวกพระในลัทธิเต๋าซึ่งเร่งเข้าให้พระองค์ทรงปราบปรามพวกที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับพวกตน อนึ่ง การพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวครั้งนี้ ดังที่มีอยู่ในพระบรมราชโองการนั้นส่วนใหญ่เป็นการพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับคุณลักษณะแบบขงจื้อ และมีลักษณะไปในทางภาคปฏิบัติมากกว่าจะเป็นแบบที่เกี่ยวกับลัทธิความเห็นตามธรรมชาติ ความก้าวหน้าที่เห็นได้อย่างแจ่มชัด ไปจนถึงชั้น ธิเบตพิธีสมบัติทางพระพุทธศาสนาและลัทธิภิกษุและนางชีออกมาเป็นคดีพิพาท ซึ่งจะทำให้คนเหล่านั้นอาจรับใช้ประเทศในฐานะเป็นกลไกที่จะต้องรับผิดชอบต่อภาษีที่ดินและแรงงานนั้นได้มีการ

๕๓๖

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

แนะนำให้ทำมาก่อนที่จะมีการเริ่มต้นราชวงศ์นานทีเดียว พระบรมราชโองการเองเป็นเพียงขั้นสุดท้ายในกระบวนการปราบปรามกตัญญู ซึ่งหูซ่งได้เคยนำมาใช้บ้างแล้วเป็นครั้งคราว

กระบวนการนี้มีได้มีผลในขั้นทำให้พระพุทธศาสนาต้องสูญไปจากประเทศจีนอย่างสิ้นเชิงเลยทีเดียว ที่ผู้สืบต่อจากหูซ่งจะใช้เวลาพยายามมากยิ่งขึ้นไปอีกก็ตาม แตกกันว่าเป็นความปราชัยอย่างยับเยินสำหรับศาสนาที่เดียว พระพุทธศาสนาซึ่งถูกทำให้อ่อนแอลงอย่างมากมายไม่สามารถที่จะดำรงฐานะทางด้านสถาบันหรือลัทธิเหมือนอย่างในญี่ปุ่นได้ และมีความโน้มเอียงไปตามระดับที่นิยมกันแพร่หลายทำให้สูญเสียหลักฐานในการที่ไปคลุกเคล้าอยู่กับลัทธิพิธีที่เกี่ยวกับผีสังเวทดา พระบรมราชโองการยังรับใช้เพื่อยืนยันหลักการอันเป็นพื้นฐานของระบบข้าราชการจีนด้วยการสอบไล่ครั้งสุดท้ายที่น่าสะพรึงกลัวอีก: ว่า ศาสนายังคงมีอยู่ได้ก็เพราะความกรุณาของบ้านเมืองเท่านั้นเอง

(จาก รุ่งถึงรุ่ง, ๑๘A : ๑๔b-๑๕a)

พระบรมราชโองการในเดือนที่ ๘ (พ.ศ. ๑๓๘๘)

เราได้ทราบมาว่า ไม่เคยมีใครกล่าวขวัญถึงพระพุทธเจ้ามาจนตลอดสมัยสามรัชกาลเลย นับตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นและราชวงศ์ฮวยมานี้เองที่ศาสนาที่บูชารูปปั้นนี้ได้ค่อย ๆ รุ่งเรืองขึ้น ดังนั้นในยุคหลัง ๆ นี้ พระพุทธศาสนาจึงได้ถ่ายทอดวิถีทางแปลก ๆ ของตนออกมา ได้จัดเชื้อโรคเข้าไปทุกคราวที่ได้โอกาส แพร่หลายไปคล้ายเถาวัลย์ที่งอกงามมาก จนกระทั่งได้วางยาพิษให้แก่ชนบทรณนิยมแห่งชาติของเรา และก่อนที่จะมีใครรู้สึกตัว พระพุทธศาสนาก็ค่อย ๆ หลอกหลวงและทำจิตใจของคนในวังงั้น ดังนั้น มหาชนจึงถูกนำออกไปนอกถิ่นอกทางเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกที พระพุทธศาสนาได้แพร่หลายไปบนภูเขาและที่ราบทั้งเก่าแก่วันแคว้นและผ่านทะเลสู่กำแพงและหอคอยแห่งเมืองหลวงทั้งสองแห่งของเราเข้าไป แต่ละวัน ๆ เราจะเห็นว่ามีพวกพระและผู้ศรัทธาเพิ่มจำนวนมากขึ้นและวัดวาอารามก็ใหญ่โตขึ้นทุกที พระพุทธศาสนาทำให้ความแข็งแรงของประชาชนอ่อนล้าไปเพราะการก่อสร้างอาคารสถานที่ด้วยดินและไม้ ได้ขโมยเอาความมั่งคั่งสมบูรณ์แห่งเครื่องประดับที่ทำด้วยทองและวัตถุอันมีค่าอื่น ๆ ไป ทำให้คนทั้งหลายละทิ้งเจ้านายและบิดามารดาของตนติดตามพวกครูอาจารย์ไป และเอาระเบียบวินัยของพระมาพรากรสามิจากภรรยา ในการทำลายกฎหมายและทำมนุษยชาติได้รับความทุกข์ร้อนแล้วไม่มีอะไรจะเกินลัทธินี้ไปได้เลย!

บัดนี้ แม้หากชายคนหนึ่งไม่ได้ทำการงานในนา บางคนจะต้องอดอยาก ถ้าหากหญิงคนหนึ่งไม่เลี้ยงไหม ใครสักคนหนึ่งจะต้องหนาวเหน็บ ในปัจจุบันนี้มีภิกษุและนางชีอยู่ในจักรวรรดิสุดที่จะคณานับ แต่ละคนต่างก็รอให้พวกชาวไร่ชาวนาเลี้ยงดู และรอคอยตัวไหมมาหุ้มห่อร่างกายให้ วัดวาอารามที่เป็นของสาธารณะและโบสถ์ส่วนตัวมีจำนวนมากมายไม่มีขอบเขตจำกัด วัดวาอารามและโบสถ์วิหารทั้งหมดนั้นมีหอคอยสูง ๆ และมีเครื่องประดับประดาที่สวยงามมากมายพอที่จะส่องแสงชมตัวปราสาทราชมนเทียรขององค์จักรพรรดิเองได้ การหยุดชะงักของสินค้าและกำลังคนและความ

ผู้นำการฟื้นฟูลัทธิขงจื้อ

๕๓๗

เสื่อมโทรมในด้านศีลธรรมที่รบกวนราชวงศ์จิ้น ราชวงศ์ซุ่ย ราชวงศ์ฉี และราชวงศ์เหลียงทั้งปวงนั้น เกิดเพราะสถานการณ์นี้ทั้งนั้น

ดังนั้นเกาสู่และไถซุง (T'ai-tsung) ซึ่งเป็นผู้ตั้งราชวงศ์ของเราขึ้นนี้จึงได้ใช้ยุทธศิลป์ปราบ ขบถและความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยและใช้ศิลปะเกี่ยวกับสันติสุขทำให้ประเทศจีนตั้งอยู่ในระเบียบ ได้ โดยแกลงไม่เรียวยาวสองอันนี้เท่านั้น เกาสู่และไถซุงก็สามารถปกครองแผ่นดินได้ จะมีใครสามารถ คิดเอาศาสนาปาเถียนของพวกตะวันตกไกลนี้มาทำลายพวกเราได้เล่า? ในระหว่างศักราชเจินกวน (Chen-kuan) และไคยว้น (K'ai-yüan) (พ.ศ. ๑๑๗๐-๑๑๙๒, พ.ศ. ๑๒๕๖-๑๒๘๔) ได้มีการออกกฎข้อบังคับบีบบังคับพระพุทธรศาสนา แต่ก็ไม่สามารถขจัดพระพุทธรศาสนาให้หมดไปอย่าง ลินเซิงได้ และพระพุทธรศาสนากลับได้รับการยกย่องอย่างแพร่หลายทวีมากยิ่งขึ้นไปอีก

เมื่อได้ตรวจสอบรายงานก่อน ๆ โดยตลอดและได้ปรึกษากับมติมหาชนทุกฝ่ายหมดแล้ว ก็ ไม่มีความสงสัยเหลืออยู่ในจิตใจของพวกเราแม้แต่น้อยเลยว่าคุณความชั่วร้ายนี้ควรจะทำจัดให้หมดไป พวกมุขอำมาตย์เสนาบดีที่มีความจงรักภักดีต่อราชสำนักและแคว้นต่าง ๆ ได้ให้ความร่วมมือดัง ที่เราประสงค์อย่างมากมาย ได้เสนอสิ่งที่เหมาะสมที่สุดซึ่งเราเห็นว่าคงจะเอามาใช้ได้ผลมากที่สุด เมื่อมีโอกาสที่จะกดขี่เบียดเบียนแหล่งชั่วร้ายที่มีอายุเก่าแก่และปฏิบัติตามกฎหมายและสถาบัน ต่าง ๆ ของกษัตริย์ในสมัยโบราณอย่างครบถ้วน ที่จะช่วยเหลือนุชนชาติและนำประโยชน์สุขมาให้ แก่มหาชนแล้ว เราจะสามารถอดใจไม่ทำได้อย่างไรกัน?

วัดต่าง ๆ ในจักรวรรดิที่ได้ถูกทำลายไปแล้วมีจำนวนกว่า ๔,๖๐๐ วัด ภิกษุและชีราว ๒๖,๕๐๐ รูป ได้ถูกบังคับให้สึกและถูกลงบัญชีไว้ในฐานะที่จะต้องเสียภาษีปีละสองครั้ง วัดส่วน บุคคลถูกทำลายกว่า ๔๐,๐๐๐ วัด ได้ปลดปล่อยที่ดินที่มีปุ๋ยอุดมสมบูรณ์ชั้นยอดเยี่ยมราว ๓๐ หรือ ๔๐ ล้านชิ่ง (Ch'ing) และปล่อยหญิงชาย ๑๕๐,๐๐๐ คนซึ่งจะเป็นบุคคลที่จะต้องเสียภาษีปีละ สองครั้งต่อไป พวกภิกษุและชีถูกนำไปให้ผู้บัญชาการเกี่ยวกับคนต่างด้าวพิจารณาตัดสินอย่างเด็ด ขาดว่าเป็นศาสนาต่างด้าว ในที่สุด เราได้สั่งให้ผู้ชายกว่า ๒,๐๐๐ คนของศาสนาเนสตอเรียนและ มัสเดียน (Mazdean) กลับไปเป็นคฤหัสถ์และเลิกทำให้ชนบประเพณีเดิมของจีนต้องมีมลทินต่อไป

น่าอนาถ, สิ่งที่ไม่เคยมีใครนำพาในอดีตนั้นดูเหมือนว่าได้ออคอยโอกาสนี้อยู่นานแล้ว ถ้า หากเวลานี้พระพุทธรศาสนาจะถูกกำราบให้หมดไปได้แล้ว ใครจะกล่าวได้ว่าเป็นการกระทำที่ไม่ถูก กาละเล่า? ผู้ที่นับถือพระพุทธรศาสนาที่โง่งมและไม่ได้ผลิตอะไรขึ้นมาเลยกว่าแสนคนได้ถูกขับไล่ ออกไป และอาคารที่โถงโถงไร้ประโยชน์นับไม่ถ้วนได้ถูกทำลายลง นับจากนี้ไปเราอาจทำให้ประชาชน ตั้งอยู่ในความสงบและความบริสุทธิ์ได้ ทำหลักการเกี่ยวกับการไม่กระทำให้รุ่งเรืองได้ ทำให้รัฐบาล ของเรามีระเบียบได้อย่างง่ายดาย และทำลัทธิประเพณีให้เป็นปึกแผ่นซึ่งจะทำให้มหาชนทุกแคว้น แคว้นแสวงหาจุดหมายปลายทางในกฎที่นำเราของเรามาได้ นับตั้งแต่เริ่มกำจัดสิ่งที่ชั่วร้ายนี้ให้หมด ไปแล้ว ก็ได้มีการปฏิบัติงานอย่างได้ผลเป็นประจำวันและในวิถีทางที่ไม่มีใครทราบ บัดนี้เราได้ส่ง โองการนี้ไปยังข้าราชการตามแคว้นต่าง ๆ ซึ่งพวกเขาคงปฏิบัติสมดังเจตจำนงของเราได้เป็นแน่.

บทที่ ๑๙

การฟื้นฟูลัทธิขงจื๊อในสมัยราชวงศ์ซ่ง

เมื่อราชวงศ์ซ่งทั้งหลายยังมีอยู่ในเมืองจีนนั้น เราไม่ทราบถึงด้านอำนาจและเสถียรภาพของราชวงศ์ซ่ง (ซ่ง : พ.ศ. ๑๕๐๓-๑๘๒๒) เลย ราชวงศ์ซ่งได้ต่อสู้ดิ้นรนอย่างได้เปรียบในอันที่จะนำที่ดินทั้งหมดที่อยู่ในความครอบครองของราชวงศ์ถัง ให้กลับมามีอยู่ในความปกครองของจีนต่อไปอีกในตอนต้น ๆ ราชวงศ์ ได้มีการต่อสู้กับพวก “ปาเถียน” อยู่เกือบตลอดเวลา ทั้งในภาคเหนือและภาคตะวันตก ในครึ่งสมัยหลังของราชวงศ์นี้ พวกปาเถียนที่ยกมารุกรานได้ยึดภาคเหนือของจีน ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดอารยธรรมจีนไว้ได้อย่างมั่นคงเรื่อยมาจนกระทั่งพวกมองโกลได้กวาดล้างพวกนี้ได้หมดเพื่อรวบรวมจักรวรรดิให้เป็นปึกแผ่นอยู่ภายใต้ความปกครองของด่งด้าว แม้ภายในอาณาจักรที่ราชวงศ์ซ่งมีอำนาจอยู่นั้น ประเทศชาติก็ถูกกลุ่มมั่วด้วยปัญหาทางการเงิน การเกษตร และการปกครอง ซึ่งเป็นโรคเรื้อรังมานานอันเป็นเหตุทำให้อาณาจักรต้องระส่ำระสายในสมัยแรก ๆ

ทั้ง ๆ ที่มีปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้อยู่รอบด้าน สังคมจีนก็ยังคงแสดงให้เห็นว่ามีชีวิตชีวาอยู่อย่างประหลาด การค้าขายก็ขยายตัวออกไปพร้อมกับที่การค้าขายขยายออกไปนี้เองก็ได้มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อนอีกมากมายด้วย การเงินโดยเฉพาะการหมุนเวียนของธนบัตรนั้นได้มีการเอามาใช้กันมากยิ่งขึ้น สิ่งที่มาพร้อม ๆ กับความเจริญรุ่งเรืองเช่นนั้นตามธรรมดาแล้วก็คือจะเกิดมีบ้านเมืองขยายกว้างขวางขึ้นทั้งในด้านจำนวนและขนาด ซึ่งในสมัยนี้มีความอุดมสมบูรณ์ มีวัฒนธรรมและความเลิศล้นนอกกลุ่มนอกทางไปบ้างซึ่งเป็นที่ประทับใจ มาร์โค โปโล นักท่องเที่ยวชาวเมืองเวนิซเป็นอย่างมากทีเดียว ในศิลปะเกี่ยวกับความสงบสุข ถ้าหากไม่ใช้ในด้าน การสงครามแล้ว ราชวงศ์ซ่งก็ได้ทำตัวเองให้มีชื่อเสียงได้มาก การพิมพ์ได้ช่วยให้การศึกษาได้แพร่หลายไปได้กว้างขวางนับเป็นครั้งแรก สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ซึ่งเป็นศูนย์กลางการศึกษาชั้นสูงได้เกิดขึ้นมากมาย มีหนังสือที่เก็บรวบรวมไว้เป็นจำนวนมาก บางทีรัฐหรือเอกชนก็ได้มอบที่ดินให้เป็นทรัพย์สินของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เช่นนี้แหละ ที่ได้เกิดมีวงการพวกบัณฑิตขึ้นซึ่งเป็นการแสดงออกซึ่งการทะนุถนอมของราชวงศ์ซ่งเกี่ยวกับความสำเร็จทางด้านวัฒนธรรมทั้งหมด อันตรงข้ามกับการสร้างสมแสนยานุภาพ ณ ที่วัดทางพระพุทธศาสนาได้เคยเป็นศูนย์กลางทางด้านพุทธปัญญาของจีนมาเป็นเวลาหลายร้อยปีนั้น บัณฑิตสถาบันต่าง ๆ ซึ่งมีบัณฑิตที่มีชื่อเสียงคนใดคนหนึ่งเป็นประธานได้เริ่มดึงดูดใจนักเรียนได้มากมาย ในสถานการณ์เช่นนี้ ความเป็นบัณฑิตใหม่ ๆ ได้เจริญงอกงามและรุ่งเรืองขึ้นเป็นลัทธิขงจื๊อใหม่

สำหรับตัวอย่างบัณฑิตและครูแบบใหม่นี้ เราอาจอ้างเอา ฮุยยวน (Hu Yüan : พ.ศ. ๑๕๓๖-๑๖๐๒) ซึ่งได้ทำให้ลัทธิขงจื๊อกลับฟื้นคืนชีพขึ้นมาเป็นแบบอย่าง และในบรรดาผู้นำที่มีชื่อเสียงเด่นที่

สุดนั้นยังมีผู้รำลึกถึงอิทธิพลของท่านอยู่ สบายานซึ่งตอบสนองความต้องการของอันยิวได้เป็นอย่างดี ได้แสวงหาครูอาจารย์ที่ปราดเปรื่องในปรัมปราประเพณีของขงจื้อและเม้งจื้อ ที่นับว่าสำคัญที่สุดก็คือ ท่านเป็นบุคคลที่ทำหน้าที่ของท่านอย่างเคร่งครัดที่สุดในฐานะเป็นอาจารย์ทางด้านศีลธรรมของคนหนุ่ม และเน้นถึงความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างครูกับศิษย์ว่าเป็นแก่นแท้ของการศึกษา ในสมัยนี้ถือว่า มีค่าควรแก่การสังเกตอยู่ว่า สบายาน “ได้ยึดมั่นอยู่กับแนวความคิดปรัมปราเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ ให้การเล็งดูเอาใจใส่ศิษย์ทั้งหลายเหมือนกับว่าเป็นบุตรหรือน้องชายของตน และพวกศิษย์ทั้งหลายก็ถือว่าท่านเป็นดุจบิดาหรือพี่ชายของตน” ลัทธิขงจื้อซึ่งท่านพยายามที่จะพร่ำสอนโดยวิธีนี้นั้นเป็นความเชื่อถือส่วนตัวอย่างมีชีวิตชีวาจริงจัง ซึ่งตรงข้ามกับลัทธิโบราณของบัณฑิตแบบเก่าๆ และส่วนใหญ่เป็นการฝึกฝนพวกข้าราชการอย่างเป็นทางการ ศิษย์คนหนึ่งของ สบายาน ได้กล่าวว่า สบายานได้กราบทูลจักรพรรดิเฉิ่นซุง (Shen-tsung) ไว้ดังนี้ :

มีผู้กล่าวกันว่าเด้านั้นมีอยู่ ๓ ลักษณะคือ : เนื้อหา (หรือฐาน, **ทิ**) หน้าที่ (**ยุง**) และการแสดงออกทางด้านวรรณกรรม (**เหริน**) พันธะระหว่างเจ้านายกับเสนาบดี และระหว่างบิดากับบุตร มนุษยธรรม ความชอบธรรม พิธีรีตองและการดนตรี เหล่านี้เป็นสิ่งที่มิได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย มันเป็นเรื่องของเด้า คัมภีร์คิดศาตาและคัมภีร์ประวัติศาสตร์ พงศาวดาร และข้อเขียนของนักปราชญ์ทั้งหลาย เหล่านี้ทำให้ตัวอย่างที่ถูกต้องคงมีอยู่เรื่อยมาทุกยุคทุกสมัย เป็นการแสดงออกทางด้านวรรณกรรมของเด้า การที่จะทำเนื้อหาให้กระปรี้กระเปร่าและนำมาใช้ปฏิบัติได้ทั่วจักรวรรดิ หรือทำให้ชีวิตของประชาชนเจริญรุ่งเรือง และทำสิ่งทั้งปวงให้มีระเบียบสมบูรณ์ตามพระราชประสงค์นี้เป็นหน้าที่ของเด้า

ราชวงศ์ของเรามีได้ใช้เนื้อหาและหน้าที่เป็นพื้นฐานการเลือกข้าราชการมาหลายรัชกาลแล้ว เรากลับเชิดชูการประดับประดาตกแต่งด้วย โคลง กลอน ตามแบบตามธรรมเนียม และดังนั้นจึงได้ทำให้มาตรฐานเกี่ยวกับความเป็นบัณฑิตในสมัยเดียวกันนั้นบกพร่องไป ครูของข้าพเจ้า (สบายาน) จากสมัยหมิงเต้า (Ming-tao) มาจนถึงสมัยเปียววาน (Pao Yüan : พ.ศ. ๑๕๗๕-๑๕๘๓) ได้รับความทุกข์ความเดือดร้อนเพราะความชั่วร้ายนี้มาก และได้อธิบายให้ศิษย์ฟังถึงคำสอนซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะทำเนื้อหา (ของเด้า) ให้ประจักษ์ชัดและดำเนินหน้าที่ของเด้าต่อไป ท่านได้อุทิศตัวเองให้แก่การสอนหนังสืออย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยและด้วยความกระตือรือร้นอย่างไม่ทอดทิ้งเป็นเวลา กว่า ๒๐ ปี ในตอนแรกๆ ก็สอนอยู่ที่ซูเจา (Soochow) และในตอนสุดท้ายได้มาสอนอยู่ที่สถาบันขององค์จักรพรรดิ ผู้ที่สำเร็จจากโรงเรียนของท่านมีจำนวนอย่างน้อยก็หลายพันคนทีเดียว ความจริงมีอยู่ว่าการที่บัณฑิตทุกวันนี้ยอมรับความสำคัญขั้นพื้นฐานสำหรับการปกครองและการศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาและหน้าที่ของเด้าของนักปราชญ์ทั้งหลายทั้งหมดนั้นเนื่องมาจากความพยายามของครูข้าพเจ้าเอง

ข้อความที่เข้าใจว่าเป็นของ สบายาน นี้ได้ชี้ให้เห็นทำที่ที่เป็นคุณลักษณะแห่งการกลับมีชีวิต

๕๔๐

ปอเกิดลัทธิประเพณีจีน

ชีวิตของลัทธิขงจื๊อในสมัยราชวงศ์ซ่งตอนต้นหลายประการด้วยกัน ชูยวான்เป็นทั้งผู้ที่ยึดมั่นในปรีชาปรีชาประเพณีและนักปฏิรูป ท่านเป็นนักศีลธรรมมากกว่าที่จะเป็นนักอภิปราย และความสนใจในเบื้องต้นของท่านนั้นก็อยู่ที่การเอาจริยศาสตร์ของขงจื๊อมาใช้กับปัญหาการปกครองและชีวิตประจำวัน ชูยวான்เป็นบัณฑิตที่เป็นอิสระแก่ตัว เป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จโดยอาศัยการศึกษาและการสั่งสอนมาเป็นเวลานานปี และเป็นผู้ที่ได้รับการรับรองเป็นทางการ ก็ในบั้นปลายของชีวิตนี้เอง การวิพากษ์วิจารณ์ที่อุโฆษของนักเขียน ในตอนปลายสมัยราชวงศ์ซ่งเกี่ยวกับระบบการสอบไล่วิชาอักษรศาสตร์นั้น ท่านประณามว่าเป็นผู้บิดเบือนความเป็นบัณฑิตไปในทางที่ผิดๆ และเป็นการสร้างระบบข้าราชการที่ไม่วิเศษวิโสอะไรนัก ในที่สุดในเรื่องแนวความคิดสามประการเกี่ยวกับเต๋าว่ามีเนื้อหา หน้าที่ และการแสดงออกทางด้านวรรณกรรมนั้น ชูยวான்ได้เอาถ้อยคำทางพุทธปรัชญา (โดยเฉพาะคำในวิชาอภิปรายของนิกายเถียนไท่) มาใช้แสดงเค้าแบบขงจื๊อที่ถกกันมาเป็นปรีชา และได้แนะถึงอาการที่จะทำให้ความคิดแบบขงจื๊อรุ่งเรือง และฝังลึกอยู่ในกรรมวิธีการ เผชิญหน้ากับพระพุทธศาสนาและลัทธิเต๋า

เมื่อว่าตามทัศนะนี้แล้ว เราจะต้องศึกษาคัมภีร์จินตกวีนิพนธ์แบบฉบับทั้งหลายในฐานะเป็นที่เก็บความจริงนิรันดร์ไว้มากกว่าที่จะเป็นที่เก็บของเก่า และจุดมุ่งหมายอันแท้จริงของการศึกษาคัมภีร์จินตกวีนิพนธ์แบบฉบับนั้นก็เพื่อนำเอาหลักการที่เป็นนิรันดร์ อันนับว่าสมเหตุสมผลทุกกาลเทศะเหล่านี้มาใช้ เพื่อรับภาระเกี่ยวกับความเป็นไปของชีวิตและการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมยุคร่วมสมัยนั้น ๆ ตรงกันข้าม ไม่มีความพยายามใดๆ ในอันที่จะแก้ปัญหาที่หวังจะประสบผลสำเร็จเลย นอกจากว่าความพยายามนั้นจะตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งหลักการนิรันดร์เหล่านี้ และมีคนที่อุทิศตนให้กับหลักการเหล่านี้เป็นผู้รับผิดชอบการ ทั้งไม่มีคำสอนที่เป็นแบบคลาสสิกหรือโครงการภาคปฏิบัติเกี่ยวกับการปฏิรูปอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะสามารถดำเนินการต่อไปได้นอกเสียจากว่าจะอาศัยความเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านวรรณคดี และการเขียนเข้าช่วยเท่านั้น ไม่ใช่ความประณีตหรือความเข้าใจยากแห่งแบบฟอร์มและสไตล์ในการเขียนที่เกี่ยวข้องกับการสอบไล่ในด้านอักษรศาสตร์เลย แต่ทว่าเป็นวรรณคดีในฐานะเป็นสื่อกลางสำหรับการพิทักษ์รักษาและติดต่อกับความจริงในทุกๆ แบบฟอร์ม เพราะฉะนั้นแนวความคิดสามอย่างเหล่านี้ คือ เนื้อหา หน้าที่ และการแสดงออกทางด้านวรรณกรรม เราจะเห็นได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่เป็นแก่นแท้และแยกไม่ได้ของเต๋าซึ่งดังที่สำนักซ่ง (Sung) ได้ให้ตัวอย่างไว้ คือได้รวมเอาชีวิตไว้หมดทุกแห่งทุกมุม ในด้านความรู้สึกแล้วแนวความคิดทั้งสามนี้อาจเรียกว่ารัตนสามประการของลัทธิเต๋า ดังที่พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์เป็นรัตนตรัยของพระพุทธศาสนา ซึ่งพวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อในสมัยราชวงศ์ซ่งแสวงหาวิธีนี้แทนนั่นเอง

พวกเราที่มีความรู้สึกอยู่อย่างนี้ก็ควรจะเตรียมตัวรับรองคุณลักษณะที่มีหลายด้านแห่งการกลับมีชีวิตชีวาของลัทธิขงจื๊อในสมัยราชวงศ์ซ่งด้วยกระแสน้ำอันกว้างขวางแห่งการปฏิรูปทางการเมือง ซึ่งถึงจุดสุดยอดในกฎหมายใหม่ ๆ ของหวางอันชือ (Wang An-shih) และงานของนักประวัติศาสตร์

การฟื้นฟูลัทธิขงจื๊อในสมัยราชวงศ์ซ่ง

๕๔๑

สมัยราชวงศ์ซ่งคนสำคัญ ๆ นั้น เป็นผลผลิตแห่งการฟื้นฟูลัทธิขงจื๊อนี้มากพอ ๆ กับการได้รื้อรองทางด้านอภิปรัชญาในบัดนี้เช่นเดียวกับลัทธิขงจื๊อใหม่นั้นเอง แม้แต่งงานของปรัชญาเมธีคนสำคัญคือ จูสี (Chu Hsi) นั้น เราจะต้องเล็งเห็นว่าเป็นการแสดงออกซึ่งเจตนารมณ์สมัยราชวงศ์ซ่งในด้านประวัติศาสตร์และการเมืองตงเดียวกับในด้านความเป็นบัณฑิตทางหนังสือจินตกรวีนิพนธ์แบบฉบับและอภิปรัชญาฉะนั้น แน่ละ ความกว้างขวางและความเป็นสากลเช่นนั้นมิใช่เป็นสิ่งที่มิใช่ธรรมดาสามัญในพวกยักซ์ใหญ่ที่เฉลี่ยฉลาดของราชวงศ์ซ่งเลย : นั่นคือหวางอันชื่อผู้มีชื่อเสียงในฐานะเป็นนักเขียนและนักหนังสือจินตกรวีนิพนธ์แบบฉบับในสมัยนั้นก็ได้อุบัติบังด้วยชื่อเสียงในฐานะเป็นรัฐบุรุษของท่านเอง ชื่อหม่ากวาง (Ssu-ma Kuang) ซึ่งเป็นคู่ปรับทางการเมืองคนสำคัญของหวางอันชื่อ ทุกวันนี้เรารู้จักท่านในฐานะเป็นนักประวัติศาสตร์จีนที่สำคัญคนหนึ่งมากกว่า และซูดงผ่อ (Su Tung-p'o) ซึ่งเป็นกวีและผู้เขียนลายมืองามที่มีชื่อเสียงมาก ซึ่งก็เป็นนักธุรกิจและมีบทบาทชิ้นนำในการเดินร่นทางการเมืองในสมัยนั้น บุคคลเหล่านี้ที่ออกชื่อมาเพียงสองสามคนนั้นทั้งหมดเป็นผู้รับประโยชน์จากพลังสร้างสรรค์และที่แพร่หลายไปอย่างกว้างขวางของการฟื้นฟูลัทธิขงจื๊อในสมัยราชวงศ์ซ่ง

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการย้าถึงการเอาหลักการของขงจื๊อมาใช้ในทางปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาในสมัยนั้น ๆ คำสอนของฮฺยวอันชี้ตรงไปที่ความจริงที่ว่าความคิดเห็นทางการเมือง การเศรษฐกิจ และสังคมเป็นส่วนหนึ่งแห่งการฟื้นฟูลัทธิขงจื๊อซึ่งจะแบ่งแยกออกมิได้ เช่นเดียวกับที่การศึกษาคัมภีร์จินตกรวีนิพนธ์แบบฉบับและการถามปัญหาทางปรัชญานั้นเอง ฮฺยวอันเองได้เร่งเร้าให้ใช้มาตรการภาคปฏิบัติเพื่อปรับปรุงการดำรงชีพของประชาชนเพื่อทำให้การป้องกันการรุกรานของพวกป่าเถื่อนในด้านการทหารมีความเข้มแข็งขึ้น เพื่อขยายโครงการการชลประทาน เพื่อเพิ่มพูนผลผลิตทางการเกษตร และเพื่อส่งเสริมการศึกษาวิชาคำนวณและดาราศาสตร์ แต่ฮฺยวอันยังคงเป็นครูและตัวเองมิได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองเลย ในราชสำนักท่านก็เป็นเหมือนบุคคลอื่น ๆ เช่น ฟันจุงเยียน (Fan Chung-yen) และโอวหย่างลิว (Ou-yang Hsiu) ซึ่งเป็นผู้นำในการเคลื่อนไหวเพื่อการปฏิรูปนั่นเอง โอวหย่างลิวซึ่งเป็นกวีและนักประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงได้พิสูจน์ตัวเองให้เห็นว่าเป็นแซมเปียนที่ยิ่งยงของลัทธิขงจื๊อที่ถูกต้องซึ่งท่านได้รับช่วงเอากการต่อสู้ดิ้นรนของฮฺยวอันที่มีต่อความชั่วร้ายฝ่าฝืนแห่งลัทธิหนีเอาตัวรอดของพระพุทธศาสนา กับลัทธิหยิปโฮยงทางด้านวรรณกรรมต่อไป ท่านได้เตือนไว้ว่า **“กรรมวิธีทางด้านอักษรศาสตร์นั้นให้ประโยชน์แก่คนคนเดียวเท่านั้น แต่กรรมวิธีทางการเมืองนั้นอาจมีผลต่อสถานการณ์รอบ ๆ ตัวเราได้”** ในตัวของท่านนั้นสำนักสูงได้พบผู้ป้องกันลัทธิแห่งบัณฑิตในอันที่จะก่อตั้งองค์การทางการเมืองเพื่อความเจริญก้าวหน้าแห่งหลักการสามัญธรรมดาสองอย่างห้าวหาญมากที่สุด สำหรับท่านโอวหย่างลิวนี้ เราจะหันไปหาถ้อยแถลงเกี่ยวกับความต้องการที่จะต้องมีกรปฏิรูป ซึ่งมีอยู่ในถ้อยคำที่นับว่าเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดต่อไป

โอวอย่างสิ่ว

บทความเรื่องคำที่เป็นรากฐานทั้งหลาย (เป็นหลุน)

โอวอย่างสิ่ว (พ.ศ. ๑๕๕๐-๑๖๑๓) ก็คล้าย ๆ กับฮั่นยิวคือ ได้มองเห็นว่าความทุกข์ยากของจีนนั้นเนื่องมาจากการละเลยคำสอนของขงจื้อแล้วหันไปนิยมชมชอบพระพุทธศาสนาซึ่งทำให้โครงสร้างทางการเมืองต้องเสียหายไป อย่างไรก็ตาม การกดขี่พระพุทธศาสนาอย่างเปิดเผยดังที่ฮั่นยิวได้เร่งเร้าขึ้น ท่านเห็นว่าจะเป็นนโยบายที่หาประโยชน์มิได้เลย โครงการการปฏิรูปที่มีรากฐานในทางบวกเท่านั้นที่จะขจัดสาเหตุที่ทำให้พระพุทธศาสนาเป็นที่นิยมยกย่องกันอย่างกว้างขวางให้หมดไปได้ นี่เรียกว่าเป็นการจัดตั้งคมจีนเสียใหม่อย่างสิ้นเชิง และไม่ใช่เพียงเป็นการปฏิรูปทางด้านศีลธรรมส่วนบุคคลซึ่งลัทธิขงจื้อได้เฝ้าหาโอกาสที่จะปรับปรุงสังคมเท่านั้น แต่เป็นการปฏิรูปสถาบันต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานโดยเฉพาะ ทั้งนี้ก็เพื่อทำสถาบันเหล่านั้นให้ลงรอยกับอุดมคติในสมัยโบราณ

(จาก โอวอย่างเวหนิงจุงจี้, SPTK ed., ๑๗ : ๑๘-๔๖)

พระพุทธศาสนาได้รับกวจินมากกว่าหนึ่งพันปีแล้ว ในทุก ๆ ยุคคนที่มีสายตาที่มองเห็นความผิดของพระพุทธศาสนาอย่างทะลุปรุโปร่งและมีอำนาจที่จะทำอะไรบางอย่างทั้งหมดได้แสวงหาวิธีที่จะกำจัดพระพุทธศาสนาให้ออกไปจากประเทศ แต่แม้พวกเขาจะขับไล่ไสส่งพระพุทธศาสนาออกไปได้แล้ว พระพุทธศาสนาก็ได้กลับมาปรากฏตัวอีกพร้อมด้วยกำลังที่เกรียงไกรยิ่งไปกว่าเดิม แม้ว่าเขาเหล่านั้นจะโจมตีและเหยียดหยามพระพุทธศาสนาได้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง พระพุทธศาสนาก็ได้เติบโตแข็งแรงยิ่งกว่าเดิมขึ้นมาอีก พระพุทธศาสนาได้ถูกโจมตีจริง แต่มิได้ถูกกวาดล้างให้หมดไป และกลับดูท่าว่าจะเจริญเติบโตเด่นชัดขึ้นมามากกว่าเดิมเสียอีก จนกระทั่งในที่สุดดูท่าว่าจะไม่มีอะไรไปทำลายล้างได้เลย แต่ว่าสถานการณ์จะหมดหวังเสียจริง ๆ หรือ หรือว่าเพราะเรามีได้ใช้วิธีที่เหมาะสมกันแน่ ?

เมื่อหมอรักษาโรค เขาจะต้องพยายามหาสมุฏฐานของโรคให้ได้แน่นอนเสียก่อน และรักษาที่สมุฏฐานของโรคนั้น เมื่อโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนมนุษย์ มันจะหาจุดอ่อนเพื่อที่จะเจริญเติบโตต่อไปด้วยเหตุนี้เอง หมอที่ดีย่อมไม่โจมตีที่ตัวโรคเอง แต่จะแสวงหาทางทำให้ความมีชีวิตชีวาของคนเจ็บเข้มแข็งขึ้นมากกว่า เพราะเมื่อคนเรากลับมีร่างกายเข้มแข็งกระชุ่มกระชวยขึ้นมาแล้ว โรคภัยไข้เจ็บก็จะหายไปเองเป็นธรรมดา

ในทำนองเดียวกัน เมื่อเราแสวงหาวิธีที่จะบำบัดโรคภัยไข้เจ็บของชาติ เราก็จะต้องหาสมุฏฐานแห่งโรคนั้นให้ได้แน่นอนเสียก่อน แล้วจึงรักษาบริเวณที่เป็นสมุฏฐานของโรคนั้น ๆ

พระพุทธเจ้าเป็นคนป่าเถื่อนซึ่งเกิดอยู่ห่างไกลประเทศจีนมาก และมีชีวิตอยู่นานมาแล้ว ในสมัยเฮี้ยว ซุน และราชวงศ์ทั้งสามก็ได้ใช้การปกครองแบบมิกซ์ตรีย์ การปกครองและคำสอนเกี่ยวกับพิธีรีตองและความชอบธรรมได้รุ่งเรืองอยู่ในโลก ในตอนนี้แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะมีอยู่ แต่ก็ไม่

การฟื้นฟูลัทธิขงจื๊อในสมัยราชวงศ์ซ่ง

๕๔๓

สามารถแทรกซึมเข้ามาในประเทศจีนได้ แต่หลังจากสามราชวงศ์ได้เสื่อมลงแล้วประมาณ ๒๐๐ ปี เมื่อเล็กมีการปกครองแบบกษัตริย์ และพิธีรีตองกับความชอบธรรมได้ถูกเพิกเฉยแล้ว พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศจีน แล้วก็เป็นทีที่ประจักษ์ชัดว่าพระพุทธศาสนาได้ฉวยโอกาสที่บ้านเมืองกำลังเสื่อมโทรมและพิธีรีตองได้ถูกเพิกเฉยนี้เข้ามารบกวนเรา นี่คือวิธีที่ความทุกข์ยากได้มาสู่เราเป็นครั้งแรก และถ้าหากว่าเราจะเพียงแต่แก้ไขความเสื่อมโทรมนี้ พื้นฟูสิ่งที่ได้ตกต่ำลงไปจนกระทั่งไม่มีใครใช้แล้วทำให้การปกครองแบบกษัตริย์กลับรุ่งเรืองขึ้น และทำพิธีรีตองและความชอบธรรมให้กลับมีขึ้นในประเทศอีกอย่างเดิมที่แล้ว แม้พระพุทธศาสนาจะยังคงมีอยู่ต่อไปอีก ก็คงจะไม่ยึดมั่นอยู่ในจิตใจของประชาชนอีกต่อไป นี่จะเป็นผลที่ติดตามมาเป็นธรรมดา

ในสมัยโบราณ รัฐบาลของเยี้ยว ชุน และสามราชวงศ์ได้ตั้งระบบบ่อ-นาไว้ ท่านเหล่านั้นได้ลงบัญชีเข้าแผ่นดินไว้ทั้งหมด ได้คำนวณประชากรและแบ่งที่ดินให้แก่ประชาชนทั้งหลาย แล้วคนทั้งปวงที่สามารถทำนาได้ก็มีนาทำ ผลผลิตจะต้องเสียเป็นภาษีเสียหนึ่งในสิบ และภาษีอื่น ๆ นั้นก็แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ก็เพื่อจัดความเกียจคร้านและทำให้คนทั้งปวงอุทิศความพยายามของตนอย่างเต็มที่ เพื่อการเกษตรกรรมและเพื่อไม่ยอมให้คนเรานั้นเสียเวลากับการประกอบอาชีพที่มีคุณค่าน้อยเพื่อมิให้ประชาชนเหน็ดเหนื่อยเฉื่อยชาหรือเลิกร้างหรือเข้าไปสู่ทางที่ผิด ๆ พวกเขาก็ได้รับเนื้อและเหล้าเพื่อหล่อเลี้ยงร่างกาย และเครื่องดนตรีและสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธีเพื่อให้เขามีความสดชื่นยินดีทางตาและหู เมื่อพวกเขาหยุดพักผ่อนจากการทำนาที่ทุ่งนา เขาก็ได้รับการแนะนำในเรื่องพิธีรีตองต่าง ๆ ดังนั้น สำหรับการล่าสัตว์พวกเขาจะได้ศึกษาเรื่องพิธีรีตองเกี่ยวกับการล่าสัตว์ในฤดูวสันต์และฤดูสารท สำหรับการเลือกคู่ เขาก็จะได้ศึกษาพิธีการแต่งงาน สำหรับเรื่องการตาย เขาก็จะได้ศึกษาพิธีการทำศพและการเซ่นสรวง และสำหรับการเลี้ยงดูและร่วมชุมนุมกันนั้น เขาก็จะได้ศึกษาเกี่ยวกับพิธีการประลองวิชาการยิงธนู เรื่องต่าง ๆ เหล่านี้มีเพียงป้องกันความไม่เป็นระเบียบในหมู่ประชาชนเท่านั้น แต่ทว่ายังสอนพวกเขาถึงเรื่องสัมพันธภาพที่สำคัญเหนืออะไรทั้งหมดในระหว่างผู้ใหญ่กับผู้ย่อย คนแก่กับคนหนุ่ม และสังคมทั้งปวงด้วย

โดยวิธีนี้ กฎต่าง ๆ เกี่ยวกับการสนับสนุนผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่และอำลาผู้ตายนั้นจึงได้สร้างขึ้นมาจากความปรารถนาของประชาชน กฎต่าง ๆ เหล่านั้นสอดใส่ไปด้วยวัตถุต่าง ๆ ที่ใช้ในพิธีรีตองและมีระเบียบถูกต้องตาม ดังนั้นจึงเป็นที่ชอบอกชอบใจของประชาชนและง่ายต่อการที่จะปฏิบัติตาม กฎเหล่านั้นมีความกลมกลืนกับธรรมชาติและความรู้สึกของประชาชน และได้แจ้งถึงข้อผูกมัดที่ป้องกันคนทั้งหลายจากความเกินพอดี ทั้ง ๆ ที่ยังเกรงอยู่ว่าข้อนี้อาจยังไม่เพียงพอ กษัตริย์จึงได้ตั้งโรงเรียนขึ้น เพื่อสั่งสอนประชาชนและทำให้มีหูตาแจ่มใสขึ้น ดังนั้น นับตั้งแต่ราชสำนักมาจนกระทั่งถึงหมู่บ้านที่เล็กที่สุดก็ไม่มีทีใดเลยที่จะไม่มีโรงเรียนที่มีคนที่มีสมองปราดเปรื่องและความละเมียดละไมในหมู่ประชาชนถูกส่งไปศึกษาอยู่ เพื่อจะได้มีการสนทนาโต้เถียงกันและเพื่อนำและเร่งเร้าคนที่ชอบอยู่เฉย ๆ ออ! ระบบการปกครองของสามราชวงศ์นี้ช่างสมบูรณ์แบบเสียนี้กระไร! การพิจารณา

๕๔๔

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ดูเจตจำนงของประชาชนก็ช่างลึกซึ้งเสียจริง ๆ บทบัญญัติสำหรับการทำประชาชนให้มีระเบียบนั้นก็ช่างสมบูรณ์แบบจริง ๆ มาตรการที่จะใช้คุ้มครองประชาชนก็ช่างเข้าใจได้ง่ายจริง ๆ และวิถีทางที่จะเร้าใจประชาชนก็ช่างกระตือรือร้นเสียจริง ๆ ระบบการปกครองของสามราชวงศ์นี้ ซึ่งมีผู้ปฏิบัติตามด้วยความอดทนนั้นได้อยู่เหนือสิ่งทั้งปวง ระบบที่แพร่หลายปกคลุมไปทั่วอย่างมั่นคงนี้ได้ซึมซาบเข้าไปในส่วนลึกแห่งจิตใจของคนทั้งหลาย ดังนั้น ถ้าหากประชาชนไม่ทำงานที่ทุ่งนา พวกเขาจะยุ่งอยู่กับการประกอบพิธีรีตองและการดนตรี ถ้าหากเขาไม่อยู่ที่บ้าน เขาก็ต้องอยู่ที่โรงเรียน ไม่มีอะไรเลยที่เขาจะได้ยินหรือได้เห็น นอกจากจะมีส่วนร่วมกับมนุษยธรรมและความชอบธรรมเท่านั้น ประชาชนทั้งหลายจะยึดถือสิ่งเหล่านี้ไว้ด้วยความยินดีและจะไม่รู้สึกเบื่อหน่ายเลย และชีวิตของพวกเขาทั้งปวงนั้น เราไม่ทราบว่ามีอะไรแตกต่างกันเลย เขาจะมีเวลาว่างและดำเนินไปตามวิถีทางของต่างดาวได้อย่างไรกัน ? เพราะการปกครองระบบนี้แหละที่ข้าพเจ้ากล่าวว่า แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะยังคงมีอยู่ก็ไม่สามารถแทรกซึมเข้าไป (ในประเทศจีน) ได้

แต่เมื่อราชวงศ์โจวเสื่อมลงและราชวงศ์ฉินพิชิตโลกได้แล้ว ก็ได้้นำพาต่อวิธีการของสามราชวงศ์ และวิถีทางของกษัตริย์ทั้งหลายแต่ปางก่อนก็ถูกตัดขาดหมด นับตั้งแต่สมัยนี้เป็นต้นมา ผู้ปกครองของโลกทั้งหลายไม่มีอำนาจพอที่จะฟื้นฟูวิถีทางเก่า ๆ ขึ้นมาใหม่ได้ ผู้ปกครองทั้งหลายไม่สามารถใช้วิธีการปกครองอย่างสมบูรณ์ได้ และทั้งไม่สามารถป้องกันประชาชนจากการออกนอกกลุ่มนอกทางอย่างได้ผลจริง ๆ เลย ในตอนนี้แหละที่พระพุทธศาสนาได้ฉวยโอกาสปรากฏตัวขึ้นมา และมีศาสนิกเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อยู่กว่าหนึ่งพันปี ส่วนวิถีทางของเราเองค่อย ๆ จมลงสู่ห้วงแห่งหายนะไปทุกวัน ระบบบ่อ-นาได้ถูกละเลยไปเป็นประการแรก แล้วก็ได้เกิดมีความชั่วร้ายเกี่ยวกับการล่วงละเมิดและระบบการให้เจ้าหน้าที่ดินทำการเพาะปลูกที่หาสาระอะไรมิได้ หลังจากนั้นพิธีเกี่ยวกับการล่าสัตว์ในฤดูวสันต์และฤดูสารท พิธีการแต่งงานและการปลงศพ การเซ่นสรวงและการประลองฝีมือการยิงธนู ก็ไม่มีใครนำพาเอามาใช้ไปทีละอย่างสองอย่าง และพวกคนที่ไม่เลวทราวมก็มีเวลาว่างที่จะหันไปหาสิ่งอื่น ๆ และคนดี ๆ ก็รู้สึกยุ่งยากใจและแล้วก็หมดไป และก็ไม่รู้จักแนะนำเกี่ยวกับพิธีรีตองและความชอบธรรมอีกต่อไป คนเลวทราวมทั้งหลายเมื่อมีเวลาว่างก็เริ่มพิจารณาวิถีทางที่แปลก ๆ และวิปริต ส่วนคนดี ๆ เมื่อขาดพิธีรีตองและความชอบธรรมก็ไม่รู้จะไปไหน แล้วพระพุทธศาสนาเมื่อเข้ามาสู่ประเทศจีนในขณะที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อนี้ก็ได้ประกาศลัทธิที่ยิ่งใหญ่พิลึกพิลั่นเพื่อนำประชาชนเหล่านั้นและประชาชนก็ไม่รู้จะทำอะไรนอกจากจะเชื่อตามไปเท่านั้นเอง แล้วเมื่อกษัตริย์ เจ้าบ้านผ่านเมืองและคนสำคัญ ๆ กล่าวยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนา ประกาศว่าพระพุทธศาสนามีคุณค่าจริง ๆ ที่จะเชื่อถือและปฏิบัติตามด้วยแล้วประชาชนจะยิ่งมีความเชื่อถือเลื่อมใสมากขึ้นขนาดไหน ประชาชนของเรายังคงสงสัยและจะไม่ปฏิบัติตามอยู่ได้หรือ ?

อาจบังเอิญมีใครสักคนหนึ่งที่ได้ถูกหลอกและมีความโกรธแค้นร้องขึ้นมาว่า “พระพุทธศาสนา นี่คืออะไรกัน ? เราจงฉวยหอกขับไล่มันออกไปเสียเถิด !” หรืออีกคนหนึ่งกล่าวว่า “เราจะขับไล่มันออกไป

การฟื้นฟูลัทธิขงจื๊อในสมัยราชวงศ์ซ่ง

๕๔๕

ด้วยเหตุผล!” แต่พระพุทธศาสนาได้รับกานโลกมาตั้งแต่พันปีแล้ว แล้วคนคนเดียวจะขับไล่พระพุทธศาสนาออกไปในวันเดียวได้อย่างไร? ประชาชนได้มีเมตตาพระพุทธศาสนาเสียแล้วและพระพุทธศาสนาได้ฝังลงในกระดูกดำแล้ว ดังนั้นเราจึงไม่อาจทำพระพุทธศาสนาให้มลายหายสูญไปด้วยปากและลิ้นได้เลย

แล้วเราจะทำอะไรเล่า? ข้าพเจ้าขอกล่าวว่าไม่มีอะไรที่จะได้ผลในการที่จะเอาชนะพระพุทธศาสนาเท่ากับการปฏิบัติตามสิ่งที่เป็มูลฐานเลย นมนานมาแล้ว ในสมัยที่แคว้นต่าง ๆ ทำสงครามกันอยู่นั้น คำสอนของหยางจู (Yang Chu) และม่อจื๊อเป็นสาเหตุแห่งความสับสนที่สำคัญมาก เม่งจื๊อมีความเศร้าสลดใจในเรื่องนี้มากและได้อุทิศตนเพื่อยุติสงครามและมนุษยธรรมและความชอบธรรม เพราะเมื่อลัทธิเกี่ยวกับมนุษยธรรมและความชอบธรรมแพร่หลายแล้ว คำสอนของหยางจูและม่อจื๊อก็จะถูกทอดทิ้งไปเอง ในสมัยราชวงศ์ฮั่น สำนักปรัชญาทั้งปวงได้เจริญรุ่งเรืองอยู่เคียงบ่าเคียงไหล่กัน คงจูงชูงอกอยู่กับเรื่องนี้และได้ลาออกเพื่ออุทิศชีวิตให้กับการปฏิบัติลัทธิขงจื๊อ เพราะท่านทราบว่าการทำเดาของขงจื๊อให้ปรากฏชัดแล้ว สำนักอื่น ๆ ก็จะหมดไปเอง นี่เป็นผลแห่งการปฏิบัติสิ่งที่เป็นพื้นฐานเพื่อเอาชนะพระพุทธศาสนา

ในสมัยนี้ นักบร่ำสูงใหญ่ที่สว่มนเกราะและถือหอกอาจเอาชนะกองทัพที่ยิ่งใหญ่ได้ด้วยความกล้าหาญ แต่เมื่อเห็นพระพุทธเจ้า เขายังก้มลงทำความเคารพ และเมื่อเขาได้ยินลัทธิคำสอนของพระพุทธองค์ เขาก็จะรู้สึกเกรงกลัวจริง ๆ และก็จะถูกชักจูงให้ปฏิบัติตามพระพุทธศาสนาทำไมจึงเป็นเช่นนั้นเล่า? เพราะแม้เขาจะแข็งแรงและเต็มไปด้วยความกล้าหาญก็จริง แต่ในใจของเขานั้น เขารู้สึกสับสนและไม่มื่ออะไรจะยึดถือเลย แต่เมื่อบัดนี้คิดซึ่งตัวเล็ก อ่อนแอและหวาดกลัวความก้าวหน้าได้ฟังลัทธิคำสอนของพระพุทธศาสนา ความชอบธรรมของเขาจะถูกเปิดเผยออกมาทันที ด้วยการสนับสนุนเห็นชอบด้วย และเขาไม่เพียงแต่จะไม่ก้มศีรษะแสดงความเคารพและยอมแพ้เท่านั้น แต่ยังปรารถนาที่จะวิ่งเข้าไปสู่ลัทธิเหล่านั้นและทำลายเสียให้หมดไปด้วย ทำไมจึงเป็นอย่างนั้นเล่า? ที่เป็นเช่นนั้นก็เพียงเพราะว่าเขามีความเข้าใจแจ่มแจ้งในการศึกษาและเฝ้ามองเสียด้วยความเชื่อถือในเรื่องพิธีรีตองและความชอบธรรม และในหัวใจของเขานั้น เขามื่อไรบางอย่างซึ่งจะสามารถพิชิตลัทธิเหล่านี้ได้ ดังนั้นพิธีรีตองและความชอบธรรมจึงเป็นสิ่งที่เป็พื้นฐานที่จะทำให้พระพุทธศาสนาพ่ายแพ้ได้ ถ้าบัดนี้คิดคนเดียวที่เข้าใจพิธีรีตองและความชอบธรรมสามารถเอาตัวออกจากการยอมแพ้ต่อลัทธิเหล่านี้ได้ แล้วเราก็สามารถทำโลกทั้งมวลให้เข้าใจพิธีรีตองและความชอบธรรมได้ และลัทธิเหล่านี้ก็จะถูกกวาดล้างให้หมดไปได้ นี่นับว่าเป็นผลที่ติดตามมาเป็นธรรมดา

.....

ในสมัยโบราณ จื๊นจื๊อ (Hsün Tzu) มีทฤษฎีว่า ธรรมชาติของมนุษย์โดยพื้นฐานแล้วชั่วร้าย และได้เขียนหนังสือขึ้นเล่มหนึ่งเพื่อพิสูจน์เรื่องนี้ ข้าพเจ้าเคยชอบใจมนคตินี้ แต่บัดนี้โดยเหตุที่

๕๔๖

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ข้าพเจ้าเห็นคนในสมัยของข้าพเจ้าเชื่อถือพระพุทธศาสนาแล้ว ข้าพเจ้าก็ทราบวาทฤษฎีของจีนจื่อนั้น ผิดพลาดอย่างน่าเศร้าใจทีเดียว โดยพื้นฐานแล้ว ธรรมชาติของมนุษย์นั้นดีแท้ และผู้ที่ปฏิบัติตามพระพุทธศาสนาสละทั้งครอบครัวและไม่สนใจดีกับภรรยาหรือสามีของตนนั้น ว่าตามความเป็นจริงแล้วได้ดำเนินการเป็นปฏิปักษ์ต่อธรรมชาติอันเป็นพื้นฐานนี้ พระพุทธศาสนาเป็นการคดโกงที่กินมนุษย์และทำลายมนุษย์และเมื่อประชาชนพากันไปเชื่อถือพระพุทธศาสนาก็เป็นเพราะว่าพวกเขาคิดว่าพระพุทธศาสนาสอนวิถีทางที่จะให้เขาทำความดี น่ายินดี! ถ้าหากว่าเราเพียงสามารถทำให้ประชาชนของเราตื่นขึ้นมามองเห็นว่าโดยอาศัยพิธีและความชอบธรรมเท่านั้นที่เขาจะทำความดีได้แล้ว เขาก็คงไม่พากันไปนับถือพิธีและความชอบธรรมเหล่านั้นอีกต่อไปไหม?

เรื่องเกี่ยวกับพรรคพวก

ในฐานะที่เป็นข้าราชการชั้นนำในสมัยจักรพรรดิเหรินซุง (Jen-tsung : ครองราชย์ พ.ศ. ๑๕๖๖-๑๖๐๖) และจักรพรรดิหยิงซุง (Ying-tsung : ครองราชย์ พ.ศ. ๑๖๐๗-๑๖๑๐) โอวหย่างลิวได้พยายามเกณฑ์บุคคลที่มีความสามารถทั้งหลายเข้ามาทำราชการโดยทำให้เขาเหล่านั้นขาดซึ่งในลัทธิขงจื้อและมีความเห็นด้วยกับการปฏิรูปที่ทวนกำลั้งเผชิญอยู่ ความพยายามเช่นนั้นเป็นการรวบรวมพวกบัณฑิตที่เขาจริงใจในประเทศ ให้มาสนับสนุนโครงการทางการเมืองใหม่ที่เขาทำเป็นในอันที่จะสร้างสรรค์องค์การที่คล้ายกับพรรคการเมือง ที่จะต้องทำการจัดตั้งรัฐบาลที่ประกอบด้วยปัจเจกชนที่มีจิตใจที่คล้าย ๆ กัน

แต่ปริมปราประเพณีทางการเมืองของจีนไม่ยอมให้มีการพัฒนาแบบนั้น ผู้ปกครองประเทศทั้งหลายต่างเฝ้าดูด้วยความหวาดระแวงต่อแนวการเมืองไม่ว่าชนิดใด ๆ ก็ตามที่อาจนำความกระทบกระเทือนมาสู่ราชบัลลังก์หรือจะเป็นการกระทบกระเทือนต่อความปลอดภัยของราชบัลลังก์อยู่เสมอ องค์การที่เป็นฝ่ายตรงข้ามใด ๆ ก็ตามจะถูกเพ่งเล็งว่าเป็น “พวก” หรือ “ก๊ก” ที่มีความเห็นไปในทางที่จะทำเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าผลประโยชน์ของรัฐ วัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่งแห่งระบบการสอบคัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการพลเรือนนั้นก็คือเพื่อป้องกันการ “รวบรวม” ตัวแทนของกลุ่มหรือก๊กใดก๊กหนึ่งมาไว้ในที่ทำงาน โดยอาศัยการบรรจุบุคคลเข้าเป็นข้าราชการตามความพอใจ

ดังนั้นความเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ได้รับการคล้อยตามโดยการฟื้นฟูลัทธิขงจื้อนั้นตราบดีที่ยังเป็นฝ่ายรุกและมีการดำเนินการเป็นอย่างดีแล้ว ก็ย่อมผูกพันอยู่กับการก่อวินาศกรรมให้เกิดมีการต่อสู้ชิงชัยกันและกลายเป็นว่ายุ่งอยู่กับการดิ้นรนต่อสู้ในระหว่างกลุ่มต่าง ๆ อย่างขมขื่นอยู่ดราบนั่น เพื่อต่อต้านการโจมตีเช่นนั้น ในบันทึกความทรงจำปี พ.ศ. ๑๕๘๘ โอวหย่างลิวได้แสวงหาวิธีที่จะอ้างเหตุผลสนับสนุนกลุ่มต่าง ๆ ที่ได้อุทิศตนเพื่อผลประโยชน์ที่ดีที่สุดของชาติและไม่ฉวยโอกาสหาประโยชน์ให้แก่สมาชิกของตนเองด้วยความเห็นแก่ตัวให้มีอยู่ต่อไป

(จาก โอวหย่างเหวินจงกุงจิ, SPTK ed., ๑๗ : ๖๖ - ๘๐)

การฟื้นฟูอิทธิพลของเจ้าในสมัยราชวงศ์ซ่ง

๕๔๗

ทาสผู้รับใช้ของพระองค์ทราบว่าได้มีการโต้เถียงเรื่องพรรคต่าง ๆ กันมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว เราเพียงแค่หวังว่าผู้ปกครองประเทศจะชี้ให้เห็นความแตกต่างกันระหว่างพรรค (ก๊ก) ของผู้ดีและพรรคของคนที่ไม่ดีเท่านั้น โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว พวกผู้ดีก็จะคบพวกผู้ดีในพรรคทั้งหลาย ทั้งนี้เพราะอาศัยหลักการที่สามัญธรรมดาทั้งหลาย ส่วนบุคคลที่ต่ำต้อยก็จะร่วมกับบุคคลที่ต่ำต้อยด้วยกันด้วยเหตุผลเกี่ยวกับผลประโยชน์สามัญธรรมดา นั่นว่าเป็นเรื่องธรรมดาามากทีเดียว แต่ว่าทาสผู้รับใช้ของพระองค์ขอยืนยันว่าคนต่ำต้อยไม่มีพรรคไม่มีพวก และว่าพวกผู้ดีทั้งหลายเท่านั้นที่จะสามารถสร้างพรรคสร้างพวกขึ้นมาได้ ทำไมจึงเป็นเช่นนั้นเล่า? เพราะคนต่ำต้อยเห็นแก่ผลประโยชน์และอยากได้ทรัพย์สินสมบัติทางด้านวัตถุ เมื่อกาลเวลาดูเหมือนจะให้ผลประโยชน์แก่กันและกัน พวกเขาจะรวมกันตั้งเป็นพรรคเป็นพวกขึ้นเป็นการชั่วคราว ซึ่งจะอย่างไรก็ตาม เมื่อว่าโดยเนื้อแท้แล้วผิดแน่ แต่ว่าเมื่อพวกเขาถึงขั้นที่พวกเขาแข่งขันกันหาความเจริญก้าวหน้าให้แก่ตัวเองจริง ๆ หรือเมื่อความก้าวหน้าที่พวกเขาแสวงหานั้นประสบความสำเร็จในอันที่จะก่อให้เกิดวัตถุขึ้นมา เขาก็จะแตกแยกกัน แล้วเขาก็จะหันมาเริ่มโจมตีกันเอง และแม้ความจริงคนเราจะเป็นพี่น้องกันหรือเป็นญาติกันก็มิได้ทำให้เขายกโทษให้กันและกันเลย เพราะฉะนั้นทาสของพระองค์จึงยืนยันว่า บุคคลเหล่านี้หาได้มีพรรคจริง ๆ ไม่ และว่าพรรคที่พวกเขาจัดตั้งขึ้นมาชั่วคราวชั่วครั้งชั่วคราวนั้น โดยเนื้อแท้แล้วก็ผิดทั้งนั้น แต่ข้อนี้หาเป็นความจริงสำหรับพวกผู้ดีไม่ พวกผู้ดีนี้อยู่ด้วยเดาและความชอบธรรม เป็นผู้มีความจงรักภักดี และมีศรัทธาที่ดีจริง ระเบิดระวางอยู่ก็เฉพาะเกียรติและความซื่อสัตย์เท่านั้น เมื่อผู้ดีทั้งหลายใช้คุณสมบัติเหล่านี้ ในด้านความประพฤติส่วนตัวแล้วเขาย่อมมีหลักการสามัญร่วมกันและปรับปรุงแก้ไขกันและกันให้ดีขึ้น และเมื่อพวกเขาเอาคุณภาพเหล่านี้มาใช้กับรัฐ พวกเขา ก็ย่อมรวมเข้าด้วยกันในอุดมคติที่สามัญและการช่วยเหลือกันและกันได้ และจะทำดูคนคนเดียวทำตั้งแต่ต้นจนจบงานทีเดียว เหล่านี้เป็นพรรคของพวกผู้ดีทั้งหลาย ดังนั้นเพียงถ้าหากผู้ปกครองประเทศจะไม่เอาเรื่องเอาราวกับพรรคผิด ๆ ของพวกคนชั้นต่ำต้อยเสียและเอาพรรคที่ถูกต้องของพวกผู้ดีมาใช้เท่านั้น ประเทศชาติก็จะมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย...

คัมภีร์ประวัติศาสตร์ (โจว : ไทซือ) มีข้อความว่า : “กษัตริย์แห่งแคว้นซาง ทรงมีมุข-อำมาตย์มนตรีหลายพันหลายหมื่นคน แต่มุขอำมาตย์เหล่านั้นก็มีจิตใจนับเป็นจำนวนพัน ๆ หมื่น ๆ ชนิด กษัตริย์แห่งราชวงศ์โจวมีมุขอำมาตย์เพียงสามพันคน แต่มุขอำมาตย์เหล่านั้นมีใจเดียว” ในสมัยกษัตริย์แห่งแคว้นซางเราอาจกล่าวได้ว่า อำมาตย์ซึ่งมีจำนวนนับไม่ถ้วนนั้นแต่ละคน ๆ มีจิตใจเป็นของตนเอง และไม่มีพรรคใด ๆ เลย แคว้นซางจึงได้สูญสลายไป แต่อำมาตย์สามพันของกษัตริย์หวู่แห่งราชวงศ์โจวได้ตั้งพรรคใหญ่ขึ้นพรรคหนึ่ง และเพราะฉะนั้นแคว้นโจวจึงเรืองอำนาจ ในรัชสมัยจักรพรรดิเฉียน (Hsien) แห่งราชวงศ์ฮั่นสมัยหลัง พวกบัณฑิตที่มีชื่อเสียงของบ้านเมืองทั้งหมดถูกจับกุมในข้อหาว่าเป็นผู้ที่เล่นพรรคเล่นพวก ต่อมาไม้อำมาตย์ฮั่นก็ตกอยู่ในความยุ่งเหยิงพร้อม ๆ กับที่พวกโจรโจกฆ่าเสียได้ก่อการกบฏขึ้น แม้ว่าองค์จักรพรรดิจะทรงเสียพระทัยที่ได้ทรงทำผิดพลาด

๕๔๘

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ไป และทรงรับสั่งให้ปล่อยพวกบัณฑิตทั้งหลายเหล่านั้นแล้ว แต่ก็สายเกินไปที่จะรักษาราชวงศ์ไว้ได้ จนกระทั่งถึงอวสานของราชวงศ์ถัง ได้เริ่มมีการโต้เถียงกันอย่างหนักเกี่ยวกับว่า ในการที่จะตั้งพรรค ขึ้นมานั้นจะเป็นการเหมาะสมหรือไม่ จนกระทั่งในสมัยจักรพรรดิเจา (Chao) พวกบัณฑิตที่มีชื่อเสียงของราชสำนักได้ถูกประหารชีวิตหรือไม่ก็โยนลงในแม่น้ำฮวงโหทั้งหมดพร้อมกับพูดว่า “ธารน้ำแห่งความบริสุทธิ์” นี่เหมาะสมกับการที่จะเทลงไปแม่น้ำที่เต็มไปด้วยโคลนตม!” และพร้อมกับการกระทำนี้แหละราชวงศ์ถังก็ถึงซึ่งอวสาน

ที่นี้ในบรรดาภัษัตริย์ในสมัยโบราณทั้งหลาย ไม่มีภัษัตริย์องค์ใดเลยที่จะประสบผลสำเร็จในการทำให้คนทั้งหลายมีจิตใจต่าง ๆ กันและหลีกเลี่ยงการถือพรรคถือพวกยิ่งไปกว่าภัษัตริย์แห่งแคว้นซาง ไม่มีใครที่จะปราบปรามพรรคของพวกผู้ดีทั้งหลายเหมือนจักรพรรดิเจียนเลย ไม่มีใครที่จะประหารพรรค “ที่มีความประพฤติดี” ได้ผลเหมือนจักรพรรดิเจาเลย และภัษัตริย์เหล่านั้นทั้งหมดล้วนแต่ นำความสับสนวุ่นวายและการทำลายล้างมาสู่แคว้นของตนทั้งนั้น... ในสมัยภัษัตริย์หวูแห่งราชวงศ์โจว มุขอำมาตย์สามพันคนของแคว้นแคว้นได้ก่อตั้งพรรคใหญ่ขึ้นพรรคหนึ่ง มีจำนวนคนมากมายกายกองยิ่งกว่าพรรคใด ๆ ที่เคยมีมาแล้ว และโดยอาศัยพรรคนี้แหละแคว้นโจวจึงสามารถมีอำนาจขึ้นมาได้ และแม้พรรคนี้อาจจะมีคนดี ๆ มากมาย แต่ก็ไม่เคยคิดกันว่ามีมากเกินไปเลย เราหวังว่าตัวอย่างเกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรืองและความหายนะของแคว้นแคว้นต่าง ๆ ในอดีตจะเป็นกระจกเงาที่ผู้ปกครองของคนทั้งหลายอาจพึงดูหาผลประโยชน์ให้แก่ตนได้

โครงการปฏิรูปของลัทธิขงจื๊อ

การปกครองชั้นแรก ๆ ในอันที่จะส่งเสริมโครงการการปฏิรูปที่กว้างขวางนั้น รัฐบุรุษและขุนพลผืนจุงเยียน (ครองราชย์ พ.ศ. ๑๕๓๒-๑๕๙๕) เป็นผู้ดำเนินการ ท่านเป็นบุคคลผู้หนึ่งในบรรดาพวกที่ถูกโอวอย่างลือเลื่องกันว่าในคราวที่โอวอย่างลือเลื่องนั้นทักความทรงจำเกี่ยวกับพรรคการเมืองของท่าน ผันจุงเยียนเป็นนักศึกษาหนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับที่มีความตั้งใจจริงและเป็นคนที่ทำงานอย่างจริงจังเช่นกัน ท่านเป็นบุคคลที่รู้จักกันทั่วไปในฐานะเป็นผู้ยึดมั่นตามวิถีทางของลัทธิขงจื๊ออย่างซื่อสัตย์และเป็นปฏิปักษ์กับพระพุทศศาสนาอย่างรุนแรง สมัยที่ท่านยังเป็นเด็กหนุ่มอยู่นั้น ท่านมีคติประจำใจอยู่ว่า “จงเป็นคนแรกที่มีความกังวลใจเกี่ยวกับความเดือดร้อนของโลก และจงเป็นคนสุดท้ายที่ได้ชื่นชมยินดีกับความสุขสบายเกิด” ซึ่งเป็นการแสดงออกซึ่งอุดมคติอย่างสูงส่งในอันที่จะรับใช้ประชาชนในฐานะผู้นำถือลัทธิขงจื๊อที่เป็นนักเสียสละ ในรัชสมัยของเหรินซุง (Jen-tsung : พ.ศ. ๑๕๖๖-๑๖๐๖) ผันจุงเยียนในฐานะเป็นอัศวินมหาเสนาบดีได้พยายามสนับสนุนโครงการ ๑๐ จุด รวมทั้งการปฏิรูปการบริหารเสียใหม่เพื่อจัดพวกข้าราชการที่ชอบก้าวร้าย ลัทธิเห็นแก่หน้าในวงราชการและลัทธิเลือกที่รักมักที่ชัง (nepotism) ให้หมดไป การปฏิรูปการสอบไล่ การทำระบบการจับจองที่ดินของทางราชการให้มีคุณภาพดีขึ้น เพื่อเป็นประกันรายได้ให้เพียงพอ

การฟื้นฟูลัทธิขงจื้อในสมัยราชวงศ์ชิง

๕๔๙

แก่บรรดาข้าราชการที่อยู่ตามชายแดนและเพื่อลดเครื่องล่อใจที่มีต่อการรับสินบนและรีดนาทาเร้นให้น้อยลง การบำรุงที่ดินและการซ่อมแซมกำแพงกันน้ำเพื่อเพิ่มพูนผลิตผลทางด้านเกษตรกรรมและการทำให้การขนส่งพืชพรรณธัญญาหารเป็นไปด้วยความสะดวกสบายยิ่งขึ้น การสร้างสรรค์กำลังทหารตามท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อทำให้การป้องกันประเทศเข้มแข็งขึ้น และการลดบริการแรงงานที่รัฐบาลบังคับเอาจากประชาชนให้น้อยลง

ไม่มีอะไรที่จะทำให้หน้าตกอกตกใจหรือเป็นแบบการปฏิวัติอยู่ในโครงการนี้เลย แต่ทว่าการปฏิรูปหลายอย่างที่ฉินจฺงเยี่ยนได้เสนอนั้น คาดว่าต่อมาหวางอันซือ (Wang An-shih) ซึ่งได้เร่งเร้าให้เกิดความขัดแย้งกันอย่างใหญ่หลวงจะได้ทำการเปลี่ยนแปลง สำหรับพวกเราแล้วการปฏิรูปเหล่านี้เป็นเพียงตัวแทนการยอมรับองกรรมวิธีหรือการปฏิบัติของรัฐบาลจริง ๆ ขึ้นมาใหม่เท่านั้น และเราอาจต้องผิดหวังที่จะหวังทราบว่า ในสังคมที่รัฐมีอำนาจเหนือและมีความอ่อนไหวต่อการดำเนินการของรัฐง่าย ๆ นั้น แม้ความเปลี่ยนแปลงทางการปกครองแบบนี้ก็สามารถจะมีผลกระทบกระเทือนอย่างลึกซึ้งได้ แต่เท่าที่ปรากฏ การปฏิรูปเหล่านั้นที่เกี่ยวกับการศึกษาและระบบการสอบไล่ได้มีผลที่สำคัญอย่างที่สุด ในบันทึกความทรงจำของท่าน ฉินจฺงเยี่ยนได้เรียกร้องให้มีการตั้งระบบโรงเรียนของชาติขึ้น ซึ่งจะได้ใช้เป็นสำหรับฝึกฝนคนดี ๆ และจะได้บรรจุเข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือนต่อไป แม้ในด้านคุณลักษณะพอจะเข้าใจกันได้เป็นอย่างดีว่า รัฐบาลมีความต้องการที่จะได้คนที่ฝึกฝนดีแล้วมากกว่าที่จะทำให้คนคนหนึ่งและคนทั้งปวงได้รับการศึกษาโดยทั่วหน้ากันก็ตาม แต่ระบบนี้แสดงให้เห็นความพยายามอย่างแท้จริงประการแรกในอันที่จะจัดการศึกษาแบบโรงเรียนรัฐบาลขึ้นในประเทศจีนให้มากที่สุด แต่โดยเหตุที่การกระทำอย่างนี้ไม่เคยมีใครปฏิบัติมาก่อนเลย จึงเป็นการแสดงให้เห็นการเหินห่างจากระเบียบที่ยึดถือกันมานานแล้วในฐานะที่ได้รวมเอาปรัมปราประเพณีเกี่ยวกับราชวงศ์และเงื่อนไขที่จะต้องปฏิบัติก่อนเข้าไว้ด้วย เพราะฉะนั้นฉินจฺงเยี่ยนจึงได้อาศัยปรัมปราประเพณีสมัยแรก ๆ จากทัศนะของท่านก็คือปรัมปราประเพณีที่มีช่องโหว่มากกว่าใช้เหตุผลแสดงให้เห็นความจำเป็นที่มีการเปลี่ยนแปลงว่าเป็นการหันกลับไปหาระบบที่ได้กำหนดไว้ในหนังสือจินตกวินิพนธ์แบบฉบับดั้งที่ได้อยู่ภายใต้การปกครองที่เต็มไปด้วยความเมตตากรุณาของกษัตริย์ในราชวงศ์โจววงศ์แรก ๆ

ฉินจฺงเยี่ยนยังได้ขอร้องว่า ในการสอบไล่เพื่อเอาดีกรี จินซือ (chin-shih) ซึ่งเป็นดีกรีที่สูงสุดในระบบการสร้างความก้าวหน้าที่ปฏิบัติกันอยู่อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งดำเนินการกันอยู่ในเมืองหลวงนั้น ควรถือความสำคัญเกี่ยวกับความเข้าใจคัมภีร์จินตกวินิพนธ์แบบฉบับและปัญหาทางการเมืองว่ามีมากกว่าการแต่งกวินิพนธ์ ข้อเสนอที่ประหลาดที่สุดอย่างหนึ่งก็คือยกเลิกการปิดกระดาดขึ้นหนึ่งทับ ชื่อผู้เข้าสอบแข่งขันที่กระดาดสอบอันเป็นการปฏิบัติซึ่งได้วางไว้เพื่อเป็นการประกันว่า ผู้ตรวจข้อสอบไล่จะได้พิจารณาตัดสินโดยไม่มีอคติลำเอียง เหตุผลที่อยู่เบื้องหลังการแนะนำนี้เกิดมาจากความสำคัญที่ฉินจฺงเยี่ยนมีความผูกพันอยู่กับความซื่อสัตย์ส่วนบุคคลของคนทั้งในด้านการสอนและการเมือง

๕๕๐

ปอดเกิดลัทธิประเพณีจีน

ดูคล้าย ๆ กับว่ามีความจำเป็นอย่างที่สุดที่จะทราบคุณลักษณะทางด้านศีลธรรมของผู้เข้าสอบแข่งขันพอ ๆ กับทราบวิสัยสามารถทางด้านหนังสือและพุทธิปัญญาของเขา และคุณลักษณะนั้นเป็นไปไม่ได้ที่จะตัดสินนอกเสียจากเป็นความรู้ส่วนตัวเท่านั้น

ในทันทีที่ได้รับบันทึกความทรงจำของผืนจุงเยียนนั่นเอง องค์จักรพรรดิก็ทรงเรียกประชุมใหญ่ขึ้นในราชสำนักเพื่ออภิปรายปัญหาเหล่านี้ ข้อเสนอของผืนจุงเยียนนั้นได้รับการสนับสนุนจากลุงจิ (Sung Ch'i) และคนอื่น ๆ ซึ่งได้ว่ากล่าวตักเตือนให้ต่อต้านความชั่วร้ายของระบบที่มีอยู่นั้น และเร่งเร้าให้ “หันกลับ” ไปหาอุดมคติโบราณ ผลก็คือว่า กษัตริย์เหวินซุง ได้ทรงประกาศตั้งระบบโรงเรียนของชาติขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๑๕๘๗ ทรงขอให้ตั้งโรงเรียนขึ้นแห่งหนึ่งในทุก ๆ หมู่บ้าน และทุก ๆ ตำบล และพวกเจ้าพนักงานในท้องถิ่นเหล่านั้นก็จะต้องช่วยกันดำเนินการให้โรงเรียนนั้นดำรงอยู่ได้ต่อไปด้วย พร้อมกันนั้นก็ได้มีการปฏิรูประบบการรับราชการพลเรือนใหม่ ทำให้มีการแบ่งการสอบไล่ออกเป็นสามขั้น ขั้นแรกสอบเกี่ยวกับปัญหาทางประวัติศาสตร์และทางการเมือง ขั้นสองเป็นการสอบแปลความหมายของหนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับ และขั้นสุดท้ายเป็นการสอบแต่งกวีนิพนธ์ ดังนั้นการสอนในสถาบันของหลวงจึงได้ถูกปรับปรุงแก้ไขใหม่โดยฮุยว่าน ซึ่งผืนจุงเยียนได้เป็นผู้นำเข้ามาสู่ราชสำนักเพื่อสอนให้สถาบันของหลวงนั้นทำตามแบบวิธีการที่ฮุยว่านได้เคยใช้ในสถาบันส่วนตัวของท่านเองมาแล้ว

เมื่อผืนจุงเยียนหมดอำนาจอันเป็นผลแห่งการต่อสู้ดิ้นรนอย่างขมขื่นของพรรคนั้น การปฏิรูปของท่านยังคงเหลืออยู่สองสามอย่าง แต่ความปั่นป่วนเกี่ยวกับการปฏิรูปได้มีอยู่ต่อไปในหมู่พวกที่มีจิตใจที่ดีที่สุดในยุคนั้น การคัดเลือกที่มีต่อมานั้นหมายถึงการแสดงให้เห็นแบบการปฏิรูปที่ได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวางที่สุดในพวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อ ในการที่จะแสดงให้เห็นว่าความปั่นป่วนนี้หาได้ตั้งอยู่เฉพาะบุคคลที่มีผลประโยชน์และกรรมวิธีหนักไปในทางการเมืองเป็นส่วนใหญ่ไม่ได้แต่ว่าได้แทรกซึมอยู่ทั่วไปในสำนักสูงทั้งหมดยุคนั้น เราได้คัดเลือกเอาข้อความมาจากผู้แทนของลัทธิขงจื๊อใหม่ที่แท้จริงซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในฐานะที่เป็นนักปรัชญามากกว่าที่จะเป็นข้าราชการ อนึ่ง ผู้แทนของลัทธิขงจื๊อใหม่เหล่านั้นเป็นนักคิดซึ่งตัวอย่างทางด้านพุทธิปัญญาของท่านที่เคยปฏิบัติมาแต่ก่อนนั้น ได้มีพบอยู่ในหมู่บรรพบุรุษของสำนักสูงดังที่ได้กล่าวมาเรียบร้อยแล้ว ทั้งความผูกพันกันทางการเมืองและทางความเป็นบัณฑิตทำให้ท่านเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กับพวกอันซื่อซึ่งเป็นนักปฏิรูปที่ยิ่งใหญ่ ข้อความที่คัดมาสองตอนแรกเป็นบันทึกความทรงจำของฟั่นงเจิง (Ch'eng) ที่มีชื่อเสียงมากนับว่าเป็นบันทึกถึงความกว้างขวางและความแตกต่างกันของการปฏิรูปที่ประกาศใช้นั้น ต่อมาก็คือข้อความที่คัดมาจากข้อเขียนของปรัชญาเมธีชื่อจ้งไส (Chang Tsai) และข้าราชการผู้เป็นบัณฑิตชื่อซุน (Su Hsün) ซึ่งได้ให้ทัศนะที่แตกต่างกันเกี่ยวกับปัญหาเดียวกันนั่นเอง คือปัญหาเรื่องการปฏิรูปที่ดินที่โบราณเต็มที

เจิ้งอี้

บันทึกความทรงจำที่ทูลถวายจักรพรรดิเหรินซุง

บันทึกความทรงจำที่ได้นำขึ้นทูลถวายจักรพรรดิเหรินซุง (Jen-tsung) เมื่อ พ.ศ. ๑๕๙๓ หลังจากที่ผ่นจุยเยียนและพรรคพวกหมดอำนาจไปไม่กี่ปี ในเวลานั้นเจิ้งอี้ (Ch'eng Yi : พ.ศ. ๑๕๙๖-๑๖๕๐) ยังมีอายุเพียง ๑๗ ปีเท่านั้นเอง บันทึกความทรงจำนี้มีบทนำยาวเหยียด (ในหนังสือนี้ย่อลงแล้ว) โดยยอมรับเอาวิถีทางของลัทธิขงจื๊อเป็นพื้นฐานแห่งนโยบายของรัฐบาล เฉพาะการหันกลับมาหาสังคมในอุดมคติของกษัตริย์ ผู้เป็นนักปราชญ์อย่างเต็มที่เท่านั้นจึงจะเพียงพอกับการที่จะต้องประสบกับความต้องการในสมัยนั้น การเลียนแบบราชวงศ์ฮั่นและราชวงศ์ถังนั้น แม้ในบางแง่จะสำคัญมาก แต่ก็หมายถึงความพ่ายแพ้ตลอดกาลต่อความอ่อนแอบางประการซึ่งทำให้ราชวงศ์ทั้งสองนั้นต้องถึงซึ่งหายนะ นี่นับว่าเป็นพวกนักปฏิรูปที่เกิดมียู่อสมอไม่รู้จักหมดสิ้นซึ่งจะต้องเอาชนะความสงสัยที่แพร่สะพัดไปทั่วราชสำนัก ซึ่งประเพณีต่าง ๆ ในสมัยโบราณและศีลธรรมของขงจื๊อจะสามารถนำเอามาใช้เป็นภาคปฏิบัติได้ในสถานการณ์ทางด้านสังคมที่แตกต่างกันมากในสมัยราชวงศ์ซ่งแล้วเจิ้งอี้ก็ได้อธิบายถึงความชั่วร้ายทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ครอบคลุมอยู่ทั่วไป ซึ่งจะต้องแก้ไขเสียยาวต่อไป และได้สรุปไว้เช่นเดียวกับนักปฏิรูปอื่น ๆ อีกมากมายว่า ขั้นแรกในการแก้ความชั่วร้ายต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงในระบบการเข้ารับราชการพลเรือนเสียใหม่ ทั้งนี้ก็นำเอาบุคคลที่มีความสามารถเข้ามารับราชการและพิจารณาหาทางแก้ไขสถานะต่าง ๆ เหล่านี้เสียให้ถูกต้อง

(จาก อี้ฉวนเหรินจิ, SPPY ed., I, ๑๔๔a-๑๖๖b)

ในสามราชวงศ์นั้นมักจะมีผู้ดำเนินตามวิถีทาง (เต๋า) อยู่เสมอ หลังจากสมัยราชวงศ์จินมา เต๋าก็เสื่อมไปไม่เจริญรุ่งเรืองเลย ราชวงศ์ต่าง ๆ เช่น ราชวงศ์วุยและราชวงศ์จิ้นก็เหินห่างจากเต๋าดังจริง ๆ ราชวงศ์ฮั่นและราชวงศ์ถังได้มีความมั่งคั่งสมบูรณ์ในขอบเขตจำกัด แต่ในด้านปฏิบัติเต๋าล้วนแล้วราชวงศ์ทั้งสองนี้ได้ทำให้เต๋าสลายไป...

ใน **คัมภีร์ประวัติศาสตร์** มีข้อความว่า : **“ประชาชนเป็นรากฐานของชาติ เมื่อรากฐานแข็งแรง ชาติก็จะอยู่ในความสงบ”** ทาสของพระองค์คิดว่าวิถีทางที่จะทำให้รากฐานมั่นคงก็คือการทำให้ประชาชนให้อยู่เย็นเป็นสุข และว่าวิถีทางที่จะทำให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขนั้นก็คือการได้เห็นประชาชนมีอาหารและเครื่องนุ่งห่มเพียงพอ บัดนี้ความเข้มแข็งของประชาชนได้หมดไป และในบ้านเมืองก็ไม่มียาอาหารและเครื่องนุ่งห่มเพียงพอ เมื่อได้เริ่มมีการเพาะปลูกในฤดูวันสันและได้มีการหว่านพืชแล้ว ประชาชนทั้งหลายก็ถอนหายใจอย่างโล่งอกด้วยความหวังจะได้เห็นผล ถ้าหากว่าในบางปีพวกเขาต้องผิดหวัง พวกเขาจะพากันวิ่งหนี (และละทิ้งที่ดินไป) ในทัศนะเกี่ยวกับความจริงเหล่านี้ยากที่จะเรียกรากฐานนี้ว่ามั่นคงได้ ทาสของพระองค์พิจารณาเห็นว่า พระองค์ทรงมีพระเมตตาและ

๕๕๒

ปกเกิดดิถีประเพณีจีน

พระมหากษัตริย์คุณอย่างสูง ทรงรักประชาชนดูว่าเป็นโอรสของพระองค์เองและคงจะไม่สามารถอดทนเห็นประชาชนทั้งหลายต้องเดือดร้อนเช่นนี้ได้ ทาสของพระองค์สงสัยว่าคนทั้งหลายที่ห้อมล้อมพระองค์จะปิดบังไม่ให้พระองค์ทรงทอดพระเนตรเห็นสิ่งเหล่านี้ และกีดกันไม่ให้พระองค์ทรงทราบเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้เป็นแน่

บัดนี้รัฐบาลมักจะไม่ค่อยมีทุนเพียงพอสำหรับการใช้จ่ายเสมอ เมื่อไม่มีเงินพอก็หันไปหาเสนาบดีฝ่ายการคลัง ผู้อำนวยการฝ่ายการคลังก็หันไปหาเจ้าหน้าที่การเงินตามจังหวัดต่าง ๆ แล้วเจ้าหน้าที่การเงินเหล่านั้นจะไปหาเงินมาจากไหนเล่า? วิธีง่าย ๆ ก็คือไปไล่เบียดเอากับประชาชน บางทีความสงบสุขก็ถูกรบกวนพร้อม ๆ กันทุกทิศทุกทาง และดังนั้นจึงได้มีการระดมพลขึ้นทั้ง ๆ ที่บางทีคนเหล่านั้นเพิ่งจะเริ่มลงมือเก็บเกี่ยว ซึ่งทำให้กลายเป็นเรื่องที่น่าสะพรึงกลัวอย่างน่าเศร้าใจอย่างที่สุด โดยเหตุที่ประชาชนถูกบีบบังคับเอาตามความต้องการของบ้านเมืองนี้เองทำให้พวกเขาหมดเรี่ยวแรง หมดกำลังใจที่จะทำการงาน บ่อยทีเดียวที่ทำให้พวกเขาต้องประสบความหายนะทางด้านการเงิน และการดำรงชีพของพวกเขาก็ต้องสูญเสียไปด้วย บรรดาสมาชิกของครอบครัวก็กระจัดกระจายพลัดพรากกันไป แม้แต่สามัญชนเมื่อได้เห็นภาพนี้แล้วก็อดเป็นทุกข์มิได้ พระองค์เองซึ่งเป็นเสมือนบิดามารดาของประชาชนก็ช่วยอะไรพวกเขาไม่ได้ ได้แต่ให้ความเห็นใจเท่านั้นเอง! ประชาชนไม่มีเงินเก็บ ฉางหลวงก็ว่างเปล่า ทาสของพระองค์สังเกตเห็นว่านับแต่เมืองหลวงไปจดชายแดนไม่มีที่ใดเลยจะมีสิ่งของสำรองไว้พอจะใช้ได้สักสองปี ถ้าหากว่าเกิดฉาดกภัยขึ้นมากันที่ทันใดเป็นเวลากว่าหนึ่งปี ดัง เช่นฉาดกภัยที่เกิดขึ้นสมัยหมิงเต้า (พ.ศ. ๑๕๙๕-๑๕๙๖) แล้ว ข้าพระพุทธเจ้าก็ไม่ทราบว่าจะรัฐบาลจะอย่างไร ทหารที่มีได้ทำงานและเรายังจะต้องเลี้ยงดูอยู่นั้นมีจำนวนมากกว่าล้านคน โดยเหตุที่ไม่มีทางใดที่จะสนับสนุนค่าจุนเขาเหล่านั้นได้ ประชาชนก็จะต้องถูกเก็บภาษีหนักมือยิ่งขึ้น และประชาชนก็ยังอยู่กระจัดกระจายกันทั่วไปอยู่ ถ้าหากข้าศึกที่มีกำลังเข้มแข็งฉวยโอกาสโจมตีมาจากภายนอก หรือคนที่เลวร้ายทั้งหลายทะเยอทะยานที่จะมีอำนาจจากภายใน แล้วเราก็อาจต้องหวาดกลัวต่อสถานการณ์ซึ่งกำลังเสื่อมโทรมลง และคำสั่งจะทำให้เราหมดอำนาจได้

ทาสของพระองค์พิจารณาเห็นว่า มนุษยธรรมเป็นรากฐานของ “ราชวิถี” (Kingly Way) ทาสของพระองค์สังเกตเห็นว่ามนุษย์ธรรมของพระองค์เป็นมนุษย์ธรรมของเอี้ยวและซุน แต่ราช-อาณาจักรก็ยังไม่มีรัฐบาลที่ดีอยู่นั้นแหละ ข้อนี้ก็เพราะว่าพระองค์ทรงมีพระราชหฤทัยที่เปี่ยมไปด้วยพระมหากษัตริย์คุณ แต่หากรัฐบาลที่เต็มไปด้วยความเมตตาคุณงามไม่ เพราะฉะนั้นเม่งจื่อ (IV A:I) จึงกล่าวว่า : “บัดนี้มีเจ้าชายที่มีพระทัยเปี่ยมด้วยความเมตตาคุณงามและมีชื่อเสียงในด้านมนุษยธรรมอยู่สองพระองค์ แต่ประชาชนก็ยังมิได้รับประโยชน์ใด ๆ จากเจ้าชายทั้งสององค์นั้นหรือเจ้าชายทั้งสองนั้นก็มิได้ทั้งตัวอย่างใด ๆ สำหรับอนุชนในภายหน้าเลย ทั้งหมดนี้ก็เพราะว่าเจ้าชายทั้งสองมิได้ทรงนำเอาวิถีทางของกษัตริย์ในสมัยโบราณมาใช้เลย”... รัฐบาลที่ดีในจักรวรรดินั้นต้องอาศัยการได้คนดี ๆ มาใช้ รัฐบาลผิด ๆ ในจักรวรรดิเกิดเพราะไม่ได้คนดี ๆ มาใช้นั่นเอง

การฟื้นฟูวิถีชีวิตในสมัยราชวงศ์ถัง

๕๕๓

โลกย่อมไม่ขาดคนดี ปัญหาที่มีอยู่ว่าเราจะหาคนดีได้อย่างไรเท่านั้น วัตถุประสงค์ในอันที่จะแสวงหาคนดีนั้นเป็นการปกครองที่ดีและวิถีทางที่จะปกครองจักรวรรดินั้นก็คือวิถีทางที่จักรพรรดิทั้ง ๕ กษัตริย์ทั้ง ๓ โจวกงและซ่งจื่อเจี๋ยร่ายตามมาแล้วนั่นเอง เราควรใช้คนดี ๆ เหล่านั้นแต่ละคนตามขีดชั้นแห่งความเข้าใจเขา ผู้ที่รู้วิธีที่จะรับใช้เป็นที่ปรึกษาใหญ่ควรจะตั้งเป็นมุขนทรี (ที่ปรึกษาใหญ่) ผู้ที่รู้วิธีที่จะเป็นเสนาบดีและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ก็ควรที่จะตั้งเป็นเสนาบดีและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ผู้ที่รู้วิธีที่จะปกครองอำเภอต่าง ๆ ก็ควรตั้งให้เป็นนายอำเภอ ผู้ที่รู้วิธีที่จะปกครองตำบลก็ควรตั้งให้เป็นกำนัน เมื่อเราเอาแต่ละคนมาใช้ได้อย่างเหมาะสมแล้ว เขาก็จะปฏิบัติหน้าที่ได้หมดเอง และเมื่อได้ปฏิบัติเช่นนั้นแล้วก็ไม่เคยปรากฏว่าจักรวรรดิจะไม่มีรัฐบาลที่ดีเลย

ในการเลือกบัณฑิตสำหรับแต่งตั้งเป็นข้าราชการพลเรือนนั้น แม้ว่าจะมีคนเป็นจำนวนมากที่มีคุณสมบัติถูกต้องตามลักษณะของงานประเภทต่าง ๆ แต่ก็ยังมีเพียงคนหนึ่งหรือสองคนเท่านั้นที่เราจะพิจารณาจัดไว้ในพวกที่ “ฉลาด เป็นคนดี คงเส้นคงวา และซื่อตรง” ได้ แต่พวกที่รัฐบาลได้รับก็มักจะเป็นพวกบัณฑิตที่ไม่มีอะไรมาไปกว่าการศึกษาที่กว้างขวางและมีความจำดีเท่านั้น ผู้ที่มีคุณสมบัติใน (การสอบเกี่ยวกับ) ความเข้าใจหนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับก็เป็นเพียงผู้เชี่ยวชาญในการท่องจำจากความทรงจำโดยไม่เข้าใจความหมายของหนังสือจินตกวีนิพนธ์เหล่านั้นเลย พวกนี้เป็นประโยชน์ในด้านการปกครองน้อยมาก บุคคลที่มีค่ามากที่สุดและแสวงหากันนักก็คือ บุคคลประเภท “จิ้นซือ” ซึ่งเกี่ยวกับการแต่งโคลงฉันทในแบบ “ซือ” (tz'u) และแบบ “ฟู” (fu) ถูกต้องตามกฎว่าด้วยเสียงและทำนองตามที่กำหนดไว้ ในแบบซือและฟุนั้น ไม่มีอะไรที่เกี่ยวกับวิถีทางในการปกครองจักรวรรดิเลย คนทั้งหลายศึกษาแบบโคลงฉันทเหล่านี้ก็เพื่อจะให้ผ่านการสอบไปได้ และหลังจากได้ผ่านกาลเวลาไปพอสมควรแล้ว ในที่สุดก็จะได้ตำแหน่งเสนาบดีและที่ปรึกษา เขาเหล่านั้นจะรู้จักฐานแห่งการศึกษาและการปลูกฝังนิสัยที่มีพบอยู่ใน “ราชวิถี” ได้อย่างไรกัน? พวกเขามีตำแหน่งและหวังจะบำเพ็ญหน้าที่ตามตำแหน่งให้สมบูรณ์ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้ศึกษาเกี่ยวกับตำแหน่งเหล่านั้นเลย นี่ก็คล้าย ๆ พวกרוןเร็วบนจรวดทางภาคเหนือพายเรือ หรือผู้ที่อยู่ตามริมแม่น้ำทางภาคใต้ขึ้นมา ฉะนั้น เราจะหวังให้เขาทำให้อะไรได้บ้าง?...

นับเป็นเวลาถึงสองพันปีที่ไม่มีการเอาเดามาปฏิบัติ คนโง่ ๆ เมื่อสมัยไม่นานมานี้ทั้งปวงได้ประกาศว่ากาลเวลาแตกต่างกัน และสิ่งทั้งหลายก็ได้เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นเราจึงไม่อาจเอาเดามาประพฤติปฏิบัติกันต่อไปได้แล้ว นี่เป็นเพียงการชี้ให้เห็นว่าพวกเขามีความโง่เง่าเท่าใดเพียงใดเท่านั้นเอง และบ่อยทีเดียวที่ผู้ปกครองประเทศทั้งหลายยังหลงมกมายเชื่อคำพูดของคนเหล่านั้นอยู่ได้...แต่ข้าพระพทุธเจ้าเห็นพระราชหฤทัยของพระองค์เต็มเปี่ยมไปด้วยความห่วงใยประชาชน และถ้าพระองค์ทรงปฏิบัติตามวิถีทางของกษัตริย์ผู้เป็นปราชญ์พร้อมกับความห่วงใยประชาชนแล้ว ความยากลำบากยังจะขวางหน้าชาวตาดอยู่ต่อไปได้อย่างไรกัน?

๕๕๔

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

เจิ้งเฮา

เรื่องต่าง ๆ ที่เรียกร้องให้ทำการปฏิรูปสิบเรื่อง

บันทึกความทรงจำที่พี่ชายของเจิ้งอี้ได้ทูลถวายจักรพรรดิเจินซุง (Shen-tsung : ครองราชย์ พ.ศ. ๑๖๑๑-๑๖๒๘) ปีได้เริ่มต้นด้วยการยืนยันทางด้านคุณลักษณะว่า ทั้ง ๆ ที่มีความต้องการที่จะเอาสถาบันมาใช้ในเวลานั้น แต่ก็ยังคงมีหลักการของลัทธิขงจื๊อต้องอยู่ในสันดานซึ่งยังคงสมเหตุสมผลอยู่เสมอแม้แต่ในสมัยราชวงศ์หลัง ๆ อย่างเช่นราชวงศ์ซ่งเป็นต้น แล้วก็ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับความชั่วร้ายสิบประการในสมัยนั้น ซึ่งต้องการให้มีการกระทำอย่างกล้าหาญ ความชั่วร้ายบางประการเป็นปัญหาที่ชวนใจจะจากทุกแห่งทุกมุม นั่นคือการจัดสรรที่ดินให้ไม่เท่าเทียมกัน การกดขี่ประชาชน การให้การศึกษาไม่เพียงพอ การใช้จ่ายและความขาดประสิทธิภาพของกองทัพ อาชีพ อันตรายที่เกิดจากข้าวยากหามาแพงและความต้องการให้เก็บข้าวเปลือกสะสมไว้ให้มาก และความต้องการที่จะสว่นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติไว้ การปฏิรูปอื่น ๆ มีคุณลักษณะไปในทางลัทธิมากกว่า แม้ว่าจากทัศนะของพวกที่ถือลัทธิขงจื๊อ การปฏิรูปจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของสิ่งทั้งปวงก็ตามที่ การปฏิรูปเหล่านี้เกี่ยวกับหน้าที่ของรัฐบาลในด้านพิธีรีตองต่าง ๆ และสะท้อนให้เห็นความเชื่อถือของลัทธิขงจื๊อที่ว่าความชั่วร้ายของมนุษย์ทั้งปวง ในวิถีทางที่เป็นพื้นฐานบางอย่างนั้นเนื่องมาจากการปกครองที่ไม่ดี ตรงกันข้ามการปฏิรูปทางศีลธรรมของมนุษยชาตินั้นเชื่อกันว่าเป็นไปได้ ทั้งนี้ก็โดยอาศัยการกระชับการปกครอง สำนักงาน ตำแหน่ง และพิธีรีตองให้สูงต่ำลดหลั่นกันลงมาไว้ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย เพราะฉะนั้นความเชื่อถือในความสามารถที่จะทำมนุษย์และสังคมให้สมบูรณ์แบบได้นี้แหละที่บัญชาการให้ทำตามอย่างของคนโบราณอย่างสมบูรณ์เต็มที่

(จาก หมิงเต๋นเหวินจิ, SPPY ed., ๒ : ๖a-๗b; ซุงยว๋านเซวอัน ๑๔ : ๓๓๒)

ทาสของพระองค์พิจารณาเห็นว่ากฎหมายทั้งหลายที่กษัตริย์ผู้เป็นนักปราชญ์ทรงบัญญัติไว้นั้นตั้งอยู่บนฐานแห่งความรู้สึกของมนุษยชาติและในอันที่จะทำให้เข้าเป็นระเบียบกับสิ่งทั้งหลายได้ในรัชสมัยอันยิ่งใหญ่แห่งจักรพรรดิทั้งสององค์และกษัตริย์ทั้งสามนั้น กฎหมายเหล่านี้จะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาและมีอยู่ในระบบที่เหมาะสมกับเงื่อนไขต่าง ๆ ที่มีอยู่ในแต่ละระบบได้อย่างไรเล่า? อย่างไรก็ดี เมื่อคำนึงถึงพื้นฐานของรัฐบาลที่ฝังอยู่ในส่วนลึกก็ดี เมื่อคำนึงถึงคำสอนที่อาจทำให้ประชาชนกลายเป็นคนเลี้ยวแเกะก็ดี เมื่อคำนึงถึงหลักการต่าง ๆ ที่ยังคงอยู่ไม่เปลี่ยนแปลงตลอดไปเพื่อสิ่งทั้งหลายก็ดี และเมื่อคำนึงถึงสิ่งที่ประชาชนต้องพึงพาอาศัยเพื่อดำรงชีวิตอยู่ก็ดี ในแง่ต่าง ๆ เหล่านี้ไม่มีความออกนอกกรอบนอกทางใด ๆ นอกจากการตกลงกันอย่างธรรมดาสามัญในระหว่างนักปราชญ์ทั้งหลายทุกกาลทุกสมัย ไม่ว่าจะเป็นในตอนแรก ๆ หรือในตอนหลัง ๆ ก็ตาม ต่อเมื่อวิถีทางที่จะคงชีวิตต่อไปทำให้ต้องผิตหวังเท่านั้นแหละจึงจะมีการเปลี่ยนแปลงกฎของกษัตริย์ผู้เป็นนักปราชญ์ได้ เพราะฉะนั้นในสมัยต่อ ๆ มา ผู้ที่ปฏิบัติตามวิถีทาง (ของกษัตริย์ผู้เป็นปราชญ์) อย่าง

การฟื้นฟูวิถีชีวิตในสมัยราชวงศ์ถัง

๕๕๕

เดิมทีจึงประสบความสำเร็จเป็นระเบียบที่สมบูรณ์ยิ่ง ส่วนผู้ที่ปฏิบัติตามวิถีทางนั้นบ้างเป็นบางส่วนก็ได้รับความสำเร็จในขอบเขตที่จำกัด นี่เป็นบทเรียนที่เห็นอย่างแจ่มชัดเกี่ยวกับเรื่องราวในอดีต...

แต่ข้อนี้อาจจะถูกคัดค้านว่า ธรรมชาติของมนุษย์ในปัจจุบันนี้ มิได้เป็นอย่างเดียวกับธรรมชาติของมนุษย์ในสมัยโบราณอีกต่อไปแล้ว และว่าสิ่งที่ได้ตกทอดจากกษัตริย์ในสมัยโบราณมาถึงพวกเรานั้น ในสมัยปัจจุบันนี้เราไม่อาจฟื้นฟูขึ้นมาใช้ใหม่ได้แล้ว... ที่นี้ในสมัยโบราณประชาชนทั้งปวงนับตั้งแต่ไอรสสวรรค์ลงมาจนกระทั่งถึงสามัญชนนั้นมีครูและเพื่อน ๆ เพื่อที่จะทำให้คุณความดีของเขาสมบูรณ์ขึ้น เพราะฉะนั้นแม้แต่นักปราชญ์ คือ ซุน ยวี่ (กษัตริย์) เหวิน และ (กษัตริย์) หวู ก็มีครูและเพื่อน ๆ ที่แนะนำสั่งสอนให้ทั้งนั้น ทุกวันนี้ไม่มีใครทำหน้าที่ของครูบาอาจารย์ให้สมบูรณ์เลย และอุดมคติว่าด้วย “เพื่อน-นาย” ก็ไม่ประจักษ์ชัด เพราะฉะนั้นเท่าที่เกี่ยวกับการเคารพคุณความดีและความชื่นชมในการทำความดีนั้นจึงมิได้พัฒนาอยู่ในจักรวรรดินี้อีกแล้ว ในแง่นี้ระหว่างอดีตกับปัจจุบันจึงไม่มีอะไรแตกต่างกันเลย

กษัตริย์ผู้เป็นนักปราชญ์องค์หนึ่งจะต้องดำเนินการตามสวรรค์ในการตั้งสำนักงานการปกครองขึ้น ดังนั้นหน้าที่ที่เกี่ยวกับฟ้าดินและฤดูกาลทั้งสี่จึงมิได้เปลี่ยนแปลงเลย ตลอดรัชสมัยของจักรพรรดิทั้งสองและกษัตริย์ทั้งสาม และด้วยเหตุผลนี้เองจึงมีการดำเนินการทุกสิ่งทุกอย่างไปอย่างสม่ำเสมอ และทุกสิ่งทุกอย่างก็อยู่ในระเบียบอันดี ในสมัยราชวงศ์ถึงประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้ยังคงมีรักษาไว้ในแบบที่ทำให้ลดน้อยลง และในยุค (แรก ๆ) ที่มีความสงบสุขและมีระเบียบเรียบร้อยนั้นการปกครองและการมีกำหนดกฎเกณฑ์ของราชวงศ์ถึงมีเค้าแห่งความถูกต้องบางอย่างอยู่ แต่ทุกวันนี้สำนักงานและตำแหน่งต่าง ๆ ได้ตกอยู่ในความสับสนอย่างใหญ่หลวง ตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ก็ไม่มีใครปฏิบัติตาม นี่เป็นเหตุผลที่ว่าทำไมจึงยังมิได้บรรลุถึงอุดมคติเกี่ยวกับความสงบและระเบียบ ในแง่นี้ในระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ไม่มีอะไรที่แตกต่างกันเลย

ฟ้าได้สร้างสรรค์มนุษย์ขึ้นมา และตั้งกษัตริย์ขึ้นปกครองและนำทางประชาชน สิ่งทั้งหลายจะต้องได้รับการจัดทำให้ดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ประชาชนมีทรัพย์สมบัติที่มั่นคงเป็นวิถีทางที่จะทำให้การดำรงชีวิตวัฒนา เพราะฉะนั้นจะต้องมีการปักปันเขตแดนกันให้ดี นาดิ ๆ ก็จะต้องจัดสรรแบ่งให้เท่า ๆ กัน เหล่านี้เป็นพื้นฐานอันสำคัญของการปกครอง ราชวงศ์ถึงยังคงยืนกรานใช้ระบบการแบ่งสรรที่ดินที่ถือขนาดของครอบครัวเป็นเกณฑ์อยู่ บัดนี้ไม่มีอะไรเหลืออยู่อีกแล้ว และไม่มีระบบเช่นนั้นด้วย ที่ดินของคนมั่งมีก็ขยายมากออกไปทุกทีจากอำเภอนี้ไปยังตำบลนั้นและไม่มีอะไรที่จะไปหยุดยั้งพวกคนมั่งมีได้เลย พวกคนจน ๆ ก็กระจัดกระจายและอดอยากตายไปทุกวัน ๆ และก็ไม่มีใครที่จะเมตตาสงสารเขาเลย แม้ว่าคนเป็นจำนวนมากมีโชคดี แต่ก็ยังมีคนอื่นนับไม่ถ้วนที่มีอาหารและเครื่องนุ่งห่มไม่เพียงพอ จำนวนประชากรก็เพิ่มขึ้นทุกวัน ๆ และถ้าหากไม่ได้ทำอะไรเพื่อควบคุมสถานการณ์นี้ไว้ อาหารและเครื่องนุ่งห่มก็นับแต่จะหายากเข้าทุกวันไป และประชาชนก็จะแตก

๕๕๖

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

งานชานเซ็นและล้มตายมากขึ้นทุกที นี่เป็นกฎเกณฑ์จะนำไปสู่ความมีระเบียบหรือความขาดระเบียบ เราไม่มีทางที่เปี่ยงป้ายเพื่อควบคุมสถานการณ์นี้ดอกหรือ? ในเรื่องนี้ ระหว่างอดีตกับปัจจุบันก็ไม่มีอะไรแตกต่างกันเลย

ในสมัยโบราณ การปกครองและการศึกษาเริ่มต้นที่หมู่บ้านตามชนบท ระบบนี้ได้ดำเนินงานมาจาก (หน่วยต่าง ๆ ในชนบทของ) **ปี (pi) หลัว (lü) ซู (tsu) ตัง (tang) โจว (chou) เสี่ยง (hsiang) ชัน (tsan) และ สุย (sui)** แต่ละหมู่บ้านและแต่ละเมืองเกี่ยวโยงไปยังหน่วยต่อไปที่สูงกว่าและถูกหน่วยที่สูงกว่าคอยควบคุมไว้ ดังนั้นประชาชนจึงตั้งอยู่ในความสงบ และมีความเป็นมิตรกัน พวกเขาไม่ค่อยจะฝ่าฝืนกฎหมายอาญา และเป็นการง่ายที่จะทำให้เขาเกิดมีความรู้สึกละเอียดใจขึ้นมา ข้อนี้เนื่องมาจากความโน้มเอียงตามธรรมชาติเกี่ยวกับความรู้สึกของมนุษย์ และเพราะฉะนั้นเมื่อนำมาใช้ปฏิบัติ ก็ทำงานได้ ในเรื่องนี้ระหว่างอดีตกับปัจจุบันก็ไม่มีอะไรแตกต่างกันเลยเช่นกัน

การศึกษาในโรงเรียนต่าง ๆ ตามชนบทเป็นวิธีที่กษัตริย์ในสมัยโบราณทรงใช้ทำให้เห็นพันธะทางด้านศีลธรรมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์แจ่มชัดและได้ประสบความสำเร็จในด้านการเปลี่ยนรูปทางด้านจริยศาสตร์ของสิ่งทั้งปวงที่อยู่ภายใต้ฟ้า บัดนี้เราได้ทอดทิ้งการสอนและการศึกษาที่แท้จริงเสียหมดแล้ว และก็ไม่มีความมาตรฐานทางศีลธรรมใดๆ อยู่อีกต่อไป พิธีต่างๆ ในจังหวัดทั้งหลายก็ไม่มีใครปฏิบัติกันในชุมชนตามชนบทอีกแล้ว และความเป็นเจ้าของกับความชอบธรรมก็ไม่มีใครยึดมั่นต่อไป การแต่งตั้งบุคคลเข้าทำงานมิได้อาศัยการแนะนำของประชาชนตามหมู่บ้านเป็นหลักและความประพฤติ (ของผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสูง ๆ) ก็ได้มีการพิสูจน์โดยการแสดงความสามารถให้เห็น ในโรงเรียนก็ได้มีการปลูกฝังผู้ที่มีความสามารถเป็นพิเศษต่อไป และความสามารถของมนุษย์ทั้งหลายก็ต้องเสียหายไปเกือบหมด เหล่านี้เป็นเรื่องที่เราเห็นอย่างประจักษ์ชัดทีเดียว และในเรื่องต่างๆ เหล่านี้ก็ไม่มีความแตกต่างอะไรในระหว่างอดีตกับปัจจุบันเลย

ในสมัยโบราณ รัฐเป็นผู้จ่ายเงินเดือนให้แก่พวกเสมียน และนักการของรัฐ และในระหว่างทหารกับชาวนาก็ไม่มีอะไรแตกต่างกันเลย บัดนี้การแสดงแสนยานุภาพทางทหารอย่างหยิ่งโง่ได้ทำให้ทรัพยากรของชาติสูญเสียไปมาก ทาสของพระองค์พิจารณาเห็นว่า ถ้าพวกทหารยกเว้นพวกทหารมหาดเล็กไม่ค่อย ๆ กลับไปเป็นทหารที่ทำงานไร่ทำนาแล้ว เรื่องมันจะยุ่งยากกันใหญ่ บริการของพวกเสมียนและนักการในวงการรัฐบาลได้ก่อให้เกิดอันตรายไปทั่วทั้งจักรวรรดิ ถ้าหากว่าไม่เปลี่ยนแปลงระบบเสียละก็คงจะหนีความทุกข์ยากไม่พ้นแน่ นี่นับว่าเป็นความจริงที่เห็นได้อย่างชัดเจนที่สุด และระหว่างอดีตกับอนาคตก็ไม่มีอะไรแตกต่างกันเลย

ในสมัยโบราณประชาชนจะต้องเก็บอาหารสำรองไว้ใช้ได้นานถึงเก้าปี แวนแคว้นที่ไม่มีอาหารสำรองไว้ได้อย่างน้อยที่สุดสามปีก็ไม่ถือว่าเป็นแวนแคว้น ทาสของพระองค์สังเกตเห็นว่าในบ้านเรานั้นมีเพียงไม่กี่คนเลยที่ทำให้มีอาหารเพิ่มขึ้น แต่ก็มีความเป็นจำนวนมากบริโภคอาหาร เรายัง

การฟื้นฟูหลังจากรัฐประหาร

๕๕๗

เอาประโยชน์ของโลกมาใช้ได้ไม่เต็มที่และแรงงานของมนุษย์ก็ยังไม่เต็มที่เช่นกัน แม้ครอบครัวที่ร่ำรวยและมีอำนาจก็ไม่ค่อยจะมีของเหลือใช้สักเท่าไหร่! แล้วคนจนและคนอ่อนแอเล่าจะแย่งกันไหน! ถ้าหากว่าในชุมชนแห่งหนึ่งเกิดโรคระบาด การเพาะปลูกไม่ได้ผลแม้เพียงปีเดียว พวกโจรขโมยก็จะเกิดขึ้นจนปราบปรามไม่หวาดไม่ไหว และถนนหนทางก็จะเปลี่ยนไปด้วยคนที่กะปลกะปลและหิวโหย แล้วถ้าหากว่าเราโรคระบาดเกิดความอดอยากเกิดขึ้นในอาณาบริเวณสักสองหรือสามพันตารางกิโลเมตรหรือการเก็บเกี่ยวไม่ค่อยได้ผลหลาย ๆ ปีติดต่อกัน รัฐบาลจะอย่างไร? แล้วความทุกข์ยากคงเกิดขึ้นอย่างบอกไม่ถูกทีเดียว เราจะพูดได้อย่างไรว่า “แต่ก็นั่นว่าเป็นเวลานาน นานมากทีเดียวนับตั้งแต่อะไรก็ตามคล้าย ๆ อย่างนั้นได้เกิดมาแล้ว” และโดยอาศัยหลักนี้แหละจะเชื่อว่าในภายหน้าคงจะโรคระบาดกันหรือ? เราควรจะหันกลับไปหาระบบโบราณจริง ๆ นั่นคือระบบที่จัดสรรที่ดินให้เท่า ๆ กัน ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการส่งเสริมกำลังใจในด้านเกษตรกรรม เอกชนและรัฐบาลจะต้องดำเนินการเป็นขั้น ๆ เพื่อสะสมข้าวปลาอาหารไว้ต่อต้านกับความไม่แน่นอนใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นมา ในข้อนี้ก็อีกนั่นแหละคือระหว่างอดีตกับปัจจุบันไม่มีอะไรแตกต่างกันเลย

ในสมัยโบราณ ประชาชนทั้งสี่ชั้น แต่ละชั้นก็ได้ประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน ในสิบคนจะเป็นชาวนาเสียแปดหรือเก้าคน เพราะฉะนั้นอาหารและเครื่องนุ่งห่มจึงหาได้โดยไม่ยากเย็นอะไร และประชาชนทั้งหลายก็ไม่ค่อยมีความทุกข์ความเดือดร้อนนัก แต่ว่าบัดนี้ในเขตเมืองหลวง ประชาชนนับเป็นจำนวนพัน ๆ ที่ไม่มีอาชีพเป็นหลักฐาน อันได้แก่คนขี่เกี้ยวและคนขอทานที่ไม่สามารถจะหาเลี้ยงชีพได้ เมื่อเห็นว่าคนเหล่านั้นมีความทุกข์ เหนื่อยยาก ว่าเหว่ ยากจนและป่วยไข้หรือเห็นการหลอกลวง (มารยา) และความเจ้าเล่ห์เพื่อเอาตัวรอดและก็ยังไม่สามารถครองชีวิตอยู่ได้ แล้วเราจะสามารถหวังว่าจะเกิดผลอะไรตามมาจากเรื่องนี้ได้เป็นไปหลายวันและหลายปีแล้ว? พวกเขาอยากจนมาก นอกเสียจากว่านักปราชญ์จะสามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งทั้งหลายและแก้ปัญหาได้เท่านั้น มิฉะนั้นก็ไม่มีวิธีทางใด ๆ ที่จะหลีกเลี่ยงความทุกข์ยากที่ถึงขนาดนั้นได้ เราจะพูดได้อย่างไรว่า “เกี่ยวกับเรื่องนี้ไม่มีอะไรเลยที่เราทำไม่ได้?” ข้อนี้ได้เรียกร้องให้พิจารณา (ระบบ) เก่า เพื่อปฏิรูป (ระบบ) ปัจจุบัน ซึ่งเป็นระบบที่คนที่มีสมบัติมากมีส่วนร่วมด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อปลดปล่อยหรือแบ่งเบาภาระของผู้ที่มีสมบัติน้อย ดังนั้นก็ย่อมเป็นการทำให้คนที่มีสมบัติน้อยทั้งหลายมีวิธีการการครองชีวิต ซึ่งจะช่วยชีวิตของพวกเขาให้ปลอดภัยได้ ในเรื่องนี้ก็เช่นกันคือระหว่างอดีตกับปัจจุบันไม่มีอะไรแตกต่างกันเลย

วิธีทางของพวกนักปราชญ์ที่เป็นไปตามเจตจำนงของสวรรค์และทำให้สิ่งทั้งหลายมีระเบียบก็เพราะอาศัยการบริหารแหล่งทรัพยากร (resources) ทั้ง ๖ (คือ ไฟ น้ำ โลหะ ไม้ ดิน และข้าว) ความรับผิดชอบต่อการบริหารแหล่งทรัพยากรทั้งหมดนั้นเป็นพนักงานของสำนักงานหัวแห่ง มีข้อห้ามที่กำหนดตายตัวไว้คลุมไปถึงแหล่งทรัพยากรตามภูเขา ป่าไม้ และแม่น้ำลำธาร ดังนั้นจึงมีสิ่งต่าง ๆ มากมายและไม่มี ความขาดแคลนใด ๆ เกิดขึ้นเลย ทุกวันนี้ไม่มีการดำเนินการการปฏิบัติหน้าที่

๕๕๘

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ของสำนักงานทั้งห้าและไม่มีการควบคุมแหล่งทรัพยากรทั้งหกเลย การใช้สิ่งเหล่านี้ไม่เหมาะสมและการเอาทรัพยากรเหล่านั้นมาใช้ก็ไม่ตรงกับฤดูกาล มิใช่เป็นเพราะว่าธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายถูกละเมิด แต่เป็นเพราะว่าภูเขาที่มีป่าไม้เจริญงอกงามอยู่นั้นได้ถูกปล่อยปละละเลยให้เปล่าประโยชน์ด้วยการตัดและเผาโดยไม่เลือกหน้า เมื่อยังมิได้มีการป้องกันการทำลายทรัพยากรเหล่านี้ ปลาในแม่น้ำและสัตว์ร้ายในทุ่งนา ก็จะลดจำนวนลงอย่างมากมาย และสิ่งทั้งหลายที่เป็นของธรรมชาติ (สวรรค์) ก็จะเสียหายและหมดสิ้นไป แล้วเราจะทำอย่างไรดีเล่า? การใช้ทรัพยากรในทางที่ผิดอย่างร้ายแรงบัดนี้ได้ถึงที่สุดแล้ว และโดยอาศัยการฟื้นฟูเอาระบบโบราณที่เกี่ยวกับการที่รัฐบาลเข้าควบคุมภูเขาและแม่น้ำลำธารมาใช้เพื่อเป็นการคุ้มครองและพัฒนาภูเขาและแม่น้ำลำธารนั้นเท่านั้นจึงจะชะงักความโน้มเอียงไปในทางที่ผิด ๆ ได้ จะต้องทำการเปลี่ยนแปลงและต้องให้ความมั่นใจในเรื่องจำนวนสะเปียงที่ถาวร นี่ก็เหมือนกันระหว่างอดีตและปัจจุบันไม่มีอะไรแตกต่างกันเลย

ในสมัยโบราณมีตำแหน่งต่าง ๆ และมีความแตกต่างกันในเรื่องวิธีแสดงความเคารพกันผ่านทางราชการ การแต่งงาน การศพ การเซ่นสรวง ภาษา เครื่องแต่งตัว และเครื่องใช้ไม่สอยทั้งหลายมากและไม่มีใครเลยที่กล้าละเมิดสิทธิของตนได้รับแล้ว ดังนั้นค่าใช้จ่ายทั้งหลายจึงแก้ได้ง่าย และประชาชนมีความสงบจิตสงบใจ บัดนี้ระบบเกี่ยวกับพิธีรีตองต่าง ๆ ไม่มีใครปฏิบัติตามอีกแล้ว และประชาชนก็แข่งขันกันในการโอ้อวดและการใช้จ่ายอย่างสุรุ่ยสุร่าย ครอบครัวยุคใหม่ข้าราชการทั้งหลายก็ไม่สามารถที่จะดำรงอยู่อย่างเหมาะสมได้ ส่วนพวกพ่อค้าบางทีก็กล้าหาญการประกอบพิธีของกษัตริย์และเจ้าบ้านผ่านเมืองด้วยซ้ำไป ระบบเกี่ยวกับพิธีรีตองไม่สามารถทำความรู้สึกของประชาชนให้สม่าเสมอได้ และบรรดาศักดิ์กับปริมาณ (ของสินค้าที่จะอุทิศให้กับการแสดงทางด้านสังคมภายในขอบเขตแห่งแบบฟอร์มที่ดั้งเดิม) ก็ไม่สามารถที่จะพิทักษ์รักษาความแตกต่างระหว่างพวกผู้ดีและพวกไพร่ได้ โดยเหตุที่ไม่เคยมีความแตกต่างและสัดส่วนที่กำหนดไว้ตายตัว ประชาชนจึงกลายเป็นคนเจ้าเล่ห์ ซื่อฉฉาริชยา และละโมภ แต่ละคนก็แสวงหาวิธีที่จะสนองความปรารถนาของตนให้เต็มคราบ ไม่มีการหยุดยั้งจนกว่าความปรารถนานั้นจะได้รับการสนองอย่างเต็มที่แล้ว นี่คือวิถีทางที่นำไปสู่การต่อสู้ดิ้นรนและความไม่มีระเบียบ แล้วเราจะไม่มองหามาตรการของกษัตริย์สมัยโบราณและนำเอามาใช้ให้เหมาะสมกับความต้องการของเราอีกหรือ? นี่ก็เช่นกัน คือระหว่างอดีตกับปัจจุบันไม่มีอะไรแตกต่างกันเลย

ปัญหาทั้งสิบดังที่กล่าวมานี้เป็นเพียงปัญหาเริ่มต้นเท่านั้น ทาสของพระองค์ได้ถกเถียงจุดสำคัญ ๆ เหล่านี้ก็เพียงเพื่อให้พระองค์ทรงเห็นประจักษ์ในความเชื่อถือของเขาก่อนที่เราจะสามารถเอากฎหมายและประเพณีต่าง ๆ ของสามราชาวงศ์มาใช้ปฏิบัติได้แน่นอน สำหรับโครงการและวิธีการที่จะเอากฎหมายเหล่านี้มาประกาศใช้โดยละเอียดนั้น เนื้อหาที่มีว่าโครงการและวิธีการเหล่านั้นจะต้องลงรอยกับคำสอนที่มีอยู่ในหนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับและนำเอามาใช้ได้ตามความเหมาะสมกับความรู้สึกของมนุษยชาติ หลักการที่กำหนดตายตัวและแน่นอนเหล่านี้ย่อมปรากฏแจ่มแจ้งแก่คน

การฟื้นฟูสิทธิของโจวในสมัยราชวงศ์ซ่ง

๕๕๙

ทั้งปวง แล้วจะเอามาเปรียบเทียบกับทฤษฎีที่เลื่อนลงและปฏิบัติตามไม่ได้อย่างไรกัน ? ขอพระองค์จงใช้ความเป็นปราชญ์ของพระองค์พิจารณาปัญหาทั้งสิบเหล่านี้ด้วยเถิด

จิงไส

การจัดสรรที่ดินให้เท่าเทียมกันและระบบเจ้าขุนมูลนาย

ปรัชญาเมธี **จิงไส** (พ.ศ. ๑๕๖๓-๑๖๒๐) ซึ่งเป็นลุงแห่งสองพี่น้องตระกูลเจิง ได้ประกาศอย่างแข็งขันที่จะเอาประเพณีต่าง ๆ ที่อธิบายไว้ในหนังสือจินตกรวินิพนธ์แบบฉบับเกี่ยวกับพิธีรีตอง (โดยเฉพาะหนังสือว่าด้วยพิธีรีตองของราชวงศ์โจว) มาใช้ จิงไสได้ยึดมั่นอยู่กับความฝันที่จะซื้อที่ดินให้แก่คนบ้าง ให้แก่ลูกศิษย์บ้าง และความฝันที่จะแบ่งสรรที่ดินนั้นให้เป็นบ่อ-นา เพื่อประกาศให้เห็นว่าตนสามารถฟื้นฟูระบบที่กษัตริย์ผู้เป็นนักปราชญ์ในสมัยโบราณได้ทิ้งไว้ให้อนุชนรุ่นหลังขึ้นมาใหม่ได้ ท่านได้ถึงแก่กรรมโดยที่วัตถุประสงค์ของท่านยังไม่สัมฤทธิ์ผลเลย

ขอให้สังเกตดูเหตุผลต่าง ๆ โดยเฉพาะที่จิงไสชี้ให้เห็นความวิเศษของระบบเจ้าครองนคร และชั้นต่าง ๆ ที่ท่านจะค่อย ๆ หันกลับไปหาองค์การทางด้านสังคมแบบนี้ ท่านยังอยู่กับปัญหาต่าง ๆ ที่รัฐบาลซึ่งพยายามรวมอำนาจไว้ส่วนกลางให้มากยิ่งขึ้นได้สร้างสรรค์ขึ้นมา ซึ่งเป็นความโน้มเอียงที่นักประวัติศาสตร์เมื่อไม่นานมานี้หลายท่านได้ชี้ให้เห็นว่าได้ถูกเร่งเร้าและทำให้เพิ่มขึ้นอย่างมากมาในสมัยราชวงศ์ซ่งและในสมัยต่อ ๆ มา

(จาก จิงจื้อฉวนอู, KHCPTS ed., ๔ : ๘๓, ๘๔, ๘๕-๘๖)

ถ้าการปกครองจักรวรรดิไม่ตั้งอยู่บนฐานแห่งระบบบ่อ-นาแล้ว ก็จะไม่มีความดีสุขอย่างแน่นอน วิถีทางของโจวมืออยู่อย่างง่าย ๆ ก็คือทำให้เท่าเทียมกัน...

เราอาจเอาระบบบ่อ-นามาใช้ให้ได้ผลอย่างง่ายดายเป็นที่สุด เพียงรัฐบาลประกาศพระบรมราชโองการออกมาเท่านั้น ทุกอย่างก็จะตกลงกันได้โดยไม่ต้องไปดีใครเลยแม้แต่คนเดียว ไม่มีใครกล้ายึดถือที่ดินเป็นของตนเองเลย อนึ่ง ควรจะปฏิบัติในทำนองนั้นเพื่อที่ว่าประชาชนจะได้พร้อมที่จะปฏิบัติตามโดยไม่ขัดขืน และจะได้ไม่ทำให้ผู้ที่มิที่ดินมากสูญเสียวิถีทางต่าง ๆ ทั้งปวงของตน ขอให้ข้าพเจ้าพูดว่าในกรณีที่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มีที่ดินมากมายดังพันหมื่นบ้านนั้น รัฐบาลควรจะให้เขามีได้เพียง ๕๐ สี่เท่านั้น แต่สำหรับที่ดินที่เขาถืออยู่เกินไปกว่านี้ เขาควรจะได้รับพิจารณาตัดสินให้เป็นข้าราชการที่มีอำนาจเหนือที่ดินที่มีบริเวณพอสมควร แล้วเขาก็จะมีรายได้จากภาษีที่เกิดขึ้นที่ดินนั้น (โดยวิธีนี้) ประชาชนก็จะไม่สูญเสียสมบัติเดิมของตน

การที่จะให้จักรวรรดิมีรัฐบาลที่ดินนั้น ก็มีวิธีที่เราจะเริ่มด้นอยู่เพียงวิธีเดียวเท่านั้นคือ ควรจะกำหนดที่ดินของจักรวรรดิเป็นแปลง ๆ และแบ่งกันไป โดยแต่ละคน ๆ จะได้หนึ่งแปลง นี่เป็นพื้นฐาน

๕๖๐

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

แห่งการยังชีพของประชาชน เมื่อสมัยไม่นานมานี้ (คือนับตั้งแต่สมัยราชวงศ์โจวเป็นต้นมา) ไม่มีข้อแม้ใด ๆ สำหรับวิธีการยังชีพของประชาชนเลย นอกจากการเกณฑ์แรงงานประชาชนไปใช้เท่านั้น ตรงข้ามกับที่หวังไว้ ตำแหน่งที่สูงส่งของโอรสสวรรค์ได้ถูกนำมาใช้ผูกขาดทุกสิ่งทุกอย่างที่จะก่อให้เกิดผลกำไรขึ้นมาได้ โดยการมีรัฐบาลที่คิดถึงเฉพาะตัวรัฐบาลเองเท่านั้น และมีประชาชนที่คิดเอาแต่ประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้น พวกเขาจะไม่เอาใจใส่ในกันและกัน แต่ “เมื่อประชาชนมีจำนวนมาก เจ้าชายของประชาชนเหล่านั้นคงไม่ถูกปล่อยปละละเลยให้หัวโหยงอยู่ตามลำพังแน่ ถ้าประชาชนมีความต้องการขึ้นมา เจ้าชายของเขาคงจะยอมไม่สามารถช่วยคนจำนวนมากนั้นให้ชื่นชมยินดีได้”

**จึงได้แสดงถึงแบบแผนสมัยโบราณอย่างละเอียด
และชี้ให้เห็นว่าจะนำมาใช้ในปัจจุบันนี้ได้อย่างไร แล้วท่านก็หัน
กลับไปหาการใช้ระบบนี้ทางด้านการเมืองต่อไป**

ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวที่เดิมมีสมบัติซึ่งเป็นที่ดินอยู่มากมาย แม้ว่าที่ดินของเขาจะถูกโอนไปให้ประชาชน ก็มีได้เป็นอย่างดีเกี่ยวกับการแบ่งข้าวหรือการให้เขาที่นาเลย รายได้ของเขาอาจลดลงบ้าง แต่พวกเขาก็ยังได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานที่ดินและตั้งให้เป็นผู้ดูแลประชาชน ในทันทีที่เขาเข้าใจมโนคตินี้แจ่มแจ้งแล้ว เขาก็จะปฏิบัติตาม แม้จะมีสักสองสามคนที่ไม่เต็มใจปฏิบัติตาม แต่คนส่วนใหญ่จะมีความพอใจและคนส่วนน้อยเท่านั้นที่ไม่พอใจ ท่านจะสามารถเอาความรู้สึกของปัจเจกชนแต่ละคน ๆ มาพิจารณาได้อย่างไรเล่า?

ในตอนแรกเราเพียงแต่จะให้เฉพาะที่ดินสาธารณะเท่านั้นแก่ประชาชน แต่ว่าหลังจากนั้นมาอีกสัก ๑๐ หรือ ๑๒ ปี ก็ควรจะนำมามาตรการอื่น ๆ มาใช้ต่อไป ในตอนแรกจำต้องแต่งตั้งพนักงานที่ดิน (ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว) เสียก่อน แต่ทว่าต่อมาก็ควรจะเลือกเอาคนเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวของบุคคลเหล่านั้น ถ้าเราแสวงหาวิธีที่จะตั้งระบบโบราณขึ้นมาจริง ๆ ในเบื้องต้นเราจะต้องศึกษาคัมภีร์ (เกี่ยวกับ **พิธีรีตองของโจว**) โดยละเอียด แล้วเราก็จะเข้าใจความหมายที่อยู่ในส่วนลึกของคัมภีร์นั้นและอุดช่องโหว่เสีย ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะได้ทัศนะที่สมบูรณ์ ดังนั้นเราอาจเห็นว่า ระบบบ่อ-นานี้จะนำไปสู่การฟื้นฟูระบบเจ้าครองนครขึ้นมาอีกก็ได้ สำหรับเรื่องนี้ เราจะต้องพิจารณาตัดสินด้วยคุณความดีของพวกที่เราจะยอมให้ เพราะว่าต่อเมื่อมีบุคคลที่มีคุณความดีและคุณธรรมมากเท่านั้น เราจึงจะตั้งระบบเจ้าขุนมูลนายขึ้นมาได้ ก่อนที่จะตั้งระบบเจ้าขุนมูลนายขึ้นมานั้น ปัญหาที่มีอยู่ว่าเราจะปกครองบ่อ-นาและหมู่บ้านต่าง ๆ ในจักรวรรดินั้นได้อย่างไร และเขาก็จะต้องสร้างเจ้าพนักงานที่ดินขึ้นดูแล ที่นี้โดยเหตุที่เรายังไม่สามารถเสนอให้นำเอาระบบเจ้าครองนครขึ้นมาใช้ได้ แต่เราก็สามารถทำสิ่งอย่างเดียวกันนั้นให้สัมฤทธิ์ผลได้โดยการตั้งเจ้าหน้าที่บริหารท้องถิ่นตลอดชีวิตขึ้น

เหตุผลที่ว่าจะต้องตั้งระบบเจ้าขุนมูลนายขึ้นมานั้นก็คือว่าเราจะต้องทำการบริหารจักรวรรดิให้ง่าย ๆ โดยอาศัยคณะผู้แทนที่มีอำนาจก่อนที่จะจัดการสิ่งทั้งหลายให้ดี ถ้าหากเราไม่ทำการบริหาร

การฟื้นฟูจิตใจในสมัยราชวงศ์ซ่ง

๕๖๑

จักรวรรดิให้ง่าย ๆ (โดยอาศัยการทำให้อำนาจมารวมที่ศูนย์กลาง) แล้ว การที่จะปกครองจักรวรรดิให้ได้ดีนั้นย่อมเป็นไปได้ เพราะฉะนั้นนักปราชญ์จึงยืนยันถึงเรื่องการแบ่งให้คนอื่น ๆ ช่วยจัดการเกี่ยวกับจักรวรรดิ ดังนั้นมันจึงกลายเป็นว่าในสมัยนั้นทุกสิ่งทุกอย่างย่อมได้รับการบริหารเป็นอย่างดี เมื่อกษัตริย์ผู้เป็นนักปราชญ์ทรงนำเอากฎหมายมาใช้ พระองค์ย่อมทรงคิดถึงอนุชนในภายภาคหน้าต่อไปด้วย ถ้าหากใจกว้างมีอำนาจ พระองค์ก็คงจะดำเนินการบริหารจักรวรรดิทั้งหมดได้ด้วยตนเอง แล้วทุกสิ่งทุกอย่างก็จะเรียบร้อย แต่ผู้ปกครองประเทศในสมัยต่อ ๆ มาจะหวังที่จะได้บรรลุผลสำเร็จในเรื่องนี้ได้อย่างไร? อนึ่ง ทำไมผู้ปกครองจักรวรรดิทั้งหมดจึงควรต้องการดำเนินการเกี่ยวกับจักรวรรดิทั้งปวงด้วยตนเองด้วยเล่า?

ถ้าหากเรานำเอาระบบเจ้าขุนมูลนายมาใช้ และเจ้าขุนมูลนายคนหนึ่งพิสูจน์ให้เห็นว่าไม่ใช่คนดีเลย เราก็จะปลดเขาออกจากตำแหน่งได้และก็จะไม่มีความเดือดร้อนใด ๆ เกิดขึ้นมาด้วย จะเป็นไปได้อย่างไรที่ว่าด้วยการอาศัยอำนาจแห่งจักรวรรดิทั้งหมดแล้วเราจะไม่ทำให้ผู้ปกครองแคว้นเล็ก ๆ มีระเบียบวินัย และทำให้พวกเจ้าครองนครทั้งหมดไม่รวมหัวกันก่อกวนสันติสุขของแผ่นดิน? แน่ละ ถ้าหากว่าราชสำนักมีอำนาจ เราก็จะสามารถรักษาสันติสุขและระเบียบไปได้โดยวิธีนี้

อนึ่ง ในสมัยเมื่อเร็ว ๆ นี้ ได้เคยมีผู้ที่ประกาศว่าการที่จักรวรรดิจีนไม่รักษาระบบเจ้าขุนมูลนายไว้นี้แหละที่นับว่าเป็นนโยบายที่ฉลาดที่สุด พวกเขาต่างไม่เข้าใจเลยว่านักปราชญ์ทั้งหลายคิดอย่างไร?

ซูสีน

ระบบที่ดิน-ทัศนะที่ไม่เห็นด้วย

ซูสีน (Su Hsün : พ.ศ. ๑๕๕๒-๑๖๐๙) เป็นบิดาของรัฐบาลที่มีชื่อเสียงสองคนรวมทั้งกวีชื่อ ซูตงผ่อ (Su Tung-p'o) ด้วย โดยได้รับการหนุนหลังจากโหวหย่างลิว ท่านได้กลายเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงในฐานะที่เป็นนักเขียนและข้าราชการคนหนึ่ง โดยมีได้อาศัยรายการปฏิบัติทางด้านข้าราชการพลเรือนที่ทำงานเป็นปรกติเข้าช่วยเลย ซูสีนซึ่งมีความชื่นชมยินดีเป็นอย่างมากต่อแนวการเขียนและทัศนะเกี่ยวกับบทความของตนอย่างกว้างขวางได้ถือเอาปัญหาเรื่องที่ดินมาดำเนินการและพยายามที่จะทำให้ทฤษฎีสองข้อที่ท่านมีความเชื่อถือนั้นเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย คือทฤษฎีที่ว่า ความอดอยากของพวกชาวไร่ชาวนานั้นเนื่องมาจากต้องเสียภาษีมากเกินไป และทฤษฎีที่ว่าควรจะมีระบบบ่อน้ำขึ้นมาใช้ใหม่ บทความนั้นได้เปิดฉากด้วยการอภิปราย (ได้ย่อมาไว้ในที่นี้แล้ว) เรื่องอัตราภาษีในสมัยราชวงศ์โจว ซึ่งตามปรกติแล้วถือว่าเป็นตัวแทนปรกติวิสัย (norm)

(จาก เจียหยูจิ, SPTK ed., ๕ : ๗๒-๙๒)

๕๖๒

ปฏิกิริยาประเพณีจีน

ในสมัยที่ราชวงศ์โจวก้าวขึ้นสู่ยุคเรืองถึงที่สุดนั้น ได้มีการเก็บภาษีหนักที่สุดจนถึง ๔ ชัก ๑ ภาษีที่หนักที่สุดถัดมาก็ ๕ ชัก ๑ แล้วก็ลดลงมาจนถึง ๑๐ ชัก ๑ หรือต่ำกว่านั้น ทุกวันนี้ภาษีซึ่งแม้จะไม่ต่ำกว่าสิบชักหนึ่ง แต่ก็ไม่มากถึงขั้นสี่ชักหนึ่ง หรือห้าชักหนึ่งนั้นได้เป็นเหตุทำให้พวกนายอำเภอตามท้องถิ่นไม่ละโมภโลภมาก ดังนั้น ในเรื่องอัตราการเสียภาษีในสมัยราชวงศ์โจวกับในสมัยของเรานี้ จึงไม่มีความแตกต่างอะไรมากนัก...

อย่างไรก็ดี ในสมัยราชวงศ์โจวนั้น ประชาชนในจักรวรรดิได้ร้องเพลงเดินรำและมีความชื่นชมยินดีต่อความเมตตากรุณาของกษัตริย์ทั้งหลายในราชวงศ์นั้น ส่วนประชาชนของเรากลับไม่มีความสุข เป็นจุดที่ว่าพวกเขาต้องเชือดเฉือนเนื้อหนังมังสาของเขาให้กับรัฐทีเดียว ภาษีในสมัยราชวงศ์โจวก็นั่นมาก และภาษีในสมัยเราก็นั่นมากเช่นกัน แล้วทำไมจึงมีความแตกต่างกันอย่างมากมายระหว่างความเศร้าโศกของประชาชนทุกวันนี้กับความสุขของประชาชนในสมัยราชวงศ์โจวเล่า? สำหรับเรื่องนี้คงจะมีเหตุผลอะไรอยู่บ้างเป็นแน่

ในสมัยราชวงศ์โจวนั้นได้นำเอาระบบปอ-นามาใช้ โดยเหตุที่ได้เลิกใช้ระบบปอ-นาเเอง ที่ดินจึงมิได้เป็นของผู้ที่ทำการเพาะปลูกอีกต่อไป และผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินก็ได้ทำการเพาะปลูก และผู้ที่ทำการเพาะปลูกจริง ๆ ต้องอาศัยที่ดินของคนมั่งมีทำการเพาะปลูก ครอบครัวที่มีมั่งมีทั้งหลายนั้นมีที่ดินและทรัพย์สินสมบัติมากมาย ทางซึ่งเชื่อมโยงที่ดินเหล่านั้นติดต่อกันไปเป็นพืดทีเดียว พวกเขาจะเรียกพวกคนงาน (กรรมกร) ที่อยู่ไม่เป็นที่เป็นทางมาและกำหนดให้แต่ละคนขุดไถที่ดินของตนคนละผืน ๆ บังคับเขียนดีกรรมกรเหล่านั้นให้ทำงาน แต่เลี้ยงดูดูจาส พวกเขานั่งอยู่อย่างสบายมองไปรอบ ๆ ตัว ออกคำสั่งและกีดขี่บัญชาการ ในฤดูร้อน ประชาชนก็จะขุดไถนาให้เขา ในฤดูสารท ประชาชนก็จะเก็บเกี่ยวให้เขา ไม่มีใครเลยจะไม่ยอมอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของเขา เจ้าของที่ดินมีแต่ความสนุกสนานและมีรายได้ครึ่งหนึ่งของผลประโยชน์ที่ได้จากที่ดินนั้น อีกครึ่งหนึ่งเป็นของผู้ที่ทำการเพาะปลูก เจ้าของที่ดินแต่ละคนจะมีผู้ที่ทำการเพาะปลูกสิบคน ดังนั้นเจ้าของที่ดินจะสะสมเพิ่มพูนส่วนแบ่งกึ่งหนึ่งเป็นวัน ๆ ไป และดังนั้นจึงได้กลายเป็นคนมั่งมีและมีอำนาจ ส่วนผู้ที่ทำการเก็บเกี่ยวต้องบริโภคส่วนแบ่งกึ่งหนึ่งนั้นไปทุกวัน ๆ แล้วก็กลายเป็นคนยากจนและหิวโหย โดยไม่มีทางที่จะร้องทุกข์เลย...

น่าอนาถ, คนจนทำการเพาะปลูก แต่ก็ยังไม่พ้นจากความหิวโหยเลย คนมั่งมีนั่งพุงกางและมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน และก็ยังไม่พ้นจากความไม่พอใจในเรื่องการเสียภาษี ความชั่วร้ายเหล่านี้ทั้งหมดเกิดจากการเพิกเฉยต่อการเอาระบบปอ-นามาใช้ ถ้าเรากลับเอาระบบปอ-นามาใช้อีก คนจน ๆ ก็จะมีที่ดินสำหรับคราดไถ และจะไม่ต้องไปเสียส่วนแบ่งพืชพรรณธัญญาหารให้กับคนมั่งมีแล้วเขาก็จะพ้นจากความหิวโหย คนมั่งมีซึ่งไม่ได้รับอนุญาตให้มีที่ดินมากเกินไปก็จะไม่สามารถกดขี่คนจนได้ ในสถานการณ์เหล่านี้ ผู้ที่ไม่ได้ทำการคราดไถก็จะไม่มีอาหารบริโภค อนึ่ง เมื่อได้แบ่งผลิตผลที่เกิดขึ้นที่นาของตนเป็นการเสียภาษีให้กับนายอำเภอแล้ว พวกเขาก็จะไม่มีความสุขใจ ด้วย

การฟื้นฟูทรัพยากรชีวิตในสมัยราชวงศ์ซ่ง

๕๖๓

เหตุผลนี้เอง บัณฑิตในจักรวรรดิทั้งปวงจึงได้เป็นดั่งตัวดีในการเรียกร้องให้นำเอาระบบป๋อ-นา กลับมาใช้อีก และประชาชนบางคนก็กล่าวว่า : “ถ้าหากว่าริบที่ดินของคนมั่งมีเสียให้หมดแล้วเอามาให้แก่ผู้ที่ไม่มั่งมีที่ดิน คนมั่งมีก็คงจะไม่ยินยอม และเรื่องนี้ จะก่อให้เกิดการขบถจลาจลขึ้นมา หลังจากเกิดกบฏใหญ่แล้ว เมื่อประชาชนถูกฆ่าตายเสียมากมาย และที่ดินเป็นจำนวนมากไม่ได้ถูกใช้ให้เป็นประโยชน์ ก็นับว่าเป็นโชคดีในอันที่จะตั้งระบบป๋อ-นาขึ้นมาพร้อม ๆ กันในทันทีทันใด เมื่อจักรพรรดิเกา (Kao) แห่งราชวงศ์ซ่งโค่นราชวงศ์ฉินลงได้ หรือเมื่อจักรพรรดิกวางหวู (Kuangwu) ครองราชสมบัติต่อจากราชวงศ์ฮั่นสมัยแรกนั้นก็สามารถจะเอาระบบป๋อ-นามาใช้ได้ แต่ก็ยังไม่ได้เอามาใช้เลย ข้อนี้นับว่าเป็นเรื่องที่น่าเศร้าจริง!”

ข้าพเจ้าไม่เห็นพ้องด้วยกับเรื่องนี้เลย บัดนี้แม้หากประชาชนที่มั่งมีทั้งปวงจะมอบที่ดินให้เพื่อทำให้เป็นที่ดินของมหาชนโดยขอร้องให้ทำที่ดินเหล่านั้นให้เป็นป๋อ-นา มันก็ยังคงทำไม่ได้อยู่ดีทำไมเล่า?

ซูสีนได้ดำเนินการอธิบายถึงระบบการจัดสรรที่ดิน การชลประทานและการบริหารท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับระบบป๋อ-นา ดังที่มีปรากฏอยู่ในหนังสือว่าด้วย **พิธีรีตองสมัยราชวงศ์โจว** อย่างละเอียดลออทีเดียว ซูสีนได้สรุปว่าระบบที่เข้าใจยากเช่นนั้นไม่อาจเกิดขึ้นมาได้ในสถานการณ์เช่นนั้นเลย

เมื่อได้ตั้งระบบป๋อ-นา ขึ้นมาแล้ว (ระบบที่สอดคล้องต้องกันเกี่ยวกับ) ท้องร้องและลำคลอง ก็ควรจะจัดให้ดีด้วย... ระบบนี้จะเป็นไปได้ไม่ได้เลยถ้าไม่ได้ทำให้สหภาพและทุบเหวทั้งหมดดินขึ้นเสียก่อน ไม่ทำให้เนินและเขาทั้งหลายราบเรียบ ไม่ทำลายฮวงซุ้ย ไม่รื้อบ้าน ไม่ย้ายเมือง และไม่เปลี่ยนแปลงเขตแดนต่าง ๆ เสียก่อน แม้ถ้าหากจะเป็นไปได้ในอันที่จะครอบครองที่ราบและป่าที่รกชัฏอันกว้างขวางทั้งหมดและแล้วก็ดำเนินการไปตามโครงการ แต่เราก็คงจะต้องขับไล่ประชาชนให้ออกไปจากจักรวรรดิให้หมด ทำลายพืชพันธุ์ธัญญาหารของจักรวรรดิให้สิ้น และอุทิศพลังงานของเราทั้งหมดให้กับโครงการนี้โดยเฉพาะเท่านั้นเป็นเวลาหลายร้อยปี โดยไม่ต้องไปยุ่งเกี่ยวกับอะไรอื่นเลย ถ้าหากว่าเราอยากจะเห็นที่ดินของจักรวรรดิทั้งปวงกลายเป็นป๋อ-นา มีท้องร้องและลำธาร แล้วก็คงจะมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างบ้านขึ้นในป๋อ-นานั้นเพื่อให้ประชาชนตั้งหลักแหล่งและดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบ นานาน, ข้อนี้ไม่มีปัญหาอะไร ในเวลาที่ได้จัดตั้งระบบป๋อ-นาขึ้นมาแล้วนั้น ประชาชนก็คงจะตายไปหมด และกระดูกก็คงจะฝังไปหมดแล้ว...

แต่แม้ว่าในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ จะเอา (ระบบ) ป๋อ-นามาใช้ให้ได้ผลไม่ได้ แต่ก็คงจะทำให้บ้านเมืองเจริญก้าวหน้าไปได้มากทีเดียว บัดนี้ถ้าหากจะมีอะไรบางอย่างที่เกือบจะนับได้ว่าเป็น (ระบบ) ป๋อ-นา ซึ่งสามารถจะนำเอามาใช้ได้ เราก็คงสามารถบรรเทาความอดอยากของประชาชนได้

ในแง่นี้ ซูสีนได้วิจารณ์ข้อเสนอขึ้นมาในสมัยราชวงศ์ซ่ง เพื่อให้

๕๖๔

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

จำกัดความเป็นเจ้าของที่ดินโดยตรง และวิจารณ์เหตุผลต่าง ๆ ที่ทำให้ข้อเสนอนี้เหล่านั้นไม่ได้รับความสมหวัง

ข้าพเจ้าต้องการจะจำกัดจำนวนที่ดินซึ่งบุคคลควรจะเป็นเจ้าของ แต่ก็ยังไม่จำกัดให้เข้มงวดกวดขันในทันทีทันใดกับพวกที่มีที่ดินมากเกินไปจนขอบเขตที่ข้าพเจ้ากำหนดไว้ เพียงแต่ว่าบุคคลในภายหน้าจะต้องไม่พยายามที่จะครอบครองแผ่นดินให้มากเกินไปที่ได้กำหนดไว้ เมื่อกล่าวโดยย่อ ๆ ก็คือว่าทายาทของคนมั่งมีทั้งหลายจะสามารถครอบครองที่ดินที่มีอยู่นั้นไปได้ไม่กี่ชั่วอายุคนนัก แล้วต่อไปจะยากจนลง ส่วนที่ดินซึ่งบุคคลครอบครองไว้เกินกว่าขอบเขตที่กำหนดไว้ นั้น ก็คงจะถูกแบ่งและตกไปเป็นของบุคคลอื่น ๆ หรือไม่ก็เมื่อลูกหลานของคนมั่งมีสืบต่อกันมานาน ๆ เข้าก็จะแบ่งที่ดินออกไปเป็นหลายสัดหลายส่วน โดยทำนองนี้ที่ดินที่คนมั่งมีครอบครองอยู่ก็จะลดน้อยลงและที่ดินที่เป็นส่วนเกินก็จะทวีมากขึ้น เมื่อมีที่ดินที่เป็นส่วนเกินมาก คนจนก็จะมีโอกาสที่จะได้ที่ดินที่จะใช้เป็นพื้นฐานแห่งการดำรงชีวิตของครอบครัวง่ายขึ้น คนจนก็คงจะไม่ต้องไปเสียค่าบริการให้แก่ผู้อื่น แต่ว่าแต่ละคนจะเก็บเกี่ยวพืชผลที่เกิดขึ้นที่ดินนั้นได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เมื่อไม่ต้องไปเสียส่วนแบ่งให้กับผู้อื่น เขาก็ควรจะเต็มใจเสียภาษีให้กับรัฐบาล ที่นี้เพียงการนั่งอยู่ในราชสำนักและออกพระบรมราชโองการไปทั่วทั้งจักรวรรดิ โดยไม่ทำให้ประชาชนต้องหวาดกลัว โดยไม่ต้องระดมพล โดยไม่ต้องเอาระบบป่อ-นามาใช้ทั้งดุ้น ประเทศชาติก็คงได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากระบบป่อ-นาอยู่นั้นแหละ นอกจากระบบป่อ-นาของราชวงศ์โจวนี้แล้ว เราอาจหวังที่จะทำให้อีกกว่านี้ได้อย่างไร?

กฎหมายใหม่ของหวางอันชื้อ

ความเคลื่อนไหวในการปฏิรูปซึ่งเป็นเครื่องหมายแห่งกาลเวลา หลังจากที่ดินจุงเยียนหมดอำนาจนั้นได้ขึ้นถึงจุดสุดยอดในรัชสมัยจักรพรรดิเฉินซุง (Shen-tsung : ครองราชย์ พ.ศ. ๑๖๑๑-๑๖๒๘) โดยอาศัยการนำของหวางอันชื้อ (Wang An-shih : พ.ศ. ๑๕๖๔-๑๖๒๙) ซึ่งเป็นรัฐบุรุษที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งของจีน ด้วยอาศัยความเข้าใจอย่างเห็นอกเห็นใจและความสนับสนุนด้วยความอดทนของเฉินซุง ซึ่งได้ประกาศถึงความสำคัญตัวในฐานะเป็นกษัตริย์อย่างกว้างขวางนี้เอง หวางอันชื้อจึงได้วางโครงการปฏิรูปอย่างมีระบบและด้วยความกระตือรือร้นอย่างที่สุด ได้ออกแบบเพื่อกำจัดความชั่วร้ายทั้งหลายดังที่ได้อธิบายไว้แล้วในบันทึกความทรงจำและบทความของพวกเขาที่นับถือลัทธิขงจื้อที่เกิดร่วมสมัยกับท่าน หวางอันชื้อซึ่งเป็นบัณฑิตที่เปี่ยมพราดและเป็นนักบริหารที่กล้าหาญชาญชัย ได้มีความผูกพันอย่างใกล้ชิดทั้งในทางราชการและทางด้านพหุทธิปัญญากับบุคคลชั้นนำในการฟื้นฟูลัทธิขงจื้อให้กลับมีชีวิตชีวขึ้น และได้เป็นผู้มีความร่อนนอกร้อนใจในอันที่จะแก้แค้นเอาระบบเก่า ๆ มาใช้ใหม่ซึ่งพวกเขาเชื่อกันว่าจะเป็นทางเดียวเท่านั้นในอันที่จะแก้เรื่องความทุกข์ยากของประเทศจีนได้ เรื่องนี้เกิดมาจากการที่หวางอันชื้อได้มีโอกาสสนทนากับองค์จักรพรรดิเป็น

การฟื้นฟูวิถีชีวิตในสมัยราชวงศ์ซ่ง

๕๖๕

ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๑๖๑๑ ซึ่งในการสนทนากันนี้องค์จักรพรรดิได้ทรงถามถึงสิ่งที่หวางอันซื่อคิดเกี่ยวกับผู้สถาปนาราชวงศ์ซ่ง ในฐานะเป็นแบบฉบับของกษัตริย์ในสมัยหลัง ๆ หวางอันซื่อได้กราบทูลว่า : “พระองค์ควรถือ (กษัตริย์ผู้เป็นปราชญ์ คือ) เอี้ยว และซุนเป็นมาตรฐานของพระองค์ หลักการของเอี้ยวและซุนนั้นเอามาใช้ปฏิบัติได้ง่ายมาก ทั้งนี้ก็เป็นเพราะว่าบัณฑิตในสมัยเมื่อไม่นานมานี้มิได้เข้าใจหลักการเหล่านั้นจริง ๆ โดยพวกเขาคิดว่ามาตรฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับการปกครองเช่นนั้นเป็นสิ่งที่จะบรรลุถึงไม่ได้เลย”

ตามความเป็นจริงแล้วหวางอันซื่อมิได้มีความคิดเกี่ยวกับการที่จะปรับปรุงสังคมจีนและฟื้นฟูเอาประเพณีต่าง ๆ ดังที่อธิบายไว้ในหนังสือจินตควินิพนธ์แบบฉบับทั้งหลายอย่างสิ้นเชิงเลย ดังที่ปรากฏประจักษ์ชัดอยู่ในตอนแรกแห่งข้อเขียนที่จะนำมากล่าวนี้ ความมุ่งหมายของหวางอันซื่อก็เป็นไปในทางที่จะเอาหลักการทั่ว ๆ ไปที่มีอยู่ในสถาบันเหล่านั้นมาปรับใช้กับสถานการณ์ของท่านเองมากกว่าที่จะให้เกิดสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางต่อไป อนึ่ง จากอาการที่หวางอันซื่อได้ดำเนินการเกี่ยวกับการปฏิรูป เราจะเห็นได้ว่าท่านมิได้เป็นนักจินตนิยมในทางปฏิวัติสังคมหรือที่เป็นดาวดวงเด่นเลย แต่ดูจะเป็นนักการเมืองที่เข้มแข็งซึ่งธุระประการแรกของท่านมักจะได้แก่ผลประโยชน์ของประเทศจีนและประการที่สองก็คือสวัสดิภาพของประชาชนชาวจีน ดังนั้นการปฏิรูปในขั้นแรกจึงมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การจัดระบบการคลังของประเทศเสียใหม่ ทั้งนี้ก็โดยหวังจะทำให้มีระบบการเศรษฐกิจดีขึ้นและมีเงินเพียงพอแก่การใช้จ่าย แต่ความจริงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ๆ ทั้งปวงซึ่งหวางอันซื่อได้ก่อให้เกิดเป็นผลขึ้นในเวลาต่อมานั้นพวกที่ “มีมันสมองแท้จริง ๆ” (brain-trust) ซึ่งได้รับการให้จัดระบบการคลังใหม่เป็นผู้เสนอทั้งนั้น โดยพวกนี้คำนึงถึงเรื่องภาชีอาการที่รัฐจะพึงได้รับอยู่ในความคิดเป็นอันดับแรกเสมอ แต่ก็จะต้องถือว่าเป็นเกียรติของหวางอันซื่อที่เห็นว่าในระยะเวลายาวนานแล้ว (ซึ่งมีรัฐบุรุษหรือจักรพรรดิจีนเพียงไม่กี่คนที่ปรารถนาจะนำมาพิจารณา) ผลประโยชน์ทางด้านการเงินของรัฐผูกพันอยู่กับสวัสดิภาพทางเศรษฐกิจทั่ว ๆ ไปของประชาชน และผูกพันอยู่กับการส่งเสริมการเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงและการขยายตัว เพราะฉะนั้น แม้หวางอันซื่อจะมีได้ทำอะไรที่รุนแรงในการจัดการเกษตรกรรมของจีนให้เป็นระบบปอ-นาใหม่เลยก็ตาม แต่การกระทำของท่านนั้นเต็มไปด้วยความกล้าหาญและความแจ่มแจ้งในความรู้สึกที่ว่าท่านมองเห็นปัญหาการปฏิรูปที่เข้าถึงชีวิตจีนทุกแง่ทุกมุมจริง ๆ และแม้ว่ามาตรการสองสามอย่างของท่านจะใหม่และแปลกจากความคิดของคนอื่น ๆ มาก แต่โครงการของท่านทั่ว ๆ ไปนั้นมีขอบเขตกว้างขวางและมีคุณลักษณะที่แตกต่างกันมากกว่าสิ่งใด ๆ ที่ได้เคยพยายามมาก่อนและภายหลัง (จนกระทั่งถึงสมัยที่คอมมิวนิสต์เข้าครอบครอง)

ในบรรดา “กฎหมายใหม่ ๆ” ของหวางอันซื่อนั้น กฎหมายฉบับแรกมีจุดมุ่งหมายที่จะได้มีความเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเทศะได้ง่ายมากขึ้น และมีการประหยัดในการขนส่งข้าวที่ประชาชนเสียภาษีให้หรือขนส่งเครื่องราชบรรณาการชนิดต่าง ๆ เข้ามาสู่เมืองหลวง หลักการที่เป็นพื้นฐานของ

๕๖๖

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ท่านก็ถือว่าข้าราชการจะสามารถขายสินค้าที่ได้รับรวบรวมไว้ต่อไปได้และใช้เงินทุนได้ตามอำนาจจัดหาสินค้าที่รัฐบาลต้องการในกาลเทศะที่สะดวกที่สุด (และด้วยการเสียค่าขนส่งที่ถูกลงที่สุด) เรื่องนี้ต่อมาได้ขยายออกไปเป็นการดำเนินการจัดตั้งตลาดของรัฐอย่างกว้างขวางขึ้นซึ่งตลาดของรัฐนี้ได้ขยายแบบการควบคุมราคาและระบบการกักตุนสินค้าซึ่งตามประเพณีนี้แล้วมีความสัมพันธ์กับ “ยุ่งฉางที่เป็นปรกติอยู่ตลอดเวลา” ไปยังสินค้าที่เป็นพื้นฐานทั้งปวง โดยวิธีนี้การที่รัฐได้มีบทบาทจริงจังในด้านการเศรษฐกิจมากขึ้นนั้นย่อมแสดงให้เห็นความจำเป็นโดยถือเอาผลประโยชน์ธรรมดาสามัญของรัฐและประชาชนในอันที่จะลดราคาสินค้าของรัฐบาลและกำหนดราคาให้แน่นอนได้ ด้วยการใช้มาตรการอย่างที่สองของหวางอันซื่อก็เกิดมีระบบการให้ยืมพืชผลเพื่อให้ชาวไร่ชาวนามีเมล็ดพืช เครื่องไม้เครื่องมือ ฯลฯ ที่จำเป็นในฤดูสันต์ ซึ่งชาวนาจะต้องนำมาใช้คืนเมื่อได้เก็บเกี่ยวพืชผลแล้ว อีกประการหนึ่งหวางอันซื่อได้ออกแบบไว้เพื่อช่วยเหลือชาวนาไม่ให้อำนาจถูกพวกเจ้านั้ที่หน้าเลือดขูดเลือดเนื้อในปีที่มีความยากลำบากเกิดขึ้น และอีกประการหนึ่งเพื่อรัฐบาลจะได้ภาษีอากรโดยทางเก็บดอกเบียจากเงินกู้ยืมนั้น ๆ

นอกขอบเขตที่คงเป็นที่ยอมรับนับถือกันว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเงินของรัฐออกไป ก็มีกรรมวิธีของรัฐอีกสองอย่างที่มีผลต่อความอยู่ดีกินดีของประชาชนและสวัสดิภาพของรัฐ กรรมวิธีทั้งสองนั้นเกี่ยวกับ “ลัทธิ” หรือ “อำนาจ” ที่ได้รับเกียรติตามกาละของรัฐบาลที่บังคับเอาทั้งบริการด้านแรงงานและการทหารจากประชาชน ในสมัยราชวงศ์ซ่ง กองทัพจินดำรงอยู่โดยอาศัยพื้นฐานทางด้านอาชีพ ภาษีอากรที่ที่อำนาจวิธีทางในการจังกบุคคลมาเป็นตำรวจและทหารได้ เพื่อที่จะตัดค่าใช้จ่ายมากมายเพื่อจังกตำรวจทหารซึ่งเป็นพวกที่โง่งมมากในสมัยนั้น หวางอันซื่อจึงได้นำเอาระบบทหารมาใช้ตามระบบนี้ แต่ละท้องถิ่นจะต้องจัดตั้งวิธีการป้องกันตนเองและตำรวจของตนเองขึ้นโดยอาศัยครอบครัวที่รวมกันแบบปริมิตมีสิบหน่วย ร้อยหน่วย และพันหน่วย ผลัดเปลี่ยนกันให้บริการที่สามารถ มีใช้เพียงระบบนี้เท่านั้นที่เป็นตัวแทนระบบความปลอดภัยของส่วนรวมในแต่ละท้องถิ่น แต่เป็นระบบที่มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมด้วย สมาชิกมากมายของแต่ละกลุ่มจะต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันต่อความประพฤติในทางที่ผิด ๆ ของปัจเจกชนแต่ละคนด้วย หวางอันซื่อได้ใช้วิธีที่กลับกันอย่างย่อ ๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางในด้านการเศรษฐกิจ และประสิทธิภาพในการให้บริการให้บริการแก่รัฐบาลตามท้องถิ่น นั่นคือตำแหน่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ของรัฐบาล ซึ่งบางทีก็เป็นแบบคนรับใช้และมักจะมีการะมากนั้นจะดำเนินการไปตามพื้นฐานที่หยาบและไม่ต้องเสียค่าจ้างอะไร หวางอันซื่อพิจารณาดูระบบนี้ซึ่งได้เพิ่มภาระหนักให้แก่ปัจเจกชนและครอบครัวที่ได้รับมอบหมาย ดังนั้นหวางอันซื่อจึงได้ตั้งระบบการเก็บภาษีเป็นเงินเพื่อ “ดูตเงินจากคนมั่งมี” ขึ้น แทนการให้บริการอย่างหยาบ ๆ ซึ่งโดยแก่นแท้แล้วก็คือภาษีแรงงาน จากระบบนี้รัฐจะต้องจังกคนมาทำงานที่เป็นของทางราชการเหล่านี้

หลักการเกี่ยวกับการทำให้มีความเสมอภาคแบบเดียวกันนี้ก็ได้นำมาใช้กับภาษีที่ดิน

การฟื้นฟูลัทธิขงจื๊อในสมัยราชวงศ์ซ่ง

๕๖๗

โดยอาศัยการจดทะเบียนที่ดินและการประเมินผลแบบใหม่ซึ่งได้ออกแบบไว้เพื่อให้บริการผลสมดังความมุ่งหมายแบบเดียวกันกับระบบ “บ่อ-นา” ซึ่งเป็นเรื่องนิยายโดยมิได้มีการแบ่งสรรที่ดินและทรัพย์สินสมบัติจริง ๆ เลย ระบบนี้เป็นที่รู้จักกันในนามว่าระบบ “นาที่แบ่งเป็นแปลง ๆ” (Square-field) ทั้งนี้ก็เพราะว่าที่ดินที่พอจะเสียภาษีได้ทั้งหมดได้แบ่งเป็นหน่วยต่าง ๆ หน่วยละหนึ่งตารางลิ ซึ่งได้แบ่งการเก็บภาษีเป็นขั้น ๆ ตามคุณค่าของที่ดิน เพราะฉะนั้นที่ดินที่ก่อให้เกิดผลิตผลน้อยก็เสียภาษีน้อยลงไปตามส่วน

ตัวอย่างต่าง ๆ ข้างบนนี้จะช่วยให้เห็นคุณลักษณะทั่ว ๆ ไปและขอบเขตของกฎหมายใหม่ ๆ ซึ่งมีความสำคัญทางด้านการเศรษฐกิจอยู่ อนึ่ง หวางอันซือได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขระบบการสอบไล่เพื่อเข้าเป็นข้าราชการพลเรือนขั้นพื้นฐาน ซึ่งในสมัยราชวงศ์ซ่งตอนต้นได้ถูกพวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อวิพากษ์วิจารณ์มากที่สุด พวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อนี้มีความเสียสละคำสอนในเรื่องแบบวรรณกรรมและการท่องจำหนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับต่าง ๆ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนกับความเข้าใจหลักการต่าง ๆ ของลัทธิขงจื๊ออย่างลึกซึ้งและการนำเอาหลักการเหล่านั้นมาใช้ในชั้นปฏิบัติการ ในเรื่องแบบอย่างการแต่งเรียงความและการทดสอบความจำที่ท้าทายสืบ ๆ มาจนเป็นประเพณีนั้นหวางอันซือได้ใช้การเขียนบทความเรื่อง “ความหมายทั่ว ๆ ไป” ของหนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับแทน แต่เรื่องนี้ทำให้เกิดมีปัญหาคือ เราจะรักษามาตรฐานแห่งจุดประสงค์และความไม่ลำเอียงที่ปฏิบัติกันมาจนเป็นประเพณีในการพิจารณาตัดสินการแสดงออกของผู้เข้าสอบแข่งขันในการที่จะแสดงออกซึ่งมโนคติและการตีความหมายได้อย่างไร หวางอันซือได้แก้ปัญหานี้ตามแบบของท่านโดยการประกาศใช้แบบการเรียงความชนิดมาตรฐาน และการแก้ไขหนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับทั้งหลายอย่างสิ้นเชิงโดยแต่งหนังสืออธิบายให้ทันสมัยขึ้นมาเพื่อใช้เป็นแนวทางทั้งสำหรับผู้เข้าสอบแข่งขันและกรรมการผู้ตัดสินอย่างเป็นทางการทีเดียว

เกือบจะมีการขัดแย้งกันเกิดขึ้นในทันทีทันใดต่อการที่หวางอันซือได้แปลความหมายของหนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับซึ่งมีความผูกพันอยู่กับปรัชญาการเมืองและโครงการการปกครองของท่านเกือบทั้งหมดอย่างใกล้ชิด การที่นโยบายของหวางอันซือจะดำเนินไปตามคำสอนที่เป็นพื้นฐานของลัทธิขงจื๊อหรือไม่เป็นปัญหาที่โต้เถียงกันเรื่อยมาจนกระทั่งถึงสมัยปัจจุบันนี้ ไม่ต้องสงสัยเลยว่ามาตรการเฉพาะเจาะจงที่หวางอันซือเอามาใช้นั้นได้มีความละม้ายคล้ายคลึงกับประเพณีตามแบบของพวกุนิธิธรรมนิยมซึ่งได้แพร่อิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจของรัฐออกไปอย่างกว้างขวางมากที่สุดทีเดียวในระหว่างรัชสมัยของจักรพรรดิหวู่แห่งราชวงศ์ฮั่น แต่ก็เป็นที่ประจักษ์ชัดพอ ๆ กันว่าวิธีปกครองอย่างบิดาปกครองบุตรที่เต็มไปด้วยความเมตตากรุณาซึ่งพวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อถือว่าเป็นแบบการปกครองของกษัตริย์ผู้เป็นนักปราชญ์ในสมัยโบราณนั้นอาจแปลความหมายได้ง่าย ๆ ดังที่หวางอันซือได้แปลความหมายไว้ ทั้งนี้ก็เพื่อให้เหตุผลสนับสนุนการใช้อำนาจของรัฐอย่างห้าวหาญเพื่อเป็นการเสริมสร้างสวัสดิภาพทั่ว ๆ ไป บันทึกความทรงจำของหวางอันซือเพียบพร้อมไปด้วย

๕๖๘

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

แบบอย่างทางด้านสังคมสำหรับการกระทำแต่ละอย่างที่ท่านเสนอให้ทำ บางที่จะไม่มีที่ใดเลยที่จะแสดงให้เห็นภาพความผูกพันอย่างใกล้ชิดระหว่างการปฏิรูปของหวางอันชื้อกับอำนาจหน้าที่แบบเก่า ๆ ได้ดีไปกว่าในการที่ท่านใช้หนังสือว่าด้วย **พิธีรีตองสมัยราชวงศ์โจว** ซึ่งท่านได้แก้ไขเพิ่มเติมใหม่ โดยใช้นามว่า **การแปลความหมายประเพณีสมัยราชวงศ์โจวเสียใหม่** (โจวกวณฉินอี่) สำหรับหนังสือจินดกวีนิพนธ์แบบฉบับเล่มนี้หวางอันชื้อได้อ้างอย่างแข็งขันที่สุดไว้ในคำนำส่วนตัวของท่านว่า :

เมื่อเอาหลักการทางด้านศีลธรรมมาใช้กับธุรการเกี่ยวกับการปกครองนั้น... แบบฟอร์มที่เขาใช้และประโยชน์ที่เขาได้นั้นขึ้นอยู่กับกฎหมาย แต่ทว่าการเสริมสร้างและการบริหารนั้นขึ้นอยู่กับปัจเจกชนในด้านความมีเกียรติของข้าราชการแต่ละคนที่ได้ปฏิบัติหน้าที่การงานของตนให้ลุล่วงไปได้และความมีประสิทธิผลที่สถาบันต่าง ๆ ได้ใช้บริหารกฎหมายนั้นไม่มีราชวงศ์ใดจะวิเศษไปกว่าราชวงศ์โจวในสมัยแรก ๆ เลย ในทำนองเดียวกันในด้านความเหมาะสมแห่งกฎหมายที่จะใช้ได้ตลอดไปในภายภาคหน้าและการแสดงออกมาในแบบวรรณกรรมนั้นก็ไม่มีหนังสือเล่มใดจะสมบูรณ์เหมือนหนังสือ “สถาบันต่าง ๆ ในสมัยราชวงศ์โจว” (โจวกวณ) เลย

หวางอันชื้อได้ใช้หนังสือนี้อ้างเหตุผลในการปฏิรูปอย่างได้ผลดียิ่งซึ่งทำให้หนังสือที่ท่านแต่งขึ้นมานี้กลายเป็นหนังสือที่มีอิทธิพลและมีความขัดแย้งกันอยู่ในตัวมากที่สุดในการวรรณคดีจีนทั้งปวง เพื่อที่จะปฏิเสธหวางอันชื้อเรื่องการสนับสนุนที่ท่านได้รับมาจากหนังสือนี้ ฝ่ายตรงข้ามของท่านได้กล่าวหาว่าหนังสือ **สถาบันต่าง ๆ ในสมัยราชวงศ์โจว** เองนั้นเป็นเรื่องปลอม ๆ ที่เขียนขึ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้เอง ในสมัยต่อ ๆ มาพวกนักเขียนทั้งหลายถือว่าการศึกษาที่ราชวงศ์สูงเหนือถึงซึ่งความหายนั้นสืบเนื่องมาจากการที่หวางอันชื้อได้นำเอาตำราเล่มนี้มาใช้เป็นหนังสือแนวทางการเมืองนั่นเอง

ดังนั้นการที่หวางอันชื้อได้สนับสนุนหนังสือเรื่อง **สถาบันต่าง ๆ ในสมัยราชวงศ์โจว** นั้นจึงเป็นตัวแทนการถึงจุดสุดยอดในเรื่องการเมืองที่ได้โต้เถียงกันอยู่ในพวกที่นับถือลัทธิขงจื้อเป็นเวลา นานในเรื่องการที่จะเอาสถาบันต่าง ๆ แบบเก่า ๆ มาใช้กับเพื่อนใหม่ต่าง ๆ ที่ได้รับในสมัยราชวงศ์สูงดังที่ได้อธิบายไว้ในหนังสือเกี่ยวกับพิธีรีตองต่าง ๆ แล้ว ในเวลาเดียวกันนั้น ความพยายามของหวางอันชื้อในอันที่จะแปลความหมายตำราเหล่านี้เสียใหม่ โดยไม่คำนึงถึงหนังสือรรถาธิบายในสมัยราชวงศ์สูงและราชวงศ์ถัง กับการใช้หนังสือที่ทันสมัยเป็นพื้นฐานสำหรับระบบการสอบคัดเลือกเข้าเป็นข้าราชการพลเรือนที่ได้ปฏิรูปแล้วโดยเน้นถึงความหมายทั่ว ๆ ไปของหนังสือจินดกวีนิพนธ์แบบฉบับแทนที่จะเน้นถึงความรู้ทางด้านวรรณกรรมนั้น เป็นการแสดงออกทางด้านรูปธรรมแห่งความเร่งเร้าของลัทธิขงจื้อเพื่อที่จะเลิกการอวดอ้างความรู้ที่ไม่มีชีวิตชีวาของราชวงศ์ฮั่นและราชวงศ์ถังเสีย ทั้ง

การฟื้นฟูวิถีชีวิตในสมัยราชวงศ์ถัง

๕๖๕

ในด้านความเป็นบัณฑิตในเรื่องหนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับและในแบบฟอร์มแห่งการสอบคัดเลือกเข้าเป็นข้าราชการพลเรือน ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะหันกลับไปหาความบริสุทธิ์ที่เป็นแก่นแท้ของระบบเก่า ๆ ในแง่ที่หวังอันชื่อได้ยืนหยัดอยู่กับสองพี่น้องตระกูลเจิง จูสี และพวกบัณฑิตในสมัยราชวงศ์ถังอื่น ๆ ในการที่บุคคลเหล่านั้นไม่ยอมรับการแปลความหมายต่าง ๆ ที่ได้มีผู้ยอมรับกันแล้ว และแสวงหาความหมายใหม่ในการรับมรดกวิถีชีวิต เช่นเดียวกับที่พวกบัณฑิตสมัยต่อ ๆ มาที่มีอารมณ์ในทางสร้างสรรค์หรือเป็นแบบวิทยาศาสตร์ บางทีก็ปฏิเสธการแปลความหมายในสมัยราชวงศ์ถังและสอบถามความหมายและความสมเหตุสมผลของหนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับขึ้นมาใหม่

หวางอันชื่อ

บันทึกความจำที่ทูลถวายจักรพรรดิเหรินชุง

เอกสารฉบับนี้ซึ่งบางทีก็เรียกว่า **บันทึกความทรงจำหมื่นคำ** นั้น เป็นเอกสารที่ลือชื่อมากในฐานะที่เป็นการประกาศทัศนะทางการเมืองของหวางอันชื่อที่สำคัญเป็นครั้งแรก พวกที่เห็นเอกสารนี้เป็นประกาศที่ย่อโครงการต่อ ๆ มาของท่านเข้าใจจะรู้สึกไม่พอใจเลย เพราะนอกจากปรัชญาทั่ว ๆ ไปของท่านแล้ว เอกสารฉบับนี้ก็ยังเกี่ยวกับปัญหาการบรรจุข้าราชการที่มีความสามารถ แต่พวกที่ยอมรับว่าในประเทศจีนนักปฏิรูปไม่ว่าหน้าไหนทั้งนั้นจะต้องผจญกับพวกข้าราชการที่หัวแข็งเป็นด้านแรกนั้น จะมีความพึงพอใจว่าทำไมหวางอันชื่อซึ่งก็คล้าย ๆ นักปฏิรูปในสมัยราชวงศ์ถังอื่น ๆ อีกมากจึงควรจะให้บุริมสิทธิแก่ปัญหานี้ก่อน ข้อเขียนต่อ ๆ มารวมทั้งคำคัดค้านพวกวิพากษ์วิจารณ์หวางอันชื่อด้วยจะแสดงให้เห็นว่าการวิเคราะห์ขั้นสุดท้ายนั้น เรื่องนี้ก็ยังคงเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดอยู่

ขอให้สังเกตวิธีที่หวางอันชื่อโจมตีความสมดุระหว่างความสำคัญของกฎหมายกับสถาบันต่าง ๆ (ความโน้มเอียงทางนิติธรรมนิยม) และทัศนะแบบขงจื้อซึ่งถือว่ารัฐบาลที่ดีต้องขึ้นอยู่กับบุคคลที่มีบุคลิกภาพดีและมีความสามารถเป็นอย่างสูงที่ได้ถูกความเข้มงวดกดขี่ทางด้านนิติธรรมนิยมขัดขวางเลย ขอให้สังเกตการยืนยันขั้นสุดท้ายของท่านที่ว่า การประสบผลสำเร็จในด้านการปฏิรูปนั้นอาจแสดงให้เห็นความจำเป็นแห่งการที่จะต้องนำเอามาตรการชนิดที่ต้องบังคับขู่เข็ญมาใช้

(จาก หลินชวนเขียนเชิงเหวินจิ, SPTK ed., ๓๙ : ๑๑-๑๔a)

ทาสของพระองค์สังเกตเห็นว่าพระองค์ทรงมีคุณธรรมคือความเคารพนบนอบและความม้วยยัสต์ ทั้งทรงมีพระปรีชาญาณและความฉลาดแหลมหลัก พระองค์ทรงตื่นบรรทมในตอนเช้าตรู่และทรงเข้าบรรทมในเวลาดึก พระองค์มิได้ทรงพักผ่อนเลยแม้แต่วันเดียว ไม่ว่าจะเป็นคนดริ สตรีที่สวยงาม สุนัข ม้า การเสด็จประพาสชมวิว หรือวัตถุที่จะก่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินใด ๆ มิได้ทำให้พุทธิปัญญาของพระองค์วอกแวกหรือมีดมนไปเลย มนุษยธรรมที่พระองค์ทรงมีต่อมนุษย์ทั้งหลาย

๕๗๐

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

และความรักสรรพสัตว์ได้แผ่คลุมไปทั่วทั้งแผ่นดิน อนึ่ง พระองค์ทรงเลือกเอาบุคคลที่ประชาชนของจักรวรรดิต้องการให้มาช่วยเหลือพระองค์ พระองค์ประทานความไว้วางใจแก่บุคคลเหล่านั้นในด้านธุรการของรัฐ และได้ทรงโอนไปเอนมาเมื่อต้องประสบกับ (การคัดค้านจาก) ข้าราชการที่ขบถกล่าวร้ายที่มีนิสัยเลวทรามที่ทรยศและฉลาดแกมโกง แม้แต่ความหวังของจักรพรรดิทั้งสองและกษัตริย์ทั้งสามก็ได้เหินไปกว่าเดิม เพราะฉะนั้นเราจึงควรจะหวังว่า ความต้องการของครอบครัวและคนทุก ๆ คนคงจะประสบความสมหวังเต็มที่ และควรหวังว่าจักรวรรดิจะมีความชื่นชมยินดีต่อการเป็นรัฐที่มีความเป็นระเบียบอย่างสมบูรณ์ยิ่ง แต่ก็ยังมีได้บรรลุถึงผลนี้อยู่ดีภายในจักรวรรดินั้น ความปลอดภัยของรัฐเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความกังวลใจบางอย่าง และที่ชายแดนก็มีพวกป่าเถื่อนคอยคุกคามอยู่ตลอดเวลา แหล่งทรัพยากรของชาติได้ค่อย ๆ หมดไปทุกวัน ๆ ส่วนน้ำเสียงทางด้านศีลธรรมและนิสัยเกี่ยวกับชีวิตในหมู่ประชาชนก็เสื่อมลงทุกวัน เมื่อว่าโดยรอบ ๆ ด้านแล้ว พวกข้าราชการที่นึกถึงผลประโยชน์ของชาติอยู่ตลอดเวลา ก็ย่อมเกรงไปว่าความสงบสุขของจักรวรรดิคงไม่อาจมีอยู่ได้ตลอดกาลแน่ อะไรเล่าที่เป็นเหตุผลในเรื่องนี้?

สาเหตุแห่งความเดือดร้อนก็คือว่าเราไม่นำพาต่อกฎหมาย บัดนี้รัฐบาลเข้มงวดในด้านการใช้กฎหมายบังคับมาก และลักษณะของกฎหมายก็สมบูรณ์ละเอียดถี่ถ้วนอย่างที่สุด แล้วทำไมทาสของพระองค์จึงพิจารณาเห็นว่ายังมีความไม่นำพาต่อกฎหมายอยู่อีกเล่า? ทั้งนี้ก็เป็นเพราะว่าตัวบทกฎหมายในปัจจุบันนี้ส่วนมากมิได้กลมกลืนกับการปกครองของกษัตริย์ในสมัยโบราณ เม่งจื้อได้กล่าวว่า : “บัดนี้มีพวกเจ้านายที่มีจิตใจประกอบด้วยความเมตตากรุณาและมีชื่อเสียงเลื่องลือในด้านความเมตตากรุณา แต่ประชาชนก็ยังมิได้รับผลประโยชน์จากเจ้านายเหล่านั้นเลย หรือ เจ้านายเหล่านั้นจะทั้งตัวอย่างไว้ให้คนรุ่นหลัง ๆ ก็หาไม่ ทั้งหมดนี้เป็นเพราะเจ้านายเหล่านั้นมิได้นำเอาวิถีทางของกษัตริย์ในสมัยโบราณมาใช้ปฏิบัติจริง ๆ เลย” [IV, A : ๑] การนำเอาสิ่งที่เม่งจื้อบอกถึงความผิดพลาดของพวกเราในปัจจุบันนี้มาใช้ก็นับว่าแจ่มแจ้งแล้ว

บัดนี้ยุคของพวกเราเองก็ห่างไกลจากยุคของกษัตริย์ในสมัยโบราณมาก และเปลี่ยนแปลงและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เราเผชิญอยู่นั้นก็ไม่เหมือนกัน แม้แต่คนที่เฝ้าที่สุดก็อาจเห็นได้ว่าออกจะเป็นการยากอยู่ที่จะเอาเรื่องทุก ๆ เรื่องในการปกครองของกษัตริย์สมัยโบราณมาใช้ แต่เมื่อทาสของพระองค์กล่าวว่า ความผิดพลาดในปัจจุบันของเรานั้นเกิดจากความจริงที่ว่าเราได้เอาระบบการปกครองของกษัตริย์ในสมัยโบราณมาใช้แล้ว เขาเพียงแต่แนะนำว่าเราควรเจริญรอยตามเจตนาทั่วไปของกษัตริย์สมัยโบราณเหล่านั้น บัดนี้จักรพรรดิทั้งสองได้ถูกแยกออกจากกษัตริย์ทั้งสามมากกว่าพันปีแล้ว มียุคแห่งความมีระเบียบและยุคที่ไม่มีระเบียบอยู่ และมียุคที่มีความมั่งคั่งสมบูรณ์และยุคที่มีความเสื่อมโทรมอยู่ แต่ละยุคได้ประสบกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และเผชิญกับเหตุการณ์ที่ต่าง ๆ กัน และแต่ละยุคก็มีวิธีการจัดตั้งรัฐบาลแตกต่างกันไปด้วย แต่ยุคเหล่านั้นก็มีเคยมีความแตกต่างกันในด้านวัตถุประสงค์ในการปกครองจักรวรรดิ รัฐ และครอบครัวเลย ทั้งมิได้เคยมีความแตกต่างกันใน

การฟื้นฟูจิตใจในสมัยราชวงศ์ซ่ง

๕๗๑

ด้านความรู้สึกที่เกี่ยวกับความสำคัญที่เกี่ยวข้องกันและความมีก่อนของสิ่งทั้งหลาย (ดังที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ **การศึกษาที่สำคัญยิ่ง** เล่ม ๑ เลย) เพราะฉะนั้นทาสของพระองค์จึงขอยืนยันว่าเราควรเจริญรอยตามเจตจำนงทั่วๆ ไปของกษัตริย์ในสมัยโบราณเหล่านั้น ถ้าหากเราดำเนินตามเจตจำนงของกษัตริย์เหล่านั้นแล้ว การเปลี่ยนแปลงและการปฏิรูปที่เรานำมาใช้ก็คงจะไม่ทำให้เป็นที่รำคาญหรือทำให้ตาของประชาชนต้องพร่าพร่าวไปเลย ทั้งคงจะไม่ทำให้ประชาชนต้องบ่นอุบอปปไปด้วย และรัฐบาลของเราก็คงจะมีความกลมกลืนกับรัฐบาลของกษัตริย์ในสมัยโบราณอีกด้วย (๑a-๒a)

ความต้องการที่รีบด่วนที่สุดสำหรับสมัยปัจจุบันนี้ก็คือการทำให้บุคคลที่มีความสามารถทั้งหลายได้รับความปลอดภัย ต่อเมื่อเราสามารถสร้างบุคคลที่มีความสามารถขึ้นในจักรวรรดิให้มากขึ้น เราจึงจะสามารถเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมในอันที่จะเข้ารับราชการอยู่ในวงการปกครองได้เพียงพอ และต่อเมื่อเรามีบุคคลที่มีความสามารถอยู่ในวงการบริหารมากเท่านั้น จึงจะมีความยากลำบากอะไรในการที่จะกำหนดสิ่งที่จะควรจะทำอยู่ๆ ทำเพื่อเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่กำลังเสื่อมลงของจักรวรรดิเพื่อจะได้เข้าถึงมโนคติของกษัตริย์ในสมัยโบราณ ในทัศนะที่เกี่ยวกับกาลเวลาและเหตุการณ์ และในการพิจารณาถึงความทุกข์ยากของมนุษย์ที่อาจเกิดขึ้นตามโอกาส จักรวรรดิในเวลานี้ก็เป็นเช่นเดียวกับจักรวรรดิของกษัตริย์ในสมัยโบราณนั่นเอง คือในสมัยโบราณนั้นก็มิบุคคลที่มีความสามารถเป็นจำนวนมาก แล้วทำไมทุกวันนี้จึงขาดแคลนคนเช่นนั้นด้วยเล่า? ทั้งนี้ก็เพราะดังที่ได้กล่าวมาแล้วคือว่าเราได้ฝึกฝนและปลูกฝังบุคคลทั้งหลายในวิถีทางที่เหมาะสมเลย (๓a)

ในสมัยโบราณ ไอรสสวรรค์และเจ้าครองนครทั้งหลายมีโรงเรียนอยู่มากมายนับตั้งแต่ที่ตัวเมืองหลวงไปจนกระทั่งถึงตำบลและหมู่บ้านต่าง ๆ ข้าราชการที่มีหน้าที่สั่งสอนก็ได้รับแต่งตั้งเป็นจำนวนมากมาย แต่ก็ทำการคัดเลือกด้วยความระมัดระวังอย่างที่สุด การงานในราชสำนัก พิธีรีตองและการดนตรี การลงโทษและกฎหมายทั้งปวงนี้เป็นวิชาที่มีสอนอยู่ในโรงเรียนทั้งหลาย สิ่งที่นักเรียนได้สังเกตเห็นและได้ศึกษาเล่าเรียนก็คือการพูด การกระทำที่ชอบธรรมและมโนคติที่ฝังแน่นอยู่ในการปกครองจักรวรรดิและรัฐต่าง ๆ บุคคลที่ไม่มีคุณสมบัติพอที่จะปกครองจักรวรรดิและรัฐก็คือผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา ส่วนบุคคลที่สามารถเอามาใช้ในวงราชการได้นั้นไม่เคยพลาดโอกาสที่จะศึกษาเล่าเรียนเลย นี่เป็นวิถีทางแห่งความประพฤติด้านการฝึกฝนคน (๔a)

อะไรคือวิถีทางในการคัดเลือกข้าราชการ? กษัตริย์ในสมัยโบราณเลือกคนจากหมู่บ้านต่าง ๆ ตามชนบทและเลือกจากทางโรงเรียนในชนบทเท่านั้น ประชาชนจะได้รับการขอร้องให้แนะนำบุคคลที่พวกเขาพิจารณาเห็นว่ามีความดีและมีคุณสมบัติแล้วส่งเข้าไปเพื่อพิจารณาคัดเลือกในราชสำนัก ซึ่งราชสำนักนั้นจะได้พิจารณาคัดเลือกเป็นรายบุคคลไป ต่อเมื่อคนที่ชาวบ้านแนะนำนั้นได้พิสูจน์ให้เห็นว่าเขาเป็นคนที่มีคุณธรรมและความสามารถจริง ๆ เท่านั้น เขาจึงจะได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในวงราชการตามความเหมาะสมกับคุณความดีและความสามารถเป็นราย ๆ ไป การพิจารณาตรวจสอบบุคคลเหล่านี้มิได้หมายความว่ากษัตริย์จะถือเอาความหลักแหลมในสายตาหรือในการฟังของ

๕๗๒

ป๋อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ตนเป็นใหญ่ หรือมิได้หมายความว่าพระองค์ทรงเชื่อคนคนเดียวเลย ถ้ากษัตริย์ต้องการสืบให้รู้แน่ถึงคุณธรรมของคนคนหนึ่งจริง ๆ พระองค์ก็จะทรงสอบถามดูความประพฤติของเขา ถ้าพระองค์ทรงประสงค์จะสืบให้รู้ถึงความสามารถของเขาให้แน่นอนจริง ๆ พระองค์ก็ต้องทรงทดสอบดูการเจรจาของเขา เมื่อได้ทรงทดสอบดูการกระทำและการเจรจาของเขาแล้ว กษัตริย์ก็ต้องเอาเขาไปทดลองปฏิบัติงานในวงการบริหารต่อไป สิ่งที่ว่า “การพิจารณาตรวจสอบ” หมายถึงนั้น ก็เป็นเพียงการทดสอบในการปฏิบัติหน้าที่ในวงราชการเท่านั้นเอง เอี้ยวได้ทรงใช้ขุนโดยวิธีนี้จริง ๆ บุคคลเหล่านี้ต้องปฏิบัติแบบนี้ในการใช้บุคคลที่มีสติปัญญาต่ำกว่าชนมากสักเพียงไรเล่า? เมื่อได้เอาความกว้างใหญ่ไพศาลของแคว้นทั้งเก้า ระยะทางไกลมากมายเหลือล้นภายในทะเลทั้งสี่ และตำแหน่งในการบริหารชั้นต่ำ ๆ อันจะต้องบรรจุให้เต็มซึ่งมีจำนวนนับไม่ถ้วน ขึ้นมาพิจารณาแล้วก็จะเห็นได้แจ่มชัดว่า เราต้องการข้าราชการที่เป็นบัณฑิตอีกมากมายทีเดียว เป็นไปไม่ได้ที่กษัตริย์จะพิจารณาเรื่องราวต่าง ๆ แต่ละเรื่องด้วยพระองค์เอง หรือเป็นไปไม่ได้ที่พระองค์จะทรงไว้วางพระทัยให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งพิจารณาเรื่องต่าง ๆ โดยทรงหวังว่า เขาผู้นั้นจะสามารถสอบสวนและทดสอบความประพฤติและความสามารถของบุคคลเหล่านั้นและแนะนำว่าควรจะจ้างเขาไว้หรือปลดเขาออกไปได้ในวันหรือสองวัน เมื่อเราได้พิจารณาตรวจสอบผู้ที่มีความประพฤติและความสามารถเป็นเยี่ยมและแต่งตั้งเขาไว้ในตำแหน่งที่สูงแล้ว เราก็คควรถามบุคคลเหล่านั้นเพื่อเลือกบุคคลแบบเดียวกันนั้นต่อไป เอาบุคคลเหล่านั้นมาทดลองชั่วระยะเวลาหนึ่งและทดสอบเขาดู และแล้วก็ทูลถวายคำแนะนำแด่กษัตริย์ แล้วกษัตริย์ก็ควรจะพระราชทานตำแหน่งและเงินเดือนให้เขา นี่เป็นวิธีทางที่จะดำเนินการคัดเลือกข้าราชการ (๕a-b)

ทุกวันนี้แม้ว่าเราจะมีโรงเรียนทุกตำบลทุกหมู่บ้าน แต่ก็ไม่มีจำนวนมากไปกว่าตัวอาคารโรงเรียน ไม่มีข้าราชการที่จะทำหน้าที่สั่งสอนและแนะนำ ไม่ได้ทำอะไรเพื่อฝึกฝนและพัฒนาความสามารถพิเศษของมนุษย์เลย เฉพาะในสถาบันของหลวงเท่านั้นที่มีข้าราชการที่ทำหน้าที่สั่งสอนและแนะนำเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับราชสำนัก พิธีรีตอง การดนตรี การลงโทษ และการแก้ไขให้ถูกต้อง ไม่มีปรากฏอยู่ในโรงเรียนเลย และพวกนักเรียนก็ไม่มีความสนใจในสิ่งเหล่านี้ด้วย ทั้งนี้โดยพิจารณาเห็นว่า พิธีรีตองและการดนตรี การลงโทษและการแก้ไขให้ถูกต้องเป็นภาระธุระของพวกข้าราชการ ไม่ใช่เรื่องที่พวกเขาจะต้องรู้ สิ่งที่จะเอามาสอนนักเรียนนั้นเพียงประกอบด้วยคำอธิบายภาษาและความคิดตามตำราเกี่ยวกับหนังสือจินดาคณีนิพนธ์แบบฉบับเท่านั้นเอง

อย่างไรก็ตามหาได้เป็นวิธีทางที่เขาใช้สอนคนในสมัยโบราณไม่ ในสมัยเมื่อไม่กี่ปีมานี้คำสอนดังอยู่บนฐานแห่งเรียงความที่ใช้ในการสอบคัดเลือกเข้ารับราชการพลเรือนเท่านั้น แต่เรียงความชนิดนี้เราไม่อาจศึกษาโดยปราศจากการท่องจำให้ขึ้นใจให้มากและการศึกษาอย่างหนักเลย ซึ่งในการท่องจำและการศึกษานี้พวกนักเรียนจะต้องใช้ความพยายามกันเป็นเวลานานทีเดียว สมรรถภาพที่พวกเขาได้รับเช่นนั้นไม่มีประโยชน์อะไรในการปกครองจักรวรรดิเลย และจักรวรรดิก็จเอามาใช้

การฟื้นฟูจิตใจในสมัยราชวงศ์ตั้ง

๕๗/๓

ให้เป็นประโยชน์ไม่ได้ เพราะฉะนั้นแม้พวกนักเรียนจะอยู่ในโรงเรียนจนกระทั่งผมหยอก และใช้ความพยายามอย่างหนักหน่วงเป็นเวลานานเพื่อติดตามคำสั่งสอนที่ได้รับ เมื่อได้รับแต่งตั้งเข้าดำรงตำแหน่งในที่สุดแล้ว พวกเขาก็มิได้มีมโนคติแม้ที่เลื่อนกลางที่สุดว่าจะทำอะไรเลย (๖b-๗a)

พวกบัณฑิตทุกวันนี้คิดว่าราชการฝ่ายพลเรือนและฝ่ายทหารนั้นเป็นสองสิ่งที่แตกต่างกัน (บัณฑิตเหล่านั้นกล่าวว่า :) “ข้าพเจ้าทราบเพียงวิธีที่จะดำเนินธุรการฝ่ายพลเรือนเท่านั้น” หน้าที่การรักษายาแดนและพระราชวังนั้นปล่อยให้เป็นที่ของทหารธรรมดา ซึ่งตามปกติคดโกง ตลบตะแลง และเชื่อถืออะไรไม่ได้เกิด ถ้าหากว่าพวกเขามีความสามารถและความประพฤติเช่นนั้น เขาก็คงอยู่ในหมู่บ้านของตนเองได้ แต่จะไม่สามารถจากภูมิมิตรไปมีรายชื่ออยู่ในกองทัพลุย (๘a)

(ในบรรดาคนเก่า ๆ)... พวกบัณฑิตที่ได้ศึกษาวิธีทางของนักปราชญ์ในสมัยโบราณ และมีความประพฤติและบุคลิกลักษณะเป็นที่ยกย่องกันในหมู่ประชาชนในตำบลแล้ว ก็จะได้รับความคิดเชื่อให้ทำหน้าที่ที่พิทักษ์รักษายาแดนและพระราชวังตามความเหมาะสมกับความสามารถได้ นี่เป็นวิธีทางที่กษัตริย์ในสมัยโบราณมอบอาวุธให้คนทั้งหลายด้วยความไว้วางใจและทำให้พวกเขาปลอดภัยอันตรายทั้งปวง ทั้งภายในและภายนอก ความรับผิดชอบในจักรวรรดิที่นับว่าสำคัญที่สุด ซึ่งกษัตริย์จะทรงมอบหมายให้เฉพาะแก่บุคคลที่พระองค์ทรงคัดเลือกไว้ด้วยความระมัดระวังอย่างที่สุดนั้น บัดนี้ได้ทรงเอาไปมอบให้แก่บุคคลที่ทุจริต ปราศจากความเมตตากรุณาและเชื่อถืออะไรไม่ได้ ซึ่งมีความสามารถและความประพฤติไม่เหมือนกับที่พวกเขาสามารถดำรงตนอยู่ในหมู่บ้านตามชนบทของเขาเลย นั่นคือเหตุผลที่ว่า ทำไมพวกเราจึงมีความกระตือรือร้นในเรื่องความปลอดภัยด้านยาแดนและเกรงว่าพวกทหารรักษาวังจะไม่สามารถรักษาความสงบไว้ได้ ทุกวันนี้ใครเล่าที่มีได้คำนึงถึงความจริงที่ว่าผู้รักษายาแดนและผู้รักษาพระราชวังนั้นเราจะพึงพาอาศัยให้รักษาความสงบมิได้? แต่โดยเหตุที่คนที่มีการศึกษาดีในแผ่นดินเห็นว่าการถืออาวุธเป็นความไร้ความเมตตากรุณา และโดยเหตุที่ไม่มีใครสามารถชี้มา ยิ่งเป็นหรือมีความคุ้นเคยกับการซ้อมรบตามแบบยุทธวิธีแล้ว ใครเล่าจะเป็นผู้รับผิดชอบต่อการนี้ ถ้าหากไม่ใช่พวกทหารจ้าว? ดราบใดที่ไม่มีการฝึกฝนด้านการทหาร ดราบนั้นก็ย่อมไม่มีความประหลาดใจใด ๆ ว่าบัณฑิตเห็นว่าการถืออาวุธเป็นการไร้ความเมตตากรุณา และว่าไม่มีใครเลยที่จะสามารถชี้มายิ่งขึ้น หรือมีความคุ้นเคยกับการซ้อมรบตามแบบยุทธวิธี ข้อนี้ก็เพราะมิได้ดำเนินการศึกษาในวิธีทางที่ถูกต้องนั่นเอง (๘a-๘b)

ในระบบการคัดเลือกข้าราชการสมัยปัจจุบันนี้ ผู้ที่ท่องจำได้ด้วยความขยันหมั่นเพียรจริง ๆ ท่องจำได้มาก และมีความรู้ในด้านการแต่งหนังสือ ก็เรียกว่า “ผู้ที่มีความสามารถอย่างพิเศษในอันที่จะประสบผลสำเร็จได้อย่างผิดธรรมดา” หรือ “บุคคลที่มีคุณธรรมฉลาดตรงไปตรงมาและซื่อสัตย์” เหล่านี้คือบุคคลประเภทต่าง ๆ ที่คัดเลือกเอามาเป็นเสนาบดี ผู้ที่มีความจำไม่สู้ดีนักและไม่สามารถท่องจำได้มากนัก แต่มีความรู้ในการแต่งหนังสือและได้ศึกษาการกวีแบบ **ชือ** (shih) และ **ฟู** (fu) ก็เรียกว่า “บัณฑิตผู้ก้าวหน้า” (จิ้นชือ) บุคคลที่เยี่ยมที่สุด ในพวกนี้ก็จะได้รับเลือกให้เป็นเสนาบดี

๕๗๔

ปอเกิดลัทธิประเพณีจีน

ของรัฐด้วยเหมือนกัน เราจะมองเห็นได้โดยไม่มีปัญหาอะไรเลยว่าคุณค่าและความรู้ที่จำเป็นสำหรับบุคคลสองประเภทนี้ไม่เหมาะแก่การที่จะดำรงตำแหน่งเสนาบดีเลย และผู้ที่ถกเถียงเรื่องทำนองนี้ในสมัยนี้ก็มีความเห็นว่าเราได้วิธีนี้คัดเลือกข้าราชการมาเป็นเวลานาน ว่าโดยอาศัยวิธีการนี้เองเราจึงได้เสนาบดีผู้มีความสามารถอยู่เรื่อยมา และว่าไม่จำเป็นที่จะต้องเจริญรอยตามระบบการคัดเลือกแบบเก่า ๆ เพื่อที่จะให้ได้ตัวบัณฑิตเลย นี่เป็นการให้เหตุผลที่บกพร่อง (๑๑๖)

อีกประการหนึ่ง ผู้ที่เข้าสอบแข่งขันจะต้องได้รับการทดสอบในวิชาการต่าง ๆ สาขาเหล่านี้คือ : หนังสือจินตกรวีนิพนธ์แบบฉบับทั้งเก่า หนังสือจินตกรวีนิพนธ์แบบฉบับทั้งห้า ความเชี่ยวชาญพิเศษ (ในหนังสือจินตกรวีนิพนธ์แบบฉบับหนึ่งเล่ม) และการศึกษากฎหมาย ราชสำนักได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับความรู้ประโยชน์แห่งความรู้ชนิดนี้และได้เน้นถึงความต้องการที่จะเข้าใจหลักการทั่ว ๆ ไป (ดังที่มีปรากฏอยู่ในหนังสือจินตกรวีนิพนธ์แบบฉบับ) อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกโดยการเน้นถึงหลักการทั่ว ๆ ไปนั้นก็มีได้มีคุณสมบัติดีกว่าผู้ที่ได้รับการคัดเลือกตามระบบเก่าเลย บัดนี้ราชสำนักได้เปิดการสอบไล่ขึ้นอีกสาขาหนึ่ง คือ “การเข้าใจหนังสือจินตกรวีนิพนธ์แบบฉบับ” เพื่อเป็นการส่งเสริมผู้ที่มีความสามารถในวิชาเกี่ยวกับหนังสือจินตกรวีนิพนธ์แบบฉบับนั้น อย่างไรก็ตามเมื่อเราพิจารณาบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกโดยอาศัยวิชา “การเข้าใจหนังสือจินตกรวีนิพนธ์แบบฉบับ” แล้วก็ยังคงปรากฏว่าผู้ที่ทำได้แม่นยำทั้งจำได้และมีความรู้ทางด้านการแต่งหนังสืออยู่บ้างนั้นและที่เป็นผู้สอบไล่ได้ ส่วนผู้ที่สามารถนำเอาความรู้เหล่านั้นมาใช้ในการปกครองจักรวรรดิมักจะไม่ได้ถูกเอามาใช้เพราะการคัดเลือกแบบนี้เลย (๑๒๖)

ได้เป็นที่ปรากฏแจ่มแจ้งแล้วว่า มิได้มีการเลือกคัดข้าราชการด้วยความรอบคอบเลย มิได้มีการเอาข้าราชการมาใช้ให้เหมาะสมกับความสามารถของเขาเลย และให้อยู่รับราชการนานเกินไป อีกประการหนึ่ง เมื่อพวกเขาได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานในหน้าที่ด้วยความไว้วางใจแล้ว เขาก็ไม่ได้รับมอบอำนาจเพื่อที่จะปฏิบัติหน้าที่นั้นให้สมบูรณ์ แต่กลับพบว่ามือของตนได้ถูกผูกมัดไว้ด้วยกฎหมายนี้หรือระเบียบนั้น จนทำให้เขาไม่สามารถดำเนินการตามมโนคติของตนได้ ทาสของพระองค์ยังคงตระหนักอยู่ว่าพวกที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในวงราชการส่วนใหญ่นั้นหาใช่บุคคลที่เหมาะสมไม่ ดังนั้นถ้าหากว่าให้อำนาจแก่บุคคลเหล่านั้นและมิได้ใช้กฎหมายหรือระเบียบอย่างใดอย่างหนึ่งควบคุมไว้แล้ว พวกเขาก็จะไปหรือทำอะไรตามใจชอบได้ อย่างไรก็ตาม กรณีสันหาได้มีอยู่ในประวัติศาสตร์นับตั้งแต่สมัยโบราณมาจนถึงปัจจุบันแม้แต่เพียงกรณีหนึ่งไม่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ในการที่จะได้มีรัฐบาลที่ดีเพียงอาศัยความมีประสิทธิภาพของกฎหมายเท่านั้น โดยมิต้องไปคำนึงถึงการที่จะต้องมิบุคคลที่ถูกต้องอยู่ในอำนาจเลย อนึ่งในประวัติศาสตร์นับตั้งแต่สมัยโบราณจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ไม่มีแม้แต่กรณีเดียวที่จะแสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ในอันที่จะมีรัฐบาลที่ดีโดยมีบุคคลที่ยุติธรรมครองอำนาจ แต่ถูกผูกมัดอยู่กับระเบียบข้อบังคับอย่างใดอย่างหนึ่งในการทำไม่使他ไม่สามารถดำเนินการไปตามมโนคติของเขาได้เลย (๑๔a-b)

การฟื้นฟูวิถีชีวิตในสมัยราชวงศ์ซ่ง

๕๗๕

ทาสของพระองค์ยังสังเกตเห็นอีกด้วยว่า ในสมัยก่อนนั้น เมื่อราชสำนักคิดจะทำอะไรสักอย่างและนำเอาการปฏิรูปอะไรสักอย่างมาใช้จะต้องมีการพิจารณาถึงผลได้ผลเสียอย่างรอบคอบมากมาตั้งแต่ต้นทีเดียว แต่เมื่อใดก็ตามที่พวกฉวโยกาสที่สามานย์บางคนไม่ชอบการปฏิรูปและคัดค้านการปฏิรูปนั้น ราชสำนักก็ต้องชะงักไว้และไม่กล้าดำเนินการปฏิรูปต่อไป บัดนี้เมื่อได้มีกฎหมายขึ้นมาแล้ว ก็ไม่มีใครที่เป็นปัจเจกชนจะขึ้นชมกับผลประโยชน์แห่งกฎหมายนั้นได้ตามลำพังอีกแล้ว เพราะฉะนั้นแม้เมื่อรัฐบาลของกษัตริย์สมัยโบราณจะอำนวยความสะดวกให้แก่ทุกคนภายใต้ฟ้าได้ แต่ในเวลาหลังจากที่รัฐบาลทุจริตได้ผ่านพ้นไปแล้ว เมื่อคนเป็นจำนวนมากแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตัวเอง ภาระในการสร้างกฎหมายหรือสถาบันต่าง ๆ ขึ้นมาก็ไม่ใช่จะหาไม่มีความยากลำบากเสียเลย... โดยเหตุที่การสร้างกฎหมายหรือสถาบัน (ประเพณี) ต่าง ๆ ขึ้นมานั้นยากมาก และโดยเหตุที่คนมากมายที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวไม่เต็มใจยอมรับมาตรการเหล่านี้และอนุโลมตามมาตรการเหล่านั้น คนโบราณที่ตั้งใจจะทำอะไรบางอย่างจะต้องอาศัยการลงโทษโดยวิธีอื่นเท่านั้น จึงจะสามารถดำเนินการไปตามมโนคติได้ (๑๗a)

ที่นี่ กษัตริย์ในสมัยก่อน ๆ ซึ่งทรงปรารถนาที่จะสร้างกฎหมายและประเพณีต่าง ๆ ขึ้นเพื่อเปลี่ยนแปลงชนบประเพณีที่บกพร่องและเพื่อให้ได้บุคคลที่มีความสามารถเพื่อเอาชนะความลึกลับในอันที่จะลงโทษ เพราะกษัตริย์เหล่านั้นทรงเห็นว่าไม่มีวิธีอื่นใดที่จะทำให้นโยบายของพระองค์ดำเนินไปได้ (๑๗b)

บันทึกความทรงจำเรื่องมาตรการการให้ยืมพืชผล

บันทึกความทรงจำซึ่งได้ถูกลวดยจักรพรรดิเฉินซุง เมื่อ พ.ศ. ๑๖๑๒ นี้ ได้เรียกร้องให้มีการขยายระบบการให้ยืมพืชซึ่งได้ทดลองใช้ตามพื้นฐานที่จำกัดในแคว้นเซินสี (Shensi) แล้วนั้นไปยังส่วนต่าง ๆ ของประเทศจีนด้วย ด้วยวัตถุประสงค์นี้เองหวางอันชื่อจึงได้ให้ข้าราชการที่ไดเก็บสะสมไว้ ซึ่งท่านยืนยันว่ายังคงสามารถทำหน้าที่ในอันที่จะกำหนดราคาด้านการเกษตรกรรมและการเก็บข้าวให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยได้ ทั้ง ๆ ที่ทุนที่หวังจะให้ยืมนั้นจะแตกต่างกันอยู่บ้างก็ตาม บันทึกความทรงจำนี้มีข้อความออกจะคลุมเครืออยู่บ้าง และรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้ระบบนี้ที่กล่าวไว้เพียงย่อ ๆ นั้นก็ยังไม่กระจ่างแจ้ง บางทีอาจเป็นเพราะว่าหวางอันชื่อได้ถือเอาความคุ้นเคยกับระบบที่มีอยู่มาใช้กับระบบที่ท่านกล่าวถึงก็ได้

(จาก ซุงซื่อ, ๑๗๖ : ๑๗๖-๑๘๖)

ในปีที่สองแห่งซีหิง (Hsi-ning : พ.ศ. ๑๖๑๒) ผู้อำนวยการใหญ่ฝ่ายบริหารการคลังก็ได้ถูกลวดยบันทึกความทรงจำไว้ดังต่อไปนี้ :

เงินสดและเมล็ดข้าวที่เก็บไว้ในฉางที่มีข้าวเต็มเป็นปรกติอยู่ตลอดเวลา และฉางสำหรับให้

๕๗๖

ปฏิกิริยาของประชาชน

ทานโดยเสรีตามตำบลต่าง ๆ จำนวนตามแถวเงินสดและถึงข้าวอย่างคร่าว ๆ แล้ว ก็มีจำนวนมากกว่า ๑๕,๐๐๐,๐๐๐ แต่การรวบรวมและการแบ่งสรรนั้นทำไม่ค่อยดีนัก เพราะฉะนั้นเราจึงมิได้รับผลประโยชน์จากการนั้นอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยเลย บัดนี้เราขอเสนอว่า จำนวนข้าวที่มีอยู่ในฉางเก็บข้าวในปัจจุบันนี้ควรจะนำออกขายในราคาที่ต่ำกว่าราคาตลาดในเมื่อราคาตลาดสูง และเมื่อราคาตลาดต่ำเราก็ควรซื้อข้าวในราคาตลาดด้วยราคาที่ต่ำกว่าราคาตลาด ทั้งเรายังขอเสนออีกว่าข้าวที่เก็บสำรองไว้นั้น ควรจะแลกเปลี่ยนกันได้ด้วยเงินที่ได้จากภาษีที่ดินและเงินสดกับข้าวที่ได้มาจากผู้อำนวยการฝ่ายการคลัง ดังนั้นเราจึงอาจยอมให้มีการแลกเปลี่ยนเงินสดกับข้าวได้ทุกโอกาสที่มีความสะดวก

เมื่อมีเงินสดอยู่ในมือ เราก็ขอเสนอให้ดำเนินการตามตัวอย่างระบบการให้ยืมพืชที่ได้ให้อยู่ในแคว้นเซนต์ พวกชาวนาที่มีความกระหายที่จะยืมเงินก่อนจะถึงเวลาเก็บเกี่ยวนั้นก็ควรให้ยืมไปซึ่งเงินที่นำไปจะต้องใช้คืนในเวลาที่เราจะมาเสียภาษีอากร โดยเสียในฤดูร้อนครึ่งหนึ่งและเสียในฤดูสารทอีกครึ่งหนึ่ง พวกเขามีเสรีเต็มที่ในอันที่จะใช้คืนเป็นสิ่งที่ผลิตได้หรือเป็นเงินสด ถ้าหากว่าพวกเขาชอบที่จะทำเช่นนั้นเมื่อเวลาใช้คืนนั้นราคาข้าวสูงขึ้น ในคราวที่เกิดมีความหายนั้นขึ้นมาพวกเขาก็ควรได้รับผ่อนผันให้ผ่อนการใช้คืนไปจนถึงการเก็บเกี่ยวสมัญหน้า โดยวิธีนี้ไม่เพียงแต่เราจะเตรียมตัวเพื่อเผชิญกับความเดือดร้อนที่เกิดจากขาดกักขังเท่านั้น แต่โดยเหตุที่ประชาชนได้กู้เงินไปจากรัฐบาล จึงเป็นไปไม่ได้ที่พวกเขาของเงินที่หน้าเลืดจะฉวยโอกาสขึ้นดอกเบี้ยเป็นสองเท่าจากอัตราปกติในระหว่างฤดูเก็บเกี่ยวได้

โดยอาศัยระบบฉางข้าวปกติที่มีข้าวเต็มฉางอยู่ตลอดเวลาที่ฉางข้าวสำหรับให้ทานโดยเสรีนี้ ได้เคยมีการดำเนินการสะสมข้าวไว้ในฉางและเอาออกขายในสมัยที่การเก็บเกี่ยวไม่ได้ผลดีและราคาข้าวสูงอยู่แล้ว ผู้ที่ได้ผลประโยชน์จากการนี้ก็เฉพาะประชาชนในเมืองต่าง ๆ ที่มีความเกียจคร้านเท่านั้น

ที่นี้เราขอเสนอให้มีการสำรวจสถานการณ์โดยพึงถึงวัตถุประสงค์ใช้และความขาดแคลนในตำบลต่าง ๆ ทั่วทุกหนทุกแห่ง และเสนอให้ขายเมื่อข้าวมีราคาดี และซื้อเมื่อข้าวมีราคาถูก เพื่อเป็นการเพิ่มพูนข้าวที่เก็บไว้ในฉางของรัฐบาลและเพื่อทำให้ราคาสินค้ามีเสถียรภาพ เรื่องนี้ดูจะเป็นไปได้ในอันที่จะทำให้ชาวนาดำเนินการงานต่อไปได้เหมาะสมกับฤดูกาลและพวกนายทุนที่หน้าเลืดก็จะได้หมดโอกาสกอบโกยในเวลาที่เกิดภาวะเงินฝืดขึ้นมาอีกต่อไป ทั้งหมดนี้เราได้เสนอเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนและรัฐบาลก็จะไม่ฉวยโอกาสด้วย อนึ่งก็นับว่าเป็นการสอดคล้องต้องกันกับมโนคติของกษัตริย์ในสมัยโบราณที่ได้ทรงประทานพรให้แก่คนทั้งมวลโดยไม่เลือกหน้าและทรงส่งเสริมสิ่งที่จะก่อให้เกิดผลประโยชน์ทุกอย่าง โดยวิธีการให้กำลังใจในการเพาะปลูกและเพิ่มพูนข้าวให้มีจำนวนมากขึ้น

ข้อเสนอของจักรพรรดิได้ทรงรับเอาไปใช้และในชั้นต้นได้ประกาศใช้ในบริเวณที่จำกัดในแคว้นโฮเป (Hopei) จิงตุง (Ching-tung) และฮวยหนัน (Huai-nan) ดังที่ผู้อำนวยการใหญ่ฝ่าย

การฟื้นฟูสิทธิของสื่อในสมัยราชวงศ์ตั้ง

๕๗๗

บริหารการคลังพิภคได้แน่แล้ว ผลที่ได้รับทำให้มีการพิจารณาขยายขอบเขตการเอาระบบนี้มาใช้ในบริเวณอื่น ๆ ต่อไปอีก

เจิ้งเฮา

การคัดค้านกฎหมายใหม่ ๆ

บันทึกความทรงจำของเจิ้งเฮาซึ่งเดิมเป็นผู้สนับสนุนหวางอันชื่อนี้ เป็นการคัดค้านระบบการให้ยืมข้าวในตอนต้น ๆ โดยตรง เจิ้งเฮายืนยันว่าระบบนี้โดยทั่ว ๆ ไปแล้วก็มีได้นิยมใช้กันแพร่หลายเลยและว่าจะต้องมีการใช้กำลังบังคับให้ใช้คืน แต่ก็เป็นการยากที่จะพิจารณาตัดสินว่า เจิ้งเฮาพูดหมายถึงประชาชนพวกไหน คือจะเป็นพวกชาวนาทั้งหมดหรือว่าเป็นชนหมู่น้อยที่มีอิทธิพลแต่มีความสัมพันธ์กัน ไม่มีพยานหลักฐานใด ๆ ที่แสดงว่ามีความไม่พอใจอย่างแพร่หลายหรือเป็นปฏิกิริยาอย่างรุนแรงต่อหวางอันชื่อนี้เลย แต่ก็เป็นไปได้ว่าการบริหารระบบนี้ไม่ค่อยจะราบรื่นนัก และบริเวณบางแห่งอาจจะไม่ได้รับผลมากนัก แม้ว่าการคิดดอกเบี้ยจะต่ำกว่าพวกเอกชนที่ให้กู้ยืม อัตราดอกเบี้ยร้อยละ ๒๐-๒๔ ต่อปีนั้นก็นับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญพอที่จะทำให้พวกข้าราชการที่เห็นแก่เงินทำให้โครงการที่จะขยายออกไปนี้กลายเป็นธุรกิจที่ได้กำไรงามมากทีเดียว

(จาก มิ่งเต๋นเหวินจิ, SPY ed., ๒ : ๔a-๕b)

เมื่อไม่นานมานี้ ทาสของพระองค์ได้ถวายบันทึกความทรงจำซ้ำอีกโดยขอรับรองให้พระองค์ทรงเลิกการเอาผลประโยชน์จากการให้ยืมพืช และการบริหาร (การเศรษฐกิจ) เสีย (ทาสของพระองค์) ได้เฝ้าคอยอยู่ด้วยความหวังอยู่ตลอดวันตลอดคืน แต่พระองค์ก็ยังมิได้ทรงยกเลิก...

เดี๋ยวนี้การที่รัฐจะปลอดภัยหรือไม่ปลอดภัยนั้นขึ้นอยู่กับความรู้สึกรู้สึกของประชาชน การที่จะมีเรื่องสำคัญ ๆ เป็นระเบียบหรือไม่เป็นระเบียบนั้นขึ้นอยู่กับสิ่งต่าง ๆ ในตอนเริ่มต้นได้ทำไปอย่างไร ถ้าหากว่าไปคัดค้านมหาชนเข้าละก็ไม่ว่าเราจะพูดอะไรก็จะมีคนเชื่อถือ และถ้าหากว่าประชาชนทั้งปวงเห็นพ้องด้วยแล้ว ไม่ว่าเราจะทำอะไรก็ย่อมประสบผลสำเร็จทั้งนั้น เป็นไปไม่ได้เลยที่จะใช้กำลังข่มขู่เอาหรือเอาชนะด้วยคำพูดเพียงอย่างเดียว และสิ่งที่เราได้ยินว่าได้มีการเสนอไปเมื่อไม่กี่วันมานี้ นั้นย่อมทำให้เรื่องทั้งหลายเลวร้ายลงไปอีก ทาสของพระองค์ได้อ่านบันทึกความทรงจำของผู้บัญชาการใหญ่ฝ่ายการบริหารการคลังพิภค ซึ่งคัดค้านบันทึกความทรงจำที่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่อื่น ๆ เสนอ และได้กล่าวโทษพวกข้าราชการที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบนั้น ข้อนี้มีแต่จะก่อให้เกิดความดกอกตใจทั้งภายในและภายนอกราชสำนักมากยิ่งขึ้นเท่านั้นเอง เป็นเพียงการสนับสนุนทัศนะเฉพาะเจาะจงทัศนะหนึ่งและห้ามมหาชนแสดงความคิดเห็นอื่น ๆ นั้นเอง นับว่าเป็นการสูญเสียการสนับสนุนจากประชาชนทั้งหมดมาตั้งแต่จุดเริ่มต้น เพราะเรื่องเล็ก ๆ เพียงเรื่องเดียวเท่านั้น เมื่อซึ่งดูความสำคัญของสิ่งทั้งหลายแล้วก็ไม่ค่อยมีอะไรที่เหมาะสมแก่การกระทำเลย

๕๗๘

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ทาสของพระองค์พิจารณาเห็นว่าพระองค์ทรงมองเห็นหัวใจของเรื่องได้แจ่มแจ้งแล้วและทรงเข้าใจดีว่าอะไรผิดอะไรถูก พระองค์มิได้นำพระทัยที่จะรื้อในอันที่จะทำการเปลี่ยนแปลงเลย เพียงแต่เสนาบดีที่ทำหน้าที่เป็นรัฐบาลเท่านั้นที่ยังคงดื้อดึงอยู่ ดังนั้นความรู้สึกของประชาชนจึงอยู่ในสภาพที่ปั่นป่วนอยู่มาก และมติดมหาชนก็ได้กลายเป็นมติที่มีเสียงกึกก้องมากขึ้น ถ้าหากเรายังยืนดื้อดึงดำเนินการไปตามนโยบายเหล่านั้นอยู่ ในที่สุดเราก็จะต้องประสบกับความผิดหวัง (ทาสของพระองค์) หวังว่า พระองค์จะทรงใช้การวินิจฉัยที่ประเสริฐของพระองค์และพิจารณาสิ่งที่เป็นต้นเหตุแห่งความสัมฤทธิ์ผลและความผิดหวังไว้ล่วงหน้า การที่เห็นชอบด้วยอย่างมากและการรับประกันจิตใจของประชาชนเสียใหม่โดยขจัดความเดือดร้อนต่าง ๆ ที่เกิดเพราะถูกพวกที่พระองค์ส่งไปเพื่อให้ปฏิบัติตามพระบรมราชโองการชู้ญเสีย และโดยการแสดงความเมตตากรุณาของพระองค์ให้ปรากฏ โดยการเลิกดอกเบ๊ย์ที่เก็บจากการให้ยืมพืชพรรณนั้นจะไม่ดีกว่าดำเนินการไปตามนโยบายผิด ๆ ที่ทำให้ภารกิจอื่น ๆ ดังร้อยอย่างต้องเสียหายไปดอกหรือ? อนึ่ง เมื่อกลับเอาระบบการซื้อขายข้าวมาใช้อีก เราก็จะขยายการสะสมข้าวสำรองให้กว้างขวางออกไปได้อีก แล้วรัฐบาลก็จะไม่ต้องบริหารผิดพลาดต่อไปอีก และก็จะไม่มีอะไรที่จะเราให้เกิดมติดมหาชนขึ้นมาอีก ข้าพระองค์ขอรับรองให้พระองค์ทรงพิจารณาดูบันทึกความทรงจำที่ทาสของพระองค์ได้ทูลถวายนี้ และได้โปรดดำเนินการตามนั้นด้วย บันทึกนี้คงจะเป็นสิ่งที่น่าโชคดีที่สุดมาให้แก่จักรวรรดิได้

หวางอันซื่อ

เรื่องการป้องกันนโยบายที่สำคัญ ๆ ห้าประการ

ในบันทึกความทรงจำนี้ หวางอันซื่อได้เน้นถึงความถูกต้องแห่งนโยบายหลัก ๆ ของท่านอีก แต่ก็ยอมรับว่าในสามกรณีที่จะต้องขึ้นอยู่กับความมีประสิทธิภาพที่ข้าราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยจะต้องเอามาใช้บริหารมากทีเดียว

(จาก หลินชวนเขียนเชิงเหวินจิ, SPTK ed., ๔๑ : ๔a-๕a)

ในระหว่างห้าปีที่พระองค์ทรงครองราชบัลลังก์อยู่นี้ ได้มีผู้เสนอให้ทำการเปลี่ยนแปลงและทำการปฏิรูปมากมายเหลือเกิน ความเปลี่ยนแปลงและการปฏิรูปเป็นจำนวนมากได้ออกมาในรูปแบบเป็นเอกสารประกาศออกมาเป็นกฎหมาย และก่อให้เกิดผลประโยชน์มากมายหลายประการ ในบรรดามาตรการต่าง ๆ เหล่านี้มีความสำคัญอย่างที่สุดอยู่ห้าอย่างด้วยกันซึ่งผลของมันนั้นจะปรากฏก็ต้องอาศัยเวลาอยู่บ้าง และก็ได้เป็นเรื่องที่น่ามาถกเถียงและสนทนากันเป็นครั้งคราวเสมอ คือ : (๑) การทำให้พวกป่าเถื่อนหรง (Jung) หรือ ตันกุด (Tangut) สงบลงไปได้ (๒) การให้กู่พิชผล (๓) การยกเว้นการให้บริการในท้องถิ่น (๔) ความปลอดภัยของส่วนรวม (การทหาร) (๕) การควบคุมการซื้อขาย

การฟื้นฟูจิตใจในสมัยราชวงศ์ซ่ง

๕๗๕

บัดนี้ภูมิภาคจิงถั่ง (Ching-l'ang) และบริเวณแม่น้ำเถียว (T'iao) ซึ่งอยู่ทางทิศพายัพได้ขยายออกไปกว่า ๓,๐๐๐ ลี และพวกหรงก็มีจำนวนตั้ง ๒๐๐,๐๐๐ คน พวกหรงเหล่านี้ได้ยอมอ่อนน้อมและกลายเป็นประชาชนที่ยอมอ่อนน้อมต่อจักรวรรดิไปแล้ว ดังนั้นจึงเป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่านโยบายการทำพวกป่าเถื่อนหรงให้สงบนั้นสัมฤทธิ์ผล

ในสมัยก่อนคนจะต้องเสียดอกเบี้ยสูงมากให้แก่บุคคลที่เรื่องอำนาจ เดียวนี้คนจนกู้เงินจากรัฐบาลโดยเสียดอกเบี้ยในอัตราที่ต่ำกว่าและทำให้ประชาชนพ้นจากความยากจน ดังนั้นนโยบายเกี่ยวกับการให้กู้ยืมเพื่อเอาไปทำเกษตรกรรมจึงนับว่าทำงานได้ผล

ต่อเมื่อคำนึงถึงการยกเว้นการให้บริการ คือการรับเป็นทหารและการควบคุมการค้าขายจึงได้มีปัญหาว่าจะก่อให้เกิดผลประโยชน์หรือความลำบากอย่างใหญ่หลวงแน่ ถ้าหากว่าเราสามารถให้ความปลอดภัยแก่บุคคลที่ถูกแบบฉบับนี้บริหารงานเหล่านี้ เราจะได้รับผลประโยชน์อย่างมากมาย แต่ถ้าเราเอาคนที่ไม่ถูกแบบมาบริหาร ก็จะต้องเกิดความลำบากเดือดร้อนมากทีเดียว อนึ่งถ้าหากว่าเราค่อย ๆ บังคับใช้กฎหมายเหล่านี้ เราจะได้รับผลประโยชน์อย่างมหาศาล แต่ถ้าหากเรารีบร้อนจนเกินไป ก็จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนอย่างมากมาย

หนังสืออธิบายกล่าวไว้ว่า : “สิ่งทั้งหลายที่ไม่ได้ออกแบบตามระบบโบราณไม่เคยคงอยู่ได้ถึงชั่วอายุคนเลย” สำหรับมาตรการสามอย่างที่ได้อ้างมาแล้วในเบื้องต้นนั้น เราอาจกล่าวได้ว่ามาตรการทั้งปวงนั้นออกสู่แบบตามระบบโบราณทั้งสิ้น แต่ว่าเราอาจเอาระบบโบราณมาใช้ได้ก็ต่อเมื่อเราเข้าใจวิถีทาง (เด้า) ของคนโบราณเท่านั้น นี่คือสิ่งที่ทาสของพระองค์หมายถึงความเจริญและความเสื่อม

ระบบการยกเว้นการให้บริการนั้นก็เอามาจากหนังสือเรื่อง **ประเพณีต่าง ๆ ในสมัยราชวงศ์โจว** (คือหนังสือเรื่อง **พิธีรีตองในสมัยราชวงศ์โจว** นั่นเอง) ซึ่งในหนังสือนี้ได้มีการกล่าวถึงพวก พู ชี และดู บุคคลเหล่านี้คือสิ่งที่ระบบของกษัตริย์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ **หนังสือเกี่ยวกับพิธีรีตอง** อธิบายว่าเป็น “สามัญชนซึ่งได้ให้บริการแก่รัฐบาล”

แต่ทว่าประชาชนในแคว้นมีความมั่งคั่งสมบูรณ์ผิดกัน และชนบประเพณีในภูมิภาคต่าง ๆ ก็ไม่เหมือนกัน การแบ่งประเภทที่ใช้อยู่ในวงการทะเบียนของรัฐบาล (สำหรับการให้บริการในท้องถิ่น) นั้นไม่เป็นที่พอใจคนไปเสียทั้งหมด บัดนี้เราต้องการเปลี่ยนแปลงมันโดยทันที โดยให้มีข้าราชการไปตรวจสอบทุกครอบครัว แล้วนั้นแหละเราจึงจะประเมินพวกเขาในชั้นพื้นฐานที่ยุติธรรมได้และต้องการให้ประชาชนจ่ายค่าจ้างให้แก่คนที่มาให้บริการท้องถิ่นทุกชนิด แล้วที่นี้พวกชาวนา ก็จะได้รับผลตอบแทนให้กลับไปยังที่นาของตน อย่างไรก็ตาม ถ้าหากเราไม่ให้ความปลอดภัยแก่บุคคลชนิดที่ถูกแบบสำหรับการใช้มาตรการนี้ การแบ่งแยกประชาชนออกเป็น ๕ ชั้น (ตามฐานะทางการเงินของเขา) นั้นก็หาเป็นความชอบธรรมไม่ และการจ้างคนมาทำงานก็จะได้ดำเนินไปตามอาการที่ยุติธรรมแน่

๕๘๐

ป่อเกิดดีทธิประเพณีจีน

การปฏิบัติงานด้านการเป็นทหารนั้นได้มีต้นเค้าอยู่ในระบบชีวเจีย (Ch'iu-chia) ของสามราชวงศ์ ซึ่งกวนจง (Kuan Chung) ในแคว้นฉี (Ch'i) จื่อซัน (Tzu-ch'an) ในแคว้นเจิ้ง และเจ้าซาง (Lord Shang) ในแคว้นฉิน (Ch'in) ได้นำเอาไปใช้ และจุงจ้งทง (Chung Chang-t'ung) ได้นำเสนอกษัตริย์ฮั่น ข้อนี้มิได้เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงใหม่เท่านั้น แต่ทว่าประชาชนของจักรวรรดิได้มีเสรีภาพในอันที่จะอยู่ร่วมกันหรือแยกย้ายกันไปอยู่ตามทิศทางต่าง ๆ สุดแต่จะเลือก มิได้ขึ้นอยู่กับ การเข้มงวดกวดขันใด ๆ มาเป็นเวลาหลายแสนปีแล้ว บัดนี้เราต้องการเปลี่ยนแปลงมันเสียในทันทีทันใด โดยจัดประชาชนให้เป็นระเบียบเป็นหน่วยต่าง ๆ หน่วยละ ๕ และ ๑๐ คน และรวมหมู่บ้านหนึ่งเข้ากับอีกหมู่บ้านหนึ่ง ดังนั้นกรรมวิธีที่ผิดกฎหมายทั้งหลายก็จะถูกเพ่งเล็งและการกระทำที่ผิดงามทั้งหลายก็จะได้รับการเปิดเผยให้คนทั้งปวงได้ทราบ พวกทหารก็จะอยู่ที่บ้านของตนและพร้อมที่จะปฏิบัติการได้ทุกอย่าง แต่ถ้าหากเราไม่ได้ให้ความปลอดภัยแก่บุคคลชนิดที่ถูกแบบฉบับเพื่อ บริหารมาตรการนี้แล้ว ประชาชนก็จะดกอดกักใจเพราะหมายเรียกตัวและจะหวาดวิตกต่อการถูกระดมพล และดังนั้นประชาชนก็จะหมดความเชื่อถือ

การควบคุมการค้าขายเกิดมาจากการตรวจตราตลาดในสมัยราชวงศ์โจวและระบบการทำให้ราคาสินค้าไม่ขึ้น ๆ ลง ๆ และการกำหนดราคาให้เท่ากันในสมัยราชวงศ์ฮั่น บัดนี้ด้วยอาศัยเงินสดเป็นทุนอยู่ ๑,๐๐๐,๐๐๐ เราย่อมสามารถทำราคาสินค้าให้เป็นไปอย่างสม่าเสมอเพื่อสะดวกแก่การแลกเปลี่ยนสินค้า และให้ประชาชนยืมเงินซึ่งพวกเขาจะต้องให้ดอกเบี้ยแก่รัฐบาลเป็นเงินสดปีละหลายหมื่นทีเดียว อย่างไรก็ตาม เราจะต้องทราบความจริงว่าในเมืองหลวงนั้นสินค้าและเงินมิได้หมุนเวียนไปด้วยดีเลย เราเกรงกันว่าพวกข้าราชการที่ปรารถนาอย่างยิ่งที่จะได้รับชื่อเสียงและรางวัลเป็นส่วนตัวจะแสวงหาวิธีที่จะให้ได้รับผลเร็วที่สุดภายในชั่วระยะเวลาหนึ่งปี และแล้วระบบนี้ก็จะถูกลบล้างไป

เพราะฉะนั้น ทาสของพระองค์จึงพิจารณาเห็นว่ามาตรการสามอย่างข้างบนนั้น ถ้าหากได้คนที่ถูกแบบฉบับบริหารและนำเอามาใช้โดยรอบคอบแล้วก็นำผลประโยชน์มาให้อย่างมากมาย แต่ถ้าได้คนที่ผิดแบบบริหารและนำเอามาใช้อย่างรีบร้อนแล้ว ก็คงจะก่อให้เกิดความเดือดร้อน ได้อย่างมากมายเช่นกัน

ดังนั้นถ้าเราประสบผลสำเร็จในการนำเอากฎหมายว่าด้วยการยกเว้นการให้บริการมาใช้แล้ว งานด้านเกษตรกรรมตามฤดูกาลของพวกชาวไร่ชาวนาจะไม่เสียหาย และความต้องการกำลังคน (ของ รัฐ) ก็จะได้รับความสะดวกจากประชาชนได้เท่า ๆ กัน ถ้าหากนำเอากฎหมายว่าด้วยการทหารมาใช้ ก็จะมีผลความเดือดร้อนที่เกิดจากโจรผู้ร้าย และกำลังทหารของเราก็จะเข้มแข็ง ถ้าหากเราประสบผลสำเร็จในการนำเอากฎหมายควบคุมการค้ามาใช้ สินค้าและเงินก็จะมี การหมุนเวียน และรัฐก็จะมีเงินใช้ตามที่ต้องการ

การฟื้นฟูลัทธิขงจื๊อในสมัยราชวงศ์ฉัง

๕๘๑

ชู่ซือ

บันทึกความทรงจำที่ทูลถวายจักรพรรดิเฉิ่นซุงในเรื่องกฎหมายใหม่ ๆ ของหวางอันซือ

ชู่ซือ (พ.ศ. ๑๕๘๐-๑๖๔๔) ซึ่งรู้จักกันดีในนามปากกาว่า **ซู่ตุงผ่อ** (Su Tung-p'o) เป็นบุตรีที่มีชื่อเสียงมากคนหนึ่งในสองคนของบิดาที่มีชื่อเสียงชื่อ ซู่สึน (Su Hsün) ชู่ซือในฐานะที่เป็นกวีที่เด่น เป็นผู้เขียนลายมืองาม เป็นนักวาดเขียนและเป็นข้าราชการนั้น ในตอนแรก ๆ ก็มีความเห็นร่วมกับวัตถุประสงค์ของหวางอันซือ แต่ภายหลังถูกขับออกจากราชสำนักเพราะท่านพูดคัดค้านกฎหมายใหม่อย่างเปิดเผย ในบันทึกความทรงจำที่นำจับใจซึ่งได้แนะนำให้เห็นอะไรบางอย่างเกี่ยวกับแบบร้อยแก้วที่มีชื่อเสียงของท่านนี้ ท่านได้วิพากษ์วิจารณ์ โดยเฉพาะระบบการให้บริการแรงงานใหม่ การให้กู้ยืมพืชผลและระบบการค้าขายของรัฐ ขอให้สังเกตดูคำร้องทุกข์ของท่านที่ข้อเสนอเดิมของหวางอันซือที่เกี่ยวกับระบบการค่านันดูเหมือนจะตั้งใจให้เป็นเรื่องที่คลุมเครือและดูเหมือนว่าจะไม่มีพิษสงอะไร ถ้าหากว่าจะซ่อนเร้นความตั้งใจจริงของหวางอันซือเสียแล้ว

(จาก จิงจินตุงผ่อเหวินจื๊อเฮล่ว, SPTK_ed., ๒๔ : ๑๘ ff.)

**สิ่งที่ผู้ปกครองประเทศจะต้องพึงพาดำค้ำก็คือหัวใจของคนทั้งหลาย
หัวใจของคนทั้งหลายมีความสำคัญสำหรับกษัตริย์ดั่งเดียวกับ
รากที่มีความสำคัญต่อต้นไม้ ดุน้ำมันมีความสำคัญต่อตะเกียง ดุนน้ำมัน
มีความสำคัญต่อปลา ดุนน้ำมันมีความสำคัญต่อชาวนา และเงินมีความสำคัญ
ต่อพ่อค้าฉะนั้น**

บัดนี้พระองค์ทรงทราบหัวใจของคนทั้งหลายไม่มีความสุขเลย คนทั้งหลายไม่ว่าอยู่ภายในหรือภายนอกราชสำนักก็ตาม ไม่ว่าจะมั่งมีหรือยากจนก็ตาม คนทั้งหมดจะกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า นับตั้งแต่ตั้งราชวงศ์มาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ การบริหารด้านการคลังของจักรวรรดินั้นได้มอบหมายความไว้วางใจให้แก่ผู้อำนวยการใหญ่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการและผู้ตรวจตราดูแลคณะกรรมการฝ่ายการคลังเท่านั้น ซึ่งบุคคลเหล่านี้ได้ทั้งเรื่องราวที่ได้โอนเอียงไฉนเป็นเวลากว่าร้อยปีแล้ว บัดนี้ โดยไม่มีสาเหตุใด ๆ เลย ก็ได้มีการแต่งตั้งผู้อำนวยการใหญ่ขึ้นมาอีกคนหนึ่งเรียกว่า **“ผู้ประสานนโยบายของสำนักงานฝ่ายการคลังทั้งสาม”** ขึ้น ภายในองค์การนั้นก็ตั้งคนหนุ่ม ๆ ขึ้นมาอีกหกหรือเจ็ดคนเพื่อจะได้ถกเถียงกันในเรื่องนโยบายเกี่ยวกับการเงินตลอดวันตลอดคืน และได้ส่งผู้ช่วยกว่า ๔๐ คนไปสำรวจดูสถานการณ์การดำเนินการอย่างกว้างขวาง ในตอนแรก ๆ ได้ทำให้ประชาชนตกอกตกใจและมีความสงสัย ความแปลก ๆ ของกฎหมายใหม่ ๆ ที่นำมาใช้ได้ทำให้ข้าราชการมีความกลัวและงวยงงมาก คนดี ๆ ก็แสวงหาคำอธิบาย และเมื่อไม่ได้รับคำอธิบายใด ๆ ก็ไม่สามารถจะบรรเทาความกังวลใจใด ๆ ได้ คนเล็ก ๆ ก็เพียงแค่เดาว่าจะเกิดอะไรขึ้นในราชสำนักและพูดให้ร้ายต่าง ๆ

๕๘๒

ป่อเกิดสติประเพณีจีน

โดยกล่าวว่าพระองค์ในฐานะเป็นใหญ่เหนือรถ ๑๐๐,๐๐๐ คัน (คือรถของจักรวรรดิและกองทัพที่ยิ่งใหญ่) มีความสนพระทัยในผลประโยชน์ส่วนพระองค์และข้าราชการที่รับผิดชอบในการบริหารงานของรัฐบาล ในฐานะเป็นอัครมหาเสนาบดีของโอรสสวรรค์ก็ยุ่งอยู่กับความมั่งคั่ง ธุรกิจก็จะหยุดชะงัก และราคาสินค้าก็จะเพิ่มขึ้น นับตั้งแต่ที่อยู่ใกล้ๆ เช่นแถบภูมิภาคลุ่มแม่น้ำหวาย (Huai) ไปจนถึงกระทั่งสถานที่ที่อยู่ห่างไกลเช่น เสฉวน (Szechwan) นั้นก็มีคนพูดกันอยู่หลายร้อยปาก และมีการแสดงความเห็นดังหลายร้อยอย่าง บางคนก็กล่าวว่าความหวังที่สำคัญในเมืองหลวง (การอ้างอย่างแดกดันถึงรัฐบาลกลางและกรรมวิธีด้านธุรกิจของรัฐบาลกลาง) เพิ่งถึงการจัดตั้งผู้ดูแลอยู่ และว่ากำลังจะมีการห้าม (การผลิต) องุ่น (ส่วนตัว) ขึ้นตามป่าตามภูเขาในแคว้นไกวเจา (Kweichow) ว่าภิกษุและนางชีที่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง (ตามวัดต่าง ๆ หรือ สำนักชี) ก็ถูกจับกุม และว่าเงินเดือนของข้าราชการและทหารก็ถูกลดลง แดงการณแบบนี้มีจำนวนนับไม่ถ้วน และพูดกันแม้กระทั่งว่ารัฐบาลตั้งใจจะเอาวิธีการลงโทษโดยทำให้พิการมาใช้ (๓๖-๔a)

บัดนี้ผู้ตรวจการใหญ่ฝ่ายบริหารการคลังพิศได้มีชื่อเสียงในด้านการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนคนหนุ่ม ๆ ๖ หรือ ๗ คน และผู้ช่วย ๔๐ คน หรือมากกว่านั้นก็เป็นเครื่องมือสำหรับการแสวงหาผลประโยชน์... บุคคลที่กระโจนเข้าไปในป่าพร้อมทั้งสุนัขล่าเนื้อหมู่หนึ่งและแล้วก็เถียงว่า “ข้าพเจ้ามิได้ล่าสัตว์” นั้นถ้าหากจะทั้งสุนัขล่าเนื้อเสียคงจะดีกว่าและแล้วสัตว์ทั้งหลายก็จะได้ไม่ต้องหวาดสะดุ้งอีกต่อไป บุคคลที่ถือแห่ไปยั้งแม่น้ำ แล้วก็เถียงว่า “ข้าพเจ้ามิได้ไปทอดแห” นั้นควรจะทั้งแหเสียจะดีกว่า แล้วคนทั้งหลายก็จะได้เชื่อเขา เพราะฉะนั้นทาสของพระองค์จึงพิจารณาเห็นว่า เพื่อที่จะจัดการกล่าวร้าย เพื่อเรียกร้องให้เกิดความรู้สึกที่กลมเกลียวกัน เพื่อสร้างศรัทธาของมหาชนขึ้นมาใหม่ และเพื่อให้ชาติได้พักผอนบ้าง ก็ไม่มีอะไรที่จะทำได้ดีไปกว่าเลิกตำแหน่งผู้อำนวยการใหญ่ฝ่ายนโยบายการคลังพิศเสียเลย วัตถุประสงค์ของพระองค์ในการสร้างสำนักงานนี้ขึ้นมา ก็เพื่อส่งเสริมความเจริญก้าวหน้า (หรือผลกำไร) และจัดความล่าหลังให้หมดไปนั่นเอง ดังนั้นถ้าหากเราเลิกตำแหน่งผู้อำนวยการใหญ่ไปแล้วจะไม่ใช่เป็นการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าและจัดความล่าหลังได้ละก็ไม่ควรเลิก แต่ว่าถ้าหากเลิกแล้วจะทำให้คนทั้งปวงในจักรวรรดิมีความสุขและทำให้จิตใจสงบแล้วก็ไม่มีความผิดต่อสิ่งที่ส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าพร้อม ๆ กับการขจัดความล่าหลังให้หมดไปเลย แล้วทำไมจึงไม่ควรยกเลิกมันเสียเล่า? (๔b)

นับแต่สมัยโบราณมา คนทั้งหลายหมวดหนึ่งจากครอบครัวในแต่ละตำบลมักจะต้องถูกนำไปใช้สำหรับบริการในท้องถิ่นเสมอ มันก็เป็นแบบเดียวกันที่ต้องใช้พืชพันธุ์ธัญญาหารห้าชนิดทำเป็นอาหาร ใช้ปานทำเสื้อผ้า ใช้เรือข้ามแม่น้ำหรือใช้โคและม้าท่องเที่ยวไปบนบกนั่นเอง แม้บางครั้งจะต้องใช้สิ่งอื่น ๆ แทนได้ แต่เมื่อว่ากันในระยะยาวแล้ว ข้อนี้จะเป็นนิจสินสม่าเสมอทั่วทั้งจักรวรรดิไม่ได้ บัดนี้ประชาชนบางคนได้ยื่นว่าในภูมิภาคแห่งแคว้นเจเกียง (Chekiang) และแคว้นเกียงสุ (Kiangsu) มีเพียงสองสามหมู่บ้านเท่านั้นที่จ้างคนทำบริการเหล่านี้และพวกเขาต้องการขยายการ

การฟื้นฟูจิตใจในสมัยราชวงศ์ซ่ง

๕๘๓

ปฏิบัตินี้ให้ไปทั่วทั้งจักรวรรดิ ขอนี้ก็คล้าย ๆ กับดูอินทผลัมและลูกเกาลัดของเมืองปักกิ่งและซานซี (Shansi) นั่นเอง หรือคล้าย ๆ กับดูหัวเผือกของแคว้นเสฉวนและแล้วก็ประกาศว่าเราจะเอาพืชพันธุ์ธัญญาหารทั้งห้านั้นมาทำให้เป็นลูกเกาลัดเป็นต้นได้ เราจะทำได้อย่างไร? อนึ่ง เขาทั้งหลายต้องการเงินที่ได้จากโรงงานรัฐบาลเพื่อเอาไปใช้จ้างโกดังสาธารณะและข้าราชการฝ่ายขนส่ง แม้เราจะหวังให้เขาให้บริการในระยะเวลาสั้น เขาก็ได้รับค่าจ้างแรงงานน้อยไป โดยเหตุที่เขาได้รับค่าแรงน้อยสำหรับการทำงานเป็นเวลานานนี้เอง นับตั้งแต่บัดนี้ไปก็เท่ากับเราหวังให้เขาค่อย ๆ ตกต่ำยากจนไปทุกทีและขัดเซพเนจรไปตามยถากรรม ขอนี้จะเป็นผลกระทบกระเทือนต่อพื้นฐานทั้งปวง และเราจะเห็นการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาลท้องถิ่นได้ดียิ่งขึ้น! (๓b-๘a)

แม้ว่าเมื่อไม่กี่ปีมานี้ ครอบครัวต่าง ๆ ตามหมู่บ้านในชนบทจะได้รับอนุญาตให้จ้างคน (มาทำงาน) ได้ แต่ถ้าหากคนที่จ้างมาเหล่านี้หนีไป ครอบครัวเหล่านั้นก็จะต้องรับผิดชอบ (ต่อการที่จะหาคนมาแทนคนที่หนีไปเหล่านั้น) ด้วย บัดนี้นอกจากจะเก็บภาษีปีละสองครั้งแล้ว ก็ยังได้นำเอาภาษีอีกอย่างหนึ่งมาใช้ เรียกว่าภาษีแรงงานซึ่งเก็บเอามาใช้จ่ายในการที่รัฐบาลจะจ้างคนมาทำงาน ดังนั้น รัฐบาลเองก็จะต้องรับผิดชอบต่อการจ้างคนด้วย โดยเหตุที่หยางเยียน (Yang Yen) ในสมัยราชวงศ์ถังได้เลิกระบบการเก็บภาษี (ที่ดิน) เป็นข้าภาษีแรง (สำหรับคนที่มิร่างกายแข็งแรงคือชายฉกรรจ์) และเอาระบบเก็บภาษีปีละสองครั้งมาใช้แทนจำนวนภาษีทั้งหมดที่เคยได้ในปีที่ ๑๔ แห่งต้าเหลี (พ.ศ. ๑๓๒๒) จึงได้ถูกนำมาใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการพิจารณาตัดสินอัตราภาษีปีละสองครั้ง ดังนั้นภาษีที่ดิน ภาษีแรงงาน และภาษีผ้าทั้งหมดจึงได้รวมอยู่ในภาษีปีละสองครั้ง บัดนี้ทั้ง ๆ ที่การเก็บภาษีปีละสองครั้งยังคงใช้อยู่ แล้วเรายังจะเก็บภาษีแรงงานอีกได้อย่างไรกัน? เมื่อนักปราชญ์ได้นำกฎหมายมาใช้ ท่านจะพิจารณาถึงเป็นพัน ๆ ชั่วโมงทีเดียว เราจะเพิ่มอีกรายการหนึ่งเข้าไปในพวกภาษีที่เก็บเป็นประจำได้อย่างไร? (๘b-๙a)

ภายใต้ฟ้านี้ ครอบครัวต่าง ๆ ที่มีสตรีเป็นหัวหน้าและครอบครัวที่มีผู้ชายเพียงคนเดียวนั้นเป็นครอบครัวที่โชคร้ายที่สุด ภาระประการแรกของกษัตริย์สมัยโบราณก็คือจะต้องทรงมีพระมหากรุณาต่อครอบครัวเหล่านั้น และบัดนี้ภาระประการแรกของพระองค์ก็คือทำให้พวกเขาต้องเสียเงินค่าบริการท้องถิ่น ครอบครัวเหล่านี้คือครอบครัวที่จะไม่ทำให้วงศ์ตระกูลสืบสายต่อไปได้ ได้แก่ครอบครัวที่มีสมาชิกรุ่นปัจจุบันนี้ได้ตายไปหมดหรือครอบครัวที่มีเพศชายที่ยังเด็กอยู่มาก ถ้าหากว่าจะให้โอกาสแก่เด็กผู้ชายเหล่านี้หลาย ๆ ปีแล้ว เขาก็จะเป็นผู้ใหญ่ให้บริการได้ แก่แล้วก็ตายไป และทั้งทรัพย์สินเงินทองที่รัฐบาลจะยึดเอาเป็นของหลวง (เพราะไม่มีทายาท) ได้ กษัตริย์ที่ทรงร่ำรวยมากเพราะเป็นเจ้าของสิ่งทั้งปวงที่อยู่ภายในทะเลทั้งสี่จะมีพระทัยแข็งจนกระทั่งไม่มีความสงสัยเช่นนั้นได้อย่างไร? (๙b)

ได้เคยมีการห้ามขอยืมพืชผลมาเป็นเวลานานแล้ว บัดนี้พระองค์ทรงประกาศใช้ระบบนี้และให้ถือปฏิบัติกันเป็นปกติปีแล้วก็ปีเล่า แม้พระองค์จะทรงประกาศว่าจะไม่มีการบังคับให้ประชาชนขอ

๕๘๔

ป๋อเจ็ดลัทธิประเพณีจีน

ยืมพืชผล แต่ว่าต่อไปอีกหลายชั่วอายุคนอาจจะมิได้ผู้ปกครองประเทศที่ชอบกบฏและข้าราชการที่ทุจริตขึ้นก็ได้ พระองค์จะทรงรับรองได้หรือว่าจะไม่มีการบังคับใด ๆ เกิดขึ้น? ในวันข้างหน้าคนทั้งปวงที่อยู่ภายใต้ฟ้าจะต้องเกลียดระบบนี้ด้วยกันทั้งหมด และอาจจะบันทึกไว้ในประวัติแห่งราชวงศ์ด้วยว่า พระองค์ทรงเป็นผู้เริ่มใช้ระบบการให้ยืมพืชผล ช่างน่าสมเพชเสียนี้กระไร! อนึ่งเมื่อซื้อไหมทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ เดิมทีก็หวังว่าจะได้เงินสด ส่วนในการซื้อไหมมาจากเมืองเซินสี (Shensi) นั้น ไม่ยอมให้มีการเปลี่ยนเป็นเงินสดเลย พระบรมราชโองการที่ออกจากราชสำนักและตามปรกติข้าราชการเป็นผู้นำไปใช้บังคับ แต่เดี๋ยวนี้ได้ยอมรับเอาเกลือมาจ่ายเป็นค่าไหมได้ และได้ยอมให้จ่ายเป็นเงินสดเพื่อเป็นค่าไหมมาได้ จากข้อนี้เราจะเห็นได้ว่า การประกาศคัดค้านการบังคับให้ยืมพืชผลนั้น เป็นระเบียบที่ไร้ความหมายเช่นกัน (๑๐a)

แม้ถ้าหากจะได้มีการบังคับใช้ระเบียบต่าง ๆ อย่างเข้มงวดแล้วก็คงจะไม่มีการบังคับกันจริง ๆ จัง ๆ ประชาชนและครอบครัวต่าง ๆ ที่ปรารถนาจะเอาระเบียบนั้นมาใช้ก็จะต้องเป็นคนจนหรือครอบครัวที่ขาดแคลน เพราะถ้าหากว่าพวกเขามีของเหลือใช้แล้ว พวกเขาจะมาทำงานรัฐบาลอยู่ทำไม? แต่เมื่อคน (จน) ถูกเขียนดีและถูกกดขี่ขนาดหนัก พวกเขา ก็จะหนีไป เมื่อพวกเขาหนีไปแล้วหนี้สินที่เขามีอยู่ต่อรัฐบาลก็จะถูกเฉลี่ยไปยังเพื่อนบ้านที่จะต้องรับผิดชอบโดยส่วนรวม เรื่องทำนองนี้จะไม่ก่อให้เกิดผลใด ๆ เลย เมื่อพูดตามแบบตรรกศาสตร์แล้วก็ไม่อาจเป็นอีกอย่างหนึ่งได้

อนึ่ง ในปรัธามาตรการเช่นนั้นทั้งหมด ยิ่งฉางที่เป็นปรกตียู่ตลอดเวลา นั่นถือว่าเป็นมาตรการที่ดีที่สุด เป็นมาตรการที่พอหลักฐานประมาณในสิ่งที่มันแสวงหาวิธีที่จะรักษาไว้และก่อให้เกิดผลที่กว้างขวาง สมมุติว่าจังหวัดที่มีหมื่นครอบครัวจังหวัดหนึ่งมีข้าวสำรองอยู่ในฉาง ๑,๐๐๐ ถึงเวลาที่ข้าวมีราคาสูง เมื่อเอาข้าวไปขายที่ตลาดจะทำให้ราคาสินค้ามีเสถียรภาพ เมื่อรักษาราคาสินค้าในตลาดให้มีเสถียรภาพได้ ก็จะมีอาหารพอแก่การบริโภคในถิ่นนั้น ไม่มีใครเลยที่จะสะสมข้าวไว้ แต่จะมีคนมาขอข้าว จะไม่มีหัวหน้าหมู่บ้านคนใดมุ่งหมายหรือบังคับให้ประชาชนจ่ายเงินกู้คืนเลย บัดนี้ถ้ายิ่งฉางที่เป็นปรกตียู่ตลอดเวลาถูกนำมาใช้เป็นทุนสำหรับกู้ยืมพืชผลและให้แต่ละครอบครัวยืมข้าวได้ครอบครัวละถึง แล้วเราจะทำอะไรเพื่อบรรเทาความหิวของคนทั้งปวงนอกเหนือไปจาก ๑,๐๐๐ ครอบครัวนั้นเล่า? อนึ่ง มักจะมีความกลัวอยู่เสมอว่า ยิ่งฉางที่เป็นปรกตียู่ตลอดเวลาอันเป็นเงินทุนของรัฐบาลนั้นจะพิสูจน์ให้เห็นว่าไม่เป็นการเพียงพอ ถ้าได้เอาทุนทั้งหมดไปซื้อข้าวแล้วก็จะไม่มีเงินเหลือให้ใครกู้ยืมอีกเลย ถ้ามีวัตถุประสงค์จะใช้ทุนนั้นให้กู้ยืม แล้วเราก็จะซื้อข้าวได้น้อยมาก ดังนั้นเราจึงเห็นได้ว่ายิ่งฉางที่เป็นปรกตียู่ตลอดเวลา กับระบบการให้ยืมพืชผลตามธรรมดาแล้วเข้ากันไม่ได้เลย เราจะหวังว่าจะประสบความสำเร็จโดยอาศัยมันได้อย่างไร ถ้าหากเราทำลายสิ่งหนึ่งเพื่อหวังจะได้รับความสำเร็จในอีกสิ่งหนึ่ง รัฐบาลจะได้รับจำนวนที่ขาด และประชาชนจะได้รับความเสียหาย อย่างไรก็ตามเราจะต้องเสียใจมากทีเดียว แล้วเราจะทำอย่างไรต่อไปเล่า?

(๑๐b-๑๑a)

การฟื้นฟูจิตใจในสมัยราชวงศ์ซ่ง

๕๘๕

ในรัชสมัยของจักรพรรดิหวู่แห่งราชวงศ์ซ่ง แหล่งทรัพยากรทางการคลังของชาติก็หมดไป และข้อเสนอของพ่อค้า ชื่อ ซังฮุงหยาง (Sang Hung-yang) ในอันที่จะซื้อสินค้าเมื่อมีราคาถูกและขายเมื่อสินค้ามีราคาพอสมควร นี้เรียกว่า “การจำหน่ายที่เสมอภาค” แล้วต่อมาธุรกิจก็จะหยุดชะงักลงและโจรผู้ร้ายก็จะมีชุกชุมมากขึ้น เรื่องนี้เกือบจะก่อให้เกิดการปฏิวัติทีเดียว แล้วจักรพรรดิโจว (Chao) ก็ได้ครองราชสมบัติ พวกบัณฑิตทั้งปวงได้ลุกฮือขึ้นคัดค้านทฤษฎีของซังฮุงหยาง อัครมหาเสนาบดีหอกวง (Ho Kuang) ได้เอาใจใส่ต่อความปรารถนาของประชาชนและเห็นพ้องกับการที่ประชาชนขอร้องให้ยกเลิกระบบนั้นเสีย แล้วทุกคนภายใต้ฟ้าก็กลับมาคืนดีกับราชสำนักและไม่เกิดมีความเดือดร้อนใดๆ อีกเลย เป็นที่น่าประหลาดใจที่ได้ยินว่าเกิดมีข้อเสนอชนิดนี้ขึ้นมาอีกเมื่อได้นำเอากฎหมายนี้มาใช้เป็นครั้งแรก ก็ฟังเสียงดูคล้ายๆ กับว่าเป็นเรื่องหุยมหิยมมาก พวกเขาพูดกันเพียงว่า สินค้าที่ซื้อในราคาถูกๆ ณ ที่นี้ควรถ่ายทอดไปยังที่ใดที่หนึ่งในเมื่อที่นั้นมีราคาสูง ใช้ของที่อยู่ใกล้มือแก้ไขสิ่งที่หายากที่อยู่ห่างไกล แต่ก็ได้ตั้งสำนักงานและพวกคนงานไว้ทั่วไปทุกหนทุกแห่งและต้องใช้เงินสดเป็นจำนวนมาก พวกพ่อค้าใหญ่และมั่งมีที่มีทุกสิ่งทุกอย่างก็ลังเลใจและไม่กล้าเคลื่อนไหว พวกเขาเชื่อว่าแม้จะไม่มีประกาศอย่างเปิดเผยว่ารัฐบาลได้ยุ่งเกี่ยวกับการซื้อขาย แต่ก็อนุญาตให้ทำการแลกเปลี่ยนสินค้าได้ และไม่เคยได้ยินว่ารัฐบาลยุ่งเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนสินค้าโดยไม่ได้แข่งขันกับพวกพ่อค้าในด้านผลกำไรเลย ธุรกิจของพ่อค้านั้นยุ่งยากสับสนมากและปฏิบัติตามได้ยาก เมื่อเขาซื้อ เขาก็ให้เงินล่วงหน้า เมื่อเขาขาย เขาเก็บเงินภายหลัง พวกเขาใช้วิธีการต่างๆ มากมายหลายวิธีช่วยเหลือกัน การซื้อขายของพวกเขานั้นยุ่งยากสับสนมาก โดยวิธีนี้เองพวกเขาจึงได้ผลกำไรสองอย่างด้วยกัน ที่นี้สำหรับฝ่ายรัฐบาลที่ซื้อสินค้าอย่างนั้นๆ ในเบื้องต้นจะต้องจัดตั้งสำนักงานและคณะเจ้าหน้าที่ขึ้น ดังนั้นในตอนแรกเริ่มค่าใช้จ่ายสำหรับพวกเสมียนพนักงานและบริการเกี่ยวกับการเงินจึงสูงมาก ถ้าหากสินค้ามีคุณภาพไม่ดี ก็ไม่ซื้อ ถ้าหากไม่จ่ายเป็นเงินสดก็ไม่ขาย เพราะฉะนั้นราคาที่รัฐบาลจ่ายให้มันจะต้องสูงกว่าราคาที่ประชาชนจ่าย และเมื่อรัฐบาลขายสินค้า รัฐบาลก็ยังคงขาดทุนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว รัฐบาลจะหาทำอย่างไรพอค้าได้อย่างไร? ราชสำนักมิได้นำเอาเรื่องนี้มาพิจารณา และยังได้ตั้งเงินสดไว้ถึง ๕,๐๐๐,๐๐๐ สำหรับการเสี่ยงนี้ด้วย ในทันทีที่ได้จ่ายเงินนี้ไป ข้าพเจ้าเกรงว่าจะรวบรวมกลับมาอีกไม่ได้ แม้ว่าจะได้ผลประโยชน์บ้างเล็กน้อย แต่การสูญเสียรายได้จากภาษีที่จะได้รับจากพ่อค้ามันมีมากกว่ามากนัก (๑๑๑-๑๑๒)

การที่จะดำรงชาติไว้ได้หรือการที่จะต้องสูญเสียชาติไปนั้นขึ้นอยู่กับความลึกหรือตื้นแห่งคุณธรรมของชาติ หาได้ขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งหรือความอ่อนแอของชาติไม่ ระยะเวลาอันยาวนานหรือสั้นของราชวงศ์นั้นขึ้นอยู่กับความมั่นคงหรือความอ่อนแอแห่งชนบประเพณีของสังคม หาได้ขึ้นอยู่กับความมั่งมีหรือความยากจนของสังคมไม่ ถ้าหากว่าศีลธรรมของสังคมหนึ่งรากลึกจริง ๆ และชนบประเพณีทางด้านสังคมมั่นคงจริง ๆ แล้ว แม้ประเทศจะยากจนและอ่อนแอ ความยากจนและอ่อนแอจะไม่มีผลกระทบกระเทือนถึงช่วงระยะเวลาและความดำรงอยู่ของประเทศเลย ถ้าหากว่าคุณธรรมของสังคมตื้น และชนบประเพณีของสังคมก็อ่อนแอ แม้ชาติจะมั่งคั่งและเข้มแข็ง ก็หาได้

๕๘๖

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

ช่วยชาติให้พ้นจากความหายนะแต่เนิ่น ๆ ไม่ เมื่อกษัตริย์ทรงทราบข้อนี้ พระองค์ก็จะทรงทราบว่าอะไรสำคัญและอะไรไม่สำคัญ เพราะฉะนั้นกษัตริย์ที่ฉลาด ๆ ในสมัยโบราณจึงมิได้ทรงเพิกเฉยต่อคุณธรรมเพราะเหตุที่ประเทศอ่อนแอ หรือไม่ยอมให้ชนบประเพณีของสังคมเสื่อมทรอน เพราะเหตุที่ประเทศยากจนเลย (๑๒b-๑๓a)

ชื่อหม่ากวาง

การทูลถวายฎีกาให้ยกเลิกกฎหมายใหม่ ๆ ที่มีอันตรายอย่างที่สุด

ชื่อหม่ากวาง (พ.ศ. ๑๕๖๒-๑๖๒๙) เป็นบุคคลที่สำคัญมากคนหนึ่งในหมู่วรรณบุรุษผู้เป็นบัณฑิตแห่งการฟื้นฟูลัทธิขงจื๊อขึ้นมาใหม่ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ ท่านมีอาชีพที่มีชื่อเสียงอยู่ในสำนักงานชั้นสูงเป็นเวลานานในเมื่อท่านได้ออกจากราชการในปี พ.ศ. ๑๖๑๓ เพราะไปคัดค้านนโยบายของหวางอันชื่อเซ้า ท่านได้ใช้เวลาเขียนบันทึกความจำเกี่ยวกับประวัติศาสตร์จีนโดยทั่วไปขึ้น หลังจากที่ยกเลิกจักรพรรดิเฉิงซุง (Shen-tsung) ผู้ประจานความอุปถัมภ์แก่หวางอันชื่อสิ้นพระชนม์แล้ว ชื่อหม่ากวางก็ได้ทำหน้าที่เป็นอักษรมหาเสนาบดีอยู่ชั่วระยะเวลาอันสั้น และเป็นผู้ที่รับผิดชอบต่อการยกเลิกงานปฏิรูปของหวางอันชื่อมากมายหลายอย่างด้วยกัน

(จาก เหวินโกวเหวินเจิงชื่อหม่ากวางเหวินจิ, SPTK ed., ๔๖ : ๕b-๙b, ๔๗ : ๙b)

ทาสของพระองค์เห็นว่า จักรพรรดิองค์ก่อนทรงมีพระปรีชาแหลมหลักและทรงฉลาดปราดเปรื่อง ทรงปกครองได้ดีที่สุด และทรงหาวิธีที่จะจ้างคนที่มีความสามารถมาช่วยเหลือพระองค์ในอันที่จะทำให้บ้านเมืองได้รับสันติสุขและความเป็นระเบียบเรียบร้อย บุคคลผู้นี้ได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยให้บริหารรัฐบาล คำแนะนำของเขาก็มีผู้ปฏิบัติตาม และโครงการของเขาก็มีผู้ดำเนินการตามด้วย ในระหว่างคนคนนี้ก็องค์จักรพรรดินั้นไม่เคยมีอะไรมาคั่นกลางเลย... (องค์จักรพรรดิ) นับว่าเป็นกษัตริย์ที่พิเศษผิดปรกติธรรมดา ซึ่งจะไม่เกิดขึ้นมาทุก ๆ ชั่วอายุคนเลย หรือในชั่วระยะหนึ่งพันปีจะหาสักคนก็หยังยาก นับว่าโชคไม่ดีอยู่ที่ว่าบุคคลที่องค์จักรพรรดิทรงไว้วางพระราชหฤทัยนั้น เป็นผู้ไม่เข้าใจความรู้สึกของประชาชนและหลักการของสิ่งทั้งหลายเป็นส่วนใหญ่ และเป็นผู้ที่ไม่สามารถทำให้อาจารย์ผู้เป็นนักปราชญ์ของเขาสมปราปรณาได้ เขาเป็นผู้ที่มีความชื่นชมตัวเองและยึดความเห็นของตนเองเป็นใหญ่ พิจารณาเห็นตัวเองว่าไม่มีใครทั้งในอดีตและปัจจุบันจะเสมอเหมือน เขาไม่ทราบวิธีที่จะเลือกเอาสิ่งที่ดีที่สุดในบรรดากฎหมายและประเพณีต่าง ๆ ของกษัตริย์ที่เป็นบรรพบุรุษ และไม่ทราบวิธีที่จะนำเอาข้อเสนอที่จะนำความสุขมาใช้ให้ทั่วทั้งจักรวรรดิให้ได้มากที่สุด ในฐานะเป็นการแนะนำพระปรีชาสามารถของจักรพรรดิและช่วยเหลือให้งานใหญ่ ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเลย เขามักจะเอาปริมปราประเพณีที่เป็นระเบียบเรียบร้อยแล้วมาปะปนกัน มโนคติของเขาเองซึ่งเขาเรียกว่า “กฎหมายใหม่ ๆ” อะไรก็ตามที่ชายผู้นี้ต้องการทำแล้ว กษัตริย์ก็ไม่อาจยับยั้งได้หรือประชาชนไม่อาจทำให้เปลี่ยนแปลงได้เลย ผู้ที่เห็นพ้องกับเขาก็จะได้รับความช่วยเหลือให้มีความเจริญรุ่งเรืองได้

การฟื้นฟูวิถีชีวิตในสมัยราชวงศ์ซ่ง

๕๘๗

ส่วนผู้ที่มีความเห็นแตกต่างไปจากเขาก็จะถูกเชิญออกไปและถูกทุ้มลงไปในหลุมลึก สิ่งทั้งปวงที่เขาปรารถนานั้นจะต้องสมอารมณ์ปรารถนาของเขาเสมอ โดยมีคำนิยามว่าสิ่งนั้นจะเป็นผลประโยชน์ที่ดีที่สุดต่อประเทศชาติหรือไม่

ความโน้มเอียงของมนุษย์นั้นก็เป็นอย่างที่มันเป็นอยู่นี้แหละ ใครเล่าที่จะไม่รักความมั่งคั่งและตำแหน่งสูง ๆ และใครเล่าที่จะไม่กลัวการถูกลงโทษและเคราะห์ร้าย? พวกข้าราชการและพวกผู้ดีทั้งหลายเมื่อเห็นวิธีที่ลุ่มพัดและปล่อยไปตามกระแสลมย่อมแข่งขันไปตามโครงการที่เสนอไว้โดยพยายามต่อสู้เพื่อจะเป็นคนฉลาดและที่ผิดปรกติธรรมดา พวกเขาได้ละทิ้งสิ่งที่ถูกและเลือกเอาสิ่งที่ผิด ๆ พวกเขาสนับสนุนสิ่งที่น่าสะพรึงกลัวและปฏิเสธสิ่งที่เป็นประโยชน์ พวกเขารักประชาชนเพียงแต่ชื่อเท่านั้น ตามความเป็นจริงแล้วเขาทำให้ประเทศชาติต้องเดือดร้อน การให้กู้ยืมพิเศษ การยกเว้นการให้แรงงานในท้องถิ่น การควบคุมการค้าขาย ระบบเครดิตและการให้กู้ยืม และมาตรการอื่น ๆ ได้ถูกนำเอามาใช้ พวกเขามีจุดมุ่งหมายที่จะสะสมทรัพย์สินสมบัติให้พอกพูนยิ่งขึ้น และกดขี่ประชาชนอย่างไร้ความเมตตากรุณา ความเดือดร้อนที่พวกเขาก่อให้เกิดขึ้นนั้น ยังคงก่อให้เกิดความยากลำบากมาจนถึงทุกวันนี้ อนึ่ง มีข้าราชการตามชายแดนผู้ชอบดลบันดาลและผิตหวังที่จะแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว พวกเขาพูดมาก และพูดโกหกอย่างไม่มียั้งอายเลย พวกเขาได้ทำสงครามโดยไม่สมควร และทำให้พวกป่าเถื่อนที่อยู่ตามชายแดนได้รับความเดือดร้อนโดยไม่จำเป็น...พวกเขาได้ทำให้ที่ดินที่รกร้างอยู่ถูกลาดเคลื่อนไปด้วยโครงการกระดูกทหารหลายร้อยหลายพันคนและได้เอาอาวุธและสินค้าหลายร้อยล้านไปทิ้งเสียในดินแดนที่ทะเลาะกันนั้น อนึ่ง พวกข้าราชการที่ชอบสร้างโครงการใหม่ ๆ ที่จะทำให้เขาฉวยโอกาสสร้างความก้าวหน้าให้แก่ตนได้ ได้แนะนำให้ตั้งระบบการทหารเพื่อประกันความปลอดภัยของส่วนรวม (เป้าเจีย) ระบบการผสมพันธุ์ม้าและระบบการระมัดระวังแล่ไม้ขึ้นเป็นวิธีที่จะก่อให้เกิดการตั้งกองทหารขึ้นใหม่ขึ้นคง พวกเขาได้เปลี่ยนแปลงระเบียบแบบแผนในการดำเนินการผูกขาดชา เกลือ เหล็ก และอื่น ๆ และเพิ่มภาษีทรัพย์สินสมบัติของครอบครัว ภาษี (อาคาร) ที่ลูกค้าเข้าไปในถนน ภาษีธุรกิจและอื่น ๆ เพื่อให้มีรายได้เพียงพอกับการใช้จ่ายในด้านการทหาร ผลก็คือเป็นการทำให้ประชาชนในแคว้นต้องสูญเสียการครองชีพและได้รับความเดือดร้อนอย่างหนัก ดุจดั่งถูกโยนลงไปในน้ำร้อนและในกองไฟทีเดียว ทั้งหมดนี้ที่เกิดขึ้นเพราะข้าราชการส่วนใหญ่มีความกระตือรือร้นในอันที่จะฉวยโอกาสอยู่เสมอ พวกเขาได้ชักนำจักรพรรดิองค์ที่แล้วไปในทางที่ผิดและทำให้พวกเขาได้รับผลประโยชน์จากโครงการเหล่านี้ ส่วนองค์จักรพรรดิต้องได้รับความขุ่นเคืองพระทัยมาก ปีมี่ใช้สิ่งทั้งปวงที่จักรพรรดิองค์ที่แล้วได้ทรงตั้งพระทัยมาแต่เดิมเลย...

บัดนี้ทุกคนในจักรวรรดิไม่ว่าสูงหรือต่ำ ไม่ว่าฉลาดหรือโง่ ต่างก็ได้รับรู้ถึงความชั่วร้ายของกฎหมายใหม่ ๆ แล้ว ดังนั้นเมื่อพระองค์ทรงแก้ไขกฎหมายเหล่านี้แม้แต่เพียงเล็กน้อย ประชาชนทั้งใกล้และไกลต่างก็แสดงความชื่นชมยินดีต่อกันและกัน ทั้งยังมีมาตรการบางอย่างที่น่าสะพรึงกลัวสำหรับประชาชน และจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประเทศชาติ ซึ่งมีความล้าหลังอยู่มากมาย

๕๘๘

ปอดเกิดลัทธิประเพณีจีน

ไม่มีความก้าวหน้าใดๆ เลย เช่น ระบบการทหารที่สร้างขึ้นเพื่อรักษาความปลอดภัยของส่วนรวม การยกเว้นการให้บริการตามท้องถิ่นและการบังคับบัญชาทั่วๆ ไป ทั้งสามเรื่องนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งส่วนมากและเป็นเรื่องที่จะต้องยกเลิกเป็นสิ่งแรกด้วย ทาสของพระองค์จะถูกลายงานเรื่องเหล่านี้ไว้ในบันทึกความทรงจำแยกๆ กัน โดยหวังว่าคงจะเป็นที่พอพระทัยของพระองค์ผู้มีพระปรีชาญาณ ในอันที่จะทรงอนุญาตให้พวกข้าพระองค์ทั้งหลายตัดสินใจและปฏิบัติตามเสียตั้งแต่เนิ่นๆ

**ชื่อหม่ากวางได้ถูกลดทอนบันทึกความทรงจำแยกๆ กันสามเรื่อง
โดยถูกลบชื่อให้ยกเลิกมาตรการเหล่านี้แต่ละเรื่องเสีย และยังได้ข้อ
เหตุผลไว้ในบันทึกความทรงจำอีกฉบับหนึ่งดังต่อไปนี้**

ทาสของพระองค์ได้ชี้ให้เห็นเรียบร้อยแล้วว่าการฝึกฝนและการตรวจตรากองทหารนั้นทั้งรัฐบาลและประชาชนจะต้องเสียแรงงานและเงินเป็นจำนวนมากมาย และกองทหารก็ยังเอาไปใช้ในการสงครามจริง ๆ ไม่ได้ด้วย การจ่ายเงินแทนการให้บริการในท้องถิ่นนั้นเป็นการง่ายสำหรับคนมั่งมีแต่ยากมากสำหรับคนยากจน ซึ่งพวกคนจนนี้แหละจะต้องให้ความสนับสนุนแก่คนที่เกียจคร้านเหลวไหลและคนจรัจัด (ที่ต้องจ่ายเงินให้เพื่อให้บริการเหล่านี้) ผลที่เกิดขึ้นก็คือพวกชาวนาสูญเสียดินเสียสมบัติและทำให้ได้รับทุกขอย่างใหญ่หลวงโดยไม่มีโอกาสได้ใช้อาวุธหรือร้องทุกข์เลย ผู้บังคับบัญชาทั่วๆ ไปบัดนี้ก็มีอำนาจบังคับบัญชาควบคุมกองทัพได้อย่างเด็ดขาด ส่วนข้าราชการพลเรือนตามท้องถิ่นมิได้มีอำนาจหน้าที่ใดๆ เลย และไม่มีทางใดๆ ที่จะรับมือกับเหตุฉุกเฉินต่าง ๆ ได้ด้วย (๔๗ : ๔๖)

บัดนี้โครงการที่ดีที่สุดก็คือการคัดเลือกและรักษากฎหมายใหม่ ๆ เหล่านั้นที่จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติ และเลิกกฎหมายทั้งปวงที่จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนและก่อให้เกิดอันตรายแก่ประเทศชาติเสีย ข้อนี้จะทำให้ประชาชนของชาติทราบโดยไม่ผิดพลาดว่าพระมหากษัตริย์ทรงมีความรักพวกเขาดูจิบิดารักบุตร พวกข้าราชการที่ชอบกดขี่ก็จะเปลี่ยนใจและหันมารับผิดชอบต่อความจงรักภักดี ประชาชนที่ไม่เคยมีใครเหลียวแลและได้รับความขมขื่นใจ ก็จะเปลี่ยนใจหันมาให้ความสนับสนุนและเห็นพ้องด้วยกับราชสำนัก ความสัมฤทธิ์ผลที่น่าภาคภูมิใจที่จะเป็นขึ้นขึ้นขมขื่นอย่างมาก และจะมีกฎระดมช่วยให้พวกมันโดยไม่รู้จักรู้สิ้น ข้อนี้จะไม่เป็นสิ่งที่วิเศษดอกหรือ ?

จูสี

หวางอันชื่อในเวลาทีหวนระลึกถึงความหลัง

แม้ว่ากฎหมายใหม่ของหวางอันชื่อจะถูกชื่อหม่ากวางยกเลิกไปเป็นส่วนใหญ่ก็ตาม แต่เมื่อชื่อหม่ากวางได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว พลังการเมืองอันเป็นตัวแทนทัศนะของหวางอันชื่อก็ได้กลับมีความเข้มแข็งขึ้นมาอีก และได้มีอำนาจมากอยู่จนกระทั่งถึงคราวที่ราชวงศ์สุ่งภาคเหนือหมดอำนาจไปอย่าง

การฟื้นฟูจิตใจในสมัยราชวงศ์ซ่ง

๕๘๙

นำอับอาย (พ.ศ. ๑๖๖๙) นโยบายมากมายของหวางอันซื่อได้กลับฟื้นคืนชีพขึ้นมาอีก และบางนโยบาย เช่น ระบบการให้บริการสาธารณะ ระบบความปลอดภัยและการทหารประจำท้องถิ่น และแบบการสอบเรียงความที่หวางอันซื่อได้นำมาใช้ในระบบข้าราชการพลเรือนก็ได้กลับมาปรากฏโฉมอีกครั้งในราชวงศ์ต่อ ๆ มา อย่างไรก็ตามชื่อเสียงของหวางอันซื่อในหมู่บัณฑิตที่ถือลัทธิขงจื๊อสมัยต่อ ๆ มานั้นโดยทั่วไปแล้วอยู่ในระดับต่ำมาก คนส่วนใหญ่มีความเห็นร่วมกับซือหม่ากวาง ซูฉือ (Su Shih) สองพี่น้องตระกูลเจิง (Ch'eng) และคนอื่น ๆ ที่ประณามหวางอันซื่อที่ไม่คำนึงถึง “ความรู้สึกในด้านมนุษยชาติ” อย่างเห็นอยู่ได้ ๆ (ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องแปลความหมายมาเป็น “มดิมหาชน” เลย) และโดยเฉพาะการที่ท่านปราบปรามการวิพากษ์วิจารณ์ราชสำนัก จูสีซึ่งเป็นปรัชญาเมธีที่มีชื่อเสียงเป็นเด่นของราชวงศ์ซ่ง ซึ่งความคิดเห็นของท่านถือกันว่าเป็นลัทธิขงจื๊อใหม่ที่ถูกต้อง ในสมัยราชวงศ์ต่อ ๆ มานั้นก็เป็นศิษย์ของพี่น้องตระกูลเจิง แต่ในข้อความที่คัดมาจากการสนทนาที่ได้บันทึกไว้เหล่านี้ จูสีพยายามทำให้การตัดสินใจที่ขัดแย้งและความอ่อนแอของหวางอันซื่อสมดุล โดยพยายามให้อยู่เหนือความรู้สึกที่มีความลำเอียงที่ได้ถูกกระพือขึ้นในมหาศักราชแห่งการปฏิรูป

(จาก จูจื่อฉวนซู, ๖๒ : ๓๐๖-๓๑๑)

เรากำลังถกเถียงกันอยู่ด้วยเรื่องที่หวางอันซื่อได้ไปเฝ้าจักรพรรดิเจินซุง (Shen-tsung) ข้าพเจ้าพูดว่า “มันเป็นโอกาสที่ดั่งฝันปีศาจจะมีสักครั้งหนึ่ง” “นับว่าเคราะห์ร้ายอยู่ที่มโนคติและวิถีการของหวางอันซื่อนั้นหวาดหวั่นหรือไม่ ดังนั้นในที่สุดทุก ๆ สิ่งจึงแตกกระจายไปตามวิถีทางของมัน” บางคนถามว่า : “เมื่อหวางอันซื่อเริ่มต้นท่านมีความเชื่อมั่นในตัวเองเกี่ยวกับวิธีการและยุทธวิธีของตนเองหรือเปล่า หรือท่านมีความเชื่อมั่นในตัวเองภายหลัง?” ข้าพเจ้าตอบว่า : “ในตอนแรกหวางอันซื่อมีความรู้สึกเพียงว่าควรจะทำอะไรสักอย่างหนึ่งเท่านั้น แต่ว่าต่อมาเมื่อมีคนอื่น ๆ เริ่มโจมตีท่าน ท่านก็กลายเป็นคนดื้อตันทุรังและไม่ยอมแพ้ใครง่าย ๆ ถ้าหากไม่ได้อ่านอนุทินของท่านแล้ว เราก็ไม่มีทางที่จะเข้าใจเรื่องนี้อย่างเต็มที่เลย ตามความเป็นจริงแล้ว ท่านกลายเป็นคนที่ชอบยกตนข่มท่านในการประการณ และเป็นคนเย่อหยิ่งต่อทุก ๆ คนที่อยู่รอบ ๆ ตัวท่าน ซึ่งคนทั้งหลาย เช่น เหวินลู่กุง (Wen Lu-kung) หรือ เหวินเยียนป้อ (Wen Yen-po) ไม่กล้าพูดทีเดียว” บางคนก็ถามเกี่ยวกับการกระทำของซือหม่ากวาง ข้าพเจ้าตอบว่า : “ซือหม่ากวางเห็นเพียงว่าหวางอันซื่อผิดเท่านั้นเอง และข้อนี้ได้ทำให้เขาถลำเข้าไปในทิศทางอื่น ๆ โกลที่เดียว เมื่อเรื่องทั้งปวงได้ถูกนำมาถกเถียงกันเป็นครั้งแรก บุคคลต่าง ๆ เช่น ซูตุงผ่อ (Su Tung-p'o) ก็มีความรู้สึกว่าจะทำการปฏิรูปเหมือนกัน แต่ต่อมาเขาเหล่านั้นได้เปลี่ยนใจอย่างสิ้นเชิง” (๓๐๖-๓๑๑)

การส่งเสริมให้ทำการปฏิรูปนั้นตามความเป็นจริงแล้วรัฐบาลทั้งปวงได้ร่วมกันวางแผน แม้เจิงเฮา (Ch'eng Hao) ก็ได้เห็นว่าคนเหล่านั้นผิด เพราะท่านรู้สึกว่าการเวลาสุกงอมพอที่จะเปลี่ยนแปลงได้แล้ว แต่ต่อมาเมื่อได้รู้ความรู้สึกของทุก ๆ คนที่เกิดขึ้นแล้ว เจิงเฮาจึงได้เริ่มแนะนำหวางอันซื่อไม่ทำให้ทำสิ่งทั้งหลายที่จะขัดกับความรู้สึกของประชาชน ในที่สุด เมื่อหวางอันซื่อก็ได้ปฏิเสธ

๕๙๐

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

คำแนะนำของคนทุก ๆ คน และใช้อำนาจของตนที่มีอยู่ทั้งหมดบังคับใช้นโยบายของตน รัฐบุรุษคนอื่น ๆ จึงได้เริ่มถอนตัวออก เต้าฟูได้ถามว่า : “ถ้าหากว่า แม้บุคคลตามถนนหนทางก็สามารถบอกได้ว่า การส่งเสริมให้ทำการปฏิรูปเหล่านี้คงจะเป็นอันตรายแล้ว ทำไมเล่า เจิงเฮาจึงมิได้พิจารณาเห็นว่าผิด?”

ข้าพเจ้าตอบว่า : “อันตรายมาจากวิถีทางที่หวางอันซือได้นำมันมาใช้ปฏิบัติ ถ้าหากเจิงเฮานำมาใช้ปฏิบัติ สิ่งทั้งหลายก็คงจะไม่ลงเอยในแบบที่ยุ่งเหยิงอย่างที่ยังเป็นเป็นเน”

เต้าฟูถามว่า : “สถานการณ์จะเป็นอย่างไรถ้าหากเพียง (รัฐบุรุษฮาน) ฮั่นฉี (Han Ch’i) กับ ฟูปี (Fu Pi) จะนำเอามาใช้ในการปกครองประเทศ?”

ข้าพเจ้าตอบว่า : “ท่านผู้ดีทั้งสองคนคงจะไม่ทำการเปลี่ยนแปลงอะไรเลย”

เต้าฟูถามว่า : “สมมุติให้ชื่อหมากรุกทำหน้าที่ทั้งหมดจะได้ไหม?”

ข้าพเจ้าตอบว่า : “ท่านเป็นบุคคลที่แปลกอีกชนิดหนึ่งนั่นแหละ”

เต้าฟูถามว่า : “ถ้าสองพี่น้องตระกูลเจิงต้องรับผิดชอบแล้ว สิ่งทั้งหลายจะไม่แตกต่างกันเลยหรือ?”

ข้าพเจ้าตอบว่า : “ในกรณีของเจิงเฮา สิ่งทั้งหลายคงจะแตกต่างกันออกไปทำให้ท่านมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในอันที่จะพิจารณาตัดสินเรื่องทั้งปวง (๓๒a-b)

เหรินเจียะ (Jen-Chieh) ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่าระบบ **เป่าเจีย** (ทหาร) ซึ่งหวางอันซือได้นำมาใช้ในเมืองหลวงนั้น ตามปรกติแล้ว ย่อมก่อให้เกิดมีฝ่ายตรงข้ามตั้งแต่เริ่มต้นทีเดียว แต่เมื่อพวกผู้ดีแห่งพรรคว่านหยู (Yüan-yu) ได้เลิกระบบนี้หมด สิ่งที่พวกผู้ดีทั้งหลายเหล่านั้นกระทำจึงเป็นการคว่ำระบบที่ได้ตั้งมั่นไว้อย่างดีแล้วลงอย่างสิ้นเชิง ข้าพเจ้าตอบว่า : “ข้อนี้ถูกทีเดียว” (๓๒b)

นับว่าเป็นความคิดเห็นของพวกผู้ดีทั้งหลายของพรรคว่านหยูที่ว่าโดยทั่ว ๆ ไปแล้วทุกสิ่งทุกอย่างควรจะดำเนินไปตามวิถีทางที่ตั้งมั่นแล้ว มโนคติของพวกผู้ดีเหล่านั้นก็คือการแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลง (ที่หวางอันซือได้ก่อให้เกิดขึ้น) ในระหว่างยุคของหลินอิง (Hsi-ning) กับยุคว่านเฟิง (Yüan-feng) ให้ถูกต้อง แต่ท่านผู้ดีเหล่านั้นมิได้เข้าใจโดยถ่องแท้ว่าพวกตนกำลังตกไปสู่ลัทธิอนุรักษนิยม (Stand-pattism) เท่านั้นเอง โดยเหตุที่ยังมีจักรวรรดิอยู่ ก็จำเป็นต้องฝึกฝนทหาร แก้ไขการกระทำที่ผิด ๆ เสีย และต้องปฏิบัติราชการให้เป็นไปอย่างมีระเบียบเรียบร้อย เราจะสามารถทำอะไรเลยได้อย่างไรกัน ? (๓๓a)

ความสัมฤทธิ์ผลในการเขียนประวัติศาสตร์

ความคิดและการเขียนประวัติศาสตร์ในสมัยราชวงศ์ถังและราชวงศ์ซ่ง ถ้าหากจะมีอะไร

การฟื้นฟูลัทธิขงจื๊อในสมัยราชวงศ์ซ่ง

๕๙๑

อยู่บ้างก็คงจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับพัฒนาการที่สำคัญ ๆ ในด้านการเมืองและความเป็นปราชญ์มากกว่าในสมัยราชวงศ์ฮั่นที่เกรียงไกร เราได้เคยให้ข้อสังเกตมาแล้วว่ามีบุคคลชั้นนำในสมัยราชวงศ์ซ่งมากน้อยเพียงใดที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเขียนประวัติศาสตร์อย่างเช่นรัฐบุรุษโหวหย่างสือ และซือหม่ากวางกับปรัชญาเมธี จูสี เป็นต้น และความกว้างขวางแห่งทัศนะทางด้านประวัติศาสตร์ของท่านเหล่านั้นได้สะท้อนให้เห็นปัญหาทางด้านพุทธจริยธรรมซึ่งมีขอบเขตกว้างใหญ่ไพศาลในสมัยราชวงศ์ซ่ง แต่ในสมัยราชวงศ์ซ่งนั้น เราได้พบประจักษ์พยานแห่งความโน้มเอียงที่มีต่อการรวบรวมอนุสรณ์ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งดูเหมือนจะพุ่งตรงไปในทางที่จะสะท้อนให้เห็นภาพปฏิภาคนามกายของแคว้นถึงและจักรวรรดิถึงเองโดยเฉพาะดังที่แสดงให้เห็นในสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ สมัยราชวงศ์ซ่งนั้นแล้ว นับว่าเป็นคุณลักษณะแบบสารานุกรมของงานในสมัยราชวงศ์ซ่งที่ยิ่งใหญ่ และโดยเฉพาะความสนใจในรายละเอียดของประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสถาบันทั้งหลายซึ่งเตือนใจเราว่า นี่เป็นราชวงศ์หนึ่งซึ่งทั่วทั้งเอเชียบูรพาได้ชื่นชมยินดีต่อการจัดระบบข้าราชการที่ซับซ้อนและการรวบรวมกฎหมายต่าง ๆ ในสมัยราชวงศ์ซ่งนั้นขึ้น การรู้ตัวอย่างเดียวกันนี้ที่เกี่ยวกับระเบียบ แบบฟอร์มและความเป็นสากลก็เป็นคุณลักษณะของประวัติศาสตร์ด้วยเช่นกัน

หลังจากที่มีความแตกแยกกันมาเป็นเวลานาน นับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๘ ถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๑ แล้ว เอกภาพและเสถียรภาพทางการเมืองสมัยราชวงศ์ซ่ง ก็ทำให้งานเกี่ยวกับการรักษามรดกการปฏิบัติการณ์ของรัฐจงโดยละเอียดและถูกต้องนั้นง่ายขึ้นมากทีเดียว อย่างเช่น อนุทินเกี่ยวกับการกระทำและความสงบเป็นต้น ราชวงศ์ซ่งก็ได้มองเห็นพัฒนาการและความประณีตของ **เหลยดู** (lei shu) หรือแบบการเขียนสารานุกรม งานแบบนี้ซึ่งได้มีการพยายามเป็นครั้งแรกในสมัยหกราชวงศ์นั้นประกอบด้วยการรวบรวมหนังสืออ้างอิงต่าง ๆ เพื่อให้เรื่องที่กำหนดให้ซึ่งคัดมาจากหนังสือต้นฉบับเดิมที่เขียนไว้ซึ่งพอจะเป็นไปได้และเอามาจัดหัวเรื่องใหม่ ตอนแรก ๆ ก็ออกแบบให้เป็นหนังสืออ้างอิงที่ใกล้มือสำหรับพวกนักศึกษา นักเขียนและข้าราชการผู้ไม่มีเวลาพอที่จะค้นคว้าจากหนังสือประวัติศาสตร์เล่มโต ๆ และข้อเขียนทางปรัชญาเพื่อหาความจริงและคำที่พูดอ้างอิงถึง ซึ่งพวกเขาต้องการเอามาใช้ในงานของเขา หนังสือสารานุกรมเหล่านี้ซึ่งยังคงรวบรวมกันอยู่เรื่อยมาจนตราบเท่าถึงทุกวันนี้มันมิได้ทำหน้าที่ในทางเป็นดรรชนีสำหรับหนังสือวรรณคดีจีนที่ไม่คงเส้นคงวาเท่านั้น แต่ทว่ายังได้มีการรักษาไว้ในส่วนต่าง ๆ แห่งคำพูดที่อ้างอิงถึงในหนังสือมากมาย ซึ่งมีเช่นนั้นแล้วก็จะหายสูญไปหลายศตวรรษมาแล้ว ราชวงศ์ซ่งยังได้ผลิตงานที่สำคัญชิ้นแรกเกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์การเขียนประวัติศาสตร์ คือหนังสือชื่อ **ความเข้าใจประวัติศาสตร์** (ชื่อทง) ของ **หลิวจื่อจิ** (Liu Chih-chi : พ.ศ. ๑๒๐๔-๑๒๖๔) อันเป็นเรียงความชุดหนึ่งเกี่ยวกับแหล่งเกิด พัฒนาการ และคุณความดีที่เกี่ยวข้องกันแห่งแบบฟอร์มและสไตล์การเขียนประวัติศาสตร์ชนิดต่าง ๆ ต่อมาบัณฑิตชื่อ **ตู้หยู** (Tu Yu) ซึ่งเป็นผู้มีความโน้มเอียงไปในทางฝ่ายนิติธรรมนิยมได้รวบรวมประวัติศาสตร์เกี่ยวกับประเพณีที่สำคัญ ๆ ของจีนเป็นครั้งแรกโดยเรียกชื่อว่าหนังสือ **ประเพณีทั่ว ๆ ไป** (ถ่งเตียน) อัน

๕๙๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

เป็นหนังสือที่มีอยู่ ๒๐๐ บท มีบทความเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ เช่น การเศรษฐกิจ สวัสดิการ ระบบข้าราชการ กฎหมาย ภูมิศาสตร์ ฯลฯ แต่ละเรื่องดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้นสมัยรุ่งอรุณของประวัติศาสตร์จีนเรื่อยมาจนกระทั่งถึงสมัยของผู้เขียนหนังสือชื่อ **ซือจิ** และหนังสือประวัติศาสตร์ต่อๆ มาที่เขียนตามแบบหนังสือซือจิมักจะรวมบทความต่าง ๆ ที่อุทิศให้แก่ข้อเขียนทางประวัติศาสตร์ที่มีหัวเรื่องแบบนั้น แต่ว่าตัวหุ้ยเป็นบุคคลคนแรกที่ได้รับภาระในการเขียนประวัติศาสตร์อย่างละเอียดและให้เข้าใจง่าย อันก่อให้เกิดประวัติศาสตร์ซึ่งมิได้พึงไปเพื่อการขึ้น ๆ ลง ๆ แห่งอำนาจทางการเมือง แต่ทว่าขึ้นอยู่กับการพัฒนาการแห่งประเพณีที่มีติดต่อยาวมาโดยไม่ขาดสายเป็นเวลานาน

ราชวงศ์ซ่งยังคงขยายแรงงานทางด้านประวัติศาสตร์สมัยราชวงศ์ถังต่อไปอีก ได้มีการรวบรวมงานสารานุกรมอย่างใหม่และเข้าใจง่ายยิ่งขึ้น เช่น หนังสือสารานุกรม ๙๗๗ เล่มหมื่นมา (ไทผิงยิวหลั่น) ซึ่งมีถึงหนึ่งพันบทเป็นต้น ประวัติศาสตร์แบบ “บันทึกลำดับเหตุการณ์และบันทึกความจำ” แบบเก่า ๆ ที่ออกแบบตามอย่างซือจิและใช้สำหรับประวัติศาสตร์ของแต่ละราชวงศ์ซึ่งยังคงใช้กันอยู่ ที่นับว่ามีชื่อเสียงก็คือที่รัฐบุรุษผู้เป็นปราชญ์ชื่อ โอวหย่างสิว (พ.ศ. ๑๕๕๐-๑๖๑๕) ได้เขียนไว้ในหนังสือของท่านชื่อ **ประวัติศาสตร์ใหม่แห่งราชวงศ์ถัง** และ **ประวัติศาสตร์ใหม่แห่งห้าราชวงศ์** งานของโอวหย่างสิวนับว่ามีความสำคัญด้วยเหตุผลหลายประการด้วยกัน ท่านพยายามที่จะขยายพื้นฐานแห่งการค้นคว้าทางด้านประวัติศาสตร์ของท่านให้กว้างขวางออกไปจนนอกเหนือบันทึกของรัฐบาลซึ่งก่อให้เกิดเป็นแหล่งที่มาอันสำคัญ ๆ สำหรับงานประวัติศาสตร์ที่เก่ากว่าเพื่อรวมงานนวนิยาย หนังสืองามและเกร็ดพงศาวดาร อนึ่ง โอวหย่างสิวในฐานะที่เป็นผู้ประกาศแบบร้อยแก้วที่เรียกกันว่า **กู่เหวิน** (Ku-wen) หรือร้อยแก้วแบบเก่าซึ่งได้พัฒนาอยู่ในสมัยราชวงศ์ถังสมัยหลัง ๆ นั้นได้ใช้แบบนี้ในการเขียนประวัติศาสตร์ของท่านโดยเฉพาะ และไปไกลจนกระทั่งการเขียนข้อความที่คัดมาจากต้นฉบับเดิมที่เขียนในแบบต่าง ๆ ก็เอามาเขียนเสียใหม่เป็นแบบนี้ ในประการสุดท้าย ในฐานะที่เป็นผู้มีความเชื่อถือในหน้าที่ที่มุ่งหมายในการสอนประวัติศาสตร์ดังที่ได้ยกตัวอย่างให้เห็นอยู่ในหนังสือ **บันทึกเหตุการณ์ฤดูวสันต์และฤดูสารท** ของซ่งจื้อนั้นท่านได้พยายามใช้การพินิจพิจารณาตัดสินความหมายแห่งเหตุการณ์ที่ได้อธิบายแล้วโดยวิธีใช้คำศัพท์อย่างพินิจพิเคราะห์และเที่ยงตรง โดยการเลียนแบบหนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับนั้น

งานที่นับว่ามีความสำคัญยิ่งกว่างานของโอวหย่างสีก็คืองานของซือหม่ากวาง (พ.ศ. ๑๕๖๒-๑๖๒๙) และเพื่อนของท่านอีกสามคน ซึ่งได้แก่ประวัติศาสตร์ที่เขียนครอบคลุมเวลาในอดีตของจีนเป็นเวลาถึง ๑,๓๖๒ ปี รวม ๒๕๔ บท วัตถุประสงค์ของงานนี้ซึ่งรวบรวมเอามาจากหนังสือประวัติศาสตร์ของทางราชการที่เกี่ยวกับราชวงศ์ก่อน ๆ และแหล่งประวัติศาสตร์ที่ได้เพิ่มเติมมาอีกที่โอวหย่างสิวได้เอามาจัดเป็นรูปพงศาวดารในแบบ **หนังสืออรรถาธิบายบันทึกเหตุการณ์ในฤดูวสันต์และฤดูสารท** (ส่อจวน : Tso Chuan) โดยซือหม่ากวางได้ตั้งข้อสังเกตไว้ที่เหตุการณ์และหลักการต่าง ๆ ที่มีแทรกอยู่ในสุนทรพจน์ในที่ที่เหมาะสม หนังสือนี้ซึ่งส่วนใหญ่รวบรวมขึ้นโดยได้รับความอุปถัมภ์เป็น

การฟื้นฟูจิตใจในสมัยราชวงศ์ซ่ง

๕๙๓

ทางการเมืองนั้น โอวหย่างลิวได้นำขึ้นทูลเกล้าถวายองค์จักรพรรดิ ซึ่งพระองค์ได้พระราชทานชื่อให้หนังสือนั้นว่า **กระจกเงาทั่ว ๆ ไป สำหรับช่วยรัฐบาล** (จือจื่อทงเจียน : Tzu-chih t'ung-chien) อันชี้ให้เห็นคุณค่าในเชิงสั่งสอนที่ชาวจีนถือว่าเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ หนังสือนี้ได้รับการรับรองในทันทีทันใดว่าเป็นหนังสือสำคัญที่สุดเกี่ยวกับการเสนอโดยมีวัตถุประสงค์ที่แจ่มแจ้งและมีความเป็นบัณฑิตอย่างมาก และได้คงมีอยู่จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ในฐานะที่เป็นประวัติศาสตร์จีนที่อ่านกันอย่างแพร่หลายที่สุดและมีหลักฐานเป็นทางราชการมากที่สุดเล่มหนึ่ง

คุณความดีที่สำคัญยิ่งของหนังสือ **กระจกเงาทั่ว ๆ ไป** ดังที่ได้อ้างถึงนั้นก็คือนี่คือว่าหนังสือเล่มนี้ได้ยกงานซึ่งมีจำนวนมากมายของนักประวัติศาสตร์สมัยแรก ๆ และทำให้เรื่องราวทั้งหลายของนักประวัติศาสตร์เหล่านั้นผสมกลมกลืนกัน เป็นการบรรยายที่ติดต่อกันซึ่งรวมถึงเรื่องความเจริญรุ่งโรจน์และความหายนะ การรวมกันและการแตกแยกของราชวงศ์ต่าง ๆ ในอดีตทั้งปวงนับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑ มาจนกระทั่งถึงตอนต้นสมัยราชวงศ์ซ่ง ในแง่นี้นับว่าเป็นงานที่สำคัญชิ้นแรกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเมืองหลังจากซือจิ (Shih chi) มา ทั้งนี้ก็เพื่อรักษาความสืบเนื่องอย่างกว้างขวางแห่งประวัติศาสตร์มากกว่าที่จะมอบตัวเองอยู่ในขอบเขตของจักรราชหรือรัฐเดี่ยว จดรวมแห่งคำบรรยายของซือหม่ากวางอยู่ที่พัฒนาการทางการเมือง ซึ่งรูปฟอร์มทางพงศาวดารที่ท่านได้นำเอามาใช้ได้มีผู้ยึดไปใช้ดีเป็นอย่างดี แต่ความใหญ่โตแห่งภาระและความจำเป็นเกี่ยวกับการจัดวัตถุทั้งปวงในแบบพงศาวดารนั้นได้บังคับให้ท่านละเลยปัญหาเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านประเพณีและเพื่อทำลายทำให้เรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดกระจ่ายไปเพราะการเขียนพงศาวดารนั้น

หนังสือ **กระจกเงาทั่ว ๆ ไป** ได้ตลใจนักประวัติศาสตร์จำนวนมากให้เลียนแบบหรือพยายามจะเอาเรื่องราวของซือหม่ากวางมาทำใหม่และแก้ไขสิ่งที่พวกเขาเห็นว่าเป็นข้อบกพร่องและข้อเสียหายแห่งประวัติศาสตร์ของซือหม่ากวาง **ยว่นชู่** (Yüan Shu : พ.ศ. ๑๖๗๔-๑๗๔๘) ได้ย้ายตรงทางที่เนื้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหัวเรื่องโดด ๆ ถูกทำลายด้วยแบบฟอร์มทางพงศาวดาร ซึ่งได้รวบรวมงานที่เรียกว่า “การปฏิบัติต่อเหตุการณ์อย่างถูกต้องกับกาละในกระจกเงาทั่ว ๆ ไป” (ถ่งเจียนจือเจินมอ) ซึ่งในหนังสือนี้ยว่นชู่ได้จัดเรื่องราวเกี่ยวกับคำบรรยายของซือหม่ากวางเสียใหม่ตามหัวเรื่องตามแบบงานสารานุกรมเก่า ในบรรดาความสำคัญที่แพร่หลายไปมากนั้น งานที่ปรัชญาเมธีจูสี (Chu Hsi : พ.ศ. ๑๖๗๓-๑๗๔๓) ได้วางโครงการไว้และพวกลูกศิษย์ได้ดำเนินการนั้นมีชื่อว่า “เค้าโครงและความย่อของกระจกเงาทั่ว ๆ ไป” (ถ่งเจียนกั๊งมู่) จูสีได้พยายามเลือกเฉพาะจุดที่สำคัญที่สุดแห่งคำบรรยายที่ยืดยาวของซือหม่ากวาง โดยบันทึกและจัดจุดเหล่านั้นในทำนองว่ามันจะเอาบทเรียนทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับศีลธรรมไปได้อย่างเห็นได้ชัดจากการเข้าไปสู่ “ลำดับเหตุการณ์ฤดูวันต์และฤดูสารท” ฉะนั้น

๕๔๕

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

ความสนใจในการเขียนประวัติศาสตร์อย่างเห็นอกเห็นใจนี้ มิได้ลดน้อยถอยลงเลยจนกระทั่งถึงปลายสมัยราชวงศ์ซ่งอันก่อให้เกิดความบันเทิงใจในอันที่จะสร้างสรรค์งานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่เป็นสถาบันที่สำคัญ ๆ มากมาย **เจิ้งเฉี่ยว** (Cheng Ch'iao : พ.ศ. ๑๖๕๑-๑๗๐๙) ซึ่งมีความรู้สึกประทับใจในเค้าโครงและรูปฟอร์มของซือจิ ได้เขียนประวัติศาสตร์เกี่ยวกับอดีตทั้งสิ้นของจีนโดยใช้งานของซือหม่าเฉียนเป็นแบบ งานของเจิ้งเฉี่ยว คือ “เรื่องทั่ว ๆ ไป” (ถ่งจื่อ) ตอนที่มีความมากที่สุด ก็คือตอนที่เขียนตามแบบเรื่องราวของซือจิ อันเป็นบทความ ๑๕ เรื่องที่เขียนเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ อย่างเช่นเรื่องภาษาศาสตร์ นิรุกติศาสตร์ การออกเสียงกับครอบครัวและตระกูลต่าง ๆ ซึ่งไม่เคยเขียนในรูปเรียงความมาก่อนเลย ในเรื่องราวเหล่านี้เจิ้งเฉี่ยวได้ใช้เนื้อหาที่นักประวัติศาสตร์สมัยราชวงศ์ถัง ชื่อ ตู้หยู ได้รวบรวมไว้เรียบร้อยแล้วเป็นหลัก งานของเจิ้งเฉี่ยวได้มีงานประวัติศาสตร์เกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ ที่สำคัญยิ่งเล่มที่สามติดตามาคือ หนังสือชื่อ **การศึกษาทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับงานวรรณกรรมที่เหลืออยู่** (เหวียนเจียนถ่งเคา) ของ **หม่าตวนหลิน** (Ma Tuan-lin ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๘) ซึ่งได้เอางานของถ่งเทียนและถ่งจื่อมาทำใหม่และเพิ่มเนื้อหาให้มากขึ้น หนังสือประวัติศาสตร์ทั้งสามเล่มนี้ซึ่งเรียกรวม ๆ ว่า “ถ่งทั้งสาม” นั้นถือว่าเป็นงานด้านประวัติศาสตร์เกี่ยวกับประเพณีที่ยิ่งใหญ่ที่สุดและเป็นแบบอย่างสำหรับการดำเนินการสืบต่อและการเลียนแบบในสมัยต่อมามากที่สุดทีเดียว ความสำเร็จของราชวงศ์ซ่งได้เห็นการรวบรวมสารานุกรมที่เชื่อถือได้มากที่สุดและเข้าใจได้ง่ายที่สุดเล่มหนึ่งคือ **ทะเลเพชร** (ยิวไห) ของหวางยিংหลิน (Wang Ying-lin : พ.ศ. ๑๗๖๖-๑๘๓๙) ซึ่งมีโน้ตและวิธีการของท่านมากมายหลายอย่างได้กลายเป็นการดลใจสำหรับพวกบัณฑิตในสมัยราชวงศ์ซิง (เซ็ง คือราชวงศ์แมนจู) ไป

ราชวงศ์ซ่งทั้ง ๆ ที่มีความอ่อนแอและความขาดเสถียรภาพทางการเมืองในตอนหลังก็นับว่าเป็นศักราชที่คึกคักและสำคัญที่สุดแห่งความเป็นบัณฑิตของจีน ราชวงศ์ซ่งก็เช่นเดียวกับราชวงศ์ฮั่น คือเป็นสมัยที่ชาวจีนพยายามที่จะมองย้อนหลังและเข้าใจพัฒนาการอันสืบสนแห่งอดีตของตนทั้งปวงในภาพหนึ่ง เพื่อลดเรื่องราวที่มีอยู่มากมายก่ายกอง ลดความกว้างไปกว้างมา ขึ้น ๆ ลง ๆ ของโชคชะตาทางการเมืองและวิวัฒนาการของประเพณีทั้งหลายลงสู่เอกภาพที่มีระเบียบและตั้งกำหนดกฎเกณฑ์หลักการต่าง ๆ แห่งสังคมมนุษย์และพัฒนาการทางประวัติศาสตร์บางอย่างที่คงจะสมเหตุสมผลอย่างสากลลงบนฐานแห่งเรื่องราว ภาระที่เผชิญหน้ากับนักประวัติศาสตร์สมัยราชวงศ์ซ่งนั้นเป็นภาระที่ถาวร และเป็นสิ่งที่ไม่ค่อยจะน่าประหลาดใจนักที่ว่างานส่วนใหญ่ได้ถึงปฏิกิริยาที่ถาวร อะไรก็ตามที่เราอาจคิดถึงสาเหตุของมันและคุณภาพที่เป็นเชิงสั่งสอนที่พวกเขาพยายามที่จะให้มีอยู่ในงานของพวกเขาแล้ว เราไม่อาจพลาดโอกาสที่จะชื่นชมยินดีต่อผลงานอันมหาศาล การเสียสละและทักษะอันกว้างขวางที่พวกเขาได้ใช้แรงงานอย่างวิบุรุษในอันที่จะสังเคราะห์และสรุปเรื่องราวในอดีตของจีนไว้ทั้งหมด ตัวแทนต่าง ๆ ที่รัฐบาลสนับสนุนในสมัยราชวงศ์ต่อ ๆ มาก็คงทำการรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ไว้มากมาย และนักประวัติศาสตร์แต่ละคนก็ยังคงผลิตงานที่เกี่ยวกับสติปัญญา

การฟื้นฟูพิธีขจรในสมัยราชวงศ์ซ่ง

๕๙๕

อย่างสูงมากเป็นพิเศษเรื่อยมา แม้ว่าจะมีขอบเขตจำกัดอยู่บ้างก็ตาม แต่พวกบัณฑิตจีนไม่ค่อยจะมีทัศนคติและไม่ค่อยกล้าทำงานตามมาตรฐานเพื่อเทียบกับงานของนักประวัติศาสตร์สมัยราชวงศ์ซ่งเลย

อนุทินเกี่ยวกับการกระทำและการพักผ่อน

นับตั้งแต่ปลายสมัยราชวงศ์ซ่งขึ้นมาได้กลายเป็นภาคปฏิบัติไปในอันที่จะต้องมีการเขียนประวัติศาสตร์เป็นทางการอยู่ที่ราชสำนัก ซึ่งผู้เขียนประวัติศาสตร์นี้จะต้องอยู่ใกล้ชิดองค์จักรพรรดิในเวลาที่จะทรงปฏิบัติหน้าที่ของชาติ และต้องบันทึกพระดำรัสและการปฏิบัติราชการกิจไว้ ข้อสังเกตเหล่านี้ต้องเขียนบันทึกไว้ และจะต้องรักษาเอกสารสำคัญ ๆ ไว้ในฐานะเป็นอนุทินเกี่ยวกับการปฏิบัติงานและการพักผ่อน (ซีจิวจู) วัตถุประสงค์ของการทำอนุทินนี้มีอยู่ ๒ ประการด้วยกันคือ : เพื่อให้ได้เรื่องราวที่แน่นอนและไม่ลำเอียงเกี่ยวกับการปฏิบัติการของกษัตริย์ซึ่งจะได้ถือว่าเป็นวัตถุดิบสำหรับนักประวัติศาสตร์ในสมัยต่อ ๆ มา ๑ และเพื่อให้เป็นการประทับใจผู้ปกครองประเทศว่าอะไรก็ตามที่พระองค์ได้ตรัสและกระทำลงไปนั้นจะต้องบันทึกเอาไว้เพื่ออนุชนรุ่นต่อไปจะมีความเห็นพ้องด้วยหรือจะประณามก็ได้ ๑ ในระหว่างสมัยราชวงศ์ถัง ก็ยังคงถือปฏิบัติกันอยู่ ทั้ง ๆ ที่องค์จักรพรรดิจะทรงคัดค้านก็ตาม ทั้งนี้ก็เพื่อทำการบันทึกอย่างเข้มงวดโดยทางราชสำนักไม่มีทางทราบได้เลย ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการประกันการที่จะถูกคัดค้านอย่างเด็ดขาดนั่นเอง แต่ในสมัยราชวงศ์ซ่งได้กลายเป็นชนบประเพณีที่ว่าหลังจากที่ได้เขียนอนุทินเสร็จแล้วจะต้องนำขึ้นทูลถวายองค์จักรพรรดิเพื่อให้พระองค์ทรงเห็นชอบเสียก่อน และเพราะเหตุนี้เองทำให้คุณค่าของอนุทินในฐานะเป็นขุมทรัพย์ทางประวัติศาสตร์ต้องเสื่อมลงอย่างมากมาทีเดียว

(จาก จือจื่อตุงเจียน, ๑๙๖ : ๘๒-๘๖, ๒๔๖ : ๖๖-๗๒)

ในปี พ.ศ. ๑๑๘๕ ฤดูร้อน เดือนที่ ๔ องค์จักรพรรดิไถซุง (T'ai-tsung) ได้ตรัสกับเจ้าพนักงานตรวจเรื่องราวประจำราชสำนักชื่อ ชูซุยเหลียง (Ch'u Sui-liang) ว่า : “โดยเหตุที่ท่านได้รับหน้าที่ดำเนินการจัดทำอนุทินเกี่ยวกับการปฏิบัติงานและการพักผ่อนแล้ว เราขออุหน้อยชีว่าท่านได้เขียนอะไรไว้บ้าง ?”

ชูซุยเหลียงกราบทูลว่า : “ผู้เขียนประวัติศาสตร์ได้บันทึกถ้อยคำและการกระทำของกษัตริย์ไว้ โดยบันทึกไว้หมด ทั้งดีทั้งชั่ว โดยหวังว่ากษัตริย์จะได้ไม่กล้าทำชั่ว แต่ไม่เคยได้สติเลยว่กษัตริย์เองควรจะทอดพระเนตรดูว่าเขียนอะไรไว้บ้าง”

องค์จักรพรรดิดิรัสว่า : “ถ้าเราทำสิ่งที่ไม่ดี ท่านก็จะบันทึกไว้เหมือนกันหรือ?”

ชูซุยเหลียงกราบทูลว่า : “สำนักงานของข้าพระพุทธเจ้าก็คือการใส่พู่กัน ทำให้ไม่ช้าพระพุทธเจ้าจึงจะไม่กล้าบันทึกเล่า?” สุภาพบุรุษแห่งประดุเหลียงหลิวจิได้กล่าวเสริมอีกว่า : “แม้ถ้าหากชูซุย-

๕๙๖

ปดเกิดลัทธิประเพณีจีน

เหลียงไม่ได้บันทึกไว้ ทุก ๆ คนในจักรวรรดิก็คงบันทึกไว้” ซึ่งข้อนี้องค์จักรพรรดิทรงตอบว่า “จริง” (๑๙๖ : ๘๖-๘๖b)

ในปี พ.ศ. ๑๓๘๒ ฤดูหนาว เดือนที่ ๑๐ องค์จักรพรรดิเหวินซุง (Wen-tsung) ได้เสด็จไปหาเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่ทำบันทึกเกี่ยวกับการปฏิบัติงานและการพักผ่อน ชื่อ หูย่มอ (Wei Mo) ทรงหยิบบันทึกของหูย่มอขึ้นมาทอดพระเนตร หูย่มอทูลคัดค้านว่า : “บันทึกเกี่ยวกับการปฏิบัติงานและการพักผ่อนได้บันทึกทั้งความดีและความชั่วเพื่อเป็นการเตือนสติและห้ามปรามผู้ปกครองประชาชน พระองค์ควรจะพยายามทำแต่ความดีเท่านั้น ไม่จำเป็นอะไรเลยที่พระองค์จะทรงทอดพระเนตรบันทึก”

องค์จักรพรรดิตรัสว่า : “เราได้เคยดูมันมาก่อนครั้งหนึ่งแล้ว”

หูย่มอทูลตอบว่า : “นั่นเป็นความผิดของเจ้าหน้าที่ผู้เขียนประวัติศาสตร์ในเวลานั้น ถ้าหากพระองค์จะทรงตรวจดูบันทึกเหล่านั้นเป็นการส่วนตัวแล้ว ผู้เขียนประวัติศาสตร์คงจะถูกบังคับให้บิดเบือนหรือเปลี่ยนแปลงเรื่องราวเป็นแน่ แล้วเราจะทำให้คนในสมัยหลัง ๆ มีความเชื่อถือในบุคคลที่เขียนประวัติศาสตร์ได้อย่างไรกัน?” แล้วองค์จักรพรรดิก็ทรงเลิกอ่านบันทึก (๒๔๖ : ๖๖-๗๖)

หลิวจื่อเจียน

การอภิปรายเรื่องประวัติศาสตร์

หลิวจื่อเจียน (Lü Tsu-ch'ien) หรือ หลิวตุงไหล (Lü Tung-lai : พ.ศ. ๑๖๘๐-๑๗๒๔) ซึ่งเป็นนักประวัติศาสตร์ เป็นบัณฑิตทางหนังสือจินตกวินพันธ์แบบฉบับและเป็นเพื่อนของจูสี ได้เริ่มงานประวัติศาสตร์ นับตั้งแต่สมัยปลายจักราชฤดูวสันต์และฤดูสารทจนกระทั่งถึงตอนเริ่มต้นหาราชวงศ์ (พ.ศ. ๕๔-๑๔๕๐) แต่เพราะท่านป่วยเสียจึงไม่ทันเขียนให้จบบริบูรณ์ได้ ในบทความสั้น ๆ ต่อไปนี้ หลิวจื่อเจียนได้ชี้ให้เห็นจุดประสงค์ที่สำคัญอย่างที่สุดในการเขียนประวัติศาสตร์สมัยราชวงศ์ Sung สองจุดด้วยกัน จุดแรกก็คือว่า เราจะต้องไม่ถือว่าประวัติศาสตร์เป็นการรวบรวมความจริงปลีกย่อย แต่จะต้องถือว่าเป็นการบันทึกความเจริญและความเปลี่ยนแปลงที่เป็นสมุฏฐาน ซึ่งบันทึกไว้สืบเนื่องกันเรื่อยมา ที่เป็นแนวความคิดซึ่งดลบันดาลใจหลิวจื่อเจียนและคนอื่น ๆ ในสมัยเดียวกับท่าน เพื่อจะได้รับการะในการเขียนประวัติศาสตร์ทั่ว ๆ ไปซึ่งเป็นงานมหิมาคลุมไปถึงอดีตทั้งหมด

จุดที่สองก็คือว่าการศึกษาประวัติศาสตร์จะต้องทำหน้าที่เป็นพื้นฐานสำหรับการกระทำในปัจจุบัน ซึ่งเป็นจุดตั้งเขาสรางจินตนาการถึงตัวเขาเองในการเขียนเรื่องราวจริง ๆ และในการตัดสินใจของเขาเองว่าการกระทำชนิดใดที่จะเหมาะสมกับกาลเวลาใด ที่จะทำให้เขาสามารถได้รับผลประโยชน์ทางภาคปฏิบัติจากการอ่านประวัติศาสตร์ของเขา ดังนั้นเขาจึงได้สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับหน้าที่ซึ่งสั่งสอนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ซึ่งได้บันดาลให้เกิดเป็นงานของนักประวัติศาสตร์ในสมัยราชวงศ์ Sung

(จาก หลิวตุงไหลเหวินจิ, ESCC ed., ๑๙ : ๔๓๑)

การฟื้นฟูลัทธิขงจื๊อในสมัยราชวงศ์ถัง

๕๙๗

เฉินยฺยฺจุง (Ch'en Ying-chung) หรือ **เฉินกวน** (Ch'en Kuan) ครั้งหนึ่งได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า หนังสือ **กระจงเกาทั่ว ๆ ไป** ก็เช่นเดียวกับภูเขาสมุนไพรมิ่ว่าที่ใดก็ตามที่ท่านหยิบมันขึ้นมา ท่านจะต้องแน่ใจว่าได้อะไรบางอย่างเสมอ แต่แม้ว่ามันอาจเป็นภูเขาสมุนไพรมิว่าท่านก็ต้องทราบวิธีที่จะเลือก เพราะถ้าหากท่านไม่ทราบวิธีเลือก ท่านก็จะลงท้ายด้วยไม่ได้อะไรมากไปกว่าการรวบรวมความจริงมากมายที่อัดอยู่ในความทรงจำของท่าน หูชิวจื่อ (Hu Ch'iu Tzu) ครั้งหนึ่งได้ถามเลี่ยจื่อ (Lieh Tzu) ถึงเหตุผลที่ท่านชอบเดินทาง เลี่ยจื่อตอบว่า : “คนอื่น ๆ เดินทางเพื่อดูสิ่งซึ่งมีให้ดู แต่ข้าพเจ้าเดินทางเพื่อสังเกตดูว่าสิ่งทั้งหลายมันเปลี่ยนแปลงอย่างไร” (เลี่ยจื่อ, ๔) ข้อนี้อาจถือเป็นกฎสำหรับการตรวจสอบประวัติศาสตร์ได้ ประชาชนส่วนมากเมื่อตรวจสอบประวัติศาสตร์มักจะดูเพียงยุคที่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า พวกเขามีระเบียบ ดูที่ยุคที่ขาดความเป็นระเบียบแล้วก็จะได้ยอมรับความไม่เป็นระเบียบของพวกเขา สังเกตดูความจริงอย่างหนึ่งแล้วก็จะทราบความจริงไม่มากไปกว่าหนึ่ง แต่นี่เป็นการสังเกตดูประวัติศาสตร์อย่างแท้จริงแล้วหรือ ? ท่านควรจะถ่ายภาพตัวท่านเองจริง ๆ ในสถานการณ์นั้น ๆ สังเกตดูว่าสิ่งใดบ้างที่เป็นประโยชน์และสิ่งใดบ้างที่เป็นอันตราย และบันทึกเคราะห์ร้ายและความทุกข์ในสมัยนั้น ๆ ไว้ จงปิดหนังสือและคิดดูด้วยตัวเอง จงสร้างมโนภาพดูว่าท่านกำลังเผชิญกับความจริงต่าง ๆ เหล่านี้ และแล้วจงตัดสินใจว่าท่านคิดว่าควรจะทำอะไร ถ้าท่านดูประวัติศาสตร์โดยวิธีนี้แล้วการศึกษาของท่านจะเพิ่มขึ้นและพุทธิปัญญาของท่านก็จะดีขึ้น แล้วท่านก็จะได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริงจากการอ่านนั้น

เจิ้งเจี๋ยว

คำนำทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับหนังสือถ่งจื่อ

ใน “คำนำทั่ว ๆ ไป” ที่มีชื่อเสียงสำหรับหนังสือประวัติศาสตร์เกี่ยวกับอดีตทั้งหมดของจีนของท่านนั้น เจิ้งเจี๋ยว (พ.ศ. ๑๖๕๑-๑๗๐๔) ได้กล่าวสรรเสริญเยินยอหลักการเกี่ยวกับ “การพบและการต่อ” คือการประวัติศาสตร์ที่ไหลสลับเนื่องกัน ซึ่งท่านเชื่อว่าควรจะเป็นพื้นฐานแห่งข้อเขียนทางประวัติศาสตร์ทั้งหมด ต่อเมื่อนักประวัติศาสตร์เพ่งความสนใจอยู่ที่ความเจริญของประวัติศาสตร์ที่เป็นสมุฏฐานจากสมัยหนึ่งมายังอีกสมัยหนึ่ง โดยไม่คำนึงถึงการแบ่งแยกทางการเมืองซึ่งเป็นเรื่องเล็กน้อยเท่านั้น งานของท่านก็จะมีความหมายสำหรับในยุคต่อ ๆ มา ดังนั้นอุดมคติของท่านจึงเป็นแบบขงจื๊อซึ่งในหนังสือจินดกวิณพนธ์แบบฉบับได้นำเอาบันทึกต่าง ๆ ของสามราชวงศ์แรกของจีนกับชื่อหมาเจียน ซึ่งมีงานอันยิ่งใหญ่แผ่ไปถึงห้าราชวงศ์มารวมเข้าด้วยกัน ท่านมีความเสียใจเพราะหนังสือ “ประวัติศาสตร์ราชวงศ์อันสมัยแรก” ของบันกุกมาก เพราะทำให้เกิดเป็นประเพณีที่จะเขียนประวัติศาสตร์คลุมไปถึงเฉพาะราชวงศ์หนึ่ง ๆ เท่านั้น และหลักการสำคัญ ๆ เกี่ยวกับความสืบต่อกันก็สูญหายไป ในงานเช่นนั้นเป็นไปไม่ได้อีกต่อไปแล้วสำหรับผู้อ่านในอันที่จะเทียบเคียงและคัดค้านพัฒนาการของสถาบันและชนบประเพณีจากยุคหนึ่งไปยังอีกยุคหนึ่ง และความหมายของประวัติ-

๕๙๘

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

ศาสตร์ที่เป็นเชิงสั่งสอนทั้งมวลก็มีดมน เฉพาะในงานของท่านเองซึ่งคลุมไปถึงอดีตทั้งหมดเท่านั้นที่เป็นความสมบูรณ์ของประวัติศาสตร์ที่ได้ฟื้นฟูขึ้นมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง

(จาก ข่งจื้อ, ๑)

แม่น้ำมากมายหลายสายไหลไปทิศทางต่าง ๆ กัน แต่แม่น้ำทั้งหมดนั้นก็จะไปพบกันที่ทะเล ต่อเมื่อเป็นเช่นนั้นเท่านั้นเราจึงอาจทำให้แผ่นดินว่างจากความชั่วที่เกิดจากความไม่ไหลไปได้ รัฐต่าง ๆ นับพันนับหมื่น แต่ละรัฐก็มีวิถีทางของตนต่าง ๆ กัน แต่รัฐทั้งหมดนั้นจะต้องมารวมกันในประชาคมที่ยิ่งใหญ่กว่านั้นคือประเทศจีน ต่อเมื่อเป็นเช่นนั้นเท่านั้นอาณาบริเวณต่าง ๆ ที่อยู่ห่างไกลจึงจะพ้นจากความทุกข์ยากเพราะน้ำนิ่งได้ หลักการว่าด้วยการพบและการเชื่อมต่อนี้ช่างยิ่งใหญ่เสียจริง ๆ! นับตั้งแต่เวลาที่ได้ประดิษฐ์ตัวหนังสือขึ้นมาเป็นครั้งแรก ก็ได้มีบุคคลมากมายที่ได้บันทึกถ้อยคำของตนไว้แต่ก็เพียง “ข่งจื้อคนเดียวเท่านั้นที่ถือกันว่าเป็นปราชญ์ที่ฟ้าได้ประทานมาโดยไม่จำกัดขอบเขต เพราะฉะนั้นท่านจึงได้นำเอา **โคลง กลอน** และ **ประวัติศาสตร์ พิชิริตอง** กับดนตรี มารวมเข้าด้วยกัน และรวมกันด้วยน้ำมือของท่านเอง ดังนั้นหนังสือวรรณคดีของโลกทั้งหมดจึงมาพบกันที่ตัวท่าน จากการกระทำของสองจักรพรรดิคือ เอี้ยวกับซุน และกษัตริย์แห่งสามราชวงศ์ ท่านจึงได้สร้างปรัชญาในกายหนึ่งชิ้นมาซึ่งทำให้คนสมัยต่อ ๆ มาสามารถเข้าใจวิวัฒนาการของอดีตและปัจจุบันได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นวิถีทางของท่านจึงแจ่มใสและรุ่งเรืองเหนือทุกยุคทุกสมัยในอดีตและทุกยุคทุกสมัยหลังจากท่านมา

หลังจากที่ข่งจื้อได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว ปรัชญาเมธีต่าง ๆ จากสำนักต่าง ๆ ดังร้อยสำนักก็ได้เผยโฉมหน้าออกมา และแต่ละคนก็ได้แต่งหนังสือขึ้นเล่มหนึ่งตามแบบหนังสือเรื่อง “คำสอน (ของข่งจื้อ)” เพื่อชี้แจงถึงหลักการทั่ว ๆ ไปของตน แต่ไม่มีใครเลยที่จะดำเนินการจดบันทึกความจริงทางประวัติศาสตร์แห่งยุคต่อ ๆ มา แล้วในสมัยราชวงศ์ฮั่น ประมาณ พ.ศ. ๕๘๓ และสมัยต่อ ๆ มา ชื่อหม่าถัน (Ssu-ma T'an) และบุตรชายชื่อชื่อหม่าเจียนก็ได้ปรากฏโฉมหน้าออกมา ตระกูลชื่อหม่าทำหน้าที่เกี่ยวกับพวกเอกสารและบันทึกเหตุการณ์มาหลายชั่วอายุคนและพวกตระกูลชื่อหม่านี้มีความชำนาญในการรวบรวมและในการเขียน เพราะฉะนั้นพวกนี้จึงสามารถเข้าใจความตั้งใจของข่งจื้อ เมื่อเอาคำพรรณนาในหนังสือว่าด้วย “พิชิริตอง” และ “ประวัติศาสตร์” หนังสือ “อรรถาธิบายของส้อ (Tso)” หนังสือ “พรรณนาเกี่ยวกับรัฐต่าง ๆ” หนังสือ “กำเนิดชาติวงศ์” หนังสือเรื่อง “เล่ห์กลของรัฐที่ตกอยู่ในสงคราม” และหนังสือ “ฤดูวสันต์และฤดูสารทของชู (Ch'u) และฮั่น” มาต่อกันเพื่อจะได้กินความตั้งแต่สมัยจักรพรรดิฮั่นตี้ เอี้ยวและซุนเรื่อยมาจนถึงราชวงศ์ฉินและราชวงศ์ฮั่นและทำให้หนังสือเล่มหนึ่งสมบูรณ์ หนังสือนี้แบ่งออกเป็น ๕ ตอน คือ : บันทึกลำดับเหตุการณ์ซึ่งบันทึกไว้เป็นปี ๆ ไป ๑ บ้านที่เป็นมรดกตกทอดทางกรรมพันธุ์คลุมไปถึงแคว้นต่าง ๆ ซึ่งมอบให้กันมาหลายชั่วอายุคน ๑ ตารางพงศาวดารซึ่งได้แก้ไขวันเดือนปีให้ถูกต้อง ๑ เรื่องราวที่เกี่ยวกับข้อเรื่องพิเศษโดยเฉพาะ ๑ และบันทึกความทรงจำที่เกี่ยวกับชีวิตของบุคคลแต่ละคน ๑ นักประวัติศาสตร์

การฟื้นฟูวิถีชีวิตในสมัยราชวงศ์ซ่ง

๕๙๙

ทางราชการไม่สามารถแยกไปจากแบบนี้ได้มาตั้งร้อยชั่วอายุคนแล้ว ทั้งไม่มีบัณฑิตคนใดเคยประสบความสำเร็จในการทำอย่างต่อเนื่องอย่างหนักหน่วงหลังจากหนังสือจินตวินิพนธ์แบบฉบับทั้งหกมาแล้ว ก็มีเพียงหนังสือเล่มนี้เท่านั้นเอง...

ขงจื๊อได้ใช้แบบหนังสือ “กดูวสันต์และกดูสารท” และใช้เป็นครั้งแรกและบัณฑิตสอ (Tso) ก็ดำเนินรอยตามอย่างขงจื๊อ เพราะฉะนั้นงานของท่านทั้งสองจึงยังคงเหลือมาถึงทุกวันนี้ดูจดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ที่เดียว...แต่ว่านับตั้งแต่หนังสือ **บันทึกเหตุการณ์ในกดูวสันต์และกดูสารท** มา ก็เฉพาะหนังสือ **ซือจิ** เท่านั้นที่ประสบผลสำเร็จในการใช้วิธีการแต่งหนังสือแบบนี้ ช่างเคราะห์ร้ายจริงที่ปันกุหาใช้คนที่เขาควรจะเป็นไม่ และเขาไม่ยึดหลักการเชื่อมต่อและการแทรกซึม และนับตั้งแต่สมัยของท่านมา ผู้เจริญรอยตามพวกตระกูลซือหม่าก็ตกลไป... นักประวัติศาสตร์ต่อ ๆ มา ไม่ได้เสียเวลาในการเจริญรอยตามอย่างปันกุเลย ดูเหมือนจะไม่สามารถตัดสินความดีแห่งงานของท่านและงานของซือหม่าเจียนเลย แต่ซือหม่าเจียนเมื่อเทียบกับปันกุแล้วก็ดูมั่งกรกับหมูจะนั่น แล้วทำไมนักประวัติศาสตร์สมัยต่อ ๆ มาทั้งหมดจึงไม่แยแสต่อซือหม่าเจียนและไปตามอย่างปันกุเล่า?

ขงจื๊อกล่าวว่า : “ราชวงศ์หยินเจริญรอยตามพิธีรีตองของราชวงศ์เสี่ย (Hsia) ซึ่งในราชวงศ์เสี่ยนี้ สิ่งที่ราชวงศ์หยินได้หามาหรือเพิ่มให้ขึ้นก็อาจรู้ได้ ราชวงศ์โจวทำตามอย่างพิธีรีตองของราชวงศ์หยิน ซึ่งสิ่งที่ราชวงศ์โจวได้มาจากราชวงศ์หยินหรือเอามาเพิ่มให้ราชวงศ์หยินนั้นเราก็คงทราบได้” นี่คือนั่นที่เราทราบว่าเป็นการสืบเนื่องของประวัติศาสตร์ แต่นับตั้งแต่เวลาที่ปันกุเขียนประวัติศาสตร์ของราชวงศ์เพียงราชวงศ์เดียวเท่านั้นเป็นต้นมา เราก็ละเลยต่อหลักการว่าด้วยการสืบเนื่องกันเสีย ดังนั้นแม้เขาจะเป็นปราชญ์อย่างขงจื๊อ เขาก็ไม่เคยทราบเลยว่าในแต่ละยุคนั้นมีอะไรบ้างที่ถูกตัดออกและอะไรบ้างที่ถูกเพิ่มเข้าไป วิถีทางแห่งการเชื่อมต่อและการพบกันได้สูญสิ้นไปนับตั้งแต่สมัยนี้แหละ

หม่าตวนหลิน

คำนำเรื่องการศึกษาทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับวรรณกรรมที่ยังเหลืออยู่

ใน “คำนำทั่วไป” แห่งงานที่ยิ่งใหญ่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์อันเป็นสถาบันของท่านนั้น **หม่าตวนหลิน** (Ma Tuan-lin : สมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๘) ได้กล่าวซ้ำและเพิ่มเติมเรื่องต่าง ๆ ที่เจิ้งเจียวได้ทำไว้ก่อนนั้นให้ละเอียดขึ้น ในการแบ่งประวัติศาสตร์ออกเป็น ๒ แบบ คือเป็นแบบการเมืองและทางประเพณีนั้น หม่าตวนหลินยอมรับว่าแบบการเมืองยังอาจแบ่งออกไปเป็นยุค ๆ ได้อีก แต่ยืนยันแบบเดียวกับเจิ้งเจียวว่าเฉพาะการสำรวจเรื่องอดีตทั้งหมดที่พอเข้าใจได้เท่านั้น จึงจะเหมาะสมสำหรับการที่จะดำเนินการกับปัญหาเกี่ยวกับความเจริญและพัฒนาการทางด้านประเพณี

๖๐๐

ป่อเกิดสติประเพณีจีน

ขอให้สังเกตดูการยืนยันของหม่าตวนหลินที่ว่า การเข้าใจประวัติศาสตร์เกี่ยวกับประเพณีเมื่อเร็ว ๆ มา ซึ่งไม่ใช่เพียงเฉพาะประวัติหนังสือจินตกรนิพนธ์แบบฉบับเท่านั้น นับว่าเป็นแก่นแท้สำหรับพวกบัณฑิตที่นับถือลัทธิขงจื้อและดำเนินการตามวิถีทางของกษัตริย์สมัยโบราณอย่างเต็มที่ทีเดียว นี่เป็นทัศนะที่สุขุมและถูกต้องยิ่งกว่าทัศนะของพวกนักปฏิรูปในสมัยราชวงศ์ซ่งตอนต้น ๆ ที่การเรียกร้องของพวกนี้จะให้หรือพื้นเอาระเบียบโบราณกลับมาใช้อีกนั้น ได้รับการบันดาลใจโดยการศึกษาหนังสือจินตกรนิพนธ์แบบฉบับมากกว่าที่จะได้จากประเพณีเมื่อไม่นานมานี้ แต่พร้อมกันนั้นหม่าตวนหลินก็ได้ดำเนินการไปตามรอยของพวกที่ถือลัทธิขงจื้อในสมัยราชวงศ์ซ่งซึ่งสำหรับพวกนี้แล้วปัญหาทางด้านประเพณีมีความสำคัญมากเท่า ๆ กับปัญหาทางจริยศาสตร์และปรัชญาทีเดียว

(จาก เหวินเจียนถ่งเคา, ๓๖)

ปรัชญาเมธีซันจื๊อ (Hsün Tzu) ได้กล่าวไว้นานมาแล้วว่า : “ถ้าหากท่านสังเกตดูวิถีทางของกษัตริย์ผู้เป็นนักปราชญ์ในสมัยโบราณทั้งหลาย (จะเห็นว่า) วิถีทางเหล่านั้นเป็นวิถีทางที่แจ่มใสจริง ๆ ทั้งนี้ก็เพราะว่ามันเป็นวิถีทางของกษัตริย์ต่อ ๆ มา พวกผู้ศึกษาวิถีทางของกษัตริย์สมัยต่อ ๆ มา เหล่านี้แล้วพูดถึงกษัตริย์หลายร้อยพระองค์ที่ล่วงมาเป็นเวลานานแล้วได้ง่าย ๆ ดูกดังอีกคนหนึ่งกำหัดแล้วก็เริ่มถกเถียงกัน” เพราะฉะนั้นถ้าเขาศึกษาประเพณีต่าง ๆ ตรวจสอบกฎหมายและรูปปั้นรูปหล่อ เป็นคนที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาอย่างกว้างขวางและมีความเข้าใจจริง แล้วเขาก็อาจเข้าใจงานของลัทธิขงจื้อได้จริง ๆ

หลังจากสมัยที่เกิดมี **คัมภีร์คิตคาถา คัมภีร์ประวัติศาสตร์** และ **คัมภีร์บันทึกเหตุการณ์** **ฤดูสวนสัตว์และฤดูสารท** แล้ว ชื่อหม่าเจียนสมควรจะได้รับการขนานนามว่า “นักประวัติศาสตร์ที่ดี” ท่านใช้บันทึกลำดับเหตุการณ์ และบันทึกความทรงจำ ใช้เรื่องราวและแบบฟอร์มตารางทางด้านพงศาวดาร ใช้บันทึกลำดับเหตุการณ์และบันทึกความทรงจำเพื่ออธิบายถึงยุคที่มีระเบียบและยุคที่ยุ่งยาก ยุคที่รัฐต่าง ๆ เจริญรุ่งเรืองและเสื่อมลง ใช้เรื่องราวแปดเรื่องเล่าถึงเรื่องกฎหมายและสถาบันต่าง ๆ ในบรรดาบุคคลที่นับตั้งแต่ได้ใช้พู่กันและแผ่นโลหะบาง ๆ สำหรับเขียนนั้นมาไม่มีใครเลยที่จะสามารถละทิ้งแบบฟอร์มนี้ไปได้ นับตั้งแต่สมัยบันกุและหลังจากนั้นมา ประวัติศาสตร์จะเขียนกันไว้เฉพาะราชวงศ์หนึ่ง ๆ เท่านั้น เพราะฉะนั้นจึงได้สูญเสียความทุกข์ของผู้อ่าน หลักการแห่งการสืบเนื่องและพัฒนาการไปมากทีเดียว อย่างไรก็ตามที่ สุดชื่อหม่ากว้างก็ได้เขียนหนังสือเรื่อง **กระแจเงาทั่ว ๆ ไป** ขึ้น ได้รวมเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระยะ ๑,๓๐๐ ปี ซึ่งในหนังสือนี้ท่านได้เลือกเอาเรื่องที่บรรยายเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่แยก ๆ กัน ๑๗ เรื่อง และเอามารวมเข้าด้วยกันเป็นหนังสือเล่มหนึ่ง พวกบัณฑิตสมัยต่อ ๆ มา ซึ่งได้พิจารณาพิจารณาข้อความต่าง ๆ ในหนังสือนั้นแล้วก็พบว่า ในหนังสือนี้มีเรื่องราวทั้งในอดีตและปัจจุบันอยู่ครบครัน แต่แม้ว่าชื่อหม่ากว้างจะเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นระเบียบและความยุ่งยาก ความเจริญรุ่งเรืองและความเสื่อมของราชวงศ์ทั้งหลายไว้อย่างละเอียด แต่ทว่าเรื่องกฎหมายและประเพณีต่าง ๆ นั้น ท่านเขียนไว้พอเป็นเค้าเท่านั้นเอง ข้อนี้

การฟื้นฟูลัทธิขงจื๊อในสมัยราชวงศ์ซ่ง

๖๐๑

มิใช่เพราะท่านขาดความเข้าใจเลย แต่เป็นเพราะว่าวัตถุดิบของท่านนั้นมีมากมายเหลือเกิน ท่านจึงถูกบังคับให้แบ่งความสนใจไปยังปัญหาบางอย่างเท่านั้น และก็ละเลยปัญหาอื่น ๆ เสีย

ข้าพเจ้าเคยสังเกตเห็นอยู่เสมอว่า ยุคที่มีระเบียบและยุคที่ยุ่งเหยิง ยุคที่ราชวงศ์ต่าง ๆ เจริญรุ่งเรืองและเสื่อมลงนั้นมิได้มีความสัมพันธ์กันเป็นภายในเลย ตัวอย่างเช่นวิถีทางที่ราชวงศ์จิ้น (Chin) มีอำนาจนั้นไม่เหมือนกับวิถีทางที่ราชวงศ์ฮั่นขึ้นมาสวดยอำนาจเลย และความเสื่อมของราชวงศ์สุยก็แตกต่างจากความเสื่อมของราชวงศ์ถังมากทีเดียว แต่ละยุคต่างก็มีประวัติศาสตร์ของตนเอง และเป็นการเพียงพอที่จะเขียนประวัติศาสตร์ให้คลุมได้เต็มยุคนับตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงอวสานของราชวงศ์โดยมิต้องอ้างอิงไปถึงราชวงศ์อื่น ๆ หรือพยายามเขียนเปรียบเทียบกันเลย แต่กฎหมายและประเพณีต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันจริง ๆ ราชวงศ์หยิน (Yin) เจริญรอยตามพิธีรีตองสมัยราชวงศ์เสี่ย (Hsia) ราชวงศ์โจวเจริญรอยตามพิธีรีตองของราชวงศ์หยิน และใครก็ตามที่เจริญรอยตามพิธีรีตองของราชวงศ์โจว แม้จะเป็นอีกร้อยชั่วอายุคนต่อมา เรายังอาจทราบวิถีทางที่เขาเอามาจากพิธีรีตองของราชวงศ์โจวและเพิ่มเติมให้แก่พิธีรีตองสมัยราชวงศ์โจวเหล่านั้น นี่เป็นการพยากรณ์ของนักปราชญ์ชื่อขงจื๊อ ดังนั้นนับตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฉินและราชวงศ์ฮั่นเรื่อยลงมาจนถึงสมัยราชวงศ์ถังและราชวงศ์ซ่ง บทบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพิธีรีตอง การดนตรี สวัสดิการและการลงโทษ ระบบการเก็บภาษีและการคัดเลือกข้าราชการ แม้แต่การเปลี่ยนแปลงและการเพิ่มเติมตำแหน่งบรรดาศักดิ์ข้าราชการให้บริบูรณ์ หรือพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงทางด้านภูมิศาสตร์ แม้ว่าในที่สุดจะไม่มี ความจำเป็นเหมือนกันทุกราชวงศ์ก็ตาม แต่ก็มิได้เกิดขึ้นมาในทันทีทันใดเป็นสิ่งที่แปลก สำหรับแต่ละยุคแต่ละสมัยเลย ดังนั้นมรรยาทในราชสำนักและระบบการปกครองของราชวงศ์ฮั่น จึงยึดเอาบทบัญญัติในสมัยราชวงศ์ฉิน (Ch'in) เป็นหลัก ระบบการทหารและการภาษีของราชวงศ์ถังก็ถือเอาแบบราชวงศ์โจวเป็นหลัก ดังนั้นการที่จะเข้าใจเหตุผลต่าง ๆ เกี่ยวกับการค่อย ๆ เจริญเติบโต และความสัมพันธ์ที่เนื่องถึงกันของสถาบันต่าง ๆ ในแต่ละยุคแต่ละสมัยนั้น ท่านจะต้องศึกษาให้เข้าใจและโดยการเปรียบเทียบกันนับตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงอวสานและโดยวิธีนี้แหละจึงพยายามยึดพัฒนาการของมันไว้ให้ได้ มิฉะนั้นแล้วท่านจะต้องเผชิญกับความยุ่งยากอย่างมากทีเดียว แบบแห่งประวัติศาสตร์ทางการเมือง ซึ่งมีได้ขึ้นอยู่กับความสับสนเนื่องนั้นได้คลุมไว้หมดแล้วในหนังสือของชื่อหม่ากวาง แต่ไม่มีงานที่เกี่ยวกับสถาบันต่าง ๆ ซึ่งต้องพึ่งพาอาศัยความสับสนเนื่องทางประวัติศาสตร์จึงจะเข้าใจได้เลย ไม่เป็นการเหมาะหรือที่บัณฑิตในสมัยเราควรจะหันไปสนใจปัญหานี้ให้เต็มที่?

บทนำเรื่องการสำรวจภาษีที่ดิน

การที่หม่าตวนหลิน (Ma Tuan-lin) ได้สำรวจประเพณีต่าง ๆ ของจีนอย่างกว้างขวางเริ่มต้นด้วยการศึกษาะบบการเก็บภาษีที่ดินตามยุคต่าง ๆ เรื่อยมานั้นเป็นดังว่าจะเน้นถึงความสำคัญอันเป็นพื้นฐานของที่ดินและภาษีในชีวิตของชาวจีน ทักษะทางด้านประวัติศาสตร์ของท่านเป็นแบบขงจื๊อ

๖๐๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ในกรณีที่ว่าท่านถือว่าสังคมระบบเจ้าขุนมูลนายสมัยโบราณนั้นเป็นอุดมคติ และถือว่าประเพณีที่เป็นผลติดตามาทั้งหมดนั้นไม่ถูกต้อง อย่างไรก็ตามก็ทำได้ศึกษาประวัติศาสตร์พอที่จะทราบสาเหตุการณ์ต่าง ๆ นับตั้งแต่สมัยราชวงศ์โจวได้เปลี่ยนแปลงเรื่อยมาอย่างไรบ้าง และได้เห็นนักปฏิรูปที่เป็นพวกยึดมั่นในอุดมคติต้องผิผัดหวัดในการที่จะทำให้ท่านตระหนักใจว่า การทำงานร่วมกับสถาบันต่าง ๆ ที่มีอยู่นั้นดีกว่าพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงสถาบันเหล่านั้นอย่างสิ้นเชิง

(จาก เหวินเจียนกู่เงา, บทนำของผู้แต่ง, ๓๐-๔๑)

กษัตริย์ในสมัยโบราณมิได้ทรงถือว่าราชอาณาจักรนั้นเป็นสมบัติส่วนพระองค์เลย เพราะฉะนั้นแผ่นดินของโฮรสสวรรค์จึงมี ๑,๐๐๐ ตารางลี้ ส่วนของกงและโหวนั้นมี ๑๐๐ ตารางลี้ ป้อมมี ๗๐ ตารางลี้ หนันมี ๕๐ ตารางลี้ และภายในเนื้อที่เป็นเขตแดนขององค์จักรพรรดินั้น พวกเสนาบดีและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จะได้รับพระราชทานที่ดินและหมู่บ้านทั้งหลาย ซึ่งจากที่ดินและหมู่บ้านนี้แหละที่ทำให้พวกเสนาบดีและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มีรายได้ขึ้นมา เสนาบดีและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่แต่ละคนจะมีที่ดินเป็นของตนเอง และจะต้องมีความรับผิดชอบต่อบุคคลที่อยู่ในที่ดินของตนด้วย และที่ดินนั้นจะตกทอดมายังบุตรหลานต่อไป เขาจะต้องถือปัญหาเกี่ยวกับความมีปัญญุดมสมบูรณ์ของที่ดินและความอุดมสมบูรณ์หรือความต้องการของชาวนาว่าเป็นเรื่องในครอบครัวของเขาโดยตรง เขาจะต้องสอบสวนเรื่องความเดือดร้อนต่าง ๆ และตรวจตราสิ่งทั้งหลายด้วยตนเอง จึงทำให้ไม่มีช่องทางที่จะทำผิดหรือหลอกลวงได้เลย ดังนั้นในตอนนี้นี่ที่ดินทั้งหมดจึงตกอยู่ภายใต้อำนาจการตัดสินใจของพวกข้าราชการ และประชาชนก็จะต้องให้ความสนับสนุนแก่ข้าราชการด้วย พวกชาวนาที่ได้ที่ดินมาจากข้าราชการนั้นจะดำรงชีพอยู่ด้วยลำแข้งของตนเอง และจะต้องจ่ายเครื่องบรรณาการในการที่พวกชาวนาทำงานเพื่ออุปถัมภ์บำรุงเลี้ยงบิดามารดา ภรรยาและครอบครัวนั้นจะต้องทำด้วยความรัก ความเมตตาเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นเหตุทำให้ไม่มีใครมั่งมีจนเกินไปและยากจนเกินไปเลย นี่เป็นระบบของสามราชวงศ์

กษัตริย์ในสมัยราชวงศ์ฉินเป็นพวกแรกๆ ที่เห็นว่าที่ดินทั้งหมดเป็นสมบัติของพระองค์ และทรงใช้อำนาจทั้งปวงด้วยพระองค์เอง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งนายทะเบียนประจำหมู่บ้านมักจะถูกโยกย้ายบ่อย ๆ ดังนั้น พวกนายทะเบียนทั้งหลายจึงถือว่าที่ดิน ณ หมู่บ้านที่ตนอยู่นั้นไม่เป็นอะไรยิ่งไปกว่าที่อยู่อาศัยชั่วคราวเลย ดังนั้นข้อที่เจ้าพนักงานทะเบียนจะดีหรือฉลาดจึงไม่ใช่เรื่องที่จะต้องพูดถึงเลย เป็นไปไม่ได้ที่พวกเขาจะทราบสถานการณ์ต่าง ๆ ในหมู่บ้านและตำบลต่าง ๆ ที่เขาทำงานอยู่อย่างละเอียดลออ การแต่งตั้งและช่วงเวลาที่จะดำรงตำแหน่งอยู่ของพวกเจ้าพนักงานทะเบียนท้องถิ่นเหล่านี้จึงขึ้นอยู่กับกาจำกัดเวลาการปฏิบัติงานที่ทุจริตชั่วร้ายในส่วนที่เกี่ยวกับการโอนและถือกรรมสิทธิ์ที่ดินจึงมีพอกพูนมากขึ้นไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้นนับตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฉินและราชวงศ์ฮั่นเป็นต้นมา ข้าราชการก็ไม่มีอำนาจในอันที่จะให้ที่ดินอีกต่อไป และในที่สุดก็เป็นธรรมดาที่ดินทั้งปวงได้กลายมาเป็นสมบัติส่วนตัวของสามัญชนไป แม้ว่าจะมีช่องโหว่อย่างเช่นสมัยไท่ห่อ (T'ai-ho) แห่งราชวงศ์วุย

การฟื้นฟูลัทธิขงจื๊อในสมัยราชวงศ์ซ่ง

๖๐๓

(พ.ศ. ๗๗๐-๗๗๕) หรือสมัยเจินกวน (Chen-kuan) แห่งราชวงศ์ถัง (พ.ศ. ๑๑๗๐-๑๑๗๖) ในคราวที่ได้พยายามหันกลับไปใช้ระบบสามราชวงศ์อีก ก่อนหน้านั้นไม่นานนักที่การปฏิรูปของท่านเหล่านั้นไม่สัมฤทธิ์ผล ข้อนี้เป็นเพราะว่า เมื่อปราศจากการฟื้นฟูลัทธิเจ้าขุนมูลนายขึ้นมาแล้ว ก็เป็นไปไม่ได้ในการที่จะฟื้นฟูเอาระบบบ่อ-นากลับมาใช้

ในสมัยโบราณสมัยสามราชวงศ์นั้นโอรสสวรรค์ไม่สามารถถือเอาจักรวรรดิทั้งหมดเป็นสมบัติส่วนพระองค์ได้ แต่ราชวงศ์จินได้ทรงยกเลิกระบบเจ้าขุนมูลนายและทรงถือว่าจักรวรรดิทั้งปวงเป็นทรัพย์สินสมบัติของคนคนเดียวเป็นครั้งแรก สามัญชนไม่อาจอ้างเอาผลผลิตที่เกิดจากที่ดินว่าเป็นสมบัติส่วนตัวได้ แต่ราชวงศ์จินได้ยกเลิกระบบบ่อ-นา และเป็นครั้งแรกที่ทรงอนุญาตให้ประชาชนมีสิทธิในผลผลิตที่เกิดในที่ดินของตนได้ ดังนั้นสิ่งที่ราชวงศ์จินได้เคยประทานให้กับพวกเจ้าขุนมูลนายพระองค์ก็เอากลับคืนหมดและสิ่งที่ราชวงศ์จินได้เคยเอามาจากประชาชน พระองค์ก็ทรงคืนให้ แต่กระบวนการนี้ได้นำการไปเป็นระยะเวลาอันยาวนานจนกระทั่งยากเกินไปที่จะหันกลับไปหาวิถีทางเก่า ๆ ได้ ถ้าหากเขาพยายามรื้อฟื้นระบบเจ้าขุนมูลนายให้กลับมีชีวิตชีวาขึ้นมาอีก ก็คงจะหมายความว่าถึงการแบ่งและการจัดสรรที่ดินอีก และนี่จะเป็นนิมิตแห่งความยุ่งยากและการต่อสู้กันต่อไป ถ้าหากว่าเขาพยายามรื้อฟื้นเอาระบบบ่อ-นากลับมาใช้อีก ก็เท่ากับเป็นการเชื่อเชิญเอาความเศร้าและความขมขื่นกลับมาอีก นี่คือเหตุผลที่ทฤษฎีต่าง ๆ ของพวกบัณฑิตผู้แนะให้มีการฟื้นฟูสิ่งเหล่านั้นขึ้นมาอีกไม่ลุล่วงเอามาใช้การได้

ระบบการเก็บภาษีการถือกรรมสิทธิ์ที่ดินของประชาชน แต่ไม่จำกัดขนาดการถือที่ดินนั้นได้เริ่มมาตั้งแต่ชางหยาง (Shang Yang : ลี้นพระชนม์ พ.ศ. ๒๐๕) ระบบการเก็บภาษีที่ดินที่ประชาชนครอบครองอยู่ แต่มิได้พิจารณาว่าผู้ครอบครองที่ดินนั้นเป็นผู้ใหญ่หรือเด็กได้เริ่มมาตั้งแต่สมัยหยางเยียน (Yang Yen : ลี้นพระชนม์ พ.ศ. ๑๓๒๔) ดังนั้นชางหยางจึงเป็นผู้รับผิดชอบต่อการยกเลิกระบบบ่อ-นาที่วิเศษของสามราชวงศ์ และหยางเยียนต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อการเลิกใช้ระบบภาษีที่ดินของราชวงศ์ถังตอนต้น พวกบัณฑิตได้วิพากษ์วิจารณ์การที่บุคคลทั้งสองนี้ได้ทำการเปลี่ยนแปลงไว้มากมายทีเดียว แต่ทว่าการบริหารในสมัยต่อ ๆ มาเขาทั้งหมดเห็นว่ามีคามจำเป็นที่จะต้องดำเนินการตามระบบนี้ ถ้าหากว่าพวกเขาพยายามเปลี่ยนไปใช้วิถีทางเก่า ๆ อีก พวกเขาก็เห็นว่าจะเป็นการตรงข้ามทีเดียว คือจะลงท้ายด้วยความยากลำบากและความยุ่งยากมากยิ่งขึ้นไปอีกกว่าเดิม และทั้งประเทศชาติและประชาชนต่างก็จะต้องได้รับความเดือดร้อนทั้งคู่ นี่ก็เป็นเพราะว่าสิ่งทั้งหลายที่เหมาะสมกับอดีตและสิ่งทั้งหลายที่เหมาะสมกับปัจจุบันนั้นแตกต่างกัน ดังนั้นข้าพเจ้าจึงได้อุทิศการสำรวจตอนแรก ๆ ให้กับเรื่องภาษีที่ดิน นับตั้งแต่การพัฒนาระบบภาษีที่ดินยุคต่าง ๆ เรื่อย ๆ มา และเพิ่มการศึกษาเรื่องการควบคุมน้ำและศึกษาเรื่องการทหารและที่ดินของรัฐบาลรวมเป็น ๗ บทด้วยกัน

๖๐๔

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ชื่อหม่ากวาง

การอภิปรายเรื่องราววงศ์ที่ถูกต้องตามกฎหมาย

นับตั้งแต่สมัยแรก ๆ มาทีเดียว ชาวจีนถือว่าประเทศของตนเป็นหน่วยเดียวที่รวมเข้าด้วยกัน โดยอาศัยระบบชนบประเพณีและทำที่ทางด้านศีลธรรมอย่างกว้างขวางซึ่งเป็นสามัญสำหรับประชากรทั้งปวง และมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายกลางเป็นผู้ปกครองอย่างสมบูรณ์ นั่นคือองค์จักรพรรดิและราชสำนัก ในฐานะที่บุคคลในสมัยราชวงศ์สูงสำรวจเรื่องอดีตของตน พวกเขาจึงไม่สามารถปฏิเสธความมีอยู่แห่งยุคทั้งสามในประวัติศาสตร์จีน ในเมื่อสถานการณ์ตามอุดมคตินี้ยังไม่บรรลุผลคือ : ศักราชฤดูวสันต์และฤดูสารท กับรัฐที่ตกอยู่ในสถานะสงครามสมัยราชวงศ์โจวตอนหลัง ๆ ยุคหกราชวงศ์ในระหว่างราชวงศ์ฮั่นกับราชวงศ์ถัง และยุคห้าราชวงศ์ในระหว่างราชวงศ์ถังกับราชวงศ์ซ่ง ในระหว่างยุคต่าง ๆ เหล่านี้ ประเทศจีนได้ถูกแบ่งแยกออกเป็นแคว้นเล็กแคว้นน้อยมากมาย บางแคว้นก็มีพวกป่าเถื่อนปกครอง บางแคว้นก็มีพวกกึ่งป่าเถื่อนปกครอง แต่ละแคว้นก็ต่อสู้ดิ้นรนเพื่อการดำรงอยู่และพยายามที่จะเป็นใหญ่ในจักรวรรดิ ในเวลาเช่นนั้น ก็มีจักรพรรดิหนึ่งซึ่งเป็นจักรพรรดิเพียงในนามเท่านั้น โดยมีได้ทรงปกครองจักรวรรดิจริง ๆ เลย พวกเสนาบดีและพวกแม่ทัพนายกองทั้งหลายที่ใช้อำนาจเกินกว่าฐานะของตนทำการชิงราชสมบัติ ปลงพระชนม์ กล่าวโทษกัน และทำให้ราชวงศ์ต้องเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

นักประวัติศาสตร์จีนเมื่อเขียนประวัติศาสตร์ถึงยุคเหล่านั้น ต้องเผชิญกับปัญหาที่หนัก ๆ คือ ปัญหาว่า : จะถือว่าผู้ที่มีเครื่องราชกกุธภัณฑ์หรือผู้มีอำนาจจริง ๆ เป็นกษัตริย์แน่? จะถือว่าผู้ที่รวบรวมเอาแคว้นต่าง ๆ หลายแคว้นไว้ในอำนาจได้เป็นราชวงศ์ที่ถูกต้องตามกฎหมายโดยไม่คำนึงถึงราชวงศ์อื่น ๆ เลยกระนั้นหรือ? อนึ่ง เมื่อห้าหรือหกแคว้นอยู่ร่วมกันในฐานะเป็นจักรวรรดิโบราณ แคว้นไหนจะเป็นประเทศจีนที่แท้จริง นักประวัติศาสตร์สมัยราชวงศ์สูงมีความเข้าใจต่างกันเล็กน้อย ในการคำนึงถึงการปฏิบัติอย่างสมบูรณ์แบบต่อราชวงศ์ทั้งหลายเฉพาะเป็นราชวงศ์ ๆ ไป แต่ทว่าพวกเขาเกือบจะมีความเห็นพ้องกันเป็นเอกฉันท์ในสองจุดด้วยกัน คือ : ทฤษฎีเกี่ยวกับการสืบราชวงศ์ของราชวงศ์ฮั่น ซึ่งถือเอาจากฮวด ๕ เป็นหลักนั้นหาแก่นสารอะไรมิได้ และเป็นเรื่องที่ผิดและไม่มีคุณประโยชน์ใด ๆ ในการเขียนประวัติศาสตร์ที่แท้จริงเลย การปฏิบัติเกี่ยวกับราชวงศ์ต่าง ๆ จะต้องขึ้นอยู่กับการยอมรับความจริงทางประวัติศาสตร์อย่างจริงจัง นั่นคือไม่ว่าเขาจะเห็นชอบด้วยกับวิถีทางที่ราชวงศ์นั้นขึ้นมามีอำนาจหรือไม่ก็ตาม แต่เขาจะไม่สามารถละเลยหรือทำตำแหน่งเล็ก ๆ ให้ถูกต้องตามระเบียบได้เลย ตรงข้าม โดยไม่คำนึงถึงว่าการอ้างการสืบสันตติวงศ์จะถูกต้องหรือยุติธรรมหรือไม่ ถ้าหากว่าราชวงศ์ยังคงอ่อนแอและไม่มีประสิทธิภาพและไม่สามารถรวมประเทศจีนให้เป็นปึกแผ่นได้ ก็ไม่อาจถือว่าฐานะเท่าเทียมกับราชวงศ์ที่มีอยู่ เพราะฉะนั้นสำหรับยุคที่ขาดเอกภาพทางการเมือง บ่อยทีเดียวที่มักจะไม่มีเพียงแคว้นเดียวที่อาจถือว่าเป็นรัฐที่ถูกต้องมากกว่ารัฐอื่น ๆ

การฟื้นฟูลัทธิขงจื๊อในสมัยราชวงศ์ซ่ง

๖๐๕

นักประวัติศาสตร์สมัยราชวงศ์ซ่ง ไม่เคยปฏิเสธว่าหน้าที่ของประวัติศาสตร์ในตอนแรก ๆ นั้นเป็นเชิงแนะนำสั่งสอน พวกนักประวัติศาสตร์เหล่านี้คงคล้าย ๆ นักประวัติศาสตร์ในสมัยราชวงศ์ตัน ๆ ที่คงถือ **คัมภีร์บันทึกเหตุการณ์คุณสันต์และคุณสารท** ของขงจื๊อเป็นแบบอย่างที่สูงที่สุดสำหรับการเขียนประวัติศาสตร์และยืนยันกันว่า **คัมภีร์บันทึกเหตุการณ์คุณสันต์และคุณสารท** ซึ่งเขียนขึ้นในระหว่างยุคที่ชาตเอกภพยุคหนึ่งนั้นได้สอนบทเรียนไว้อย่างย่อ ๆ เพราะหนังสือนี้ได้ยอมรับและบันทึกความจริงไว้ตามความเป็นจริง ถ้าหากนักประวัติศาสตร์จะเพียงเจริญรอยตามแบบอย่างของขงจื๊อ และถ่ายทอดความจริงแห่งประวัติศาสตร์อย่างจริงจังและด้วยความระมัดระวังแล้ว การนำเอาเรื่องที่เป็นเชิงสั่งสอนเข้ามาก็คงจะแจ่มแจ้ง โดยไม่ต้องยัดเยียดให้เลย

(จาก จี๋จื่อถุนเจี้ยน, SPTK ed., ๖๔ : ๗๖-๘๖)

ชื่อหมากวางทาสของพระองค์สังเกตเห็นว่า : ข้าพเจ้าเป็นผู้ประทานกำเนิดแก่มหาชน แต่ทว่ามิเงื่อนไขหลายอย่างที่ทำให้เขาไม่สามารถปกครองตนเองได้ ดังนั้นเขาจึงต้องมีกษัตริย์เป็นผู้ปกครองเขา ใครก็ตามที่สามารถป้องกันความรุนแรงและจัดความลำบากของประชาชนให้หมดไป ซึ่งจะทำให้ชีวิตของพวกเขาได้รับความพิทักษ์รักษา ใครก็ตามที่สามารถให้รางวัลคนดีและลงโทษคนชั่วซึ่งจะเป็นเหตุให้หลีกเลี่ยงความหายนะได้ บุคคลเช่นนี้แหละที่เราอาจเรียกว่า **ผู้ปกครอง** ได้ ดังนั้นก่อนสมัยสามราชวงศ์พวกเจ้าขุนมูลนายทั้งหลายจึงมีแว่นแคว้นต่าง ๆ จนนับจำนวนไม่ถ้วน และใครก็ตามที่มีผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาและเป็นเจ้าของแท่นบูชาที่จะทำให้ที่ดินมีบุญอันโอชะและมีพืชผลได้ก็ได้นามว่า **ผู้ปกครองแว่นแคว้น** แต่ผู้ที่รวบรวมแว่นแคว้นนับจำนวนไม่ถ้วนเหล่านี้เข้าด้วยกันได้ และได้ตั้งกฎหมายขึ้นมาและออกคำสั่งที่ไม่มีใครกล้าฝ่าฝืน เรียกกันว่า **กษัตริย์** เมื่ออำนาจของกษัตริย์เสื่อมลง ก็มีผู้ปกครองแว่นแคว้นที่เข้มแข็งหลายองค์สามารถเป็นผู้นำเจ้าครองนครอื่น ๆ และบังคับให้เจ้าครองนครเหล่านั้นนับถือว่าตนเป็นโอรสสวรรค์ได้ อย่างนี้เรียกว่า **“เจ้าเหนือหัว”** ดังนั้น นับตั้งแต่สมัยโบราณมา จึงได้เคยมีตัวอย่างมากมายที่เมื่อคราวที่โลกตกอยู่ในความหาวะเบียบบมิได้ และเจ้าครองนครทั้งหลายต่างก็ต่อสู้กันเพื่อชิงอำนาจ และก็ไม่มีการยึดอยู่เป็นเวลาหลายชั่วอายุคนทีเดียว

หลังจากที่จักรพรรดิฉิน (Ch'in) ได้เผาหนังสือและฝังพวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อทั้งเป็นแล้วราชวงศ์ฮั่นก็เกิดขึ้น และในตอนนี้แหละพวกบัณฑิตเริ่มพรรณนาทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับวิธีสร้างธาตุทั้งห้าขึ้นมาและการเอาชนะกันและกันซึ่งตามธาตุนี้ราชวงศ์ฉินก็เป็นราชวงศ์ “ที่สอดเข้ามา” ในระหว่างกษัตริย์ของธาตุไม้ (โจว) และธาตุไฟ (ฮั่น) ปกครองประเทศโดย “เจ้าเหนือหัว” หาใช่โดยกษัตริย์ที่แท้จริงไม่ ดังนั้นจึงได้เริ่มทฤษฎีว่าด้วยราชวงศ์ที่ถูกต้องตามกฎหมายและราชวงศ์ที่สอดเข้ามาในระหว่างขึ้น

หลังจากที่ราชวงศ์ฮั่นหมดอำนาจแล้ว ก็มีก๊กทั้งสามปกครองพร้อม ๆ กันคล้ายๆ ของ

๖๐๖

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

ชาวยุทธ์ที่มีสามชื่อนั้น เมื่อราชวงศ์จิ้นหมดอำนาจที่จะครอบครองจักรวรรดิแล้วก็มีพวกป่าเถื่อนห้าพวกหนุนเนื่องกันเข้ามา นับตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ่งและราชวงศ์หยูทางภาคเหนือเป็นต้นมา ภาคเหนือและภาคใต้ได้ถูกแบ่งออกไปตามวิถีทางการเมือง แต่ละภาคมีประวัติราชวงศ์ของตนเอง ซึ่งถูกดูหมิ่นราชวงศ์อื่น ๆ พวกทางใต้เรียกพวกทางเหนือว่า “ทาสผู้มีผมเป็นปม” พวกทางเหนือเรียกพวกทางใต้ว่า “พวกป่าเถื่อนที่อยู่เกาะ” เมื่อจูฉวนจุง (Chu Ch'üan-chung) สืบราชสมบัติต่อจากราชวงศ์ถัง จักรวรรดิก็แตกแยกเป็นแคว้นเล็กแคว้นน้อยอีก แต่เมื่อเผ่าจูเหย (Chu-yeh) เข้ามาสู่แคว้นเปี่ยน (Pien) และคว่าจูฉวนจุงลงได้แล้ว พวกจูเหยก็เปรียบจูฉวนจุงเหมือนกับผู้แย่งราชบัลลังก์สมัยโบราณคือหยี (Yi) กับหวางมั่ง (Wang Mang) และยกเลิกพงศาวดารเกี่ยวกับราชวงศ์ของจูฉวนจุงเสียทั้งหมด ทั้งหมดนี้เป็นตัวอย่างแห่งการใช้ถ้อยคำที่มีอคติโดยถือเอาผลประโยชน์ส่วนบุคคลเป็นหลักและหาได้เป็นตัวแทนความคิดเห็นที่ถ่องแท้และยุติธรรมไม่

ทาสของพระองค์ซึ่งเป็นคนโง่เขลาไม่มีคุณสมบัติที่จะทราบอะไรที่เกี่ยวกับราชวงศ์ที่ถูกต้องตามกฎหมายและสอดเข้ามาในระหว่างสมัยก่อน ๆ นั้นเลย แต่เขาก็กล่าวพอที่จะพิจารณาว่า แม้ว่าผู้ปกครองทั้งหลายจะได้รับนามว่าไอรสสวรรค์ก็หาไม่มีความจริงใด ๆ อยู่เบื้องหลังเขาไม่ นอกเสียจากว่าเขาจะสามารถรวมแคว้นแคว้นทั้งเก้าให้มาอยู่ภายใต้การปกครองเดียวกันเท่านั้น แม้ว่าเราอาจสร้างความแตกต่างกันได้โดยอาศัยหลักความจริงที่ว่า ราชวงศ์หนึ่งเป็นจีนและอีกราชวงศ์หนึ่งเป็นต่างดาว ราชวงศ์หนึ่งมีความเมตตากรุณาต่อกับอีกราชวงศ์หนึ่งเป็นทรราชย์ หรือว่าราชวงศ์ทั้งหลายมีขนาดและอำนาจแตกต่างกันเป็นฐานก็ตาม แต่ทว่าโดยแก่นแท้แล้ว ราชวงศ์เหล่านั้นก็เป็นอย่างเดียวกันกับรัฐเจ้าครองนครต่าง ๆ ในสมัยโบราณนั่นเอง เราจะยกย่องแคว้นหนึ่งให้เป็นเด่นเหนือแคว้นอื่น ๆ และเรียกว่าเป็นรัฐที่สืบเนื่องมาโดยชอบด้วยกฎหมาย และพิจารณาเห็นรัฐที่เหลือทั้งหมดเป็นรัฐที่ไม่ชอบธรรมและเป็นผู้ชิงราชสมบัติได้อย่างไร?

เราจะพิจารณาว่ารัฐที่ได้รับราชบัลลังก์มาจากพระหัตถ์ของบรรพบุรุษโดยตรงว่าเป็นรัฐชอบด้วยกฎหมายกระนั้นหรือ? แล้วเฉิน (Ch'en) ได้รับราชบัลลังก์มาจากใครเล่า และหยูภาคเหนือได้รับราชบัลลังก์มาจากใครเล่า? เราควรพิจารณาเห็นว่ารัฐที่ครอบครองดินแดนส่วนต่าง ๆ ของจีนได้เป็นรัฐที่ชอบด้วยกฎหมายกระนั้นหรือ? แล้วเราก็จะต้องยอมรับการปกครองของบรรดาตระกูลพวกป่าเถื่อน คือ ตระกูล หลิว (Liu) ชื่อ (Shih) มู่หรง (Mu-Jung) ฟู่ (Fu) เอี้ยว (Yao) และฮ้อเหลียน (Ho-lien) (สมัยห้าราชวงศ์) ตระกูลทั้งหลายทั้งปวงนี้ได้ปกครองเขตแดนซึ่งเคยเป็นดินแดนในปกครองของจักรพรรดิทั้งห้าและกษัตริย์ทั้งสามในสมัยโบราณมาแล้ว หรือว่าบางทีเราจะทำบรรทัดฐานแห่งความถูกต้องตามกฎหมายให้เป็นวิถีทางต่าง ๆ ที่ชอบธรรม? แต่รัฐแม้จะเล็กที่สุดบางทีก็มีกษัตริย์ที่ดี แต่ทว่าในคราวที่สามราชวงศ์กำลังเสื่อมนั้นเป็นเวลาที่มีกษัตริย์ที่ไม่ตั้งอยู่ในธรรมจริง ๆ ดังนั้นนับตั้งแต่สมัยโบราณมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ทฤษฎีว่าด้วยราชวงศ์ที่ชอบด้วยกฎหมายเหล่านี้ไม่เคยมีตรรกศาสตร์สักอย่างทีพอที่จะบังคับคนทั้งหลายให้ยอมรับตนโดยไม่มีปัญหาเลย

การฟื้นฟูจิตใจในสมัยราชวงศ์ซ่ง

๖๐๗

บัดนี้ในคำบรรยายของทาสของพระองค์นั้น เขาได้แสวงหาร่องรอยความเจริญรุ่งเรือง และความเสื่อมของรัฐต่าง ๆ และทำให้กาลเวลาที่ประชาชนมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน และมีความทุกข์แจ่มชัดขึ้น ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านสามารถเลือกสิ่งที่ดีและสิ่งที่ชั่ว เลือกสิ่งที่เป็นประโยชน์ และไม่เป็นประโยชน์ให้ตัวเองได้ และเพื่อเป็นการเร่งเร้าใจและเตือนตัวเองได้ เขาไม่มีความตั้งใจที่จะตั้งมาตรฐานขึ้นเพื่อยกย่องและกล่าวโทษในลักษณะการแห่ง **คัมภีร์บันทึกเหตุการณ์ฤดูวสันต์ และฤดูสารท** ซึ่งจะสามารถทำให้ยุคที่ชาตระเบียบบนันหันกลับมาสู่วิถีทางที่ถูกต้องยุติธรรมเลย

ทาสของพระองค์มิได้ทักท้วงเอาว่าเป็นผู้รู้อะไรต่ออะไรเกี่ยวกับความแตกต่างกันอย่างชัดเจนแห่งราชวงศ์ที่ถูกต้องตามกฎหมาย และราชวงศ์ที่สอดเข้ามาในระหว่างเลย แต่ทว่าปฏิบัติต่อแต่ละแวนแคว้นตามความสัมฤทธิ์ผลที่แท้จริง ราชวงศ์โจว ฉิน ยัน จิ้น สย และถึง แต่ละราชวงศ์ได้ผลิตกันรวมแวนแคว้นทั้งเก้าเข้าเป็นปึกแผ่นและถ่ายทอดการสืบราชบัลลังก์ไปยังผู้สืบสายโลหิต และแม้ว่าผู้สืบสายโลหิตของราชวงศ์เหล่านั้นจะอ่อนแอลงตามกาลเวลาและถูกบีบบังคับให้ย้ายเมืองหลวงไป พวกเขาก็กังรับภาระงานของบรรพบุรุษของตนอยู่ คงสืบสายโลหิตต่อไปและหวังที่จะกลับคืนมาสู่อำนาจอีก ผู้ที่ผู้ปกครองประเทศทั้งหลายต้องต่อสู้เพื่อแย่งชิงอำนาจด้วยนั้น เดิมก็เคยเป็นบุคคลที่อยู่ในปกครองของพระองค์มาก่อนทั้งนั้น เพราะฉะนั้นทาสของพระองค์จึงได้ปฏิบัติต่อผู้ปกครองประเทศเหล่านั้นด้วยความเคารพทุกอย่างตามฐานะที่เป็นโอรสสวรรค์ รัฐอื่น ๆ ทั้งปวงซึ่งมีอาณาเขตและคุณธรรมพหุทัตเทียมกันและไม่สามารถเอาชนะกันและกันได้ และผู้ที่ใช้บรรดาศักดิ์อย่างเดียวกันและมีได้ดำรงอยู่ในด้านสัมพันธ์ภพพันธุ์ผู้ปกครองประเทศกับผู้อยู่ใต้ปกครอง ก็ได้รับการปฏิบัติอย่างเดียวกับรัฐเจ้าครองนครในสมัยโบราณ ได้รับการปฏิบัติทัตเทียมกันและโดยปราศจากฉันทาคติ วิถีทางนี้ดูเหมือนจะหลีกเลี่ยงการละเมิดความจริงและเห็นพ้องกับการปฏิบัติที่ยุติธรรมที่สุด

อย่างไรก็ตามสำหรับเวลาที่จักรวรรดิแตกแยกกันนั้น จำเป็นที่จะต้องมีพงศาวดารที่คลุมหมดเพื่อทำให้เห็นความแตกต่างแห่งผลของเหตุการณ์ทั้งหลาย ราชวงศ์ฉินได้ถ่ายทอดอำนาจการปกครองไปยังราชวงศ์วุย และราชวงศ์ฉินก็ได้รับอำนาจการปกครองไปจากราชวงศ์วุยอีกทอดหนึ่ง ราชวงศ์ฉินผ่านไปให้ราชวงศ์ซ่งแล้วก็ถึงราชวงศ์ฉิน (Ch'en) จากราชวงศ์ฉินก็ถึงราชวงศ์สย ราชวงศ์ซ่งได้ผ่านไปให้ราชวงศ์เหลียงสมัยหลังและก็ถ่ายทอดลงมาถึงราชวงศ์โจวสมัยหลัง และราชวงศ์ซ่งที่ยิ่งใหญ่ของเราก็ได้รับถ่ายทอดมาจากราชวงศ์โจวสมัยหลังอีกทอดหนึ่ง เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องเอาบรรดาศักดิ์ของราชวงศ์เหล่านี้มาใช้ในการเขียนพงศาวดารเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแคว้นต่าง ๆ ทั้งปวง แต่ก็มีได้หมายความว่ารัฐหนึ่งได้รับการยกย่องและอีกรัฐหนึ่งได้รับการเหยียดหยาม หรือว่าดังนี้จะให้มีความแตกต่างกันอย่างเด่นชัดระหว่างราชวงศ์ที่ขอบด้วยกฎหมายหรือราชวงศ์ที่สอดเข้ามาขัดจังหวะเลย

๖๐๘

ป๋อเกิดลัทธิประเพณีจีน

จูสี

กฎทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับการเขียนเค้าโครงและการย่อเรื่องกระเจกเงาทั่วไป (ถ่วงเขียนก้งมู)

ข้อความข้างล่างนี้เลือกคัดมาจากบัญชีหลักการทั่วไป (พื้นหลี่) ซึ่งจูสี (Chu Hsi) ได้ร่างเป็นกฎเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อแนะนำลูกศิษย์ทั้งหลายของท่านในการรวบรวมการย่อเรื่อง “กระเจกเงาทั่วไป” จูสีตระหนักใจในการวางกฎเกณฑ์เหล่านี้ ว่าโดยอาศัยการใช้คำอย่างระมัดระวังและการรายงานความจริงทางประวัติศาสตร์ที่ถูกต้องเท่านั้นที่จะทำให้สามารถเสนอบทเรียนทางด้านศีลธรรมในอดีตถวายแก่ไตรียได้อย่างแจ่มแจ้งและสามารถโน้มน้าวพระทัยพระองค์ได้

(จาก จีย่วนเคาติงถ่วงเขียนก้งมู, บทนำ)

ราชวงศ์ที่ชอบธรรมคือราชวงศ์โจว ราชวงศ์ฉิน ราชวงศ์ฮั่น ราชวงศ์จิ้น ราชวงศ์สุย และราชวงศ์ถัง รัฐเจ้าครองนครก็คือรัฐที่ราชวงศ์ที่ชอบธรรมได้ทรงมอบหมายให้ปกครอง ผู้ที่ชิงราชสมบัติก็คือผู้ที่ชิงราชบัลลังก์นั่นเอง เป็นผู้เข้าไปแทรกแซงการสืบสันตติวงศ์ที่ชอบธรรม และไม่ถ่ายทอดอำนาจการปกครองไปยังรัชทายาท ยุคที่ไม่มีราชสืบลายที่ชอบธรรมปรากฏในระหว่างสมัยราชวงศ์โจวกับราชวงศ์ฉิน ระหว่างราชวงศ์ฉินกับราชวงศ์ฮั่น ระหว่างราชวงศ์ฮั่นกับราชวงศ์จิ้น ระหว่างราชวงศ์จิ้นกับราชวงศ์สุย ระหว่างราชวงศ์สุยกับราชวงศ์ถัง และในสมัยราชวงศ์ทั้งห้า

ผู้ปกครองประเทศแห่งราชวงศ์ที่ชอบธรรม คือ : ผู้ปกครองประเทศในราชวงศ์โจว เรียกว่า “กษัตริย์” ผู้ปกครองประเทศในราชวงศ์ฉิน ราชวงศ์ฮั่นและหลังจากนั้นมาเรียกว่า “จักรพรรดิ” ผู้ปกครองแคว้นแคว้นระบบเจ้าครองนคร คือ เจ้าครองนครสมัยราชวงศ์โจวใช้อำนาจได้โดยอาศัยแคว้นตำแหน่งเจ้าครองนครและชื่อผู้ที่แย่งชิงตำแหน่งกษัตริย์ไปได้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก็เรียกกันว่า “คนนั้น ๆ” ผู้เป็นผู้ “ปกครองแคว้นนั้น ๆ ไป” นับตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นเป็นต้นมาพวกที่แย่งชิงราชสมบัติได้ก็เรียกกันว่า “คนนั้น ๆ” ผู้เป็นกษัตริย์แห่งแคว้นนั้น ๆ ผู้ที่แย่งชิงตำแหน่งจักรพรรดิได้ก็เรียกกันว่า “คนนั้น ๆ” ผู้เป็นเจ้า (lord) แห่งแคว้นนั้น ๆ ผู้ที่ทำการปฏิวัติและชิงราชบัลลังก์แห่งราชวงศ์ที่ชอบด้วยกฎหมาย ก็เรียกเฉพาะเพียงชื่อเท่านั้น

ราชวงศ์ที่ชอบด้วยกฎหมายที่ขึ้นครองราชบัลลังก์ คือ : เมื่อกษัตริย์ราชวงศ์โจวทรงมอบราชสมบัติให้กับรัชทายาทของพระองค์นั้นเขียนไว้ว่า : “โอรสองค์นั้น ๆ ของพระองค์จะได้รับราชสมบัติ” และบันทึกไว้ว่า แล้วบุคคลที่จะเป็นกษัตริย์พระนามอย่างนั้น ๆ เมื่อการสืบสันตติวงศ์เป็นไปตามปกติธรรมดา ก็เขียนไว้ว่า “บุคคลชื่อนั้น ๆ ได้สืบราชสมบัติ” เมื่อใครก็ตามตั้งรัฐขึ้นมาแล้วตั้งตัวเองเป็นผู้ปกครอง ก็เขียนไว้ว่า : “บุคคลชื่อนั้น ๆ ได้ตั้งตัวเองเป็นกษัตริย์พระนามอย่างนั้น ๆ” เมื่อใครสักคนหนึ่งตั้งตัวเองขึ้นมา ก็เขียนไว้ว่า “บุคคลชื่อนั้น ๆ ได้รับการยกย่องอย่างนั้น ๆ ด้วยการได้

การฟื้นฟูจิตใจในสมัยราชวงศ์ถัง

๖๐๙

รับพระนามอย่างนั้น ๆ” เมื่อใครสักคนหนึ่งซึ่งรัฐหนึ่งได้และเริ่มทำตัวเป็นจักรพรรดิ ก็เขียนไว้ว่า “(ยศ ตระกูล และชื่อส่วนบุคคล) อย่างนั้น ๆ ได้ตั้งตัวเองเป็นองค์จักรพรรดิ” เมื่อการปกครองแคว้นแคว้นได้ ถูกถ่ายทอดไปยังพี่น้องชายของผู้ปกครองแคว้นแคว้น นี้เรียกว่าเป็น “การเวนราชสมบัติ” (transmission) แต่เมื่อถ่ายทอดให้บุคคลอื่น ๆ เรียกว่า “มอบราชสมบัติ” (cession)

การสิ้นพระชนม์ : ในกรณีที่ผู้ปกครองแห่งราชวงศ์ที่ชอบด้วยกฎหมายสิ้นพระชนม์ ก็เขียนไว้ว่า : “สวรรคต” (deceased) และถ้าสวรรคตนอกพระราชวังก็ระบุสถานที่ไว้ด้วย ถ้าผู้ปกครองประเทศสิ้นพระชนม์ก่อนที่จะปกครองได้ครบหนึ่งปีก็เขียนไว้ว่า “ทิวศด” (departed) ถ้าหากว่าถูกปลงพระชนม์โดยไร้เกียรติก็เขียนไว้ว่า “สิ้นพระชนม์” ในกรณีการสิ้นพระชนม์ของพระบรมอัยยิกา พระพันปีหลวงและองค์จักรพรรดินี ก็เขียนไว้ว่า : “จักรพรรดินีพระนามนั้น ๆ แห่งตระกูล นั้น ๆ สวรรคต” ในกรณีที่ปลงพระชนม์ตนเอง ก็เขียนว่า “ทรงปลงพระชนม์ตนเอง” ถ้าหากว่าเนื่องมาจากอาชญากรรม ก็เพิ่มคำว่า “อาชญากรรม” เข้าไปด้วย เมื่อบุคคลที่ไร้เดียงสา แต่ทว่าถูกจำคุก หรือถึงแก่กรรม ก็เขียนไว้ว่า “ถูกจำคุกและถูกประหารชีวิต” การสิ้นพระชนม์ของอดีตจักรพรรดินี ซึ่งได้ถูกลดตำแหน่งลงมาไม่ต้องบันทึกไว้ แต่ถ้าในการบรรยายได้กล่าวถึง ก็เขียนไว้ว่า “ถึงแก่กรรม” (died) ในกรณีที่แคว้นแคว้นหมดไปและจักรพรรดิก็ไม่มีตำแหน่งแต่ยังคงประกอบคุณงามความดีอยู่ และพยายามต่อสู้เพื่อสร้างรัฐขึ้นมาใหม่ ก็ใช้บรรดาศักดิ์เดิมของพระนางเขียนไว้ว่า “สวรรคต” นับตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฉินและราชวงศ์ฮั่นเป็นต้นมา เมื่อกษัตริย์หรือผู้ดีถึงแก่กรรม ในทุกกรณีนั้นเขียนว่า “ถึงแก่กรรม” หหมด แต่ถ้าหากว่ากษัตริย์หรือผู้ดีนั้นเป็นคนดีจริง ๆ ก็จดพระบรมนามาภิไธยที่ดั่งขึ้น ภายหลังไว้ด้วย ในกรณีที่ผู้ปกครองประเทศที่แย่งชิงแคว้นแคว้นได้และใช้ตำแหน่งจักรพรรดิ ก็เขียนไว้ว่า : “เจ้าแห่งแคว้นนั้น ๆ ชื่อ นั้น ๆ ตาย” สำหรับผู้ปกครองประเทศและหัวหน้าชนเผ่าที่ป่าเถื่อนทั้งปวงก็เขียนไว้ว่า : “ตาย” เช่นเดียวกับหัวหน้าพวกกบฏเหมือนกัน

เมื่อกษัตริย์แห่งราชวงศ์ที่ชอบด้วยกฎหมายได้เสด็จไปยังแคว้นต่าง ๆ ก็เขียนไว้ว่า : “จักรพรรดิได้เสด็จไปยังสถานที่นั้น ๆ” เมื่อทรงเยี่ยมเยียนสำนักงานหรือบ้านเอกชนก็บันทึกไว้ว่า “ทรงประทานเกียรติเสด็จไปเยี่ยม” สำหรับโรงเรียนก็ใช้คำว่า “ทรงตรวจ” หรือ “ทรงสังเกต” ถ้าหากว่าผู้ปกครองประเทศทรงหนีไป ชื่อนี้จะต้องบันทึกไว้อย่างแน่นอน

การประชุมทางการเมืองจะบันทึกไว้ทั้งหมด ถ้าหากว่ามีหัวหน้าก็เขียนไว้ว่า : “บุคคลชื่อนั้น ๆ พบคนชื่อนั้น ๆ ณ ที่นั้น ๆ” ถ้าไม่มีหัวหน้าก็เขียนว่า “บุคคลชื่อนั้น ๆ กับบุคคลชื่อนั้น ๆ พบกัน ณ ที่นั้น ๆ”

ในกรณีที่เกี่ยวกับราชวงศ์ที่ชอบธรรม เมื่อผู้น้อยเป็นปฏิปักษ์ต่อผู้ใหญ่ ก็เรียกว่า “ปฏิวัติ” ถ้าหากว่าวางแผนการไว้ แต่ยังมิได้ดำเนินการ ก็เขียนว่า “วางแผนการปฏิวัติ” ถ้าหากว่า กองทหารหันกลับมาโจมตีพระราชวัง ก็เขียนไว้ว่า “ทหารลุกฮือขึ้นโจมตีพระราชวัง”

๖๑๐

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ถ้าตอนที่พวกป่าเถื่อนยกมารุกราน เมืองจีนมีผู้ปกครองประเทศเพียงองค์เดียว ก็เขียนว่า : “รุกรานและย้าย” หรือ “ย้ายตำบลนั้น ๆ” ถ้าเป็นเรื่องเล็กน้อย ก็เขียนว่า : “ปล้นที่นั่น ๆ” ถ้าเวลานั้นเมืองจีนไม่มีกษัตริย์ปกครอง ก็พูดง่าย ๆ ว่า : “เข้ามาในเขตแดน” หรือ “เข้ามาที่ช่องเขา” ฯลฯ

เมื่อราชวงศ์ที่ชอบธรรมใช้กองทหารต่อสู้กับพวกประชาชนซึ่งทำการชิงราชสมบัติหรือทำการปฏิวัติ ก็เรียกว่า “ปราบปราม” หรือ “กำราบ” ถ้าใช้กองทหารต่อสู้กับพวกป่าเถื่อนที่มีใช้ประชาชนในปกครอง ก็เรียกว่า “โจมตี” ฯลฯ เมื่อบันทึกเรื่องการสงครามกับรัฐที่เป็นข้าศึก ก็เขียนไว้ว่า : “ทำลายรัฐเหล่านั้น” ถ้าทำสงครามกับพวกกบฏหรือพวกโจร ก็เขียนว่า : “ปราบเสียสงบราบคาบ”

เป็นไปไม่ได้ที่จะบันทึกหมู่บ้าน เมือง และชาติวงศ์ของคนทั้งปวง เฉพาะในกรณีบุคคลที่มีคุณความดีเท่านั้นที่ควรบันทึกไว้เพียงย่อ ๆ ในกรณีที่เสนาบดีทั้งหลายถึงแก่สัญกรรม จำเป็นจะต้องบันทึกไว้ก็เฉพาะการถึงอสัญกรรมของอัครมหาเสนาบดีเท่านั้น สำหรับคนดี ๆ ก็บันทึกสำนักงานตำแหน่งบรรดาศักดิ์ที่มีเกียรติ ตระกูลและชื่อส่วนตัวไว้ว่า “ตาย” และเพิ่มบรรดาศักดิ์ที่ได้รับหลังจากตายแล้ว แต่สำหรับสามัญชนก็ข้ามบรรดาศักดิ์ที่มีเกียรติ ชื่อ-ตระกูล และชื่อที่ได้รับหลังจากถึงแก่กรรมแล้วเสีย

ความเดือดร้อนตามธรรมชาติและตัวอย่างที่มีศจรรยทั้งปวงก็ควรบันทึกไว้ให้หมด ในกรณีที่เกี่ยวกับลาภดี ๆ บางอย่างก็ควรบันทึกไว้เพื่อแสดงให้เห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าสงสัย บางอย่างก็ควรบันทึกไว้เพื่อแสดงว่าเป็นเรื่องหลอกลวง.

บทที่ ๒๐

ลัทธิขงจื๊อใหม่ : ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล

การที่ลัทธิขงจื๊อได้กลับฟื้นคืนชีพขึ้นมาอีกในสมัยราชวงศ์ซ่งดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นจะทำให้ปรากฏแจ่มแจ้งได้ก็โดยอาศัยความกว้างขวางแห่งผลประโยชน์และความเข้มแข็งทางด้านพุทธิปัญญาของลัทธิเท่านั้น แต่ทว่าในบรรดาการศึกษาสาขาต่างๆ ที่ลัทธิขงจื๊อแทรกซึมเข้าไปนั้น อภิปรัชญาเป็นวิชาแขนงหนึ่งที่ลัทธิขงจื๊อได้บรรลุถึงความเป็นเด่นอย่างที่สุด การค้นรณทางพุทธิปัญญาที่รุนแรงที่สุดในบางอย่างในสมัยนั้นคงจะได้ต่อสู้กับปัญหาทางการเมืองและการสังคม ซึ่งดูเหมือนว่าโชคชะตาของประเทศจีนซึ่งถูกพวกปาเถียนผู้พิชิตคุกคามจะต้องพึ่งพาอาศัยด้วย เวลาได้กีดกันการได้วาทะเกี่ยวกับความริบด่วนและจุดสำคัญของปัญหาทั้งหลายอย่างรวดเร็ว ส่วนการไต่ตรองทางด้านปรัชญาซึ่งเกิดจากสถาบันต่างๆ ในสมัยราชวงศ์ซ่ง ในที่สุดก็มีชัยชนะทั้งที่บ้านและนอกบ้าน ซึ่งพวกรัฐบุรุษและทหารไม่เคยฝันถึงเลย ผลก็คือว่าเมื่อเราพูดถึงลัทธิขงจื๊อใหม่ในวันนี้ สิ่งที่เราสนใจเป็นประการแรกก็คือการสังเคราะห์ที่ยิ่งใหญ่ของจูสี ซึ่งเป็นการประสมผลสำเร็จที่สูงที่สุดในสมัยราชวงศ์ซ่ง และเป็นการให้อารยธรรมที่จะดำรงอยู่ได้นานที่สุดในตะวันออกไกล ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าเป็นลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล ที่พัฒนาไปพร้อมๆ กับลัทธินี้ ก็คือลัทธิเกี่ยวกับจิตหรือสหัชญาณ ซึ่งมีพอกพูนอยู่ในปรัชญาของหวางยางมิง (Wang Yang-ming) ในสมัยราชวงศ์หมิง (พ.ศ. ๑๙๑๓-๒๑๘๗)

ความสำคัญของลัทธิขงจื๊อใหม่อยู่ที่ความพยายามที่จะวางกำหนดกฎเกณฑ์คำตอบปัญหาที่ลึกซึ้งที่สุดเกี่ยวกับชีวิตของมนุษย์บางประการซึ่งเป็นปัญหาที่คนจีนหลายชั่วอายุคนรวมทั้งข้าราชการที่เป็นบัณฑิตที่นับถือลัทธิขงจื๊อมากมาย ได้หันมานับถือพระพุทธศาสนาหรือลัทธิเต๋าเพื่อหาวิธีแก้ปัญหา ในการตั้งกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับคำตอบของตนเองนั้น พวกที่ถือลัทธิขงจื๊อใหม่ได้เป็นหนี้บุญคุณลัทธิเต๋าและพระพุทธศาสนามากที่สุด ตัวอย่างเช่นอิทธิพลแห่งทฤษฎีว่าด้วยการสร้าง สรรค์ตามแบบลัทธิเต๋ามีปรากฏอยู่ในบรรพบุรุษแห่งขบวนการใหม่ ๆ นี้พร้อมแล้ว ส่วนความเครียดที่ฝังแน่นอยู่ของลัทธิที่ชอบความสงบวิเวกและลัทธิที่เป็นเชิงจิตวิสัย (subjectivism) ซึ่งมีชื่อเสียงที่สุดในวิชาญาณวาทะนั้น ส่วนใหญ่อาจเกิดมาจากพระพุทธศาสนาและลัทธิเต๋าก็ได้ แต่การสังเคราะห์แบบขงจื๊อใหม่ไม่มีทางใดเลยที่จะเป็นความพยายามที่มีสติรู้สึกตัวที่จะรวมเอาปรัชญาที่แตกต่างกันเหล่านี้เข้าไว้ในระบบที่มหึมาระบบหนึ่ง หรือมิได้ยอมรับว่าทั้งสามลัทธิที่สามารถเข้าร่วมอยู่ในฐานะเท่าเทียมกันได้ นับว่าเป็นการแสดงออกโดยอาศัยการปฏิเสธพระพุทธศาสนาและลัทธิเต๋าขั้นมูลฐานมากกว่า และดำเนินการไปด้วยความรู้สึกที่เข้มแข็งต่อการที่จะยึดมั่นอยู่กับประเพณีดั้งเดิมที่ถูกต้องซึ่งควรจะพิทักษ์รักษาไว้อย่างจริงจังจากการทำให้มันโศกที่เขากันไม่ได้ให้ต้องเสียหาย เมื่อไม่คำนึงถึง

๖๑๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

เรื่องนี้ ถ้าหากเราเห็นอิทธิพลต่างชาติดำลั่งแผ่อิทธิพลอยู่ ไม่ใช่ตามปกติเลยที่ต้องอาศัยการขอยืมโดยตรงไม่ว่าโดยวิธีปลอมตัวอย่างไรก็ตาม แต่เกือบจะไม่รู้สึกตัวในการเลือกและแปลความหมายเนื้อหาเหล่านั้นจากลัทธิขงจื๊อเดิม ๆ ซึ่งจะช่วยในการต่อเติมการสังเคราะห์ใหม่ให้ละเอียดที่สุด

การกลับมายืนยันถึงลัทธิขงจื๊ออีกครั้งหนึ่งซึ่งเป็นขั้นมูลฐานนี้ ย่อมถูกทำให้สะท้อนเห็นภาพในด้านวิธีการและวรรณคดีเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวใหม่ ปัญหาที่ถกเถียงกันมากที่สุดในฐานะที่ทรงไว้ซึ่งการแปลความหมายหนังสือจินตกรวีนิพนธ์แบบฉบับ ซึ่งพิจารณาเห็นกันว่าเป็นแหล่งแห่งความจริงทั้งปวง สำหรับเหตุผลข้อนี้ การเอาคำมาใช้ดูจะเอียงไปในทางที่ว่าเอามาจากหนังสือจินตกรวีนิพนธ์แบบฉบับ (ยกเว้นคำสำคัญบางคำที่ยืมมาจากพระพุทธศาสนา) และได้ใช้ความพยายามอย่างมากที่จะทำทศนะที่ขัดแย้งกันให้เข้ากันได้ หรือทำให้แนวความคิดที่คลุมเครือในตำราสมัยก่อน ๆ นั้นหมดไป

การทำให้เป็นกังวลเช่นนั้นตามธรรมดาแล้วทำให้มีความแจ่มแจ้งและความเป็นระเบียบในข้อเขียนของพวกที่ถือลัทธิขงจื๊อใหม่น้อยกว่าที่เราชอบใช้ในปัจจุบันนี้ เราอาจจะรู้สึกไม่ได้ว่ามีอะไรบางอย่างที่ไม่เกี่ยวกับการอธิบายตำราที่รวม ๆ กันและการพูดเกี่ยวกับปรัชญาแบบนี้ เรายังไม่ควรสรุปเอาจากข้อนี้ว่าลัทธิขงจื๊อใหม่เป็นการหลอกลวงในเรื่องประเพณี แม้ลัทธิขงจื๊อใหม่เป็นเค้าโครงใหม่ที่ยังไม่ได้ประดิษฐ์วัตถุที่กู้ขึ้นมาจากซากของสิ่งโบราณอย่างง่าย ๆ แต่ว่าได้ฝังรากลงไปบนพื้นฐานที่แข็งแรงแห่งลัทธิมนุษยธรรมของขงจื๊อ และแผ่ซ่านไปทั่วด้วยวิญญาณที่ยืนยันโลกแบบสุนิยมแห่งความคิดของจีนที่เชื่อถือกันมาจนเป็นจารีตประเพณี

ปรัชญาเกี่ยวข้องกับโลกนี้ซึ่งมีมนุษย์เป็นศูนย์กลางอยู่เสมอมากที่สุดทีเดียว ลัทธิขงจื๊อใหม่ได้ยืนยันอีก แม้ในอาการที่กว้างขวางยิ่งกว่าว่าขงจื๊อและสานุศิษย์ของท่านมักจะสอนเสมอว่า ความรู้สึกของมนุษย์เกี่ยวกับระเบียบและคุณค่ามิได้ทำให้ท่านแปลกไปจากจักรวาลเลย แต่ทว่ากลับเป็นสิ่งที่ได้รวมท่านเข้ากับจักรวาลเสียอีก โลกแห่งจริยศาสตร์ของมนุษย์ โลกแห่งสัมพันธ์ภาพทางสังคม โลกแห่งประวัติศาสตร์และความพยายามทางการเมืองเป็นโลกที่จริง ไม่ใช่เป็นเพียงความฝันหรือฝันร้ายที่ผ่านไปซึ่งทำให้คนตื่นขึ้นมาหาความจริงเกี่ยวกับศูนย์ดาดังที่ชาวพุทธได้กล่าวไว้เลย ความเชื่อมั่นนี้แหละที่ทำให้ลัทธิขงจื๊อใหม่มีชีวิตชีวาขึ้นมาอย่างมากมาย และมีระดับชั้นแห่งความเป็นสากลซึ่งสนับสนุนความเชื่ออย่างเข้มแข็ง ไม่ใช่เฉพาะแก่ชาวจีนเท่านั้น แต่รวมถึงชาวญี่ปุ่นและเกาหลีซึ่งแสวงหาการรับประกันว่าชีวิตของพวกเขามีความหมายและมีคุณค่าด้วย

จักรวาลวิทยาและจริยศาสตร์ใหม่ของโจวตุนอี้

โจวตุนอี้ (Chou Tun-yi) หรือ **โจวเหลียนฉี** (Chou Lien-ch'i : พ.ศ. ๑๕๖๐-๑๖๑๖) เป็นผู้คงแก่เรียนคนสำคัญคนแรกในสมัยราชวงศ์ซ่งที่รับภาระในการแก้ไขจักรวาลวิทยาและอภิปรัชญา

ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล

๖๑๓

ของลัทธิขงจื๊อ โดยมีเค้าโครงและการอธิบายตามติดมา ดังที่แปลไว้ว่า “การอธิบายเค้าโครงของสิ่งที่เป็นอันติมะที่ยิ่งใหญ่” ข้างล่างนี้ เพื่อเป็นการแสดงทฤษฎีของท่าน โจวตุ้นอี้จึงได้อาปรากฎการณ์ธรรมชาติที่เกี่ยวกับการสร้างสรรค์หลายพันหลายหมื่นชนิดมาจากสิ่งที่ท่านเรียกว่า “สิ่งที่เป็นอันติมะที่ยิ่งใหญ่” โดยอาศัยการกระทำของยินและหยางกับธาตุทั้ง ๕ ในหนังสือนี้ความจริงท่านเพียงกำลังกล่าวถึงมโนคติที่มีอยู่ในภาคผนวกของ **คัมภีร์เรื่องความเปลี่ยนแปลง** ในสมัยราชวงศ์ช้านอันเป็นแหล่งสำคัญแก่ความบังดาลใจเกี่ยวกับการพิณิจเคราะห์ทางอภิปรัชญาตามแบบลัทธิขงจื๊อใหม่อีกเท่านั้นเอง แต่หลักการข้อแรกคือ “สิ่งที่เป็นอันติมะอันยิ่งใหญ่” นี่ซึ่งเป็นแหล่งเกิดของภาวะทั้งปวง ท่านก็กล่าวว่ามโนลักษณะเป็น “สิ่งที่มีใช้สิ่งที่เป็นอันติมะ” ดังนั้นจึงทำให้เป็นอย่างเดียวกับอภาวะ (non-being) หรือศูนย์ดาของพวกที่นับถือลัทธิเต๋าและพระพุทธศาสนาได้ โดยวิธีนี้โจวตุ้นอี้ได้พยายามอธิบายถึงวิธีที่ปรากฏการณ์ของสิ่งที่มีอยู่ซึ่งแตกต่างกันมีจำนวนนับไม่ถ้วนเกิดมาจากแหล่งเดิม ซึ่งเป็นแหล่งที่บริสุทธิ์และไม่มีอะไรแตกต่างกันเลย แต่พร้อมกันนั้นก็ปฏิเสธมโนคติทางพระพุทธศาสนาและทางลัทธิเต๋าที่ว่าภาวะทั้งปวงตามที่ปรากฏตัวออกมาเป็นแบบเฉพาะตัว ๆ เพราะเหตุที่ภาวะเกิดมาอย่างนั้นโดยเนื้อแท้แล้วจึงถือว่าเป็นมายา อนึ่ง ท่านได้พัฒนามโนคติที่ว่า “สิ่งทั้งหลายในชั้นอันติมะแล้วเป็นหนึ่ง” ที่ว่า “สิ่งที่เป็นหนึ่งนั้นได้ถูกทำให้แตกต่างกันออกไปเป็นสิ่งที่มากมาย” และที่ว่า “สิ่งที่เป็นหนึ่งและสิ่งทีมากมายแต่ละอย่างนั้นมีภาวะแห่งความเป็นอยู่ที่ถูกต้องของมันเอง” ซึ่งได้กลายเป็นแนวความคิดที่เป็นพื้นฐานของลัทธิขงจื๊อใหม่

มโนคติของโจวตุ้นอี้โดยเฉพาะแนวความคิดของท่านเกี่ยวกับ “สิ่งที่มีใช้สิ่งที่เป็นอันติมะ” นั้นได้รับอิทธิพลจากลัทธิเต๋ามากทีเดียว ทั้งยังได้รับการยืนยันด้วยว่า เค้าโครงทางด้านจักรวาลวิทยาของท่านนั้นได้อามาจากพระในลัทธิเต๋ารูปหนึ่ง ในด้านความคิดทางจริยศาสตร์ของท่านก็เช่นเดียวกัน ท่านได้เน้นถึงเรื่องการทำจิตให้เป็นสมาธิและ “ไม่มีคัมหา” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าท่านเป็นหนึ่งความคิดเห็นในลัทธิเต๋ายู่ แต่ความมุ่งหมายที่ฝังอยู่ในจิตใจของท่านนั้นเป็นแบบขงจื๊อ ในความมุ่งหวังนั้นท่านได้แสวงหาวิธีที่จะยืนยันความจริงและความพอที่จะเข้าใจได้เกี่ยวกับโลกแห่งประสบการณ์ประจำวันของมนุษย์อีก และเพื่อก่อให้เกิดพื้นฐานทางอภิปรัชญาที่มีเหตุผลสำหรับคำสอนทางด้านจริยศาสตร์ที่เป็นแก่นแท้ของสำนักของท่านนี้ โดยวิธีนี้ท่านก็ได้วางรากฐานสำหรับการค้นคว้าไตร่ตรองทางด้านอภิปรัชญาของพวกผู้คงแก่เรียนที่นับถือลัทธิขงจื๊อใหม่ซึ่งเป็นสานุศิษย์ของท่านให้มากยิ่งขึ้น

โจวตุ้นอี้

การอธิบายเค้าโครงสิ่งที่เป็นอันติมะที่ยิ่งใหญ่

(จาก ไทจิทัวชว, ใน โจวเหลียนซิง, ๑ : ๒a-b)

สิ่งที่มีใช้สิ่งที่เป็นอันติมะ! และสิ่งที่เป็นอันติมะที่ยิ่งใหญ่ด้วย (ไทจิ) โดยอาศัยการเคลื่อนไหว

๖๑๔

ปฏิกิริยาประเพณีจีน

สิ่งที่เป็นอันติมะที่ยิ่งใหญ่ก็ให้กำเนิดแก่หยางขึ้นมา เมื่อกัมมันตภาพของสิ่งที่เป็นอันติมะที่ยิ่งใหญ่นั้นถึงขอบเขตของมันแล้ว มันก็จะหยุดนิ่ง โดยอาศัยการหยุดนิ่ง สิ่งที่เป็นอันติมะอันยิ่งใหญ่นี้ได้ให้กำเนิดแก่ยิน เมื่อความสงบถึงขอบเขตของมันแล้ว กัมมันตภาพก็เริ่มต้นอีก ดังนั้นการเคลื่อนไหวและการหยุดนิ่งจึงเปลี่ยนกันและกลายเป็นมูลรากของกันและกัน โดยก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างยินและหยางขึ้น และดังนั้นจึงได้มีการสถาปนาแบบทั้งสองนี้ขึ้นมา

เพราะการเปลี่ยนรูปของหยาง และเพราะการที่หยางรวมกับยินนี้เองจึงได้เกิดมีธาตุทั้ง ๕ คือ น้ำ ไฟ ไม้ โลหะ และดินขึ้นมา เมื่อได้แพร่พลังทางวัตถุทั้งห้าเหล่านี้ (ชิ) เข้าไปในระบอบที่มีความกลมกลืนกันแล้ว ก็เกิดมีฤดูทั้งสี่ขึ้นมา

ธาตุทั้งห้าก่อให้เกิดระบบยินและหยางขึ้น ยินและหยางก่อให้เกิดสิ่งที่เป็นอันติมะที่ยิ่งใหญ่ขึ้น โดยพื้นฐานแล้วสิ่งที่เป็นอันติมะที่ยิ่งใหญ่ก็คือสิ่งที่มีใช้สิ่งที่เป็นอันติมะนั้นเอง ธาตุทั้งห้าได้เกิดขึ้นแต่ละธาตุมีธรรมชาติพิเศษของตนเองอยู่

เมื่อความแท้จริงเกี่ยวกับสิ่งที่มีใช้สิ่งที่เป็นอันติมะและแก่นแท้ของยินและหยางกับธาตุทั้งห้าได้มารวมกันอย่างลึกซึ้งแล้ว ก็เกิดมีกฎทำให้เป็นหน่วยเป็นก้อนขึ้นมา หลักการของฟ้า (เฉียน) ก่อให้เกิดธาตุผู้ชาย และหลักการของดิน (คูน) ก่อให้เกิดธาตุผู้หญิงขึ้นมา การที่พลังทางวัตถุทั้งสองอย่างนี้มีปฏิกิริยาต่อกันก่อให้เกิดและเปลี่ยนรูปสิ่งทั้งหลายนับพันนับหมื่นทีเดียว สิ่งทั้งหลายนับพันนับหมื่นได้ผลผลิตแล้วก็ผลิตอีก ซึ่งก่อให้เกิดผลคือมีการเปลี่ยนรูปที่ไม่รู้จักสิ้นสุดขึ้นมา

มนุษย์เท่านั้นที่ได้รับ (พลังทางวัตถุ) ในขั้นที่วิเศษสุด และเพราะฉะนั้นมนุษย์จึงเป็นสัตว์ที่มีปัญญามากที่สุด แบบฟอร์มที่เป็นส่วนย่อยของมนุษย์ย่อมปรากฏ และเจตภูตของมนุษย์ได้พัฒนาวิญญาน (ความรู้สึกรู้คิด) ขึ้นมา หลักการทางด้านศีลธรรมห้าประการที่เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ (คือ มนุษยธรรม ๑ ความชอบธรรม ๑ ความประพฤติที่งดงาม ๑ ปัญญา ๑ และศรัทธาที่ดี ๑) ได้รับการเร้าจากโลกภายนอก และมีปฏิกิริยากับโลกภายนอก และอยู่อยู่ในกัมมันตภาพ ได้มีการแยกให้เห็นสิ่งที่ดีและชั่ว แล้วก็เกิดมีการกิจของมนุษย์ขึ้นมา

นักปราชญ์ได้สั่งการเกี่ยวกับการกิจเหล่านี้โดยอาศัยหลักการของทาง(สายกลาง)ความถูกต้องมนุษยธรรมและความชอบธรรม ทั้งนี้โดยพิจารณาเห็นว่าความสงบนิ่งเป็นตัวร่วมที่ทำหน้าที่ปกครอง ดังนั้น นักปราชญ์จึงได้ตั้งตัวเองเป็นมาตรฐานชั้นอันติมะสำหรับมนุษย์ ด้วยเหตุนี้คุณลักษณะของนักปราชญ์จึง “เป็นอย่างเดียวกับคุณลักษณะของฟ้าและดิน ความรุ่งโรจน์ของนักปราชญ์ก็เป็นอย่างเดียวกับความรุ่งโรจน์ของดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ ระเบียบของนักปราชญ์ก็เช่นเดียวกับระเบียบของฤดูทั้งสี่ และโชคดีและโชคร้ายของนักปราชญ์ก็เช่นเดียวกับโชคดีโชคร้ายของเจตภูตแห่งฟ้าและดิน” ผู้ดีปลูกฝังคุณภาพทางด้านศีลธรรมเหล่านี้และชื่นชมยินดีอยู่กับโชคดี ส่วนคนต่ำด้อยฝ่าฝืนคุณสมบัติทางด้านศีลธรรมและต้องประสบกับโชคร้าย

ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล

๖๑๕

เพราะฉะนั้น ท่านจึงกล่าวไว้ว่า : “ยินและหยางได้ถูกกำหนดให้เป็นวิถีทางของฟ้า ธาตุแห่งความเข้มแข็งและอ่อนแอได้ถูกกำหนดให้เป็นวิถีทางของดิน และมนุษยธรรมกับความชอบธรรมได้ถูกกำหนดให้เป็นวิถีทางของมนุษย์” ทั้งยังกล่าวไว้ ณ ที่นั้นอีกว่า : “ถ้าเราวิจัยเข้าไปในวงจรของสิ่งทั้งหลาย เราก็จะเข้าใจแนวความคิดเกี่ยวกับชีวิตและความตายได้” “หนังสือเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลง” ช่างสำคัญเสียนี้กระไร ! หนังสือเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงนี้ช่างวิเศษจริงๆ !

ข้อความที่คัดลอกเอามาจากการแปลความหมายของหนังสือว่าด้วยความเปลี่ยนแปลง

(จาก หงสฺ, ใน โจวเหลียนซีจี, ๕ : ๑a-b, ๑๗b-๑๙a, ๓๘b)

บทที่ ๑ : ความจริงใจ

ความจริงใจ (เจิง) เป็นแก่นแท้แห่งความเป็นปราชญ์ “หลักการสวรรค์คือผู้ให้กำเนิดสิ่งทั้งปวงนั้นยิ่งใหญ่มา สิ่งทั้งปวงได้รับการเริ่มต้นมาจากหลักการสวรรค์ทั้งนั้น” หลักการสวรรค์เป็นแหล่งแห่งความจริงใจ “วิถีทางแห่งหลักการสวรรค์ก็คือความเปลี่ยนแปลงและความเปลี่ยนรูป ดังนั้นทุกสิ่งทุกอย่างจึงได้รับธรรมชาติและจุดหมายปลายทางที่ถูกต้อง” โดยวิธีนี้ ความจริงใจก็ถูกกำหนดขึ้นมา ความจริงใจเป็นสิ่งที่บริสุทธิ์และเป็นความดีที่สมบูรณ์แบบ เพราะฉะนั้น “ความเคลื่อนไหวที่ติดต่อกันไปของยินและหยางจึงก่อให้เกิดเป็นวิถีทาง (มรรคา) ขึ้นมา สิ่งที่เกิดจากวิถีทางนั้น คือสิ่งที่ดีและสิ่งที่เข้าใจวิถีทางนั้นอย่างถ่องแท้ก็เป็นธรรมชาติที่เป็นปัจเจกภาพ” การเริ่มต้นและการพัฒนาแสดงให้เห็นคุณลักษณะแห่งการแทรกซึมของความจริงใจ และการดัดแปลงกับความถูกต้องเป็นความสมบูรณ์แบบ (หรือการพบใหม่) ของความจริง **ความเปลี่ยนแปลง** นั้นสำคัญมากเป็นแหล่งของธรรมชาติและจุดหมายปลายทางที่เดียว ! (๕ : ๑a-๓b)

บทที่ ๔ : ความเป็นปราชญ์

“สถานะแห่งความสงบและความไร้กัมมันตภาพสมบูรณ์” นั้น คือความจริงใจ เจตภูตก็คือสิ่งซึ่ง “เมื่อสำแดงอิทธิฤทธิ์จะแทรกซึมเข้าไปในสิ่งทั้งปวงทันที” และสถานะแห่งความถูกเงินที่ลึกกลับนั้น ก็เป็นสถานะที่ไม่มีความแตกต่างกันแต่อย่างใดระหว่างความมีอยู่และความไม่มีอยู่เมื่อกัมมันตภาพได้เริ่มต้น แต่มิได้แสดงตัวให้ปรากฏในแบบฟอร์มปลีกย่อย ความจริงใจเป็นสิ่งที่บริสุทธิ์จริงๆ และดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่ประจักษ์ เจตภูตเป็นสิ่งที่แสดงอาการตอบรับ และดังนั้นจึงทำงานที่ประหลาดๆ และความถูกเงินเป็นสิ่งที่ลึกกลับและดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่ไม่แจ่มแจ้ง (ลึกซึ้ง) นักปราชญ์ก็คือผู้ที่ตกอยู่ในสถานะแห่งความจริงใจ เจตภูตและความถูกเงินที่ลึกกลับนั่นเอง (๕ : ๑๗b-๑๙a)

๖๑๖

ป๋อเกิดลัทธิประเพณีจีน

บทที่ ๒๐ : การศึกษาเพื่อเป็นนักปราชญ์

เราจะป็นนักปราชญ์โดยอาศัยการศึกษาเล่าเรียนได้ไหม ?

ได้...วิถีทางที่เป็นสาร์ตละสำคัญก็คือการบรรลุถึงความเป็นเอกัคตา คือเป็นหนึ่ง (ของจิต) โดยคำว่า ความเป็นเอกัคตา นี้ หมายถึงว่าไม่มีตัวตน เมื่อไม่มีตัวตน เขาก็จะ “ว่าง” (บริสุทธิ์และสงบสมบูรณ์) ทั้ง ๆ ที่สงบ และตรงไปตรงมาทั้ง ๆ ที่กำลังทำ เมื่อเป็น “ผู้ว่าง” ทั้ง ๆ ที่สงบนี้ เขาก็จะกลายเป็นผู้ที่มีสติปัญญา และดังนั้นก็เป็นผู้ที่เฉียบแหลม เมื่อเป็น “ผู้ตรงไปตรงมา” ทั้ง ๆ ที่มีกัมมันต์นั้น เขาจะกลายเป็นคนที่ไม่มี ความลำเอียง และดังนั้นก็เป็นผู้ที่โอบอุ้มสิ่งทั้งปวง เมื่อเป็นผู้ที่มีสติปัญญาเฉียบแหลม ไม่มีความลำเอียง และโอบอุ้มสิ่งทั้งปวงเข้าไว้นั้น เขาก็เกือบจะเป็นนักปราชญ์แล้ว (๕ : ๓๘b)

จักรวาลจำนวนมากมายในปรัชญาของเซาหยุง

ดราบเท่าที่ปัญหาชั้นอันติมะของเซาหยุงเป็นปัญหาเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์และสังคม และดราบเท่าที่แหล่งที่ก่อให้เกิดบันดาลใจที่สำคัญของท่านคือ **คัมภีร์เรื่องความเปลี่ยนแปลง** แล้ว **เซาหยุง** (Shao Yung : พ.ศ. ๑๕๕๔-๑๖๒๐) ก็เป็นผู้ที่นับถือลัทธิขงจื๊อใหม่ที่แท้จริงคนหนึ่ง แต่ความจริงแล้ว ท่านก็อยู่ในพวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อใหม่ด้วยตัวของท่านเอง ท่านก็คล้าย ๆ กับโจวตุ้นอี่ คือได้รับความกระทบกระเทือนใจจากลัทธิเต๋าอย่างลึกซึ้ง แต่บทสรุปของท่านแตกต่างจากบทสรุปของโจวตุ้นอี่อย่างมากมาย

คุณลักษณะที่เด่นชัดแห่งปรัชญาของท่านก็คือทฤษฎีที่ว่าจำนวนเป็นธาตุที่เป็นแก่นแท้ของความมีอยู่ของท่านนี้เอง เมื่อว่าในวิถีทางเบื้องต้นแล้ว แนวความคิดของท่านนั้นได้มีอยู่ในหนังสือ **“เล่าจื๊อ”** คัมภีร์เรื่องความเปลี่ยนแปลงและข้อเขียนของหยางซวง (Yang Hsiung) ซึ่งเป็นปรัชญาเมธีในสมัยราชวงศ์ฮั่น แต่เซาหยุงเป็นบุคคลแรกที่ทำจำนวนเลขเป็นพื้นฐานของสิ่งทั้งปวง และเป็นคนแรกที่วิวัฒนาการที่แน่นอนสำหรับการสร้างและวิวัฒนาการของสิ่งทั้งปวง แทนที่จะใช้เลข ๒ (ยินและหยาง) ดังที่มีอยู่ใน **คัมภีร์เรื่องความเปลี่ยนแปลง** และดังที่โจวตุ้นอี่ใช้ หรือเลข ๕ ที่นิยมกันมากในวรรณคดีที่น่าสงสัยในสมัยราชวงศ์ฮั่น เซาหยุงชอบเลข ๔ มากกว่า เลข ๕ นี่เป็นจำนวนซึ่งจะถึง ๖๔ โดยอาศัยการก้าวหน้าไปอย่างง่าย ๆ ซึ่งเลข ๖๔ นี้เป็นจำนวนที่มีหกขีดในหนังสือว่าด้วยความเปลี่ยนแปลง นักตีความสมัยราชวงศ์ฮั่นได้อ้างว่าคำที่มีหกขีดเหล่านี้ได้มีอิทธิพลที่แน่นอนอยู่เหนือระยะเวลา เหนือภาวะทางด้านกายภาพและเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับมนุษย์ทั้งปวง ในทำนองเดียวกันเซาหยุงได้แยกประเภทสิ่งที่มีอยู่ที่อาจเป็นไปได้ทั้งหมดออกเป็น ๔ ประเภท เช่นสวรรค์ ๔ ชั้น กาลเวลา ๔ ยุค สัตว์ ๔ ชนิด โองการสวรรค์ ๔ ข้อ และ ๔ อื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งแต่ละกลุ่มสอดคล้องต้องกันกับกลุ่มอื่น ๆ และแต่ละกลุ่มจะหมุนเวียนเปลี่ยนไปไม่มีที่สิ้นสุด ในลัทธิขงจื๊อใหม่ไม่มีที่ใดเลยที่วามโนคติเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงเป็นวงจรที่จะเป็นเด่นอยู่อย่างนั้น

ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล

๖๑๗

ทฤษฎีเกี่ยวกับจำนวนซึ่งมีตารางมากมายนั้นยุ่งเหยิงมากเกินไปที่จะนำเสนอได้อย่างพอเพียงโดยไม่ต้องใช้ข้อความที่คัดมาอย่างยืดยาวจากข้อความที่คัดเลือกมาสั้นๆ ข้างล่างนี้ ก็จะเห็นได้แจ่มแจ้งแล้วว่าวิวัฒนาการเริ่มต้นด้วยสิ่งที่เป็นอันติมะที่ยิ่งใหญ่ไปทางยีนและหยางแล้วก็ถึงเจตภูตแล้วก็จำนวน แล้วก็แบบฟอร์ม และในที่สุดก็ถึงความเป็นวัตถุ เขาหยุงได้ใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับความเจริญทางด้านจำนวนและวงจรของประวัติศาสตร์นี้ โดยแบ่งอดีตเป็นยุคที่กำหนดแน่นอนและยุคที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัดและแยกประเภทเหตุการณ์ในอดีตไปตามประเภททางด้านจำนวน

ทฤษฎีทางด้านคณิตศาสตร์ของเขาหยุงเหล่านี้มักจะมึนสลับซับซ้อนและไม่มีการเกณฑ์อยู่สักหน่อย ปรากฏว่าทฤษฎีที่มีอิทธิพลอย่างมากมาอย่างอยู่เหนือมนุษย์ในสมัยของท่านซึ่งชอบจักรวาลวิทยาที่ง่าย ๆ เช่น จักรวาลวิทยาของโจวตุ้นอี้เป็นต้น ตามแนวความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับนักปราชญ์ อันได้แก่บุคคลที่สมบูรณ์ซึ่งเพราะจิตใจของเขายึดมั่นอยู่กับเอกภาพของสิ่งที่มีอยู่ทั้งปวง ซึ่งฝังใจอยู่อย่างรู้ตัวจึงสามารถเข้าใจและรับผิดชอบต่อสิ่งทั้งปวงด้วยจุดมุ่งหมายที่สมบูรณ์นั้น ดูค่อนข้างจะเป็นว่าเขาหยุงมีอิทธิพลต่อบุคคลที่เกิดร่วมยุคร่วมสมัยกับท่านและบุคคลรุ่นต่อ ๆ มามาก ทักษะเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ที่เชื่อมโยงโน้ตเกี่ยวกับความสงบและเอกภาพของสิ่งที่มีอยู่ตามแบบลัทธิเต๋านี้ได้มีบทบาทอันสำคัญในการพัฒนาความคิดเห็นตามแบบลัทธิขงจื๊อใหม่มาทีเดียว

เขาหยุง

ข้อความที่คัดมาจากหลักการสูงสุดที่ปกครองโลกอยู่

จำนวน

(จาก ยวงจิจิงซืออู, SPY ed., ๗a : ๒๔b-๔B : ๒๓a)

โดยเหตุที่สิ่งที่เป็นอันติมะอันยิ่งใหญ่ได้กลายมาเป็นสิ่งที่แตกต่างกันออกไป จึงได้ปรากฏแบบดั้งเดิมขึ้นมาสองอย่างด้วยกัน หยางได้เกิดขึ้นมาและมีปฏิกิริยากับยีน และยีนก็เกิดขึ้นมามีปฏิกิริยากับหยาง ดังนั้นแบบฟอร์มขึ้นรอง ๆ ลงมาสี่แบบจึงได้เกิดขึ้น ยีนและหยางมีปฏิกิริยาต่อกันและให้กำเนิดแก่แบบฟอร์มของสวรรค์ขึ้นรอง ๆ ลงมา ๔ แบบ ธาตุแห่งความอ่อนแอและธาตุแห่งความเข้มแข็งได้มีปฏิกิริยาต่อกัน และก่อให้เกิดแบบฟอร์มของดินขึ้นรองลงมา ๔ แบบ และดังนั้นตัวหนังสือที่มี ๓ ซิต ๘ คำจึงได้สมบูรณ์ขึ้น ตัวหนังสือที่มีซิตสามซิต ๘ คำ ได้ผสมกันและกันแล้วก็ให้กำเนิดสิ่งต่างๆ ดังพันอย่างหมื่นอย่าง เพราะฉะนั้นสิ่งหนึ่งจึงแตกต่างกันออกไปเป็นสองสิ่ง ๒ ก็แตกออกไปเป็น ๔ ๔ ก็แตกออกไปเป็น ๘ ๘ ก็แตกออกไปเป็น ๑๖ ๑๖ ก็แตกออกไปเป็น ๓๒ และ ๓๒ ก็แตกออกไปเป็น ๖๔ ดังนั้น “ในการแบ่งยีนและหยางเรื่อยๆ ไป และการที่ความเข้มแข็งและความอ่อนแอปฏิบัติงานร่วมกันนี้เอง ตำแหน่งทั้ง ๖ (ของเส้นทั้งหลายในตัวอักษรที่มีเส้น ๖ เส้น

๖๑๘

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

แต่ละคำ) ใน **คัมภีร์เรื่องความเปลี่ยนแปลง** จึงได้ก่อให้เกิดแบบธรรมดาๆ ขึ้นมา ๑๐ ได้ถูกแบ่งออกไปเป็น ๑๐๐, ๑๐๐๐ และ ๑๐,๐๐๐ และกิ่งก้านสาขาก่อให้เกิดไป ยิ่งแบ่งออกไปมากเท่าไรก็ยิ่งได้ผลลัพธ์น้อยลงเท่านั้น และยังแบ่งละเอียดเท่าไรก็ยิ่งสับสนมากเท่านั้น เมื่อว่ากันเป็นหน่วยแล้วมันก็เป็นสิ่งเดียว เมื่อว่าในแง่พัฒนาการที่กระจายออกไปแล้วก็เป็นสิ่งมากมาย ดังนั้นหลักการของฟ้าจึงแบ่ง หลักการของดินจึงรวม คำที่มีหกขีดคือ **เจิน** (สัญลักษณ์ของพัฒนาการ) จึงขยายให้เพิ่มพูนขึ้น และคำที่มีหกขีดคือ **ซุน** (สัญลักษณ์ของความงอ) จึงลดน้อยลง การขยายให้มากขึ้นนำไปสู่การแบ่ง การแบ่งนำไปสู่การทำให้น้อยลง และการทำให้น้อยลงนำไปสู่เอกภาพ (๗A : ๒๔b)

สิ่งที่เป็อันติมะที่ยิ่งใหญ่นั้นเป็นหนึ่ง สิ่งที่เป็นอันติมะนั้นได้ก่อให้เกิดสอง (คือยินและหยาง) โดยมีได้ยู่อยู่อยู่กับกันมันดภาพเลย สองคือยินและหยางก่อให้เกิดเจตภูต เจตภูตก่อให้เกิดจำนวน จำนวนก่อให้เกิดแบบฟอร์ม และแบบฟอร์มก่อให้เกิดสสารวัตถุ (๘B : ๒๓a)

แบบฟอร์มและจำนวนในจักรวาลนั้นอาจนับได้ แต่การกระทำที่นำประหลาดของแบบฟอร์มและจำนวนนั้นยังไม่ถึงเลย เราจะสามารถวิจยจักรวาลอย่างเต็มที่ได้อีกโดยอาศัยหลักการ ไม่ใช่โดยอาศัยแบบฟอร์มย่อย ๆ เราจะวิจยโดยอาศัยการสังเกตในภายนอกได้อย่างไรเล่า ? (๘A : ๑๖b)

ประวัติศาสตร์

(จาก *ฮวงจิงซืออู*, SPY ed., ๕ : ๑๕a-b)

เพราะฉะนั้น ในด้านการบริหารจักรวรรดินับตั้งแต่สมัยโบราณมา ผู้ปกครองประเทศมีพระบรมราชโองการอยู่ ๕ ชนิด คือ : พระบรมราชโองการที่ถูกต้อง ๑ พระบรมราชโองการที่ได้ยอมรับนับถือแล้ว ๑ พระบรมราชโองการที่ได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขแล้ว ๑ และพระบรมราชโองการที่มีผู้เอาสิ่งอื่นมาใช้แทน ๑ พระบรมราชโองการที่ถูกต้องคือ พระบรมราชโองการที่มีผู้ปฏิบัติตามอย่างสมบูรณ์ พระบรมราชโองการที่ได้ยอมรับนับถือแล้วก็คือ พระบรมราชโองการที่มีผู้ปฏิบัติตามด้วยการเปลี่ยนแปลงบางอย่าง พระบรมราชโองการที่ได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขแล้วนั้น ได้ถูกเปลี่ยนแปลงเป็นส่วนใหญ่และก็มีผู้ปฏิบัติตามเป็นบางส่วน พระบรมราชโองการที่มีผู้เอาอย่างอื่นมาใช้แทนคือ พระบรมราชโองการที่ถูกเปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิง พระบรมราชโองการที่มีผู้ปฏิบัติตามอย่างสิ้นเชิงนั้นคือ พระบรมราชโองการที่คงสืบเนื่องกันเรื่อยมาอย่างสิ้นเชิง พระบรมราชโองการที่มีผู้ปฏิบัติตามโดยมีการเปลี่ยนแปลงบ้างนั้นก็คงมีสืบเนื่องกันเรื่อยมาด้วยการตัดออกไปเสียบ้าง พระบรมราชโองการที่ถูกเปลี่ยนแปลงเป็นส่วนใหญ่แต่บางส่วนก็มีผู้ปฏิบัติตามนั้นเมื่อได้ตัดออกเสียมากมายแล้วที่เหลือก็มีผู้ปฏิบัติตามอยู่เรื่อยๆ มา พระบรมราชโองการที่ถูกเปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิงนั้นคือ ได้ถูกตัดทิ้งจนหมดสิ้น พระบรมราชโองการที่ถูกเปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิงนั้นเป็นงานที่มีความหมายอยู่เพียงชั่วอายุคนคนเดียว พระบรมราชโองการที่ถูกเปลี่ยนแปลงเป็นส่วนใหญ่และมีผู้ปฏิบัติตามเพียง

ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล

๖๑๙

บางส่วนนั้นเป็นงานที่มีความหมายอยู่ร้อยละห้าสิบคน พระบรมราชโองการที่มีผู้ปฏิบัติตามโดยสิ้นเชิง นั้น เป็นงานที่มีความหมายอยู่พันห้าสิบคน พระบรมราชโองการที่ติดตามสิ่งที่ควรติดตามและเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ควรเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นงานที่มีความหมายหลายร้อยคนจนนับไม่ถ้วน งานที่มีความหมายห้าร้อยคนหนึ่งนี้มีได้เป็นวิถีทางของเจ้าเหนือหัวทั้งห้าหรือ? งานที่มีความหมายสิบห้าร้อยคนนี้มีได้เป็นวิถีทางของกษัตริย์ทั้งสามหรือ? งานที่มีความหมายร้อยห้าสิบคนนี้มีได้เป็นวิถีทางของจักรพรรดิทั้งห้าหรือ? งานที่มีความหมายพันห้าสิบคนนี้มีได้เป็นวิถีทางของกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ที่นำเศียรพญาเกราทั้งสามหรือ? งานที่มีความหมายหลายร้อยคนจนนับไม่ถ้วนนั้น มิได้เป็นวิถีทางของขงจื้อดอกหรือ? ดังนั้นเราจึงทราบว่าเป็นเจ้าเหนือหัว กษัตริย์ จักรพรรดิ และ พระมหากษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่มีสิ่งที่เรียกว่า บรมราชโองการที่ใช้ได้จำกัดห้าร้อยคน แต่โองการของขงจื้อนั้น พันจากห้าร้อยคนทั้งหลาย

มนุษย์

(จาก ยวงจิงซืออู, SPPY ed., ๗A : ๔a-๔B : ๒๖a)

บ่อเกิดของฟ้าและดินอยู่ที่หลักการแห่งความเป็นกลาง (Mean) ดังนั้น หลักการของฟ้าและดินจึงไม่เคยหันเหไปจากหลักการเกี่ยวกับความมีอยู่ที่เป็นกลางนี้เลย ทั้งๆ ที่หลักการของฟ้าและดินนั้นจะยุ่งอยู่กับการเปลี่ยนรูปโดยไม่หยุดหย่อนก็ตาม มนุษย์เป็นกลางในจักรวาล และจิตเป็นศูนย์กลางในตัวมนุษย์ ดวงอาทิตย์จะรุ่งโรจน์ที่สุด และดวงจันทร์จะเต็มดวงในเมื่อมันอยู่ที่ตำแหน่งกลาง เพราะฉะนั้นผู้ดีจึงตีค่าหลักการเกี่ยวกับความเป็นกลางไว้สูงมาก (๗B : ๔a)

ธรรมชาติของเราเห็นสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็นอยู่ แต่กิเลสของเราทำให้เราเห็นสิ่งทั้งหลายตามใจนึกและอย่างเห็นแก่ตัว ธรรมชาติของเราไม่ลำเอียงและรู้แจ้ง แต่กิเลสของเรานั้นลำเอียงและหลอกลวง เมื่อการประสิทธิ์ประสาททางด้านวัตถุในตัวมนุษย์ จะทำให้เห็นคุณลักษณะได้โดยอาศัยความเป็นกลางและความกลมกลืนกัน ธาตุแข็งและธาตุนุ่มในตัวเขาจะสมดุลกัน ถ้าหากหยางมีน้ำหนักมากกว่าเขาก็จะขาดดุลหนักไปทางความเข้มแข็ง ถ้ายินเย็นเกินกว่า เขาก็จะขาดดุลหนักไปทางอ่อนแอ โดยเหตุที่ความรู้ที่มุ่งตรงไปหาธรรมชาติของมนุษย์ทวีเพิ่มขึ้น ความรู้ที่มุ่งตรงไปหาสิ่งทั้งหลายก็ลดน้อยถอยลง

มนุษย์ครองตำแหน่งที่มีเกียรติที่สุดในโครงการเกี่ยวกับสิ่งทั้งหลาย เพราะมนุษย์รวมหลักการของสิ่งต่าง ๆ ทั้งหมดไว้ในตัว ถ้ามนุษย์ให้เกียรติแก่ตำแหน่งของตนเอง และส่งเสริมเกียรติของตนให้มากขึ้น เขาก็จะสามารถทำให้สิ่งต่าง ๆ ทุก ๆ ชนิดมารับใช้เขาได้

ธรรมชาติของสิ่งทั้งปวงนั้นสมบูรณ์อยู่ในจำพวกมนุษย์

๖๒๐

ปกเกิดจิตอธิประเพณีจีน

เจตภูติของมนุษย์เป็นอย่างเดียวกับเจตภูติของฟ้าและดิน เพราะฉะนั้นเมื่อมนุษย์หลอกลวงตัวเอง ก็คือเขาหลอกลวงฟ้าและดินด้วย ขอให้เขาระมัดระวังให้ดี!

เจตภูติเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่ในที่ใดเลยและยังเป็นที่มิอยู่ในทุกหนทุกแห่งด้วย มนุษย์ที่สมบูรณ์ย่อมสามารถแทรกซึมเข้าไปในจิตใจของคนอื่น ๆ ได้เพราะมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นมีสิ่งที่พื้นฐาน เจตภูติจึงจำเป็นต้องได้รับนามว่าสิ่งที่หนึ่งและวิถีทาง (เต๋า) นับว่าเป็นการดีที่สุดแล้วที่เรียกมันว่าเจตภูติ (๘B : ๑๖a-๑๗b)

จิตเป็นสิ่งที่เปี่ยมอันติมะที่ยิ่งใหญ่ จิตของมนุษย์ควรสงบนิ่งดูน่านิ่ง เมื่อจิตสงบ จิตก็จะแน่นแน่ว เมื่อจิตแน่นแน่ว จิตก็จะรู้แจ้ง

ในการติดตามสิ่งที่มิอยู่ก่อน (วัฒนธรรมทางด้านจิตใจ) นั้น ความจริงใจถือว่าเป็นพื้นฐาน ความจริงใจที่แท้จริงสามารถแทรกซึมเข้าไปสู่เจตภูติทั้งปวงได้ เมื่อปราศจากความจริงใจเสียแล้วเราก็จะบรรลุถึงวิถีทาง (เต๋า) ไม่ได้

เนื้อสารและธรรมชาติของเรานั้นมาจากสวรรค์ แต่การเรียนรู้มันอยู่กับมนุษย์ เนื้อสารและธรรมชาติพัฒนาจากภายใน ส่วนการเรียนรู้มันเข้าไปสู่ตัวเราจากภายนอก “เนื้อมาจากธรรมชาติของเรานี้เองที่พหุทธิปัญญาได้เป็นผลเนื่องมาจากความจริงใจ” แต่เนื่องมาจากการศึกษานี้เอง ความจริงใจจึงเป็นผลเนื่องมาจากพหุทธิปัญญา

การศึกษาของผู้ใดโดยย่อ ๆ แล้วก็มุ่งอยู่ที่การทำบุคลิกภาพของตนให้ดีขึ้น คนที่เหลือ เช่น ประชาชนที่ทำการปกครองและสิ่งทั้งหลายที่กำลังปฏิบัติการอยู่ทั้งหมดนี้เป็นชั้นรอง ๆ ทั้งนั้น

เมื่อปราศจากความจริงใจแล้วเขาก็ไม่สามารถวิจัยหลักการของสิ่งที่สูงสุดได้

ความจริงใจเป็นองค์ประกอบที่ทำหน้าที่ควบคุมในธรรมชาติของเรา ความจริงใจอยู่เหนือกาลและเทศะ

ผู้ที่ทำตัวให้สอดคล้องต้องกันกับหลักการสวรรค์ก็จะมีกระบวนการการสร้างสรรค์ทั้งหมดอยู่ในอำนาจของเขา เมื่อได้บรรลุถึงหลักการสวรรค์แล้ว ไม่เพียงแต่บุคลิกภาพของเขาเท่านั้น แต่ทว่าจิตใจของเขาด้วยจะได้รับการบำรุงให้ดีขึ้น และไม่เพียงจิตใจของเขาเท่านั้น แต่ธรรมชาติและจุดหมายปลายทางของเขาก็จะได้รับการบำรุงให้ดีขึ้นด้วย ความสอดคล้องต้องกันกับหลักการได้นั้นเป็นเรื่องธรรมดา แต่การเชื่อนไขออกไปจากหลักการนั้น เป็นเรื่องผิดปรกติธรรมดา (๘B : ๒๕a - ๒๖a)

การสังเกตดูสิ่งทั้งหลาย

(จาก *ฮวงจิงซือฮู*, SPPY ed., ๖ : ๒๖a-๘B : ๒๗b)

เมื่อจิตยังคงรักษาเอกภาพของมันไว้ได้และมีได้ถูกรบกวนแล้วมันก็สามารถปฏิบัติการและ

ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล

๖๒๑

ทำปฏิกิริยากับสิ่งทั้งปวงอย่างกลมกลืนได้ ดังนั้นจิตของสาธุชนจึง “ว่างเปล่า” (บริสุทธิ์และสงบอย่างยิ่ง) และจะไม่ถูกรบกวนเลย (๘B : ๒๙a)

คำว่า ดูสิ่งทั้งหลาย นั้นมิได้หมายความว่าดูสิ่งทั้งหลายนั้นด้วยมังสจักขุคือตาเนื้อ แต่พาดูด้วยจิตของเรา ก็ยังไม่ใช่อีก ไม่ใช่ดูด้วยจิต แต่ว่าดูด้วยหลักการที่มีอยู่ในสิ่งทั้งหลาย ในจักรวาลนั้นไม่มีอะไรเลยที่ปราศจากหลักการ ธรรมชาติและจุดหมายปลายทาง สิ่งเหล่านี้เราจะทราบได้ก็ต่อเมื่อเราได้วิจัยหลักการจนถึงที่สุดแล้ว ต่อเมื่อธรรมชาติได้รับการพัฒนาไปอย่างสมบูรณ์แล้ว และมีความหมายปลายทางเต็มบริบูรณ์แล้วเท่านั้น ความรู้เกี่ยวกับสิ่งทั้งสามนี้เป็นความรู้ที่แท้จริง แม้นักปราชญ์ก็ไม่อาจไปเกินกว่านี้ได้ ผู้ใดก็ตามที่ไปเกินสิ่งทั้งสามนี้จะเรียกว่าเป็นนักปราชญ์หาได้ไม่

กระเจกฉายอมสะท้อนภาพออกมา เพราะมันมิได้ทำให้แบบฟอร์มย่อยๆ ของสิ่งทั้งหลายมีดมน แต่หน้า (ที่บริสุทธิ์) สะท้อนภาพได้ดีกว่า เพราะน้ำได้เปิดเผยให้เห็นคุณลักษณะสากลแห่งแบบฟอร์มย่อยๆ ของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงของมัน และนักปราชญ์ก็ยังคงดีกว่าน้ำขึ้นไปอีก เพราะนักปราชญ์สะท้อนให้เห็นคุณลักษณะสากลแห่งความรู้สึกของสิ่งทั้งปวง นักปราชญ์ทำอย่างนั้นได้เพราะเห็นสิ่งทั้งหลายดังที่สิ่งทั้งหลายเห็นด้วยตนเอง นั่นคือไม่ใช่อำนาจคิดเอาเองตามใจชอบ แต่จากทัศนะของสิ่งทั้งหลาย โดยเหตุที่นักปราชญ์สามารถทำอย่างนี้ได้ แล้วจะมีอะไรอยู่ในระหว่างตัวเขากับสิ่งทั้งหลายได้อย่างไรกัน? (๖ : ๒๖a- b)

เมื่อนักปราชญ์สามารถมีความสุขสบายและเศร้าโศกเสียใจกับสิ่งทั้งหลายคล้ายกับเขาเป็นตัวสิ่งทั้งหลายเองแล้ว เราก็คงพูดได้ว่าความรู้สึกของเราได้ถูกเร้าให้เกิดขึ้นมา และมันได้ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์แบบแล้ว (๘B : ๒๖a)

เราอาจเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็นอยู่ ถ้าหากเราไม่เอาตัวเราไปใส่ให้แก่สิ่งเหล่านั้น นักปราชญ์ได้ให้ผลประโยชน์ทุก ๆ อย่างแก่สิ่งทั้งหลายและลืมนตัวเองเสีย

การยอมให้ตัวตนปราศจากการควบคุมก็เท่ากับปล่อยบังเหียนให้กับกิเลส การให้บังเหียนแก่กิเลสก็คือการถูกลอกนั่นเอง และการถูกลอกก็คือความโง่งมง่าย อนึ่ง การดำเนินตามหลักการธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายก็คือการยึดธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายไว้นั่นเอง การยึดธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายไว้ได้ก็คือการเป็นเจ้าของอำนาจทางด้านจิตใจ การเป็นเจ้าของอำนาจทางด้านจิตใจก็คือการได้ตรัสรู้นั่นเอง (๘B : ๒๗b)

จิงไสกับเอกภาพที่มีอยู่ในพลังทางวัตถุ

จิงไส (Chang Tsai) หรือ **จิงเหิงฉีว** (Chang Heng-ch'ü : พ.ศ. ๑๕๖๓-๑๖๒๐) ซึ่งเป็นนักคิดที่สำคัญคนที่สองในสายลัทธิขงจื๊อใหม่ ได้รับช่วงเอาความพยายามของโจวจื๊อมาใช้พัฒนา

๖๒๒

ป่อเกิดสติประเพณีจีน

อภิปรายของขงจื้อต่อไป ในฐานะที่เป็นพื้นฐานแห่งระบบของท่านจึงได้ยืนยันความมีอยู่ของสาระเดิมซึ่งเป็นอย่างเดียวกันที่รวมเป็นจักรวาล **ฉี** (Ch'i) หรือ พลังทางวัตถุทั้งปวง แนวความคิดเกี่ยวกับ **ฉี** ได้เป็นส่วนหนึ่งแห่งศัพท์ทางด้านจักรวาลวิทยาของลัทธิขงจื้อมาเป็นเวลานานแล้ว ดังจุงจื๊อซึ่งเป็นผู้ที่นับถือลัทธิขงจื้อในสมัยราชวงศ์ช้านได้อธิบายว่าเป็น “เนื้อสารที่ใสและปราศจากสี” มีอยู่เต็มจักรวาลหมด “ล้อมรอบมนุษย์ดุจดั่งน้ำที่ล้อมรอบตัวปลาอยู่” ฉะนั้น และรวมถึงทั้งหลายทั้งปวงเข้าด้วยกัน แต่จุงจื๊อได้ขยายการนำเอาสิ่งที่เป็นสาระชั้นพื้นฐานนี้มาใช้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยสร้างความจริงเกี่ยวกับความมีอยู่ทั้งปวงจากสิ่งที่เป็นสาระนั้น โลกและปรากฏการณ์ของโลกทั้งปวงมิใช่ผลิตผลที่เป็นมายาของจิตดังที่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายอ้างเลย และเป็นการแสดงพลังทางวัตถุเดิมนี้นี้ให้ปรากฏออกมาซึ่งจุงจื๊อได้ถือว่าเป็นอย่างเดียวกับสิ่งที่เปี่ยมล้นอันยิ่งใหญ่ คือสิ่งที่เปี่ยมล้นของภาวะทั้งปวง ทั้งไม่มีการแบ่งเป็นสองอย่างระหว่างภาวะกับภาวะ ระหว่างความว่างเปล่าที่ยิ่งใหญ่กับสัตว์ทั้งหลายที่มีอยู่ในโลกดังที่พวกที่นับถือลัทธิเต๋ายืนยันเลย ความว่างเปล่าที่ยิ่งใหญ่ซึ่งปรากฏว่าเป็นอภีภวะนั้นสำหรับจุงจื๊อแล้วเป็นเพียงพลังทางวัตถุเดิมที่มีอยู่ในสถานะดั้งเดิมที่ไม่มีอะไรแตกต่างกันของมันเท่านั้นเอง

คุณลักษณะของพลังดั้งเดิมนี้นี้ก็คือว่า มันอยู่ในกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งทำให้เกิดเป็นรูปมนุษย์และสัตว์อื่นๆ ของโลก ที่แยกตัวออกจากกันเพื่อหันกลับไปหาสถานะแห่งความว่างที่ยิ่งใหญ่อีก ภาวะของมนุษย์ในโลกนี้ก็คือ การเข้าใจกระบวนการเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงนี้และทำให้การกระทำของเขากลมกลืนกับกระบวนการเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่พยายามที่จะให้บรรลุถึงสถานะบางอย่างแห่งการหยุดพักอยู่นอกกระบวนการอย่างพวกพุทธศาสนิกชน ทั้งไม่ใช่พยายามใช้ยาและศิลปะที่เป็นมายาเพื่อปิดกั้นการแยกเนื้อสารของมนุษย์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ให้หมดไป และทำให้ชีวิตยืนยาวออกไปเกินกว่ากำหนดตามธรรมชาติตามแบบผู้ที่นับถือลัทธิเต๋าละเลย

จุงไส

ความกลมกลืนที่ยิ่งใหญ่

(จาก เจิงเหวิง, 1, ใน จิงเหิงฉิวจิ, ๒ : ๓๖-๓๐๖)

แม้ว่าพลังทางวัตถุในจักรวาลจะรวมถึงทั้งหลายเข้าด้วยกันและแยกสิ่งทั้งหลายออกจากกัน และดึงดูดและผลักได้ดังร้อยทาง แต่หลักการ (หลี่) ตามที่มันดำเนินการนั้นมีระเบียบและไม่พลาด

ความว่างที่ยิ่งใหญ่แห่งความจำเป็นนั้นประกอบด้วยพลังทางวัตถุ พลังทางวัตถุแห่งความจำเป็นได้รวมกันกลายเป็นสิ่งทั้งหลายดังพันดังหมื่นชนิด สิ่งทั้งหลายแห่งความจำเป็นได้แยกออกจากกันและหันกลับไปหาความว่างที่ยิ่งใหญ่อีก ความปรากฏและความหายไปที่ติดตามวงจรมีขึ้นเป็นเรื่องราวความจำเป็นทั้งสิ้น ในท่ามกลาง (การดำเนินการของจักรวาลนี้) เมื่อนักปราชญ์บำเพ็ญวิถีทาง

ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล

๖๒๓

(way) ได้เต็มเปี่ยม และทำตัวเองให้เป็นอย่างเดียว (กับกระบวนการสากลแห่งการปรากฏและการหายไป) โดยปราศจากความลำเอียงแล้ว จิตใจของนักปราชญ์ก็จะได้รับการพิทักษ์รักษาไว้ในขีดขั้นที่สูงที่สุด พุทธศาสนิกชนทั้งหลายที่เชื่อในเรื่องความขาดสูญคือหลังจากที่ตายไปแล้วจะไม่กลับคืนมาอีก และพวกที่นับถือลัทธิเต๋าที่ยึดมั่นอยู่กับชีวิตนิรันดร์และยึดมั่นอยู่กับความมีอยู่นั้นก็หวังที่จะไม่ให้สิ่งทั้งหลายเปลี่ยนแปลงไป ทั้ง ๆ ที่พุทธศาสนิกชนและผู้นับถือลัทธิเต๋าก็จะแตกต่างกัน แต่ก็เหมือนเดียวกันในการไม่เข้าใจวิถีทาง (เต๋า) ไม่ว่าจะรวมเข้าด้วยกันหรือแยกออกจากกันก็ตาม ร่างกายของเราก็จะเป็นอย่างเดียวกัน เขาย่อมมีคุณสมบัติในอันที่จะถกเถียงเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ในเมื่อเขาเข้าใจโดยต้องแท้ว่าความตายมิใช่ความขาดสูญ

เมื่อเราเข้าใจความว่างคือศูนย์ดาว่าไม่เป็นอะไรนอกจากพลังทางวัตถุแล้ว ความมีอยู่ (existence) และความไม่มีอยู่ (non-existence) สิ่งที่ชอบเร้นและสิ่งที่ปรากฏ เจตภูตและการเปลี่ยนรูปภายนอก และธรรมชาติของมนุษย์กับจุดหมายปลายทาง ทั้งหมดนั้นก็เป็นอย่างหนึ่งและไม่ใช่สองเลย ผู้ที่เข้าใจการรวมเข้าด้วยกันและการแยกออกจากกัน การปรากฏขึ้นและการหายไป แบบฟอร์มและการปราศจากแบบฟอร์ม และสามารถสืบสวนไปจนถึงแหล่งเกิดของมันได้ ย่อมแสดงตลอดซึ่งความลับเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงได้

ถ้าหากจะมีการถกเถียงกันว่าพลังทางวัตถุเกิดมาจากความว่างเปล่าแล้วละก็ เพราะพลังทางวัตถุและความว่างเปล่าทั้งสองนั้นแตกต่างกันอย่างเด็ดขาดนั่นเอง ความว่างเปล่าจึงเป็นสิ่งที่กำหนดแน่นอนไม่ได้ ส่วนพลังทางวัตถุนั้นเป็นสิ่งที่กำหนดแน่นอนได้ ความว่างเปล่าเป็นสาระ ส่วนพลังทางวัตถุเป็นหน้าที่ การถกเถียงกันแบบนี้จะทำให้ตกไปสู่ลัทธิธรรมชาตินิยมของเล้าจื๊อผู้อ้างว่า สิ่งที่มีอยู่มาจากสิ่งที่ไม่มีอยู่และไม่เข้าใจหลักการนิรันดร์แห่งเอกภาพของสิ่งที่มีอยู่ (ภาวะ) และสิ่งที่ไม่มีอยู่ (อภาวะ) ซึ่งไม่มีอะไรที่แสดงให้เห็นว่าแตกต่างกันเลย ถ้าหากถกเถียงกันว่า ปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มีจำนวนมากมายจนนับไม่ถ้วนเป็นเพียงสิ่งต่าง ๆ ที่จะเข้าใจได้เฉพาะในความว่างเปล่าที่ยิ่งใหญ่เท่านั้นแล้วละก็ โดยเหตุที่สิ่งทั้งหลายและความว่างเปล่าคงไม่เป็นสิ่งที่เปลี่ยนไปของกันและกัน โดยเหตุที่รูปฟอร์มและธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายคงจะเป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวเอง และโดยเหตุที่สิ่งเหล่านี้และสวรรค์กับมนุษย์คงไม่เป็นสิ่งที่พึ่งพาอาศัยกัน การโต้เถียงแบบนี้ก็คงตกอยู่ในคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งทรงสอนว่า ภูเขา แม่น้ำ และโลก ทั้งปวงนั้นเป็นสิ่งที่ลวงตาที่เราคิดนึกเอาเอง หลักการว่าด้วยเอกภาพนี้ เราเข้าใจไม่ได้เพราะว่าบุคคลโง่ ๆ จะรู้เพียงผิวเผินว่าสาระแห่งธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายก็คือความว่างเปล่า อันได้แก่ศูนย์ดา แต่ไม่ทราบว่ หน้าที่นั้นดำรงอยู่ในวิถีทางของฟ้า (กฎธรรมชาติ) แทนที่จะเป็นเช่นนั้น พวกเขา กลับพยายามใช้ความรู้ของมนุษย์ที่จำกัดอธิบายจักรวาล โดยเหตุที่การรับรู้การของพวกเขาก็ได้ไม่ตลอด พวกเขาจึงยืนยันอย่างผิด ๆ ว่า การเอาหลักการของฟ้าและดินมาใช้โดยทั่ว ๆ ไปนั้นเป็นเพียงมายาเท่านั้นเอง พวกเขาไม่ทราบสิ่งที่เป็นแก่นแท้ของสิ่งที่ชอบเร้นและสิ่งที่ปรากฏ และกระโดดไปหาบทสรุปที่ผิด ๆ พวกเขาไม่เข้าใจว่า ความ

๖๒๔

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

เคลื่อนไหวของยีนและหยางที่สืบเนื่องกันอยู่ตลอดเวลาไม่ได้คลุ้มไปถึงจักรวาลทั้งสิ้น แทรกซึมไปทั้งกลางวันกลางคืน และก่อให้เกิดเป็นมาตรฐานของฟ้า ดิน และมนุษย์ ดังนั้นพวกเขาจึงทำให้ลัทธิขงจื๊อมาปะปนกับพระพุทธศาสนาและลัทธิเต๋า เมื่อพวกเขาถกเถียงปัญหาเกี่ยวกับธรรมชาติ (ของมนุษย์และสิ่งทั้งหลาย) และจุดหมายปลายทางหรือวิถีทางแห่งสวรรค์ของมนุษย์และสิ่งต่าง ๆ นั้น พวกเขาจะเข้าไปติดกับแห่งลัทธิที่มีดมนหรือถูกตัดสินว่าความมียู่มากจากความไม่มีอยู่อย่างใดอย่างหนึ่ง และถือว่าลัทธิเหล่านี้เป็นจุดยอดสุดแห่งความเห็นแจ้งทางด้านปรัชญาเช่นเดียวกับวิถีทางที่จะเข้าไปสู่คุณความดี พวกเขาไม่ทราบวิธีที่จะเลือกวิธีการที่เหมาะสม แต่กลับไปแสวงหาทศนะที่เคยเกิดแทน ดังนั้นพวกเขาจึงถูกทำให้มีดมนไปเพราะลัทธิที่เอียงไปข้างหนึ่งและเลียดกอยู่ในความผิดพลาด

ในฐานะที่เป็นความว่างเปล่าที่ยิ่งใหญ่ พลังทางวัตถุจึงเป็นสิ่งที่ขยายออกไปและเป็นสิ่งที่คลุ้มเครือ ทั้งยังขึ้น ๆ ลง ๆ และเคลื่อนไหวไปทุกทิศทุกทางโดยไม่หยุดยั้งอีกด้วย... สิ่งที้อยู่ขึ้นมาเป็นหยางนั้นเป็นสิ่งที่แจ่มแจ้งแล้ว ส่วนสิ่งที่จมไปก้นบึ้งเป็นยีนนั้นเป็นสิ่งที่มีดมนอยู่ ในฐานะที่เป็นผลลัพธ์แห่งการกระทบและอิทธิพลของยีนและหยาง แล้วการรวมกันกับการแยกกันของยีนและหยาง ลมและฝน หิมะและน้ำค้างแข็งก็ได้เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความต่างกันของสิ่งทั้งหลายจนนับไม่ถ้วนในด้านรูปพรรณสัณฐานที่เปลี่ยนแปลงของยีนและหยาง หรือภูเขาและแม่น้ำในแบบฟอร์มที่กำหนดตายตัวของยีนและหยาง กากเหล้าหรือเถาถ่านก็ตาม ก็หาจะมีอะไร (ที่มีหลักการ) ที่ไม่ได้เปิดเผยไม่

ถ้าหากพลังทางวัตถุรวมตัวเข้าด้วยกัน ความที่พลังทางวัตถุเป็นสิ่งที่เห็นได้นั้นย่อมกลายเป็นสิ่งที่บังเกิดผล และแบบฟอร์มย่อย ๆ ก็จะปรากฏ ถ้าพลังทางวัตถุไม่รวมเข้าด้วยกัน ความที่พลังทางวัตถุอาจเป็นสิ่งที่เห็นได้นั้นก็จะกลายเป็นสิ่งที่ไม่บังเกิดผลอะไร แล้วก็จะไม่มีแบบฟอร์มย่อย ๆ ใด ๆ ด้วย เมื่อพลังทางวัตถุถูกนำมารวมเข้าด้วยกัน เราจะไม่สามารถกล่าวว่ามันเป็นสิ่งที่ชั่วคราวได้อย่างไร? เมื่อพลังทางวัตถุถูกแยกออกจากกัน เราจะพูดโดยไม่ได้ตรองว่ามันเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่ได้อย่างไร? ด้วยเหตุผลข้อนี้และนักปราชญ์ที่ได้สังเกตดูและตรวจสอบทั้งข้างบนและข้างล่างแล้ว ก็เพียงอ้างว่าทราบสาเหตุของสิ่งที่ถูกซ่อนไว้และสิ่งที่ปรากฏตัวออกมาเท่านั้น แต่มิได้อ้างว่าทราบสาเหตุของสิ่งที่มียู้อยู่และสิ่งที่ไม่มีอยู่เลย

พลังทางวัตถุเคลื่อนไหวและหลั่งไหลไปทุกทิศทุกทางและในทุกอาการ ธาตุแท้ทั้งสองของพลังทางวัตถุนั้นจะรวมเข้าด้วยกันและก่อให้เกิดเป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรม ดังนั้นจึงได้เกิดมีความแตกต่างที่สำคัญของสิ่งทั้งหลายและมนุษย์ขึ้นมา ในการที่ธาตุแท้ทั้งสองคือยีนและหยางสืบเนื่องกันอยู่โดยไม่ขาดสายนี้ย่อมก่อให้เกิดหลักการที่สำคัญ ๆ ของจักรวาลขึ้น

(หนังสือว่าด้วยความเปลี่ยนแปลง) กล่าวว่า : “ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ผลักรันและกันตามเรื่องของมันและดังนั้นจึงได้เกิดมีแสงสว่างขึ้น ฤดูหนาวและฤดูร้อนผลักรันและกันและดังนั้นจึงทำให้เกิดมีปีขึ้นมาอย่างสมบูรณ์” เจตภูตมิได้เกิดเพราะอาศัยอวกาศและความเปลี่ยนแปลงก็มีได้มีรูป

ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล

๖๒๕

ฟอร์มทางด้านกายภาพใด ๆ เลย “การเคลื่อนไหวของยีนและหยางติดต่อกันไปโดยไม่ขาดสาย” “ความเคลื่อนไหวของยีนและหยางนั้นหยั่งไม่ถึง” เหล่านี้ได้อธิบายวิถีทาง (เต๋า) ที่แทรกซึมอยู่ทั้งวันทั้งคืน

ไม่ใช่ว่าผลผลิตแห่งการสร้างสรรค์ทั้งสองอย่างนั้นเหมือนกันเลย จากข้อนี้เราก็คงทราบว่า แม้ว่าจำนวนของสิ่งทั้งหลายจะกำหนดแน่นอนมิได้ แต่ทว่าในกันบึงแล้วก็ไม่จะมีอะไรเลยนอกจากยีนและหยาง (ซึ่งทำให้สิ่งทั้งหลายแตกต่างกันออกไป) จากข้อนี้เราก็จะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงและการเปลี่ยนแปลงในจักรวาลนั้นเนื่องมาจากพลังที่เป็นพื้นฐานสองอย่างเหล่านี้แหละ

“คำจารึกตะวันตก” (ฉิมมิง)

หนังสือตอนหนึ่งดังที่คัดมาให้ดูเมื่อนี้คือตอนที่ว่าด้วย **เรื่องการแก้ไขความหลงมกมายที่หนุมอยู่ (เจิงเหมิง)** นั้นเป็นที่รู้จักกันโดยแยกเป็นหัวเรื่องว่า “คำจารึกตะวันตก” (ฉิมมิง) นั้นเป็นเพราะว่าหนังสือตอนนั้นได้จารึกไว้ที่กำแพงด้านตะวันตกแห่งสำนักศึกษาของจิงไฮและได้รับชื่อเสียงและอิทธิพลที่ผิดปรกติธรรมดาในสำนักขงจื้อใหม่ ในบทความสั้น ๆ นี้ จิงไฮได้ตรวจดูการใช้ทฤษฎีของท่านที่เกี่ยวกับจริยศาสตร์ที่ว่าสาระที่มีอยู่ในภายในเพียงอย่างเดียวนี้เป็นผู้ทำให้สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นและเป็นผู้รวมสิ่งทั้งหลายเข้าด้วยกัน ในเรื่องเกี่ยวกับสัมพันธภาพทางด้านครอบครัวที่ล้าลึกและมีความหมายสำหรับนักอ่านชาวจีนนั้น จิงไฮได้เล่าถึงวิธีที่มนุษย์ทั้งปวง ฟ้าและดินทั้งปวงจะต้องมารวมเข้าด้วยกันประหนึ่งว่าเป็นสัตว์ที่มีเนื้อเลือดเป็นอย่างเดียวกัน และถูกปกครองโดยอาศัยหลักการเกี่ยวกับความรักที่ปราศจากความเห็นแก่ตัวและก่อปรด้วยความเมตตากรุณาจัดเป็นญาติพี่น้องกัน บางทีในวรรณคดีของลัทธิขงจื้อใหม่ทั้งปวงนั้นจะไม่มีที่ใดเลยที่ทฤษฎีทางอภิปรัชญาที่เลิศล้นจะรวมกับความอบอุ่น ความกรุณาและหลักมนุษยธรรมที่เป็นพื้นฐานของลัทธิขงจื้อโบราณอย่างได้ผลดังในข้อความตอนสั้น ๆ นี้เลย

(จาก จิงเหิงอวี้จิ, I : ๑a-๔b)

ฟ้าเป็นบิดาข้าพเจ้า ดินเป็นมารดาข้าพเจ้า และแม้แต่สัตว์เล็ก ๆ เช่นข้าพเจ้าก็ได้พบสถานที่ที่ใกล้ชิดในท่ามกลางของฟ้าและดินนั้น

เพราะฉะนั้นสิ่งที่ขยายออกไปทั่วจักรวาลนั้นข้าพเจ้าถือว่าเป็นร่างกายของข้าพเจ้า และสิ่งที่บัญชาการจักรวาลนั้นข้าพเจ้าพิจารณาเห็นว่าเป็นธรรมชาติของข้าพเจ้า

ประชาชนทั้งปวงเป็นพี่ชายน้องชายและพี่สาวน้องสาวของข้าพเจ้า และสิ่งทั้งปวงนั้นเป็นสหายของข้าพเจ้า

ผู้ปกครองประเทศที่เกรียงไกร (จักรพรรดิ) เป็นบุตรคนโตที่สุดของบิดามารดาข้าพเจ้า (ฟ้าและดิน) และเสนาบดีคนสำคัญ ๆ เป็นหัวหน้าคนใช้ของจักรพรรดินั้น จงเคารพคนที่มียุมากร นี่เป็น

๖๒๖

ป่อเกิดสติประเพณีจีน

วิถีทางที่จะปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านั้นดูดังที่ควรจะทำปฏิบัติต่อบุคคลที่มีอายุมากกว่า จะแสดงความรักต่อคนกำพร้าและคนที่อ่อนแอ นี่เป็นวิถีทางที่จะปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านั้นดูดังที่ควรจะทำปฏิบัติต่อบุคคลที่มีอายุน้อยกว่า นักปราชญ์ถือว่าองค์จักรพรรดิมีคุณสมบัติอย่างเดียวกับคุณสมบัติของฟ้าและดิน และคนที่มีคุณธรรมเป็นคนที่ดีที่สุดในหมู่เด็ก ๆ ของฟ้าและดิน แม้แต่ผู้ที่เมื่อยล้าและทุพพลภาพ คนง่อยหรือคนป่วย ผู้ที่ไม่มีพี่ชายน้องชายหรือเด็ก ภรรยาหรือสามี ทั้งหมดนั้นเป็นพี่ชายน้องชายของข้าพเจ้าผู้ที่ตกอยู่ในความทุกข์ยากและไม่มีใครที่จะหันเหมันไปได้

เมื่อกาลเวลามาถึง การรักษาตัวให้พ้นจากอันตราย นี่เป็นการระมัดระวังบุตร ความชื่นชมยินดีในฟ้าและไม่มี ความกังวลใจใด ๆ นี่เป็นความกตัญญูที่มีต่อบิดามารดาชนิดที่บริสุทธิ์ที่สุด

ผู้ที่ไม่เชื่อฟ้า (หลักการสวรรค์) ย่อมละเมิดคุณความดี ผู้ที่ทำลายหลักมนุษยธรรม (เหริน) ก็คือโจร ผู้ที่ส่งเสริมคนชั่วย่อมขาดวิสัยสามารภ (ทางด้านศีลธรรม) แต่ผู้ที่นำเอาธรรมชาติทางด้านศีลธรรมของตนมาปฏิบัติ และทำความมีอยู่ทางด้านกายภาพให้เต็มบริบูรณ์ย่อมสามารถเข้ากับ (ฟ้าและดิน) ได้

ผู้ที่ทราบหลักการแห่งการเปลี่ยนรูปจะปฏิบัติภาระของฟ้าและดินด้วยความชำนาญชำนาญ และผู้ที่แทรกซึมเข้าไปในเจตภูตจนถึงขั้นที่สูงที่สุดจะดำเนินการตามเจตจำนงของฟ้าดินได้อย่างชำนาญชำนาญ

จงอย่ากระทำการสิ่งที่น่าสออา้ยใด ๆ เลยแม้แต่ในเวลาพักผ่อนอยู่ที่บ้านของท่านเองและดังนั้น ก็จะไม่นำความไร้เกียรติใด ๆ มาให้ จงรักษาจิตใจและหล่อเลี้ยงธรรมชาติไว้ และดังนั้น (ย่อมรับใช้จิตและธรรมชาติ) ด้วยความพยายามที่ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย

ยิ่งผู้ยิ่งใหญ่เกลียดเหล่าที่อรรอยและตั้งใจที่จะให้ความคุ้มครองและให้ความอุปถัมภ์แก่บิดามารดาของตน ผู้รักษาชายแดนชื่อหยิง (Ying) ดูแลคนที่อายุน้อยกว่า และดังนั้น ย่อมขยายความรักของท่านไปยังคนพวกเดียวกับท่าน

คุณความดีของจักรพรรดิซุน (Shun) อยู่ที่ท่านทำให้บิดามารดาที่มีความชื่นชมยินดีด้วยความพยายามที่ไม่หยุดยั้ง และความเคารพของเงินเซิง (Shen-sheng) ได้แสดงออกมาในเวลาที่ท่านรอคอยการลงโทษโดยมิได้พยายามที่จะหลบหนีไปเลย

เซิงฉาน (Tseng-Ts'an) ได้ร่างกายมาจากบิดามารดาและรักษาร่างกายนั้นไว้ด้วยความเคารพจนตลอดชีวิต ส่วน (ยิน) ป่อฉี (Po-ch'i) เชื้อฟังกำสั่งของบิดามารดาอย่างมั่นคง

ความมั่งคั่งเกียรติ สุขและผลประโยชน์หมายถึงความเจริญรุ่งเรืองแห่งชีวิตของข้าพเจ้า ส่วนความยากจน สถานะที่ต่ำต้อย ความวิตก และความเศร้าจะเป็นเพื่อนที่คอยช่วยเหลือให้ข้าพเจ้าประสบผลสำเร็จ

ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล

๖๒๗

ในเวลามีชีวิตอยู่ ข้าพเจ้าปฏิบัติตามและรับใช้ (ฟ้าและดิน) ในเวลาตาย ข้าพเจ้าจะมีความสุขสงบสุข

หลักการปรัชญาเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ในเจิ้งอ๋ี

เพราะการที่พี่น้องเจิ้งได้เกิดขึ้นมานี้เอง ความคิดเห็นแบบลัทธิขงจื๊อใหม่ได้มีเค้าโครงเกี่ยวกับสิ่งที่กลายมาเป็นแบบฟอร์มที่พัฒนาเต็มที่ขั้นสุดท้ายขึ้น พร้อมกันนั้นพี่น้องสองคนนี้ แม้บางทีจะไม่เห็นความจริงด้วยตนเอง แต่ก็ได้ทำให้ความคิดของตนเชื่อนั่นไปทางเป็นกลางบอกว่าในเวลาต่อไปลัทธิขงจื๊อใหม่จะแบ่งออกไปเป็นสาขาที่สำคัญ ๆ สองสาขาด้วยกัน

เจิ้งเฮาซึ่งลัทธิของท่านจะเอาไว้พูดภายหลังตอนที่เกี่ยวกับสำนักทางด้านจิตใจและน้องชายของท่าน เจิ้งอ๋ี (เจิ้งอ๋ีฉวน : พ.ศ. ๑๕๗๖-๑๖๕๐) นั้นเป็นญาติของจิ้งโส และมีความคุ้นเคยเป็นส่วนตัวกับโจวตุ้นอ๋ีและเซาหยุง ดังนั้นทั้งเจิ้งเฮาและเจิ้งอ๋ีจึงตกอยู่ในฐานะที่เป็นอุดมคติที่ได้รับผลประโยชน์มาจากการเขียนคำอธิบายที่วิเศษเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวทางด้านปรัชญาใหม่ที่กำลังพัฒนาอยู่ เจิ้งอ๋ีได้นำเอาแนวความคิดเกี่ยวกับ **ฉี** (Ch'i) ของจิ้งโสมาใช้ ฉีเป็นพลังทางวัตถุซึ่งเป็นวัตถุแห่งภาวะทั้งปวง แต่สำหรับเรื่องนี้ ท่านได้เพิ่มแนวความคิดเห็นเกี่ยวกับ **หลี่** (li) หรือหลักการกฎที่เป็นนิรันดร์และไม่เปลี่ยนแปลงซึ่งบอกถึงสิ่งที่พื้นฐานนี้โดยให้การนิยามและการทำให้เป็นอย่างเดียวกับวัตถุที่สร้างสรรค์ขึ้นมาเฉพาะอย่าง ๆ ดังนั้นพลังทางวัตถุในระบบของเจิ้งอ๋ีจึงไม่มีอะไรมากไปกว่าวัตถุดิบสำหรับการสร้างสรรค์ เป็นสิ่งที่ด้อยกว่า และขึ้นอยู่กับหลักการสำหรับการสำแดงตัวทางด้านวัตถุของมัน แม้ตามความเป็นจริงเราจะพบว่าทั้งหลักการและพลังทางวัตถุรวมกันอยู่เสมออีกด้วย เมื่อว่าตามหลักตรรกศาสตร์แล้วหลักการย่อมมีอยู่ก่อน และเป็นอิสระจากพลังทางวัตถุซึ่งในพลังทางวัตถุนี้หลักการได้สำแดงตัวให้ปรากฏ

การแบ่งหลักการและพลังทางวัตถุออกไปเป็นสองอย่างนี้ก่อให้เกิดเป็นพื้นฐานสำหรับการที่เจิ้งอ๋ีจะได้อธิบายถึงธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งเมื่อก่อนได้ประกาศว่าโดยพื้นฐานแล้วดี หลักการเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ ตามความเห็นของเจิ้งอ๋ีนั้นเป็นสิ่งที่จริงจัง ๆ และมีความวิเศษเท่า ๆ กันในมนุษย์ทั้งปวง แต่ **ฉี** หรือการอำนวยความสะดวกให้ทางด้านวัตถุซึ่งกำหนดธรรมชาติทางด้านกายภาพหรือวิสัยสามารถของมนุษย์นั้นแตกต่างจากปัจเจกภาพและมีการสำแดงธรรมชาติที่เป็นแก่นแท้ของมันให้ปรากฏอย่างเต็มที่ ดังนั้นจึงได้เกิดความชั่วร้ายและความไม่เท่าเทียมกันซึ่งเราจะเห็นได้อย่างชัดเจนในหมู่มนุษย์

แต่การอธิบายเรื่องความชั่วและความไม่เสมอภาคว่าเกิดจากความแตกต่างกันในวิสัยสามารถทางด้านกายภาพนั้นหาได้นำเจิ้งอ๋ีไปสู่การยอมรับการจำกัดขอบเขตปัจเจกชนโดยไม่ดิ้นรน ไม่ ตรงข้าม ท่านเชื่อว่านั่นว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้และจำเป็นที่ทุก ๆ คนจะเอาชนะการจำกัดขอบเขต

๖๒๘

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

เหล่านี้ โดยใช้ความพยายามอย่างมีสติที่จะเข้าใจหลักการเกี่ยวกับธรรมชาติของตนเองและวัตถุที่เป็นสิ่งแวดล้อมตัว และโดยการปลูกฝังทำที่ทางด้านศีลธรรมเกี่ยวกับ “ความเคร่งครัด” หรือ “ความเคารพ” (จึง) ทำที่นี้จึงได้เอามาแทน “ความสงบนิ่ง” ของโจวจันอี่ ซึ่งเป็นคำที่ในสายตาของท่านแล้วทำให้รำลึกไปถึงความสงบทางพระพุทธศาสนาและลัทธิเต๋า มากเกินไป ดังนั้นท่านจึงได้พยายามหันหลังทิวชงจื่อใหม่ออกไปจากการเข้าสมาธิที่อยู่เฉยๆ และการแสวงหาความรู้แจ้งในภายในซึ่งเป็นคุณลักษณะของพระพุทธศาสนา ที่มีต่อโครงการที่เป็นทางบวกและกล้าหาญเกี่ยวกับวินัยทางด้านศีลธรรมและการสอบถามที่จะทำให้คนทุกคนสามารถสำแดงความดีที่มีอยู่ในตนให้ปรากฏได้สมบูรณ์ยิ่งกว่า พร้อมกันนั้นท่านก็พยายามอย่างเต็มที่ที่จะเผชิญกำลังต่อต้านที่คณะทางพระพุทธศาสนาที่ว่าโลกเป็นของไม่เที่ยงและเป็นมายาซึ่งเป็นคุณลักษณะแบบความเชื่อถือของลัทธิขงจื่อในเรื่องความมีเหตุผลที่เป็นแก่นแท้และเสถียรภาพของโลก

เจิ้งอี่

หลักการและจักรวาล

(จาก *เอ๋อเจิ้งอี่จู่*, ๒A : ๑a, ๑๔a : ๖ ; ๒b; ๑๘ : ๔a ; และ *เอ๋อเจิ้งอูยเยียน*, ๒ : ๔a)

สิ่งทั้งปวงที่อยู่เบื้องใต้สรวงคั่นเราอาจเข้าใจได้ก็โดยอาศัยหลักการของสิ่งเหล่านั้น โดยเหตุที่มีสิ่งทั้งหลาย ก็จำเป็นต้องมีหลักการเฉพาะเจาะจงแห่งภาวะของสิ่งเหล่านั้นด้วย (ดังที่กล่าวไว้ใน *คัมภีร์คิตคาตา* ว่า :) “ทุก ๆ สิ่งจะต้องมีหลักการของมันเอง” (อี่จู่, ๑๘ : ๔a)

เนื่องจากพลังทางวัตถุทั้งสอง (คือ ยินและหยาง) กับธาตุทั้งห้ามีปฏิกิริยาต่อกัน สิ่งทั้งหลายจึงอ่อนแอและเข้มแข็งแตกต่างกันออกไปเป็นพัน ๆ อย่าง แต่สิ่งนี้นักปราชญ์ดำเนินตามนั้นเป็นหลัก การอย่างหนึ่ง ประชาชนจะต้องหันกลับไปหาธรรมชาติดั้งเดิมของตน (ซึ่งเป็นอย่างเดียวกับหลักการ) (๖ : ๒b)

จิตของคนคนหนึ่งเป็นจิตที่ผสมกับจิตของฟ้าและดิน หลักการของสิ่งหนึ่งก็คือหลักการที่ผสมกับหลักการของสิ่งทั้งปวง วิถีทางของวันหนึ่งก็คือวิถีทางที่ผสมกับวิถีทางของปีหนึ่ง (๒A : ๑a)

ในโลกนี้มีเพียงหลักการหนึ่งเดียวเท่านั้น ท่านจะต้องขยายหลักการนี้ไปเหนือทะเลทั้งสี่และจะถูกต้องทั่วไปทุกหนทุกแห่ง มันเป็นหลักการที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ซึ่งเรา “อาจเอาไปวางไว้ ณ เบื้องหน้าฟ้าและดินได้” และจะ “ทดลองได้โดยอาศัยประสบการณ์ของกษัตริย์ทั้งสาม” เพราะฉะนั้นการเอาจริงเอาจัง (จึง) ก็คือการเอาจริงเอาจังกับหลักการนี้ ความมีเมตตากรุณา ก็คือ ความมีเมตตากรุณาตามหลักการนี้ และการมีความจริงใจก็คือการมีความจริงใจต่อหลักการนี้ (ขงจื่อ) กล่าวไว้ว่า : “ในเวลาที่ดีกอยู่ในอันตราย สาธุชนจะยึดมั่นอยู่กับหลักการ” (ศิษย์ของท่าน) ก็กล่าวว่า : “ข้าพเจ้า

ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล

๖๒๙

ไม่เคยสามารถที่จะเป็นผู้ที่เชื่อถือหลักการนั้นจริง ๆ เลย” เหล่านี้คือข้อความที่เขาเหล่านั้นพูด หลักการนั้นยากที่จะอธิบายได้จริงๆ (๒A : ๑๙a)

อาจารย์กล่าวว่า : หลักการของฟ้าได้ผลิตแล้วก็ผลิตอีกเรื่อยไปโดยไม่หยุดยั้ง ข้อนี้เป็นเพราะหลักการของฟ้าไม่มีการกระทำใด ๆ ถ้าหากว่าหลักการของฟ้าได้กระทำลงไปโดยใช้ความรู้และความชำนาญของมันจนหมดแล้ว หลักการของฟ้าก็คงจะไม่เคยสามารถสืบต่อไปได้โดยไม่มีที่สิ้นสุดเลย (ฉุยเยียน, ๒ : ๔a)

ธรรมชาติของมนุษย์

(จาก เอ้อเจิงฉุยเยียน, ๓ : ๔a; เอ้อเจิงอู่ ๑๘ : ๑๗a-b; ๑๙ : ๔b)

เราไม่อาจกล่าวว่า ธรรมชาติเป็นสิ่งที่มียูอยู่ในภายในหรือสิ่งที่อยู่ในภายนอก (ฉุยเยียน, ๓ : ๔a)

จิตในตัวมันเองแล้วเดิมทีเดียวดี เมื่อจิตแสดงตัวออกมาในความคิดและมโนคตินั้น บางทีก็ดี บางทีก็ชั่ว เมื่อจิตได้รับความเร่งเร้า เราก็ควรจะอธิบายจิตในแง่ความรู้สึก ไม่ใช่ในฐานะที่เป็นตัวจิตเอง ตัวอย่างเช่น น้ำก็คือน้ำ แต่ในฐานะที่มันไหล บางสายก็ไหลไปทางทิศตะวันออก และบางสายก็ไหลไปทางทิศตะวันตก เราเรียกมันว่าลำธารและแคว (อู่, ๑๘ : ๑๗a)

ธรรมชาติมาจากฟ้า ส่วนวิสัยสามารถมาจากพลังทางวัตถุ เมื่อพลังทางวัตถุแจ่มแจ้ง วิสัยสามารถก็แจ่มแจ้ง อนึ่ง เมื่อพลังทางวัตถุมืดมน วิสัยสามารถก็มืดมน ขอยกเอาไม่เป็นตัวอย่าง ว่ามันจะตรงหรือคดก็ตามก็เนื่องมาจากธรรมชาติของมันนั่นเอง แต่ว่าการที่เราจะเอามันมาใช้เป็นไม้รูดหรือเสานั้น จะดัดเส้นได้ก็โดยอาศัยวิสัยสามารถของมัน วิสัยสามารถอาจจะดีหรือชั่วก็ได้ แต่ธรรมชาติ (ของมนุษย์และสิ่งต่าง ๆ) จะต้องดีเสมอไป (๑๙ : ๔b)

ถาม : ความสนุกสนานและความโกรธมาจากธรรมชาติของเราหรือไม่ ?

ตอบ : ถูกแล้ว ในทันทีที่มีวิญญาณ (ความรู้สึกนึกคิด) ก็มีธรรมชาติของเรา เมื่อมีธรรมชาติของเรา ก็ต้องมีความรู้สึก เมื่อไม่มีธรรมชาติ จะมีความรู้สึกได้อย่างไร ?

ถามต่อไป : สมมุติว่าท่านพูดว่าความสนุกสนานและความโกรธมาจากภายนอกหรือไม่ ?

ตอบ : ความสนุกสนานและความโกรธมิได้มาจากภายนอก มันเนื่องมาจากอิทธิพลภายนอก แต่ว่ามันเกิดจากภายใน

ถาม : ความสนุกสนานและความโกรธมีต่อธรรมชาติของมนุษย์เช่นเดียวกับคลื่นมีต่อน้ำกระนั้นหรือไม่ ?

๖๓๐

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ตอบ : ถูกแล้ว ธรรมชาติของน้ำนั้นจะต้องใส นิ่ง และเรียบคล้ายกระจกเงา แต่เมื่อน้ำปะทะทรายและหิน หรือเมื่อพื้นใต้น้ำไม่ราบ น้ำก็จะเริ่มเคลื่อนไหวอย่างบ้าคลั่งทันที หรือเมื่อลมพัดมาเหนือหน้า น้ำจะเกิดเป็นคลื่นและระลอก แต่สิ่งเหล่านี้เป็นธรรมชาติของน้ำหรือ? ในธรรมชาติของมนุษย์นั้นมีสิ่งที่เริ่มต้นเพียง ๔ อย่างเท่านั้น (คือ มนุษยธรรม ๑ ความชอบธรรม ๑ มรรยาทอันดีงาม ๑ และปัญญา ๑) และมีใช้แบบฟอร์มต่าง ๆ ของความชั่ว แต่เมื่อไม่มีน้ำก็ไม่อาจมีคลื่นได้ฉันใด เมื่อไม่มีธรรมชาติ ก็ไม่อาจมีความรู้สึกฉันนั้น (๑๘ : ๑๗b)

ถาม : โดยเหตุที่ธรรมชาติของมนุษย์นั้น เดิมทีเดียวผุดผ่อง (ปกติสฺร) แล้วทำไมบางที่มันจึงมีดมนเล่า?

ตอบ : ข้อนี้เราจะต้องวิจัยและเข้าใจ เม่งจื๊อเป็นฝ่ายถูกเมื่อท่านกล่าวว่า ธรรมชาติของมนุษย์นั้นดี แม้แต่เซินจื๊อ (Hsün Tzu) และหยางฉวง (Yang Hsiung) ก็ไม่เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ และเม่งจื๊อเหนือกว่าผู้ที่นับถือลัทธิขงจื๊อคนอื่น ๆ ในข้อที่ว่าท่านเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ ธรรมชาติของมนุษย์เป็นสิ่งที่ดีอย่างสากล ในหลายกรณีที่มีความชั่วนั้นก็เพราะวิสัยสามารถของมนุษย์นั่นเอง ธรรมชาติเป็นอย่างเดียวกับหลักการ และหลักการไม่ว่าจะในองค์จักรพรรดิผู้เป็นปราชญ์ คือเอี้ยวและซุนหรือในสามัญชนคนเดินถนนก็เป็นอย่างเดียวกันทั้งนั้น พลังทางวัตถุซึ่งอาจแจ่มใสหรือมีดมนอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นนับว่าเป็นป่อเกิดแห่งวิสัยสามารถ มนุษย์ที่มีพลังทางวัตถุผุดผ่องก็เป็นคนฉลาด ส่วนผู้ที่มีพลังทางวัตถุมีดมนก็เป็นคนโง่

ถามต่อไป : เราอาจเปลี่ยนแปลงความโง่ได้ไหม?

ตอบ : ได้ ขงจื๊อกล่าวว่า “ผู้ที่ฉลาดที่สุดและผู้โง่ที่สุดนั้นเราไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้” แต่ในด้านหลักการแล้ว อาจเปลี่ยนแปลงได้ เฉพาะผู้ที่ทำลายตัวเองและทำตัวเองให้ถึงซึ่งหายนะเท่านั้นที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้

ถาม : ที่ว่าคนโง่ที่สุดทำลายตัวเองและทำตัวเองให้พินาศนั้น เนื่องมาจากวิสัยสามารถของเขาหรือ?

ตอบ : ถูกแล้ว แต่เราไม่อาจกล่าวว่า เราไม่อาจเปลี่ยนแปลงวิสัยสามารถ โดยเหตุที่คนทั้งปวงมีธรรมชาติที่เป็นพื้นฐานอย่างเดียวกัน ใครเล่าที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้? เพราะพวกเขาทำลายตัวเอง และทำตัวเองให้พินาศและไม่ตั้งอกตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ประชาชนก็เป็นผู้ไม่สามารถจะเปลี่ยนแปลงได้ ในด้านหลักการแล้ว ถ้าหากเขาดังอกตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เขาก็อาจเปลี่ยนแปลงได้ (๑๘ : ๑๗b)

ความขริ่มและความเมตตากรุณา

จึง ซึ่งเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานของลัทธิขงจื๊อใหม่มีความหมายต่าง ๆ กันออกไปเป็น “ขริ่ม”

ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล

๖๓๑

“นำเคารพยำเกรง” “น่านับถือ” ฯลฯ ขอให้สังเกตไว้ว่า ณ ที่นี้ คำว่า **จึง** นี้ใช้หมายเฉพาะธรรมชาติทางด้านศีลธรรมในภายในของคนและมิได้หมายเพียงอำนาจหน้าที่ภายนอกเท่านั้น

(จาก **เอ็ดเงิงฮ์**, ๒A : ๑๓b; ๑๕ : ๑a, ๘b, ๙a ; ๑๘ : ๓a, ๕b, ๖b; และ**เอ็ดเงิงฮ์เย็น**, ๑ : ๑b, ๗b)

สำหรับความหมายแห่งหลักการสวรค์ก็มีว่า : การมีความจริงใจก็คือมีความจริงใจกับหลักการนี้ และความซื่อ (หรือความเคารพยำเกรง) ก็คือความซื่อเกี่ยวกับหลักการนี้ หากใช้ว่ามีอะไรบางอย่างที่เรียกว่าความจริงใจหรือความซื่อตามลำพังตัวมันเองไม่ (**ฮ์**, ๒A : ๑๓b)

สำหรับการปลูกฝังศีลธรรมนั้น เราจะต้องใช้ความซื่อ เพราะถ้าจะให้มีความก้าวหน้าในด้านการศึกษา เขาก็จะต้องขยายความรู้ของเขาออกไปให้มากที่สุด (๑๘ : ๕b)

ถาม : สำหรับประชาชนที่ได้อุทิศความพยายามของเขาเอาความซื่อมาใช้เพื่อทำชีวิตในภายในให้ตรง แต่มิได้ทำความพยายามเพื่อทำชีวิตภายนอกให้เรียบร้อยเล่าจะเป็นอย่างไร?

ตอบ : สิ่งที่เขาอยู่ในภายใน จำเป็นจะต้องแสดงออกมาในภายนอก จะมีกังวลอยู่ก็เฉพาะที่ว่าชีวิตภายในจะไม่ตรงเท่านั้นแหละ ถ้าชีวิตภายในตรง ก็จำเป็นที่ชีวิตภายนอกจะต้องราบรื่น (๑๘ : ๓a)

ถ้าเขาทำความเป็นหนึ่ง (เอกัคตา) ของจิตให้เป็นองค์ประกอบที่คอยปกครองด้วยความมั่นคงจริง ๆ และปฏิบัติ (สิ่งที่ **คัมภีร์เรื่องความเปลี่ยนแปลง** เรียกว่า) “ความซื่อต่อการที่จะทำชีวิตในภายในให้ตรง” แล้ว เขาก็จะมีพลังธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่ (๑๕ : ๑a)

บางคนถามว่า จำเป็นที่จิตจะต้องมีความซื่อหรือไม่

ตอบ : ในขั้นต้น ๆ เราจะอาศัยเจตจำนงได้อย่างไร? เมื่อไม่มีเจตจำนง ก็ไม่มีอะไรเกิด (จากความรู้สึกนึกคิด)

ถามต่อไป : ความซื่อมิใช่ความสงบนิ่ง (ความแน่วแน่แห่งจิต) ดอกหรือ?

ตอบ : ในทันทีที่ท่านถามถึงความสงบนิ่ง ท่านก็ตกอยู่ในลัทธิพุทธศาสนา ควรใช้เฉพาะคำว่า “ความซื่อ” เท่านั้น ไม่ควรใช้คำว่า “ความสงบนิ่ง” ในทันทีที่ท่านใช้คำว่า “ความสงบนิ่ง” ท่านก็หมายถึงว่าความซื่อคือความสั่น (หรือความไม่รู้สึกตัว) เมื่อบอกกล่าวว่า : “จะต้องมีความพยายามแต่ไม่ควรจะมีความหวังให้จริงจังนัก ขออย่าให้จิตเสื่อมอารมณ์ของมันเสีย แต่ก็ขออย่าได้มีความพยายามที่ไม่ใสใจจริงช่วยให้มันเจริญเติบโตขึ้นมาเลย” ข้อความที่ว่า “จะต้องมีความพยายาม” นั้นหมายความว่า จิตนั้นกระฉับกระเฉง ที่ว่าจงอย่าสั่น แต่ก็อย่าหวังจริงจังนัก นั้นหมายความว่าอย่าพยายามทำให้มันเจริญเติบโตขึ้นมาเลย (๑๘ : ๖b)

๖๓๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

“เมื่อท่านไปต่างประเทศ จงประพุดติดต่อกับทุกคนดูจงตั้งว่าท่านกำลังต้อนรับแขกคนสำคัญ เกิด จงใช้ประชาชนดูจงตั้งว่าท่านกำลังช่วยเหลือในเวลาที่ท่านทำการบวงสรวงครั้งที่สำคัญยิ่ง” (เมื่อขงจื้อกล่าวเช่นนั้น) ท่านมิได้หมายถึงอะไรยิ่งไปกว่าความขริ่ม (หรือความน่าเคารพยำเกรง) เลย ความขริ่มหมายถึงความไม่เห็นแก่ตัว ในทันทีทันใดที่เขาขาดความขริ่ม ความปรารถนาชนิดที่เห็นแก่ตัวดังพัน ๆ ชนิดจะเกิดขึ้นมาทำลายมนุษยธรรมของเขาให้เสียหาย (๑๕ : ๔๒)

อาจารย์กล่าวไว้ว่า : ผู้ที่มีความจริงใจนั้นมักจะขริ่มเสมอ ผู้ที่ยังไม่บรรลุถึงสถานะแห่งความจริงใจ จะต้องเป็นคนขริ่มก่อนที่จะเป็นคนที่มีความจริงใจ (ฉยฺเหวียน, ๑ : ๑๖)

อาจารย์กล่าวว่า : คนที่มีความเมตตากรุณา ถิ่นฟ้าและดินและสิ่งทั้งปวงเป็นร่างเดียวกัน ไม่มีอะไรเลยที่ได้เป็นส่วนหนึ่งแห่งตัวของเขา เมื่อทราบดังนั้น ขอบเขต (แห่งมนุษยธรรมของเขา) อยู่ที่ไหนเล่า ? ถ้าหากเขาไม่มี (มนุษยธรรมเป็นส่วนหนึ่งแห่ง) ตัวเขาเองแล้ว เขาก็จะอยู่ห่างจากฟ้าและดินและสิ่งอื่น ๆ ดังพันดั่งหมื่นชนิดนับเป็นระยะทางพัน ๆ ไมล์ทีเดียว (๑ : ๗๖)

เมื่อว่าโดยแก่นแท้แล้ว เราอาจแสดงวิถีทางของมนุษยธรรมออกมาได้ด้วยคำเพียงคำเดียว คือ ความไม่มีอคติ ความไม่มีความลำเอียงเป็นเพียงหลักการแห่งมนุษยธรรมเท่านั้น ไม่ควรจะยกให้เท่ากับตัวมนุษยธรรมเอง เมื่อมนุษยธรรมมีความไม่ลำเอียง นั้นแหละคือมนุษยธรรม เพราะความไม่ลำเอียงนี้แหละเราย่อมสามารถทำทั้งผู้อื่นและตัวเองให้เหมาะสมได้ เพราะฉะนั้นผู้ที่มีเมตตากรุณาก็คือผู้ที่มีทั้งความไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและความรัก ความไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนนั้นเป็นการเอามนุษยธรรมมาใช้ ส่วนความรักนั้นเป็นหน้าที่ของมนุษยธรรม

การวิจัยสิ่งต่าง ๆ

(จาก เอ๋อเจิ้งอู่, ๒A : ๒๒๖; ๑๕ : ๑๒, ๑๑๒; ๑๘ : ๕๖, ๘๖-๙๒)

การวิจัยสิ่งทั้งหลายเพื่อที่จะได้เข้าใจหลักการให้มากที่สุดนั้นไม่จำเป็นต้องวิจัยสิ่งทั้งปวงในโลกเลย เขาจะต้องวิจัยเฉพาะหลักการในสิ่งหนึ่งหรือในเหตุการณ์หนึ่งอย่างละเอียดลออเท่านั้น แล้วเราก็จะสามารถอ้างไปถึงหลักการในสิ่งอื่น ๆ หรือเหตุการณ์อื่น ๆ ได้ตัวอย่างเช่นเมื่อเราพูดถึงความกตัญญูที่บุตรจะต้องมีต่อบิดามารดา เราจะต้องค้นหาสิ่งทีก่อให้เกิดความกตัญญูนั้น ถ้าหากเราไม่สามารถเข้าใจหลักการอย่างละเอียดลออในเหตุการณ์หนึ่งได้ ก็จงวิจัยเหตุการณ์อีกอย่างหนึ่งต่อไป เราอาจเริ่มต้นด้วยเหตุการณ์ที่ง่ายที่สุดหรือยากที่สุดอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิสัยความสามารถของเรา มีถนนหนทางที่จะเข้าไปสู่เมืองหลวงดังหลายพันสาย แต่ถ้าหากเขาจะพบแม้แต่เพียงทางสายเดียว เขาก็จะสามารถเข้าไปในเมืองหลวงได้ เราจะเข้าใจหลักการได้อย่างละเอียดลออก็โดยทางนี้แหละ เพราะสิ่งทั้งปวงร่วมหลักการอย่างเดียวกัน แม้สิ่งทั้งหลายและเหตุการณ์ทั้งหลายที่มีความสำคัญน้อยที่สุดก็มีหลักการเหมือนกัน (๑๕ : ๑๑๒)

ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล

๖๓๓

บางคนถามว่า อะไรเป็นขั้นแรกในศิลปะแห่งการปลูกฝังศีลธรรม

ตอบ : สิ่งแรกก็คือการทำให้ถูกต้อง และตั้งเจตนาให้มีความจริงใจ ความจริงใจของเจตจำนงนั้นขึ้นอยู่กับ การขยายความรู้และการขยายความรู้ที่ขึ้นอยู่กับ การวิจัยสิ่งทั้งหลาย คำว่า **ก่อ** (วิจัย) หมายถึงการมาถึง ดังในข้อความที่ว่า : “เจตภูตของบรรพบุรุษขององค์จักรพรรดิได้มาถึงแล้ว” มีหลักการอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่างและเราจะต้องวิจัยหลักการให้ดีที่สุด ในการวิจัยนี้มีอยู่หลายทางด้วยกัน ทางหนึ่งก็คือการอ่านและเจรจาด้วยเรื่องความจริงและหลักการทั้งหลาย อีกทางหนึ่งก็โดยการพูดถึงประชาชนและเหตุการณ์ต่างๆ ในอดีตและปัจจุบัน และแยกแยะสิ่งที่ถูกและสิ่งที่ผิดออกมา ยังมีอีกทางหนึ่งก็คือ การปฏิบัติภารกิจและทำให้มันยุติลงได้ในวิถีทางที่เหมาะสม ทั้งหมดนี้เป็นวิถีทางที่จะวิจัยหลักการของสิ่งทั้งหลายอย่างละเอียดลออ (๑๘ : ๕๖)

การวิจัยหลักการให้ถึงที่สุดมิได้หมายความว่า จำเป็นจะต้องวิจัยหลักการของสิ่งทั้งปวงจนถึงที่สุด หรือมิได้หมายความว่า เราจะสามารถเข้าใจหลักการได้ก็โดยอาศัยการวิจัยหลักการเฉพาะอย่างเพียงหลักการเดียวเท่านั้น แต่หมายความว่า ถ้าหากว่าเราวิจัยมากขึ้นทุก ๆ ที่ เราก็จะเข้าใจหลักการได้เป็นธรรมดา (๒๐ : ๒๒๖)

ถาม : การสังเกตดูสิ่งทั้งหลายและการตรวจสอบตัวเองหมายความว่า หันกลับไปหาตัวตน เพื่อแสวงหาหลักการต่าง ๆ ที่ได้ค้นพบในสิ่งทั้งหลายกระนั้นหรือ?

ตอบ : ท่านไม่ต้องกล่าวเช่นนั้นดอก สิ่งทั้งหลายและตัวตนนั้นได้ถูกปกครองด้วยหลักการอย่างเดียวกัน ถ้าท่านเข้าใจหลักการหนึ่งท่านก็จะเข้าใจอีกหลักการหนึ่ง เพราะความจริงในภายในและความจริงภายนอกนั้นเป็นอย่างเดียวกัน ในด้านความใหญ่โตมหิหารของความจริงแล้ว มันจดยอดสุดของสวรรค์และจุดที่ลึกสุดของโลก แต่ทว่าในด้านความละเอียดลออแล้ว มันก่อให้เกิดเหตุผลเพื่อภาวะของสิ่งใด ๆ ทุกสิ่ง นักเรียนควรจะหยั่งรู้ทั้งสองอย่าง

ถามต่อไป : ในการขยายความรู้ออกไปนั้น จะแสวงหาสิ่งแรกของสิ่งทั้งปวงในสิ่งที่เริ่มต้นได้อย่างไร (คือ มนุษยธรรม ๑ ความชอบธรรม ๑ มรยาทอันดีงาม ๑ และปัญญา ๑) ได้อย่างไร?

ตอบ : การแสวงหาสิ่งแรกของสิ่งทั้งปวงในธรรมชาติและความรู้สึกของเราเองนั้น ความจริงก็คือการเกี่ยวข้องกับชีวิตทางด้านศีลธรรมของเรานั้นเอง แต่ใบหญ้าทุก ๆ ใบและต้นไม้ทุกต้นนั้นก็มีหลักการที่ควรแก่การตรวจสอบ (๑๘ : ๘๖-๘๗)

สิ่งหนึ่งก็เป็นเหตุการณ์อย่างหนึ่ง ถ้าเราจะวิจัยหลักการทั้งหลายที่อยู่ในเหตุการณ์ทั้งปวงจนถึงที่สุดแล้ว ก็จะไม่มียะไรที่เราจะเข้าใจไม่ได้

ถ้าเราขยายความรู้ออกไปจนถึงที่สุดแล้ว เราก็จะมีปัญญา เมื่อมีปัญญาแล้วเราก็จะสามารถเลือกได้ (๑๕ : ๑๐)

๖๓๔

ข้อเกิดลัทธิประเพณีจีน

การวิจัยหลักการจนถึงที่สุด การพัฒนาธรรมชาติของมนุษย์ให้สมบูรณ์และการบรรลุถึงจุดหมายปลายทางนั้นเป็นหลักการหนึ่งและเป็นเพียงหลักการเดียวเท่านั้น โดยเหตุที่เราวิจัยหลักการอย่างละเอียดลออ ธรรมชาติของเราจึงได้รับการพัฒนาอย่างสมบูรณ์และโดยเหตุที่ธรรมชาติของเราได้รับการพัฒนาอย่างสมบูรณ์เราจึงได้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางของเรา (๑๘ : ๔๘)

การวิพากษ์วิจารณ์พระพุทธศาสนาและลัทธิเต๋า

(จาก เอ้อเจิ้งฮฺฉี, ๑๕ : ๕๖, ๗๖; ๑๘ : ๑๐๖)

ลัทธิพระพุทธศาสนาไม่มีคุณค่าพอที่จะเทียบกับลัทธิคำสอนของบรรดาปราชญ์ของเราได้เลย เราต้องการเปรียบเทียบคำสอนของลัทธิพระพุทธศาสนากับของปราชญ์ของเราดูเท่านั้นเอง และเมื่อได้สังเกตเห็นว่าแตกต่างกันแล้ว ก็ปล่อยพระพุทธศาสนาไว้ตามลำพัง ถ้าหากเราพยายามวิจัยทฤษฎีทางพระพุทธศาสนาให้หมด บางทีก็เป็นภาระที่ไม่อาจเป็นไปได้ เพราะก่อนที่จะเราจะทำการนั้นให้เสร็จ การมัวกังวลอยู่กับภาระนั้นก็จะทำให้เรากลายเป็นพุทธศาสนิกชนไป แต่ขอให้เราดูพระพุทธศาสนาในแง่ปฏิบัติบ้าง ในการละทิ้งบิดาและครอบครัวไปนั้น พระพุทธเจ้าได้ทำลายสัมพันธภาพของมนุษย์ทั้งปวงอย่างหนักทีเดียว เพียงเฉพาะองค์พระพุทธเจ้าเองเท่านั้นที่อยู่ในป่าตามลำพัง บุคคลเช่นนั้นไม่ควรยอมให้อยู่ ไม่ว่าในประชาคมใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อกล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติต่อคนอื่น ๆ ในสิ่งที่พระองค์เองรังเกียจ จิตใจเช่นนั้นหาใช้จิตใจของนักปราชญ์ไม่ ทั้งมิใช่จิตใจของสาธุชนด้วย พุทธศาสนิกชนเองจะไม่อาศัยหลักการเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างกษัตริย์กับเสนาบดีระหว่างบิดากับบุตร และระหว่างสามีกับภรรยา และวิพากษ์วิจารณ์ผู้อื่น เพราะไม่ทำอย่างที่ดีตนทำ พวกเขาละทิ้งสัมพันธภาพของมนุษย์เหล่านี้ให้แก่ผู้อื่นและไม่ได้ทำอะไรเลย โดยแยกตัวเองออกไปดุจเป็นชนชั้นพิเศษชั้นหนึ่ง ถ้าหากว่าเป็นวิถีทางที่จะนำประชาชนแล้ว มันก็จะเป็นอวสานแห่งเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ สำหรับเทศนาเกี่ยวกับเรื่องหลักการและธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายนั้น ในตอนแรก ๆ ก็ใช้คำว่าชีวิตและความตาย ความรู้สึกของพุทธศาสนิกชนอยู่ที่ความรักชีวิตและกลัวความตาย นี่นับว่าเป็นความเห็นแก่ตัว (๑๕ : ๕๖)

ท่านไม่อาจกล่าวว่า คำสอนของพุทธศาสนิกชนทั้งหลายเป็นเรื่องที่มั่งงายเพราะความจริงแล้วเป็นเรื่องที่ลึกซึ้งมาก แต่เมื่อกล่าวโดยแก่นแท้จริง ๆ แล้ว ในที่สุดคำสอนเหล่านั้นก็ย่นลงมาสู่ความเห็นแก่ตัวเท่านั้นเอง ทำไมเราจึงพูดเช่นนั้นเล่า? ในโลกนั้นไม่อาจมีการเกิดโดยไม่มีการตาย หรือมีความสุขสบายโดยไม่มีทุกข์เศร้าโศกได้เลย แต่ทุกหนทุกแห่งที่พุทธศาสนิกชนไป พวกเขา มักจะประสงค์ที่จะบิดเบือนความจริงข้อนี้ และเทศนาสอนให้กำจัดการเกิดและการตายให้หมดไป และวางเฉยต่อความสุขสบายและความทุกข์โศกเสีย ในการวิเคราะห์ขั้นสุดท้าย เรื่องนี้ก็ไม่มีอะไร นอกจากเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว (สนใจตัวเอง) คำสอนของพวกที่นับถือลัทธิเต๋ามิว่าจะมีธาตุแห่งความทรยศอยู่ดังที่เห็นประจักษ์อยู่ในข้อความที่ว่า วัตถุประสงค์แห่งการให้ทานก็คือการเอามา และ

ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล

๖๓๕

วัตถุประสงค์แห่งการเปิดก็คือการปิด หนึ่งความสนใจทั่ว ๆ ไปของพวกที่ถือลัทธิเด๋าก็คือเพื่อทำให้ประชาชนโง่เขลา และทำตัวเองให้ฉลาด เมื่อ (จักรพรรดิองค์แรก) แห่งราชวงศ์ฉินหลอกหลวงประชาชนของพระองค์ เล่ห์เพทุบายของพระองค์บางทีจะได้มาจากพวกที่นับถือลัทธิเด๋าก็ได้ (๑๕ : ๗๖)

พุทธศาสนิกชนประกาศสละครอบครัวและสละโลก เมื่อว่าโดยพื้นฐานแล้วครอบครัวนั้นจะสละมิได้ แต่ขอให้เราพูดว่า มันอาจเป็นไปได้ในเมื่อพุทธศาสนิกชนทั้งหลายไม่ยอมรับนับถือบิดามารดาของตนว่าเป็นบิดามารดาแล้วก็หนีไปเสีย แต่คนเราจะหนีไปจากโลกได้อย่างไรกัน? ต่อเมื่อคนเราไม่ยืนอยู่ภายใต้ฟ้าหรือบนพื้นดินอีกต่อไปเท่านั้น จึงจะสามารถสละโลกได้ แต่เมื่อเขายังคงดื่มในเวลากระหายและกินในเวลาหิวอยู่ เขาก็ถือว่าอยู่ภายใต้ฟ้าและยืนอยู่บนพื้นโลก (๑๘ : ๑๐๖)

การสังเคราะห์ลัทธิของจื่อใหม่สมัยราชวงศ์ซ่งในตัวยุสึ

ความยิ่งใหญ่ของจูลี่ (Chu Hsi : พ.ศ. ๑๖๗๓-๑๗๔๓) มิได้มีอยู่ในบ่อเกิดของจิตที่นับว่าประหลาดผิดปรกติธรรมดา แต่ทว่าวิสัยสามารทที่เป็นเด่นของท่านนั้นก็คือการดัดแปลงและย่นความคิดเห็นแต่ละเรื่อง ๆ ของบรรพบุรุษในสมัยราชวงศ์ซ่งเข้ามาเป็นความคิดระบบหนึ่ง สำหรับภาระในเรื่องนี้ ท่านเป็นผู้เพียบพร้อมไปด้วยความกว้างขวางและความลึกซึ้งของจิต และโดยอาศัยอำนาจการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ซึ่งทั้ง ๆ ที่เอาจมโนคติทั้งหลายมารวมเข้าด้วยกันก็สามารถทำตัวให้อธิบายมโนคติแต่ละข้อได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งมีความแจ่มแจ้งและดึงดูดใจได้มากกว่าแนวความคิดที่ว่าเป็นสิ่งที่เป็นอันดิมะที่ยิ่งใหญ่ หลักการ (หลี่) พลังทางวัตถุ (ฉี) ธรรมชาติของมนุษย์ และจิต ในบรรดาบรรพบุรุษของท่าน จูลี่ได้สร้างปรัชญาของท่านใกล้ชิดกับปรัชญาของเฉิงอิมมากที่สุด ดังนั้นความคิดสำนักของท่านจึงมักถือทำที่นี้เป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่สุดแห่งคำสอนธรรมดาของท่านว่าเหมือนกับสำนักเฉิงจู หรือเหมือนกับสำนักที่หนักไปในเรื่องหลักการ (หลี่) เสมอ

จากปรัชญาของจูลี่นี้เองลัทธิที่เป็นหลักกลาง คือลัทธิที่ว่ามีหลักการที่ไม่ใช้วัตถุและเปลี่ยนแปลงไม่ได้อยู่ในสิ่งทั้งปวง ซึ่งได้ให้รูปฟอร์มแก่สิ่งทั้งปวงและก่อให้เกิดแก่นแท้ของสิ่งทั้งปวงนั้น ก็เกิดมาจากลัทธิเหตุผลนิยมและลัทธิสุนิยมอันเป็นรากฐานของสำนักเฉิงจู หลักการในมนุษย์นี้เป็นธรรมชาติที่แท้จริงของเขา ซึ่งเมื่อว่าโดยพื้นฐานแล้วนับว่าดี หนึ่งจิตของมนุษย์ เมื่อว่าโดยแก่นแท้แล้วเป็นอย่างเดียวกับจิตของจักรวาล คือสามารถเข้าไปในสิ่งทั้งปวงและเข้าใจหลักการทั้งหลายของสิ่งเหล่านั้นได้ จูลี่เชื่อในเรื่องความอาจสมบุรณ์ได้ของมนุษย์ ในเรื่องการเอาชนะการจำกัดขอบเขตหรือความอ่อนแอเหล่านั้นที่เกิดมาจากความไม่มีดุลยภาพในด้านกายภาพของมนุษย์ วิธีการของจูลี่ก็คือ “การวิจัยสิ่งทั้งหลาย” ตามที่หนังสือเรื่อง *การศึกษาที่ยิ่งใหญ่* สอนไว้ นั่นคือ การศึกษาหลักการของสิ่งทั้งหลาย และการปลูกฝังตัวเองเพื่อนำความประพติของตนเองให้ลงรอยกับหลักการทั้งหลายที่ควรจะปกครองมันได้ จูลี่ได้ยืนยันว่า ในที่สุดความพยายามอย่างไม่ลดละในทิศทางนี้ จะ

๖๓๖

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ก่อให้เกิดผลลัพธ์ในการกลับแจ่มแจ้งฉับพลันทันทีของทุกสิ่งทุกอย่างและนักปราชญ์ก็จะได้รับรู้ถึงความรู้แจ้งแทงตลอดจริง ๆ

ในด้านการปลูกฝังตัวเองแบบนี้ การศึกษาอย่างกว้างขวางจะดำเนินไปพร้อม ๆ กันกับระเบียบวินัยทางด้านศีลธรรม “สิ่งทั้งหลาย” ที่จูสีคิดจะวิจัยในเบื้องต้นเราอาจเข้าใจว่าเป็น “ธุรกิจ” รวมทั้งเรื่องความประพฤติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์ ปัญหาทางการเมือง ฯลฯ ด้วย การที่จะเข้าใจเรื่องเหล่านี้อย่างเต็มที่จำเป็นที่แต่ละคนจะต้องมีทั้งความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีนั้น ๆ ซึ่งได้เปิดเผยให้เห็นหลักการเช่นนั้น (หนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับและประวัติศาสตร์) และวัฒนธรรมทางด้านจริยศาสตร์ที่ใช้การอยู่ซึ่งคงจะพัฒนาคุณความดีเกี่ยวกับ **เหริน** (มนุษยธรรมหรือความเมตตากรุณา) ให้เต็มบริบูรณ์ โดยอาศัย **เหริน** นี้แหละที่แต่ละคนจะเอาชนะความเห็นแก่ตัวและความลำเอียงของตนเองได้ จะเข้าไปในสิ่งทั้งปวงตามวิถีทางดังที่ได้ทำตัวเองให้เป็นอย่างเดียวกันกับสิ่งทั้งปวงอย่างเต็มที่ และดังนั้นย่อมผูกมัดตัวเองเข้ากับจิตของจักรวาลซึ่งได้แก่ความรักและลักษณะการที่สร้างสรรค์ตัวเอง **เหริน** เป็นแก่นแท้ของมนุษย์ เป็น “มนุษยธรรม” ของมนุษย์ แต่ **เหริน** ก็เป็นหลักการของจักรวาลที่ผลิตและรวมสิ่งทั้งปวงเข้าไว้ด้วย

ในด้านที่ตรงข้ามกับพระพุทธศาสนานั้นในตัวจูสีมีคติตระหนักแน่ (positivism) ซึ่งยืนยันความจริงแท้ของสิ่งทั้งหลายและความสมเหตุสมผลแห่งการศึกษาทางด้านจิตวิสัย (objective) การเข้าถึงของจูสีนั้นเป็นแบบพุทธิปัญญาและมีเหตุผลอย่างอื่น ๆ โดยเน้นให้บัณฑิตมีความเข้าใจหนักไปในทางลัทธิขงจื๊อเดิม จูสีเองบางทีก็เป็นตัวอย่างที่สำคัญที่สุดแห่งความพยายามอย่างบัณฑิตเช่นนั้น ในจาริตประเพณีจีน ท่านได้เขียนหนังสืออธิบายหนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับของขงจื๊อไว้เกือบทุกเรื่อง ได้แต่งและตรวจสอบการย่อประวัติศาสตร์จีนที่เป็นอนุสรณ์ของชื่อหม่ากวาง สนใจในเรื่องการบ้านการเมือง การศึกษา และการเกษตรกรรม เป็นครูที่ไม่อยู่กับที่ ณ สำนักงานของท่านที่ถ้ำกวางขาวและเขียนหนังสือเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ อยู่ตลอดเวลา แต่ท่านมีความสนใจในการที่จะนำเอา “การวิจัยสิ่งต่างๆ” ของท่านเข้าไปสู่อาณาจักรแห่งสิ่งที่เราควรเรียกว่า ธรรมชาติวิทยาหรือสังคมศาสตร์น้อยมาก หลักมนุษยธรรมของท่านได้ปรากฏตัวในการะตอนแรก ๆ สำหรับคุณค่าและวาระสุดท้ายของมนุษย์จนถึงที่สุด การวิจัยทางจิตวิสัยซึ่งไม่สนใจต่อคุณค่าและวาระสุดท้ายเหล่านี้ หรือหลีกเลี่ยงปัญหาชั้นอันติมแห่งชีวิตมนุษย์นั้น สำหรับท่านแล้วคงจะดูเสมือนว่าอย่างดีที่สุดก็เป็นชั้นรอง ๆ และอย่างเลวที่สุดก็เป็นสิ่งที่ร้ายกาจเท่านั้นเอง

ด้วยเหตุผลนี้เองในตัวจูสีเราจึงไม่อาจหวังว่าจะได้สิ่งที่เริ่มต้นเกี่ยวกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในประเทศจีนเลย ทั้ง ๆ ที่ปรัชญาของท่าน ซึ่งเน้นถึงระเบียบและความอาจเข้าใจสิ่งทั้งหลายได้นั้น โดยวิถีทางทั่ว ๆ ไปแล้ว เราอาจพิจารณาเห็นว่าจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ได้อิทธิพลที่จูสีมีต่อคนในสมัยหลัง ๆ ส่วนใหญ่จะเห็นได้ในหนังสืออธิบายของท่านที่พูดถึงเกี่ยวกับหนังสือสี่เล่มคือ หนังสือเรื่องคำสอนของขงจื๊อ หนังสือเรื่องการศึกษาที่ยิ่งใหญ่ หนังสือเรื่องความ

ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล

๖๓๗

เป็นกลาง และหนังสือเรื่อง “เม่งจื๊อ” ซึ่งท่านนับถือว่าเป็นตำราพื้นฐานของลัทธิขงจื๊อ ในราชวงศ์ต่อ ๆ มา ตำราเหล่านี้พร้อมกับหนังสืออธิบายของจูสีได้กลายเป็นหนังสือพื้นฐานแห่งการสอบคัดเลือกข้าราชการพลเรือน และดังนั้นผลก็มีว่าได้กลายเป็นความจริงของข้าราชการในจักรวรรดินับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๙ เป็นต้นมา จนถึงพุทธศตวรรษที่ ๒๕ แม้ว่านักคิดในสมัยต่อ ๆ มาจะเกิดโต้แย้งกันในเรื่องอภิปรายก็ตาม มีเป็นส่วนน้อยที่ไม่มีส่วนร่วมในความรู้สึกที่เป็นแก่นแท้แห่งการถามปัญหาทางด้านพุทธปรัชญาของท่านซึ่งตั้งจุดไว้ที่หนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับ และตีความหมายใหม่ให้เข้ากับความสำเร็จของสมัยนั้น ๆ อนึ่งในญี่ปุ่นและเกาหลี ข้อเขียนของท่านได้เป็นที่ยอมรับนับถือกันว่าเป็นการเขียนเกี่ยวกับคำสอนของขงจื๊อไว้อย่างสมบูรณ์และถูกต้องที่สุด ดังนั้นข้อเขียนของท่านจึงได้มีอิทธิพลอย่างมากมาต่อความเคลื่อนไหวทางด้านพุทธปรัชญาทั่วทั้งตะวันออกไกลมาจนกระทั่งถึงสมัยปัจจุบันนี้

จูสี

หลักการและพลังทางวัตถุ

(จาก จูจื๊อว่านตฺ, ๔๔ : ๑a-4a)

ในจักรวาลนั้นไม่เคยมีพลังทางวัตถุ (จี) โดยที่ปราศจากหลักการ หรือมีหลักการ (หลี่) โดยที่ปราศจากพลังทางวัตถุเลย

ถาม : อย่างไหนมีอยู่ก่อน หลักการหรือพลังทางวัตถุ?

ตอบ : หลักการไม่เคยถูกแยกออกจากพลังทางวัตถุเลย แต่ทว่าหลักการอยู่เหนืออาณาจักรแห่งลักษณะการที่มีตัวตน ส่วนพลังทางวัตถุอยู่นภายในอาณาจักรที่มีตัวตนนั้น ดังนั้นเมื่อพูดว่ามีอยู่เหนือหรือภายในอาณาจักรแห่งสิ่งที่มีตัวตนนั้นจะไม่มี ความแตกต่างระหว่างความมีอยู่ก่อนและความมีอยู่ในภายหลังหรือ? หลักการไม่มีแบบฟอร์มที่เป็นตัวตนใด ๆ เลย แต่พลังทางวัตถุ นั้นหยาบและมีความไม่บริสุทธิ์อยู่ (๔๔ : ๑a-b)

เมื่อว่าโดยพื้นฐานแล้ว เราไม่อาจกล่าวว่าหลักการและพลังทางวัตถุเป็นสิ่งที่อยู่ก่อนหรือมีทีหลัง แต่เราจะต้องสาวไปหาบ่อเกิดของมัน เรามีความพอใจที่จะกล่าวว่าหลักการเป็นสิ่งที่อยู่ก่อน แต่หลักการมิได้เป็นภาวะ (entity) ที่แยกออกไป หลักการมีอยู่ในพลังทางวัตถุจริง ๆ เมื่อปราศจากพลังทางวัตถุเสียแล้ว หลักการก็ไม่มีอะไรจะเกาะยึด พลังทางวัตถุประกอบด้วยธาตุห้า คือ โลหะ ไม้ น้ำ ไฟ และดิน ส่วนหลักการนั้นประกอบด้วยมนุษยธรรม ความชอบธรรม ความมีระเบียบและปัญญา (๔๔ : ๑b)

คำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหลักการและพลังทางวัตถุ

๖๓๘

ปอเกิดลัทธิประเพณีจีน

ตอบ : เฉริงอีกกล่าวไว้เป็นอย่างดีทีเดียวเมื่อท่านกล่าวว่า หลักการนั้นเป็นอย่างเดียว แต่การแสดงออกมาให้ปรากฏนั้นมีมากมายหลายอย่าง เมื่อเราพูดถึงฟ้า ดิน และสิ่งทั้งหลาย นับพันนับหมื่นสิ่งรวม ๆ กัน ก็มีหลักการเพียงหลักเดียวเท่านั้น แต่เมื่อเอามาใช้กับมนุษย์แล้วในแต่ละคนก็มีหลักการโดยเฉพาะหลักหนึ่งๆ (๔๙ : ๑b)

ถาม : อะไรที่เป็นพยานหลักฐานบอกว่าหลักการมีอยู่ในพลังทางวัตถุ ?

ตอบ : ตัวอย่างเช่น ในการที่ยืนและหยางกับธาตุทั้งห้าผสมผสานกันอย่างสลับสนั่นก็มีระเบียบอยู่ นี่เป็นประจักษ์พยานเกี่ยวกับหลักการ (ในพลังทางวัตถุ) ถ้าพลังทางวัตถุไม่รวมเข้าด้วยกันให้แข็งแรงมั่นคงแล้ว หลักการก็คงจะไม่มีอะไรที่จะยึดเกาะ (๔๙ : ๑b)

ถาม : เราจะพูดได้ใหม่ว่าก่อนที่จะมีฟ้าและดินนั้น ได้มีหลักการอยู่เป็นครั้งแรก ?

ตอบ : ก่อนที่จะมีฟ้าและดินนั้น มีเพียงหลักการเท่านั้นเอง โดยเหตุที่มีหลักการ เพราะฉะนั้นจึงมีฟ้าและดิน ถ้าหากว่าไม่มีหลักการ ก็คงไม่มีฟ้าและดินเหมือนกัน คงไม่มีมนุษย์ ไม่มีสิ่งทั้งหลาย และตามความเป็นจริงแล้ว ก็ไม่มีการมีหรือการคำนวณ (สิ่งทั้งหลายโดยอาศัยฟ้าและดิน) สำหรับที่จะพูดถึง โดยเหตุที่มีหลักการ เพราะฉะนั้นจึงมีพลังทางวัตถุ ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง และหล่อเลี้ยงพัฒนาสิ่งทั้งปวง

ถาม : หลักการเป็นผู้หล่อเลี้ยงและพัฒนาสิ่งทั้งปวงใช่ไหม ?

ตอบ : โดยเหตุที่มีหลักการ เพราะฉะนั้นจึงมีพลังทางวัตถุนี้ปฏิบัติงานอยู่ หล่อเลี้ยงและพัฒนาสิ่งทั้งปวงอยู่ ตัวหลักการเองมิได้มีแบบฟอร์มที่เป็นรูปร่างหรือมีร่างแต่อย่างใดอย่างหนึ่งเลย (๔๙ : ๓a-b)

คอจิกถามว่า : เมื่อกระบวนการสร้างสรรค์ได้กำจัดสิ่งทั้งหลายแล้วสิ่งหนึ่งนั้นจะไปถึงวาระสุดท้ายในทันทีทันใดหรือ หรือว่ามีหลักการที่สิ่งที่สูญสิ้นไปแล้วจะกลับคืนมาสู่ได้อีก ?

ตอบ : นับว่าเป็นวาระสุดท้ายในทันทีที่สิ่งนั้นได้สลายไป แล้วจะมีพลังทางวัตถุที่ได้แยกออกมาและยังรวมเข้าด้วยกันได้อีกอย่างไรงั้น ? (๔๙ : ๓b-๔a)

ถาม : “พระผู้เป็นเจ้าที่สูงส่ง (Lord-on-High) ได้ประทานความรู้ลึกทางด้านศีลธรรมให้แก่แก่ประชาชนที่ต่ำต้อย” “เมื่อฟ้าจะประทานความรับผิดชอบที่สำคัญให้แก่คนใดคนหนึ่ง” “เพื่อที่จะพิทักษ์สามัญชน ก็ได้ประทานผู้ปกครองให้” “ในการผลิตสิ่งทั้งหลาย ฟ้าทรงรับประกันว่ามีความกรุณาต่อสามัญชนทั้งหลายตามคุณสมบัติของเขาเหล่านั้น” “พระผู้เป็นเจ้าที่สูงส่งได้ประทานพรทั้งปวงมาให้แก่คนที่ทำความดี สำหรับคนที่ทำความชั่ว พระองค์ก็ทรงส่งความทุกข์โศกทั้งปวงมาให้” “เมื่อฟ้าจะส่งความอดอยากมาให้แก่โลก ตามปรกติฟ้าจะสร้างประชาชนที่ผิดปรกติธรรมดาศั้น

ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล

๖๓๙

มาเป็นมาตรการสำหรับคนส่วนมากนั้น” ในข้อความต่าง ๆ ทำนองนี้หมายความว่า มีเจ้านายอยู่องค์หนึ่งที่ทรงสร้างสิ่งทั้งปวงขึ้นมาในท้องฟ้าสคราม หรือหมายความว่า ฟ้าไม่มีความรู้สึกนึกคิดเป็นส่วนตัว และข้อความตอนต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเพียงการตัดตอนมาจากหลักการเท่านั้น ?

ตอบ : ข้อความตอนต่าง ๆ เหล่านี้มีความหมายอย่างเดียวกัน เพียงแต่ว่าหลักการได้ปฏิบัติงานตามทางนี้เท่านั้นเอง (๔๙ : ๔๑)

ทั่วทั้งจักรวาลนี้มีทั้งหลักการและพลังทางวัตถุ หลักการอ้างถึงวิถีทาง (เด้า) ซึ่งอยู่เหนืออาณาจักรสิ่งที่มีตัวตนและเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดสิ่งทั้งปวง พลังทางวัตถุยังไปถึงสสาร วัตถุซึ่งมีอยู่ภายในอาณาจักรของสิ่งที่มีตัวตน พลังทางวัตถุเป็นเครื่องมือที่ใช้ผลิตสิ่งทั้งหลาย เพราะฉะนั้นในการผลิตมนุษย์และสิ่งทั้งหลายนั้น ก่อนที่จะมีพลังทางวัตถุก็จะต้องมีหลักการเสียก่อน และก่อนที่จะมีรูปฟอร์มที่เป็นตัวตนก็จะต้องมีพลังทางวัตถุก่อน (๔๙ : ๔๖)

สิ่งที่เรียกว่าหลักการและพลังทางวัตถุนั้นเป็นสิ่งที่มียู่ (entities) ที่แตกต่างกันสองชนิด แต่เมื่อพิจารณาจากแง่ของสิ่งทั้งหลายแล้ว สิ่งทั้งสองนั้นก็มาบรรจบเข้าด้วยกันและไม่อาจที่จะแยกออกจากกันในฐานะที่ที่แตกต่างกันได้ แต่ข้อนี้มิได้ทำลายความจริงที่ว่า สิ่งทั้งสองนั้นแต่ละสิ่งก็เป็นสิ่งหนึ่งโดยตัวมันเองแล้วเมื่อพิจารณาจากแง่ของหลักการ ก่อนที่สิ่งทั้งหลายจะมีอยู่นั้น หลักการทั้งหลายที่เกี่ยวกับภาวะของสิ่งเหล่านั้นได้มียู่พร้อมแล้ว อย่างไรก็ตามก็เพียงหลักการของสิ่งเหล่านั้นเท่านั้นที่มีอยู่ แต่ยังมีใช้สิ่งทั้งหลายเองมีอยู่...

ก่อนที่จะมีพลังทางวัตถุนั้นก็จะต้องมีหลักการ แต่ว่าต่อเมื่อมีพลังทางวัตถุเท่านั้น หลักการจึงจะหาสถานที่สำหรับตั้งรกรากได้ นี่เป็นกระบวนการที่ใช้ผลิตสิ่งทั้งปวงขึ้นมาไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่ใหญ่โต เช่นฟ้าและดิน หรือสิ่งที่เล็กลงมดก็ตาม ทำไมเราจึงจะต้องมัวกังวลใจว่าในกระบวนการสร้างสรรค์ ฟ้าและดินนั้นจะต้องมีการประสิทธิ์ประสาทอะไรให้ด้วยเล่า? เมื่อว่าโดยพื้นฐานแล้ว เราไม่สามารถแปลหลักการในแง่ความมียู่หรือความไม่มีอยู่เลย ก่อนที่จะมีฟ้าและดินนั้นมันก็เป็นอย่างที่มีนํ้ากำลังเป็นอยู่นี้แล้ว (๔๙ : ๖๑)

ธรรมชาติของมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายก็ไม่มีอะไรออกไปจากหลักการและเราไม่อาจเอาคำว่าการรวมเข้าด้วยกันหรือการแยกออกจากกันมาใช้ สิ่งที่รวมกันก่อให้เกิดชีวิตขึ้นมาและสิ่งที่แยกกันก่อให้เกิดความตายขึ้นมานั้นเป็นเพียงพลังทางวัตถุเท่านั้นเอง สิ่งที่เราเรียกว่าเจตภูต ดวงวิญญาณ (ยูน-ผือ) และความรู้สึกนึกคิดทั้งหมดนั้นเป็นผลแห่งพลังทางวัตถุ เพราะฉะนั้น เมื่อเอาพลังทางวัตถุมารวมเข้าด้วยกัน จึงได้มีผลต่าง ๆ เหล่านี้ขึ้นมา เมื่อแยกพลังทางวัตถุออกจากกัน ก็ไม่มีอะไรอีกเลย เมื่อว่าในด้านหลักการ โดยพื้นฐานแล้ว พลังทางวัตถุมิได้มียู่หรือสลายไปเพราะการรวมกันหรือการแยกกันเช่นนั้นเลย โดยเหตุที่มีหลักการบางอย่างอยู่ จึงมีพลังทางวัตถุที่ตรงกับหลักการนั้น และโดยเหตุที่พลังทางวัตถุนี้รวมกันอยู่ในเฉพาะกรณีหนึ่ง หลักการของพลังทางวัตถุจึงได้ถูกประสิทธิ์ประสาทไว้ในกรณีนั้น (๔๙ : ๘๑)

๖๔๐

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

สิ่งที่เป็อันติมะที่ยิ่งใหญ่

(จาก จูจื่อว่านฉู. ๔๙ : ๘b-๑๓a)

ถาม : สิ่งที่เป็อันติมะที่ยิ่งใหญ่มิใช่สิ่งที่มีอยู่ในสถานะที่เป็นกลียุคก่อนที่จะเกิดฟ้าและดิน แต่เป็นชื่อทั่ว ๆ ไปสำหรับหลักการของฟ้าและดินและสิ่งทั้งหลายนับพันนับหมื่น ข้อนี้ถูกต้องไหม ?

ตอบ : สิ่งที่เป็อันติมะที่ยิ่งใหญ่เป็นเพียงหลักการของฟ้าและดินและสิ่งทั้งหลายนับพันนับหมื่นเท่านั้นเอง เมื่อเพ่งถึงฟ้าและดินแล้วก็มีสิ่งที่เป็อันติมะที่ยิ่งใหญ่อยู่ในฟ้าและดินนั้น เมื่อเพ่งถึงสิ่งทั้งหลายนับพันนับหมื่น ก็มีสิ่งที่เป็อันติมะอยู่ในแต่ละสิ่งและทุก ๆ สิ่ง ก่อนที่จะมีฟ้าและดิน ก็มีหลักการนี้อยู่อย่างแน่นอน มันเป็หลักการที่ว่าหยางเกิดขึ้นมาโดยอาศัยความเคลื่อนไหว และหลักการนี้อีกเหมือนกัน ที่ว่ายินเกิดขึ้นมาโดยอาศัยความสงบนิ่ง (๔๙ : ๘b-๙a)

ถาม : (ในหนังสืออรรถาธิบายคัมภีร์ **กัณฑ์** ของโจวตันอี้ที่ท่านเขียนไว้ นั้น) ท่านกล่าวว่า : “หลักการเป็นอย่างเดียว เป็นภาวะที่เป็นรูปธรรม และสิ่งทั้งหลายนับพันนับหมื่นอย่าง มีหลักการนั้นเป็นความจริงแท้ของมัน ดังนั้นสิ่งทั้งหลายนับพันนับหมื่นก็มีสิ่งที่เป็อันติมะที่ยิ่งใหญ่อยู่ในตัวทั้งนั้น” เมื่อว่าตามทฤษฎีนี้ สิ่งที่เป็อันติมะที่ยิ่งใหญ่นั้นมิได้แตกแยกออกเป็นส่วน ๆ ดอกหรือ ?

ตอบ : เมื่อว่าโดยพื้นฐานแล้ว สิ่งที่เป็อันติมะที่ยิ่งใหญ่มีเพียงหนึ่งเท่านั้น ทั้งสิ่งทั้งหลายนับพันนับหมื่นนั้นแต่ละสิ่งยังมีสิ่งที่เป็อันติมะที่ยิ่งใหญ่อยู่ในตัวและสิ่งทั้งหลายแต่ละสิ่งยังมีสิ่งที่เป็อันติมะที่ยิ่งใหญ่อยู่ในตัวทั่วไปหมด ข้อนี้คล้ายกับความจริงที่ว่าในท้องฟ้ามีพระจันทร์อยู่เพียงดวงเดียวเท่านั้น แต่ว่าเมื่อแสงของมันส่องทั่วไปตามแม่น้ำและทะเลสาบนั้น เราจะมองเห็นดวงจันทร์ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง เราไม่อาจพูดว่าดวงจันทร์ได้แตกแยกออกไป (๔๙ : ๑๐b-๑๑a)

สิ่งที่เป็อันติมะที่ยิ่งใหญ่มิได้เป็สิ่งที่มิใช่ขอบข่ายทางเทศะ สิ่งที่เป็อันติมะที่ยิ่งใหญ่มิได้มีรูปฟอร์มที่เป็นตัวตนหรือมีร่างกายแต่อย่างใดเลย ไม่มีจุดใด ๆ ที่จะเอาสิ่งที่เป็อันติมะนั้นไปวางไว้ได้เลย เมื่อพิจารณาในสถานะก่อนที่จะเริ่มกัมมันตภาพแล้ว สถานะนี้ก็มิใช่ไร่ออกไปจากความสงบนิ่ง ที่นี้กัมมันตภาพ ความสงบนิ่ง ยินและหยางทั้งหมดนั้นมีอยู่ในอาณาจักรของสิ่งที่มิใช่ตัวตน แต่กัมมันตภาพเป็นกัมมันตภาพของสิ่งที่เป็อันติมะที่ยิ่งใหญ่ และความสงบนิ่งก็เป็นความสงบนิ่งของสิ่งที่เป็อันติมะที่ยิ่งใหญ่ด้วยเหมือนกัน ทั้ง ๆ ที่กัมมันตภาพและความสงบนิ่งเองนั้นจะมีสิ่งที่เป็อันติมะที่ยิ่งใหญ่ก็ตาม นี่คือเหตุผลที่ว่าทำไมอาจารย์โจวตันอี้จึงพูดถึงเฉพาะสถานะนั้นว่าเป็นสิ่งที่มิใช่สิ่งที่เป็อันติมะ ทั้ง ๆ ที่เราไม่อาจกล่าวว่า สถานะก่อนที่จะเริ่มกัมมันตภาพเป็นสิ่งที่เป็อันติมะที่ยิ่งใหญ่ก็ตาม แต่หลักการว่าด้วยความสุขสำราญ ความโกรธ ความเสียใจและความชื่นชมยินดีได้มีอยู่ในสิ่งที่เป็อันติมะที่ยิ่งใหญ่นั้นหมดแล้ว ความสุขสำราญและความชื่นชมยินดีเป็นของหยาง และความโกรธกับความเสียใจเป็นของยิน ในขั้นต้น ๆ ความสุขสำราญและความชื่นชมยินดี ความโกรธและความเสียใจทั้ง ๔ อย่างนี้ยังไม่ปรากฏ แต่หลักการของมันได้มีอยู่เรียบร้อยแล้ว ในฐานะที่ตรงข้าม

ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล

๖๔๑

กับสถานะหลังจากที่เริ่มมีกัมมันตภาพแล้ว เราก็อาจเรียกมันว่าเป็นสิ่งที่เป็นอันติมะที่ยิ่งใหญ่ได้ แต่ก็ยังคงพูดยากอยู่นั่นเอง ทั้งหมดนี้เป็นเพียงการอธิบายอย่างคลุมเครือเท่านั้น ความจริงนั้นจะเข้าใจได้อย่างถ่องแท้จริง ๆ และโดยความตั้งใจจริง ๆ ได้เฉพาะตัวเป็นคน ๆ ไป (๔๙ : ๑๑ a-b)

บางคนก็ถามเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นอันติมะที่ยิ่งใหญ่

ตอบ : สิ่งที่เป็นอันติมะที่ยิ่งใหญ่นั้นเป็นเพียงหลักการแห่งความดีที่สูงสุด แต่ละคนและทุก ๆ คนมีสิ่งที่เป็นอันติมะที่ยิ่งใหญ่นี้ในตัว และแต่ละสิ่งและทุก ๆ สิ่ง ก็มีสิ่งที่เป็นอันติมะที่ยิ่งใหญ่นี้ในตัวเช่นกัน สิ่งนี้อาจเรียกได้ว่าสิ่งที่เป็นอันติมะที่ยิ่งใหญ่นั้นเป็นฉายา (นาม) สำหรับคุณความดีทั้งปวงและความดีที่สูงสุดในฟ้าและดิน มนุษย์และสิ่งทั้งหลาย (๔๙ : ๑๑b)

สิ่งที่เป็นอันติมะที่ยิ่งใหญ่ก็คล้าย ๆ กับยอดหลังคาบ้าน หรือจุดสูงสุดของท้องฟ้า นอกเหนือจุดนี้ไปแล้วก็ไม่มีอะไรอยู่เลย มันเป็นอันติมะของหลักการ หยางนั้นกระฉับกระเฉงและยินนั้นสงบนิ่ง ในยินและหยางนี้ มีสิ่งที่เป็นอันติมะที่ยิ่งใหญ่อยู่ที่ปฏิบัติการหรือสงบนิ่งอยู่ มันเป็นเพียงว่ามีหลักการเกี่ยวกับกัมมันตภาพและความสงบนิ่งอยู่ หลักการมิใช่เป็นสิ่งที่มองเห็นได้ หลักการจะกลายเป็นสิ่งที่มองเห็นได้ก็โดยทางยินและหยางเท่านั้น หลักการนั้นยึดมั่นอยู่กับยินและหยางดุจนั่งคร่อมหลังม้าฉะนั้น ในทันทีที่ยินและหยางได้ผลิดธาตุทั้งห้าขึ้นมา แล้วธาตุทั้งห้านั้นก็ถูกธรรมชาติทางกายภาพจำกัดขอบเขตและกำหนดตายตัว และดังนั้นก็ถูกทำให้แตกต่างกันออกไปเป็นสิ่งเฉพาะอย่าง ๆ ซึ่งแต่ละอย่างมีธรรมชาติของตัวเอง แต่สิ่งที่เป็นอันติมะที่ยิ่งใหญ่นั้นมีอยู่ในสิ่งทั้งปวงนั้น (๔๙ : ๑๓a)

ฟ้าและดิน

(จาก จูจื่ออว่นฉู, ๔๙ : ๑๔a-๒๔b)

ในตอนที่ยักรวาลเริ่มต้นนั้น มีเฉพาะพลังทางวัตถุที่เกิดจากยินและหยางเพียงเท่านั้นเอง พลังนี้เคลื่อนไหวและหมุนไปเป็นวงจรหันไปทางนี้แล้วก็หันไปทางนั้น โดยเหตุที่ความเคลื่อนไหวนี้นั้นเป็นไปด้วยความรวดเร็วมาก พวกตะกอนก็จะถูกผลักเข้ามารวมกัน และโดยเหตุที่ตะกอนไม่มีทางระบายออก มันจึงได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนก่อให้เกิดเป็นโลกขึ้นตรงกลางจักรวาล ส่วนที่แจ่มใสของพลังทางวัตถุก็ให้เกิดเป็นท้องฟ้า ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ ดวงดาวและอวกาศที่มีจักรราศี เฉพาะด้านนอกเท่านั้นที่ความเคลื่อนไหวที่หมุนเป็นโคจรคงเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา โลกดำรงอยู่โดยไม่เคลื่อนไหว ณ ศูนย์กลางของระบบ หาใช้ที่ข้างล่างของระบบไม่ (๔๙ : ๑๔b)

ในตอนที่ยักรวาลเริ่มต้น เมื่อยักรวาลยังอยู่ในสถานะแห่งความอลเวงที่ไม่มีอะไรที่ทำให้แตกต่างกันนั้น ข้าพเจ้าสร้างมโนภาพเอาไว้ว่ามีเฉพาะน้ำและไฟเท่านั้น ตะกอนจากน้ำได้ก่อให้เกิดเป็นดินขึ้นมา ทุกวันนี้ถ้าเราปีนขึ้นไปบนภูเขาสูง ๆ และมองดูไปรอบ ๆ เราจะเห็นพิตเขาเป็นรูปคลื่น

๖๔๒

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ข้อนี้เป็นเพราะน้ำได้ก่อให้เกิดพืชเช่นนี้ แม้เราจะไม่ทราบว่ามันได้รวมตัวแข็งมาตั้งแต่เมื่อไรก็ตาม การรวมตัวแข็งเข้ามาในตอนแรก ๆ ก็นุ่มมาก แต่ต่อ ๆ มามันก็กระด้าง

ถาม : ข้าพเจ้าสร้างมโนภาพเอาไว้ว่ามันคล้าย ๆ กระแสน้ำที่ย่อขึ้นมาและทำให้เกิดเป็นคลื่นที่ทราย (ข้อนั้นถูกไหม?)

ตอบ : ถูกแล้ว น้ำที่ขุ่นที่สุดได้ก่อให้เกิดเป็นแผ่นดิน และไฟที่บริสุทธิ์ที่สุดได้ก่อให้เกิดเป็นลม พายุฟ้าผ่า แสงดาว และอื่น ๆ (๔๙ : ๑๙b-๒๐a)

ถามต่อไป : จักรวาลนี้จะถูกทำลายลงได้ไหม?

ตอบ : จักรวาลเป็นสิ่งที่ทำลายไม่ได้ แต่ว่าในเวลาที่มีมนุษย์สูญเสียหลักการทางด้านศีลธรรมทั้งปวงหมด และทุกสิ่งทุกอย่างจะถูกทุบเทมารวมกันอยู่ในความอลเวง มนุษย์และสิ่งทั้งหลายจะมลายไปหมด และแล้วก็จะมีการเริ่มต้นใหม่

ถามต่อไป : มนุษย์คนแรกถูกสร้างขึ้นได้อย่างไร?

ตอบ : โดยอาศัยการเปลี่ยนรูปของพลังทางวัตถุ เมื่อแก่นแท้เย็นและหยางและธาตุทั้งห้ารวมเข้าด้วยกัน ก็จะเกิดมีแบบฟอร์มที่เป็นตัวตนของมนุษย์ขึ้นมา นี่คือนิยามที่พุทธศาสนิกชนเรียกว่าการสร้างขึ้นมาโดยอาศัยการเปลี่ยนรูป ทุกวันนี้สิ่งที่ถูกสร้างมาแบบนั้นมีมากมายคล้ายตัวเหาตัวเส้นทีเดียว (๔๙ : ๒๐a)

ถาม : เมื่ออ้างถึงวิญญาณของฟ้าและดินและหลักการของฟ้าและดินแล้ว หลักการก็เป็นหลักการทางด้านศีลธรรม จิตเป็นเจตจำนงของครูหรือ?

ตอบ : จิตเป็นเจตจำนงของครูนั้นถูกต้องแล้ว แต่สิ่งที่เรียกว่า “ครู” นั้นคือตัวหลักการเอง ไม่เป็นการถูกต้องเลยที่ว่าภายนอกของจิตนั้นมีหลักการอยู่ หรือว่า ภายนอกหลักการมีจิตอยู่ (๔๙ : ๒๓a)

ฟ้าและดินไม่มีภารกิจอื่น ๆ นอกจากมีจิตสำหรับผลิตสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมา พลังทางวัตถุแห่งบ่อเกิด (คือ สิ่งที่เป็นอันติมะที่ยิ่งใหญ่รวมทั้งหลักการและพลังทางวัตถุ) ได้หมุ่นเวียนอยู่โดยไม่หยุดยั้งแม้แต่เพียงครู่เดียว ไม่ได้ทำอะไรเลยนอกจากสร้างสรรค์สิ่งทั้งหลายนับพันนับหมื่นชนิดขึ้นมา

ถาม : เฉริงอีกกล่าวว่า “ฟ้าและดินเป็นผู้สร้างสรรค์และเปลี่ยนรูปและยังไม่มีจิตเป็นของตนเอง ด้วย นักปราชญ์มีจิตแต่ไม่ได้ทำอะไร”

ตอบ : ข้อนั้นแสดงถึงที่ที่ฟ้าและดินไม่มีจิตเลย มันคล้ายกันอย่างมากนี้คือ : ฤดูทั้งสี่หมุ่นเวียนเปลี่ยนไปตามวาระของมันและสิ่งต่าง ๆ ก็อภางม เมื่อไรเล่าฟ้าและดินจึงจะมีจิตเป็นของตนเองบ้าง? สำหรับนักปราชญ์แล้วท่านดำเนินไปตามหลักการเท่านั้น ท่านยังจะต้องการอะไรอีกเล่า? นี่คือนิยาม

ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล

๖๔๓

ผลที่เจิงเฮากล่าวว่า “หลักการที่คงที่ของฟ้าและดินนั้นก็ถือว่าจิตของฟ้าและดินนั้นมีอยู่ในสิ่งทั้งปวง แต่ตัวเองหาไม่มีจิตใด ๆ ไม่ หลักการที่คงที่ของนักปราชญ์ก็คือว่าความรู้สึกของท่านสอดคล้องต้องกันกับสิ่งที่สร้างสรรค์ทั้งปวง แต่ตัวเองไม่มีความรู้สึกใด ๆ เลย” นี่เป็นข้อความที่ท่านกล่าวไว้ดีมากทีเดียว

ถาม : การที่ฟ้าและดินมีจิตอยู่ในสิ่งทั้งปวงนั้นมีได้หมายถึงว่าซึมซาบสิ่งทั้งปวงด้วยจิตของฟ้าดิน โดยไม่มีความเห็นแก่ตัวใด ๆ เลยดอกหรือ?

ตอบ : ฟ้าและดินถึงสิ่งทั้งปวงด้วยจิตนี้ เมื่อมนุษย์ได้รับจิต จิตก็กลายเป็นจิตของมนุษย์ไป เมื่อสิ่งทั้งหลายได้รับจิต จิตก็จะกลายเป็นจิตของสิ่งทั้งหลาย (โดยทั่ว ๆ ไป) ไป และเมื่อหญ้า ต้นไม้ นก หรือสัตว์ทั้งหลายได้รับจิต จิตก็จะกลายเป็นจิตของหญ้า ต้นไม้ นกและสัตว์ทั้งหลาย (เฉพาะอย่าง ๆ) ไป ทั้งหมดนี้เป็นเพียงจิตดวงหนึ่งของฟ้าและดินเท่านั้นเอง ดังนั้นเราจะต้องเข้าใจว่าในแง่ไหนที่ฟ้าและดินมีจิต และในแง่ไหนที่ฟ้าและดินไม่มีจิต เราไม่อาจกลับไปกลับมาได้ (๔๙ : ๒๓b-๒๔a)

เมื่อสิ่งทั้งหลายตั้งพันตั้งหมื่นชนิดเกิดขึ้นมาและเจริญเติบโต นั่นคือเวลาที่ฟ้าและดินไม่มีจิต เมื่อสิ่งทั้งหลายที่เหี่ยวแห้งอับเฉาไปต้องการชีวิต นั่นคือเวลาที่ฟ้าและดินมีจิต (๔๙ : ๒๔a)

เจตภูตและฟ้าดิน

(จาก จูจื้อฉ้วนอู. ๕๑ : ๒a-๒๐a)

บางคนถามว่าฟ้าและดินมีเจตภูตหรือไม่

ตอบ : เรื่องนี้จะอธิบายให้รวดเร็วได้อย่างไรกัน? แม้ถ้าอธิบายได้ท่านจะเชื่อหรือ? ท่านจะต้องพิจารณาเหตุหลักการทั้งปวงของสิ่งทั้งหลาย และจะเข้าใจขึ้นทีละน้อย และแล้วปัญหาที่ท่านให้ตายนี้นี้ก็จะถูกแก้ไปได้เอง เมื่อฉันซื้อถามถึงเรื่องปัญญา ขงจื้อกล่าวว่า “การอุทิศตนเองให้จริงจังต่อหน้าที่ของมนุษย์และการเคารพเจตภูตของฟ้าและดิน แต่ทว่าเก็บตัวเองไว้ให้ห่างไกล นั่นอาจเรียกว่าปัญญาได้ ขอให้เราเข้าใจสิ่งเหล่านั้นที่ควรจะเข้าใจได้ สิ่งทั้งหลายที่เข้าใจไม่ได้ ขอให้วางมันเสีย ในเวลาที่เราเข้าใจเรื่องประจำวันธรรมดา ๆ โดยตลอดแล้ว หลักการทั้งหลายที่ปกครองเจตภูตแห่งฟ้าและดินนั้นก็เห็นได้เองเป็นธรรมดา นี่คือวิถีทางไปสู่ปัญญา เมื่อขงจื้อกล่าวว่า “ถ้าเรายังไม่สามารถรับใช้มนุษย์ได้ เราจะรับใช้เจตภูตของโลกได้อย่างไร” ท่านก็แสดงมโนคติแบบเดียวกันนั้นแหละออกมา (๕๑ : ๒a)

การขยายเป็นเจตภูตของฟ้าและการหดเข้าเป็นเจตภูตของดินใช่ใหม?

ครูวาทบุปวงกลมลงบนโต๊ะด้วยมือของตนเอง และชี้ไปที่จุดศูนย์กลางกล่าวว่า : หลักการก็คล้าย ๆ กับวงกลม ในภายในมีสิ่งที่ทำให้แตกต่างกันคล้ายอย่างนี้แหละ การที่เกิดมีพลังทางวัตถุ

๖๔๔

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ทุกกรณีนั้นเป็นของหยางและเป็นเจตภูตของฟ้า การที่พลังทางวัตถุหันกลับไปหาป่อเกิดของมัน ทุกกรณีนั้นเป็นของยิน และเป็นเจตภูตของดินในเวลากลางวัน ก่อนเที่ยงเป็นเจตภูตของฟ้า หลังเที่ยงเป็นเจตภูตของดิน ในเดือนหนึ่งนับจากวันที่ ๓ ไปเป็นเจตภูตของฟ้า นับจากวันที่ ๑๖ ไปเป็นเจตภูตของดิน

ดูป่อยี่ถามว่า : จะเป็นการถูกต้องไหม ถ้าพูดถึงดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ว่าเป็นสิ่งที่ตรงกันข้าม จะถูกต้องไหมถ้าพูดว่าดวงอาทิตย์เป็นเจตภูตของฟ้า และดวงจันทร์เป็นเจตภูตของดิน?

ตอบ : ถูกแล้ว ก็เป็นเช่นนั้นแหละ พืชที่กำลังเกิดงอกงามขึ้นมาเป็นเจตภูตของฟ้า พืชที่กำลังจะตายไปเป็นเจตภูตของดิน คนเรานับตั้งแต่เด็กจนกระทั่งเป็นหนุ่มเต็มที่เป็นเจตภูตของฟ้า ส่วนคนที่อยู่ในวัยที่กำลังเสื่อมและคนที่มีอายุมาก และคนแก่เป็นเจตภูตของดิน ในเวลาหายใจลมหายใจออกเป็นเจตภูตของฟ้า ลมหายใจเข้าไปเป็นเจตภูตของดิน (๕๑ : ๖b)

คำถามเกี่ยวกับหลักการชีวิตและความตายและเจตภูตฟ้าและดิน

ตอบ : โดยเหตุที่วิถีทางแห่งฟ้าดำเนินการอยู่ สิ่งทั้งหลายนับพันนับหมื่นจึงได้พัฒนาและเจริญเติบโต (เมื่อว่าตามหลักตรรกศาสตร์แล้ว) มีหลักการก่อนแล้วจึงมีพลังทางวัตถุ แม้ว่าหลักการและพลังทางวัตถุจะอยู่ร่วมกันในเวลาเดียวกัน แต่ในการวิเคราะห์ขั้นสุดท้ายแล้วหลักการนับว่าเป็นพื้นฐาน มนุษย์รับหลักการมาและดังนั้นจึงมีชีวิต ส่วนที่กระเจางของพลังทางวัตถุได้กลายเป็นพลังชีวิตของมนุษย์ ส่วนที่มีตมได้กลายเป็นธรรมชาติทางด้านกายภาพของมนุษย์ ความรู้สึกนึกคิดและความเคลื่อนไหวเนื่องมาจากหยาง ส่วนแบบฟอร์มที่เป็นตัวตนและร่างกายนั้นเนื่องมาจากยิน พลังชีวิตเป็นของดวงวิญญาณด้านฟ้า (ฮุน) และร่างกายนั้นดวงวิญญาณด้านดิน (ผอ) ปกครองอยู่ ในหนังสืออรรถาธิบายหนังสือ **ฮวยหนานจื่อ** (Huai-nan Tzu) นั้น เกาหยูกกล่าวว่า : “ฮุน เป็นเจตภูตของหยาง และ ผอ เป็นเจตภูตของยิน” (๗ : ๖a)

โดยคำว่าเจตภูตนี้หมายถึงนายของร่างกายและพลังชีวิต มนุษย์เกิดมาในฐานะเป็นผลลัพธ์แห่งการรวมพลังทางวัตถุที่ทำให้บริสุทธิ์แล้วมนุษย์มีพลังทางวัตถุนี้อยู่จำนวนหนึ่งเท่านั้น ซึ่งจำเป็นจะต้องหมดสิ้นไปตามกาลเวลา เมื่อเกิดหมดขึ้นมา ดวงวิญญาณทางด้านสวรรค์และพลังชีวิตก็จะหันกลับไปหาสวรรค์ ร่างกายและดวงวิญญาณทางด้านโลกก็จะหันกลับหาโลกและมนุษย์ก็ตาย... ตอนตายพลังทางวัตถุก็จำเป็นจะต้องแยกออกจากกัน อย่างไรก็ดี พลังทางวัตถุมิได้แยกออกจากกันอย่างสิ้นเชิงในทันทีทันใด เพราะฉะนั้นในการบวงสรวงทางด้านศาสนานั้นเราจึงมีหลักการเกี่ยวกับอิทธิพลและการตอบโต้ทางด้านเจตภูตอยู่ด้วย เราไม่อาจทราบว่พลังทางวัตถุของบรรพบุรุษหลายชั่วคนมาแล้วจะยังคงมีอยู่หรือไม่ แต่โดยเหตุที่ผู้ทำพิธีต้องเซ่นสรวงนั้นเป็นอนุชนของบรรพบุรุษเหล่านั้น พลังทางด้านวัตถุระหว่างบรรพบุรุษและอนุชนนั้นจึงเป็นอย่างเดียวกัน ดังนั้นจึงมีหลักการอยู่ข้อหนึ่งที่เขาอาจใช้แทรกซึมและตอบรับได้ แต่พลังทางวัตถุที่แบ่งแยกออกไปแล้วนั้นไม่อาจเอาเข้ามารวมกัน

ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล

๖๔๕

ได้อีก เมื่อพูดตามแบบพุทธศาสนิกชนแล้ว เมื่อตายไปแล้วคนเราก็จะกลายเป็นวิญญาณ และ วิญญาณก็จะกลับมาเป็นคนอีก ถ้าหากว่าเป็นเช่นนั้นจริงแล้วในจักรวาลนี้ก็จะมีการชนไป ๆ มา ๆ เท่าเดิมโดยไม่จำเป็นต้องมีกระบวนการสร้างสรรค์เกี่ยวกับการสร้างแล้วสร้างอีกต่อไป ข้อนี้เป็น เรื่องที่เหลวไหลแน่ ๆ (๕๑ : ๑๘๖-๒๐๘)

ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติของมนุษย์กับสิ่งทั้งหลายและจุดหมายปลายทางของมนุษย์และสิ่งเหล่านั้น

(จาก จูจื่ออ้วนฉุ ๔๒ : ๒๖-๕๘)

เจิ้งอี้กล่าวว่าจุดหมายปลายทางก็คือสิ่งที่ฟ้าได้กำหนดให้ และธรรมชาติก็คือสิ่งที่สิ่งทั้งหลายได้รับ หลักการเป็นหนึ่งในหลักการที่ฟ้าประทานให้แก่สิ่งทั้งปวงนั้นเรียกว่าจุดหมายปลายทาง โดยเหตุที่สัตว์ทั้งหลายได้รับหลักการนั้นมาจากฟ้า จึงเรียกว่าเป็นธรรมชาติของสัตว์เหล่านั้น ความแตกต่างนั้นอยู่ที่ความคิดเห็น (๔๒ : ๒๖)

ถาม : จุดหมายปลายทางก็คือสิ่งที่ฟ้าประทานให้แก่มนุษย์และสิ่งทั้งหลาย และธรรมชาติของมนุษย์และสิ่งทั้งหลายก็คือสิ่งที่ได้รับมาจากฟ้า แต่ว่าทั้งธรรมชาติและจุดหมายปลายทางแต่ละอย่างมีอยู่สองหน้า มองจากแง่หลักการของมันแล้ว หลักการที่ฟ้ากำหนดจุดหมายปลายทางให้แก่มนุษย์และสิ่งทั้งหลายนั้นเรียกว่า จุดหมายปลายทาง และหลักการที่มนุษย์และสิ่งทั้งหลายได้รับมาจากฟ้านั้นเรียกว่าธรรมชาติของมนุษย์และสิ่งทั้งหลาย มองจากแง่พลังทางวัตถุแล้วพลังทางวัตถุที่ฟ้ากำหนดจุดหมายปลายทางให้แก่มนุษย์และสิ่งทั้งหลายนั้นเรียกว่าจุดหมายปลายทาง และพลังทางวัตถุที่ได้รับจากฟ้านั้นก็เรียกว่าธรรมชาติของมนุษย์และสิ่งทั้งหลาย ข้อนี้ถูกไหม ?

ตอบ : เราไม่อาจเรียกพลังทางวัตถุว่าธรรมชาติหรือจุดหมายปลายทางได้ พลังทางวัตถุมีอยู่เพราะตัวมันเอง เท่านั้นเอง เมื่อเราพูดถึงธรรมชาติแห่งฟ้าและดินนั้น มันพาตึงไปถึงเฉพาะหลักการเท่านั้น เมื่อพูดถึงธรรมชาติทางด้านกายภาพ ก็พาตึงไปถึงหลักการและพลังทางวัตถุรวม ๆ กัน เราต้องไม่อ้างพลังทางวัตถุว่าเป็นธรรมชาติและจุดหมายปลายทางเป็นอันขาด (๔๒ : ๔๖)

(คัมภีร์คิตคาถากล่าวว่า) : “ฟ้าสร้างสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมามากมายทั่วไปหมด ในวิถีทางที่ว้างซึ่งมีแผ่อยู่ในสิ่งที่โดด ๆ ทุกชนิดนั้นเป็นหลักการแห่งภาวะของฟ้า” ข้อนี้หมายความว่า ในเวลาที่คนเกิดนั้นฟ้าได้ให้ธรรมชาติแก่เขาพร้อมแล้ว ธรรมชาติก็มีใช้อะไรอื่นไปจากหลักการเลย ที่เรียกว่าธรรมชาติเพราะมีอยู่ในตัวมนุษย์ ธรรมชาติมิได้เป็นภาวะที่เป็นรูปธรรมด้วยตนเอง มิได้มีจุดหมายปลายทางในฐานะเป็นธรรมชาติ และมิได้มีอยู่โดยปราศจากการเริ่มต้นและอวสานเลย ดังที่ข้าพเจ้าได้แสดงให้เห็นมาครั้งหนึ่งแล้ว จุดหมายปลายทางหรือโครงการนั้นก็เหมือนพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการ และธรรมชาติก็เป็นเหมือนสำนักงานที่มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอยู่ นี่คือเหตุผลที่เจิ้งอี้กล่าวว่า จุดหมายปลายทางคือสิ่งที่ฟ้าประทานให้และธรรมชาติก็คือสิ่งที่สิ่งทั้งหลายได้

๖๔๖

ข้อเกิดลัทธิประเพณีจีน

รับ เหตุผลนับว่าแจ่มแจ้งมากทีเดียว เพราะฉะนั้นเมื่อนักปราชญ์และผู้ที่มีใจเป็นกุศลทั้งหลายในสมัยโบราณกล่าวถึงธรรมชาติและจุดหมายปลายทาง พวกเขามักจะพูดถึงมันเกี่ยวโยงกับการกิจที่เป็นฝ่ายรูปธรรม ตัวอย่างเช่นเมื่อพวกเขาพูดถึงการพัฒนาธรรมชาติของมนุษย์อย่างเต็มที่ พวกเขาหมายถึงการเข้าใจหลักการทางด้านศีลธรรมที่เกี่ยวกับพันธะสามอย่าง (คือ พันธะระหว่างเสนาบดีกับกษัตริย์ ๑ ระหว่างบุตรกับบิดา ๑ และระหว่างภรรยากับสามี ๑) และคุณธรรมประจำห้าอย่าง (คือ ความชอบธรรมสำหรับตัวบิดา ๑ ความรักสำหรับฝ่ายมารดา ๑ ความรักกันฉันพี่น้องสำหรับพี่ชาย ๑ ความเคารพสำหรับน้องชาย ๑ และความกตัญญูสำหรับบุตร ๑) อย่างต้องแท้เต็มที่คลุมไปจนถึงความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับเสนาบดี และระหว่างบิดากับบุตร เมื่อท่านเหล่านั้นพูดถึงการหล่อเลี้ยงธรรมชาติของเรา ท่านก็หมายความว่าเราควรหล่อเลี้ยงหลักการทางด้านศีลธรรมเหล่านี้เพื่อไม่ให้เกิดความกระทบกระเทือน ความจริงที่เป็นหลักกลางนี้เป็นไปตามหลักการที่ละเอียดที่สุด และเป็นความจริงที่แจ่มแจ้งที่สุดโดยไม่เหลืออะไรเปิดช่องไว้เลย เหล่านี้เป็นเพียงคำไม่มีสาระอะไรทั้งนั้น (๔๒ : ๕๑)

เมื่อถูกถามถึงเรื่องคุณสมบัติทางด้านศีลธรรม (ของจิงโส) ที่ผิดหวังในอันที่จะพิชิตพลังทางด้านวัตถุนั้น (จูสี) กล่าวว่า : อาจารย์จิงโสเพียงแต่กล่าวว่า ทั้งธรรมชาติและพลังทางวัตถุนั้นหลั่งไหลจากเบื้องบนลงมาเบื้องล่าง ถ้าหากคุณลักษณะทางด้านศีลธรรมของข้าพเจ้าไม่เพียงพอที่จะเอาชนะพลังทางวัตถุได้แล้ว ก็ไม่มีอะไรที่จะทำนอกจากยอมแพ้แก่พลังทางวัตถุตั้งที่ฟ้าประทานมา แต่ถ้าหากคุณลักษณะทางด้านศีลธรรมของข้าพเจ้าพอจะเอาชนะพลังทางวัตถุได้แล้ว สิ่งที่ข้าพเจ้าได้รับจากการที่ฟ้าประทานให้นั้น ก็เป็นคุณลักษณะทางด้านศีลธรรมทั้งหมด เพราะฉะนั้นถ้าข้าพเจ้าวิจัยหลักการจนถึงที่สุดและพัฒนาธรรมชาติของข้าพเจ้าอย่างเต็มที่แล้ว สิ่งที่ข้าพเจ้าได้รับก็เป็นคุณลักษณะทางด้านศีลธรรมของฟ้าทั้งหมด และสิ่งที่ฟ้าประทานแก่ข้าพเจ้าก็เป็นหลักการของฟ้าทั้งสิ้น กรณีที่พลังทางวัตถุที่เราไม่อาจขัดแย้งได้ก็คือชีวิต ความตาย ความมีอายุยืนหรือความมีอายุสั้น สำหรับสิ่งเหล่านี้และความยากจนและความมั่งคั่ง สถานะที่ทรงเกียรติและต่ำต้อย ทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับพลังทางวัตถุ หนึ่ง (ดังที่เม่งจื๊อกล่าวไว้) แม้การปฏิบัติความชอบธรรมในระหว่างกษัตริย์กับเสนาบดีและการแสดงความรักระหว่างบิดากับบุตรก็เป็นโครงการ (จุดหมายปลายทาง) ของฟ้า แต่มันก็เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติของมนุษย์ด้วยเหมือนกัน เพราะฉะนั้นสาธุชนย่อมไม่กล่าวว่า การปฏิบัติเหล่านั้นเป็นโครงการของฟ้า การปฏิบัติเหล่านั้นจะต้องดำเนินการไปจากตัวข้าพเจ้าเอง ไม่ใช่จาก (โครงการของฟ้า) (๔๒ : ๓๑-๓๒)

ธรรมชาติของมนุษย์และสิ่งทั้งหลาย

(จูจื่อฉ้วนอู, ๔๒ : ๖๑-๑๕๑)

วิถีทาง (กฎทางด้านศีลธรรม) ก็เป็นอย่างเดียวกับธรรมชาติของมนุษย์และสิ่งทั้งหลาย

ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล

๖๔๗

และธรรมชาติของมนุษย์และสิ่งทั้งหลายก็เป็นอย่างเดียวกับวิถีทาง ธรรมชาติของมนุษย์ สิ่งทั้งหลาย และวิถีทางนั้นเป็นหนึ่งและเป็นอย่างเดียวกัน แต่เราจะต้องเข้าใจว่าทำไมจึงเรียกว่าธรรมชาติ และทำไมจึงเรียกว่าวิถีทาง (๔๒ : ๖๑)

หลังจากที่ได้อ่านบทความบางเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติที่ฉั้น (Hsün) และคนอื่นเป็นผู้เขียนแล้ว ครูก็กล่าวว่า : ในการถกเถียงกันด้วยเรื่องธรรมชาตินั้น นับว่ามีความสำคัญที่จะต้องทราบเกี่ยวกับสิ่งทั้งปวงว่ามันเป็นชนิดใดจริง ๆ เสียก่อน ฉะนั้นได้ทำไว้อย่างดีที่สุดในตอนก่อนว่า “ธรรมชาติของมนุษย์และสิ่งทั้งหลายนั้นเป็นอย่างเดียวกันกับหลักการ” ทีนี้ถ้าเราถือว่าธรรมชาติเป็นหลักการแล้ว ธรรมชาติดังกล่าวจะต้องไม่มีแบบฟอร์มหรือเงาแต่อย่างหนึ่งอย่างใดเลย ธรรมชาติไม่ใช่อะไรอื่นไปจากหลักการนี้จริง ๆ ในด้านมนุษย์แล้วมนุษย์ธรรม ความชอบธรรม มรรยาทอันดีงาม และปัญญาเป็นธรรมชาติของมนุษย์ แต่มนุษย์ธรรมเป็นต้นนั้น มีรูปร่างหรือแบบฟอร์มเป็นอย่างไร? ทั้งหมดที่ธรรมชาติมีอยู่ก็คือหลักการเกี่ยวกับมนุษย์ธรรม. ความชอบธรรม มรรยาทอันดีงาม และปัญญา โดยเหตุที่มนุษย์ธรรมเป็นต้นนั้นมีหลักการเหล่านี้ จึงได้มีการกระทำต่าง ๆ มากมาย และมนุษย์ก็สามารถมีความรู้สึกสงสาร ละอาย เคารพ มีความยินยอม และความถูกความผิด ขอยกตัวอย่างเช่น ธรรมชาติของยาที่มีคุณสมบัติ เพิ่มความร้อน (ความมีชีวิตชีวา) ไม่มีแบบฟอร์มภายนอกของชาตินี้ใด ๆ ที่พบอยู่ในยาเลย ต่อเมื่อได้กินยานี้เข้าไปแล้ว จึงจะเกิดมีความร้อนหรือความเย็นขึ้น นี่เป็นธรรมชาติของยา ในด้านมนุษย์ ธรรมชาติดังกล่าวคือมนุษย์ธรรม ความชอบธรรม มรรยาทอันดีงาม และปัญญา เมื่อว่าตามเม่งจื๊อแล้ว คุณธรรมที่เป็นพื้นฐานสี่อย่างเหล่านี้ฝังรากอยู่ในจิตใจแล้ว ตัวอย่างเช่นเมื่อเขาพูดถึงจิตที่เปี่ยมไปด้วยความสงสาร เขาก็ได้ให้ความรู้สึกแก่จิต (๔๒ : ๖๖)

ฮูจี้สวี่ [Hu Chi-sui หลานของฮูอันโก่ว (Hu An-kuo : พ.ศ. ๑๖๑๖-๑๖๘๑) เป็นผู้ตั้งปรัชญาขงจื๊อใหม่สำนักฮูซันมา] ซึ่งยึดมั่นอยู่กับคำสอนแห่งสำนักของท่าน ได้กล่าวว่า : เราไม่อาจพูดว่าธรรมชาตินั้นดี เพราะความดีดั้งเดิมนั้นไม่มีฝ่ายตรงข้าม ในทันทีที่ท่านอธิบายธรรมชาติว่าเป็นสิ่งที่ดี ท่านก็ถือว่ากำลังทำธรรมชาติให้ตรงข้ามกับความชั่วด้วย และเมื่อท่านใช้คำที่ตรงข้ามกับความดี ความชั่วพูดถึงธรรมชาติ มันก็มีใช้ธรรมชาติดั้งเดิมที่ท่านกำลังพูดถึงอีกต่อไปแล้ว ธรรมชาติดั้งเดิมนั้นสูงเลิศ สมบูรณ์และอยู่เหนือการเปรียบเทียบ ส่วนความดีนั้นใช้สำหรับโลกทางด้านโลกียวิสัยเท่านั้น ในขณะที่ท่านพูดถึงธรรมชาติว่าดีนั้น ท่านกำลังทำธรรมชาติให้ตรงข้ามกับความชั่ว และท่านก็ได้พูดถึงธรรมชาติดั้งเดิมอีกต่อไปแล้ว เมื่อเม่งจื๊อกล่าวว่า ธรรมชาติเป็นสิ่งที่ดีนั้น ท่านมิได้หมายความว่า ธรรมชาตินั้นเป็นสิ่งที่ดีในด้านศีลธรรม แต่เพียงเพื่อใช้ภาษาที่ทำให้เสนาะโสตเท่านั้นแหละ จึงกล่าวว่า “ธรรมชาติช่างดีเสียนี้กระไร!” คล้ายกับที่พระพุทธองค์ทรงเปล่งอุทานว่า “มรรคช่างวิเศษเสียนี้กระไร!” ฉะนั้น

ในการวิพากษ์วิจารณ์ทฤษฎีนี้ ข้าพเจ้ากล่าวว่า : ธรรมชาติดั้งเดิมนั้นเป็นความสมบูรณ์แบบที่แทรกซึมอยู่ในสิ่งทั้งปวงโดยมิได้ตรงข้ามกับความชั่วเลย ข้อนี้เป็นความจริงเกี่ยวกับสิ่งที่ฟ้า

๖๔๘

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ประทานไว้ในตัวตน แต่เมื่อธรรมชาติดั้งเดิมได้ปฏิบัติงานในตัวมนุษย์ ก็มีการทำให้ความดีและความชั่วแตกต่างกันขึ้น เมื่อมนุษย์ปฏิบัติการได้สอดคล้องต้องกันกับธรรมชาติดั้งเดิม ก็ย่อมเกิดความดีขึ้น เมื่อมนุษย์ปฏิบัติไม่สอดคล้องต้องกันกับธรรมชาติดั้งเดิมก็ย่อมเกิดความชั่วขึ้น เราจะพูดได้อย่างไรว่าความดีมิใช่ธรรมชาติดั้งเดิม? ในการที่ธรรมชาติดั้งเดิมปฏิบัติการในตัวมนุษย์นี้เองที่ได้ก่อให้เกิดความแตกต่างกันอย่างเด่นชัดระหว่างสิ่งที่ดีและชั่วขึ้นมา แต่การปฏิบัติให้สอดคล้องต้องกันกับธรรมชาติดั้งเดิมนั้น เนื่องมาจากธรรมชาติดั้งเดิมเองดังที่มีผู้กล่าวว่า ถ้าหากว่ามีความดีดั้งเดิมและมีความดีอีกอย่างหนึ่งตรงข้ามกับความชั่วแล้ว ก็จะต้องมีธรรมชาติอยู่สองชนิด ที่นี้สิ่งที่ได้รับจากฟ้าอันเป็นธรรมชาติอย่างเดียวกับธรรมชาติที่สอดคล้องต้องกันกับสิ่งที่ความดีเป็นผลติดตามมายกเว้นแต่ว่าในทันทีที่เกิดมีความดีขึ้นนั้น โดยนัยแล้วก็มีความชั่วเกิดขึ้นมาเหมือนกัน ดังนั้นจึงจำเป็นที่เราจะต้องกล่าวถึงความดีและความชั่วว่าตรงกันข้าม แต่ไม่เป็นความจริงเลยที่ว่าเดิมมีความชั่วรอคอยความปรากฏแห่งความดีเพื่อที่ตนจะได้คัดค้าน เราตกอยู่ในความชั่วก็ต่อเมื่อการกระทำของเราไม่สอดคล้องต้องกันกับธรรมชาติดั้งเดิมนั้น (๔๒ : ๙b-๑๐a)

มีผู้กล่าวกันว่า คำว่า “ดี” ในข้อความที่ว่า “ธรรมชาติเป็นสิ่งที่ดี” นั้นแตกต่างจากความดีที่ตรงข้ามกับความชั่ว ในทฤษฎีนั้นข้าพเจ้าเห็นว่าความดีที่เป็นบ่อเกิดแห่งความมีชีวิตของเรา กับความดีในกระบวนการของชีวิตที่เกี่ยวข้องกันทั้งความดีและความชั่วนั้นมิได้เป็นสิ่งที่แตกต่างกันสองชนิดเลย เพียงถ้างถึงสถานะที่แตกต่างกันสองสถานะก่อนและหลังจากที่มันได้เกิดมีปฏิบัติการขึ้นมาแล้วเท่านั้นเอง มันเป็นความดีอย่างเดียวกันไม่ว่าก่อนที่มันจะเกิดขึ้นมาหรือหลังจากที่มันได้กลายเป็นตรงข้ามกับความชั่วแล้ว ต่อเมื่อหลังจากที่มันได้โผล่ขึ้นมาแล้วมันจึงได้รวมกันเข้ากับความชั่ว แต่ความดีในสถานะเช่นนี้เป็นความดีอย่างเดียวกับความดีที่เกิดขึ้นมาจากบ่อเกิดแห่งชีวิตของเรา (๔๒ : ๑๓b-๑๔a)

ในจดหมายของท่าน ท่านกล่าวว่า ท่านไม่ทราบว่าการปรารถนาของมนุษย์นั้นเกิดมาตั้งแต่เมื่อไร นี่เป็นปัญหาที่สำคัญมากจริง ๆ ในความเห็นของข้าพเจ้าแล้ว สิ่งที่เราเรียกว่าความปรารถนาของมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับหลักการของฟ้า (ธรรมชาติ) จริง ๆ ยอมให้กล่าวได้ว่าความปรารถนาของมนุษย์มีอยู่ก็เพราะหลักการของฟ้า แต่นั่นว่าเป็นความผิดที่จะกล่าวว่าความปรารถนาของมนุษย์เป็นอย่างเดียวกับหลักการของฟ้า เพราะในสถานะดั้งเดิมของมันแล้ว หลักการของฟ้านั้นเป็นเสรีจากความปรารถนาของมนุษย์ จากความเชื่อนี้ในด้านการปฏิบัติการแห่งหลักการของฟ้านี้เองที่ความปรารถนาของมนุษย์ได้เกิดขึ้นมา เจิ้งเฮา (Ch'eng Hao) กล่าวว่า “ความดีและความชั่วในโลกนี้เป็นหลักการของฟ้าทั้งคู่ สิ่งที่เราเรียกว่าความชั่วนั้นเดิมมิได้ชั่วเลย มันได้กลายเป็นความชั่วก็เพราะความเชื่อนี้แยกออกจากความเป็นกลาง (Mean) เท่านั้นเอง” ข้อความที่ท่านคัดมาว่า “จะต้องแปลความหมายความชั่วเป็นธรรมชาติ” นั้น ก็แสดงมโนคติอย่างเดียวกันนั่นเอง (๔๒ : ๑๔b-๑๕a)

ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล

๖๔๙

เปรียบเทียบธรรมชาติของมนุษย์กับธรรมชาติของสิ่งทั้งหลาย

(จาก จูจื่อจว่านอู, ๔1๒ : ๒๗b-๓๐a)

จิได้เสนออาจารย์ถึงเรื่องข้อความต่อไปนี้ที่เกี่ยวกับปัญหาที่ท่านยังมีความสงสัยอยู่คือว่า : ธรรมชาติของมนุษย์และธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายในบางแง่ก็เป็นอย่างเดียวกันและในบางแง่ก็แตกต่างกัน ต่อเมื่อเราทราบว่ามันเหมือนกันในที่ใดและต่างกันในที่ใดแล้ว เราจึงจะสามารถนำเรื่องธรรมชาติมาพูดได้ ที่นี้โดยเหตุที่สิ่งที่เป็นอันติมะที่ยิ่งใหญ่ได้เริ่มมีปฏิบัติการ พลังทางวัตถุสองอย่าง (คืออินกับหยาง) จึงได้มีรูปฟอร์มที่เป็นตัวตน และเมื่อมีรูปฟอร์มที่มีตัวตนแล้ว ก็ได้เกิดมีการเปลี่ยนรูปของสิ่งทั้งหลายนับพันนับหมื่นขึ้นมา ทั้งมนุษย์และสิ่งทั้งหลายก็มีกำเนิดอยู่ที่นี้แหละ นี่คือที่ที่มนุษย์และสิ่งทั้งหลายเหมือนกัน แต่ว่าพลังทางวัตถุสองอย่างกับธาตุทั้งห้าในเวลาที่เหมาะสมผสานปนเปกัน และในเวลาที่มีปฏิกิริยาและมีอิทธิพลต่อกันและกันนั้นได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและความไม่เท่าเทียมกันนับจำนวนไม่ถ้วนทีเดียว นี่คือที่ที่มนุษย์และสิ่งทั้งหลายต่างกัน มนุษย์และสิ่งทั้งหลายเหมือนกันในแง่หลักการ แต่ทว่าต่างกันในแง่พลังทางวัตถุ นับว่าจำเป็นที่จะต้องมีการหลักการ เพราะต่อเมื่อมีหลักการแล้วเท่านั้น จึงจะมีสิ่งที่ก่อให้เกิดธรรมชาติของมนุษย์และสิ่งทั้งหลายได้ ดังนั้นสิ่งที่ทำให้มนุษย์และสิ่งทั้งหลายเหมือนกันจึงไม่สามารถทำให้มนุษย์และสิ่งทั้งหลายต่างกันได้ นับว่าจำเป็นจะต้องมีพลังทางวัตถุ เพราะต่อเมื่อมีพลังทางวัตถุแล้วเท่านั้นจึงจะมีสิ่งที่ก่อให้เกิดเป็นรูปฟอร์มที่มีรูปร่างได้ ดังนั้นสิ่งที่ทำให้มนุษย์และสิ่งทั้งหลายต่างกันย่อมไม่สามารถทำให้มนุษย์และสิ่งทั้งหลายเหมือนกันได้ เพราะฉะนั้น ในหนังสือเรื่อง **คำถาม-คำตอบเรื่องการศึกษาที่สำคัญ**ของท่าน ท่านจึงได้กล่าวว่า : “จากทัศนะเกี่ยวกับหลักการ สิ่งทั้งปวงย่อมมีแหล่งเกิดที่เดียวกัน เพราะฉะนั้น เราจึงไม่สามารถทำให้มนุษย์และสิ่งทั้งหลายแตกต่างกันเป็นสัตว์ที่สูงกว่าและต่ำด้อยกว่าได้ จากทัศนะที่เกี่ยวกับพลังทางวัตถุ มนุษย์ได้รับพลังทางวัตถุอย่างสมบูรณ์และมีได้ถูกขัดขวางเลย ส่วนสิ่งทั้งหลายได้รับพลังทางวัตถุเพียงบางส่วนและอย่างมีอุปสรรคขัดข้อง เพราะเหตุนี้แหละมนุษย์และสิ่งทั้งหลายจึงไม่เท่าเทียมกัน มนุษย์สูงส่งกว่า และสิ่งทั้งหลายต่ำด้อยกว่า อย่างไรก็ดี ทั้ง ๆ ที่ในแง่ทางพลังวัตถุนั้นมนุษย์และสิ่งทั้งหลายจะไม่เท่าเทียมกัน แต่ทั้งมนุษย์และสิ่งทั้งหลาย ต่างก็มีพลังทางวัตถุ เป็นวัตถุแห่งชีวิต และเมื่อคำนึงถึงหลักการแล้วมนุษย์และสิ่งทั้งหลายก็เหมือนกัน ในการรับพลังชีวิตมาสร้างธรรมชาตินั้น ลำพังมนุษย์เท่านั้นที่แตกต่างจากสิ่งอื่น ๆ ดังนั้นความรู้สึกนึกคิดและความเคลื่อนไหวจึงดำเนินการจากพลังทางวัตถุ ส่วนมนุษย์ธรรม ความชอบธรรม มารยาทอันดีงามและปัญญานั้น ดำเนินการมาจากหลักการ ทั้งมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายมีวิสัยสำนึกที่จะมีความรู้สึกและเคลื่อนไหวได้ แต่แม้ว่าสิ่งทั้งหลายจะมีมนุษย์ธรรม ความชอบธรรม มารยาทอันดีงามและปัญญา แต่มันก็ไม่สามารถที่จะมีอย่างสมบูรณ์ได้...” ในหนังสือว่าด้วย **การรวบรวมบรรณธาตุ**ของ ท่านนั้น ท่านยืนยันว่าในแง่พลังทางวัตถุแล้ว มนุษย์และสิ่งทั้งหลายดูเหมือนจะไม่แตกต่างกันในด้านความรู้สึกนึกคิดและความเคลื่อนไหวเลย แต่ในด้านหลักการแล้วสิ่งที่มนุษย์ได้รับมาคือ มนุษย-

๖๕๐

ป่อเกิดดิถีประเพณีจีน

ธรรม ความชอบธรรม มารยาทอันดีงาม และปัญญา ในสิ่งทั้งหลายจำเป็นจะต้องไม่สมบูรณ์ ทั้งนี้ท่านกล่าวว่ามนุษย์และสิ่งทั้งหลายเหมือนกันในแง่พลังทางวัตถุ แต่แตกต่างกันในแง่หลักการ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่ามนุษย์เป็นผู้ที่สูงส่งกว่า และเป็นผู้ที่สิ่งทั้งหลายไม่อาจที่จะเสมอเหมือนได้เลย ในหนังสือว่าด้วย **คำถาม-คำตอบเรื่องการศึกษาที่สำคัญ** นั้น ท่านกล่าวว่า มนุษย์และสิ่งทั้งหลายเหมือนกันในด้านหลักการและแตกต่างกันในด้านพลังทางวัตถุ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่เป็นอันติมะที่ยิ่งใหญ่นั้นไม่บกพร่องในสิ่งใด ๆ และปัจเจกภาพใด ๆ ไม่อาจเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับได้ เมื่อมองดูในด้านนี้แล้วก็ไมควรมีปัญหาใด ๆ เลย เมื่อบางคนก็รู้สึกพรวดไปเพราะความขัดแย้งกันในหนังสือ **คำถาม-คำตอบเรื่องการศึกษาที่สำคัญ** และหนังสือ **การรวบรวมบรรณานุกรม** แล้วข้าพเจ้าจึงได้อธิบายในแนวนี้ ขอนี้ถูกไหม?

อาจารย์ได้ตั้งว่า : ในเรื่องนี้ท่านได้ให้เหตุผลไว้อย่างแจ่มแจ้งมาก บังเอิญว่าเมื่อเย็นวานนี้มีเพื่อนคนหนึ่งพูดถึงเรื่องนี้ และข้าพเจ้าก็อธิบายให้เขาฟังโดยย่อ ๆ แต่ไม่มีหลักเกณฑ์อย่างที่ท่านกล่าวไว้ในข้อความนี้เลย (๔๒ : ๒๗b-๒๘a)

ถาม : หลักการคือสิ่งที่ทั้งมนุษย์และสิ่งทั้งหลายได้รับมาจากฟ้า สิ่งทั้งหลายที่ปราศจากความรู้ก็มิมีหลักการด้วยหรือ?

ตอบ : สิ่งทั้งหลายมีหลักการแน่ ตัวอย่างเช่น เรื่อยอมไปได้เฉพาะในน้ำเท่านั้น ส่วนรถก็ไปได้เฉพาะบนบกเท่านั้น (๔๒ : ๓๐a)

ธรรมชาติทางด้านกายภาพ

(จาก จูจื่ออว๋านอู, ๔๒ : ๘a; ๔๓ : ๒b-๘a)

ธรรมชาติเป็นเพียงหลักการเท่านั้น แต่เมื่อปราศจากพลังทางวัตถุและเนื้อสารที่แข็งของจักรวาลเสียแล้ว หลักการก็คงไม่มีอะไรที่จะยึด เมื่อได้รับพลังทางวัตถุในสถานะที่แจ่มแจ้งแล้วก็จะไม่มีความมืดมนหรือการขัดขวางใด ๆ เลย และหลักการก็จะแสดงตัวออกมาอย่างเสรี ถ้ามีความมืดมนหรือการขัดขวางเกิดขึ้นแล้ว ในเวลาที่หลักการปฏิบัติการนั้น หลักการของฟ้าก็จะเป็นเด่นถ้าหากว่าความขัดข้องมีเพียงเล็กน้อย และความปรารถนาที่เห็นแก่ตัวของมนุษย์ก็จะเป็นเด่นถ้าหากว่าความขัดข้องมีมากมาย จากข้อนี้เราก็ตราว่าธรรมชาติดั้งเดิมนั้นดีจริง ๆ นี่เป็นธรรมชาติที่เม่งจื๊อได้อธิบายไว้ว่า “ดี” ที่โจวจันอ้ออธิบายว่า “บริสุทธิ์และดีจริง ๆ” และที่เจิ้งอ้ออธิบายว่าเป็น “ธรรมชาติที่เป็นพื้นฐาน” และ “ธรรมชาติที่สืบสายมาจากแหล่งแห่งภาวะของเรา” แต่ก็อาจจะมิอุปสรรคขัดข้องบ้างถ้าหากว่าธรรมชาติทางด้านกายภาพมีความไม่บริสุทธิ์อยู่ ดังนั้น (ดังที่จิงโสกล่าวไว้) ว่า : “สาธุชนย่อมไม่พิจารณาธรรมชาติทางด้านกายภาพว่าเป็นธรรมชาติจริง ๆ” และ “ถ้าหากว่า สาธุชนจะศึกษาเพื่อจะกลับไปให้สอดคล้องต้องกันกับธรรมชาติดั้งเดิมของตนแล้ว ธรรมชาติของฟ้าและดินก็จะได้รับ

ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล

๖๕๑

การพิทักษ์รักษา” ในการที่เราถกเถียงกันด้วยเรื่องธรรมชาตินั้น เราจะต้องรวมธรรมชาติทางด้านกายภาพไว้ก่อนที่เราถกเถียงกันนั้นจะสมบูรณ์ (๔๓ : ๒b-๓a)

ธรรมชาติทางด้านกายภาพมิได้แตกต่างไปจากธรรมชาติของฟ้าและดินเลย จุดสำคัญของธรรมชาติด้านกายภาพนั้นก็มียู่ว่า ธรรมชาติของฟ้าและดินดำเนินไปโดยอาศัยธรรมชาติทางด้านกายภาพ ตัวอย่างเช่นธรรมชาติที่ดีก็คล้ายกับน้ำ ธรรมชาติทางด้านกายภาพก็คล้ายๆ กับท่านโปรยผงชูรสและเกลือลงไปบนน้ำ และน้ำก็จะมีรสชาติอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ (๔๓ : ๔a)

ธรรมชาติดีก็คล้ายๆ กับน้ำ ถ้ามันไหลไปในร่องที่สะอาด มันก็ใส ถ้ามันไหลไปในร่องที่สกปรก มันก็ขุ่น เมื่อธรรมชาติได้รับการประสิทธิ์ประสาทด้วยเนื้อสารทางด้านวัตถุที่แจ่มแจ้งและมีความสมดุลย์ มันก็จะได้รับความคุ้มครองอย่างสมบูรณ์แบบ นี่เป็นสิ่งที่จริงสำหรับมนุษย์ เมื่อธรรมชาติมีเนื้อสารทางด้านวัตถุที่ขุ่นมัวและขาดดุลยภาพมันก็จะมืดมน สิ่งที่มีมนุษย์ได้รับนั้นแจ่มชัด และสิ่งที่สัตว์ได้รับนั้นขุ่นมัว มนุษย์ส่วนใหญ่มีพลังทางวัตถุที่แจ่มใส ดังนั้นจึงได้แตกต่างจากสัตว์ทั้งหลาย แต่ผู้ที่มีพลังทางวัตถุขุ่นมัวนั้นมิได้ห่างไกลไปจากสัตว์ทั้งหลายเลย (๔๓ : ๗a-b)

บางคนถามถึงความไม่สมดุลย์แห่งความแจ่มชัดเกี่ยวกับการประสิทธิ์ประสาททางด้านวัตถุนี้ อาจารย์กล่าวว่า : ความแตกต่างกันในการประสิทธิ์ประสาททางด้านวัตถุมิได้จำกัดเฉพาะชนิดใดชนิดหนึ่งและมีได้อธิบายเฉพาะในคำที่ว่าแจ่มชัดและขุ่นมัวเท่านั้น มีคนเป็นจำนวนมากที่เบื่องปราดจนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างได้ พลังทางวัตถุของคนเหล่านั้นแจ่มใส แต่สิ่งที่เขากำหนดนั้นอาจไม่สอดคล้องต้องกันกับธรรมชาติไปหมดทุกอย่าง เหตุผลก็มีอยู่ว่า พลังทางวัตถุของเขาไม่บริสุทธิ์ มีคนอื่น ๆ อีกที่นำเคารพ โอบอ้อมอารี จงรักภักดีและซื่อสัตย์ พลังทางวัตถุของคนเหล่านี้บริสุทธิ์ แต่ความรู้ของเขามีได้ช้าแรกแทรกซึมทั่วไปหมดเสมอไป เหตุผลก็มีว่า พลังทางวัตถุของเขาไม่แจ่มชัด จากข้อนี้ท่านก็อาจอนุมานไปถึงสิ่งที่เหลือได้ (๔๒ : ๘a)

แม้ว่าธรรมชาติในมนุษย์ทั้งปวงจะเป็นอย่างเดียวกัน แต่ก็เป็นที่ลึกลับไม่พ้นที่ว่า (ในกรณีส่วนมาก) ธาตุแท้ต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้รับมาทางด้านวัตถุนั้นไม่มีความสมดุลย์เลย ในบางคน พลังทางวัตถุที่เป็นไม้เด่นกว่า ในกรณีเช่นนี้ ความรู้สึกสงสารโดยทั่ว ๆ ไปแล้วมีมากที่สุด แต่ความรู้สึกละเอียดความรู้สึกเคารพ และความรู้สึกของใจกับความรูสึกว่าถูกว่าผิดนั้นได้ถูกพลังที่เด่นกว่าขัดขวาง และมิได้เกิดมาในรูปการกระทำเลย ในคนอื่น ๆ พลังทางวัตถุที่เป็นโลหะเด่นกว่าในกรณีเช่นนั้น โดยทั่ว ๆ ไปมีความรู้สึกละเอียดมากที่สุด แต่ความรู้สึกอื่น ๆ ถูกขัดขวางและมิได้แสดงอาการออกมาเลย สำหรับพลังทางวัตถุที่เป็นน้ำและไฟก็ทำนองเดียวกัน ต่อเมื่อเย็นและหยางกลมกลืนกันและธรรมชาติทางด้านศีลธรรมทั้งหลายอย่าง (คือ มนุษยธรรม ๑ ความชอบธรรม ๑ ความมีมรรยาทอันดีงาม ๑ ปัญญา ๑ และศรัทธาที่ดี ๑) สมบูรณ์หมดเท่านั้น มนุษย์จึงจะมีคุณสมบัติแห่งความเป็นกลางและความถูกต้องและกลายเป็นปราชญ์ได้ (๔๓ : ๘a-b)

๖๕๒

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

จิต

(จาก จูจื่อฉ้วนอู, ๔๔ : ๑b-๑๓b, ๒๘a-๒๙b)

หลักการของจิตนั้นก็คือสิ่งที่เป็นอันติมะที่ยิ่งใหญ่ กัมมันตภาพและความสงบนิ่งของจิตก็คือนินและหยาง (๔๔ : ๑b)

เฉพาะจิตเท่านั้นที่ไม่มีสิ่งที่ตรงข้าม (๔๔ : ๑b)

ถาม : ความรู้สึกเป็นดังที่มันเป็นอยู่นั้น เพราะพุทธิปัญญาของจิตหรือเพราะกัมมันตภาพของพลังทางวัตถุ?

ตอบ : ไม่ใช่เพียงพลังทางวัตถุเท่านั้น ก่อนที่จะมี (พลังทางวัตถุ) ก็มีหลักการแห่งความรู้สึก (consciousness) อยู่พร้อมแล้ว แต่หลักการในขั้นนี้มีได้ให้ความรู้สึกเกิดขึ้นมาได้เลย ต่อเมื่อมันมารวมกับพลังทางวัตถุเท่านั้น จึงจะเกิดมีความรู้สึกได้ ยกเปลวเทียนนี้เป็นตัวอย่าง เพราะมันได้รับไข่มากนี้เอง มันจึงมีแสงสว่างมาก

ถาม : พลังทางวัตถุเป็นสิ่งที่เกิดมาจากจิตหรือ?

ตอบ : ไม่ใช่ มันเป็นเพียงความรู้สึกเท่านั้นเอง (๔๔ : ๒a)

ถาม : จิตเป็นความรู้สึกและธรรมชาติเป็นหลักการ จิตและหลักการจะท่อมทับกันและกันและกลายเป็นหนึ่งได้อย่างไร?

ตอบ : จิตและหลักการไม่จำเป็นต้องเคลื่อนมาท่อมทับกันและกันเลย มันท่อมทับกันและกันมาตั้งแต่ต้นแล้ว

ถาม : มันท่อมทับกันมาตั้งแต่ต้นนั้นอย่างไร?

ตอบ : เมื่อปราศจากจิตเสียแล้ว หลักการก็ไม่มีอะไรที่จะยึดเกาะ (๔๔ : ๒a)

ถาม : จิตในฐานะที่เป็นภาวะอย่างหนึ่งได้รวมเอาหลักการไว้ทั้งหมด แน่นอนที่เดียวที่สิ่งที่ดีเกิดขึ้นมานั้น เกิดมาจากจิต แต่ความชั่วที่เกิดขึ้นนั้นเนื่องมาจากการประสิทธิ์ประสาททางด้านกายภาพและความปรารถนาที่เห็นแก่ตัว ความชั่วก็เกิดมาจากจิตด้วยหรือ?

ตอบ : ความจริงความชั่วมิได้เป็นเนื้อสารดั้งเดิมของจิต แต่มันก็เกิดมาจากจิตด้วยเหมือนกัน

ถามต่อไป : นี่คือนิยามที่เรียกว่าจิตของมนุษย์หรือ?

ตอบ : ถูกแล้ว

ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล

๖๕๓

แล้วจึงจื่อเจิง (Cheng Tzu-sheng) ได้ถามว่า : จิตของมนุษย์ได้รวมทั้งความดีและความชั่วไว้หรือ ?

ตอบ : รวมไว้ทั้งสองอย่าง (๔๔ : ๒b-๓a)

ถาม : จิตโดยแก่นแท้แล้วเป็นสิ่งที่ปฏิบัติการอยู่ สำหรับข้าพเจ้าแล้วยังไม่เข้าใจแจ่มแจ้งเลยว่าก่อนที่จะรู้ให้เกิด (ความรู้สึก) ขึ้นมานั้น จิตนิ่งและสงบจริง ๆ หรือไม่ หรือว่าความสงบนิ่งของจิตมีความโน้มเอียงต่อการปฏิบัติการอยู่ในภายในจิตหรือเปล่า

ตอบ : มิใช่ว่าความสงบนิ่งมีความโน้มเอียงต่อการปฏิบัติการอยู่ในภายในจิตเลย โจวตันอีกล่าวว่า “ความสงบนิ่ง หมายความว่า ความไม่มีอยู่ และการปฏิบัติการหมายถึงความมีอยู่” ความสงบนิ่งไม่ใช่ความไม่มีอยู่หรือภาวะเช่นนั้น เพราะความสงบนิ่งมิได้มีแบบฟอร์มที่เป็นตัวตน เราจึงเรียกมันว่าความไม่มีอยู่หรือภาวะ (non-existence) มิใช่เพราะกัมมันตภาพจึงมีความมีอยู่หรือภาวะ (existence) เลย เพราะ (กัมมันตภาพทำให้) ความสงบนิ่งเป็นสิ่งที่มองเห็นได้ เราจึงเรียกความสงบนิ่งว่าความมีอยู่หรือภาวะ ทฤษฎีของจิงไสที่ว่า “จิตรวมเข้าด้วยกัน และออกคำสั่งแก่ธรรมชาติและความรู้สึกของมนุษย์” นั้น วิเศษจริง ๆ ธรรมชาตินั้นสงบนิ่งแต่ความรู้สึกนั้นกระปรี้กระเปร่า และจิตนั้นเกี่ยวข้องกับทั้งความสงบนิ่งและความกระปรี้กระเปร่า การที่ความสงบนิ่งและความกระปรี้กระเปร่า (กัมมันตภาพ) จะอ้างไปถึงเนื้อสาร หรือหน้าที่ของจิตหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับทัศนะของเราเอง เมื่อจิตอยู่ในสถานะที่สงบนิ่งนั้น หลักการเกี่ยวกับความกระปรี้กระเปร่าก็มีอยู่พร้อมแล้ว เจิงอีกล่าวว่าในสถานะแห่งความเป็นกลาง (คือก่อนที่ความรู้สึกจะกระปรี้กระเปร่า) หูจะไม่ได้ยินอะไรเลย และตาจะไม่เห็นอะไรเลย แต่หลักการเกี่ยวกับการได้ยินและการเห็นนั้นจะต้องมีอยู่ที่นั่นพร้อมแล้วก่อนที่จะเกิดได้ยินหรือเห็นขึ้นมา เมื่อมีความกระปรี้กระเปร่าหรือกัมมันตภาพ มันก็คือความสงบนิ่งอย่างเดียวกันนั้นแหละที่กระปรี้กระเปร่าขึ้นมา (๔๔ : ๖b-๗a)

ในข้อความตอนหนึ่ง (ของจิงไส) มีว่า “เมื่อจิตถูกขยายให้ใหญ่โตออกไป มันก็สามารถเข้าไปในทุก ๆ สิ่งของจักรวาล” คำที่ว่า “เข้าไปใน” คล้าย ๆ กับกล่าวว่ามนุษย์ธรรมเข้าไปในทุกเหตุการณ์และเป็นสิ่งที่ซึมซาบเข้าไปในสิ่งทั้งปวง หมายความว่า การปฏิบัติการแห่งหลักการของจิตได้แทรกซึมสิ่งทั้งปวง ดุจเลือดหมุนเวียนและไปถึง (ร่างกาย) ทั่วไปหมด ถ้าจะมีอะไรสักสิ่งหนึ่งที่ปฏิบัติการแห่งหลักการของจิตยังเข้าไปไม่ถึง การเข้าถึงนั้นก็ยังไม่สมบูรณ์และยังมีสิ่งต่าง ๆ ที่โอบอุ้มไว้ไม่หมดอยู่อีก ข้อนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าจิตยังคงเว้นอะไรบางอย่างอยู่ เพราะความเห็นแก่ตัวแยกและขัดขวางไว้ และดังนั้นโลกภายนอกและตัวตนจึงอยู่ตรงกันข้าม เมื่อเป็นเช่นนี้ แม้สิ่งที่เรารักที่สุดก็อาจถูกละเว้นได้ “เพราะฉะนั้นจิตที่เว้นจึงไม่มีคุณสมบัติที่มีเป็นอย่างเดียวกับจิตของฟ้าได้” (๔๔ : ๑๒b)

ถาม : โดยอาศัยหลักการทางด้านศีลธรรม (เต๋า) นี้ จิตจะสามารถแทรกซึมเข้าไปทุกสิ่งทุกอย่างโดยไม่จำกัดขอบเขตได้อย่างไร ?

๖๕๔

ป่อเกิดสติประเพณีจีน

ตอบ : จิตไม่เหมือนประตูข้างที่ใหญ่ที่จะใช้กำลังขยายให้กว้างออกไปได้ เราจะต้องจัดเครื่องกีดขวางคือความปรารถนาที่เห็นแก่ตัวเสีย และแล้วจิตก็จะบริสุทธิ์ แจ่มใส และสามารถเข้าใจสิ่งทั้งปวงได้หมด เมื่อหลักการเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ และเหตุการณ์ทั้งหลายได้รับการวิจัยจนถึงที่สุดแล้ว ก็จะมีใจความเข้าใจ ดูการปลดปล่อยที่ยิ่งใหญ่ทีเดียว จังโสกล่าวว่ : “จงอย่าปล่อยให้จิตถูกสิ่งที่ไต่ยีนหรือสิ่งที่เห็นผูกมัดเลย” “เมื่อจิตถูกขยายออกไปแล้ว มันก็จะสามารถเข้าไปในทุกอย่างในจักรวาลได้” ข้อนี้หมายความว่า ถ้าการแทรกซึมได้รับทางหลักการด้านศีลธรรมแล้ว ก็จะมีใจความเข้าใจการปลดปล่อยที่ยิ่งใหญ่ทีเดียว ถ้าเราจำกัดขอบเขต (จิต) แค่งที่ไต่ยีนและได้เห็นแล้ว ใจความเข้าใจของเรา ก็จะแคบเป็นธรรมดา (๔๔ : ๑๓๑-b)

บางคนก็ถามว่าเป็นความจริงหรือไม่ที่ว่าพุทธศาสนิกชนทั้งหลายมีลัทธิเกี่ยวกับการสังเกตจิต

ตอบ : จิตก็คือธรรมชาติที่มนุษย์ใช้ปกครองร่างกายของเขา จิตเป็นหนึ่งในได้เป็นสองเลย จิตเป็นประธาน ไม่ใช่เป็นกรรม และจิตควบคุมโลกภายนอกแทนที่จะถูกโลกภายนอกควบคุม เพราะฉะนั้นถ้าเราใช้จิตสังเกตวัตถุภายนอก เราก็จะเข้าใจหลักการของวัตถุเหล่านั้นได้ ที่นี้ (ในทัศนะของพุทธศาสนิกชน) ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่สังเกตจิตได้ ถ้าข้อนี้เป็นความจริงละก็ ภายนอกจิตนี้ออกไปก็จะต้องมีอีกสิ่งหนึ่งที่สามารถควบคุมจิตได้ แต่เราเรียกจิตว่าอะไร คือว่าเป็นเอกภาพหรือทวิภาพ? จิตเป็นประธานหรือกรรม? จิตควบคุมโลกภายนอกหรือถูกโลกภายนอกควบคุม? เราไม่ต้องการถูกสอนให้เห็นความผันผวนแห่งลัทธิ (ทางพระพุทธศาสนา) เลย

บางคนอาจกล่าวว่า : โดยอาศัยสิ่งที่ท่านได้กล่าวมาแล้ว เราจะเข้าใจข้อความที่นักปราชญ์หรือสาธุชนกล่าวไว้ว่าเป็น “การทำให้สละสลวยและเป็นเอกภาพของจิต” ได้อย่างไร “ยึดจิตไว้ให้มั่น แล้วท่านก็จะรักษาจิตได้ ปล่อยให้จิตไปแล้วท่านก็จะสูญเสียจิต” จงพัฒนาจิตของตนให้เต็มที่และรู้ธรรมชาติของตน “จงรักษาจิตของตนไว้และหลบลี้อย่างธรรมชาติของตน” และ “(เมื่อยืนอยู่) ก็จงให้คนเห็น (คำพูดที่เป็นคำสัตย์และการกระทำที่จริงจัง) ต่อหน้าเขา (เมื่อนั่งอยู่ในรถ) ก็จงให้เขาเห็นคำสัตย์และการกระทำจริงจังติดอยู่ที่แอก” กระนั้นหรือ?

ตอบ : ข้อความเหล่านี้และ (ทัศนะทางพระพุทธศาสนา) ฟังดูคล้ายๆ จะเหมือนกัน แต่ว่าต่างกัน คล้ายๆ ความต่างกัน ระหว่างต้นกล้ากับหญ้า หรือระหว่างสีแดงเข้มกับสีชมพูจะนั้น และนักเรียนควรจะทำให้เห็นว่า ข้อความเหล่านี้กับทัศนะทางพระพุทธศาสนาแตกต่างกันอย่างแจ่มชัด สิ่งที่ความที่จิตมนุษย์ส่อแหลมต่ออันตรายหมายถึงนั่นก็คือการเริ่มผลแห่งต้นหาที่ก่อปรด้วยความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ และสิ่งที่ความละเอียดลึกซึ้งแห่งจิตใจที่ก่อปรด้วยศีลธรรมหมายถึงนั่นก็คือความลึกซึ้งอย่างลึกกลับแห่งหลักการของฟ้า จิตนั้นเป็นหนึ่งใน ที่เรียกจิตแตกต่างกันออกไปนั้นขึ้นอยู่กับว่าจิตได้ถูกแก้ไขให้ถูกต้องหรือไม่เท่านั้นเอง ความหมายแห่งคำพูดที่ว่า “มีการทำให้สละสลวยที่

ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล

๖๕๕

สุดและเอกภาพของจิต” นั้นเป็นการถือสิ่งที่ถูกและมองเห็นสิ่งที่มืด และทั้งสิ่งที่มืดและพื้นฟูสิ่งที่ถูกขึ้นมา ถ้าหากเราสามารถทำอย่างนี้ได้ เราก็จะ “ยึดความเป็นกลางอย่างเหนียวแน่น” แน่นนอนและหลีกเลี่ยงความลำเอียงมากเกินไปหรือน้อยเกินไปได้ ข้อความนั้นมิได้หมายความว่าศีลที่ก่อปรด้วยศีลธรรมเป็นจิตดวงหนึ่ง และจิตมนุษย์เป็นจิตอีกดวงหนึ่ง และมีได้หมายความว่ายังมีจิตดวงที่สามที่จะทำให้จิตทั้งสองดวงนั้นสละสลวยและรวมเข้าด้วยกันได้ คำว่า “ยึดจิตไว้ให้มั่น แล้วก็จะรักษาจิตได้” นั้น มิได้หมายความว่า จิตหนึ่งยึดอีกดวงหนึ่งไว้ให้มั่นแล้วก็จะรักษาจิตนั้นไว้ได้ คำว่า “ปล่อยให้จิตไปแล้วก็จะสูญเสียจิต” นั้นก็มิได้หมายความว่า จิตดวงหนึ่งปล่อยให้จิตอีกดวงหนึ่งไปแล้วก็จะสูญเสียจิตนั้น เพียงแต่หมายความว่า ถ้าหากว่าจิตยึดตัวมันเองไว้ให้มั่น จิตที่อาจจะสูญเสียไปได้นั้นก็จะได้รับการคุ้มครองให้ปลอดภัย และถ้าจิตไม่ยึดตัวมันไว้ให้มั่นแล้วปล่อยให้ตัวมันหลุดไป แล้วสิ่งที่รักษาไว้ก็จะสูญเสียไป “การยึดจิตให้มั่น” นั้นเป็นการพูดอีกแบบหนึ่งที่เราไม่ควรยอมให้ความประพฤติของเราผูกพันในตอนกลางวัน และทำลายจิตชั้นในของเราซึ่งมีมนุษยธรรมและความชอบธรรมเป็นคุณลักษณะเสีย มิได้หมายความว่าเราควรนั่งอยู่ในท่าที่เกร็งเพื่อจะรักษาความรู้สึกนึกคิด (วิญญาณ) ที่อยู่เฉย ๆ อย่างเห็นได้ชัดและประกาศว่า “นี่เป็นการยึดจิตให้มั่นและรักษาจิตไว้!” สำหรับการพัฒนาจิตอย่างเต็มทีนั้น ข้อนี้ก็นับว่าเป็นการวิจัยสิ่งทั้งหลายและศึกษาหลักการของสิ่งต่าง ๆ จนถึงที่สุดเป็นการบรรลุถึงการแทรกซึมที่กว้างขวาง และดังนั้นก็ย่อมสามารถเข้าใจหลักการที่มีอยู่ในจิตได้อย่างถ่องแท้ การรักษาคิดนั้นหมายถึง “ความเอาจริงเอาจังในสิ่งที่จะทำให้ชีวิตชั้นในให้ตรงแนวและความชอบธรรมในอันที่จะทำชีวิตชั้นนอกให้คงเส้นคงวา” ซึ่งเป็นวิถิทางแห่งการปลูกฝังนิสัยที่คล้ายคลึงกับสิ่งซึ่งเมื่อเร็ว ๆ นี้เรียกว่า การทำให้สละสลวย เอกภาพ การยึดมั่น และการพิทักษ์รักษา เพราะฉะนั้นผู้ที่ได้พัฒนาจิตใจของตนอย่างเต็มที่แล้วย่อมสามารถทราบธรรมชาติของตนและรู้จักสวรรค์ได้ เพราะความแท้จริงของจิตนั้นได้ถูกทำให้หมดไฟเฝ้าแล้ว และเขาก็เตรียมพร้อมที่จะแสวงหาเข้าไปในหลักการในสถานะที่เป็นไปตามธรรมชาติของจิตได้ ผู้ที่ได้พิทักษ์รักษาคิดย่อมสามารถหล่อเลี้ยงธรรมชาติของเขาและรับใช้สวรรค์ได้ เพราะสาระของจิตมิได้สูญหายไป และเขาก็พร้อมที่จะดำเนินไปตามหลักการตามสถานะที่เป็นธรรมชาติของจิตอยู่ ข้อนี้เป็นอย่างเดียวกับการใช้จิตดวงหนึ่งพัฒนาจิตอีกดวงหนึ่งอย่างเต็มที่หรือใช้จิตดวงหนึ่งรักษาคิดอีกดวงหนึ่ง คล้ายสิ่งสองสิ่งที่ยึดกันและกันอยู่และไม่ยอมให้กันและกันจากไปใช่ไหม?

ข้อความที่ว่า “ในเบื้องหน้าเขา” และ “ติดอยู่ที่แอก” นั้น ผู้กล่าวตั้งใจจะสอนเรื่องความจริงใจและความสัตย์ (ในคำพูด) และความตั้งใจจริงกับความซื่อ (ในด้านความประพฤติ) คล้ายกับพูดว่าถ้าหากคุณสมบัติทางด้านศีลธรรมเหล่านี้เกิดขึ้นในจิตใจเสมอไปแล้ว เราก็จะเห็นคุณสมบัติเหล่านั้นไม่ว่าเราจะไปแห่งหนตำบลใดก็ตาม แต่มิได้หมายความว่า เราสังเกตดูจิต... เมื่อว่าตามลัทธิทางพระพุทธศาสนาแล้ว ผู้ที่แสวงหาจิตด้วยจิตหรือใช้จิตด้วยจิตนั้นก็คล้าย ๆ ปากที่กัดกันหรือตาที่จ้องดูกันฉะนั้น (๔๔ : ๒๘a-๒๘b)

๖๕๖

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

จิต ธรรมชาติ และความรู้สึก

(จาก จูจื่ออว่นฉู, ๔๕ : ๓a-๑๙b)

คราวหนึ่งข้าพเจ้าได้อ่านข้อความของฮูวู่เฟิง (Hu Wu-feug : พ.ศ. ๑๖๔๓-๑๖๔๘) ซึ่งในข้อความนั้นท่านได้กล่าวถึงจิตเฉพาะที่ตรงข้ามกับธรรมชาติโดยมิได้พูดถึงความรู้สึกเลย ต่อมาเมื่อข้าพเจ้าอ่านลัทธิคำสอนของจิงไสที่ว่า “จิตรวมธรรมชาติและความรู้สึกของมนุษย์เข้าด้วยกันและออกคำสั่งแก่ธรรมชาติและความรู้สึกของมนุษย์” ข้าพเจ้าก็เข้าใจเป็นอย่างดีว่า นั่นเป็นข้อความที่สำคัญยิ่ง ตอนนั้นแหละที่ข้าพเจ้าได้พบข้อความที่เกี่ยวกับเรื่องความรู้สึกที่เป็นที่พอใจข้าพเจ้า คำสอนของเขานี้สอดคล้องต่องันกับคำสอนของเม้งจื้อ เม้งจื้อกล่าวไว้ว่า : “ความรู้สึกสงสารเป็นการเริ่มต้นแห่งมนุษยธรรม” (II A, ๖) ที่นี้มนุษยธรรมเป็นธรรมชาติ และความสงสารเป็นความรู้สึก ในข้อนี้เราจะสามารถเห็นจิตได้โดยอาศัยความรู้สึก ท่านได้กล่าวต่อไปอีกว่า : “มนุษยธรรม ความชอบธรรม มรรยาทอันดีงาม และปัญญาได้ฝังรากอยู่ในจิต” (VII A, ๒๑) ในความข้อนี้เราจะเห็นจิตได้ทางธรรมชาติ เพราะจิตได้รวมเอาทั้งธรรมชาติและความรู้สึกเข้าไว้ ธรรมชาติเป็นเนื้อสาร และความรู้สึกเป็นหน้าที่ (๔๕ : ๓a-b)

ธรรมชาติเป็นสถานะก่อนที่จะเริ่มมีกัมมันตภาพ ความรู้สึกเป็นสถานะเมื่อกัมมันตภาพได้เริ่มต้นแล้ว และจิตรวมเอาสถานะทั้งสองนี้ไว้ สำหรับธรรมชาติก็คือจิตก่อนที่ถูกเร่งเร้า ส่วนความรู้สึกเป็นจิตหลังจากที่ถูกเร่งเร้าแล้ว ดังที่ปรากฏอยู่ในข้อความที่ว่า : “จิตรวมธรรมชาติและความรู้สึกของมนุษย์เข้าด้วยกัน และออกคำสั่งแก่ธรรมชาติและความรู้สึกของมนุษย์” ดัชนีเกิดมาจากความรู้สึก จิตเปรียบเสมือนน้ำ ธรรมชาติเปรียบเหมือนความสงบนิ่งของน้ำ ความรู้สึกเปรียบเหมือนการหลังไหลของน้ำ และดัชนีเปรียบเหมือนคลื่น คลื่นก็มีคลื่นดีและชั่วฉับใด ดัชนีหาจันนั้น คือ มีดัชนีที่ดี เช่น ดัชนีหาว่า “ข้าพเจ้าปรารถนาจะเป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตากรุณา” เป็นต้น และดัชนีที่ชั่วที่พुरुขึ้นมาดุจคลื่นที่บ้าคลั่งและดุร้ายเป็นต้น เมื่อดัชนีที่ชั่วร้ายเป็นเนื้อสาร มันก็จะทำลายหลักการของฟ้า ดุจน้ำที่ทำลายเขื่อนและทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างเสียหายไปฉะนั้น เมื่อเม้งจื้อกล่าวว่า “ความรู้สึกสามารถทำให้คนทำความดีได้” (VI A, ๖) นั้น ท่านหมายความว่า ความรู้สึกทางรูปธรรมที่หลังไหลออกมาจากธรรมชาติของเรานั้นเต็มทีดีทั้งหมด (๔๕ : ๔a)

ถาม : จะเป็นการถูกต้องไหมที่จะสมมุติเอาว่า นักปราชญ์ไม่เคยแสดงความโกรธออกมาเลย ?

ตอบ : นักปราชญ์จะไม่เคยแสดงความโกรธออกมาได้อย่างไรกัน? เมื่อนักปราชญ์ควรจะโกรธ ท่านก็จะแสดงความโกรธออกมาทางสีหน้า...เมื่อท่านโกรธในเวลาที่เหมาะสม ท่านก็จะโกรธพอเหมาะพอควร เมื่อหมดเรื่องแล้วความโกรธก็หายไป และไม่มีมีความโกรธใดๆ เหลือทิ้งไว้เลย (๔๕ : ๑๔b-๑๕a)

ลัทธิว่าด้วยหลักการหรือเหตุผล

๖๕๗

ถาม : เราจะรังวัดค้นหาได้อย่างไร?

ตอบ : โดยอาศัยความคิดอย่างง่าย ๆ ในการศึกษานั้นก็ไม่มีอะไรที่จะสำคัญยิ่งไปกว่าความคิด ความคิดเท่านั้นแหละที่จะสามารถระบับค้นหาได้

บางคนกล่าวว่า : ถ้าหากว่าความคิดไม่ถูกต้อง ก็ไม่พอที่จะระบับค้นหาได้ มันกลับจะทำให้เกิดความยุ่งยากหนักขึ้นไปอีก แล้วคำพูดที่ว่า : “จงอย่ามีความคิดที่เลวทราม” เล่าเป็นอย่างไรกัน?

ตอบ : ความคิดที่ไม่ถูกต้องก็เป็นเพียงค้นหาเท่านั้นเอง ถ้าหากว่าเราคิดโดยทำให้ความถูกต้องและความผิด ความควรและความไม่ควรของสิ่งหนึ่งให้สอดคล้องต้องกันกับหลักการของมันแล้ว ความคิดของเราก็จะต้องถูกต้องอย่างแน่นอน (๔๕ : ๑๙๖)

มนุษยธรรม

ตามที่จูเลียสได้กล่าวไว้ว่า มนุษยธรรม (เหริน) บ่งถึงความเมตตาหรือความรักในแง่ที่กว้างที่สุดอย่างเห็นได้ชัดทีเดียว ทั้งในฐานะที่เป็นคุณธรรมของมนุษย์ที่เป็นแก่นแท้ และในฐานะที่เป็นพลังของจักรวาล

(จาก จูเลียสจู, ๔๗ : ๓๑, ๑๙๖-๒๐๑)

ไม่ว่ามนุษยธรรมจะหลังไหลและปฏิบัติการเมื่อใดและที่ไหนก็ตาม ความชอบธรรมก็จะเป็นความชอบธรรมที่เต็มบริบูรณ์ และมรรยาที่ติดมากับปัญญา ก็จะเป็นมรรยาที่ติดมากับปัญญาอย่างเต็มที่คล้าย ๆ กับเอาสิ่งต่าง ๆ ตั้งหมิ่นชนิดมาเก็บรักษาไว้ ไม่มีการหยุดพักการปฏิบัติการแม้แต่ขณะเดียวเพราะในสิ่งทั้งปวงนี้มีเจตนาของชีวิตอยู่ ขอยกเอาข้าวปลูกและเมล็ดลูกท้อเป็นตัวอย่างเมื่อเราหว่านมันลงไป มันก็งอกขึ้นมา มันมิได้เป็นสิ่งที่ตายแล้วเลย ด้วยเหตุผลข้อนี้แหละเราจึงเรียกมันว่า เหริน (คำว่าเหรินหมายถึงทั้ง “เมล็ดผลไม้” และ “มนุษยธรรม”) ข้อนี้แสดงให้เห็นว่า เหรินบ่งถึงเจตนาของชีวิต (๔๗ : ๓๑)

“เมื่อมนุษย์ไม่มีความลำเอียง นั่นแหละคือ มนุษยธรรมละ” มนุษยธรรมเป็นหลักการที่มีอยู่ในจิตใจของมนุษย์มาแต่เดิม ถ้าหากไม่มีความลำเอียง ก็ย่อมมีมนุษยธรรม ถ้ามีความลำเอียง ก็ไม่มีมนุษยธรรม แต่ความไม่ลำเอียงเช่นนั้นหาควรเอามาเปรียบให้เท่าเทียมกับมนุษยธรรมไม่ มนุษย์จะต้องเอาความไม่ลำเอียงนั้นมาใช้ก่อนที่มันจะกลายเป็นมนุษยธรรมขึ้นมา ความไม่ลำเอียง ความไม่เห็นแก่ประโยชน์ตน และความรักทั้งหมดนี้เป็นคำอธิบายมนุษยธรรม ความไม่ลำเอียงมีก่อนมนุษยธรรม ความไม่เห็นแก่ประโยชน์ตนและความรักเป็นสิ่งที่ตามมาในภายหลัง ข้อนี้ก็เป็นเพราะว่าความไม่ลำเอียงทำให้เกิดมีมนุษยธรรมได้ และมนุษยธรรมก็ทำให้ความรักและความไม่เห็นแก่ประโยชน์ตนเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ (๔๗ : ๑๙๖-๒๐๑).

บทที่ ๒๑

ลัทธิขงจื๊อใหม่ : สำนักจิตหรือสหัชญาณ

บทบาทที่มีชีวิตชีวาของสองพี่น้องตระกูลเจิงในการทำให้ลัทธิขงจื๊อใหม่ถึงความก้าวหน้าจนได้มีกล่าวไว้แล้วในตอนที่เกี่ยวข้องกับเจิงผู้น้อง คือ เจิงอี้ผู้สถาปนาสำนักว่าด้วยหลักการขึ้น เจิงผู้พี่คือ เจิงเฮา (พ.ศ. ๑๕๗๕-๑๖๒๘) เป็นบุคคลที่เสมือนงามมากกว่า คำพูดของสองพี่น้องตระกูลเจิงส่วนใหญ่ที่ตกทอดมาถึงเรานั้น เราถือว่าเป็นของพี่น้องเจิงร่วมกัน ดังนั้นจึงเป็นการยากที่จะตัดสินความแตกต่างกันแห่งปรัชญาของท่านทั้งสองนั้นแต่ละคนได้ อีกประการหนึ่ง เจิงเฮาซึ่งถึงแก่กรรมก่อนน้องชาย ๒๐ ปี ได้ทิ้งข้อเขียนในนามของตัวเองไว้เพียงเล็กน้อยเท่านั้นเอง แต่เมื่อถือเอาหลักการที่เราถือเป็นหลักแล้ว เราก็มองเห็นความแตกต่างกันในการเน้นระหว่างพี่น้องทั้งสองนี้ซึ่งนับว่ามีความสำคัญในการพัฒนาลัทธิขงจื๊อใหม่ในสมัยต่อมามากทีเดียว

เจิงเฮาและจิตของฟ้าและมนุษย์

เจิงเฮาเห็นพ้องกับน้องชายในเรื่องความมีอยู่ของ **หลี่** ซึ่งไม่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นนิรันดร์ หรือหลักการที่มีอยู่ในสรรพสัตว์ และในเรื่องการที่ **ฉี** หรือพลังทางวัตถุแสดงตัวให้ปรากฏทางด้านรูปธรรมแต่เมื่อหลักการเป็นกฎที่ปกครองทั้งฟ้าและมนุษย์อยู่ เจิงเฮาจึงได้เน้นถึงเอกภาพแห่งจิตของมนุษย์ ซึ่งเป็นผู้ทำหลักการในมนุษย์ให้เป็นรูปร่างขึ้นมาพร้อมกับจิตและจักรวาล ทศนคติเกี่ยวกับเอกภาพของฟ้าและมนุษย์นี้ได้ฝังรากลึกอยู่ในลัทธิขงจื๊อและนับว่าเป็นความสำคัญมากทีเดียวสำหรับพวกที่ถือลัทธิขงจื๊อใหม่ส่วนใหญ่ การเข้าใจเอกภาพนี้อย่างถ่องแท้ นับว่าเป็นมนุษยธรรม (**เหวิน**) และบทความของเจิงเฮา เรื่อง **การเข้าใจธรรมชาติแห่งมนุษยธรรม** ซึ่งเกิดตามมานั้นเป็นบทความที่มีชื่อเสียงที่สุดเรื่องหนึ่งในวรรณกรรมขึ้น

สำหรับเจิงเฮาแล้ว คุณธรรมที่สำคัญยิ่ง (**เหวิน**) ของฟ้าและดินก็คือว่าฟ้าและดินเป็นผู้ประทานชีวิตให้ มนุษย์มีส่วนในคุณธรรมนี้อยู่ตลอดไปตราบเท่าที่เขาเป็นหนึ่งในสิ่งทั้งปวงที่มีชีวิตอยู่ ธรรมชาติของเขาตามที่ได้รับมาจากฟ้านั้นเดิมอยู่ในสถานะที่มีดุลยภาพ หรือมีความกลมกลืนกับสิ่งทั้งปวงดังที่ทราบกันมานานว่า **ความเป็นกลาง** ในธรรมชาติที่แท้จริงดังที่มีอยู่ในพลังทางวัตถุนั้น อาจมีทั้งความดีและความชั่วเช่นเดียวกับอารมณ์ที่มีปฏิกิริยาต่อความดีความชั่วเป็นปรกติธรรมดา และพร้อม ๆ กันฉะนั้น ทั้งยังเฉพาะในเวลาที่มีความรู้สึกของมนุษย์ได้ถูกเร่งเร้าให้มีมากขึ้นและความปรารถนาที่เห็นแก่ตัวได้แทรกแซงเข้ามาเท่านั้น ที่ความเป็นกลางจะหายไปและความที่มนุษย์และสิ่งทั้งหลายเหมือนกันจะถูกทำลายลง เพราะฉะนั้นภาระที่สำคัญเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตใจนั้นก็

สำนักจิตหรือสหญาณ

๖๕๙

คือการทำธรรมชาติของมนุษย์ให้มีความเสถียรภาพและการฟื้นฟูเอกภาพดั้งเดิมของจิตกับสิ่งทั้งปวงขึ้นมาใหม่ ข้อนี้จะทำได้ก็โดยอาศัยการเข้าใจเรื่องความเหมือนกันที่นับว่าเป็นแก่นแท้ของความมีอยู่ทั้งภายในและภายนอกอย่างถ่องแท้และโดยการกระทำที่ไม่มีความลำเอียงและไม่เห็นแก่ตัวอย่างเต็มที่ อีกอย่างหนึ่งก็โดยอาศัยการปฏิบัติ “ความเอาจริงเอาจังในการทำชีวิตภายในให้ตรง และความจริงในการทำชีวิตภายนอกให้คงเส้นคงวา”

เจิงเฮาถือเอา **คัมภีร์เรื่องความเปลี่ยนแปลง** และหนังสือ **การศึกษาที่สำคัญ** เป็นหลักแห่งทฤษฎีของตน สำหรับผู้ที่นับถือลัทธิขงจื๊อใหม่อื่น ๆ ส่วนมากนั้น ความจำเริญที่เจิงเฮารู้สึกว่าจะต้องอธิบายเองโดยอาศัยคำพูดตามที่มิอยู่ในข้อเขียนสมัยแรก ๆ ทำให้เกิดความยากลำบากในเวลาที่จะต้องตีความหมายทัศนคติของท่านในทุกวันนี้ น้ำหนักเสียงทางด้านจริยศาสตร์ที่เข้มแข็งแห่งความคิดของเจิงเฮาและการยืนยันถึงชีวิตอย่างแข็งขันและระเบียบตามธรรมชาติทำให้ท่านเป็นคนจริงจังภายในลัทธิขงจื๊อ แต่พร้อมกันนั้นอิทธิพลของลัทธิเต๋าและพระพุทธศาสนาที่เจิงเฮาได้ศึกษามาเป็นเวลากหลายปีนั้นก็จะเห็นได้ชัดในลัทธิเชิงอัตวิสัย (subjectivism)

และทัศนคติเกี่ยวกับการแสดงออกทางจิตของท่าน ทำที่แห่งความคิดแบบหลังของท่านนี้แหละที่ได้ก่อให้เกิดการแบ่งแยกลัทธิขงจื๊อใหม่ที่สำคัญเป็นครั้งที่สองคือ

ลัทธิจิต

ข้อความที่คัดเลือกมาจากการที่สมบูรณ์ของเจิงสองพี่น้อง (เอ้อเจิง จว่านฉู) เรื่องความเข้าใจธรรมชาติเกี่ยวกับมนุษยธรรม

(จาก เอ้อเจิงอู่, ๒A : ๓a-b)

ก่อนอื่นนักศึกษจะต้องเข้าใจธรรมชาติของมนุษยธรรม (**เหริน**) บุคคลที่มีมนุษยธรรมย่อมก่อให้เกิดร่างหนึ่งกับสิ่งทั้งปวงอย่างกว้างขวาง ความชอบธรรม มรรยาทอันดีงาม ปัญญา และศรัทธาที่ดี ทั้งหมดนี้เป็นการแสดงออกของมนุษยธรรมทั้งสิ้น (หน้าที่ของเรา) ก็คือ การเข้าใจความจริงนี้และรักษามนุษยธรรมไว้ด้วยความจริงใจ (**เจิง**) และความจริงจัง (**จิง**) เท่านั้นแหละ ไม่มี ความจำเป็นอะไรที่จะหลีกเลี่ยงสิ่งทั้งหลายหรือเข้มนวดกวดขันตัวเองเลย ทั้งไม่มีความจำเป็นใด ๆ ที่จะแสวงหาอย่างละเอียดลออเลย เป็นความจำเป็นที่จะหลีกเลี่ยงสิ่งทั้งหลายก็ต่อเมื่อเขาขาดความเอาใจใส่ทางด้านจิตใจเท่านั้น แต่ถ้าเขาไม่ได้ขาดความเอาใจใส่แล้วจำเป็นอะไรที่จะต้องหลีกเลี่ยงด้วยการแสวงหาอย่างละเอียดลออนั้นจะจำเป็นก็เฉพาะเมื่อเขาไม่พบความจริง แต่ถ้าเขารักษามนุษยธรรมเป็นเวลานานพอ แล้วความจริงก็จะปรากฏแก่เขาโดยอัตโนมัติเอง ทำไมเขาจึงจะต้องรอการแสวงหาโดยละเอียดลออด้วย?

๖๖๐

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ไม่มีอะไรอีกแล้วที่จะเสมอเท่าวิถีทางนี้ (คือ มนุษยธรรม) มนุษยธรรมนั้นกว้างมากจนกระทั่งไม่มีอะไรจะอธิบายให้เพียงพอได้ การปฏิบัติการของจักรวาลทั้งหมดนั้นก็เป็นการปฏิบัติการของเรานั้นเอง เม่งจื๊อกล่าวว่า “สิ่งทั้งปวงสมบูรณ์อยู่ในตัวเองแล้ว” “เราจะต้องตรวจสอบตัวเราและมีความจริงใจและผลที่ได้รับก็คือเราจะประสบความสำเร็จขึ้นชмыนดีอย่างมากมาย” (VII A, ๔) ถ้าเราตรวจสอบตัวเรา แต่พบว่าตัวเราไม่มีความจริงใจ แต่ก็ยังมีความเสมอภาคและความขัดแย้งระหว่าง (อัตตาและอนัตตา) ทั้งสองอยู่ แม้เราจะพยายามทำอัตตาให้เหมือนกับอนัตตา เราก็คงไม่บรรลุถึงเอกภาพอยู่นั่นเอง แล้วเราจะมีชัยชนะชмыนดีได้อย่างไร? วัตถุประสงค์แห่ง **จาร์กเตวันตง** ของ (จิงไส) นั้นก็เพื่อจะอธิบายความจริงแท้ (เกี่ยวกับเอกภาพที่สมบูรณ์) นี้อย่างเต็มที่นั่นเอง ถ้าหากเรารักษามนุษยธรรมนี้ไว้ด้วยทัศนคตินี้ เราจะทำอะไรได้มากกว่านั้นหรือ? (ดังที่เม่งจื๊อได้กล่าวไว้ว่า) “จะต้องมีความพยายาม แต่ขออย่าให้มีความคาดหวังอย่างกระตือรือร้นเลย ขอให้จิตอย่าได้ลิ้มอารมณ์ของมันเสีย ขออย่าให้มีความพยายามที่มีได้เกิดจากน้ำใส่ใจจริงใด ๆ ช่วยให้อารมณ์ของงามขึ้นมาเลย” (II A, ๒) อย่าได้ใช้ความพยายามแม้แต่เล็กน้อยที่สุดเลย! นี่เป็นวิถีทางที่จะรักษามนุษยธรรมไว้ได้ เมื่อรักษามนุษยธรรมไว้ได้แล้ว อัตตาและสิ่งอื่น ๆ ก็จะเป็นอย่างเดียวกันเอง สำหรับความรู้เกี่ยวกับความดีที่เกิดขึ้นเอง และความสามารถในอันที่จะทำความดีที่มีอยู่เองนั้น นับว่าเป็นส่วนหนึ่งแห่งธรรมชาติดั้งเดิมและไม่อาจสูญหายไปได้ แต่เพราะเรามีได้เอาจิตที่มีนิสัยเก๋ ๆ เป็นตัวขูโรงออกให้หมด เราจึงต้องรักษาและบริหารจัดการดั้งเดิมของเรา และบางครั้งวนิสัยเก๋ ๆ ก็จะถูกพิชิตได้ ความจริงข้อนี้ช่างธรรมดาเสียเหลือเกิน อันตรายก็มีเพียงว่าประชาชนจะไม่สามารถยึดจิตไว้ได้เท่านั้นเอง แต่ถ้าหากเราปฏิบัติและพอกพอกใจมันแล้ว ก็ไม่จำเป็นจะต้องกังวลใจใด ๆ ว่าเราจะไม่สามารถยึดจิตได้

ตอบจดหมายจิงไสเรื่องความมีเสถียรภาพแห่งธรรมชาติของมนุษย์

(จาก มิ่งเต้าเหวินจิ, ๓ : ๑๒-b)

ข้าพเจ้าได้รับจดหมายของท่าน ซึ่งในจดหมายนั้นท่านได้กล่าวว่าธรรมชาติในสถานะแห่งเสถียรภาพนั้นถ้าไม่ปราศจากกัมมันตภาพแล้วก็ไม่มีอาจมีได้ แต่จะต้องได้รับความเดือดร้อนจากอิทธิพลของสิ่งภายนอกอยู่ ปัญหาที่บุคคลที่มีคุณธรรมสูงทั้งหลายได้ไตร่ตรองด้วยความกระตือรือร้นมาแล้ว จะมีความจำเป็นอะไรสำหรับบุคคลที่ต่ำต้อยอย่างข้าพเจ้าที่จะกล่าวอะไรอีกเล่า? ข้าพเจ้านึกข้ามเรื่องนี้ไปแล้ว และกล่าวนอกทัศนคติของข้าพเจ้าแก่ท่าน การทำธรรมชาติให้มีเสถียรภาพนั้นข้าพเจ้าหมายความว่า ธรรมชาติจะทำให้มีเสถียรภาพได้ไม่ว่ามันจะอยู่ในสถานะแห่งกัมมันตภาพหรือในสถานะแห่งความสงบนิ่งก็ตาม เขาจะไม่โอนเอนไปทางหน้าหรือทางหลังเพื่อสงเคราะห์สิ่งทั้งหลายเลย ทั้งมิได้ทำให้สิ่งภายในและสิ่งภายนอกมีความแตกต่างกันใด ๆ เลย การถือว่าสิ่งที่อยู่ภายนอกตัวเป็นสิ่งที่ภายนอกและการดึงตัวเองไปให้ลงรอยกับสิ่งภายนอกเหล่านั้น ก็คือการถือว่าธรรมชาติของตนได้ถูกแบ่งออกไปเป็นสิ่งที่ภายในและสิ่งที่ภายนอก ถ้าเขาเข้าใจธรรมชาติของเขาว่าติด

สำนักจิตหรือสหัชญาณ

๖๖๑

ตามสิ่งภายนอกมาแล้วเมื่อมันอยู่ภายนอก แล้วอะไรเล่าคือสิ่งที่อยู่ภายในตัวตน? เขาอาจมีความตั้งใจที่จะกำจัดสิ่งที่ยั่วยวนใจภายนอกจริง ๆ แต่เขาไม่เข้าใจโดยถ่องแท้ว่า ธรรมชาติของมนุษย์มิได้มีท่าทีของสิ่งภายในและภายนอกทั้งสองอย่างเลย ตรงกันข้ามที่เขาถือว่าสิ่งทั้งหลายที่อยู่ในภายในและที่อยู่ในภายนอกก่อให้เกิดพื้นฐานที่แตกต่างกันสองอย่างอยู่ แล้วเราจะพูดถึงการทำธรรมชาติของมนุษย์ให้มีเสถียรภาพได้อย่างไร?

หลักการที่คงที่ของฟ้าและดิน ก็คือว่าจิตของฟ้าและดินมีอยู่ในสิ่งทั้งปวง แต่ฟ้าและดินเองนั้นไม่มีจิตเลย และหลักการที่คงที่ของนักปราชญ์ก็คือว่า ความรู้สึกของท่านสอดคล้องต้องกันกับสิ่งทั้งหลายทั้งปวง แต่ตัวนักปราชญ์เองไม่มีความรู้สึกใด ๆ เลย เพราะฉะนั้นสำหรับการฝึกฝนคนดีจึงไม่มีอะไรที่จะดีไปกว่าจะเป็นผู้ที่มีใจกว้างและปราศจากอคติและรับผิดชอบต่อสิ่งทั้งปวงที่มันมาพร้อม ๆ กัน **คัมภีร์เรื่องความเปลี่ยนแปลง** มีข้อความว่า : “การแก้ไขให้ถูกต้องจริง ๆ ย่อมนำโชคดีมาให้ และป้องกันโอกาสที่จะเกิดมีความเสียหายในความผิดที่ตนได้ทำลงไปแล้วทั้งหมด ถ้าหากเขาทำให้การเคลื่อนไหวของเขายังยุติไม่ได้ เฉพาะเพื่อน ๆ ของเขาเท่านั้นที่จะปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของเขาได้” ถ้าหากว่าเมื่อหมดความรู้สึก เขาพยายามเอาสิ่งยั่วยวนใจภายนอกออกแล้ว ไม่นานนักก็จะมีบางอย่างหายไปมากกว่าที่สิ่งอื่น ๆ จะเกิดขึ้น ไม่เพียงแต่เวลาของเขามีจำกัดเท่านั้น แต่ทว่าแหล่งเกิดของสิ่งยั่วยวนใจนั้นยังไม่มีวันจบสิ้นด้วย และดังนั้นเราจึงไม่อาจเอาออกไปให้หมดได้

ธรรมชาติของคนทุกคนนั้นในบางแง่ก็มีตม และผลก็คือว่าเขาไม่สามารถจะติดตามความจริงได้ โดยทั่ว ๆ ไปแล้วความเดือดร้อนมีอยู่ในความเห็นแก่ตัว และความฉลาดทางด้านพุทธิปัญญาเมื่อเป็นคนเห็นแก่ตัว เขาก็ไม่สามารถทำการตอบรับสิ่งทั้งหลายตามประสงค์ได้ และเมื่อเป็นคนที่มีฉลาดในด้านพุทธิปัญญา เขาก็ไม่สามารถเข้าใจการตรัสรู้ว่ามีพร้อม ๆ กันได้ สำหรับจิตที่เกลียดสิ่งภายนอกในอันที่จะแสวงหาความแจ่มจ้าในอาณาจักรที่มีสิ่งที่ไม่มียะไรอยู่เลยนั่นก็คือ การแสวงหาเงาสะท้อนข้างหลังกระจกเงาตัวเอง... เม่งจื๊อกล่าวว่า : “สิ่งที่ข้าพเจ้าไม่ชอบในตัวบุคคลที่ฉลาดของท่านนั้นก็คือการที่บุคคลฉลาดเหล่านั้นนั้นใช้อำนาจบังคับให้มีการสรุป” (IV B, ๒๖) แทนที่จะมองเห็นว่าสิ่งภายในเป็นสิ่งที่ถูกและสิ่งภายนอกเป็นสิ่งที่ผิด ถ้าเราลืมความแตกต่างกันนั้นเสียได้ดูจะดีกว่า เมื่อลืมความแตกต่างกันนั้นได้แล้ว ก็จะบรรลุถึงสถานะแห่งความสงบและสันติ สันติย่อมนำไปสู่ความมีเสถียรภาพ และเสถียรภาพก็จะนำไปสู่ความรู้แจ้ง เมื่อเขารู้แจ้งแล้ว การตอบรับสิ่งทั้งหลายจะกลายเป็นภาระได้อย่างไร? นักปราชญ์มีความชื่นชมยินดีเพราะตามธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายที่อยู่ต่อหน้าเขานั้นทำให้เขาควรยินดี และนักปราชญ์มีความโกรธเพราะธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายที่อยู่ต่อหน้าเขานั้นทำให้เขาควรโกรธ ดังนั้นความยินดีและความโกรธของนักปราชญ์จึงมิได้ขึ้นอยู่กับจิตของนักปราชญ์เองเลย แต่ทว่าขึ้นอยู่กับสิ่งทั้งหลาย โดยวิธีนี้นักปราชญ์ไม่ตอบรับสิ่งทั้งหลายหรือ? ทำไมจึงต้องถือว่าเป็นความผิดที่จะดำเนินไปตามสิ่งภายนอก และเป็นการถูกที่จะแสวงหาสิ่งที่มีอยู่ภายในด้วยเล่า? จงเปรียบเทียบความพอใจกับความโกรธของคนเห็นแก่ตัวและความฉลาดกับความถูกต้องแห่งความพอใจและความโกรธของนักปราชญ์ดู มีอะไรแตกต่างกันบ้าง! ในบรรดาอารมณ์

๖๖๒

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

ของมนุษย์นั้นสิ่งที่เราให้เกิดขึ้นที่สุด แต่ยากที่สุดที่จะควบคุม ก็คือความโกรธ แต่ถ้าในเวลาที่มีความโกรธ เราสามารถลืมหืมความโกรธของเราได้ทันที และดูความถูกต้องและความผิดของเรื่องตามความจริง ก็ จะเห็นได้ว่าเราไม่จำเป็นจะต้องไปโกรธสิ่งยั่ววนใจภายนอก และเขาก็จะดำเนินไปตามทางที่ยืด ยาวมุ่งตรงไปหาเด้าได้

ภาษิตที่คัดเลือกมา

หลักการและธรรมชาติ

(จาก เอ้อเจิ้งอึ้ง, ๑ : ๗๖-๘๔; ๖ : ๒๔; ๑๑ : ๕๔)

ทุกสิ่งทุกอย่างจะมีหลักการของมันเอง เป็นการง่าย (ที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งจะทำหน้าที่) ถ้าหาก ว่ามันสอดคล้องต้องกันกับหลักการของมันเอง แต่จะเป็นการยาก ถ้าหากว่ามันฝ่าฝืนหลักการนั้น เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามหลักการของมันเองแล้ว จำเป็นอะไรที่มนุษย์จะต้องทำงานให้ลำบาก อีกเล่า? (๑๑ : ๕๔)

คงจะไม่สมบูรณ์นักถ้าหากจะพูดถึงธรรมชาติของมนุษย์และสิ่งทั้งหลายโดยมิได้รวมพลัง ทางวัตถุเข้าไว้ด้วย และคงจะไม่เป็นการฉลาดเลย ถ้าจะพูดถึงพลังทางวัตถุโดยไม่รวมธรรมชาติเข้าไว้ ด้วย (๖ : ๒๔)

“สิ่งที่ติดตัวมาเรียกว่า ธรรมชาติ” ธรรมชาติเป็นอย่างเดียวกันกับพลังทางวัตถุ และ พลังทางวัตถุก็เป็นอย่างเดียวกันกับธรรมชาติ ทั้งธรรมชาติและพลังทางวัตถุเป็นสิ่งที่ติดตัวมาด้วยกัน ทั้งคู่ โดยหลักการแล้วมีทั้งความดีและความชั่วอยู่ในพลังทางวัตถุซึ่งมนุษย์ได้รับมาตั้งแต่เกิด แต่ มนุษย์มิได้เกิดพร้อมกับมีธาตุแท้ที่เป็นปฏิปักษ์กันทั้งสองนี้อยู่ในธรรมชาติของเขาเลย เนื่องจากพลัง ทางวัตถุที่มนุษย์ได้รับมานี้เอง บางคนจึงดีมาตั้งแต่เป็นเด็ก และบางคนก็ชั่วมาตั้งแต่เล็ก นับว่าเป็น ความจริงที่เดียวที่ว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้นเดิมที่ดี แต่เราก็ไม่อาจกล่าวได้ว่าความชั่วมิได้เนื่องมา จากธรรมชาติของมนุษย์ สำหรับสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มานั้นเรียกว่าธรรมชาติของมนุษย์ “เมื่อว่า โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์เราสงบนิ่งมาตั้งแต่เกิด” เราไม่อาจพูดถึงสถานะที่มีก่อนความสงบนิ่งได้ ใน ทันทีที่เราพูดถึงธรรมชาติของมนุษย์ก็ไม่ใช่ธรรมชาติของมนุษย์อีกต่อไปแล้ว ความจริงในการที่เรา พูดกันถึงเรื่องธรรมดานั้นเราเพียงพูดถึง (สิ่งที่ได้อธิบายไว้ในคัมภีร์เรื่องความเปลี่ยนแปลงที่ว่า) : “สิ่งที่เกิดมาจากเด้านั้นดี” เท่านั้นเอง นี่คือนี่ที่เม่งจื๊อหมายถึงเมื่อพูดถึง “ความดีดั้งเดิมแห่ง ธรรมชาติของมนุษย์”

ความจริงที่ว่า อะไรก็ตามที่เกิดมาจากเด้าเป็นสิ่งที่ดีนั้น อาจเอาไปเปรียบเทียบกับความจริง ที่ว่า น้ำจะไหลลงเสมอได้ น้ำเช่นว่านี้เป็นอย่างเดียวกันในทุกกรณี อนึ่งเมื่อมนุษย์มิได้ใช้ความ

สำนักจิตหรือสหัชญาณ

๖๖๓

พยายามใด ๆ เลย น้ำบางชนิดไหลไปสู่ทะเลโดยไม่สกปรกเลย ส่วนน้ำบางชนิดไหลไปไม่ได้ ไกลนักก็ ชื้นทีเดียว น้ำบางชนิดไหลไปเป็นระยะทางไกลทีเดียวก่อนที่จะกลายเป็นน้ำขุ่น น้ำบางชนิดก็ขุ่นจริง ๆ บางชนิดก็ขุ่นเล็กน้อย แม้ว่าแม่น้ำทั้งหลายจะแตกต่างกันในการเป็นน้ำขุ่นหรือน้ำใส แต่เราก็ไม่ อาจกล่าวได้ว่า น้ำขุ่น (ขุ่น) หมดสภาพจากความเป็นน้ำ (ธรรมชาติ) เมื่อเป็นเช่นนั้น มนุษย์ก็ต้องเพิ่ม ความพยายามเพื่อทำน้ำให้บริสุทธิ์ดังที่เป็นอยู่แล้ว โดยอาศัยความพยายามอย่างจริงจังและด้วยความ อุตทน น้ำก็จะใสสะอาดโดยเร็ว โดยอาศัยความพยายามอย่างเชื่องช้าและเกียจคร้าน น้ำก็จะใสช้า เมื่อน้ำใสแล้วมันก็จะกลายเป็นน้ำดังเดิม ไม่ใช่ว่าความใสได้เกิดขึ้นมาแทนความขุ่น หรือไม่ใช่ว่า ความขุ่นได้ถูกเอาไปวางไว้ ณ มุมหนึ่งเลย ความดีดั้งเดิมแห่งธรรมชาติของมนุษย์นั้นก็คล้าย ๆ กับความใสดั้งเดิมของน้ำนั่นเอง ไม่เป็นความจริงเลยว่าธาตุแท้แห่งความดีและความชั่วที่แตกต่างกัน และตรงกันข้ามทั้งสองนี้จะมีอยู่ในธรรมชาติของมนุษย์และไม่เป็นความจริงที่ว่าแต่ละอย่างนั้น เกิดมาจากธรรมชาติของมนุษย์ (๑ : ๗b-๘a)

ความเป็นกลาง ความจริงใจ และความซื่อ

(จาก เอ้อเม็งอีซู, ๑๑ : ๒a-๑๑a)

ความเป็นกลางเป็นพื้นฐานที่ยิ่งใหญ่ของจักรวาล นับว่าเป็นกฎทางรูปธรรมที่แจ่มชัดเห็น ประจักษ์แก่ตนของสิ่งทั้งปวงที่อยู่ภายใต้ฟ้า ความเชื่อนำออกปจากกฎนี้จะก่อให้เกิดผลเป็นความ ผิด เฉพาะมนุษย์ที่ซื่อ ๆ เท่านั้นที่จะไม่ผิดหวัง และจะประสบผลสำเร็จมากที่สุด (๑๑ : ๑๑a)

(เม้งจ็อกกล่าว) : “สิ่งทั้งปวงสมบูรณ์แบบอยู่ในตัวมันเองแล้ว ไม่มีความชื่นชมยินดีใดจะ ยิ่งใหญ่ไปกว่าการตรวจสอบตนเอง และมีความจริงใจ (หรือแน่แท้จริง ๆ) (VII A, -๔) ถ้าหากว่าเขา ขาดความจริงใจเสียแล้ว เขาก็จะละเมิดหลักการของสิ่งทั้งหลายและจะไม่กลมกลืนกับสิ่งทั้งหลายได้ (๑๑ : ๙a)

การเป็นผู้มีความจริงใจนั้นเป็นวิถีทางของฟ้า ความเป็นผู้ซื่อจริงเอจจันนั้นเป็นพื้นฐาน แห่งธุรกิจของมนุษย์ ผู้ที่เอจจันเอจจันจะต้องเป็นผู้ที่มีความจริงใจ (๑๑ : ๗b)

“ความเอจจันเอจจันเป็นการทำให้ชีวิตภายในของเขาตรง และความชอบธรรมเป็นการทำ ให้ชีวิตภายนอกของเขาตรงไปตรงมา” นี่เป็นวิถีทางแห่งการทำชีวิตภายในและภายนอกให้รวมเป็น อันหนึ่งอันเดียวกัน (๑๑ : ๒a)

จิตสากลในหลูเซียงฉาน

แม้ในสมัยจูสีเอง การสังเคราะห์ทางด้านปรัชญาที่น่าประทับใจของจูสีซึ่งมีความเข้าใจได้และ มีความแจ่มเจ้านั้นมิได้ชนะการยอมรับที่ไม่มีใครท้าทายเลย เราได้สังเกตเห็นความแตกต่างกันใน

๖๖๔

ป่อเกิดศัพท์ประเพณีจีน

การกล่าวเน้น ซึ่งเป็นเครื่องหมายบอกปรัชญาของเจิ้งอี้และน้องชายคือเจิ้งเฮามาแล้ว **หลู่เซียงฉาน** (Lu Hsiang-shan) หรือ **หลู่จิวยว่น** (Lu Chiu-yüan : พ.ศ. ๑๖๘๒-๑๗๓๕) ซึ่งเป็นคนร่วมยุคเดียวกับจูสีได้เอาทัศนคติของเจิ้งเฮาในเรื่องความสำคัญของจิตมาใช้ และต่อเติมให้ละเอียดลออยยิ่งขึ้นเช่นเดียวกับที่จูสีได้ปฏิบัติต่อความคิดเห็นของเจิ้งเฮาฉะนั้น ผลลัพธ์ก็คือเกิดมีความบาดหมางกันจริง ๆ ที่พัฒนาขึ้นในระหว่างความคิดแบบขงจื๊อใหม่ทั้งสองฝ่าย คือสำนักที่ถือหลักการหรือเหตุผลเป็นใหญ่กับสำนักที่ถือจิตหรือสัทญาณเป็นใหญ่

เพื่อที่จะอธิบายเรื่องความมีอยู่แห่งวิชาและความชั่วในหมู่มนุษย์ซึ่งเมื่อมาถึงธรรมชาติแล้วเป็นคนดั้น จูสีได้ชี้ให้เห็นความต่างกันระหว่างธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์กับธรรมชาติที่แท้จริงของเขาตั้งที่มีอยู่ในพลังทางวัตถุและไถยนิยน์เรื่องความแตกต่างกันนี้ โดยใช้ให้เห็นความแตกต่างกันอย่างระมัดระวังระหว่างธรรมชาติของมนุษย์กับจิต ระหว่างหลักการของฟ้ากับความปรารถนาของมนุษย์ และระหว่างสิ่งที่เรียกว่า “จิตทางศีลธรรม” กับ “จิตมนุษย์” สำหรับหลู่เซียงฉานแล้ว ความแตกต่างกันแบบนี้ทำให้เอกภาพที่เป็นแก่นแท้ซึ่งอยู่ในจักรวาลและดองอยู่ในตัวมนุษย์นั้นมีตมไป หลู่เซียงฉานได้ประกาศว่า “ความรู้สึก ธรรมชาติของมนุษย์ จิต วิสัยสามารท ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งเดียวกัน เพียงแต่บังเอิญไปใช้ถ้อยคำเรียกไปต่าง ๆ กันเท่านั้นเอง” ดังนั้นท่านจึงได้กวาดการแบ่งแยกอย่างละเอียดลออของจูสีทั้งหมดไปไว้เสียทางหนึ่ง โดยประกาศว่า จิตเป็นอย่างเดียวกับหลักการเป็นอย่างเดียวกับธรรมชาติ และแนละเป็นอย่างเดียวกับจักรวาลด้วย

โดยเหตุที่จิตของมนุษย์เป็นสิ่งที่พอเพียงอยู่ในตัว รวมถึงทั้งปวงไว้หมด และเดิมทีนั้นดี จึงเป็นผลตามมว่ามนุษย์มีความรู้เกี่ยวกับความดีอยู่ในตัว และมีความสามารถที่จะทำความดีอยู่ในตัว เขาไม่ต้องการวิจัยหลักการของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งสำหรับจูสีแล้วหมายถึงการศึกษาโลกภายนอกและโดยเฉพาะความรู้ที่มีอยู่ในหนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับทั้งหลาย เรื่องราวทำนองนั้นมีแต่จะทำให้จิตใจให้วอกแวกและแบ่งแยกจิตใจ ดัดจิตใจให้หลุดลุ่ยออกจากสิ่งที่เป้นพื้นฐาน และทำให้จิตดุหรั้ดุเหวอยู่ระหว่างสิ่งที่ไม่มีแก่นแท้ทั้งหลาย แทนที่จะเป็นเช่นนั้น หลู่เซียงฉานได้ประกาศการหันเข้าไปในภายในเพื่อค้นให้พบสิ่งที่เป้นพื้นฐานอีกครั้งและเพื่อ “สถาปนาส่วนที่ประเสริฐกว่าแห่งธรรมชาติของเขาขึ้นมาใหม่” นั่นคือความรู้สึกในด้านศีลธรรมของมนุษย์ ดังนั้นในคำพูดของท่านทั้งสองเองนั้น ณ ที่ที่วิธีการของจูสีเกิดจาก “การดำเนินไปตามทางแห่งการศึกษาและการสอบถาม” นั้น วิธีการของหลู่เซียงฉานเกิดจาก “การยกย่องธรรมชาติทางด้านศีลธรรม”

ข้อความที่คัดมาจากการที่สมบูรณ์แบบของหลู่เซียงฉาน จิตคือหลักการ

(จาก *เซียงฉานก่วนจิ*, ๑ : ๓b; ๑๑ : ๕b-๖a; ๒๒ : ๕a; ๓๔ : ๑a-b, ๒๑a)

เม้งจื๊อกล่าวว่า: “สิ่งที่ทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์ชั้นต่ำเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อยเท่านั้นเอง

สำนักจิตหรือสหัชญาณ

๖๖๕

สามัญชนทั้งมันเสีย ส่วนผู้ดีรักษามันไว้” (VI B, ๑๙) สิ่งที่ถูกทิ้งไปก็คือจิต นั่นคือเหตุผลที่เม้งจื้อกล่าวว่า คนบางคน “ทิ้งจิตเดิมของตนเสีย” (IV A, ๑๐) สิ่งที่ถูกพิทักษ์รักษาไว้ก็คือจิต นั่นคือเหตุผลที่เม้งจื้อกล่าวว่า “บุคคลสำคัญก็คือผู้ที่มิได้ปล่อยให้จิตทหารของตนหายไป” (IV B, ๑๒) (สิ่งที่เม้งจื้ออ้างว่าเป็น) สิ่งที่เริ่มต้น ๔ อย่าง (คือมนุษยธรรม ๑ ความชอบธรรม ๑ มรรยาทอันดีงาม ๑ และปัญญา ๑) ก็คือจิตนี้เอง จิตคือสิ่งที่ฟ้าได้ประทานมาให้แก่เรา มนุษย์ทั้งปวงมีจิตนี้ และจิตทั้งปวงก็ได้รับการประสิทธิ์ประสาทด้วยหลักการนี้ จิต คือ หลักการ (๑๑ : ๕b-๖a)

ภารกิจของจักรวาลก็คือภารกิจของข้าพเจ้าเอง ภารกิจของข้าพเจ้าก็คือภารกิจของจักรวาล (๒๒ : ๕a)

จิตของมนุษย์เป็นจิตที่ฉลาดที่สุด และหลักการก็แจ่มแจ้งที่สุด ประชาชนทั้งปวงมีหลักการนี้อยู่ในจิตและจิตทั้งปวงก็มีหลักการนี้เดิมบริบูรณ์ (๒๒ : ๕a)

ทิศทั้งสี่กับทิศเบื้องบนและทิศเบื้องล่างก่อให้เกิดเป็นความสับสนเนื่องทางด้านทิศ (อวกาศ) สิ่งที่ผ่านมาไปแล้วในอดีต และสิ่งที่จะมาถึงในอนาคตก่อให้เกิดเป็นความสับสนเนื่องทางด้านกาล ความสับสนเนื่องเหล่านี้หรือจักรวาลนั้นก็คือจิตของข้าพเจ้า และจิตของข้าพเจ้าก็คือจักรวาลนั่นเอง นักปราชญ์ทั้งหลายได้เกิดขึ้นมาตั้งหลายหมื่นชั่วอายุคนมาแล้ว นักปราชญ์เหล่านั้นมีส่วนร่วมในจิตนี้ (และ) มีส่วนร่วมในหลักการนี้ นักปราชญ์ทั้งหลายจะเกิดต่อไปอีกหลายหมื่นชั่วอายุคน นักปราชญ์เหล่านั้นจะมีส่วนร่วมในจิตนี้ (และ) จะมีส่วนร่วมในหลักการนี้ นักปราชญ์เกิดขึ้นมาเหนือทะเลทั้งสี่ นักปราชญ์เหล่านั้นมีส่วนร่วมในจิตนี้ (และ) มีส่วนร่วมในหลักการนี้ (๒๒ : ๕a)

จิตเป็นหนึ่งและหลักการก็เป็นหนึ่ง ความจริงที่สมบูรณ์ถูกลดลงมาเป็นเอกภาพ หลักการที่เป็นแก่นแท้ไม่เคยมีสองเลย จิตกับหลักการไม่เคยแยกออกจากกันเป็นสองอย่างเลย นั่นคือเหตุผลที่เม้งจื้อกล่าวว่า : “มีเชือกกลางอยู่เส้นหนึ่งผ่าลัทธิคำสอนของข้าพเจ้า” และเม้งจื้อกล่าวว่า : “เต๋า (วิถีทาง) เป็นหนึ่งและเป็นเพียงหนึ่งเท่านั้น” (III A, ๑) เม้งจื้อ (ซึ่งลอกขงจื๊อมา) ก็กล่าวว่า : “มีเรื่องที่จะติดตามอยู่เพียงสองเรื่องเท่านั้น นั่นคือเรื่องมนุษยธรรมกับเรื่องที่ตรงข้ามกับมนุษยธรรมนั้น” (IV A, ๒) การกระทำในทางที่แน่นอนเป็นมนุษยธรรม การไม่กระทำในทางที่แน่นอนเป็นการขัดแย้งกับมนุษยธรรม มนุษยธรรมเป็นจิตและหลักการ “จงแสวงหาแล้วท่านจะพบ” (VI A, ๖) หมายถึงการแสวงหาหลักการนี้ “ผู้ที่รู้ล่วงหน้า” ย่อมรู้หลักการนี้ และ “ผู้ที่ตื่นล่วงหน้า” (V A, ๗) ก็คือตื่นต่อหลักการนี้ หลักการนี้แหละที่ก่อให้เกิดความรักบิดามารดา เคารพผู้ที่แก่กว่า และก่อให้เกิดความตื่นตกใจและความสงสารเมื่อเห็นเด็กกำลังจะตกไปในบ่อน้ำ หลักการนี้แหละที่ทำให้คนมีความละเอียดในสิ่งที่ควรละอาย และเกลียดสิ่งที่ควรเกลียด หลักการนี้แหละที่สามารถทำให้คนทราบสิ่งที่ถูกว่าถูก สิ่งที่ไม่ดีว่าผิด หลักการนี้แหละที่ทำให้คนมีการแสดงความเคารพ เมื่อจะต้องเคารพ และมีความถ่อมตนเมื่อถึงคราวจะต้องถ่อมตน ความเอาจริงเอาจัง (จึง) ก็คือหลักการนี้แหละ

๖๖๖

บ่อเกิดสติประเพณีจีน

ความชอบธรรมก็คือหลักการนี้แหละ และสิ่งที่อยู่ในภายในกับสิ่งที่อยู่ในภายนอกทั้งปวงนั้นก็คือหลักการนี้แหละ... เม่งจื๊อกล่าวว่า : “ความสามารถที่มนุษย์มีอยู่โดยไม่ต้องศึกษาเล่าเรียนนั้นเป็นความสามารถที่มีอยู่ในตัวเอง และความรู้ที่มนุษย์มีอยู่โดยไม่ต้องปรึกษาหารือใครเลยนั้นเป็นความรู้ที่มีอยู่ในตัวเอง” (VII A, ๑๕) สิ่งเหล่านี้ได้ประทานให้แก่เรา “เราได้รับสิ่งเหล่านี้มาแต่เดิมแล้ว” “สิ่งเหล่านี้มิได้เข้ามาสู่ตัวเราจากภายนอกเลย” (VI A, ๖) เพราะฉะนั้นเม่งจื๊อจึงกล่าวว่า : “สิ่งทั้งปวงมีพร้อมอยู่ในตัวมันเองแล้ว ไม่มีความพอกพองใจใด ๆ จะยิ่งไปกว่าการตรวจสอบตัวเองและความจริงใจเลย” (VII A, ๔) (๑ : ๓๖)

อาจารย์กล่าวว่า สิ่งทั้งหลายนับพันนับหมื่นมีอยู่ในจิตใจอย่างล้นเหลือ สิ่งที่มีแต่ชานอยู่ในจิตและเมื่อหลั่งออกไปก็ขยายออกไปจนเต็ม จักรวาลนั้นก็ไม่ใช่อะไรอื่นนอกไปจากหลักการเลย (๓๕ : ๒๑๑)

อาจารย์กล่าวเสมอว่านอกวิถีทาง (เต๋า) แล้วไม่มีเหตุการณ์ใด ๆ และนอกเหตุการณ์ออกไปแล้วก็ไม่มีวิถีทาง (เต๋า) ใด ๆ (๓๕ : ๑๑)

ทฤษฎีที่ว่าหลักการเนื่องมาจากฟ้า ส่วนความปรารถนาเนื่องมาจากมนุษย์นั้นไม่ต้องพูดละหาเป็นคำสอนที่ดีที่สุดไม่ ถ้าหากหลักการเนื่องมาจากฟ้าและความปรารถนาอาจเนื่องมาจากมนุษย์แล้ว ฟ้าและมนุษย์ก็จะต้องแตกต่างกัน ทฤษฎีนี้อาจสืบสาวไปถึงเล่าจื๊อได้ ใน **บันทึกเรื่องดนตรี** (ใน **คัมภีร์เกี่ยวกับพิธีรีตอง**) นั้นมีข้อความว่า : “เมื่อว่าโดยธรรมชาติแล้ว มนุษย์ตอนที่เกิดนั้นสงบนิ่งต่อเมื่อได้รับอิทธิพลจากสิ่งภายนอก จึงเริ่มกระปรี้กระเปร่า ซึ่งตอนนี้แหละคือตอนที่ความปรารถนากำลังเกิดมาจากธรรมชาติของเขา เมื่อเขามีความรู้สึกต่อสิ่งทั้งหลายที่เป็นผลมาจากการกระทบนี้ เขาก็จะเริ่มมีความพอใจและไม่พอใจขึ้นมา เมื่อมีผลที่เกิดจากความพอใจและความไม่พอใจเหล่านี้ เขาก็ไม่อาจหันกลับไปหาจิตเดิมของเขาได้ หลักการของฟ้าก็ถูกทำลายไป” นี่เป็นบ่อเกิดแห่งทฤษฎีที่ว่าหลักการมาจากฟ้า ส่วนความปรารถนามาจากตัวมนุษย์ และถ้อยคำใน **บันทึกเรื่องดนตรี** นั้นก็ถือเล่าจื๊อเป็นหลัก ถ้าหากกล่าวว่าเฉพาะความสงบนิ่งเท่านั้นเป็นธรรมชาติที่เกิดมาเอง กัมมันตภาพก็มีใช้ธรรมชาติที่เกิดมาเองกระนั้นหรือ? ใน **คัมภีร์ประวัติศาสตร์** มีกล่าวไว้ว่า “จิตของมนุษย์ใกล้ชิดอันตรายนมาก จิตทางด้านศีลธรรมนั้นละเอียดอ่อน” ผู้แปลความส่วนมากได้อธิบายจิตมนุษย์ (ซึ่งอาจทำความเข้าใจได้) ว่าเท่ากับความปรารถนาของมนุษย์ และจิตทางด้านศีลธรรม (ซึ่งปฏิบัติตามกฎทางด้านศีลธรรม) ว่าเท่ากับหลักการของฟ้า การแปลความหมายอย่างนี้ผิด จิตเป็นอย่างหนึ่ง มนุษย์เราจะจะมีจิตสองดวงได้อย่างไร (๓๕ : ๑๖)

วิธีการปลูกฝังจิตใจ

(จาก **เซียงจวนจว๋นจิ**, ๑๑ : ๑๑; ๑๕ : ๑๑, ๓๒ : ๔๕; ๓๕ : ๕๕-๖๒๒)

หลักการมีอยู่ในจักรวาลโดยไม่มีอะไรขัดขวาง หลักการก็เป็นเพียงว่าท่านจมไปจากมัน

สำนักจิตหรือสหญาณ

๖๖๗

ซ่อนตัวอยู่ในความมืดจอยู่ในแว้ และหมดความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งที่สูงและไกลออกไปหมดเท่านั้นเอง เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่แว้จะต้องถูกทำลายอย่างเด็ดขาด และดาซายที่มีดตัวอยู่ก็จะต้องถูกตัด และทำลายให้หมดไป (๓๕ : ๑๕b-๑๖a)

มีหลักการนี้เป็นรูปธรรมอยู่ในจักรวาล คุณค่าแห่งการศึกษาอยู่ที่การเข้าใจหลักการนี้ ถ้าเข้าใจหลักการนี้ได้แล้ว ก็จะได้รับพฤติกรรมที่เป็นรูปธรรมและความสัมฤทธิ์ผลที่เป็นรูปธรรมเป็นผล (๑๔ : ๑a)

กฎทางด้านศีลธรรม (เด่า) ในจักรวาลนั้นไม่อาจเพิ่มพูนให้มากขึ้นหรือทำให้ลดน้อยลงได้ ไม่อาจเอามาให้หรือเอาออกไปได้ มนุษย์จะต้องแสวงหากฎทางศีลธรรมนี้ด้วยตนเอง (๓๕ : ๓a)

จักรวาลไม่เคยแยกตัวออกจากมนุษย์เลย มนุษย์ต่างหากที่แยกตัวเองออกจากจักรวาล (๓๔ : ๕a)

นักศึกษาสมัยนี้สนใจเฉพาะรายละเอียด หาได้แสวงหาสิ่งที่เป็นพื้นฐานไม่ เม่งจื้อกล่าวว่า : “ผู้ที่บริหารจิตของตนจนถึงที่สุดจะรู้จักธรรมชาติของตน ผู้ที่รู้จักธรรมชาติของตนก็จะรู้จักฟ้า” (VII A, ๑) มีจิตอยู่เพียงจิตเดียวเท่านั้น จิตแห่งสหายของข้าพเจ้า จนถึงจิตของนักปราชญ์เมื่อหลายพันปีมาแล้ว และจิตของนักปราชญ์อีกหลายพันปีข้างหน้าเป็นอย่างเดียวกันหมด สารของจิตกำหนดให้แน่นอนไม่ได้ ถ้าหากเขาสามารถพัฒนาจิตของเขาให้สมบูรณ์ได้ เขาก็จะกลายเป็นอย่างเดียวกับกับฟ้า การอยากศึกษา ก็คือการเห็นคุณค่าความจริงข้อนี้ (๓๕ : ๑๐a)

จงตั้งตนให้มั่นคงและจงเคารพตัวเอง อย่าตามรอยเท้าคนอื่น หรือเอาคำพูดคนอื่นมาพูดซ้ำ (๓๕ : ๒๒a)

เมื่ออาจารย์อยู่ในเชียงฉาน (ภูเขาซ้าง) ท่านมักพูดกับพวกลูกศิษย์เสมอว่า : “การได้ยินของท่านโดยธรรมชาติแล้วประณีตมากและการเห็นของท่านโดยธรรมชาติแล้วแจ่มชัดมาก เพราะการได้รับมาตามธรรมชาตินี้เอง ท่านก็มีวิสัยสมารถที่จะรับใช้บิดาของท่านด้วยความกตัญญูและรับใช้พี่ชายของท่านด้วยความเคารพ เมื่อว่าโดยพื้นฐานแล้ว ไม่มีอะไรที่มีความต้องการอยู่ในตัวท่านเลย ไม่มีความต้องการที่จะแสวงหาในที่ไหนๆ อีก ทั้งหมดนั้นขึ้นอยู่กับตัวท่าน ซึ่งตั้งมั่นดีแล้วต่างหาก” (๓๔ : ๑๐b)

การเล่าเรียนของข้าพเจ้าแตกต่างไปจากการเล่าเรียนของคนอื่น ๆ ในด้านความจริงที่ว่า คำพูดทุก ๆ คำมากับข้าพเจ้าโดยพร้อมเพรียงกัน แม้ข้าพเจ้าจะได้พูดไปแล้วดังหลายหมื่นคำ คำพูดทั้งหมดนั้นก็เป็นการแสดงออกซึ่งสิ่งที่มีอยู่ภายในตัวข้าพเจ้า และได้เพิ่มเติมอะไรให้มากขึ้นเลย เมื่อเร็ว ๆ นี้มีบางคนดึงข้าพเจ้าว่า นอกจากคำพูดตอนหนึ่งของเม่งจื้อที่ว่า “ประการแรกจงสร้างธรรมชาติส่วนที่ประเสริฐกว่าของท่านขึ้น” (VI A, ๑๕) ข้าพเจ้าไม่มีอะไรฉลาดเลย เมื่อข้าพเจ้าได้ฟังคำนี้ ข้าพเจ้ากล่าวว่า “ถูกต้องจริง ๆ” (๓๔ : ๕a)

๖๖๘

ปดเกิดลัทธิประเพณีจีน

เม้งจือกกล่าวว่า : “เบื้องแรกจงสร้างส่วนที่ประเสริฐกว่าแห่งธรรมชาติของท่านขึ้น และแล้วส่วนที่ต่ำด้อยกว่าก็จะเอาชนะมันไม่ได้ เป็นเพราะว่าประชาชนผิวดวงที่จะสร้างธรรมชาติส่วนที่ประเสริฐขึ้นมานี้เอง จึงถูกส่วนที่ต่ำด้อยกว่าเอาชนะได้ ดังนั้นประชาชนจึงได้ละเมิดหลักการ แล้วก็แตกต่างไปจากฟ้าและดิน (๑๑ : ๑๑)

หลักการณ์นั้นฟ้าได้ประสิทธิ์ประสาทให้แก่ข้าพเจ้า มิได้เจาะเข้าไปในตัวข้าพเจ้าจากภายนอกเลย ถ้าหากเขาเข้าใจหลักการณ์นั้นว่าเป็นอย่างเดียวกันกับนายและทำหลักการณ์นั้นให้เป็นนายของเขาจริง ๆ สิ่งภายนอกก็จะไม่สามารถมีอิทธิพลเหนือเขาได้ หรือลัทธิที่ขาดเหตุผล ก็จะไม่ทำให้เขาหลงเข้าใจผิดได้ (๑ : ๓๑)

จงรวบรวมจิตใจของท่าน จงเป็นนายตัวเอง “สิ่งทั้งปวงสมบูรณ์อยู่ในตัวของมันเองแล้ว” อะไรคือสิ่งที่กำลังขาดอยู่เล่า? เมื่อข้าพเจ้าควรจะสงสาร ข้าพเจ้าก็สงสารไปตามธรรมดา เมื่อข้าพเจ้าควรจะมีคุณละอาย มีเสรี มีใจกว้าง มีความรัก มีความอ่อนโยน หรือเข้มแข็งและมั่นคง ข้าพเจ้าก็เป็นเช่นนั้นตามธรรมชาติ (๓๕ : ๑๘๑)

หลักการณ์ด้านศีลธรรมที่มีอยู่ในใจมนุษย์นั้นฟ้าเป็นผู้ประทานให้แก่ใคร ๆ ไม่อาจจัดให้หมดไปได้ ผู้ที่ถูกความปรารถนาทางด้านวัตถุครอบงำจนทำให้บิดเบือนหลักการและละเมิดความชอบธรรม ได้กลายเป็นเช่นนั้นไปก็เพราะเขาไม่ได้คิดเท่านั้นแหละ ถ้าหากเขาหันไปหาตัวตนที่แท้จริงของเขาและคิดจริง ๆ แล้ว ความรู้สึกผิดชอบและความสามารถเลือกอะไรผิดอะไรถูกของเขานั้นก็จะมีคุณสมบัติคือ ความเตรียมพร้อมอย่างสงบนิ่ง ความมีสติปัญญาเฉียบแหลมและความเชื่อถือที่มั่นคง (๓๒ : ๔๑)

ความแตกต่างระหว่างหลู่เซียงฉานกับจูสี

(จาก เซียงฉานฉ้วนจิ, ๓๔ : ๔๖-๔๗, ๒๔๗)

ครั้งหนึ่งจูสีได้เขียนจดหมายถึงศิษย์คนหนึ่งของท่านว่า : “หลู่เซียงฉาน สอนประชาชนเฉพาะลัทธิการยกย่องธรรมชาติทางด้านศีลธรรม” เท่านั้น เพราะฉะนั้นผู้ใดศึกษาอยู่กับหลู่เซียงฉานส่วนมากจึงเกี่ยวข้องอยู่กับการทูลความเชื่อถือให้แก่การปฏิบัติ แต่ท่านได้ละเลยการดำเนินตามทางแห่งการศึกษาและการสอบถามเสียหมด ในคำสอนของข้าพเจ้านั้น ไม่เป็นการถูกต้องหรือที่ข้าพเจ้าได้เน้นถึงการปฏิบัติตามวิถีทางแห่งการศึกษาและการสอบถามมากกว่า? ผลก็คือว่า ศิษย์ของข้าพเจ้าจึงมักจะสับสนของหลู่เซียงฉานในการที่จะเอาความเชื่อถือมาใช้ในขั้นปฏิบัติไม่ได้” จากข้อความนี้เป็นที่แจ่มแจ้งแล้วว่า จูสีต้องการหลีกเลี่ยงข้อบกพร่องทั้งสอง (คือการไม่ยกย่องธรรมชาติทางด้านศีลธรรมและการไม่ปฏิบัติ) และรวมคุณความดีสองอย่าง (คือการปฏิบัติตามทางแห่งการศึกษาและการสอบถาม กับ การปฏิบัติตามความเชื่อถือของตน) เข้าด้วยกัน ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าการนี้จะเป็นไปได้ ถ้าเขาไม่ทราบวิธีที่จะยกย่องธรรมชาติด้านศีลธรรมแล้ว เขาจะพูดถึงการดำเนิน

สำนักจิตหรือสหัชญาณ

๖๖๙

ตามวิถีทางแห่งการศึกษาและการสอบถามได้อย่างไร? (๓๔ : ๔b-๕a)

หลู่ซุเจียน (Lu Tsu-ch'ien) ได้จัดให้มีการประชุมที่วัดทะเลสาบห่าน พี่ชายของข้าพเจ้าชื่อ ฟู่ไจ้ (Fu-chai) ได้กล่าวกับข้าพเจ้าว่า : “ซุเจียนได้เชิญจูสีมาพบเราโดยเฉพาะ เพราะเรามีลัทธิความเห็นแตกต่างจากจูสี”... (จูสี) ได้ประจักษ์กับพี่ชายข้าพเจ้า ข้าพเจ้ากล่าวว่า “ตามวิถีทางที่ข้าพเจ้าเขียนบทกวี : ...การทำสิ่งที่ธรรมดาและง่าย ๆ นั้นในที่สุดจะถาวรและยิ่งใหญ่ การเข้าใจที่ได้อุทิศให้กับรายละเอียดปลีกย่อยนั้นจะจบลงด้วยการเลื่อนลอยไปอย่างไร้จุดหมาย” เมื่อข้าพเจ้าได้ท่องบทกวีของข้าพเจ้ามาถึงบรรทัดเหล่านี้ หน้าของจูสีก็ซีดเผือด (๓๔ : ๒๔a-b)

สหัชญาณและการปฏิบัติทางด้านศีลธรรมในตัวของหวางยางมิ่ง

ในสมัยราชวงศ์หมิง หลังจากที่ถูกขังคุกไปแล้ว ๑๕๐ ปี รัฐได้ยอมรับนับถือหนังสืออรรถาธิบายคัมภีร์จินตกวีนิพนธ์แบบฉบับของท่านว่าเป็นการแปลลัทธิขงจื้อที่ถูกต้อง ความเป็นลัทธิคำสอนที่ถูกต้องนี้ได้รับการยืนยันในอาการที่ง่าย ๆ แต่มีประสิทธิผลมาก นั่นคือโดยอาศัยระบบการสอบข้าราชการพลเรือน นับตั้งแต่ดำรงจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับได้เป็นเรื่องสำคัญในการสอบไล่และหนังสืออรรถาธิบายของจูสี เกี่ยวกับ “หนังสือสี่เล่ม” ได้รับการเชื่อถือว่าเป็นการแปลความหมายขั้นมาตรฐานแล้ว ผู้ใดก็ตามที่ปรารถนาจะเข้ารับราชการจะต้องเข้าใจหนังสือเหล่านี้เป็นอย่างดีทีเดียว ในประเทศจีนซึ่งความสำเร็จส่วนบุคคลส่วนใหญ่จะวัดกันโดยอาศัยความก้าวหน้าในทางการเมืองเป็นหลักนั้น ผู้ที่ได้รับการศึกษาดีที่สุดก็ได้รับผลกระทบกระเทือนเพราะความต้องการของระบบนี้เหมือนกัน

แม้ว่ารัฐจะยอมรับนับถือและสนับสนุนจูสีอย่างนั้น แต่รัฐก็ไม่อาจทำอะไรเพื่อจะรับประกันความมีชีวิตชีวาทางด้านพุทธิปัญญาของสำนักเจิงจูที่กำลังเป็นไปอยู่ได้ ตอนต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ได้สูญเสียความกระปรี้กระเปร่าไปมากทีเดียว ส่วนสำนักจิตได้พบนักพูด (โฆษก) ใหม่ที่น่าเกรงขามในต้นนายพลผู้เป็นรัฐบุรุษชื่อ หวางยางมิ่ง (หวางโชวเหริน Wang Shou-jen : พ.ศ. ๒๐๑๕-๒๐๗๒) ทั้ง ๆ ที่ทางการพยายามปิดสถาบันเอกชนที่หวางยางมิ่งได้รับการสนใจฟังด้วยศรัทธาอย่างแรงกล้า ทัศนะของท่านก็ได้รับการตอบรับจากนักคิดทั้งหลายอย่างกว้างขวาง และก่อให้เกิดความบังดาลใจต่อสำนักจิตที่ดำเนินการอย่างแข็งขันในราชวงศ์หมิงสมัยหลัง ๆ

ในแนวความเห็น ๔ ประการ ที่เป็นเด่นอยู่ในปรัชญาของหวางยางมิ่งนั้น มีแนวความเห็นอยู่สองประการที่ได้รับมาจากนักปราชญ์ผู้รุ่นก่อน ๆ คือ เจิงเฮากับหลู่เซียงฉาน จากเจิงเฮาท่านได้วางแนวความเห็นเกี่ยวกับ **เหริน** หรือมนุษยธรรม ซึ่งได้รวมนักปราชญ์ที่แท้จริงกับจักรวาลทั้งปวงเข้าไว้ในกายหนึ่ง ท่านได้ถือตามหลู่เซียงฉาน โดยทำหลักการให้เท่าเทียมกับจิต ซึ่งในหลักการนี้มีสิ่งทั้งปวงอยู่และดังนั้นจึงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับจิตของจักรวาล หวางยางมิ่งได้ยืนยันต่อไปว่า ในทุก ๆ คนนั้นจิตเดิมที่จะแสดงตัวเองออกมาโดยอาศัยความรู้ที่มีอยู่ในตัว หรือเมื่อพูดให้ถูกต้องยิ่งขึ้นก็คือ

๖๗๐

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

“ความรู้ดี” อันได้แก่กัมมันตภาพของจิตที่มีความบริสุทธิ์และมีความสมบูรณ์เต็มทีในฐานะเป็นหลัก การเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ “ความรู้ดี” นี้ เป็นตัวแทนกฎศีลธรรมสากล (หลักการของฟ้า หรือ ความดีที่สูงสุด) ที่มีอยู่ในมนุษย์ และประจักษ์ชัดที่สุดในความรู้สึกผิดชอบที่มีอยู่ในตัวของปัจเจกชน การทำธรรมชาติของตนให้เต็มเปี่ยมนั้นก็คงมีอยู่จริง ๆ ในความรู้สึกที่มีอยู่ในตัวในสิ่งที่เขาทำลงไป

การบรรลุถึงความสมบูรณ์ในตัวมิได้ต้องการการวิจัยในหลักการต่าง ๆ ของสิ่งทั้งหลาย ภายนอกจิตอย่างพิสดารเลย หรือมิได้ต้องการการศึกษาศีลจารวัตรของนักปราชญ์ในหนังสือ จินตกรนิพนธ์แบบฉบับให้ยืดยาวดังที่จูสีได้บอกไว้เลย เขาต้องการเพียงให้ดำเนินไปตามแรงกระตุ้น แห่งความรู้ที่มีอยู่เองนี้ โดยไม่ยอมให้มันมีตนเพราะความปรารถนาที่เห็นแก่ตัว และการให้เหตุผล ต่าง ๆ ที่ทำให้มนุษย์ห่างเหินไปจากธรรมชาติที่แท้จริงของเขาและจากจักรวาล ดังนั้นวิถีทางแห่งความ เป็นปราชญ์นั้นจึงได้เปิดให้คนทุกคน รวมทั้งชาวนาผู้ต่ำต้อยและบัณฑิตผู้คงแก่เรียน มิใช่ความลึกลับที่ล้าลึกอะไรเลย แต่ก็มีใช้เพียงความรู้ที่มีอยู่ในตัวเท่านั้นที่เป็นบรรดาสรรพความจริงที่ได้ยอมรับ กันแล้ว หวางยางมิงเข้าใจว่าความรู้ที่มีอยู่ในตัวนั้นเป็นหน้าที่หรือกระบวนการที่สืบเนื่องอยู่ที่ต้องการ ให้มนุษย์ แต่ละคนมีความกระตือรือร้นในอันที่จะแสวงหาการที่จะเข้าใจเรื่องนี้อย่างถ่องแท้ และ ขยายออกไปถึงสิ่งทั้งปวง

เพื่อที่จะทำจุดนี้ให้แจ่มแจ้ง หวางยางมิงได้ก้าวไปถึงแนวความเห็นอย่างที่ดี คือลัทธิคำ สอนเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของความรู้และการกระทำ ความรู้ที่แท้จริงจะต้องมีผลทางด้านปฏิบัติบางอย่าง เช่นเดียวกับการกระทำที่สมเหตุสมผล จะต้องมีความรู้เป็นฐานหรือเป็นแนวทาง “ความรู้เป็นการเริ่ม ต้นการกระทำ การกระทำเป็นการทำความรู้ให้สมบูรณ์” ดังตัวอย่างที่หวางยางมิงได้อ้างถึงคุณธรรม ที่บุตรมีความกตัญญูต่อบิดาเป็นต้น คนที่ทราบหรือเข้าใจพันธกรรมเกี่ยวกับการที่บุตรมีความ กตัญญูต่อบิดาอย่างแท้จริงแล้ว ก็จะเอาพันธกรรมนั้นมาใช้ปฏิบัติ แต่พร้อมกันนั้น โดยอาศัยการ ทำพันธกรรมเหล่านี้ให้สมบูรณ์จริง ๆ เท่านั้น จึงจะทำให้เขาทราบจริง ๆ ว่าความกตัญญูต่อบิดา หมายความว่าอะไร

อาชีพที่หวางยางมิงทำมาด้วยความกระตือรือร้นเป็นเวลานานในฐานะที่เป็นรัฐบุรุษและทหาร ได้พิสูจน์ถึงหน้าที่ในตอนแรก ๆ ของท่านเองที่เกี่ยวกับการเข้าใจตนเองว่าเป็นกุญแจไขไปสู่การกระทำ ทางด้านศีลธรรมที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ดี ภาษาที่ท่านใช้แสดงทัศนคติของท่าน บางทีก็มีความ หมายกำกวมพอที่จะทำให้มีการตีความหมายขัดแย้งกันได้ เกือบจะในทันทีทันใดที่สำคัญของท่านได้ เชื่อนไขไปจากเรื่องที่เป็นพื้นฐาน บางคนก็ให้ความเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่เกิดขึ้นในตัวว่าเป็นอะไร บางอย่างที่ไม่ใกล้เคียงกับ “ความรู้สำนึก” ซึ่งหนักไปในด้านจริยศาสตร์ ส่วนคนอื่น ๆ บางคนเข้าใจว่า เป็นการรู้แจ้งที่ลึกกลับสูงกว่าธรรมชาติ หรือคุณค่าทางด้านจริยศาสตร์ทั้งปวง การแปลความหมาย อย่างหลังซึ่งใกล้เคียงกับทัศนะเกี่ยวกับการตรัสรู้ในทางพระพุทธศาสนาขณะนี้แหละที่ทำให้ศิษย์ของ หวางยางมิงรุ่นหลัง ๆ เป็นจำนวนมากได้รับฉายาว่า “แมวป่านิกายฉาน”

สำนักจิตหรือสหญาณ

๖๗/๑

การสอบถาม

(จาก หวางมิงฉวนฉู, ๒๖ : ๑๖-๕๑)

ถาม : บัณฑิตสมัยก่อนท่านหนึ่ง (จูสี) ได้พิจารณาเห็นว่าหนังสือ **การศึกษาที่สำคัญ** เป็นการศึกษาเรื่องคนสำคัญ ข้าพเจ้าได้ตระเวนถามว่า ทำไมการศึกษาเรื่องคนสำคัญจึงควรเกิดจาก “การแสดงคุณลักษณะที่แจ่มชัดให้ปรากฏ” ด้วย?

อาจารย์หวางมิงกล่าวว่ : บุคคลสำคัญถือว่าฟ้าและดินและสิ่งทั้งหลายนับพันนับหมื่นเป็นร่างเดียวกัน ท่านถือว่าโลกเป็นครอบครัวหนึ่งและประเทศเป็นบุคคลหนึ่ง สำหรับผู้ที่ทำความแตกต่างในระหว่างวัตถุทั้งหลายและทำให้ตัวตนและสิ่งอื่น ๆ แตกต่างกันนั้น นับว่าเป็นคนเล็ก ๆ ทั้งนั้น สำหรับการที่คนสำคัญสามารถถือฟ้าดินและสิ่งต่าง ๆ นับพันนับหมื่นเป็นร่างเดียวกันนั้นมิใช่เพราะเขาต้องการทำเช่นนั้นโดยจงใจเลย แต่เป็นเพราะว่ามันเป็นธรรมชาติเกี่ยวกับธรรมชาติที่จิตของเขามีเมตตากรุณา ซึ่งเขาควรจะก่อให้เกิดเอกภาพกับ ฟ้า ดิน และสิ่งทั้งหลายนับพันนับหมื่นได้ ข้อนี้เป็นความจริงไม่ใช่เฉพาะกับคนสำคัญเท่านั้น แม้แต่จิตของคนเล็ก ๆ ก็ไม่มีอะไรแตกต่างกันเลย เฉพาะตัวของเขาเองเท่านั้นแหละที่ทำให้มันเล็กไปเอง ฉะนั้นเมื่อเขาเห็นเด็กกำลังจะตกบ่อน้ำ เขาจึงไม่อาจหักห้ามใจจากความรู้สึกตกอกตกใจและสงสารได้ ข้อนี้แสดงให้เห็นว่า มนุษยธรรม (คือเหริน) ของเขาได้ก่อให้เกิดเป็นร่างเดียวกับเด็กนั้น ข้อนี้อาจถูกคัดค้านว่าเด็กเป็นสัตว์ประเภทเดียวกับเขานี้ เมื่อเขาสังเกตเสียงร้องที่นำสงสารและความรู้สึกตื่นตกใจของนกและสัตว์ทั้งหลาย (ที่จะถูกฆ่า) เขาก็อดไม่ได้ที่จะรู้สึกว่ “ไม่อาจทนเห็น” ความทุกข์ของสัตว์เหล่านั้น ข้อนี้อาจถูกคัดค้านว่ นกและสัตว์ทั้งหลายเป็นสิ่งที่มีชีวิตจิตใจ (เช่นเดียวกับเขา) นี้ แต่เมื่อเขาเห็นพืชถูกทำให้เสียหายและถูกทำลาย เขาก็อดสงสารไม่ได้ ข้อนี้แสดงให้เห็นว่ มนุษยธรรมของเขาก่อให้เกิดเป็นร่างเดียวกันกับพืช อาจมีผู้กล่าวว่าพืชเป็นสิ่งที่มีชีวิต (เช่นเดียวกับเขา) นี้ แม้เมื่อเขาเห็นกระเบื้องและหินแตกกระจัดกระจาย ก็อดที่จะเสียใจมิได้ ข้อนี้แสดงให้เห็นว่ มนุษยธรรมของเขาได้ก่อให้เกิดเป็นร่างเดียวกันกับกระเบื้องและหิน ข้อนี้หมายความว่า แม้แต่จิตของคนเล็ก ๆ ก็จำเป็นจะต้องมีมนุษยธรรมที่ก่อให้เกิดเป็นร่างเดียวกันกับสิ่งทั้งปวงได้ จิตเช่นนั้นได้ฝังรากอยู่ในธรรมชาติที่ฟ้าประทานมาให้ของเขา และตามธรรมชาติแล้วปรารถน่ งามใส และไม่มีตน ด้วยเหตุผลข้อนี้เองจิตจึงถูกเรียกว่า “คุณลักษณะที่งามใส” แม้ว่าจิตของคนเล็ก ๆ จะถูกแบ่งออกไปและแคบ แต่มนุษยธรรมของเขาที่ก่อให้เกิดเป็นเอกภาพยังคงเป็นอิสระจากความมืดเช่นนั้นอยู่ ข้อนี้ก็เนื่องมาจากความจริงที่ว่ จิตของเขา ยังไม่ถูกความต้องการ (ตัณหา) เร่งเร้าและมีได้ถูกความเห็นแก่ตัวทำให้มืดบอด เมื่อจิตถูกตัณหาเร่งเร้าและถูกความเห็นแก่ตัวทำให้มืดบอด ถูกความโลภมากและความหวาดกลัวภัยอันตรายคุกคามและถูกความโกรธรบกวนแล้ว เขาก็จะทำลายสิ่งทั้งหลาย ผ่าสมาชิกในพวกเดียวกันกับเขา และจะทำทุกสิ่งทุกอย่างอย่างรุนแรง แม้แต่การที่จะฆ่าพี่น้องของตนเอง แล้วมนุษยธรรมที่ก่อให้เกิดเอกภาพก็จะมลายหายไปอย่างสิ้นเชิง ดังนั้นถ้าหากว่ จิตมิได้ถูกความปรารถนาที่เห็นแก่ตัวทำให้มืดบอดแล้ว

๖๗/๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

แม้จิตของคนชั้นผู้น้อยก็จะมีมนุษยธรรมที่ก่อให้เกิดเอกภาพกับสิ่งทั้งปวงเช่นเดียวกับจิตของคนสำคัญเหมือนกัน ในทันทีที่จิตถูกความปรารถนาที่เห็นแก่ตัวทำให้มืดมน แม้แต่จิตของคนสำคัญก็就会被แบ่งแยกและคับแคบเช่นเดียวกับจิตของคนชั้นผู้น้อยเหมือนกัน ดังนั้นการศึกษาเรื่องคนสำคัญจึงเกิดจากการกำจัดความมืดบอดที่เกิดจากความปรารถนาที่เห็นแก่ตัวออกไปให้หมดสิ้น เพื่อที่จะใช้ความพยายามของตนเองทำคุณลักษณะที่แจ่มใสของตนให้ปรากฏ แล้วเงื่อนไขดั้งเดิมเกี่ยวกับเอกภาพของฟ้า ดิน และสิ่งทั้งหลายนับพันนับหมื่นก็จะได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ เท่านั้นเอง ไม่ต้องเอาอะไรจากภายนอกมาเพิ่มให้แก่ธรรมชาติดั้งเดิมนี้เลย

ถาม : แล้วทำไมการศึกษาเรื่องคนสำคัญจึงเกิดจากรักประชาชนด้วยเล่า?

ตอบ : การแสดงคุณลักษณะที่แจ่มชัดให้ปรากฏนั้นเป็นการนำเอาสาระแห่งเอกภาพของฟ้า ดิน และสิ่งทั้งหลายนับพันนับหมื่นออกมา ส่วนการรักประชาชนนั้นเป็นการเอาหน้าที่ของเอกภาพนั้นมาดำเนินการอย่างสากล ดังนั้น การทำคุณลักษณะที่แจ่มใสให้ปรากฏ ก็จำเป็นต้องมีอยู่ในการรักประชาชนด้วย และการรักประชาชนก็เป็นวิถีทางที่จะทำให้คุณลักษณะที่แจ่มใสนั้นให้ปรากฏ เพราะฉะนั้น ต่อเมื่อข้าพเจ้ารักบิดาของข้าพเจ้า รักบิดาของคนอื่น ๆ รักบิดาของมนุษย์ทั้งปวงเท่านั้น มนุษยธรรมของข้าพเจ้าจึงจะก่อให้เกิดเป็นร่างเดียวกันกับบิดาของข้าพเจ้า บิดาของคนอื่น ๆ และบิดาของมนุษย์ทั้งปวงได้ เมื่อมนุษยธรรมก่อให้เกิดเป็นร่างเดียวกันกับบิดาเหล่านั้นแล้ว คุณลักษณะแห่งความกตัญญูต่อญาติที่แจ่มแจ้งก็จะถูกทำให้ปรากฏ ต่อเมื่อข้าพเจ้ารักพี่ชายข้าพเจ้า รักพี่ชายของคนอื่น ๆ และรักพี่ชายของมนุษย์ทั้งปวงเท่านั้น มนุษยธรรมของข้าพเจ้าจึงจะก่อให้เกิดเป็นร่างเดียวกันกับพี่ชายของข้าพเจ้า พี่ชายของคนอื่น ๆ และพี่ชายของมนุษย์ทั้งปวงได้จริง ๆ เมื่อมันก่อให้เกิดเป็นร่างเดียวกันกับพี่ชายเหล่านั้นแล้ว คุณลักษณะที่แจ่มชัดเกี่ยวกับการเคารพพี่ชายจึงจะถูกทำให้ปรากฏ ทุกสิ่งทุกอย่างนับตั้งแต่กษัตริย์ เสนาบดี สามเณร ภรรยา และเพื่อนฝูง มาจนกระทั่งถึงภูเขา แม่น้ำ เจดีย์ของฟ้าและดิน นก สัตว์ และพืชทั้งปวงจึงควรจะได้รับความรักจริง ๆ เพื่อที่จะได้เข้าใจมนุษยธรรมของข้าพเจ้าที่ก่อให้เกิดเป็นเอกภาพได้อย่างถ่องแท้ และแล้วคุณลักษณะที่แจ่มชัดของข้าพเจ้าก็จะถูกสำแดงให้ปรากฏอย่างสมบูรณ์ และข้าพเจ้าก็จะก่อให้เกิดเป็นร่างเดียวกันกับฟ้า ดิน และสิ่งทั้งหลายนับพันนับหมื่นสิ่งได้จริง ๆ นี่คือการแสดงคุณลักษณะที่แจ่มชัดให้ปรากฏทั่วทั้งจักรวรรดิ หมายถึง นี่คือการที่ “การทำครอบครัวให้มีระเบียบ” “การจัดแคว้นแคว้นให้มีระเบียบ” และ “การทำโลกให้มีความสงบสุข” หมายถึง นี่คือการที่ “การพัฒนาธรรมชาติของเขาอย่างเต็มที่” หมายถึง

ถาม : แล้วทำไมการศึกษาเรื่องคนสำคัญจึงเกิดจาก “การยึดถือความดีที่สูงสุด” ด้วย?

ตอบ : ความดีที่สูงสุดเป็นหลักการขั้นอันดีมาสำหรับแสดงคุณลักษณะ และการรักประชาชนให้ปรากฏ ธรรมชาติที่ฟ้าประทานมาให้เรานั้นบริสุทธิ์และสมบูรณ์ ความจริงที่ว่าธรรมชาตินั้นเรียบง่ายแจ่มแจ้งและไม่มืดมนนั้นเป็นประจักษ์พยานแห่งการฉายออกมาหรือการเปิดเผยความดีที่สูงสุดมันเป็นธรรมชาติดั้งเดิมแห่งคุณลักษณะที่แจ่มชัดที่เรียกว่าความรู้ (เกี่ยวกับความดี) ที่มีอยู่ในตัว

สำนักจิตหรือสหวิทยา

๖๗/๓

โดยเหตุที่ความดีที่สูงสุดฉายตัวเองออกมาและเปิดเผยตัวเองนี้แหละ เขาจะพิจารณาเห็นสิ่งที่ถูกว่าถูกและสิ่งที่ผิดว่าผิด สิ่งที่มีความสำคัญมากหรือน้อยและสถานะที่น่าเศร้าหรือคุณลักษณะที่เล็กน้อย จะได้รับการตอบรับดูดังว่ามันมีต่อเราะนั้น ในด้านความเปลี่ยนแปลงและกัมมันตภาพของเราทั้งปวงนั้น เราจะมารับพิจารณาเท่าที่ที่เข้าใจอยู่ก่อนใด ๆ เลย ในทั้งหมดนี้เราจะไม่ทำอะไรที่ไม่เป็นไปตามธรรมชาติ นี่เป็นธรรมชาติที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ และเป็นหลักการของสิ่งทั้งหลาย ไม่อาจที่จะมีคำแนะนำใด ๆ เพิ่มเติมหรือตัดทอนอะไรออกจากสิ่งเหล่านั้นเลย ถ้าคำแนะนำใด ๆ ทำนองนั้น จะได้รับการพิจารณาแล้ว มันก็หมายถึงวัตถุประสงค์ที่เห็นแก่ตัวและปัญญาที่ตื่น ๆ และเราไม่อาจกล่าวว่าเป็นความดีที่สูงสุด ตามธรรมดาแล้ว ใครก็ตามเมื่ออยู่ตามลำพังไม่เฝ้าดูตัวอย่างระมัดระวัง ไม่มีความบริสุทธิ์ใจและไม่มีใจเป็นหนึ่งแล้ว จะสามารถบรรลุถึงสถานะแห่งความสมบูรณ์นั้นได้อย่างไร? อนุชนต่อ ๆ มาย่อมไม่เข้าใจโดยถ่องแท้ว่าความดีที่สูงสุดมีอยู่ภายในจิตของตนเอง แต่จิตแต่ละดวงที่สอดคล้องต้องกันกับทัศนคติของเขาเองนั้นย่อมคล้าหาความดีที่สูงสุดภายนอกจิต โดยเชื่อว่าเหตุการณ์ทุก ๆ เหตุการณ์ และเรื่องราวทุก ๆ เรื่องนั้นมีหลักการที่แน่นอนของมันเอง ด้วยเหตุผลข้อนี้เอง ภูวากับด้วยความถูกความผิดจึงมีด้นไป จิตได้กลายเป็นเกี่ยวข้องกับรายละเอียดปลีกย่อยไปหมด ความปรารถนาของมนุษย์ก็ทวีมากขึ้น และหลักการของฟากก็จะถึงจุดจบ และดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับการทำคุณลักษณะให้ปรากฏและการรักประชาชนจึงตกอยู่ในความสับสนทั่วไปทุกหนทุกแห่ง

ในอดีตได้เคยมีประชาชนที่ต้องการแสดงคุณลักษณะที่แจ่มชัดของตนให้ปรากฏเหมือนกัน แต่เพียงเพราะพวกเขาไม่ทราบวิธีที่จะยึดถือความดีที่สูงสุด เขาจึงขบจิตของตนเองไปหาอะไรบางอย่างที่เลิกลอยจนเกินไปแทน จึงทำให้เขาจมหายไปในโมหะ ความว่างเปล่าและความเยียบสัจ โดยไม่มีอะไรจะเกี่ยวข้องกับงานของครอบครัว ของประเทศชาติ และของโลกเลย นั่นแหละคือผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาและลัทธิเต๋าละ ได้เคยมีผู้ที่ต้องการจะรักประชาชนของตนอยู่เหมือนกัน แต่เพียงเพราะเขาไม่ทราบวิธีที่จะยึดถือความดีที่สูงสุดนี้เอง แทนที่จะเป็นเช่นนั้น เขากลับปล่อยตัวให้จมลงไปในสิ่งทั้งหลายที่เลวทรามต่ำช้าและเป็นสิ่งชั่วเขาคือ เขาจึงสูญเสียจิตไปในกลยุทธ์และกลไลบายที่มีการวางแผนไว้ โดยไม่มีความจริงใจในด้านมนุษยธรรมหรือความสงสารเลย พวกนั้นแหละคือสาวกของเจ้าเหนือหัวทั้งห้า (ซึ่งตรงข้ามกับกษัตริย์ที่แท้จริง) และเป็นผู้ที่คอยจ้องเอาแต่ผลประโยชน์และกำไรเท่านั้น ทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับความผิดพลาดในการที่จะทราบวิธีที่จะยึดถือความดีที่สูงสุดนั่นเอง เพราะฉะนั้น การยึดถือความดีที่สูงสุด ก็เนื่องมาจากการแสดงคุณลักษณะให้ปรากฏ และการรักประชาชนดูดังสี่เหลี่ยมจตุรัสของช่างไม้และเข็มทิศก็เนื่องมาจากสี่เหลี่ยมจตุรัสและวงกลม หรือกฎและเครื่องวัดก็เนื่องมาจากความยาว หรือความสมดุลและมาตราส่วนก็เนื่องมาจากน้ำหนักนั่นเอง ถ้าจตุรัสกับวงกลมมิได้ถือตามเข็มทิศและจตุรัสของช่างไม้แล้ว มาตรฐานของมันก็ผิด ถ้าหากว่าความยาวไม่ถือตามกฎและเครื่องวัด มันก็จะขาดการจัดให้เข้าระดับไป ถ้าหากน้ำหนักไม่อาศัยความสมดุลแล้ว ก็จะไม่มีความแน่นอนใด ๆ และถ้าหากการแสดงคุณลักษณะให้ปรากฏและการ

๖๗๔

ปอดเกิดสติประเพณีจีน

รักประชาชนมิได้อาศัยความดีที่สูงที่สุดแล้ว พื้นฐานของมันก็จะไม่ปรากฏ เพราะฉะนั้นการยึดถือความดีที่สูงที่สุดคือการรักประชาชนและการทำคุณลักษณะที่แจ่มชัดให้ปรากฏนั้นจึงเป็นสิ่งที่การศึกษาเรื่องคนสำคัญหมายถึง

ถาม : “ต่อเมื่อทราบสิ่งที่เขาจะยึดแล้วเท่านั้นเขาจึงจะสงบได้ ต่อเมื่อได้รับความสงบแล้วเท่านั้น เขาจึงจะสงบนิ่งได้ ต่อเมื่อบรรลุถึงความสงบนิ่งแล้วเท่านั้น เขาจึงจะมีความสงบอย่างสันติได้ ต่อเมื่อเขามีความสงบอย่างสันติแล้วเท่านั้น เขาจึงจะเริ่มหลุดพ้น ต่อเมื่อหลุดพ้นแล้วเท่านั้น เขาจึงจะบรรลุถึงจุดจบ” ท่านจะอธิบายเรื่องนี้ได้อย่างไร ?

ตอบ : ประชาชนไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าความดีที่สูงสุดมีอยู่ในจิตของตนแล้ว เขาจึงได้แสวงหาความดีนั้นข้างนอก โดยเหตุที่พวกเขาเชื่อว่าทุก ๆ สิ่งหรือทุก ๆ เหตุการณ์มีหลักการที่แน่นอนของมันเอง พวกเขาจึงแสวงหาความดีที่สูงสุดในสิ่งต่าง ๆ เฉพาะสิ่ง ๆ ไป ดังนั้นจิตก็กลายเป็นสิ่งที่ปลีกย่อย ผสมปนเปกันยุ่งไปหมด ไม่มีทิศทางที่แน่นอนใด ๆ ในทันทีที่เราเข้าใจโดยถ่องแท้ว่าความดีที่สูงสุดมีอยู่ในจิตและไม่มีขึ้นอยู่กับการแสวงหาภายนอกใด ๆ แล้วจิตก็จะมีทิศทางที่แน่นอนและจะไม่มียันตรายใด ๆ ต่อการที่จะกลับมาเป็นจิตที่ปลีกย่อยสับสนปนเปไปหมด เมื่อไม่มีอันตรายเช่นนั้น จิตก็จะไม่ถูกรบกวนอย่างโง่ง แต่ทว่าสงบนิ่ง ในการที่จิตทำหน้าที่เป็นประจำวันนั้น จิตซึ่งมิได้ถูกรบกวนอย่างโง่ง แต่ทว่าสงบนิ่งนี้ก็จะไม่ต้องรีบร้อนและเป็นไปอย่างง่าย ๆ และจะบรรลุถึงความสงบที่มีสันติ เมื่อตกอยู่ในความสงบที่มีสันติแล้ว ไม่ว่าเมื่อไรก็ตามที่ความคิดเกิดขึ้นหรือมีเหตุการณ์มากระทบจิต จิตพร้อมกับความรู้ที่มีอยู่ในตัวจะเลือกเฟ้นโดยตลอด และจะตรวจสอบว่าความคิดหรือเหตุการณ์สอดคล้องต้องกันกับความดีที่สูงสุดหรือไม่ด้วยความระมัดระวัง และดังนั้นจิตก็อาจหลุดพ้นได้ เมื่อจิตหลุดพ้น การตัดสินใจทุก ๆ กรณีก็จะวิเศษ และการกระทำทุกอย่างก็จะสมบูรณ์ และโดยวิธีนี้ก็จะได้บรรลุถึงความดีที่สูงสุด...

ที่นี้สาระดั้งเดิมของจิตก็คือธรรมชาติของมนุษย์ ธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งดีอย่างสากล อันเป็นสาระดั้งเดิมของจิตย่อมถูกต้อง จะเป็นไปได้อย่างไรที่เราจำต้องใช้ความพยายามเพื่อแก้ไขจิตให้ถูกต้องด้วย ? เหตุผลก็คือว่า เมื่อสาระดั้งเดิมของจิตถูกต้อง ความไม่ถูกต้องก็จะเข้ามาสู่เมื่อความคิดและเจตจำนงของเขาเริ่มเกิดและกระปรี้กระเปร่าขึ้นมา เพราะฉะนั้นผู้ที่ปรารถนาจะแก้ไขจิตให้ถูกต้องจะต้องแก้ไขจิตให้ต่อเนื่องกับการเกิดขึ้นแห่งความคิดและเจตจำนงของเขา ถ้าหากว่าเมื่อใดก็ตามเกิดความคิดที่ดีขึ้นมา เขาจะรักมันดุจดังที่เขารักสิ่งที่สวยงาม และเมื่อใดก็ตามเกิดความคิดชั่วขึ้นมาเขาจะเกลียดมันดุจเกลียดกลิ่นเหม็นที่เดียว แล้วเจตจำนงของเขาก็จะเต็มไปด้วยความจริงใจ และจิตของเขาก็จะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้องเสมอ

อย่างไรก็ดี สิ่งที่เกิดจากเจตจำนง อาจดีหรือชั่วก็ได้ นอกจากว่าจะมีทางที่จะทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างความดีกับความชั่วอย่างเด่นชัดเท่านั้น มิฉะนั้นแล้วก็就会有ความสับสนระหว่างความจริงกับความไม่จริง ในกรณีนั้น แม้หากว่าเขาปรารถนาจะทำเจตจำนงของเขาให้มีความจริงใจ

สำนักจิตหรือสหัชญาณ

๖๗๕

เขาก็ไม่อาจทำอย่างนั้นได้ เพราะฉะนั้นผู้ที่ปรารถนาจะทำเจตจำนงของเขาให้มีความจริงใจ ก็จะต้องขยายความรู้ของเขาออกไป คำว่าการขยายความรู้ออกไปนี้ หมายความว่า การถึงขอบเขตจำกัด คำว่า “ขยาย” เป็นเช่นเดียวกับคำที่ใช้ในข้อความว่า “การไว้ทุกข์จะต้องดำเนินไปจนถึงความเศร้าโศกขั้นสุดยอด” ใน **คัมภีร์เรื่องความเปลี่ยนแปลง** มีข้อความว่า “การรู้ถึงที่สุด เราควรจะบรรลุถึงมันให้ได้” คำว่า “รู้ถึงที่สุด” หมายความว่า ความรู้ และคำว่า “ถึงมัน” หมายความว่า การขยายออกไป การขยายความรู้ไม่ใช่สิ่งที่บังเกิดขึ้นสมัยต่อๆ มาเข้าใจว่าเป็นความรู้ชนิดที่มีมากมายและกว้างขวางเลย หากหมายถึงเพียงการขยายความรู้เกี่ยวกับความดีที่มีอยู่ในตัวเรานั้นออกไปจนถึงที่สุด ความรู้เกี่ยวกับความดีที่มีอยู่ในตัวนี้คือสิ่งที่เมื่อก่อนหมายถึงเมื่อท่านกล่าวว่า : “ความรู้ดีกว่าถูกหรือผิดนั้น เป็นเรื่องธรรมดาสำหรับคนทุกคน” (VI A, ๖) ความรู้ดีกว่าถูกหรือผิดไม่ต้องการการปรึกษาหารือเพื่อจะรู้ใด ๆ ทั้งมิได้ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้เรื่องหน้าที่ด้วย นี่คือเหตุผลที่เรียกมันว่าความรู้ที่มีอยู่ในตัวเอง มันเป็นธรรมชาติที่ฟ้าประทานให้แก่ข้าพเจ้า เป็นสาระดั้งเดิมแห่งจิตของข้าพเจ้า ตามธรรมดาแล้วเจียบแหลม แจ่มแจ้งและเข้าใจได้

เมื่อใดก็ตามเมื่อเกิดมีความคิดหรือความปรารถนาขึ้นมา ความสามารถแห่งจิตของข้าพเจ้าที่เกี่ยวกับความรู้ในภายในเองนั้นมักจะรู้สึกตัวเกี่ยวกับความคิดหรือความปรารถนานั้นเสมอ ไม่ว่าความคิดหรือความปรารถนานั้นจะดีหรือชั่วก็ตาม ความสามารถที่มีอยู่เองแห่งจิตของข้าพเจ้าย่อมรู้จักความคิดหรือความปรารถนานั้นด้วย ไม่มีอะไรที่จะต้องทำกับสิ่งอื่น ๆ เลย เพราะฉะนั้นแม้แต่คนที่ต่ำต้อยก็อาจทำความชั่วได้ทุกอาการ เมื่อเขาเห็นผู้ดีเขาจะพยายามปลอมข้อเท็จจริงนี้อย่างแน่นนอน ปกปิดความชั่วที่ตัวมีอยู่ไว้และเปิดเผยความดีที่ตนมีอยู่ออกมา ข้อนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่า ความรู้เกี่ยวกับความดีที่มีอยู่เองย่อมไม่ยอมให้มีการหลอกลวงตัวเองใด ๆ เลย ที่นี้วิถีทางที่จะทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างความดีกับความชั่ว เพื่อทำเจตจำนงให้มีความจริงใจก็เป็นเพียงการขยายความรู้เกี่ยวกับความสามารถที่มีอยู่ในตัวให้ออกไปจนถึงที่สุดเท่านั้นเอง ทำไมจึงเป็นอย่างนี้เล่า? เมื่อเกิดมีความคิดหรือความปรารถนา (ดี) ขึ้นมา ความสามารถแห่งจิตของข้าพเจ้าที่มีอยู่ในตัวย่อมรู้ว่ามันเป็นสิ่งที่ดีอยู่แล้ว สมมุติว่าข้าพเจ้าไม่ได้อริยความคิดหรือความปรารถนา (ดี) นั้นด้วยความจริงใจ แทนที่จะรักกลับห่างเหินไปจากมันเสีย แล้วข้าพเจ้าก็จะเห็นความดีว่าเป็นความชั่ว และทำให้ความสามารถที่มีอยู่ในตัวของข้าพเจ้าที่ทราบสิ่งที่ดีนั้นมีตมไป เมื่อเกิดมีความคิดหรือความปรารถนา (ชั่ว) ขึ้นมา ความสามารถแห่งจิตของข้าพเจ้าที่มีอยู่ในตัวก็ทราบว่ามันชั่วอยู่แล้ว ถ้าหากข้าพเจ้ามิได้เกลียดความคิดหรือความปรารถนา (ชั่ว) นั้นด้วยความจริงใจและแทนที่จะเกลียดกลับเอามันมาใช้ ข้าพเจ้าก็จะเห็นความชั่วว่าเป็นความดี และทำให้ความสามารถที่มีอยู่ในตัวของข้าพเจ้าซึ่งรู้จักสิ่งที่ชั่วนั้นมีตมไป ในกรณีเช่นนั้น สิ่งพื้นฐานว่าเป็นความรู้ที่ความจริงเป็นความโง่แท้ ๆ แล้วเราจะทำเจตจำนงให้มีความจริงใจได้อย่างไร? ถ้าหากสิ่งที่ความสามารถที่มีอยู่ในตัวทราบว่าเป็นดีหรือชั่วได้รับความรักหรือถูกเกลียดชังอย่างจริงใจแล้ว ความสามารถที่มีอยู่ในตัวของเขาก็จะไม่ถูกหลอก และเจตจำนงก็ถูกทำให้มีความจริงใจได้

๖๗๖

ปฏิกิริยาจิตประเพณีจีน

ที่นี้เมื่อเราดำเนินการขยายความรู้ที่มีอยู่ในตัวเราออกไปจนถึงที่สุด ข้อนี้มิได้หมายความว่าอะไรบางอย่างที่เพียงแต่ปรากฏ เลื่อนสูงวางเปล่า และไม่มีสาระอะไรดอกหรือ? หากเป็นเช่นนั้นไม่ มันหมายถึงอะไรบางอย่างที่เป็นรูปธรรม เพราะฉะนั้นการขยายความรู้ออกไปนั้นก็จะต้องเกิดจากการวิจัยสิ่งทั้งหลายด้วย สิ่งหนึ่งก็เป็นเหตุการณ์อย่างหนึ่ง สำหรับเจตจำนงที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งจะต้องมีเหตุการณ์อย่างหนึ่งที่ลงรอยกันกับมันได้ เหตุการณ์ที่เจตจำนงมุ่งตรงไปหา นั่นคือ **สิ่ง** สิ่งหนึ่งการวิจัยก็คือการทำให้ถูกต้อง คือการแก้ไขสิ่งที่ไม่ถูกต้องให้ถูกต้อง ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้กลับไปหาความถูกต้องดั้งเดิมของมันต่อไป การแก้ไขสิ่งที่ไม่ถูกต้องให้ถูกต้องนั้นก็คือการจัดความชั่วให้หมดไป และการกลับไปหาความดีก็คือการทำให้ดี นี่คือการวิจัยหมายถึง...

ถ้าหากเรารักความดีที่เราพบได้โดยอาศัยความสามารถที่มีอยู่ในตัวด้วยความจริงใจ แต่ความจริงแล้วมิได้ปฏิบัติต่อสิ่งที่เจตจำนงมุ่งไปหาเลย ก็หมายความว่า สิ่งนั้นยังมิได้รับการวิจัย และเจตจำนงที่จะรักก็ยังไม่มีความจริงใจ ถ้าหากว่าเราเกลียดความชั่วที่รู้กันโดยอาศัยความสามารถที่มีอยู่ในตัวอย่างจริงใจ แต่ความจริงแล้วมิได้ขจัดสิ่งที่เจตจำนงมุ่งไปหา ก็หมายความว่า สิ่งนั้นยังมิได้รับการวิจัย และเจตจำนงที่จะเกลียดก็ยังไม่จริง ถ้าหากว่าภายในสิ่งที่ได้เป็นที่ยึดมั่นโดยอาศัยความสามารถที่มีอยู่ในตัวนั้น เราปฏิบัติต่อสิ่งที่เจตจำนงมุ่งไปหาอย่างถึงที่สุด และถ้าหากว่าภายในสิ่งที่ชั่วดั่งที่รู้กันโดยอาศัยความสามารถที่มีอยู่ในตัวนั้น เราขจัดความชั่วที่เจตจำนงมุ่งไปหาอย่างถึงที่สุดแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างก็จะได้รับการวิจัย และสิ่งที่รู้กันโดยอาศัยความสามารถที่มีอยู่ในตัวนั้นก็จะไม่บกพร่อง หรือถูกทำให้มีตำหนิ แต่ทว่าเราจะขยายออกไปจนถึงที่สุด แล้วจิตก็จะมีคุณสมบัติอยู่ในตัว มีความสุขและปราศจากความเศร้า การเกิดขึ้นของเจตจำนงจะเป็นไปได้โดยไม่ต้องหลอกลวงตัวเองเลย และเราก็อาจพูดได้ว่าได้บรรลุถึงความจริงใจแล้ว เพราะฉะนั้นจึงกล่าวว่า : “เมื่อสิ่งทั้งหลายได้รับการวิจัย ความรู้ที่แท้จริงก็จะได้รับการขยายออกไป เมื่อความรู้ถูกขยายตัวออกไป เจตจำนงก็จะมีความจริงใจ เมื่อเจตจำนงมีความจริงใจ จิตก็จะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง และเมื่อจิตได้รับการแก้ไขให้ถูกต้องแล้ว ชีวิตส่วนบุคคลก็จะได้รับการปลูกฝัง เมื่อระเบียบของงานเกี่ยวข้องกับผลของสิ่งแรกและสิ่งสุดท้ายนั้น ตามความจริงแล้วงานเหล่านั้นเป็นหนึ่งและมิได้แยกออกจากกันเลย พร้อมกันนั้นเมื่อระเบียบและงานไม่อาจแบ่งออกไปเป็นทีหนึ่งและทีสุดท้าย การดำเนินการของระเบียบและงานนั้นก็จะต้องได้รับการแก้ไขไม่ให้เกิดความต้องการแม้แต่น้อย นี่คือเหตุผลที่ว่าทำไมลัทธิคำสอนเกี่ยวกับการวิจัย การขยาย ความจริงใจ และการแก้ไขให้ถูกต้องจึงเป็นการอธิบายถึงเรื่องมรดกที่แท้จริงของ (จักรพรรดิผู้เป็นปราชญ์) เกียวและซุนได้อย่างถูกต้อง และนี่แหละคือเหตุผลที่ลัทธิคำสอนนี้สอดคล้องต้องกันกับทัศนคติของขงจื้อเองด้วย

การทำจิตและหลักการให้เป็นอย่างเดียวกัน

(จาก ขวนจื๊อ, ใน หยางมิงฉวนจุ, ๒ : ๔๖-๔๘)

สิ่งที่จื๊อหมายถึงด้วยการใช้คำว่าวิจัยสิ่งทั้งหลายนั้น ก็คือ “การวิจัยหลักการในสิ่งทั้ง

สำนักจิตหรือสหัชญาณ

๖๗๗

หลายจนถึงที่สุด ในเมื่อเราได้มามีความสัมพันธ์กับมัน” การวิจัยหลักการในสิ่งทั้งหลายจนถึงที่สุดในฐานะที่เราได้มามีความสัมพันธ์กับมันนั้น หมายความว่า การแสวงหาสิ่งที่เรียกว่าหลักการที่แน่นอนในแต่ละสิ่ง ทั้งยังหมายต่อไปอีกว่า หลักการในสิ่งเฉพาะๆ แต่ละสิ่งนั้นจะแสวงหาได้ก็โดยอาศัยจิต ดังนั้นจึงแยกจิตกับหลักการออกเป็นสองอย่าง การแสวงหาหลักการในสิ่งเฉพาะๆ แต่ละสิ่งนั้นก็คล้ายๆ กับการแสวงหาหลักการเกี่ยวกับความกตัญญูต่อบิดาในตัวบิดานั้นเอง แล้วมันจะอยู่ในจิตของข้าพเจ้าเองจริง ๆ หรือ หรือว่ามีอยู่ในตัวบุคคลที่เป็นบิดามารดาของข้าพเจ้า? ถ้าหากว่ามันมีอยู่ในตัวบุคคลคือบิดามารดาของข้าพเจ้าจริง ๆ แล้ว จะเป็นความจริงไหมที่ในทันทีทันใดที่บิดามารดาล่วงลับไปแล้วจิตจะขาดหลักการว่าด้วยความกตัญญูต่อบิดามารดาทันที? เมื่อข้าพเจ้าเห็นเด็กจนจะตกลงไปในบ่อน้ำ (และเกิดมีความรู้สึกสงสาร) นั้น ก็จะต้องมีหลักการเกี่ยวกับความสงสารอยู่ด้วย หลักการว่าด้วยความสงสารนี้มีอยู่ในบุคคลที่เป็นเด็กจริง ๆ หรือ หรือว่าเกิดมาจากความรู้ที่มีอยู่ในตัวในจิตของข้าพเจ้า? บางทีเขาไม่อาจติดตามเด็กลงไปในบ่อ (เพื่อช่วยเหลือ) เลย บางทีเขาอาจช่วยเหลือได้โดยเอามือจับเด็กไว้ ทั้งหมดนี้เกี่ยวข้องกับหลักการ หลักการมีอยู่ในบุคคลที่เป็นเด็กจริง ๆ หรือ หรือว่าเกิดมาจากความรู้ที่มีอยู่ในตัวในจิตของข้าพเจ้า? สิ่งที่จริง ๆ นั้นย่อมจริงสำหรับสิ่งทั้งหลายและเหตุการณ์ทั้งหลายทั้งปวงด้วย จากข้อนี้เราก็จะทราบความผิดพลาดในการแยกจิตและหลักการออกเป็นสองอย่าง

การแบ่งแยกเช่นนั้น ลัทธิของเกาจื่อ (Kao Tzu) ผู้ซึ่งสอนว่า ความชอบธรรมเป็นสิ่งภายนอกจิต ซึ่งเป็นการให้เหตุผลที่ผิดจึงถูกเม่งจื่อโจมตีอย่างรุนแรง ท่านทราบ (ถึงความบกพร่องของสิ่งที่ท่านอธิบายว่าเป็น) “การอุทิศตัวให้กับสิ่งภายนอกและละเลยสิ่งภายในเสีย แล้วก็กลายเป็นสิ่งที่กว้างขวางแต่ขาดสิ่งที่เปี่ยมแน่นแท้” อะไรคือเหตุผลที่ท่านกล่าวเช่นนั้น? ท่านไม่อาจกล่าวว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องขี้ปะติ๋วและกำลังสูญเสียวัตถุประสงค์ในชีวิตของเขาดอกหรือ? สิ่งที่ข้าพเจ้าหมายถึงด้วยคำว่า การวิจัยสิ่งทั้งหลายและการขยายความรู้ นั้นก็คือการขยายความรู้ที่มีในตัวแห่งจิตของข้าพเจ้าที่มีต่อแต่ละสิ่งและทุก ๆ สิ่งออกไป ความรู้แห่งจิตใจของข้าพเจ้าที่มีอยู่ในตัวนั้นก็เป็นอย่างเดียวกับหลักการของฟ้านั่นเอง เมื่อหลักการของฟ้า ในความรู้แห่งจิตใจของข้าพเจ้าที่มีอยู่ในตัวนั้นได้ถูกขยายออกไปยังสิ่งทั้งปวง สิ่งทั้งปวงก็จะบรรลุถึงหลักการของมัน การขยายความรู้แห่งจิตของข้าพเจ้าที่มีอยู่ในตัวนั้นหมายถึงการขยายความรู้ และสิ่งทั้งปวงที่บรรลุถึงหลักการของมันก็หมายถึงการวิจัยสิ่งทั้งหลายในกรณีต่าง ๆ เหล่านี้จิตและหลักการได้ถูกเอามารวมเข้าด้วยกันเป็นหนึ่ง

เอกภาพแห่งความรู้และการกระทำ

(จาก ซวนฮี้หลู, ใน หยางมิ่งฉ้วนอู, ๑ : tab)

ข้าพเจ้า (ลิวอ้าย : Hsü Ai) ไม่เข้าใจลัทธิเกี่ยวกับเอกภาพแห่งความรู้และการกระทำของครู และได้โต้เถียงกับฮวงตุงเสียน (Huang Tung-hsien) และกุ๋หวุยเสียน (Ku Wei-hsien) กลับไปกลับ

๖๗/๘

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

มาโดยยังสรุปไม่ได้ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงได้นำเรื่องนี้ไปหาครู ครูกล่าวว่า : “จงยกตัวอย่างให้เรารู้สักตัวอย่างหนึ่งสิ” ข้าพเจ้าตอบว่า : เช่นมีประชาชนผู้รู้ว่ เราควรรับใช้บิดามารดาด้วยความกตัญญู และรับใช้พี่ชายด้วยความเคารพ แต่พวกเขาไม่สามารถนำมันมาปฏิบัติได้ ข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ความรู้และการปฏิบัติเป็นสิ่งที่แตกต่างกันสองอย่าง อย่างเห็นได้ชัดทีเดียว

ครูกล่าวว่า : ความรู้และการปฏิบัติที่ท่านอ้างถึงนั้นได้ถูกแยกออกจากกันเพราะความปรารถนาชนิดที่เห็นแก่ตัวอยู่แล้ว และจึงไม่เป็นความรู้และการปฏิบัติในสาระเดิมของมันอีกต่อไป ไม่เคยมีประชาชนที่รู้แต่ไม่กระทำเลย ผู้ที่เราคิดว่ารู้แต่ไม่ทำนั้น ยังไม่ถือว่ารู้ดอก เมื่อนักปราชญ์และคนดี ๆ สอนประชาชนเกี่ยวกับเรื่องความรู้และการปฏิบัตินั้น เมื่อว่าโดยย่อแล้ว ก็เพราะท่านต้องการให้ประชาชนฟื้นฟูเอาสารดั้งเดิมนี้ขึ้นมาใหม่ ไม่ใช่เพียงต้องการให้เขาปฏิบัติเช่นนั้นแล้วก็พึงพอใจเลย เพราะฉะนั้นหนังสือเรื่อง **การศึกษาที่สำคัญ** จึงชี้ให้ประชาชนเห็นความรู้และการกระทำที่แท้จริงโดยกล่าวว่า (พวกเขาเป็น) “เสมือนรักสีที่สวยสดงงามและเกลียดกลืนที่เหม็นฉะนั้น” (VI) การเห็นสีที่สวยสดงงาม เกี่ยวกับความรู้ ส่วนการรักสีที่สวยสดงงามนั้นเกี่ยวกับการกระทำหรือการปฏิบัติ แต่ในทันทีที่เขาเห็นสีที่สวยสดงงาม เขาก็ได้รักมันเสียแล้ว การได้กลืนที่เหม็นนั้น เกี่ยวกับความรู้ ส่วนการเกลียดกลืนเหม็นนั้นเกี่ยวกับการกระทำหรือการปฏิบัติ แต่ในทันทีที่เขาได้กลืนเหม็นเขาก็ได้เกลียดมันเสียแล้ว ไม่ใช่ว่าเขาได้กลืนมันก่อนแล้วจึงตัดสินใจเกลียดมัน บุคคลที่อุดมจนกว่าย่อมไม่ได้กลืนเหม็น แม้เขาจะเห็นสีที่มีกลิ่นเหม็นอยู่ต่อหน้าเขา แล้วเขาก็จะไม่เกลียดมัน ข้อนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ที่ถูกต้อง กลิ่นเหม็น สมมุติว่าเราพูดว่าคนนั้น ๆ รู้จักการที่จะกตัญญูต่อบิดามารดา และคนนั้น ๆ รู้จักความเคารพพี่ชาย คนเหล่านั้นจะต้องได้ปฏิบัติความเป็นผู้มีกตัญญูต่อบิดามารดาและมีความเคารพพี่ชายจริง ๆ ก่อนที่เราจะสามารถกล่าวได้ว่าเขารู้จักความกตัญญูต่อบิดามารดาและความเคารพพี่ชายจริง ๆ เราจะไม่กล่าวว่าพวกเขารู้จักความกตัญญูต่อบิดามารดาและความเคารพพี่ชายเพียงเพราะเขาแสดงออกมาทางวาจาเท่านั้นเลย หรือจงถือเอาความรู้ในเรื่องความเจ็บปวดของเขาเป็นตัวอย่างต่อเมื่อเขามีประสบการณ์เรื่องความเจ็บปวดแล้วเท่านั้น เขาก็จะรู้จักความเจ็บปวดได้ ในเรื่องความหนาวและความหิวก็เช่นเดียวกัน เราจะแยกความรู้และการปฏิบัติออกจากกันได้อย่างไร?... ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่า ความรู้เป็นผลึกของเจตจำนงในอันที่จะกระทำและการกระทำเป็นภาระในการนำเอาความรู้ขึ้นไป ความรู้เป็นการเริ่มต้นของการกระทำ และการกระทำเป็นความสมบูรณ์แบบของความรู้

การสนทนาที่สะพานเทียนฉ้วน

ทัศนะสองอย่างที่มีอยู่ในการสนทนาที่มีชื่อเสียงนี้ก็คือทัศนะเกี่ยวกับเรื่องที่ทำให้สำนักของหวางยางมิ่งแตกแยกกันที่สุดในที่สุด ฝ่ายหนึ่งเน้นถึงความสำคัญของการปลูกฝังศีลธรรม และอีกฝ่ายหนึ่งเน้นถึงการรู้แจ้งที่เป็นสัจญาณ ฝ่ายหลังที่มีความโน้มเอียงไปทางพระพุทธศาสนานิกายฉาน

สำนักจิตหรือสหัชญาณ

๖๗/๙

อย่างเห็นได้ชัด เชื่อว่าความจริงแท้ดั้งเดิมหรือแก่นแท้ในภายในของจิตอยู่เหนือความดีความชั่ว และว่าความเป็นไปเองนั้นเป็นคุณลักษณะของนักปราชญ์มากกว่าความพยายามทางด้านศีลธรรมที่มีความสำนึกอยู่

(จาก ขวนฉีหลู, ใน หยางมิ่งฉ้วนฉู, ๓ : ๒๐๖-๒๑๑)

หวางจิ (Wang Chi) ได้กล่าวซ้ำคำพูดที่ครูได้สอนไว้อีกดังนี้ : ในแก่นแท้ดั้งเดิมของจิตนั้นหามีความแตกต่างกันระหว่างความดีกับความชั่วไม่ ต่อเมื่อจิตทำหน้าที่ขึ้นมา จึงเกิดความแตกต่างกันเช่นนั้นขึ้น หน้าที่ของความรู้ที่มีอยู่เองก็คือรู้จักความดีความชั่ว และการวิจัยสิ่งทั้งหลายก็คือการทำให้ดีและขจัดความชั่วให้หมดไป” เขียนลิวसानถามว่า : ท่านคิดว่าข้อนี้หมายความว่าอะไร?

หวางจิตตอบว่า : บางทีคำนี้จะไม่ใช่คำสุดท้าย (คือ ยังมีคำมากกว่านี้อีก) ถ้าหากเรากล่าวว่าในสาระเดิม (หรือแก่นแท้) ของจิตจะไม่มีความแตกต่างระหว่างความดีกับความชั่วใด ๆ เลย และในเจตจำนง ในความรู้ และในสิ่งทั้งหลายก็ต้องไม่มีความแตกต่างกันเช่นนั้นด้วย ถ้าหากเรากล่าวว่า ในเจตจำนงมีความแตกต่างระหว่างความดีกับความชั่วอยู่แล้ว ในการวิเคราะห์ขั้นสุดท้าย ก็จะต้องมีความแตกต่างแบบเดียวกันนั้นในสาระของจิตด้วย

เขียนลิวसान (Ch'ien Hsü-shan) กล่าวว่า : สาระของจิตก็คือธรรมชาติที่ฟ้าทรงประทานมาให้เรา และเดิมทีก็ไม่ใช่ทั้งดีและชั่ว แต่เพราะเรามีจิตที่มีนิสัยเป็นตัวยุโรอยู่ ในความคิดของเรา จึงได้เกิดความแตกต่างระหว่างความดีกับความชั่วขึ้น งานเกี่ยวกับการวิจัยสิ่งทั้งหลาย เกี่ยวกับการขยายความรู้ออกไป การทำจิตให้มีความจริงใจ การทำจิตให้ถูกต้อง และการปลูกฝังบุคคลนั้นมีจุดมุ่งหมายย่อ ๆ อยู่การกู้เอาธรรมชาติดั้งเดิมและสาระกลับคืนมา ถ้าหากว่าไม่มีความดีความชั่วใด ๆ สำหรับจะเริ่มต้นแล้ว ก็จำเป็นอะไรที่จะต้องใช้ความพยายามเช่นนั้นด้วยเล่า?

ในตอนเย็นวันนั้น เราได้นั่งอยู่ข้างอาจารย์ที่สะพานเทียนฉ้วน แต่ละคนก็บอกทัศนะของตนและขอให้อาจารย์ช่วยแก้ไข อาจารย์กล่าวว่า : นี่เราจะต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนสองแบบ... คนที่มีสติปัญญาเฉียบแหลมได้ทำภารกิจของตนให้สำเร็จเสร็จสิ้นไปแล้วในทันทีที่เขาเข้าใจสาระเดิม โดยแทรกซึมเข้าไปในตัวเอง ในคนอื่น ๆ ในสิ่งทั้งหลายทั้งภายในภายนอกทั้งหมดนั้นในเวลาเดียวกัน อนึ่ง ก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่บุคคลที่จิตของเขามีนิสัยอยากเป็นตัวยุโร ซึ่งทำให้สาระดั้งเดิมของจิตถูกกีดขวาง เพราะฉะนั้นเราจึงสอนพวกเขาจริง ๆ และอย่างจริงใจ เพื่อให้ทำความดีและขจัดความชั่วในเจตจำนงและในความคิดของเขาให้หมดไป เมื่อเขาประสบผลสำเร็จในข้อนี้แล้ว และความไม่บริสุทธิ์ของจิตถูกขจัดให้หมดไปโดยสิ้นเชิงแล้ว สาระดั้งเดิมของจิตก็จะกลายเป็นแจ่มชัดหมด เราเอาทัศนะของหวางจิที่เกี่ยวกับคนที่มีความสติปัญญาเฉียบแหลมมาใช้ และเอาทัศนะของลิวसानมาใช้สำหรับแบบที่สอง ถ้าหากท่านเป็นผู้ดีทั้งสองท่านใช้ทัศนะของตนอย่างชนิดที่อาจเปลี่ยนกันได้แล้ว ท่านก็จะสามารถนำประชาชนทั้งปวง ทั้งผู้ที่มีสติปัญญาสูงสุด ปานกลาง และต่ำสุด ไปสู่ความจริงแท้ได้.

บทที่ ๒๒

การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อสมัยหลัง ๆ

ในสมัยราชวงศ์หมิง หลังจากทิวซาชอภิปรัชญาแบบใช้เหตุผลของจูสีและลัทธิสัทหฺญาณของหวางยางมิงได้เป็นเด่นอยู่เกือบ ๕๐๐ ปีแล้ว ก็ค่อย ๆ มีปฏิกิริยาต่อต้านปรัชญาที่ใช้วิธีการเข้ามาน และการหันเหความคิดไปในทางใหม่ซึ่งก่อให้เกิดความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อเรื่อยมาจนถึงสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๔ นิมิตหมายชนิดแรก ๆ แห่งปฏิกิริยานี้มาพร้อมกับนิกายต่งหลิน (Tung-lin) ที่ได้ตั้งขึ้นที่หวู่สี (Wusih) ในบริเวณลุ่มน้ำหย่งจื๊อ (แยงซีเกียง) ตอนกลางโดยยึดข้าราชการกลุ่มหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องอย่างมากมาต่อการทำให้ราชวงศ์หมิงเสื่อม และตระหนักดีว่า สาเหตุแห่งปฏิกิริยานี้ก็คือการที่พวกข้าราชการที่เป็นนักปราชญ์ตำแหน่งต่าง ๆ มีความเสื่อมทางด้านศีลธรรมโดยทั่ว ๆ ไป นับว่าเป็นความสำคัญในฐานะที่เป็นความเคลื่อนไหวทางด้านพุทธปัญญาครั้งแรกที่เกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างใกล้ชิด นับตั้งแต่สมัยหวางอันซือ (Wang An-shih) เป็นต้นมา นั่นคือความพยายามครั้งแรกที่จะเชื่อมช่องว่างระหว่างความคิดทางลัทธิขงจื๊อใหม่ดังที่ได้รับการพัฒนาอย่างจริงจังอยู่ในสำนักต่าง ๆ กับความประพุดเกี่ยวกับการเมืองในราชสำนักเข้าด้วยกัน

สถาบันต่งหลินได้ตั้งขึ้นที่หวู่สีในบริเวณลุ่มน้ำหย่งจื๊อเมื่อปี พ.ศ. ๒๑๔๗ ในฐานะเป็นศูนย์กลางส่วนบุคคล (คือไม่ใช่ทางการ) สำหรับที่จะได้ถกเถียงในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาทางด้านปรัชญา ผู้ก่อตั้งคนสำคัญของสถาบันนี้คือ **กูเซียนเจิง** (Ku Hsien-ch'eng : พ.ศ. ๒๐๙๓-๒๑๕๕) นั้นได้หันมาหากรรมวิธีแบบนี้หลังจากที่ได้ถูกบังคับให้ออกจากราชการ เพราะการเกี่ยววิพากษ์วิจารณ์ผู้ที่มีอำนาจอยู่รอบ ๆ ราชบัลลังก์ ผู้ที่มีส่วนร่วมในการอภิปรายของสถาบันนี้คนอื่น ๆ แบบเดียวกับกูเซียนเจิงก็ถูกถือว่าเป็นพวกที่เรียกว่า “วงการที่ชอบธรรม” (Righteous Circles) ในราชสำนักถือกันว่าเป็นยอดบุคคลทางด้านนิติธรรมและเป็นข้าราชการที่ซื่อสัตย์ในคณะรัฐบาล แต่วัตถุประสงค์ในการอภิปรายของบุคคลเหล่านี้ตอนแรก ๆ นั้นมิใช่เพื่อใช้ขัดขวางบางอย่างเป็นบังคับศัตรูทางการเมืองของตนเลย พวกนี้ที่แน่ใจกันว่าเป็นพวกที่นับถือขงจื๊อมากนั้นเชื่อว่าความพยายามของพวกเขาในเบื้องต้นควรมุ่งตรงไปยังความอ่อนแอทางด้านพุทธปัญญาซึ่งทำให้ชนชั้นที่ได้รับการศึกษาต้องเสียหาย และบ่อนทำลายชีวิตของมหาชน วัตถุประสงค์ของพวกเขาไม่มีอะไรน้อยไปกว่าวัตถุประสงค์ของขงจื๊อเอง นั่นคือการทำให้ชนชั้นปกครองกลับมามีศีลธรรมขึ้นมาใหม่ ในแง่นี้แหละที่ทำให้พวกเขาคิดถึงตัวเอง ไม่ใช่ในฐานะที่ทำลายพื้นใหม่หรือฝ่าประเพณีเลย แต่ทว่าในฐานะที่หันกลับมาหาเจตนารมณ์ดั้งเดิมของลัทธิขงจื๊อ กูเซียนเจิงและสมาชิกชั้นนำคนอื่น ๆ ของกลุ่มนี้ยังถือว่าจูสีเป็นผู้อธิบายลัทธินี้ได้ดีที่สุดในยุค และตามความจริงแล้ว วัตถุประสงค์ของสำนักนี้ที่กล่าวไว้นั้นก็ถือเอากฎข้อบังคับของสถาบันของจูสีเองนั่นแหละเป็นพื้นฐาน คนอื่น ๆ ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาของหวางยางมิง

การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อสมัยหลัง ๆ

๖๘๑

มาก แต่ทั้ง ๆ ที่แตกต่างกันในด้านการเข้าถึงทางด้านปรัชญา แต่ทว่าก็ลงกันได้ในการยืนยันคุณลักษณะทางด้านจริยศาสตร์ อันเป็นพื้นฐานของลัทธิขงจื๊ออีก และในการประมาณพวกที่มีหัวเอียงไปมากของสำนักหวางยางมิ่งซึ่งมีความโน้มเอียงไปในทางพระพุทธศาสนานิกายมหายานมาก

ความโน้มเอียงของกลุ่มหลังดังที่เราได้กล่าวมาแล้วนี้ เป็นการแปลความหมายลัทธิเกี่ยวกับความรู้ที่มีอยู่ในตัวของหวางยางมิ่งว่าหมายความว่า จิตเดิมของมนุษย์นั้นได้รับการประสิทธิ์ประสาทด้วยความสมบูรณ์ที่สูงเลิศเหนือการสังเกตว่าดีและชั่วทั้งหลาย ในการที่จะแสดงความสมบูรณ์นี้ให้ปรากฏนั้น มนุษย์จำเป็นจะต้องเอาตัวออกจากแนวความคิดทางด้านศีลธรรมที่ปราศจากเหตุผลหรือที่เป็นสัจนิยมเสียเท่านั้นเอง และตอบรับการกระตุ้นของจิตที่บริสุทธิ์เดิมที่มีอยู่ในตัวนี้ได้อย่างเสรี “ความเป็นไปตามธรรมชาติ” และ “ความเป็นไปเอง” นั้น เป็นอุดมคติของกลุ่มนี้ พวกเขาพิจารณาเห็นว่าความพยายามทางด้านศีลธรรมที่มีความรู้สึกตัวนั้น เป็นวิธีการเตรียมตัวที่ดีที่สุดสำหรับผู้ที่ยังถูกรัดรั้งด้วยนิสัยธรรมดา ๆ ของจิตอยู่

ในตอนแรก สิ่งที่ผู้อธิบายทัศนะนี้ปรากฏว่ามุ่งตรงไปหาตามแบบที่หวางยางมิ่งเองปฏิบัติต่อลัทธิที่ถือระเบียบ (เจ้าระเบียบ) และลัทธิสกอลาสติกแบบของขงจื๊อนั้นเป็นการทำลาย ไม่ใช่ทำลายศีลธรรม แต่ทว่าเป็นการทำลายลัทธิที่ถือศีลธรรมเป็นใหญ่ ลัทธิเจ้าระเบียบจนเกินไปและความหลอกลวงอย่างแข็งขัน พวกเขาสันนิษฐานว่า คุณความดีทางด้านศีลธรรมจริง ๆ นั้นคงจะแสดงตัวให้ปรากฏตามธรรมดาและโดยปราศจากความพยายามอย่างจริงจัง แต่ทว่าลัทธิจิตวิสัยทางด้านศีลธรรมที่ทวีมากขึ้นที่แสดงน้อยอยู่ในการสอนนี้ ได้นำไปสู่การไม่ยอมรับคุณค่าของลัทธิขงจื๊อเลย ตัวอย่างเช่นในตั๋วลี้จื่อ (Li Chih : พ.ศ. ๒๐๗๐-๒๑๔๕) ที่มีชื่อเสียงโด่งดัง ลัทธินี้ทำให้เกิดการดูถูกดูหมิ่นเจ้าหน้าที่ในลัทธิขงจื๊ออย่างเปิดเผย และเยาะเย้ยคุณธรรมที่พลเมืองดีพึงปฏิบัติและพันธกรรมในครอบครัว การที่หลี่จื่อได้นำเอาเครื่องแต่งกายทางพระพุทธศาสนามาใช้เป็นเพียงการแสดงให้เห็นความโน้มเอียงในกลุ่มนี้ที่มีต่อการสังเคราะห์พระพุทธศาสนา ลัทธิเต๋า และลัทธิขงจื๊อเข้าด้วยกันอย่างเปิดเผย โดยการเป่าประกาศว่า “สามศาสนาเป็นศาสนาหนึ่ง” สำหรับเรื่องนี้กลุ่มนี้ได้รับฉายาว่า “แมวป่านิกายมหายาน”

ในการคิดอย่างอิสระแบบนี้ กุเซียนเจิงและเพื่อนร่วมงานทั้งหลายได้มองเห็นการทอดทิ้งการต่อสู้ดิ้นรนทางด้านศีลธรรมซึ่งขงจื๊อได้ถือว่าเป็นจุดหมายปลายทางที่สูงสุดของมนุษย์ สำหรับเรื่องนี้พวกกุเซียนเจิงได้ทำให้ราชสำนักมีความประมาทในด้านศีลธรรม ทำให้พวกข้าราชการเป็นจำนวนมากพร้อมที่จะให้ความร่วมมือแก่พวกเสนาบดีที่ทุจริตและพวกชนที่ที่มีอำนาจและทำให้ความเลือนลางเกี่ยวกับความถูกต้องความผิดมีอยู่ทั่วไป ดงหลินที่มีความเห็นตรงข้ามกับลัทธิขงจื๊อโอกาสที่ถือว่ามีเกียรติเพราะความปรากฏว่ามีใจกว้างแบบนั้นก็ได้สนับสนุนสภาวะทางด้านศีลธรรมของมนุษย์ ความสำคัญของหลักการที่กำหนดตายตัว ความจำเป็นที่ต้องมีความพยายามทางด้านศีลธรรม พวก

๖๘๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

เขายืนยันว่าความสมบูรณ์แบบของนักปราชญ์จะพบได้ก็เฉพาะในการต่อสู้ในเวลาทำความพยายามเท่านั้น ในการที่จะบรรลุถึงความสมบูรณ์แบบนั้น “สุภาพบุรุษ” หรือ “ผู้ดี” ของขงจื๊อจะต้องทำตนให้เข้มแข็งด้วยการฝึกฝนทางด้านศีลธรรมเพื่อต่อต้านความยากลำบากและเครื่องเย้ายวนใจ การแสวงหาความเป็นกลางในด้านความประพฤติและคุณลักษณะที่ถูกต้องนั้น เขาจะต้องทำให้มันแตกต่างไปจากความประนีประนอม เขาจะต้องพร้อมที่จะอดทนต่อความไม่พอใจและกล้าที่จะเป็นผู้มีความเห็นแตกต่างออกไป เมื่อมีข้อนี้เป็นวัตถุประสงค์ของตนแล้ว พวกผู้นำนิกายดงหลินก็หันกลับไปหาหน้าที่ตามประเพณีของลัทธิขงจื๊อ : คือการพร่ำสอน (อบรม) คุณธรรม (โดยเฉพาะคุณธรรมที่คนดีปฏิบัติกันอยู่) และความรู้จักรับผิดชอบทางด้านสังคม ผลที่เกิดขึ้นก็คือว่าพวกเขาได้เน้นถึงการศึกษาหนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับ และโดยทั่ว ๆ ไปก็คือความเป็นบัณฑิตที่ดี เพื่อขัดขวางลัทธิต่อต้านพุทธปรัชญาของพวก “แมวปานิกายฉาน” ดังนั้นลัทธิปฏิรูปของดงหลินในด้านการเมืองจึงถือเอาลัทธิอนุรักษนิยมในด้านศีลธรรมอย่างรุนแรงและปรัชญาเป็นมูลฐาน

ส่วนการดิ้นรนเพื่อทำการปฏิรูปนี้ สถาบันดงหลินได้นำเอาศรัทธาอย่างแรงกล้าและความรู้สึกอย่างรุนแรงซึ่งเป็นคุณลักษณะแห่งการทำสงครามอย่างขมขื่นในราชสำนักมาใช้ทั้งหมด โดยการวิพากษ์วิจารณ์ผู้ที่มิอำนาจอย่างหนักหน่วงนี้แหละที่พวกเขาต้องเสี่ยงต่อการถูกไต่ถาม ถูกลดตำแหน่งในวงราชการ และบางทีก็ถูกทรมานและถูกลงโทษถึงตายอยู่ภายใต้ตึกที่ซึ่งนักโทษของพวกตำรวจลับของจีนที่ สำหรับพวกเหล่านี้เห็นว่าเรื่องศีลธรรมที่ถกเถียงกันนั้นเป็นเรื่องที่เขามีความสนใจที่จะอวดภูมิรู้กันมากกว่า นั่นคือเรื่องชีวิตและความตาย ความจริงในที่สุดสถาบันดงหลิน ๑๐๐ และสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันมากมายหลายแห่งก็ถูกพวกชนที่มีอำนาจหมดทุกอย่างคือ หุยจงเสียน (Wei Chung-hsien) ปราบลงหมดสิ้น (ใน พ.ศ. ๒๐๔๓-๒๐๔๔) โดยอ้างว่าพวกสำนักดงหลินได้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของพวกฝ่ายตรงข้าม

แม้ว่าดงหลินจะมีนโยบายที่จะได้ปัญหาเฉพาะในด้านการเมือง “นอกสำนัก” เท่านั้น แต่ก็เป็นการยากจริง ๆ ที่จะชี้ให้เห็นความแตกต่างกันนั้นอย่างแท้จริง มีเรื่องที่เกี่ยวข้องกันอยู่หลายเรื่องที่ยุ่งตรงไปยังตัวบุคคลในคณะรัฐบาล และพวกดงหลินยังอยู่กับสิ่งที่เรียกว่า “การพิจารณาตัดสินคุณลักษณะของคนทั้งหลาย” มากกว่าในสิ่งที่เราพิจารณาว่าเป็นการได้กันในเรื่องชาติหรือความก้าวหน้าของโครงการทางการเมืองที่เป็นฝ่ายรูปธรรม สงครามกลางเมืองที่พวกดงหลินมีส่วนร่วมด้วย แม้พวกเขาจะเขย้าจักรวรรดิในตอน ๖๐-๗๐ ปีแรกแห่งพุทธศตวรรษที่ ๒๒ นั้น ก็นับว่าเป็นที่น่าสนใจสำหรับทุกวันนี้ในฐานะเป็นฉากต่าง ๆ แห่งการช่วงชิงอำนาจที่ได้ต่อสู้กันในปัญหาเกี่ยวกับการสืบราชสมบัติ หรือความสมควรที่จะดำรงอยู่ในตำแหน่งราชการ แทนที่จะลาออกไปไว้ทุกข์ให้แก่บิดามารดาที่ถึงแก่กรรมไปแล้ว ข้อนี้มิได้เป็นการกล่าวหาว่า ดงหลินและพรรคพวก มิได้เกี่ยวข้องกับนโยบาย เพียงแต่ว่าพวกเขาทำความก้าวหน้าในด้านการศึกษาและการปฏิรูปสถาบันทางการเมืองเพียงเล็กน้อยเท่านั้น อันนับว่าเป็นข้อบกพร่องซึ่งบางทีก็อาจอธิบายได้โดยอาศัยเรื่องที่เกี่ยวข้องจะเป็น

การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อสมัยหลัง

๖๘๓

ความโกลาหลเหนือชะตากรรมทางด้านการทหารของจีนโดยตรง และการทุจริตปลุกย้อยในชีวิตของมหาชนเช่นเดียวกัน โดยอาศัยความจริงที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ที่ว่าไม่มีความเปลี่ยนแปลงในนโยบายใด ๆ ที่จะทำให้เกิดผลกระทบกระเทือนโดยปราศจากการทำให้ผู้ที่มีอำนาจเสียชื่อเสียง และปลดเขาออกจากตำแหน่งเสียก่อน แต่ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุผลใด ๆ ก็ตาม คุณลักษณะที่เด่นที่สุดแห่งวาทะทางการเมืองของตงหลินนั้นได้แก่ความชื่นเคื่องที่ชอบธรรมของวาทะนั้นมากกว่าการแทรกซึมแห่งปัญหาทางการเมืองเสียอีก ยังคงมีอยู่สำหรับคนรุ่นต่อไปที่จะผลิตบุคคล เช่น ฮวงซุงสี และ กูเหียนหวูผู้ซึ่งเอาตัวเข้าไปเกี่ยวข้องกับภารกิจทางการเมืองน้อยกว่า แต่ก็สามารถเข้าถึงปัญหาทางการเมืองเพราะอาศัยประวัติศาสตร์อย่างมากมายและเมื่อกล่าวโดยทั่ว ๆ ไปอย่างที่สุดแล้วก็คือลัทธิขงจื๊อได้มีผู้ยอมรับนับถือแล้ว

ฮวงซุงสีวิพากษ์วิจารณ์ลัทธิสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ฮวงซุงสี (พ.ศ. ๒๔๕๓-๒๕๓๘) เป็นบุตรข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในสมัยราชวงศ์หมิงที่เข้าร่วมกับพรรคตงหลิน ซึ่งตายอยู่ในคุกภายใต้เงื้อมมือของพวกซันที่ เมื่อตอนที่ท่านมีอายุได้ ๑๘ ปี หลังจากที่ถูกท้าวหน้าซันที่ชื่อหุยจุงเสียน (Wei Chung-hsien) หมดอำนาจแล้ว ฮวงซุงสีได้แก่เผด็จแทนบิดาที่ถึงแก่กรรม โดยการนำมาฟ้องศาลหรือโจมตีบุคคลที่รับผิดชอบต่อเรื่องนี้เป็นส่วนตัว หลังจากนั้นท่านก็ได้อุทิศตัวให้แก่วรรณกรรม มีส่วนร่วมในการรื้อฟื้นบ้านเมืองทางการเมืองที่เมืองนานกิง ก่อนที่ราชวงศ์หมิงจะหมดอำนาจแล้วก็ร่วมในการปฏิบัติงานแบบกองโจรที่กินเวลานาน แต่ไม่ประสบความสำเร็จ เพื่อต่อต้านพวกแมนจูในประเทศจีนทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มีประจักษ์พยานว่าท่านมีส่วนร่วมในคณะทูตที่เดินทางไปยังประเทศญี่ปุ่นโดยหวังจะได้รับการช่วยเหลือ ในที่สุดหลังจากที่เลิกล้มการต่อสู้ดิ้นรนแล้ว ฮวงซุงสีก็ยึดอาชีพเป็นบัณฑิตและครูอิสระ โดยปฏิเสธไม่ยอมรับจางราชวงศ์แมนจูในทุกกรณี

การสงครามในสมัยนั้นมีความเด็ดขาดและมีความรุนแรงน้อยน้อย บางทีฮวงซุงสีจะมีได้ถูกบังคับให้ละเลย ผลประโยชน์ทางด้านพุทธิปัญญาของท่านทั้งหมดในสมัยที่จะยุติอะไรให้เรียบร้อยไม่ได้ อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าสังเกตว่า ปีที่มีผลิตผลมากที่สุดของท่านนั้นควรจะมาถึงช้าไปมากทีเดียวในชีวิต งานที่สำคัญชิ้นแรกของท่าน คือหนังสือ **โครงการสร้างเจ้านาย** (หมิงอี้ไดมิ่งหลู) นั้นได้เขียนขึ้นเมื่อท่านมีอายุได้ ๕๒ ปี หลังจากนั้นท่านได้เขียนโคลงกลอนที่เป็นส่วนใหญ่ของร้อยแก้วสมัยราชวงศ์หมิง และการสำรวจความคิดในสมัยราชวงศ์หมิงอย่างกว้างขวาง คือ **หมิงหฺรูลี้วอัน** (Ming-ju hsüeh-an) ซึ่งเป็นความพยายามที่มีชื่อเสียงครั้งแรกในประเทศจีนในอันที่จะเขียนประวัติศาสตร์ทางด้านพุทธิปัญญา ที่มีระบบและเต็มไปด้วยการพิจารณาพิเคราะห์ ในตอนที่ท่านถึงแก่กรรมนั้น ท่านกำลังรวบรวมการสำรวจแบบเดียวกันนั้นในสมัยราชวงศ์ซ่งและราชวงศ์หยวน แนวที่ฮวงสนจินั้นรวมทั้งคณิตศาสตร์ ศาสตร์ว่าด้วยการทำปฏิทิน ภูมิศาสตร์และการศึกษาดำรงจันตกรีนิธแบบ

๖๘๔

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

ฉบับอย่างพิณิจิเคราะห์รวมทั้งวรรณคดีและปรัชญาด้วย แต่ส่วนใหญ่ของสาขาวิชาเหล่านี้ ท่านเข้าถึงในแบบของนักประวัติศาสตร์ ซึ่งความเอนเอียงที่มีอยู่นั้นจะแสดงออกมาในรูปความจริงที่ว่าศิษย์และสาวกที่มีชื่อเสียงที่สุดของท่านในสมัยราชวงศ์แมนจูก็ทำตัวเองให้แตกต่างออกไปในด้านการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ ฮวงเป็นบัณฑิตอิสระและมีหัวใจในเชิงสร้างสรรค์ซึ่งได้ตรวจสอบความเสียหายบางประการ ของพวกนักอักษรศาสตร์ที่นับถือลัทธิขงจื๊อซึ่งมีอายุมากเสียใหม่ แล้วก็สรุปเอาเอง (ตัวอย่างเช่น บทบาทของกฎหมาย) อย่างไรก็ดี ท่านไม่มีความกระตือรือร้นที่จะทำลายประเพณีต่าง ๆ ของลัทธิขงจื๊อเสียทั้งหมด สำหรับตัวท่านเองแล้วลัทธิขงจื๊อได้ให้หลักการขั้นพื้นฐานสำหรับการปฏิรูปคนชั่ว ๆ ที่ยังมีชีวิตอยู่ เพราะฉะนั้นลัทธิขงจื๊อจึงไม่มากเหมือนพวกนักคิดดั้งเดิมที่ผิดปรกติที่ฮวงได้ยกไว้ในตำแหน่งสูงในประวัติศาสตร์ด้านพุทธิปัญญาของจีน แต่เป็นเสมือนผู้ที่รวมคุณลักษณะแห่งความเป็นบัณฑิตอย่างกว้างขวางของสำนักจูสีเข้ากับความสำเร็จอย่างจริงจังในกิจการยุคเดียวกันนั้นที่แสดงออกมาโดยบุคคลที่ดีที่สุดของนิยายหวางยางมิง แม้ว่าท่านจะเป็นนักศึกษาตำราจินดกวินพนธ์แบบฉบับที่สามารถ ท่านก็ให้การสนใจต่อการศึกษาเรื่องที่ล่วงมาแล้วไม่นานนักมากกว่าคนอื่น ๆ ส่วนมากในสมัยนั้น ซึ่งมีความสนใจเรื่องโบราณโหราศาสตร์มากขึ้นทุกที ในหนังสือ **โครงการสร้างเจ้านาย** ซึ่งวิเคราะห์ความอ่อนแอทางการเมืองและเศรษฐกิจของจีนสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๒ โดยอาศัยการค้นคว้าอย่างกว้างขวางของฮวงเป็นหลักนั้น นับว่าเป็นตัวแทนงานที่ดีที่สุดของฮวงซุงสี่จริง ๆ

ฮวงซุงสี่

โครงการสร้างเจ้านาย

โครงการสร้างเจ้านาย (หมิงอี้ไต้ผิงหลู) บางทีจะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์สถาบันหลวงของจีนที่มีระบบและยี่ห้อที่สุดเท่าที่เคยพยายามมาจากทัศนะของขงจื๊อ นอกจากจะเกี่ยวข้องกับทฤษฎีและเค้าโครงของรัฐบาลแล้วยังเกี่ยวกับปัญหาทางด้านการศึกษา การสอบคัดเลือกเป็นข้าราชการพลเรือน การปฏิรูปที่ดิน การเก็บภาษีอากร กระแสเงินตรา การจัดตั้งกองทหารและพวกชั้นที่ ทั้งหมดนี้มีความสัมพันธ์กับปัญหาของรัฐบาลอย่างใกล้ชิด หรือมีฉะนั้นก็ได้รับความกระทบกระเทือนจากการปฏิบัติของรัฐ ทัศนะของฮวงเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้มีอยู่เพียงสองสามเรื่องเท่านั้นที่จะเอามาแสดงในที่นี้ได้ แม้จะมีได้เป็นตัวแทนความเคลื่อนไหวที่ยังมีอยู่หรือที่มีผลใด ๆ ในความคิดทางด้านการเมืองของจีนในสมัยนั้น แต่ทัศนะของฮวงจะว่าไม่มีแบบความเห็นอย่างบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อนอกชั้นของข้าราชการก็หาไม่ได้ ตัวอย่างเช่น กูเยียนหวู (Ku Yen-wu) ได้แสดงตัวเองว่ามีความเห็นพ้องด้วยกับ “ทัศนะของฮวงตั้ง ๖๐-๗๐%” ที่เดียว

(จาก หมิงอี้ไต้ผิงหลู, ๑b-๓b)

การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อสมัยหลังๆ

๖๘๕

เรื่องเจ้านาย

ในตอนเริ่มต้นชีวิตของมนุษย์นั้น แต่ละคนจะมีชีวิตอยู่เพื่อตัวเองและแสวงหาสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ตัวเท่านั้น ได้มีสิ่งทำนองนั้นอย่างหนึ่งเป็นผลประโยชน์ธรรมดาสามัญ แต่ก็ยังไม่มีใครส่งเสริมมันอย่างชัดเจนเลย และมีความสูญเสียที่เป็นธรรมดาสามัญ ซึ่งยังไม่มีใครทำให้มันหมดไปอย่างชัดเจนด้วย แล้วก็ปรากฏมีมนุษย์ที่มีได้คิดถึงผลประโยชน์ที่จะเป็นประโยชน์เฉพาะตัวเขาเอง แต่แสวงหาสิ่งที่จะเป็นคุณประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงที่อยู่ภายใต้ฟ้า และผู้ที่มีได้คำนึงถึงความสูญเสีย เพราะการขาดผลประโยชน์ส่วนตัวของตัวเขาเองเท่านั้น แต่แสวงหาวิธีที่จะทำให้ทุกคนภายใต้ฟ้าไม่ต้องสูญเสียอะไร ดังนั้นแรงงานของเขาจึงยิ่งใหญ่กว่าแรงงานของสามัญชนทั้งหลายพันเท่า แต่การทำงานหนักยิ่งกว่าปรกติตั้งพันเท่า หมิ่นเท่าโดยไม่เป็นประโยชน์แก่ตนเองเลยนั้นมิใช่สิ่งที่มนุษย์เราปรารถนาที่จะแสวงหาจริง ๆ เลย เพราะฉะนั้นในสมัยก่อน ๆ คนบางพวกที่พิจารณาเห็นว่าจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับอะไรบ้างแล้วก็ไม่ยอมเป็นเจ้านาย เช่น ลีวหยู (Hsü Yu) และหวูกวาง (Wu Kuang) เป็นต้น บางคนก็รับเป็นเจ้านาย แต่ต่อมาก็ตละตำแหน่งนั้น เช่นเถียวและซุน เป็นต้น ยังมีบุคคลอื่น ๆ เช่นยิว (Yu) ได้ฝันใฝ่รับเป็นเจ้านายและต่อมาก็ไม่สามารถสละตำแหน่งนั้นได้ พวกเขาเหล่านั้นจะมีความรู้สึกแตกต่างกันอย่างไร? แน่ละ การรักความง่าย ๆ และการเกลียดการใช้แรงงานอย่างชนิดอาบเหงื่อต่างนํานั้นได้เคยเป็นความโน้มเอียงตามธรรมชาติของมนุษย์เสมอมา

อย่างไรก็ดี สำหรับบุคคลที่ต่อมาได้เป็นเจ้านายนั้น แตกต่างกันอยู่ พวกเขาเชื่อว่าโดยเหตุที่พวกเขามีอำนาจเหนือการได้ผลประโยชน์และการเสียผลประโยชน์ จึงไม่มีอะไรผิดเลยในอันที่จะฉวยประโยชน์มาเป็นของตัวเองและปล่อยให้ผู้อื่นเสียผลประโยชน์ไป พวกเขาทำเช่นนั้นจนไม่มีใครกล้ามีชีวิตอยู่เพื่อตัวเองหรือแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตัวเอง ดังนั้นเจ้านายจึงทำวาระสุดท้ายทั่ว ๆ ไปของคนทั้งปวงให้เป็นผลประโยชน์ส่วนตัวของเขาเอง ในตอนแรก เจ้านายจะรู้สึกกลัวว่าอยู่บ้างแต่ความรู้สึกรู้สีกของเขาจะค่อยบรรเทาไปตามกาลเวลา เขาเห็นโลกว่าเป็นทรัพย์สินสมบัติจำนวนมากมายที่จะถ่ายทอดให้แก่ลูกหลานที่สืบต่อไป เพื่อความสุขสบายและอยู่ดีกินดีของอนุชนเหล่านั้น มีผู้กล่าวว่าฮั่นเกาตี้ได้พูดว่า “ในการพิจารณาทรัพย์สินสมบัติที่ข้าพเจ้าถือสิทธิ์นั้น น้องจงหรือข้าพเจ้าแน่ที่ได้ทำประโยชน์ให้แก่ตนเองได้ดีกว่ากัน?” ในคำพูดเหล่านี้ ฮั่นเกาตี้ได้เผยให้เห็นความเห็นแก่ตัวที่เต็มไปด้วยความหยิ่งโส เหตุผลเกี่ยวกับ (ท่าทีที่ขัดแย้งกันเหล่านี้) ก็คือว่า : ในสมัยโบราณถือกันว่าประชาชนเป็นเจ้าของบ้านและเจ้านายเป็นแขก ชีวิตของเจ้านายหมดไปด้วยการทำงานเพื่อประชาชน บัดนี้เจ้านายเป็นเจ้าของบ้านและประชาชนเป็นแขกแปลกหน้า เพราะเจ้านายนี้เองประชาชนจึงไม่พบความสุข ณ ที่ใดเลย เพื่อที่เจ้านายจะได้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางของตน ประชาชนจะต้องได้รับอันตรายและถูกฆ่า และครอบครัวของประชาชนก็ต้องถูกทำลาย ทั้งหมดนั้นก็เพื่อทำโชคชะตาของคนคนหนึ่งให้ยิ่งใหญ่ขึ้นมานั่นเอง เมื่อปราศจากความรู้สึกสงสารมนุษยชาติแม้แต่น้อยแล้วเจ้านายก็กล่าวว่า : “ข้าพเจ้าต้องการเพียงเพื่อสร้างทรัพย์สินสมบัตินี้ไว้เพื่ออนุชนของข้าพเจ้า

๖๘๖

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

เท่านั้น” ทั้งเมื่อเจ้านายได้สะสมทรัพย์สมบัติไว้ได้แล้วก็ยังคงรีดเอาหยาดเหงื่อหยาดเลือดไปจากประชาชนอยู่ และเอาบุรณาธิราชของประชาชนเหล่านั้นไปปรับใช้เพื่อความสุขสำราญอย่างสิ้นเหลือของตนเอง ดูเหมือนจะเป็นความสมบูรณ์พูนสุขสำหรับเจ้านายเหล่านั้น พวกเจ้านายจะกล่าวว่ามันเป็นผลประโยชน์ที่เกิดจากทรัพย์สมบัติของตนเอง ดังนั้นข้าศึกที่สำคัญยิ่งของมนุษย์ก็คือเจ้านายและไม่มีข้าศึกที่ไหนอีกแล้ว นอกจากเจ้านายนั่นเอง

ถ้าหากว่าไม่เคยมีกษัตริย์ใด ๆ เลย แต่ละคนก็คงจะมีชีวิตอยู่เพื่อตัวเขาเอง และจะทำสิ่งที่เป็นผลประโยชน์แก่ตัวเขาเองให้ปลอดภัย อาจเป็นไปได้ไหมที่ว่าสถาบันแห่งความเป็นกษัตริย์นั้นหมายถึงการทำงานอย่างนี้? ในสมัยโบราณ มนุษย์ทั้งหลายรักเจ้านายของเขา คิดว่าเจ้านายเป็นบิดา ชอบเจ้านายดุจดั่งเป็นพระผู้พระเจ้า และเป็นอย่างนี้จริง ๆ ไม่มากไปกว่านี้เลย บัดนี้มนุษย์เกลียดเจ้านายของตน คิดว่าเจ้านายเป็นข้าศึกที่จะต้องตาย เรียกเจ้านายว่า “คนจันทาล” (outcast) และนี่เป็นเรื่องธรรมดาจริง ๆ...

ถ้าหากจะเป็นไปได้สำหรับเจ้านายในสมัยหลัง ๆ ที่จะพิทักษ์รักษาทรัพย์สมบัติเช่นนั้นและถ่ายทอดกันมาโดยไม่มีวันจบสิ้น ความเห็นแก่ตัวนี้ก็คงเข้าใจได้โดยไม่ยากนัก แต่ในทันทีที่เจ้านายมองเห็นโลกเป็นทรัพย์สมบัติส่วนตัวนั้น ใครในโลกเล่าที่จะไม่ปรารถนาทรัพย์สมบัตินั้นมากเท่า ๆ กับเจ้านาย? แม้หากว่าเจ้านายสามารถที่จะผูกโซ่คอของตนไว้และเก็บไว้ให้มัน ความระมัดระวังของคนคนหนึ่งก็ยังเทียบกับความปรารถนาของคนทั้งปวงไม่ได้ อย่างดีที่สุดก็จะเก็บไว้ในครอบครัวได้สักสองสามชั่วคนเท่านั้น และสำหรับบางคนมันก็สูญไปในชั่วชีวิตเดียว ไม่ช้าก็เร็วการหลังเลื้อยและการสูญเสียชีวิตก็จะตกไปสู่อนุชนของตนเอง...

เพราะฉะนั้นเมื่อเข้าใจหน้าที่ของเจ้านายดังในสมัยดังและยั่วแล้ว ทุก ๆ คนก็จะถ่ายทอดอาชีพนั้นไปให้คนอื่น ๆ ต่อไปในไม่ช้านัก และบุคคลต่าง ๆ เช่น ลีวหยู (Hsü Yu) และหวูกวาง (Wu Kuang) ก็จะไม่ผิดไปกว่าใคร ๆ เลย เมื่อไม่เข้าใจหน้าที่ของเจ้านายโดยแจ่มแจ้ง ทุก ๆ คนในตลาดก็อยากได้ตำแหน่งนั้น ด้วยเหตุผลนี้แหละ ตลอดระยะเวลาต่อมาจึงไม่มีใครได้ยื่นชื่อของลีวหยูหรือหวูกวางอีกคนหนึ่งเลย

ไม่เป็นของง่ายเลยที่จะทำหน้าที่ของเจ้านายให้เห็นได้ง่าย ๆ แต่คนโง่ไม่ว่าจะเป็นคนใดก็ตามก็จะสามารถเห็นว่า ขณะที่ได้รับความสุขอย่างสิ้นเหลือในช่วงระยะเวลาอันสั้นนั้นมิได้เลวไปกว่าความทุกข์โศกตลอดกาลเลย

เรื่องการเป็นเสนาบดี

ที่นี้ขอได้แสดงแนวความคิดของท่านเกี่ยวกับหน้าที่และสถานะที่แท้จริงของข้าราชการในที่อื่น ท่านได้ให้เหตุผลโดยเฉพาะสำหรับความเป็นอัครมหาเสนาบดีที่เข้มแข็ง ตำแหน่งอัครมหาเสนาบดีได้

การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อสมัยหลัง ๆ

๖๘๗

ถูกผู้ที่สถาปนาราชวงศ์หมิงยกเลิก เพราะเกรงว่าตำแหน่งอัศวินเสนาบดีนั้นจะทำให้อำนาจไปรวมอยู่ในกำมือของผู้ที่อาจชิงราชสมบัติได้มากทีเดียว

(จาก หมิงอีโตมึงหลู ๔a-๔b)

เหตุผลเกี่ยวกับการเป็นเสนาบดีสมัยนี้มีอยู่ในข้อเท็จจริงที่ว่าโลกใหญ่เกินไปสำหรับที่คนเดียวจะปกครอง และนั่นเป็นความจำเป็นที่จะต้องทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ เพราะฉะนั้นเมื่อข้าพเจ้าเข้ามารับใช้นั้นก็เพื่อโลกทั้งปวง มิใช่เพื่อเจ้านายเลย นั่นก็เพื่อคนทั้งปวง มิใช่เพื่อครอบครัวเดียวเลย...

แต่พวกที่ทำหน้าที่เป็นเสนาบดีสมัยนี้ไม่เข้าใจแนวความคิดนี้เลย พวกเขาพูดว่าเสนาบดีนั้นได้ถูกแต่งตั้งขึ้นมาเพื่อเจ้านาย แต่เขาปกครองเพียงเพราะเจ้านายกับเขามีส่วนร่วมกันในส่วนของโลกและเจ้านายตั้งให้เขาเป็นหัวหน้าประชาชนบางพวกเท่านั้น เสนาบดีทั้งหลายมองเห็นโลกและประชาชนของโลกเป็นทรัพย์สินสมบัติส่วนตัวที่มีอยู่ในกระเป๋าของเจ้านาย...

ไม่ว่าจะมีความสงบสุขหรือความยุ่งเหยิงเกิดขึ้นในโลกหรือไม่ก็ตาม มันหาได้ขึ้นอยู่กับความรุ่งเรืองและความเสื่อมของราชวงศ์ไม่ แต่ทว่าขึ้นอยู่กับความสุขและความทุกข์ยากของประชาชนต่างหาก นั่นคือเหตุผลที่ความเสื่อมของเจี๋ย (Chieh) และโจว (Chou) เป็นโอกาสสำหรับสันติสุขและความเป็นระเบียบ และนั่นคือเหตุผลที่ความรุ่งเรืองของราชวงศ์ฉินและราชวงศ์มองโกล เป็นโอกาสที่ทำให้เกิดความไม่มีระเบียบและเหตุผลที่ความรุ่งเรืองและความเสื่อมของราชวงศ์จิ้น ราชวงศ์ซ่ง ราชวงศ์ฉี และราชวงศ์เหลียง ไม่มีผลใดๆ ไม่ว่าจะเป็นผลในด้านเสถียรภาพหรือการขาดเสถียรภาพในสมัยนั้นก็ตาม

ถ้าหากว่าเสนาบดีเพิกเฉยต่อชะตากรรมของประชาชนแล้ว แม้หากเขาจะประสบผลสำเร็จในการช่วยให้เจ้านายของเขามีอำนาจหรือติดสอยห้อยตามเจ้านายไปสู่ความหายนะในที่สุดก็ตาม แต่ก็คงยังไม่เคยมีใครกล่าวว่า เขาได้เจริญรอยตามวิถีทางของเสนาบดี (ที่แท้จริง) เลย การปกครองโลกก็เหมือนลากซุงท่อนใหญ่ ๆ นั่นแหละ บุคคลที่อยู่ข้างหน้าก็จะร้องว่า “ซุย” คนที่อยู่ทางหลังก็จะร้อง “เล” เจ้านายและพวกเสนาบดีเป็นผู้ลากซุงที่ทำงานอยู่ด้วยกัน ถ้าหากว่าบางคนแทนที่จะยืนปักหลักจับเชือกไว้ให้มันคงกลับเอาจัดสนุกสนานด้วยการเดินวนไปข้างหน้า คนอื่น ๆ ที่อยู่ข้างหลังก็จะคิดว่ามันเป็นสิ่งที่เขาจะต้องปฏิบัติตามและคงจะเลิกการลากซุงเสียสิ้น น่าอนาถพวกเจ้านายที่อวดดีในสมัยต่อมาก็คงจะปล่อยตัวไป (ตามทางเดียวกันนี้แหละ) และจะไม่ใส่ใจต่อภารกิจของโลกและของประชาชน จากในหมู่ประชาชนของชาติที่เจ้านายทั้งหลายแสวงหาอันก็จะได้เฉพาะพวกเด็กเดินหนังสือที่คอยรับใช้เท่านั้นเอง และถ้าหากประเทศที่ผู้ที่จะตอบรับ คือคนประเภทเด็กเดินหนังสือที่คอยรับใช้อย่างเดียวเท่านั้นแล้ว เมื่อเขาได้รับการพิทักษ์รักษาให้พ้นจากความหนาวและความหิวข้าวระยะเวลานานขึ้น เขาก็จะมีความรู้สึกรอคอยพอใจต่อความกรุณาของกษัตริย์ของเขาไปจนตายทีเดียว บุคคลเช่นนั้นจะไม่มี ความสนใจคิดว่าเขาจะได้รับการปฏิบัติจากเจ้านายพอเหมาะพอควรหรือไม่

๖๘๘

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

และจะไม่คิดมากไปกว่าว่าเป็นการเหมาะสมแล้ว สำหรับที่จะปฏิบัติต่อบุคคลที่อยู่ในฐานะคนรับใช้ ในปีแรก ๆ แห่งยุคหวานหลี่ (Wan-li : พ.ศ. ๒๑๑๖-๒๑๖๒) นั้น จางจื๊วเจิง (Chang Chü-cheng) ได้รับการปฏิบัติจากเฉินซุง (Shen-tsung) ด้วยความเคารพยิ่งกว่าที่เสนาบดีคนอื่น ๆ ส่วนมากได้รับ แต่มันมีถึง ๑ ใน ๑๐๐ ของความเคารพที่ที่ปรึกษาในสมัยโบราณได้รับเลย ในสมัยนั้นประชาชนต่างก็ตกตะลึงเพราะการที่จื๊วเจิงมีความเฉยเมยต่อเกียรติเหล่านี้ นั่นดูเหมือนจะไม่งดงามสำหรับประจักษ์พยานเลย ตรงกันข้าม ความผิดของท่านอยู่ที่ความสามารถที่จะคงความเคารพตนเองในฐานะเป็นที่ปรึกษาไว้ได้ ดังนั้นท่านจึงจำต้องรับคำสั่งจากประชาชนที่เป็นผู้รับใช้ ท่านยังถูกตำหนิว่าเป็นฝ่ายตรงข้ามจริง ๆ อีกด้วย ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น? ทั้งนี้ก็เพราะว่าจิตของประชาชนถูกทำให้เสียมาเป็นเวลานานเพราะความรู้สึกเลว ๆ เกี่ยวกับสิ่งที่เสนาบดีเป็นอยู่โดยถือว่านั่นแหละเป็นมาตรฐานที่ยอมรับนับถือกัน เราจะหวังให้พวกเขาทราบว่าเป็นอย่างไรและเสนาบดีทั้งหลายแตกต่างกันเพียงเฉพาะชื่อเท่านั้น ส่วนข้อเท็จจริงแล้วจะเป็นอย่างเดียวกันได้อย่างไร ?

คำว่า “เจ้านาย” และ “เสนาบดี” มีความสำคัญ เพราะการรับใช้มนุษยชาติ ถ้าหากว่าข้าพเจ้าไม่มีความรู้สึกเกี่ยวกับหน้าที่ของมนุษยชาติแล้ว ข้าพเจ้าก็จะเป็นคนที่ขัดกับเจ้านายไป ถ้าหากข้าพเจ้ามาคอยรับใช้เจ้านายโดยมิได้พิจารณาถึงสวัสดิภาพของมนุษย์แล้ว ข้าพเจ้าก็เป็นเพียงคนรับใช้ของข้าของเจ้านายเท่านั้นเอง แต่ถ้าหากข้าพเจ้านึกถึงผลประโยชน์ของประชาชนอยู่เรื่อยแล้ว ข้าพเจ้าก็จะเป็นที่ปรึกษาและเพื่อนฝูงของเจ้านาย ตอนนั้นแหละข้าพเจ้าจึงจะเรียกตัวเองว่าเสนาบดีได้เต็มปาก

เรื่องกฎหมาย

ในหมู่พวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อ สวงเป็นผู้ที่หาตัวจับยากในด้านความสำคัญที่สวงยึดมั่นอยู่กับแบบฟอร์มหรือระบบของรัฐบาล มากกว่าที่จะยึดมั่นอยู่กับคุณลักษณะของบุคคลที่ทำหน้าที่บริหาร ส่วนพวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อตามประเพณีก็มีความจงเกลียดจงชัง “กฎหมาย” มาก โดยการเอาแนวความคิดของพวกนิติธรรมนิยมเก่า ๆ ที่น่ารังเกียจมารวมกับกฎหมาย สวงไม่ยอมรับการนิยามความหมายคำนี้ และยืนยันว่า “กฎหมาย” ควรจะเป็นตัวแทนอะไรสักอย่างหนึ่งมากกว่าการบงการที่ทำตามอำเภอใจและแบบกดขี่ของระบอบการปกครองที่มีอำนาจเด็ดขาด

(จาก หมิงอีโตผิงหลู, ๖a-๗b)

กฎหมายเพิ่งจะมีเอาตอนอวสานของสามราชวงศ์นี่เอง เพราะสามราชวงศ์ไม่มีกฎหมายเลย ทำไมข้าพเจ้าจึงพูดอย่างนั้นเล่า? เพราะจักรพรรดิสององค์และกษัตริย์สามองค์ทรงทราบว่ามีมนุษย์ไม่สามารถทำอะไรโดยไม่มีอาหารและเพราะเหตุนี้จึงได้ประทานนาสำหรับเพาะปลูกให้คนทั้งหลาย จักรพรรดิและกษัตริย์เหล่านั้นทรงทราบว่ามีมนุษย์ถ้าไม่มีเสื้อผ้าแล้วก็ไม่อาจทำอะไรได้ พระองค์จึง

การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อสมัยหลัง ๗

๖๘๙

ได้ทรงพระราชทานที่ดินสำหรับปลูกต้นหม่อนและต้นป่าน พระองค์ทรงทราบด้วยว่ามนุษย์ไม่อาจไปไหนโดยไม่ต้องคิดได้ พระองค์จึงได้ทรงตั้งโรงเรียนขึ้น ทรงบัญญัติพิธีการแต่งงานเพื่อคุ้มครองไม่ให้เกิดความสับสนปนเปกัน และทรงตั้งกองทหารขึ้นเพื่อป้องกันมิให้เกิดความวุ่นวาย ข้อนี้ได้ก่อให้เกิดเป็นกฎหมายขึ้นเมื่อตอนอวสานของสามราชวงศ์ ไม่เคยปรากฏว่าได้มีกฎหมายเพื่อประโยชน์สุขของคนคนเดียวแต่ลำพังเลย

กษัตริย์ในสมัยต่อ ๆ มาซึ่งครั้งหนึ่งได้เคยพิชิตโลกมาแล้ว ก็กลัวว่าราชวงศ์ของตนอาจไม่ตั้งอยู่ได้นานนัก และทรงเกรงว่าทายาทของพระองค์คงจะไม่สามารถพิทักษ์รักษাজักรวรรดิไว้ได้ เพื่อที่จะป้องกันสิ่งที่พระองค์กลัวไม่ให้เกิดขึ้น พระองค์จึงทรงสร้างกฎหมายขึ้นมา ดังนั้นสิ่งที่พระองค์ทรงเรียกว่า “กฎหมาย” นั้น ก็ได้ถูกตราขึ้นมาเพื่อครอบครัวยุคหนึ่งเท่านั้น หาใช่เพื่อมนุษยชาติทั้งปวงไม่

ดังนั้นราชวงศ์จีนจึงได้ยกเลิกที่ดินที่ทรงประทานให้เป็นสิทธิชั่วลูกชั่วหลานตามระบบเจ้าครองนครเสีย แล้วทรงตั้งตำบล (จีน) และอำเภอ (เจียน) ขึ้นโดยคิดว่าระบบนี้จะรักษาผลประโยชน์ของพวกเขาได้ดีกว่า ราชวงศ์ฮั่นได้ประทานที่ดินให้แก่สมาชิกในราชตระกูล เพื่อที่จะให้พวกเขาราชตระกูลนั้นช่วยคุ้มครองราชวงศ์ไว้ทั่วทั้งจักรวรรดิ ราชวงศ์ซ่งได้เลิกตำบลทางทหาร เพราะมันทำให้ราชวงศ์เกิดความลำบากในบางอย่าง เมื่อกฎหมายของกษัตริย์เหล่านั้นเป็นเช่นนี้ เราจะหวังที่จะได้พบร่องรอยแม้เพียงน้อยที่สุดเกี่ยวกับการพิจารณาถึงสวัสดิภาพทั่ว ๆ ไปอยู่ในกฎหมายเหล่านั้นได้อย่างไร ? เราจะสามารถเรียกมันว่า “กฎหมาย” ได้นั้นหรือ ?

กฎหมายของสามราชวงศ์ได้ป้องกันโลกเพื่อประชาชน เจ้านายมิได้ผูกขาดความมั่งคั่งของแผ่นดินเสียทั้งหมด ทั้งมิได้เอาสิทธิการลงโทษและการให้รางวัลไปจากเงื้อมมือของประชาชนด้วยความริษยาเสียทั้งหมด ตำแหน่งในราชสำนักมิได้ถือว่าเป็นตำแหน่งที่มีเกียรติโดยเฉพาะ การดำรงชีวิตอยู่ในบ้านเมืองอย่างมีเดมนั้นมิได้เป็นความเสื่อมเสียโดยเฉพาะเลย ต่อมากฎหมายชนิดนี้ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าหละหลวม แต่ในสมัยนั้นประชาชนมิได้มีความรู้ลึกซึ้งจากผู้ที่มีตำแหน่งสูง ๆ หรือมิได้ถูกผู้ที่อยู่ในฐานะที่ต่ำด้อยเลย ยิ่งกฎหมายหละหลวมมากเท่าใด ความเดือดร้อนก็มีน้อยลงเท่านั้น นั่นคือสิ่งที่เราอาจเรียกว่า “กฎหมายโดยไม่มีกฎหมายเลย” กฎหมายในสมัยต่อ ๆ มาป้องกันโลกดุจดั่งว่าโลกเป็นอะไรสักอย่างในกำปั้นไล่เงิน (ของเจ้านาย) ฉะนั้น เขามิได้ปรารถนาให้ทั้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ไว้ให้คนที่ต่ำด้อยเลย แต่ปรารถนาให้สำรองความสุขทั้งปวงไว้ให้คนที่สูงศักดิ์เพียงคนเดียวเท่านั้นเสียมากกว่า ถ้าเจ้านายใช้ชายคนหนึ่ง พระองค์ก็จะทรงกลัวทันทีว่าชายคนนั้นจะทำเพื่อประโยชน์ของตนเอง และก็จะใช้คนอื่นคนหนึ่งเพื่อตรวจสอบคนแรก ถ้าหากว่าเอามาตรการหนึ่งมาใช้ ก็จะมีคนเกรงกลัวทันทีว่ามาตรการนั้นจะถูกใช้ไปในทางที่ผิดหรือถูกหลีกเลี่ยงแล้วก็จะต้องนำเอามาตรการอีกอย่างหนึ่งมาใช้เพื่อป้องกันมิให้เกิดการเอาไปใช้ในทางที่ผิดหรือการหลีกเลี่ยง คนทั้งปวงก็จะทราบที่ที่เก็บกำปั้นเงินนั้น และเจ้านายก็จะกลัดกลุ้มและหงุดหงิดใจ เพราะความกังวลต่อความปลอดภัยของทรัพย์สมบัติอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นก็จะต้องทำกฎหมายให้เข้าใจ

๖๙๐

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ได้ง่ายและให้ละเอียดมาก ๆ และเมื่อมีรายละเอียดมากขึ้น กฎหมายก็กลายเป็นสาเหตุแห่งความยุ่งยากสับสน นี่คือสิ่งที่เราอาจเรียกว่า “กฎหมายที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย”

บางคนกล่าวว่าแต่ละราชวงศ์มีกฎหมายของตัวเอง แต่พอราชวงศ์ที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนนั้นก็มีความที่ที่จะต้องมีความกตัญญูต่อบิดามารดาโดยการปฏิบัติตามกฎหมายที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ บัดนี้ “กฎหมายที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย” นั้น เดิมทีก็บัญญัติขึ้นมาเพราะเจ้านายองค์แรกของสายราชวงศ์หนึ่ง ไม่สามารถที่จะเห็นยวั้งความเห็นแก่ตัวของตนไว้ได้ เจ้านายต่อมา ซึ่งมีความสามารถที่จะเห็นยวั้งความเห็นแก่ตัวของตนได้ ได้ทำลายกฎหมายเหล่านั้นหมด การทำลายกฎหมายนั้นเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นสาเหตุแห่งความทุกข์ยากของประชาชน ทั้งยังมีได้หมายความว่า การออกกฎหมายแต่เดิมนั้นไม่เคยเป็นสาเหตุทำให้ประชาชนได้รับความทุกข์ร้อนเลย และยังมีบางคนยืนยันว่าเราเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับความสกปรกโส่มมทางด้านกฎหมายชนิดนี้ก็เพื่อจะได้รับชื่อเสียงเพียงเล็กน้อยว่าเป็นผู้ยึดมั่นตามกฎหมายว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์ ซึ่งการพูดทั้งหมดนั้นเป็นเพียงถ้อยคำที่ปราศจากสาระของนักหนังสือ (literocrat) ชั้นเลว ๆ เท่านั้นเอง

เราอาจโต้แย้งว่า ความมีระเบียบและความขาดระเบียบในโลกนี้มีได้มีความสัมพันธ์กับความคงอยู่หรือความปราศจากกฎหมายเลย สำหรับเรื่องนี้ก็ได้เคยมีความเปลี่ยนแปลงอย่างมากมานับตั้งแต่อดีตมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันแล้ว : คือความเปลี่ยนแปลงอย่างสมบูรณ์ที่มา กับราชวงศ์ฉินครั้งหนึ่ง กับ การเปลี่ยนแปลงที่มากับราชวงศ์หยวน (Yüan) หรือราชวงศ์มองโกลอีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ ๆ สองครั้งนี้แล้วก็ไม่มียะไรของรัฐบาลที่มีความเห็นนอกเหนือใจ มีคุณธรรมความดีและเป็นไปในเชิงสร้างสรรค์ของกษัตริย์สมัยก่อน ๆ เหลืออยู่เลย ทั้ง ๆ ที่เรามีทัศนะที่ยาวไกลและมองลึกซึ้งลงไปถึงหัวใจของเรื่อง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เปลี่ยนแปลงเช่นนั้นโดยตลอด จนกระทั่งถึงระเบียบดั้งเดิมก็ได้ถูกรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่พร้อมกับระบบที่ดินระบบเจ้าขุนมูลนาย (ศักดินา) ระบบโรงเรียนและการทหารแล้ว แม้จะได้ทำการเปลี่ยนแปลงบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ ความทุกข์โศกของสามัญชนก็ยังไม่เคยสิ้นสุดเลย

ถ้าหากว่าจะมีใครกล่าวว่า มีเฉพาะมนุษย์เท่านั้นที่ปกครองได้ดีหากกฎหมายปกครองได้ดีไม่เข้าพเจ้าก็จะตอบว่า ต่อเมื่อมีกฎหมายที่ปกครองดีเท่านั้นต่อมาจึงจะมีคนที่ปกครองดี โดยเหตุที่ “กฎหมายที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย” มัดมือมัดเท้ามนุษย์ไว้ แม้มนุษย์จะสามารถปกครองได้ดี ก็ไม่สามารถเอาชนะอุปสรรคที่เกิดจากข้อผูกมัดและความสงสัยโดยไม่รู้สึกตัวได้ เมื่อมีอะไรที่จะต้องทำ เขาก็ไม่ทำมากไปกว่าที่เขามีส่วนร่วมด้วย และโดยเหตุที่เขามีความพอใจกับความสำเร็จปลื้มย่อย จึงไม่อาจที่จะมีความสัมฤทธิ์ผลที่เด่นอะไรเลย ถ้าหากว่ากฎหมายของกษัตริย์สมัยก่อน ๆ ได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ก็คงจะมีความรู้สึกในหมู่มนุษย์ที่ไปไกลเกินตัวหนังสือที่มีอยู่ในกฎหมายแน่ ถ้าหากว่ามนุษย์เป็นพวกที่ถูก ความหมายที่เต็มทีของกฎหมายก็คงจะได้รับการทำให้เต็มบริบูรณ์ และแม้หากว่ามนุษย์เป็นพวกที่ผิด ก็คงจะเป็นไปได้ที่มนุษย์จะปกครองอย่างทรราชและทำให้ประชาชน

การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อสมัยหลัง ๗

๖๙๑

เดือดร้อน เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงกล่าวว่าในเบื้องต้นจะต้องมีกฎหมายที่ปกครองได้ดีก่อนแล้วต่อไปเราจึงจะมีคนที่ปกครองได้ดี

การคัดเลือกข้าราชการ

สวามีความเห็นเช่นเดียวกับนักปฏิรูปสมัยแรก ๆ นั้นแหละ คือเห็นว่าการงานรับใช้ทางฝ่ายพลเรือนนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดทีเดียว ณ ที่นี้จะนำมาพูดถึงเฉพาะหลักการที่เป็นพื้นฐานของท่านเท่านั้น แต่ในงานดังเดิมนั้น ท่านได้วิเคราะห์การบรรจุคนเข้ารับราชการ การสอบไล่และการจ้างตามแบบที่มีอยู่นั้นไว้อย่างละเอียดลออเช่นเดียวกับที่ได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับที่จะแก้ไขปรับปรุงแบบฟอร์มต่าง ๆ ให้ดีขึ้นโดยละเอียดด้วย

(จาก หมิงฮั้วไต้ฝงหลู, ๑๗๖ - ๑๘๖)

ในสมัยโบราณการคัดเลือกข้าราชการเป็นไปอย่างเสรี แต่การว่าจ้างข้าราชการนั้นเข้มงวดกวดขันมาก ทุกวันนี้การคัดเลือกข้าราชการกลับเข้มงวดกวดขันมาก แต่การว่าจ้างข้าราชการกลับเป็นไปอย่างเสรี ตามระบบว่าด้วย “การแนะนำของรัฐและการคัดเลือกที่หมู่บ้าน” แบบเก่านั้น คนที่มีความสามารถไม่ต้องกลัวว่าตนจะไม่ได้รับการบรรจุ ต่อมาถึงสมัยราชวงศ์ถังและราชวงศ์ซ่ง ได้มีการสอบไล่ขึ้นหลายแบบ ถ้าหากว่าใครผ่านการสอบไล่แบบหนึ่งไปไม่ได้ เขาก็จะย้อนไปสอบอีกแบบหนึ่งได้ ดังนั้นระบบการคัดเลือกจึงมีเสรีมาก...

แต่ทุกวันนี้หาได้เป็นเช่นนั้นไม่ การที่จะเป็นข้าราชการมีอยู่ทางเดียวเท่านั้น : คือโดยระบบการสอบไล่ ถ้าหากว่ามีบัณฑิตอย่างคนสำคัญ ๆ ในอดีต เช่น ชิวว่วน (Ch'ü Yüan) ชื่อหมาเฉียน (Ssu-ma Ch'ien) ชื่อหมาเซียงหฺร (Ssu-ma Hsiang-ju) ต่งจุงจฺ (Tung Chung-shu) และหยางซุง (Yang Hsiung) แล้ว เขาก็คงไม่มีทางอื่นใดนอกไปจากทางที่จะได้รับการคัดเลือกเข้ารับราชการ แม้การคัดเลือกระบบนี้เราจะเรียกว่าเข้มงวดจนเกินไปไหม? อย่างไรก็ดี ถ้าหากผู้เข้าสอบแข่งขันสอบได้ในวันเดียวกัน ผู้ที่ได้คะแนนสูงสุดก็จะได้รับการบรรจุไว้ในตำแหน่งที่อยู่ในราชสำนัก ส่วนผู้ที่ได้คะแนนต่ำสุดก็จะได้รับการบรรจุไว้ที่อำเภอและตำบลต่าง ๆ แม้ผู้ที่สอบตก (การสอบไล่ในเมืองหลวง) และยังถูกส่งออกไปอยู่ตามแคว้นต่าง ๆ ก็จะได้รับตำแหน่งหน้าที่ราชการได้โดยไม่ต้องสอบไล่อีกไปจนตลอดชีวิต การว่าจ้างแบบนี้ไม่เรียกว่าเสรีเกินไปดอกหรือ? เพราะระบบการคัดเลือกข้าราชการถูกจำกัดขอบเขตเกินไป คนสำคัญ ๆ มากมายจึงอยู่ไปจนแก่และตายอย่างมีดมนในชีวิต เพราะระบบการจ้างเสรีเกินไป จึงมักจะไม่ค่อยพบคนที่ชื่อตรงในหมู่บุคคลที่ดำรงตำแหน่งในราชการนัก

สามัญชนซึ่งเห็นเพียงว่า เมื่อสองร้อยปีทีล่วงมาแล้ว ได้ปรากฏมีบุคคลเพียงสองสามคนที่มีคุณลักษณะดีและที่ประสบความสำเร็จในหมู่บุคคลที่ได้รับการคัดเลือก จึงสรุปเอาว่า ระบบการสอบไล่ดีพอแล้วและไม่จำเป็นจะต้องหาวิธีอื่นอีกเลย เขามิได้เข้าใจโดยถ่องแท้ว่าในหมู่บุคคลหลายร้อย

๖๙๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

หลายพื้นที่ได้รับการบรรจุเข้ารับราชการโดยวิธีการสอบไล่ นั่น บางคนที่มีคุณลักษณะดีและที่ประสบความสำเร็จนั้นคงจะหาทางเข้ามาได้อย่างหนึ่งไม่พ้น ข้อนี้หมายความว่า คนที่มีคุณลักษณะดีและประสบความสำเร็จนั้น อาจหาทางเข้ารับราชการโดยอาศัยระบบการสอบไล่ได้ แต่ระบบการสอบไล่มิได้พบพวกเขาเลย ถ้าหากเรามีพวกบัณฑิตเขียนสลาก และเลือกเอาบัณฑิตตามความยาวของสลากระหว่างที่เขียน มนุษย์ที่มีคุณลักษณะดีและที่ประสบความสำเร็จจะมีอยู่ในหมู่ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกไปอีกหลายร้อยปีทีเดียว แต่เราจะเรียกกระบวนนี้เป็นวิธีการคัดเลือกข้าราชการที่ดีกระนั้นหรือ?

ประการสุดท้าย คนทุกวันนี้มีคุณลักษณะและมีความสามารถห่างไกลจากคนในสมัยราชวงศ์ฮั่นและราชวงศ์ถังมาก ทุกวันนี้เรามีเฉพาะคนที่ไม่ดิ้นไม่ดิ้อะไรนัก และคนบ้องตันเท่านั้นที่คอยทำให้โลกวุ่นวาย แต่แน่ใจว่าไม่ใช่เป็นเพราะฟ้าลิขิตสร้างคนที่มีสติปัญญาปรื่องปราดแน่นอนมิใช่หรือ? ระบบการคัดเลือกจึงนับว่าผิด

เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงขยายระบบการคัดเลือกข้าราชการให้กว้างขวางออกไป และเลือกคน (ไม่ใช่เฉพาะ) โดยการสอบที่ทำอยู่เป็นปกติเท่านั้น (แต่ทั่วๆ) โดยอาศัยการแนะนำเป็นพิเศษจากสถาบันการศึกษาของหลวง โดยอาศัยการแต่งตั้งบุตรข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ โดยอาศัย (ระบบที่ดี) สำหรับข้าราชการชั้นผู้น้อยในหมู่บ้านและตำบลต่าง ๆ โดยอาศัยการแต่งตั้งเป็นพิเศษ โดยอาศัย (การรับรอง) ความเป็นบัณฑิตอย่างเป็นทางการหนึ่ง และโดยอาศัยการเสนอบันฑิกความทรงจำ (ที่เด่น) อีกด้วย

ระบบที่ดิน

ในหน้าต่อไป ฮวงได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดิน ซึ่งเป็นการกล่าวซ้ำอุดมคติเกี่ยวกับเรื่องป่อ-นา ในสมัยโบราณ และข้อเสนอให้ทำการแบ่งที่ดินใหม่เมื่อสมัยก่อนหน้านั้น แต่ส่วนสำคัญในการที่ฮวงพูดถึงในเรื่องปัญหาที่ดินนั้นเป็นการวิเคราะห์ระบบภาษี (ซึ่งมิได้นำมาพูดในที่นี้) ตามแบบประวัติศาสตร์อย่างยืดยาวโดยสะท้อนให้เห็นความเชื่อถือของท่านที่ว่าความชั่วที่สำคัญก็คือ การที่รัฐบาลบังคับเก็บภาษีอากรจากประชาชน การจัดสรรที่ดินใหม่จะไม่ช่วยอะไรแก่ชาวนาเลย นอกเสียจากว่าความชั่วร้ายนี้จะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้องเท่านั้น ลักษณะที่ทำอันสำคัญแห่งบทความของฮวงก็คือการที่ท่านอภิปรายปัญหาที่ดินโดยอาศัยประจักษ์พยานทางด้านสถิติเป็นมูลฐาน ไม่ใช่เพียงเฉพาะในด้านนามธรรมเท่านั้น สถิติของทางราชการที่พอหาได้นั้น ก็ไม่มีอะไรที่จะถูกต้องจริงจังเลย แต่อย่างน้อยที่สุด ก็มีการเริ่มต้นสังคมศาสตร์ในที่นี้ที่ก่อให้เกิดแนวการสอบถามของฮวงขึ้น และทำให้มีการรวบรวมประจักษ์พยานที่ถูกต้องจริงจังมากขึ้น

(จาก หมิงอี้ไต้ผิงหลู, ๒๖๖a - ๒๗๖b)

หลังจากที่ได้เลือกระบบป่อ-นาแล้ว ดังจุจูกก็ได้เสนอให้มีการจำกัดจำนวนที่ดินที่คนคนหนึ่งจะครอบครองได้ เพื่อให้สอดคล้องต้องกันกับหลักการนี้ ชี้อตัน (Shih Tan) กับคุงกวาง (K'ung Kuang)

การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อสมัยหลัง ๆ

๖๙๓

ได้ออกพระราชกฤษฎีกาว่าไม่ให้ใครมีที่ดินเกินกว่า ๓๐ ชิง (ประมาณ ๘๕๐ ไร่) และว่าหลังจากที่ อนุโลมให้เป็นเวลาสามปีแล้ว ผู้ที่ฝ่าฝืนพระบรมราชโองการนี้จะถูกยึดที่ดิน ความตั้งใจของกษัตริย์ เหล่านั้นน่าจะดีดอก แต่ว่าทั้ง ๆ ที่นักปกครองที่ฉลาดในสมัยโบราณได้แบ่งที่ดินให้ประชาชน ประชาชน ทุกวันนี้จึงมีที่ดินเป็นของตนเองและถ้าจะพยายามใช้วิธีที่ถูกต้องตามกฎหมายไล่พวกเขาออกไปจากที่นั่น คือถ้าหากว่ารัฐบาลยึดเอาที่ดินที่เกินกว่าที่ดินแบ่งให้ นี่คือ (สิ่งที่เม่งจื๊อ) เรียกว่า “การปฏิบัติสิ่งที่ไม่ชอบธรรม” และไม่ควรปฏิบัติเลย

ประชาชนบางคนอาจกล่าวว่า : “ถ้าหากเราพยายามฟื้นฟูระบบบ่อ-นาขึ้นมาใหม่โดยการ ยึดที่ดินของคนมั่งมี ก็จะไม่เกิดความไม่เรียบร้อยขึ้น เราจะสามารถฟื้นฟูระบบบ่อ-นาขึ้นมาใหม่ก็ โดยอาศัยการฉวยโอกาสในเวลาที่มีการต่อสู้กันและการนองเลือด ในเวลาที่ประชากรเมื่อเทียบกับ ความกว้างใหญ่ของที่ดินแล้วมีจำนวนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะฉะนั้น จึงนับว่าน่าสงสารจริงที่ ไม่ทำเสียในตอนที่เราจะทำได้ : คือเมื่อตอนที่ ฮั่นเกาสู่ (Han Kao-tsu) ทำลายราชวงศ์ฉิน (พ.ศ. ๓๓๗) หรือเมื่อกวางหวู (Kuang-wu) ขึ้นครองราชบัลลังก์ของราชวงศ์ฮั่น (พ.ศ. ๕๖๘)!”

ที่นี้ กษัตริย์สมัยก่อน ๆ ได้ทรงตั้งระบบ บ่อ-นา ขึ้น เพื่อให้ประชาชนครองชีวิตอยู่ได้ เพื่อ ทำให้ประชาชนมั่งคั่งและมีจำนวนมาก และบุคคลเช่นนั้นยังดูเหมือนจะถือว่าการฆ่าฟันคนลงได้มาก ๆ เป็นโชคดีอย่างหนึ่ง เพราะมันทำให้เขาสามารถทำโครงการของเขาให้เจริญก้าวหน้าไปได้ ถ้า หากว่าหลังจากทำที่ดินให้เป็นบ่อ-นาแล้วประชาชนมีจำนวนทวีขึ้นมากมาย และทำให้เกิดลำบาก ในอันที่จะดำเนินการปฏิรูปไปตามที่เขามุ่งหมายแล้ว จะถือว่าเป็นโชคร้ายได้ไหม?

ในหมู่บัณฑิตสมัยต่อ ๆ มา ไม่มีใครเสนอเหตุผลว่าไม่อาจฟื้นฟูระบบบ่อ-นาขึ้นมาใหม่อีก ได้ดีเท่า ซูฮั่น (Su Hsün) เลย และก็ไม่มีใครจะให้เหตุผลว่าควรจะฟื้นฟูระบบบ่อ-นาขึ้นมาได้ดีกว่า หูฮั่น (Hu Han) และฝ่งเซี่ยวหฺวู (Fang Hsiao-ju) เลย ซูฮั่นเชื่อว่าถ้าปราศจากการใช้แรงงานที่ กำลังหมดไปเป็นเวลาหลายร้อยปีแล้วก็เกินไปไม่ได้ที่จะตั้งระบบแม่น้ำและทางหลวง ระบบคลองและถนน ระบบทางน้ำและทางบก ระบบท้องร่องและตรอก และระบบคูกับทางเท้าขึ้น ที่นี้ถ้าเราแบ่งที่ดินให้ ประชาชนจริง ๆ ทางทุกสายก็จะต้องเปิดให้ใช้เป็นทางจราจรได้ และงานการชลประทานทั้งหมดก็จะ ต้องคอยซ่อมแซมอยู่เรื่อยไป ดังนั้นทำไมเราจึงต้องติดตามอยู่ในรายละเอียดชั้นรอง ๆ ของระบบนี้ ด้วยเล่า? สิ่งทั้งปวงที่ซูฮั่นกังวลอยู่นั้นไม่มีทางใดที่จะทำให้ระบบบ่อ-นามีชีวิตชีวาขึ้นมาเลย

หูฮั่นกับฝ่งเซี่ยวหฺวูกล่าวว่าควรจะฟื้นฟูระบบบ่อ-นาขึ้นมาใหม่ แต่ก็ไม่สามารถให้รายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการที่จะฟื้นฟูระบบบ่อ-นาขึ้นมาให้ได้ผลเลย โดยอาศัยการพิจารณานาหาร ข้าพเจ้าได้ศึกษาถึงวิธีที่อาจฟื้นฟูระบบบ่อ-นาขึ้นมาได้ แบบเดียวกับที่ได้ตั้งนาทหารขึ้นมานั่นเอง สมัยนี้เมื่อมาถึงนาทหารเข้า พวกบัณฑิตก็ยอมรับว่าการดำเนินการนาทหารนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้จริง ๆ แต่เมื่อเป็นปัญหาเกี่ยวกับบ่อ-นา พวกบัณฑิตก็บอกว่าทำไม่ได้ พวกเขาไม่ทราบแม้แต่ว่าห่าบวักห่า เป็นสิบด้วยซ้ำไป!

๖๙๔

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

ทหารแต่ละคนจะได้รับส่วนแบ่งที่ดินคนละ ๕๐ มู่ (mu) ซึ่งเท่ากับ ๑๐๐ มู่ในสมัยโบราณ แล้วมันมีเท่ากับ ๑๐๐ มู่ ที่แบ่งให้แต่ละคน (ภายในระบบบ่อ-นา) ในสมัยราชวงศ์โจวดอกหรือ? ภาษีข้าวตามปกติสำหรับที่ดิน ๕๐ มู่จะต้องเสียภาษี ๑๒ สัดนั้น ผู้เพาะปลูกที่เป็นทหารจะได้รับอนุญาตให้ใช้ได้ตามความต้องการของตน ภาษีข้าวที่เพิ่มขึ้นอีก ๑๒ สัดนั้นสำหรับพวกข้าราชการ และพวกที่อยู่ประจำป้อมตามท้องถื่นต่าง ๆ จะได้ใช้สอย ดังนั้นภาษีจริง ๆ จึงเพียง ๑๒ สัดเท่านั้นเอง และจำนวน ๒ เพ็ค หรือ ๒ แกลลอน (โหว : tou) และ ๕ ไป๋ (เฉิง : sheng) ต่อหนึ่งมู่ ก็พอ ๆ กับระบบเครื่องบรรณาการตามหมู่บ้านทั้งภายในภายนอกในสมัยราชวงศ์โจวนั่นเอง

แผ่นดินที่เป็นนาทหารในปัจจุบันนี้ทั้งหมดมี ๖๔,๔๒๔,๓๐๐ มู่ในปีที่ ๖ แห่งรัชกาลพระเจ้าหวานหลี่ (Wan-li : พ.ศ.๒๑๒๑) นั้น ที่ดินที่ใช้ทำการเพาะปลูกจริง ๆ มีถึง ๗๐๑,๓๔๗,๖๒๘ มู่ ถ้าหากเราหาอัตราส่วนระหว่างที่ดินที่ใช้ทำการเพาะปลูกในสองยุคนี้แล้วเนื้อที่นาทหารจะมีถึง ๑ ใน ๑๐ ของที่ดินทั้งหมด (โดยเหตุที่ที่ดินที่ใช้เป็นนาทหารเป็นแผ่นดินของรัฐบาลที่แบ่งให้แก่ผู้ทำการเพาะปลูก) ซึ่งส่วนหนึ่งของที่ดินทั้งหมดที่การแบ่งที่ดินยังไม่มีผลกระทบกระเทือนไปถึงนั้นมีเพียง ๑ ใน ๑๐ เท่านั้น ในการเอาหนึ่งในสิบส่วนของที่ดินเหล่านี้มาใช้ สิ่งที่ถูกต้องจริง ๆ สำหรับ ๑ ใน ๑๐ นี้คงดูเหมือนจะไม่ใช่ว่าเป็นสิ่งที่ทำได้ยากเลย

ที่ดินทั้งหมดถ้าไม่ใช่รัฐบาลเป็นเจ้าของก็ต้องเป็นของเอกชน ที่ดินของรัฐบาลจะเอาไปขายไม่ได้และปัจเจกชนจะเป็นเจ้าของก็ไม่ได้ ภายในบริเวณที่จัดตั้งเป็นตำบลและอำเภอ นั้น ที่ดินของรัฐบาลมี ๓ ใน ๑๐ ของที่ดินทั้งหมด ที่นี้ถ้าเราทำการเพาะปลูกในที่ดินทั้งหมดและเฉลี่ยไปเท่า ๆ กันให้แก่ครอบครัวที่มีอยู่ในประเทศ ๑๐,๖๒๑,๔๓๖ ครอบครัวแล้ว แต่ละครอบครัวก็จะได้รับที่ดิน ๕๐ มู่ และยังมีเหลืออยู่อีก ๑๗๐,๓๒๕,๘๒๘ มู่ ถ้าคนมั่งมีจะได้รับอนุญาตให้ยึดครองที่ดินที่ยังเหลืออยู่ก็ไม่มีใครจำเป็นต้องรู้สึกว่าเขาไม่พอเลย เมื่อเป็นดังนั้นทำไมจึงจะต้องมีการเอะอะเรื่องการจำกัดทรัพย์สินสมบัติและการทำให้มีที่ดินเท่าเทียมกันด้วย หรือว่าเป็นการทำให้คนมั่งมีเดือดร้อนโดยไม่จำเป็น?

หวางฟูจื่อ

หวางฟูจื่อ (Wang Fu-chih) หรือ **หวางชวนฉาน** (Wang Ch'uan-shan : พ.ศ. ๒๑๖๒-๒๒๓๕) เกิดในตระกูลนักปราชญ์สมัยปลายราชวงศ์หมิง และได้รับดื่กริขึ้นหนึ่งเมื่อกรุงปักกิ่งตกอยู่ภายใต้อำนาจของพวกแมนจู เมื่อว่าถึงการปฏิบัติต่อราชวงศ์เก่าเป็นการส่วนตัวแล้ว หวางฟูจื่อได้สอัสุมผู้คนและพยายามให้ความสนับสนุนพวกราชวงศ์หมิงที่ยังเหลือค้ำอยู่ เมื่อท่านมองเห็นว่าความพยายามเช่นนั้นในที่สุดก็จะประสบกับความผิดหวัง ท่านก็หนีออกจากถิ่นที่อยู่เดิมของท่านและใช้ชีวิตที่เหลือนั้นอยู่ด้วยความสันโดษโดยไม่ยอมทำอะไรให้แก่ราชวงศ์ใหม่เลย ท่านได้

การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อสมัยหลังๆ

๖๙๕

เขียนหนังสือและรวบรวมเรียบเรียงหนังสือเกี่ยวกับจินตวินิพนธ์แบบฉบับ ประวัติศาสตร์ ปรัชญา และวรรณคดีไว้มากมาย โดยใช้วิธีการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์และภาษาศาสตร์ และพร้อมกันนั้น ก็อธิบายทัศนคติทางการเมืองของท่านเองไว้อย่างละเอียดลออ เพราะการตีตัวออกห่างและความ จงเกลียดชังการปกครองของพวกแมนจูนี้เองในสมัยที่ท่านมีชีวิตอยู่จึงมีคนรู้จักน้อยมาก งานของ ท่านมิได้ถูกตีพิมพ์จนกระทั่งประมาณ ๒๐๐ ปี หลังจากที่ท่านถึงแก่กรรมแล้ว เมื่อเกิดมีความรู้สึก เป็นปฏิปักษ์ต่อราชวงศ์แมนจูมากขึ้น ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๕ นี้เอง งานของท่านจึงได้รับความ นิยมและมีอิทธิพลอย่างใหญ่หลวง

หวางฟูจื่อซึ่งเป็นปรัชญาเมธีที่มีความคิดลึกซึ้งและมีอำนาจมากได้มีปฏิกริยาต่อลัทธิจิต- นิยมและลัทธิจิตวิสัย (subjectivism) ของสำนักหวางยางมิ่งอย่างรุนแรงทีเดียว และได้หันกลับไปหา อาจารย์ของราชวงศ์ซ่งซึ่งใส่ในเรื่องทัศนคติที่เป็นพื้นฐานของท่านอาจารย์ผู้นี้ ท่านได้โจมตี แนวความเห็นเกี่ยวกับชนิดหรือหลักการทางด้านอภิปรัชญาที่ว่าอยู่เหนือหรือมีก่อนแบบฟอร์มทาง ด้านวัตถุ ตามความเห็นของหวางฟูจื่อแล้ว หน้าที่เพียงอย่างเดียวเท่านั้นที่พิจารณาตัดสินแบบฟอร์ม ของสิ่งของ (ไม่ใช่หลักการที่เป็น นามธรรม) และท่านไม่เคยเห็นว่าหน้าที่และแบบฟอร์มนั้นแยกออก จากกันเลย ตัวอย่างเช่น เมื่อเอามาใช้กับปรัชญาทางการเมือง ขอนี้ก็หมายความว่า คุณธรรมที่ สำคัญเกี่ยวกับมนุษยธรรมและความชอบธรรมตามแบบขงจื๊อ เข้าใจกันว่าตามหน้าที่แล้วเป็นวิธีที่ ผู้ปกครองประเทศใช้พิทักษ์รักษาประชากรของพระองค์ด้วยความรัก และ “ทำมนุษยสัมพันธ์ของ พระองค์เองให้เป็นไปโดยสม่ำเสมอ” (คือ ทรงปฏิบัติพันธกรณีกิจต่อพระญาติของพระองค์เอง)

หวางฟูจื่อในฐานะที่เป็นผู้ที่นับถือลัทธิขงจื๊อซึ่งมีความรู้สึกในด้านเชื้อชาติอย่างรุนแรง ผิดปรกติธรรมดา และถือว่าการปกป้องรักษาประชาชนชาวจีนและวัฒนธรรมจีนเป็นที่สุดขั้นอันดีมา ของรัฐบาลนั้นได้ยืนยันว่ามนุษยธรรมและความชอบธรรมไม่ควรแก่การนำมาพูดเลย นอกเสียจากว่า มนุษยธรรมและความชอบธรรมเหล่านั้นจะทำหน้าที่พิทักษ์รักษาเชื้อชาติไว้ได้เท่านั้น หวางฟูจื่อเมื่อ ได้เอาหลักการเดียวกันนี้มาใช้กับสถาบันทางการเมืองก็ได้ยืนยันว่าไม่มีระบอบองค์การทางการเมือง การเศรษฐกิจหรือการทหารที่เป็นอุดมคติใด ๆ จะแยกตัวออกจากสถานะทางด้านภูมิศาสตร์หรือเหตุ การณ์ทางประวัติศาสตร์ที่มนุษยธรรมและความชอบธรรมจะต้องทำหน้าที่อยู่เลย สถาบันต่าง ๆ ที่ เหมาะสมกับแต่ละยุคนั้นแตกต่างกัน และดังนั้นก็ไม่มียุทธวิธีอะไรที่จะมาพูดถึงการฟื้นฟูระบบเจ้า ขุนมูลนายหรือสถาบันอื่น ๆ ที่มีอธิบายอยู่ในหนังสือจินตวินิพนธ์แบบฉบับขึ้นมาใหม่ ดังที่พวกนัก จิตนิยมที่นับถือลัทธิขงจื๊อเป็นจำนวนมากบ่นว่าเลย ดังนั้นเมื่อไม่คำนึงถึงทำที่แบบสัจนิยมของหวาง- ฟูจื่อในส่วนที่เกี่ยวกับความต้องการเพื่อปรับปรุงให้เข้ากับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ก็ อาจถือว่าท่านเป็นนักปฏิรูปเฉพาะในความรู้สึกที่อยู่ในวงจำกัดเท่านั้น ทั้งนี้เพราะว่าท่านยืนยันถึง ความต้องการที่จะทำตัวท่านให้เข้ากับสถาบันที่มีอยู่ซึ่งแม้ในบางแง่จะมีความบกพร่องอยู่บ้างก็ตาม แต่ก็ได้เกิดขึ้นตอบสนองความเปลี่ยนแปลงทางด้านประวัติศาสตร์ ความจริงหวางฟูจื่อมีความโน้ม

๖๙๖

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

เอียงไปหาทัศนคติทางประวัติศาสตร์ที่เป็นวงจรและเป็นจังหวะมากกว่าที่จะหันไปหาทัศนคติทางประวัติศาสตร์ที่เป็นเชิงก้าวหน้าและเป็นแบบวิวัฒนาการ อย่างไรก็ตามในหมู่นักปฏิรูปสมัยต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๕ แล้ว ลัทธิชาตินิยมจัดและทฤษฎีเกี่ยวกับการนำเอาเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงมาปรับปรุงใช้ของท่านนั้นได้รับการรับรองว่าเป็นการคาดการณ์ถึงความต้องการของจีนสมัยใหม่ไว้ล่วงหน้า

หวางฟูจื่อ

กฎมนเฑียรบาลกับการพิทักษ์เผ่าพันธุ์

ในข้อความต่อไปนี้ซึ่งเลือกคัดมาจากตอนเริ่มต้น **หนังสือเหลือง** (ฮวงจุ : Huang Shu) ของท่านนั้น หวางฟูจื่อได้ให้เหตุผลว่า การทำชนิด (Species) และเผ่าพันธุ์ (race) ให้แตกต่างกันนั้นเป็นหลักการขั้นพื้นฐานของธรรมชาติและให้เหตุผลว่าการคุ้มครองประชาชนและวัฒนธรรมของประชาชนด้วยตนเองนั้นเป็นหน้าที่เบื้องต้นของผู้ปกครองประเทศ เพราะว่าท่านไม่ยอมรับว่าพวกแมนจูเป็นพวกป่าเถื่อนและท้าทายต่อการปกครองที่ถูกต้องตามกฎหมายของพวกแมนจู อันตรายที่ใหญ่หลวงจึงอยู่กับการแสดงทัศนคติของท่าน ไม่ว่าจะเป็นเพื่อเหตุผลข้อนี้หรือเพื่อสำนวนการเขียนตามแบบฉบับของท่านเองก็ตาม หนังสือนี้เต็มไปด้วยข้อความที่เคลือบแฝงและการพูดพาดพิงเป็นนัย ๆ และข้อความที่ต้องถูกเซ็นเซอร์ เพราะความยากลำบากในการแปลความหมายและในการสร้างข้อความขึ้นมาใหม่ ข้อความที่แปลออกมาต่อไปนี้จึงเป็นเชิงทาบทาม และในบางจุดเป็นตัวแทนการถ่ายข้อความจากต้นฉบับเดิมอย่างหยาบ ๆ เท่านั้นเอง

(จาก *ชวนฉานฮือ*, ฮวงจุ, ๑a - ๑b)

ในตอนเริ่มต้นของสิ่งทั้งหลาย อำนาจสร้างสรรค์ของฟ้าและดินช่างมากมายเสียเหลือเกิน และวัดไม่ได้เลยทีเดียว โลหะ ไม้ ดิน ไฟ ลม และน้ำ แต่อย่างใดได้ผลิตผลที่พอเหมาะกัน ทำให้สิ่งทั้งหลายพอกพูนยิ่งขึ้นและถูกผลิตขึ้นมาใหม่ ๆ มากมายอย่างที่สุด โดยการไหลลงลงไป โดยการแผ่ออกไปและสัมผัสกัน ทำให้สิ่งทั้งหลายรวมเข้าด้วยกันและแยกกันออกไป ดังนั้นอำนาจการสร้างสรรค์และการทำให้อุดมสมบูรณ์จึงมีปฏิบัติการไม่มีขอบเขตจำกัด และเราก็ไม่ทราบที่สุดของมัน แต่เมื่อตระกูลของสิ่งทั้งหลายได้ถูกกำหนดแน่นอนแล้วและได้กำหนดแนวแบ่งเขตของสิ่งทั้งหลายไว้แน่นอนแล้ว แต่ละสิ่งก็จะถูกกำหนดไว้ในตำแหน่งของมันเอง และสิ่งที่มีชีวิตทั้งปวงก็จะถูกจำกัดขอบเขตอยู่ภายในเครื่องกีดขวางที่คอยคุ้มครองของมันเอง โดยวิธีนี้งานของฟ้าและดินก็สัมฤทธิ์ผลด้วยการมองเห็นการณ์ไกลอย่างมากที่สุดและมีความเหมาะสมในด้านรายละเอียดอย่างที่สุด ด้วยเหตุผลนี้เองสัตว์ทั้งหลายที่อยู่ตามภูเขามีกีบผา สัตว์ที่อยู่ตามท้องน้ำจะมีเท้าเป็นพังผืด สัตว์ที่ต้องบรรทุกของหนักก็มีอำนาจที่จะกำจุนสิ่งทั้งหลายเป็นรูปไม้กางเขน สัตว์ที่จะต้องใช้คราดไถก็มีอำนาจที่จะดึง

การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อสมัยหลัง ๆ

๖๕๗

สิ่งทั้งหลายไปทางยาว สัตว์ที่ใช้ในการเพาะปลูกในที่แฉะก็เหมาะสำหรับดินแดนทางภาคใต้ สัตว์ที่ใช้ในการเพาะปลูกในที่ดอนก็เหมาะสำหรับดินแดนทางเหนือ ไม่ใช่ว่า (ฟ้าและดิน) สร้างแบบต่าง ๆ เหล่านี้ขึ้นเพราะชอบการแบ่งแยก แต่เพราะในสถานการณ์ต่าง ๆ นั้นเป็นไปได้ที่สิ่งทั้งปวงจะร่วมมือกันและหลีกเลี่ยงการปะทะกันได้

นักปราชญ์เมื่อสังเกตเห็นว่าข้อนี้เป็นเหมือน ๆ กันกับสิ่งทั้งปวงและเห็นว่าแต่ละสิ่งจะมีเครื่องหมายของตนให้แตกต่างไปจากสิ่งอื่น ๆ นั้นได้ทำหน้าที่ปกครองจักรวรรดิ และเมื่อทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองและเป็นหัวหน้าจักรวรรดิ ก็ทรงแยกคนที่มิสติปัญญาเฉลียวฉลาดออกจากคนโง่ ๆ นำเอาคนที่เหมือน ๆ กันมารวมเข้าด้วยกัน ขับไล่ผู้ที่จะเป็นอันตรายและทำให้แปดเปื้อนออกไป แล้วสร้างกำแพงขึ้นกันคนสองพวกนั้นขึ้น โดยวิธีนี้เขาก็จะป้องกันการปะทะกันได้ และจะทำให้พวกเขามีความกลมเกลียวกันได้ ดังนั้นการกล่าวว่ “นักปราชญ์เป็นผู้มีคุณธรรมร่วมกับฟ้าและดิน” จึงมิใช่เป็นเพียงการพูดที่เลื่อนลอยเลย!

ที่นี้คนเรามีส่วนของยินและหยางอยู่ เราพยายามและหาใจพอ ๆ กับสิ่งอื่น ๆ และเขาก็ยังไม่สามารถนอกจากจะแตกต่างจากสิ่งอื่น ๆ อย่างเด็ดขาด ในด้านโครงกระดูกของเขา ในอวัยวะสัมผัส ในการชอบอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มและการอยู่โดดเดี่ยวแล้ว ชาวจีนก็มีได้แตกต่างจากพวกป่าเถื่อนใด ๆ เลย และพวกเขาก็ยังจะต้องทำให้แตกต่างไปจากพวกป่าเถื่อนอย่างเด็ดขาดอีก ทำไมจึงเป็นเช่นนี้ด้วยเล่า? เพราะถ้ามนุษย์ไม่ทำตัวเองให้มีเครื่องหมายแตกต่างจากสิ่งทั้งหลายแล้ว ก็จะเป็นการละเมิดหลักการของฟ้า ถ้าคนจีนไม่ทำตัวเองให้แตกต่างจากพวกป่าเถื่อนแล้ว ก็จะเป็นการละเมิดหลักการของดิน และโดยเหตุที่ฟ้าและดินทำมนุษย์ชาติให้มีระเบียบโดยทำมนุษย์ให้แตกต่างกัน ถ้ามนุษย์ไม่ทำตัวให้แตกต่างกันและไม่รักษาความแตกต่างอย่างเด็ดขาดระหว่างสังคมทั้งหลายไว้แล้ว ก็จะเป็นการละเมิดหลักการของมนุษย์ ดังนั้นหลักการทั้งสามนี้จึงเป็นผู้พิทักษ์ไตรภาคี (คือ ฟ้า ดิน และมนุษย์) ไว้

ในสมัยโบราณตอนที่ราชวงศ์โจวกำลังเสื่อมนั้น สายสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองประเทศกับประชาชนได้ขาดสะบั้นลง และในบทเพลงพวกกวีทั้งหลายก็ได้แสดงความไม่เคารพกษัตริย์ออกมา เมืองหลวงเก่าตกอยู่ในเงื้อมมือของพวกป่าเถื่อนทางทิศพายัพ และกษัตริย์ราชวงศ์โจวได้ทรงย้ายไปอยู่ที่เมืองหลวงทางทิศตะวันออก ซึ่ง ณ เมืองหลวงแห่งนี้แหละที่พระองค์ได้ทรงรักษาราชวงศ์ไว้ต่อไปได้โดยการปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ ตามอย่างที่ว่าราชวงศ์ได้ปฏิบัติมาแล้ว อย่างน้อยก็ในนาม ระเบียบทางด้านการเมืองได้ถูกทำลายลงอย่างสิ้นเชิง เพราะพวกเจ้าครองนครทั้งหลายได้รวมหัวกันขยายการยึดดินแดนออกไปทุกวัน พวกที่ยังทำพิธีรีตองและขนบประเพณีเก่ารุ่งเรืองต่อไป และผู้ที่ยินดีที่จะตายเพื่อแบบแผนเก่า ๆ ก็ไม่สามารถทำอะไรได้เลยนอกจากจะคร่ำครวญถึงความทุกข์ยากซึ่งคุกคามราชวงศ์โจวอยู่ สิ่งนี้นักปราชญ์ (คือขงจื๊อ) รู้สึกเดือดร้อนอย่างมากนั่นก็คืออะไรบางอย่างที่แตกต่างกันอย่างมากเมื่อเขียนคัมภีร์ **บันทึกเหตุการณ์ฤดูร้อนกับฤดูหนาว** ท่านได้พยายามทำวิถีทางของกษัตริย์ให้ปรากฏ ท่านได้ยอมรับพวกคนจีนภายในประเทศว่าเป็นญาติของท่านเอง

๖๙๘

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

และเนรเทศพวกป่าเถื่อนภายนอกกว่าเป็นผู้ทำให้อารยธรรมชนเขาไป ผู้ที่มีเจตนาร้ายต่อราชบัลลังก์ราชวงศ์โจว ท่านก็ดำเนินคดีเดียวในการกระทำผิดของเขา พวกที่ถูกภายนอกบีบคั้นมา ท่านก็ดำเนินในความอ่อนแอของเขาและปรารถนาที่จะให้เนรเทศเขาออกไปเสียจากประเทศ...

เมื่อกษัตริย์เหวินและหวู่ได้ตั้งราชวงศ์ขึ้นมาแล้ว ทุก ๆ เช้าพระองค์ก็ทรงปฏิบัติหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของประชาชน และทุก ๆ เย็นก็จะทรงส่งวิญญูณไปติดต่อกับฟ้าเพื่อศึกษาเจตจำนงของฟ้า โดยการพิทักษ์รักษาวิถีทางของกษัตริย์ผู้เป็นปราชญ์และราชวงศ์เก่า ๆ กษัตริย์เหวินและกษัตริย์หวู่ทรงยอมให้พวกเจ้านายทั้งหลายมีอำนาจเหนืออาณาจักรของตน ๆ เพื่อที่จะได้ยึดจุดยุทธศาสตร์ไว้ต่อต้านการบุกรุกของพวกป่าเถื่อน ดังนั้นสิ่งที่ไม่เคยสิ้นสุดในอันที่จะเกี่ยวข้องกับกษัตริย์ผู้เป็นปราชญ์ก็ถือว่าตามเขตแดนของจักรวรรดินั้นควรจะมีเจ้าขุนมูลนายต่าง ๆ ที่สามารถต่อต้านพวกป่าเถื่อนได้ มิฉะนั้นแล้วก็จะรักษาพรมแดนระหว่างชาวจีนกับพวกป่าเถื่อนไว้ไม่ได้ และจักรวรรดิทั้งปวงก็จะตกอยู่ในความยุ่งยากสับสน ทั้งนี้เพื่อจะเอารัฐเจ้าขุนมูลนายทั้งหมดมาไว้ในอำนาจของผู้ปกครองคนเดียว เพื่อที่จะคุมอำนาจการบริหารและการป้องกันประเทศไว้ในมือของผู้ปกครองประเทศคนเดียวและเพื่อที่จะเอาเกียรติยศชื่อเสียงมาให้ตนเพียงคนเดียว แทนที่จะเฉลี่ยไปให้แก่เจ้านายอื่น ๆ แม้แต่กษัตริย์ผู้เป็นนักปราชญ์ก็จะไม่ปรารถนาให้ตนได้เป็นเช่นนี้อย่างเดียวกับคนอื่น ๆ บ้างเขียวหรือ? อย่างไรก็ตามนับตั้งแต่เริ่มต้นราชวงศ์โจวมาทีเดียว พวกกุงและหนันต่าง ๆ ได้รับความไว้วางใจให้ปกครองดินแดนต่าง ๆ ของจักรวรรดิ ดังนั้นจึงทำให้เกิดมีแนวป้องกันที่เชื่อมต่อกันโดยตลอด โดยแต่ละคนก็มีตำแหน่งของตนเอง และผู้ที่มีอำนาจมากบ้างน้อยบ้างก็จะให้ความช่วยเหลือแก่กันและกัน เพราะฉะนั้นผู้ที่อยู่ ณ ชายแดนที่ห่างไกลก็ได้เผชิญหน้ากับอันตรายตามลำพัง และทั้ง ๆ ที่ดินแดนตามชายแดนมีมากมายก็ควบคุมได้โดยไม่ยากเย็นอะไรเลย โดยวิธีนี้ กษัตริย์แห่งราชวงศ์โจวที่ดีที่สุดก็มีความระมัดระวังที่จะคงรักษาความเข้มแข็งในด้านการป้องกันประเทศไว้และขับไล่พวกป่าเถื่อนออกไป ดังนั้นอำนาจหน้าที่ของกษัตริย์เหล่านี้จึงไม่เคยอ่อนแอลงเลย

ภายหลังรัชสมัยกษัตริย์ยี่ (Yi : ๓๕๑-๓๓๖ ก่อน พ.ศ.) และกษัตริย์หลี่ (Li : ๓๓๕-๒๘๕ ก่อน พ.ศ.) เป็นต้นมา พวกเจ้าครองนครทั้งหลายก็เริ่มแสดงลัทธิตัวเองขึ้นมา ความเป็นประมุขของราชวงศ์โจวก็อ่อนแอลง และโดยเหตุที่ประเทศชาติตกอยู่ในระหว่างการต่อสู้ชิงอำนาจกันภายในในภายใน ศัตรูภายนอกจึงได้ประชิดเข้ามา... อย่างไรก็ตาม แม้องค์จักรพรรดิจะไม่ทรงสามารถยืนยันอำนาจหน้าที่ของพระองค์ไว้ได้ แต่พวกเจ้านายที่เข้มแข็งที่สุดก็ได้ลุกฮือขึ้น ยึดเอาทั้งภาคเหนือและภาคใต้มาไว้ในอำนาจของตนได้และได้ขับไล่พวกป่าเถื่อนทั้งหลายออกไป ดังนั้นจึงถือว่าได้ทำหน้าที่อันสำคัญในการพิทักษ์รักษาอำนาจและความมั่นคงทางด้านการทหารของจีนไว้ได้ แม้ว่าความประสบความสำเร็จในด้านการสงครามจะเทียบกับแผนการใหญ่ของกษัตริย์ผู้เป็นนักปราชญ์ในอันที่จะบัญชาการโลกไม่ได้ก็ตาม แต่นักปราชญ์ก็ได้ยอมรับนับถือคุณงามความดีของเจ้านายเหล่านั้น และยกย่องว่าเป็นผู้จัดความทุกข์ยากของชาติให้หมดไป และทำให้จีนรอดพ้นจากการถูกกำจัดให้หมดสิ้นไปได้...

การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อสมัยหลัง ๗

๖๔๕

เพราะฉะนั้นบุคคลที่ฉลาดพอที่จะทำตัวให้เล็ก แต่เข้มแข็งพอที่จะปกครองจักรวรรดิและพิทักษ์รักษาญาติของตนเองได้ย่อมได้เป็นหัวหน้า และผู้ที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่คนในกลุ่มของตนได้ก็กลายเป็นกษัตริย์ ดังนั้นกษัตริย์ผู้เป็นนักปราชญ์จึงได้ทรงสั่งบังคับประชาชนของพระองค์ก่อนแล้วก็แสดงให้เห็นว่าพระองค์เท่านั้นที่เป็นผู้มีค่าควรแก่การให้เกียรติ พระองค์ทรงรักษาคุณสมบัติเหล่านี้ที่ทำให้พระองค์มีเกียรติไว้และพิทักษ์รักษา (พื้นฐานแห่งการปกครองของพระองค์) จากการทำลาย ดังนั้นจึงทำให้มีการสืบราชสมบัติติดต่อกันเรื่อย ๆ มา หรือว่ามาจนกระทั่งถึงนักปราชญ์สมัยต่อมาบางท่านอาจมีการสละราชสมบัติ การสืบราชสมบัติ และแม้แต่การเปลี่ยนพระบรมราชโองการ แต่ไม่เคยยอมให้ราชวงศ์ต่างด้าวมาขัดจังหวะการสืบราชบัลลังก์ (ของกษัตริย์จีนเลย) ต่อเมื่อได้เห็นข้อนี้เป็นเบื้องแรกแล้วเท่านั้น กษัตริย์ผู้เป็นปราชญ์จึงได้ดำเนินการช่วยเหลือผู้อ่อนแอและเร่าใจผู้เข้มแข็ง ยกย่องคนที่มีคุณธรรมและชมผู้ที่คดโกง ทรงนำเอาพิธีกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางด้านสังคมมาประดับชีวิตของประชาชน นำพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการไว้ทุกข์และการเซ่นสรวง เพื่อแสดงความเศร้าโศกเสียใจ เกียรติ ตำแหน่งและชั้นต่าง ๆ เพื่อให้เขาอยู่ในระเบียบที่เหมาะสมเป็นปกติ และนำเอาการลงโทษและการณรงคเป็นการลงโทษเพื่อเอาพวกนั้นมาไว้ในอำนาจ...

แม้แต่เด็กก็มีหัวหน้าปกครองรัง และถ้าหากมีแมลงอื่นมาโจมตีรังของมัน หัวหน้าจะรวบรวมมดทั้งหลายเข้าด้วยกัน และนำพวกมดเหล่านั้นเข้าต่อสู้กับข้าศึก เพื่อทำลายข้าศึกให้หมดไป และป้องกันไม่ให้ข้าศึกมารุกรานอีกต่อไป เพราะฉะนั้นผู้ที่จะนำมดทั้งหลายจะต้องรู้วิธีที่จะปกป้องรักษาของกลุ่มของตน แม้ถ้าหากว่าเป็นดังนั้นแล้ว ถ้าหากผู้ปกครองจักรวรรดิไม่คิดถึงอนาคตเลย และได้พิจารณาให้รอบคอบในอันที่จะรักษาเขตแดนของตนไว้ให้ดี แล้วเขาก็จะไม่สามารถคงความเคารพและรักษาความเป็นระเบียบภายในจักรวรรดิได้เมื่อมีอันตรายคุกคามมาจากภายนอก เขาก็ไม่มีวิธีที่จะกำจัดอันตรายนั้น เมื่อเกิดมีความยากลำบากตามธรรมชาติเกิดขึ้นมา เขาก็ไม่มีทางที่จะทำให้ประชาชนมีความปลอดภัยจากความยากลำบากนั้น เขาย่อมไม่สามารถถ่ายทอดความมั่งคั่งสมบูรณ์ของตนไปได้ หรือไม่สามารถพิทักษ์รักษาญาติพี่น้องของตนได้ ดังนั้นวิถีทางของกษัตริย์ก็ถึงจุดจบนี้คือสิ่งที่ (ขงจื๊อ) แสดงไว้ในคัมภีร์ **บันทึกเหตุการณ์ฤดูวสันต์และฤดูสารท** อย่างมากที่สุด

ประเทศจีนกับชนเผ่าป่าเถื่อน

ณ ที่นี้ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าหวางฟูจื่อมิได้เป็นผู้มีความเชื่อถือในเรื่องเผ่าพันธุ์อย่างมกมายดังในทัศนะปัจจุบันเลย ท่านมิได้ยืนยันว่าวัฒนธรรมจีนวิเศษเหนือวัฒนธรรมอื่น ๆ เพียงแต่ยืนยันว่าแต่ละวัฒนธรรมต่างก็มีหน้าที่ของตนเอง และประชาชนแต่ละคนต่างก็มีหน้าที่ของตนเอง

(จาก *ตู้ท่งเจียนหลุน*, ๒๔ : ๑๓๒-b)

๗๐๐

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ความเข้มแข็งของพวกป่าเถื่อนอยู่ที่ความขาดแคลนกฏหมายและสถาบัน トラบโดที่ที่พักพาอาศัย อาหารและเครื่องแต่งกายของพวกป่าเถื่อนยังคงหยาบ ๆ และเป็นแบบป่าเถื่อนอยู่ トラบโดที่พวกเขายังคงหล่อเลี้ยงอารมณ์ที่ดุร้ายป่าเถื่อนให้มีอยู่ในหมู่ประชาชนและไม่ยอมเปลี่ยนขนบประเพณีแล้ว พวกเขาก็ยังคงมีความเจริญก้าวหน้าอยู่ตรงนั้น และด้วยเหตุนี้แหละประเทศจีนจึงรอดพ้นจากอันตรายที่น่าสะพรึงกลัวมาได้ แต่ถ้าหากว่าพวกป่าเถื่อนเริ่มเปลี่ยนแปลงและเอาวิถีทางชีวิตของจีนไปใช้ แล้วความเจริญก้าวหน้าทางด้านประเพณีของพวกป่าเถื่อนก็จะเปลี่ยนแปลงไปด้วย อาจทำให้พวกป่าเถื่อนมีความกล้าหาญและยิ่งยงยิ่งกว่าคนจีนสักคราวหนึ่งก็ได้ ซึ่งนับว่ามีความเจริญก้าวหน้า แต่พวกเขาก็จะเปิดช่องทางให้เกิดความอ่อนแอเป็นนิรันดร์ด้วยเหมือนกัน เพราะเหตุนี้จึงกล่าวกันว่า **ปลาในแม่น้ำและในทะเลสาบย่อมลืมนกันได้ฉับไค มนุษย์ก็ควรลืมนกันเสียและดำเนินตามวิถีทางและหลักการของตนฉับนั้น** ในเมื่อพวกป่าเถื่อนพอใจอยู่กับการเร่ร่อนไปแสวงหาน้ำและทุ่งหญ้า ผักฝืนการยิงธนู และล่าสัตว์ ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครอง มีระบบการแต่งงานอย่างต่ำ ๆ และระบบการปกครองอย่างไพร่ ๆ เท่านั้น ทองเที่ยวไป ๆ มา ๆ อยู่ตามดินแดนของตนตามความเหมาะสมกับความต้องการของฤดูกาลอยู่นั้น จีนไม่เคยควบคุมหรือปกครองพวกป่าเถื่อนเหล่านี้ได้เลย และトラบโดที่พวกป่าเถื่อนไม่เข้าใจโดยต้องแท้ว่าเราสามารถสร้างเมืองให้มีค่ายคูประตูหอรบและรักษาไว้ได้ ไม่ทราบว่าการตลาดจะนำผลประโยชน์มาให้ ไม่ทราบว่าการใช้อาวุธทำการเพาะปลูกได้และอาจมีการเก็บภาษีอากรได้ トラบโดที่พวกป่าเถื่อนไม่ทราบถึงความวิเศษของการไถ่จ้างที่ประณีตและระบบข้าราชการแล้ว พวกป่าเถื่อนก็คงเห็นว่าจีนเป็นเพียงนอนที่มีอันตรายและขาดความเมตตากรุณาอยู่ตรงนั้น ในทำนองเดียวกัน พวกจีนที่ถูกจับและถูกนำไปยังดินแดนของพวกป่าเถื่อนก็จะมองดูพวกป่าเถื่อนด้วยความจงเกลียดจงชังและความขมขื่น ทั้งไม่ยอมรับใช้พวกป่าเถื่อนด้วย แผ่นดินทั้งสองก็จะไม่แสดงต่อผลประโยชน์ของกันและกันทั้งสองฝ่าย เพราะความสอดคล้องต้องกันกับกฎของฟ้าและดิน และการบัญชาแห่งความรู้สึกของมนุษย์นี้เอง ที่แต่ละคนควรจะพบแสงสว่างเฉพาะในวิถีทางของตนเท่านั้น

เต๋าย่อมไม่มีอยู่นอกเหนือจากการเอามาใช้ในภาคปฏิบัติ

(จาก ขวนจันฮั้ว; โจวฮั้วทวยจวน ๕ : ๒๕a-b)

โลกทั้งมวลนี้มีได้เป็นอะไรมากไปกว่าเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งเลย เราไม่อาจกล่าวว่าเครื่องมืออย่างหนึ่งนั้นเป็นเครื่องมือของเต๋า (วิถีทาง) เพราะสิ่งที่เรียกว่าเต๋านั้นก็เป็นเพียงวิถีทางเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือนั่นเอง เราทราบจากประสบการณ์ของมนุษย์ว่า ถ้าหากว่าไม่มีการใช้เครื่องมือแล้ว เครื่องมือก็ย่อมไม่มีอยู่ ตรงข้าม ถ้าเครื่องมือมีอยู่จริง ๆ เราก็ไม่ต้องไปมัวกังวลว่ามันมีที่ใช้หรือเปล่า... ถ้าหากว่าไม่มีเครื่องมือก็ย่อมไม่มีวิถีทาง (เต๋า)... ข้อความนี้ไม่ค่อยจะพูดกันนัก แต่ก็นับว่าถูกต้องจริง ๆ... คันธนูและลูกศรไม่เคยมีอยู่เลย ถ้าหากไม่มีวิถีทางที่จะเอามันมาใช้ยิงรถและม้า

การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อสมัยหลัง ๗

๗๐๑

เทียมรถไม่เคยมีอยู่เลย ถ้าหากไม่มีทางที่จะขับมันได้ สัตว์และเหล่าอู่นสำหรับบุชายัญ ของที่ระลึกของไทยทาน หรือระฆังและเสียงกังวานของระฆัง ขลุ่ยและสายซอไม่เคยมีอยู่เลย ถ้าหากไม่มีวิถีทางแห่งการประกอบพิธีรีตองและการเล่นดนตรี เพราะฉะนั้นความมีอยู่ของบุตรจึงต้องการความมีอยู่แห่งวิถีทางของบิดา หรือความมีอยู่ของน้องชายย่อมต้องการความมีอยู่แห่งวิถีทางของพี่ชาย (แต่ก็มี “ทาง” เป็นจำนวนมากที่อาจมีอยู่อย่างแฝง ๆ แต่หาได้มีอยู่จริงไม่) เพราะฉะนั้นจึงนับว่าเป็นการถูกต้องที่กล่าวว่าไม่มีวิถีทางใดเลยที่จะมีอยู่อย่างเป็นอิสระจากเครื่องมือของมัน

ประชาชนเป็นจำนวนมากมิได้พิจารณาเรื่องนี้ให้ละเอียดพอ ดังนั้นนักปราชญ์ในสมัยโบราณจึงสามารถเอาเครื่องมือมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ แต่ไม่สามารถเอาวิถีทาง (เต๋า) มาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้เลย เพราะสิ่งที่เรียกว่า “เต๋า” หรือ “วิถีทาง” นั้นก็ คือ การใช้เครื่องมือมันเอง... ในการใช้เครื่องมือนี้คนทั้งหลายย่อมพูดถึงเครื่องมือ และดังนั้นจึงได้มีการกำหนดชื่อให้แก่เครื่องมือเหล่านั้น ชื่อเหล่านี้ได้ถูกกำหนดตั้งให้แก่สิ่งทั้งหลายจากเบื่องบนดังที่มันเป็นอยู่ แต่ชื่อเหล่านี้ก็มีอยู่ในระหว่างสิ่งทั้งหลายด้วย เราไม่อาจชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างอาณาจักรของชื่อที่มีอยู่ในเบื่องบน และชื่อที่มีอยู่ในระหว่างสิ่งทั้งหลาย ดังนั้นเหนือแบบฟอร์มทางกายภาพ (รูป) ขึ้นไปแล้วก็มีสิ่งที่เรียกว่าอาณาจักรของสิ่งที่ไม่ใช่แบบฟอร์ม (อรูป) ไต ๆ เลย... ถ้าเราพยายามที่จะไม่แยแสต่อเครื่องมือทั้งหลาย และแสวงหาสิ่งที่มีอยู่ก่อนเครื่องมือแล้ว เราอาจทอดข้ามวิวัฒนาการของอดีตและปัจจุบันได้ ทำฟ้า ดิน มนุษย์ และสิ่งทั้งหลายให้หมดไปได้ และเราก็คงไม่อาจที่จะค้นพบสิ่งใด ๆ ที่มีแม้เพียงชื่อที่มีความแท้จริงน้อยกว่ามากได้เลย ดังนั้นเล่าจื๊อจึงถูกหลอกเมื่อท่านกล่าวว่าวิถีทาง (เต๋า) มีอยู่ในสุญตา เพราะสุญตาจะต้องเป็นความว่างเปล่าจากเครื่องมือทั้งหลายด้วย และพระพุทธรูปก็ผิดเช่นกันเมื่อพระองค์ตรัสว่าวิถีทาง (มรรค) มีอยู่ในความไม่มีอะไร เพราะความไม่มีอะไรจะต้องเป็นความไม่มีเครื่องมือทั้งหลาย เราอาจให้อรรถาธิบายทฤษฎีที่นอกกรอบนอกทางเช่นนั้นได้โดยไม่รู้จบสิ้น แต่เราก็ไม่เคยหนีพ้นจากเครื่องมือทั้งหลายเลย และถ้าหากเรายืนยันกรานที่จะวินิจฉัยชื่อทั้งหลายที่แยกมาจากเครื่องมือตูดตั้งว่าเราเป็นเทพเจ้าบางองค์แล้วใครเล่าที่เราหวังจะหลอกหลวง?

เรื่องการเอาสถาบันโบราณมาใช้กับสมัยปัจจุบันไม่ได้

(จาก ตู๋ทงเจียนหลุน, ฉิวหลุน, ๔๖-๖๖)

วิถีทางแห่งการปกครองที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดก็คือการตรวจสอบ **คัมภีร์ประวัติ-ศาสตร์** และทำให้การวินิจฉัยหนังสือนั้นเพลาลงด้วยคำพูดของขงจื๊อ เรามั่นใจว่าคงไม่มีอะไรที่จะดีไปกว่านี้แน่ แต่ว่าจุดที่เข้มงวดกวดขันก็คือว่าหัวใจของผู้ปกครองประเทศนั้น นำเคารพหรือว่าเสเพลและว่าพระราชบัญญัติต่าง ๆ ของผู้ปกครองนั้นหละหลวมเกินไปหรือว่าหยาบช้าเกินไป พวกที่ขาดไปนั้นเกียจคร้าน ผู้ที่ไปไกลเกินไปย่อมกระทำอย่างนั้นจากความปรารถนาที่จะไปให้รวดเร็วทีเดียว หน้าที่สำคัญ ๆ ของรัฐบาลก็คือการเอาคนดี ๆ มาใช้ให้เป็นประโยชน์และส่งเสริมการสอนศีลธรรม

๗๐๒

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

และในส่วนที่เกี่ยวกับประชาชนก็ให้มนุษยธรรมและความรักแก่เขาให้มากที่สุด รัฐบาลทั้งปวงนับตั้งแต่ รัฐบาลของเอี้ยวและซุน รัฐบาลของสามราชวงศ์ รัฐบาลของราชวงศ์ฉินและราชวงศ์ฮั่นเรื่อยมาจนถึง ปัจจุบันนี้ก็ดำเนินการไปตามหลักการนี้ การตรวจสอบและคัดเลือกคนตามหลักการ การแบ่งปัน ภาษีอากรด้วยความยุติธรรม การใช้อาวุธรักษาความเป็นระเบียบ จำกัดการลงโทษ ทำให้เกิดระเบียบ โดยการให้พระราชบัญญัติและแบบอย่างต่าง ๆ เหล่านี้เป็นวิธิต่างที่รัฐบาลทั้งปวงใช้จนได้รับความสำเร็จ

แต่เมื่อมาถึงการจะต้องจัดทำระเบียบแบบแผนอย่างละเอียดหรือออกคำสั่งแล้ว ผู้แต่ง **คัมภีร์ประวัติศาสตร์** หรือขงจื๊อก็มิได้ให้คำแนะนำได้เลย ข้อนี้เป็นเพราะเขาไม่คำนึงถึงความจริง และไม่สนใจรายละเอียดกระนั้นหรือ ? สถาบันโบราณทั้งหลายได้ออกแบบขึ้นมาเพื่อใช้ปกครอง โลกโบราณ และเราไม่อาจเอามาใช้ในสมัยปัจจุบันนี้ได้ เพราะฉะนั้นคนฉลาดจึงไม่พยายามดัดระบบที่มีรายละเอียดขึ้น เขาใช้สิ่งที่ถูกสำหรับทุกวันนี้ปกครองโลกทุกวันนี้ แต่ข้อนี้มิได้หมายความว่า มันจะถูกสำหรับวันต่อไปเลย เพราะฉะนั้นคนฉลาดจึงไม่พยายามถ่ายทอดกฎหมายมาให้ลูกหลานเลย ดังนั้นไม่ว่า **ประวัติศาสตร์** หรือขงจื๊อละ หามิใครอธิบายถึงระบบเจ้าขุนมูลนาย ระบบพ่อ-นา การพบปะของพวกเจ้าขุนมูลนาย สามปีต่อครั้ง และหกปีต่อครั้ง ระบบการส่งกองทหารไปลงโทษ การตั้งสำนักงาน หรือการตัดสินตำแหน่งที่มีรายได้เลย แล้วบางท่านที่มีคุณธรรมไม่ทัดเทียมกับจักรพรรดิซุนและยิวหรือขงจื๊อควรจะหาญมาวางระบบเกี่ยวกับกฎหมายสำหรับทุกกาลเวลาโดยอาศัย การอ่านของตนเป็นพื้นฐานอีกหรือ ? นับว่าเป็นการถูกต้องทีเดียวที่ว่า “เอกสารของราชวงศ์เสีย” มีอยู่ตอนหนึ่งที่เรียกว่า “บรรณาการของยิว” แต่ทว่าระบบที่มีอธิบายอยู่ในนั้นมีเรื่องเกี่ยวกับราชวงศ์เสียโดยเฉพาะ กฎหมายต่าง ๆ ของกษัตริย์ราชวงศ์เสียนั้นในสมัยราชวงศ์ซางและราชวงศ์โจวที่สืบต่อ มาไม่มีใครปฏิบัติตามเลย “เอกสารของราชวงศ์โจว” ตามความเป็นจริงแล้วก็มีอยู่ตอนหนึ่งที่เรียกว่า “สถาบันของราชวงศ์โจว” และนี่ก็อีกเหมือนกันมีเรื่องเกี่ยวกับราชวงศ์โจวเท่านั้น สถาบันเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดเป็นแบบราชวงศ์โจวและมีได้ปฏิบัติกันมาจากสมัยราชวงศ์แรก ๆ คือราชวงศ์ซางและราชวงศ์เสียเลย...

กาลเวลาเปลี่ยนไป เจื่อนไขต่าง ๆ ก็แตกต่างกัน แล้วรัฐบาลจะเข้ากันได้กับการเปลี่ยนแปลง เหล่านี้และทำให้ประชาชนพ้นจากการเป็นคนโง่ได้อย่างไร ? ในแต่ละยุคจะต้องได้พบวิกฤติแห่งกาลเวลา แต่ทว่าหนทางที่ดีที่จะเอามาใช้กับวิกฤติการณ์เหล่านี้ไม่จำเป็นจะต้องมีคุณค่าที่ควรแก่การตั้งทฤษฎี เกี่ยวกับการปกครองทั้งหลาย ก่อนที่จะเอาระบบอำเภอมานำได้อย่างได้ผลนั้น ก็หวังกันว่าประชาชน จะดำเนินไปตามหลักการและการปฏิบัติของกษัตริย์ในสมัยโบราณ และการปฏิบัติเหล่านี้ก็ยังแตกต่างไปจากสิ่งที่เราอ่านพบในคัมภีร์ประวัติศาสตร์และขงจื๊อ ไม่จำเป็นที่เขาจะต้องปรึกษายุคต่าง ๆ ในอดีตทั้งหมดและพยายามที่จะปฏิบัติตามวิธีการใช้แบบโบราณนั้นทั้งหมด ในข้อเขียนของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าได้แสวงหาแหล่งที่ทำให้ได้ประสบผลสำเร็จและทำให้ต้องผิดหวังในด้านการปกครอง และพยายามนำเอาทัศนคติของข้าพเจ้าไปใช้ให้สอดคล้องต้องกันกับหลักการที่เป็นพื้นฐานแห่งรัฐบาล

การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อสมัยหลัง

๗/๐๓

ของนักปราชญ์ทั้งหลาย แต่เมื่อมาถึงปัญหาเกี่ยวกับเหตุการณ์เล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เกิดขึ้นและกฎหมายทั้งหลายโดยเฉพาะแล้ว ก็จำเป็นต้องคล้อยตามกาลเวลา และพยายามที่จะพิจารณาตัดสินว่าอะไรที่เหมาะสมเป็นกรณี ๆ ไป ทุก ๆ ยุคย่อมมีจุดที่หละหลวมและเข้มงวดกวดขัน (ในการใช้) แตกต่างกันไป ธุรกิจแต่ละอย่างย่อมมีเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ของมันเอง เพราะฉะนั้นดูจะเป็นการดีกว่าในอันที่จะไม่มีกฎที่ตี้นไม้ได้ มิฉะนั้นเขาจะใช้ตัวบทที่มีอยู่ในกฎหมายนั้นและทำการละเมิดเจตนารมณ์ของกฎหมายทุก ๆ คนย่อมทำความผิดบ้างในบางครั้งบางคราว ดังนั้นเขาก็ไม่ควรบังคับโลกให้ปฏิบัติตามทศนะที่ไม่มีหลักเกณฑ์ของเขาเอง... ถ้าประชาชนเหล่านี้ที่พยายามคว่ำบาตรวิถีทางของโลกที่ตั้งขึ้นมาแล้วทั้งปวง และโยนทุกสิ่งทุกอย่างเข้าไปในความสับสนอลหม่านโดยประกาศใช้ทฤษฎีส่วนตัวบางทฤษฎีที่เกิดจากการอ่านได้รับอนุญาตให้มีวิถีทางของตนเองได้ ข้าพเจ้าก็ไม่อาจกล่าวได้ว่าสิ่งทั้งหลายจะถึงจุดจบอย่างไร

การใช้กฎหมาย

(จาก *ตู้ท่งเขียนหลุน*, ๓๐ : ๑๓๖-๑๕๖)

เราไม่อาจใช้กฎหมายปกครองประเทศชาติได้ เพราะถ้าหากว่ากฎหมายทั้งปวงไม่มีอยู่ ประชาชนก็ไม่มีทางที่จะคงการครองชีวิตของตนไว้ได้ และผู้ปกครองประเทศก็ไม่มีทางที่จะคุ้มครองรักษาประชาชนได้ เพราะฉะนั้นถ้าหากจะปกครองประเทศชาติละก็ ประการแรกก็จะต้องมีผู้นำ ซึ่งจะตั้งกฎหมายและสถาบันต่าง ๆ ขึ้นเพื่อให้ประชาชนเข้าใจว่ามีอิสระเสรีอยู่เหนือพวกเขา และมีข้าราชการอยู่ในท่ามกลางพวกเขา และพวกเขาจะได้รับความมั่นใจว่าจะได้รับการคุ้มครองซึ่งจะทำให้พวกเขาวางโครงการเพื่อความครองชีวิตของตนเองได้ กฎหมายและสถาบันเหล่านี้ซึ่งได้ตั้งขึ้นมาเป็นครั้งแรกนั้นไม่เคยปรากฏว่าดีจริง ๆ เลย และถ้าหากคนในยุคต่อ ๆ มาจะสังเกตเห็นเฉพาะตัวหนังสือ พวกเขาก็จะทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน และก่อให้เกิดความไม่ระเบียบขึ้นมาในขั้นแรกและขั้นทดลองนี้ ผู้เขียนกฎหมายที่พยายามแก้ไขสิ่งที่ชั่วร้ายให้ดีขึ้นอาจจะต้องเข้มงวดกวดขันอย่างหนัก หรือเมื่อปฏิบัติตามเจตจำนงของคนสามัญทั่วไปก็อาจผิดพลาดในด้านความหละหลวม พวกเขาอาจเริ่มต้นอย่างหยาบ ๆ และรอคอยบุคคลภายหลังที่จะทำให้ดีขึ้นและทำให้สำเร็จเสร็จสิ้นไปด้วยเหตุผลข้อนี้เอง กฎหมายในสมัยราชวงศ์ฉินจึงมิได้เป็นกฎหมายที่ชั่วช้าสำหรับประชาชนเหมือนกันไปหมด ราชวงศ์ฉินได้มามีอำนาจในสมัยที่มีความยุ่งยากและเป็นจลาจลส่วนวายุในดอนอวสานแห่งรัฐทั้งหกและได้เปิดทางให้แก่การปกครองแบบใหม่โดยการบีบบังคับให้ประชาชนเชื่อว่ากฎหมายมีอยู่ แล้วเมื่อราชวงศ์ฮั่นดำเนินการตามด้วยระบอบการปกครองที่มีใจกว้างและอดทน ก็สามารถทำกฎหมายให้ง่ายได้และเลิกกฎหมายที่บีบบังคับเสีย ทำให้โลกมีระเบียบได้...

เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงได้กล่าวไว้ว่า ถ้าเราจะต้องปกครองประเทศชาติ ในเบื้องต้นก็ต้องมีผู้นำจัดตั้งกฎหมายและสถาบันต่าง ๆ ขึ้นมา แม้ว่าไม่เป็นกฎหมายและสถาบันที่ดีที่สุดก็ตาม

๗๐๔

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

แต่ก็ยังดีกว่าที่จะไม่มีกฎหมายเสียเลย พวกราชวงศ์ฮั่นได้กฎหมายมาจากราชวงศ์ฉินและเอามาปฏิรูปเสียใหม่ เพราะฉะนั้นราชวงศ์ฮั่นจึงไม่สามารถทำระบบของตนให้เป็นแบบเดียวกับของสามราชวงศ์ได้ ราชวงศ์ถังเอากฎหมายของราชวงศ์โจเปะ (T'o-pa) และราชวงศ์ยวเหวิน (Yü-wen) มาใช้และปฏิรูปเสียใหม่ และระบบของราชวงศ์ถังจึงแตกต่างไปจากระบบของราชวงศ์ฮั่นทั้งสมัยแรกและสมัยหลัง ราชวงศ์ซ่งได้รับมรดกต่อมาก็ยังได้ปฏิรูปกฎหมายแห่งระบอบการปกครองของโกว (Kuo) และไช (Ch'ai) เสียใหม่ และไม่สามารถปฏิบัติให้ถึงที่สุดอย่างเดียวกับราชวงศ์ถังได้ เมื่อเอากฎหมายเลว ๆ มาบังคับใช้ได้หนึ่งแล้ว ประชาชนก็จะมีความเคยชินกับกฎหมายเก่า ๆ ทวีมากขึ้นเป็นระยะเวลาอันยาวนาน พวกเขายังมีเจตจำนงที่จะปฏิบัติตามกฎหมายเหล่านี้เท่านั้นโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ต่อเมื่อเขาสามารถระงับที่ท่าที่ชั่ว ๆ ของกฎหมายเหล่านี้และค่อย ๆ ปรับปรุงให้ค่อย ๆ ดีขึ้นเท่านั้นแหละโลกจึงจะประสบสันติสุขชั่วนี้วันตร แต่ถ้ามหาว่าโลกยังคงตกอยู่ในความอลหม่านอย่างนี้เรื่อยไป รับช่วงเฉพาะส่วนที่ชั่วร้ายของรัฐบาลที่ทุจริตของราชวงศ์ก่อน กำลังโน้มไปหาความเสื่อมอย่างรวดเร็วยิ่ง ทำลายสิ่งที่ดี ๆ ในระบบเก่าเสียหมด โจมตีกันและกันด้วยเรื่องที่เหลวไหล พวกทหารที่ห่าม ๆ และพวกข้าราชการชั้นผู้น้อยก็เอาความชั่วไปแพร่ในตำแหน่งสูง ๆ และถ้ามหาว่าปรักภาวน่าไม่มีใครเลยที่แก้ไขและเปลี่ยนแปลงกฎหมายเหล่านี้แล้ว แม้แต่กษัตริย์ที่ฉลาดที่สุดก็จะต้องประสบความยากลำบากในอันที่จะทำการปฏิรูปอย่างรวดเร็ว

กุเยียนหวู ดวงประทีปแห่งความเป็นบัณฑิตสมัยราชวงศ์ชิง

กุเยียนหวู (พ.ศ. ๒๑๕๖-๒๒๒๕) ซึ่งเกิดในปลายสมัยราชวงศ์หมิง เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงโด่งดังในฐานะที่เป็นบัณฑิตเมื่อคราวที่กรุงปักกิ่งตกเป็นของพวกแมนจูเมื่อปี พ.ศ. ๒๑๘๗ ในปีต่อมาท่านได้มีส่วนร่วมในความพยายามที่จะป้องกันเมืองเกิดของท่านคือเมืองเกียงนาน (Kiangnan) ให้พ้นจากการรุกรานของกองทัพชิง เมื่อเมืองเกียงนานพินาศลงนั้น มารดาเลี้ยงของท่านซึ่งเลี้ยงดูท่านมาตั้งแต่สมัยที่ท่านยังเป็นทารกอยู่ได้ยอมอดข้าวตายมากกว่าที่จะมีชีวิตอยู่ภายใต้การปกครองของพวกแมนจู ตอนที่นางจวนจะตายนั้นได้สั่งไม่ให้เยียนหวูเข้ารับราชการอยู่กับราชวงศ์ใหม่ไม่ว่าจะในตำแหน่งใด ๆ ทั้งสิ้น กุเยียนหวูก็นิ่งคงรักษาคำมั่นตามความปรารถนาของนาง โดยใช้เวลาที่เหลือท่องเที่ยวไปทางภาคเหนือของจีน ษะกอบอาชีพเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ไม่เป็นทางการชั่วระยะเวลาอันสั้นและทำการค้นคว้าเรื่อยไป

ในเวลาที่เกิดความวุ่นวายขึ้นในปลายสมัยราชวงศ์หมิงนั้นกุเยียนหวูมีความสนใจในวิชาการภาคปฏิบัติต่าง ๆ เช่น วิชาเศรษฐศาสตร์ การปกครอง และการป้องกันทางด้านการทหาร ความล้มเหลวของราชวงศ์ฉินก่อนที่พวกแมนจูจะยกมารุกราน ได้กระตุ้นให้ท่านไปเที่ยวศึกษาหาความรู้ด้วยความมุ่งมั่นในอันที่จะใช้ความพยายามแสวงหาเหตุผลที่ทำให้ราชวงศ์เก่าต้องพลาตพลั้งลง และหาวิธีที่จะหลีกเลี่ยงความผิดพลาดในอนาคต ท่านได้โจมตีลัทธิที่ถือตามประเพณีของสำนักขงจื๊ออย่างมี

การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อสมัยหลัง ๆ

๗๐๕

แห่งลัทธิขงจื๊อใหม่อย่างดุเดือด ซึ่งท่านเชื่อว่าโดยอาศัยการนึกเอาเองและการรังเกียจการศึกษาจากตำรานั้นได้ทำให้พวกปัญญาชนในสมัยราชวงศ์หมิงระยะหลัง ๆ อ่อนเพลียไปมาก เพื่อที่จะต่อสู้กับความได้รตรงแบบครี ๆ และเปล่าประโยชน์นี้ ท่านได้ยืนยันกรานว่าบัณฑิตจะต้องทำการค้นคว้าวิชาการภาคปฏิบัติอย่างกว้างขวางและต่าง ๆ กัน และหันกลับไปหาแนวความเห็นตามแบบจริยศาสตร์ง่าย ๆ ของลัทธิขงจื๊อในสมัยแรก ๆ ท่านมีความเสียตายนใจในการที่คนมีความสนใจในความสละสลวยทางด้านวรรณกรรมและการคัดหนังสืองาม ซึ่งเป็นคุณลักษณะของบัณฑิตในสมัยแรก ๆ จนเกินพอดี โดยเชื่อว่า ความสนใจเช่นนั้นเป็นตัวแทนการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อหาชื่อเสียงอย่างเห็นแก่ตัว เมื่อสหายคนหนึ่งเขียนบทกวียกย่องชมเชยท่าน ท่านได้ดักเตือนสหายผู้นั้นว่าการเขียนถ้อยคำสรรเสริญกันเช่นนั้นหาได้เป็นสิ่งที่ผู้ที่เคร่งครัดจะปฏิบัติกันไม่ ท่านได้ดักเตือนว่า “มนุษย์จะต้องสูญเสียตัวเขาเองและคนอื่น ๆ แต่ละคนในหลักการขั้นที่สูงกว่า” โดยขอรับรองไม่ให้สหายของท่านเขียนบทกวีทำนองนั้นอีกเลย

งานของท่านเองได้ทำให้ความรู้สึกใหม่ ๆ เกี่ยวกับการศึกษาภาคปฏิบัตินี้ง่ายขึ้น โดยการดำเนินการศึกษาวิธีการออกเสียงอย่างมีระบบซึ่งได้พัฒนาเป็นพัก ๆ ในสมัยราชวงศ์ซ่งตอนปลาย ๆ และในสมัยราชวงศ์หมิง ท่านได้ทำให้วิธีการค้นคว้าแบบอุปนัย (inductive) สมบูรณ์ขึ้น ซึ่งการค้นคว้าแบบนี้จะถูกนำมาใช้ให้ได้ผลเช่นนั้นได้ก็โดยอาศัยการวิพากษ์วิจารณ์ทางด้านตำราของราชวงศ์ซิง (Ch'ing) ในสมัยหลัง ๆ นอกจากงานสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวกับการออกเสียงแล้วท่านก็ได้สร้างการศึกษาภูมิศาสตร์ด้านประวัติศาสตร์ และการเขียนที่หลักแหลม (epigraphy) แต่งานที่มีชื่อเสียงที่สุดและสำคัญที่สุดของท่านไม่ต้องสงสัยเลยว่าได้แก่ **หรือจือหลู่** (Jih-chih lu) หรือ **บันทึกความรู้ประจำวัน** อันเป็นการรวบรวมบทความสั้น ๆ เกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ในหนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับการปกครอง การเศรษฐกิจ ระบบการสอบไล่ วรรณคดี ประวัติศาสตร์ และภาษาศาสตร์ บทความเหล่านี้ที่แต่งไว้เป็นอย่างดี และได้รับการแก้ไขใหม่ในระหว่างระยะเวลาหลายปีแห่งการเดินทางของท่านและขึ้นอยู่กับการสังเกตส่วนตัวที่มีผู้อ่านกันอย่างกว้างขวาง และอันเป็นการรวบรวมเหตุการณ์ที่เต็มไปด้วยความระมัดระวังนี้ ได้เป็นตัวแทนมิเพียงการเอาเรื่องเก่า ๆ มาทำใหม่ และกล่าวถึงทักษะเก่า ๆ อีกเท่านั้น แต่ยังได้ให้เรื่องราวที่เกี่ยวข้องอย่างใหม่ ๆ และในเชิงสร้างสรรค์อีกด้วย ดังที่ท่านได้กล่าวไว้เองว่า มิได้เป็นเหรียญกระษาปณ์เก่าเลย แต่ทว่าเป็น “ทองแดงที่ขุดขึ้นมาจากเนินเขา”

กุเยียนหวุกก็คล้าย ๆ กับบัณฑิตอื่น ๆ ในสมัยนั้นคือเชื่อว่า ผู้ที่มีความอ่อนแออย่างมากในสมัยราชวงศ์หมิง ได้เคยเอาใจจดใจจ่อที่อำนาจและหน้าที่ในเงื้อมมือของรัฐบาลกลางมากเกินไป เพราะฉะนั้นท่านจึงแนะนำให้กระจายอำนาจออกไปให้มากขึ้น และทำให้รัฐบาลที่ปกครองตัวเองในแคว้นต่าง ๆ แข็งแรงขึ้น และไปไกลจนกระทั่งแนะนำให้หันเอาการปฏิบัติตามแบบลัทธิเจ้าขุนมูลนายในสมัยโบราณบางอย่างมาใช้

๗๐๖

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ความคิดริเริ่มเกี่ยวกับการค้นคว้าของท่าน และอุดมคติใหม่ ๆ เกี่ยวกับวิชาที่ว่าด้วยวิธีการ (methodology) แบบวิทยาศาสตร์ และการศึกษาภาคปฏิบัติซึ่งมีอยู่ในการค้นคว้านั้น ได้มีอิทธิพลอย่างผิดสังเกตและดีมากระหน่ำในสมัยของท่าน ภายใต้การนำของท่านนี้ได้เปิดทางเพื่อการค้นคว้าและวิวัฒนาการที่เป็นเชิงติชมมากมาย ซึ่งนับว่าเป็นคุณลักษณะแห่งความเป็นปราชญ์ที่ดีที่สุดในสมัยราชวงศ์ชิง (ชิง)

กุยเยียนหวู

การเรียนรู้ที่แท้ : ความรู้ที่กว้างขวางและความรู้สึกละเอียดใจ

(จาก “จดหมายถึงเพื่อนคนหนึ่งพูดถึงเรื่องการแสวงหาความรู้” ดึงลีนซื่อเหวินจิ, ๓ : ๑๑-๑๒)

นับว่าเป็นเรื่องที่ข้าพเจ้ารู้สึกเสียใจมากที่ว่า สำหรับร้อยปีที่ประหลาดที่ผ่านมานั้นพวกบัณฑิตได้อุทิศเวลาพูดกันถึงเรื่องจิตและธรรมชาติของมนุษย์มากที่สุด และส่วนใหญ่ก็คลุมเครือและเข้าใจไม่ได้จริง ๆ เราทราบจาก **คัมภีร์คำสอนของขงจื๊อ** ว่า “ชะตากรรมและมนุษย์ธรรม (เหวิน) เป็นสิ่งที่ขงจื๊อไม่ค่อยพูดถึงนัก” (IX, ๑) และว่า จื่อกง (Tzu-kung) “ไม่เคยได้ยินขงจื๊อพูดถึงธรรมชาติของมนุษย์และวิถีทางของฟ้าเลย” (V, ๑๒) แม้ขงจื๊อจะพูดถึงหลักการต่าง ๆ เกี่ยวกับธรรมชาติและชะตากรรมของมนุษย์ไว้ในภาคผนวก **คัมภีร์เรื่องความเปลี่ยนแปลง** ท่านก็ไม่เคยพูดถึงเรื่องเหล่านี้กับคนอื่น ๆ เลย เมื่อถูกถามเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ดี ขงจื๊อก็กล่าวว่า : “ในด้านความประพฤติ ผู้ดีจะต้องมีความรู้สึกละเอียดใจ” (XIII, ๒๐) เมื่อฟังถึงการศึกษาแล้วท่านได้กล่าวถึง “ความรักสมัยโบราณ” และ “การแสวงหาด้วยความอดทน” โดยกล่าวถึงและยกย่องเอี้ยวและซุนและเล่านิตานต่าง ๆ เกี่ยวกับเอี้ยวและซุนให้สาธุศิษย์ฟัง แต่ท่านไม่เคยพูดถึงสิ่งที่เรียกว่าทฤษฎีเกี่ยวกับ “ความส่อแหลม (แห่งจิตของมนุษย์) และความละเอียดอ่อน (แห่งจิตของเต๋า) และแห่ง (ความต้องการเพื่อจะเก็บจิตของเรา) ให้สะอาดและไม่แบ่งแยก” บ่อยนักเพียงแต่พูดถึง “ความยึดมั่นความเป็นกลางอย่างจริงจัง ถ้าหากว่าภายในทะเลทั้งสี่จะมีความยากลำบากและความยากจนแล้ว ภาชีอากรที่ท่านมอบให้ฟ้านั้นจะมาถึงจุดจบชั่วกัลปาวสาน” เท่านั้นเอง อา, นี่คือเหตุผลที่นักปราชญ์เล่าเรียน ช่างธรรมดาเสียเหลือเกิน! ช่างตามอย่างได้ง่ายจริง ๆ! แต่พวกผู้ดีทุกวันนี้หาได้เป็นเช่นนี้ไม่ พวกเขาจะรวบรวมสาวกและสาธุศิษย์สักร้อยหนึ่งหรือมากกว่านั้นมาศึกษาอยู่ใกล้ ๆ เขา และแม้ว่าในส่วนปัจเจกชนแต่ละคน พวกเขาอาจแตกต่างกันดุจหญ้าและต้นไม้ พวกเขาทั้งหมดก็จะสนทนากันในเรื่องจิตและธรรมชาติ พวกเขาจะเก็บความรู้ที่กว้าง ๆ ไว้เสียทางหนึ่ง และมุ่งอยู่กับการแสวงหาวิธีการเดียวที่สามารถรวมทุกสิ่งไว้ได้หมด พวกเขาจะไม่เอ่ยปากพูดถึงความลำบากและความยากจนของโลกภายในทะเลทั้งสี่แม้แต่คำเดียว แต่จะใช้เวลาทั้งปวงบรรยายทฤษฎีเกี่ยวกับ “จิตที่อ่อนแอและละเอียด” “จิตที่สะอาดและไม่แบ่งแยก” อยู่ตลอดวัน ข้าพเจ้าเพียงแต่สรุปได้ว่า คำสอนของพวกผู้ดีเหล่านั้นมีมากกว่าคำสอนของขงจื๊อ และสาธุศิษย์ของท่านเหล่านั้นก็ฉลาดกว่าจื่อกง

การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อสมัยหลัง ๗

๗๐๗

และว่าเมื่อพวกเขาให้เกียรติยกย่องสำนักของหลูตะวันออก (คือขงจื๊อ) นั้น พวกเขาเอาคำสอนเกี่ยวกับจิตมาจากจักรพรรดิผู้เป็นนักปราชญ์สองพระองค์ คือ เชี่ยวกับซุนโดยตรง...

แล้วอะไรเล่าที่ข้าพเจ้าพิจารณาเห็นว่าเป็นวิถีทางของนักปราชญ์? ข้าพเจ้าก็คงกล่าวว่า “การศึกษาความรู้ทั้งปวงอย่างกว้างขวาง” และ “ในความประพุดิของท่านที่มีความรู้สึกละเอียด” ทุกสิ่งทุกอย่างนับตั้งแต่ร่างกายของท่านขึ้นไปจนกระทั่งถึงทั้งชาตินั้นควรจะเป็นเรื่องที่จะต้องศึกษา ทุกสิ่งทุกอย่างนับตั้งแต่ตำแหน่งส่วนตัวของท่านในฐานะเป็นบุตร เป็นผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา เป็นพี่น้องและเป็นมิตรไปจนถึงการไปมาของท่าน การให้และการรับของท่านทั้งหมดนั้น ท่านควรมีสิ่งต่าง ๆ ที่ท่านควรจะละเอียด ความรู้สึกละเอียดต่อหน้าคนอื่น ๆ นี่เป็นเรื่องที่จำเป็นที่สุด ทั้งนี้ได้หมายความว่าถึงละเอียดในเรื่องเครื่องแต่งตัวหรืออาหารที่ท่านรับประทานเลย แต่ละเอียดว่าควรจะมีชายหรือหญิงที่ต่ำต้อยคนหนึ่งที่ไม่ขึ้นขมยืนติดต่อพรทั้งหลายซึ่งเป็นสิทธิที่ท่านควรจะได้รับ นี่คือเหตุผลที่เม้งจื๊อกล่าวว่า “สิ่งทั้งปวงนั้นสมบูรณ์อยู่ในตัวมันเองแล้ว” ถ้าหากว่าข้าพเจ้า “ตรวจสอบตัวข้าพเจ้า และพบความจริงใจอยู่” นานาถ, ถ้าหากนักปราชญ์จะไม่กำหนดความรู้สึกละเอียดให้แน่นอนเสียก่อน เขาก็จะไม่มีพื้นฐานเป็นบุคคลคนหนึ่ง และถ้าเขาไม่มีความรักของโบราณและอยากได้ความรู้ที่กว้างขวางแล้ว การศึกษาของเขาก็จะหาแก่นสารอะไรมิได้ และก็จะปราศจากความแน่นอนไป บุคคลที่ไม่มีพื้นฐานซึ่งมีความรู้ที่ไม่มีความแน่นอนอะไรเหล่านี้จะติดตามงานของนักปราชญ์วันแล้ววันเล่า และข้าพเจ้ายังเข้าใจว่าพวกเขาจะหว่านเหินงานของนักปราชญ์เหล่านั้นออกไปมากยิ่งขึ้นทุกวัน

คำนำบันทึกการค้นคว้าของโบราณ

(จาก คำนำส่วนตัวหนังสือ ชิวกุหลู)

นับตั้งแต่สมัยที่ข้าพเจ้าเป็นหนุ่มมาทีเดียว ข้าพเจ้าชอบท่องเที่ยวไปหาจาริกเก่า ๆ ที่จาริกไว้บนแผ่นโลหะหรือที่หิน แม้ข้าพเจ้าจะไม่เข้าใจมันได้ดีก็ตาม แล้วเมื่อข้าพเจ้าอ่าน “บันทึกเรื่องสามัญโบราณที่รวบรวมไว้” ของโอวหยางฉินั้น ข้าพเจ้าเข้าใจโดยถ่องแท้ว่าเหตุการณ์มากมายที่บันทึกไว้ในจารึกเหล่านี้ได้รับการสอบสวนโดยอาศัยงานทางด้านประวัติศาสตร์ ดังนั้นจารึกเหล่านี้ซึ่งห่างไกลจากความเป็นวาทศิลป์ที่เขียนด้วยสำนวนสวยหรูต่าง ๆ จึงมีประโยชน์จริง ๆ ในด้านการเพิ่มเติมและแก้ไขประวัติศาสตร์ให้ถูกต้อง สำหรับเวลา ๒๐ ปีที่ผ่านมา ข้าพเจ้าได้ท่องเที่ยวอยู่ภายในประเทศอย่างกว้างขวาง และเมื่อใดก็ตามที่ข้าพเจ้าไปถึงภูเขาที่มีชื่อเสียงบางลูกหรือศูนย์กลางการค้าที่สำคัญ ๆ บางแห่ง บริเวณฮวงซุ้ยหรือวัดทางพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้าไม่เคยพลาดโอกาสที่จะตะกายขึ้นไปจนถึงยอดที่สูงที่สุดเพื่อแสวงหาภูเขาที่มีดีที่สุดโดยรู้สึกเห็นใจผู้สละหินที่ต้องก้มหน้าลงสกัด ทองเที่ยวไปตามได้สมทุ้มพุ่มไม้ พันผาเครื่องกีดขวางที่ยุงเหิงเก่า ๆ ไป และเลือกเฟ้นเอาทางดินที่ซุย ๆ อันไหนที่ชัดเจนอ่านได้ ข้าพเจ้าก็ลอกไว้ด้วยมือ และเมื่อข้าพเจ้าไปพบจารึกที่คนรุ่นก่อน ๆ ยังไม่มีใครพบมาก่อน ข้าพเจ้าก็ดีใจอย่างล้นพ้นจนนอนไม่หลับ ข้าพเจ้าไม่เคยลืมว่า

๗๐๘

บ่อเกิดดีทิธิประเพณีจีน

จารึกของมนุษย์สมัยโบราณที่ยังเหลืออยู่นับวันแต่จะสูญไปทุกที คนในสมัยต่อๆ มาส่วนใหญ่บางทีจะไม่มี ความสนใจในสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ร่วมกับข้าพเจ้า แม้หากว่าเขาจะมีความสนใจอยู่บ้าง แต่ถ้านับเวลาเป็นร้อย ๆ ปีแล้ว จารึกเหล่านี้จะสูญไปมากสักเพียงไรหนอ!... แต่ในฐานะที่เป็นสามัญชนเมื่อข้าพเจ้าทำท่องเที่ยวไปนี้ ข้าพเจ้าไม่มีคนเลี้ยงม้าหรือม้าตามไปเลย ดังนั้นบ่อยครั้งที่เดียวที่ข้าพเจ้าพบตนเองจุ่มปลายพู่กันลงและลงเลใจอยู่ในความมวงงงในท่ามกลางของนกป่าและสิ่งทั้งหลาย มนุษย์ทางเหนือไม่ค่อยจะถอดข้อความจากตัวหนังสือและเกือบจะไม่มียารงานเกี่ยวกับเรื่องเช่นนั้นเลย ข้าพเจ้าต้องได้รับความลำบากเพราะขาดแสงแดด ภูเขาที่สูงเกินไป และแม่น้ำก็ลึกเกินไป จึงมีสถานที่อยู่มากมายหลายแห่งที่ข้าพเจ้าไม่อาจไปถึงได้ แม้แต่ในสถานที่ที่ข้าพเจ้าไปเยี่ยม ก็จะต้องมีอะไรหลายอย่างที่ข้าพเจ้าไม่เห็น ดังนั้นข้าพเจ้าจึงหวังว่าคนอื่น ๆ ที่มีความรักกับข้าพเจ้าก็จะทำงานของข้าพเจ้าต่อไปได้และจะได้ทำบันทึกของตนเองไว้ต่อไปด้วย

เรื่องการรวมอำนาจไว้ที่ราชสำนัก

ที่กุยเยินหฺวมีทัศนคติเดียวกับฮวงซุงซี (Huang Tsung-hsi) เกี่ยวกับประเทศจีนที่รวมอำนาจมาไว้ในเมืองหลวงมากเกินไปนั้นจะเห็นได้อย่างแจ่มแจ้งจากการวิเคราะห์ความอ่อนแอของรัฐบาลท้องถิ่นภายใต้ระบบการบริหารอย่างหนึ่งในการเจริญรอยตามปรัชญานิติธรรมนิยมมากกว่าลัทธิขงจื้อนี้

(จาก หรือจื่อหลู่, ๙ : ๑๕๑ - ๑๖๑)

ผู้ที่ได้รับนามว่าเป็นโอรสสวรรค์นั้นมีอำนาจสูงสุดในโลก อะไรเล่าคือธรรมชาติของอำนาจที่สูงสุดนี้? คืออำนาจเหนือโลกทั้งปวงที่ได้ให้ไว้กับมนุษย์ของโลก แต่ทว่าในขั้นสุดท้ายแล้วก็ได้มาจากโอรสสวรรค์ นับตั้งแต่เสนาบดีและพวกข้าราชการชั้นสูงสุดลงมาถึงพวกนายทะเบียนท้องถิ่นและข้าราชการชั้นผู้น้อย แต่ละคนก็มีส่วนร่วมในอำนาจหน้าที่ของโอรสสวรรค์นี้ และทำธุรกิจที่ตนได้รับมอบหมาย และอำนาจหน้าที่ของโอรสสวรรค์จึงถูกขยายออกไปอย่างสมภาคภูมิ ในสมัยต่อๆ มาได้ปรากฏมีกษัตริย์ที่โหดเหี้ยมที่ได้รวมอำนาจทั้งหมดไว้ในตัวเอง แต่เหตุฉุกเฉินนับจำนวนไม่ถ้วนของการปกครองนั้นกว้างใหญ่ไพศาลมาก จนกระทั่งเป็นไปไม่ได้ที่คนคนเดียวจะรับมือกับเหตุฉุกเฉินเหล่านั้นได้หมด ดังนั้นอำนาจจึงได้ถูกย้ายไปหากฎหมาย ด้วยเหตุนี้เองจึงได้มีการประกาศใช้กฎหมายเพื่อป้องกันอาชญากรรมและการประทุษร้าย ดังนั้นอาชญากรรมที่สำคัญที่สุดก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงกฎหมายหรือพวกข้าราชการที่ฉลาดที่สุดก็ไม่สามารถทำอะไรให้สำเร็จได้โดยการย้ายกฎหมายแล้วประชาชนก็จะขยายความพยายามทั้งปวงของตนออกไปเพียงเพื่อจะปฏิบัติตามกฎหมายและพยายามที่จะอยู่ให้ห่างไกลจากความยากลำบาก ดังนั้นหน้าที่ของโอรสสวรรค์จึงมิได้มีอยู่ในพวกข้าราชการที่รัฐบาลแต่งตั้ง แต่ทว่ามิอยู่ในพวกเสมียนและผู้ช่วย (ซึ่งคุ้นเคยกับกฎหมายเป็นอย่างดี) ที่นี่สิ่งที่โลกต้องการด่วนที่สุด ก็คือข้าราชการตามท้องถิ่นซึ่งจะดูแลประชาชนได้เป็นส่วนตัว และ

การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อสมัยหลัง

๗๐๙

ทุกวันนี้บุคคลที่มีอำนาจน้อยที่สุด ก็คือข้าราชการตามท้องถิ่นเหล่านี้แหละ ถ้าหากข้าราชการท้องถิ่นยังไม่เป็นที่รู้จักของเจ้าหน้าที่ชั้นสูงกว่าแล้ว เราจะหวังที่จะได้ประสบสันติสุขและความมั่งคั่งและการทำชีวิตของชาติให้ยืนนานต่อไปได้อย่างไร?

ระบบเจ้าขุนมูลนายกับระบบอำเภอ

(จาก ทิ้งหลินซือเหวินจิ, ๑ : ๗๑-๗๒)

ถ้าหากเราเข้าใจเหตุผลที่ระบบเจ้าขุนมูลนายได้เปลี่ยนไปเป็นระบบมีนายอำเภอแล้ว เราก็จะเข้าใจต่อไปอีกว่าเมื่อระบบมีนายอำเภอเสื่อมลงก็จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอีก ข้อนี้หมายความว่า จะต้องหันกลับไปหาระบบเจ้าขุนมูลนายอีกใช่ไหม? ไม่ใช่, เป็นไปไม่ได้เลยแต่ถ้าหากว่าจะมีนักปราชญ์บางคนอุบัติขึ้นมา ซึ่งนักปราชญ์นี้จะสามารถดัดแปลงระบบอำเภอด้วยความหมายที่เป็นแก่นแท้ของระบบเจ้าขุนมูลนาย แล้วโลกก็จะมีระเบียบ...ทุกวันนี้ระบบอำเภอได้ถึงจุดเสื่อมที่สุดแล้ว แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีนักปราชญ์เกิดขึ้นมาเลย และประชาชนก็ยังคงทำทุกสิ่งทุกอย่างตามแบบเดิมอยู่ เพราะฉะนั้นประชาชนก็ยากจนลงทุกวัน ประเทศจีนก็อ่อนแอลงทุกทีและเราก็กินทางเข้าไปใกล้ความหายนะอยู่ทุกขณะ ทำไมจึงเป็นอย่างนี้เล่า? ข้อผิดพลาดของระบบเจ้าขุนมูลนายอยู่ที่การรวมอำนาจไว้ในระดับท้องถิ่น ส่วนข้อผิดพลาดของระบบอำเภออยู่ที่การรวมอำนาจไว้ที่เบื้องบน กษัตริย์ผู้เป็นปราชญ์ในสมัยโบราณไม่มีความลำเอียง และมีจิตใจเป็นสาธารณะในการปฏิบัติต่อบุคคลทุกคนโดยแบ่งปันที่ดินให้ และแบ่งอาณาจักรของตนออกไป แต่เดี๋ยวนี้กษัตริย์พิจารณาเห็นดินแดนทั้งปวงซึ่งมีทะเลทั้งสี่เป็นขอบเขตเป็นอำเภอของตนและก็ยังไม่พอใจอยู่ดี พระองค์ทรงส่งสยคนทุกคนทรงมอบงานทุกชนิดที่มาถึงพระองค์ให้ผู้อื่นทำ ดังนั้นคำสั่งและเอกสารทางราชการจึงมีมากขึ้นทุกวันยิ่งกว่าในสมัยก่อน ๆ ในชั้นสูงพระองค์ก็ทรงแต่งตั้งผู้ตรวจการ ผู้ว่าราชการจังหวัดและข้าหลวงใหญ่ขึ้น โดยหวังว่าโดยวิธีนี้พระองค์จะทรงทำให้ข้าราชการท้องถิ่นไม่ปกครองประชาชนอย่างทรราชย์และไม่ทำประชาชนให้ได้รับอันตราย พระองค์มิได้ทรงนึกว่าข้าราชการซึ่งรับผิดชอบเหล่านี้มีหน้าที่เฉพาะในการเคลื่อนไหวไปมาด้วยความระมัดระวังอย่างที่สุดเพื่อที่จะได้หลีกเลี่ยงให้พ้นความเดือดร้อนจนกว่าจะมีโชคดีที่จะได้รับการปลดออกจากตำแหน่ง และไม่ตั้งอกตั้งใจที่จะทำอะไรให้เป็นผลประโยชน์แก่ประชาชนเลย ในสถานการณ์เช่นนี้ประชาชนจะหลีกเลี่ยงความยากจน และประเทศชาติจะหนีพ้นจากความกะปลกะปลได้อย่างไร? ถ้ายอมให้สถานการณ์เป็นเช่นนี้ต่อไปโดยไม่เปลี่ยนแปลงแล้ว ข้าพเจ้าก็แน่ใจว่ามันจะนำไปสู่กลียุคที่มีความยากลำบากพอกพูนขึ้นทุกวัน แต่ถ้าตำแหน่งข้าราชการท้องถิ่นกลมกลืนกับเกียรติยศที่เหมาะสม และข้าราชการท้องถิ่นนั้นได้รับอนุญาตให้มีอำนาจทางการเงินและการบริหาร ถ้าหากเลิกตำแหน่งผู้ตรวจการ เลิกแนะนำให้ข้าราชการดำรงตำแหน่งสืบต่อกันทางสายโลหิต และนำเอาวิธีเลือกผู้ช่วยมาใช้จริง ๆ แล้ว ข้อนี้ก็จะเป็นบรรลุถึงจุดหมายปลายทางแห่งการทำให้ระบบอำเภอให้เอิบอาบไปด้วยความหมายที่เป็นแก่นแท้ของระบบเจ้าขุน

๗๑๐

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

มูลนาย และความเสื่อมที่เกิดขึ้นเมื่อสองพันปีมานั้นก็จะได้รับการแก้ไข หลังจากนั้นผู้ปกครองประเทศก็จะพบว่าถ้าเขาหวังจะทำให้การครองชีวิตของประชาชนดีขึ้น และทำอำนาจของชาติให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นแล้ว เขาจะต้องเอาใจใส่ต่อคำพูดของข้าพเจ้า

ยามสนธยาแห่งความคิดของขงจื้อ

พร้อมกับการตั้งราชวงศ์ซิง (เซ็งหรือราชวงศ์แมนจู) ขึ้นมาอย่างมั่นคงในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๓ นั้น ก็ได้มีความเปลี่ยนแปลงอย่างผิดปรกติในด้านลัทธิขงจื้อ ปฏิกริยาที่มีต่อลัทธิจิตวิสัยและจิตนิยมอย่างแรงของสำนักหวางยางมิงยังคงมีอยู่ต่อไป ณ ประดุของสำนักนี้ ได้มีการประณามความอ่อนแอทั้งปวงของระบอบราชวงศ์หมิง ส่วนปรัชญาของจูสีที่แมนจูยืนยันว่าเป็นคำสอนที่เป็นทางการและมีอยู่เสมอไปในฐานะเป็นพื้นฐานแห่งการสอบไล่เพื่อเข้ารับราชการพลเรือนนั้นได้รับการฟื้นฟูอย่างมากภายในวงการนักปราชญ์

อย่างไรก็ดีความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดมิได้พัฒนาไปตามสายการฟื้นคืนชีพของปรัชญาเก่า ๆ เลย หรือมิได้นำชัยชนะมาสู่สำนักที่ตั้งมั่นแล้วใด ๆ เลย ความจริงยังคงอยู่ในแนวหน้าของการประครามทางด้านพุทธปัญญาเฉพาะในกรณีที่สำคัญทั้งสองนั้นได้ตกเป็นเป้าแห่งการโจมตีจากทิศทางใหม่ทั้งคู่เท่านั้น นั่นคือจากผู้ที่ติดตามความโน้มเอียงที่สำคัญ ๆ สองอย่างที่นักคิดทั้งหลายได้แสดงออกมาดังที่เพิ่งพูดมาเมื่อครู่นี้ได้แสดงให้เห็นปรากฏ นั่นคือความพยายามทำให้การศึกษาขยายวงกว้างออกไปและการยืนกรานเรื่องลักษณะการที่ความคิดนั้นเป็นเรื่องที่ปฏิบัติตามได้

ในบรรดาสำนักทั้งสองนี้ ความกว้างขวางแห่งการศึกษาเล่าเรียนโดยเฉพาะที่มีอยู่ในความเป็นปราชญ์ทางหนังสือจินตกรนิพนธ์แบบฉบับได้ก่อให้เกิดเสียงของยุคใหม่ขึ้นมา และในเรื่องการศึกษาจินตกรนิพนธ์แบบฉบับนี้ ไม่มีความเคลื่อนไหวใด ๆ ที่จะมีอิทธิพลเช่นนั้นหรือได้รับผลที่น่าสังเกตเช่นนั้น ดังเช่นสำนักการศึกษาราชวงศ์ฮั่นซึ่งได้นำมาจกความจริงที่ว่ากลุ่มนี้ที่ไม่มีความพอใจการไต่ตรองทางด้านอภิปรัชญาทั้งของสมัยราชวงศ์ซ่งและราชวงศ์หมิง เช่นกู่เยียนหวูได้หันหลังให้การศึกษาของพวกบัณฑิตและผู้เขียนอรรถาธิบายในสมัยราชวงศ์ฮั่นที่ถือเป็นการแนะแนวไปสู่หนังสือจินตกรนิพนธ์แบบฉบับ อึ้งในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๒-๒๓ ลัทธิขงจื้อได้ดำเนินไปอย่างเต็มที่ ณ ที่ที่จิตใจเชิงสร้างสรรค์ที่สุดของราชวงศ์ซ่งพร้อมที่จะมาลวงหน้า ความเป็นบัณฑิตอย่างพิถีพิถันของพวกเขียนอรรถาธิบายสมัยราชวงศ์ฮั่นกับราชวงศ์ถังในข้อที่มีความสนใจต่อการเข้าถึงปรัมปราประเพณีแบบเก่า ๆ ที่มีชีวิตชีวาและขยายออกไปได้มากกว่านั้นบัณฑิตในสมัยราชวงศ์ซิง (เซ็ง) บัดนี้พร้อมที่จะหันกลับไปศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์และเชิงอธิบายความในฐานะที่เป็นการแก้ไขการแปลความหมายของสำนักขงจื้อใหม่ที่หมุนไปได้อย่างเสรีและขัดแย้งกันเองให้ดีขึ้น

ในกระบวนการนี้บุคคลในสำนักฮั่นได้ให้คุณค่าครั้งสุดท้ายต่อความรู้เกี่ยวกับหนังสือจินตกรนิพนธ์แบบฉบับในลัทธิขงจื้อของเราเช่นการค้นพบซึ่งมีผลกระทบกระเทือนอย่างสำคัญยิ่ง

การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อสมัยหลัง ๗

๗/๑๑

ต่อวิชาจักรวาลวิทยาของลัทธิขงจื๊อใหม่นั้นเป็นการค้นพบของฮูเหว่ย (Hu Wei : พ.ศ. ๒๑๗๖-๒๒๕๗) ฮูเหว่ยซึ่งเจริญรอยตามแนวการวิจัยที่ฮวงซงสี (Huang Tsung-hsi) และบุตรได้ทำไว้นั้นได้ประกาศว่าแผนผังที่ติดอยู่กับ **คัมภีร์เรื่องความเปลี่ยนแปลง** ซึ่งพวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อใหม่ใช้เป็นพื้นฐานแห่งทฤษฎีต่าง ๆ ของพวกตนนั้นเป็นสิ่งที่งอกเงยขึ้นมาตอนหลัง ๆ ของบ่อเกิดในลัทธิเต๋ามากกว่าที่จะเป็นส่วนที่แบ่งแยกมิได้ของงานดั้งเดิม สิ่งที่มีความสำคัญพอ ๆ กับลัทธิขงจื๊อในฐานะที่เป็นลัทธิประเพณีของชาติก็คือการที่เยียนโจจิว (Yen Jo-chü : พ.ศ. ๒๑๗๙-๒๒๕๗) ประกาศว่าตำราที่ว่าโบราณเกี่ยวกับ “เอกสารสมัยราชวงศ์ส่ว” ใน **คัมภีร์ประวัติศาสตร์** ซึ่งได้ใช้ในการสอบคัดเลือกข้าราชการมาเป็นเวลาหลายร้อยปีนั้นเป็นตำราปลอม บัณฑิตเหล่านี้และบัณฑิตอื่น ๆ ได้สร้างความเจริญก้าวหน้าในการสอบวันเดือนปีและผู้ประพันธ์หนังสือจินดกวินินธ์แบบฉบับทั้งหลาย เช่นหนังสือเรื่อง **การศึกษาที่ยิ่งใหญ่** ซึ่งได้กลายเป็นตำราที่ถูกอกถูกใจของผู้ที่นับถือลัทธิขงจื๊อใหม่มากเช่นเดียวกับในการศึกษาภูมิศาสตร์ในแง่ประวัติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ นิรุกติศาสตร์ วิชาอ่านศิลาจารึกและความรู้สาขาอื่น ๆ ที่มีทำทางเป็นตำราจินดกวินินธ์แบบฉบับ

เมื่อพิจารณาดูจำนวนบัณฑิตที่ได้ทำการค้นคว้าในเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ (แม้จะไม่เป็นกลุ่มที่เป็นแบบฉบับนักก็ตาม) แล้วก็ไม่อาจมีความสงสัยใดๆ ว่าสำนักศึกษาของข่งได้เป็นตัวแทนความเคลื่อนไหวอย่างกว้างขวางจริง ๆ ในด้านความคิดเห็นสมัยราชวงศ์ซ่งที่มีต่อความเป็นปราชญ์ในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ชนิดหนึ่งซึ่งได้มีมาก่อนวิธีการแบบตะวันตกสมัยใหม่และได้สร้างความรู้ชนิดที่มีระบบและได้พิสูจน์ให้เห็นประจักษ์ชัดแล้ว อย่างไรก็ตามเราไม่อาจพลาดโอกาสที่จะสังเกตเห็นว่าความสัมฤทธิ์ผลแห่งความเคลื่อนไหวนี้มีคุณสมบัติเชิงวิพากษ์วิจารณ์และเชิงปฏิเสธเป็นส่วนใหญ่เสียมากกว่าที่จะเป็นเชิงผลิตการไตร่ตรองทางด้านปรัชญาใหม่ ๆ (ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสิ่งที่มันได้หันหลังให้) หรือกระแสดความคิดใหม่ซึ่งมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับปัญหาทางสังคมและการเมืองในสมัยนั้น

จากการจำกัดขอบเขตในงานของสำนักข่งเหล่านี้ นักคิดอื่น ๆ ที่เป็นตัวแทนของยุคนั้นน้อยกว่าก็ทราบเพียงบางส่วน ตัวอย่างเช่นมีสำนักประวัติศาสตร์ที่เรียกกันว่าเจเกียงตะวันออก (Eastern Chekiang) ซึ่งมีรากมาจากฮวงซงสี ซึ่งได้เน้นถึงคุณค่าของการศึกษาประวัติศาสตร์สมัยเมื่อไม่นานมานี้เช่นเดียวกับประวัติศาสตร์สมัยโบราณ ผู้แทนชั้นนำของสำนักประวัติศาสตร์เจเกียงตะวันออก เช่น **หวานซื่อหุง** (Wan Ssu-i'ung : พ.ศ. ๒๑๘๑-๒๒๕๕) **ฉว๋านซุ่หวาง** (Ch'üan Tsu-wang : พ.ศ. ๒๑๘๔-๒๒๓๕) และ **จางเสว่เฉิง** (Chang Hsüeh-ch'eng : พ.ศ. ๒๒๑๗-๒๓๕๔) ได้ทำให้ทัศนะเกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ของข่งจื๊อในฐานะที่มีทำทางทางภาคปฏิบัติในด้านมรรยาท (ความประพฤติ) ของรัฐบาลมีชีวิตชีวานั้น แต่โดยเหตุที่ท่านเหล่านั้นมีสถานะหรืออิทธิพลอยู่ในระบบผู้ปกครองเพียงเล็กน้อย พวกเขาได้อุทิศความพยายามเพื่อสนับสนุนคุณค่าการเขียนประวัติศาสตร์ที่เป็นของส่วนบุคคลโดยไม่เป็นทางการ ในเมื่อเปรียบกับโครงการที่รัฐได้เป็นผู้อุปถัมภ์อยู่ โดยวิธีนี้พวกผู้แทนเหล่านี้ก็ได้แสวงหาวิธีที่จะรักษากันทั้งของราชวงศ์หมิงซึ่ง

๗/๑๒

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

อาจเพิ่มเติมหรือแก้ไขคำบอกเล่าของพวกเขาเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้ให้ถูกต้อง และพวกเขาก็มีความสนใจต่อคุณค่าของประวัติศาสตร์พื้นบ้านและอักษรานุกรมภูมิศาสตร์และบันทึกแบบอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งอาจทำให้เข้าใจประวัติศาสตร์ได้เต็มที่และลึกซึ้งมากกว่าเรื่องราวของทางราชการที่พอหาได้

ความเคลื่อนไหวอีกอย่างหนึ่งซึ่งเน้นถึงลักษณะการแห่งความคิดที่ปฏิบัติได้นั้นก็เป็นอย่างเดียวกับ **เหยียนยว๋าน** (Yen Yüan : พ.ศ. ๒๑๗๘-๒๒๔๗) และ **หลี่กุง** (Li Kung : พ.ศ. ๒๒๐๒-๒๒๗๖) ซึ่งเป็นผู้วิพากษ์วิจารณ์วิชาอภิปรัชญาแบบลัทธิซ่งจื้อใหม่ที่ถูกต้องของสำนักเจิงจุ (Ch'eng-Chu) และของบุคคลที่รุ่มราวดูเหมือนกันที่ติดตามการศึกษาแบบฮั่นพอ ๆ กันทีเดียว สำหรับพวกหลังนี้ทำที่ของเหยียนยว๋านและหลี่กุงทำให้ระลึกถึงการที่หวังยางมิ่งประณามการเรียนหนังสือและความเป็นปราชญ์แบบคลาสสิกว่าเป็นการทำให้ไขว่ไปจากธุรกิจที่แท้จริงของชีวิต สำหรับพวกแรก เหยียนยว๋านและหลี่กุงได้คัดค้านโดยเฉพาะในด้านปรัชญา ในการคัดค้านนั้นท่านทั้งสองถือว่าระบบของเจิงจุได้รับอิทธิพลด้านความเยียบสงบมาจากพระพุทธศาสนาและลัทธิเต๋ามากเกินไป โดยเฉพาะในทัศนะที่เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์แล้ว เหยียนยว๋านได้ให้เหตุผลว่า ความแตกต่างกันอย่างเด่นชัดที่ความสงบเยียบได้ก่อให้เกิดขึ้นระหว่างธรรมชาติทางด้านกายภาพของมนุษย์กับธรรมชาติทางด้านศีลธรรมของมนุษย์ที่ฟ้าประทานมานั้น ได้สนับสนุนความเชื่อถือว่าธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์นั้นชั่วและว่าความปรารถนาทางด้านกายภาพของมนุษย์นั้นจะต้องถูกข่มไว้ แล้วธรรมชาติทางด้านอุดมคติของเขาก็จะถูกค้นพบและฟื้นฟูขึ้นมาใหม่โดยอาศัยวินัยทางการทำจิตให้เป็นสมาธิชนิดหนึ่ง เหยียนยว๋านได้ยืนยันว่า ทัศนะเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์อย่างผิด ๆ นี้มาจากลัทธิสองฝักสองฝ่ายที่ถูกต้องกับเหตุผลที่สำนักเจิงจูยืนยันอยู่ในระหว่างหลักการ (หลี่) กับพลังทางวัตถุ (ฉี) ซึ่งตามลัทธินี้ธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์สูงเลิศเหนือตัวตนทางด้านกายภาพ เหยียนยว๋านก็คล้าย ๆ กับฮวงซุงสี่ (Huang Tsung-hsi) และหวางฟูจี (Wang Fu-chih) คือได้ยืนยันว่าไม่มีหลักการใด ๆ ที่ต่างหากไปจากสิ่งทั้งหลาย และว่าเราไม่อาจบรรลุถึงความสมบูรณ์ทางด้านศีลธรรมนั้นได้นอกจากโดยอาศัยการพัฒนาธรรมชาติที่แท้จริงในความประพฤติในชีวิตประจำวันอย่างเต็มที่เท่านั้น

ไต้เจิน (Tai Chen : พ.ศ. ๒๒๖๗-๒๓๒๐) ซึ่งบางทีจะเป็นนักคิดและบัณฑิตคนสำคัญที่สุดในสมัยราชวงศ์ชิงนั้นได้เจริญรอยตามแนวความคิดของเหยียนยว๋านต่อไปอีก โดยเฉพาะท่านเกี่ยวข้องกับปัญหาเกี่ยวกับวิธีที่จะสืบให้รู้แน่ถึงความจริงหรือหลักการของสิ่งทั้งหลาย พวกที่นับถือลัทธิซ่งจื้อใหม่ โดยการยืนยันว่าหลักการต่าง ๆ ของสิ่งทั้งหลายก็มีอยู่ในจิตและจะบรรลุถึงได้ก็โดยอาศัยวินัยทางจิตนั้นได้นำคนเป็นจำนวนมากออกจากการศึกษาสิ่งทั้งหลายไปหาการใคร่ครวญและลัทธิที่ลึกลับ สิ่งที่พวกเขาเรียกว่า “หลักการ” นั้นอาจเป็นจิตวิสัย (Subjective) แท้ ๆ ทั้ง ๆ ที่ตามข้อเท็จจริงนั้นเราจะพบหลักการได้ก็เฉพาะในสิ่งทั้งหลายและจะศึกษาได้ก็อย่างแบบวัตถวิสัย

การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อสมัยหลัง ๆ

๗/๑๓

(Subjectively) เท่านั้น ข้อนี้ต้องอาศัยการสังเกตและการวิเคราะห์อย่างระมัดระวัง ติดตามด้วยการเสนอผลลัพธ์ให้กับการทดสอบของสาธารณชนบางอย่างเพื่อพิจารณาตัดสินว่าการสังเกตของคนอื่น ๆ จะยืนยันผลลัพธ์นั้นอีกหรือไม่ อย่างไรก็ตามในด้านการศึกษาปฏิบัติแล้ว “สิ่งทั้งหลาย” ที่ได้เจ้้นศึกษานั้น ส่วนใหญ่ก็เป็น “ภารกิจ” ของมนุษย์ซึ่งเป็นเรื่องที่หนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับของขงจื๊อเกี่ยวข้องอยู่ในแง่นี้ได้เจ้้นได้เป็นตัวแทนปริมปราประเพณีที่ดีที่สุดของสำนักศึกษาของพวกเขา เพราะท่านทำให้ตัวเองมีชื่อเสียงในด้านความเป็นบัณฑิตแบบโบราณแบบเดียวกันคือ : ภาษาศาสตร์ สัทวิทยา (Phonology) ภูมิศาสตร์ในแง่ประวัติศาสตร์ และประวัติศาสตร์ในแง่คณิตศาสตร์

ในตัวหลี่กุงเอง เราก็สามารถเห็นวิธีที่กระแสรแห่งความไม่ลงรอยกันทางด้านปรัชญานี้ได้กลับเข้ามาบรรจบกับกระแสรที่สำคัญแห่งความเป็นบัณฑิตสมัยราชวงศ์ซิง หลี่กุงเห็นว่า “การศึกษาภาคปฏิบัติ” หมายถึงศิลปะหกประการที่มีกล่าวถึงในจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับรวมทั้งสิ่งต่าง ๆ เช่น ศิลปะการยิงธนู การดนตรี และพิธีกรรมต่าง ๆ และทั้ง ๆ ที่อาจารย์ของท่านประณามความเป็นบัณฑิตทางด้านหนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับ หลี่กุงก็ยังคงแสดงทัศนคติของท่านอย่างละเอียดโดยเขียนหนังสืออธิบายหนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับต่าง ๆ เช่น **คัมภีร์ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลง คัมภีร์บันทึกเหตุการณ์ในฤดูร้อนและฤดูหนาว กับ คัมภีร์คำสอนของขงจื๊อ** เป็นต้น แล้วก็มักจะนำประหลาดใจอะไรนักที่ได้พบว่า อิทธิพลของบุคคลเหล่านี้ในสมัยที่มีชีวิตอยู่นั้นเกิดมาจากความเป็นบัณฑิตของเขามากกว่าที่เกิดจากทางด้านปรัชญา เพราะปรัชญามีผู้เชื่อถือน้อยและมิได้พบผู้ดำเนินการต่อที่ดี ๆ เลย

ในที่สุด ความพยายามอย่างเต็มที่ของพวกเขาที่นับถือลัทธิขงจื๊อในสมัยราชวงศ์ซิงในอันที่จะไม่ยอมรับมรดกจากวิชาอภิปรัชญาสมัยราชวงศ์ซ่งและราชวงศ์หมิงนั้นได้ประกาศว่าพวกเขาเป็นเด็ก ๆ ในความรู้สึกของพวกเขาที่นับถือลัทธิขงจื๊อใหม่มากมายเพียงใด ความพยายามของพวกเขาไม่ได้เป็นความเคลื่อนไหวที่จะทำให้ลายพ่นระของลัทธิขงจื๊อและสำรวจดูพื้นฐานทางด้านพุทธิปัญญาใหม่เลย แรงกระตุ้นที่เป็นพื้นฐานของพวกเขาเป็นการหันกลับไปหา เป็นการผิน และเป็นการฟื้นฟูความจริงโบราณที่มีความบริสุทธิ์ดั้งเดิมขึ้นมาใหม่ เช่นเดียวกับที่พวกเขาที่นับถือลัทธิขงจื๊อใหม่สมัยราชวงศ์ซ่งตอนแรก ๆ ได้คิดถึงตนเองว่าได้รู้พื้นฐานระเบียบเก่า ๆ ซึ่งกระจัดกระจายไปและได้วิปริตผิดเพี้ยนไปเป็นเวลาหลายร้อยปีในสมัยราชวงศ์ซันและราชวงศ์ซิงใหม่ เพราะฉะนั้นความรู้สึกทางด้านการวิพากษ์วิจารณ์ที่พวกเขาได้ยกขึ้นมาเป็นตัวอย่างเป็นอย่างดีนั้นจึงได้กลายเป็นเครื่องมือสำหรับการนิยามใหม่โดยให้ย้อมมากกว่าเดิม แต่บางทีก็อยู่ภายในขอบเขตที่แคบกว่า มีปริมปราประเพณีที่แท้จริงที่ได้มาจากอาจารย์ในสมัยโบราณแม้แต่ในบรรดานักศึกษาที่หายากที่สุด ขอบวิพากษ์วิจารณ์มากที่สุดเป็นอิสระที่สุด เช่น **สยอ** (Ts'ui Shu : พ.ศ. ๒๒๔๓-๒๓๕๙, คำแปลจากบุคคลผู้ที่ติดตามบทความนี้) นั้นนับว่าถูกต้อง แม้ว่าท่านจะขุดอดีตให้ลึกลงไปทุกที ๆ และปฏิเสธแม้แต่ความเป็นปราชญ์ในสมัยราชวงศ์ซัน ในการค้นคว้าของท่านเพื่อหารากเหง้าที่แท้จริงของลัทธิขงจื๊อ ความสำเร็จของท่านในการ

๗๑๔

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์และการวิพากษ์วิจารณ์ตำราก็อำนาจหน้าที่เป็นเพียงพยานแห่งศรัทธาที่มีรู้
เลื่อมคลาญของสุยจุ ในคำสอนของขงจื้อในฐานะที่เป็นแหล่งของสิ่งทั้งปวงที่นำศึกษา

สิ่งที่ดูเหมือนจะทำให้พวกเราประหลาดใจอย่างน้อยที่สุดก็จากจุดที่สูงของประวัติศาสตร์
สมัยต่อ ๆ มาซึ่งสามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้โดยตลอด ก็คือว่า ยุคที่มีอุดมคติทางด้านพุทธปัญญา
เป็นความกว้างขวางของความรู้และเป็นลักษณะการแห่งความคิดที่ปฏิบัติได้นั้นควรจะถูกรู้ใหม่ ๆ
จากยุโรปซึ่งพวกเยซุอิตได้นำเข้ามาสู่ประเทศจีนในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๑-๒๒ ครอบคลุมน้อยมาก
ข้อนี้ความจริงมิได้เนื่องมาจากขาดความคุ้นเคยกับพวกเยซุอิต หรือเพราะขาดโอกาสที่จะศึกษาให้
มากขึ้นเลย พวกเยซุอิตได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางโดยอาศัยความสามารถทางด้านวิทยาศาสตร์
และได้รับการแต่งตั้งเป็นนักดาราศาสตร์ในราชสำนักสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิงเป็นทางการ
กว่าร้อยปี พวกเยซุอิตทำให้พวกข้าราชการที่เป็นบัณฑิตที่สำคัญ ๆ หันไปนับถือคริสต์ศาสนาได้
เพียงสองสามคนเท่านั้น และในหมู่สามัญชนทั้งหลายก็ถูกชักจูงให้หันไปนับถือคริสต์ศาสนาได้ไม่
มากพอที่จะทำให้บุคคลทั้งหลายเช่นหยางกวางเสียน (Yang Kuang-hsien : พ.ศ. ๒๑๔๐-๒๑๑๒)
ซึ่งเป็นข้าราชการที่กล้าหาญต่างประเทศที่เห็นว่าวิทยาศาสตร์แบบตะวันตกและคริสต์ศาสนาคือความ
อารยธรรมจีนทั้งปวงตกใจเลย

เป็นความจริงที่ว่าความสนใจในคณิตศาสตร์และดาราศาสตร์ในหมู่บุคคลต่าง ๆ เช่น ฮวงซุงสี
และอื่น ๆ รุ่นหลังท่านในสำนักฮั่นได้รับความเข้าใจจากการเปิดเผยของพวกเยซุอิตมากทีเดียว
ตามข้อเท็จจริงแล้วปัจเจกชนเพียงสองสามคน เช่น **เมย์เหวินติง** (Mei Wen-ting : พ.ศ. ๒๑๗๖-
๒๒๖๔) ก็พร้อมที่จะยอมรับคุณค่าอันยิ่งใหญ่แห่งการศึกษาตามแบบวิทยาศาสตร์ใหม่ ๆ และเอา
อย่างมาใช้ แต่ถ้าจะพูดให้ถูกแบบยิ่งกว่านี้ละก็ ความสนใจใหม่นี้ได้มุ่งไปหาการสอบวิธีการทางด้าน
ดาราศาสตร์แบบปรัมปราของจีนเสียใหม่ มุ่งไปสู่การเอาความรู้ที่แท้จริงมาก ๆ ซึ่งหายไปเพราะถูก
เพิกเฉยมาเป็นเวลานานร้อย ๆ ปีขึ้นมาใหม่ หรือมุ่งไปยังการป้องกันปรัมปราประเพณีของจีนโดยการ
แสดงด้วยความฉลาดเฉลียวว่าสิ่งที่สมเหตุสมผลในการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ของตะวันตกนั้นก็
ไม่มีอะไรใหม่จริง ๆ เลย นอกจากจะยืมของจีนโบราณไปใช้โดยทางอ้อม หรืออีกอย่างหนึ่งก็คือว่า
สิ่งที่ขัดแย้งกันกับนิยายปรัมปราอย่างขัดแย้งนั้น จะต้องถือว่าไม่สมเหตุสมผล **หววนยว่น** (Juan
Yüan : พ.ศ. ๒๓๐๗-๒๓๙๒) ซึ่งเป็นบัณฑิตที่น่าอัศจรรย์และเป็นข้าราชการชั้นนำในสมัยนั้นได้
ให้การเป็นพยานถึงความสนใจอย่างใหม่ในวิชาคณิตศาสตร์และดาราศาสตร์โดยอาศัยชีวิตประวัติของ
บุคคลที่มีชื่อเสียงผู้ที่ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ศาสตร์ต่าง ๆ เหล่านี้ รวมทั้งชาวตะวันตก เช่น โดเลมี
(Ptolemy) ด้วย ทั้งทัศนะที่เพ่งเอาจีนเป็นศูนย์กลางของท่านก็ยังประจักษ์ชัดอยู่ ท่านได้ต่อสู้ว่า
เพราะความรู้ที่พวกเยซุอิตให้แก่โดเลมีก้าวหน้ากว่าดาราศาสตร์ของจีนในสมัยเดียวกันนั้น
(ราชวงศ์ฮั่น) พวกเยซุอิตจึงต้องพูดเรื่องนี้เกินความจริง โดยเจตนาเพื่อหลอกลวงคนจีนเกี่ยวกับการ
การประสบความสำเร็จของตะวันตก ข้อโต้เถียงอีกประการหนึ่งของหววนยว่นก็คือว่า การที่โลก

การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อสมัยหลัง ๗

๗๑๕

หมุนไปรอบ ๆ ดวงอาทิตย์ จะต้องเป็นทฤษฎีที่ให้เหตุผลผิด ๆ ทฤษฎีหนึ่งเพราะว่ามัน “แตกต่างไปจากหนังสือจินตกรวิพนธ์แบบฉบับและตรงข้ามกับเค้า”

จากข้อนี้เราไม่ควรสรุปว่า ท่าทีของนักปราชญ์ที่นับถือลัทธิขงจื๊อมากที่สุดซึ่งมีต่อการเล่าเรียนแบบตะวันตกนั้นคัดค้านกันหรือเป็นเชิงต่อต้านอย่างเด็ดขาด เมื่อกล่าวโดยทั่ว ๆ ไปให้มากยิ่งขึ้นก็นับว่าเป็นความไม่แตกต่างกันอย่างหนึ่ง ในปี พ.ศ. ๒๓๖๑ เมื่อหวนยว่นให้ความอุปถัมภ์การตีพิมพ์การสำรวจของสำนักการศึกษาของฮั่นในสมัยราชวงศ์ชิง (โกวเซฮั่นเซวซือเจิงจิ) อันเป็นอนุสรณ์ของเจียงฟานนั้น ไม่ว่าเจียงหรือหวนทั้งนั้นไม่มีใครได้พบว่าเป็นความจำเป็นที่จะต้องกล่าวถึงตำแหน่งของสำนักฮั่นในเรื่องการศึกษาแบบตะวันตกไว้ในข้อสังเกตที่เป็นบทนำเกี่ยวกับความสำคัญแห่งความเคลื่อนไหวนี้เลย พวกที่เป็นปฏิปักษ์อย่างมากมายในความรู้สึกของหวนนั้นยังคงเป็นพวกเก่า คือพระพุทศศาสนากับลัทธิเต๋าอยู่ และได้เน้นถึงการที่สำนักฮั่นทำให้ลัทธิขงจื๊อหมดจดจากคำสอนทางพระพุทศศาสนาและลัทธิเต๋ามีแทรกอยู่ในคำสอนดั้งเดิม

แล้วอะไรเล่าที่ทำให้ความผิดพลาดที่ลือชื่อนี้ติดตามการที่พวกบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อมีการติดต่อกับพวกตะวันตกกระปรี้กระเปร่ายิ่งขึ้นในเมื่อตรงกันข้ามพวกที่มีจิตใจที่ดีที่สุดในยุโรปกระเหียนกระหือริ่อในอันที่จะรับทราบไม่เฉพาะรายงานแปลก ๆ ที่เกี่ยวกับประเทศจีนเท่านั้นแต่ทว่ารวมทั้งคำสอนของขงจื๊อเองดังที่พวกเขยซูอิตได้เล่าไว้ด้วย (จากพวกเขยซูอิตนี่เองที่เราได้รับชื่อจีนของขงจื๊อที่เขียนเป็นอักษรโรมันว่าคุงฟูจื่อ K'ung Fu-tzu)? ในปัญหานี้ได้มีเขียนไว้มากมาย และยังมีเหลือไว้ให้เราศึกษาอยู่อีกมากด้วย นับตั้งแต่ต้นมา พวกเขยซูอิตเองได้สังเกตเห็นว่า การที่พวกชาวจีนโดยทั่ว ๆ ไปไม่สนใจศาสตร์ทางตะวันตกนั้นเป็นการสะท้อนให้เห็นการที่พวกจีนได้มีการศึกษาอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งการศึกษานั้นได้ทำให้ข้าราชการได้เลื่อนตำแหน่ง ตัวอย่างเช่น **ตริกอลท์** (Trigault) ได้กล่าวไว้ว่า :

เป็นที่ประจักษ์ชัดแก่ทุก ๆ คน ณ ที่นี้ว่าไม่มีใครเลยที่ไม่มี ความหวังใด ๆ ในอันที่จะกลายเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงในแขนงปรัชญา(ของขงจื๊อ) จะใช้แรงงานเพื่อบรรลุถึงความขำขันขำญในวิชาคณิตศาสตร์หรือแพทยศาสตร์ได้ ผลลัพธ์ก็คือว่าเกือบจะไม่มีใครเลยที่อุทิศตนให้แก่การศึกษาเหล่านี้ นอกจากว่าเขาจะถูกขยับยั้งไม่ให้ติดตามสิ่งที่เราพิจารณาเห็นกันว่าเป็นการศึกษาขั้นที่สูงกว่า จะโดยเหตุผลเกี่ยวกับภารกิจของครอบครัวหรือเพราะความสามารถพิเศษที่ไม่พิเศษอะไรนัก การศึกษาคณิตศาสตร์และแพทยศาสตร์นั้นมีผู้นิยมยกย่องน้อยมาก เพราะมันไม่มีเกียรติเหมือนการศึกษาปรัชญาที่ทำให้นักศึกษามีความหวังที่จะเจริญรุ่งเรืองหรือได้รับรางวัล ข้อนี้จะเห็นได้ชัดในความสนใจที่มีต่อการศึกษารัษฎาด้านศีลธรรมผู้ที่ได้รับการส่งเสริมในด้านนี้ในขั้นที่สูงย่อมรู้สึกภาคภูมิใจตัวเองโดยอาศัยความจริงที่ว่าเขาได้บรรลุถึงยอดสุดแห่งความสุขของจีนจริง ๆ

และ **ดูฮอลด์** (Du Halde) ก็ได้กล่าวไว้ว่า :

ทางสายใหญ่และเพียงสายเดียวเท่านั้นที่จะนำไปสู่ความมั่งคั่ง เกียรติ และการมีงานทำก็คือการศึกษา จึง (หรือคัมภีร์) ประวัติศาสตร์ กฎหมายและ ศีลธรรม และการเรียนเพื่อทำสิ่งที่พวกเขาเรียกกันว่า เหวินจาง (Wen-chang) คือ การเขียนโดยกิริยาการที่สุภาพเรียบร้อย ใช้ถ้อยคำที่กลั่นกรองแล้วเป็นอย่างดี และเหมาะสมกับวิชาที่ศึกษา โดยวิธีนี้เขาก็จะกลายเป็นหมอและได้รับดีกรีทันที เขามีเกียรติและเครดิตซึ่งจะทำให้การครองชีวิตเป็นไปโดยราบรื่นในเวลาอีกไม่นาน นัก เพราะเขาแน่ใจว่าจะได้รับตำแหน่งในวงการรัฐบาลในไม่ช้า แม้แต่ผู้ที่กลับไป ยังภูมิลำเนาเพื่อรอตำแหน่งก็จะได้รับการพิจารณาหาตำแหน่งให้ เขาจะคุ้มครอง ครอบครัวให้พ้นจากการถูกรบกวนทุกชนิด และจะมีความชื่นชมยินดีอภิสิทธิ์ต่าง ๆ มากมาย แต่จะไม่มีอะไรทำนองนี้ที่พวกเขาที่ศึกษาวิทยาศาสตร์ที่ต้องใช้การไตร่ตรอง หวังจะได้รับเลย และโดยเหตุที่การศึกษาศาสตร์ต่าง ๆ ที่ต้องใช้การไตร่ตรองนั้น มิใช่วิถีทางที่จะนำไปสู่เกียรติยศและความมั่งคั่ง จึงไม่เป็นการประหลาดอะไรที่ พวกจีนควรจะเพิกเฉยต่อศาสตร์ทางนามธรรมทุกชนิด

สิ่งที่ดูฮอลล์พูดถึงบทบาทอันสำคัญของระบบการสอบไล่เพื่อรับราชการพลเรือนในที่นั้น (คำว่า “เหวินจาง” พาดพิงไปถึงการเขียนบทความเพื่อสอบไล่โดยเฉพาะ) เป็นเพียงการยืนยันว่านัก ปฏิรูปที่นับถือลัทธิขงจื้อเองได้ชี้ให้เห็นครั้งแล้วครั้งเล่าเท่านั้นว่า : การศึกษาในประเทศจีนและวิสัย สามารถของชนชั้นที่ได้รับการศึกษาส่วนใหญ่ถูกระบบการสอบไล่ชนิดนั้นจำกัดขอบเขต ซึ่งระบบ การสอบไล่แบบนั้นได้ควบคุมการที่จะเข้าไปมีชีวิตเป็นข้าราชการ และว่าในสังคมข้าราชการนั้น ทาง อื่นนอกจากอาชีพการเป็นข้าราชการก็มีไม่มากนัก และไม่เป็นที่ดึงดูดใจเลย ในระหว่างครั้งแรกแห่ง ราชวงศ์แมนจูนั้นอิทธิพลที่ยิ่งใหญ่ของรัฐในเรื่องเกี่ยวกับพุทธปัญญาได้รับการปฏิบัติโดยได้รับความ อุปถัมภ์จากพวกบัณฑิตในลัทธิขงจื้อในความพยายามที่จะประกาศว่าพวกแมนจูแม้จะเป็นชาวต่าง ประเทศ แต่ระเบียบข้อบังคับของพวกเขาก็มีความพอใจวัฒนธรรมจีนอย่างมากที่สุดเป็นมูลฐานนั้น ได้ให้เกียรติเป็นพิเศษแก่พวกบัณฑิตในลัทธิขงจื้อที่ได้รับการรับรองว่าได้ศึกษาหนังสือจินตกวีนิพนธ์ แบบฉบับอย่างกว้างขวาง และได้ว่าจ้างพวกบัณฑิตและเสมียนเป็นจำนวนมากมาใช้ในโครงการที่ ใหญ่โตกว้างขวางในอันที่จะธำรงไว้ รวบรวม และอธิบายจารีตประเพณีเก่า ๆ โบราณ นับว่าเป็น โครงการใหญ่ ๆ ทั้งนั้น เช่นการรวบรวมห้องสมุดสำหรับเก็บต้นฉบับของหลวงจากตำราต่าง ๆ ที่ รวบรวมไว้ทั่วราชอาณาจักร และการเตรียมทำรายชื่อหนังสืออุเทศที่ต้องใช้ความระมัดระวังมาก ไว้อย่างย่อ ๆ

ข้อเท็จจริงก็มีอยู่ว่า กรรมวิธีในการรวบรวมที่ทำให้พวกแมนจูสามารถปกปิดและทำลาย งานที่ตนพิจารณาเห็นว่าจะเป็นอันตรายต่อการปกครองของตนเสียมากมาย (กระบวนการที่ได้ถูก อ้างว่าเป็น “การสอบสวนหาความผิดของเขียนหลู”) นั้น บางทีจะมีความสำคัญในฐานะเป็นตัวร่วม

การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อสมัยหลัง ๆ

๗/๑๗

เชิงปฏิเสชน้อยกว่าเป็นตัวสนับสนุนเชิงยืนยันที่ได้ให้แก่การค้นคว้าแบบเก่า ๆ ชนิดหนึ่งซึ่งบัณฑิตจีนที่ดำเนินไปตามแนวความคิดของตนเองได้เข้าไปเกี่ยวข้องอยู่ด้วยความอดทนเรียบร้อยแล้ว เราไม่ควรจะมองข้ามการที่พวกแมนจูทำให้จีนมีความรู้สึกว่ามีควมพดัวในด้านพุทธิปัญญาอย่างละเอียดลึกซึ้งและเป็นไปทางอ้อมมากยิ่งขึ้น นี่เป็นความรู้สึกเกี่ยวกับความอยู่ดีกินดีและความอึดใจที่ถูกกระพือขึ้นมาเพราะความสำเร็จของพวกแมนจูในฐานะที่เป็นผู้ปกครองประเทศจีนในรัชกาล **พระเจ้าคังสี** (K'ang-hsi) และ **พระเจ้าเฉียนหลง** (Ch'ien-lung) ผู้ยิ่งใหญ่ จักรวรรดิมีความสงบและมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ ประชากรก็ทวีจำนวนมากขึ้น และศิลปะเกี่ยวกับอารยธรรมก็รุ่งเรืองอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนเลย ในสถานการณ์เช่นนั้น เป็นการยากที่จะรับการท้าทายอย่างจริงจังจากตะวันตกซึ่งได้มอบหมายไว้ในอุ้งมือของพวกนักเผยแพร่ศาสนาที่สุภาพ แต่ยังไม่ได้รับการหนุนหลังจากกำลังที่ท่วมทับเลย

สุขชูกับความรู้สึกในด้านวิพากษ์วิจารณ์

ผู้แทนแห่งความมั่นคง นำใจทางด้านวิพากษ์วิจารณ์และความเป็นบัณฑิตที่ดีที่นับว่าดีที่สุดสุดคนหนึ่งซึ่งเป็นเครื่องหมายการศึกษาที่ดีที่สุดในสมัยราชวงศ์ชิง (ชิง) ก็คือนักประวัติศาสตร์ ชื่อ **สุขชู** (Ts'ui Shu : พ.ศ ๒๒๘๓-๒๓๕๔) ตลอดชีวิตอันยาวนานที่เต็มไปด้วยความพยายามอย่างนักปราชญ์ของท่านนั้น สุขชูได้ทำงานไม่เฉพาะเพื่อปฏิเสธการแปลความหมายหนังสือจินตวินิพนธ์แบบฉบับผิด ๆ ในตอนปลายสมัยราชวงศ์ซ่งและราชวงศ์หมิงเท่านั้น แต่ทว่ารวมถึงการแปลความหมายผิด ๆ และข้อผิดพลาดอย่างเดียวกันของพวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อในสมัยราชวงศ์ฮั่นด้วย โดยพยายามใช้วิธีการค้นคว้าทางด้านประวัติศาสตร์เพื่อทำให้ความบริสุทธิ์ผุดผ่องของลัทธิขงจื๊อโบราณกลับคืนขึ้นมาใหม่ การค้นคว้าที่สำคัญที่สุดของท่านได้มีอยู่ในการรวบรวมบทความต่าง ๆ ที่ให้หัวเรื่องว่า **เคาสินหลู** (K'ao hsin lu) หรือ “การบันทึกเรื่องความเชื่อถือที่วิจัยแล้ว” อนึ่ง ท่านได้เขียนงานย่อ ๆ ขึ้นหนึ่ง ชื่อว่า “สิ่งที่เป็นสาระของบันทึกเกี่ยวกับความเชื่อถือที่ไว้ใจแล้ว” (**เคาสินหลูถิเอี้ยว**) ซึ่งในหนังสือนี้ท่านได้อธิบายไว้ในแบบพรรณนาความอย่างละเอียด โดยแทรกเกร็ดที่เต็มไปด้วยชีวิตชีวา อุดมคติ และวิธีการต่าง ๆ ที่เป็นเหตุทำให้ท่านทำงานชิ้นนี้ไว้ทั่วไป

สุขชูได้หลีกเลี่ยงชีวิตข้าราชการเป็นส่วนใหญ่ และชอบอุทิศตัวเองให้แก่การค้นคว้าอย่างบัณฑิตที่เป็นอิสระมากกว่า แม้ว่าข้อนี้จะหมายถึงการที่ตนเองและภรรยาที่ซื่อสัตย์จะมีชีวิตที่ลำเค็ญและยากจนก็ตาม เกี่ยวกับงานที่สำคัญของท่าน คือหนังสือ **บันทึกความเชื่อถือที่วิจัยแล้ว** นี้ คิซุชิที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งของท่านได้กล่าวว่า: “โดยเหตุที่ทัศนคติของท่านไม่มีคุณค่าใด ๆ ในห้องสอปลั่เลย จึงมีคนเพียงไม่กี่คนที่มีความเชื่อถือในตัวท่าน แต่ตรงข้ามกลับมีพวกที่ถือเอาบทสรุปที่น่าเชื่อถือมากที่สุดและการอธิบายอย่างแจ่มแจ้งที่สุดของท่านไปทำให้ท่านเสียชื่อเสียง ในศตวรรษต่อมาคงจะต้องมีคนบางคนในจักรวรรดิที่กว้างใหญ่ไพศาลนี้ที่จะเข้าใจท่านอย่างถูกต้องบ้างเป็นแน่

๗๑๘

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

สุขขุ

บทความที่คัดเลือกมาจากหนังสือเรื่องสิ่งที่เป็นสารัตถะสำคัญของบันทึก ความเชื่อถือที่ได้วิจัยแล้ว

(จาก เคาสินหลูเถียว, A: ๒-๒๒)

สิ่งที่คนอื่นพูดเป็นเรื่องที่เชื่อถือไม่ได้กระนั้นหรือ? โลกนั้นกว้างใหญ่ไพศาลมาก และข้าพเจ้าก็ไม่สามารถทำหรือเห็นทุกสิ่งทุกอย่างในโลกได้ สำหรับโลกเมื่อพันปีมาแล้วยังมีสิ่งต่าง ๆ มากขึ้นสักเพียงใดเล่า! ถ้าหากว่าข้าพเจ้าไม่ยอมรับเรื่องราวของคนอื่น ๆ แล้วข้าพเจ้าจะทราบเรื่องโลกได้โดยวิธีใดเล่า? แต่จะเป็นไปได้ไหมที่จะเชื่อ **ทุกสิ่งทุกอย่าง** ที่คนอื่นกล่าว? แน่ละ ถ้าหากเขาเชื่อเขาก็คงจะถึงจุดจบคล้ายคนในเรื่องที่เก็บเมล็ดบัวของมายว่น (Ma Yüan) แทนไข่มุก... ลิ่นจะเจริญงอกงามอยู่ในปากของประชาชน และก็จะไม่มีอะไรเลยที่จะห้ามปรามมันได้ พวกเราจะหาทางเข้าไปอยู่ในมือของคน และก็จะไม่มีอะไรดึงมันออกมาได้เลย อะไกรก็ตามที่เข้ามาสู่ศีรษะมนุษย์เพื่อจะพูด เขาก็อาจพูด และไม่มีกำหนดอะไรว่าเขาจะสามารถไปไกลได้สักแค่ไหนเพียงใด...

ในเมืองที่เป็นอำเภอของเรา มีตระกูลแซ่หลิวอยู่ตระกูลหนึ่งซึ่งมีดาวดกลงมาสองดวง ตามเรื่องราวที่ทุก ๆ คนรอบ ๆ บ้านนั้นเล่าก็มีว่า ดาวดก (ผีพุ่งไต้) บางดวงได้ตกลงมาที่คฤหาสน์ของตระกูลหลิวมานานแล้วและได้กลายเป็นหินไป เมื่อตอนที่ได้ยินเรื่องนี้ ข้าพเจ้ายังเป็นเด็กอยู่ แต่ข้าพเจ้าก็มีความสงสัยอยู่ เมื่อข้าพเจ้าโตขึ้นอีกหน่อย ครั้งหนึ่งข้าพเจ้าได้เล่นอยู่กับพวกเด็ก ๆ ในตระกูลหลิว และเด็กพวกนั้นได้อาหินมาอวดข้าพเจ้า และที่หินเหล่านั้นมีดวงตราและตัวหนังสือธรรมดา ๆ สลักอยู่ เมื่อข้าพเจ้ากระซิบถามเด็กเหล่านั้น ในที่สุด พวกเด็กเหล่านั้นก็บอกว่า “เรื่องราวที่ว่านั้นไม่ถูกต้องจริง ๆ นัก บรรพบุรุษของเราคนหนึ่งเป็นข้าราชการอยู่ทางภาคใต้ซึ่งเป็นที่ที่พวกเขาได้เดินข้ามหินเหล่านี้มา มันเป็นรูปประหลาดซึ่งเขาเข้าใจว่าไม่มีรูปร่างอื่น ๆ ในโลกมันเหมือนและดังนั้นเขาจึงได้สลักข้อความเหล่านี้เพื่อพิสูจน์ และดังที่ท่านเห็นนี้แหละ สิ่งทั้งมวลยังคงเป็นเรื่องที่ปลอมแปลงทำขึ้นอยู่” แล้วเราจะไปยืนยันความจริงของสิ่งที่ประชาชนพูดว่าถูกได้อย่างไรเล่า?

เมื่อคราวที่ราชวงศ์โจวเสื่อมลง ได้เกิดมีลัทธิที่แปลก ๆ ขึ้นมามากมาย สำนักต่าง ๆ ของหยางจื่อ ม่อจื่อ พวกนักตรรกศาสตร์ พวกนักกฎหมาย พวกพันธมิตรทางการเมืองและสำนักอื่นและหยางทั้งหมัดนี้ได้สร้างข้อความต่าง ๆ และได้สร้างเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นเพื่อหลอกลวงคนฉลาดและนักปราชญ์ทั้งหลาย พวกที่นับถือลัทธิขงจื่อในสมัยราชวงศ์ฮั่นได้คุ้นเคยกับคำสอนต่าง ๆ เหล่านี้และโดยการยอมรับคำสอนเหล่านี้ว่าเป็นคำสอนที่เชื่อถือได้จริง ๆ โดยมีได้ตรวจสอบให้ละเอียดลออเสียก่อน จึงได้บันทึกคำสอนเหล่านี้ไว้ในหนังสือ และหนังสืออธิบายต่าง ๆ ของเขา... หลังจากนั้นก็ได้เกิดมีลัทธิประเพณีเกี่ยวกับงานซึ่งเป็นคำทำนายและข้อเท็จจริงที่น่าสงสัย ซึ่งทฤษฎีของงานเหล่านี้ยิ่งเหลวไหลน่าหัวเราะยิ่งขึ้นไปอีก และหลิวซิน (Liu Hsin) กับเจิ้งจว่น (Cheng Hsüan) ก็ยังเอามา

การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อสมัยหลัง ๗

๗/๑๙

ใช้ให้เป็นประโยชน์ในการอธิบายหนังสือจินตควินิพนธ์แบบฉบับได้ ดังนั้นคำสอนเหล่านั้นจึงถูกถ่ายทอดกันมานานจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ พวกบัณฑิตได้ศึกษาคำสอนเหล่านั้นทั้งหมดอย่างตะกรุมตะกราม โดยมีได้ตรวจสอบข้อบกพร่องของมันเสีย พวกเขาเข้าใจเอาเพียงว่าโดยเหตุที่พวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อในสมัยราชวงศ์ฮั่นใกล้ชิดกับสิ่งต่าง ๆ ในสมัยโบราณมาก การยืนยันของบุคคลเหล่านั้นจะต้องถือประเพณีเก่า ๆ เป็นหลัก และไม่เลือกเอาตามบุญตามกรรมโดยไม่รับผิดชอบ แม้ในหมู่ผู้ที่นับถือลัทธิขงจื๊อในสมัยราชวงศ์ซ่งที่มีความอดทนและความบริสุทธิ์นั้น ก็มีบุคคลเป็นจำนวนมากที่ยอมรับทฤษฎีเหล่านี้โดยไม่เปลี่ยนแปลงเลย...เม่งจื๊อกล่าวว่า : “ไม่มี**คัมภีร์ประวัติศาสตร์** เสียเลยจะดีกว่าที่จะไปเชื่อถือหนังสือประวัติศาสตร์เสียทั้งหมด ในบทที่ว่าด้วย ‘การทำสงครามให้สมบูรณ์’ นั้น ข้าพเจ้าได้เลือกเอาเพียงสองหรือสามตอนที่ข้าพเจ้าเชื่อ” (VII B, ๓) ถ้าหากว่านักปราชญ์อย่างเม่งจื๊อจะมีความระมัดระวังอย่างนี้เมื่ออ่านหนังสือจินตควินิพนธ์แบบฉบับแล้ว ในเวลาอ่านหนังสืออธิบายหนังสือจินตควินิพนธ์เหล่านั้นก็ต้องมีความระมัดระวังมากขึ้นไปอีกสักเพียงใด และยิ่งอ่านหนังสือเกี่ยวกับปรัชญาต่าง ๆ ก็ยิ่งต้องมีความระมัดระวังมากยิ่งขึ้นไปอีก เม่งจื๊อยังได้กล่าวไว้ด้วยว่า : “ในการศึกษาอย่างกว้างขวางและการอภิปรายกันอย่างละเอียดลออเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนมานั้น วัตถุประสงค์ก็คือ เพื่อจะย้อนกลับไปหาสิ่งที่เปี่ยมแก่นแท้เพียงย่อ ๆ นั่นเอง” (IV B, ๑๕) ผู้ที่แสวงหาข้อความที่มีขอบเขตกว้างขวางมิใช่เพื่อการศึกษาในวงกว้างเองเลย แต่เพราะเขาปรารถนาที่จะบรรลุถึงสัจธรรมที่เป็นหนึ่งโดยอาศัยการเปรียบเทียบและการแก้ไขข้อมูลต่าง ๆ ครั้นแล้วครั้งเล่าเท่านั้นเอง ถ้าหากว่าเขาหยุดชะงักการศึกษาทั้งปวงเสียโดยไม่รู้ว่าจะเลือกอะไรแล้ว แม้เขาจะอ่านหนังสือหมดโลก เขาก็ยังไม่พ้นไปจากความเป็นคนโง่และไร้การศึกษาที่ยังไม่พ้นไปจากความผิดอย่างหนักได้เลย...

ดั่งจุงจู่ซึ่งเป็นผู้นับถือลัทธิขงจื๊อในสมัยราชวงศ์ฮั่น ครั้งหนึ่งได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับเรื่องความหายนะและलगต่าง ๆ จักรพรรดิหวู่ได้ทรงเสนอหนังสือนี้ให้พวกข้าราชการในราชสำนักดูเพื่อขอความเห็น**หลิวพูชู่** (Lü Pu-shu) ซึ่งเป็นศิษย์คนหนึ่งของดั่งจุงจู่ซึ่งไม่มีทัศนคติใด ๆ ว่าหนังสือนั้นอาจารย์ของตนเป็นผู้เขียนเลย ได้แสดงความเห็นว่ามันเป็นหนังสือที่เต็มไปด้วยความโง่เง่าอย่างที่สุด ผลลัพธ์ก็คือว่า ดั่งจุงจู่ได้ถูกสะกดรอยตามอยู่จนตลอดชีวิต สำหรับหนังสือที่พวกครูของพวกเขาเขียนขึ้นมานั้นคนทั้งหลายย่อมมิให้เกียรติและให้ความเชื่อถืออย่างเต็มที่ หนังสือใด ๆ ก็ตามที่ครูของพวกเขาได้เขียน เขาจะดูหมิ่นและประณาม โดยมีได้ถามถึงความดีของหนังสือนั้น ๆ เลย...เมื่อข้าพเจ้าอ่านหนังสือจินตควินิพนธ์แบบฉบับ ข้าพเจ้ามิได้เชื่อถืออย่างมกมายเพียงเพราะว่ามันเป็นหนังสือจินตควินิพนธ์แบบฉบับเท่านั้น แทนที่จะเป็นอย่างนั้น ข้าพเจ้าพยายามค้นหาให้พบความมุ่งหมายของนักปราชญ์ และแล้วก็จะมีความชื่นชมยินดีต่อความมกมและความงามแห่งข้อเขียนของนักปราชญ์เหล่านั้น ซึ่งจะทำให้ข้าพเจ้าไม่ถูกนำออกไปนอกเส้นทาง เพราะคำพูดที่หลอกลวงเลย...

คนโบราณกล่าวว่า : “ท่านกำลังซื้อผักหรือว่ากำลังมองหาอะไรบางอย่างที่เหมาะสมใช้ไหม?” ข้อความประโยคนี้ คนโบราณหมายถึงว่า คนเราควรยกย่องคุณภาพมิใช่ปริมาณ...คำพูดและการ

๗๒๐

ปัดเกดลัทธิประเพณีจีน

กระทำของขงจื๊อที่บันทึกไว้ในหนังสือ **คำสอนของขงจื๊อ** นั้นมีมากมาย คนโบราณได้เคยแสดงความสามารถปกครองอาณาจักรได้ด้วยคำสอนเพียงครั้งหนึ่งเท่านั้นมาแล้ว ซึ่งนับว่าน้อยกว่าคำสอนทั้งปวงมากนัก เพราะฉะนั้นบัณฑิตถ้าหากปรารถนาจะปฏิบัติตามอย่างขงจื๊อโดยหวังที่จะเป็นปราชญ์เสียเองแล้ว เขาจะต้องศึกษาหนังสือเล่มนี้เล่มเดียวเท่านั้น แต่บัณฑิตทั้งหลายรู้ลึกกว่าเท่านี้ยังไม่พอ และดังนั้นเขาจึงต้องพิจารณา **คำสอนของสำนักขงจื๊อ** เพิ่มเติมอีก ซึ่งหนังสือนี้ได้รวบรวมคำหลอกลวงต่าง ๆ ที่ใครคนใดคนหนึ่งในสมัยราชวงศ์จิ้นหลอกไว้ เมื่อยังไม่พอใจเพราะข้อความที่คัดเลือกไว้ในหนังสือ **คำสอนของสำนัก** นั้นยังเข้าใจได้ไม่พอ พวกเขาจึงได้เลือกข้อความต่าง ๆ จากหนังสือต่าง ๆ ที่แตกต่างไปจากข้อเท็จจริงดั้งเดิมและเป็นเรื่องที่ไม่มีความจริงจริง ๆ เพื่อสร้างหนังสือ **รวมคำพูดของขงจื๊อ** และ **คำสอนของขงจื๊อเล่มเล็ก** ขึ้นเพื่อใช้ในการศึกษา พวกบัณฑิตเหล่านี้ได้ทำปรีมาณให้เป็นบรรทัดฐานแห่งคุณค่าของพวกเขาโดยมิได้ถามว่าเรื่องราวเหล่านี้จะถูกหรือผิดเลยน่านาน ! นี่มิได้เป็นการแสวงหาอะไรบางอย่างที่เหมาะสมในทางเดียวกันกับที่เขาเชื่อผิดหรือ?...

ไม่ว่าจะในอดีตหรือในปัจจุบันไม่เคยมีการขาดแคลนประชาชนที่อ่านหนังสือได้เลย... ในหมู่ประชาชนเหล่านี้ก็เคยมีบัณฑิตที่มีสติปัญญาเฉียบแหลมซึ่งมีความตั้งอกตั้งใจมากที่สุด แต่ถึงกระนั้นสมัยนิยมทั้งหลายก็ยังทำให้เขาออกนอกเส้นทางได้อยู่ดี... ในฐานะที่เป็นบัณฑิตที่ยกย่องสัจธรรมแล้ว ไม่มีใครจะเทียบเท่าพวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อในสมัยราชวงศ์จิ้นได้เลย นักปราชญ์เหล่านี้ส่วนใหญ่ยุ่งอยู่กับปัญหาเรื่องธรรมชาติและหลักการของสิ่งทั้งหลายและยุ่งอยู่กับปรัชญาทางด้านศีลธรรม ถ้าหากเขาจะมองดูในหมู่บัณฑิตเหล่านี้เพื่อหาผู้ที่อุทิศตัวเองให้กับการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์แล้ว เขาก็จะพบว่าในสิบคนจะมีไม่เกิน ๒ หรือ ๓ คนเลย ในสมัยราชวงศ์หมิง ความเป็นบัณฑิตได้ทวีความแผกผันไปจากของเดิมมากยิ่งขึ้น และดังนั้นจึงได้กลายเป็นว่าถ้าเขาหวังจะเขียนอะไรที่สำคัญ ๆ เขาจะต้องเป็นฝ่ายตรงข้ามกับลัทธิขงจื๊อ และจะต้องปรุงโปรยขึ้นต่าง ๆ ในหอสมุดของเขาด้วยหนังสือทางพระพุทธศาสนา... ในหลายศตวรรษที่แล้ว ๆ มา ได้มีบัณฑิตเป็นจำนวนมากอุทิศชีวิตจิตใจให้กับการศึกษาเรื่องสมัยโบราณ เมื่อไรก็ตามที่เราได้อ่านหนังสือต่าง ๆ เช่น **บันทึกเกี่ยวกับจากริกบนโลหะและหิน** ของ **เจาหมิงเฉิง** (Chao Ming-ch'eng) พร้อมกับจากริกโดยฮุงหม [Hung Mai] หรือ “การศึกษาตุงกวน (Tung-kuan) ต่อไป” ของ **ฮวงป๋อสี** (Huang Po-ssu) นั้น ข้าพเจ้าไม่เคยพลาดที่จะกล่าวอย่างถอนหายใจใหญ่ว่า การศึกษาอย่างกว้างขวางและการค้นคว้าด้วยความเพียรพยายามอย่างหนักของบัณฑิตในสมัยก่อนนั้นมีมากกว่าข้าพเจ้าตั้งร้อยเท่าโดยอาศัยรายละเอียดที่แผ่นโลหะหรือที่แจกัน โดยอาศัยจุดที่ละเอียดยิบรอบ ๆ ขึ้นสำหรับดื่มเหล้าและทัพพี มันได้ประกาศไว้ว่า “นี่เป็นโจว” “นี่เป็นฉิน” “นี่เป็นฮั่น” คำนำหนังสือ **รวมประรำกล้วยไม้** (Orchid Pavilion Collection) (เกี่ยวกับเรื่องพิธีรีตอง เกี่ยวกับการบูชาขงจื๊อเพื่อล้างบาป) ซึ่ง **หวางซีจื่อ** (Wang Hsi-chih) เป็นผู้เขียนนั้น เชื่อได้ว่าไม่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติและการไม่ปฏิบัติภารกิจของมนุษย์เลยและพวกบัณฑิตยังถามเลยว่า “เล่มไหนเป็นตำราที่ถูกต้อง?” “เล่มไหนเป็นตำราที่ปลอม?” พวกเขาจะต้องค้นคว้าวิจัยและพิถีพิถันในการที่จะตัดสินโดยตลอดด้วย ต่อเมื่อมันมาเป็นภาระ

การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อสมัยหลัง ๆ

๗/๒๑

ของกษัตริย์และนักปราชญ์สมัยโบราณซึ่งเกี่ยวข้องกับศีลธรรมและหัวใจของมนุษย์โดยตรงเท่านั้น ประชาชนจึงจะฟังเรื่องที่คนอื่น ๆ พูดโดยมิได้พินิจพิจารณาว่าอะไรถูกอะไรผิด ทำไมจึงควรเป็นเช่นนั้นด้วยเล่า?

เพื่อที่จะซ่อมแซมการละเลยของบัณฑิตสมัยก่อน ๆ และเพิ่มเติมข้อบกพร่องบางอย่าง ข้าพเจ้าจึงได้เขียนหนังสือนี้ขึ้น คือหนังสือว่าด้วย **บันทึกความเชื่อถือที่ได้วิจัยแล้ว** (เคาฉินหลู) ซึ่งข้าพเจ้าหวังว่าคงจะไม่ไร้ประโยชน์เสียทีเดียว

ฮุงเหลียงจิ

ปัญหาเรื่องประชากรของจีน

ฮุงเหลียงจิ (Hung Liang-chi : พ.ศ. ๒๒๘๙-๒๓๕๒) เป็นข้าราชการที่เป็นบัณฑิตที่พอจะถือเป็นแบบอย่างได้คนหนึ่งในสมัยราชวงศ์ชิง ท่านซึ่งได้ก้าวหน้าไปช้า ๆ ตามระบบการรับราชการพลเรือน (ได้รับดัตริชั้นสุดท้ายเมื่ออายุได้ ๔๔ ปี) นั้นได้รับแต่งตั้งเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยอยู่หลายตำแหน่ง และได้รับมอบหมายให้ทำโครงการหลายโครงการด้วยกัน และท่านก็ได้อุทิศตัวให้แก่การศึกษา ซึ่งมีอยู่หลายอย่างที่คล้ายกับสำนักศึกษาของฮั่นโดยมีวิชา : ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นและจินตกรวีนิพนธ์แบบฉบับ ลักษณะที่เป็นเด่นอย่างหนึ่งของท่านก็คือ การพูดตรงไปตรงมาของท่าน ซึ่งทำให้ท่านถูกเนรเทศไปอยู่ที่แคว้นเดอร์กิสถานของจีนชั่วระยะเวลาหนึ่ง เพราะท่านได้เขียนตำราองค์จักรพรรดิไว้ในบันทึกความทรงจำ บางทีความตรงไปตรงมาอย่างเดียวกันนี้เอง จะเนื่องมาจากการนำเอาการสันนิษฐานที่เป็นพื้นฐานในด้านความคิดของจีนขึ้นมาพิจารณาใหม่อย่างจริงจัง : นั่นคือ การที่ประชากรมีจำนวนทวีมากขึ้น ย่อมเป็นดรรชนีบอกถึงรัฐบาลที่ดี และเป็นที่ยปรารถนาของสังคม ฮุงเหลียงจิได้แสดงทัศนะของท่านในเรื่องนี้ไว้ในเรียงความเบ็ดเตล็ดที่มีอยู่สองสามหน้าซึ่งมีหัวเรื่องว่า “ความคิดเห็นต่าง ๆ” ซึ่งเขียนในปี พ.ศ. ๒๓๓๖ ก่อนที่**มัลธัส** (Malthus) เขียน “บทความเรื่องหลักการของประชากร” ถึง ๕ ปี แม้ว่าความเข้าใจที่ลึกซึ้งอันเป็นสาระดะสำคัญของฮุงเหลียงจิจะเป็นอย่างเดียวกับของมัลธัส บัณฑิตสมัยราชวงศ์ชิงก็ได้คิดถึงตัวเองว่า กำลังพัฒนาศาสตร์ใหม่ศาสตร์หนึ่งตามวิธีการที่ชอบธรรม ทั้งไม่มีใครเลยที่ปรากฏว่าได้ขยายทัศนคติของท่านนี้ให้กว้างขวางออกไปอีก

เมื่อถือตามมาตรฐานตะวันตกแล้ว ประเทศจีนได้มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย เพราะว่าการก่อนสมัยพระเยซูคริสต์เจ้า จีนมีประชากรอยู่ประมาณ ๖๐ ล้านคน ในระหว่างยุคที่อดอยากที่สุดและยุคที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดนั้นพลเมืองมีจำนวนขึ้น ๆ ลง ๆ แต่ว่าจะระหว่างเวลาร้อยปีหรือกว่านั้นก่อนที่ฮุงเหลียงจิจะเขียนหนังสือ ประชากรได้เริ่มทวีจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วจนกระทั่งเมื่อเร็ว ๆ นี้มีจำนวนถึงหลายร้อยล้านคน ไม่ต้องสงสัยเลยว่าการเผ่าสังเอดให้เห็นประจักษ์ชัดอย่างง่าย ๆ และ

๗๒๒

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

การสะท้อนภาพให้เห็น ย่อมเป็นการพอเพียงที่จะทำให้ตระหนักถึงบัณฑิตผู้เปรียบปราด และชอบสืบสวนที่ว่าจีนได้เผชิญกับปัญหาเกี่ยวกับปฏิกาคใหม่และน่าตกใจยิ่ง

(จาก *สูงไปเจียงซือเหวินจิ*, ๑ : ๘๔-๘๖)

ไม่เคยมีใครสักคนเดียวที่จะไม่ชื่นชมยินดีในการปกครองที่เต็มไปด้วยสันติสุข หรือไม่มีใครเลยที่ไม่ปรารถนาที่จะให้การปกครองที่เต็มไปด้วยสันติสุขยืนยงอยู่ชั่วระยะเวลาอันยาวนาน การปกครองที่เต็มไปด้วยความสงบสุขได้สิ้นสุดไปกว่าร้อยปีแล้ว เราอาจพิจารณาเห็นว่า มันเป็นช่วงระยะเวลาอันยาวนาน แต่ถ้าหากเราพิจารณาตามจำนวนประชากรแล้ว เราก็คงเห็นได้ว่ามันได้เพิ่มขึ้นจากเมื่อ ๓๐ ปีมาแล้วถึง ๕ เท่า เพิ่มขึ้นจากเมื่อ ๖๐ ปีมาแล้วถึง ๑๐ เท่า และเพิ่มขึ้นจากเมื่อ ๑๐๐ กับอีกหลายสิบปีมาอย่างน้อยก็ถึง ๒๐ เท่า หรือเมื่อจะพิจารณาโดยอาศัยครอบครัวโดด ๆ เป็นหลัก : ในสมัยปู่ทวด เรามีบ้านสิบห้องและมีนาหนึ่งซัง (= ๑๐๐ มูหรือประมาณ ๓๗.๕ ไร่) ตอนนั้นมีเฉพาะตัวเขาเท่านั้น ต่อมาปู่ทวดก็มีภรรยาคนหนึ่ง รวมเป็นคนสองคน เมื่อคนสองคนมีบ้านสิบห้องและมีที่ดินหนึ่งซัง เขาก็มีที่ว่างมากและมีอะไร ๆ พอเหลืออยู่บ้าง โดยประมาณเอาว่าแต่ละคนจะมีบุตรสามคนในชั่วอายุที่สอง ก็คงจะมีคนสี่คนรวมทั้งบิดา และบุตรแต่ละคนก็มีภรรยาคนหนึ่ง ก็คงจะมีคน ๘ คน โดยเหตุที่พวกเขาไม่อาจทำอะไรในครอบครัวโดยมิได้รับการช่วยเหลืออะไรบางอย่างจึงคงต้องมีคนไม่ต่ำกว่าสิบคน เมื่อคนสิบคนมีบ้านสิบห้องและเลี้ยงตัวจากที่นาที่มีเนื้อที่เพียงหนึ่งซัง เราก็คงเห็นได้ว่าพวกเขาก็ยังคงมีที่ว่างพออยู่ และมีที่ดินพอแสวงหาอาหารได้ เมื่อลูก ๆ มีหลานและต่อมาหลานก็มีภรรยา แล้วแม้จะมีบางคนตายไปบ้าง อย่างน้อยก็ยังคงมีคนอยู่ถึงยี่สิบคน ซึ่งจะต้องอาศัยอยู่ในบ้านที่มีสิบห้องและเลี้ยงชีพอยู่ด้วยที่ดินเพียงหนึ่งซัง เพียงนับจำนวนปากที่จะรับประทานและจำนวนชาที่จะต้องใช้ห้องแล้ว เราก็คงจะเห็นได้ว่าคงไม่มีที่ว่างพอสำหรับพวกเขาทั้งหมด เมื่อกระบวนการนี้ได้ดำเนินไปอีกหนึ่งชั่วอายุคนและอีกชั่วอายุคนอีก แล้วเมื่อเอาไปเปรียบเทียบกับสมัยปู่ทวดดูจำนวนปากที่ทวีมากขึ้นอย่างน้อยก็ ๕๐ หรือ ๖๐ เท่า สิ่งทีในสมัยปู่ทวดมีเพียงครอบครัวเดียวนั้น บัดนี้แบ่งออกไปเป็นอย่างน้อยที่สุดก็สิบครอบครัว ในบรรดาครอบครัวต่าง ๆ เหล่านี้บางครอบครัวก็อาจลดขนาดลงบ้าง บางครอบครัวก็อาจมีจำนวนบุคคลที่มีร่างกายเข้มแข็งมาก ตัวรวมทั้งสองก็ยังคงทำกันและกันให้สมดุลอยู่

อาจมีผู้ให้เหตุผลว่า "ในสมัยปู่ทวด ที่ดินที่ว่างเปล่ายังมีได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ และขนาดของบ้านก็ยังมีผู้อยู่อาศัยไม่เต็ม อย่างไรก็ตาม ที่ดินและขนาดของบ้านไม่อาจทำให้มีจำนวนทวีขึ้นเป็นสองเท่าได้ หรือบางทีอย่างมากที่สุด ก็เพียง ๓ หรือ ๕ เท่าจำนวนที่เคยมีมาก่อนเท่านั้น ประชาชนก็ยังเพิ่มขึ้นเป็น ๑๐ หรือ ๒๐ เท่าอยู่ ดังนั้น จึงมีความขาดแคลนบ้านและที่นา แต่ทว่ามิพลเมืองมากเกินไป และมันจะยิ่งเลวร้ายกว่านั้นอีกสักเพียงใด ถ้าหากมีครอบครัวผูกขาดการเป็นเจ้าของที่ดินอยู่ โดยคนหนึ่งมีบ้านพอที่คนจะอยู่ได้ร้อยคนและครอบครัวหนึ่งมีที่ดินสำหรับคนสักร้อยครอบครัว! ใครเล่าที่จะรู้สึกประหลาดใจต่อการที่ประชาชนต้องนอนตายอยู่กลางถนนหนทางเพราะความอดอยาก เพราะความอ่อนเพลียและความคับแค้นใจซึ่งมีอยู่บ่อยเหลือเกิน?

การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อสมัยหลัง ๗

๗/๒๓

อาจมีผู้ถามว่า “ฟ้าและดินไม่มีทางใด ๆ ที่จะระมัดระวังเรื่องนี้ดอกหรือ?” น้ำท่วม ฝนแล้ง และโรคระบาด นั้นแหละเป็นวิถีทางที่ธรรมชาติทำให้สิ่งทั้งหลายเป็นไปโดยสม่ำเสมอ แต่จำนวนบุคคลที่ต้องประสบเคราะห์ร้ายเพราะน้ำท่วม ฝนแล้ง และโรคระบาดนั้นมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้นเอง “กษัตริย์และรัฐบาลของพระองค์ไม่มีทางที่จะรับมือกับมันดอกหรือ?” การทำให้নাทั้งหมดมีประโยชน์ และประชาชนทำงานด้วยตนเองอย่างเต็มที่ การอพยพประชาชนไปสู่ที่นาที่บุกเบิกใหม่ตามชายแดน การลดภาษีการลงในเมื่อภาชนะนั้นได้ทวีน้ำหนักและจำนวนมากขึ้น ดังนั้นย่อมเป็นการนำมันมาสู่แนวเดียวกันกับระดับเดิม การห้ามใช้จ่ายสุร่ยสุร่ายและเลิกระบบการผูกขาดที่ดิน การเปิดฉางข้าวของรัฐบาลในเวลาที่เกิดน้ำท่วม ฝนแล้ง และโรคระบาด และให้อาหารแก่ประชาชน ทั้งหมดนี้คือสิ่งที่กษัตริย์และรัฐบาลของพระองค์สามารถทำได้เพื่อทำให้สิ่งทั้งหลายเป็นไปโดยสม่ำเสมอและเพื่อสงเคราะห์สิ่งทั้งหลาย

เมื่อว่าโดยสรุปก็คือเมื่อมีสันติสุขเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ฟ้าและดินไม่สามารถทำอะไร นอกจากผลิตประชาชนขึ้นมาเท่านั้น ทั้งสิ่งที่ฟ้าดินจะอำนวยให้แก่ประชาชนเหล่านี้ก็ยังมีจำนวนจำกัดเสียอีกด้วย เมื่อความสงบสุขมีอยู่ชั่วระยะเวลาอันยาวนาน กษัตริย์และรัฐบาลของพระองค์ก็ย่อมไม่สามารถห้ามประชาชนจากการผลิตผลเมืองขึ้นมาอีกได้ ทั้งวิธีที่กษัตริย์และรัฐบาลของพระองค์หวังที่จะอำนวยให้ตามความปรารถนาของประชาชนก็จะถูกจำกัดให้มีเพียงเล็กน้อยดังที่ได้กล่าวมาแล้วเมื่อที่นี่จากครอบครัวหนึ่งซึ่งมีบุตรน้องชายอยู่สิบคน ถ้าหากจะมีสักคนหนึ่งหรือสองคนที่พิสูจน์ว่าเป็นคนที่ว่านอนสอนง่ายอยู่แล้ว จากครอบครัวซึ่งมีจำนวนมากมหาศาลในจักรวรรดิ เราพอจะหวังได้ว่าทุก ๆ คนจะเหนียวรั้งตัวเองและอนุโลมตามกฎหมายได้น้อยยิ่งไปกว่านั้นมากสักเพียงใด? ถ้าหากที่อยู่อาศัยของคนคนหนึ่งไม่เพียงพอสำหรับคนสิบคน แล้วมันจะเพียงพอสำหรับคนร้อยคนอย่างไร ถ้าหากอาหารของคนคนหนึ่งไม่เพียงพอสำหรับคนสิบคน แล้วมันจะเลี้ยงคนร้อยคนได้อย่างไร? นี่คือเหตุผลที่ข้าพเจ้าพิจารณาเห็นว่าการปกครองอย่างสงบ เป็นสาเหตุที่ทำให้ประชาชนกังวลใจได้

หลังจื่อเส้า

คำนำในเรื่องความหมายที่แท้จริงของพระผู้เป็นเจ้า

ในฐานะที่เป็นหมายเหตุสุดท้ายแห่งการสำรวจลัทธิขงจื๊อก่อนที่จะถึงสมัยปัจจุบัน เราจึงให้เอกสารฉบับหนึ่งซึ่งสำคัญมาก มิใช่ในฐานะเป็นตัวแทนความโน้มเอียง หรือความเคลื่อนไหวใด ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาความคิดของลัทธิขงจื๊อในสมัยต่อมาเลย แต่เพราะเป็นเครื่องหมายแห่งการที่ลัทธิขงจื๊อกับคริสต์ศาสนาที่พวกเขาเชื่อได้นำเข้ามาปะทะกันอย่างแท้จริงเป็นครั้งแรก เอกสารนั้นได้แสดงให้เห็นภาพความยากลำบากที่ต้องเผชิญในการเชื่อมโยงลัทธิทางด้านวัฒนธรรมทั้งสองนี้ และดังนั้น แม้จะไม่ใช่แบบอย่างของยุคที่ยังคงมุ่งมั่นอยู่ที่ปริมปราประเพณี และมีความสนใจโลกภายนอกน้อย

๗๒๔

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

อยู่ ก็ได้คาดล่วงหน้าว่าจะมีปัญหาทางด้านคุณลักษณะของประเทศจีนที่ต้องเผชิญหน้ากับตะวันตก ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๔ อย่างแน่นอน

หลี่จื่อเส้า (Li Chih-tsao : ถึงแก่กรรม พ.ศ. ๒๑๗๓) กับ **สวี่กวางฉี** (Hsü Kuang-ch'i) เป็นบุคคลชั้นนำที่ **มัตเตโอ ริจจิ** (Matteo Ricci) ได้ทำให้หันไปนับถือคริสต์ศาสนาได้ ริจจิเป็นนักเผยแพร่ศาสนาชั้นนำที่ได้ดำรงตำแหน่งในราชสำนักในฐานะที่เป็นนักดาราศาสตร์และคณิตศาสตร์ หลี่จื่อเส้าซึ่งเป็นข้าราชการที่เป็นนักปราชญ์ในตอนปลายสมัยราชวงศ์หมิงและเป็นผู้ได้ดึกริทางวรรณกรรมปรกติที่สูงสุด (จีนชื่อ : Chin-shih) ในตอนแรกมีความสนใจในวิชาภูมิศาสตร์และดาราศาสตร์ตะวันตก และได้ช่วยเหลือนักเผยแพร่ความรู้ในประเทศจีนด้วย แล้วต่อมาท่านได้หันไปนับถือคริสต์ศาสนา หลังจากที่ท่านได้เขียนคำนำ (ปี พ.ศ. ๒๑๕๐) ให้แก่หนังสือที่เป็นมูลฐานของริจจิในเรื่องสิ่งที่เป็นพื้นฐานของคริสต์ศาสนาสำหรับชาวจีนเสร็จเรียบร้อยแล้ว

ขอให้สังเกตโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความพยายามที่จะทำให้พระผู้เป็นเจ้าเป็นองค์เดียวกับแนวความคิดเห็นเรื่องสวรรค์ในลัทธิขงจื๊อในฐานะที่เป็นประธานเหนือระเบียบทางด้านศีลธรรม และความพยายามที่จะสถาปนาการบูชาพระเจ้าเป็นยอดสุดแห่งความจงรักภักดีตามธรรมชาติที่มีเน้นอยู่มากในจริยศาสตร์ของขงจื๊อ หลี่จื่อเส้า (คับริจจิ) ได้เน้นถึงการที่อุดมคติทางด้านศีลธรรมของขงจื๊อมาบรรจบกันกับลัทธิเกี่ยวกับความยุติธรรมของฟ้าและการทำตนให้สมบูรณ์ของคริสต์ศาสนา พระเยซูคริสต์เจ้ากับไม้กางเขนมิได้อยู่ในแนวหน้าของการอภิปราย และมีได้เป็นการไตร่ตรองของพวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อใหม่ซึ่งริจจิพบว่าเข้ากันได้น้อยกว่าด้วย

(จาก *เทียนจุซื่อ* ใน *เทียนเตียซุอัน*)

ในสมัยโบราณเมื่ออาจารย์ของเรา (ขงจื๊อ) พูดถึงการปลูกฝังตัวเอง ท่านพูดว่าเขาควรพยายามรับใช้ปิตามารดาของเขาด้วยความอดทนเป็นประการแรก และโดยอาศัยการรับใช้ปิตามารดา นี้แหละก็จะรู้จักฟัง แล้วต่อมาเม่งจื๊อก็ได้เอาลัทธิการปลูกฝังตนเองมาใช้ และได้รับใช้ฟ้าอย่างสมบูรณ์ บัดนี้การรู้จักกันนั้นแหละเป็นการรับใช้ละ การรับใช้ฟ้าและรับใช้ปิตามารดานั้นเป็นอย่างหนึ่งและอย่างเดียวกัน แต่ทว่าฟ้าเป็นพื้นฐานชั้นอันติมะของการรับใช้ทุกอย่าง ในการอธิบายเรื่องฟ้านี้ไม่มีหนังสือใดจะดีเท่า **คัมภีร์เรื่องความเปลี่ยนแปลง** อันเป็นบ่อเกิดแห่งตัวเขียนของเรา (จีน) เลย หนังสือนั้นได้กล่าว ว่า อำนาจดั้งเดิมที่ปกครองฟ้าก็คือกษัตริย์และบิดาของสิ่งทั้งปวง อนึ่ง หนังสือนั้นกล่าวว่าพระเจ้า (**ตี้**) ปรากฏที่ฟ้าแลบและฟ้าผ่า และครูของจื่อหยาง (Tzu-yang) คือ จูสี ก็ถือว่าตี้เป็นองค์เดียวกับผู้ปกครองฟ้า ดังนั้นทัศนคติเกี่ยวกับผู้ปกครองฟ้า (พระผู้เป็นเจ้า) จึงมิได้เริ่มต้นด้วยหลี่จื่อเส้าเลย

ความเข้าใจเกี่ยวกับฟ้าที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายนั้นยังเป็นสิ่งที่ไม่ประจักษ์แจ้งว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีค่าแม้แต่เพื่อที่จะถกเถียงกัน พุทธศาสนิกชนทั้งหลายได้ก้าวไปไกลถึงขนาดสละบ้านเรือนและมิได้อยู่อุปถัมภ์ารุงปิตามารดา อนึ่ง พวกพุทธศาสนิกชนทั้งหลายไม่เคารพฟ้าและดูถูกพระเจ้า (**ตี้**) ถือว่าตัวเองเท่านั้นที่มีค่าควรแก่การเคารพ อนึ่ง ผู้ที่คงจะเป็นผู้ที่นับถือลัทธิขงจื๊อมีความปรารถนาที่จะ

การสร้างความเป็นบัณฑิตในลัทธิขงจื๊อสมัยหลัง ๗

๗๒๕

ถกเถียงในเรื่องบัญชาของฟ้า หลักการของฟ้า วิถีทางของฟ้าและคุณธรรมของฟ้า แต่ทว่าทั้ง ๆ ที่จมมิดอยู่ในแนวความคิดเห็น (แบบขงจื๊อใหม่) เหล่านี้อยู่ สามัญชนก็มิได้รู้จักฟ้า หรือเกรงกลัวฟ้าเลย แต่ก็ไม่กล้าแปลกอะไร!

คำสอนของหลี่จื๊อเส้าซึ่งถือการรับใช้และการสรรเสริญฟ้าเป็นหลัก ได้อธิบายเรื่องฟ้าอย่างแจ่มแจ้งทีเดียว เมื่อเห็นว่าโลกทำให้ฟ้าเสียศักดิ์ศรีและเคารพยกย่องพระพุทธรูปเจ้าแล้ว ท่านก็ได้พูดปฏิเสธข้อผิดพลาดเหล่านี้ โดยการให้เหตุผลโดยถือคำสอนของอาจารย์ (ขงจื๊อ) เป็นหลัก ท่านได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่งมีสิบบท เรียกว่า **ความหมายที่แท้จริงของพระผู้เป็นเจ้า** (ตามตัวก็คือเจ้าแห่งฟ้า) เพื่อสอนคนให้ทำความดีและหลีกเลี่ยงความชั่ว

ในหนังสือเล่มนี้หลี่จื๊อเส้าได้กล่าวว่าคนทั้งหลายย่อมทราบว่าจะต้องรับใช้บิดามารดา แต่มิได้ทราบว่าจะพระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นบิดาของมนุษย์ทั้งปวง มนุษย์ทราบว่าประเทศชาติจะต้องมีกษัตริย์ที่ทรงธรรม แต่ไม่ทราบว่าพระผู้เป็นเจ้า(ดี) ซึ่ง “ทรงปกครองฟ้า” แต่เพียงผู้เดียวนั้นเป็นผู้ปกครองที่เที่ยงธรรมของมนุษย์ทั้งปวง บุคคลที่ไม่รับใช้บิดามารดาไม่อาจเป็นบุตร (ที่แท้) ได้ บุคคลที่ไม่รู้จักปกครองที่ทรงธรรมไม่อาจเป็นเสนาบดี (ที่แท้) ได้ บุคคลที่ไม่ได้รับใช้พระผู้เป็นเจ้าแห่งสรวงสวรรค์ไม่อาจเป็นมนุษย์ (ที่แท้) ได้ หนังสือเล่มนี้ได้ทุ่มความสนใจให้แก่ปัญหาเรื่องความดีและความชั่ว โดยเฉพาะ และให้ความสนใจต่อปัญหาเรื่องการตอบสนองในรูปของความเจริญรุ่งเรืองและกลียุคที่ความดีที่ยังไม่สมบูรณ์ไม่อาจเรียกว่าความดีที่บริบูรณ์ได้และแม้แต่เราก็พูดถึงสิ่งที่ไม่สมบูรณ์นิดหน่อยในธรรมชาติของมนุษย์ว่า “เป็นการแก้ไขความชั่วให้ดีขึ้น” การทำความดีก็เหมือนการขึ้นสู่ที่สูงคือการขึ้นสวรรค์ การทำความชั่วก็เหมือนการตกลงสู่ที่ต่ำ คือตกนรก วัตถุประสงค์โดยทั่ว ๆ ไปของหนังสือนั้นก็เพื่อทำให้มนุษย์เสียใจในความผิดที่ได้กระทำลงไปแล้ว และจะได้ทำความดีต่อไป จะได้ยับยั้งกิเลสตัณหาไว้ และมีความเมตตากรุณาต่อคนทั้งปวง ทำให้มนุษย์ระลึกถึงกำเนิดของตนจากเบื้องบนเพื่อทำให้เขาเกิดความเกรงกลัว มิฉะนั้นเขาจะตกลงไปสู่สถานที่สำหรับลงโทษ มันจะทำให้เขาพิจารณาเห็นผลที่น่าเกรงขามและรีบชำระล้างความชั่วจากตัวให้หมดไป ดังนั้นเขาก็คงไม่มีความผิดใด ๆ ต่อพระผู้เป็นเจ้าแห่งฟ้าในเบื้องบน

ริจิจิได้ข้ามภูเขาและทะเลไปเพื่อนำเอาของขวัญที่มีค่าจากดินแดนที่ไม่เคยมีความสัมพันธ์กับประเทศจีนมาตั้งแต่สมัยโบราณกาลแล้ว ในตอนแรก เขาไม่ทราบอะไรเกี่ยวกับคำสอน (ของนักปราชญ์ในสมัยโบราณ) คือ ฟู่ซี (Fu Hsi) กิงเหวิน (King Wen) โจวกงหรือขงจื๊อเลย และสิ่งที่เขากล่าวนั้นก็มิได้ตั้งอยู่บนฐานแห่งอรรถาธิบายของ (ปรัชญาเมธีที่ถือลัทธิขงจื๊อใหม่) คือ โจ้วตุนอี้ (Chou Tun-yi) สองพี่น้องแห่งตระกูลเจิง จังไฮและจูสี แต่ในแง่ที่ท่านเน้นถึงความสำคัญที่ยิ่งใหญ่ของการรู้และการรับใช้ฟ้าโดยเฉพาะแล้ว สิ่งที่ริจิจิพูดสอดคล้องกับหนังสือจินตกวินพันธ์แบบฉบับและหนังสืออรรถาธิบายเมื่อเพิ่งถึงสวรรค์และนรกพวกที่หัวดีหัวร้ายก็ยังคงไม่ยอมเชื่อหนังสือเหล่านั้นอยู่อีก พวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อยังคงมีความเชื่อถืออยู่เสมอว่าการให้รางวัลคนดีและการที่เคราะห์ร้ายมา

๗๒๖

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

เขื่อนคนเลวนั้นนับว่าเป็นหลักการที่ประจักษ์จากการตรวจสอบของฟ้าและดิน การเหินห่างจาก ความดีและการทำความชั่วอยู่เรื่อยไปนั้นก็คล้าย ๆ กับการละทิ้งถนนที่สูงแล้วโจนไปยังภูเขาที่สูงชัน หรือทะเลที่มีคลื่นจัดฉะนั้น ทำไมประชาชนบางคนจึงไม่เชื่ออะไรเลยนอกจากว่าบางทีมันจะทำให้ หน้าที่ที่รับผิดชอบที่สุดของเขามีความสัมพันธ์กับผู้ปกครองประเทศหรือบิดามารดาของเขา หรือนอกจาก จะเกี่ยวข้องกับอันตรายในรูปของเสือ สุนัขจิ้งจอก มังกร หรือจะเข้เท่านั้น? พวกเขาขึ้นกรานว่า เขามีประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งทั้งปวงด้วยตนเอง ข้อนี้ไม่เป็นการโง่และไร้เหตุผลดอกหรือ? พวกเขา ไม่พอออกพอใจกับความจริงใจที่ลึกซึ้งที่ทำให้เขาเคลื่อนไหวมาอยู่ในหมู่พวกเราเลย แน่ละ ในการสอน สังฆกรรมนั้น เขาไม่จำเป็นต้องยกปัญหาเรื่องการให้รางวัลและการลงโทษมาอ้างเลย แต่ถ้าหากว่ามัน ปฏิบัติหน้าที่ทำให้คนโง่เกรงกลัวและทำให้คนขี้เกียจตกอกตกใจได้แล้วก็นับว่าเป็นการถูกต้องและ เหมาะสมที่ควรจะยกย่องและให้รางวัลคนดี กับตำหนิและลงโทษคนที่เลวทรามชั่วช้า ดังนั้นภารกิจที่ ล้ำลึกและอย่างเดียวของเขาก็คือการสั่งสอนประชาชนและเทศนาสอนลัทธิที่ดีให้ประชาชนฟัง

ข้าพเจ้าได้เคยอ่านหนังสือบางเล่มของจริงจิ และพบว่าหนังสือเหล่านั้นแตกต่างจากพวกบัณฑิต ในสมัยไม่นานมานี้หลายแห่งด้วยกัน แต่ก็มีคล้ายคลึงกันกับหนังสือเก่า ๆ เช่นหนังสือ “ซูเหวิน” (Su-wen) “โจวปี” (Chou-pi) เคากง (K’ao-kung) และ ชียว่น (Ch’i-yüan) ดังนั้นสำหรับข้าพเจ้า จึงดูเหมือนว่าสิ่งที่พูดออกมาตามความเป็นจริงย่อมไม่ขัดแย้งกับความเป็นจริง ในการตรวจสอบตัวเอง และเชื่อฟังต่อความรู้สำนึกนั้น เขามีความระมัดระวังมากที่สุด และเคร่งครัดที่สุด เขาเป็นบุคคลที่โลก เรียกว่า “อาจารย์ที่น่าเคารพ” และในหมู่นักคิดที่นับถือลัทธิขงจื๊อแล้วก็ไม่มีใครที่น่าเชื่อถือยิ่งไป กว่าเขาเลย

จิตใจของมนุษย์ทั้งในฝ่ายบุรพทิศและอัสตงคตประเทศก็เป็นอย่างเดียวกันนั่นแหละ และ เหตุผลก็อย่างเดียวกัน สิ่งที่แตกต่างกันก็เฉพาะคำพูดและการเขียนเท่านั้นเอง เมื่อหนังสือนี้อุบัติขึ้น มา ก็ได้เขียนไว้เป็นภาษาอย่างเดียวกับภาษาของเรา ละเมียดละไมและเป็นอารยะ และดังนั้นก็สามารถ รับใช้เพื่อเปิดใจให้แก่การสั่งสอนได้ โดยเหตุที่วัตถุประสงค์ของหนังสือ ก็เพื่อที่จะส่งเสริมสันติสุข และความอยู่ดีกินดี เพื่อสนับสนุนลัทธิที่ดีและทำให้ศีลธรรมดีขึ้น จึงไม่เป็นชิ้นเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ หยุ่มหยุ่มแน่นอน ไม่มีอะไรที่จะเอามาได้เปล่า ๆ หรือที่จะใส่ไว้ในชั้นเดียวกับผลงานของปรัชญาเมธี ในสมัยแรก ๆ เลย

สหายของข้าพเจ้าคือ **หวางเม้งปู** (Wang Meng-pu) ได้ตีพิมพ์หนังสือนี้ที่เมืองฮังเจา (Hangchow) อีกครั้งหนึ่งและข้าพเจ้าก็หาญที่จะเขียนอะไรให้เขาสักสองสามคำด้วย ไม่ใช่ข้าพเจ้า กล้าเผยแพร่หนังสือต่างประเทศเพื่อแพร่ความคิดที่ไม่เคยได้ยินมาก่อนเลย แต่ข้าพเจ้าคำนึงถึงข้อเท็จจริงที่ว่าพวกเราทั้งหมดอยู่ภายใต้พระผู้เป็นเจ้าแห่งสรวงสวรรค์และมีความเคารพนบถต่อพระองค์ บางทีอาจมีอะไรหลายอย่างอยู่ในหนังสือนั้นซึ่งเราได้เคยฟังมา แต่มิได้ปฏิบัติตาม และซึ่งบัดนี้ อาจทำให้เราพร้อมที่จะตรวจสอบดูตัวเองใหม่ ยิ่งกว่านั้นยังอาจอำนวยความสะดวกให้แก่การศึกษาและการปฏิบัติเพื่อปลูกฝังนิสัยตัวเราเองได้บ้าง.

บทที่ ๒๓

ศาสนาที่คนนิยมนับถือมากและสมาคมลับ

ส่วนใหญ่ของหนังสือเล่มนี้เกี่ยวกับความเคลื่อนไหวทางด้านความคิดที่นับว่าสำคัญ ๆ ในหมู่พวกผู้ดีที่มีการศึกษาดีของประเทศจีน แต่ในการเคลื่อนไหวเช่นนั้น สามัญชนกลุ่มใหญ่ ๆ เข้าไม่ค่อยถึง สิ่งที่ซึมซาบเข้าไปถึงสามัญชนเหล่านี้ก็คือความเห็นเกี่ยวกับคำสอนที่ย่อยยงง่ายมากทีเดียว และบางทีก็ผิดเพี้ยนไป ซึ่งได้พบว่าเป็นที่ชอบบอกรับใจในหมู่ผู้ที่มีการศึกษาและมีความภาคภูมิใจอยู่บ้าง ความเห็นเช่นนั้นได้ถูกนำไปดัดแปลงแก้ไขได้อย่างรวดเร็วตามความต้องการของลัทธิประเพณีทางศาสนาแบบพื้นเมืองและมีลักษณะที่แตกต่างกันอยู่บ้าง ซึ่งนับว่าได้มีอยู่ในหมู่ประชาชนมาหลายร้อยปีแล้ว

ศาสนาที่คนนิยมนับถือมาก

นับตั้งแต่สมัยแรก ๆ มาทีเดียวในเมืองจีนเราได้ยินเรื่องราวเกี่ยวกับพวกแม่ตมอผี พวกมายากร พวกทำนายฝัน และพวกทรงเจ้า ซึ่งเป็นประธานเหนือลัทธิประเพณีทางศาสนาต่าง ๆ และทำให้คนเคารพนับถือ ทั้งไม่เพียงแต่ทำให้สามัญชนมีความเกรงขามเท่านั้น แต่ยังมีหลายครั้งหลายหนทีเดียวที่ทำให้พวกชนชั้นสูงเกรงขามไปด้วย แม้ว่านักประวัติศาสตร์จีนส่วนมากจะเป็นผู้ที่นับถือลัทธิขงจื้อ แต่ก็มักยอมลดตัวลงมานับถือลัทธิประเพณีและเชื่อผีสังเทวดาที่นิยมกันแพร่หลายเสมอ วรรณกรรมที่รู้จักกันแพร่หลายก็เปิดเผยให้เห็นความเชื่อถือในหมู่ทวยเทพ และปีศาจทั้งหลายที่มีจิตใจเมตตากรุณาและที่ร้ายกาจที่แพร่สะพัดอยู่ในหมู่สามัญชนของประเทศจีน และความแพร่หลายของการปฏิบัติมากมายหลายอย่างเช่นการบวงสรวงเพื่อให้เทวดาและปีศาจช่วยเหลือ และการงดเว้นจากข้อห้ามเพื่อหลีกเลี่ยงให้พ้นจากความโกรธแค้นของเทวดาและปีศาจเหล่านั้น บางคราวข้าราชการก็มีความเคลื่อนไหวเพื่อหยุดยั้งแบบอย่างแห่งการนับถือผีเทวดาที่หยาบช้ำหรือทำการปราบปรามอย่างจริงจังในเมื่อลัทธิประเพณีที่นิยมกันมาก บางอย่างจะมีเสี่ยงไปทางการเมืองที่นำเกรงว่าจะเป็นอันตราย แต่โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว พวกชนชั้นปกครองพอใจที่จะปล่อยให้ประชาชนทั่ว ๆ ไปมีความเชื่อถือไปตามเรื่องตามราวของตนมากกว่า

ในเมื่อชนชั้นที่ได้รับการศึกษามีความเคารพนับถือฟ้าและบรรพบุรุษของตนเท่านั้น และบางทีก็แสดงความเคารพต่อขงจื้อ พระพุทธเจ้า เล่าจื้อ และบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ อีกสองสามคนนั้น สามัญชนมีความเชื่อถือในความมีอยู่ของสวรรค์ ๓๓ ชั้นทางพระพุทธศาสนา สวรรค์ ๘๑ ชั้นในลัทธิเต๋า นรก ๑๘ ขุมทางพระพุทธศาสนา และมีความเชื่อถือในโหราศาสตร์ ปูม การทำนายฝัน การทำนายเหตุการณ์ภายหน้าโดยดูรูปดินทรายที่โปรยลงไป เวทมนตร์คาถา การทำ

๗๒๘

ปอเกิดลัทธิประเพณีจีน

นายนิสสัยใจคอโดยพิจารณากระแสโลกศักระ การดูลายมือและการเรียกดวงวิญญาณ การบอกโชคละตา ในแบบต่าง ๆ ทั้งปวง เสน่ห์ยาแฝด ของวิเศษ และการเชื่อผีเชื่อเทวดาต่าง ๆ อีกมากมาย พวกเขา มักจะไปตามวัดวาอารามต่าง ๆ และตามฮวงซุ้ยที่จรรีกรั้วความทั้งปวงที่พวกเขาได้รับการศึกษาโดยทั่ว ๆ ไปมักจะหลีกเลี่ยงอยู่เสมอเป็นประจำทีเดียว พวกที่มักจะเชื่อถือในเรื่องโชคละตานี้มีความเชื่อถือ ว่าพวกเจตมฤตได้คุมโชคละตาของตนไว้ และดังนั้นพวกเขาจึงต้องปรึกษาเจตมฤตเหล่านั้นมิได้ขาด ต้อง เอาออกเอาใจและคอยพะเน้าพะนอเจตมฤตอยู่เสมอ พวกนักปราชญ์ถือว่าลัทธิขงจื้อ พระพุทธศาสนา และลัทธิเต๋าโดยแก่นแท้แล้วเป็นระบบปรัชญา แต่พวกสามัญชนนับถือในฐานะที่เป็นศาสนาและถือว่า ผู้ตั้งศาสนาเหล่านั้นเป็นบุคคลผู้วิเศษไป

ดังนั้นจึงได้มีความโน้มเอียงอย่างรุนแรงในเมืองจีน สำหรับพวกที่ได้รับการศึกษากับพวกที่ไม่ได้รับการศึกษาในการที่จะแยกทางกันเดินในเรื่องที่เกี่ยวกับศาสนา ไม่เป็นที่ต้องสงสัยละว่า ข้อนี้ ได้มีผลกระทบกระเทือนอย่างลึกซึ้งต่อคุณลักษณะของศาสนาที่นิยมนับถือกันแพร่หลายในเมืองจีน ซึ่งได้ถูกกีดกันจากการที่จะเป็นศาสนาที่แนะนำแนวทางด้านพุทธิปัญญาและถูกบีบบังคับให้อยู่ใน วัฒนธรรมระดับต่ำ โดยอาศัยหลักฐานอย่างเดียวกันนี้แหละ พวกข้าราชการที่เป็นบัณฑิตได้มีอิทธิพล ในศาสนาน้อยกว่าที่ควรจะเป็น ทั้งนี้เพราะลัทธิขงจื้อ ซึ่งเป็นลัทธิประจำชาติที่พวกเขานับถือ นั้น ให้ประโยชน์แก่ประชาชนทั่ว ๆ ไปน้อยมาก

ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าไม่ว่าปัญญาชนหรือสามัญชนละ ไม่มีใครที่ควรจะเป็นผู้ที่ นับถือลัทธิขงจื้อ เป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนาหรือนับถือลัทธิเต๋าแต่เพียงลัทธิใดลัทธิหนึ่งเลย ทั้งนี้ เพราะว่าบุคคลเหล่านั้นยอมรับนับถือหมดทั้งสามระบบว่าเป็น “ถนนสายต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่จุด หมายปลายทางเดียวกัน” นอกจากพระภิกษุและชีทางพระพุทธศาสนา ๖๐๐,๐๐๐ รูปเศษ คฤหัสถ์ ที่นับถือพระพุทธศาสนาหรือ “สาวกที่อยู่ครองเรือน” ๓ หรือ ๔ ล้านคน พระทางศาสนาเต๋า และ “สตรีที่ถือมั่งสวัริติ” หลายแสนรูป พวกมุสลิมราว ๆ ๒๐ ล้านเศษ ๆ พวกโรมันคาทอลิก ๓ ล้านครึ่ง และพวกโปรเตสแตนต์เกือบ ๖๐๐,๐๐๐ คน ซึ่งทั้งหมดนี้ระบุว่าถือศาสนาเดียวเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๒ แล้ว ชาวจีนส่วนมากอีกนับเป็นจำนวนล้าน ๆ นั้นก็เป็นดังที่กล่าวกันว่า “สวมมงกุฎของจื้อ ครอง จักรเต๋า สวมรองเท้าพุทธ” ทั้งนี้

การเชื่อถือแบบพื้นบ้านพื้นเมืองนั้นได้ฉายให้เห็นภาพการสังเคราะห์เข้าด้วยกันแบบง่าย ๆ นี้ เมื่อกล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ความคิดเห็นทางด้านจริยศาสตร์ของชาวจีนนั้นมีน้ำเสียงเป็นขงจื้อ ส่วน ทศนะที่เกี่ยวกับภินิหารนั้นส่วนใหญ่ได้มาจากลัทธิเต๋า ซึ่งลัทธิเต๋าเองก็มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด กับความซับซ้อนของศาสนาดั้งเดิมของจีนมากกว่าปรัชญาเต๋า อย่างไรก็ตาม เมื่อไม่คำนึงถึงธาตุแท้ที่ เป็นสามัญเหล่านี้ที่มีอยู่ในศาสนาที่นิยมกันอย่างแพร่หลายแล้ว ลัทธิประเพณีเฉพาะอย่างก็แตกต่างกัน อยู่ในหมู่ของตัวเองอย่างมากมายโดยย้าถึงทำที่นี้หรือทำที่นั้นของปรัมปราประเพณีที่ไม่มีรูปร่าง ตามความต้องการของเฉพาะกลุ่มหรือสถานที่ที่เกี่ยวข้อง

ศาสนาที่คนนิยมนับถือมากและศมาคมลับ

๗๒๙

บางทีการแสดงความรักถือเหล่านี้ออกมาอย่างแจ่มแจ้งที่สุดได้มีผู้พบอยู่ในบันทึกสองแห่ง ซึ่งได้มีอิทธิพลอยู่ในหมู่ประชาชนชาวจีนทั้งปวงมาหลายร้อยปีแล้ว คือหนังสือ **เรื่องบุคคลที่ประเสริฐสุดในเรื่องการตอบสนองทางด้านศีลธรรม** ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคัมภีร์ในลัทธิเต๋า กับหนังสือ **วิถีทางที่สงบแห่งการชดใช้กรรม** ซึ่งแม้ว่าส่วนใหญ่จะเป็นแบบลัทธิเต๋า ก็สะท้อนให้เห็นคำสอนของศาสนาทั้งสามศาสนาในเรื่องราวสั้น ๆ สองเรื่องนี้ อุดมคติทางด้านสังคมและด้านศีลธรรมแบบลัทธิขงจื้อ คำสอนเกี่ยวกับการไม่เบียดเบียนสิ่งที่มีชีวิตตามแบบพระพุทธศาสนา การบูชาดวงดาวและเทวดาต่าง ๆ และระบบการบุญการกุศลแบบลัทธิเต๋า ลัทธิเกี่ยวกับการชดใช้กรรม การบูชาฟ้า ความเชื่อในเรื่องสวรรค์และนรก และความหวังที่จะมีชีวิตเป็นนิรันดร์ ทั้งหมดนี้ได้มีแสดงออกมาในประโยคที่ขบขันคมคายสั้น ๆ ซึ่งจะเป็นที่ชื่นหูของสามัญชนทั่วไปไม่ว่าจะเป็นนักอักษรศาสตร์หรือไม่ก็ตาม นับเป็นเวลาหลายร้อยปีมาแล้ว

เรื่องบุคคลที่ประเสริฐสุดในเรื่องการตอบสนองทางด้านศีลธรรม

เรื่องราวที่รู้จักกันแพร่หลายนี้บางทีก็ถือว่าเป็นงานของเล่าจื้อ แม้ว่าวันเวลาและชื่อผู้แต่งจริง ๆ จะไม่ปรากฏก็ตาม โดยเหตุที่หนังสือเรื่องนี้มีชื่ออยู่ในตอนที่ว่าด้วยหนังสืออุเทศของหนังสือ **ประวัติศาสตร์สมัยราชวงศ์ซ่ง** อย่างน้อยที่สุดก็เขียนมาตั้งแต่สมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๘ และบางทีอาจก่อนหน้านั้นมากก็ได้ หนังสือเรื่องนี้มีอยู่หลายล้านฉบับ และอีกหลายล้านฉบับของหนังสือว่าด้วย **วิถีทางที่สงบแห่งการชดใช้กรรม** ดังที่จะปรากฏต่อไปนี้มีบุคคลและองค์การที่มีความปรารถนาตีพิมพ์แจกจ่ายมาเป็นเวลาหลายปีแล้ว นับว่าเป็นตำราชั้นมาตรฐานในลัทธิที่นิยมกันแพร่หลายที่สุดและบางทีจะพบอยู่ในชนบทแห่งใดแห่งหนึ่งซึ่งแม้จะมีหนังสืออยู่เพียงสองสามเล่มก็ตามที่

(จาก *ไท่ชี่กันหยิงเพียน*, เต้าซัง, หน้า ๘๓๔-๓๔๕)

ผู้ที่ประเสริฐสุดได้กล่าวว่า : “ความหายนะอย่างใหญ่หลวงกับความสุขสำราญมิได้มาเองทางประตู (ที่กำหนดตายตัวไว้) ใด ๆ เลย มนุษย์ต่างหากที่เชื้อเชิญมันเข้ามา” การให้รางวัลที่ดีและชั่วก็เป็นเสมือนเงาที่ติดตามร่างกายไปฉะนั้น ดังนั้นในฟ้าและดินจึงมีเจตภูติที่คอยบันทึกกรรมชั่วของมนุษย์ไว้ และโดยอาศัยความเบาและความถ่วงของการล่วงละเมิดบาปของเขานั้นเองจะลดช่วงเวลาที่จะมีชีวิตอยู่ลงไปทีละสามวัน เมื่อหน่วยเวลาสามวัน ๆ ถูกนำออกไปเรื่อย ๆ สุขภาพของเขาก็จะเสื่อมโทรม จิตใจของเขาก็จะเสื่อมเสีย เขามักจะประสบความเสียใจและความทุกข์อยู่เสมอ และคนอื่น ๆ ก็จะเกลียดเขาไปหมด การลงโทษและความหายนะก็ย่อมติดตามเขาไป โชคดีและความขึ้นบานก็จะหลบหลีกไปจากเขา ดาวร้ายก็จะทำให้เขาเดือดร้อนได้รับอันตราย เมื่อหน่วยเวลาที่กำหนดให้มานั้นหมดไป เขาก็จะตาย

อนึ่ง มีเสนาบดีสามคนของหมู่ดาวเหนือที่อยู่เหนือศีรษะมนุษย์ เสนาบดีเหล่านี้จะบันทึกอาชญากรรมและบาปของเขาไว้ และเอาออกจากช่วงชีวิตของเขาไป ๓๐๐ วันหรือ ๓ วัน และมี

๗/๓๐

ป่อเกิดดิถีประเพณีจีน

เจตภูตหนอนอีกสามดวงอยู่ในร่างกายของมนุษย์ เมื่อวันที่ ๕๗ (รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน วันเป็นเครื่องหมายของความรุนแรงและความเปลี่ยนแปลง) มาบรรจบ เจตภูตนั้นก็ขึ้นไปยังเทพยสำนัก และทูลรายงานบาปและการล่วงละเมิดของมนุษย์ให้ฟ้าทรงทราบในวันสิ้นเดือน เทพลูกไก่ก็จะทรงทำอย่างเดียวกัน เมื่อการล่วงละเมิดของมนุษย์สำคัญมาก ก็เอาช่วงชีวิตเขาไปเสีย ๓๐๐ วัน เมื่อบาปนั้นเล็กน้อยก็หักออกเสีย ๓ วัน การทำบาปทั้งน้อยทั้งใหญ่มีจำนวนเป็นร้อยๆ ครั้ง ผู้ที่จะแสวงหาการมีชีวิตอยู่เป็นนิรันดร์ในโลกนี้ในเบื้องต้นแรกก็จะต้องหลีกเลี่ยงการทำบาปเหล่านี้ทั้งหมดให้ได้ก่อน

ถ้าหากการกระทำของท่านเป็นไปตามวิถีทาง (เต๋า) ก็จงทำต่อไป แต่ถ้าหากว่าการกระทำนั้นล่วงละเมิดเต๋า ก็จงถอนตัวออกเสีย จงอย่าเหยียบย่างไปตามทางที่ผิด จงอย่าทำสิ่งที่น่าละอาย แม้แต่ในเวลาที่อยู่บ้าน จงเพิ่มพูนคุณธรรมและสร้างคุณดีให้มาก ๆ จงมีจิตใจที่ประกอบด้วยความเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ทั้งปวง จงมีความจงรักภักดีต่อกษัตริย์ จงมีความกตัญญูต่อบิดามารดา จงเป็นมิตรกับพวกน้องๆ และจงทำตัวเป็นน้องต่อพี่ชาย จงทำตัวเองให้ถูกต้องและแล้ว จงช่วยแก้ไขผู้อื่นให้ถูกต้องด้วย จงมีความเมตตากรุณาต่อคนกำพร้าและเห็นอกเห็นใจแม่ม่าย จงเคารพคนแก่ และทะนุถนอมคนหนุ่ม ท่านต้องไม่เบียดเบียนแม้แต่แมลง หยู่ และต้นไม้ ท่านควรจะเสียใจต่อเคราะห์ร้ายของคนอื่น และชื่นชมยินดีพลอยแสดงมุทิตาจิตต่อโชคดียของคนอื่น ๆ จงช่วยเหลือผู้ที่ขอความช่วยเหลือ และช่วยให้เขาพ้นอันตราย จงเห็นการที่ผู้อื่นได้รับประโยชน์เป็นจุดจบได้ รับเอง และเห็นการที่ผู้อื่นสูญเสียจุดจบสูญเสียเอง อย่าโฆษณาความหายนะของคนทั้งหลาย หรืออย่าได้คุยโวโอ้อวดความวิเศษของตน จงยับยั้งคนชั่วและส่งเสริมคนดี จงให้ให้มาก และรับเอาแต่น้อย จงยอมรับความต่ำต้อยโดยไม่ต้องอุทธรณ์ฎีกาใด ๆ และชื่นชมยินดีด้วยความรู้สึกที่เข้าใจ จงมีเมตตาและไม่ต้องการทางแก้แค้น จงให้โดยไม่ต้องเสียออกเสียใจ

คนทั้งปวงย่อมมีความเคารพนับถือผู้ที่เป็นคนดี วิถีทางของฟ้าจะช่วยเขา ความสุขและความมั่งคั่งจะติดตามเขาไป สิ่งชั่วร้ายทั้งปวงจะเหินห่างไปจากเขา และเจตภูตจะพิทักษ์รักษาเขา ไม่ว่าเขาจะทำอะไร เขาย่อมประสบความสำเร็จทั้งนั้น เขาอาจหวังแม้แต่จะเป็นเทวดาหรือเป็นอมรรตยบุคคลก็ย่อมได้

ผู้ที่แสวงหาวิถีที่จะเป็นอมรรตยในสวรรค์ ควรประกอบความดี ๑,๒๐๐ ชนิด ผู้ที่แสวงหาวิถีที่จะเป็นอมรรตยในโลกนี้ควรประกอบกรรมดี ๓๐๐ ชนิด

ถ้าหากว่าเขาปฏิบัติตรงข้ามกับความชอบธรรมและมีความประพฤติไม่เหมาะสม...(ที่นี้ก็ถึงรายชื่ออันยาวเหยียดของความชั่วและอาชญากรรมที่ควรหลีกเลี่ยง ท่านเองเดียวกับที่ให้อำนาจในปาฐกถา ที่สรุปว่า:) ถ้าหากว่าเขาไม่มีความละโมภโลภมากหรือได้สวดสาบานที่จะหาทางแก้ผิด ถ้าหากเขาชอบดื่มสุราเมรัยและกลายเป็นคนหยาบช้ำและไม่ตั้งอยู่ในระเบียบหรือมีความโกรธและทะเลาะวิวาทกับญาติพี่น้อง ถ้าหากเป็นสามี ก็ไม่มีความซื่อสัตย์และไม่เป็นคนดี หรือถ้าเป็นภรรยา

ศาสนาที่คนนิยมนับถือมากและตามคัมภีร์

๗/๓๑

ก็ไม่สุภาพเรียบร้อยและไม่อยู่ในโอวาทสามเณร ถ้าเป็นสามเณร ก็ไม่มีความกลมเกลียวกับภรรยา หรือถ้าเป็นภรรยา ก็ไม่เคารพสามเณร ถ้าหากเขาชอบคุยโอ้อวดและคุยโตอยู่เสมอ ถ้าหากเป็นสตรี ก็มีความอิจฉาริษยาอยู่เสมอ ถ้าหากเขาปฏิบัติต่อภรรยาและบุตรธิดาอย่างไร้ศีลธรรม ถ้าหากหล่อนปฏิบัติต่อพ่อแม่แม่ฝัวอย่างไม่เหมาะสม ถ้าหากเขาถูกและไม่มี ความเคารพดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ หรือไม่เชื่อฟังคำสั่งของผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า ถ้าหากเขาหมกมุ่นอยู่กับสิ่งที่ไม่เป็นคุณประโยชน์แก่คนอื่น ๆ หรือถนอมหัวใจที่ไม่มีความจงรักภักดีเข้าไว้ ถ้าหากว่าเขาสาปแช่งตัวเขาเองและคนอื่น ๆ หรือมีความลำเอียงเพราะรักเพราะเกลียด ถ้าหากเขาก้าวข้ามบ่อน้ำหรือเตาไฟ (ซึ่งเขาควรปฏิบัติต่อบ่อน้ำและเตาไฟด้วยความเคร่งครัดเพราะน้ำและไฟเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิตมาก) หรือข้ามอาหาร (ที่วางไว้บนพื้น) หรือข้ามคน (ที่นอนอยู่บนเสื่อที่พื้น) ถ้าเขาฆ่าเด็กหรือทำแท้ง หรือทำความเสื่อมเสียอะไรที่เป็นความลับอีกหลาย ๆ อย่าง ถ้าหากเขาร้องเพลงหรือเดินรำในวันสิ้นเดือนหรือสิ้นปี (ในเมื่อวันสิ้นเดือนหรือสิ้นปีนั้นควรที่จะจะเสียอกเสียใจ) หรือชู้ตะคอกหรือโกรธในวันแรกของปีหรือของเดือน (ในเมื่อเขาควรจะต้อนรับการเริ่มต้นด้วยความชื่นชมยินดี) ถ้าหากเขาร้องให้ถ่มน้ำลาย (ซาก) หรือถ่ายปัสสาวะโดยหันหน้าไปทางทิศเหนือ (ซึ่งเป็นทิศขององค์จักรพรรดิ) หรือสวดมนต์และร้องไห้โดยหันหน้าไปทางเตาไฟ (ซึ่งควรจะปฏิบัติต่ออย่างเคร่งครัดเพราะครอบครัวต้องอาศัยเตาไฟหุงต้มอาหาร) และอนึ่ง ถ้าหากเขาจุดเครื่องหอมด้วยไฟที่เตา (เป็นนิมิตหมายแสดงความไม่เคารพ) หรือใช้เชื้อเพลิงที่สกปรกปรุงอาหาร ถ้าเขาแสดงร่างกายที่เปลือยในเวลาที่ถูกขังในดอนกลางคืน หรือทำการลงโทษในเทศกาลแปดครั้งในรอบปี ถ้าหากเขาถ่มน้ำลายไปที่ผีพุ่งไต้หรือขี้มูกไปที่รุ่ง ถ้าหากเขาขี้มูกไปที่ดวงประทีป ๓ ดวงทันที หรือดูดวงอาทิตย์ดวงจันทร์นาน ๆ ถ้าในฤดูวสันต์ (เมื่อสิ่งทั้งหลายกำลังเจริญเติบโต) เขาเผาป่าในเวลาล่าสัตว์หรือด่าผู้อื่นด้วยความโกรธในเวลาทีหันหน้าไปทางทิศเหนือ ถ้าหากเขาฆ่าเต่าหรืองู (ซึ่งได้รับการยกย่องมาคู่กับกลุ่มดาวเหนือ) โดยปราศจากเหตุผล ถ้าหากเขาทำอาชญากรรมเหล่านี้ หรือที่คล้าย ๆ กันนี้ ผู้พิพากษาจุดหมายปลายทางของมนุษย์ก็จะตัดช่วงชีวิตของผู้ทำผิดออก ๓๐๐ วันหรือ ๓ วัน ตามสมควรแก่ความหนักเบาของความผิด เมื่อหน่วยเหล่านี้หมดแล้ว เขาก็จะตาย ถ้าหากว่าตอนที่ตายยังมีความผิดที่ยังมิได้ถูกลงโทษอยู่อีก บาปนั้นก็จะถูกถ่ายทอดไปยังชีวิตหน้าต่อไปอีก

อนึ่ง ถ้าหากใครยึดทรัพย์สมบัติของอีกคนหนึ่งผิด ๆ ภรรยาบุตรธิดา และสมาชิกในครอบครัวคนอื่น ๆ ของเขาจะต้องรับผิดชอบการชดใช้ความผิดจะต้องทำให้สมกันจนกระทั่งลงโทษถึงตายก็ได้ ถ้าหากเขาเหล่านั้นไม่ตาย ก็จะมี ความหายนะเพราะน้ำ ไฟ โจรขโมย การสูญเสียทรัพย์สมบัติ ความเจ็บไข้ได้ป่วย การทะเลาะวิวาท และอื่น ๆ ในทำนองนั้นเพื่อเป็นการชดเชยกับการยึดทรัพย์อย่างผิด ๆ นั้น

อนึ่ง ผู้ที่ฆ่าคนทั้งหลายโดยไม่เป็นธรรมต้องมอบอาวุธให้คนอื่นซึ่งจะใช้อาวุธนั้นฆ่าเขา ผู้ที่ยึดทรัพย์สมบัติโดยไม่ชอบธรรมก็คล้าย ๆ กับผู้ที่บรรเทาความหิวด้วยอาหารที่บูด ๆ และระบับความ

๗/๓๒

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

กระหายด้วยเหล้าที่เป็นพิษะนั้น เขาจะรู้สึกอึดอัดชั่วพักหนึ่ง แต่ความตายจะต้องติดตามมาอย่างที่จะหลีกเลี่ยงมิได้เลย...

ถ้าผู้ที่ทำความชั่วลงไปแล้วต่อมารู้สึกเสียใจต่อความชั่วที่ได้ทำลงไปและแก้ไขวิถีทางเสียใหม่ ละเลิกการทำชั่วและหันมากระทำความดีอย่างจริงจังยิ่งให้มาก เขาก็จะต้องได้รับโชคดีในเวลาหนึ่งอย่างแน่นอน นี่คือสิ่งที่เรียกว่าการเปลี่ยนความหายนะไปเป็นเคราะห์ดี

เพราะฉะนั้นผู้ที่มิใช่ศรัทธาพุทธถึงสิ่งที่ดี เห็นสิ่งที่ดี และทำสิ่งที่ดี เขาจะมีความดีสามชนิด อยู่ทุกวัน ในปลายปีที่สาม ฟาก็จะส่งพรมาให้เขา คนที่มิใช่ศรัทธาก็จะพูดถึงสิ่งที่ชั่วช้า เห็นสิ่งที่ชั่ว และทำสิ่งที่ชั่ว เขาจะมีความชั่วสามชนิดอยู่ทุกวัน ในปลายปีที่สาม ฟาก็จะส่งความหายนะมาให้เขา ทำไมท่านจึงไม่พยายามทำความดีเล่า?

วิถีทางที่สงบแห่งการชดใช้กรรม (หยินจื่อเหวิน)

(เข้าใจกันโดยทั่ว ๆ ไปว่าเป็นของเทวดาในลัทธิเต๋า ชื่อ เหวินซาง)

[จาก โจวเหมิงเยี่ยน (ed.), หยินจื่อเหวินกวางอี่]

พระผู้เป็นเจ้าตรัสว่า : นับเป็นเวลาถึง ๑๗ ชั่วอายุคนแล้วที่เราได้อวดารไปเกิดเป็นข้าราช- การชั้นผู้ใหญ่ และเราไม่เคยกดขี่ประชาชนหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเลย เราได้ช่วยเหลือประชาชนให้พ้นจากเคราะห์ร้าย ได้ช่วยประชาชนที่ขอร้องให้ช่วยเหลือ ได้ส่งสารคนกำพร้า และให้อภัยในความผิดของประชาชน เราได้ปฏิบัติวิถีทางที่สงบแห่งการชดใช้กรรมอย่างกว้างขวาง และได้แทรกซึมเข้าไปในสวรรค์เบื้องบน ถ้าหากท่านสามารถวางจิตของท่านไว้เหนือสิ่งทั้งหลายอย่างที่เราทำแล้ว ฟาก็จะประทานพรให้ท่านอย่างแน่นอน เพราะฉะนั้น เราจึงได้ประกาศคำแนะนำสั่งสอนเหล่านี้ให้มนุษย์ทั้งหลายทราบโดยกล่าวว่า...

ใครก็ตามที่ประสงค์จะขยายอาณาเขตแห่งความสุขให้กว้างขวางออกไป ก็ขอให้เขาดำรงอยู่ในธรรมชาติด้านศีลธรรมของเขาเถิด

จงทำงานที่ดีตลอดเวลา และจงปฏิบัติกรรมดีที่ลึกลับทุกชนิด

จงบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่สัตว์ทั้งหลายและมนุษย์ทั้งมวล จงเพาะปลูกความดีและความสุข

จงซื่อสัตย์และซื่อตรง และในนามของฟ้า จงส่งเสริมการปฏิรูปทางด้านศีลธรรม

จงมีความเมตตากรุณา และเพื่อเห็นแก่ประเทศชาติ จงช่วยเหลือประชาชน

จงมีความจงรักภักดีต่อกษัตริย์ และมีความกตัญญูต่อบิดามารดา

จงเคารพผู้ใหญ่และซื่อสัตย์ต่อเพื่อนฝูง

ศาสนาที่คนนิยมนับถือมากและสมาคมลับ

๗/๓๓

จงเชื่อฟังความบริสุทธิ์ (ของลัทธิเต๋า) และบูชากลุ่มดาวเหนือ หรือจงเคารพคัมภีร์และ
ท่องพระนามอันศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธเจ้า

จงตอบสนองความกรุณา ๔ ประการ (ที่ ฟา ดิน กษัตริย์ และ บิดามารดามีต่อเรา) จงปฏิบัติ
ศาสนาทั้งสามให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

จงช่วยประชาชนที่ตกทุกข์ได้ยากดังที่ท่านช่วยปลาในท้องร่องที่แห้งผากฉะนั้น จงปลด
เปลื้องประชาชนให้พ้นจากอันตรายดังที่ท่านช่วยนกกระจอกให้พ้นจากข่ายที่ตาละเอียดยะนั้น

จงสงสารคนกำพร้า และเมตตาหญิงม่าย จงเคารพคนแก่ และกรุณาคนจน

จงรวบรวมอาหารและเสื้อผ้าไว้และช่วยเหลือผู้ที่มีความหิวและหนาวอยู่ตามถนนหนทาง
จงให้โลงเพื่อร่างกายคนจนที่ตายแล้วจะได้ไม่ถูกทิ้งไว้ให้อูจาดนัยน์ตา

ถ้าครอบครัวของท่านได้รับการเอาใจใส่เป็นอย่างดีแล้ว ก็จงขยายความช่วยเหลือไปยัง
ญาติพี่น้อง ถ้าการเก็บเกี่ยวไม่ได้ผล ก็จงปลอบใจและช่วยเหลือเพื่อนบ้านและมิตรสหาย

จงทำให้เครื่องชั่ง ดวง วัด และมาตราส่วนทั้งหลายถูกต้อง และในเวลาขายอย่าชั่งให้ขาด
หรือเวลาซื้ออย่าชั่งให้เกิน จงเลี้ยงดูคนใช้ด้วยความโอบอ้อมอารีและรอบคอบ ทำไมท่านจึงจะ
ต้องตาอย่างสาตเสียทีเสีย และใช้คำหยาบคายในเวลาสั่งการด้วยเล่า?

จงเขียนและพิมพ์คัมภีร์และบันทึกที่ศักดิ์สิทธิ์ จงสร้างและซ่อมแซมวัดวาอารามให้ดี

จงให้ยาเพื่อบำบัดความทุกข์ของคนไข้ จงให้ชาและน้ำเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนที่เกิด
จากความกระหาย

จงซื้อสัตว์ที่ถูกเขาจับมาแล้วปล่อยให้มันเป็นอิสระ หรือจงยึดมันในมังสวิรัต และงดเว้น
จากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต

เมื่อเวลาก้าวขึ้นบันได จงระวังมดและแมลงเสมอ ห้ามจุดไฟไว้ข้างนอก (เพื่อฆ่าแมลง) และ
อย่าไปจุดไฟเผาป่าตามภูเขาหรือป่าไม้เป็นอันขาด

จงจุดโคมไฟในเวลากลางคืนเพื่อส่องทางให้แก่คนที่เดินไปมา จงสร้างเรือเพื่อช่วยขนส่งคนข้าม
แม่น้ำ

อย่าเข้าไปในภูเขาเพื่อจับนกในรังหรือลงไปในน้ำเพื่อวางยาเบื่อปลาและกุ้ง

อย่าฆ่าวัวที่ใช้ไถนา อย่าทิ้งกระดาษที่เขียนข้อความไว้

อย่าวางแผนการเอาทรัพย์สินสมบัติของคนอื่น อย่าริษยาความชำนาญหรือความสามารถของ
ผู้อื่น

อย่าละเมิดลูกเมียของคนอื่น อย่าทำให้คนอื่น ๆ เกิดพิวข้องกันขึ้นมา

๗/๓๔

ปอเกิดดีทธิประเพณีจีน

อย่าทำลายชื่อเสียงและผลประโยชน์ของคนอื่น อย่าทำลายการสมรสของประชาชน

อย่าสร้างความบาดหมางในระหว่างพี่น้องขึ้นมาเพราะถือเอาการเป็นศัตรูกันทางส่วนตัวเป็นเหตุ อย่าทำให้บิดากับบุตรทะเลาะกันเพราะเรื่องผลประโยชน์เล็ก ๆ น้อย ๆ

อย่าใช้อำนาจในทางที่ผิดเพื่อทำให้คนดีและผู้ยึดมั่นในกฎหมายต้องเสื่อมเสีย อย่าทักท้วงเอาว่าความมั่งคั่งของท่านจะช้ำคนจนและคนที่ขัดสนได้

จงสนิทสนมและเป็นมิตรกับคนจน ข้อนี้จะทำให้คุณลักษณะทางด้านศีลธรรมในร่างกายและจิตใจของท่านดีขึ้น จงทำตัวให้อยู่ห่างไกลคนเลวทราม ข้อนี้จะป้องกันอันตรายที่คืบคลานเข้ามาได้

จงปกปิดความชั่วของประชาชน และจงประกาศคุณความดีของเขาเสมอไปเถิด อย่าพูดรับคำแต่ปาก ส่วนใจปฏิเสธ

จงตัดพุ่มไม้ที่มีหนามและเก็บหนามที่อยู่ขวางทางออกเสีย จงเก็บอิฐและหินที่อยู่ขวางทางทิ้งไป

จงทำถนนที่ขรุขระมาหลายร้อยปีแล้วให้เรียบร้อย จงสร้างสะพานที่คนหลายพันหลายหมื่นคนจะต้องใช้ข้าม

จงละทิ้งคำสอนทางด้านศีลธรรมไว้เบื้องหลังเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของประชาชน จงบริจาคเงินเพื่อทำให้กุศลกรรมของคนอื่น ๆ สมบูรณ์

จงดำเนินการตามหลักการของฟ้าในกิจการงานของท่าน จงเชื่อฟังคำสั่งแห่งหัวใจมนุษย์ในคำพูดของท่าน

(จงพออกพอใจนักปราชญ์สมัยโบราณให้มากที่ท่าน) เห็นในเวลาที่ท่านเหล่านั้นดื่มน้ำชูปหรือกำลังดูกำแพง (จงมีความรู้สำนึกอย่างแจ่มชัดว่า) เมื่อท่านนอนหลับอยู่คนเดียว ท่านมิได้มีความละเอียดอ่อนหน้าที่นอนของท่านเลย และเมื่อท่านเดินไปคนเดียว ท่านมิได้ละเอียดอ่อนหน้าเงาของท่านเลย

จงเว้นจากการทำความชั่วและจงตั้งอกตั้งใจทำความดีทั้งปวงจริง ๆ

แล้วก็จะไม่มีอิทธิพลหรือดวงดาวชั่ว ๆ ใด ๆ มาสู่ท่านเลย ทั้งท่านยังจะได้รับการคุ้มครองจากภูตที่ดีและเป็นมงคลอยู่เสมออีกด้วย

รางวัลโดยตรงจะมาสู่ตัวท่านเอง และต่อมารางวัลก็จะมาถึงอนุชนของท่าน

พรดีร้อยจะมาถึงคุณมีมัลลามากเท่าทีเดียวและโชคดียิ่งพันจะมารวมกันอยู่รอบ ๆ ท่านดุจหมู่เมฆ

สิ่งเหล่านี้ทั้งปวงมิได้มาตามวิถีทางที่สงบแห่งการขัดใช้กรรมดอกหรือ?

ศาสนาที่คนนิยมนับถือมากและสมาคมลับ

๗/๓๕

นิกายทางศาสนา

ในประเทศจีนมีนิกายทางศาสนาเป็นจำนวนมากมาเป็นเวลาหลายร้อยปีแล้ว บางนิกายก็ผูกพันอยู่กับศาสนาสำคัญในอดีตโดยเฉพาะ เช่นนิกายทั้งสิบของพระพุทธศาสนา (บัดนี้ได้ลดลงมาเหลือเพียง ๕ นิกายเท่านั้น) กับนิกายเหนือและนิกายใต้ของลัทธิเต๋า นิกายอื่น ๆ เป็นการสังเคราะห์ในด้านคุณลักษณะ พรรณนาไปตามปรัมปราประเพณีทางศาสนาที่ต่าง ๆ กัน ทั้งสมัยโบราณและสมัยปัจจุบัน ในนิกายเหล่านี้การดำเนินการเพื่อหลอมเข้าด้วยกันและทำให้เข้ากันได้นั้นมักจะเข้มแข็งยิ่งกว่าความปรารถนาเพื่อจะทำให้ลัทธิมีความแจ่มแจ้งหรือบริสุทธิ์ ข้อนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะนิกายหรือสมาคมต่าง ๆ แบบนั้น ส่วนใหญ่ได้รับความสนับสนุนจากผู้ที่มีได้รับการศึกษา ซึ่งโดยทั่ว ๆ ไปมิได้สนใจหรือไม่มีความสามารถในอันที่จะกล่าวถึงเรื่องความเชื่อถืออย่างมีระเบียบนั้นให้ชัดเจนได้ และเป็นผู้ที่มีความลำบากในอันที่จะรักษาปรัมปราประเพณีที่แน่นอน ด้วยเหตุผลเดียวกันนี้เองและเพราะว่าปรัมปราประเพณีเหล่านั้นทั้งหมดหรือบางส่วนเป็นลัทธิประเพณีที่ลึบ ๆ นิกายเหล่านี้จึงคงถูกห่อหุ้มไว้ในความสับสน โดยที่พวกบัณฑิตและนักประวัติศาสตร์ทั้งหลายไม่สนใจเลย การศึกษาอาณาบริเวณแห่งหนึ่งเมื่อเร็ว ๆ นี้ได้เปิดเผยให้รู้จักสมาคมทางศาสนา ๑๔ สมาคมที่โลกภายนอกไม่เคยทราบมาก่อน จึงเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า อย่างน้อยที่สุดก็เมื่อไม่นานมานี้ ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ทำนองนั้นได้เกิดมีคนนิยมนับถือกันมากและแล้วก็หายไปอีกอย่างรวดเร็วเป็นที่น่าอัศจรรย์ยิ่งนัก

สำหรับตัวอย่างสมาคมใหม่ ๆ ก็มี สมาคมเต๋า (เต๋ายว่น) หรือสมาคมเกี่ยวกับเต๋าและคุณธรรมของเต๋า (เต๋า-เต๋-เซ) ซึ่งได้มีกำเนิดที่เมืองซันชาน (Tsinan) ภาคเหนือของจีน เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๔ อาคารของสมาคมนี้มีห้องโถงอยู่ ๕ ห้อง ห้องหนึ่งสำหรับการบูชา ห้องหนึ่งสำหรับการอ่านคัมภีร์ ห้องหนึ่งสำหรับการเข้าสมาธิ ห้องหนึ่งสำหรับเทศนา และอีกห้องหนึ่งสำหรับการบริจาคบนแท่นบูชาของสมาคมนี้มีชื่อของซ่งจื้อ เล่าจื้อ และพระพุทธเจ้าอยู่ และสัญลักษณ์อันเป็นตัวแทนของศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลามอยู่ด้วย คำสอนของสมาคมนี้เน้นถึงประชาคมของฟ้าและมนุษย์ในเรื่องที่เกี่ยวกับเจตภูต และเจตนารมณ์ในเรื่องภราดรภาพของโลก สำหรับสมาชิกของสมาคมแล้ว สมาคมได้เร่งเร้าให้เข้าสมาธิ ให้ปลูกฝังชีวิตภายใน ให้เชื่อถือในกระดานป้าย (planchettes คือกระดานป้ายที่ใช้เพื่อให้ได้รับข่าวสารจากคนทรง เช่นกระดานป้าย Ouija ของตะวันตก) และการใช้ภาพถ่ายเจตภูต สำหรับคนอื่น ๆ แล้ว สมาคมนี้ได้มีการบำเพ็ญทานและให้บริการด้านสังคมรูปอื่น ๆ ดำเนินการจัดตั้งโรงพยาบาล และตั้งธนาคารสำหรับคนจน จะฝากเงินเพียงเล็กน้อยก็ได้ บัญญัติ ๑๐ ประการของสมาคมนี้มีอยู่ว่า

๑. จงอย่าดูหมิ่นบิดามารดา

๒. จงอย่าขาดคุณธรรม

๓. จงอย่าขาดความดี

๗/๓๖

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

๔. จงอย่าขาดความเที่ยงธรรม
๕. จงอย่าขาดความกรุณา
๖. จงอย่าปิดบังความดีของผู้อื่น
๗. จงอย่าเป็นคนหยาบช้าสามัญ
๘. จงอย่ามีความลับ
๙. จงอย่ามีความอิจฉาริษยาหรือความมั่งร้าย
๑๐. จงอย่าหมิ่นประมาทศาสนา

สหายของความดี (ทงฉานเซ หรือสมาคมเพื่อความดีที่สามัญธรรมดา) ได้เริ่มตั้งขึ้นที่ปักกิ่งราว ๑ ปี พ.ศ. ๒๔๖๑ สมาคมนี้ได้ประกาศเรื่อง “การประกอบคุณงามความดีในภายใน” เกี่ยวกับการบูชา การเข้าสมาธิ และลัทธิมั่งสวัสดิ์ กับ “การประกอบคุณงามความดีในภายนอก” เกี่ยวกับการให้ทาน และการดำเนินการรักษาโรงเรียนไว้ สมาคมนี้ได้ปฏิบัติตามหมดทั้งสามศาสนา แต่ทว่าได้คัดค้านเรื่องการบำเพ็ญชีวิตเป็นนักรบวช และการละทิ้งครอบครัวไปอย่างรุนแรงมาก อุดมคติ ๑๐ ประการของสมาคมนี้ก็มีว่า :

๑. มีหัวใจเที่ยงตรง
๒. ให้บริการอย่างสูง
๓. ประกอบคุณความดีโดยไม่เข้มนวดกวดขัน
๔. สอนอย่างแจ่มแจ้ง
๕. ปฏิบัติตามกฎหมาย
๖. มีความอดทนในด้านวัฒนธรรมทางศีลธรรม
๗. บรรณาคความก้าวหน้า
๘. มีความกลมกลืน
๙. คงรักษาอุดมคติที่สูงส่งไว้ และ
๑๐. การทำดวงวิญญาณให้เป็นเอกภาพ

สมาคมนี้เชื่อว่า ความเจ็บไข้ได้ป่วยอาจรักษาให้หายได้โดยอาศัยการนั่งนิ่ง ๆ เพียงมาเล็กเชื่อเมื่อไม่นานมานี้ สมาคมนี้ได้มีสาขาอยู่ทั่วไปทุกส่วนของประเทศจีน รวมทั้งแมนจูเรียด้วย แต่บัดนี้ไม่ค่อยจะมีเหลืออยู่แล้ว

ในบรรดาสมาคมเก่า ๆ สมาคมที่สำคัญที่สุดก็คือ **สมาคมดอกบัวขาว** ส่วนใหญ่เป็นเพราะว่าสมาคมนี้นี้มีสาขามากมายทั้งในอดีตและปัจจุบัน ตามรายงานฉบับหนึ่งว่าสมาคมนี้ได้ตั้งขึ้นเมื่อปี

ศาสนาที่คนนิยมนับถือมากและสมาคมลับ

๗๓๗

พ.ศ.๑๖๗๖ ในฐานะที่เป็นนิยายหนึ่งทางพระพุทธศาสนาที่เน้นในเรื่องความเสียใจในความผิดที่ได้กระทำลงไปแล้ว การชมัตถหา การถือมั่งสวัริติ และการงดเว้นการดื่มสุราเมรัยและงดเว้นการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต สมาคมนี้เป็นที่สนอกสนใจของประชาชนมาก โดยเฉพาะพวกชาวไร่ชาวนาและในช่วงระยะเวลาไม่นานนักก็แพร่จากจินภาคเหนือไปสู่จินภาคตะวันออกและภาคกลาง นอกจากจะใช้วิธีการสวดอ้อนวอน ใช้เครื่องหอม เช่นกำยาน ใช้เส้นห์ และใช้เวทมนตร์คาถาแล้ว สมาชิกของสมาคมนี้ยังฝึกการชกมวยและการใช้หอกต่อสู้กันด้วย เพราะพวกนี้ได้บัญญัติไว้ว่าจะต่อต้านการรุกรานของพวกป่าเถื่อน เผ่า **เจอร์เชิน** (Jurchen) และสนับสนุนราชวงศ์ซ่ง ประมาณ ๗๐๐ ปีต่อมาสมาคมนี้ได้เป็นกบฏต่อพวกมองโกลและพวกแมนจูหลายครั้งหลายหน โดยเฉพาะในปีพ.ศ. ๒๓๓๗ พ.ศ. ๒๓๔๔ และ พ.ศ.๒๓๕๖ ในราว ๆ ๗๐-๘๐ ปีแรกแห่งพุทธศตวรรษที่ ๒๕ สมาคมนี้เข้มแข็งอยู่ในจินภาคเหนือแต่ค่อนข้างจะอ่อนแอในแถบบริเวณลุ่มน้ำหย่งจื่อ (แยงซีเกียง) ตอนล่าง สมาคมนี้ได้จัดตั้งกันอย่างเข้มแข็งโดยถือเอาท้องถิ่นเป็นพื้นฐาน หัวหน้าสมาคมมีอำนาจอย่างเด็ดขาด เป็นการยากที่จะบอกว่าสมาคมนี้จะมีคามพยายามที่จริงจังเหลืออยู่อีกหรือเปล่าในเมื่อถูกบีบคั้นจากพวกคอมมิวนิสต์

สมาคมดอกบัวขาวมีสาขาออกไปเป็นสมาคมย่อยๆ อีกมากมาย **สมาคมผ้าพันคอแดง สมาคมเลขสามตัว สมาคมเหลือง พวกนักมวย** ที่มีชื่อเสียงที่ได้ลุกฮือขึ้นขับไล่ชาวต่างประเทศออกไปจากประเทศจีนเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๓ และ**สมาคมผ้าขาว** สมาคมที่มีชื่อเสียงเป็นเด่นอยู่สักหน่อยสมาคมหนึ่งเมื่อหลายสิบปีมาแล้ว ก็เคยเป็น**สมาคมไสหลี** (Tsai-li : หรือสมาคมที่ยึดมั่นอยู่กับหลักการ) สมาคมดอกบัวขาวนี้เชื่อฟังคำสอนทางพระพุทธศาสนา ปฏิบัติตามลัทธิเต๋าและปฏิบัติตามพิธีรีตองทางด้านสังคมลัทธิของขงจื้อ สมาชิกของสมาคมงดเว้นการสูบบุหรี่ ยาฝิ่น และการดื่มสุราเมรัย ไม่เผาเครื่องหอม เช่นกำยาน เป็นต้น หรือไม่บูชารูปปั้น แต่ใช้เวทมนตร์คาถาและเส้นห์มาก สมาคมนี้เราใจสมาชิกให้มีความอดทนและมัยยัสต์ คนที่ยากจนและเกียจคร้านเป็นจำนวนมากได้กลายเป็นคนที่ทำงานหนัก และมีอันจะกินอยู่ภายใต้อิทธิพลของสมาคมนี้ ด้วยเหตุผลนี้เอง สมาคมนี้จึงได้รับความสนับสนุนอย่างเข้มแข็งในอาณาบริเวณที่อยู่ตามชนบท โดยเฉพาะในภาคเหนือและภาคตะวันตกของจีน สมาชิกของสมาคมส่วนใหญ่มาจากพวกช่างฝีมือและชนชั้นกรรมกร ถัดมาก็พวกชาวนาและพ่อค้า สำหรับพวกที่เป็นชั้นปัญญาชนนั้นมีน้อย

สาขาที่สำคัญอีกสาขาหนึ่งของสมาคมดอกบัวขาวสมัยเมื่อเร็ว ๆ นี้ ได้เคยเป็นวิถีทางแห่งเอกภาพที่แผ่ซ่านไปทั่ว (อี-กวน เต๋า) ในตอนที่สมาคมอื่นๆ กำลังเสื่อมลงนั้น สมาคมนี้เกิดมีความเข้มแข็งและแผ่ขยายกิจกรรมของตนออกไปในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ บ่อเกิดของสมาคมนี้ก็คล้ายๆ กับไสหลี คือสืบเนื่องมาจากสมาคมดอกบัวขาว แต่ดูท่าว่าจะมีวิวัฒนาการมาจากกิจกรรมลับๆ ซึ่งส่วนหนึ่งของพวกนักมวยได้เริ่มขึ้นหลังจากการปฏิวัติเมื่อ พ.ศ.๒๔๕๔ มากกว่าสมาคมสาขานี้เชื่อว่าพระผู้เป็นเจ้า (One) เป็นรากเหง้าของสิ่งทั้งปวงและเป็นหลักการที่แทรกซึมและ

๗๓๘

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

แผ่ซ่านไปทั่วสิ่งที่มีอยู่ทั้งปวง จักรวาลได้มีวิวัฒนาการมาจากอาณาจักรของ **หลี่** (Li : คือหลักการหรือกฎ) ซึ่งเป็นอนันตะและมีก่อนอาณาจักรของ **ฉี** (Chi : คือพลังทางวัตถุ) โดยอาศัยหลักการที่กระปรี้กระเปร่าและที่อยู่เฉย ๆ (ยืนกับหยาง) และแล้วก็ถึงโลกแห่งปรากฏการณ์ บัดนี้เราตกอยู่ในท่ามกลางความหายนะครั้งที่สามในประวัติศาสตร์แห่งความมีอยู่ของมนุษย์ และโดยอาศัยความกรุณาของเจ้าแม่ที่ไม่มีการเกิด (Mother of No-birth) ผู้สร้างสรรค์สิ่งทั้งปวง และความพยายามในด้านศีลธรรมและด้านจิตใจของเราเองนี้แหละที่โลกจะปลอดภัยได้ ระบบต่าง ๆ ทั้งหมดคือ ลัทธิขงจื๊อ ลัทธิเต๋า พระพุทธศาสนา คริสต์ศาสนา และศาสนาอิสลาม รวมทั้งนักปราชญ์ เทพยเจ้า และพระพุทธเจ้าทั้งหลายของระบบต่าง ๆ เหล่านั้น ทั้งหมดล้วนแต่เป็นยานที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นนี้ทั้งนั้น ในที่สุดประชาชนทั้งปวงก็จะได้รับการช่วยเหลือ

สมาชิกของสมาคมนี้ได้เน้นถึงการประกอบคุณความดีทั้งภายในและภายนอกเท่า ๆ กัน การประกอบคุณความดีในภายในนั้นรวมถึงการปลุกฝังตนเอง การชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ การลดความปรารถนาลงและการควบคุมจิต การประกอบคุณความดีในภายนอกนั้นรวมทั้งการใช้เสน่ห์และกระดานป้าย การปฏิบัติ “สิ่งที่ลึกลับสามอย่าง” แห่งนิมิตบนนิ้วมือ และข้อความที่เป็นเวทมนตร์คาถา การงดเว้นการบริโภคเนื้อสัตว์ การสูบบุหรี่ ยาฝิ่น และดื่มแอลกอฮอล์ การร่ายคาถาอาคม การบูชาศาสนาทั้งปวง การทำบุญและการบวงสรวง การศึกษาและการท่องคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาและศาสนาเต๋า การเทศนาสั่งสอนและการบริจาคทาน สมาคมนี้อีกคล้าย ๆ กับสมาคมลับทางศาสนาส่วนมาก คือส่วนใหญ่เป็นที่สนใจของพวกคนใจ ๆ และคนที่ไม่ได้รับการศึกษา ไม่มีวิธีใดที่จะนับจำนวนผู้ที่นับถือหรือวัดวาอารามของนิคมนี้นี้ได้เลย ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ สมาคมนี้น่าจะทำงานกันอย่างกระฉับกระเฉงกระปรี้กระเปร่าเกือบทั่วอาณาบริเวณที่ญี่ปุ่นยึดครอง โดยเฉพาะจีนตอนเหนือ ความเจริญนิคมนี้นี้ได้ถูกกดขี่มานับตั้งแต่เริ่มต้นสงครามโลกครั้งที่ ๒ แล้ว และความกระปรี้กระเปร่ากระฉับกระเฉงก็หมดไป ภายใต้การปกครองของระบอบคอมมิวนิสต์ การที่จะทำให้แน่ใจได้นั้นดูจะยิ่งยากขึ้นไปอีกสักเพียงใด

วิถีทางแห่งเอกภาพที่แผ่ซ่านไปทั่วมีความสำคัญต่อพวกเราเป็นพิเศษ ก็เพราะว่ามันเป็นทั้งแบบเก่าและแบบใหม่ ที่ว่าเก่าเพราะว่ามีรากเดิมมาจากสมาคมดอกบัวขาว และที่ว่าใหม่เพราะเพิ่งปรากฏโฉมออกมาเมื่อไม่นานนี้เอง ส่วนวรรณกรรมของสมาคมอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นแบบเคลือบแฝงที่ไม่อาจแปลออกมาได้ หรือเราไม่อาจหาได้ก็ตาม แต่วรรณกรรมของวิถีทางนี้สามารถที่จะเข้าถึงได้และประทับใจในความเชื่อถือและการปฏิบัติของสมาคมทางศาสนาต่าง ๆ ส่วนใหญ่อย่างเห็นได้ชัดทีเดียว ด้วยเหตุผลเหล่านี้แหละ เราจึงได้แปลข้อความที่ตัดตอนมาจากบันทึกต่าง ๆ มากมายดังที่ปรากฏอยู่ต่อไปนี้ขอให้สังเกตการแปลความหมายต่าง ๆ ของวิถีทาง ลัทธิสามชั้นในวัฏจักรทางประวัติศาสตร์แต่ละวัฏจักร ปรัชญาเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์และหลักการธรรมชาติตามแบบลัทธิขงจื๊อใหม่ คัมภีร์เกี่ยวกับความหลุดพ้นสากลและสิ่งไม่ให้ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตทางพระพุทธ-

ศาสนาที่คนนิยมนับถือมากและสมาคมลับ

๗/๓๙

ศาสนา เทคนิคเกี่ยวกับการประกอบคุณงามความดีทั้งภายในภายนอกตามแบบลัทธิเต๋า ซึ่งรวมถึง ราชยานเวท (alchemy) และการนั่งอยู่เฉยๆ ทฤษฎีเกี่ยวกับการรับกรรมตอบแทน และความกลมกลืนของศาสนาทั้งสาม

คำถามคำตอบเรื่องวิถีทางแห่งเอกภาพที่แผ่ซ่านไปทั่ว

(จาก อีควอนเด้าหลี่เหวินต้า, หน้า ๑-๒๐)

เพื่อนได้ถามว่า : นับตั้งแต่เวลาที่ข้าพเจ้ามาเข้าสมาคมนี้ก็ยังไม่สัณานัก ข้าพเจ้าจึงยังไม่รู้อะไรเกี่ยวกับทุกอย่างเลย ขอได้โปรดอธิบายให้ข้าพเจ้าทราบโดยแจ่มแจ้งด้วยเถิดว่าวิถีทาง (เต๋า) ที่แท้จริงคืออะไร

ข้าพเจ้าตอบว่า : วิถีทางของเราเรียกว่า วิถีทางแห่งเอกภาพที่แผ่ซ่านไปทั่ว ถ้าหากท่านถามเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ หรือเหตุผลทั้งหลายของวิถีทางแล้ว คำตอบก็มีมากเหลือเกิน ขอให้เราเลือกและอธิบายเฉพาะสิ่งที่เป็นแก่นแท้ที่สุดเพื่อใช้เป็นบทนำสำหรับตัวท่านเถิดนะ

วิถีทางเป็นชื่อทั่ว ๆ ไปสำหรับความดีทั่วไป งานที่เปี่ยมไปด้วยความใจบุญสุนทานนั้นก็อาจเรียกว่าวิถีทางได้ วิถีทางยังเป็นหลักการขั้นอันดิมะอีกด้วย อะไรก็ตามที่ลงรอยกับหลักการย่อมลงรอยกับวิถีทางด้วย และเป็นหลักการที่ถูกต้องด้วย เช่นการที่บิดามีความรักอย่างบิดา การที่บุตรมีความกตัญญูต่อบิดามารดา การที่สามีมีความเที่ยงธรรม การที่ภรรยาอยู่ในโอวาทสามี ความจงรักภักดี ความเชื่อฟัง ความรัก และคุณธรรมทั้งปวงนี้เป็นวิถีทางทั้งนั้น วิถีทางยังเป็นหลักการธรรมชาติอีกด้วย ในสวรรค์ก็มีหลักการของฟ้า ในโลกก็มีหลักการของดิน ในหมู่มนุษย์ก็มีหลักการเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ เรากล่าวด้วยว่าธรรมชาติเป็นการรวบรวมของวิถีทาง สิ่งที่มีอยู่ในตัวเราแต่เดิมนั้นเกิดมาจากธรรมชาติของฟ้า ธรรมชาติของมนุษย์เดิมทีก็มาจากหลักการของฟ้า ถ้าเราปลูกฝังธรรมชาติของเราโดยถือหลักการของฟ้าเป็นแนวทางแล้ว เราก็จะทำให้วิถีทางเต็มเปี่ยมได้...

ข้าพเจ้าได้ยินครูของข้าพเจ้ากล่าวว่าเอี้ยวและซุนเกิดในตอนเที่ยง ยุคของเรานั้นอยู่กับการเปลี่ยนจากตอนเที่ยง (ของประวัติศาสตร์) ไปสู่ยุคต่อไป (คือตอนบ่ายโมงถึงบ่าย ๓ โมงของประวัติศาสตร์) เมื่อตอนเที่ยงขึ้นไปถึงจุดสูงสุดของมันแล้ว แสงอาทิตย์จะแผดกล้าเต็มที่ ดังนั้นความอาจเป็นไปได้แห่งความหลุดพ้นของจักรวาลในสามขั้นและการทำวิถีทางแห่งเอกภาพที่แผ่ซ่านไปทั่วให้กลับแจ่มใสขึ้นมาใหม่ก็ย่อมเกิดขึ้นมา คำว่า สามขั้น นั้นหมายถึงว่า ฟุสึ (Fu Hsi) ได้เขียนอักษรที่มีสามขีดแปดตัวและได้เปิดเผยวัฒนธรรมและอารยธรรม ดังนั้นจึงนับว่าได้ตั้งขั้นที่หนึ่งขึ้นมา ขงจื้อได้เรียบเรียงหนังสือจินดกวีนิพนธ์แบบฉบับขึ้น ได้ตั้งกฎเกณฑ์เกี่ยวกับพิธีรีตอง ได้พัฒนาหลักการทางด้านศีลธรรม และได้สร้างพื้นฐานทางด้านสังคม ดังนั้นก็ชื่อว่าได้ตั้งขั้นที่สองขึ้นมา ในสมัยปัจจุบัน

๗๔๐

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

นี้มีสมาคมทางศาสนามากมายทั้งในประเทศและต่างประเทศ แต่ละสมาคมต่างก็แก้ไขธรรมเนียมและจุดหมายปลายทางของมนุษย์ให้ถูกต้อง และหยั่งลงไปในเรื่องธรรมชาติและหลักการ ดังนั้นก็เชื่อว่าได้ตั้งขั้นที่สามขึ้นมา ท่านขอรับ โดยเหตุที่ท่านมีชีวิตอยู่ในยุคนี้ มันก็หมายความว่าเหตุการณ์ได้พาท่านกับพระพุทธเจ้ามาพบกัน ท่านควรจะปลูกฝังวิถีทางด้วยความเพียรพยายามเป็นพิเศษ เพราะไม่ควรปล่อยให้เหตุการณ์ที่ท่านเป็นสุขใจผ่านไปเสีย ธรรมชาติมาจากหลักการของฟ้า มนุษย์ทั้งปวงมีส่วนร่วมในธรรมชาตินั้น ใครเล่าคือผู้ที่ไม่สามารถจะบรรลุถึงชีวิตที่ดีและมีคุณธรรม เมื่อเขาปฏิบัติตามวิถีทาง แม้ว่าเขาจะไม่สามารถเป็นอมรรตัยหรือนักปราชญ์ได้ เขาก็ยังคงสามารถที่จะพาเอาความน่าละอายใจมาสู่บรรพบุรุษของตนได้ หรือทำให้อนุชนของตนต้องเดือดร้อน แล้วก็กลายเป็นบุคคลที่สมบูณณ์ บัดนี้มีบันทึกทางศาสนาที่พอจะหาได้อยู่มากมายด้วยกัน ถ้าหากท่านต้องการอย่างดีที่สุดละก็จงแสวงหาอย่างกว้างขวางละเอียดลออทีเดียวเถิด

เพื่อนกล่าวว่า : ข้าพเจ้าได้ฟังท่านพูดว่าลัทธิขงจื้อเป็นศาสนา แล้วพระพุทธศาสนากับลัทธิเต๋าเล่า ? พระพุทธศาสนากับลัทธิเต๋าคือเป็นระบบที่ถูกต้องแท้จริง หรือว่าเป็นระบบที่นอกเรือดนอกรอย ? กรุณาบอกข้าพเจ้าหน่อยเถิด

ข้าพเจ้ากล่าวว่า : วิถีทางโดยแก่นแท้แล้วเป็นหลักการที่ไม่ใช่อันติมะ และเป็นหนึ่ง หนึ่งนั้นแบ่งออกไปเป็นสาม เช่น ตัวตนของมนุษย์ก็แบ่งออกไปเป็นแก่นแท้ พลังชีวิต และเจตภูต ในตอนแรกหนึ่งนี้แบ่งออกไปเป็นสาม และบัดนี้สามนั้นได้รวมกันเป็นหนึ่ง ซึ่งนับว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งความสมบูรณ์ถึงที่สุด

แต่ทว่าในบรรดาศาสนาทั้งสามนั้น ธรรมของพระพุทธเจ้านับว่าสูงสุด ด้วยเหตุผลข้อนี้เอง ทุกกาลสมัยทั้งในอดีตและปัจจุบัน ผู้นำคนสำคัญๆ ทางศาสนาจึงเป็นพุทธศาสนิกชนทั้งนั้น คัมภีร์เสียนเจียะ (Hsien-chieh Scripture) กล่าวไว้ว่า : “เมื่อจักรวาลได้เป็นรูปร่างขึ้นมาจากความสับสนอลหม่านแล้ว ก็ได้มีการตัดสินว่าคงมีพระพุทธเจ้าสิบพระองค์ปกครองจักรวาล และได้มีมาแล้ว ๗ พระองค์” ข้อนี้จะพิสูจน์ได้ก็โดยอาศัยข้อเท็จจริงที่ว่า มีพระพุทธเจ้า ๗ พระองค์อยู่ในวัดต้าเสียง (Ta-hsiang) ในอำเภอเฟินยาง (Fen-yang) มณฑลชานสี (Shansi) และที่วัดพระพุทธเจ้า ๗ พระองค์ในหมู่บ้านหยิง ตำบลหม่าจวง (Ma-chuang) อำเภอเสี่ยวอี้ (Hsiao-i) มณฑลชานสี ในสมัยแรกๆ ไม่มีภาษาเขียน เพราะเหตุนี้จึงเป็นการยากที่จะค้นหาชื่อพระพุทธเจ้าที่ยังเหลืออยู่อีกสามพระองค์คือพระที่ปึงกรพุทธเจ้า พระตถาคตพุทธเจ้าและพระเมตไตรยพุทธเจ้า พระที่ปึงกรพุทธเจ้าปกครองอยู่ ๑,๕๐๐ ปี พระตถาคตพุทธเจ้าปกครองอยู่ ๓,๐๐๐ ปี เรื่องของพระเมตไตรยพุทธเจ้าไม่จำเป็นต้องเอามาเล่าไว้ในที่นี้ พระองค์ได้ทรงปกครองอยู่แล้ว

พระตถาคตพุทธเจ้าประสูติเมื่อวันที่ ๘ เดือนที่ ๔ ในปี ๔๘๔ ก่อน พ.ศ. พระพุทธบิดาทรงพระนามว่าชาลี (สุทโธทนะ) หมายความว่า ข้าบวรสิทธิ์ และพระพุทธมารดาพระนามว่าพระนางมายา

ศาสนาที่คนนิยมนับถือมากและสมาคมลับ

๗๔๑

พระองค์ทรงสละบ้านไปเมื่อพระชนม์ ๑๙ พรรษา เมื่อทรงได้รับคำสั่งสอนจากพระที่บึงกรพุทเจ้าแล้ว พระองค์ก็ทรงเทศนาสอนอยู่ ๔๙ ปี และทรงเขียนคัมภีร์และทิ้งไว้เพื่อความหลุดพ้นของโลกตลอดเวลา ๑๐,๐๐๐ ปี วิถีทางของพระองค์คือทรงชี้ตรงไปยังธรรมชาติของคนและการได้เป็นพระพุทเจ้า ทรงสำรวจตรวจสอบตรงไปยังแหล่งเกิด กวาดล้าง (คุณลักษณะที่เป็นปรากฏการณ์ของ) เสี่ยงและสื และทรงขจัดความแตกต่างระหว่างพระองค์เองกับคนอื่นให้หมดไป อนุชนรุ่นหลัง ๆ เรียกพระองค์ว่าเป็นผู้ให้กำเนิดพระพุทธศาสนาขึ้น หนังสือ **บันทึกคำสอนในโรงเรียนของขงจื๊อ** มีข้อความว่า “มีนักปราชญ์คนหนึ่งทางตะวันตกชื่อพระพุทธเจ้า พระองค์ได้ตรัสความจริงโดยมิได้พูดสักคำเลย พระองค์ทรงอยู่เหนือความวุ่นวายและความเป็นระเบียบ สำหรับพระองค์แล้วเป็นวิถีทางแห่งการไม่กระทำ (อู่หฺย)” พระองค์ทรงทิ้งพระตำราสเหล่านี้ไว้ด้วยว่า : “วิถีทางของเราโคจรไปเป็นวงกลมรอบ ๓,๐๐๐ ปี คือ ๑,๐๐๐ ปีสำหรับธรรมที่ถูกดอง อีก ๑,๐๐๐ ปีสำหรับธรรมปฏิรูป และอีก ๑,๐๐๐ ปีสำหรับความเสื่อมของธรรม เมื่อพันยุคธรรมเสื่อมแล้ว ยุคธรรมที่ถูกดองก็จะเริ่มขึ้นมาใหม่” นี่เป็นอย่างเดียวกับหลักการแห่งการปฏิบัติศาสนาทั้งสามร่วมกันในทุกวันนี้

เล่าจื๊อมีนามสกุลว่า **หลี่** มีชื่อว่า **เอ๋อ** (Erh) มีชื่อแบบว่า **ป้อหยาง** และมีชื่อที่ได้รับแต่งตั้งเมื่อถึงแก่กรรมแล้วว่า **ตัน** ท่านเกิดที่หมู่บ้านเฉิน (Ch'en) ในแคว้นจู่ (Ch'u) เมื่อ ๖๑ ปีก่อน พ.ศ. ครั้งหนึ่งท่านเป็นผู้รักษาเอกสารของกษัตริย์หฺย บิดาของท่านนามสกุลว่า ชั่น ชื่อเล่น ๆ ว่า คุณ และชื่อแบบว่า ยว่นปี่ มารดาของท่านมีชื่อว่าจิงฟู่ นางตั้งครรภ์อยู่ถึง ๔๐ ปีก่อนที่ขงจื๊อจะเกิดที่ได้ต้นพลัม (plum : หลี่) ด้วยเหตุนี้เองท่านจึงได้เปลี่ยนนามสกุลจากชั่นเป็นหลี่ หลังจากที่ได้ขงจื๊อได้สัมผัสกับท่านเกี่ยวกับพิธีรีตองแล้ว เพราะความโง่งมของกษัตริย์หฺย ท่านจึงชี้ควายไปทางช่องเขาอันกุทางทิศตะวันตกซึ่ง ณ ที่นั้นท่านได้กลับใจกษัตริย์พวกป้าเถื่อนพระนามว่าหยินซี (Yin-hsi) ได้ วิถีทางของท่านก็คือบำรุงเลี้ยงจิตใจให้มีความง่าย ๆ วิธีการแห่งวิถีทางนั้นก็คือ ทดน้ำมาเพิ่มเติมให้แก่ไฟ (เพื่อทำให้พลังเฉื่อยกับพลังเคลื่อนไหวของอินหยางมีดุลยภาพ) เมื่อไฟและน้ำเข้ากันกลมกลืนแล้ว เขาก็ดำเนินการเพื่อทำให้น้ำทองคำบริสุทธิ์และทำให้กลับไปเป็นซินนาบาร์ (cinnabar) อีก (หลังจากที่มันได้ถูกทำให้เป็นปรอทซึ่งในการเล่นแร่แปรธาตุตามแบบเต๋า นับว่าเป็นตัวแทนขีดสูงสุดแห่งวิถีทางที่จะนำไปสู่อมฤตภาพ) ท่านได้ทิ้งหนังสือ **เต๋าแต่จิง** “หนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับเรื่องความบริสุทธิ์” หนังสือ “เรื่องราวบุคคลที่ประเสริฐสุดในการรับการสนองตอบทางด้านศีลธรรม” และหนังสือ “วิถีทางที่สงบแห่งการขัดใช้กรรม” ซึ่งบัดนี้ได้เป็นที่รู้จักกันทั่วโลกแล้ว สำหรับตัวขงจื๊อเองนั้น งานของท่านคลุมไปทั้งทางการปกครองและศาสนา แต่ไม่จำเป็นจะต้องนำมากล่าวในที่นี้อีก

วิถีทางอันเป็นพื้นฐานแห่งศาสนาทั้งสามมุ่งตรงไปที่ธรรมชาติและหลักการเหมือนกันหมด พื้นฐานทางด้านจริยศาสตร์และหลักการต่าง ๆ ทางด้านศีลธรรมทั้งหมดนั้นหลังไหลออกมาจากธรรมชาติของฟ้าทั้งสิ้น เมื่อเราเข้าใจเนื้อหาของธรรมชาติเราก็จะเข้าใจหลักการทางด้านศีลธรรมทั้งหลายอย่างถูกต้องโดยไม่ต้องศึกษาเลย ดังที่มักพูดกันเสมอว่า เมื่อเราเข้าใจเนื้อหาของธรรมแล้วก็ย่อมเข้าใจหน้าที่ด้วย และเมื่อรากตั้งมั่นแล้ว กิ่งก้านสาขาก็ย่อมแตกงอกงาม นี่เป็นเรื่องธรรมดาเท่านั้นเอง

๗/๔๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

นับว่าเคราะห์ร้ายอยู่ที่พระพุทธศาสนาได้สูญเสียสังฆธรรมที่น่าประหลาดไป และลัทธิเต๋าได้สูญเสียหลักปฏิบัติเกี่ยวกับสายเวทและสูตรวิเศษไป สาวกของศาสนาทั้งสองนั้นได้แต่เพียงท่องคัมภีร์ และกล่าวปฏิกฐานกับขออาหารจากประชาชนเท่านั้นเอง ลัทธิขงจื้อได้สูญเสียหลักการกลางเกี่ยวกับธรรมชาติและหลักธรรมไป แม้นักเขียนที่มีชื่อเสียงกระฉ่อนโลกก็ได้ทำอะไรได้มากไปกว่าแสวงหาข้อความเป็นตอน ๆ และยกเอาประโยคต่าง ๆ ขึ้นมา ถ้าท่านถามนักเขียนเหล่านั้นถึงการปฏิบัติเกี่ยวกับ “การรู้จักหาที่พักผ่อน” “ความที่ไม่อาจรบจนได้” “ความสงบนิ่ง” และการพิจารณาพิจารณาตัวเอง หรือ วิธีการเกี่ยวกับการวิจัยสิ่งต่าง ๆ หรือการพัฒนาและการหล่อเลี้ยงและการทำธรรมชาติของมนุษย์ให้เต็มเปี่ยมแล้วก็มีคนเพียงไม่กี่คนที่จะตอบได้ ผลลัพธ์ก็คือว่าทั้งสามศาสนานั้นได้สูญเสียไปเกือบสิ้นเชิงแล้ว

ในวิถีทางของเรานั้น เราได้ปฏิบัติตามศาสนาหมดทั้งสามศาสนา เราปฏิบัติพิธีรีตองทางด้านสังคมและหลักการทางด้านศีลธรรมของลัทธิขงจื้อ ใช้วิธีการของผู้ตั้งลัทธิเต๋าให้เป็นประโยชน์ และปฏิบัติตามกฎของพระพุทธเจ้าซึ่งทรงชรามาก เมื่อเอาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มาใช้เพียงเล็กน้อย ปีของเขา ก็จะเพิ่มมากขึ้นและชีวิตก็จะยืนยาวยิ่งขึ้น เมื่อเอามาใช้มาก เขาก็จะรู้แจ้งในวิถีทาง และกลายเป็นผู้บริสุทธิ์ (อรหันต์) นี่เป็นงานเกี่ยวกับการทำหลักการเกี่ยวกับเอกภาพที่แผ่ซ่านไปทั่วให้กลับแจ่มแจ้งขึ้นมาอีก

เพื่อนกล่าวว่า : โดยเหตุที่มีเอกภาพที่แผ่ซ่านอยู่ในศาสนาทั้งสาม ศาสนาทั้งสามนั้นยังต้องการการปฏิบัติแบบมั่งสวิติด้วยหรือ?

ข้าพเจ้าตอบว่า : ต้องการการละเว้น ในพระพุทธศาสนามีศีลอยู่ ๕ ข้อ และข้อแรกคือการไม่ฆ่าสัตว์ มนุษย์เรามีชีวิตอยู่เพียงไม่กี่สิบปี จึงไม่ควรเป็นศัตรูของสัตว์ทั้งหลาย สิ่งที่สำคัญก็คือความหลุดพ้นสากลโดยแท้ ข้าพเจ้าเกรงว่า จะมีอยู่หลายกรณีที่คุณคนไม่มีเสรี (ที่จะงดเว้น) และเพราะลัทธิมั่งสวิติของเขาเอง การปลุกฝังวิถีทางของเขาบางทีก็ถูกขัดขวาง เพราะฉะนั้นเมื่อมีวินัยอยู่ การใช้วินัยก็ต้องทำได้ด้วย อย่างไรก็ตาม ประชาชนที่ปลุกฝังวิถีทางจะต้องมีความเมตตากรุณาเป็นพื้นฐาน แมลงและนก ก็มีส่วร่วมธรรมชาติของฟ้าเช่นเดียวกับเราเหมือนกัน เพียงเพราะว่าสัตว์ทั้งหลายแตกต่างกันในด้านกุศลกรรมและอกุศลกรรมในชาติก่อน จึงเป็นเหตุทำให้มันเปลี่ยนแปลงไปในชาตินี้ ถ้าหากเราฆ่าและกินมัน เราก็กำลังขัดขวางหลักการของฟ้า หลิวจื่อ (Lü Tzu) (ผู้เป็นอมรตย์) ได้เขียนโคลงไว้บทหนึ่งว่า :

เนื้อหนังมังสาของข้าพเจ้าก็เป็นอย่างเดียวกับเนื้อหนังมังสาของสัตว์ทั้งปวง

รูปร่างของมันแตกต่างกัน แต่หลักการของมันหาได้แตกต่างกันไม่

จงอย่าปล่อยให้พระยม (ผู้ปกครองนรก) ตัดสินท่าน จงถามตัวท่านเองว่าท่านควรทำอะไร

ท่านขอรับ ถ้าหากท่านปรารถนาจะเลิกหาความชื่นชมยินดีทางปากบางอย่างแล้วโปรดเผา

ศาสนาที่คนนิยมนับถือมากและสมาคมลับ

๗๔๓

เครื่องหอมต่อหน้าบูชาและปฏิญาณว่า (จะไม่บริโภคเนื้อสัตว์) ข้าพเจ้าจะรายงานต่อฟ้าของเล่าจื้อ ซึ่งเป็นสถานที่ที่ได้นับถือกุศลกรรมของท่านไว้...

เพื่อนถามว่า : ถ้าหากเขาต้องการจะปรุคหน้า อะไรเล่าที่ควรเป็นบันไดขั้นแรก?

ข้าพเจ้าตอบว่า : จงมีศรัทธาอย่างมั่นคง ศรัทธาเป็นมารดาของวิถีทาง และเป็นแหล่งเกิดแห่งกุศลกรรมทั้งหลาย ถ้ามนุษย์เราไม่มีศรัทธา แม้แต่ฟ้าก็จะมีประโยชน์อะไรสำหรับเขาเลย เราจะต้องเข้าใจโดยถ่องแท้ว่า ประชาชนทั้งปวงมีธรรมชาติของฟ้าอยู่อย่างเพียงพอทีเดียว พวกอมรรตย์ของเดากับพระพุทธเจ้าทั้งหลายนั้นตามความเป็นจริงแล้วก็เป็นอย่างเดียวกัน ที่เราแตกต่างกันไปก็เนื่องมาจากเรามีวิชาหรือความรู้แจ้งที่มีขนาดแตกต่างกันนั่นเอง ศีระะกลม ๆ และทำรูปสี่เหลี่ยมของมนุษย์นั้นเหมือนกับฟ้าและดิน การหายใจเข้าออกเป็นสัญลักษณ์ของยินและหยาง ดาทั้งสองของเขาเทียบได้กับดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ และอวัยวะภายในทั้ง ๕ ของเขาก็ตรงกับธาตุทั้ง ๕ ความยินดี ความโกรธ ความเสียใจ และความปิดของเขาก็มิได้แตกต่างไปจาก ลม เมฆ สายฟ้า และฝนเลย และ (คุณความดีทางด้านศีลธรรม ๔ อย่าง คือ) มนุษยธรรม ความชอบธรรม มรรยาธอันดีงาม และปัญญา เมื่อว่าโดยมูลฐานแล้วเป็น (ทำที่ ๔ ประการเกี่ยวกับ) ด้นกำเนิด พัฒนาการ การปรับตัว และการแก้ไขให้ถูกต้อง (เกี่ยวกับจักรวาล) เด็ก ๆ ตอนที่เกิดใหม่ ๆ มีความเป็นจริงอย่างเดียวกับฟ้าและดิน และนักปราชญ์เฉียว ซุน ชงจื้อ และเม้งจื้อ ก็มีได้แตกต่างไปจากสามัญชนเลย ผู้ที่เข้าใจหลักการจะกลายเป็นอมรรตย์และเป็นพระพุทธเจ้า ส่วนผู้ที่ละเมิดหลักการจะกลายเป็นภูตในโลกและเป็นดวงวิญญาณที่ล่องลอยไป จงดำเนินตามหลักการและปลูกฝังหลักการ นี่แหละคือวิถีทาง เป็นหลักการที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ ท่านเชื่อไหม?

เพื่อนถามว่า : ตามทฤษฎีของท่านนั้น คัมภีร์ทั้งปวงก็ไม่มีประโยชน์อะไรละซี?

ข้าพเจ้าตอบว่า : คัมภีร์ทั้งหลายเป็นทาง เราจะต้องเพาะวิถีทางใหญ่และรู้ด้วยสัทธานุภาพของตนเอง พระพุทธเจ้าเพียงแต่ทรงบอกทิศทางให้เราเท่านั้น แต่หาทรงสามารถเพาะวิถีทางให้แก่เราได้ไม่ การท่องคัมภีร์เป็นเพียงทางที่เราอาจรู้ธรรมะด้วยสัทธานุภาพเท่านั้นเอง ถ้าหากการท่องคัมภีร์จะทำให้เราเข้าใจวิถีทางแล้ว พระพุทธเจ้าในสมัยก่อน ๆ จำต้องท่องคัมภีร์อะไรด้วยหรือ? เราไม่ควรหลีกเลี่ยงการอ่าน แต่ก็ไม่ควรยึดการอ่านเป็นหลัก เพราะฉะนั้นจึงกล่าวกันว่า การอ่านคัมภีร์ไม่ดีเท่าการเทศนาสอนคัมภีร์ และการเทศนาสอนคัมภีร์นั้นก็ไม่ได้ดีเท่าการปฏิบัติตามคัมภีร์เหล่านั้น

เพื่อนกล่าวว่า : เทวดาที่เราบูชาขึ้นในแง่หนึ่งเรียกว่าพระผู้เป็นเจ้าสูงสุดที่ทรงส่องแสงสองครั้ง (Twice Shining Lord on High) และในอีกแง่หนึ่งเรียกว่า พระแม่เจ้าที่กำหนดแน่นอนไม่ได้ กรุณาบอกข้าพเจ้าหน่อยซิว่าเทวดานั้นเป็นเพศชายหรือเพศหญิง

ข้าพเจ้ากล่าวว่า : คำว่า ส่องแสงสองครั้ง นั้นหมายความว่าเทวดานั้นได้ส่องแสงแล้วและยังคงส่องแสงอยู่ การเป็นผู้ที่กำหนดแน่นอนไม่ได้นั้นหมายความว่าไม่มีขอบเขตจำกัด ที่เรียกว่า

๗๔๔

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

พระแม่เจ้า เพราะมีธรรมชาติในการสร้างสรรค์ ฟ้า ดิน และมนุษย์ทั้งเบื้องบนและเบื้องต่ำ ผู้ที่เป็นอมรรตัยและพระพุทธรูปเจ้าทั้งหลาย เจตภูตบนฟ้าและบนดิน และสิ่งทั้งปวงที่มีพุทธิบัญญานันเป็นสัตว์ของพระแม่เจ้าองค์เดียว ดังนั้นนักปราชญ์ในสมัยปัจจุบันนี้จึงพูดถึงประชาชน ๔๐๐ ล้านคนว่าเป็นพี่น้องทั้งเดียวกันและในคำสอนที่แทนบูชาของกวนตี่ก็มีข้อความว่า “ธรรมชาติของเจ้านั้นเดิมเป็นธรรมชาติของเรา โดยแก่นแท้แล้ว เจ้ากับเราก็มิได้แตกต่างอะไรกันเลย”

เพื่อนกล่าวว่า : ในปีที่แล้ว ๆ มา ในประเทศจีนไม่มีน้ำมันก๊าด น้ำมันงาและน้ำมันที่เกิดจากเมล็ดักยูนานนั้นถูกมาก เมื่อได้ปลุกต้นผืนกันทั่วทุกหนทุกแห่ง ราคาข้าวก็ตกต่ำลงมาก ในเวลานั้นอีแปะเป็นหน่วย และไม่มีเงินหมุนเวียนมากนัก เดียวนี้เราใช้น้ำมันก๊าดจุดตะเกียง ต้นผืนก็หายไป และทองแดงมีค่า ๑๐ อีแปะ ของทั้งหลายก็ควรจะถูกลงไปอีก เงินจะหายาก และฝนแล้งน้ำท่วมจะไม่โหดร้ายอย่างไม่สมควรอย่างไรเล่า?

ข้าพเจ้ากล่าวว่า : ทองและเงินเป็นเจตภูตของจักรวาล เมื่อคนเราแสลง เจตภูตของเรา ก็จะเสื่อมลง มันก็เป็นอย่างเดียวกับจักรวาลนั้นแหละ และด้วยเหตุผลเดียวกันนี้เอง จึงมีหลายครั้งหลายหนที่มีความชั่วช้า ผ่นแล้งและน้ำท่วมจะพิจารณาตัดสินได้ก็โดยอาศัยสถานะแห่งจิตของประชาชนในบรรดาธาตุทั้ง ๕ นั้น ฟ้าเป็นผู้สร้างน้ำขึ้นมา เมื่อผ่นไม่ตก หรือผ่นตกผิดกาลเวลา นั้นก็เป็นเพราะจิตของประชาชนถูกนำไปในทางที่ผิดและไม่กลมกลืนกับจิตของฟ้าอีกต่อไป มีอยู่ทางเดียวเท่านั้นที่จะสร้างเงื่อนไขธรรมดา ๆ ขึ้นมาใหม่ได้ : นั่นคือความดีหรือคุณลักษณะทางด้านศีลธรรม ฟ้าอาจส่งความหายนะอย่างใหญ่หลวงมาให้ แต่ก็สามารถส่งพรมาให้ด้วยเหมือนกัน น้ำสามารถเอาชนะไฟได้ฉันใด ความดีก็ย่อมพาเราออกจากความทุกข์ได้ฉันนั้น ความดีที่อยู่ในตัวบุคคลอาจคุ้มครองบุคคลนั้นได้ ความดีที่มีอยู่ในครอบครัวย่อมคุ้มครองครอบครัวได้ ถ้าทุกคนเป็นคนดี โลกก็จะประสบสันติสุขก่อนที่พระอาทิตย์จะตก จู๊สีกว่าไว้ว่า : “จิตของเราเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับจิตของจักรวาล” ถ้าหากว่าจิตของมนุษย์ดีแล้ว จิตของจักรวาลก็ย่อมดีด้วย จักรวาลและสิ่งทั้งปวงก่อให้เกิดเป็นร่างหนึ่งกับตัวข้าพเจ้า โดยเหตุที่สิ่งทั้งหลายแพ่งในเมื่อมันควรจะถูก นั้นหาใช่เรื่องไม่ ประชาชนที่ปลุกฝังวิถีทางก็คิดถึงเฉพาะความดีและความชั่วเท่านั้น และเพราะเหตุนี้ สิ่งที่เขาชื่นชมยินดีจึงเป็นเสรีจากราคาของสิ่งเหล่านั้น เราทั้งหมดจะต้องเป็นคนดีเพื่อที่จะได้ฟื้นฟูเงื่อนไขที่เป็นธรรมดาสามัญขึ้นมาใหม่

วิธีการปลูกฝังทางด้านศาสนา

(จาก ไกวต้งตุง et al., *อี้กวนเต้าอีเหวินเจียะต้า*, หน้า ๔a-๔b)

สหายผู้ร่วมวิถีทางทั้งที่เป็นชายและหญิงควรจะประกอบกุศลกรรมอย่างไร?

ในการประกอบกุศลกรรมนั้น สหายทั้งที่เป็นชายและหญิงควรแบ่งภารกิจการกัน แต่ก็ควรทำงานร่วมกัน สมาชิกภาพทั้งหมดมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวได้ บางคนอาจเป็นผู้รับผิดชอบต่อฟ้า

ศาสนาที่คนนิยมนับถือมากและสมาคมลับ

๗๔๕

ดิน และมนุษย์ และเขียนจดหมายเผยแพร่หลักการเกี่ยวกับการปฏิรูปทางด้านศีลธรรม บางคนอาจบรรยาย เรื่องการสอนคัมภีร์และประกาศคำสอน ผู้ที่มีเงินอาจบริจาคเงินสร้างตามความสามารถของตนเพื่อพิมพ์คัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์และหนังสือเกี่ยวกับคำสอน ผู้ที่มีกำลังกายอาจไปทุกทิศทุกทางเพื่อพูดชักจูงและพาญาติและสหายที่ดี ๆ ของตนมาร่วมวิถีทางเท่าที่จะทำได้ บางคนอาจบริจาคเงินสร้างพุทธวิหารเพื่อช่วยให้ประชาชนเป็นจำนวนมากประกอบกุศลกรรมได้ บางคนอาจยึดมั่นในพุทธธรรมอย่างสุดหัวใจ ซึ่งจะทำให้การทำงานเพื่อวิถีทางขยายตัวออกไปและเจริญขึ้นทุกวัน บางคนอาจตัดสินใจปฏิบัติอย่างจริงจังและเชื่อฟังคำสั่งสอนของครูอาจารย์ด้วยความเคารพ บางคนอาจปลุกฝังวิถีทางตลอดชีวิต ซึ่งย่อมเป็นการทำตัวให้เป็นตัวอย่างแก่คนอื่น ๆ วิธีการเหล่านี้ทั้งหมดควรที่สหายผู้ร่วมวิถีทางทั้งที่เป็นชายและหญิงควรปฏิบัติตามวิถีทางของตนเพื่อจะได้บรรลุถึงผลแห่งความดี...

อะไรเล่าคือกุศลกรรมในภายใน?

การปลูกฝังบุคคล การทำตนให้สมบูรณ์ ความสำเร็จทั้งปวงประพจน์ให้สอดคล้องต้องกันกับหลักการ ทำจิตของตนให้บริสุทธิ์ ลดความต้องการลง และ “แสวงหาจิตใจที่สูญหายไป” ทั้งหมดนี้เป็นกุศลกรรมในภายในทั้งนั้น

วิถีทางที่จะแสวงหาจิตใจที่หายไปนั้นคืออะไร? ท่านจะบอกวิธีการให้กับข้าพเจ้าได้ไหม?

วิถีทางที่จะแสวงหาจิตใจที่หายไปก็คือวิถีทางที่จะควบคุมจิตใจเอง และวิถีทางที่นับว่าสำคัญที่สุดที่จะควบคุมจิตนั้นก็คือการนั่งอยู่เฉย ๆ เพราะปัญญาเกิดจากเจตภูต และเจตภูตเกิดจากความสงบเฉย การทำแทนแท้ของคนให้บริสุทธิ์เพื่อเปลี่ยนรูปเป็นพลังงาน การทำพลังงานให้บริสุทธิ์เพื่อเปลี่ยนรูปเป็นเจตภูต และการทำเจตภูตให้บริสุทธิ์ซึ่งจะทำให้เจตภูตหันกลับไปหาความว่างเปล่าอันไม่มีทางใดจะดีไปกว่านั่งอยู่นิ่ง ๆ เลย

ในการปฏิบัติการณ์นั่ง ๆ นั้น จะต้องนั่งขัดสมาธิตั้งตัวให้ตรงทั้งในเวลาเช้าและเย็น โดยหลับตาเสียเพื่อบำรุงเลี้ยงเจตภูต และโดยการเอาลิ้นกดเพดานปากไว้ ขอให้ทำใจให้สงบและหายใจอย่างแผ่วเบา จงกำจัดความคิดที่ไม่บริสุทธิ์และทัศนคติผิด ๆ ออกไปให้หมด อย่าคิดถึงความดี ความชั่ว อย่าเคลื่อนไหวหรือสั่น อย่าหายใจเข้าหรือหายใจออก เมื่อการนั่งนั้นไปถึงจุดที่ไม่เกิดมีความคิดแม้แต่วินาทีเดียว และดับความกังวลใจได้หมดสิ้น แล้วก็จะมีความสงบและความบริสุทธิ์ที่ละเอียดลึกซึ้ง และไม่มียะอะไรภายในหรือภายนอก (จิต) อีกเลย...

อะไรเล่าคือกุศลกรรมในภายนอก?

จงแนะนำคนอื่น ๆ ให้ทำความดี และนำเขาไปสู่ความสมบูรณ์ สามารถทำให้สิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายปลอดภัย และทำให้ทุกคนหันไปหาความดี จงทำงานช่วยเหลือประชาชนและทำให้สิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายได้รับประโยชน์ จะมีความคิดที่จะช่วยผู้อื่นที่เคราะห์ร้ายและทำให้โลกปลอดภัย ประการแรกจงทำตัวเองให้ถูกต้อง แล้วจึงทำผู้อื่นให้ถูกต้อง การกระทำเหล่านี้คือกุศลกรรมในภายนอก

๗๔๖

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

อะไรเล่าคือวิถีทางที่ถูกต้องสำหรับการประกอบกุศลกรรมภายนอก?

ในการประกอบกุศลกรรมภายนอกนั้น เขาจะต้องไม่มีความตั้งใจว่าจะแสวงหาชื่อเสียง และยิ่งกว่านั้น เขาจะต้องไม่พูดจาจาที่ไม่มีความเมตตากรุณาหรือแสดงความโกรธแค้นใด ๆ ออกมา ถ้าเขากระทำกุศลกรรมเพราะต้องการแสวงหาชื่อเสียง ก็ย่อมไม่มีความดีอะไรในการกระทำนั้นที่จะพูดถึงเลย ถ้าเขาพยายามแนะนำคนอื่นด้วยอารมณ์ที่ซื่อซื่อหรือด้วยการแสดงความโกรธแค้นออกมา เขาก็ถือว่าเป็นผู้ที่มิได้ปฏิบัติตามวิถีทางอีกต่อไป เมื่อว่าโดยสรุปในการประกอบกุศลกรรมนั้น เขาจะต้องเชื่อฟังคำสอนอันศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาทั้งสามและต้องใช้ความพยายามที่แท้จริงให้มากที่สุด การคัดลอกคำสอนทางศาสนา การสร้างพุทธรูป การประกาศคำสอนว่าด้วยเรื่องวิถีทางเพื่อที่จะทำให้ประชาชนเข้าใจโดยแจ่มแจ้ง ทั้งหมดนี้เป็นกุศลกรรมชั้นแรก เราจะต้องเข้าใจโดยแจ่มแจ้งว่าการเปลี่ยนรูปฟอร์มบุคคลเพื่อให้เขาได้บรรลุถึงวิถีทาง (และกลายเป็นพระอรหันต์) นั่นก็คือความเป็นไปได้ในอันที่จะทำบรรพบุรุษชั่วเก่าอายุคนของคุณให้ขึ้นสวรรค์ และการคัดลอกคำสอนทางศาสนา แม้เพียงประโยคเดียวก็ดีกว่าการพูดตั้ง ๑๐,๐๐๐ คำเสียอีก แม้แต่นักปราชญ์ของศาสนาทั้งสามก็มิได้ไปไกลยิ่งไปกว่านี้เลย สำหรับการทำงานทางโลก ๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือในยามฉุกเฉิน การช่วยเหลือประชาชนที่ประสบเคราะห์กรรมการบรรเทาทุกข์อื่น ๆ และการทำให้ภัยอันตรายหมดไป ถ้าหากว่าความต้องการมีน้อยก็อุทิศเงินด้วยตัวเอง และถ้าหากว่าความต้องการมีมาก ก็รวบรวมเงินทำงานร่วมกับคนอื่น กุศลกรรมอื่น ๆ ที่ไม่ต้องการเงินก็ควรปฏิบัติกันตามกาลและเทศะอันควร

สมาคมลับ

สมาคมลับต่าง ๆ ได้มีอยู่ในเมืองจีนมานับตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว แต่การปฏิบัติงานและจำนวนสมาคมได้มากขึ้นอย่างน่าสังเกตนับตั้งแต่สมัยที่พวกป่าเถื่อนจากทางเหนือได้ยกทัพบุกรุกย่ำยีราชวงศ์ซ่งเป็นต้นมา เพราะความลับที่ล้อมรอบสมาคมลับเหล่านั้น และเพราะบันทึกทั้งหลายถือว่าสมาคมลับเหล่านี้ไม่มีอะไรที่น่าสนใจ เราจึงได้เรื่องราวเกี่ยวกับสมาคมลับเหล่านั้นน้อยมาก แต่เมื่อกล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว สมาคมลับเหล่านี้มีกระบวนการที่ทำงานอย่างกว้างขวางสองแห่งเป็นตัวแทนคือสมาคมดอกบัวขาวกับสมาคมสูง สมาคมดอกบัวขาวรุ่งเรืองเป็นเด่นอยู่ในภาคเหนือ ส่วนใหญ่สมาคมดอกบัวขาวเป็นเรื่องศาสนา (แม้ว่าสมาคมนี้จะได้เริ่มต้นและมีส่วนร่วมในการปฏิวัติหลายครั้งหลายหนก็ตาม) และมีสาขาย่อยมากมายที่ก่อตั้งไว้อย่างไม่รัดกุมนักและมีความสัมพันธ์ต่อกันและกันอยู่ ส่วนสมาคมสูงเป็นเด่นอยู่ทางภาคใต้ภาคตะวันตกและในจีนกลาง ในตอนแรก ๆ สมาคมสูงนี้เป็นกลุ่มทางการเมือง แม้ว่าจะมีศาสนาปะปนอยู่บ้างก็ตาม แต่ก็แตกกิ่งก้านสาขาย่อออกไปเป็นกลุ่มต่าง ๆ ที่มีระเบียบเป็นอย่างดี สมาคมดอกบัวขาวและสาขาต่าง ๆ ของสมาคมนี้บางสาขาก็ได้เคยกล่าวมาบ้างแล้ว ในตอนนี้จะพูดถึงเฉพาะสมาคมสูง

ศาสนาที่คนนิยมนับถือมากและสมาคมลับ

๗๔๗

อาจเป็นไปได้เหมือนกันที่ว่าสมาคมสูง (สูงเหมิน) มีกำเนิดมาจากสมาคมดอกบัวขาว แม้ว่าสมาคมนี้ได้จัดตั้งขึ้นมาในตอนปลายสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๒ โดยบุคคลที่สนับสนุนราชวงศ์หมิง ที่ได้ปฏิญาณว่าจะคว่ำพวกแมนจูและเอาคนจีนกลับขึ้นมาปกครองประเทศอย่างเดิมก็ตาม ตามเรื่องราวของสมาคมเองแล้ว สมาคมนี้บันทึกผู้หนึ่งชื่อ **หยินฮุงเฉิง** (Yin Hung-sheng) ได้ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๑๗๔ หยินฮุงเฉิงนี้แหละเป็นผู้ที่สมาชิกของสมาคมนี้ถือว่าเป็นบิดาผู้วางรากฐานสมาคมเป็นคนแรก ในปีที่ราชวงศ์หมิงกำลังเสื่อมนั้น หยินได้รวบรวมพวกบัณฑิตที่มีชื่อเสียงไว้มากมายเพื่อพยายามช่วยเหลือนราชวงศ์หมิงให้ปลอดภัย แต่ความพยายามของท่านไม่เป็นผลสำเร็จ และท่านได้ถึงแก่กรรมเมื่อปี พ.ศ. ๒๑๘๘ ต่อมาอีกสักสิบปีหรือหลังจากนั้นมาอีกกลุ่มหนึ่งแห่งวัดเซาหลิน (Shao-lin) ในมณฑลฝูเกี้ยน (Fukien) ได้รวบรวมสมัครพรรคพวกเพื่อก่อการปฏิวัติขึ้นอย่างลับ ๆ ในปี พ.ศ. ๒๑๑๕ เมื่อจักรพรรดิแมนจูทรงขอร้องให้พวกอาสาสมัครต่อต้านการบุกรุกของพวกตะวันตก พวกนี้ก็รับอาสาและขับไล่ผู้บุกรุกให้หนีไปได้ แต่ในที่สุด เมื่อพบว่าพวกนี้ความจริงเป็นพวกกบฏที่หาโอกาสที่จะก่อการยึดอำนาจ วัดของพวกนี้ก็ถูกล้อมและถูกเผาไปมากมาย พระหำรูป (ต่อมาได้รับการยกย่องว่าเป็น “บิดาผู้ก่อตั้งสมาคมชุดแรกทั้งห้า”) หนีไปได้ โดยซ่อนตัวอยู่ใต้สะพานแห่งหนึ่ง และมีชายที่กล้าหาญห้าคนช่วยเหลือไว้ (ชายทั้งห้านี้ต่อมาได้รับยกย่องว่าเป็น “บิดาผู้ก่อตั้งสมาคมชุดกลางทั้งห้า”) บุคคลเหล่านี้ได้ร่วมมือกับพระอีกห้ารูป (ซึ่งต่อมาได้รับยกย่องว่าเป็น “บิดาของผู้ก่อตั้งสมาคมชุดหลังทั้งห้า”) หลังจากที่ได้ต่อสู้กับพวกแมนจูหลายครั้งหลายหนแล้ว ก็มาพบสมภารวัดมังกรหมื่นเมฆ (หวั่นยิ่นหล่ง : Wan Yün-lung) และเงินจินหน่าน (Ch'en Chin-nan) หรือ “บรรพบุรุษผู้ยิ่งใหญ่” ซึ่งได้เริ่มต้นก่อการกบฏเพื่ออิสรภาพ เงินจินหน่านกับบิดาผู้ก่อตั้งสมาคมชุดแรกทั้งห้า ได้วางแผนการปฏิวัติขึ้นที่ปราสาทดอกไม้แดง ในมณฑลฮูเป่ ปัจจุบันนี้ ในช่วงเวลาระยะที่สอง (๑ : ๐๐ - ๓ : ๐๐ น.) ของวันซึ่งแบ่งเป็น ๑๒ ช่วง ของวันที่ ๒๕ แห่งเดือนที่ ๗ ในปี พ.ศ. ๒๒๑๗ บุคคลเหล่านี้พร้อมด้วยสมัครพรรคพวกได้ทำพิธีปฏิญาณเป็นพี่น้องกันเพื่อคว่ำพวกแมนจูและสถาปนาราชวงศ์หมิงขึ้นมาใหม่ การร่วมหัวกันทำการปฏิวัตินี้ได้แพร่ไปทั่วทั้งภาคใต้ของจีน ในปี พ.ศ. ๒๒๔๑ เงินจินหน่านก็ถึงแก่กรรม และผู้ที่สืบช่วงจากท่านก็คงทำการต่อสู้ต่อไปอีก บรรดาสมาชิกของสมาคมบูซาฟาเป็นพ่อ บูซาตินเป็นแม่ และด้วยเหตุผลนี้เองสมาคมนี้จึงเรียกว่าสมาคมฟาและดิน (เทียนดีหยุ)

เป็นที่น่าสงสัยว่าเรื่องราวนี้พอจะเชื่อถือได้บ้างไหม แม้แต่ป้อเกิดและความหมายของคำว่า **ฮุง** ก็ยังได้เถียงกันอยู่ แต่ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า คำว่า **ฮุง** นี้เกี่ยวโยงไปถึงรัชสมัย **ฮุงหวู** (Hung-wu) ผู้ตั้งราชวงศ์หมิง อย่างไรก็ตามก็ตีเรื่องราวเกี่ยวกับการเผาวัดเซาหลินได้กลายเป็นเรื่องระบายนี่ และเป็นเรื่องที่น่าตื่นเต้นในนิทานพื้นบ้านของจีนที่เขียนให้เป็นเรื่องที่น่าทึ่งเป็นหลายแบบด้วยกัน เพื่อให้เหมาะกับชั้นของประชาชน และทำให้การเล่านิทานเป็นเรื่องที่น่าทึ่งยิ่งขึ้นและสะพานกับปราสาท (เก้ง) ได้ถูกนำมาดัดแปลงใช้เป็นสัญลักษณ์ลับ ๆ ในพิธีรีตองของสมาคม ความเคลื่อนไหวที่เริ่มต้นของมณฑลฝูเกี้ยน ต่อมาได้แพร่ไปถึงเกาะฟอร์โมซา (ไต้หวัน) ไปทางจีนภาคตะวันออก ภาคใต้

๗๔๘

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

และภาคตะวันตก และในที่สุดได้ไปถึงภาคตะวันตกเฉียงใต้สุดและภาคตะวันตกเฉียงเหนือสุด สมาคมนี้ได้มีส่วนร่วมในการปฏิวัติหลายครั้ง ที่นับว่ามีชื่อเสียงมากก็คือการปฏิวัติปี พ.ศ. ๒๓๑๗ และคราวกบฏไต้ผิง (ไต้ผิง : Taiping)

สูงเหมินก็คล้ายกับสมาคมลับส่วนใหญ่คือได้พัฒนาออกไปเป็นสาขาต่าง ๆ มากหลาย เช่น สมาคมดาบคู่ สมาคมกริช และสมาคมน้ำใสเป็นต้น ประวัติของสมาคมเหล่านี้คลุมเครืออยู่ และความสัมพันธ์ของสมาคมเหล่านี้ก็ไม่ประจักษ์ชัด แต่ทว่าสาขาทั้งหลายของสมาคมได้มีอยู่อย่างเด่นชัดและอย่างน้อยที่สุดก็เป็นที่ยุติกันไว้ในเค้าโครงที่กว้างขวาง สมาคมหนึ่งในบรรดาสมาคมเหล่านี้ก็คือสมาคมที่กลมกลืนกันสามอย่าง (**ซันไฮหุย** บางทีจะหมายถึงความกลมกลืนของฟ้า ดิน และมนุษย์ หรือพาดพิงไปถึง “แม่น้ำ” สามสายที่ออกเสียงว่า “ไฮ” เหมือนกัน ซึ่งเป็นที่ที่พวกกบฏได้มาพบกัน) ทั้งยังเรียกว่าสมาคมไตรภาคี (**ซันเทียนหุย** ซึ่งบางทีจะพาดพิงไปถึงจุดสามจุดเบื้องซ้ายของคำว่า สูง ในภาษาจีน) ก็มี อีกสาขาหนึ่งก็คือ สมาคมผู้ใหญ่ (**กอเล่าหุย** : Ko-lao hui) สมาคมไตรภาคีนั้น คึกคักเข้มแข็งอยู่ทางภาคใต้ โดยเฉพาะในหมู่ชาวนา และพวกที่ต้องทำงาน รวมทั้งชาวจีนโพ้นทะเลด้วย ในสหรัฐอเมริกาสมาคมนี้ได้แตกกิ่งก้านสาขาเป็นหรือเข้าร่วมกับ **จือกุงตอง** (Chih Kung Tong : สมาคมที่จะนำความยุติธรรมมาสู่) ซึ่งบัดนี้ไม่เป็นสมาคมลับอีกต่อไปแล้ว แต่ทว่าเป็นองค์การที่เกี่ยวกับการบริการที่บริสุทธิ์ เมื่อเร็ว ๆ นี้ สมาคมไตรภาคีได้มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการปฏิวัติเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๔ ภายใต้การนำของซุนยัตเซ็น ที่ได้ทำการปฏิวัติเพื่อต่อต้านความพยายามของยวนซีไฮ (Yuan Shih-k'ai) ที่จะตั้งตัวเป็นจักรพรรดิเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ และในการต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่นเมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒

สมาคมผู้ใหญ่อีกชื่อต่าง ๆ กันไปตามที่ต่าง ๆ ของประเทศจีน ได้ถือกำเนิดที่มณฑลฝูเจี้ยน ภายหลังสมาคมไตรภาคี ทฤษฎีข้อหนึ่งมีว่า ในปี พ.ศ. ๒๓๙๖ เมื่อสมาคมไตรภาคีกำลังต่อต้านพวกแมนจูอยู่ทางภาคใต้ของจีนนั้น สมาคมผู้ใหญ่นี่ได้เกิดขึ้นในจีนกลางและจีนภาคเหนือ โดยมีความเห็นร่วมกับสมาคมไตรภาคี สมาคมนี้ได้แพร่ไปเกือบทั่วทั้งประเทศ แต่ทว่าคึกคักเข้มแข็งเป็นพิเศษทางภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันตก กล่าวกันว่าสมาคมนี้ได้มีอำนาจมากในพุทธศตวรรษที่ ๒๔-๕๒ ซึ่งแม้แต่นายพลชั้นนำของรัฐบาลเช่นนายพลเจิงโกวผั่น (Tseng Kuo-fan : พ.ศ. ๒๓๕๔-๒๔๒๕) และนายพลสอซ่งถิง (Tso Tsung-t'ang : พ.ศ. ๒๓๕๕-๒๔๓๘) ก็ได้เข้าร่วมกับสมาคมนี้ด้วยความเต็มใจ เมื่อเร็ว ๆ นี้ สมาคมนี้นับว่าเป็นสมาคมลับของจีนที่แพร่หลายที่สุด มีระเบียบที่ดีที่สุดและมีอิทธิพลมากที่สุด

อุดมคติของสมาคมสูง อาจสรุปได้ดังนี้ คือ ความรักชาติ ความกล้าหาญ ภราดรภาพ และความมีศีลธรรมตามปรัมปราประเพณี น้ำใจรักชาติของสมาคมนี้ไม่มีที่ติ นอกจากเพิ่มเข้ามาว่า สมาคมบูชาจักรพรรดิไท่ซุง (T'ai Tsung : ครองราชย์ พ.ศ. ๑๑๗๐-๑๑๘๗) ซึ่งเป็นผู้ตั้งราชวงศ์ถึงสมาคมนี้ก็คล้าย ๆ กับสมาคมอื่น ๆ คือใช้คำรหัส (ซึ่งรู้จักเฉพาะในพวก ใช้ในเวลาเข้าออก หรือ

ศาสนาที่คนนิยมนับถือมากและสมาคมลับ

๗๔๙

คำขานยาม) ใช้มิตทางมือ ใช้การจัดด้วยชาเป็นมิตและอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้สมาชิกของสมาคมจะต้องรักษาไว้เป็นความลับอย่างที่สุด ถ้ามีเจ้านั้นก็จะต้องตาย แต่ว่า สมาคมนี้ไม่เหมือนสมาคมอื่น ๆ น้ำใจที่กล้าหาญ มีภราดรภาพ และรักชาติที่ร่วมกันทำให้สมาคมสูงมีเอกภาพ สมาคมนี้ถือภราดรภาพอันมีชื่อเสียงที่สวนท้อเป็นแบบอย่างของตน ที่สวนท้อนั้น **กวนกุง** (Kuan Kung : ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๗๖๒ ชาวตะวันตกมักเรียกกันอย่างผิด ๆ ว่าเป็นเทพเจ้าแห่งสงคราม) และวีรบุรุษอื่น ๆ อีกสามท่านได้ปฏิญาณเป็นพี่น้องกันและป้องกันราชวงศ์อันไว้ได้ และพวกเขกกฎที่มีชื่อเสียงอีก ๑๐๘ คน ดังที่อธิบายไว้อย่างเห็นจริงเห็นจังในหนังสือนวนิยายชื่อ **ซุยหุจวน** (Shui-hu chuan : “ริมน้ำ” หรือ “มนุุษย์ทั้งปวงเป็นพี่น้องกัน”)

มีเลขอยู่หลายตัวที่สมาคมนี้ถือว่าเป็นรหัส ในเลขรหัสเหล่านี้เลขรหัสตัวหนึ่งคือเลข ๑๐๘ ซึ่งอาจหมายถึงพวกเขกกฎที่เพิ่งกล่าวมาเมื่อไม่กี่ก็ได้ หรืออาจมาถึงผลบวกของเลข ๓๖ กับ ๗๒ ก็ได้ ซึ่งบางที่อาจพาดพิงไปถึงเทวดา ๓๖ องค์ในสวรรค์ กับเทวดา ๗๒ องค์ในโลกนี้ ดังนั้นเลขเหล่านี้จึงใช้สำหรับการลงโทษต่าง ๆ ที่กำหนดไว้โดยเฉพาะต่อไป เอกสารต่าง ๆ ที่ได้คัดเลือกมาเพื่อแปลนั้นได้เป็นตัวแทนเอกสารที่แสดงอุดมคติอย่างดีที่สุด และแสดงให้เห็นท่าทีของสมาคมด้วย นั่นคือคำปฏิญาณที่ผู้เข้าแข่งขันจะต้องกล่าว และ “คำสั่ง” ที่หัวหน้าพิธีใหญ่จะให้การประกอบพิธีในเวลาที่จะนำเข้าเป็นสมาชิกเป็นชั้น ๆ ไป นอกจากคำปฏิญาณและคำสั่งแล้ว ก็มีบทโคลงมากมาย มีคำถามและคำตอบ และมีคำพูดอื่น ๆ ที่ใช้ในการประชุม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อความที่ลึกกลับที่คนภายนอกฟังไม่รู้เรื่องเลย เอกสารที่คัดเลือกมาแสดงต่อไปนี้เป็นสามัญธรรมดาสำหรัสมาคมสูงทั้งหมด

คำปฏิญาณ ๓๖ ข้อของสมาคมสูง

(จาก จูหลิน, *ซุงเหมินจื่อ*, หน้า ๒๖-๓๐)

เราซึ่งมีโชคดีและโชคร้ายร่วมกันขออุทิศชีวิตร่วมกันฟื้นฟูราชวงศ์หมิงซึ่งเป็นของฟ้าและดิน และสิ่งที่มีอยู่ทั้งมวลขึ้นมา เพื่อทำลายล้างพวกโจรที่ป่าเถื่อน (พวกแมนจู) และเพื่อรอคอยพระบัญชาที่แท้จริงจากฟ้า เราขอบูชาเจ้าแห่งฟ้าและกษัตริย์บนพื้นแผ่นดินด้วยความเคารพ เราขอบูชาเจดภูตแห่งภูเขาและแม่น้ำและข้าว เจดภูตแห่งผู้มีอำนาจทั้งหก เจดภูตแห่งมังกรทั้งห้าในห้าทิศ และเจดภูตซึ่งมีจำนวนที่ไม่อาจกำหนดได้ นับตั้งแต่สมาคมเราได้เกิดขึ้นมาได้มีการส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ หลายร้อยอย่าง สิ่งที่คุณโบราณทราบว่ามีค่าควรแก่การสั่งสอนอนุชนรุ่นต่อ ๆ ไปนั้นเราก็ได้ปฏิบัติตามแล้ว

พี่น้องทั้งหลาย! บัดนี้ข้าพเจ้านำท่านเข้าไปยังท่ามกลางแห่งความจงรักภักดีต่อประเทศชาติและอุทิศชีวิตให้แก่เพื่อนฝูงทั้งหลายอีกวาระหนึ่ง เราขอสาบานต่อหน้าฟ้าในเบื้องบนด้วยน้ำ

๗๕๐

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ใส่ใจจริงว่าร่วมเป็นร่วมตายกัน คินนี้พวกเราแต่ละคนจะแนะนำเพื่อนฝูงใหม่ ๆ อีกหลายคนต่อสมาคม ฟ้าและดิน เจริญรอยตามอย่างคำปฏิญาณเป็นพี่น้องกันที่สวนท้อ และสาบานว่าจะเป็นที่น้องกับคนอื่น ๆ ถือเอาสูงเป็นชื่อตระกูล ถือเอาทองคำกับกล้วยไม้เป็นชื่อเล่น ๆ และก่อตั้งครอบครัวขึ้นมา ครอบครัวหนึ่ง หลังจากที่เข้าสู่สมาคมสูงแล้ว ท่านจะต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งกายและใจ ต่างก็ต้องช่วยเหลือกัน และต้องไม่ยอมให้เกิดมีความแตกแยกใด ๆ ขึ้นในระหว่างกัน

คินนี้เราบูชาฟ้าเป็นบิดาเรา บูชาดินเป็นมารดาเรา บูชาพระอาทิตย์เป็นพี่ชายเรา บูชาพระจันทร์เป็นพี่สาวเรา ทั้งเราขอบูชาต่อหน้าบิดาผู้ก่อตั้งคนแรกของเรา ขอบูชาบิดาผู้ก่อตั้งทั้งห้า บูชามังกรหมื่นเมฆและอื่น ๆ และขอบูชาเจตภูตทั้งปวงของครอบครัวสูง เมื่อเราคุกเข่าลงกราบไหว้บูชาต่อหน้าแท่นบูชาในคินนี้ จิตใจและเจตภูตของเราจะบริสุทธิ์สะอาดในทันที แต่ละคนจะเตือนนิ้วมือตีมเลียดแล้วปฏิญาณสาบานว่าจะอยู่ร่วมและตายร่วมกัน

เราพิจารณาเห็นช่วงเวลาระยะที่สอง (๑:๐๐ น. - ๓:๐๐ น.) ของวันที่ ๒๕ แห่งเดือนที่ ๘ ปี พ.ศ. ๒๒๑๗ เป็นเวลาที่พวกเราเกิด เราได้ก่อให้เกิดมีร่างกายและจิตใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั่วเมืองหลวงทั้งสองแห่ง (คือนานกิงกับปักกิ่ง) และมณฑล ๑๓ มณฑล (ในภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคกลางของจีน) ทุก ๆ คนต่างก็แสวงหาความสุขให้แก่กันและกัน และแต่ละคนก็จะรับภาระของเขาไปทำโดยไม่มีความประมาทพลาดพลั้งเลย ในทันทีที่กษัตริย์และกงแห่งระบบการปกครองปัจจุบันมิได้เป็นกษัตริย์และกงจริง ๆ อีกต่อไปแล้ว และแม่ทัพนายกองกับอัศวมหาเสนาบดีทั้งหลายมิได้เป็นแม่ทัพนายกองและอัศวมหาเสนาบดีอีกต่อไปแล้ว และประชาชนเริ่มแสดงให้เห็นว่าอดทนต่อไปไม่ไหวแล้วนั้น นั่นคือนิมิตที่ฟ้าประทานมาบอกว่าจะต้องฟื้นฟูราชวงศ์หมิงขึ้นมาใหม่ และทำลายพวกโจรผู้ป่าเถื่อนให้หมดไป เราควรตัดสินใจปฏิบัติตามคำสั่งของเงินจินหนานที่ท่านได้สั่งไว้หลายปีมาแล้ว จงสร้างปราสาทและสะพาน (ให้เป็นสถานที่นี้ในที่อยู่นี้) จงสร้างเมืองแห่งสันติสุขสากล จงแสดงละครขึ้นมาใหม่ จงท่องเที่ยวไปให้ทั่วทะเลสาบทั้งห้า และทะเลทั้งสี่เพื่อแสวงหาบุคคลที่เป็นวีรบุรุษและผู้กล้าหาญ จงกุมอำนาจของ City of Willows ไว้ในกำมือให้มั่นคง จงเผาของหอมและปฏิญาณว่าจะอยู่ยืนยงตลอดไปคู่กับประเทศของเรา ขอให้สมาชิกใหม่แต่ละคนรับภาระของตนด้วยความเคารพและปฏิบัติตามหลักการ (เกี่ยวกับการปฏิบัติ) ตามเจตจำนงของฟ้า “ผู้ที่เชื่อฟังฟ้าจะมีชีวิตอยู่และผู้ที่ขัดคำสั่งฟ้าจะพินาศ” ผู้ที่สามารถรื้อฟื้นเอาราชวงศ์หมิงกลับขึ้นมาใหม่ได้ แก่ความเศร้าโศกของเราได้ ขจัดความขายหน้าของเราให้หมดไปได้ และสร้างระเบียบสันติสุขสากลขึ้นมาได้ จะได้รับตำแหน่งกษัตริย์และกง และอนุชนของเขาก็จะรุ่งเรืองอยู่ตลอดไปอีกหลายชั่วอายุคน ผู้ที่ฝ่าฝืนหลักการนี้จะถูกประหารด้วยดาบและขวาน (ด้ามยาวที่มีหอกตรงปลาย) และจะถูกตัดศีรษะ เฉพาะผู้ที่มีความจงรักภักดีและอุทิศชีวิตจิตใจให้เท่านั้นที่จะได้รับพรนิรันดร์ เราได้รับชีวิตมาจากฟ้าและดิน และอยู่ภายใต้แสงสว่างจากดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ หลังจากที่เราได้ร่วมภราดรภาพกันแล้ว บัดนี้เราก็ตมเลียดของเรา ทำการปฏิญาณและสาบานตัว เราแขวนหน้าตู้ฟ้าและ

ศาสนาที่คนนิยมนับถือมากและสมาคมลับ

๗/๕๑

ขอเชิญเจตภูตทั้งหลายให้ลงมาเป็นสักขีพยาน แต่ละคนจะได้แสดงความจริงใจของตนออกมา และจะได้ทำปฏิญาณรวม ๓๖ ข้อด้วยกัน คือ :

๑. นับตั้งแต่เวลาที่ข้าพเจ้าเข้ามาเป็นสมาชิกของสมาคมสูงเป็นต้นไป บิดามารดาของท่านก็เป็นบิดามารดาของข้าพเจ้าด้วย พี่ชายน้องชายและพี่สาวน้องสาวของท่านก็เป็นพี่ชายน้องชายและพี่สาวน้องสาวของข้าพเจ้าด้วย ภรรยาของท่านก็เป็นสะใภ้ของข้าพเจ้า และบุตรหลานของท่านก็เป็นบุตรหลานของข้าพเจ้าด้วย ถ้าหากว่าข้าพเจ้าละเมิดคำปฏิญาณนี้ ขอฟ้าจงผ่าข้าพเจ้าห้าครั้งเกิด

๒. เมื่อบิดามารดาหรือพี่ชายน้องชาย (ของผู้ร่วมเป็นพี่น้องกัน) ถึงแก่กรรมและไม่มีทุนทรัพย์พอที่จะทำการฝังได้ พี่น้องทุกคนจะต้องประกาศให้กันรู้ข้อเท็จจริงในทันทีที่โหมขาวลอยไป (คือการเรียกร้องขอความช่วยเหลือยามฉุกเฉินไปถึง) ดังนั้นผู้ที่มีเงินก็อาจบริจาคเงินและผู้ที่ไม่มีเงินก็อาจบริจาคแรงงาน ถ้าหากพี่น้อง (ปกปิดข้อเท็จจริง) และสร้างทำเป็นไม่รู้ ก็ขอให้เขาถูกฟ้าผ่าห้าครั้งเกิด

๓. เมื่อใดก็ตามที่พวกพี่น้องครอบครัวสูงในมณฑลต่าง ๆ หรือที่อยู่ต่างบ้านต่างเมืองมาถึง ไม่ว่าเขาจะเป็นบัณฑิต เป็นชาวไร่ชาวนา เป็นช่างฝีมือ เป็นพ่อค้าหรือเป็นคนพเนจรก็ตาม เขาจะต้องได้รับการต้อนรับ จะได้รับการสงเคราะห์ในเรื่องที่พักพาอาศัยในยามราตรีและได้รับการเลี้ยงดู ถ้าพี่น้องสร้างทำเป็นไม่รู้และปฏิบัติต่อพี่น้องดูคนภายนอกแล้วก็ขอให้เขาพินาศไปภายใต้คมดาบ ๑๐,๐๐๐ เล่มเกิด

๔. แม้ว่าพี่น้องจะมิได้มีความสนิทสนมคุ้นเคยกับพี่น้องในครอบครัวสูง ถ้าหากพี่น้องแขวนป้ายหรือพูดคำหยาบและเขาก็ยังจำพี่น้องไม่ได้ ก็ขอให้เขาพินาศไปภายใต้คมดาบ ๑๐,๐๐๐ เล่มเกิด

๕. ภารกิจของครอบครัวสูงจะเอาไปเปิดเผยหรือบอกให้บิดา บุตร พี่น้องหรือญาติของตนไม่ได้ ถ้าหากพี่น้องบอกหรือสอนผู้อื่นเป็นส่วนตัวในชุดเสื้อกางเกงชั้นใน (เอกสารลับ) หรือ ผ้าเคียนพุง (ประกาศนียบัตรบอกความเป็นสมาชิกภาพ) หรือใช้สิ่งเหล่านั้นเพื่อหาเงิน ก็ขอให้เขาพินาศไปภายใต้คมดาบ ๑๐,๐๐๐ เล่มเกิด

๖. พี่น้องครอบครัวสูงไม่อาจทำอะไรลับ ๆ เพื่อนำจับพี่น้องร่วมครอบครัว แม้ว่าหากมีศัตรูเพิ่มขึ้น เรื่องราวก็ควรเอามาเสนอพวกพี่น้องเพื่อหาทางดกกลโดยยุติธรรม และไม่ควรถือความเกลียดชังให้ตกค้างอยู่ในจิตใจเลย ถ้าหากบางครั้งมีการจับกุมด้วยความเข้าใจผิด พี่น้องร่วมครอบครัวจะต้องได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระในทันที ถ้าหากพี่น้องล่วงละเมิดคำปฏิญาณนี้ ขอให้ฟ้าจงผ่าเขาห้าครั้งเกิด

๗. ในเวลาที่พี่น้องร่วมครอบครัวเกิดความยากลำบากทางด้านการเงินขึ้นมา ก็จะต้องช่วยเหลือกัน เขาจะต้องเอาธุระในการช่วยเหลือพี่น้องร่วมครอบครัวสูงให้ดีที่สุด ด้วยการออก

๗๕๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ค่าใช้จ่ายหรือค่าพาหนะให้ ไม่ว่าเงินจำนวนนั้นจะมากหรือน้อยก็ตาม ถ้าหากว่าเขาเคยเมยในเรื่องนี้ ขอให้เขาถูกฟ้าผ่าห้าครั้งเกิด

๘. ถ้าหากพี่น้องเรื่องเกี่ยวกับพี่น้องร่วมครอบครัวสูงละเมิดพันธกรรมของมนุษย์ วางแผนการปลงชีวิตอาจารย์ผู้เป็นใหญ่ในการประกอบพิธีรีตอง หรือทำฆาตกรรม ก็ขอให้เขาพินาศไปด้วยคมดาบ ๑๐,๐๐๐ เล่มเกิด

๙. ถ้าหากพี่น้องล่วงละเมิดภรรยา ลูกสาว หรือพี่สาว น้องสาวของพี่น้องร่วมครอบครัวสูง ก็ขอให้ฟ้าจงด่าเขาห้าครั้งเกิด

๑๐. ถ้าหากพี่น้องยักยอกเงินทองหรือสมบัติของพี่น้องร่วมครอบครัวสูง (ซึ่งเขาวางใจให้ช่วยเก็บไว้ให้) หรือ เจตนาที่จะผิดพลาดในการให้เงินทองหรือสมบัติตามที่ขอร้อง ก็ขอให้เขาพินาศไปเพราะคมดาบ ๑๐,๐๐๐ เล่มเกิด

๑๑. ถ้าหากพี่น้องไม่อุทิศจิตใจและพลังงานของตนทั้งหมดในเมื่อพี่น้องร่วมครอบครัวสูงวางใจให้เขาดูแลภรรยาและลูก ๆ ของตนหรือเรื่องราวสำคัญ ๆ ที่เขามอบให้ ก็ขอให้ฟ้าจงด่าเขาห้าครั้งเกิด

๑๒. ถ้าหากว่าใครก็ตามที่เข้าเป็นสมาชิกสมาคมสูงเย็นวันนี้ไม่บอกความจริงเกี่ยวกับวันและเวลาที่เกิด ก็ขอให้เขาถูกฟ้าผ่าห้าครั้งเกิด

๑๓. เมื่อเข้าร่วมสมาคมสูงในเย็นนี้แล้ว เขาจะต้องไม่แสดงความเสียอกเสียใจหรือถอนใจใหญ่ ถ้าหากว่าพี่น้องแสดงอาการเช่นนั้นออกมา ก็ขอให้เขาพินาศไปเพราะคมดาบ ๑๐,๐๐๐ เล่มเกิด

๑๔. ถ้าหากพี่น้องช่วยเหลือคนภายนอกอย่างลับ ๆ (ให้เป็นศัตรูกับพี่น้องร่วมครอบครัวสูง) หรือขโมยเงินและข้าวของของเพื่อนร่วมครอบครัว ก็ขอให้เขาถูกฟ้าผ่าห้าครั้งเกิด

๑๕. พี่น้องจะต้องไม่บังคับให้พี่น้องร่วมครอบครัวสูงขายสินค้าหรือบังคับให้เขาออกไปขายสินค้า ถ้าหากเขาถือว่าเขามีความแข็งแรงและกดขี่พี่น้องร่วมครอบครัวสูงที่อ่อนแอแล้ว ก็ขอให้เขาพินาศไปด้วยคมดาบ ๑๐,๐๐๐ เล่มเกิด

๑๖. พี่น้องจะต้องคืนเงินหรือสิ่งของที่ยืมไปจากพี่น้องร่วมครอบครัวสูง ถ้าหากว่าเขาทำขัดกับความรู้สึกผิดชอบของเขาและยักยอกเงินทองและสิ่งของแล้ว ก็ขอให้ฟ้าผ่าเขาห้าครั้งเกิด

๑๗. ในเวลาปล้น พี่น้องถือเอาเงินทองหรือสิ่งของจากพี่น้องร่วมครอบครัวสูงด้วยสำคัญผิด เขาจะต้องคืนในทันทีทันใด ถ้าหากว่าเขาตั้งใจที่จะยักยอกไว้ก็ขอให้เขาพินาศไปเพราะคมดาบ ๑๐,๐๐๐ เล่มเกิด

๑๘. ถ้าหากว่าพี่น้องถูกเจ้าหน้าที่รัฐบาลจับ เขาจะต้องยอมรับผลแห่งกรรมที่เขาได้ทำลงไปและจะต้องไม่ขัดทอดไปถึงพี่น้องร่วมครอบครัวสูงเพราะความเป็นศัตรูกันเลย ถ้าหากพี่น้องละเมิดคำปฏิญานนี้ ก็ขอให้ฟ้าจงด่าเขาห้าครั้งเกิด

ศาสนาที่คนนิยมนับถือมากและสมาคมลับ

๗/๕๓

๑๙. เมื่อพี่น้องร่วมครอบครัวสูงถูกฆ่าหรือถูกจับ หรือเมื่อเขาได้หายไปเป็นเวลานาน และครอบครัวที่เขาทิ้งไว้ได้กลายเป็นคนสิ้นเนื้อประดาตัว พี่น้องจะต้องดำเนินการให้ความช่วยเหลือเป็นขั้น ๆ ไป ถ้าเขาแกล้งทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ ก็ขอให้ฟ้าผ่าเขาห้าครั้งเกิด

๒๐. เมื่อพี่น้องร่วมครอบครัวสูงถูกกล่าวร้าย พี่น้องจะต้องไปช่วยเหลือเขา ถ้าหากว่าเขาเป็นฝ่ายถูก และจะต้องไปตัดสินชี้ขาด ถ้าหากเขาเป็นฝ่ายผิด ถ้าหากว่าพี่น้องร่วมครอบครัวสูงถูกคนอื่น ๆ กล่าวร้ายซ้ำ ๆ ซาก ๆ พี่น้องจะต้องไม่แกล้งทำเฉยเมย แต่ทว่าจะต้องบอกแก่พวกพี่น้องทั้งหลาย เพื่อว่าเขาจะได้ปรึกษาและตัดสินว่าจะปฏิบัติต่อไปอย่างไร โดยทุก ๆ คนจะต้องบริจาคเงิน และถ้าไม่มีเงินก็ต้องให้แรงงานต่อสู้เพื่อรักษาชื่อเสียงของเขาไว้ ถ้าหากว่าพี่น้องละเมิดคำปฏิญาณนี้ ก็ขอให้ถูกฟ้าผ่าห้าครั้งเกิด

๒๑. เมื่อใดก็ตามที่พี่น้องทราบว่พี่น้องครอบครัวสูงจากจังหวัดต่าง ๆ หรือจากต่างแดนจะถูกจับกุม เขาจะต้องไม่รีรอที่จะแจ้งข่าวให้พี่น้องร่วมครอบครัวสูงผู้นั้นทราบเพื่อเขาจะได้หนีไปได้เร็วที่สุดที่จะเร็วได้ ถ้าหากว่าพี่น้องแสร้งทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ ก็ขอให้เขาพินาศไปเพราะคมดาบ ๑๐,๐๐๐ เล่มเกิด

๒๒. พี่น้องต้องไม่ร่วมมือกับบุคคลภายนอกโกงเงินพี่น้องร่วมครอบครัวสูงในวงการพนัน ถ้าหากเขาประกอบอาชญากรรมทั้ง ๆ ที่รู้ก็ขอให้เขาพินาศไปเพราะคมดาบ ๑๐,๐๐๐ เล่มเกิด

๒๓. พี่น้องจะต้องไม่ยุ่งหรือบิดเบือนถ้อยคำของพี่น้องร่วมครอบครัวสูงเพื่อทำให้แตกแยกกัน ถ้าเขาฝ่าฝืนคำปฏิญาณนี้ ขอให้เขาพินาศไปเพราะคมดาบ ๑๐,๐๐๐ เล่มเกิด

๒๔. พี่น้องจะต้องไม่อ้างตัวว่าเป็นอาจารย์ใหญ่ผู้ประกอบพิธีรีตองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อระยะเวลาแห่งการไว้ทุกข์ (เวลาแห่งการฝึกฝน) เป็นเวลา ๓ ปี นับตั้งแต่เข้ามาเป็นสมาชิกในสมาคมสูงผ่านพ้นไปแล้ว ถ้าเขามีความจงรักภักดีต่อสมาคมจริง ๆ และอุทิศตัวให้แก่พี่น้องร่วมครอบครัวสูงแล้ว อาจารย์ใหญ่ผู้ประกอบพิธีรีตองก็จะสอนเขาในวิชาการรณกรรมของสมาคม และในที่สุดเขาอาจได้รับการส่งเสริมให้เป็นอาจารย์ใหญ่ผู้ประกอบพิธีรีตองไม่ว่าจะโดยวิธีการถ่ายทอดให้หรือโดยวิธีการแนะนำของพระสามรูปก็ตาม ถ้าหากเขาปฏิบัติ (ดูอาจารย์ใหญ่ผู้ประกอบพิธีรีตอง) โดยไม่มีอำนาจหน้าที่จริง ๆ แล้ว ขอให้เขาถูกฟ้าผ่าห้าครั้งเกิด

๒๕. เมื่อได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกสมาคมสูงแล้ว ความเป็นอมิตรในหมู่พี่น้องทั้งปวงจะต้องถูกขจัดออกไปให้หมดสิ้น ถ้าพี่น้องละเมิดคำปฏิญาณนี้ ขอให้เขาถูกฟ้าผ่าห้าครั้งเกิด

๒๖. เมื่อพี่น้องชายของพี่น้องเองเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีพิพาทหรือการฟ้องร้องคดีกับพี่น้องร่วมครอบครัวสูงแล้ว พี่น้องจะต้องพยายามไกล่เกลี่ยทั้งสองฝ่ายและจะต้องไม่ให้ความช่วยเหลือแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ถ้าหากเขาละเมิดต่อคำปฏิญาณนี้ ก็ขอให้ฟ้าผ่าเขาห้าครั้งเกิด

๒๗. พี่น้องจะต้องไม่บุกรุกอาณาเขตของพี่น้องร่วมครอบครัวสูงไม่ว่าจะโดยอาศัยข้ออ้างหรือข้อแก้ตัวใด ๆ ทั้งสิ้น ถ้าหากเขาแสร้งทำเป็นไม่รู้ และทำให้พี่น้องร่วมครอบครัวสูงได้รับอันตราย ก็ขอให้ฟ้าผ่าเขาห้าครั้งเกิด

๗/๕๕

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

๒๘. พี่น้องจะต้องไม่อิฉฉาวิชาในทรัพย์หรือสิ่งของที่พี่น้องร่วมครอบครัวสูงได้รับ หรือ ต้องไม่วางแผนเพื่อมีส่วนร่วมในของที่เขาได้มา ถ้าหากเขามีความตั้งใจเช่นนั้นละก็ ขอให้เขาถูกฟ้าผ่าห้าครั้งเกิด

๒๙. พี่น้องจะต้องไม่เผยความลับหรือเก็บเอาความตั้งใจเอาไว้ในใจเมื่อพี่น้องร่วม ครอบครัวสูงหาเงินได้คล่อง ๆ ถ้าเขาละเมิดคำปฏิญานนี้ ก็ขอให้เขาพินาศไปเพราะคมดาบ ๑๐,๐๐๐ เล่มด้วย

๓๐. พี่น้องจะต้องไม่ช่วยเหลือคนภายนอกอย่างลับ ๆ เพื่อข่มขู่พี่น้องร่วมครอบครัวสูง ถ้าเขา ละเมิดกฎนี้ ก็ขอให้เขาพินาศไปเพราะคมดาบ ๑๐,๐๐๐ เล่มเกิด

๓๑. พี่น้องจะต้องไม่กดขี่ประชาชนเพราะอาศัยอำนาจหรือความที่สมาคมสูงมีสมาชิกมากมาย และยิ่งกว่านั้นเขาจะต้องไม่ทำการฝ่าฝืนและประพฤติด้อย่างผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจเด็ดขาด แทนที่จะ เป็นเช่นนั้น เขาจะต้องคำนึงถึงธุรกิจของเขาเอง ถ้าหากเขาละเมิดคำปฏิญานนี้ ก็ขอให้เขาพินาศ ไปเพราะคมดาบ ๑๐,๐๐๐ เล่มเกิด

๓๒. พี่น้องจะต้องไม่แสดงความโกรธแค้นต่อพี่น้องร่วมครอบครัวสูงเพราะการที่เขาไม่ให้ ยืมเงิน ถ้าหากเขาละเมิดคำปฏิญานนี้ ก็ขอให้เขาถูกฟ้าผ่าห้าครั้งเกิด

๓๓. ถ้าพี่น้องข่มขืนเด็ก ๆ ของพี่น้องร่วมครอบครัวสูง ก็ขอให้เขาถูกฟ้าผ่าห้าครั้งเกิด

๓๔. พี่น้องจะต้องไม่ยอมรับหรือซื้อภรรยาหรือนางบำเรอของพี่น้องร่วมครอบครัวสูงเอามา เป็นคู่ครองของตน ไม่ควรประพฤติดิฉันในกามกับด้วยหญิงเหล่านั้น ถ้าหากเขาก่ออาชญากรรมเช่น นั้นทั้ง ๆ ที่รู้ ก็ขอให้เขาพินาศไปเพราะคมดาบ ๑๐,๐๐๐ เล่มเกิด

๓๕. พี่น้องจะต้องมีความระมัดระวังในการพูด และไม่ควรถูกยั่วคำลือหรือรหัสอื่น ๆ ของครอบครัวสูงโดยขาดความระมัดระวัง ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันคนภายนอกมารู้ความลับของเรา และ เพื่อหลีกเลี่ยงการที่จะต้องมีความลำบากเดือดร้อนเพราะคนภายนอกเหล่านั้น ถ้าหากเขาละเมิดคำ ปฏิญานนี้ ก็ขอให้เขาพินาศไปเพราะคมดาบ ๑๐,๐๐๐ เล่มเกิด

๓๖. ไม่ว่าพี่น้องจะเป็นบัณฑิต ชวนา ช่างฝีมือหรือพ่อค้าก็ตาม พี่น้องควรจะมุ่งมั่นใน อาชีพของตน เมื่อได้มาร่วมสมาคมสูงแล้ว การเน้นประการแรกก็คือจะต้องมีความจงรักภักดีต่อ สมาคม และอุทิศตนให้กับพี่น้องร่วมครอบครัวสูงทั้งหลายและสร้างมิตรภาพกับพี่น้องร่วมครอบครัว สูงทุกคนภายในดินแดนที่มีทะเลทั้งสี่เป็นขอบเขต เมื่อเวลาที่จะลุกฮือขึ้นมาถึง พี่น้องทั้งหมดจะ ต้องมีใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและร่วมกันพยายามทำลายบทบาทของพวกแมนจูพื้นฟูราชวงศ์หมิง ขึ้นมาใหม่ให้เร็วที่สุดที่จะเร็วได้ และแก้เผ็ดแทนการเผาบิดาผู้ก่อตั้งสมาคมห้าชุดแรก ถ้าหากว่าใน ภาวะฉุกเฉิน พี่น้องมีความลังเลใจและยังตัดสินใจไม่ตก ไม่ยอมรับผิดชอบและไม่ทำความพยายาม ใด ๆ ก็ขอให้เขาพินาศไปเพราะคมดาบ ๑๐,๐๐๐ เล่มเกิด

ศาสนาที่คนนิยมนับถือมากและสมาคมลับ

๗๕๕

ข้อห้าม ๑๐ ประการของสมาคมสูง

(จาก จูหลิน, ซุนเหมินจื่อ, หน้า ๓๒-๓๓)

๑. ภรรยาของพี่น้องทั้งหลายจะต้องมีความประพฤติที่ถูกต้องและพี่น้องที่แต่งงานแล้วจะต้องไม่ทำตัวให้ส่ำสอบในทางเพศ ถ้าหากภรรยามีความประพฤติไม่ถูกต้อง ก็ควรจะตัดหูเสียทั้งสองข้าง ถ้าหากพี่น้อง (ที่แต่งงานแล้ว) ประพฤติส่ำสอบทางเพศ เขาจะต้องได้รับโทษถึงตาย

๒. เมื่อบิดามารดาของพี่น้องตาย และเขาไม่มีเงินที่จะทำศพและขอให้พวกพี่น้องช่วยเหลือในด้านการเงิน ทุกคนก็ควรให้ความช่วยเหลือให้ดีที่สุด ผู้ที่ไม่ยอมช่วยเหลือจะต้องถูกตัดหูทั้งสองข้าง

๓. เมื่อพี่น้องร้องทุกข์ว่ายากจนและขอกู้เงิน ก็ไม่ควรปฏิเสธเขา ผู้ที่ดูถูกเขาหรือปฏิเสธเขาอย่างไม่มีเยื่อใยจะต้องถูกตัดหูทั้งสองข้าง

๔. พี่น้องจะต้องไม่หวังจะทำให้พี่น้องร่วมครอบครัวสูงเสียเงินไปในวงการพนันหรือโกงเขาอย่างลับ ๆ ผู้ที่ทำความผิดในข้อนี้จะถูกโบยด้วยไม้เรียว ๑๐๘ ที

๕. เมื่อได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกสมาคมสูงแล้ว จะต้องไม่เผยความลับเรื่องระเบียบแบบแผนของสมาคมต่อบุคคลภายนอก ผู้ที่ทำความผิดในข้อนี้มีโทษถึงตาย

๖. เมื่อพี่น้องจะฝากเงินหรือเอกสารในเรื่องธุรกิจของเขา หรือเกี่ยวข้องกับประชาชนภายนอก ด้วยความไว้นับถือ เขาจะต้องไม่เอาเงินหรือเอกสารเหล่านั้นมาใช้หรือถือเอาอย่างลับ ๆ ผู้ที่ทำความผิดข้อนี้จะต้องถูกตัดหูทั้งสองข้าง

๗. เมื่อพี่น้องที่ต่อสู้อยู่กับบุคคลภายนอกมาขอความช่วยเหลือ เขาจะต้องให้ความช่วยเหลือ ถ้าหากใครก็ตามแสวงหาเป็นไม่รู้จักเขาจะต้องถูกโบยด้วยไม้เรียว ๑๐๘ ที

๘. พี่น้องคนใดก็ตาม ซึ่งอาศัยความสูงศักดิ์ของตนข่มขืนคนที่ต่ำด้อยกว่า หรืออาศัยความแข็งแรงของตนทารุณบุคคลที่อ่อนแอ จะต้องถูกตัดหูทั้งสองข้าง นอกจากนั้นเขาจะต้องถูกโบยอีก ๗๒ ทีด้วย

๙. เมื่อพี่น้องตกอยู่ในความยากลำบาก ก็ควรให้ความช่วยเหลือเขาทันที ผู้ที่ละเมิดกฏนี้จะถูกโบยด้วยไม้เรียว ๑๐๘ ที

๑๐. เมื่อพี่น้องตกอยู่ในระหว่างอันตราย หรือถูกเจ้าพนักงานรัฐบาลจับกุม พี่น้องทั้งหลายจะต้องมีบทบาทเข้าช่วยเหลือให้เขาได้รับความปลอดภัย ผู้ที่โยนความรับผิดชอบไปโดยข้ออ้างใด ๆ ก็ตาม จะต้องถูกเขียนด้วยไม้เรียว ๑๐๘ ทีทั้งนั้น

วินัย ๑๐ ข้อของสมาคมสูง

(จาก จูหลิน, ซุนเหมินจื่อ, หน้า ๓๔-๓๖)

๑. ต้องไม่ทำให้พี่น้องร่วมครอบครัวได้รับความบาดเจ็บหรือทำลายพี่น้องร่วมครอบครัวสูง (ในภาษาลับ ๆ ของสมาคมแล้ว ก็คือไม่เคารพเขานั่นเอง)

๗/๕๖

ข้อเกิดลัทธิประเพณีจีน

๒. ต้องไม่สาปแช่งหรือด่าว่าบิดามารดา
๓. ต้องไม่ทำให้ใครเคลือบไหวหรือดับไฟ (คือทำให้เกิดความยุ่งยากขึ้นมา)
๔. ต้องไม่อาศัยความสูงศักดิ์ของตนข่มขี่ผู้อื่น
๕. ต้องไม่หลอกลวงฟ้าและข้ามแม่น้ำ (โกงประชาชน)
๖. ต้องไม่ชาวเขาเนื้อไปหมดแล้วเหลือน้ำแกงไว้ (ถือเอาสิ่งที่ดีที่สุดเพื่อตนเอง)
๗. ต้องไม่ไร้ความเมตตากรุณาหรือขาดความเที่ยงธรรม
๘. ต้องไม่ถือเอาสีแดงและถือเอาสิ่งที่ยอมอยู่ในน้ำ (ถือเอาค่าธรรมเนียมหรือเงินค่าตอบแทนที่ผิดกฎหมาย)
๙. ต้องไม่ดั้นรนเพื่อแข่งขันหน้าในเมื่อเดินไปกับคนอื่น ๆ (พุ่งไปข้างหน้าเพื่อเอาชื่อเสียงเสียคนเดียว)
๑๐. ต้องไม่ยึดอำนาจครองตำแหน่งใด ๆ ในสมาคม

คุณธรรมแปดประการของสมาคมสูง

(จาก จูหลิน, ขุนหมื่นจื่อ, หน้า ๑๔๑)

๑. จงมีความจงรักภักดีและเสียสละเพื่อประเทศชาติจริง ๆ
๒. จงมีความกตัญญูและเชื่อฟังบิดามารดา
๓. จงแนะนำสั่งสอนภรรยาและบุตรของตน
๔. จงมีความกลมเกลียวกับพี่ ๆ น้อง ๆ ของตน
๕. จงมีความกลมเกลียวกับเพื่อนบ้านของตน
๖. จงช่วยเหลือประชาชนที่ตกอยู่ในความยากลำบากและช่วยประชาชนที่ได้รับอันตรายให้ปลอดภัย
๗. จงแนะนำเพื่อนฝูงด้วยความจริงใจ
๘. จงคุ้มครองคนมีและช่วยเหลือคนจน.

ภาค ๕

จีนกับโลกใหม่

พ.ศ.

- ๒๓๘๒-๒๓๘๕ สงครามฝิ่น (ระหว่างอังกฤษกับจีน)
- ๒๓๘๒ หลินเซลิ่ว (Lin Tse-hsü : พ.ศ. ๒๓๒๘-๒๓๙๓) ข้าหลวงใหญ่เมืองกวางตุ้ง
- ๒๓๘๗ หูยยว่วน (Wei Yüan : พ.ศ. ๒๓๓๗-๒๓๙๙) พิมพ์หนังสือ Illustrated Gazetteer of the Maritime Countries เป็นครั้งแรก
- ๒๓๙๓-๒๔๐๗ กบฏไต้เผิง
- ๒๔๐๔ บทความเรื่องการปฏิรูป ของ เฟิงไกวเฟิน (Feng Kuei-fen : พ.ศ. ๒๓๕๒-๒๔๑๗)
- ๒๔๐๕-๒๔๑๗ รัชกาลพระเจ้าท่งจื่อ (T'ung-chih) พระพันปีจื่อสี (Tz'u-hsi) มีอิทธิพลปราบกบฏไต้เผิง กบฏเนียน (Nien) กับ กบฏมุสลิม หวางเทา (Wang T'ao : พ.ศ. ๒๓๗๑-๒๔๔๐) ; เติ้งไกวเฟิน (Tseng Kuo-fan : พ.ศ. ๒๓๕๔-๒๔๑๕) และหลี่ฮงจาง (Li Hung-chang : พ.ศ. ๒๓๖๖-๒๔๔๔) เรียกร้องให้ทำการปฏิรูป
- ๒๔๓๗-๒๔๓๘ สงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่น
- ๒๔๔๐ คังหยู่หุย (K'ang Yu-wei : พ.ศ. ๒๔๐๑-๒๔๗๐) พิมพ์หนังสือเรื่อง “ขงจื้อนักปฏิรูป”
- ๒๔๔๑ จุดยอดแห่งการที่ยุโรปแย่งกันสัมปทานที่ดิน ๑๐๐ วันแห่งการปฏิรูป ซึ่งจบลงด้วยการเนรเทศคังหยู่หุยกับเหลียงซีเซา (Liang Ch'i-ch'ao : พ.ศ. ๒๔๑๖-๒๔๗๒) และการตายของตันสื่อทง (T'an Ssu-t'ung : พ.ศ. ๒๔๐๘-๒๔๔๑) จังจื่อตง (Chang Chih-tung : พ.ศ. ๒๓๘๐-๒๔๕๒) เขียนหนังสือชื่อ “การชักชวนให้ศึกษาเล่าเรียน”
- ๒๔๔๓ กบฏนักมวย
- ๒๔๔๔ เหลียงซีเซาเริ่มทำหนังสือพิมพ์ชื่อ “ประชาชนใหม่”
- ๒๔๔๘ เริ่มตั้งทงเหมิงหุย (T'ung-meng hui) โดยมีซุนยัตเซ็น (Sun Yat-sen : พ.ศ. ๒๔๐๙-๒๔๖๘) เป็นประธาน ประกาศใช้ลัทธิไตรราษฎร์
- ๒๔๔๙ ยกเลิกการสอบเข้ารับราชการพลเรือนตามที่เคยปฏิบัติมาแล้ว

๗๕๘

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

- ๒๔๕๔ ประกาศตั้งเป็นสาธารณรัฐ
- ๒๔๕๔ ยวนซีไฮ (Yüan Shih-k'ai) ผิดหวังในความพยายามที่จะตั้งระบบกษัตริย์ขึ้นมาใหม่ เฉินตูสิ่ว (Ch'en Tu-hsiu : พ.ศ. ๒๔๒๒-๒๔๘๕) เป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ "คนหนุ่มใหม่"
- ๒๔๖๐ หูซือ (Hu Shih : พ.ศ. ๒๔๓๔-) เสนอให้ทำการปฏิวัติด้านวรรณกรรม
- ๒๔๖๒ กระบวนการ ๔ พฤษภาคม
- ๒๔๖๔ ตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีน
- ๒๔๖๖ ได้ว่าที่เรื่องวิทยาศาสตร์กับปรัชญาชีวิต จัดตั้งพรรคก๊กมินตั๋งขึ้นมาใหม่ โดยได้รับความช่วยเหลือและคำแนะนำจากรัสเซีย
- ๒๔๖๗ ชุนยัตเซ็นบรรยายเรื่องลัทธิไตรราษฎร์
- ๒๔๖๙ ก๊กมินตั๋งเริ่มเดินทางไปสำรวจภาคเหนือ
- ๒๔๗๐ เมาสเซตุง (Mao Tse-tung) "รายงาน" เรื่องกระบวนการชาวนาที่ฮุนาน (Hunan)
- ๒๔๗๔ ญี่ปุ่นขยายอำนาจเข้าไปในแมนจูเรีย
- ๒๔๗๗ ปราบเกียงสีโซเวียต (Kiangsi Soviet) และเริ่มการเดินทางขบวนที่ยืดยาวของพวกคอมมิวนิสต์ ประกาศกระบวนการชีวิตใหม่ของเจียงไคเช็ค (Chiang Kai-shek)
- ๒๔๗๘ ตั้งศูนย์กลางคอมมิวนิสต์ขึ้นที่เยนาน (Yenan)
- ๒๔๗๙ เกิดเหตุการณ์เล็กน้อยขึ้นที่เมืองเสียน (Sian) เจียงไคเช็คถูกลักพาตัวไป ต่อมาก็ตั้งรัฐบาลแนวร่วมคณะชาติ (United Front of Nationalist) และพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้น
- ๒๔๘๐ เกิดอุบัติเหตุที่สะพานมาร์โคโปโล โดยขยายตัวออกไปถึงการที่ญี่ปุ่นยึดครองจีนตามชายฝั่งทะเลและลุ่มแม่น้ำแยงซี
- ๒๔๘๑ ตั้งจงกิงเป็นเมืองหลวงในยามสงคราม
- ๒๔๘๖ เจียงไคเช็คแต่งหนังสือเรื่อง "จุดหมายปลายทางของจีน" เริ่มมีการเคลื่อนไหวการปฏิรูปพรรคคอมมิวนิสต์ที่เยนาน
- ๒๔๘๘ สิ้นสุดสงครามภาคแปซิฟิก
- ๒๔๙๒ รัฐบาลคณะชาติอพยพไปอยู่ไต้หวัน คอมมิวนิสต์ตั้ง "สาธารณรัฐประชาชน" ขึ้น "ความเป็นเผด็จการในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน" ของเมาสเซตุง
- ๒๕๐๐ เมาสเซตุงพูดหาเสียง "ดอกไม้ร้อยดอก" ในหัวเรื่องว่า "การปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับข้อขัดแย้งในหมู่ประชาชน"

บทที่ ๒๔

จีนเปิดประตูให้ตะวันตก

ปี พ.ศ. ๒๓๘๒ ซึ่งเป็นปีที่ได้เกิดมีสงครามฝิ่นระหว่างอังกฤษกับจีนขึ้นนั้นนับว่าเป็นจุดหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญระหว่างเก่ากับใหม่ในประเทศจีน เป็นเครื่องหมายบอกความสิ้นสุดแห่งการที่จีนมีความเป็นอยู่อย่างมีอารยธรรมที่เป็นอิสระมาเป็นเวลานาน บอกความสิ้นสุดแห่งความไม่เอาใจใส่ต่อสิ่งที่เกิดขึ้นภายนอกเขตแดนแห่งอาณาจักรกลาง และเป็นเครื่องหมายแห่งการที่จีนได้โผล่ขึ้นมาในโลกที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนสุดที่จะยับยั้งได้ จีนใหม่อาจจะเกิดขึ้นมาอย่างช้า ๆ และยังคงวางท่าอย่างอดิโตนอยู่ แต่ท่าผลแห่งการปะทะกันทางด้านประวัติศาสตร์ย่อมเป็นการรับประกันได้ว่าพลังที่ขับเคลื่อนจากตะวันตกคงมีส่วนสำคัญในการปรุงโฉมรูปร่างอนาคตของจีนได้ในที่สุดและโดยที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

นับตั้งแต่สมัยที่พวกโปรตุเกสได้มาถึงจีนได้จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ซึ่งนับเป็นเวลาเกือบ ๓๐๐ ปีแล้วนั้น ราชสำนักจีนได้ประสบผลสำเร็จในอันที่จะรับมือกับพวกตะวันตกตามแบบฉบับของตนเอง การค้าได้ถูกจำกัดลงอยู่ที่เมืองท่าสองสามแห่งซึ่งพวกผู้แทนจากราชสำนักจะปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้มงวดกวดขัน และเก็บภาษีสูงมาก นี่เป็นแบบดั้งเดิมแห่งการที่รัฐมีอำนาจควบคุมการค้าไม่ว่าจะเป็นของต่างประเทศ หรือของพื้นเมืองก็ตาม เป็นระบบที่ออกแบบขึ้นเพื่อจะได้ควบคุมดูแลได้อย่างใกล้ชิดเพื่อที่จะทำให้พวกพ่อค้าอยู่ในสถานะที่ต่ำต้อยเรื่อยไป เพื่อให้การค้าตกอยู่ภายใต้อำนาจผลประโยชน์ของรัฐ และเพื่อให้ได้ภาษีอากรมากที่สุด แต่มีความรับผิดชอบน้อยที่สุดในฝ่ายของพวกข้าราชการในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินการค้าที่แท้จริง (ซึ่งพวกพ่อค้าที่ได้รับอนุญาตจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องต้องกันกับการปฏิบัติแบบเก่า ๆ ที่รัฐเป็นผู้ผูกขาด) เพราะฉะนั้น ความล่าช้าหลายอย่างของระบบเช่นนั้นตามทัศนะของพวกพ่อค้าจึงมีใช้การที่อ้างว่าชาวต่างประเทศไม่มีความสามารถ แล้วก็ดีดลูกคิดรางแก้วเพื่อทำให้พวกพ่อค้าชาวต่างประเทศนั้นเกิดความเบื่อหน่าย แต่เป็นเพียงเพราะว่าการจำกัดเงื่อนไขที่ “เป็นปกติ” ในอันที่จะประกอบธุรกิจในประเทศจีนเสียมากกว่า พ่อค้าจีนได้ศึกษาวิธีที่จะอยู่ร่วมกับชาวต่างประเทศมานานแล้ว พวกตะวันตกโดยเฉพาะพ่อค้าชาวอังกฤษในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๔ ยังคงต้องดิ้นไม่ยอมอยู่ภายใต้ข้อบังคับที่เข้มงวดเหล่านี้และมีความขุ่นเคืองมาก พวกพ่อค้าที่ปมด้วยวิญญาณของอังกฤษชั้นกลางที่กำลังรุ่งเรืองมีความเชื่อถือในเรื่องการค้าเสรีและเกือบจะบูชาเงินตราเป็นพระเจ้าอยู่แล้ว พวกเขาได้ทำการต่อต้านระบอบการปกครองที่ไม่ยอมรับสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นหลักการขั้นมูลฐาน และเป็นวิถีทางชีวิตซึ่งในวิถีทางนี้ได้ประณามการแสวงหาผลประโยชน์ว่าเป็นสิ่งที่เลวทรามต่ำช้า

ถ้าหากว่าแบบแผนที่กำหนดไว้สำหรับการค้ากับชาวต่างประเทศทำให้พวกพ่อค้าต้องอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบเช่นนั้นละก็ย่อมเชื่อว่าทำให้เกิดความยากลำบากไปถึงรัฐบาลด้วยเหมือนกัน

๗๖๐

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ภาษีที่เก็บมากเกินไป และการเข้มงวดกวัดขุ่นเท่ากับเป็นการเชื้อเชิญบุคคลที่กล้าได้กล้าเสียและเป็นคนเจ้าความคิดทำการลักลอบหนีภาษีขึ้นมา อนึ่ง การลักลอบหนีภาษีย่อมพิสูจน์ให้เห็นว่าทำให้ได้กำไรมาไม่ใช่เพียงเฉพาะผู้ที่มีส่วนร่วมโดยตรงเท่านั้น แต่ทั่วรวมไปถึงพวกข้าราชการตามท้องถิ่นด้วย เพราะพวกข้าราชการเหล่านี้ล้วนได้รับสินบนจึงไม่เข้าไปแตะต้องการค้าที่ผิดกฎหมายเหล่านั้น องค์ประกอบเหล่านี้ได้ช่วยอธิบายถึงเหตุผลว่าทำไมจึงเป็นการยากลำบากที่รัฐบาลที่ทำให้การค้าฝืนสิ้นสุดลงได้ ทั้ง ๆ ที่ได้มีการห้ามแล้วห้ามอีกว่าไม่ให้ส่งฝิ่นเข้าไปและไม่ให้ค้าฝิ่น รัฐไม่เพียงแต่จะต้องกระทบกระทั่งกับชาวต่างประเทศซึ่งเห็นว่าฝิ่นจากอินเดียและตะวันออกไกลเป็นยาประหลาดที่ใช้รักษาความขาดดุลสภาพทางการค้ากับจีนซึ่งเรื้อรังมาเป็นเวลานานเท่านั้น แต่ทว่ายังได้กระทบกระทั่งกับพวกจีนเองซึ่งผลประโยชน์ส่วนตัวได้ทำให้พวกเขา “ร่วมมือ” ในการค้าที่ผิดกฎหมายเพื่อเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าที่จะจัดการลักลอบให้หมดไปเพื่อประโยชน์สุขของคนทั้งปวง

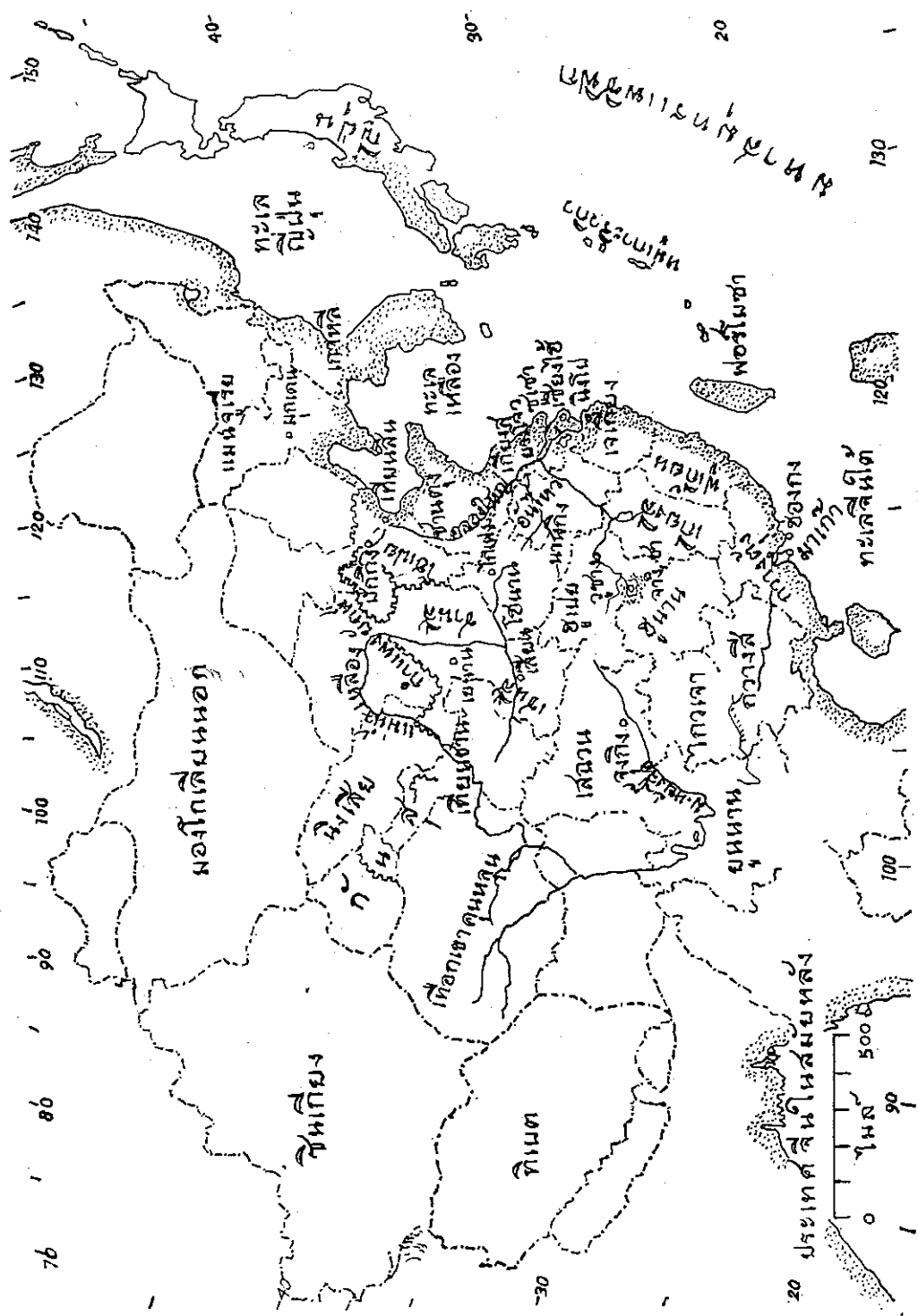
อนึ่ง “ผลประโยชน์ส่วนตัว” ของชาวต่างประเทศที่มีส่วนร่วมในการค้าของจีนมิได้ผูกพันอยู่กับการค้าฝิ่นไปเสียทั้งหมด และเป็นไปได้ที่การใกล้ชิดแบบผู้รู้จะทำให้การชนฝิ่นเข้าไปลดน้อยลงในเมื่อสินค้าชนิดอื่น ๆ โดยเฉพาะสินค้าทางด้านหัตถกรรมได้เข้ามาแทนที่ฝิ่น แต่เคราะห์ร้ายอยู่ที่ราชสำนักจีนปฏิบัติในเรื่องสัมพันธ์มิตรกับชาวต่างประเทศซึ่งตามแบบปรัมปราประเพณีโดยส่วนใหญ่ถือว่าเป็นความสัมพันธ์แบบเมืองที่ส่งเครื่องบรรณาการไปถวาย อันเป็นเหตุทำให้จักรพรรดิจีนทรงเห็นว่าประเทศเหล่านั้นเป็น “เมืองขึ้น” ไปหมด ไม่มีความผ่อนปรนในอันที่จะสร้างสัมพันธ์ภาพที่เสมอภาคเสมอให้ลบล้างมหาอำนาจตะวันตก หรือยอมให้มีการใกล้ชิดซึ่งจะเป็นการบั่นทอนอำนาจเด็ดขาดที่องค์จักรพรรดิจะมีต่อชาวต่างประเทศดุจเดียวกับที่ทรงมีต่อไพร่ฟ้าประชากรของพระองค์เองเลย สำหรับความต้องการพื้นฐานกลาง ๆ เพื่อใช้เป็นที่พักปะกันเช่นนั้น ก็ขาดแคลนวิธีการที่แก้ความกระทบกระทั่งกันอันมีอยู่ตลอดเวลาซึ่งได้เกิดขึ้นในเวลาที่ชาวจีนกับชาวต่างประเทศปะทะกันในด้านแนวความคิดเห็นเกี่ยวกับความยุติธรรมและดุลยพินิจที่แตกต่างกัน

ในสถานการณ์เช่นนี้ ไม่มีทางที่จะแก้ความอับจนนี้ได้เลย ความชั่วร้ายที่เกิดจากการค้าฝิ่นนั้นมีผลกว้างใหญ่ไพศาลมากซึ่งชาวจีนอาจทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ในตอนที่จะต้องประสบกับอันตรายที่ใหญ่หลวง พร้อมกันนั้นความไม่อาจเป็นไปได้ที่จีนจะคงรักษานโยบายการค้าอย่างโดดเดี่ยวเหมือนเดิมทำให้เป็นการบีบบังคับให้หาวิธีการตกลงกันชั่วคราว (modus vivendi) กับฝ่ายตะวันตก การประลองกำลัง กันบางอย่างก็เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่พ้น

บัดนี้เราจะเอาตัวเราเข้าไปเกี่ยวข้องกับความตึงเครียดของเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับการสงครามที่ได้เกิดขึ้นในที่สุดมากกว่าที่จะเกี่ยวข้องกับการที่ชาวจีนเข้าใจคุณงามความดีเหล่านั้น และผลที่เกิดจากการที่จีนคิดถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ติดตามมา ข้อความเชิงแนะนำเพื่อวัตถุประสงค์นี้ก็คือกรณีผู้นำชาวจีนสองคนในด้านการปกครองและความเป็นบัณฑิต คือ : หลินเซลิ่ว (Lin Tse-hsü : พ.ศ. ๒๓๒๘-๒๓๙๓) ซึ่งเป็นข้าหลวงใหญ่ประจำเมืองกวางตุ้ง ในปี พ.ศ. ๒๓๘๒-๘๓ กับบัณฑิต

จีนเปิดประตูให้ตะวันตก

๗๖๑

๗/๖๒

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ชื่อหวุยยว่น (Wei Yüan : พ.ศ. ๒๓๓๗-๒๓๙๔) ซึ่งได้ช่วยแปลความรู้สึกนึกคิดของจีนในคราวที่เกิดการปะทะกันที่นำสะพรึงกลัวนี้ออกมา

บทเรียนของหลินเซลิ่ว

หลินเซลิ่วซึ่งเป็นชาวเมืองฟูเกี้ยนทางฝั่งทะเลทิศอาณานิคมของจีนนั้น เป็นผลิตผลตัวอย่างแห่งระบบการศึกษาและการรับราชการพลเรือน หลังจากที่ได้ดีกรี **จิ้นซือ** (chin-shih) เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๕๔ แล้ว ท่านก็มีความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ทางราชการอย่างรวดเร็วและได้รับใช้ชาติอย่างมีชื่อเสียงเป็นเด่นในด้านการคลังและงานสาธารณะอยู่หลายตำแหน่ง เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงโด่งดังในด้านความสามารถ ความซื่อสัตย์และความเมตตากรุณา ปี พ.ศ. ๒๓๘๐ เศษ เมื่อการลักลอบค้าฝิ่นได้กลายเป็นปัญหาที่บีบตัวเข้ามา หลินเซลิ่วก็ได้ตั้งตัวเป็นผู้ว่าราชการที่สามารถ แล้วก็เข้าหลวงใหญ่ดูแลแคว้นต่างๆ ที่มั่งคั่งและมีประชาชนหนาแน่นในจีนกลาง ในตำแหน่งหน้าที่เช่นนั้นคนที่เอาธุระกับชะตากรรมของประชาชนน้อยน้อยก็คงมีความพอใจที่จะได้รับความสำเร็จเป็นส่วนตัว ซึ่งก็ได้ให้ความมั่นใจแก่ท่านพร้อมแล้ว แต่หลินเซลิ่วซึ่งได้ดำเนินมาตรการอย่างเข้มแข็งในอันที่จะกำจัดการค้าที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของท่าน ท่านได้นำหน้าบุคคลที่เข้ามาแย่งราชสำนักเพื่อชี้ให้เห็นความน่ากลัวของฝิ่นอย่างเต็มที่ ผลลัพธ์ก็คือว่า ท่านได้รับแต่งตั้งให้เป็นข้าหลวงใหญ่ประจำเมืองกวางตุ้ง โดยมีอำนาจที่จะแก้ปัญหานี้ได้อย่างเต็มที่

เมื่อท่านไปถึงเมืองกวางตุ้งในเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๓๘๒ นั้น หลินเซลิ่วได้กล่าวว่าท่านเป็นคนที่มีความตั้งใจจริงและไม่เปลี่ยนแปลง ไม่ใช่ข้าราชการชนิดที่ใคร ๆ จะประจบประแจงหรือให้สินบนหรือด้อนได้เลย ภายในระยะเวลาสองสามเดือนที่ท่านได้ปฏิบัติการอย่างรุนแรงต่อพวกพ่อค้าฮอง (Hong) และพ่อค้าชาวตะวันตก โดยทำลายฝิ่นที่มีอยู่ทั้งหมดและยกเลิกการค้าทั้งปวงนอกจากที่ชาวต่างประเทศจะรับประกันไว้เท่านั้น ในตอนนี้แหละหลินเซลิ่วได้ส่งสาส์นไปทูลพระนางเจ้าวิกตอเรียโดยขอให้พระนางทรงรับประกันว่าจะยุติการค้าเช่นนั้น

ถ้าหากว่าฝิ่นเป็นเรื่องที่สำคัญเพียงเรื่องเดียวระหว่างจีนกับอังกฤษแล้ว ก็คงพอสันนิษฐานได้ว่า จะไม่มีสาเหตุใดๆ ที่จะก่อให้เกิดสงครามระหว่างอังกฤษกับจีนขึ้นเป็นครั้งแรกในปี่รุ่งขึ้นเลยอย่างไรก็ดี สำหรับชาวอังกฤษที่เข้ามามีส่วนได้ส่วนเสียอยู่นั้นเห็นว่ายบายที่ไม่มีการประนีประนอมของหลินเซลิ่ว ดูเหมือนจะไม่แน่นอนหรือแข็งกร้าวอะไรนัก แต่ดูจะหยิ่งยโสและปราศจากเหตุผลเสียมากกว่า แม้ว่าชาวต่างประเทศพร้อมที่จะเลิกทำการค้าฝิ่น เพื่อจะได้ไม่ต้องสูญเสียโอกาสที่จะทำการค้าต่อไป แต่สำหรับพวกเขาแล้วผลกำไรซึ่งเป็นเครื่องล่อใจนั้น ไม่เพียงพอที่จะเอาชนะความรู้สึกอย่างรุนแรงในสิ่งทีพวกเขาถือว่าเป็นเรื่องของหลักการเลย การขาดความสัมพันธ์ทางด้านสนธิสัญญานั้นหมายความว่ามิได้มีระเบียบการพิจารณาเพื่อบริหารอย่างยุติธรรมในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับ

จีนเปิดประตูให้ตะวันตก

๗/๖๓

ชาวจีนและชาวต่างประเทศเลย ข้าหลวงใหญ่หลินเซลิ่วได้ตัดสินใจว่า เจ้าหน้าที่จีนควรลงโทษในเรื่องอาชญากรรมที่ชาวต่างประเทศได้ถูกกล่าวหาว่าประกอบบนผืนแผ่นดินจีน ชาวอังกฤษก็คงยื่นกรานไม่ยอมมอบคนที่ถูกส่งเสียไปให้แก่ความเมตตากรุณาของข้าราชการจีนซึ่งพวกเขาเห็นว่ามีความผูกใจเจ็บและไร้ความเมตตากรุณาได้ เพราะชาวต่างประเทศนั้นไม่มีทางที่จะทำผิดเลย เมื่อหลินเซลิ่วได้เผชิญกับการทำลายด้านการค้าทั้งหมดและขับไล่ชาวอังกฤษออกไปจากประเทศจีนนั้นก็ได้เกิดมีการสู้รบกันอย่างเต็มที่

เท่าที่รู้จักกันเป็นอย่างดีนั้น นับว่าน่าสงสารมากที่คนจีนมิได้เตรียมพร้อมทั้งทางภาคพื้นดินและทางทะเลในอันที่จะต่อต้านกองทัพอังกฤษ และก็เป็นเพียงเรื่องที่เกิดขึ้นเพียงไม่กี่สัปดาห์ก่อนที่ความอ่อนแอที่มีอยู่ในนโยบาย “แข็งกร้าว” ของหลินเซลิ่วจะแสดงออกมาให้เห็นอย่างเต็มที่ อดีตข้าหลวงใหญ่ที่ต้องขายหน้าผู้นี้ในที่สุดก็ถูกเนรเทศไปยังเตอร์กิสถานของจีน พร้อมกันนั้นท่านก็ได้ชักชวนให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงประเทศจีนให้เข้มแข็งโดยการเอาอาวุธและวิธีการทำสงครามของฝ่ายตะวันตกมาใช้ แม้ว่าทัศนะของท่านจะไม่ใช่ที่ยอมรับนับถือกันในราชสำนักก็ตาม แม้ว่าต่อมาท่านจะได้รับการแต่งตั้งให้มีตำแหน่งเป็นทางการอีก ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเพราะท่านประสบความสำเร็จในการป้องกันน้ำท่วมและการปรับปรุงที่ดินให้ดีขึ้นใหม่ แต่หลินเซลิ่วไม่มีโชคดีพอที่จะมีอิทธิพลเหมือนนโยบายของรัฐในด้านสันตินิยมและการปฏิรูปที่กว้างขวางยิ่งกว่าเดิม บทเรียนที่ท่านได้รับในเมืองกวางตุ้งนั้นส่วนใหญ่มุ่งอยู่ในความสำนึกของท่านอยู่ เป็นเวลานับสิบ ๆ ปีก่อนที่ราชสำนักจะถูกเคราะห์ร้ายในคราวต่อมาทำให้มีความเคลื่อนไหวในอันที่จะได้ระลึกถึงคำเตือนนั้นอยู่เสมอ

หลินเซลิ่ว

จดหมายถึงกษัตริย์อังกฤษ

ในสาส์นที่มีไปถึงพระนางเจ้าวิกตอเรีย (พ.ศ. ๒๓๘๒) นั้น หลินเซลิ่วได้ให้เหตุผลคัดค้านการค้าฝิ่นด้วยความรู้สึกระหันทน์ใจทางด้านศีลธรรมตามแบบบัณฑิตในลัทธิขงจื้อ และด้วยความถ่อมตนของบุคคลที่พูดในนามของราชสำนัก แม้การให้เหตุผลของหลินเซลิ่วนั้นเป็นเรื่องที่ตอบไม่ได้ ทั้งน้ำเสียงของท่านยังบ่งให้เห็นอย่างชัดเจนว่าจีนยังไม่พร้อมที่จะรับมือกับอังกฤษในฐานะที่มีความเท่าเทียมกันในทางการทูต หรือที่จะไกล่เกลี่ยความแตกต่างกันที่เด่นชัดในเรื่องอื่น ๆ

หลินเซลิ่วซึ่งปรากฏว่าเป็นคนหัวแข็งนั้นได้เกณฑ์ให้มีความชื่นชมยินดี ภาพของท่านต่อมาได้ปรากฏอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานขงมาตามทุโซ (Mme. Tussaud's Wax Museum) ที่กรุงลอนดอน และข้าราชการกงสุลอังกฤษที่มีชื่อเสียงและเป็นผู้เชี่ยวชาญภาษาจีนชื่อว่า เอช. เอ. กิลเลส (H. A. Giles) ได้พูดถึงหลินเซลิ่วไว้ว่า : “หลินเซลิ่ว เป็นบัณฑิตที่ปราดเปรื่อง เป็นข้าราชการที่ซื่อสัตย์และมีเมตตากรุณาและเป็นผู้รักชาติที่แท้จริง”

(จาก Teng and Fairbank, *China's Response to the West*, หน้า ๒๔-๒๗)

๗๖๔

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

สารสัน : จักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่ของเราทรงทำให้จีนและต่างประเทศมีความสงบราบคาบได้อย่างวิเศษจริง ๆ โดยมีพระทัยเมตตากรุณาแก่ประเทศทั้งหลายทั้งปวง ถ้าหากว่าจะมีผลประโยชน์ใด ๆ เกิดขึ้นแล้วพระองค์ก็จะทรงแบ่งผลประโยชน์นั้นให้กับประชาชนชาวโลก ถ้าหากว่าเกิดมีอันตรายขึ้นมา พระองค์ก็จะทรงจัดมันให้หมดไปในนามของโลก ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าพระองค์ทรงเอาใจของฟ้าและดินมาเป็นใจของพระองค์นั่นเอง

กษัตริย์ทั้งหลายแห่งประเทศอันทรงเกียรติของพระองค์ที่สืบสายกันมาตามประเพณีนั้นได้มีบันทึกไว้ว่า ทรงเปี่ยมไปด้วยความสุภาพอ่อนโยนและความว่าง่ายเสมอ เราได้เคยอ่านสารสันทูตถวายเครื่องราชบรรณาการที่ปฏิบัติกันสืบ ๆ มาซึ่งมีข้อความว่า : “ว่าโดยทั่ว ๆ ไปแล้วพลเมืองของเราที่ไปค้าขายในประเทศจีนนั้นได้รับการต้อนรับด้วยความเมตตากรุณาและให้ความยุติธรรมเสมอภาคอยู่เสมอ” และมีข้อความอื่น ๆ อีก โดยส่วนตัวแล้ว เรามีความพอใจกับวิถีทางที่กษัตริย์ผู้ทรงเกียรติแห่งประเทศของพระองค์เข้าใจหลักการสำคัญ ๆ ได้อย่างลึกซึ้งและมีความกตัญญูต่อพระเมตตาของฟ้า ด้วยเหตุผลข้อนี้เอง ราชสำนักสวรค์ (จีน) จึงได้ปฏิบัติต่อผู้ที่มาจากที่ไกลด้วยความสุภาพและกรุณาเป็นสองเท่า พวกเขามีความชื่นชมยินดีต่อผลประโยชน์ที่เกิดจากการค้าติดต่อกันมาเป็นเวลาถึง ๒๐๐ ปี นี่เป็นแหล่งที่ทำให้ประเทศของพระองค์เป็นที่รู้จักกันดีในด้านความมั่งคั่งสมบูรณ์

แต่ว่าหลังจากที่ได้ติดต่อทางด้านการค้าขายมาเป็นเวลานาน ก็ปรากฏว่าในหมู่ของพวกป่าเถื่อนนั้นมีทั้งคนดีและคนชั่วพอ ๆ กัน ดังนั้นจึงมีผู้ลักลอบเอาฝิ่นเข้าไปล่อชาวจีนให้เห็นผิดเป็นชอบและทำให้ยาพิษแพร่หลายไปทั่วทุกจังหวัด บุคคลเช่นนั้นมุ่งแต่จะกอบโกยเอาเฉพาะประโยชน์ของตัวเองเท่านั้น และไม่คำนึงว่ามันจะเป็นภัยอันตรายต่อคนอื่นอย่างไรบ้าง กฎแห่งสวรค์ทวนไม่ไหวและเขาก็ถูกมนุษย์ทั้งหลายเกลียดชังเป็นเอกฉันท์ องค์จักรพรรดิเมื่อได้ทรงสดับเรื่องนี้ก็ทรงพระพิโรธเป็นอย่างมาก พระองค์จึงเจาะจงส่งข้าพเจ้าเป็นข้าหลวงใหญ่แทนพระองค์มายังเมืองกวางตุ้งพร้อมกับข้าหลวงใหญ่และเจ้าเมืองเพื่อร่วมกันค้นคว้าวิจัยและยุติเรื่องนี้ให้ได้...

เราได้ทราบว่าเป็นประเทศของพระองค์อยู่ห่างจากเมืองจีนถึง ๖ หมื่นหรือ ๗ หมื่นลี่ ถึงกระนั้นก็ยังมียาพิษของพวกป่าเถื่อนที่พยายามมาค้าขายถึงที่นี่โดยหวังว่าจะได้กำไรงาม ความมั่งคั่งของจีนได้ถูกใช้ไปเพื่อผลประโยชน์ของพวกป่าเถื่อน นั่นก็คือว่าผลประโยชน์เป็นจำนวนมากที่พวกป่าเถื่อนได้รับนั้นก็เอาไปจากส่วนที่ชอบธรรมของจีนทั้งหมด จะเป็นการถูกต้องหรือที่พวกเขาได้กลับเอายาพิษมาบ่อนทำลายประชาชนชาวจีน ? แม้หากว่าพวกป่าเถื่อนทั้งหลายอาจไม่ได้ตั้งใจที่จะทำให้เราได้รับอันตราย แต่เมื่อคิดแต่จะเอาผลกำไรจนเกินไปนั้นก็ทำให้เรามีได้คำนึงว่าจะเป็นการบ่อนทำลายผู้อื่นหรือเปล่า ขอให้เรากลับมโนเหตุว่า ความรู้จักผิดชอบของพระองค์หายไปไหนเสียเล่า ? ข้าพเจ้าได้ทราบมาว่าประเทศของพระองค์ได้ห้ามการสูบฝิ่นอย่างเด็ดขาด นั่นก็เพราะว่าพระองค์ทรงเข้าใจโดยแจ่มแจ้งแล้วว่าฝิ่นได้ก่อให้เกิดอันตรายอย่างไรบ้าง เมื่อพระองค์ไม่ทรงอนุญาตให้ประชาชนใน

จีนเปิดประตูให้ตะวันตก

๗๖๕

ประเทศของพระองค์สู้รบแล้ว พระองค์ก็ไม่ควรที่จะเห็นดีเห็นชอบด้วยที่ประชาชนของพระองค์นำฝิ่นเข้าไปขายในประเทศจีนเลย ในบรรดาลินค้าที่จีนส่งออกนอกประเทศนั้น ไม่มีอะไรสักอย่างเลยที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน สินค้าเหล่านั้นล้วนแต่มีประโยชน์ในเวลาบริโภค ในเวลาใช้หรือในการที่จะขายต่อไปอีกทั้งนั้นแหละ : คือสินค้าทั้งปวงล้วนแต่มีประโยชน์ทั้งสิ้น จะมีอะไรสักอย่างจากเมืองจีนที่ได้ทำอันตรายให้แก่ต่างประเทศบ้างไหม ? อย่างเช่น ชาและโกฏน้ำเต้าเป็นต้น ถ้าหากว่าจีนตัดผลประโยชน์เหล่านี้เสียโดยไม่มีความรู้สึกรู้เห็นนอกเหนือไปจากใครจะเดือดร้อนแล้ว พวกป่าเถื่อนทั้งหลายจะดำรงชีวิตอยู่ได้หรือไม่ ? นอกจากนั้น ผ้าขนสัตว์ ผ้าขนอูฐ (Camlet) และผ้าทอ (Longells) ของต่างประเทศนั้นจะทะลักเข้ามาไม่ได้เลย ถ้าหากเขาจะไม่ได้รับไหมไปจากเมืองจีน อนึ่ง ถ้าเมืองจีนตัดสินค้าออกที่จะเป็นผลประโยชน์เหล่านี้เสียแล้ว พวกป่าเถื่อนยังหวังที่จะได้ผลประโยชน์อะไรอีกเล่า ? สำหรับสินค้าประเภทอาหารอื่น ๆ นับตั้งแต่ลูกกวาด ชিং อบเชย และอื่น ๆ และสิ่งของเครื่องใช้นับตั้งแต่ไหม แพร เครื่องเคลือบ และอื่น ๆ สิ่งทั้งปวงนี้ซึ่งชาวต่างประเทศจำเป็นต้องมีนั้น มีจำนวนนับไม่ถ้วน ส่วนสิ่งต่าง ๆ ที่ได้มาจากต่างประเทศนั้นก็เอามาใช้ได้เป็นเพียงของเล่นเท่านั้นเอง เราอาจเอามันมาใช้ก็ได้ หรือเราอาจไม่ต้องพึ่งพาอาศัยมันเลยก็ได้ โดยเหตุที่เมืองจีนมิได้ต้องการสิ่งเหล่านั้นเลย ถ้าหากเราจะปิดพรมแดนและเลิกการค้าเสียแล้วจะเกิดความยุ่งยากสักเพียงใดเล่า ? แต่ราชสำนักจีนก็อนุญาตให้ส่งชา ไหม และสินค้าอื่น ๆ ออกไปขายได้โดยไม่จำกัด และมีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่งโดยมิได้ถูกบ่นว่าแม้แต่น้อยเลย นี่ก็มีใช้เพราะเหตุผลอื่นใด นอกจากจีนได้รวมผลประโยชน์กับชาวโลกทั้งปวงนั่นเองเลย

สินค้าจากเมืองจีนที่ประเทศของพระองค์ขนไปนั้นไม่ใช่แต่จะใช้เป็นอาหารและเป็นประโยชน์แก่พระองค์เท่านั้น แต่ทว่าอาจแบ่งขายให้ประเทศอื่น ๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกำไรตั้งสามเท่าได้อีกด้วย แม้ถ้าหากว่าพระองค์ไม่ขายยาฝิ่น พระองค์ก็ยังมั่งกำไรสามเท่านี้อยู่ แล้วไหนพระองค์จึงก้าวไปถึงขั้นขายผลผลิตที่จะก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่น เพื่อทำให้ความปรารถนาที่ไม่รู้จักจบสิ้นของพระองค์เต็มเปี่ยมด้วยเล่า ?...

เรายังได้ทราบต่อไปอีกว่า ในกรุงลอนดอนซึ่งเป็นเมืองหลวงที่อยู่ในความปกครองอันทรงเกียรติของพระองค์ และในสกอตแลนด์ (ชื่อ-โก๊วหลัน) ไอร์แลนด์ (ไอ-หลัน) และสถานที่อื่น ๆ ไม่เคยผลิตยาฝิ่นมาก่อนเลย เฉพาะในที่ต่าง ๆ หลายแห่งในอินเดียที่อยู่ภายใต้การปกครองของพระองค์ เช่น เบงกอล มัทราส บอมเบย์ ปัตนา พาราณสี และมัลวะเท่านั้นที่ได้ปลูกฝิ่นไว้ตามภูเข และได้เปิดสระขึ้นมามากมายเพื่อการหัตถกรรมนี้ พวกของพระองค์ได้ทำงานเพื่อเพิ่มพูนยาพิษขึ้นมาเป็นเวลานับเดือนนับปีแล้ว กลิ่นที่น่าขยะแขยง (เหม็น) ได้ลอยขึ้นไปปกคลุมฟ้า และทำเจตนาทั้งหลายให้ออกสั่นขวัญแขวนไปตาม ๆ กัน ข้าแต่พระนางเจ้า พระองค์สามารถถอนรากเหง้าต้นฝิ่นในที่ต่าง ๆ เหล่านี้ได้ สามารถถอนได้ทั่วทั้งหมด และหว่านธัญพืช ๕ ชนิด (คือ ข้าวฟ่าง ข้าวบาร์เลย์ ข้าวสาลี ฯลฯ) ลงไปแทนฝิ่นได้ ใครก็ตามที่กล้าปลูกฝิ่นและทำฝิ่นอีกจะต้องถูกลงโทษอย่างหนัก

๗๖๖

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ข้อนี้จะเป็นนโยบายการปกครองที่วิเศษสุดที่จะเพิ่มพูนความมั่งคั่งให้ทวียิ่งขึ้นและจะขจัดความชั่วร้ายทั้งหลายให้หมดไป สำหรับข้อนี้ ข้าพเจ้าต้องสนับสนุนพระองค์ และวิญญาณทั้งหลายจะนำโชคดีมาสู่พระองค์ ทำให้ยุคอันเก่าแก่ของพระองค์ยืดออกไปอีก และขยายอนุชนของพระองค์ให้ไกลออกไปทั้งหมดจะขึ้นอยู่กับภาระการกระทำนี้แหละ...

บัดนี้ เราได้วางระเบียบข้อบังคับไว้ปกครองประชาชนชาวจีนแล้ว ชาวจีนที่ค้าฝิ่นจะต้องถูกลงโทษถึงขั้นประหารชีวิตและผู้ปลูกฝิ่นก็ต้องถูกลงโทษประหารชีวิตเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ขอให้พระองค์ได้พิจารณาเรื่องนี้ให้ถี่ถ้วน : ถ้าหากพวกป่าเถื่อนมิได้นำฝิ่นเข้าไปแล้ว ชาวจีนจะเอาฝิ่นที่ไหนมาขาย จะเอาฝิ่นที่ไหนมาสูบเล่า ? ความจริงก็คือพวกป่าเถื่อนที่คิดในช่องอในกระดุนั้นแหละที่หลอกลวงให้ชาวจีนค้าฝิ่นสูบฝิ่นซึ่งเปรียบเสมือนพญามัจจุราช เราจะยอมให้พวกป่าเถื่อนเหล่านี้มีชีวิตลอยนวลอยู่ต่อไปได้อย่างไรกัน ผู้ที่ทำให้ชีวิตของคนคนหนึ่งต้องสูญเสียไปก็ควรจะได้รับโทษถึงชีวิตดุจเดียวกัน อันตรายที่เกิดจากการสูบฝิ่นนั้นจำกัดอยู่แค่นั้นที่สูบฝิ่นฝ่ายเดียวเท่านั้นหรือ ? เพราะฉะนั้นในกฎหมายใหม่จึงได้เพ่งไปถึงพวกป่าเถื่อนที่นำฝิ่นเข้าไปขายในเมืองจีนด้วย ถ้าหากพวกป่าเถื่อนคนใดนำฝิ่นเข้าไปขายในเมืองจีนด้วย จะต้องได้รับโทษถึงขั้นตัดศีรษะ หรือมิฉะนั้นก็ต้องถูกแขวนคอ นี่คือวิธีที่เราจะกำจัดสิ่งที่เป็นโทษให้หมดไปในนามของมนุษยชาติ

นอกจากนั้นเรายังได้พบว่า ในตอนกลางเดือนแห่งเดือนที่ ๒ ของปีนี้ (๔ เมษายน) กงสุลใหญ่ชื่อ เอลเลียต (Elliott) แห่งชาติของพระองค์ได้ขอร้องให้ยืดเวลาที่กำหนดไว้ออกไปอีก เพราะกฎหมายห้ามค้าฝิ่นสูบฝิ่นนั้นเข้มงวดกวดขันนัก เขาได้ขอร้องให้ยืดเวลาออกไปอีก ๕ เดือนสำหรับอินเดียและตามเมืองท่าใกล้เคียงหรือดินแดนที่ติดต่อกัน และ ๑๐ เดือนสำหรับอังกฤษ หลังจากนั้นแล้วพวกเขาจะปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับใหม่ บัดนี้พวกเราชาวหลวงใหญ่และคนอื่น ๆ ได้ระลึกถึงและได้รับพระมหากรุณาธิคุณเป็นพิเศษจากองค์พระจักรพรรดิ ซึ่งได้ทรงพิจารณาและได้ทรงประทานพระเมตตามากขึ้นอีกเป็นทวีคูณ ภายในระยะเวลาหนึ่งปีสำหรับผู้มาจากอังกฤษ หรือภายในระยะเวลา ๖ เดือนสำหรับผู้มาจากอินเดีย ถ้าหากว่าภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้นี้ ใครนำเอาฝิ่นเข้าไปในเมืองจีนโดยเข้าใจผิด ถ้าหากว่าเขารับสารภาพหรือนำฝิ่นนั้นไปมอบให้รัฐบาลทั้งหมด เขาก็จะไม่ต้องได้รับโทษ แต่ทว่าพ้นกำหนดระยะเวลานี้ไปแล้ว ถ้ายังมีใครซิ่นนำเอาฝิ่นเข้าไปในเมืองจีนอีกแล้ว ก็ถือว่าเขาได้ตั้งใจฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับ และจะได้รับการพิพากษาดัดลืนตามกฎหมายทันทีโดยไม่มีการลดหย่อนผ่อนโทษหรืออภัยให้เลย ข้อนี้อาจเรียกว่า ความกรุณาที่สูงยิ่งและความยุติธรรมที่สมบูรณ์แบบก็ได้

ราชวงศ์สวรค์ของเรา ได้ปกครองและมีอำนาจเหนือแคว้นต่าง ๆ ดั่งหมื่นดั่งแสนแคว้น และแนละที่ทรงมีความภูมิฐานทางด้านจิตใจอย่างที่ไม่อาจหยั่งถึงได้ แต่องค์จักรพรรดิก็นิไมเคยลงโทษประชาชนโดยมิได้พยายามพูดกลับใจเขาเสียก่อนเลย เพราะฉะนั้นพระองค์จึงทรงประกาศใช้ระเบียบข้อบังคับที่ตายตัวเหล่านี้ขึ้นเป็นพิเศษ พวกพ่อค้าที่ป่าเถื่อนจากประเทศของพระองค์ ถ้าหาก

จีนเปิดประตูให้ตะวันตก

๗๖๗

ว่าเขาปรารถนาจะประกอบธุรกิจให้ยืดยาวต่อไป ก็จะต้องมีความเคารพเชื่อฟังกฎหมายของเราและจะต้องเลิกค้าฝิ่นอย่างเด็ดขาด ไม่มีทางใดเลยที่เขาจะต้องพยายามเพื่อทดลองความศักดิ์สิทธิ์แห่งกฎหมายด้วยชีวิตของเขาเอง ข้าแต่พระนางเจ้า, ขอพระองค์ได้โปรดสอบสวนคนคดโกงและคนชั่วร้ายของพระองค์เสียก่อน ก่อนที่พวกเขาจะไปเมืองจีน ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการประกันสันติสุขแห่งประเทศของพระองค์เอง เพื่อแสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงมีความสุภาพและความอ่อนน้อมด้วยความจริงใจ และเพื่อที่ประเทศของเราทั้งสองจะได้ประสบสันติสุขร่วมกันตลอดกาลนาน จะเป็นการดียิ่งยิ่งถ้าหากว่าหลังจากที่พระองค์ได้รับหนังสือฉบับนี้แล้ว พระองค์จะทรงประทานคำตอบในทันทีทันใดเกี่ยวกับรายละเอียด และเหตุการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับการที่พระองค์ได้ตัดเรื่องการค้าฝิ่นออกไปจงอย่าเอาจดหมายนี้ไปทิ้งเสีย (**ประทับตราสีแดงเข้ม:**) นี่เป็นคำพูดที่เหมาะสมและเข้าใจได้ง่าย (**เต้-ทิจิโจวเต้า**)

ความต้องการปิ่นและเรือจากตะวันตก

จดหมายฉบับนี้มีไปถึงเพื่อนชื่อ **หวู่ซือลู่** (Wu Tzu-hsü) ซึ่งได้เขียนเมื่อสองปีหลังจากที่เกิดเรื่องยุ่งยากที่เมืองกวางตุ้งแล้วนั้น ได้แสดงให้เห็นว่าหลินเซิลีวมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงความจำเป็นที่จะต้องเอาอาวุธสมัยใหม่และวิธีการทำสงครามแบบตะวันตกมาใช้ แม้ว่าหลินเซิลีว ในฐานะที่ได้รับความช่วยเหลือในวังราชการก็ไม่กล้าพูดหรือแม้แต่ถ่ายทอดความคิดเห็นของตนเป็นส่วนตัว เว้นแต่ในแบบที่ได้รับการคุ้มกันเท่านั้น ในสถานการณ์เช่นนี้ก็เป็นที่เข้าใจได้ว่า การประกาศทำการปฏิรูปนั้นควรจะมีการขัดขวาง และการดำเนินการขั้นเด็ดขาดเชิงกาวนั้นก็ควรจะมีการถ่วงเวลาให้ยาวออกไป

(จาก Teng and Fairbank, *China's Response to the West*, หน้า ๒๔)

เรือของพวกเขาถูกขับไล่ไปในทะเลหลวงได้ตามใจชอบ เดียวก็ไปทางใต้ เดียวก็ขึ้นมาทางเหนือ เปลี่ยนทิศทางอยู่เรื่อยในระหว่างเวลาเช้ากับเวลาเย็น ถ้าหากว่าเราจะทำการต่อต้านทุกหนทุกแห่ง ไม่เพียงแต่เราจะทำให้เหน็ดเหนื่อยโดยไม่จำกัดขอบเขตเท่านั้น แต่ทว่าเราจะสามารถระดมพลและเคลื่อนย้ายทหาร กองทัพ ปืนใหญ่ และอาวุธยุทธภัณฑ์ และช่วยเหลือกันอย่างรวดเร็วได้อย่างไรด้วย?...

เมื่อข้าพเจ้าประจำสำนักงานอยู่ในกวางตุ้งและกวางสีนั้น ข้าพเจ้าได้วางโครงการเกี่ยวกับปัญหาเรื่องเรือและปืนใหญ่กับกำลังทางน้ำมาแล้ว เมื่อเกรงว่าจะไม่มีเวลาพอที่จะสร้างเรือทัน ในตอนแรกข้าพเจ้าก็จะขอยืมเรือก่อน เมื่อเกรงว่าจะไม่มีเวลาพอที่จะหล่อปืนใหญ่และเกรงว่าจะไม่อาจทำให้ถูกต้องตามระเบียบข้อบังคับได้ ข้าพเจ้าก็จะซื้อปืนใหญ่จากต่างประเทศมาก่อน สิ่งที่ทำให้ปวดร้าวที่สุดก็คือว่า เมื่อ **ฮูเหมิน** (Hu-men) (Bogue หรือ “ปากเรือ” คือทางเข้าแม่น้ำกวางตุ้ง)

๗/๖๘

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ได้ถูกทำลายนั้น ปืนใหญ่ดีๆ เป็นจำนวนมาก ได้ตกอยู่ในกำมือของพวกเขาป่าเถื่อนที่ทำการกบฏ ข้าพเจ้าระลึกได้ว่าหลังจากที่ข้าพเจ้าถูกลงโทษเมื่อสองปีก่อนแล้ว ข้าพเจ้าก็ยังต้องเสี่ยงเรียกร้องให้องค์จักรพรรดิสนพระทัยต่อสิ่งสองสิ่ง คือ เรือกับปืน ในตอนนั้นถ้าหากเราจะเตรียมและสร้างสิ่งทั้งสองนี้ขึ้นมาแล้ว ก็คงพอจะสามารถเอามาใช้ต่อต้านข้าศึกที่เจเกียง (Chekiang) เมื่อฤดูใบไม้ร่วงที่แล้วมา (พ.ศ. ๒๓๘๔) อย่างได้ผลเป็นแน่ เดียวนี้ยังเป็นการลำบากยิ่งขึ้นไปอีกที่จะตรวจสอบไฟที่ใช้ทำลาย ในที่สุด เรือ ปืน และกำลังทางน้ำก็เป็นสิ่งที่จำเป็นจะต้องมี แม้หากว่าพวกเขาป่าเถื่อนที่เป็นกบฏจะหนีกลับไปพ้นทะเลแล้ว สิ่งเหล่านี้ก็ยังคงเป็นสิ่งที่จะต้องเตรียมวางโครงการไว้อย่างรีบด่วนอยู่ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะได้ทำการป้องกันชายแดนด้านทะเลของเราไว้ให้ถาวรต่อไป...

แต่ในตอนนี้ ข้าพเจ้าจะต้องระมัดระวังในการที่จะให้คำแนะนำที่จะกลายเป็นโอษฐภัยแก่ข้าพเจ้าอย่างเคร่งครัดดุจดั่งบุคคลเขาไม้ก็อกไปจุกปากขวดไว้ทีเดียว แต่ทว่าสำหรับผู้ที่มีวิสัยทัศน์และผลประโยชน์ตรงกัน ข้าพเจ้าก็โยนความจริงทิ้งเสีย และไม่สามารถที่จะควบคุมตัวเองได้อีกต่อไป ข้าพเจ้ามีความเสียใจต่อความโง่และความประมาทของข้าพเจ้าอย่างสุดซึ้ง แต่ทว่าเมื่อข้าพเจ้าเห็นความคิดของข้าพเจ้าไปหาความสนใจที่ท่านมีต่อข้าพเจ้าอย่างลึกซึ้งแล้ว ข้าพเจ้าก็ไม่อาจปิดบังสิ่งต่างๆ เหล่านี้จากตัวข้าพเจ้าได้ ข้าพเจ้าเพียงแต่ขอรับรองให้ท่านรักษามันไว้เป็นความลับ ขอท่านอย่าได้บอกให้คนอื่น ๆ ทราบเลย

หุ้ยยว่นกับตะวันตก

หนังสือ *Illustrated Gazetteer of the Maritime Countries* ของหุ้ยยว่น (Wei Yüan : พ.ศ. ๒๓๓๗-๒๓๙๔) นั้นเป็นหลักหมยในการที่จีนมีความสัมพันธ์กับตะวันตก เพราะเป็นตัวแทนความพยายามอย่างมีระบบเป็นครั้งแรกในอันที่จะให้ภาพที่แท้จริงของโลกภายนอกแก่ผู้ที่ได้รับการศึกษาทั้งหลาย อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นการรวบรวมเรื่องราวมากมายถึง ๖๐ บทนี้ได้เป็นหนังสือที่ริเริ่มงานที่เต็มไปด้วยการเสียสละของหลินเซลิ่ว ซึ่งตอนที่ท่านอยู่ที่เมืองกวางตุ้งนั้นท่านต้องใช้ความพยายามอย่างยิ่งยวดในอันที่จะรวบรวมข่าวเกี่ยวกับตะวันตก โดยทำการบันทึกด้วยตัวเอง ทำการรวบรวมเรื่อง ดำเนินการจัดแปล และรวบรวม *อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ ๔ ทวีป* (Gazetteer of the Four Continents) ขึ้น ซึ่งหุ้ยยว่นได้ใช้เป็นมูลฐานแห่งงานของท่านหลังจากที่หลินเซลิ่วได้เลิกงานนี้แล้ว

หุ้ยยว่นเป็นคนที่ได้รับยกเว้นในการที่ท่านเป็นผู้ที่มีการเตรียมพร้อมต่อสถานการณ์ที่เผชิญหน้าประเทศจีนและการที่ท่านรู้โดยถ่องแท้ถึงความต้องการที่จะศึกษาเรื่องราวของตะวันตกอย่างจริงจัง แต่ทว่าท่านมิได้เป็นบุคคลที่มีความสำคัญทางด้านพุทธิปัญญาที่ได้มาจากการเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งที่พิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นเรื่องชั่วคราวเท่านั้นโดยไม่ตั้งใจ หุ้ยยว่นซึ่งเป็นผู้รอบรู้ภาษา

จีนเปิดประตูให้ตะวันตก

๗/๖๙

โบราณและเป็นผู้ประวัติศาสตร์ชั้นหนึ่ง ได้รวมเอาปรัมปราประเพณีที่ดีที่สุดแห่งความเป็นปราชญ์ของราชวงศ์ซึ่งเข้ากับภารกิจที่เคร่งครัดของข้าราชการที่นับถือลัทธิขงจื้อเป็นชีวิตจิตใจในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับประเทศชาติ พ.ศ. ๒๓๘๕ ท่านได้พิมพ์ประวัติศาสตร์การทหารสมัยราชวงศ์ซ่งขึ้นเล่มหนึ่งชื่อ **เฉิงหวู่จี** (Sheng-wu chi) อันเป็นงานที่ถือกันว่าเป็นทางราชการและมักจะพิมพ์ขึ้นมาใหม่เสมอ ดังนั้นท่านจึงพูดในฐานะเป็นผู้ที่มีความเคารพในด้านความเป็นปราชญ์ ไม่ใช่เพียงเป็นนักฉวยโอกาสหรือคนบ้าๆ บอๆ เท่านั้นและน้ำเสียงแห่งงานของท่านย่อมสะท้อนให้เห็นวัตถุประสงค์ที่จริงจังของท่านเพื่ออำนวยความสะดวกให้ซึ่งข่าวสารที่จะใช้เป็นมูลฐานแห่งนโยบายของรัฐทางภาคปฏิบัติมากกว่าที่จะเรขาคณิตที่จริงจังเกี่ยวกับโลกประหลาดในภายนอก

เรื่องราวต่างๆ ไปที่หุ้ยหยวนค้นมาลงไว้ในหนังสือ **อักขรานุกรมภูมิศาสตร์** นั้น ก็มีว่า : พวกป่าเถื่อนตะวันตกซึ่งโน้มเอียงไปในทางแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ได้คิดเทคนิคต่างๆ และเครื่องจักรขึ้นมาใช้ปราบปรามหรือพิชิตโลกที่เจริญ จีนซึ่งหมกมุ่นอยู่กับความดี การศึกษา และวิถีทางที่จะนำไปสู่ความสงบนั้นมีความเข้มแข็งทางด้านจิตใจและทางศีลธรรมซึ่งยังคงจะสามารถเอาชนะเหนือข้าศึกได้ถ้าหากว่าจีนจะตื่นตัวเห็นอันตรายและเอาตัวเองไปใช้แก้ปัญหาคาปฏิบัติที่เกี่ยวข้องยุทธศาสตร์แบบปรัมปราประเพณีได้แน่นอนว่า สิ่งจำเป็นประการแรกก็คือ **พุทธปัญญาของข้าศึก** คือเกี่ยวกับความเข้มแข็งและความอ่อนแอของข้าศึคนั่นเอง ความจำเป็นประการที่สอง ก็คือ **การที่จะต่อสู้กับความเข้มแข็งเหล่านั้น และถือเอาประโยชน์จากความอ่อนแอของข้าศึก** ถ้าหากจีนจะอุทิศความสามารถตามธรรมชาติของตนให้กับการศึกษาและนำเอายุทธศาสตร์แบบตะวันตกมาใช้และไม่ใจร้อนจะเอาอะไรก็ได้ในทันทีทันใดจนเกินไปแล้วเวลาก็จะมาถึงเมื่อจีนสามารถยืนหยัดได้ใหม่พร้อมกันนั้น จีนก็ควรแสวงหาวิธีที่จะถือเอาประโยชน์จากความอ่อนแอเบื้องต้นของตะวันตก นั่นคือความไม่มีเอกภาพที่แฝงอยู่ ซึ่งเกิดมาจากความขาดแคลนมูลฐานทางด้านศีลธรรมที่ธรรมดาและระบบนาธิปไตยที่เกิดจากความรู้สึกเห็นแก่ตัวในหมู่ประชาชาติ การใช้มหาอำนาจตะวันตกสู้กันเองนั้นเป็นยุทธวิธีที่แยบคายมาก

หุ้ยหยวนซึ่งทั้งๆ ที่มีน้ำเสียงรุนแรงและเย่อหยิ่งแต่ก็มีความระมัดระวังที่จะกล่าววาทะนโยบายของท่านเป็นนโยบายที่ใช้ได้ทั้งในยามสงครามและในยามสงบ ท่านได้ยอมรับความอาจเป็นไปได้ว่าการเตรียมพร้อมทางด้านการทหารของจีนอาจไม่ทำให้จีนสามารถต้านทานหรือโจมตีตะวันตกได้เร็วนัก การเจรจาประนีประนอมโดยสันตินั้นอาจพิสูจน์ให้เห็นว่าจำเป็นดังที่ได้มีมาแล้วในคราวสงครามฝิ่นอีกครั้งได้ทั้งนโยบายใช้มหาอำนาจตะวันตกสู้กันเอง ซึ่งทำให้มีเวลาพอที่จะปฏิรูปและทำให้ภายในประเทศมีความเข้มแข็งนั้นคงจะทำให้เกิดผลเป็นที่พอใจในสถานการณ์เหล่านี้ก็ได้

อาชีพรบราชการของหุ้ยหยวน แม้ว่าจะเป็นอาชีพที่เด่นจริงอาชีพหนึ่ง แต่เมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพอื่น ๆ แล้ว ก็ถูกจำกัดจำเขี่ยอยู่เพียงในตำแหน่งเล็ก ๆ และจำกัดอยู่ที่เรื่องปรัมปราประเพณีเกี่ยวกับพวกข้าราชการเสียมากกว่า : คือการบริหารภายใน (และโดยเฉพาะการบริหารท้องถิ่น)

๗๗๐

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

การป้องกันน้ำท่วมและการชลประทาน การขนส่งทางน้ำ และการบริหารเกี่ยวกับเรือเกลือ หนังสือ *Illustrated Gazetteer of the Maritime Countries* ของท่านได้ตีพิมพ์ออกมาหลายครั้งหลายหน ได้มีการขยายและเพิ่มเติมเรื่องราวให้มากยิ่งขึ้น หนังสือฉบับที่พิมพ์เป็นภาษาญี่ปุ่นและหนังสือ **ฉิงหวู่จี** ของหุ่ยยว่นได้เป็นที่สนใจของซากุมา โซซาน (Sakuma Shōzan) นักปฏิรูปชาโมไร ซึ่งกล่าวถึงหุ่ยยว่นว่าเป็น **เพื่อนในต่างแดน** แต่ซากุมาก็ได้ตั้งว่าในเรื่องภาคปฏิบัติ เช่นวิชา ยิงปืนใหญ่นั้นหุ่ยยว่นยังขาดประสบการณ์ขั้นหนึ่ง และเรื่องที่เขาเล่าไว้ก็ยังเชื่อถือเป็นจริงเป็นจังไม่ได้

ดังนั้นการที่หุ่ยยว่นพูดถึงปัญหาเกี่ยวกับการป้องกันชาติจึงอาจกล่าวได้ว่าได้สะท้อนให้เห็นภาพการที่ลัทธิขงจื้อได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับรัฐ การคำนวณกำลังฝ่ายตะวันตกเกินความจริงไป และการโน้มน้าวของบัณฑิตสมัยราชวงศ์ชิงที่จะทำการรวบรวมเรื่องราวโดยถือการค้นคว้าเชิงวิพากษ์วิจารณ์เป็นพื้นฐาน แม้จะไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นขั้นประจักษ์ก็ตาม หุ่ยยว่นไม่มีโอกาสหรือไม่ได้มีความ โน้มน้าวแต่อย่างใดอย่างหนึ่งที่จะใช้ศิลปะการสงครามภาคปฏิบัติซึ่งในอดีตได้พิสูจน์ให้เห็นว่าไม่ถูกต้องกับ รสนิยมของชาวจีนเลย การเร่งเร้าในทางที่ตรงกันข้ามของหุ่ยยว่น ซึ่งเป็นการขาดความพยายาม ในภาคปฏิบัติอย่างเดียวกันนี้ยังคงเป็นความอ่อนแอของประเทศจีนอยู่อีกนับเป็นเวลานานปีทีเดียว

หุ่ยยว่น

คำนำหนังสือ *Illustrated Gazetteer of the Maritime Countries*

ในคำนำหนังสือเล่มนี้ หุ่ยยว่นซึ่งมีคุณสมบัติอย่างบัณฑิตสมัยราชวงศ์ชิง ได้เริ่มต้นด้วยการอธิบายเกี่ยวกับที่มาต่าง ๆ ที่ท่านได้ใช้เป็นหลักในการเขียน แล้วท่านก็อธิบายถึงลักษณะและ วัตถุประสงค์ของหนังสือ และได้ให้ทัศนะต่างๆ ไปเกี่ยวกับเนื้อหาไปที่ละบท ทั้งหมดนี้เป็นแบบ วาทศิลป์อย่างสูงเพียบพร้อมไปด้วยความหมายและการอ้างอิงตามปรกติในเมื่อเพ่งถึงความสูงเลิศ ของวัฒนธรรมจีนและความเป็นเจ้าโลก

(จาก *ไฮ-โกว ทู-จือ*, คำนำเดิม, ๑a-๖b)

งานปัจจุบันนี้คือ *Illustrated Gazetteer of the Maritime Countries* (ไฮ-โกว ทู-จือ) มีอยู่ ๖๐ บทด้วยกัน หนังสือนี้ถืออะไรเป็นหลัก ? ในแง่หนึ่งหนังสือนี้ใช้ หนังสือ **อักขรานุกรมภูมิศาสตร์ ๔ ทวีป** (ซื่อโจวจือ) ซึ่งเสนาบดี (การสงคราม) หลิน (เซลิ่ว) อดีตข้าหลวงใหญ่มณฑลกวางตุ้งและ กวางสี เป็นผู้แปลเป็นหลัก ส่วนอีกแง่หนึ่งใช้ประวัติศาสตร์และอักขรานุกรมภูมิศาสตร์แห่งราชวงศ์ ต่างๆ ในอดีตและ *Island Gazetteers* ชุดต่าง ๆ ที่พิมพ์มาตั้งแต่สมัยราชวงศ์หมิง และใช้สมุดแผนที่ ของพวกปาเถียนอีกมากมายซึ่งพิมพ์เมื่อเร็ว ๆ นี้เป็นหลัก หนังสือเหล่านี้ได้ถูกนำมารวมเข้าด้วยกัน และได้รับการวิจัยค้นคว้าโดยตลอด ความยากลำบากต่างๆ ก็จำต้องขจัดให้หมดไปเพื่อที่งานนี้ ต้องฝ่าความยากลำบากมานี้จะได้รับการตีพิมพ์ออกมา

จีนเปิดประตูให้ตะวันตก

๗/๗๑

เมื่อคำนวณดูอย่างหยาบๆ แล้ว ประมาณ ๘๐ เปอร์เซนต์ของเรื่องราวที่เป็นแหล่งที่มาซึ่ง ใช้อยู่ในหนังสือเล่มนี้ได้คลุมไปถึงทะเลทางทิศอาคเนย์ (เอเชียอาคเนย์) และทะเลทางทิศหริต (เอเชีย ใต้กับเอเชียตะวันตก) และประมาณ ๖๐ เปอร์เซนต์คลุมไปถึงทะเลตะวันตกที่กว้างใหญ่ (ยุโรปตะวันตก) ทะเลตะวันตกเล็ก (แอฟริกาเหนือ) ทะเลเหนือ (รัสเซีย) และยุโรปตะวันออก และทะเลตะวันตกใหญ่ นอก (อเมริกาเหนือและอเมริกาใต้) นั่นเป็นเรื่องใหม่ๆ ที่เพิ่มเติมให้กับหนังสือ (ของหลินเซลิ่ว) เดิม ซึ่งได้คลุมอาณาบริเวณเดียวกัน ทั้งยังมีแผนที่ ตาราง และแผนผังประกอบอีกด้วย ความคิดเห็นต่าง ๆ จากสำนักต่างๆ ได้ถูกนำมาเสนอไว้เพื่อที่จะคลุมเรื่องราวได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ในแง่ใดเล่าที่หนังสือนี้ได้แตกต่างไปจากอักษรานุกรมภูมิศาสตร์ของนักเขียนในสมัยก่อน ๆ ? คำตอบก็มีว่า หนังสือสมัยแรก ๆ ส่วนแต่อธิบายเรื่องของตะวันตกตามที่ปรากฏแก่นักเขียนจีน ส่วน หนังสือเล่มนี้ได้อธิบายเรื่องของตะวันตกอย่างที่มีนปรากฏแก่ชาวตะวันตกเอง

อะไรคือวัตถุประสงค์ของหนังสือเล่มนี้ ? วัตถุประสงค์ของหนังสือเล่มนี้ก็เพื่อแสดงวิธีที่จะ ใช้พวกป่าเถื่อนต่อสู้กับพวกป่าเถื่อน วิธีที่จะทำให้พวกป่าเถื่อนทำให้พวกป่าเถื่อนเองสงบ (เพื่อความก้าวหน้าของเรา) และวิธีที่จะใช้เทคนิคของพวกป่าเถื่อนนำเอาพวกป่าเถื่อนมาไว้ในอำนาจ **คัมภีร์เรื่องความเปลี่ยนแปลง** กล่าวว่า : “**โดยอาศัยอิทธิพลแห่งความรักกันและเกลียดกัน นั้น อาจมีโชคหรือโชคร้ายก็ได้ โดยอาศัยอิทธิพลแห่งการเข้าหากันและถอนตัวออกจาก กันนั้น อาจมีความเสียอกเสียใจได้ โดยอาศัยอิทธิพลแห่งการซื้อสัตย์และความไม่ซื้อสัตย์ ต่อกัน อาจมีการได้หรือการเสียได้**” ดังนั้น ในการต่อต้านข้าศึกศัตรู : ถ้าเราทราบตำแหน่งของ ข้าศึก เราก็คจะเป็นฝ่ายได้ชัยชนะอย่างเด็ดขาด ถ้าเราไม่ทราบตำแหน่งของข้าศึก เราก็คจะเป็นฝ่ายแพ้ อย่างยับเยิน ในสมัยโบราณผู้ที่ประสบผลสำเร็จในการขับพวกป่าเถื่อนออกไปนั้นย่อมทราบตำแหน่ง ของข้าศึกแจ่มแจ้งดุจเอามาวางคลี่ลงบนโต๊ะหรือบนพรมของตน พวกเขาจะได้รับรายงานเกี่ยวกับ สถานะของข้าศึกดูว่าข้าศึกกินหรือนอนอยู่กับพวกเขาทีเดียว

แล้วเมื่อมีหนังสือเล่มนี้อยู่ในมือแล้ว จะขับไล่พวกป่าเถื่อนออกไปให้หมดได้ไหม ?

บางทีก็ได้ บางทีก็ไม่ได้ หนังสือเล่มนี้ได้ให้กลยุทธ์เฉพาะทางด้านการทหารเท่านั้น มิได้ให้ หลักยุทธศาสตร์ที่เป็นมูลฐานเลย ได้บอกวิธีทำสงครามกับข้าศึกที่มีตัวตนเท่านั้น แต่มิได้บอกวิธีทำ สงครามกับข้าศึกที่มองไม่เห็นตัวตนเลย เคยมีเสนาบดีหลายคนในสมัยราชวงศ์หมิง ซึ่งกล่าวว่าใน การที่จะต่อสู้กับภัยที่เกิดจากพวกโจรสลัดญี่ปุ่นในทะเลหลวงนั้น ในขั้นแรกจำเป็นต้องทำให้จิตใจ ของประชาชนสงบเสียก่อน ทำให้ประชาชนเป็นเดือดเป็นแค้นโดยการเพิ่มความเสียใจให้เสียก่อน แต่ว่าบัดนี้อะไรเล่าคือความทุกข์โศกที่เพิ่มพูนขึ้นมา ? ความทุกข์โศกมิได้เกิดเพราะน้ำท่วมหรือเพราะ ไฟไหม้เลย มิได้เกิดเพราะถูกดาบหรืออาวุธโลหะอื่นๆ ครอบงำเลย มิได้เกี่ยวกับพวกทหารยศที่ อยู่ตามชายฝั่งทะเลเลย มิใช่เพราะพวกสุบผืนหรือพวกที่ลักลอบเอาฝิ่นเข้ามาขายเลย (แต่ทว่าเป็น เพราะการปกครองที่ผิดพลาดต่างหาก) เพราะฉะนั้นผู้ดี (เมื่อเขาได้อ่านหนังสือที่เกี่ยวกับโคลงฉันท)

๗/๗๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

เมื่อได้เปิดไปถึงบทที่ว่าด้วย **หยิ่นหัน** (Yün-han) กับ **เซกุง** (Ch'e-kung) (ซึ่งได้เขียนขึ้นเพื่อเป็นการยกย่องกษัตริย์ฉวนแห่งราชวงศ์โจวซึ่งได้ทรงใช้ความพยายามฟื้นฟูคุณธรรมที่ยิ่งใหญ่ของบรรพบุรุษขึ้นมา) ก่อนที่จะได้อ่านบทที่ว่าด้วย **ซางหวู** (Ch'ang-wu) กับ **เจียงฮั่น** (Chiang-han) [ซึ่งได้ยกย่องกษัตริย์องค์เดียวกันในฐานะที่ประสบผลสำเร็จในการทำสงครามกับพวกหวาย (Huai)] โดยการกระทำเช่นนั้น เขาก็สามารถเข้าใจภาระที่แท้จริงของจินตวิทย์ที่เขียนหนังสือไว้สองตอน คือ **ต้าหย่า** (Ta ya) กับ **เสี่ยวหย่า** (Hsiao Ya) แห่งหนังสือที่ว่าด้วยโคลงฉันทันั้น ในทำนองเดียวกันเมื่อเขาได้ศึกษาการแปลความหมายของกษัตริย์เหวิน (King Wen) และโจวกง (ในคัมภีร์เรื่องความเปลี่ยนแปลง) โดยพึงถึง “การพิจารณาตัดสินความคิดในภายใน และการกระทำในภายนอกของมนุษย์” กับ “ความหมุนเวียนเปลี่ยนไปของความเจริญเติบโตกับการทำให้ลดน้อยถอยลงไปตามฤดูกาล” เขาก็สามารถเข้าใจภาระที่ทำให้เป็นทุกข์เป็นร้อนของผู้แต่งและผู้ทำคำอธิบายประกอบหนังสือว่าด้วยความเปลี่ยนแปลง ความจริงจังและความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของมนุษย์นั้นเป็นวิธีที่พาดำเนินเอาสันติสุขออกมาจากความอลหม่านได้ตามวิถีทางทั่ว ๆ ไปของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งโดยวิธีนี้จิตใจของมนุษย์ก็จะถูกหันเหจากความโง่งมมาย (อวิชชา) มาเป็นความรู้แจ้ง และโดยวิธีนี้ ความสามารถของมนุษย์ก็จักพ้นจากสิ่งที่ไม่มีสาระอะไรมาเป็นสิ่งที่ปฏิบัติตามได้

แต่ก่อนนี้ในสมัยกษัตริย์คังสี (K'ang-hsi) กับกษัตริย์หยุงเจิง (Yung-cheng : พ.ศ. ๒๒๐๕-๒๒๗๔) เผ่า **จุ่นคอเอ๋อ** (Chun-k'o-erh) นับว่าเป็นเผ่าที่ดื้อด้านมาก แต่หาได้ถูกปราบปรามเสียราบคาบรวดเร็วดุจสายฟ้าในตอนกลางสมัยกษัตริย์เซียนหลง (Ch'ien-lung : พ.ศ. ๒๒๗๔-๒๓๓๔) แต่การที่ประชาชนของเรายังถูกพวกป่าเถื่อนวางยาพิษด้วยผิ่นนั้นนับว่าเป็นตัวแทนอาชญากรรมที่เลวร้ายกว่าอาชญากรรมของพวกจุ่นคอเอ๋อถึงหมื่นเท่า แต่จักรพรรดิองค์ปัจจุบันของเราพระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ที่ทรงมีคุณธรรมสูงส่งและทรงมีความอดทนมาก คุณธรรมของพระองค์นั้นเสมอกับคุณธรรมของบรรพบุรุษของพระองค์ทีเดียว การปฏิบัติงานของฟ้าตามกาลเวลากับการปฏิบัติงานของมนุษย์โดยใช้ความพยายามของตนเองนั้นได้ถูกนำมาผสมกันเพื่อความเจริญก้าวหน้าของเราทำไมเราจะต้องกลัวว่า ยังไม่ถึงกาลเวลาอันสูงส่งอมพอที่จะกำจัดพวกป่าเถื่อนให้หมดสิ้นไปอีกเล่า ทำไมเราจึงจะต้องกลัวว่าจะไม่มีโอกาสสำแดงความเกรียงไกรของเราให้ปรากฏอีกเล่า ? ดังนั้นประชาชนผู้กล้าหาญของเราทั้งปวงจะต้องแสดงความกระตือรือร้นเพื่อที่จะทำให้ภารกิจนั้นประสบผลสำเร็จ และใครก็ตามที่ยังไม่หมดความรู้สึกละเลาะจะต้องหาอุบายเพื่อที่จะได้บรรลุถึงความสำเร็จนั้นจงอย่าหลอกลวงกัน ! จงอย่าทำแบบผักชีโรยหน้าเลย ! จงอย่ากลัวความยากลำบาก ! จงอย่าเลี้ยวความชั่วในภายในและจงอย่าเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวโดยการทำลายประโยชน์ของส่วนรวมเสียเลย! แล้วจิตของคนทั้งหลายก็จะถูกปลูกให้ตื่นจากความสลบไสลเพราะอวิชชาโดยแท้

ประการแรก โดยอาศัยโครงการภาคปฏิบัติ เราจะต้องพยายามทำภาคปฏิบัติของเราให้ก้าวหน้าต่อไป และโดยอาศัยความพยายามในภาคปฏิบัตินั้น เราก็จะต้องทำโครงการทางภาคปฏิบัติ

จีนเปิดประตูให้ตะวันตก

๗/๗/๓

ให้ก้าวหน้าต่อไปอีก เราจะต้องเก็บหญ้า mugwort (หญ้าขมที่มีกลิ่นหอม) ไว้ในที่เก็บที่แห้งเป็นเวลา ๓ ปี (ก่อนที่จะนำเอามาใช้ทำยาให้มีประสิทธิภาพ) เราจะต้องทำแหของเราให้เรียบร้อยดีเสียก่อนที่เราจะไปทอดแหในทะเลสาบ เราจะต้องไม่พยายามทำตัวเองให้จมน้ำเพียงเพื่อแสดงความเป็นวีรบุรุษของเรา และจะต้องไม่พยายามระบับความหิวด้วยการวาดภาพขนมขึ้นมา เราจะไม่ถูกรบกวนเพราะความขาดแคลนมนุษย์ที่มีความสามารถในทางปฏิบัติอีกต่อไป

ประการสุดท้าย ในทันทีที่ขจัดความสับสนเพราะวิชาให้หมดไปได้ ดวงอาทิตย์ก็จะส่องแสงจ้าในท้องฟ้ามากยิ่งขึ้นไปอีกกว่าเดิม ในทันทีที่ความขาดแคลนมนุษย์ที่มีความสามารถในภาคปฏิบัติได้รับการเยียวยาแก้ไขแล้ว ระเบียบต่างๆ ของรัฐก็จะมีผู้ปฏิบัติตามอย่างรวดเร็วดุจลมพัดและดั่งสายฟ้าแลบทีเดียว มีข้อความอยู่ในหนังสืออรรถาธิบายตอนหนึ่งว่า : “จงทำการเพาะปลูกบนที่ดินที่ว่างเปล่าในประเทศให้หมด ขอให้ชาวนาท้งปวงมีความร่มดั่งรังให้ดี แล้วประชาชนที่อยู่ภายในขอบเขตแห่งทะเลทั้งสี่ก็จะชื่นชมยินดี และแม้แต่เผ่า **เยว่ซาง** (Yüeh-shang) (ซึ่งเป็นพวกป่าเถื่อนที่อยู่ห่างไกลที่สุด) ก็จะเป็นข้าที่จงรักภักดีของเรา” เมื่อมีการะฆอนี่อยู่ในใจ ข้าพเจ้าจึงได้เขียนคำนำนี้ให้หนังสือ ไฮ-โกว ทุ-จือ

.....

มาตรการเชิงป้องกันตัวนั้นอาจใช้ในวัตถุประสงค์เชิงรุก และในวัตถุประสงค์เพื่อเจรจาไกล่เกลี่ยโดยสันติได้ **จงใช้พวกป่าเถื่อนควบคุมพวกป่าเถื่อน แล้วชายแดนของเราทั้งหมดก็จะเข้มแข็ง** ดังนั้นตอนแรกของหนังสือนี้จึงเกี่ยวกับการป้องกันตามชายฝั่งทะเล

(เมื่อถือตามประวัติศาสตร์โลก) เรื่อยลงมาประมาณ ๓,๐๐๐ ปี เส้นรอบโลกซึ่งยาวกว่าเก้าหมื่นลี้ ทั้งในแนวตั้งทางด้านทะเล และในแนวนอนทางด้านทะเล พร้อมทั้งตารางทางด้านภูมิศาสตร์ และข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ ตอนที่สองว่าด้วยการสำรวจทั่วไปเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านประวัติศาสตร์และชายแดนแดนของทุกๆ ชาติในโลกนี้

ทั้งศาสนาของพวกป่าเถื่อนและผีของพวกป่าเถื่อนย่อมไม่สามารถแทรกซึมเข้ามาตามชายแดนของแคว้นต่างๆ ที่เป็นเมืองขึ้นของเรา (ทางใต้) ได้ นานาขนาดที่แคว้นต่างๆ เหล่านั้นสามารถแสดงเจตจำนงของพวกเขาในอันที่จะต่อต้านออกมาได้ (แต่เราไม่สามารถ) ดังนั้นตอนที่สามจึงเกี่ยวกับชาติต่างๆ ที่อยู่ตามชายฝั่งทะเลด้านทิศอาคเนย์ (คือ อินเดีย ไทย ฯลฯ)

เกาะลูซอนและเกาะซาว (คือ หมู่เกาะฟิลิปปินส์กับอินดีสตะวันออก) นั้นกว้างใหญ่พอๆ กับญี่ปุ่น แต่ถูก (พวกป่าเถื่อนตะวันตก) ล่วงล้ำหรือกลืนจนหมด เมื่อหันไปดูเกรียนที่คว่ำอยู่ข้างหน้า (เพื่อหลีกเลี่ยงความหายนะทำนองเดียวกันนั้น) ตอนที่ ๔ จึงได้เกี่ยวกับเกาะในทะเลด้านทิศอาคเนย์ (เอเชียอาคเนย์)

๗๗๔

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ศาสนาได้ถูกเปลี่ยนแปลงถึงสามครั้ง และแผ่นดินก็ได้ถูกแบ่งออกเป็น ๕ ส่วน บัดนี้รั้งของนกแมงไฟได้ถูกนกเขายึดครองเสียแล้วซึ่งก็เป็นการคุกคามเมืองจีนอยู่เหมือนกัน ตอนที่ ๕ เกี่ยวกับประเทศอินเดีย

ทั้งพวกผิวขาวและผิวดำก็ล้วนแต่มาจากอาณาบริเวณที่ห่างไกลและโดดเดี่ยว พวกเขาถูกบังคับให้ทำหน้าที่เป็นกองระวังหน้าโดยให้ความร่วมมือกับพวกที่ท่องเที่ยวไปตามท้องทะเลของตะวันตก ตอนที่ ๖ เกี่ยวกับแอฟริกา แห่งทะเลตะวันตกน้อย

ส่วนภาคตะวันตกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียนก็มีพวกป่าเถื่อนอยู่มากมาย พวกป่าเถื่อนเหล่านี้ก็จวนอยู่เฉพาะกับผลประโยชน์และอำนาจเท่านั้น และแน่ละ เป็นคนที่ทรยศจนก่อกำเริบ ตอนที่ ๗ เกี่ยวกับประเทศยุโรปในทะเลตะวันตกใหญ่

ทางของมัน (รัสเซีย) อยู่ทางตะวันออก และหัวของมันอยู่ทางตะวันตก ชายแดนด้านเหนือขยายไปถึงทะเลน้ำแข็ง ถ้าหากว่าเราผูกสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อโจมตีพวกที่มาจากแดนไกล พวกเขาคงจะเป็นสหายของเราในการทำสงครามภาคพื้นดินเป็นแน่ ตอนที่ ๘ เกี่ยวกับรัสเซียในทะเลเหนือ (ในตอนนี้อยู่ในความหวังไว้ว่ารัสเซียอาจรบกับอังกฤษโดยบุกกรุกอินเดียได้ต่อไปหุ่ยยว่นก็แน่วไว้ว่าสหรัฐอเมริกา ก็คงจะเป็นสัมพันธมิตรไมตรีตามธรรมชาติในด้านการสงครามทางเรือได้)

รัสเซียจะต่อต้านการรุกรานอย่างโหดร้ายของพวกป่าเถื่อนอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยิ่งและจะรักษาที่ราบภาคกลางไว้ได้ด้วยความสำเร็จ ถ้าหากเราผูกสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศต่าง ๆ ที่อยู่แดนไกลเพื่อโจมตีประเทศใกล้เคียง รัสเซียก็อาจช่วยเหลือในการทำสงครามทางทะเลได้ ตอนที่ ๙ เกี่ยวกับสหรัฐอเมริกาในทะเล (ตะวันตก) ใหญ่ด้านนอก

ทุกคนมีฟ้าเป็นแหล่งกำเนิดด้วยกันทั้งนั้น คำสอนทางศาสนาก็มาจากนักปราชญ์ แม้ว่าคำสอนต่างๆ จะพบกันและแยกจากกันไป จะลงรอยกันและไม่ลงรอยกัน ทั้งหมดนั้นก็มิระเบียบและเป็นแบบดรรกศาสตร์ ตอนที่ ๑๐ เกี่ยวกับศาสนาของชาติต่าง ๆ ทางตะวันตก

เฉพาะเมืองจีนเท่านั้นที่มีดินแดนอยู่ใต้ปกครองถึงหมื่นสี่ ประเทศที่มีความสัมพันธ์กันแต่ทว่าไม่อยู่ติดต่อกันนั้นได้แก่ยุโรปกับอารเบีย ตอนที่ ๑๑ มีตารางเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางด้านพงศาวดารในประเทศจีนและตะวันตก

ปฏิทินของจีนได้ถูกเพิ่มเติมเสริมแต่งด้วยปฏิทินตะวันตก ปฏิทินตะวันตกแตกต่างไปจากปฏิทินจีน ปฏิทินของเราในฐานะที่เป็นผู้แนะนำประชาชนในการใช้แรงงานตามฤดูกาลนั้นได้รับเกียรติมาก ตอนที่ ๑๒ ให้ตารางบอกความเหมือนกันและความต่างกันระหว่างปฏิทินจีนกับปฏิทินตะวันตก

จีนเปิดประตูให้ตะวันตก

๗๗๕

การพรรณนาภูมิประเทศทางการสงครามเป็นความสำคัญประการแรก แม้ว่าจะเป็นภูมิภาคที่ห่างไกลและเป็นป่าเปลี่ยวก็ตาม โดยอาศัยการรวบรวมเสบียงและवादเค้าโครงการนั้น เราอาจชนะสงครามได้ในสำนักงาน ตอนที่ ๑๓ บอกเรื่องการสำรวจทั่วๆ ไปเกี่ยวกับสถานะทางภูมิศาสตร์ในแต่ละประเทศ

การพรรณนาภูมิประเทศแม้ว่าจะสำคัญก็ไม่มีอะไรที่จะมาเปรียบเทียบกับความร่วมมือระหว่างมนุษย์ด้วยกันได้ กลยุทธ์ที่น่าประหลาดและยุทธศาสตร์ที่เก่าแก่แท้จริงจะต้องเอามาใช้ให้เหมาะสมเหตุการณ์ ถ้าทำได้ดังนั้นก็จะเป็นการเสียกำลังน้อยที่สุดและเป็นการวางแผนร่วมกันที่มากที่สุด ตอนที่ ๑๔ บอกโครงการเกี่ยวกับการควบคุมพวกป่าเถื่อน

เมื่อรู้แผนการของตนเองและคุ้นเคยกับแผนการของข้าศึกแล้ว เราจะสามารถตัดสินใจได้ว่าจะทำสงครามหรือจะเจรจาสงบศึกดี ถ้าหากไม่รู้จักษุที่ถูกต้องแล้ว เขาจะรักษาโรคแห่งความเป็นผู้มีสายดาสน์และโรคโง่ได้อย่างไร ? ตอนที่ ๑๕ ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ของพวกป่าเถื่อนไว้

การทำสงครามทางทะเลขึ้นอยู่กับเรือรบ เช่นเดียวกับการทำสงครามบนพื้นดินต้องขึ้นกับกำแพงที่มีใบเสมา ถ้าหากไม่มีเทคนิคที่ดีที่สุดแล้ว เราจะทำทะเลที่มีคลื่นให้สงบได้อย่างไร? ตอนที่ ๑๖ ได้พูดถึงเรื่องเรือรบโดยละเอียด

ธาตุทั้งห้าสามารถทำให้อีกธาตุหนึ่งสยบได้ ในบรรดาธาตุทั้ง ๕ นั้นธาตุโลหะกับธาตุไฟเป็นธาตุที่ร้ายกาจที่สุด สายฟ้าที่ระเบิดขึ้นมาจากพื้นดินอาจใช้ในวัตถุประสงค์ทั้งเชิงรุกและเชิงรับได้ ตอนที่ ๑๗ ได้พูดถึงเรื่องอาวุธปืนและประโยชน์ของปืนในเวลาทำสงครามอย่างละเอียด

แม้ว่าภาษาและการแสดงความคิดของประชาชนต่างๆ จะไม่เหมือนกัน แต่ความเห็นนั้นก็เหมือน ๆ กันนั่นแหละ ในการใช้ภาษาและแสดงความคิดเห็นให้ชำนาญนั้น เขาจะต้องใช้สติปัญญาของเขาให้มากที่สุด ตอนที่ ๑๘ เกี่ยวกับเงินตรา สินค้าและสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ (ของตะวันตก)

คำนำนี้ หวูยว๋าน แห่งเซาหยาง (Shao-yang) เลขาธิการคณะเสนาบดีเป็นผู้เขียนเมื่อเดือนที่ ๑๒ ปีที่ ๒๒ แห่ง เต้ากวาง (Tao-kuang) (กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๘๖) ณ เมืองยางเจา (Yangchow).

บทที่ ๒๕

อาณาจักรสวรรค์ของพวกไต้เผง

ข้อเขียนของหลินเซีวและหุยยว่นทำให้เราทราบว่าตะวันตกได้เป็นที่สะดุดใจบุคคลสองคน ซึ่งได้อธิบายถึงปรัมปราประเพณีที่ละเอียดประณีตที่สุดแห่งศิลปะในการดำเนินกิจการของบ้านเมืองของจีนกับความเป็นปราชญ์ของขงจื้อ ซึ่งเป็นตัวแทนพวกผู้ดีที่ได้ทำหน้าที่ในฐานะเป็นผู้อารักขารัฐบาลจีน และคุณค่าทางด้านความคิดและความเป็นบัณฑิตของพวกที่นับถือลัทธิขงจื้อ ในสังคมอีกระดับหนึ่ง ในปีหลังจากที่จีนได้พ่ายแพ้ในการทำสงครามฝิ่น ก็ได้มีนิมิตแห่งปฏิริยาที่มีต่อชาวตะวันตกซึ่งมีอำนาจและนับว่ารุนแรงยิ่งกว่าในหมู่พวกกบฏไต้เผงเสียอีก การเคลื่อนไหวของชนหมู่นี้ใหญ่นับว่าน่าสังเกตมาก ซึ่งเมื่อไม่นานมานี้ยังทำให้นักประวัติศาสตร์ตื่นเต้นและเกิดความยุ่งยากใจได้มากพอๆ กับที่ได้ทำให้นักสังเกตการณ์ชาวจีนและชาวตะวันตกตื่นเต้นและเกิดความยุ่งยากใจมาแล้วในสมัยต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ถ้าพูดถึงเรื่องความคุ้นเคยที่ใกล้ชิดยิ่งไปกว่านี้แล้ว การที่ประชาชนลุกฮือขึ้นมาอย่างขนานใหญ่นี้ดูเหมือนจะสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของตะวันตกน้อยกว่าที่จะสะท้อนให้เห็นปรัมปราประเพณีพื้นเมืองและความไม่สงบในภายใน ทั้งยังคงนับว่าเป็นตัวอย่างที่ดึงดูดใจได้ดีเกี่ยวกับความสัมพันธ์กันระหว่างมโนคติของจีนกับมโนคติของตะวันตก ในเหตุการณ์ทางด้านประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญชั้นหนึ่ง

ฮุงสือฉว่น (Hung Hsiu Ch'üan : พ.ศ. ๒๓๕๖-๒๔๐๗) หัวหน้านักบวชชุดนี้ซึ่งได้ยกกองทัพบุกขึ้นมาจากภูมิภาคใต้สุดของจีนรวดเร็วดุจลมกรดนั้น เป็นบุตรของครอบครัวชาวนาที่ยากจนครอบครัวหนึ่งในหมู่จินแคะ (Hakka) กลุ่มน้อย และอยู่ไม่ไกลจากมณฑลกวางตุ้งเท่าไรนัก ฮุงสือฉว่นได้สัญญาว่าจะเป็นนักศึกษา ดังนั้นทางครอบครัวจึงได้ร่วมกันให้การศึกษาแก่ท่านและส่งท่านไปสอบคัดเลือกเข้ารับราชการพลเรือนในจังหวัด แม้ท่านจะประสบความสำเร็จมาดังหลายครั้งหลายหน แต่ในการที่ได้มาเยือนเมืองกวางตุ้งหนหนึ่ง (ปี พ.ศ. ๒๓๗๙) นั้น ฮุงได้ยิมนักสอนศาสนาคริสต์เทศนาสั่งสอน และได้หยิบบันทึกทางด้านศาสนาไปหลายฉบับ เมื่อท่านสอบตกอีกครั้งในปีต่อมา ท่านก็กลายเป็นโรคประสาทและในระหว่างที่ป่วยอยู่นั้น ท่านก็ได้มองเห็นภาพประหลาด (นิมิต) อะไรมากมาย ในบรรดานิมิตเหล่านั้น นิมิตอย่างหนึ่งก็คือมีชายแก่ครวญพ้อคนหนึ่งมาปรากฏตัวให้ท่านเห็นและร้องทุกข์ว่า มนุษย์ทั้งหลายแทนที่จะบูชาท่าน กลับไปปฏิบัติพวกปีศาจ ในอีกภาพหนึ่งขงจื้อได้ถูกตำเพราะความไม่มีศรัทธา และรู้สึกเสียใจในการเดินทางผิดของดนตรีนั้น อีกภาพหนึ่งได้ปรากฏเป็นรูปชายกลางคนคนหนึ่งสอนสูงให้รู้จักวิธีฆ่าปีศาจ ร่างต่าง ๆ เหล่านี้ต่อมาฮุงสือฉว่นเข้าใจว่าหมายความว่าพระผู้เป็นเจ้าพระบิดาสวรรค์ (ซึ่งสูงถือว่าเป็นองค์เดียวกับเทพเจ้าที่สูงที่สุดคือขางตี้ ตามปรัมปราประเพณีของจีนโบราณ) และพระเยซูคริสต์เจ้าผู้เป็นพี่ชายของท่านซึ่งได้มอบ

อาณาจักรสวรรค์ของพวกเขาได้แจ้ง

๗/๗/๗

หมายให้ท่านเป็นน้องชายเพื่อจัดการบูชาปีศาจให้หมดไป สำหรับบางคนแล้ว สูงดูเหมือนจะกลายเป็นเหยื่อของมโนภาพที่เกิดขึ้นในเวลาที่เป็นไข แต่สำหรับบางคนแล้วก็ได้รับความประทับใจเพราะความสงบที่แท้จริง และเพราะความรู้สึกเชื่อมั่นอย่างลึกซึ้งของท่าน บางทีสิ่งที่สำคัญที่สุดในทัศนะของจีนนั้นก็คือการที่สูงสามารถจูงใจสมาชิกในครอบครัวของท่านให้มีความเห็นคล้อยตามท่านไปได้

มโนคติเหล่านี้ยังคงปั่นป่วนอยู่ในจิตใจของสูงลิ่วจวนเรื่อยมา แต่ทว่าต่อมาอีก ๕ ปีท่านก็มีความลำบากในอันที่จะอ่านหนังสือที่ได้รับมาจากเมืองกวางตุ้งอย่างพิถีพิถะระหังขึ้น ซึ่งในหนังสือนี้ได้มีคำแปลและการสรุปโดยย่อ ๆ จากคัมภีร์ไบเบิลและเทศนาต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ต่อมาท่านยังได้ใช้เวลาอีกสองเดือนศึกษาอยู่กับบาทหลวงอิสซาซาร์ เจ. โรเบิร์ตส์ (Issachar J. Roberts) ที่เมืองกวางตุ้ง บาทหลวงผู้นี้เป็นนักเผยแผ่ศาสนาพวกแบปติสต์ภาคใต้ ชาวอเมริกันซึ่งคำสอนชั้นมูลฐานของท่านได้ทำให้สูงได้รับความรู้เกี่ยวกับคริสต์ศาสนาในวงจำกัด พร้อมกันนั้น สูงลิ่วจวนซึ่งดำรงชีวิตอยู่ด้วยอาชีพการสอนหนังสือตามโรงเรียนในชนบทก็ได้รับความร่วมมือจากพวกญาติพี่น้องบางคนซึ่งเข้าร่วมในคณะผู้ทำลายรูปเคารพ ซึ่งได้เร้าความรู้สึกเฉพาะท้องถิ่นให้เกิดขึ้นและทำให้พวกเจ้าหน้าที่ไม่พอใจเป็นอย่างมาก เมื่อถูกบังคับให้ย้ายการปฏิบัติงานไปทางตะวันตก นักบุญเหล่านี้ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่ได้รับเกียรติในประเทศของตนก็ได้พบกับการต้อนรับที่ดียิ่งกว่าเดิมในหมู่พวกจีนแคเในแคว้นกวางสี ก่อน พ.ศ. ๒๓๘๓ ไม่นานนัก สูงได้พบว่าตัวเองเป็นผู้นำกลุ่มบุคคลที่เรียกกันว่าผู้บูชาพระเจ้า อย่างไรก็ตาม ดอนนี่ลัทธิทำลายรูปเคารพและคำสอนแปลก ๆ ของพวกที่บูชาพระเจ้าได้ช่วยให้มีการขัดขวางและความพยายามที่จะปราบปรามเป็นทางการขึ้นมาก

ในความรู้สึกของสูงนั้น ระบอบการปกครองของแมนจูดูเหมือนจะคล้ายคลึงกับกำลังของพวกปีศาจในตอนแรก ๆ ซึ่งจะต้องทำลายให้หมดไปเพื่อจะได้ตั้งอาณาจักรสวรรค์ขึ้นในโลก แต่เป็นยิ่งกว่าลัทธิทำลายรูปปั้นของสูงที่ทำให้ความเคลื่อนไหวทางด้านศาสนาใหม่นี้มีท่าทีกระตือรือร้นไปทางการเมืองและการทหารมากยิ่งขึ้นทุกที ข้าวยากหามาแพงและการที่เศรษฐกิจตกต่ำก่อน พ.ศ. ๒๓๘๓ ไม่นานนัก การเก็บภาษีอย่างหนัก ความเสื่อมความเชื่อถือในราชวงศ์ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพ่ายแพ้อังกฤษ และการทำให้เสียหน้าที่ของรัฐบาลในเวลาต่อมา โดยเฉพาะในภูมิภาคที่อยู่ห่างไกลมากเช่นกวางสีนั้น ได้ก่อให้เกิดสถานการณ์อย่างหนึ่งขึ้น ที่การฟื้นฟูสถานการณ์นี้ซึ่งในตัวของกลุ่มใด ๆ ก็ตาม ขึ้นอยู่กับการที่กลุ่มนั้นจะสามารถป้องกันและทำให้ตัวอยู่ในท่ามกลางความยุ่งยากสับสนและความไม่มีชื่อไม่มีแปที่กำลังเจริญยิ่งขึ้นทุกที่ได้หรือไม่ พวกที่บูชาพระเจ้าเป็นเพียงกลุ่มหนึ่งในท่านอนั้น แต่พวกเขาได้พิสูจน์ว่าเป็นกลุ่มที่มีระเบียบดีกว่า และมีความรู้สึกในด้านวัตถุประสงค์ดีกว่ากลุ่มต่าง ๆ ส่วนใหญ่

ภายใต้การถูกบีบคั้นรบกวนจากทางราชการอยู่เป็นนิจสินนี้เอง ในที่สุดสูงกับเพื่อนร่วมงานที่ใกล้ชิดที่สุดของท่านก็ได้วางแผนการที่จะทำการปฏิวัติทั่วไป ผลก็คือทำให้พวกที่บูชาพระเจ้าเป็นเจ้าต้องเข้าสู่สงครามอย่างเต็มตัว ได้มีการจัดตั้งองค์การทางทหารซึ่งองค์การนี้จะทำหน้าที่ระดมพล

๗/๗๘

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

ไปทั่วทุกหนทุกแห่งเพื่อดำเนินการท่าสงครามต่อไป ทรัพย์สินสมบัติส่วนตัวต้องถูกโอนเข้ามาเป็นทรัพย์สินของส่วนรวม (ทรัพย์สินสมบัติลับ) ได้มีการปฏิบัติตามหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด และระเบียบวินัยทางการทหารและความประพฤติทางด้านจริยธรรมได้กำหนดขึ้นอย่างละเอียดลออ ถ้าหากใครฝ่าฝืนจะต้องได้รับโทษอย่างหนัก

พวกผู้นำในการก่อความกระด้างกระเดื่องขึ้นนี้ ได้ปรับปรุงกองทัพให้เข้มแข็งอย่างมีระบบ ได้สร้างอาวุธยุทธภัณฑ์ขึ้น ได้ปลูกฝังลัทธิให้แก่สมัครพรรคพวก และฝึกฝนกองทัพ ในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๓ กองทัพใหม่ก็สามารถจะยับยั้งต่อต้านกองทัพรัฐบาลได้เป็นผลสำเร็จ และเพราะความชื่นชมยินดีต่อชัยชนะในครั้งนี้เอง สูงจึงได้ประกาศจัดตั้งระบอบการปกครองของฝ่ายกบฏ คืออาณาจักรสวรรค์ที่มีสันติสุขอย่างยิ่งใหญ่อย่างเป็นทางการในวันขึ้นปีใหม่ ตนเองก็ดำรงตำแหน่งเป็นกษัตริย์ที่สวรรค์ส่งมา และผู้นำคนอื่น ๆ รวมทั้งบุคคลที่มีความปรารถนาทางด้านทหารและการจัดตั้งองค์การเป็นจำนวนมาก ซึ่งบางทีจะสูงกว่าความปรารถนาของสูงเสียอีกนั้นก็ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นกษัตริย์หรือเจ้าชายประเทศราช

ชื่อระบอบใหม่นี้แสดงให้เห็นว่าหมายถึงว่า จะทำอุดมคติที่สูงที่สุดเกี่ยวกับปริมปราประเพณีทางการเมืองของจีนให้เต็มบริบูรณ์ (ได้แจ้งหรือ “สันติสุขที่ยิ่งใหญ่” ถือว่าเป็นยุคแห่งสันติสุขและระเบียบที่ยิ่งใหญ่ตามทัศนะที่เป็นวงจรของประวัติศาสตร์สมัยโบราณ) พร้อมกับความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งเกี่ยวกับอาณาจักรสวรรค์ ซึ่งในอาณาจักรสวรรค์นั้นคนทั้งปวงบูชาพระผู้เป็นเจ้าที่แท้จริงเพียงองค์เดียวเท่านั้น ดังนั้นจึงนับว่าเป็นรัฐเทวดาที่มีอำนาจหน้าที่ทางการเมืองและการศาสนา รวมอยู่ที่พระราชเพียงองค์เดียวเท่านั้น เค้าโครงที่แข็งแกร่งดูเสถียรซึ่งรวมเอาสิ่งทั้งปวงเข้าไว้หมดนั้นนับว่าพอเหมาะพอเจาะกับฉากทางการเมืองของจีนอย่างพอดีทีเดียว และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเหมาะกับความต้องการของสถานการณ์ที่อยู่ในสมัยปฏิวัติอย่างยิ่ง ในฐานะที่เป็นการเสี่ยงภัยทางการเมือง พวกกบฏได้แจ้งได้ขอร้องไปยังพวกที่ต่อต้านแมนจูและพวกที่มีหัวทางชาตินิยมอย่างกว้างขวาง สำหรับโครงการปฏิรูปทางเศรษฐกิจนั้นเป็นที่ชอบอกชอบใจพวกที่แบกภาระหนัก และพวกที่สิ้นเนื้อประดาตัวมาก โดยเฉพาะในหมู่ชาวนา ในฐานะที่เป็นประชาชนใหม่ คือเป็นครอบครัวใหญ่ที่สมาชิกทั้งปวงเป็น “พี่ชาย น้องชาย” และเป็น “พี่สาว น้องสาว” กัน โครงการนี้นับว่าถูกใจทั้งคนมั่งมีและยากจนที่ได้รับความเดือดร้อนจากการทำระบบสังคมให้ผันแปรและความไม่ปลอดภัยในสมัยนั้น นอกจากนั้น สาเหตุที่ทำให้เกิดกบฏได้แจ้งยังได้กลายเป็นจุดรวมสำหรับพวกที่ยึดมั่นอยู่กับความเคลื่อนไหวของราชวงศ์ใหม่นี้เป็นธรรมดา

แม้ในการเรียกร้องหา “ความลึกลับ” (mystique) ทางศาสนาชนิดที่ทรงอำนาจนี้ พวกกบฏได้แจ้งก็มีอะไรบางอย่างที่คล้าย ๆ กับการจลาจลของพวกชาวนาและการปฏิวัติของราชวงศ์ในสมัยอดีต แต่ที่แตกต่างกันอยู่ก็คือในด้านความรุนแรงกับความคลั่งในด้านความคิดเห็นที่แตกแยกกันที่คำสอนทางด้านศาสนาของพวกกบฏได้แจ้งยังคงยืนยันกรานอยู่ ความสำคัญที่ยิ่งใหญ่อยู่ที่

อาณาจักรสวรรค์ของพวกเขาได้แจ้ง

๗๗๙

การล้างสมองพวกที่เกณฑ์มาเข้าพวกใหม่ ๆ และพวกอาสาสมัครที่ไม่ยอมรับนับถือลัทธิคำสอนของพวกกบฏได้แจ้ง แม้ว่าจะมีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อพวกแมนจูเพียงใดก็ตาม ก็จะต้องถูกขับไล่ออกไปตามความเป็นจริงแล้ว วินัยที่ผิดประติธรรมตาของพวกกองทัพได้แจ้ง ความกล้าหาญที่ปรากฏในการสงครามหลายครั้งหลายหน และความพร้อมที่จะเผชิญหน้ากับความตาย ซึ่งจะไม่ทำให้เขาได้รับรางวัลทางโลกใด ๆ เลย ทั้งหมดนี้ได้แสดงให้เห็นว่า ความรู้สึกเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ทางด้านศาสนานี้แหละที่เป็นปัจจัยที่รวมเอาพวกที่มีความไม่พอใจพอใจ และบุคคลที่ไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง พวกนักเผยแพร่ศาสนาและนักบุญเข้าด้วยกันได้มากกว่าการหวังจะได้รับผลประโยชน์ทางด้านการเศรษฐกิจหรือความกระตือรือร้นทางการเมืองจะทำได้เสียอีก

ถ้ามองในด้านการทหารแล้วพวกกบฏก็มีความชื่นชมยินดีต่อการประสบผลสำเร็จตั้งแต่เริ่มต้นในปีแรก ๆ พวกกบฏได้มีความก้าวหน้าในด้านการจัดตั้งองค์การที่มั่นคง วินัยที่เคร่งครัด ผู้บัญชาการทหารที่มีไหวพริบเฉียบแหลม และความเคลื่อนไหวไปมาได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งเกิดมาจากการตัดพันธะส่วนตัวที่เกี่ยวกับบ้านและทรัพย์สินสมบัติเสียได้ แต่ถ้าหากการที่พวกกบฏได้แจ้งรุดหน้าขึ้นไปทางเหนือนั้นเป็นไปอย่างรวดเร็วจักรพรรดิโดยรุกรจากมณฑลฮุนาน (Hunan) ไปยังลุ่มน้ำแยงซีภาคกลาง แล้วก็มุ่งไปทางทิศตะวันออกไปยังเมืองนานกิงแล้ว การรุกไปอย่างรวดเร็วนี้ก็เกิดมีขึ้นเพราะนำเอายุทธวิธีที่มีการจำกัดขอบเขตของตนเองมาใช้นั่นเอง ที่นับว่ามีข้อมากก็คือการผ่าจุดศูนย์กลางสำคัญ ๆ ที่มีกรุงต๋องตันที่เหนียวแน่นไปได้ พวกกบฏได้แจ้งเกี่ยวกับการจัดชนบทที่ตนยกทัพผ่านไปให้เป็นระเบียบน้อยมาก ไม่มีความพยายามที่จะพัฒนาที่มั่นที่ตนยึดได้และลดจำนวนที่มั่นเหล่านั้นให้น้อยลงให้เป็นการถาวรใด ๆ เลย การมีปฏิปักษ์ การต่อต้านตามชนบทและความพ่ายแพ้ชั่วคราวได้ถูกแปลความหมายว่าเป็นนิมิตที่พระผู้เป็นเจ้าทรงบอกให้พวกเขามุ่งไปสู่ทิศทางอื่นเพื่อชัยชนะใหม่และที่สำคัญยิ่งกว่า แทนที่จะแนะนำว่ามีความจำเป็นที่จะต้องระมัดระวังและรวมกำลังให้เข้มแข็ง ผู้บัญชาการทหารชื่อ หยางฮวี่ซิง (Yang Hsiu-ch'ing) ซึ่งได้สมญานามว่า กษัตริย์ตะวันออกมักจะอ้างว่าได้รับการบันดาลใจจากพระบิดาผู้เป็นเจ้าที่จะให้ความสนับสนุนการเคลื่อนไหวทางด้านยุทธวิธีอยู่เสมอ และเรื่องราวเกี่ยวกับการรณรงค์สงครามของพวกได้แจ้งก็ทำให้เป็นที่ปรากฏว่า การที่พวกกบฏมีชัยชนะนั้นได้สะท้อนให้เห็นว่าพระผู้เป็นเจ้าได้เข้ามาเกี่ยวข้องโดยตรงในประวัติศาสตร์โดยอาศัยบุคคลที่ได้รับเลือกให้ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วย เช่น ซุงและหยางเป็นต้นเป็นเครื่องมือ

ในทันทีที่ตั้งมั่นในเมืองหลวงคือนานกิง ซึ่งยึดครองได้เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๓๙๖ และได้ขนานนามเมืองนานกิงเสียใหม่ว่า “เมืองสวรรค์” (เทียนจิง) แล้ว พวกกบฏได้แจ้งก็ได้ส่งกองทหารไปยึดเมืองปักกิ่งซึ่งในตอนแรก ๆ ก็มีชัยชนะอย่างน่าอัศจรรย์ใจอีกนั้นแหละ แต่ทว่าในที่สุดก็ถูกทำให้เคลื่อนทัพได้ช้าลง ถูกทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยวและแล้วก็พ่ายแพ้ กองทหารที่ส่งไปทางตะวันตกได้ประสบผลสำเร็จในการขยายอาณาบริเวณที่อยู่ในความครอบครองของพวกกบฏได้แจ้งให้กว้างขวางออกไปยิ่งกว่าพวกที่ไปยึดกรุงปักกิ่งเสียอีก แต่โดยส่วนใหญ่แล้ว ระบอบใหม่นี้มัวอยู่กับการต่อสู้ดิ้นรน

๗๘๐

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ที่ยึดเยื้อเพื่อที่จะรักษาตำแหน่งฐานะของตนในลุ่มน้ำแย่งชิงตอนได้ไว้ เพราะลุ่มน้ำตอนนี้เป็นภูมิภาคที่อุดมสมบูรณ์และมีประชาชนอยู่หนาแน่นซึ่งก่อให้เกิดปัญหาที่ยุ่งยากน่าสะพรึงกลัวในด้านการป้องกัน และการปกครองมากที่สุด โชคทางการสงครามได้ขึ้น ๆ ลง ๆ อยู่เป็นเวลาถึงสิบปี ซึ่งทำให้ฝ่ายกบฏได้เผด็จต้องสูญเสียแม่ทัพไปหลายคน เพราะฝ่ายแพ่งกองทัพขององค์จักรพรรดิอย่างยับเยิน หลายครั้งหลายหน และอีกประการหนึ่งพวกกบฏได้เผด็จได้รับความกดดันบีบบังคับจากกองทัพของพวกหัวหน้าตามภูมิภาคที่กลับมีระเบียบวินัยดีขึ้น และกระปรี้กระเปร่าขึ้นซึ่งพวกนี้มีความจงรักภักดีต่อราชวงศ์แมนจู พวกที่เป็นหัวหน้าเช่น เล็งโกวผั่น (Tseng Kuo-fan) โซซุงถั่ง (Tso Tsung-t'ang) และหลี่ฮุงจั้ง (Li Hung-chang) ซึ่งต่อมาได้เป็นผู้มีบทบาทเป็นเด่นในประวัติศาสตร์ของราชวงศ์แมนจู

สิ่งที่พวกกบฏได้เผด็จต้องสูญเสียไปนั้นว่าสำคัญยิ่งก็คือการที่พวกกบฏไม่ได้รับความสนับสนุนจากประเทศต่าง ๆ ทางตะวันตก ในตอนแรก ๆ พวกตะวันตกก็มีความเห็นอกเห็นใจพวกกบฏในเรื่องเกี่ยวกับเมืองที่มีสัญญาให้เปิดทำการค้าขาย ซึ่งพวกตะวันตกรู้สึกประทับใจในความประพฤติ และวินัยของพวกกบฏได้เผด็จ และในด้านความหวังที่ว่าศาสนาของพวกได้เผด็จอาจพิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นคริสต์ศาสนาที่แท้จริงได้ แต่การติดต่อกับพวกหัวหน้าปฏิวัติไม่ซำกับบอกความจริงให้พวกตะวันตกทราบ แล้วก็เห็นห่างกันไป ความคลั่งศาสนา ความโง่มงาย และการที่พวกกบฏได้เผด็จได้บังอาจหลอกลวงคณะกรรมการภรรสุวรรค์ชุดพิเศษ ซึ่งเป็นคณะกรรมการที่แม้แต่คริสต์ศาสนิกชนชาวต่างประเทศก็ต้องยอมมันได้ขจัดความหลงผิดที่ว่า พวกได้เผด็จเป็นพวกที่ฝ่ายมหาอำนาจตะวันตกจะคบหาได้ ง่ายกว่าพวกแมนจูนั้นออกไปได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นเวลาที่พวกกบฏได้เผด็จเคลื่อนกองทัพไปคุกคามเมืองเซียงไฮ้จึงถูกพวกตะวันตกเข้าต่อต้านขัดขวางไว้อย่างเต็มที่

ความอ่อนแอของพวกกบฏได้เผด็จที่มากยิ่งขึ้นไปกว่านั้นอีกก็คือเรื่องภายใน ซึ่งได้แก่ความผิดพลาดในด้านความเป็นผู้นำในทางการเมือง “กษัตริย์” ของพวกกบฏได้เผด็จสนใจองค์การที่มีระบบตามชนบทน้อยมาก มักจะชอบอยู่ในบ้านเมืองใหญ่ ๆ นอกจากนั้นพวกนักปราชญ์ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารบ้านเมืองฝ่ายพลเรือน ซึ่งการปฏิบัติงานของพวกนี้คงจะเป็นประโยชน์อย่างมากมาที่เดียวนั้นก็ถูกผลักไสไล่ส่งไปเพราะความโง่เขลาเบาปัญญาของพวกกบฏได้เผด็จ เพราะการที่พวกกบฏหันไปนับถือศาสนาผีสง “ต่างประเทศ” และเพราะการไม่ยอมรับนับถือลัทธิขงจื้อที่เก่าแก่แท้จริง การสอปลัเพื่อเข้ารับราชการพลเรือนโดยถือเอาวรรณคดีของพวกได้เผด็จเป็นหลักนั้นก็ช่วยแก้ไขเรื่องความขาดแคลนบุคคลที่ฝึกฝนอย่างดีแล้วได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ความสามัคคีและวิสัยสามารถแห่งความเป็นผู้นำของพวกกบฏได้เผด็จก็ถูกบั่นทอนให้เหลือน้อยลงมากขึ้นทุกที หลังจากที่ยึดเมืองนานกิงได้แล้ว สูงก็ถอนตัวออกจากการดำเนินการธุรกิจที่จริงจังและดำเนินบทบาทที่ชวนให้ระลึกถึงองค์จักรพรรดิผู้เป็นปราชญ์ในลัทธิเต๋าซึ่งทรงปกครองโดยอาศัยอำนาจมนต์คาถาของพระองค์ ซึ่งในกรณีนี้ก็ได้อำนาจที่ประเสริฐของพระองค์นั่นเอง นอกจากนั้นตามความเป็นจริงแล้ว

อาณาจักรสวรรค์ของพวกเขาได้แจ้ง

๗๘๑

บุคลิกภาพของสูงทั้งหมดนั้นแหละที่ได้ก่อให้เกิดการแตกแยกอย่างรวดเร็ว เพราะท่านได้หมกมุ่นอยู่กับความสุขสำราญในพระราชวังมากขึ้นทุกที ณ พระราชวังนั่นเองกษัตริย์สวรรค์ได้ทรงรักษาฮาเร็มที่แท้จริงไว้จนนับว่าเป็นการละเมิดศีลธรรมทางเพศและลัทธิผัวเดียวเมียเดียวที่เคร่งครัดซึ่งเป็นการขัดกับความรู้สึกของพวกเขาได้แจ้งอย่างรุนแรง

พร้อมกันนั่นเอง กษัตริย์ตะวันออกคือ หยางฮวี่ซิง (Yang Hsiu-ch'ing) ก็ทรงยึดอำนาจเพื่อพระองค์เองไว้ได้อย่างมั่นคงมากกว่า และก่อนที่พระองค์จะสิ้นพระชนม์ในการทำสงครามอาบเลือดครั้งแรกซึ่งทำให้ระบอบของพระองค์ต้องสูญเสียผู้นำชั้นเยี่ยม ๆ ไปหลายคนและสูญเสียพรรคพวกของพวกเขาผู้นำเหล่านั้นไปอีกมากมายนั้น พระองค์ถึงกับทะเลาะเถียงกันที่จะตั้งตนเป็นจักรพรรดิ หลังจากนั้นสูงก็มีความตั้งใจที่จะแต่งตั้งญาติพี่น้องของตนไว้ในตำแหน่งที่สำคัญ ๆ โดยพึ่งเอาความไว้นี้เพื่อเชื่อใจได้เป็นเรื่องสำคัญกว่าความสามารถ ญาติคนหนึ่งก็คือ สูงเจินกัน (Hung Jen-kan) อัครมหาเสนาบดีในตอนปลาย ๆ สมัยระบอบนี้ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกับคริสต์ศาสนา และพวกตะวันตกมากกว่า “กษัตริย์” อื่นๆ แต่ก็พิสูจน์ให้เห็นว่าไม่มีความสามารถที่จะทำโครงการจัดระบอบการปกครองให้มีระเบียบวินัยขึ้นมาใหม่ตามแบบตะวันตกได้ดีกว่าเดิมเลย

คำประชดประชันที่สำคัญยิ่งตอนหนึ่งของพวกเขาก็ได้แจ้งได้ถูกเปิดเผยขึ้นเมื่อคราวที่พวกเขากบฏต้องพินาศไปเป็นครั้งสุดท้ายในฤดูร้อน พ.ศ. ๒๔๐๗ นานกิงได้ตกอยู่ในห้วงอันตรายเป็นเวลาหลายเดือนในเมื่อหลี่ชิวเจิง ขุนศึกผู้สามารถซึ่งความสำเร็จทางด้านการทหารของเขามีได้ทำให้เขาขาดความจงรักภักดีต่อสูงเลยนั้นได้แนะนำให้สูงทิ้งเมืองหลวงแล้วหลบหนีไปทางใต้ กษัตริย์ที่สวรรค์ทรงเลือกนั้นได้เลือกเอาการอยู่ในเมืองต่อไป โดยยืนยันว่าพระองค์เป็นเจ้าจะทรงคุ้มครองช่วยเหลือพวกได้แจ้ง ในเดือนมิถุนายน ปี พ.ศ. ๒๔๐๗ สูงก็ต้องเสียอกเสียใจเพราะการกระทำของตนเองจึงได้ตีฆ่าพิชิตตาย ต่อมาได้พบพระศพของพระองค์ที่หุ้มห่อไว้ด้วยฉลองพระองค์สีเหลืองตามแบบกษัตริย์อยู่ในห่อส้วมภายใต้พระราชวัง พวกลูกน้องที่ซื่อสัตย์ของสูงยังคงยึดเมืองไว้ได้อีกประมาณเดือนหนึ่งทั้งๆ ที่มีความขาดแคลนและทุกข์ยากอย่างที่สุด และในที่สุดเมื่อถูกกองทัพของพวกเขาโจมตีซึ่งมีกำลังท่วมท้นเข้าโจมตีก็ได้ต่อสู้จนตัวตายหมดดีกว่าที่จะยอมแพ้ เลิงโกวผั่นซึ่งเป็นผู้นำกองทัพที่มีชัยชนะเป็นเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการแถลงข่าวของพวกเขาที่ยังไม่ยอมแพ้

แล้วก็ไม่ต้องสงสัยเลยว่าศรัทธาทางด้านศาสนาซึ่งมีอยู่อย่างแรงกล้า ซึ่งถ้าหากว่าถูกนำไปในทางที่ผิดๆ แล้วก็ย่อมเป็นธาตุแท้ที่สำคัญในขบวนการของพวกเขาได้แจ้ง ซึ่งเป็นท่าทีที่เด่นชัดที่สุดของสิ่งที่เป็นลัทธิเอกเทวนิยมของพวกเขาได้แจ้ง ในอดีตนั้นเมืองจีนมิได้ขาดแคลนพวกเทพยเจ้าหรือขบวนการทางด้านศาสนาที่ประชาชนนับถือกันทั่วๆ ไป หรือมิได้มีราชสำนักที่ปราศจากลัทธิของตนเองอันเชื่อมโยงบทบาทของราชวงศ์ไว้กับเจตจำนงของสวรรค์เลย แต่ทว่าสูงนี้แหละเป็นคนแรกที่ประกาศความเชื่อถือในพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งเป็นพระบิดาของสิ่งทั้งปวง เป็นพระผู้เป็นเจ้าที่ผู้สวดอ้อนวอนหาแต่ละคนจะเข้าถึงได้ และเกี่ยวข้องกับการปกครองโลกอย่างเต็มที่ ในเอกสารของพวกเขาได้แจ้ง

๗๘๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ซึ่งจะเห็นได้จากข้อความที่คัดเลือกมาลงไว้ต่อไปนี้ได้นั้นถึงจุดนี้โดยเฉพาะว่า : ด้วยเหตุที่ลัทธิเก่า ๆ เกี่ยวกับสวรรค์นั้นเป็นภารกิจของครอบครัวเดียว ซึ่งครอบครัวที่ปกครองแผ่นดินรักษาไว้ด้วยความหวงแหนนั้น พระผู้เป็นเจ้าของที่แท้จริงคือกษัตริย์ซึ่งเป็นพระบิดาและสหายของคนทั้งปวง แต่การที่พระองค์เป็นผู้ที่คนทั้งหลายจะเข้าถึงได้นั้นได้พิสูจน์ให้เห็นทั้งผลดีและผลร้ายที่จะมีต่อพวกกบฏได้แจ้ง เพราะถ้าหากว่าแนวความเห็นนี้ได้รื้อให้เกิดความเมตตาสงสารในคนส่วนมากโดยแท้จริงแล้ว ก็เท่ากับให้อาวุธที่เป็นอันตรายแก่พวกผู้นำที่มีอยู่ไม่กี่คน ซึ่งอ้างว่าตนได้รับการตลใจจากสวรรค์ให้มาปฏิบัติการ และพระผู้เป็นเจ้าของที่ทรงเห็นชอบกับความปรารถนาของพวกเขา

เราจะเห็นอิทธิพลตะวันตกได้อย่างแจ่มชัดในการปฏิบัติบางอย่างที่พวกกบฏได้เมืงนำมาใช้ เช่น ปฏิทินที่มีสัปดาห์สะเจ็ดวันและการถือวันพักผ่อนตามแบบศาสนาคริสต์ (หยุดวันอาทิตย์) พวกกบฏได้เมืงจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบอยู่บ้างในเรื่องการที่จะให้ความเสมอภาคแก่สตรีมากยิ่งขึ้น การประณามการมีเมียมากและการล่วงประเวณี และการประกาศห้ามมีทาส ห้ามรัดเท้า ห้ามเล่นการพนัน ห้ามดื่มสุราและสูบบุหรี่ แต่การประจวบกันแห่งการนับถือหลักเดิมของศาสนาคริสต์เถียน (โปรเตสแตนต์) ที่มีอยู่ตามช่องแคบไต้หวัน strait - laced กับลัทธิเพียวรีแดนแบบพื้นบ้านพื้นเมืองในหมู่พวกชาวไร่ชาวนาอยู่บ้าง (ต่อมาได้สะท้อนให้เห็นในขบวนการพวกที่ยอมรับว่าตนเป็นคอมมิวนิสต์ต่อต้านคริสต์ศาสนาสัมปายพุทธศตวรรษที่ ๒๕) นั้น ได้ทำให้เป็นความยากลำบากในอันที่จะประเมินอิทธิพลต่างประเทศโดยย่อ ๆ อยู่บ้างเหมือนกัน

ในการที่พวกกบฏได้เมืงรวมลัทธิเอกเทวนิยมแบบทหาร การตลใจแบบของนักบุญ และการแสวงหาอำนาจในนามของพระผู้เป็นเจ้าของที่เข้าด้วยกันนี้ ขบวนการกบฏได้เมืงบางที่จะทำให้ระลึกถึงความรุ่งเรืองของศาสนาอิสลามในตะวันออกไกลสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๒ ได้มากที่สุด แต่สำหรับในกรณีหลัง เรื่องปรัมปราทางด้านวัฒนธรรมได้ฝังรากอยู่ในพวกอาหรับที่ชอบท่องเที่ยวพเนจรซึ่งถือกันว่าเป็นพวกพระมะหะหมัดได้ลึกซึ้งน้อยกว่า แม้แต่พวกชาวนาจีนซึ่งส่วนใหญ่ได้เป็นกำลังของฮุงฮิวฉวน (Hung Hsiu-ch'üan) ก็ถูกอบรมให้มีความซาบซึ้งในปรัมปราประเพณีเกี่ยวกับจริยศาสตร์และศาสนาที่ฝังรากลึกอยู่ในสมัยอดีตเรียบร้อยแล้ว ทั้ง ๆ ที่ตอนแรก ๆ พวกกบฏได้เมืงได้เป็นปฏิปักษ์ต่อลัทธิขงจื้อ แต่ก็ได้ถูกบีบบังคับอย่างหนักเพื่อให้ทำการประนีประนอมกับลัทธิประเพณีและคุณค่าต่างๆ ของลัทธิขงจื้อมากขึ้นทีเดียว หรือ ถ้าจะพูดให้ถูกต้องยิ่งกว่านั้นก็คือพวกกบฏได้เมืงได้ยอมรับนับถือลัทธิและคุณค่าของลัทธิขงจื้อโดยไม่รู้สีกตัว โดยไม่รู้สีกว่ามีความไม่ลงรอยกันระหว่างจริยศาสตร์ปรัมปรา กับลัทธิใหม่เลย อย่างไรก็ตาม การทำให้ปรองดองกันได้เช่นนั้น ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าไม่เป็นการเพียงพอที่จะเชื่อมช่องโหว่ระหว่างมโนคติวิทยาหรือวิทยาที่ว่าด้วยความคิด (ลัทธิ) ของพวกกบฏได้เมืงกับปรัมปราประเพณีของจีนได้ หรือเพื่อที่จะทำให้ความเป็นหัวหน้าปฏิวัติมีภาระอันใหญ่หลวงในการปกครองสังคมที่เกร่อและสับสนนี้เลย ในที่สุดก็พวกผู้ป้องกันปรัมปราประเพณีและผู้ที่ได้รับการศึกษาในศิลปะการดำเนินกิจการบ้านเมืองแบบจีนนี้แหละที่มีชัยชนะในการที่จะแนะแนวจุดหมายปลายทางของประเทศจีนต่อไปอีก ๕๐ ปี

อาณาจักรสวรรค์ของพวกเขาได้แจ้ง

๗๘๓

หนังสือว่าด้วยพระบัญญัติของฟ้า (เทียนเทียวชฺู)

หนังสือเล่มนี้ซึ่งระบอบการปกครองของพวกกบฏไต้เผิงได้ประกาศใช้เป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๙๕ นั้น บางทีจะเขียนขึ้นก่อนหน้านั้นหลายปีเพื่อใช้เป็นถ้อยแถลงเกี่ยวกับลัทธิ และการปฏิบัติทางศาสนาของพวกที่บูชาพระผู้เป็นเจ้าเมื่อพวกเขาได้ก่อตั้งกันขึ้นมาเป็นกลุ่มก้อนครั้งแรก หนังสือเล่มนี้ได้แสดงถึงศรัทธาแบบง่าย ๆ และไม่เป็นการหลอกลวงเลย โดยเน้นถึงความหวังที่จะไปเกิดในสวรรค์ และความเกรงกลัวที่จะไปตกนรกอยู่ตลอดเวลา ในอาการที่ชวนให้รำลึกถึงคัมภีร์โทราห์มากกว่าคัมภีร์ไบเบิล ส่วนใหญ่ของหนังสือนี้เกี่ยวกับแบบฟอร์มที่พวกที่สวดอ้อนวอนจะใช้กล่าวในการระลึกถึงความกรุณาของพระผู้เป็นเจ้าในเวลาที่รับประทานอาหาร ฯลฯ และเพื่ออธิบายพระบัญญัติ ๑๐ ประการ สำหรับพระบัญญัติ ๑๐ ประการนี้ เราได้พบข้อแม้เพื่อให้มีการแยกเพศชายเพศหญิงอยู่ต่างหากกัน และการห้ามสูบบุหรี่และเล่นการพนันซึ่งสะท้อนให้เห็นความตึงเครียดแบบเพียวรีแดนอย่างรุนแรงในสมัยที่พวกกบฏไต้เผิงมีการเคลื่อนไหวในสมัยแรก ๆ

เมื่อดับเบิลยู. เอช. เมดเฮิร์สต์ (W.H. Medhurst) แปลหนังสือเล่มนี้ออกมาตีพิมพ์ลงใน North China Herald ฉบับภาษาอังกฤษ ประจำวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๘๕๓ (พ.ศ. ๒๓๙๖) นั้น บรรณาธิการได้ตั้งไว้ว่า : “เราอดคิดไม่ได้ว่านี่เป็นเอกสารที่นับว่าพิเศษสุดและเราจะหาซื้อค่านได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้นเอง มีอยู่สองอย่างที่เราสนใจเมื่อได้อ่านหนังสือนี้โดยตลอดแล้ว : ประการหนึ่งก็คือว่า เมื่อยกฉันทารอ้างถึงการที่พระเยซูคริสต์เจ้าทรงไถ่บาป และข้อความที่แท้จริงจากคำสวดอ้อนวอนต่อพระผู้เป็นเจ้าซึ่งมีเป็นครั้งคราวแล้ว มโนคติทั้งหลายโดยทั่ว ๆ ไปก็ดูเหมือนจะได้อามาจากหนังสือ ‘พระคัมภีร์เดิม’ โดยมีข้อความจาก ‘พระคัมภีร์ใหม่’ อยู่เพียงเล็กน้อยหรือแทบไม่มีเลย อีกประการหนึ่งก็คือว่า ปรากฏว่าส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่พวกกบฏเองได้รวบรวมขึ้น เพราะถ้าหากพวกนักเผยแพร่คริสต์ศาสนาจะมีอะไรทำเกี่ยวกับเรื่องนี้อยู่บ้าง เขาก็คงจะไม่มุ่งอยู่กับการให้สัตว เหล้า น้ำชา และข้าวโดยแท้ แม้ว่าสิ่งของต่าง ๆ เหล่านี้จะได้นำไปถวายพระผู้เป็นเจ้าที่ยิ่งใหญ่ก็ตาม เราขอกล่าวซ้ำว่า ดังที่เป็นอยู่นั้น นับว่าเป็นผลผลิตที่ผิดปรกติธรรมดาอย่างที่สุด และถ้าพวกกบฏนี้แหละทำทุกสิ่งทุกอย่าง ที่มีอยู่ในผลผลิตนั้น ก็คงเป็นพวกกบฏที่สุภาพที่สุดและมีศีลธรรมที่สุดเท่าที่เราเคยพบเห็นมา”

คำแปลที่นำมาลงไว้นี้ได้ถูกดัดแปลง และแก้ไขจากคำแปลของเมดเฮิร์สต์ ซึ่งได้รับการแก้ไขให้ถูกต้องโดยอาศัยหนังสือฉบับก่อน ๆ อื่น ๆ ที่สมาชิก Modern Chinese History Project, Far Eastern and Russian Institute, University of Washington ได้จัดทำขึ้นซึ่งนับว่าเป็นส่วนหนึ่งแห่งประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเอกสารของพวกกบฏไต้เผิง ซึ่งจะได้อัพโหลดออกมาไม่ช้านี้

(จาก เลี้ยวอีฉาน, ไทปิงเทียนโกวซฺงชฺู, ชุดที่ ๑, เซ ๑, หน้า ๑๐-๑๑)

ในโลกแห่งมนุษย์ที่จะต้องตายนี้ ใครเล่าที่ไม่เคยทำผิดต่อพระบัญญัติของสวรรค์ ? ถ้าหากว่าเขาไม่ทราบความผิดของเขาในกาลก่อนแล้ว เขาก็คงจะได้รับอภัยอยู่ แต่บัดนี้ โดยเหตุที่พระผู้

๗๘๘

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

เป็นเจ้าของได้ทรงออกประกาศด้วยความเมตตากรุณาแล้ว นับตั้งแต่นั้นมา ใครก็ตามที่รู้จักวิธีที่จะสำนึกในบาปของตนต่อพระพักตร์พระผู้เป็นเจ้า ไม่บูชาภูตผีปีศาจผิดๆ ไม่ปฏิบัติสิ่งทีประหลาดกว่ามนุษย์ทั้งหลาย ไม่ล่วงละเมิดพระบัญญัติของฟ้าจะได้รับอนุญาตให้ขึ้นไปสู่สวรรค์และเสวยความสุข และจะได้ชื่นชมยินดีกับเกียรติยศเกียรติศักดิ์โดยไม่มีที่สิ้นสุดเป็นเวลาหลายพันหลายหมื่นปีทีเดียว ใครก็ตามที่ไม่ทราบวิธีที่จะสำนึกถึงบาป...เขาจะต้องถูกลงโทษโดยถูกส่งไปลงนรกให้ได้รับความทุกข์ทรมานอย่างชมชื่นโดยแท้ และจะได้รับความทุกข์และความเจ็บปวดไม่มีที่สิ้นสุดเป็นเวลาหลายพันหลายหมื่นปี เราขอให้ท่านจงคิดดูว่าอะไรที่จะได้และอะไรที่จะเสีย พี่น้องของเราทั้งชายและหญิงทั่วทั้งโลกของผู้ที่จะต้องตายทั้งหลาย พวกท่านทั้งหมดไม่ควรปลุกตัวท่านให้พ้นจากความสลบไสลดอกหรือ ? อย่างไรก็ตาม ถ้าหากว่าท่านยังไม่ตื่นตัวต่อไปอีกแล้ว ท่านก็ชื่อว่าเกิดมาแล้วโดยแท้ เป็นผู้ที่ถูกมารร้ายหลอกลวงโดยแท้ และแน่นอนที่มีพรที่ท่านไม่ทราบว่าจะชื่นชมยินดีได้อย่างไรอยู่ (๑a)

ที่นี่ พวกที่มีจิตใจที่ถูกมารร้ายหลอกลวงมักจะพูดอยู่เสมอว่ากษัตริย์เท่านั้นที่จะบูชาพระผู้เป็นเจ้าได้ แต่พระผู้เป็นเจ้าเป็นพระบิดาสากลของทุกคนในโลกแห่งบุคคลที่ต้องตายนี้ กษัตริย์ทั้งหลายเป็นเพียงเด็ก ๆ ที่มีความสามารถของพระองค์ เป็นเด็กดีที่มีความกตัญญูกตเวทิต่อพระบิดา ส่วนสามัญชนทั้งหลายเป็นเด็กที่โง่เขลาของพระองค์ และเป็นเด็กที่ไม่อยู่ในโอวาทที่จำต้องใช้วิธีรุนแรงและต้องปราบ ถ้าท่านพูดว่า กษัตริย์เท่านั้นจึงจะบูชาพระผู้เป็นเจ้าได้ เราก็ตอบถามท่านว่า ในฐานะที่เป็นบิดามารดาของครอบครัว เพียงลูกชายคนใดเท่านั้นดอกหรือที่จะมีความกตัญญูกตเวทิต่อและเชื่อฟังบิดามารดาของเขาได้ ?

อนึ่งได้มีการพูดกันอย่างผิดๆ ว่า การบูชาพระผู้เป็นเจ้าที่ยิ่งใหญ่นั้นเป็นการปฏิบัติตามวิถีทางของพวกปาเถียน พวกเขามิทราบดอกว่าในโลกสมัยโบราณนั้น ทั้งกษัตริย์และไพร่ฟ้าประชาชนต่างก็บูชาพระผู้เป็นเจ้าทั้งนั้น สำหรับวิถีทางอันสำคัญเกี่ยวกับการบูชาพระผู้เป็นเจ้านับตั้งแต่เริ่มต้นมานั้น เมื่อพระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างฟ้าและดิน ภูเขาและทะเล มนุษย์และสิ่งทั้งหลายเสร็จในหกวันนั้น ทั้งเมืองจีนและชาติปาเถียนทั้งหลายก็ได้เดินออกมาจากวิถีทางที่ยิ่งใหญ่พร้อม ๆ กัน แต่ประเทศที่ปาเถียนต่าง ๆ ทางตะวันตกได้เดินเรื่อยไปในทางใหญ่นั้นจนถึงที่สุด เมืองจีนก็เดินไปในวิถีทางใหญ่เหมือนกัน แต่ทว่าภายในระยะเวลาพันหรือสองพันปีเมื่อไม่นานมานี้ เมืองจีนได้เดินตามวิถีทางของพวกปีศาจไปอย่างหลงผิด ดังนั้นจึงถูกสัตว์นรกจับได้ เพราะฉะนั้น บัดนี้ พระผู้เป็นเจ้าซึ่งทรงมีพระเมตตาต่อมนุษยชาติได้ทรงยื่นพระหัตถ์ที่สามารถของพระองค์มาช่วยเหลือประชาชนชาวโลกทำให้เขาพ้นจากการถูกมารร้ายจับ และนำเขาออกไปเดินในวิถีทางใหญ่ดั้งเดิมอีกครั้งหนึ่ง (๑a-b)

แบบฟอร์มที่ควรสังเกตในบาปที่สำนึกได้

ขอให้ผู้สวดอ้อนวอนคุกเข่าลงเบื้องหน้าฟ้าและสวดอ้อนวอนขอให้พระผู้เป็นเจ้าทรงยกโทษในบาปของตน เขาอาจใช้แบบการสวดอ้อนวอนที่เขียนไว้ก็ได้ และเมื่อสวดอ้อนวอนจบแล้ว เขาอาจ

อาณาจักรสวรรค์ของพวกเขาได้แจ้ง

๗๘๕

เอนาม่าอย่างหนึ่งแล้วชำระล้างร่างกายให้สะอาดหมดจดหรืออาจชำระล้างร่างกายในแม่น้ำก็ได้ ซึ่งคงจะดียิ่งขึ้นไปอีก หลังจากที่ได้สำนึกบาปแล้วก็ขอให้เขาบูชาพระผู้เป็นเจ้าทั้งเช้าและเย็น โดยอ้อนวอนขอให้พระผู้เป็นเจ้าทรงคุ้มครองตนและขอให้พระวิญญูณบริสุทธิของพระองค์อนุญาตให้เขาเปลี่ยนใจได้ เมื่อรับประทานอาหาร เขาก็ควรขอบคุณพระผู้เป็นเจ้า และทุก ๆ เจ็ดวัน จะต้องบูชาและยกย่องพระผู้เป็นเจ้าที่ทรงมีพระมหากษัตริย์คุณและเปี่ยมด้วยคุณธรรม ขอให้เขาเชื่อฟังพระบัญญัติของฟ้า ๑๐ ประการตลอดไป ไม่ว่าจะเป็นกรณีใดก็ตาม ขอเขาอย่าได้บูชาภูติผีปีศาจผิดๆ ทั้งปวงที่มีอยู่ในโลกเลย และขอเขาอย่าได้ทำสิ่งทั้งหลายในโลกให้เสียหายไปแต่อย่างใดเลย โดยวิธีนี้ประชาชนก็อาจกลายเป็นโอรสและธิดาของพระผู้เป็นเจ้าได้ เมื่ออยู่ในโลก พระผู้เป็นเจ้าก็จะดูแลเขา และเมื่อขึ้นไปเกิดในสรวงสวรรค์แล้ว พระผู้เป็นเจ้าก็จะทรงรักมีเมตตากรุณาต่อเขา และในสวรรค์ชั้นสูงเขาก็จะได้รับความสุขเป็นนิจนิตย์ (๒a-b)

พระบัญญัติของฟ้า ๑๐ ประการ

๑. จงให้เกียรติและบูชาพระผู้เป็นเจ้า...
๒. จงอย่าบูชาเทวดาที่ผิดๆ ทั้งหลาย...
๓. จงอย่าเอ่ยพระนามพระผู้เป็นเจ้าอย่างลมๆ แล้งๆ...
๔. จงบูชาและยกย่องพระผู้เป็นเจ้าในฐานะที่พระองค์ทรงมีพระมหากษัตริย์คุณทุกๆ เจ็ดวัน...
๕. จงมีความกตัญญูทุกเวลาและอยู่ในโอวาทของบิดามารดา...
๖. จงอย่าฆ่าหรือทำให้คนทั้งหลายได้รับบาดเจ็บ...
๗. จงอย่าคบหาสมาคมกับคนโกงและคนสารเลวทั้งหลาย...

ในโลกนี้มีผู้ชายอยู่มากมาย ผู้ชายทั้งปวงนี้เป็นพี่น้องกัน ในโลกนี้มีผู้หญิงอยู่มากมาย ผู้หญิงทั้งปวงเป็นพี่น้องกัน สำหรับบุตรและหลานของฟ้านั้น ผู้ชายก็มีที่อยู่สำหรับผู้ชาย และผู้หญิงก็มีที่อยู่สำหรับผู้หญิง หญิงชายจะไม่ได้รับอนุญาตให้อยู่ปะปนกัน ผู้ชายหรือผู้หญิงที่ทำการล่วงละเมิดประเวณี หรือผู้ที่ไม่เคารพในลูกเมียใครย่อมถือว่าเป็นสัตว์ประหลาด ข้อนี้นับว่าเป็นการล่วงละเมิดพระบัญญัติของฟ้าที่รุนแรงที่สุดการทำดาเจ้าชู้การไฝฝืนถึงผู้อื่นในทางราคะฉันทา การสูบบุหรี่และการร้องเพลงเชิงสังวาสนั้นถือว่าเป็นความผิดที่เป็นการละเมิดพระบัญญัติของฟ้าทั้งนั้น

๘. จงอย่าลักขโมยหรือปล้นสะดม

ความยากจนและความร่ำรวยเป็นสิ่งที่พระผู้เป็นเจ้าทรงประทานมา และผู้ใดก็ตามที่ลักขโมยหรือปล้นสะดมเอาทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่นย่อมถือว่าล่วงละเมิดพระบัญญัติของฟ้า

๙. จงอย่าพูด (หรือแพร่) สิ่งผิดๆ

ผู้พูดเอะอะ ผิดๆ หรือ หลอกลวง และผู้ที่ใช้ภาษาหยาบๆ และถ้อยสฤถลันนั้นถือว่ายอมล่วงละเมิดพระบัญญัติของฟ้า

๗๘๖

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

๑๐. จงอย่าคิดละโมภ

เมื่อผู้ชายมองดูความงามแห่งภรรยาหรือลูกสาวของชายอีกคนหนึ่ง แล้วก็นึกละโมภในภรรยาหรือลูกสาวของชายคนนั้น เมื่อผู้ชายมองดูความมั่งคั่งแห่งทรัพย์สมบัติของชายอีกคนหนึ่ง แล้วก็เกิดโลภอยากได้ทรัพย์สมบัติของชายคนนั้น หรือเมื่อชายคนหนึ่งยุ่งอยู่กับการพนันและซื้อสลากกินแบ่ง และพนันซื้อกัน ทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นการล่วงละเมิดพระบัญญัติของฟ้าทั้งนั้น

ตำราเบื้องต้นที่เป็นร้อยกรอง

ตำราทางราชการเล่มนี้ซึ่งพิมพ์เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๔ นั้น ได้ให้สูตรเกี่ยวกับหลักการทางศาสนาและศีลธรรมขั้นมูลฐานชนิดง่าย ๆ และย่อ ๆ ซึ่งจะจดจำได้ง่าย ๆ ซึ่งหลักการเหล่านี้พวกหัวหน้ากบฏได้เผด็จการณาทิจะพร่ำสอนสาธุศิษย์ แม้ว่าจะตรงข้ามกับลัทธิขงจื้ออยู่ตรงเท่าที่มันกลายเป็นอย่างเดียวกันกับระบอบการปกครองที่ตั้งขึ้นมาหรือปรากฏว่าเป็นลัทธิศาสนาหนึ่งอยู่ก็ตาม แต่พวกกบฏได้เผด็จการโดยยอมรับสิ่งซึ่งพร้อมที่จะรับรองว่าเป็นลัทธิขงจื้อในด้านจริยศาสตร์ทางสังคมและการเมืองไว้โดยไม่รู้ตัว

(จาก เสี่ยวอี้ฉาน, *ไท่ปิงเทียนโกวซิงซู*, ชุดที่ ๑, ๗ ๔, หน้า ๑๔-๕b, ๑๔a-b)

การยกย่องพระผู้เป็นเจ้า

พระผู้เป็นเจ้า ผู้เป็นเทพเจ้า
เป็นผู้ที่ได้รับการเคารพบูชาด้วยความเคารพทั่วไปทุกประเทศ
ทั้งผู้ชายผู้หญิงทั่วทั้งโลก
ได้ถวายความเคารพพระองค์ทั้งเช้าและเย็น
ทั้งหมดที่เราเห็น ทั้งข้างบนและข้างล่าง
นั้นอยู่ในความพอพระทัยของพระผู้เป็นเจ้า
ในตอนเริ่มต้น ต้องใช้เวลาถึงหกวัน
สำหรับการสร้างสิ่งทั้งปวงให้เสร็จบริบูรณ์
จะมีใครบ้างไหม ทั้งที่เข้าสนับหรือที่มีได้เข้าสนับ
ที่พระผู้เป็นเจ้ามิได้ทรงสร้างขึ้นมา ?
ขอขอบคุณ (พระองค์) ที่ทรงมีความพอพระทัย
ที่ท่านอาจได้รับความรุ่งเรืองเป็นนิรันดร์

อาณาจักรสวรรค์ของพวกเขาได้แจ้ง

๗๘๗

การยกย่องพระเยซูคริสต์เจ้า

พระเยซูเป็นมกุฎราชกุมาร
 ซึ่งพระผู้เป็นเจ้าได้ทรงส่งให้มาอุบัติในโลกในสมัยโบราณ
 พระองค์ได้ทรงเสียสละชีวิตเพื่อไถ่บาปของมนุษย์ทั้งหลาย
 เป็นบุคคลแรกที่ได้ประกอบคุณงามความดี
 เป็นการยากยิ่งที่จะแบกไม้กางเขนไว้
 เมฆที่เศร้าสลดได้ทำให้ดวงอาทิตย์มืดมน
 เจ้าชายผู้สูงศักดิ์จากสวรรค์
 ได้ตายเพื่อท่าน ทั้งชายและหญิง
 เมื่อได้กลับไปสู่สรวงสวรรค์หลังจากที่ได้กลับฟื้นคืนชีพขึ้นมาใหม่แล้ว
 ในความรุ่งเรืองของพระองค์นั้น พระองค์ทรงมีอำนาจทั้งปวง
 เราขอพึ่งพระองค์—
 ขอให้เราปลอดภัยและเข้าสู่สรวงสวรรค์เถิด !

การยกย่องบิดามารดา

การสะสมพืชพรรณธัญญาหารไว้ย่อมช่วยต่อต้านความอดอยากได้ฉับไฉ
 การบำรุงเลี้ยงเด็ก ๆ ไว้ก็เพื่อต่อต้านความขาดแคลนนั้น
 ผู้ที่มีความกตัญญูต่อบิดามารดาก็จะเชื่อว่าเป็นบุตรที่มีความกตัญญู
 ดังนั้นจึงเป็นการประหลาดมากที่ทำให้เป็นเครื่องขัดเซยได้
 ท่านควรถามตัวท่านเอง
 ว่าท่านเจริญเติบโตขึ้นมาได้อย่างไร
 จงเคารพคำสอนเกี่ยวกับพระบัญญัติของฟ้าข้อที่ ๕
 เกียรติและความมั่งคั่งจากเทวสำนักจะพรุ่งพรมมาที่ตัวท่าน

ราชสำนัก

ราชสำนักเป็นสถานที่ที่น่าหวาดกลัว
 ต้องเอาใจใส่ต่อหน้าที่ในราชสำนักด้วยความกลัว และสั่นสะท้าน
 ดูจว่ามาอยู่ต่อหน้าท่านแล้ว
 อำนาจของชีวิตและความตายเป็นของโอโรสสวรรค์
 ในหมู่ข้าราชการด้วยกันแล้วไม่มีใครเลยที่จะคัดค้านพระองค์

๗๘๘

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

วิถีทางของกษัตริย์

ถ้าหากว่าคนคนหนึ่ง ที่สูงส่งสนับสนุนลัทธิแล้ว
หลายพันหลายหมื่นรัฐก็จะชื่นชมยินดีกับความสงบ
ขอให้กษัตริย์พระองค์เดียวเท่านั้นทรงไว้ซึ่งอำนาจ
แล้วการพูดให้ร้ายและความเลวทรามก็จะหายไปจนหมดสิ้น

วิถีทางของประชากรราษฎร์

เจ้านายยังมีคุณธรรมมากเท่าไร ประชากรราษฎร์ของพระองค์ก็จะยิ่งมีความซื่อสัตย์มากเท่านั้น
กษัตริย์ฉลาดจะต้องสร้างข้าราชการที่ดีๆ ขึ้นมา
ข้าพเจ้า (ยिन) และ โจว (กุง) ได้ทำตัวเป็นตัวอย่าง (สำหรับเสนาบดีทั้งหลาย)
พวกเขาซึ่งสนับสนุนความยุติธรรมย่อมรักษาวินัยที่ราชสำนักไว้ได้

วิถีทางของครอบครัว

พวกวงศ์ญาติญาติภายในครอบครัว
จงร่าเริงและมีความสุขเถิด !
จงมีความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันเถิด !
พรจากสวรรค์ก็จะพรั่งพรลงมาสู่ท่านเอง

สำหรับสัมพันธภาพทางครอบครัวอื่นๆ ๑๑ อย่าง นับจากมารดา บุตร ฯลฯ ไปจนกระทั่ง
ถึงพี่สะใภ้ น้องสะใภ้ และคำสั่งที่เพ่งไปยังความบริสุทธิ์และความสัตย์ซื่อในทางเพศ และการทำ
ความรู้สึกให้มีระเบียบวินัยนั้นก็มิมีหลักเกณฑ์คล้ายๆ กันนั้นแหละ สำหรับส่วนที่ใหญ่ที่สุดแล้ว สิ่ง
ต่างๆ เหล่านี้เป็นเรื่องของคุณลักษณะตามแบบประเพณีของจีน และส่วนใหญ่เป็นแบบขงจื๊อ ดังคำ
ร้อยกรองข้างบนนั้น ประการสุดท้าย คำสอนเดิมๆ นั้นสรุปลงได้ด้วยร้อยกรองต่อไปนี้ :

ฟ้า

ไม่ว่าจะเป็นคนสูงศักดิ์หรือต่ำต้อยก็ตามที่ท่านจะเลือก
การที่จะเป็นคนที่แท้จริงท่านจะต้องพยายามปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้น
จงปฏิบัติตามคำสอนแห่งพระบัญญัติ ๑๐ ประการ
ท่านจะชื่นชมยินดีกับพรของฟ้า

อาณาจักรสวรรค์ของพวกเขาได้แจ้ง

๗๘๙

โครงการเศรษฐกิจของพวกเขาได้แจ้ง

ข้อความต่อไปนี้ได้มาจากหนังสือเรื่อง “ระบบที่ดินของอาณาจักรสวรรค์” (เทียนเซา เทียนมู่ จือตู) ซึ่งได้รวมอยู่ในรายชื่อสิ่งที่ดีพิมพ์อย่างเป็นทางการของพวกเขาได้แจ้ง เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๖ เรายังไม่ทราบชื่อผู้แต่งที่แน่นอนเลย และทั้งไม่มีหลักฐานใด ๆ ที่บอกว่าได้มีความพยายามอย่างจริงจังในอันที่จะเอาระบบนี้มาใช้ในอาณาบริเวณที่อยู่ในครอบครองของพวกเขาได้แจ้งอย่างได้ผลเลย แต่ทว่าถ้อยคำของพวกเขาได้แจ้งมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่เอกสารซึ่งเพียบแปรรูปด้วยอำนาจหน้าที่ของสูงชีวิตวาน และของกษัตริย์ตะวันออก คือหยางซูยจิง แล้วก็เพ่งไปที่ความมีอำนาจอย่างสูงสุด นับว่าเป็นการสะท้อนให้เห็นการอุทธรณ์ที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งที่ได้มีความเคลื่อนไหวมุ่งไปยังพวกเขาไร่ชาวนาจีน

โครงการที่วางไว้นี้ได้เขียนไว้ถึงขั้นพิมพ์เขียว (blueprint) เกี่ยวกับการจัดตั้งสมาคมทุกแบบ และโดยเฉพาะองค์การของมนุษย์ ถ้าหากว่าภาระขั้นแรกจะเกี่ยวกับปัญหาที่ดินดังที่ชื่อหนังสือระบุอยู่แล้ว มันก็จะเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติการของมนุษย์อย่างอื่น ๆ และนำมาสู่การควบคุมในแบบเดียวกันหมดตามธรรมดาแล้วองค์การขั้นมูลฐานก็คือองค์การทางด้านการทหาร ซึ่งทำให้ระลึกถึงระบบการทหารที่เป็นทั้งชาวนาและทหารในราชวงศ์ต่าง ๆ สมัยแรก ๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับลัทธิเสมอภาคทางการเมืองเศรษฐกิจ (egalitarianism) ลัทธิคอมมิวนิสต์ที่รวมอำนาจเข้าไว้ในคนคนเดียว ระบบการปกครองที่มีอำนาจหน้าที่สูงต่ำสลับกันลงมา และความกระตือรือร้นที่จะปลดแอกประเทศชาติขององค์การนี้นั้น ประกาศของพวกเขาได้แจ้งดูเหมือนจะเป็นลางบอกล่วงหน้าถึงความเคลื่อนไหวของพวกเขาคอมมิวนิสต์จีนในพุทธศตวรรษที่ ๒๕ และพร้อมกันนั้นก็ได้เลียนแบบพวกนักปฏิรูปและพวกกบฏในสมัยอดีต เมื่อว่าตามแบบอย่างมากที่สุดแล้ว ก็ทำให้ระลึกถึงการที่พวกนักปราชญ์ชาวจีนสมัยแรก ๆ ชอบคิดสิ่งที่อาจอธิบายได้ว่าเป็นสมาคม “ที่ออกแบบไว้อย่างสมบูรณ์” ทศนะเกี่ยวกับระบบที่เป็นระเบียบอย่างประณีตของนักปราชญ์เหล่านั้นได้รวมเอาคุณค่าที่สูงเลิศแห่งความคิดแบบจีน ๆ เข้าไว้คือ : ระเบียบ ดุลยภาพ และความกลมกลืน

แต่ทว่าเราอาจพอออกพอใจต่อวิธีที่พวกที่นับถือลัทธิขงจื้อแบบจารีตนิยม อาจหันกลับไปหาความคิดเกี่ยวกับการจัดการเศรษฐกิจให้เป็นระเบียบอย่างมากก็ได้ เติ้งโกวผั่น (Tseng Kuo-fan) ผู้นำคนสำคัญของพวกที่นับถือลัทธิขงจื้อแบบจารีตนิยมในการดินร่นต่อต้านพวกกบฏได้แจ้งนั้นได้ตั้งไว้ว่า : “ชาวนาไม่อาจขุดที่ดินของตนเองได้และยังต้องเสียภาษีที่ดินอีก ที่ดินทั้งหมดถือว่าเป็นที่ดินของกษัตริย์ที่ฟ้าทรงส่งมา (และผลิตผลทั้งปวงจะต้องเข้าคลังของประชาคมโดยตรง) พ่อค้าไม่อาจเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการค้าแล้วถือเอาประโยชน์เพื่อตนเองได้ สินค้าทั้งปวงก็ถือว่าเป็นสินค้าของกษัตริย์ที่ฟ้าทรงส่งมาเกิด”

บันทึกที่เป็นระเบียบนั้น ได้ถูกโจมตีตั้งแต่แรกเริ่มด้วยการอธิบายเรื่องระบบกองทัพประจำอำเภอและการบริหารฝ่ายการทหาร (ดรรชนีหายไป) ข้อความข้างล่างนี้เราได้สร้างขึ้นใหม่เฉพาะ

๗/๙๐

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

โครงการการเศรษฐกิจที่เป็นมูลฐานเท่านั้น

(จาก เสี่ยวอีฉาน, *ไท่ปิงเทียนไกวซ่งซู*, ชุดที่ ๑, เซ ๔, หน้า 1a-3a)

ข้าราชการทั้งปวงที่ได้รับใช้มาด้วยความดีงามจะได้รับค่าจ้างเงินเดือนจากราชสำนักตามเชื้อสายสำหรับพวกที่มาเข้าเป็นพวกเดียวกับพวกกบฏได้เผิงในระยะหลัง ๆ นั้นทุก ๆ ครอบครัวในแต่ละอำเภอ ฝ่ายการทหาร (จิ้น) นั้น จะต้องให้ผู้ชายคนหนึ่งเข้ามารับราชการเป็นทหาร ในระหว่างที่เกิดภาวะฉุกเฉินขึ้นมา พวกนี้จะต้องต่อสู้อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของพวกข้าราชการนายทหารเพื่อทำลายข้าศึกและปราบปรามโจรผู้ร้าย ในยามสงบ พวกนี้ก็จะทำไร่ไถนาอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของนายทหารเหล่านั้น โดยการชูดินไถดินและให้ความสนับสนุนแก่บุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า

ที่ดินทั้งหมด (ในประเทศ) จะต้องแบ่งออกเป็นชั้น ๆ ๙ ชั้นด้วยกัน ที่ดินที่สามารถผลิตข้าวได้ ๑,๒๐๐ ชั่ง (๑ ชั่งจีนประมาณ ๖๐๐ กรัม) ต่อเนื้อที่หนึ่งมุ (mu) ในสมัยที่เก็บเกี่ยวข้าวได้ปีละสองครั้งนั้นถือเป็นที่ดินชั้น A-A ที่ดินที่ผลิตข้าวได้ ๑,๑๐๐ ชั่ง ต่อหนึ่งมุในสมัยที่เก็บเกี่ยวได้ปีละสองครั้งเช่นกันนั้นจัดไว้ในชั้น A-B ที่ดินที่ผลิตได้ ๑,๐๐๐ ชั่งต่อที่ดินหนึ่งมุ จัดไว้ในชั้น A-C ที่ดินที่ผลิตข้าวได้ปีละ ๙๐๐ ชั่ง จัดไว้ในชั้น B-A ได้ปีละ ๘๐๐ ชั่ง จัดไว้ในชั้น B-B ผลิตได้ปีละ ๗๐๐ ชั่ง จัดไว้ในชั้น B-C ผลิตได้ ๖๐๐ ชั่ง อยู่ในชั้น C-A ได้ปีละ ๕๐๐ ชั่ง อยู่ในชั้น C-B และผลิตได้ปีละ ๔๐๐ ชั่ง จัดไว้ในชั้น C-C

(สำหรับวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการจัดสรรที่ดินนั้น) ที่ดินชั้น A-A หนึ่งมุเท่ากับที่ดินชั้น A-B ๑.๑ มุ เท่ากับที่ดินชั้น A-C ๑.๒ มุ เท่ากับที่ดินชั้น B-A ๑.๓๕ มุ เท่ากับที่ดินชั้น B-B ๑.๕ มุ เท่ากับที่ดินชั้น B-C ๑.๗๕ มุ เท่ากับที่ดินชั้น C-A ๒ มุ เท่ากับที่ดินชั้น C-B ๒.๔ มุ หรือเท่ากับที่ดินชั้น C-C ๓ มุ

การจัดสรรที่ดินทั้งหมดนี้ ถือเอาจำนวนบุคคลในครอบครัวเป็นหลักโดยไม่คำนึงถึงเพศเลย ครอบครัวใหญ่ ๆ ก็ได้ที่ดินมาก ครอบครัวเล็ก ๆ ก็ได้ที่ดินน้อยลงมาหน่อย ที่ดินที่จัดสรรแล้วไม่ควรจะให้เป็นที่ดินชั้นเดียวกันทั้งหมด ควรให้คละกันไป ดังนั้นจะขอยกตัวอย่างให้ดู สำหรับครอบครัวที่มีสมาชิก ๖ คน สมมติคนก็จะได้รับที่ดินที่มีปัญอุดมสมบูรณ์ และอีกสามคนได้ที่ดินที่แห้งแล้ง นั่นคือได้อย่างละครึ่ง

ที่ดินทั้งหมดในประเทศนั้นประชากรทั้งปวงจะต้องทำการเพาะปลูกร่วมกัน ถ้าหากว่าในที่นี้ไม่มี (ที่ดิน) เพียงพอ ก็ให้ย้ายประชาชนบางคนไปอยู่ ณ อีกที่หนึ่ง ถ้าหากว่าในที่หนึ่งก็มีที่ดินไม่เพียงพอ ก็ให้อพยพประชาชนไปอยู่ ณ อีกที่หนึ่งต่อไปอีก ที่ดินทั้งหมดในประเทศจะต้องได้รับการสนับสนุนร่วมกันโดยคำนึงถึงความอุดมสมบูรณ์และความขาดแคลน ถ้าหากที่นี้เกิดมีฝนแล้งขึ้นมา ก็เอาผลเก็บเกี่ยวที่อุดมสมบูรณ์ ณ ที่ใดที่หนึ่งมาบรรเทาความอดอยากในที่นี้ ถ้าหากว่ามีฝนแล้งในที่นั้น ก็เอาผลเก็บเกี่ยวที่มีอุดมสมบูรณ์ในที่นี้ไปบรรเทาความอดอยากในที่นั้น ดังนั้นประชาชนใน

อาณาจักรสวรรค์ของพวกเขาได้แจ้ง

๗๙๑

ประเทศทั้งหมดก็จะชื่นชมยินดีต่อความสุขสบายที่ยิ่งใหญ่ที่พระบิดาสวรรค์ซึ่งเป็นผู้ปกครองที่สูงที่สุด และเป็นพระผู้เป็นเจ้าที่สูงที่สุดทรงประทานมา ที่ดินนั้นเป็นที่ที่ทุกคนจะต้องขุดต้องไถ อาหารก็เป็นอาหารที่ทุกคนจะต้องรับประทาน เสื้อผ้าก็เป็นของที่ทุกคนจะสวมใส่ เงินทองก็เป็นสิ่งที่ทุกคนจะใช้สอย ความไม่เสมอภาคจะไม่มีอยู่ ณ แห่งหนตำบลใดอีกเลย และจะไม่มีใครเป็นทุกข์เดือดร้อน เพราะความหิวและความหนาวอีกต่อไป

ทุกๆ คนที่มีอายุ ๑๖ ปีหรือมากกว่านั้น ไม่ว่าจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงย่อมได้ชื่อว่าจะได้รับส่วนแบ่งที่ดินด้วยกันทั้งนั้น ผู้ที่มีอายุ ๑๕ ปีหรือต่ำกว่านั้นจะได้รับที่ดินกึ่งหนึ่งของผู้ใหญ่ ตัวอย่างเช่น ถ้าหากคนที่มีอายุ ๑๖ ปีได้รับที่ดินชั้น A-A หนึ่งมู บุคคลที่มีอายุต่ำกว่านั้นก็จะได้รับที่ดินกึ่งหนึ่งของหนึ่งมูนั่น คือได้รับที่ดินชั้น A-A ครึ่งมู หรือหากบุคคลที่มีอายุ ๑๖ ปี หรือมากกว่านั้นได้ที่ดินชั้น C-C ๓ มู คนที่มีอายุ ๑๕ ปี หรือต่ำกว่านั้นก็จะได้รับที่ดินกึ่งหนึ่ง คือได้ที่ดินชั้น C-C ๑ มูครึ่ง

จะต้องปลุกดินหมอนไว้ตามกำแพง (ของหมู่บ้านต่างๆ) ทั่วทั้งประเทศ ผู้หญิงทั้งปวงจะต้องเลี้ยงตัวไหม เอาด้ายมาทอให้เป็นผ้า ในประเทศนี้ ทุกๆ ครอบครัวจะต้องเลี้ยงแม่ไก่ ๕ ตัว กับหมูตอน ๒ ตัว ให้พอดีกับฤดูกาลที่จะผสมพันธุ์สัตว์

ในระหว่างฤดูที่ทำการเก็บเกี่ยว นายทหารผู้บังคับบัญชาแต่ละหมู่ควรบัญชาการให้พวกนายสิบไปทำการรวบรวม ในการที่จะอนุมาณจำนวนข้าวปลาอาหารที่พอเลี้ยงคน ๒๕ ครอบครัว จนกว่าจะถึงคราวเก็บเกี่ยวสมัยหน้านั้น เขาควรรวบรวมผลผลิตที่เหลือไว้ในฉางที่เก็บข้าวของรัฐบาลรวบรวมวิธีนี้เอาไว้ใช้กับผลผลิตชนิดอื่นๆ ได้ เช่นข้าวบาร์เลย์ ถั่ว ป่าน ผักฝ้าย ไหม สัตว์เลี้ยง เงินสดที่เป็นเงินและทองแดง ฯลฯ สำหรับประชาชนทั้งปวงภายใต้ฟ้าอันถือว่าเป็นครอบครัวเดียวกันที่ขึ้นต่อพระบิดาสวรรค์ซึ่งเป็นผู้ปกครองที่สูงที่สุดเป็นพระผู้เป็นเจ้าที่สูงที่สุดองค์เดียวกัน ไม่ควรที่ใครจะมีทรัพย์สินสมบัติเป็นของส่วนตัวเลย สิ่งทั้งปวงควรทูลถวายผู้ปกครองที่สูงที่สุด ซึ่งจะทำให้พระองค์ทรงสามารถเอาสิ่งเหล่านั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์และแจกจ่ายไปยังสมาชิกทั้งปวงของครอบครัว คือ โลกที่ใหญ่โตนี้ได้โดยเท่าเทียมกัน ดังนั้น ทุกคนก็จะได้รับการเลี้ยงดูและมีเครื่องนุ่งห่มอย่างเพียงพอ นั่นคือเจตจำนงของพระบิดาสวรรค์ซึ่งเป็นผู้ปกครองที่สูงที่สุดเป็นพระผู้เป็นเจ้าที่สูงที่สุดซึ่งได้แจ้งให้ผู้ปกครองสันติสุขที่ยิ่งใหญ่ที่แท้จริงได้ลงมาช่วยชาวโลกให้ปลอดภัยได้โดยรวดเร็ว

นายทหารที่บังคับบัญชากลุ่มบุคคลนั้นจะต้องเก็บบันทึกจำนวนข้าวและเงินสดที่ตนรวบรวมไว้ได้และแจ้งให้เสนาบดีคลัง (Treasurers) และพนักงานรับจ่ายเงิน (Receiving and Disbursing Tellers) คลังหลวงและวัดจะต้องตั้งขึ้นทุกๆ แห่งที่มีครอบครัวอยู่ถึง ๒๕ ครอบครัว ภายใต้การบริหารงานโดยตรงของข้าราชการที่บังคับบัญชากลุ่มนั้นๆ ค่าใช้จ่ายทั้งปวงเกี่ยวกับการแต่งงาน การเกิด หรืองานรื่นเริงอื่นๆ สำหรับ ๒๕ ครอบครัวนั้น จะต้องเอาเงินจากคลังของรัฐนั้นแหละไปใช้จ่าย แต่ทว่าได้จำกัดจำนวนไว้ ไม่ควรใช้จ่ายให้เกินไปกว่านั้นแม้แต่อึ้นเดียว สำหรับงานรื่นเริง

๗/๙๒

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

แต่ละครั้ง เช่น เวลาแต่งงานหรือเวลาที่เด็กเกิด ครอบครัวหนึ่งจะได้รับอนุญาตให้ใช้เงินสด ๑,๐๐๐ อีแปะ (Copper cash) และข้าว ๑๐๐ ชั่งจีน ซึ่งจะทำให้เป็นการปกครองที่เป็นแบบแผนอย่างเดียวกันทั่วทั้งประเทศ เมื่อกล่าวโดยย่อ ๆ แล้วก็สมควรจะมีอะไรเสียไปเลย เพื่อที่ว่าจะได้มีข้อแม้ต่อเหตุฉุกเฉินที่อาจเกิดเพราะสงครามหรือฝนแล้งได้ ดังนั้น ทั่วทั้งประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับการแต่งงานแล้วก็ไม่จำเป็นต้องไปพิจารณาถึงความมั่งมีอะไรเลย

ในหน่วยต่างๆ ที่มี ๒๕ ครอบครัวนี้ การทำหม้อ การทำโลหะ วิชาช่างไม้ การทำอิฐ และงานที่ต้องอาศัยความชำนาญอื่นๆ นั้น พวกนายสิบและพวกทหารที่ว่างจากการทำนาและการประจำหน้าที่ทหารแล้วควรจะได้ปฏิบัติต่อไป

ในการประกอบพิธีเกี่ยวกับงานรื่นเริงชนิดต่าง ๆ สำหรับครอบครัวทั้ง ๒๕ ครอบครัว ภายใต้การบริหารนี้ หัวหน้ากลุ่มควรปฏิบัติศาสนกิจเพื่ออ้อนวอนต่อพระบิดาสวรรค์ ซึ่งเป็นผู้ปกครองที่สูงสุดและเป็นพระผู้เป็นเจ้าที่สูงสุด ประเพณีเลวๆ ในสมัยก่อนๆ จะต้องละเลิกให้หมด

หลักการต่าง ๆ เกี่ยวกับธรรมชาติของฟ้า (เทียนฉิงเต้าหลี่จู่)

หนังสือราชการนี้ซึ่งมีอายุถึง พ.ศ. ๒๓๙๗ นั้น ได้เขียนขึ้นหลังจากที่พวกกบฏได้เผิงได้ตั้งเมืองหลวงของตนขึ้นที่เมืองนานกิงเรียบร้อยแล้ว และความเยียมปิติในการที่ได้ชัยชนะเป็นครั้งแรก ได้เปิดช่องให้มีความเสื่อมทางด้านศีลธรรมระเบียบวินัยและความกระตือรือร้นเกี่ยวกับสาเหตุ หนังสือนี้ได้ทำหน้าที่รับใช้ในการกล่าวถึงลัทธิทางศาสนาของพวกกบฏได้เผิงอีกครั้งหนึ่งและได้ย้ำถึงคุณสมบัติเหล่านี้คือ การสละชีวิตตัวเอง ความจงรักภักดี และความสงเคราะห์กัน ซึ่งได้ก่อให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลที่น่าอัศจรรย์ การร้องอุทธรณ์นั้นก็เป็นการร้องอุทธรณ์ต่อพวกผู้ดีฝ่ายทหารที่ได้ยอมอุทิศชีวิตและพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อลัทธิ

วัตถุประสงค์ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของหนังสือนี้ ก็คือการส่งเสริมตำแหน่งหัวหน้ากบฏได้เผิงและทำให้ตำแหน่งนั้นมั่นคง โดยเฉพาะตำแหน่งของกษัตริย์ตะวันออก คือ หยางฮฺสือชิ่ง (Yang Hsiu-ch'ing) ซึ่งเป็นเสนาบดีที่ทรงคุณธรรมของระบอบการปกครองนั้น และเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้บันดาลให้เขียนเอกสารนี้ขึ้น ในที่นี้เราจะเห็นแนวความคิดเห็นแก่ ๆ ของกษัตริย์อยู่ในเครื่องแต่งกายใหม่ที่แปลกออกไป (เหล่าเก่าในชุดใหม่) ในฐานะที่ได้รับอำนาจสวรรค์เพื่อรวมโลกและสร้างสันติสุขขึ้นมา ดังนั้นทั้งสูงและหยางจึงได้เป็นตัวแทนในฐานะที่มีบทบาทของพระเยซูคริสต์เจ้าอยู่บ้าง ในฐานะที่เป็นผู้ช่วยโลก โดยเหตุที่มีได้เป็นการกระทำเพื่อ “กษัตริย์” องค์หนึ่งองค์ใดอย่างเปิดเผยในอันที่จะทำให้ตัวรุ่งเรืองเป็นเด่นขึ้นมา นั้น ชื่อผู้แต่งจึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็น “โหว” และ “อัครมหาเสนาบดี” ซึ่งได้สร้างตำแหน่งสูงสุดถัดไป ขึ้นในระบบการปกครองของพวกกบฏได้เผิง

อาณาจักรสวรรค์ของพวกเขาได้แจ้ง

๗/๙๓

ตำราฉบับเก่าที่มีอยู่นั้นปรากฏว่ามีอายุนับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๑ มา ซึ่งในตอนนั้นฝ่ายปราชญ์และผู้ที่เขาใจออกห่างได้ทำให้พวกหัวหน้าแตกแยกกันขึ้น หยางถูกฆ่าตาย และผู้ที่ฆ่าหยางคือ กษัตริย์ภาคเหนือก็ทรงถูกส่งลงพระชนม์เช่นกัน แม้ว่าจะมีเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นความแตกร้างกันทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ตำรานี้ก็ได้ถูกแก้ไขหรือปรับปรุงให้เข้ากับพัฒนาการต่างๆ ในสมัยหลังๆ นอกจากถอดกษัตริย์ภาคเหนือออกจากตำแหน่งเท่านั้นเอง

คำแปลในที่นี้ได้ดัดแปลงมาจากฉบับของ ซี. ที. ฮู (C.T. Hu) เฉพาะที่เกี่ยวกับเอกสารทางประวัติศาสตร์ของพวกกบฏได้แจ้งที่โครงการประวัติศาสตร์จีนสมัยปัจจุบันแห่งสถาบันตะวันออกไกลและรัสเซีย มหาวิทยาลัยวอชิงตันเป็นผู้เตรียม

(จาก เสียวอิจาน, ไทปิงเทียนโกวซุงซู, เซ ๕, หน้า ๑-๓๗)

เมื่อเพ่งถึงชีวิตมนุษย์แล้ว การเคารพบนอบต่อฟ้าและการให้ความสนับสนุนแก่กษัตริย์นั้นจะต้องเริ่มต้นด้วยความจงรักภักดีและความซื่อตรง การเอาเครื่องแต่งกายของคนชั่วร้ายออกและกลายเป็นคนจริงซื่อมานั้น ข้อนี้จะต้องเกิดจากความตื่นตัว บัดนี้พระบิดาสวรรค์และพี่ชายสวรรค์ได้แสดงให้เห็นฟ้าทรงพอพระทัย และได้ทรงมีบัญชาให้กษัตริย์สวรรค์ของเราเสด็จมาปฏิบัติในโลก และเป็นกษัตริย์ได้แจ้งที่แท้จริง ปกครองรัฐต่าง ๆ ดังหมีนักรบของโลก ทั้งยังได้ส่งกษัตริย์ตะวันออกมาช่วยเหลือในด้านนโยบายในราชสำนัก ช่วยให้พ้นจากความอดตาย ช่วยคนเจ็บให้หายจากโรค และร่วมมือกับกษัตริย์ภาคตะวันตกและกษัตริย์ภาคเหนือ (หุย) ซางหุย และกษัตริย์ผู้ช่วย เพื่อร่วมกันปกครองบ้านเมืองให้มีความสมบูรณ์พูนสุข และช่วยเหลือในด้านการออกแบบที่สำคัญๆ ผลก็คือว่าโลกแห่งสัตว์ที่ต้องตายนี้ได้เห็นความสุขที่เกิดจากการกลับฟื้นคืนขึ้นมาใหม่ และอนาคตอันแจ่มใสของเราย่อมเป็นสัญลักษณ์แห่งการเปลี่ยนใหม่ (๑a-b)

พวกเราโหวและอัครมหาเสนาบดีทั้งหลายมีความเห็นว่า พวกพี่น้องทั้งชายและหญิงของเราทั้งหลายได้รับการประสาทพรจากพระบิดาสวรรค์และพี่ชายสวรรค์ซึ่งได้ช่วยเหลือผู้ที่ตกหลุมพรางและผู้ที่กำลังจะจมน้ำให้ปลอดภัยและปลุกผู้ที่หลงมกมายให้ตื่นขึ้นมา พวกเขาได้ขจัดความรู้สึกอย่างโลก ๆ ให้หมดไป และบัดนี้ได้ดำเนินตามวิถีทางที่ถูกต้องแล้ว พวกเขาได้ข้ามภูเขาและลงน้ำไปแล้ว แม้แต่ทางตั้งหมีนักรบก็ได้ไกลเกินไประบบพวกเขาที่จะไปเลย พวกเขาได้ถือธงที่ขอบธรรมซึ่งทำให้เกิดสีสันแพรพรวไปหมด สามิและภรรยา บุรุษและสตรีได้แสดงออกซึ่งความชื่นเคื่องตามธรรมดาสามัญแล้วก็รุดหน้าต่อไป อาจกล่าวได้ว่าพวกเขาได้รับการพิจารณาตัดสินให้สนับสนุนฟ้าและแก้แค้นแทนชาติบ้านเมืองด้วยความจงรักภักดี (๒a-b)

ท่านผู้เป็นพี่น้องทั้งชายและหญิงทั้งหลาย บัดนี้ท่านก็เข้าใจวันแห่งสันติสุขที่ยิ่งใหญ่ (ได้แจ้ง) แห่งฟ้าดีแล้ว และได้รับรัศมีอยู่ในความรุ่งเรืองแห่งพระบิดาสวรรค์ ซึ่งเป็นผู้ปกครองที่สูงที่สุด และเป็นพระผู้เป็นเจ้าที่สูงศักดิ์ ท่านจะต้องทราบถึงพระมหากรุณาธิคุณและคุณความดีของพระบิดาสวรรค์

๗๙๔

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ซึ่งทรงเป็นผู้ปกครองที่สูงที่สุดและเป็นพระผู้เป็นเจ้าที่สูงศักดิ์ และจะต้องยอมรับอย่างเต็มที่ว่า พระบิดาสวรรค์ซึ่งเป็นผู้ปกครองที่สูงที่สุด และเป็นพระผู้เป็นเจ้าที่สูงศักดิ์พระองค์เดียวเท่านั้นที่เป็นพระผู้เป็นเจ้าที่แท้จริง นอกจากพระบิดาสวรรค์ซึ่งเป็นผู้ปกครองที่สูงที่สุดและเป็นพระผู้เป็นเจ้าที่สูงศักดิ์แล้ว ก็ไม่มีพระผู้เป็นเจ้าใดๆ อีกเลย ทุกๆ คนในมนุษยชาติในโลกนี้ ได้รับชีวิตการเลี้ยงดู การคุ้มครอง และการประสาทพรจากพระบิดาสวรรค์ซึ่งเป็นผู้ปกครองที่สูงที่สุดและเป็นพระผู้เป็นเจ้าที่สูงศักดิ์ ดังนั้นพระบิดาสวรรค์ ซึ่งเป็นผู้ปกครองที่สูงที่สุด และเป็นพระผู้เป็นเจ้าที่สูงศักดิ์ จึงเป็นพระบิดาสากลของมนุษยชาติของมนุษยชาติของโลก ไม่มีมนุษย์คนใดเลยที่ไม่ควรจะมี ความกตัญญูต่อพระองค์ ไม่มีมนุษย์คนใดเลยที่ไม่ควรจะมีบูชาพระองค์ด้วยความเคารพ ท่านไม่เคยเห็น “โคลงเรื่องบ่อเกิดคุณธรรมและการช่วยโลกให้ปลอดภัย” ของกษัตริย์สรวงศ์ดอกหรือ โคลงนั้นมีข้อความว่า : “พระผู้เป็นเจ้าที่แท้จริงที่ทรงสร้างสรรค์ฟ้าและดินนั้นไม่มีใครนอกจากพระผู้เป็นเจ้า ทุกคนไม่ว่าจะเป็นคนชั้นผู้ดีหรือคนชั้นต่ำต้อยจะต้องบูชาพระองค์ด้วยจิตสำนึกในบุญคุณ” นี่เป็นความหมายของเราโดยย่อ ๆ ! (๔a-๕a)

ต่อมาก็มีคำยกย่องจากหนังสือจินตควินิพนธ์แบบฉบับในลัทธิขงจื๊อที่อ้างถึงพระผู้เป็นเจ้าที่สูงศักดิ์ (ขางตี้) ซึ่งเราได้นำมาลงไว้ในที่นี้ด้วย เพื่อแสดงให้เห็นว่าชาวจีนสมัยโบราณได้รู้จักพระผู้เป็นเจ้าและบูชาพระองค์อยู่แล้ว แต่ถึงกระนั้นก็ยังเกิดมีลัทธิบูชารูปปั้นแบบต่างๆ อยู่อีก

แต่ทว่าประเพณีทางโลก ๆ ได้เสื่อมลงทุกวัน มีแม้กระทั่งผู้ที่ทำตัวให้เหมือนกษัตริย์และมีจิตใจและธรรมชาติที่หลอกลวงอยู่ มีความหยิ่งโสทั้ง ๆ ที่มีความผิด ยกย่องตัวเองผิด ๆ ห้ามนายกรัชมุนตรีและบุคคลที่ต่ำกว่านั้นเช่นสรวงสวรรค์ แล้ว (บุคคลเหล่านี้) ก็ต่อสู้กันอันที่จะสร้างเทพยเจ้าผิดๆ ขึ้นมาบูชา ดังนั้นจึงเป็นการเปิดโอกาสให้แก่มารผู้ชั่วร้าย ประชาชนชาวโลกทั้งมวลก็พลอยปฏิบัติตามเป็นแพะขึ้นไปด้วย และข้อนี้ได้กลายเป็นฝังแน่นอยู่ในจิตใจของคนเหล่านั้น หลังจากที่ใช้เวลานานพอควรแล้ว เขาก็หาทราบความผิดของเขาไม่ ดังนั้นพระบิดาสวรรค์ซึ่งเป็นพระผู้เป็นเจ้าที่ยิ่งใหญ่ เมื่อทรงเห็นมนุษย์ผู้เป็นมรดกย่ออาชญากรรมที่ร้ายแรงขึ้นมาเพราะไม่มีความเชื่อถือก็ทรงพระพิโรธ จึงทรงส่งฝนที่ตกหนักสี่สิบวันสี่สิบคืนลงมา ก่อน น้ำที่หลากมามากมายนั้นได้ไหลแผ่ไปทั่วทุกทิศทุกทางท่วมมนุษย์ที่เป็นมรดกตายหมด เฉพาะโนอาห์ (Noah) กับครอบครัวเท่านั้นที่ได้บูชาพระบิดาสวรรค์ซึ่งเป็นผู้ปกครองที่สูงที่สุดและเป็นพระผู้เป็นเจ้าที่สูงศักดิ์อยู่ไม่ขาด เพราะฉะนั้นโนอาห์กับครอบครัวซึ่งอาศัยความเมตตากรุณาของสวรรค์จึงนับว่าเป็นผู้ที่โชคดีและได้รับการช่วยเหลือให้พ้นภัย ในข้อนี้ ตัวอย่างแรกแห่งความพิโรธที่รุนแรงของพระบิดาสวรรค์ย่อมเป็นการพิสูจน์ที่สำคัญเกี่ยวกับอำนาจที่ยิ่งใหญ่ที่พระองค์ได้ทรงแสดงออกมา

หลังจากที่เกิดน้ำท่วมแล้ว กษัตริย์ผู้ชั่วร้ายของอียิปต์ที่มีความมั่งคั่งใหญ่โตสูงไม่ติดไม้ติดพานัก และถูกปีศาจครอบงำ ทรงมีความอิจฉาริษยาพวกออิสราเอลที่บูชาพระผู้เป็นเจ้า และได้ฆ่าฟันพวกออิสราเอลตายเสียมากมาย เพราะฉะนั้นพระบิดาสวรรค์ซึ่งทรงพระพิโรธจึงได้นำพวกอิสรา-

อาณาจักรสวรรค์ของพวกเขาได้แจ้ง

๗/๙๕

เอลออกจากอียิปต์ ในข้อนี้ นับว่าเป็นตัวอย่างที่สองที่แสดงให้เห็นความพิโรธอย่างรุนแรงของพระบิดาสวรรค์ ซึ่งนับว่าเป็นการพิสูจน์ที่สำคัญที่แสดงให้เห็นอำนาจที่ยิ่งใหญ่ที่พระองค์ได้ทรงแสดงออกมา

แต่กษัตริย์และประชาชนในสมัยนั้น ยังมิได้ลืมนพระมหากรุณาของฟาโรห์จนหมดสิ้นเลย แม้ว่านับตั้งแต่เกิดภาวะฉุกเฉินแห่งลัทธิเต๋าขึ้นในสมัยราชวงศ์ฉิน และการต้อนรับพระพุทธศาสนาในสมัยราชวงศ์ฮั่นเป็นต้นมา ความหลงมกมายของมนุษย์เพราะถูกปีศาจร้ายหลอกลวงก็ทวีมากขึ้นทุกวัน แล้วคนทั้งปวงก็ลืมนพระมหากรุณาและคุณธรรมความดีของพระบิดาสวรรค์หมด คุณงามความดีของพระบิดาสวรรค์ได้จำกันมาอย่างผิดๆ ว่าเป็นคุณงามความดีของพวกเขาไป เพราะฉะนั้น พระบิดาสวรรค์ซึ่งทรงเผ่าสั่งเกิดดูเรื่องนี้จากเบื้องบนก็ทรงเห็นมนุษย์ในโลกมรตัยนี้ดำเนินตามพวกปีศาจ และกำลังจะถูกเปลี่ยนรูปเป็นปีศาจ พวกเขาที่ไม่เป็นมนุษย์มาอีกต่อไปอย่างประหลาดพิกลทีเดียว พระบิดาสวรรค์ก็ทรงพระพิโรธอย่างมากอีกครั้งหนึ่ง ถ้าหากว่าพระองค์จะทรงทำให้พวกเขามลายหายสูญไปได้โดยสิ้นเชิง พระองค์ก็คงไม่สามารถจดจำมันไว้ได้ ถ้าหากว่าพระองค์จะทรงยอมอดทนให้ ก็คงจะไม่เป็นการสอดคล้องต้องกันกับความชอบธรรม ในตอนนั้นโอโรสองโคโดของพระบิดาสวรรค์คือพระเยซูคริสต์เจ้าก็ทรงรับภาระหนักและทรงเต็มพระทัยที่จะสละชีวิตได้บาปให้แก่มนุษย์ทั้งโลก พระบิดาสวรรค์ซึ่งเป็นผู้ปกครองที่สูงที่สุดและเป็นพระผู้เป็นเจ้าที่สูงศักดิ์ทรงมีความสงสารโลกด้วยความจริงใจ และทรงมีความรักในมวลมนุษย์อย่างลึกลับ ไม่ทรงยอมให้พระโอโรสองโคโดต้องสูญเปล่า แต่ทว่าได้ทรงส่งพระโอโรสนั้นมาเกิดที่ยูเดีย (Judea) และทรงไถ่บาปของพวกเราเพื่อประกาศวิถิต่างที่ถูกต้องในเวลาที่เราพระองค์ทรงไถ่บาปของพวกเรานั้น พระองค์ทรงถูกกล่าวร้ายอย่างผิดๆ และถูกตรึงด้วยตะปูที่ไม้กางเขน ดังนั้นมนุษย์ผู้เป็นมรตัยจึงสามารถพึ่งพาอาศัยพระโลหิตที่มีค่าของพระองค์และพ้นจากบาปทั้งปวงได้ แล้วพระองค์ก็ทรงทำพระมหากรุณาของพระบิดาสวรรค์ซึ่งได้ส่งพระองค์ลงมาสละชีวิตเพื่อช่วยชาวโลกให้เต็มเปี่ยมได้ (๖a-๗a)

ขอให้เราถามพี่ชายน้องชายทั้งหลายหน่อยเถิดว่า : เดิมทีประชาชนได้เสียสละชีวิตเพราะพวกปีศาจเท่านั้น พวกเขาบูชาปีศาจและอ่อนน้อมขอร้องต่อปีศาจเพียงเพราะเขาต้องการให้พวกปีศาจพิทักษ์รักษาเขาเท่านั้นเอง พวกเขาจะสามารถคิดว่าปีศาจสามารถคุ้มครองพวกเขาได้จริงๆ อย่างไรกัน ? ขอให้เราพิจารณาตัวสักตัวอย่างหนึ่งเถิด ในระหว่างสมัยที่เกิดฝนแล้ง ไม่มีใครเลยที่ไม่ได้บูชาปีศาจ และอ่อนน้อมขอให้ฝนตก ความจริงเขามีได้เข้าใจโดยถ่องแท้เลยว่า ทั้งหมดนี้อยู่ภายในอำนาจของพระบิดาสวรรค์ทั้งนั้น เมื่อพระองค์ทรงมีพระบัญชาให้เกิดฝนแล้ง ฝนก็แล้ง เมื่อพระองค์มีพระบัญชาให้ฝนตก ฝนก็ตก ถ้าหากพระบิดาสวรรค์มิได้ทรงบัญชาให้ฝนตกอย่างดีแล้ว แม้พวกเขาจะบูชาปีศาจแห่งโลกมรตัย จะเป็นองค์เดียวหรือทั้งหมดก็ตาม ฝนแล้งก็คงมีอยู่ต่อไปเหมือนแต่ก่อนนั่นแหละ คำพูดที่รู้จักกันแพร่หลายก็มีข้อความอยู่ว่า : “ถ้าหากการตักตวงทำให้ฝนตกได้ แล้ว เรา ก็อาจบุกเบิกยอดเขาทำการเพาะปลูกได้ ถ้าหากการเผาของหอมอาจทำให้ได้รับการพิทักษ์คุ้มครองแล้ว เตาเผาอิฐที่มีควันพวยพุ่งออกมาก็ยอมทำให้ผู้สบูชามีฝนพออก

๗๙๖

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

พอใจได้ ถ้าหากอาหารพวกมังสวิรัตสามารถนำอมฤตภาพมาให้งริงละก็ วัวก็คงจะได้ไปเกิดในสวรรค์แน่ ถ้าหากการสับบุหรี่ยังทำให้คนหิวโหยได้แล้ว การขายลมหกก็สามารถทำให้ทุ่งนามีปุ๋ยอุดมสมบูรณ์ได้” คำพูดที่รู้จักกันทั่วไปอีกอย่างหนึ่งก็คือว่า “เด้าหัวเป็นเพียงน้ำเท่านั้น ยมบาลเป็นเพียงปีศาจคนหนึ่งเท่านั้น ในเรื่องนี้ อาจเห็นได้ว่าปีศาจเป็นผู้ที่ไม่มี การตอบรับและไม่สามารถให้ความคุ้มครองใครได้ ประชาชนอ่อนวอนขอฝน ปีศาจก็ไม่อาจส่งฝนลงมาให้ได้ การบูชาปีศาจจึงไม่เกิดผลดีอะไรเลย แต่มนุษย์ในโลกก็จมดิ่งลงไปทุกที ๆ โดยไม่รู้วิธีที่จะปลุกตนให้ตื่นขึ้นมา เพราะฉะนั้นพระบิดาสวรรค์จึงทรงเริ่มกริ้วอีก”

ในปี “ติงหยู” (พ.ศ. ๒๓๘๐) พระบิดาสวรรค์ของเราได้ทรงแสดงพระมหากรุณาธิคุณออกมาให้ปรากฏและได้ทรงส่งเทวดามาเชิญกษัตริย์สวรรค์ขึ้นไปยังสรวงสวรรค์ ณ สรวงสวรรค์นั้น พระบิดาสวรรค์ได้ทรงชี้ให้เห็นความวิปัสสนาของพวกปีศาจและการที่พวกปีศาจหลอกลวงโลก พระองค์ได้ประทานตราและดาบให้แก่กษัตริย์สวรรค์ พระองค์ได้ทรงมีพระบัญชาให้พระเยซูผู้ช่วยโลกซึ่งเป็นเทพาคาเป็นผู้บัญชาการทหารของสวรรค์และนายพลของสวรรค์ และช่วยเหลือกษัตริย์ที่สวรรค์ทรงโปรด และให้โจมตีพิชิตปีศาจซึ่งมีจำนวนมากมายที่สุดคนนับตั้งแต่สวรรค์ลงไปยังมนุษยโลกทีละชั้น ๆ หลังจากที่ได้ชัยชนะหมดแล้วก็กลับไปสวรรค์ และไปเฝ้าพระบิดาสวรรค์ พระเยซูและบรรดาทหารทั้งหลายได้รับการต้อนรับด้วยความปิติยินดีเป็นอย่างยิ่ง แล้วได้ส่งกษัตริย์ที่สวรรค์ทรงโปรดลงมายังมนุษยโลก เพื่อให้เป็นกษัตริย์ได้เผด็จการปกครองแผ่นดินชาติในโลกและช่วยเหลือประชาชนของโลก ให้ได้รับความปลอดภัย พระองค์อีกนั้นแหละที่ได้ส่งกษัตริย์ไม่ให้เกิดใจกลัว และทำสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ให้เกิดผลอย่างกล้าหาญชาญชัย เพราะเมื่อใดก็ตามที่เกิดมีความยากลำบากขึ้นมา พระบิดาสวรรค์ก็จะทรงบัญชาการ และเทพาคาก็จะทรงรับภาระเอง (๘๑-๘๒)

ได้มีตัวอย่างมากมายเกี่ยวกับวิถีทางที่อำนาจของพระผู้เป็นเจ้าถูกแสดงให้เห็นปรากฏออกมา ในการณรงก์ที่มีชัยชนะของพวกกบฏได้เผด็จ และการณรงก์เพื่อหาวิธีให้พวกกบฏเหล่านั้นรู้เจตจำนงของพระผู้เป็นเจ้า เรื่องนั้นสรุปลงด้วยฉากต่าง ๆ เหล่านี้

ในปีเหวินซื่อ (พ.ศ. ๒๓๙๔) ณ เมืองหยางอันโจวนั้นอาหารที่เก็บไว้ได้หมดไปเกือบสิ้นเชิง ทั้งไม่มีดินประทัดเหลืออยู่เลย พวกปีศาจซึ่งมีจำนวนหลายแสนคนมีตำแหน่งสูงต่ำกันเป็นชั้น ๆ ได้ล้อมเมืองไว้ทุกทิศทุกทาง ไม่มีถนนหนทางที่พอจะหลบหนีไปได้เลย ในตอนนี้ พวกปีศาจที่ชั่วร้ายรู้สถานการณ์ของพวกเรานี้ และได้มีความดุร้ายผิดปรกติธรรมดา โดยเชื่อมั่นว่าแผนการของตนคงจะประสบผลสำเร็จอย่างแน่นอน ในเดือนที่สามพระบิดาสวรรค์ได้ทรงส่งอำนาจอันยิ่งใหญ่ของพระองค์ให้ปรากฏและทรงส่งพวกเราผู้เป็นน้องชายน้องสาวทุกท่านให้สนับสนุนกษัตริย์ที่แท้จริง และโจมตีเมืองไกวหลิน (Kuei-lin) แล้วพวกเราเคลื่อนไปที่ค่ายและทำลายกองทัพล้อมเมืองอยู่ และเพราะพระบิดาสวรรค์ทรงเปลี่ยนใจพวกเรา พวกเราทั้งหมดจึงได้โจมตีช่องเขาเหล็กและเครื่อง

อาณาจักรสวรรค์ของพวกเขาได้แจ้ง

๗๙๗

กิตขวางทองแดงเข้าไปโดยใช้พลังงานที่มากที่สุดและโดยไม่คำนึงถึงใครเลย ได้ฆ่าปีศาจผู้ชั่วร้ายเสียมากมายสุดคนนับและมุ่งตรงไปยังเมืองหลวงของแคว้นกวางสี แล้วก็ล้อมเมืองไกวหลินไว้ ต่อมาโดยเหตุที่ประชาชนในเมืองนั้นออกมากราบทูลกษัตริย์ตะวันออก โดยเล่าว่านางข้าในเมืองนั้นว่างเปล่าและอาหารก็ขาดแคลน กษัตริย์ภาคตะวันออกทรงเห็นว่าพวกนั้นมีความระหือรือแรง จึงทรงมีพระมหากษัตริย์คุณอย่างยิ่ง และทรงรับสั่งในบัดดลให้เลิกล้อมเมืองเป็นการชั่วคราวจนกว่าจะคิดแผนการที่จะโจมตีอย่างใหม่ขึ้นมาได้

พวกท่านทั้งปวงควรจะรู้จักอำนาจของพระบิดาสวรรค์ ควรจะรู้จักความเป็นสัพพัญญู ความเป็นผู้มีความสามารถในทุกๆ ทาง และความมีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่งของพระองค์ ทำไมเมืองไกวหลินเพียงเมืองเดียวเท่านั้นจึงไม่ถูกโจมตีและได้รับความปลอดภัยเล่า ? ข้อนี้เป็นเพราะว่าพระบิดาสวรรค์ทรงทำการลับ ซึ่งบางอย่างก็เป็นสิ่งที่มนุษย์จะเข้าใจได้ไม่มากนัก

หลังจากนั้นเราก็เคลื่อนทัพออกจากเมืองไกวหลินไปยึดเมืองซิงอัน (Hsing-an) เมืองฉวอันโจว (Ch'üan-chou) เมืองเต้าโจว (Tao-chou) เมืองเฉินโจว (Ch'en-chou) และเมืองที่มีป้อมค่ายอื่นๆ ณ ที่ใดก็ตามที่กองทัพสวรรค์เคลื่อนไปถึง ก็จะประสบชัยชนะและยึดได้สิ่งต่างๆ มากมาย ณ ที่ใดที่กองทัพสวรรค์ไปถึง ข้าศึกก็แตกกระจัดกระจาย ความเข้มแข็งของเราเป็นสิ่งที่ไม่มีอะไรจะต้านทานได้จุดมืดที่ดัดไม่ใฝ่ให้ขาดออกจากกันฉะนั้น เราเคลื่อนทัพจากเมืองเฉินโจวไปยังเมืองซางซา (Ch'ang-sha) เมืองซางซาถูกโจมตีหลายครั้งหลายคราวด้วยกัน แล้วเราก็ถูกเมืองนั้นผลักดันออกมาอีก นี่ก็เป็นผลจากการที่พระบิดาสวรรค์ทรงมีพระประสงค์ที่จะให้เป็นอย่างนั้นแอบแฝงอยู่ ถ้าหากว่ากองทัพเข้าไปในเมืองซางซาและอยู่นั้นนานเกินไป แล้วคนเรือที่ อี้-หยาง (I-yang) และสถานที่อื่นๆ ตามแม่น้ำลำคลองซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงจากกลยุทธ์และการข่มขู่ของปีศาจ ก็จะหนีไปอยู่ ณ แดนไกล แล้วเราจะได้รับเรือสำหรับบรรทุกทหารกล้าตั้งล้านที่จะทำให้เราส่งตามน้ำไปยึดเมืองหวูซางได้อย่างไร ? จากข้อนี้ เราก็จะสามารถเห็นได้ว่า อำนาจพระบิดาสวรรค์นั้นได้ทำให้เกิดเป็นอย่างนั้นขึ้นมาอย่างลับๆ

จากเมืองหวูซางไปยังเมืองจินหลิง (นานกิง) นั้น แผ่นดินได้ขยายออกไปไกลถึงพันลี้ ช่องเขาและท่าข้ามที่แม่น้ำซางเป็นจุดยุทธศาสตร์และสำคัญเสียนี้กระไร ทั้งตัวเมืองและป้อมปราการก็ช่างแข็งแรงมั่นคงเสียเหลือเกิน ! การโจมตีและยึดเมืองเหล่านี้ดูออกจะลำบากอยู่ แม้ว่าเราอาจจะได้รับชัยชนะ แต่ก็คงจะกินเวลานานทีเดียว นับเป็นเวลาไม่ถึงหนึ่งเดือน เราได้เดินตามลำธารขึ้นไปทางทิศตะวันออกจากเมืองหวูซาง ผ่านเมืองเกียงสี ข้ามเมืองอันฮวย (Anhui) มุ่งตรงไปยังเมืองจินหลิงโดยไม่ได้รับการต่อต้านแม้แต่น้อย เมื่อได้ถึงเมืองหลวงของแคว้นจินหลิงแล้ว เราก็พบกับความสูงและความหนาของกำแพงเมือง และความกว้างขวางของแผ่นดิน ซึ่งจะต้องใหญ่โตกว่าเมืองในแคว้นอื่นๆ ถึงสองเท่าทีเดียว การโจมตีเมืองนี้ดูออกจะยากลำบากอยู่ ใครเล่าที่จะทราบว่ายากในชั่วระยะเวลาสิบวัน โดยอาศัยความพยายามเพียงครั้งเดียวเท่านั้นก็ประสบผลสำเร็จ ? เรายึดเมืองจิน-

๗๙๘

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

หลังได้ด้วยน้ำมือของเราที่ห้อยอยู่ข้างๆ ตัวเราเอง ไม่ใช่เพราะอำนาจพระบิดาสวรรค์ดอกหรือ ทำไมจึงได้กลายเป็นเรื่องที่รวดเร็วและง่ายดายนักเล่า ? จากข้อนี้เราก็คงเห็นอำนาจของพระบิดาสวรรค์อีกนั่นแหละที่ได้ตัดสินสิ่งทั้งหลายไว้ล่วงหน้าแล้ว (๑๒b-๑๔a)

ต่อมาก็มีเรื่องราวเกี่ยวกับพวกหัวหน้ากบฏได้เผิงแต่ละคน โดยแสดงให้เห็นว่า แต่ละคนเอาชนะความยากลำบากและได้รับความลำบากลำบากมากมายเพียงใดในอันที่จะทำให้เรื่องนี้ประสบความสำเร็จ

แม้แต่กษัตริย์ภาคตะวันออกที่มีความบริสุทธิ์ และกษัตริย์อีกมากมายที่มีความสูงเด่นก็จะต้องผ่านการชำระล้างและการทำให้สละสลวย และประกาศช้า ๆ ซาก ๆ ถึงความอดทนอย่างยิ่งก่อนที่จะได้รับความชื่นชมต่อความสุขที่แท้จริง พวกเราซึ่งเป็นพี่ชายและน้องชายทั้งหลายจะต้องรักษาความอดทนไว้ให้มากยิ่งขึ้นสักเพียงไหนเพื่อจะได้แสวงหาพรซึ่งมีจำนวนมากมาย เราไม่เห็นประกาศิตของพระบิดาสวรรค์ดอกหรือ ? ประกาศิตนั้นมีข้อความว่า : “สิ่งทั้งปวงนั้นเทพบิดรและเทพภาดาได้กำหนดไว้ล่วงหน้าแล้ว ความยากลำบากตั้งพันชนิดนั้นเป็นวิธีที่เทพบิดรและเทพภาดาได้ใช้ทดลองใจพวกเรา ดังนั้นพวกเราแต่ละคนจะต้องมีใจซื่อตรง มั่นคง และอดทน เราจะต้องเกาะเทพบิดรและเทพภาดาไว้” กษัตริย์ที่สวรรค์ทรงโปรดก็ได้ตรัสเช่นนั้นเหมือนกันว่า : “การจะขึ้นไปสู่สวรรค์นั้นง่ายอย่างไร ? สิ่งที่จะต้องมาก่อนก็คือความอดทนของจิตและเจตจำนง ท่านจะขึ้นไปสู่สวรรค์ได้อย่างแน่นอน ถ้าหากท่านมีความตั้งใจจริง” (๑๗a-b)

เมื่อระลึกถึงเรื่องราวในอดีต นับตั้งแต่พวกที่ใจเป็นธรรมได้ลุกฮือขึ้นในเมืองจินเทียน จนกระทั่งถึงยึดเมืองจินหลิงได้นั้น เราได้รับพระมหากรุณาอย่างล้นเหลือจากเทพบิดรและเทพภาดาของเรา เราได้ตั้งเมืองหลวงแห่งสวรรค์ของเราขึ้น และภายในระยะเวลาเพียงสองสามปีเราก็คงสามารถได้รับความชื่นชมยินดีอย่างมากมายจากเทพบิดรของเรา ทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับงานของเทพบิดรและเทพภาดาของเรา ซึ่งจะเป็นผู้สามารถนำผลลัพธ์มาให้ได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นถ้าหากว่าเราจะเพิ่มความพยายามแก้ไขให้ดีขึ้นและทำให้สมบูรณ์ขึ้น รวมจิตใจเข้าเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ผนึกความเข้มแข็งเข้าด้วยกันเพื่อทำลายล้างพวกปีศาจร้ายให้หมดสิ้นไปในทันทีทันใด เทพบิดาของเราก็คงจะทรงแสดงอำนาจที่ยิ่งใหญ่ของพระองค์ และทะเลกับแผ่นดินก็จะถูกทำให้หมดจดในชั่วพริบตา และภูเขา กับแม่น้ำก็จะรวมเข้ามาอยู่ในความบังคับบัญชาอันเดียวกัน แล้วน้องชายและน้องสาวทั้งหลายก็จะรวมเข้าด้วยกันอีกพร้อมทั้งครอบครัว และญาติร่วมสายโลหิตก็จะรวมเข้าด้วยกันอีกครั้งหนึ่ง นั่นนับว่าช่างเป็นโชคดียิ่งนักกระไร ! (๑๙a-b)

ต่อมาก็มีข้อความตอนที่ยาวมากตอนหนึ่งเกี่ยวกับพวกข้าราชการที่ไม่เชื่อฟังและทรยศ ซึ่งทำหน้าที่เป็นบทรเย็นที่เพ่งไปในสิ่งที่พูดถึงเกี่ยวกับความหาสาระอะไรมิได้แห่งการละทิ้งหรือเหินห่างจากพวกกบฏได้เผิง ข้อความนั้นได้แสดงให้เห็นว่าพระผู้เป็นเจ้าซึ่งทรงทราบ

อาณาจักรสวรรค์ของพวกเขาได้แจ้ง

๗/๙๙

และเห็นสิ่งทั้งปวงได้เปิดเผยการวางแผนที่คิดในข้ออยู่ในกระตักของพวกเขาหัวหน้ากับภูได้แจ้งไว้อย่างไรบ้าง ดังนั้น ความซื่อสัตย์และการแสวงหาเพื่อประโยชน์แก่ตัวเองของพวกเขาจึงมี แต่จะนำเขาไปสู่การถูกลงโทษอย่างรุนแรงที่สุดเท่านั้นเอง

พวกเราพี่น้องทั้งชายและหญิงทั้งหลายซึ่งต่างก็ได้ขึ้นชมยินดีต่อพระมหากรุณาอันสุดซึ่งแห่งพระบิดาสวรรค์ของเรานั้นได้กลายมาเป็นครอบครัวเดียวกัน และสามารถที่จะได้รับความสุขที่แท้จริง พวกเราแต่ละคนต้องสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์อยู่เสมอ เมื่อพูดตามความรู้สึกแบบมนุษยธรรมตามสามัญของเรแล้ว ก็นับว่าเป็นการถูกต้องที่แต่ละคนต่างก็มีมารดาบิดาเป็นของตนเอง และจะต้องมีแตกต่างกัน ทั้งนับว่าเป็นความจริงอีกเหมือนกันที่แต่ละคนก็มีครอบครัวเป็นของตัวเอง จะต้องมีความแตกต่างระหว่างเขตนี้นับกับเขตน้อยๆ เรายังจะต้องทราบด้วยว่า ชื่อตั้งหมิ่นชื่อนั้นก็ออกมาจากชื่อเดียว และชื่อเดียวนั้นก็มาจากบรรพบุรุษคนเดียว ดังนั้นบ่อเกิดของเราจึงมิได้แตกต่างกันเลย โดยเหตุที่พระบิดาสวรรค์ของเราได้ประทานกำเนิดแก่เราและทรงเลี้ยงดูเรามา แม้ว่าจะมีร่างกายแยกจากกัน แต่เราก็กมาจากแบบฟอร์มเดียวกัน และแม้ว่าจะหาใจในสถานที่ที่ต่างกันแต่เราก็กหาใจเอาอากาศอย่างเดียวกันเข้าไป นี่คือเหตุผลที่เรากล่าวว่า : “พวกเราเป็นพี่น้องกันอยู่ภายในดินแดนที่มีทะเลทั้งสี่เป็นขอบเขต” บัดนี้ - เมื่อได้ดกอยู่ในพระมหากรุณาที่ลึกซึ้งของสวรรค์แล้ว พวกเราก็กเป็นครอบครัวเดียวกัน พี่น้องทั้งชายและหญิงทั้งหมดก็มาจากบิดามารดาเดียวกัน เพราะเหตุที่พวกเราทั้งปวงเกิดจากพระบิดาสวรรค์องค์เดียวกัน แล้วทำไมจึงจะต้องมีความแตกต่างกันระหว่าง “ท่านกับข้าพเจ้า” หรือ “คนอื่น ๆ กับพวกเรา” ด้วยเล่า? เมื่อมีเสื้อผ้า ก็ขอให้ทุกคนได้สวมใส่ เมื่อมีอาหาร ก็ขอให้ทุกคนได้บริโภค เมื่อมีใครเจ็บป่วยขึ้นมา คนอื่นๆ ก็ควรไปตามหมอให้มารักษาเขา และเอาใจใส่ในเรื่องหยูกยา เราจะต้องเลี้ยงดูเด็ก ๆ ทั้งชายหญิงที่กำลังน่ารักน่าชัง และจะต้องเอาใจใส่ดูแลบุคคลที่สูงอายุ ต้องช่วยอาบน้ำซักเสื้อผ้าและเปลี่ยนเครื่องแต่งตัว ดังนั้นเราจะต้องไม่ยอมให้หมิ่นโน้มน้าวเกี่ยวกับการร่วมสุขร่วมทุกข์สูญหายไป และจะต้องมีความเห็นอกเห็นใจในเวลาที่มีความเดือดร้อนและเจ็บไข้ได้ป่วย ให้ความปลอดภัยแก่คนชรา เห็นอกเห็นใจคนหนุ่มคนสาว และมีความกรุณาต่อคนกำพร้า ทั้งหมดนี้เกิดมาจากการที่กษัตริย์ภาคตะวันออกทรงเข้าใจความรักเพื่อความมีชีวิตอยู่แห่งพระบิดาสวรรค์ของเรา และจากการที่พระบิดาสวรรค์ทรงปฏิบัติต่อคนทั้งปวงดุจเป็นน้องและเป็นสานุศิษย์ (๒๗b-๒๘b)

สำหรับ (การที่จะคง) สันติสุขแห่งพี่น้องของเราไว้ในคายนั้น ทุกคนจะต้องมีความเมตตา มีความอดทน และมีสติอยู่เสมอ เมื่อท้องฟ้าปลอดโปร่งก็ควรฝึกทหาร และเมื่อฝนตกก็ควรอ่านหนังสือที่ฟ้าประทานมา ควรอธิบายหนังสือนั้นให้แจ่มแจ้ง ควรจะถกเถียงกันซึ่งจะทำให้ทุกคนรู้จักธรรมชาติของฟ้า และอยู่โดยยิทธิวิถีทางที่แท้จริงตลอดไป ถ้าพวกปีศาจเข้ามา เมื่อได้ยินเสียงกลองสัญญาณตีเป็นครั้งแรก ทุกคนจะต้องรีบฉวย ปืน ดาบ หรือ หอก และรีบไปยังพระราชวังเพื่อรอรับพระราชบัญชา ในการปฏิบัติขั้นต่อไป ทุกคนจะต้องพยายามที่จะอยู่แนวหน้า กลัวจะถูกทิ้ง

๘๐๐

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ไว้เบื้องหลัง จะต้องไม่มีใครเกี่ยงกันรับผิดชอบ ดังนั้นพวกเราทั้งหมดก็จะมีคุณธรรมอย่างเดียวกัน และมีจิตใจตรงกัน แม้ว่าจะมีปีศาจสักล้านตน ก็ไม่เป็นการยากเย็นอะไรที่จะกวาดล้างปีศาจเหล่านั้น ให้หมดไปในทันทีทันใด (๒๘b-๒๙a)

พวกพี่น้องทั้งหลาย พระบิดาสวรรค์ได้ทรงปลุกจิตใจของเราให้ตื่นแล้ว เราจะต้องไปร่วมกับกองทัพเสียแต่ต้นๆ เพื่อสนับสนุนกษัตริย์ของเรา มีคนเป็นจำนวนมากที่ได้พาเอาบิดามารดา ภรรยา ลูก พี่ชายน้องชาย และครอบครัวทั้งหมดไปด้วย นับว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องว่าเราควรจะทำรู้งเลี้ยงบิดามารดาของเรา และดูแลเอาใจใส่ต่อภรรยาและบุตรของเรา แต่เมื่อเขาสร้างกฎใหม่ๆ ขึ้นมา เป็นครั้งแรก รู้ก็จะต้องมาก่อน และครอบครัวมาทีหลังสุด ผลประโยชน์ของส่วนรวมก่อน ผลประโยชน์ส่วนตัวทีหลัง อนึ่ง โดยเหตุที่พอจะแนะนำให้หลีกเลี่ยงจากความสงสัย (เกี่ยวกับความประพฤติที่ไม่เหมาะสม) ระหว่างภายใน (สตรี) กับภายนอก (บุรุษ) และเพื่อที่จะทำให้เพศชายและเพศหญิงแตกต่างกัน ดังนั้นผู้ชายก็ต้องมีที่พักอาศัยของผู้ชาย และผู้หญิงก็ต้องมีที่พักอาศัยของผู้หญิง โดยวิธีนี้เท่านั้นที่เราจะสามารถเป็นผู้ที่มีเกียรติและหลีกเลี่ยงจากความยุ่งยากสับสนได้ จะต้องไม่มีการปะปนกันระหว่างพวกผู้ชายและพวกผู้หญิงอย่างธรรมดาสามัญเลย ซึ่งการปะปนกันนี้จะก่อให้เกิดการทำลายความบริสุทธิ์และละเมิดพระบัญญัติของฟ้าขึ้น แม้ว่าการเคารพบิดามารดา และการเยี่ยมเยียนภรรยาและบุตรในบางครั้งก็จะต้องรักษาธรรมชาติของมนุษย์ไว้และจะต้องไม่ถูกห้าม แต่จะเป็นการเหมาะสมก็เฉพาะเมื่อสนิทสนมกันอยู่หน้าประตู ยืนห่างจากกันสักสองสามก้าว และพูดเสียงดังๆ เท่านั้น เขาจะต้องไม่เข้าไปในค่ายพักของพี่สาวน้องสาวหรือยอมให้ผู้ชายผู้หญิงปะปนกันเลย โดยวิธีนี้เท่านั้น คือโดยการปฏิบัติตามกฎและพระบัญญัตินี้แหละที่เราจะเป็นโอรสและธิดาของฟ้าได้ (๒๙a-๓๐a)

ในสมัยปัจจุบันนี้ ปีศาจที่ยังดกค้ำเหลือน้อยยังมีได้ถูกกวาดล้างให้หมดสิ้น และกาลเวลาที่ จะกลับมารวบรวมครอบครัวกันอีกก็ยังไม่ถึง พวกเราที่เป็นน้องชายน้องสาวทั้งหลายจะต้องมีความมั่นคงและอดทนไปจนถึงที่สุด และด้วยความเข้มแข็งที่รวมกันเป็นปึกแผ่น และมีใจตรงกันนี้แหละ เราจะต้องสนับสนุนหลักการของพระผู้เป็นเจ้าและจัดพวกปีศาจร้ายให้หมดไปในทันทีทันใด เมื่อได้รับสันติสุขและเอกภาพแล้ว พระบิดาสวรรค์ของเรา ซึ่งทรงแสดงพระมหากรุณาธิคุณออกมา ก็จะประทานรางวัลให้แก่เราตามความเหมาะสมกับคุณงามความดีของเรา แล้วความมั่งคั่ง ความเป็นผู้ประเสริฐ และชื่อเสียงก็จะทำให้พี่น้องทั้งหลายได้ฉลองการกลับมาอยู่รวมครอบครัวกันอีก และชื่นชมยินดีกับความสัมพันธ์อันกลมกลืนระหว่างสามีกับภรรยา โอ, ช่างน่าประหลาดเสียจริงๆ! ภาระที่ต้องใช้เวลาถึงสิบห้าปีนั้นก็อยู่ในนี้เอง ความสุขและรายได้สำหรับเวลาสิบห้าปีก็อยู่ในนี้เอง เราจะต้องไม่ทิ้งภาระนั้นในวันเดียวอย่างแน่นอน (๓๗b-๓๘a).

บทที่ ๒๖

การปฏิรูปและปฏิกิริยาภายใต้การปกครองของพวกแมนจู

ความพ่ายแพ้ของพวกกบฏได้เฝ้าฝันว่าเป็นเพียงนิมิตหมายที่เต็มไปด้วยความหวังมากยิ่งขึ้นกว่าเดิมอีกประการหนึ่งสำหรับพวกแมนจูในตอนต้น ๆ สิบปีแรกแห่งพุทธศตวรรษที่ ๒ (ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๐๓-๒๔๐๘) หลังจากที่ได้นำพาและราชวงศ์เกือบถึงความล่มจมมาราว ๆ ๒๐ ปี หลังจากที่ชาวต่างประเทศได้เข้ายึดครองกรุงปักกิ่งเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๓ แล้ว ก็มีการรวบรวมพวกหัวหน้าในราชสำนักใหม่ขึ้นอีก โดยมีบุคคลที่เข้มแข็งกว่าเดิมและคล่องกว่าเดิมได้รวมกำลังพวกที่มีความจงรักภักดีต่อราชวงศ์เข้าด้วยกันและทำงานเพื่อสร้างสัมพันธ์มิตรกับมหาอำนาจชาวต่างประเทศให้ดียิ่งขึ้น คณะทูตชุดใหม่ที่ตั้งขึ้นในเมืองหลวงและการให้สัมปทานแก่ชาวต่างประเทศในการทำสัญญาเช่าทำเรือตามชายทะเลทั้งทางเหนือและใต้ แม้ว่าเดิมที่จะเป็นการบังคับราชสำนักก็ตาม แต่บัดนี้นับว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นและเป็นไปได้ที่ชาวจีนจะมีความสัมพันธ์กับชาวตะวันตกให้สนิทสนมยิ่งไปกว่าเดิมซึ่งเป็นการติดต่อกันที่แผ่กระจายไปตามแนวราบของโลกอย่างเชื่องช้าและไม่ค่อยจะเข้าใจกันนัก ในแคว้นต่างๆ แม้ทนายกองที่สามารถ เช่น เล็งโกวผั่น (Tseng Kuo-fan) โซซุงถัง (Tso Tsung-t'ang) และหลี่ฮุงจาง (Li Hung-chang) ซึ่งได้แสดงให้เห็นความเป็นคนเจ้าความคิดที่สำคัญยิ่ง และการตัดสินใจที่จะปราบปรามพวกกบฏ และแม้แต่ประกาศพร้อมที่จะเอาปืนและเรือรบของตะวันตกมาสู้กับพวกกบฏได้เฝ้าฝันนั้น ก็ยังคงให้การสนับสนุนโครงการที่จะทำประเทศให้ทันสมัยซึ่งจะทำให้ตำแหน่งทางการทหารมีความมั่นคงและส่งเสริมมูลฐานแห่งอำนาจตามภูมิภาคของตน

ถ้าหากว่าพัฒนาการเหล่านี้ได้เน้นให้นักสังเกตการณ์ชาวตะวันตกเห็นความหวังในอนาคตของจีนบางประการแล้ว สำหรับชาวจีนก็ย่อมมีพื้นฐานอื่น ๆ ที่จะเร่งเร้าใจซึ่งเพียงพอที่จะวินิจฉัยตัดสินเรียกยุคนี้ว่าเป็นยุคแห่งการ “กลับคืนชีพ” หรือ “การปฏิสังขรณ์” ในชีวิตของประเทศชาติและราชวงศ์ที่ปกครองประเทศอยู่ได้ ในด้านความสัมพันธ์กับต่างประเทศ ชาวจีนได้รับความอึดอัดอั้นใจอย่างมากที่สุดเพราะถูกมหาอำนาจตะวันตกบีบบังคับน้อยลง การขยายอิทธิพลของต่างประเทศความจริงก็ไม่มีอะไรที่จะขึ้นขมขื่นดีกับตัวเองเลย แต่ในภารกิจภายในประเทศแล้ว ชาวจีนอาจสังเกตเห็นการฟื้นฟูสันติภาพและเสถียรภาพด้วยความชื่นชมยินดีหลังจากที่ได้มีการปฏิวัติอยู่หลายครั้งหลายหน [นอกเหนือไปจากกบฏได้เฝ้า กบฏเนียน (Nien) ในมณฑลอันฮุย (Anhui) และมณฑลซานตง เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๙๖-๒๔๑๑ และกบฏมุสลิมในภาคตะวันตกเฉียงใต้ปี พ.ศ. ๒๓๙๘-๒๔๑๖ และที่มณฑลภาคพายัพเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๕-๒๔๒๐] ได้มีการค่อยๆ ปรับปรุงแก้ไขการบริหารท้องถิ่นและมีการกู้ฐานะทางเศรษฐกิจเป็นขั้นๆ ไปตามแนวปริมปราประเทศไม่มากนักน้อย นั่นคือ การเร่งเร้าให้มีการทำเกษตรกรรม การบำรุงและพัฒนาที่ดิน การชลประทาน การควบคุมน้ำท่วม การปฏิรูป

๘๐๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

การเก็บภาษี ฯลฯ ความมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริงแห่งมาตรการที่มีเกียรติยศกับกาละเช่นนั้น อาจทำให้ได้รับความชื่นชมยินดีในความเกี่ยวพันที่พวกเขาได้อุทิศให้กับการเศรษฐกิจว่าด้วยการจัดสรรที่ดินตามแบบปริมปรา (ซึ่งประชาชนชาวจีนหลายล้านคนได้อาศัยการเศรษฐกิจแบบนี้และดำรงชีวิตอยู่ได้) แม้ว่าวิธีการเช่นนั้นจะไม่สามารถเทียบเคียงกับการทำลายทางด้านเศรษฐกิจของตะวันตกก็ตาม

สำหรับพวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อหัวเก่าๆ ก็มีการรับประกันในข้อนี้ทั้งหมด ไม่ใช่เฉพาะวิธีการและสถาบันที่เก่าแก่เท่านั้นที่ดูเหมือนจะยืนหยัดต่อการทดสอบในเวลานี้ได้ แต่ทว่าบุคคลที่มีความสามารถและมีบุคลิกลักษณะดีที่ปรากฏโฉมหน้าออกมานั้นเป็นผู้ที่สามารถทำให้วิธีการและประเพณีเหล่านั้นบังเกิดผล พวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อฝากความหวังไว้ในความเป็นผู้นำมากกว่าในเทคนิคหรือสถาบันต่างๆ **ผู้ดี** ที่มีคุณธรรมและมีการศึกษาดีจะช่วยทำให้เมืองจีนมีความปลอดภัยมากกว่าผู้ที่มีอำนาจและผลประโยชน์ จากทัศนะเช่นนั้น ก็ย่อมไม่มีความเปลี่ยนแปลงที่เป็นขั้นมูลฐานหรือรากฐานที่จะสามารถแทนที่ได้มากไปกว่าความเปลี่ยนแปลงที่เปลี่ยนโฉมหน้าประชาชนในภายในและรวมเขาเข้าด้วยกันเพื่อให้การสนับสนุนกษัตริย์ที่ทรงธรรม การพูดถึงความเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงในสถาบันต่างๆ ทางด้านสังคมหรือการเมืองนั้นเกือบจะเป็นสิ่งที่ไม่อาจคิดได้ และแนละย่อมเป็นสิ่งที่เรียกร้องเอาไม่ได้

ในทัศนะที่เป็นขั้นพื้นฐานนี้ ได้มีการตกลงกันอย่างเป็นเอกฉันท์จริงๆ แม้แต่ในหมู่บุคคลที่มีความรู้สึกว่าเป็นอันตรายจากตะวันตกทำให้มีการตรวจสอบขั้นมูลฐานใหม่และการปฏิรูปในทันทีทันใด พวกเขาอาจมีความเชื่อถือว่ามีความจำเป็นที่จะเอาปืนและเรือรบของตะวันตกมาใช้ ซึ่งแม้จนกระทั่งถึงความที่จะต้องเก่งในด้านภาษา ความรู้และเทคนิคที่จำเป็นในการสร้างและการใช้อาวุธเหล่านี้ แต่มาตรการเช่นนั้นคงจะมีความเกี่ยวโยงไปถึงการทำให้ชีวิตประจำชาติก่อร่างขึ้นมาใหม่ด้วยความจำใจ การกลับยืนยันทิ้งคุณค่าปริมปราในด้านการปกครอง ภาระในอันที่จะทำให้การครองชีวิตของประชาชนเป็นแบบใหม่ๆ ขึ้นมา และการเตรียมพร้อมทางด้านศีลธรรมชนิดหนึ่งที่ถือการปลูกฝังตัวเองและระเบียบวินัยทางสังคมที่รัดกุมเป็นฐาน เพราะฉะนั้น การตรวจสอบใหม่ในคำต่างๆ เหล่านี้จึงพุ่งไปที่ความอ่อนแอสองชนิด คือ ความด้อยกว่าตะวันตกทางด้านทหารซึ่งทำให้มีการเรียกร้องให้เอาวิธีการใหม่ๆ มาใช้ และความขาดแคลนทางด้านศีลธรรมในเมื่อคำนึงถึงอุดมคติปริมปราซึ่งเรียกร้องให้วิพากษ์วิจารณ์ตนเอง และให้ความพยายามอย่างแรงกล้าในอันที่จะค้าชูมาตรฐานเก่าๆ ไว้

การทำตัวให้เข้มแข็งและความนึกคิดเกี่ยวกับบรรณประโยชน์

การปฏิรูปตามแนวนั้นนับว่าเป็นตัวอย่างที่สะดุดตาที่สุดในด้านความเคลื่อนไหวที่เรียกกันว่าเป็น **“การทำตัวเองให้เข้มแข็ง”** วัตถุประสงค์ที่ริบดวงก็คือ สร้างกำลังทางด้านทหาร วัตถุประสงค์ขั้นสุดท้ายก็คือเพื่อพิทักษ์รักษาและทำวิถีทางการครองชีวิตแบบปริมปราให้เข้มแข็ง ในข้อความที่คัด

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกเขา

๘๐๓

เลือกมาต่อไปนี้เป็นการเล่นของมนุษย์ ที่ถือกันว่าเป็นเด่นในฐานะที่เป็นผู้อธิบายเรื่องการปฏิรูปโดยอาศัยมูลฐานนี้ : โดยถือว่าเราอาจพิจารณาตัดสินการเอาอาวุธของตะวันตกมาใช้ ว่าเป็นวิธีการป้องกันประเทศจีนและพิทักษ์รักษาอารยธรรมจีนไว้ โดยถือเอาบรรทัดและความเป็นปฏิบัติได้เป็นเหตุก็ได้

เฟิงไกวเฟิน

เรื่องโรงงานหัตถกรรมเกี่ยวกับอาวุธของต่างประเทศ

เฟิงไกวเฟิน (Feng Kuei-fen : พ.ศ. ๒๓๕๒-๒๔๑๗) ซึ่งเป็นผู้ชอบหนังสือจินดกวีนิพนธ์แบบฉบับ เป็นครูและข้าราชการ ได้ยอมรับความต้องการที่จะทำประเทศให้ทันสมัย และยอมรับความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ เมื่อถูกบีบบังคับให้หนีพวกกบฏได้เดินทางไปอยู่ที่เมืองเซี่ยงไฮ้ และได้มีการติดต่อกับชาวตะวันตกเพื่อป้องกันเมืองต่อมาในฐานะเป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลจีน นำบางท่านในสมัยนั้น เฟิงไกวเฟินได้ประกาศให้ยึดมั่นต่อรัฐ และภารกิจเกี่ยวกับต่างประเทศอย่างจริงจัง บทความของท่าน ซึ่งได้พูดถึงการปฏิรูปแบบต่าง ๆ อย่างกว้างขวางนั้น ผู้นำบางท่านถือว่าเป็นบทความที่ดีเยี่ยมและมีอิทธิพลทวีขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ก็เพราะการแนะนำของเฟิงไกวเฟินนี้เอง จึงได้มีการจัดตั้งโรงเรียนภาษาตะวันตกและสอนวิทยาศาสตร์ขึ้นในเมืองเซี่ยงไฮ้ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๖

เฟิงไกวเฟินมีความเข้าใจผิด ๆ เพียงเล็กน้อยในเมื่อฟังถึงความสะดวกสบายที่จะทำให้จีนสามารถทำการปฏิรูปได้ง่าย ท่านพอออกพอใจต่อความยากลำบากในการเอาอาวุธมาใช้ ซึ่งท่านคาดล่วงหน้าไว้ว่าเป็นความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่กว้างขวางและการพัฒนาทางด้านเทคนิค แม้ว่าท่านจะยอมรับความจริงที่ทวนประสาทอยู่ว่า ตะวันตกมิใช่จะเหนือกว่าเฉพาะทางด้านอาวุธเท่านั้น แต่ทว่าเหนือกว่าในด้านความเป็นผู้นำด้วย แต่ในสายตาของท่านแล้ว คุณภาพแห่งคุณลักษณะและจิตที่ชาวตะวันตกแสดงออกมานั้น ได้เป็นที่ยอมรับนับถือกันมาเป็นเวลานานแล้วว่าเป็นสิ่งที่เปี่ยมแก่นแท้ในด้านความเป็นผู้นำภายในแบบปรัมปราประเพณีของจีน ตัวอย่างที่เกิดจากชาวต่างประเทศนั้น อาจเป็นประโยชน์อย่างล้นเหลือ และเป็นการดำหนึฐานที่น่าเศร้าใจเกี่ยวกับการครองชีวิตของประชาชนชาวจีน แต่ก็มิได้เป็นบทเรียนในแง่ที่ว่าจีนมีอะไรใหม่ ๆ ที่จะศึกษาจากตะวันตกเลย บทเรียนนั้นก็คือบทเรียนที่จีนจะต้องสร้างขึ้นมาจากการศึกษาเล่าเรียนของตนเองมากกว่า

นั่นเป็นการที่เฟิงไกวเฟินโจมตีความอึดอัดใจของจีนอย่างสองงาม ดังที่ท่านได้แสดงออกมาในข้อความที่คัดมาจากหนังสือรวมบทความของท่านชื่อ **“การคัดค้านที่เกิดจากการศึกษาเยียวปิ่น”** (พ.ศ. ๒๔๐๔) ขอให้สังเกตด้วยว่า เมื่อนักปฏิรูปที่นับถือลัทธิขงจื้อแสวงหาวิธีที่จะทำ

๘๐๔

ป่อเกิดดีทธิประเพณีจีน

การเปลี่ยนแปลง เขาจะต้องหาเครื่องยึดด้วยระบบการรับราชการพลเรือนซึ่งมีอิทธิพลซึมซาบอยู่ทั่วไปในความคิดของชาวจีน

(จาก เจียวปิ่นหลู่คังอี่, จือหยางซื่อ, หน้า ๕๘b-๖๓a)

เมื่อถือตามภูมิศาสตร์ทั่วไปที่ชาวอังกฤษคนหนึ่งเป็นผู้รวบรวมขึ้นแล้ว อาณาเขตของจีนใหญ่กว่ารัสเซียถึง ๘ เท่า ใหญ่กว่าสหรัฐอเมริกา ๑๐ เท่า ใหญ่กว่าฝรั่งเศส ๑๐๐ เท่า และใหญ่กว่าบริเตนใหญ่ ๒๐๐ เท่า... แต่เราก็ก็นับชาติต่างๆ ๔ ชาตินี้ลบหลู่อย่างน่าละอาย ไม่ใช่เพราะว่าภูมิอากาศ ปุ๋ย หรือแหล่งทรัพยากรของเราด้อยกว่าของเขาเลย แต่เป็นเพราะว่าคนของเราด้อยกว่าคนของเขาต่างหาก... ที่นี้ความด้อยของเรานี้มีใช้สิ่งที่ฟ้าทรงประทานให้แก่เราเลย มันเนื่องมาจากตัวเราเองมากกว่า ถ้าหากว่าฟ้าทรงประทานความด้อยนี้มาให้เราละก็ นับว่าเป็นสิ่งที่น่าละอายมาก เพราะมิใช่เป็นสิ่งที่เราจะแก้ไขได้เลย โดยเหตุที่ความด้อยนี้เราทำให้แก่ตัวเราเอง จึงเป็นสิ่งที่เราควรจะละอายให้มากยิ่งขึ้นไปอีก แต่ก็เป็นที่เราอาจจะแก้ไขได้ ถ้าหากว่าเรารู้สึกละอาย ก็ไม่มีอะไรที่จะดีไปกว่าการทำให้ตัวเราให้เข้มแข็ง...

ทำไมชาติต่าง ๆ ทางตะวันตกซึ่งเป็นชาติเล็ก ๆ จึงเข้มแข็งเล่า ? ทำไมเราซึ่งเป็นประเทศใหญ่จึงอ่อนแอเล่า ? เราจะต้องแสวงหาวิธีที่จะทำให้เสมอภาคกับชาติต่าง ๆ ทางตะวันตกเหล่านั้น และข้อนั้นก็ขึ้นอยู่กับความพยายามของมนุษย์นี้เอง เมื่อคำนึงถึงสถานการณ์ปัจจุบันแล้ว เราก็อาจตั้งข้อสังเกตได้หลายอย่าง : เพราะการไม่เอาความเจ็บแสบแหลมต่างๆ ของมนุษย์มาใช้มันเองจึงทำให้เราด้อยกว่าพวกป่าเถื่อนทั้งหลาย เพราะเราไม่เอาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติของเรามาใช้ให้เป็นประโยชน์ เราจึงด้อยกว่าพวกป่าเถื่อนทั้งหลาย เพราะเราไม่ยอมให้มีเขตกันระหว่างกษัตริย์กับประชาชน เราจึงด้อยกว่าพวกป่าเถื่อน และเพราะการพูดกับการกระทำของเรายังไม่สมกัน เราจึงด้อยกว่าพวกป่าเถื่อน การรักษาเยี่ยงยาจกต่างๆ ทั้ง ๔ เหล่านี้ ก็คือการแสวงหาสาเหตุในตัวเราเอง เราอาจทำให้ความด้อยนี้เปลี่ยนแปลงได้ในทันทีทันใด ถ้าหากว่าองค์จักรพรรดิจะทรงนำเราในวิถีทางที่ถูกต้องในเรื่องเหล่านี้ ไม่จำเป็นจะต้องศึกษาจากพวกป่าเถื่อนเลย (๕๘b-๕๙a)

มีอยู่อย่างเดียวเท่านั้นที่เราจะต้องเรียนจากพวกป่าเถื่อน นั่นคือการต่อเรือที่มั่นคงแข็งแรง และการสร้างปืนให้มีประสิทธิภาพ โดยเราจะต้องหาทุนมาสร้างอยู่ต่อเรือและโรงแสงสรรพาวุธขึ้นไว้ตามท่าเรือที่มีการค้าขายทุกแห่ง เราควรจ้างพวกป่าเถื่อนไว้สักสองสามคน เราควรที่จะเลือกคนจีนที่ปราดเปรื่องมีการควบคุมจิตใจได้ดีไปรับการศึกษาจากพวกป่าเถื่อน แล้วต่อไปเขาก็อาจมาสอนพวกช่างฝีมือได้อีกมากมาย เมืองอันขึ้นหนึ่งสำเร็จลงแล้ว และดีเท่า ๆ กับที่พวกป่าเถื่อนทำ ผู้ทำงานขึ้นนั้นก็ควรได้รับรางวัลด้วยการให้ดีกรีชั้น จิวเหริน (Chü-jen) และควรอนุญาตให้เข้าร่วมในการสอบแข่งขันเพื่อรับราชการในเมืองหลวงโดยมีฐานะเท่ากับบัณฑิตอื่น ๆ ผู้ที่มีผลิตผลที่มีคุณภาพดีควรได้รับรางวัลด้วยการให้ดีกรีชั้น จินซือ (Chin-shih) (ตามปรกติจะให้ในการสอบไล่ในเมืองหลวง) และควรอนุญาตให้เข้าร่วมในการสอบไล่เพื่อรับราชการในวังได้เหมือนบุคคลอื่นๆ คนงานทั้งหลายควร

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกเขา

๘๐๕

ได้รับค่าจ้างเพิ่มเป็นสองเท่าเพื่อว่าเขาจะได้ไม่ละทิ้งอาชีพของตนไปเสีย

การที่ประเทศชาติของเราเน้นหนักในเรื่องการสอบคัดเลือกข้าราชการพลเรือนนั้นได้ฝังลึกลงสู่จิตใจของประชาชนมาเป็นเวลานานแล้ว พวกบัณฑิตที่มีปรีชาและปราดเปรื่องได้เสียเวลาและพลังงานไปให้กับสิ่งทั้งหลายที่ไร้ประโยชน์เช่นนั้น ดังเช่นการเรียงความสอบไล่ที่ทำตามแบบกันเรื่อย ๆ มา กระดาษสอบ และการคัดลายมือตามแบบ... บัดนี้เราควรสั่งให้ครึ่งหนึ่งของบัณฑิตเหล่านั้นใช้เวลาอยู่กับการสร้างเครื่องมือเครื่องมือและอาวุธยุทธภัณฑ์และส่งเสริมการศึกษาทางด้านกายภาพให้มาก ... พุทธิปัญญาและความเฉลียวฉลาดของชาวจีนนั้นมีเหนือพวกป่าเถื่อนทั้งหลายอย่างแน่นอน เพียงแต่เราไม่ได้เอามันมาใช้เท่านั้นเอง เมื่อรัฐบาลในเมืองบนมีความชอบอกชอบใจอะไร ประชาชนในเมืองล่างก็จะเจริญรอยตาม การตอบสนองของประชาชนก็คล้าย ๆ กับเสียงสะท้อนที่ลมพาไปฉะนั้น คงจะมีประชาชนบางคนที่มีพุทธิปัญญาผิดปรกติที่จะสามารถมีมโนคติใหม่ ๆ และปรับปรุงวิธีการของตะวันตกให้ดีขึ้น ในตอนแรกเขาอาจใช้ชาวต่างประเทศเป็นครูและเป็นแบบอย่างก่อน แล้วต่อมาเขาก็อาจมาสู่ระดับเดียวกันและทัดเทียมกับชาวต่างประเทศเหล่านั้น ในที่สุดพวกเขาก็จะก้าวล้ำหน้าชาวต่างประเทศเหล่านั้น ณ ที่นี้แหละที่มีวิถีทางที่จะทำตนให้เข้มแข็งอยู่ได้ (๖๐a-๖๐a)

อาจมีผู้โต้แย้งว่า : “กวนจุง (Kuan Chung) ได้ขับไล่พวกป่าเถื่อนและขงจื้อได้ประกาศคุณธรรมของท่าน แคว้นจู่ได้เอาริถีทางของพวกป่าเถื่อนมาใช้ และ (ขงจื้อใน) คัมภีร์ **บันทึกเหตุการณ์ฤดูกาลและฤดูกาล** ได้ประณามพวกป่าเถื่อน นั่นมีใช้สิ่งที่ท่านมีความเห็นว่าขัดแย้งกับวิถีทางของนักปราชญ์ดอกหรือ ?” เปล่า, หากเป็นเช่นนั้นไม่ เมื่อเราพูดถึงการขับไล่พวกป่าเถื่อนออกไปนั้น เราจะต้องมีวิธีขับไล่พวกนั้นอย่างแท้จริงและไม่เป็นเพียงดีแต่ปากเท่านั้น ถ้าหากเรามีชีวิตอยู่ในสมัยปัจจุบันนี้และพูดถึงการขับไล่พวกป่าเถื่อนแล้ว ก็ควรถามว่า เราจะใช้เครื่องมืออะไรขับไล่พวกป่าเถื่อนเหล่านั้น... (คำตอบก็คือว่า) เราควรใช้เครื่องมือของพวกป่าเถื่อน แต่มีใช้เอาริถีทางของพวกป่าเถื่อนมาใช้ เราควรใช้เครื่องมือของพวกป่าเถื่อนนั้นแหละซึ่งจะทำให้เราสามารถขับไล่พวกป่าเถื่อนออกไปได้

บางคนก็ถามว่าทำไมเรายังไม่ซื้อเรือและจ้างชาวต่างประเทศมาเป็นลูกเรือเล่า แต่ทว่าคำตอบก็มีว่าเราจะไม่ทำอย่างนั้น ถ้าหากว่าเราสามารถต่อเรือเอง สามารถซ่อมแซมหรือใช้เรือได้แล้ว มันก็ย่อมเป็นอาวุธของเรา ถ้าเราไม่สามารถสร้างเรือ ไม่สามารถซ่อมแซมหรือใช้เรือได้แล้ว มันก็ยังคงเป็นอาวุธของผู้คนอื่นอยู่... ในที่สุดวิถีทางที่จะหลีกเลี่ยงความยากลำบากก็คือสร้าง ซ่อมแซม และใช้อาวุธยุทธภัณฑ์ทั้งหลายด้วยตัวเอง โดยวิธีนี้เท่านั้น เราจึงจะสามารถทำจักรวรรดิให้สงบราบคาบได้ โดยวิธีนี้เท่านั้น เราจึงจะสามารถเป็นมหาอำนาจขึ้นในโลกได้ โดยวิธีนี้เท่านั้นที่เราจะพ้นจากความเข้มแข็งเดิม ๆ ของเราขึ้นมาใหม่ได้ เราจึงจะสามารถกอบกู้ตัวเองให้พ้นจากความอัปยศก่อน ๆ ได้ และจะดำรงความมั่นคงแห่งอาณาจักรที่กว้างขวางเพื่อคงความเป็นประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลกไว้ได้ (๖๑a-๖๑b)

๘๐๖

ป๋อเกิดลัทธิประเพณีจีน

เรื่องการเอาวิธีการศึกษาเล่าเรียนแบบตะวันตกมาใช้

(จาก เจียวปิ่นหลู่คังอี, ไซส์ส่วยอี, หน้า ๖๗๖-๗๐)

หนังสือของตะวันตกเกี่ยวกับคณิตศาสตร์ กลศาสตร์ ทัศนศาสตร์ แสง และเคมีนั้น มีหลัก การเกี่ยวกับศาสตร์ต่างๆ ตามธรรมชาติที่ดีที่สุดในหนังสือเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ภูเขา แม่น้ำ จุด ยุทธศาสตร์ ขนบประเพณี และผลิตผลพื้นเมืองที่มีอายุถึง ๒๐ ศตวรรษนั้น ได้มีรายชื่ออยู่เต็มไปหมด เรื่องราวต่างๆ เหล่านี้ส่วนมากอยู่สุดเอื้อมของประชาชนชาวจีน...

ถ้าเราปรารถนาจะใช้ความรู้แบบตะวันตก เราก็ควรตั้งสำนักงานกลางแปลหนังสือขึ้นที่ เมืองกวางตุ้งและเซี่ยงไฮ้อย่างเป็นทางการ ควรเลือกนักเรียนที่มีสติปัญญาปราดเปรื่องอายุไม่เกิน ๑๕ ปี จากที่ต่างๆ เพื่อจะได้มาอยู่และศึกษาในโรงเรียนเหล่านี้โดยให้ค่าใช้สอยเพิ่มเป็นสองเท่า ควร แต่งตั้งชาวตะวันตกสอนภาษาพูดและภาษาเขียนของชาติต่างๆ ให้แก่เด็กๆ เหล่านั้น ควรให้ครูชาวจีน ที่มีชื่อเสียงมาสอนวิชาว่าด้วยจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับ ประวัติศาสตร์และวิชาอื่นๆ ให้แก่เด็กเหล่านั้น พร้อมกันนั้นเด็กเหล่านั้นก็ควรศึกษาคณิตศาสตร์ด้วย (ข้อสังเกต : ความรู้ทางตะวันตกมาจาก คณิตศาสตร์ทั้งนั้น... ถ้าเราปรารถนาจะเอาความรู้แบบตะวันตกมาใช้ ก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่เรา ควรจะศึกษาคณิตศาสตร์)... เมืองจีนมีประชาชนที่มีสมองปราดเปรื่องอยู่เป็นจำนวนมาก จะต้องมี ใครสักคนที่สามารถเรียนรู้จากพวกป่าเถื่อนและก้าวหน้าไปไกลกว่าพวกป่าเถื่อนเหล่านั้น (๖๗๖-๖๘๔)

จากการศึกษานี้เองก็ได้เกิดมีหลักการในการปกครองขึ้นมา ในการพูดถึงเรื่องรัฐบาลที่ดีนั้น นักประวัติศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่ ชื่อซือหม่าเจียนได้กล่าว (ตามขึ้นจื้อ) ว่า : “จงถือเอากษัตริย์ในสมัยหลังๆ เป็นแบบอย่างของท่าน” ข้อนี้เป็นเพราะว่ากษัตริย์สมัยหลังๆ อยู่ในสมัยที่ใกล้เคียงมากกว่า ขนบประเพณีของกษัตริย์เหล่านั้นได้เปลี่ยนแปลงมาจากอดีตและมีความใกล้เคียงกับขนบประเพณีใน ปัจจุบันมากกว่า และมโนคติของกษัตริย์เหล่านี้ก็ไม่มโหฬารเกินไปจนกระทั่งไม่อาจปฏิบัติตามได้ ข้าพเจ้ามีความเห็นว่าทุกวันนี้เราควรถือเอาต่างชาติเป็นตัวอย่าง ชาวต่างชาติเหล่านี้อยู่ในสมัยเดียวกันและในโลกเดียวกันกับเรา พวกเขามีความมั่งคั่งและเรื่องอำนาจด้วยความพยายามของพวกเขาเอง ไม่เป็นที่แจ่มแจ้งดอกหรือว่าพวกเขาก็เหมือนๆ กับพวกเราและวิธีการของพวกเขา ก็ปฏิบัติตามได้ง่าย? ถ้าเรายอมให้จริยศาสตร์ของจีนและคำสอนของขงจื้อทำหน้าที่เป็นจุดพื้นฐาน และยอมให้มีการเพิ่มเติมวิธีการที่ชาติต่างๆ ใช้อยู่เพื่อจะได้บรรลุถึงซึ่งความมั่งคั่งสมบูรณ์และอำนาจ ข้อนี้มิหนำซ้ำเป็นการ แก้ปัญหาที่ดีที่สุดดอกหรือ ?

อนึ่ง ในระหว่างยี่สิบปีที่ล่วงมาแล้วนับตั้งแต่ได้เปิดให้มีการค้าขายเป็นต้นมา พวกหัวหน้า ชาวต่างประเทศเป็นจำนวนมากได้ศึกษาภาษาพูดและภาษาเขียนของเรา และคนที่เก่งที่สุดของเขาก็ สามารถอ่านหนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับและประวัติศาสตร์ของเราได้โดยทั่วๆ ไป พวกเขาสามารถ พูดถึงระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับราชวงศ์และการบริหารงานพลเรือนของเราได้ สามารถพูดถึง

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกแมนจู

๘๐๗

ภูมิศาสตร์และสถานะของประชาชนพลเมืองของเราได้ อนึ่ง ข้าราชการของเรานับตั้งแต่ผู้ว่าราชการจังหวัดลงมาทีเดียวไม่รู้เรื่องต่างประเทศแม้แต่น้อย เมื่อเปรียบเทียบกับเขาแล้ว เราไม่ละอายบ้างหรือ ? พวกข้าราชการจีนต้องฟังสามที่โง่ ๆ และชอบตลกคะนองต่างหู ต่างดา ความสุภาพและหยาบคายแห่งสำนวนโวหารของข้อความเดิม ความรู้สึกที่ริบถ้วนหรือการขาดการยืนยัน อาจหายไปเพราะต้องอาศัยการแปลที่ไม่ตรงจุดก็ได้ ดังนั้นบ่อยครั้งทีเดียวที่ความขงใจนิดๆ หน่อยๆ ได้ถูกกลายกลายเป็นความเป็นศัตรูกันอย่างน่าเศร้า ในปัจจุบันนี้ ปัญหาทางการเมืองที่สำคัญที่สุดของจักรวรรดิก็คือจะต้องควบคุมพวกป่าเถื่อนให้ได้ แต่หน้าที่ที่สำคัญก็จะต้องทำให้ประชาชนมีความเชื่อถือไม่น่าประหลาดใจอะไรเลยที่เราไม่เข้าใจทั้งชาวต่างประเทศหรือไม่เข้าใจตัวเราเอง แม้แต่อย่างใดอย่างหนึ่งและไม่สามารถแยกความจริงออกจากความไม่จริงได้ ไม่ว่าจะเป็นการเจรจาสงบศึกหรือในการประกาศสงคราม เราไม่สามารถยึดสิ่งที่เป็นสาระได้เลย นี่คือนันตรายที่มีอยู่ในชาติของเรามาเป็นเวลานานมากแล้ว (๖๔a-๗๐a)

เล็งโกวผันกับหลี่ซุงจาง

เรื่องการส่งเด็กหนุ่มไปศึกษาในต่างประเทศ

เล็งโกวผัน (พ.ศ. ๒๓๕๔-๒๔๑๕) กับบุตรบุญธรรมของท่านชื่อ **หลี่ซุงจาง** (พ.ศ. ๒๓๖๖-๒๔๕๔) นั้น ในวงการภาคปฏิบัติถือกันว่าเป็นผู้ที่อธิบายเรื่อง **การทำตนให้เข้มแข็ง** ที่นับว่าเป็นเด่นในระยะ ๕๐ ปีแรกแห่งพุทธศตวรรษที่ ๒๔ เล็งโกวผันซึ่งอ้างตัวว่าเป็นผู้พิชิตพวกกบฏไต้เผิงและเป็นอุปราชอยู่ในจีนกลางเป็นเวลานานนั้นเป็นที่นิยมยกย่องว่าเป็นบัณฑิตในเรื่องปรัมปราประเพณีทางจินตกรวีนิพนธ์แบบฉบับ และในฐานะที่เป็น **ผู้คิด** ที่นับถือลัทธิขงจื้อซึ่งได้ยกตัวอย่างให้เห็นคุณธรรมปรัมปราในด้านการปกครอง : คือความอดทน ความกระหมัดกระหม่อม ความซื่อสัตย์และความมั่นคงในราชการ กับความจงรักภักดีต่อราชวงศ์ ท่านเป็นแบบของ **บุคคลชั้นผู้ใหญ่** ซึ่งมีการศึกษาและบุคลิกลักษณะส่วนตัวที่ก่อให้เกิดการอุทิศตนให้แก่บุคคลที่อยู่ภายใต้บังคับบัญชา และทำให้พวกที่นับถือลัทธิขงจื้อมีความเชื่อถือถือว่า คุณสมบัติส่วนบุคคลเช่นนั้นอาจพบกับการทำทนายแห่งกาลเวลาได้ เมื่อพูดในด้านพุทธิปัญญาแล้ว เล็งโกวผันซึ่งเป็นผู้ที่มีทัศนะกว้างนี้ได้ทำให้ความแตกต่างในด้านคำสอนมีน้อยที่สุด และแสวงหาวิธีที่จะตกลงกันในการปฏิบัติที่ถือจริยศาสตร์เป็นมูลฐานการที่ท่านสนับสนุนแบบการทำบ้านเมืองให้ทันสมัยอย่างแท้จริงโดยมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการป้องกันประเทศชาตินั้นได้สะท้อนภาพให้เห็นด้วยการเตรียมพร้อมที่จะทำการประนีประนอมเพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายทางด้านปฏิบัติ

ในจดหมายฉบับนี้ ซึ่งได้ส่งไปให้ซุงหลี่ ยาเหมิน (Tsungli Yamen) เพื่อมอบงานด้านต่างประเทศให้เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๑๓ นั้น เล็งโกวผันกับหลี่ซุงจางไม่เพียงเน้นถึงความต้อง

๘๐๘

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

การอย่างจริงจังของจีนในอันที่จะศึกษาจากตะวันตกเท่านั้น แต่ทว่าได้นั้นถึงความเอาใจจริงเอาใจที่เป็นเด่นอยู่ก่อนแล้วของชาวตะวันตกด้วย เล็งและหลี่ตระหนักดีว่า เขาจะมีความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการแบบตะวันตกได้เป็นอย่างดีก็โดยอาศัยการไปศึกษาในต่างประเทศเป็นเวลานานและอย่างเอาใจจริงเอาใจเท่านั้น และได้เสนอให้ส่งเด็กหนุ่มๆ กลุ่มหนึ่งที่คัดเลือกไว้แล้วไปศึกษาเพื่อวัตถุประสงค์นี้ ในประเทศญี่ปุ่นในระยะนี้พวกผู้นำชั้นยอดๆ เองก็ได้ไปเยือนตะวันตกและเตรียมที่จะให้ประเทศชาติศึกษาใหม่หมด วัตถุประสงค์ของเล็งและหลี่ได้ถูกจำกัดวงให้แคบเข้ามาอีก นั่นคือให้ฝึกฝนพวกผู้ดีกลุ่มหนึ่งโดยเอาวิชาจีนดกวินิพนธ์แบบฉบับของจีนมาผสมกับการศึกษาแบบตะวันตกจะต้องนำทางให้และต้องควบคุมเพื่อผลประโยชน์ของรัฐอย่างระมัดระวังทีเดียว แม้ว่าข้อเสนอนี้จะละมุนละม่อม แต่ก็ได้ถูกคัดค้านในราชสำนักอย่างรุนแรงก่อนที่จะใช้บังคับในปี พ.ศ. ๒๔๑๔ ได้

(จาก หลี่เหวินจงกวงฉวนฉี, อี้ชฺยฺอันเกา, ๑ : ๑๙๖-๒๑๖)

ในฤดูใบไม้ร่วงคราวที่แล้ว เมื่อข้าพเจ้า (เล็งโกวผั่น) อยู่ที่เมืองเทียนสินผู้ว่าราชการจังหวัดชื่อ ติงหรือซาง (Ting Jih-ch'ang) มักจะมาคุยกับข้าพเจ้าเสมอในเรื่องการเลือกเด็กหนุ่มๆ ที่เฉลียวฉลาดเพื่อส่งไปเข้าโรงเรียนในประเทศต่างๆ ทางตะวันตกเพื่อศึกษาวิธีการบริหารกองทัพ การต่อเรือ กลยุทธ์ของทหารราบ คณิตศาสตร์ หัตถกรรม และวิชาอื่นๆ เราเคยไว้ว่า หลังจากที่ได้เด็กหนุ่มๆ เหล่านี้ฝึกฝนอยู่สักสิบปีแล้วก็คงจะจบการศึกษา แล้วก็คงจะกลับเมืองจีนได้ แล้วชาวจีนอื่น ๆ ก็จะสามารถศึกษาเทคนิคที่สูงกว่าของชาวตะวันตกได้โดยตลอด ดังนั้นเราจึงควรค่อย ๆ วางโครงการทำตัวเราให้เข้มแข็ง... แล้วจากที่นายปิ่นซุน (Pin Ch'un) และสุภาพบุรุษอีกสองท่านคือ จื่อกั้ง (Chih-kang) กับ ซุนเจียกุ (Sun Chia-ku) ได้เดินทางไปยังประเทศต่างๆ ตามพระบรมราชโองการแล้ว ท่านเหล่านี้ก็ได้เห็นท่าทีที่สำคัญๆ ของสถานะต่างๆ ในดินแดนโพ้นทะเล และได้พบว่าวิชาเขียนแผนที่ คณิตศาสตร์ ดาราศาสตร์ นาวิกศาสตร์ การต่อเรือ และการหัตถกรรมทั้งหมดนี้มีความสัมพันธ์กับการป้องกันประเทศทางด้านการทหารอย่างใกล้ชิดทีเดียว พวกต่างชาติเขามีกฎปฏิบัติกันอยู่ว่า ผู้ที่ได้ศึกษามาจากต่างประเทศและได้เรียนเทคนิคที่สูงกว่าบางอย่างมาแล้ว เมื่อกลับมา ทางสถาบันการศึกษาจะเชิญเขาไปสอนวิชาต่าง ๆ ในทันทีและพัฒนาวิชาต่าง ๆ เหล่านั้นให้ก้าวหน้าต่อไป การบริหารงานฝ่ายทหารและการต่อเรือถือกันว่ามีความสำคัญพอๆ กับการศึกษาที่เกี่ยวกับร่างกายและจิตใจ และเกี่ยวกับธรรมชาติและจุดหมายปลายทางของมนุษย์เหมือนกัน บัดนี้ประชาชนได้ลืมตาขึ้นมาแล้ว ถ้าหากเมืองจีนปรารถนาจะนำเอามโนคติของตะวันตกมาใช้และมีความชำนาญในวิธีการแบบตะวันตก เราก็ควรจะเลือกเด็กผู้ชายที่มีสติปัญญาดีแล้วส่งไปศึกษาในต่างประเทศเสียทันที...

บางคนอาจกล่าวว่า : “ได้มีการตั้งโรงแสงสรรพาวุธขึ้นที่เมืองเทียนสิน เชียงไฮ้ และฟูเจา เพื่อต่อเรือและสร้างปืนกับกระสุนดินดำแล้ว วิทยาลัยทงเหวิน (T'ung-wen) (สำหรับสอนภาษาต่างประเทศ) ก็ได้ตั้งขึ้นที่เมืองปักกิ่ง เพื่อให้เด็กหนุ่มๆ ชาวแมนจูและชาวจีนได้ศึกษาอยู่กับครูผู้สอนที่เป็นชาวตะวันตก ได้เปิดโรงเรียนภาษาจีนแห่งหนึ่งที่เมืองเชียงไฮ้เพื่อฝึกฝนนักเรียนหนุ่ม ๆ เพราะ

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกเขาแมนจู

๘๐๕

จะนั่นจึงดูเหมือนว่าได้มีการเริ่มต้นในเมืองจีนแล้ว และก็ไม่มีอะไรที่จะต้องไปศึกษาในประเทศโพ้นทะเลเลย” แต่พวกที่วิพากษ์วิจารณ์เหล่านี้ไม่ทราบว่าการสร้างโรงแสงสรรพาวุธเพื่อสร้างปืนและกระสุนปืนกับการตั้งโรงเรียนขึ้นมาเพื่ออบรมสั่งสอนนั้นเป็นเพียงการเริ่มต้นตัวของเราเท่านั้นเอง การไปศึกษาในประเทศที่อยู่ห่างไกล การรวบรวมมโนคติเพื่อเอามาใช้ให้เจริญก้าวหน้าออกไปอีกนั้นอาจผลิตผลลัพธ์ที่ยิ่งใหญ่ไพศาลได้ ชาวตะวันตกแสวงหาความรู้เพื่อเอามาใช้ในด้านปฏิบัติการ ไม่ว่าพวกเขาจะเป็นบัณฑิต เป็นช่างฝีมือหรือเป็นทหารก็ตาม พวกเขาจะไปโรงเรียนเพื่อศึกษาและเพื่อจะได้เข้าใจหลักการต่างๆ เพื่อรู้จักใช้เครื่องจักรกล และเพื่อมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นส่วนตัว พวกเขาทั้งปวงนั้นได้ใช้ความคิดของเขามากที่สุด และศึกษาหาความรู้จากกันและกันโดยหวังว่าคงจะมีความก้าวหน้าไปทุกเดือน และคงจะมีการปรับปรุงให้ดีขึ้นทุก ๆ ปี ถ้าพวกเราชาวจีนปรารถนาจะนำเอาเทคนิคที่เหนือกว่าของเขามาใช้ และพยายามซื้อเครื่องจักรกลของพวกเขาทั้งหมดในทันที ไม่ใช่เพียงแต่ว่าแหล่งทรัพยากรของเราจะมีไม่เพียงพอเท่านั้น แต่ทว่าเราจะไม่สามารถครอบงำหลักการที่เป็นพื้นฐานหรือเข้าใจรายละเอียดแห่งเทคนิคที่ยังยากกลับสนด้วย นอกจากว่าเราจะได้เห็นและได้เคยปฏิบัติร่วมกับพวกตะวันตกมาเป็นเวลานานเท่านั้น...

เราได้ยินมาว่า คนหนุ่ม ๆ แห่งเมืองฟูเกี้ยน (Fukien) เมืองกวางตุ้ง (Kwangtung) และเมือง Ningpo ได้ไปศึกษาในต่างประเทศเป็นครั้งคราว แต่พวกคนหนุ่ม ๆ เหล่านั้นเพียงพยายามเพื่อที่จะได้รับความรู้พิเศษเกี่ยวกับภาษาพูด ภาษาเขียนของต่างประเทศเพื่อนำมาใช้ในธุรกิจการค้ากับชาวต่างประเทศ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อการครองชีวิตเท่านั้นเอง ในโครงการของเรานั้นในตอนเลือกคน เราจะต้องใช้ความรอบคอบระมัดระวังมากเป็นพิเศษ นักเรียนที่จะได้รับการคัดเลือกไปศึกษาในต่างประเทศนั้นจะต้องอยู่ภายใต้ความดูแลของผู้ดูแลนักเรียน นักเรียนเหล่านี้ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่างๆ กัน จะต้องพยายามทำตนให้มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นๆ จะมีลัทธิมีครูคอยสอนวรรณคดีจีนให้พวกนักเรียนเหล่านี้เป็นครั้งคราว ซึ่งจะช่วยให้พวกเขาได้ศึกษาหลักการที่สำคัญๆ เกี่ยวกับการสร้างบุคลิกภาพ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อจะได้เป็นคนที่มีความสามารถที่จะเป็นประโยชน์ต่อพวกเราต่อไป

ส่วยฟูเจิง

การปฏิรูป

ส่วยฟูเจิง (Hsüeh Fu-ch'eng : พ.ศ. ๒๓๘๑-๒๔๓๗) ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นเลขานุการและที่ปรึกษาของเล่งโกวผั่นและหลี่ฮงจางนั้นมิได้รับบรรดาศักดิ์หรือตำแหน่งสูงๆ ในวงข้าราชการเลย (เพราะไม่ได้เข้าสอบแข่งขันเพื่อตีกิริทางด้านพลเรือนชั้นสูงๆ ขึ้นไป) แต่ท่านก็ได้เป็นผู้ประกาศให้มีการปฏิรูปที่นับว่ามีอิทธิพลมากคนหนึ่งโดยอาศัยการส่งบทความและความทรงจำของท่านหมุนเวียนกัน

๘๑๐

ป่อเกิดดีทธิประเพณีจีน

ไปอ่านในวงราชการ และนอกจากนั้นก็โดยการช่วยทำการไกลเกลี่ยเรื่องอนุสัญญาเจฟู (Chefoo Convention : พ.ศ. ๒๔๑๙) โดยได้ช่วยวางโครงการคร่าวๆ สำหรับการสร้างกองทัพเรือของจีนขึ้นมาใหม่

ข้อความที่คัดมานี้เามาจากหนังสือเรื่อง **ข้อแนะนำเกี่ยวกับการต่างประเทศ (โชฮยางซุอิ)** ของส่วยฟูเจิงซึ่งได้ถูกนำเสนอต่อหลี่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๒ และท่านได้นำเสนอ ซุงหลี่ ยาเหมิน (Tsunqli Yamen) ต่อไป ส่วยฟูเจิงได้ให้เหตุผลเกี่ยวกับการปฏิรูปโดยให้เหตุผลว่า การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และไม่มีอะไรใหม่สำหรับประวัติศาสตร์จีนเลย แต่ถ้าหากว่าเขาถูกหลอกล่อให้ยอมรับแนวคิดเกี่ยวกับความก้าวหน้าว่าเป็นกฎหมายประวัติศาสตร์แล้ว ก็ไม่มีอะไรที่จะแสดง ณ ที่นี้ ข้อเสนอของท่านเป็นความเปลี่ยนแปลงแบบเป็นวงจร หรือเป็นจังหวะที่เป็นไปตามปรมัตถ์ประเพณีโดยตลอดอย่างหนึ่งในระยะที่พอจะคำนวณได้ ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งดีหรือร้ายก็ได้ แต่อย่างไรก็ตาม เราก็จะต้องรับมือกับมัน แม้แต่กษัตริย์ผู้เป็นปราชญ์ก็ต้องทรงรับมือกับมันด้วย เพราะฉะนั้นความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในเหตุการณ์ย่อมเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงในวิธีการ (**ฝ่า** : fa ซึ่งเราอาจเข้าใจว่าเป็น “กฎหมาย” หรือ “สถาบัน” ก็ได้)

แต่ส่วยฟูเจิงมีความพอใจว่า ความเปลี่ยนแปลงในวิธีการมีได้หมายถึงการละทิ้งวิถีทาง “ที่ไม่เปลี่ยนแปลง” ของนักปราชญ์ทั้งหลาย ความจริงเป็นการใช้วิธีการใหม่ ๆ ซึ่งจะพิทักษ์รักษาวิถีทางนั้นไม่ให้มีใครละเมิดได้ ดังนั้น จึงได้มีการแบ่งเป็นสองในระหว่างที่สุดและวิธีการขึ้น ณ ที่นี้วิธีการซึ่งส่วยฟูเจิงเามาใช้อยู่ในใจนั้นก็คือ “การศึกษาเครื่องจักรกลและคณิตศาสตร์” นั่นเอง ดังนั้นการแบ่งเป็นสองย่อมอยู่ในระหว่างวิถีทางกับ “เครื่องมือ” (**ฝ่า** ในแง่ของวิธีการ) ส่วยฟูเจิงได้ก้าวไปไกลจนถึงการเปลี่ยนแปลง **ฝ่า** ในแง่ของสถาบันที่เป็นมูลฐานอย่างไรวางนั้นยังไม่แจ่มชัด ณ ที่ที่ได้ใช้แนวความเห็นทั่วๆ ไปอย่างไม่แน่นอน คือ ณ ที่ที่เราจะสามารถเข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะเามาใช้กับการปฏิรูปตามที่ปรารถนาและวิธีการก็อาจหมายถึงอะไรก็ได้จาก “เครื่องมือ” ไปหา “สถาบัน” นั้น ก็มีช่องว่างที่จะก่อให้เกิดความกำกวมและมักจะอยู่ในขอบข่ายของวาทศิลป์มากกว่าตรรกศาสตร์

(จาก โชฮยางซุอิ, ใน หยางอันฉวนจี้, เซ ๑๒, ๔๖b-๔๙a)

วิถีทางของสวรค์นี้เองที่ว่าภายในหลาย ๆ ร้อยปี ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อย และภายในหลาย ๆ พันปีก็ก็จะมีเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญๆ ขึ้น... ในเวลาหลายพันปี (ในสมัยกษัตริย์ผู้เป็นปราชญ์สมัยแรกๆ) ได้มีความเปลี่ยนแปลงจากโลกดึกดำบรรพ์มาเป็นโลกที่เจริญมีอารยธรรมจากยุคของกษัตริย์ผู้เป็นปราชญ์ตลอดยุคสามราชวงศ์มานั้น มีสันติสุขและความเป็นระเบียบที่แท้จริงมากที่สุด แล้วกษัตริย์องค์แรกของราชวงศ์จีนก็ได้ขับเอารัฐเจ้าครองนครไว้มด ได้ทรงยกเลิกเจ้าครองนครหมดสิ้น ทรงเลิกใช้ระบบ ป่อ-นา และทรงทำลายกฎหมายของกษัตริย์ในสมัยแรกๆ ดังนั้นนับว่าเป็นเวลา ๒,๐๐๐ ปี นับตั้งแต่สมัยของกษัตริย์ผู้เป็นปราชญ์ทรงพระนามว่าเหี้ยวและซุนเป็น

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกแมนจู

๘๑๑

ต้นมาที่โลกแห่งระบบเจ้าครองนครได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปเป็นโลกของอำเภอและตำบล (ซึ่งมีอำนาจการบริหารอยู่ที่ส่วนกลาง)... เมื่อมาถึงปัจจุบัน รัฐต่าง ๆ ทางยุโรปก็ได้ลุกฮือขึ้นทันทีและได้อ้างสิทธิโพ้นทะเล โดยอาศัยความรู้เกี่ยวกับเครื่องจักรกลและการคำนวณ... ในระยะทาง ๙ หมื่นสี่โดยรอบโลกนี้ ไม่มีที่ใดเลยที่พวกตะวันตกมิได้ส่งผู้แทนไปตั้งศูนย์กลางสำหรับติดต่อทางด้านการค้าขาย เมื่อได้เผชิญหน้ากับสถานการณ์เช่นนี้ แม้แต่เอี้ยวและซุนก็คงจะไม่สามารถปิดประตูและครองจักรวรรดิอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ และนี่ก็ห่างจากสมัยของราชวงศ์จินและราชวงศ์ฮั่นมาสองพันปีเช่นกัน ดังนั้นจึงได้มีการเปลี่ยนแปลงจากโลกที่ชาวจีนกับพวกป่าเถื่อนต่างก็อยู่กันอย่างโดดเดี่ยว มาเป็นโลกที่ชาวจีนกับพวกป่าเถื่อนจะต้องมีการติดต่อกันอย่างใกล้ชิด... เมื่อความเปลี่ยนแปลงในโลกมีเพียงเล็กน้อย กฎหมายที่คุ้มครองโลกก็จะได้รับการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ ตามไปด้วย เมื่อความเปลี่ยนแปลงในโลกมีมาก กฎหมายก็ต้องได้รับการเปลี่ยนแปลงมากตามไปด้วย (๔๖b)

บางทีในตอนนี้นักปราชญ์คนหนึ่งสืบต่อนักปราชญ์อีกคนหนึ่งนั้น อาจไม่มีความเปลี่ยนแปลงในแบบฟอร์มภายนอกของรัฐบาลก็ได้ บางทีเมื่อนักปราชญ์จะต้องเกี่ยวข้องกับโลกนั้น จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นไม่มากนักน้อย ดังนั้นเฉพาะนักปราชญ์เท่านั้นที่จะสามารถเอาอย่างนักปราชญ์อีกคนหนึ่งได้ และเฉพาะนักปราชญ์เท่านั้นที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงกฎหมายของนักปราชญ์อีกคนหนึ่งได้ เหตุผลสำหรับการที่นักปราชญ์จะทำการเปลี่ยนแปลงนั้นหาใช่เหตุผลที่ว่าท่านชอบการเปลี่ยนแปลงไม่ แต่เป็นเพราะเหตุผลว่าท่านชอบทำเช่นนั้นโดยอาศัยเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสมัยนั้น บัดนี้ได้มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเกิดขึ้นในโลก ข้าพเจ้าจึงมีความเห็นว่า เมื่อคำนึงถึงวิถีทางที่แน่นอนไม่มีการเปลี่ยนแปลงแล้ว เราก็ควรเปลี่ยนแปลงปัจจุบันเพื่อที่จะได้ฟื้นฟูอดีต (วิถีทางของนักปราชญ์) ขึ้นมาใหม่ได้ แต่ทว่าเมื่อคำนึงถึงกฎที่เปลี่ยนแปลงได้แล้ว เราก็ควรเปลี่ยนแปลงระบบในอดีตเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการในปัจจุบัน น่าอนาถ! ถ้าหากเราไม่ตรวจสอบดูความแตกต่างกันระหว่างเหตุการณ์สองอย่าง คือ เหตุการณ์ที่เป็นอดีตและปัจจุบัน และคิดถึงความอาจที่จะปฏิบัติตามได้แล้ว เราจะแก้ไขข้อบกพร่องได้อย่างไรเล่า ? (๔๗a)

ชาติต่าง ๆ ทางตะวันตกอาศัยสติปัญญาและพลังงานต่อสู้แข่งขันกัน ในการที่จะให้เทียมบ่าเทียมไหล่กับชาติต่าง ๆ เหล่านั้น จีนก็ควรจะวางโครงการส่งเสริมการค้าและชุดเหมืองแร่ขึ้น ชาวตะวันตกจะร่ำรวยและพวกเราจะยากจน นอกเสียจากว่าเราจะทำการเปลี่ยนแปลงเท่านั้น เราควรจะเก่งในด้านเทคนิคและหัตถกรรมเกี่ยวกับเครื่องจักรกล พวกตะวันตกจะมีความชำนาญ และพวกเราจะงุ่มง่าม นอกเสียจากว่าเราจะเปลี่ยนแปลงเท่านั้น เราควรนำเอาเรือกลไฟ รถไฟ และการโทรเลขมาใช้ พวกตะวันตกจะรวดเร็วและพวกเราจะเชื่องช้า นอกเสียจากว่าเราจะเปลี่ยนแปลงบ้างเท่านั้น การได้เปรียบและเสียเปรียบในการทำสัญญา ความสามารถและความไม่สามารถของทูต และการปรับปรุงการทหารและยุทธศาสตร์ให้ดีขึ้น เหล่านี้แหละที่เราควรจะเอามาอภิปรายกัน พวกตะวันตกจะร่วมมือกันและพวกเราจะอยู่อย่างโดดเดี่ยว พวกตะวันตกจะเข้มแข็งและพวกเราจะอ่อนแอ นอกเสียจากว่าเราจะเปลี่ยนแปลงเท่านั้น (๔๗ b)

๘๑๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

อาจมีบางคนถามว่า : “ถ้าหากว่าชาติใหญ่ๆ เช่นเมืองจีนจะเลียนแบบชาวตะวันตกแล้ว มีเป็นการใช้วิถีทางของพวกป่าเถื่อนมาเปลี่ยนแปลงเมืองจีนดอกหรือ ?” (ขอตอบว่า) หาได้เป็นเช่นนั้นไม่ เพราะฉะนั้นในด้านเครื่องแต่งตัว ภาษา และชนบประเพณีนั้นจีนแตกต่างจากต่างประเทศ การเอาพลัทธิธรรมชาตินี้มาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชนในเมืองจีนก็อย่างเดียวกับในต่างประเทศนั่นเอง ประชาชนทางตะวันตกบังเอิญเป็นพวกแรกที่เอาวิถีชีวิตใหม่นี้ไปใช้ แต่เราจะพูดได้อย่างไรว่าพวกเขาจะผูกขาดความลับของธรรมชาติเสียคนเดียว ? และเราจะทราบได้อย่างไรว่า ต่อไปอีกสักยี่สิบสามสิบปี หรือสักร้อยปีข้างหน้าจีนจะไม่เจริญล้ำหน้าประเทศเหล่านั้น ?... บัดนี้ถ้าหากว่าเราจะเอาความรู้เกี่ยวกับเครื่องจักรกลและคณิตศาสตร์ของตะวันตกมาใช้พิทักษ์รักษาวิถีทางแห่งกษัตริย์ผู้เป็นปราชญ์ของเราคือ เอี้ยและซุน ยี่ว์และถัง เหวินและหวู และโจวกงและซงจื้อจริงๆ และทำให้ชาวตะวันตกไม่กล้าดูถูกเมืองจีนแล้ว ข้าพเจ้าก็ทราบว่าถ้าหากนักปราชญ์ทั้งหลายเหล่านั้นจะมีอายุอยู่ถึงทุกวันนี้ ก็คงต้องยุ่งอยู่กับการกิจเช่นเดียวกัน และวิถีทางของนักปราชญ์ก็คงจะค่อยๆ แพร่หลายไปยังเขตแดนทั้งแปดทิศของโลกเป็นแน่แท้ นั่นคือสิ่งที่เราเรียกว่าการใช้วิถีทางของจีนเปลี่ยนแปลงพวกป่าเถื่อน

อาจมีบางคนพูดว่า : “ในการทำการเปลี่ยนแปลงนั้น เขาควรตั้งวัตถุประสงค์ไว้ว่า จะออกหน้าคนอื่น ๆ ไม่ใช่ตามหลังคนอื่น บัดนี้วิถีทางของพวกตะวันตกเหนือกว่าและเราก็เลียนแบบพวกตะวันตก ถ้าหากว่าเราตามหลังคนอื่นอย่างช่วยไม่ได้แล้ว เราจะล้ำหน้าเขาได้โดยวิธีใดเล่า ?” ข้อนี้ก็เหมือนกัน หาได้เป็นเช่นนั้นไม่ ถ้าหากเราปรารถนาที่จะล้ำหน้าคนอื่น ๆ ก็จำเป็นที่เราจะต้องรู้จักวิธีการต่างๆ ของเขาทั้งหมดก่อนที่จะเราสามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่ทว่าหลังจากที่เราได้เปลี่ยนแปลงแล้ว เราอาจสามารถล้ำหน้าเขาไปได้ เราไม่อาจหวังจะล้ำหน้าผู้อื่นเพียงโดยการนั่งตัวตรงในท่าที่ผึ่งผายเท่านั้น บัดนี้ถ้าหากเราเห็นว่าคนอื่น ๆ ล้ำหน้าเราไป เราก็จะกล่าวอย่างดูถูกว่า เราไม่กลัวว่าจะต้องตามหลังเขา ผลก็คือว่า เราจะไม่สามารถเคลื่อนไปข้างหน้าแม้แต่ก้าวเดียว อนึ่ง ชาวต่างประเทศได้เอาความสามารถและพลังงานของประชาชนทั้งหลายร้อยล้านมารวมกัน ได้จ่ายเงินไปหลายล้านดอลลาร์ และได้ใช้เวลานานปีและหลายชั่วอายุคนก่อนที่จะได้รับความรู้เหล่านั้น ถ้าเราต้องการจะเสมอป่าเสมอโหล่งกับเขาในสักวันหนึ่งแล้วละก็ จะเป็นไปได้จริงๆ หรือ ? หรือว่าไม่ใช่ว่าจะเป็นสิ่งเป็นไปได้ ? แม่น้ำใหญ่อาจเริ่มต้นด้วยการไหลมาจากแอ่งน้ำเล็ก ๆ ทั้งนั้น สรวงซุ่ยใหญ่ก็สร้างขึ้นมาจากดินที่เขาขุดมาเทไว้ที่ละบู่กึ่ง ๆ นั่นเอง พระพุทธศาสนามาจากอินเดีย ยังเจริญรุ่งเรืองอยู่ในบุรพทิศได้ คณิตศาสตร์เริ่มต้นในเมืองจีน แล้วมันยังได้ไปเจริญถึงขั้นสูงสุดในประเทศตะวันตกได้ ถ้าหากเราเปรียบเทียบความสามารถและปัญญาของคนจีนกับของชาวตะวันตกแล้ว ก็ไม่มีเหตุผลใดๆ ที่จะคิดว่าเราคงจะไม่สามารถออกหน้าเขาได้เลย ทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับว่าเราจะปฏิบัติต่อตัวเองอย่างไรต่างหาก

น่าอนาถ ! ในโลกนี้ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงที่ไม่รู้จักจบจักสิ้นเสียที และดังนั้นจึงได้มีความแตกต่างกันในวิถีทางของนักปราชญ์ทั้งหลายที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อย่างไม่มีจบสิ้นด้วย

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกเขาแมนจู

๘๑๓

การเกิดในสมัยปัจจุบันนี้ แต่ยังมียึดมั่นอยู่กับวิธีการแบบโบราณก็คล้าย ๆ กับผู้ที่เกิดในยุคเฉินนุง (Shen Nung) (เมื่อประชาชนได้ศึกษาวิธีการปรุงอาหารแล้ว) แต่ก็ยังคงรับประทานเนื้อดิบ ๆ และดื่มเลือดสด ๆ อยู่ หรือคล้ายกับผู้ที่เกิดในสมัยจักรพรรดิซ่งตี้ (เมื่ออาวฮุยยังพอหาได้อยู่) และในเวลาที่ต้องดำเนินการละเมิดกฎหมายของซือหยู (Ch'ih-yu) ก็ยังคงต่อสู้กับเขาด้วยการใช้มือเปล่าอยู่ บุคคลเช่นนั้นคงจะกล่าวว่า : “ข้าพเจ้าดำเนินตามวิถีทางของปราชญ์ในสมัยโบราณ” แต่มันเป็นไปไม่ค่อยจะได้สักเท่าไร เขาไม่ควรจะหยุดยั้งและถึงซึ่งความหายนะ อนึ่ง กฎหมาย (หรือวิธีการ) ซึ่งควรจะเปลี่ยนแปลงได้ในวันนี้ยังคงรวมเนื้อหาของกฎหมายของนักปราชญ์ในสมัยโบราณ (ไว้ในแบบใหม่ ๆ ของตน) ได้ (๔๘๑-๔๘๒)

หวางเทา

เรื่องการปฏิรูป

หวางเทา (Wang T'ao : พ.ศ. ๒๓๗๑-๒๔๔๐) เป็นตัวแทนนักปฏิรูปแผนใหม่ในเรื่องราวของจีน หวางเทาซึ่งตรงข้ามกับนักปฏิรูปที่ยิ่งใหญ่ในอดีต (เช่น หวางมั่ง หวางอันซื่อ) ซึ่งเป็นข้าราชการผู้เป็นบัณฑิต และตรงข้ามกับบุคคลร่วมสมัยเดียวกันคือ เฟิงไกวเฟิน (Feng Kuei-fen) กับส่วยฟูเจิง ซึ่งได้เขียนในฐานะเป็นข้าราชการและทำงานใกล้ชิดกับรัฐบาลทั้งหลาย เช่น เลิงไกวผั่นและหลี่ฮุยจาง หวางเทาเป็นบัณฑิตและนักหนังสือพิมพ์อิสระ ความจริงบางทีท่านก็เรียกตัวเองว่าเป็น “บิดาของการหนังสือพิมพ์จีน” งานของท่านส่วนใหญ่เขียนที่ท่าเรือเมืองฮ่องกงและเขียนใส่ภายใต้ความคุ้มครองของต่างประเทศ และมีการติดต่ออย่างใกล้ชิดกับชาวต่างประเทศด้วย หวางเทาได้ช่วยเหลือชาวอังกฤษที่มีชื่อเสียงเป็นเด่นในด้านภาษาจีน ชื่อเจมส์ เลกก์ (James Legge) แปลหนังสือจินตกวีนิพนธ์ต่าง ๆ ของจีน และด้วยการช่วยเหลือของเจมส์ เลกก์นี้เอง หวางเทาก็ได้ไปเยือนอังกฤษและยุโรปตะวันตก โดยได้สังเกตการณ์และเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับพัฒนาการที่นั่น ต่อมาหวางเทาก็ได้ไปเยือนญี่ปุ่น ซึ่ง ณ ที่นั่นท่านได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีในฐานะที่เป็นบัณฑิตและนักปฏิรูป ในที่สุดเมื่อท่านได้ยึดอาชีพเป็นนักหนังสือพิมพ์ ท่านก็ได้ทำหน้าที่ในฐานะเป็นคนคนหนึ่งที่มีการติดต่อกับต่างประเทศ มีความรู้เกี่ยวกับโลกภายนอกอย่างกว้างขวาง และมีเสรีภาพในการแสดงตัวเองที่ไม่มีใครรู้มาก่อน ซึ่งเป็นสมัยที่ไม่เพียงแต่สิทธิที่จะวิพากษ์วิจารณ์เท่านั้น แม้แต่วิธีการ (โรงพิมพ์สาธารณะ) และผู้ฟัง (มติมหาชนที่มีอิทธิพล) ก็ยังไม่มีเลย

ข้อความข้างล่างนี้ได้มาจากบทความของหวางเทา ซึ่งเขียนขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๑๓ ซึ่งคาดล่วงหน้าว่ามีจุดประสงค์ที่เป็นมูลฐานของส่วยฟูเจิงบางอย่างอยู่ แต่ได้ดำเนินการไปไกลกว่านั้น มีการให้เหตุผลจากความเปลี่ยนแปลงแบบวงจรไปหาความต้องการที่จะดัดแปลงสถานการณ์ปัจจุบันไปใช้ มีการยืนยันว่าขงจื้อเองก็คงจะได้ประกาศความเปลี่ยนแปลงภายใต้เหตุการณ์เช่นนั้นด้วย มีความ

๘๑๔

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

แตกต่างในระหว่างวิถีทางของนักปราชญ์ทั้งหลายซึ่งจำเป็นจะต้องรักษาไว้กับเครื่องมือ (อาวุธ วิธีการ) ของตะวันตกซึ่งควรนำมาใช้เพื่อป้องกันประเทศ พร้อมกันนั้นหวังเท่าไยยืนยันว่าการเปลี่ยนแปลงจะต้องไปลึกกว่าและไกลกว่าการเลียนแบบตะวันตกเพียงผิวเผินในภายนอก และได้แนะไว้อย่างคลุมเครือว่า จำเป็นที่จะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงสังคมใหม่หมด แม้ว่าการแนะนำพิเศษโดยเฉพาะของท่าน ณ ที่นี้ในเบื้องต้นจะเกี่ยวกับการศึกษาก็ตาม แต่ในที่สุดท่านก็ได้ประกาศการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองที่เป็นขั้นมูลฐานด้วยเช่นกัน ดังนั้น ความคลุมเครือในการที่หวังเท่าไยว่า **เพียน-ฝ่า** (pien-fa) มาใช้แทนคำว่า **ปฏิรูป** นั้นได้มีพูดถึงในบทความของส่วยฟูเจิงมากกว่า แม้ว่าท่านจะพูดถึงการเอาเฉพาะ “เครื่องมือ” จากตะวันตกมาใช้เท่านั้น ท่านก็มีความตั้งใจว่าความเปลี่ยนแปลงนั้นควรขยายออกไปไม่เฉพาะทางด้านวิชาเทคนิค (วิธีการ) เท่านั้น แต่ทว่าขยายไปถึง **ฝ่า** ในแง่ที่เกี่ยวกับ “สถาบันที่เป็นมูลฐาน” ด้วย เพราะฉะนั้น ในด้านพุทธิปัญญาหวังเท่าไยจึงได้นำการเปลี่ยนแปลงจากลัทธิการปฏิรูปที่ได้รับมาในแง่สรรพประโยชน์ที่ใกล้ชิดไปหาทัศนคติเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านสถาบันอย่างรุนแรงยิ่งขึ้น

ข้อความที่คัดลอกมาต่อไปนี้เป็นต้นด้วยการอภิปรายถึงเรื่องความเปลี่ยนแปลงตอนแรกๆ ในประวัติศาสตร์จีนซึ่งเราได้เห็นดังที่ส่วยฟูเจิงได้ทำให้ปรากฏแล้ว แต่ ณ ที่นี้หวังเท่าไยตั้งอกตั้งใจตรวจสอบประวัติศาสตร์ใหม่เพื่อปฏิเสธการยืนยันของ “นักปราชญ์ทางตะวันตกที่ว่าจีนไม่มีการเปลี่ยนแปลงมาตั้งแต่ ๕,๐๐๐ ปีแล้ว” หวังเท่าไยซึ่งพอออกพอใจในผลลัพธ์ที่ว่า ความเฉื่อยช้าของจีนเมื่อเปรียบเทียบกับแล้วนั้นช้าว่าเป็นการพัฒนาเมื่อเร็ว ๆ นี้เอง แล้วท่านก็ดำเนินการไปหาสถานการณ์ปัจจุบันต่อไป

(จาก เพียน-ฝ่า ใน เทาหย่วนเหวินหลูไหวเพียน, ๑ : ๑๑๑-๑๔๖)

ข้าพเจ้าทราบว่ายานในระยะเวลาหนึ่งร้อยปี จีนจะเอาวิธีการแบบตะวันตกมาใช้ได้หมด และจะเสมอมาเสมอไปเหมือนกับตะวันตก เพราะแม้จะเป็นเรือก็เหมือนกับเรือใบ ย่อมมีความเร็วผิดจากเรือกลไฟ แม้ว่าจะเป็นยานเหมือนกัน แต่รถที่เทียมด้วยม้าย่อมไปไกลอย่างรถไฟที่ลากจูงด้วยหัวรถจักรไม่ได้ ในบรรดาอาวุธทั้งหลาย อำนาจของคันศรกับลูกธนู ดาบกับหอก ย่อมไม่สามารถเอาไปเทียบกับปืนไฟได้ และในบรรดาปืนไฟด้วยกัน แบบเก่าๆ ก็ไม่มีผลเหมือนแบบใหม่ แม้จะเป็นงานชิ้นเดียวกัน แต่ก็มีผลแตกต่างกันในด้านความยากง่ายระหว่างสิ่งที่ทำโดยอาศัยเครื่องจักรกลกับสิ่งที่ทำโดยอาศัยแรงงานของมนุษย์ เมื่อไม่มีแบบใหม่ ประชาชนก็จะไม่คิดถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลง แต่เมื่อมีเครื่องมือใหม่ๆ การที่จะเอาอย่างก็เป็นสิ่งที่อาจเป็นไปได้จริงๆ แม้ถ้าหากว่าชาวตะวันตกจะไม่แนะนำให้ ชาวจีนก็ต้องฟังตนเองโดยอาศัยความคิด และแหล่งทรัพยากรของตนในสิ่งต่างๆ เหล่านี้ยิ่งเต็มที่เป็นแน่แท้

อย่างไรก็ดี สิ่งเหล่านั้นก็เป็นเครื่องมือทั้งหมด หาใช้วิถีทางไม่ และเราไม่อาจเรียกเครื่องมือเหล่านั้นว่าเป็นมูลฐานแห่งการปกครองประเทศและทำให้โลกมีความสงบสุขได้ วิถีทางของขงจื้อก็คือ

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกเขา

๘๑๕

วิถีทางของมนุษย์นั่นเอง トラบโดที่มนุษย์ยังมีอยู่ วิถีทางก็จะคงอยู่ต่อไปโดยไม่เปลี่ยนแปลง พันธกรรมทางด้านศีลธรรม ๓ ประการ และความสัมพันธ์ของมนุษย์ ๕ ประการได้เริ่มต้นด้วยการเกิดมีเผ่าพันธุ์มนุษย์ขึ้นมา เมื่อมนุษย์ทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ในฐานะที่เป็นมนุษย์ แล้วเขาก็ไม่ต้องมีความเสียอกเสียใจในชีวิตอีกต่อไป คำสอนของนักปราชญ์ทั้งหลายมีข้อนี้เป็นมูลฐาน (๑: ๑๑๑)

ข้าพเจ้าได้พูดมาก่อนแล้วว่า หลังจากเวลาล่วงไปสองสามร้อยปีแล้ว วิถีทาง (แต่) ก็จะมีบรรลุดังเอกภาพที่สำคัญยิ่ง โดยเหตุที่ฟ้าได้รวมทศได้ ทิศเหนือ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตกเข้าไว้ภายใต้ท้องฟ้าเดียวกัน สวรรค์ก็จะทำให้คำสอนต่างๆ ของโลกกลมกลืนกันได้และจะนำคำสอนต่างๆ เหล่านั้นกลับไปหาแหล่งเดียวกันได้...

น่าอนาถ ! ประชาชนทั้งปวงเข้าใจผิด แต่เขาไม่รู้เรื่องอนาคตเลย เฉพาะพวกบัณฑิตที่มีความคิดลึกซึ้งและเห็นการณ์ไกลเท่านั้นจึงจะสามารถยึดความโน้มเอียงเหล่านี้ไว้ได้ โดยเหตุที่จิตของฟ้าเปลี่ยนแปลงในเบื้องบน การกิจของมนุษย์ในเบื้องล่างก็พลอยเปลี่ยนแปลงไปด้วย ฟ้าได้เปิดจิตใจของชาวตะวันตกและประเทานสติปัญญาและความเฉลียวฉลาดให้แก่พวกตะวันตก เทคนิคและความชำนาญของพวกตะวันตกจึงพัฒนาไปโดยไม่มีขอบเขต พวกเขาแล่นไปไปทางทิศตะวันออกและมารวมกันอยู่ในเมืองจีน ข้อนี้ได้ก่อให้เกิดสถานการณ์ที่ไม่มีใครคาดฝันขึ้นในประวัติศาสตร์ และได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงขึ้นในโลก ชาวต่างชาติทั้งหลายที่มาจากแดนไกลพร้อมกับเทคนิคที่เหนือกว่าได้ดูถูกเราในแง่ที่ขาดความสามารถ พวกเขาได้แสดงความกล้าหาญและได้ใช้ถ้อยคำก้าวร้าวในการดูถูกและข่มขู่ พวกเขาดูถือมั่นในตัวเอง ภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ เราจะไม่ได้ถึงการเปลี่ยนแปลงได้อย่างไรเล่า ? ดังนั้นสิ่งที่ทำให้เราเปลี่ยนแปลงได้ยากที่สุดก็คือจิตของฟ้า และสิ่งที่บังคับให้เราเปลี่ยนแปลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็คือการกระทำของมนุษย์ทั้งหลาย (๑ : ๑๑๖-๑๒๑)

ถ้าหากเมืองจีนไม่ทำการเปลี่ยนแปลงอะไรเลยในตอนี้ แล้วเมืองจีนจะเสมอภาคเสมอไหล่กับประเทศใหญ่ๆ ในยุโรป และจะเปรียบในด้านอำนาจและความเข้มแข็งกับประเทศเหล่านั้นได้อย่างไรเล่า ? อย่างไรก็ดี วิถีทางที่จะนำไปสู่การปฏิรูปนั้นเต็มไปด้วยความยากลำบากนานาประการ สิ่งประเทศตะวันตกมีในทุกวันนี้ที่ผู้ที่ไม่ยอมสนใจโดยดีด้วยความหยิ่งยโส ถือว่าไม่มีคุณค่าอะไรเลย การให้เหตุผลของพวกเขาก็คือว่า เราควรใช้กฎหมายของเราเองปกครองจักรวรรดิของเรา เพราะนั่นเป็นวิถีทางแห่งนักปราชญ์ของเราทั้งหลาย พวกเขาไม่ทราบว่ วิถีทางของนักปราชญ์ที่ถือว่ามีความเพียงเพราะว่ามันอำนวยความสะดวกให้ซึ่งความสะดวกสบายที่เหมาะสมกับกาลเวลาเท่านั้นเอง ถ้าหากว่าขงจื้อมีชีวิตอยู่ถึงทุกวันนี้ เขาก็แน่ใจว่าท่านคงไม่ยึดมั่นอยู่กับความโบราณและคงไม่คัดค้านในเรื่องการที่ต้องเปลี่ยนแปลงแน่...

แต่เรื่องนี้เราจะทำอย่างไรดีเล่า ? ประการแรก ควรเปลี่ยนแปลงวิธีบรรจุนคนเข้ารับราชการ การแต่งเรียงความสอบไล่ ซึ่งใช้มาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ มีแต่เลวลงไปทุกที และควรที่จะยกเลิกได้แล้ว แต่เรายังคงเอามาใช้ในการคัดเลือกข้าราชการพลเรือนอยู่นั่นเอง...

๘๑๖

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ประการที่สอง วิธีการฝึกทหารก็ควรเปลี่ยนเสียที่ บัดนี้หน่วยต่างๆ ของกองทัพบก และกำลังกองทัพเรือมีเพียงแต่ชื่อที่ลงทะเบียนไว้ในหนังสือเท่านั้น แต่ไม่ได้มีบุคคลที่ลงทะเบียนไว้จริงๆ เลย เจ้าหน้าที่ที่พิจารณากำลังทหารของเราก็มองถืออะไรไม่ได้ และดังนั้นพวกเขาจะคัดเลือกบรรจทหาร ซึ่งอาจเรียกเอามาประชุมได้ แต่ไม่อาจทำให้แตกพวกได้... อาวุธของกองทัพแมนจูและเรือของกองทัพเรือก็ควรจะได้เปลี่ยนแปลงเสียที่... ถ้าหากว่าชาวจีนยังยึดมั่นอยู่กับวิถีทางเก่าๆ และไม่มีโครงการที่จะเปลี่ยนแปลงแล้ว เราก็น่าจะเรียกว่าเป็น “การใช้ทหารที่ได้ฝึกต่อสู้” ซึ่งไม่ต่างอะไรจากการขับไล่ไล่ส่งพวกเขาไปหาความตายเลย...

ประการที่สาม การอวดโรงเรียนที่ไม่มีนักเรียนนั้นก็ควรเปลี่ยนแปลงได้แล้ว บัดนี้ได้มีการแต่งตั้งศึกษานิเทศก์ประจำตำบลขึ้นแล้ว ศึกษานิเทศก์หนึ่งคนต่อเมืองเล็ก ๆ เมืองหนึ่ง และศึกษานิเทศก์สองคนสำหรับเมืองใหญ่ ๆ เมืองหนึ่ง มันเป็นการถลุงเงินของรัฐบาลไปโดยไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย เพราะศึกษานิเทศก์เหล่านั้นไม่มีอะไรจะทำ บุคคลแบบที่ดำรงตำแหน่งเช่นนั้นตามปกติแล้วเป็นคนเลวๆ ไร้ความสามารถ เป็นคนแก่ และไม่ค่อยมีอาย (๑ : ๑๓๖-๑๔๖)

ประการที่สี่ กฎหมายและระเบียบต่างๆ ที่ซับซ้อนและมีมากมายนั้นก็ควรจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขเสียบ้าง... รัฐบาลควรลดระเบียบข้อบังคับต่างๆ ลงบ้าง และตัดคำสั่งต่างๆ ให้เหลือน้อยลง ควรจะมีความจริงใจและยุติธรรม และปฏิบัติต่อประชาชนด้วยความซื่อตรงและยุติธรรม...

เมื่อได้เปลี่ยนไปลงเสียอย่างนี้แล้ว ก็ควรเอาวิธีการของตะวันตกมาใช้ร่วมกับวิธีการอื่นๆ แต่จุดที่สำคัญที่สุดก็คือว่ารัฐบาลในเบื้องบนควรใช้อำนาจเปลี่ยนแปลงขนบประเพณีและธรรมจรรยาส่วนประชาชนในเบื้องล่างก็ควรค่อยๆ ดุดซึมเอาสิ่งแวดลอมใหม่ๆ เข้าไว้และค่อยๆ ปรับปรุงให้เหมาะสม โดยไม่ให้รู้ตัว การปฏิรูปนี้ควรขยายไปยังสิ่งทั้งปวง... นับตั้งแต่ลำดับไปจนถึงกิ่งก้านสาขา จากข้างในออกมาหาข้างนอก จากใหญ่มาหาเล็ก... และไม่เพียงเฉพาะกับวิธีการแบบตะวันตกเท่านั้น (๑ : ๑๔๖)

ก่อนหน้านี้ เราคิดว่าพื้นฐานแห่งความมั่งคั่งและความเข้มแข็งของเราอาจสถาปนาขึ้นมาได้ ถ้าหากว่าเราจะเน้นถึงวิธีการแบบตะวันตกเพียงเท่านั้น และว่าเราคงจะได้รับผลลัพธ์ในทันทีทันใด... บัดนี้ตามความเห็นต่างๆ ตามชายทะเลได้มีโรงแสงสรรพาวุธที่ตั้งขึ้นมาเพื่อผลิตปืนและเรืออยู่มากมายหลายแห่ง ได้มีการคัดเลือกเด็กหนุ่มๆ แล้วส่งไปศึกษาในต่างประเทศ เมื่อดูจากภายนอกแล้ว ความพยายามนี้ช่างยิ่งใหญ่และน่าประทับใจจริงๆ แต่ช่างเคราะห์ร้ายแท้ๆ เราเพียงลอกแบบวิธีการพื้นๆ แบบตะวันตกมาเท่านั้นเอง เราได้มาแต่เพียงชื่อเท่านั้น ได้นื้อหามาหน่อยมาก เรือซึ่งเดิมสร้างที่เมืองฟูเจาโดยถือวิธีแบบเก่าๆ ของประเทศทางตะวันตกเป็นมูลฐานนั้นไม่มีคุณค่าควรแก่การยกย่องเป็นอย่างเสียไม่ได้จากผู้รู้เรื่องสิ่งต่างๆ เหล่านั้นเลย...

ความเจริญก้าวหน้าของปืนก็อยู่ที่เทคนิคแห่งการที่จะเอามันมาใช้ แต่คุณค่าของเรืออยู่ที่ความสามารถที่จะเอามันไปท่องเที่ยวได้ อาวุธที่เราใช้ในการสงครามจะต้องมีประสิทธิภาพ แต่การ

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกแมนจู

๘๑๗

ถืออาวุธที่มีประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับประชาชน...ผู้ที่ถือว่ามีความสามารถนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นบุคคลที่มีความสามารถเสมอไป และบุคคลที่ถือว่ามีความสามารถนั้นไม่จำเป็นต้องมีความสามารถเสมอไป พวกเขาเป็นเพียงสามัญชนที่มีความสำเร็จในอะไรบางอย่างโดยอาศัยความช่วยเหลือของผู้อื่นเท่านั้นเอง เพราะฉะนั้นภาระที่เร่งด่วนของเราทุกวันนี้คือการฝึกฝนทหาร และในจุดที่นับว่าเป็นแก่นแท้สองจุดนี้ก็คือการรวบรวมบุคคลที่มีความสามารถ ความจริงการเลียนแบบอื่นๆ ในสิ่งที่เป็รูปธรรมนั้นไม่ดีเท่ากับการเร่งเร้าให้เกิดความกระตือรือร้นทางด้านพุทธิปัญญาเลย ความบุกบันและการทำงานอย่างเต็มที่ของโรงงานนั้นไม่อาจเอาไปเปรียบเทียบกับส่วนประกอบต่างๆ ทางด้านจิตใจของประชาชนเลย (๑ : ๑๕a-b)

การปฏิรูปทางสถาบัน

เมื่อเราพยายามประเมินความมุ่งหมายและความสัมฤทธิ์ผลของนักปฏิรูปชาวจีนในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๑๓-๒๔๒๓ เรื่อยมาแล้ว การเอามาเปรียบกับประเทศญี่ปุ่นในสมัยจักรพรรดิเมจิ (Meiji) เกือบเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่พ้น ในด้านความมุ่งหมายระหว่างจีนกับญี่ปุ่นก็มีความคล้ายคลึงโดยทั่วๆ ไปอยู่มากมาย แต่ในด้านขอบเขตและความมีประสิทธิภาพแห่งการปฏิรูปของจีนและญี่ปุ่นนั้นมีความแตกต่างกันอย่างน่าพิศวง ในเมื่อชาวจีนผู้ทำตนให้เข้มแข็งแสวงหาวิธีที่จะพิทักษ์รักษาวิถีทางของขงจื้อไว้โดยอาศัยเทคนิคแบบตะวันตกนั้น ชาวญี่ปุ่นสมัยใหม่ได้พูดถึงการรวม “จริยศาสตร์ตะวันตกกับวิทยาศาสตร์ตะวันตก” เข้าด้วยกัน หรือไม่ก็พูดถึง การรักษา “นโยบายของชาติ” (โกกุไต) ที่เด่นชัดของตนไว้ในใจกลางโครงการที่จะทำประเทศให้ทันสมัยอย่างจริงจัง อนึ่งเมื่อกำหนดให้มีความมุ่งหมายโดยทั่ว ๆ ไปคล้ายคลึงกันแล้ว กระบวนการการเปลี่ยนแปลงในญี่ปุ่นก็ได้ก้าวไปไกลกว่าและรวดเร็วกว่ากระบวนการการเปลี่ยนแปลงในประเทศจีน และมีผลแตกต่างกันมากในกรณีหนึ่ง ก็มีการทำประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว การรวมอำนาจทางการเมืองไว้ในเมืองหลวง การปฏิรูปการศึกษา และการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม ซึ่งทั้งหมดนี้ เกี่ยวข้องกับการที่ประชาชนชาวญี่ปุ่นทั้งหลายได้ร่วมกันให้ความพยายามแก่ประเทศชาติอย่างเต็มที่มากกว่า และได้ให้เอกภาพและความเข้มแข็งอย่างไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ของญี่ปุ่นเลย ในประเทศจีนนับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๓ เป็นต้นมา ก็เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าพวกที่ทำตัวให้เข้มแข็งนั้นมีแต่ความผิดในอันที่จะบรรลุถึงเอกภาพของชาติที่มีประสิทธิภาพ และมีการกระทำโดยพร้อมเพรียงกัน แต่ทว่าบางทีก็เพียงอำนวยการให้เฉพาะกระบวนการการทำให้แตกแยกซึ่งได้กลายเป็นเครื่องหมายแห่งวาระสุดท้ายของราชวงศ์ที่ยิ่งใหญ่ไป

เหตุผลในเรื่องความแตกต่างกันอย่างมากมายนี้นับว่าสับสนและลึกซึ้งมาก และก็หาใช้วัตถุประสงค์ของเราที่จะตรวจสอบเหตุผลนั้นในตอนนี้อย่างไรก็ดี เราอาจทำการตรวจสอบที่ถูกต้องกับประเด็นสักอย่างหนึ่งในอันที่จะชี้ให้เห็นการที่จีนมีปัญหาแตกต่างไปจากญี่ปุ่น นับว่าเป็นการทำ

๘๑๘

ข้อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ทายให้ทำการปฏิรูปที่ยิ่งใหญ่กว่ามากของประเทศจีนซึ่งเป็นประเทศที่มีอาณาจักรกว้างใหญ่ไพศาล ซึ่งเอกภาพทางการเมืองที่เห็นในภายนอกนั้นบางทีจะมีพันธุกรรมมากกว่าที่ประเมินไว้ อันนับว่าเป็นเค้าโครงการปกครองแบบมีองค์จักรพรรดิที่มีการรวมอำนาจการบริหารไว้ในเมืองหลวง มีระบบข้าราชการและการปฏิบัติการแบบราชการ มีความยืดหยุ่นและเปลี่ยนแปลงไม่ได้ของเมืองจีนนี้ได้พิสูจน์ให้เห็นว่ามีความหวั่นไหวต่อนักปฏิรูปชาวจีนมากกว่าระบบเจ้าขุนมูลนายที่ขยายออกไปจากเมืองหลวงและมีความมั่นคงน้อยกว่าของญี่ปุ่นที่มีต่อพวกหน้าในการฟื้นฟูจักรพรรดิเมจิขึ้นมาใหม่

ถ้าหากว่าหาทางหาความเห็นว่าเทพธิดาที่คอยทำลายล้างการปฏิรูปที่สำคัญยิ่งอยู่ที่“ระเบียบแบบแผนการปกครองที่มีอยู่มากมายและซับซ้อนต่าง ๆ ที่มีจำนวนหาที่สิ้นสุดมิได้” แล้ว การร้องทุกข์ของท่านก็เป็นตัวแทนไม่เพียงเฉพาะการคัดค้านนักปฏิรูปที่นับถือลัทธิเชิงจิตตามปรัมปราประเพณีเท่านั้น แต่ทว่าเป็นการยอมรับโดยตรงว่าการถือระเบียบแบบแผนจนเกินไปอย่างในวงราชการและการควบคุมที่รวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลางเหลือช่องไว้เพียงนิดเดียวแม้สำหรับการปฏิรูปชนิดที่ค่อยเป็นค่อยไป ถ้าหากว่าในจิตใจของหาทางหา สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับที่ราชสำนักจะใช้อำนาจหน้าที่ในการบัญชาการให้ทำการปฏิรูปแล้ว ข้อนี้ก็ย่อมมาจากการเข้าใจโดยถ่องแท้ว่า เมื่อขาดผู้นำจากเบื้องบนแล้ว การริเริ่มจากเบื้องล่างก็ย่อมมีน้อยมาก

ภายใต้เหตุการณ์ทั้งหลายเหล่านี้ นักปฏิรูปอาจพรรณนาถึงความเปลี่ยนแปลงเพื่อจักรวรรดิทั้งหมดได้ แต่ผู้ที่ทำตนให้เข้มแข็งแต่ละคนที่อยู่ในตำแหน่งนี้มีอำนาจหน้าที่จำกัดอาจลำบากในการที่จะวางแผนการเพื่อสร้างโครงการปฏิรูปแห่งชาติที่แท้จริงได้ ภายในขอบเขตแห่งวงอำนาจหรืออิทธิพลของตนเองนั้น พวกเขาอาจประกาศโครงการเพื่อทำให้กองทัพส่วนตัวของเขาทันสมัย เพื่อสร้างอาวุธยุทธภัณฑ์ เพื่อต่อเรือ เพื่อส่งเสริมธุรกิจ เพื่อเปิดโรงเรียนเพื่อการฝึกฝนทางด้านเทคนิคและทางภาษา และเพื่อทำหน้าที่ของรัฐบาลในเมืองจีนที่หนักไปทางปรัมปราประเพณีมากนั้นให้ดียิ่งขึ้น ทั้งความโน้มเอียงยังเป็นไปเพื่อการเลี้ยงภัยที่คุ้มค่าเพื่อรับเอาคุณลักษณะแห่งความเป็นข้าราชการที่เข้มแข็ง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งแห่งจักรวรรดิย่อย ๆ อย่างเป็นทางการโดยปราศจากการชื่นชมยินดีต่อผลประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากการวางแผนโครงการหรือการประสานงานกันเพื่อให้อำนาจมารวมอยู่ที่ส่วนกลาง ผลลัพธ์ขั้นเบ็ดเสร็จจะทำให้เป็นแบบได้ ก็เพราะความล้มเหลวในเรื่องการจัดกองทัพบกและกองทัพเรือใหม่ของหลี่ฮู่จางนั่นเอง ในสมัยที่ญี่ปุ่นได้ทำการทดสอบในการสงครามปี พ.ศ. ๒๔๓๗-๒๔๓๘ ความล้มเหลวนี้อเองที่ทำให้มีการสั่งให้ทำการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงยิ่งกว่าเดิม

คงอยู่หวั่นไหวกับกระบวนการปฏิรูป

ความพ่ายแพ้ที่น่าละอายของจีนในการทำสงครามกับญี่ปุ่นและอันตรายที่เกิดจากเครื่องกีดขวางที่เด่น ๆ ของจีนซึ่งดูเหมือนว่าจะได้แก่มหาอำนาจต่างชาตินั้นคงจะเป็นสาเหตุอย่างเพียงพอ

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกแมนจู

๘๑๕

ที่จะร้องตะโกนโวยวายออกมา และเพื่อเป็นการคัดค้าน สำหรับสิ่งเหล่านี้ได้ผสมเข้ากับความรู้สึกไม่พอใจ และความวุ่นวายใจที่กำลังทวียิ่งขึ้นในชั้นเด็กนักเรียนผู้เยาว์วัยซึ่งในตอนนี้ได้ถูกเผยออกมาโดยทางข้อเขียนที่หนักไปในทางปฏิรูปและกำลังเฝ้าจ้องมองดูโลกภายนอกอยู่ เด็กหนุ่มกลุ่มนี้นับว่ากลุ่มใหญ่มากอย่างมีศักดิ์สงสย ชนชั้นที่ได้รับการศึกษามากจะก่อให้เกิดเป็นชาวจีนกลุ่มน้อยเสมอ และพวกที่ได้รับการโน้มน้าวใหม่ ๆ เหล่านี้ก็มีก่เป็นตัวแทนชนกลุ่มที่น้อยกว่าเสมอ ดังนั้น บทบาทของพวกเขาในฐานะที่เป็นคนใหม่หรือเป็นสมาชิกของพวกข้าราชการที่เป็นผู้ดีนี้แหละ ที่ทำให้พวกเขามีอิทธิพลมากกว่าที่จำนวนสมาชิกจะทำให้มีอิทธิพลเสียอีก เป็นที่น่าสังเกตว่าในหมู่พวกผู้นำกลุ่มปฏิรูป มีอยู่หลายคนที่มาจากภูมิภาคในแคว้นกวางตุ้งเช่นเดียวกับ ฮุงซุชฉวน (Hung Hsiu-ch'uan) ก่อนหน้านั้น และซุนยัตเซ็นในภายหลัง ซึ่ง ณ เมืองกวางตุ้งนั่นเองที่พวกเขาได้รับความรู้ใจ เพราะได้ติดต่อคบค้าสมาคมกับพวกตะวันตกในฮ่องกงและกวางตุ้ง ในปลายศตวรรษนั่นเอง คนหนุ่ม ๆ เหล่านี้ได้ถูกวิชาการหนังสือพิมพ์ที่มีสำนวนโวหารหลักแหลมของนักเขียนเช่นหวางเทาทำท่ายและดลใจทวีมากยิ่งขึ้น สิ่งที่น่าประทับใจในวัยหนุ่มซึ่งครั้งหนึ่งได้เคยก่อเป็นรูปขึ้นมาเพราะอาศัยหนังสือจินตกรวีนิพนธ์แบบฉบับของซงจื้อและปรัมปราประเพณีพื้นเมืองทั้งหมดนั้น บัดนี้ได้ถูกก่อให้เกิดเป็นรูปร่างขึ้นมาโดยอาศัยการแปลของบุคคลต่างๆ เช่น เยียนฟู (Yen Fu : พ.ศ. ๒๓๙๖-๒๔๖๔) ซึ่งได้ทำให้งานของ ทอมัส ฮักซลีย์ (Thomas Huxley) จอห์น สจวต มิลล์ (John Stuart Mill) เฮอริเบิร์ต สเปนเซอร์ (Herbert Spencer) และ อาดัม สมิท (Adam Smith) พอหาอ่านได้ในภาคภาษาจีน

ที่นับว่ามากยิ่งขึ้นไปกว่าโดยอาศัยมนคติเช่น วิวัฒนาการ ความก้าวหน้าและเสรีภาพ ซึ่งว่าโดยรากฐานแล้วแม้จะใหม่ แต่แต่ละย่อมก่อให้เกิดความปั่นป่วนทางด้านพุทธิปัญญา ก็คือว่า คนในชั่วอายุนี้ต้องได้รับความเดือดร้อนอย่างลึกซึ้งเสียด้วย คล้าย ๆ กับว่าเพราะเหตุการณ์ทำให้ออกสิ้นขวัญหายจะนั้น ไม่ใช่เพียงนักปฏิรูปที่เอาจริงเอาจังเพียงหยิบมือเดียวเท่านั้น แต่ทั่วข้าราชการโดยทั่วๆ ไปด้วยได้พบว่าความภูมิใจและความเชื่อมั่นในตัวเองได้ถูกทำให้สั่นคลอนเสียแล้ว การขาดสติและความมั่นใจในตัวเองนี้ได้ช่วยให้พวกที่ชอบเปลี่ยนแปลงฉวยโอกาสซึ่งถ้าหากว่าจะมีอยู่บ้าง ก็เป็นเพียงนานๆ ครั้งเท่านั้นเองในช่วงระยะเวลาร้อยวันแห่งการปฏิรูปที่มีชื่อเสียงมากในปี พ.ศ. ๒๔๔๑ ทั้งยังได้ก่อให้เกิดความรู้อย่างลึกซึ้งในหมู่มนุษย์ที่ได้รับการศึกษาว่ามีความจำเป็นที่จะต้องได้รับความมั่นใจว่า เอกลักษณะทางด้านวัฒนธรรมของจีนไม่ควรจะสูญหายไปในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เสียทั้งหมด อันนับว่าเป็นความต้องการซึ่งพวกนักปฏิรูปเองมีความรู้สึกอย่างจริงจังมากกว่าพวกที่เป็นฝ่ายปฏิบัติ

คังหยูหฺว่ย (K'ang Yu-wei : พ.ศ. ๒๔๐๑-๒๔๗๐) ซึ่งเป็นบุคคลที่เป็นเด่นในกระบวนการเพื่อการปฏิรูปนั้นเกิดใกล้ ๆ เมืองกวางตุ้งในสมัยที่โลกกำลังอยู่ในวิกฤติการณ์ กบฏไต้เผิงที่เกิดขึ้นเพราะพวกคังหยูหฺว่ยที่อยู่ตามหัวเมืองนั้นคงทำให้จักรวรรดิปดร้าวยูจากภายใน ส่วนจากภายนอกก็คือ อังกฤษกับฝรั่งเศสซึ่งได้เคลื่อนกองทัพเข้ามาในเมืองกวางตุ้งอีกเมื่อปีก่อนนั้นก็ยังคงทำการรุกรบอยู่ต่อไปซึ่งนำไปสู่การยึดครองตัวเมืองปักกิ่งเองในปี พ.ศ. ๒๔๐๓

๘๒๐

ป่อเกิดดีทธิประเพณีจีน

ในฐานะที่เป็นเชื้อสายแห่งครอบครัวข้าราชการผู้ดีที่มีชื่อเสียง คังหยู่หุยจึงได้รับการศึกษาไปตามแบบประเพณี แต่พออายุได้ ๑๕ ปี ก็เป็นที่ทราบกันว่าท่านไม่ชอบธุรกิจเกี่ยวกับการที่จะเป็นคนเก่งในเรื่อง “เรียงความแปดขา” ซึ่งนับว่าจำเป็นสำหรับการที่จะผ่านการสอบคัดเลือกเพื่อเข้ารับราชการพลเรือน สองปีต่อมาท่านก็อ่านภูมิศาสตร์ตะวันตก และในตอนนั้นท่านก็กลายเป็นนักอ่านหนังสือจีนที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของตะวันตกอย่างหิวกระหาย บางทีอิทธิพลที่มีต่อคังหยู่หุยเป็นอย่างมากในปีแรก ๆ นั้นคงจะเกิดจากครูโรงเรียนเดิมที่เร้าใจให้ท่านมีความกระตือรือร้นที่จะเป็นบัณฑิตทางด้านจินตกรวีนิพนธ์ที่ถือว่าเป็นแบบฉบับ และให้มีความรู้สึกที่จะอุทิศชีวิตให้กับอุดมคติเกี่ยวกับคุณธรรมส่วนบุคคลและการบริการแก่สังคมตามแบบขงจื๊อก็ได้ ตอนที่ได้อ่านไว้ในหนังสือ **พงศาวดารอัคราชประวัติ** ของคังหยู่หุยได้แสดงให้เห็นว่าเป็นอิสระและการทำลายรูปปั้นของท่านนั้นเป็นเรื่องที่น่าสังเกตเป็นอย่างมากทีเดียว :

“ครูของข้าพเจ้าได้ยกย่องข้อเขียนของฮั่นยวี่ไว้มาก และดังนั้นข้าพเจ้าจึงได้อ่านและศึกษางานของฮั่น (ยวี่) และหลิว (ซ่งยวี่ยน) ที่ได้รับรวบรวมไว้ และได้เอาอย่างอาจารย์ของข้าพเจ้าในเรื่องนี้เช่นกัน ในตอนนี้ข้าพเจ้าได้อ่านหนังสือของปรัชญาเมธีทั้งหลาย และได้ศึกษาวิธีการ (ต่าง ๆ) ในอันที่จะ (แสวงหา) วิถีทาง ดังนั้นข้าพเจ้าจึงได้เสนอตัวเองต่ออาจารย์ และได้พูดกับท่านว่า วิธีการ (แสวงหา) วิถีทางของฮั่นยวี่นั้นดีนมาก และกล่าวว่าในการแสวงหาเนื้อสารทางรูปธรรม ในข้อเขียนต่าง ๆ ของบุคคลที่มีชื่อเสียงในด้านความเป็นบัณฑิตเรื่อยมาจนกระทั่งถึงสมัยราชวงศ์ซ่ง ราชวงศ์หมิง และราชวงศ์ปัจจุบัน (ข้าพเจ้าได้พบว่า) ข้อเขียนเหล่านั้นว่างเปล่าทั้งสิ้นและไม่มีแก่นสารอะไรเลย ข้าพเจ้ากล้าพูดได้ว่า เมื่อเขาพูดถึงวิถีทางนั้นก็คล้าย ๆ กับจวงจื๊อหรือซิ่นจื๊อนั่นเอง เมื่อเขาพูดถึงการปกครอง ก็คล้าย ๆ กับกวนจื๊อ หรือฮั่นเฟยจื๊อนั่นแหละ เมื่อพูดถึงการแพทย์ ซูเหวิน (Su-wen) คงทำให้เกิดมีวิชาแยกออกไปอีกวิชาหนึ่ง แต่สำหรับฮั่นยวี่แล้ว ท่านก็มีได้เป็นอะไรมากไปกว่าช่างฝีมือที่อ่านหนังสือออก ที่มีความชำนาญในการทำงหะในการพูดที่ไม่สละสลวย และคลุมทุกสิ่งทุกอย่างไปหมดให้เป็นคลืน ซึ่งเมื่อมันมาเข้าหูแล้วก็ไม่มีอะไรที่จะเกี่ยวข้องกับวิถีทางเลย ดังนั้น “ยวี่ยนเต้า” (Yüan-tao) ของท่านจึงเป็นแบบธรรมดา ๆ จริง ๆ ...อาจารย์ซึ่งตามปกติเป็นฝ่ายถูกต้องและพิถีพิถัน แต่ในกรณีนี้ได้หัวเราะตะเพิดข้าพเจ้าว่าเป็นคนมีความคิดผิด ๆ นับตั้งแต่เวลาที่ท่านได้เห็นข้าพเจ้าเป็นครั้งแรกมาทีเดียว ท่านมักจะเตือนข้าพเจ้าเกี่ยวกับความรู้สึกมีปมเชื่องเกินควร และหลังจากนี้ข้าพเจ้าก็เป็นคนถ่อมตัวมากขึ้น แต่เพื่อนนักเรียนของข้าพเจ้าเกิดตกอกตกใจในความหัวแข็งของข้าพเจ้า

“พร้อมกับฤดูสารทและฤดูหนาวได้อย่างเข้ามาถึง ข้าพเจ้าก็ได้ศึกษาความหมายทั่ว ๆ ไปของหนังสือที่สำคัญ ๆ ใน (วรรณคดี) ทั้งสี่ตอนในเค้าโครงที่กว้างขวางมาก สถิติปัญญา

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกแมนจู

๘๒๑

และความเข้าใจของข้าพเจ้าเลยสับสนไปหมด เพราะข้าพเจ้าได้จมอยู่ในกองกระดาษเก่าๆ อยู่ทุกวัน และข้าพเจ้าได้พัฒนาเพื่อทำให้มันมีการเปลี่ยนแปลงในทันที แล้ววันหนึ่งข้าพเจ้าก็ได้ความคิดใหม่อย่างหนึ่ง ข้าพเจ้าคิดว่า : พวกบัณฑิตที่มีอยู่อยู่กับการค้นคว้าตำราโบราณ เช่น ไตเจิน (Tai Chen) นั้นทำให้บ้านของพวกเขาเต็มไปด้วยหนังสือที่พวกเขาได้เขียนขึ้นมา แต่ทว่าในที่สุดแล้วอะไรเล่าคือประโยชน์ของหนังสือทั้งหมดนี้? ดังนั้นข้าพเจ้าจึงเลิกอ่านหนังสือ และในหัวใจของข้าพเจ้าเองแล้ว ข้าพเจ้าลองคิดแสวงหาสถานที่ที่ข้าพเจ้าจะทำให้จิตใจของตัวเองสงบได้และตัดสินใจจุดหมายปลายทางของตนเองได้ ข้าพเจ้าได้เลิกศึกษาเล่าเรียนทันที ไม่ได้เอาใจใส่หนังสือหนังสือหาเลย ปิดประตู ดันออกห่างจากเพื่อนฝูง และนั่งเข้าฌานถนอมเลี้ยงจิตใจของข้าพเจ้าเอง เพื่อนร่วมโรงเรียนของข้าพเจ้าคิดว่าข้าพเจ้าคงสติไม่ดี เพราะไม่เคยมีใครทำอย่างนี้มาก่อนเลย ด้วยเหตุที่อาจารย์สนับสนุนการปฏิบัติ (ตามหลักคุณธรรมของขงจื้อ) อย่างเอาจริงเอาจังของแต่ละคน และเกลียดชังการศึกษาฌาน (พระพุทธศาสนา) ในขณะที่ข้าพเจ้านั่งเข้าสมาธิอยู่นั้น สิ่งทั้งปวงที่ข้าพเจ้าสำนึกในทันทีทันใดก็คือว่าฟ้า ดิน และสิ่งทั้งหลายนับพันนับหมื่นทั้งหมดนี้มีสาระอย่างเดียวกับตัวข้าพเจ้า และในการหลุดพ้นจากทุกข์เพราะการรู้แจ้งนั้น ข้าพเจ้าก็เห็นว่าตัวเองเป็นนักปราชญ์ และหัวเราะเพราะมีความชื่นชมยินดี แล้วในทันทีทันใดข้าพเจ้าก็คิดถึงความทุกข์และความยากลำบากของสิ่งที่มีชีวิตทั้งปวงและข้าพเจ้าก็ร้องไห้ด้วยความตื่นตันใจ ในทันใดนั้นข้าพเจ้าก็คิดว่า : ทำไมข้าพเจ้าจึงต้องศึกษาอยู่ที่นี่ และละเลยเพิกเฉยต่อบิดามารดาเสียเล่า? และข้าพเจ้าควรเก็บรวบรวมข้าวของในทันทีทันใด และกลับไปหากระท่อมที่มุงด้วยใบไม้ซึ่งปลูกไว้เหนือหลุมฝังศพคุณปู่ พวกนักศึกษาที่สังเกตเห็นว่า ข้าพเจ้าร้องเพลง และร้องไห้โดยไม่มีเหตุผลที่ปรากฏใดๆ เลยนั้น ได้มีความเชื่อถือว่า ข้าพเจ้าได้เป็นบ้าไปแล้วและมีความเจ็บไข้ได้ป่วยทางใจ”

ประสบการณ์ของคังหยูหุ่ยนี้มีใช่เป็นสิ่งที่ผิดปกติในปริมปราประเพณีทางด้านพุทธปัญญาของจีนเลย พวกที่นับถือลัทธิขงจื้อใหม่รุ่นก่อน ๆ เช่น หวางยางมิง ได้พบตัวเองหายใจหายคอไม่ออกและต้องแบกภาระมากเกินไปในทันทีทันใดเพราะความเป็นปราชญ์ชนิดที่พิถีพิถันที่ดูเหมือนจูสีได้เร้าให้เกิดขึ้น อันได้แก่ความเป็นปราชญ์ซึ่งทำให้จิตใจและวิญญาณของคนกะปลกกะเปลี่ยไป ก่อนที่เขาจะเริ่มทำให้แหล่งเกิดของมันกะปลกกะเปลี่ย สิ่งที่มีความสำคัญสำหรับที่เราจะเข้าใจคังหยูหุ่ยนั้น ประการแรกก็คือประจักษ์พยานเกี่ยวกับความโน้มเอียงที่มีต่อการสังเคราะห์ในตอนแรกๆ ซึ่งเข้มแข็งยิ่งกว่าความรู้สึกเกี่ยวกับลัทธิที่ถูกต้องจริงๆ และประการที่สอง ก็คือแนวความคิดเห็นของท่านเองที่เป็นสิ่งที่แตกต่างไปจากคนอื่น ๆ ที่เหลือและแน่วเป็นความคิดเห็นที่เหนือบุคคลเหล่านั้น อนึ่ง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นโดยปัจจุบันทันด่วนที่มีต่อลัทธิความสงบเยียบและลัทธิที่ลึกลับได้พิสูจน์ถึงสิ่งที่กำลังผ่านไป หลังจากที่อยู่โดดเดี่ยวเข้าสมาธิอยู่ตามลำพังสองสามเดือนแล้ว ความรู้สึกเกี่ยวกับจุดหมายปลายทางพิเศษของคังหยูหุ่ยในอันที่จะช่วยเหลือมนุษยชาติโดยอาศัยการเกี่ยวข้องอยู่ใน

๘๒๒

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ภารกิจของโลกอย่างมีพลังนั้น ก็ได้รับคำสั่งจากท่าน การไปเยือนฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ในตอนหลังๆ ได้ทำให้ท่านรู้สึกประทับใจต่อความมีระเบียบและความรุ่งเรืองของอารยธรรมตะวันตก คังหยูหฺวี่ซึ่งตั้งอกตั้งใจติดตามการศึกษาแบบตะวันตก ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะทำการปฏิรูป ทางภาคปฏิบัติ เช่น ความเคลื่อนไหวของท่านที่จะให้ยกเลิกการรัดเท้า พร้อมกันนั้นนักปฏิรูปหนุ่มๆ ก็ไม่มีทางที่จะละทิ้งการศึกษาจีนกรวิพนธ์แบบฉบับตามแบบขงจื้อเลย แต่ได้เริ่มทำตัวเองให้เป็นพวกเดียวกับสิ่งที่เรียกว่า “สำนักคัมภีร์ใหม่” แห่งการวิพากษ์วิจารณ์ตำรา สำหรับคังหยูหฺวี่แล้ว วัตถุประสงค์เพื่อการนี้มีใช้เรื่องที่จะพิจารณาตัดสินโดยอาศัยวิธีการรุนแรงว่าอะไรที่จะต้องเคยเป็นคำสอนดั้งเดิมของขงจื้อมากนัก แต่จะโดยตั้งใจหรือมิตั้งใจก็ตามก็เพื่อที่จะพิจารณาตัดสินที่ชนะเกี่ยวกับนักปราชญ์อย่างใหม่ของท่านในฐานะที่เป็นนักปฏิรูปที่แท้จริงและเพื่อที่จะไม่ยกย่องสิ่งทั้งปวงที่มักเห็นกันว่าเป็นลัทธิขงจื้อ

ในราวๆ สมัย พ.ศ. ๒๔๒๗-๒๙ คังหยูหฺวี่ยังคงมีอายุเพียง ๒๗ ปีเท่านั้น ก็ได้คิดตั้งสูตรโมโนคติต่างๆ ซึ่งได้กลายเป็นมูลฐานแห่งงานที่มีชื่อเสียงที่สุดสองอย่างของท่าน คือเรื่อง **เอกภาพที่ยิ่งใหญ่ (ต้าหฺงชฺู)** กับ **ขงจื้อในฐานะที่เป็นนักปฏิรูป (คฺุงจื้อโกจื้อเคา)** หลังจากที่ได้ผิดพลาดมาในตอนแรกๆ ครั้งหนึ่งแล้ว ในปี พ.ศ. ๒๔๓๐ ท่านก็ประสบความสำเร็จในการสอบได้ดริชชั่นที่ ๒ ในการสอบไล่ข้าราชการพลเรือน และในปี พ.ศ. ๒๔๓๔ ก็ได้ดริชชั่นสูงสุด (จิ้นชือ) ท่านเริ่มชอบบอกชอบใจพวกนักศึกษาที่มีสติปัญญาเฉียบแหลมที่ได้ช่วยแก้ไขและพิมพ์งานของท่าน และต่อมาก็นำในการช่วยก่อตั้งสมาคมปฏิรูปต่างๆ ซึ่งเผยแพร่อุดมคติของท่านและทำให้ท่านเป็นศูนย์กลางแห่งการคัดค้านที่รุนแรง ฎีปุ่นซึ่งทำให้จีนต้องพ่ายแพ้และได้สร้างบรรยากาศแห่งวิกฤติการณ์และความหายนะที่ลือชื่อในปี พ.ศ. ๒๔๔๐-๔๑ นั้น บัดนี้ก็ได้กลายเป็นแบบการปฏิรูปของคังหยูหฺวี่ไปแล้ว ท่านได้เร่งเร้าให้ราชสำนักเอาอย่างฎีปุ่นสมัยจักรพรรดิเมจิ และได้ประกาศเปลี่ยนแปลงชั้นมูลฐานจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญอย่างเปิดเผย ในที่สุดโอกาสที่จะทำให้อุดมคติของท่านสัมฤทธิ์ผลก็ได้มาถึงเมื่อจักรพรรดิกวางสิว (Kuang-hsü) ได้ทรงขอร้องให้ท่านจัดตั้งรัฐบาลขึ้นเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๑

ในระหว่างสมัยที่คังหยูหฺวี่ดำรงตำแหน่งอยู่สองสามเดือนนั้น ก็ได้มีพระบรมราชโองการหลังไหลออกมาจากราชสำนักมากมาย โดยมีจุดมุ่งหมายในอันที่จะเปลี่ยนรูปประเทศจีนให้เป็นประเทศสมัยใหม่ ระบบข้าราชการแบบเก่าจะต้องปรับปรุงใหม่หมด การศึกษาและการเกณฑ์ทหารก็จะถือเอาการศึกษาแบบตะวันตกและการศึกษาแบบจีนเป็นหลัก หน้าที่ทางราชการจะต้องได้รับการรับรองว่าจะรับใช้สนองความต้องการสมัยใหม่ จะต้องมีระบบโรงเรียนรัฐบาลและโรงพิมพ์ของรัฐขึ้น โรงเรียนและโรงพิมพ์เหล่านี้พร้อมกับสภาท้องถิ่นต่างๆ ที่ได้รับเลือกมาจากคะแนนนิยมของประชาชน จะได้ทำหน้าที่เตรียมประชาชนเพื่อเข้ามีส่วนร่วมในคณะรัฐบาลแบบมีรัฐสภาในที่สุด สำหรับในด้านเศรษฐกิจนั้น คังหยูหฺวี่ก็ได้มีโครงการอย่างใหญ่โตกว้างขวาง ได้มีการตั้งองค์การต่างๆ ขึ้นเพื่อ

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกแมนจู

๘๒๓

ส่งเสริมการค้า การอุตสาหกรรม การธนาคารแบบสมัยใหม่ การทำเหมือง และการพัฒนาการเกษตร ประการสุดท้ายและนับว่าสำคัญที่สุดก็คือ คังหู่หฺยได้พยายามทำให้กองทัพมีระเบียบขึ้นใหม่ และให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น แต่ในตอนนี้ท่านต้องประสบกับความยากลำบากอย่างที่สุดในอันที่จะนำกองทัพเรือมาไว้ภายใต้กองทัพที่ควบคุมอยู่ที่ส่วนกลาง ซึ่งเป็นหน่วยอัตโนมัติที่มีความจงรักภักดีต่อผู้บังคับบัญชาของตนเองจริง ๆ มาเป็นเวลาสิบ ๆ ปีแล้ว

ถ้าหากคังหู่หฺยไม่ประสบความสำเร็จในเรื่องสุดท้ายนี้แล้วท่านอาจทำให้ฝ่ายตรงข้ามที่เป็นปฏิปักษ์อย่างดุเดือดกลับฟื้นคืนขึ้นมาจากระบบข้าราชการที่ก้าวร้าว บางทีอาจเป็นคุณลักษณะแห่งการยึดมั่นในหลักการอย่างเหนียวแน่นของท่าน ถ้าหากว่าไม่ใช่คุณลักษณะที่มีความซื่อตรงต่อตัวเองและเห็นแก่ตัวซึ่งคังหู่หฺยได้ก่อให้เกิดความเกลียดชังขึ้นบ้างเล็กน้อย และน้อยยิ่งไปกว่านั้น อีกก็คือการทำให้คนเป็นจำนวนมากที่ไม่คุ้นเคยกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และไม่สามารถจะรับมือกับอุดมคติใหม่ ๆ ชนิดถอนรากถอนโคนรู้สึกประหลาดใจและหัวหมุนไปตาม ๆ กัน ก่อนที่โครงการมากมายของท่านจะประสบผลสำเร็จ คณะรัฐประหารก็ได้ยกจักรพรรดินีพระพันปีหลงที่มีหัวโบราณขึ้นให้มีอำนาจควบคุมกิจการทั้งหลายอย่างเต็มที่และขับไล่กลุ่มของคังหู่หฺยออกไปจากอำนาจ บางคนก็ถึงแก่กรรมไปในฐานะผู้ที่ยอมรับทุกซ์ทรมานเพื่อก่อให้เกิดการปฏิรูป บางคน เช่น คังหู่หฺยก็หนีไปกลายเป็นพวกลี้ภัยการเมือง

คังหู่หฺยยังคงเขียนหนังสือและหาทุนโพ้นทะเลเพื่อใช้ในการระดมทุนนี้เรื่อยมาจนกระทั่งราชวงศ์แมนจูได้ถึงซึ่งอวสาน แต่หลังจากการปฏิวัติใน พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นต้นมา “สาเหตุ” ของคังหู่หฺยได้กลายเป็นสาเหตุส่วนตัวมากยิ่งขึ้นทุกที นับเป็นเวลากว่าสิบปีที่มีความโน้มเอียงของเหตุการณ์และอุดมคติทั้งหลายได้ทิ้งท่านไว้เบื้องหลังในฐานะที่เป็นผู้นิยมระบอบการปกครองที่มีกษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญซึ่งยังคงประจักษ์ถึงความจงรักภักดีที่มีต่อราชวงศ์แมนจูนั้น บัดนี้คังหู่หฺยกำลังว้าวุ่นกระแสการปกครองแบบสาธารณรัฐที่เขียวยากอยู่ ในฐานะที่เป็นนักปฏิรูปที่ยืนยันว่ามีความซื่อสัตย์ต่อขงจื้ออยู่ท่านได้พบตัวเองว่าอยู่ในวงล้อมของพวกที่มีหัวก้าวหน้า อันเป็นชั่วชีวิตหนึ่งที่ไม่ต้องการที่จะให้ถูกพิชิตเพื่อที่จะทำการปฏิรูปและบัดนี้ไม่อาจถูกพิชิตเพื่อกลับไปหาขงจื้อได้อีกต่อไปแล้ว

ความสำคัญของคังหู่หฺยในฐานะที่เป็นบัณฑิตได้มีอยู่ในการที่ท่านได้พยายามใช้การให้เหตุผลแบบขงจื้อเป็นการปฏิรูปสถาบันชั้นมูลฐาน พวกที่เรียกกันว่าพวกที่ทำตัวให้เข้มแข็งนั้นได้เร่งเร้าให้ทำการปฏิรูปโดยอ้างเหตุผลว่าเพื่ออรรถประโยชน์ในทันทีทันใด โดยคิดว่าอาวุธและเทคนิคแบบตะวันตกนั้นอาจนำเอามาใช้ได้โดยไม่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงชั้นมูลฐานใด ๆ ในวงการของรัฐและสังคมจีนเลย พวกเขาได้พูดถึงการรักษาวิถีทาง (เต๋า) ของขงจื้อโดยการใช้ “เครื่องมือ” (ยี่) หรือ “วิธีการ” (ฝ่า) แบบตะวันตก ในฐานะที่คนทั้งหลายเช่นหวางเทาเกิดมีความชื่นชมยินดี อำนาจและความมั่งคั่งของตะวันตกจึงขึ้นอยู่กับอะไรบางอย่างนอกจากวิชาเทคนิค เพราะฉะนั้นการที่จะทำเมืองจีนให้ไปเสมอป่าเสมอไหลกับโลกสมัยปัจจุบันนั้นก็จำเป็นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงที่จริงจัง

๘๒๔

ปอเกิดลัทธิประเพณีจีน

มากกว่าเดิม ดังนั้นการปฏิรูปจึงเริ่มมีความหมายใหม่สำหรับพวกเขา บัดนี้ความเปลี่ยนแปลงคงจะขยายไปถึง *ฝ่า* (fa) ในแง่สถาบันเช่นเดียวกับ *ฝ่า* ในแง่วิธีการ

ในตอนนี้ได้เกิดความยากลำบากขึ้นมาจริง ๆ เมื่อว่าตามหลักการที่ศักดิ์สิทธิ์ของกฎแห่งราชวงศ์จีนแล้ว ชีวิตของราชวงศ์ผูกพันอยู่กับการที่ราชวงศ์ยึดมั่นอยู่กับรัฐธรรมนูญที่พระบิดาผู้ตั้งราชวงศ์ (จักรพรรดิองค์แรก) ทรงกำหนดไว้ การเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสถาบันต่าง ๆ ของราชวงศ์นั้นอาจนำราชวงศ์ไปสู่ความเสื่อมได้ และผู้ที่สนับสนุนพวกแมนจูก็จัดอยู่ในพวกที่จะทำการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นแบบใด ๆ ทั้งสิ้น สำหรับพวกที่เกี่ยวข้องกับวิถีทางแห่งการครองชีวิตของจีนมากกว่าชะตากรรมของพวกแมนจูนั้นจะเป็นปัญหาร้ายแรงหนักยิ่งขึ้นไปอีก เขาจะทำการเปลี่ยนแปลงสถาบันชั้นมูลฐานต่าง ๆ โดยคงรักษาวิถีทางไว้ให้บริบูรณ์ได้อย่างไรกัน ? ลัทธิขงจื๊อได้ถูกลดลงมาเป็นเพียงคำพูดที่ซ้ำซากหนักไปทางกตัญญูชุดหนึ่งซึ่งครั้งหนึ่งเครื่องกีดขวางทางด้านสังคมของลัทธิขงจื๊อได้ถูกทำลายไปแล้วหรือ ?

การแก้ปัญหาที่ยิ่งยากของคังหู่หุ่ยนั้นเป็นการกระทำที่กล้าหาญอย่างหนึ่ง แทนที่จะยอมให้วงการที่วิถีทางของขงจื๊อได้ครอบครองอยู่ในชีวิตของชาวจีนแคบเข้าและเอา "วิธีการ" แบบตะวันตกมาใช้แทนที่ คังหู่หุ่ยได้กำหนดวิถีทางขึ้นใหม่และขยายขอบเขตออกไปรวมถึงวิธีการด้วย แทนที่จะเปิดโอกาสให้สถาบันของตะวันตกเฉียงป่าเคียงไห่ไปกับลัทธิขงจื๊อให้มากขึ้น ท่านกลับเปิดช่องให้สถาบันตะวันตกอยู่ข้างใน ข้อนี้ท่านทำโดยการแสวงหาอุดมคติที่บริบูรณ์ที่สุดสองอย่างที่ว่าทางเพาได้ดำเนินการไว้เรียบร้อยแล้ว อุดมคติประการแรกก็คือว่าวิถีทางของนักปราชญ์เมื่อว่าโดยย่อ ๆ ก็คือการใช้ความเปลี่ยนแปลงเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลง ตัวขงจื๊อเองก็ทำอย่างนั้นเหมือนกัน และถ้าหากว่าท่านจะมีชีวิตอยู่จนถึงทุกวันนี้ ท่านก็คงทำเช่นนั้นอีก คังหู่หุ่ยได้ให้ทฤษฎีนี้พร้อมกับการให้เหตุผลทางตำราที่ละเอียดลออโดยอาศัยการศึกษาที่เรียกกันว่า "จินตควินิพนธ์แบบฉบับที่ผาคลื่นลม" และการให้เหตุผลที่แสดงความรู้สึกรู้สีกของท่านคือหนังสือเรื่อง **"ขงจื๊อในฐานะที่เป็นนักปฏิรูป"** เมื่อพูดถึงอิทธิพลในด้านประวัติศาสตร์ของหนังสือนี้แล้วก็ไม่ต้องสงสัยละว่า หนังสือนี้แม้ว่าจะไม่ใช่หนังสือเดิมแต่ก็เป็นเรื่องราวที่คังหู่หุ่ยเขียนขึ้นเพื่อให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ในสมัยของท่านเป็นส่วนใหญ่

แต่นัยในข้อสังเกตของท่านที่เกี่ยวกับการปฏิรูปนั้น ยังคงเป็นอุดมคติที่เป็นไปชั่วขณะมากกว่า เพราะมุ่งตรงไปหาทัศนะเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และประเพณีตามแบบขงจื๊อที่มีอายุเก่าแก่มากกว่า : นั่นคืออุดมคติเกี่ยวกับความก้าวหน้า นับว่าเป็นสิ่งหนึ่งที่จะยืนยันว่า นักปราชญ์ในลัทธิขงจื๊อเมื่อต้องเผชิญกับวงจรแห่งความเสื่อมที่เกิดขึ้นเป็นวงจรสักรอย่างหนึ่งตามที่เม้งจื๊อหรือหนังสือว่าด้วยความเปลี่ยนแปลงกล่าวถึง แล้วจะต้องดำเนินการในขั้นที่เหมาะสมเพื่อทำการปฏิรูปกาลเวลา ย้ำถึงวิถีทางอีก และฟื้นฟูสถาบันเกี่ยวกับกษัตริย์ผู้เป็นปราชญ์ขึ้นมาใหม่ นับว่าเป็นอะไรก็อย่างหนึ่งจริง ๆ ที่จะใช้แทนการหันกลับไปหายุคทอง นั่นคือ เกาะยูโทเปีย (Utopia) หรือยุคพระศรีอารยที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกแมนจู

๘๒๕

อนึ่ง ในหมู่คนจีนนั้นอุดมคติทั้งหลายเดิมก็เป็นอุดมคติของหวางเทาทั้งนั้น ท่านได้ชำเลื่องดูชั้นต่อไปในอนาคตซึ่งเป็นขั้นที่วิถีทางจะทำให้สิ่งทั้งปวงเป็นสิ่งเดียวกัน ผลลัพธ์ตามธรรมชาติแห่งกระบวนการนั้นก็เป็นไปรอบๆ ตัวท่าน ซึ่งโดยอาศัยกระบวนการนี้ชาติต่างๆ ในโลกและวิถีทางแห่งชีวิตตามลำดับของเขาก็ถูกนำมารวมเข้าด้วยกันโดยอาศัยความก้าวหน้าทางด้านเทคนิคที่ท่านได้เคยอ้างถึงโดยใช้คำที่เอามาจาก **คัมภีร์จางรีตพิธิ** ของลัทธิขงจื้อในฐานะเป็นยุคที่มีเอกภาพอย่างยิ่งหรือเป็นยุคแห่งอาณานิคมที่ยิ่งใหญ่ (**ต้าทุง**) แต่สิ่งที่ **คัมภีร์จางรีตพิธิ** กล่าวถึงว่าเป็นยุคทองในตอนรุ่งอรุณของประวัติศาสตร์นั้น หวางเทาเห็นว่าเป็นนิมิตบอกเหตุการณ์ในอนาคต และในหนังสือเรื่อง **เอกภาพที่ยิ่งใหญ่** ของท่านนั้น คงหยู่หยูยได้ทำทศนะของท่านให้เป็นศูนย์กลางแห่งทศนะเกี่ยวกับโลกทั้งปวงของท่าน นับตั้งแต่นั้นมา “การปฏิรูป” ไม่เคยหมายถึงสิ่งที่มีอยู่ในอดีตอีกเลยคือมิได้หมายถึงการดัดแปลงกฎหมายและวิธีการต่างๆ มาใช้กับโลกปัจจุบัน และนอกจากนั้นก็เอามาใช้กับอนาคตที่สุกใสได้

ในข้อเขียนเกี่ยวกับการปฏิรูปของท่านนั้น เฟิงไกวเฟินและส่วยฟูเจิงได้แสดงให้เห็นการอนุโลมตามการหลอกลวงแบบเก่าๆ ของจีนว่ามีวัฒนธรรมสูงกว่า โดยการรับประกันพวกที่อ่านหนังสือของท่านอีกว่า จีนไม่ต้องการเพียงตามหลังมหาอำนาจตะวันตกเท่านั้น แต่ที่ว่าอาจไล่ทันและออกหน้ามหาอำนาจตะวันตกไปได้อีกด้วย ในหนังสือเรื่อง **เอกภาพที่ยิ่งใหญ่** คงหยู่หยูยชี้ให้เห็นว่าจีนนำหน้าโดยชี้ให้เห็นทางที่จะเข้าไปในโลกหนึ่งในอนาคต ถ้าหากว่าจีนต้องได้รับความอับอายขายหน้าเพราะล้าหลังเขาในบัดนี้ เมื่อมองไปข้างหน้าแล้วเขาก็คงไม่มีอะไรที่จะพอใจน้อยไปกว่าความก้าวหน้าขั้นสุดท้ายเลย ในอนาคตกาลภายภาคหน้า จะไม่มีเครื่องกีดกันของชาติหรือของจังหวัดต่างๆ อยู่ในโลกนี้เลย รัฐบาลก็จะมีอยู่จริง ๆ นอกจากในหน่วยต่างๆ ตามชนบทที่ได้กำหนดไว้ตามอำเภอใจโดยอาศัยของศาลองจิจูดและละติจูดจริง ๆ เป็นมูลฐานเท่านั้น ภายในหน่วยต่างๆ เหล่านี้ชีวิตคงเป็นแบบประชาคมจริงๆ และเป็นแบบที่แสวงหาสิทธิเสมอภาคจริงๆ ความแตกต่างกันทั้งปวงที่เกี่ยวกับชาติพันธุ์ ชั้น ตระกูล และครอบครัวก็จะหมดไป โดยเหตุที่พวกเขาจะไม่สามารถรับใช้หน้าที่ทางสังคมที่สมเหตุสมผลได้ต่อไปอีกแล้ว และในตำแหน่งแห่งความจงรักภักดีที่แตกต่างกันออกไปซึ่งผูกพันมนุษย์ทั้งหลายไว้กับกลุ่มสังคมเฉพาะกลุ่มนั้น คงจะมีเพียงความรู้สึกเกี่ยวกับความเมตตาของมนุษยชาติหรือความรักที่ไม่แตกต่างอะไรกันซึ่งท่านถือว่าเป็นอย่างเดียวกันกับคุณธรรมที่ว่าด้วยหลักมนุษยธรรม (เหริน) ของขงจื้อนั่นเอง

พวกที่ระลึกถึงระบบ ป่อ-นา ของเม้งจื้อซึ่งจำต้องระลึกถึงองค์คำสั่งสองเกี่ยวกับลงจิจูดกับละติจูดของคงหยู่หยูยด้วย หรือระลึกถึงการก่อตั้งสมาคมที่มีส่วนสัดอย่างประณีตซึ่งได้มีอยู่ก่อนแล้วในหนังสือว่าด้วย “พิธีรีตองของราชวงศ์โจว” และต่อมาก็มีอยู่ในโครงการของพวกกบฏไต้เผิง หรือระลึกถึงการที่ชาวจีนรักราชอาณาจักรแบบการเมืองที่สะท้อนให้เห็นแผนผังเกี่ยวกับเมืองหลวง เช่น เมืองซางฮาน และปักกิ่งก็จะจำการออกแบบที่สำคัญของคงหยู่หยูยได้ ดังที่มีอยู่ในประชาคมของจีน

๘๒๖

ปอเกิดลัทธิประเพณีจีน

แต่งในสมัยต่อมา ซึ่งเป็นคุณภาพที่ไม่มีทางที่จะเป็นของแปลกหน้าสำหรับปริมปราประเพณีพื้นบ้านพื้นเมืองเลย

แล้วถ้าหากว่าในแง่นี้ ทักษะเกี่ยวกับอนาคตของคังหยู่ห่วยยังคงสะท้อนให้เห็นภาพอดีตอย่างรุนแรงแล้ว เราจะสามารถพูดถึงลัทธิขงจื๊อของท่านว่าอย่างไร ? มิเป็นการยึดปริมปราประเพณีมากเกินไปหรือ ? คังหยู่ห่วยเป็นผู้ป้องกันลัทธิขงจื๊ออย่างตื้อรั้นหรือว่าเป็นผู้แปลความหมายลัทธิขงจื๊อแบบสร้างสรรค์ ? พื้นฐานที่เห็นได้ชัดสำหรับการที่ยังกำหนดให้ท่านอยู่ภายในปริมปราประเพณีแบบขงจื๊อนั้นก็คือการที่ท่านได้เน้นถึงคุณธรรมที่สำคัญของ **เหริน** (jen) และความพยายามของท่านในอันที่จะพิทักษ์รักษาลัทธิขงจื๊อไว้ในฐานะที่เป็นศาสนาประจำชาติของจีนดังเช่นอะไรบางอย่างที่จะแบ่งแยกออกจากวิถีทางชีวิตของจีนหาได้ไม่ สิ่งที่ขัดแย้งกันข้อนี้ ที่เห็นได้ชัดที่สุดก็คือการที่ท่านปฏิเสธระบบครอบครัวแบบขงจื๊อพร้อมกับธาตุแท้ “เชิงแบ่งแยก” อื่น ๆ ในครอบครัว

แต่อะไรก็ตามที่ใช้ไปในทางที่ผิดอาจปรากฏอยู่ในระบบครอบครัวดูจดังว่ามันได้ถูกตั้งเป็นกำหนดกฎเกณฑ์เอาไว้ หรือได้มีผู้ประพฤติปฏิบัติกันเรื่อยมาเป็นเวลาหลายร้อยปีแล้วนั้นยังคงดูเหมือนว่าออกจะลำบากอยู่สักหน่อยในอันที่จะแยกขงจื๊อออกจากระบบนั้นอย่างสิ้นเชิงหรือในอันที่จะรักษาลัทธิขงจื๊อไว้โดยไม่ให้มีระบบนั้นเลยเป็นเด็ดขาด เมื่อปราศจากคุณธรรมและพันธกรรมทางครอบครัวจริง ๆ แล้ว แนวความคิดเกี่ยวกับ **เหริน** ก็จะสูญเสียความสำคัญที่เป็นตัวเป็นตนไปมากที่สุด และถ้าหากไม่ตรงกันกับหลักการว่าด้วยความรักสากลที่ไม่มีอะไรแตกต่างกับของม่อจื๊อแล้วก็นับว่าใกล้เคียงเข้าไปมากที่สุด โดยเหตุที่มโนคติทางสังคมของม่อจื๊อคล้ายคลึงกับของคังหยู่ห่วยมาก การเปรียบเทียบจึงนับว่าแหลมคมมากกว่าอะไรทั้งหมด

อนึ่ง ในความพยายามของคังหยู่ห่วยในอันที่จะพิทักษ์รักษาลัทธิขงจื๊อไว้เป็นศาสนาประจำชาติอย่างหนึ่งนั้น ก็มีอะไรบางอย่างที่ผิดแผกไปจากเจตนารมณ์ของลัทธิขงจื๊อเอง ได้เคยมีการให้และการรับคำสอนของนักปราชญ์ว่าเป็นสิ่งที่ เป็นสากล คุณค่าทางด้านมนุษยธรรมแห่งคำสอนของนักปราชญ์นั้นได้หยั่งรากลงในธรรมชาติของมนุษย์และสังคมมนุษย์โดยทั่วไป ที่นี้การที่คังหยู่ห่วยป้องกันคำสอนในฐานะที่เป็นมูสฐานแห่งอารยธรรมจีน และในฐานะเป็นจุดรวมของลัทธิชาตินิยมสมัยใหม่ในเมื่อการทดสอบความเข้าใจของท่านที่ว่า เมืองจีนจะต้องมีอะไรบางอย่างที่อาจเปรียบเทียบกับได้กับคริสต์ศาสนาของตะวันตกหรือลัทธิชินโตของญี่ปุ่นโดยมิต้องสงสัยนั้น ได้เอาสาระแห่งปริมปราประเพณีไปเช่นสังเวศเครื่องประดับแห่งลัทธิชาตินิยม นับตั้งแต่นั้นไป ลัทธิขงจื๊อก็ได้รับการตีคุณค่าไม่ใช้ตามคุณค่าของตัวเอง แต่ทว่าเพื่อความเป็นจีนของลัทธิด้วย

สิ่งที่ยังคงเป็นแบบขงจื๊อโดยไม่มีปัญหาก็คือความรู้สึกของคังหยู่ห่วยในเรื่องการอุทิศชีวิตให้กับการบริการสังคม อันเป็นจุดมุ่งหมายเพื่อ “ทำให้โลกมีระเบียบ” ของท่าน แม้ว่าข้อนี้จะมิได้เป็นเรื่องของลัทธิขงจื๊อโดยเฉพาะ (ม่อจื๊อมีส่วนร่วมด้วยจริง ๆ) หรือมิใช่เป็นเพราะท่าน

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกเขา

๘๒๗

แสดงความชอบใจออกมา “การช่วยโลก” ได้กลับมาหาเฉพาะนักปราชญ์เท่านั้น ณ ที่นี้มีเสียงกล่าวขานถึงพระโพธิสัตว์และพระเยซูคริสต์มาก

โดยอาศัยประวัติศาสตร์ คังหยูหุยกับความเคลื่อนไหวในทางปฏิรูปอาจปรากฏว่าเป็นทางแยกที่สำคัญระหว่างความคิดเห็นแบบเก่าและแบบใหม่ของจีน ลัทธิขงจื้อซึ่งอยู่ในกำมือของคังหยูหุยได้ถูกนำไปใช้ในทางที่เป็นอันตราย ซึ่งในกรณีนี้คนเป็นอันมากอาจถูกอับเป้ไป ถ้าหากว่าคนใดคนหนึ่งจะรอดพ้นมาได้ ผู้ที่นับถือลัทธิขงจื้อตามปรัมปราประเพณีได้มองเห็นอันตรายบางที่จะติดค้างคังหยูหุยเสียอีก แต่การทิ้งทวนไว้ในฐานะเป็นคนนำร่องหาได้เป็นอย่างดีเกี่ยวกับการพาท่านไปให้ถึงบ้านโดยปลอดภัยไม่ บัดนี้พายุร้ายได้พัดเอาสิ่งทั้งปวงที่อยู่ขวางหน้ามันออกไปหมดแล้ว และจะไม่มีทางแยกใดๆ อีก

คังหยูหุย

ขงจื้อในฐานะที่เป็นนักปฏิรูป

หนังสือชื่อ *คังจื้อโกจื้อเคา* (ตามตัวแปลว่า การศึกษาเรื่องการปฏิรูปของขงจื้อ) ซึ่งคังหยูหุยแต่งนั้นได้เริ่มเขียนเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๙ และในที่สุดได้ตีพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๐ หนังสือเล่มนี้ได้มีการขยายการวิเคราะห์เรื่องการเปลี่ยนแปลงใหม่ ซึ่งคังหยูหุยเชื่อว่าขงจื้อได้ประกาศไว้ ข้อความข้างล่างนี้เอาไว้มาจากบทนำที่มีอยู่ในการให้เหตุผลต่างๆ ไปของท่าน ดังที่หัวข้อย่อยของคังหยูหุยได้บ่งถึงอยู่นั้น หัวข้อย่อยเหล่านั้นมีใจความชวนให้เข้าใจว่าจะแสดงให้เห็นว่า ความยิ่งใหญ่ของขงจื้อเกิดมาจากการที่ท่านได้เขียนคัมภีร์ที่ถือเป็นแบบฉบับทั้งหกเล่มขึ้นเพื่อส่งเสริมให้มีการปฏิรูปในสมัยของท่าน

(จาก *คังจื้อโกจื้อเคา*, ๙ : ๑๐, ๑๐ : ๑๐-b)

วิธีที่ขงจื้อบัญญัติคำสอนของตนขึ้นเพื่อปฏิรูปสถาบันต่าง ๆ

ผู้ตั้งลัทธิขึ้นในโลกทุกๆ คนได้ปฏิรูปสถาบันต่างๆ และได้ตั้งกฎเกณฑ์ต่างๆ ขึ้น ข้อนี้เป็นความจริงสำหรับปรัชญาเมธีชาวจีนในสมัยโบราณ หลักการและสถาบันต่างๆ ของจีนทั้งหมดนั้น ขงจื้อเป็นผู้วางรากฐานทั้งสิ้น หลักการของท่านได้รับคำสอนของท่านไว้และถ่ายทอดคำสอนเหล่านั้นต่อไป ดังนั้นคำสอนเหล่านั้นจึงได้ถูกนำไปใช้ทั่วทั้งประเทศและใช้เปลี่ยนแปลงชนบประเพณีเก่าๆ (๙ : ๑๐)

คัมภีร์ที่ถือว่าเป็นแบบฉบับหกเล่มที่ขงจื้อเขียนขึ้นมาเพื่อปฏิรูปสถาบันต่าง ๆ

ขงจื้อเป็นผู้ให้กำเนิดลัทธิ ท่านเป็นกษัตริย์ผู้เป็นปราชญ์จตุเทพเจ้า ท่านทำให้ฟ้าและดินสมบุญขึ้นและหล่อเลี้ยงสิ่งทั้งหลายนับพันนับหมื่น มนุษย์ สิ่งทั้งหลายและหลักการทั้งปวง

๘๒๘

ข้อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ได้รวมอยู่ในวิถีทางอันยิ่งใหญ่ของขงจื๊อทั้งนั้น เพราะฉะนั้นท่านจึงเป็นนักปราชญ์ที่ประสบความสำเร็จและสมบูรณ์ที่สุด นับตั้งแต่มีประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติเป็นต้นมา นอกจากนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีทางอันยิ่งใหญ่ของขงจื๊อคงจะแสวงหาคำคำเดียว (ภายใต้ชื่อของอาจารย์เอง) อย่างไม่ได้ผลอะไร มีเพียงเฉพาะ “คำสอน” (Analects) เท่านั้น ซึ่งเป็นบันทึกคำพูดของครูที่สานุศิษย์ทั้งหลายได้รับช่วงกันสืบ ๆ มา และหนังสือเรื่อง **บันทึกเหตุการณ์ฤดูร้อนและฤดูสารท** ซึ่งเป็นหนังสือราชกิจจานุเบกษาแบบเก่าชนิดหนึ่งที่คัดลอกมาจากเอกสารโบราณที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์และพิธีกรรมต่างๆ ที่เป็นแบบสาธารณะ สำหรับ **คัมภีร์คิดคณา ประวัติศาสตร์ จารัตพิธิ การดนตรี และเรื่องความเปลี่ยนแปลง** นั้นถือกันว่าเป็นบันทึกแบบโบราณของฟูสี (Fu Hsi) ราชวงศ์เสี่ยและราชวงศ์ชาง กษัตริย์เหวินและโจวจวง ดังนั้นจึงไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับขงจื๊อเลย ถ้าหากว่าข้อนี้เป็นความจริงแล้ว ขงจื๊อก็คงเป็นเพียงบัณฑิตที่ฉลาดคนหนึ่งในสมัยต่อมา มิได้พิเศษไปกว่าเจิ้งคังเจิง (Cheng K'ang-ch'eng : พ.ศ. ๖๗๐-๗๔๓) หรือจูสี (พ.ศ. ๑๖๗๓-๑๗๔๓ ซึ่งเป็นผู้เขียนหนังสืออรรถาธิบายคัมภีร์ที่ถือว่าเป็นแบบฉบับของขงจื๊อ) เลย แล้วเราจะเรียกท่านว่าเป็นแบบของมนุษยชาติและเป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์ของมนุษย์หลายชั่วอายุคนได้อย่างไร?... ก่อนสมัยราชวงศ์ช้านคนทั้งปวงทราบกันดีว่าขงจื๊อเป็นผู้ให้กำเนิดลัทธิและเป็นผู้ปฏิรูปสถาบันต่างๆ และว่าขงจื๊อเป็นกษัตริย์ผู้เป็นนักปราชญ์เสมือนเทพยเจ้า... ในข้อนี้มีเหตุผลอะไรอยู่หรือ ? ข้อนี้อยู่ที่ความจริงที่ว่าบัณฑิตทั้งหลายรู้ว่าคัมภีร์ที่ถือว่าเป็นแบบฉบับทั้งหกนั้นขงจื๊อเป็นผู้เขียน นี่เป็นความเห็นของคนทั้งปวงก่อนสมัยราชวงศ์ช้าน ต่อเมื่อบัณฑิตผู้หนึ่งยอมรับว่าคัมภีร์ที่ถือว่าเป็นแบบฉบับทั้งหกขงจื๊อเป็นผู้เขียนเท่านั้น เขาจึงจะสามารถเข้าใจเหตุผลที่ว่าทำไมขงจื๊อจึงเป็นนักปราชญ์ที่ยิ่งใหญ่ เป็นผู้ให้กำเนิดลัทธิ เป็นแบบอย่างสำหรับคนทุกยุคทุกสมัย และเหตุผลที่ว่าทำไมเราจึงเรียกเฉพาะขงจื๊อคนเดียวเท่านั้นว่าเป็นอาจารย์ผู้วิเศษสุด (๑๐ : ๑๑-b)

ยุคทั้งสาม

คงอยู่หุ่ยได้ตั้งทฤษฎีเกี่ยวกับความก้าวหน้าขึ้นมาโดยใช้คำว่า สามยุค ซึ่งเป็นแนวความคิดเห็นของสำนักคัมภีร์ใหม่ ซึ่งสำหรับสำนักนี้ ท่านได้รับความยินยอมเห็นชอบตามแบบฉบับมาจากหนังสืออรรถาธิบายของ กุ๋นหยาง ซึ่งอธิบายหนังสือ **คัมภีร์บันทึกเหตุการณ์ฤดูร้อนและฤดูสารท** และตอนหลี่หยิน (Li yüñ) ของ **คัมภีร์จารัตพิธิ** และหนังสืออรรถาธิบายที่เขียนโดยบัณฑิตสมัยราชวงศ์ช้าน คือ ตู้งจุงจุ กับ ห่อสิว (Ho Hsiu) ณ ที่นี้เราจะเห็นทัศนะเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่หมุนเวียนเปลี่ยนไปเป็นวงจรสมัยโบราณที่นำมาดัดแปลงใช้กับทัศนะวิวัฒนาการสมัยปัจจุบัน

(จาก หลุนยิวจู่, ๒ : ๑๑๑-๑๑๒b)

ความหมายของคำว่า **คัมภีร์บันทึกเหตุการณ์ฤดูร้อนและฤดูสารท** นั้น เกิดจากวิวัฒนาการของยุคทั้งสาม : คือยุคที่ไม่มีระเบียบ ยุคที่มีระเบียบ และยุคที่มีสันติสุขอย่างมากมาย...

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกเขาแมนจู

๘๒๙

วิถีทางของขงจื้อได้รวมเอาวิวัฒนาการแห่งลำดับเหตุการณ์ทั้งสามและยุคทั้งสาม ลำดับเหตุการณ์ทั้งสามได้ถูกนำมาใช้แสดงให้เห็นภาพยุคทั้งสามซึ่งอาจขยายออกไปได้ถึงชั่วร้อยอายุคน ศักราชเสีย ชาง และโจวเป็นตัวแทนการสืบทอดกันแห่งลำดับเหตุการณ์ทั้งสาม ซึ่งแต่ละศักราชมีการเปลี่ยนแปลงและการเพิ่มเติม โดยอาศัยการสังเกตดูความเปลี่ยนแปลงในทั้งสามศักราชนี้ เขาก็อาจทราบถึงความเปลี่ยนแปลงในอีกชั่วร้อยอายุคนข้างหน้า เพราะในฐานะที่ชนบประเพณีได้ถูกถ่ายทอดมายังประชาชน กษัตริย์ในสมัยต่อ ๆ มาไม่สามารถ นอกจากจะปฏิบัติตามข้อปฏิบัติของราชวงศ์ก่อน ๆ โดยเหตุที่ข้อบกพร่องได้มีมากขึ้นและจะต้องขจัดออกไปให้หมด ราชวงศ์ใหม่ ๆ แต่ละราชวงศ์จึงได้ทำการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมเพื่อสร้างสรรค์ระบบใหม่ ๆ ขึ้น เรื่องมนุษย์ธรรมได้ก้าวหน้าไปตามลำดับเหตุการณ์ที่กำหนดไว้ตายตัว จากตระกูลได้กลายมาเป็นเผ่า ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนรูปไปเป็นชาติ และจากชาตินี้เองก็ได้เกิดมีเอกภพที่ยิ่งใหญ่ขึ้นมา ในทำนองเดียวกัน จากปัจเจกชนก็ค่อย ๆ มีกฎเกี่ยวกับหัวหน้าเผ่าต่าง ๆ ขึ้น จากกฎนี้เองก็ค่อย ๆ มีการกำหนดสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้ปกครองประเทศกับไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินขึ้น อัดดาธิปไตยค่อย ๆ นำไปสู่ระบบการปกครองแบบมีรัฐธรรมนูญ และระบบการปกครองแบบมีรัฐธรรมนูญนี้ก็ค่อย ๆ นำไปสู่ระบบสาธารณรัฐ ในทำนองเดียวกันจากปัจเจกชนก็ค่อย ๆ เกิดมีสัมพันธ์ภาพระหว่างสามีกับภรรยา และจากสัมพันธ์ภาพระหว่างสามีภรรยานี้เองก็ได้กำหนดมีความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตรขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตรนี้ก็นำไปสู่ความระมัดระวังดูแลชาติพันธุ์ทั้งสิ้นด้วยความรักซึ่งได้ค่อย ๆ นำไปสู่เอกภพที่ยิ่งใหญ่อีกทอดหนึ่ง ซึ่งในเอกภพที่ยิ่งใหญ่นี้ก็มีการหันกลับไปหาปัจเจกชนอีก

ดังนั้น จึงได้มีวิวัฒนาการจากความไม่มีระเบียบไปสู่ความมีระเบียบ และจากความมีระเบียบไปสู่สันติสุขที่ยิ่งใหญ่ วิวัฒนาการได้ค่อย ๆ ดำเนินไป และความเปลี่ยนแปลงก็ได้มีแหล่งเกิดข้อนี้เป็นความจริงทั่วไปในทุกๆ ชาติ โดยการเฝ้าสังเกตดูเด็ก เขาอาจรู้จักผู้ใหญ่และคนแก่ได้ โดยการเฝ้าดูหน่อของต้นไม้ เขาอาจรู้จักต้นไม้เมื่อมันเจริญเติบโตจนถึงฟ้า ดังนั้นโดยการเฝ้าดูการเปลี่ยนแปลงและการเพิ่มเติมศักราช เสีย ชาง และโจว ที่สืบทอดกันเรื่อยมาทั้งสามศักราชนี้ เขาก็อาจขยายความรู้ไปถึงการเปลี่ยนแปลงในชั่วร้อยอายุคนในอนาคตได้

เมื่อขงจื้อเตรียมทำ **คัมภีร์บันทึกเหตุการณ์ดูสัตว์สันต์และดูสัตว์** นั้น ท่านได้ขยายไปรวมเอายุคทั้งสามไว้ด้วย ดังนั้นในระหว่างยุคที่ไม่มีระเบียบนั้น ท่านได้พิจารณาเห็นแคว้นของท่านเป็นศูนย์กลางถือว่ารัฐเจ้าครองนครของจีนอื่นๆ ทั้งหมดเป็นรัฐภายนอก ในยุคที่มีระเบียบ ท่านถือว่าเมืองจีนเป็นศูนย์กลาง โดยถือว่าเผ่าป่าเถื่อนภายนอกเป็นชาติภายนอกทั้งสิ้น และในยุคที่มีสันติสุขที่ยิ่งใหญ่ ท่านถือว่าทุกๆ สิ่งไม่ว่าไกลหรือใกล้ ไม่ว่าใหญ่หรือเล็ก เป็นดูจว่าเป็นสิ่งเดียว ในการกระทำเช่นนี้ท่านได้นำเอาหลักการเกี่ยวกับวิวัฒนาการมาใช้

ขงจื้อเกิดในยุคที่ไม่มีระเบียบ บัดนี้การคมนาคมได้ขยายไปทั่วโลกที่กว้างใหญ่ไพศาล และความเปลี่ยนแปลงได้มีอยู่ในยุโรปและอเมริกา โลกกำลังวิวัฒนาการไปหายุคที่มีระเบียบ คงจะมี

๘๓๐

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

สักวันหนึ่งที่ทุก ๆ สิ่งทั่วโลก ไม่ว่าใหญ่หรือเล็ก โกลหรือใกล้จะเป็นดุสิ่งเดียวกัน จะไม่มีชาติใด ๆ อีกต่อไป จะไม่มีความแตกต่างกันในด้านชาติพันธุ์อีกต่อไป และชนบประเพณีจะเหมือนกันทั่วไปทุกหนทุกแห่ง พร้อมกับการทำให้เป็นแบบเดียวกันนี้ ก็จะมีถึงยุคที่มีสันติสุขอย่างมากมาย ชงจื้อรู้อ้างทั้งหมดนี้ล่วงหน้า

(จาก จั๋งยุงจู, ๓๖๖)

วิธีการและสถาบันต่าง ๆ ของชงจื้อมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การเผชิญกับกาลเวลาเฉพาะคราว ๆ ถ้าหากว่าในสมัยที่ไม่มีระเบียบ ก่อนที่อารยธรรมจะมาถึง เขาจะทำให้สถาบันแห่งสันติสุขอันยิ่งใหญ่มีผลใช้ได้ ข้อนี้คงจะก่อให้เกิดผลเป็นความเดือดร้อนอย่างมากมายทีเดียว แต่ถ้าในยุคที่มีระเบียบเขายังคงยึดมั่นอยู่กับสถาบันต่าง ๆ ของยุคที่ไม่มีระเบียบต่อไป ข้อนี้ก็ก่อให้เกิดผลเป็นความเดือดร้อนอย่างมากมายเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ปัจจุบันนี้เป็นยุคแห่งความมีระเบียบ เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นที่จะประกาศลัทธิปกครองตัวเองและอิสรภาพ และจำเป็นจะต้องอภิปรายกันโดยทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับเรื่องรัฐบาลตามระบบรัฐธรรมนูญ ถ้าหากว่ากฎหมายไม่ได้รับการปฏิรูปเสียใหม่ ก็จะทำให้เกิดความไม่เป็นระเบียบอย่างใหญ่หลวงทีเดียว...

ความจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูปสถาบันต่าง ๆ

ความทรงจำที่มีต่อราชบัลลังก์ซึ่งได้เสนอเมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๑ และตั้งชื่อว่า “การพิจารณาสถานการณ์ทั้งมวลที่พอเข้าใจได้” นี้ได้ก่อให้เกิดการถกเถียงกันขึ้นซึ่งโดยอาศัยการถกเถียงกันนี้เอง คังหยู่ห่วยได้พยายามที่จะจงพระทัยจักรพรรดิกวางสิว (Kuang-hsü) ให้ประกาศการปฏิรูปซึ่งพระองค์ก็ได้ทรงปฏิบัติในเวลาอีกสองสามเดือนต่อมา โปรดสั่งเกณฑ์การเข้าถึงปัญหาเรื่อง “สถาบันของบรรพบุรุษ” ชนิดที่มีเลขนัยของคังหยู่ห่วยดู

(จาก ยิงเซาหู่งไชวอว่านจิวเจ, ใน หวูฉิวฉิวเกา, ๑๖-๓๖)

การสำรวจจริงทั้งหลายทั้งปวงในโลกนี้จะแสดงให้เห็นว่ารัฐต่าง ๆ เหล่านั้นซึ่งได้ทำการปฏิรูปแล้วได้กลายเป็นประเทศที่เข้มแข็ง ส่วนประเทศต่าง ๆ ที่ยึดมั่นอยู่กับอดีตได้สลายตัวไป ผลแห่งการยึดมั่นอยู่กับอดีตและผลแห่งการเปิดวิถีทางใหม่ ๆ ขึ้นจึงเป็นเรื่องที่มองเห็นอย่างแจ่มชัด ถ้าหากพระองค์ซึ่งทรงมีพระปรีชาสามารถอย่างลึกซึ้งจะสังเกตดูความโน้มเอียงในประเทศอื่น ๆ แล้วก็จะทรงเห็นว่า ถ้าหากเราสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เราก็จะสามารถรักษาตัวเองได้ แต่ถ้าหากเราไม่สามารถเปลี่ยนแปลง เราจะต้องสลายไปแน่ละ ถ้าเราสามารถทำการเปลี่ยนแปลงได้อย่างสมบูรณ์ เราก็จะกลายเป็นผู้ที่เข้มแข็ง แต่ถ้าหากเราทำการเปลี่ยนแปลงเพียงในขอบเขตที่จำกัดเท่านั้น เราก็จะคงต้องสลายไปอยู่นั่นเอง ถ้าหากพระองค์และมุขมนตรีทั้งหลายจะวิจัยดูแหล่งแห่งโรคภัยแล้ว พระองค์ก็จะทรงทราบว่าเป็นคำแนะนำที่ถูกต้อง

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกแมนจู

๘๓๑

ความยากลำบากของเราในปัจจุบันนี้ อยู่ที่การที่เรายึดมั่นอยู่กับสถาบันเก่า ๆ โดยไม่ทราบวิธีที่จะเปลี่ยนแปลง ในสมัยที่รัฐต่าง ๆ ต่อสู้แข่งขันกันนั้น การที่จะทำให้วิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับศักราชแห่งการรวมเป็นปึกแผ่นอย่างสากลและการปล่อยไปตามบุญตามกรรมบังเกิดผลนั้นก็คล้าย ๆ กับใส่เสื้อขนสัตว์ในฤดูร้อนหรือนั่งรถม้าสูงข้ามแม่น้ำจะนั้น ข้อนี้อาจมีผลเฉพาะแต่จะก่อให้เกิดเจ็บไข้ได้ป่วยหรือทำให้ตัวเองต้องจมน้ำเท่านั้นเอง...

นับว่าเป็นหลักการของสิ่งทั้งหลายที่ว่าของใหม่ย่อมเข้มแข็ง ของเก่าย่อมอ่อนแอ สิ่งใหม่ย่อมสดชื่น สิ่งเก่า ๆ ย่อมเน่าบูด และว่าสิ่งใหม่ ๆ ย่อมกระปรี้กระเปร่าและสิ่งเก่า ๆ ย่อมหยุดอยู่กับที่ (เฉื่อยชา) ถ้าหากสถาบันเก่าลง ข้อบกพร่องก็จะมีมากขึ้น เพราะฉะนั้นจึงไม่มีสถาบันใด ๆ ที่ควรจะคงอยู่โดยไม่เปลี่ยนแปลง นับเป็นเวลาตั้งร้อยปีเลย อนึ่ง สถาบันปัจจุบันของเราเป็นเพียงร่องรอยที่ไร้ค่าของราชวงศ์ฉิน ราชวงศ์ถัง ราชวงศ์หยวน และราชวงศ์หมิงเท่านั้น มิได้เป็นสถาบันของบรรพบุรุษ (ที่เป็นพวกแมนจู) เลย ตามความเป็นจริงแล้ว เป็นผลิตผลแห่งข้อเขียนที่ดลกลบข้นและเป็นการดกลบกันอย่างทุจริตของพวกข้าราชการชั้นผู้น้อยมากกว่าที่จะเป็นอุดมคติดั้งเดิมของบรรพบุรุษ การกล่าวว่าเป็นสถาบันของบรรพบุรุษก็เท่ากับเป็นการดิเียนบรรพบุรุษนั่นเอง อนึ่ง สถาบันย่อมมีเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะรักษาเขตแดนของตนเท่านั้น บัดนี้เขตแดนของบรรพบุรุษเราก็มรักษาไว้ไม่ได้แล้วจะเป็นการดีละหรือที่จะรักษาสถาบันของบรรพบุรุษไว้ ?...

แม้จะมีความปรารถนาที่จะทำการปฏิรูป แต่ถ้าหากนโยบายของชาติยังมิได้กำหนดไว้ให้แน่นอนลงไป และมีมติมหาชนก็ยังไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่ ก็เป็นไปไม่ได้ที่เราจะเลิกของเก่าและหันไปใช้ของใหม่ นโยบายของชาติมีความสำคัญต่อรัฐเช่นเดียวกับแจวมีความสำคัญต่อเรือ และเข็มนาฬิกาที่มีความสำคัญต่อเข็มนาฬิกานั้น นโยบายของชาติจะพิจารณากำหนดทิศทางของรัฐ และสร้างมตินโยบายของประเทศให้เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา (๑๖-๒๖)

ทุกวันนี้ ราชสำนักได้ทำการปฏิรูปบางอย่างแล้ว แต่การปฏิบัติขององค์จักรพรรดินั้นได้ถูกพวกเสนาบดีทั้งหลายขัดขวางไว้ และคำแนะนำของบัณฑิตผู้สามารถทั้งหลายก็ถูกพวกข้าราชการที่หัวเก่า ๆ โจมตี ถ้าหากว่าข้อหาไม่ใช่ “การใช้วิถีทางของพวกปาเถื่อนเปลี่ยนแปลงประเทศจีน” แล้ว มันก็เป็น “การทำให้สถาบันของบรรพบุรุษต้องเสียหายไป” ข่าวลือและเรื่องอื้อฉาวต่างๆ นั้น อีกทั้งการโคโรนมาก และประชาชนก็ต่อสู้กันคล้ายๆ ไฟกับน้ำจะนั้น การปฏิรูปแบบนี้ไม่ได้ผลคล้ายๆ กับการพยายามที่จะเคลื่อนไปข้างหน้าโดยการเดินถอยหลังจะนั้น จะต้องประสบกับความล้มเหลวโดยหลีกเลี่ยงไม่พ้นเลย พระองค์ทรงทราบว่าภายใต้เหตุการณ์ปัจจุบันนี้ การปฏิรูปย่อมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และสถาบันเก่า ๆ ก็จะต้องถูกยกเลิกไป ข้าพระองค์ขอรับรองให้พระองค์ทรงตัดสินพระทัยและพิจารณาตัดสินนโยบายของชาติ หลังจากที่ได้พิจารณาตัดสินนโยบายที่เป็นพื้นฐานแล้ว วิธีการที่จะทำให้มันคงยั่งยืนก็ต้องแตกต่างกันไปตามสิ่งที่เกิดก่อนและเกิดหลัง ตามสิ่งที่สำคัญและไม่สำคัญ ตามสิ่งที่เข้มแข็งและอ่อนแอ ตามสิ่งที่เร่งด่วนและสิ่งที่รื้อได้... ถ้าหากว่ามีอะไรผิดพลาดไป ก็ย่อมไม่ได้รับความสำเร็จ

หลังจากที่ได้ศึกษาสถาบันโบราณและสถาบันปัจจุบัน คือทั้งแบบจีนและแบบต่างประเทศแล้ว ข้าพระองค์ก็ได้พบว่าสถาบันต่าง ๆ ของกษัตริย์ผู้เป็นนักปราชญ์และของสามราชวงศ์ (คือราชวงศ์เลี้ยว ราชวงศ์ซาง และราชวงศ์โจว) นั้นนับว่าวิเศษจริง ๆ แต่ว่าสมัยโบราณนั้นแตกต่างจากสมัยปัจจุบันมาก ข้าพระองค์หวังว่าพระองค์คงจะอ่าน **หนังสือเม่งจื๊อ** ทุกวัน และเจริญรอยตามเม่งจื๊อในเรื่องการรักประชาชน เราอาจศึกษาเรื่องการพัฒนาของราชวงศ์อื่น ราชวงศ์ถัง ราชวงศ์ซ่ง และราชวงศ์หมิงได้ แต่ก็ควรจำไว้ว่ายุคแห่งการรวมกันให้เป็นปึกแผ่นอย่างสากกลนั้นแตกต่างจากยุคของชาติที่มีอธิปไตย ข้าพระองค์ขอให้พระองค์ศึกษา **หนังสือกวนจื๊อ** (Kuan Tzu) และเจริญรอยตามอุดมคติเกี่ยวกับการจัดการประเทศชาติของเขา สำหรับรัฐบาลแบบสาธารณรัฐของสหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศส และรัฐบาลในระบบรัฐธรรมนูญของอังกฤษและเยอรมันแล้ว ประเทศเหล่านี้อยู่ห่างไกลมาก และชนบประเพณีของเขาก็แตกต่างจากของเรา การเปลี่ยนแปลงของพวกเขาเกิดมานานแล้ว และไม่สามารถที่จะสาวไปหาต้นเหตุของมันได้อีกต่อไปแล้ว ดังนั้นข้าพระองค์จึงขอให้พระองค์นำเอาวัตถุประสงค์ของพระเจ้าปีเตอร์มหาราชของรัสเซียมาใช้เป็นวัตถุประสงค์ของเรา และถือเอาการปฏิรูปของญี่ปุ่นในสมัยจักรพรรดิเมจิเป็นแบบอย่างสำหรับการปฏิรูปของเรา กาลและเทศะสำหรับการปฏิรูปของญี่ปุ่นนั้นมิได้อยู่ห่างไกลเลยและศาสนาและชนบประเพณีของญี่ปุ่นก็คล้าย ๆ กับของเรา ความสำเร็จของญี่ปุ่นย่อมเป็นที่ประจักษ์แล้ว เราอาจเจริญรอยตามอย่างญี่ปุ่นได้โดยไม่ยากเย็นอะไร (๓a-b)

ปฏิกิริยาของพวกหัวเก่า

ความรุนแรงอย่างมากที่ขบวนการเพื่อการปฏิรูปได้ประสบหลังจากสงครามจีน-ญี่ปุ่น เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๗ นั้นได้ทำให้พวกหัวเก่ามีปฏิกิริยาอย่างแรงกล้า ได้เกิดมีการโต้วาทะกันอย่างดุเดือดซึ่งในการโต้วาทะกันนี้พวกนักปฏิรูปได้ถูกกล่าวหาว่าลบล้างระเบียบแบบแผนต่าง ๆ ที่ได้ตั้งมั่นแล้ว และทำลายวัฒนธรรมจีน ในมณฑลฮุนาน (Hunan) ซึ่งเป็นที่ที่พวกนักปฏิรูป เช่น ทันซื่อทง (T'an Ssu-t'ung) ได้จัดตั้งวิทยาการขึ้น เพื่อเผยแพร่อุดมคติของนักปฏิรูปนั้น ปฏิกิริยาได้มีกำลังแรงกล้าเป็นพิเศษ พวกบัณฑิตที่มีชื่อเสียง เช่น หวางเซียนเจียน (Wang Hsien-ch'ien : พ.ศ. ๒๓๘๕-๒๔๖๑) ซึ่งเป็นนักหนังสือจีนดึกดำบรรพ์ที่เด่นมากและเป็นผู้รวบรวมบันทึกความทรงจำลุงหัวหลู่ (เอกสารหลวงสมัย ราชวงศ์ซิง) กับ เย่เตหุย (Yeh Te-hui : พ.ศ. ๒๔๐๗-๒๔๗๐) ซึ่งเป็นนักสะสมหนังสือเก่าได้รวมกำลังกันป้องกันปรัมปราประเพณีของจีนและลัทธิขงจื๊อไว้ในกรุงปักกิ่ง พวกนี้มีอำนาจโดยการนำของหลู่หลู่ (Jung Lu : พ.ศ. ๒๓๗๙-๒๔๔๖) ได้ต่อสู้กับพวกนักปฏิรูปด้วยคำพูดแบบตรรกศาสตร์และมธุรสวาจา จนกระทั่งได้รับความช่วยเหลือของจักรพรรดินีพระพันปีหลวงจึงประสบผลสำเร็จในการทำให้ขบวนการของพวกนักปฏิรูป พ.ศ. ๒๔๔๑ ต้องถึงจุดจบไปในทันทีทันใด ยังมีการคัดค้านอีกแบบหนึ่งอยู่ในตัวรัฐบาลผู้ยิ่งใหญ่ชื่อ จางจื๊อตุง (Chang Chih-tung) ผู้ซึ่งแม้จะเป็นนักปฏิรูปอยู่บ้างเหมือนกันก็ยังปรารถนาที่จะยึดแนวไว้อวดด้านการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกแมนจู

๘๓๓

และพยายามรักษาความแตกต่างอย่างเดิม ๆ ระหว่างจริยศาสตร์ตามปรัมปราประเพณีของขงจื๊อกับเทคนิคตะวันตกไว้ให้บริบูรณ์ซึ่งจะได้ทำหน้าที่เป็นวิธีการป้องกันวิถีทางของจีนไว้

การต่อต้านการปฏิวัติมีอยู่ ๓ แนวด้วยกัน แนวแรกพวกหัวเก่าๆ จะให้เหตุผลว่าไม่ควรเปลี่ยนแปลงสถาบันของบรรพบุรุษทั้งหลายไม่ว่าจะในเงื่อนไขใดๆ ทั้งสิ้น เซ็งเหลียน (Tseng Lien) ซึ่งเป็นนักเขียนหัวเก่าคนหนึ่งได้กล่าวว่า : “ประเทศชาติเป็นของบรรพบุรุษ จักรพรรดิเป็นเพียงผู้คงรักษาราชวงศ์ไว้ให้บรรพบุรุษเท่านั้น จักรพรรดิจะเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่ถาวรทั้งหลายที่บรรพบุรุษได้บัญญัติไว้ไม่ได้” การให้เหตุผลนี้ซึ่งตั้งอยู่บนฐานแห่งปรัมปราประเพณีเกี่ยวกับการที่บุตรจะต้องมีความกตัญญูต่อบิดามารดานั้นตามความเป็นจริงแล้ว เป็นอุปสรรคที่น่าสะพรึงกลัวที่สุดสำหรับพวกนักปฏิรูปและเป็นอุปสรรคที่คงอยู่ห่วยพยายามแล้วพยายามเล่าที่จะเอาชนะในบันทึกความทรงจำที่ท่านได้เขียนไว้เกี่ยวกับเรื่องราชบัลลังก์ การให้เหตุผลอย่างเดียวกันนี้แหละที่ทรงหลู่อัครมหาเสนาบดีได้ใช้ต่อต้านคังหยูห่วยอย่างได้ผลมาแล้ว

แนวที่สอง พวกหัวเก่าที่ยึดแนวปรัมปราประเพณีของขงจื๊อได้ให้เหตุผลว่า รัฐบาลที่ดีนั้นขึ้นอยู่กับบุคคลมากกว่ากฎหมาย สถานะทางด้านศีลธรรมของประชาชนต่างหากที่ต้องการปรับปรุงให้ดีขึ้นหาใช้สถาบันทางด้านกฎหมายหรือทางด้านการเมืองไม่ เขาควรจะแสวงหาวิธีที่จะเปลี่ยนแปลงหรือเอาชนะจิตใจของประชาชนมากกว่าที่จะพยายามเปลี่ยนแปลงสถาบัน ถ้าหากไม่มีบุคคลที่จะทำให้เป็นตัวอย่างทางด้านคุณธรรมที่สูงกว่าในด้านการปกครองแล้ว ก็จะไม่เปลี่ยนแปลงจิตใจหรือเอาชนะจิตใจประชาชนไม่ได้ และเมื่อเปลี่ยนแปลงจิตใจหรือเอาชนะจิตใจประชาชนไม่ได้แล้ว ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสถาบันก็มีแต่จะนำความเดือดร้อนมาสู่ประเทศชาติถ้ายึด

แนวที่สาม เมื่อคำนึงถึงการปลูกฝังคุณธรรมเหล่านี้แล้ว คำสอนตามแบบปรัมปราประเพณีของจีนย่อมมีเศษกว่าคำสอนของตะวันตกอย่างแน่นอน พวกตะวันตกซึ่งคำนึงถึงแต่เรื่องเงินเท่านั้นอาจสร้างประเทศชาติให้เข้มแข็งและมั่งคั่งได้ แต่จะไม่สามารถบรรลุถึงความกลมกลืนและเอกภาพเลย รัฐบาลตะวันตกตั้งอยู่บนฐานแห่งอำนาจรัฐบาลจีนจึงเอาความกลมกลืนและความชอบธรรมเป็นหลัก พวกตะวันตกที่ชอบดีดลูกคิดรางแกวและเห็นแก่ตัว ชอบละเลยเพิกเฉยมูลฐานของการปกครองในด้านจริยศาสตร์ และจะไม่สามารถให้การเลือกที่ดีสำหรับการตั้งระเบียบสังคมที่มีความกลมกลืนกันได้เลย

ชูเซิงป้อ

การปฏิรูปจิตมนุษย์มาก่อนการปฏิรูปสถาบัน

บันทึกความทรงจำของเจ้าพนักงานตรวจเรื่องราวชื่อ ชูเซิงป้อ (Ch'u Ch'eng-po) ซึ่งได้เสนอเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๘ หลังจากที่จีนต้องได้รับความอดอยากเดือดร้อนเพราะการพ่ายแพ้ญี่ปุ่น ได้

๘๓๔

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

วิเคราะห์ความผิดพลาดนั้นในอาการที่แตกต่างจากนักปฏิรูปทางด้านสถาบันมาก มิได้เป็นความผิดพลาดในอันที่จะเปลี่ยนแปลงกฎหมายและสถาบันซึ่งทำให้อำนาจแผ่ แต่เมื่อว่าโดยย่อ ๆ แล้ว ได้มีการเปลี่ยนแปลงเช่นนั้นโดยปราศจากการแก้ไขความอ่อนแอที่เป็นมูลฐาน ซึ่งนับว่าเป็นความสามารถและความเห็นแก่เงินสินบนของพวกข้าราชการ โดยเหตุที่ตามความเป็นจริงแล้วสินบนและการฉ้อราษฎร์บังหลวงในหมู่พวกนายทหารบก นายทหารเรือ ได้ทำให้อาวุธสมัยใหม่ของจีนไร้ประโยชน์ในเวลาทำสงคราม ชูเชิงป่อได้ยืนหยัดอย่างเหนียวแน่นในการให้เหตุผลถึงการที่ข้าราชการจำเป็นต้องมีความซื่อสัตย์และมีความมั่นคง การที่จะนำเอาความซื่อสัตย์มาสู่ข้าราชการนี้ สำหรับชูเชิงป่อกลับถือว่าในการฝึกฝนและการบรรจุข้าราชการนั้นควรจะได้เน้นให้เห็นว่าคุณค่าทางด้านจริยศาสตร์ และคุณลักษณะทางด้านศีลธรรมนั้นเหนือคุณสมบัติทางด้านเทคนิค และการฝึกฝนทางด้านวิทยาศาสตร์ (ซึ่งคงจะยังเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในด้านวิธีการและสถาบันอยู่ต่อไป) ดังนั้น แม้ว่าชูเชิงป่อจะไม่คัดค้านการเปลี่ยนแปลงหรือการปฏิรูปเสียทั้งหมด แต่ก็คัดค้านความโน้มเอียงแห่งความเคลื่อนไหวเพื่อทำการปฏิรูปที่จะเอาวิธีการและสถาบันแบบตะวันตกมาแทนคุณค่าของจีน นั่นคือวิถีทางตามแบบลัทธิขงจื้อ

(จาก เขียนเจิ้งกั๊งเจกัว, ๒ : ๑๘๑-๒๒๑)

ในโลกสมัยปัจจุบันนี้ความยากลำบากของเรามีไ้เพราะเราขาดสถาบันที่ดีเลย แต่เป็นเพราะว่าเราขาดจิตใจที่ซื่อตรงต่างหาก ถ้าเราแสวงหาวิธีที่จะปฏิรูปสถาบันต่าง ๆ เราจะต้องปฏิรูปจิตใจของมนุษย์เสียก่อน กฎหมายดี ๆ จะกลายเป็นเพียงกระดาษเอกสารเท่านั้น นอกเสียจากว่าคนทั้งปวงจะมีความสามารถที่จะช่วยเหลือกันและกัน การถือเงินเป็นพระเจ้าจะสิ้นสุดลง การที่ความดีจะเข้าครอบครองที่ได้ก็ต่อเมื่อคนทั้งหลายที่เป็นผู้คอยอำนวยความสะดวกจะมีความยุติธรรมและเข้าใจโดยถ่องแท้เท่านั้น...

ในตอนต้นรัชสมัยท่งจื้อ (T'ung-chih : พ.ศ. ๒๔๐๕-๒๔๑๗) เพราะเหตุที่อันตรายเป็นต่างประเทศกำลังทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกวัน เล้งโกวผั่น (Tseng Kuo-fan) สอซ่งถ้ง (Tso Tsung-t'ang) เฉินเปาเจิน (Shen Pao-chen) หลี่ฮุงจ้ง (Li Hung-chang) และคนอื่น ๆ ได้เน้นถึงการศึกษาระบบตะวันตกอย่างมากมายทีเดียว เพื่อที่จะให้โรงงานหัตถกรรมที่มีโครงการใหญ่บังเกิดผล พวกเขาจึงได้สร้างอุต่อเรือและโรงงานทำเครื่องจักรขึ้น เพื่อที่จะคุ้มครองสิทธิทางการค้าของเขา พวกเขาก็ตั้งบริษัทการเดินเรือของพ่อค้าแห่งประเทศจีนและโรงงานปั่นฝ้ายขึ้น เพื่อที่จะให้การศึกษาแก่บุคคลที่มีสติปัญญาเฉียบแหลม พวกเขาก็ตั้งวิทยาลัยตงเหวิน (Tung-wen) และโรงเรียนภาษาอื่น ๆ ขึ้น เพื่อที่จะทำให้การฝึกฝนเข้มแข็ง พวกเขาก็ตั้งโรงเรียนนายร้อยและโรงเรียนนายเรือขึ้น ได้มีประกาศทำการค้าขายมากมายจนนับไม่ถ้วน และค่าใช้จ่ายประจำปีก็เพิ่มขึ้นอีกหลายล้านทีเดียว ความจริงไม่ได้สูญเสียความพยายามใด ๆ ไปในความพยายามที่จะสร้างสถาบันใหม่ขึ้นมาตามแบบของตะวันตกเลย

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกแมนจู

๘๓๕

เมื่อได้เริ่มทำการค้าขายในตอนแรกๆ ได้มีการพิจารณาระเบียบแบบแผนและระบบต่างๆ อย่างละเอียดลออเพื่อที่จะให้ได้ผลดีที่สุด แล้วก็ได้มีการยืนยันว่า ในตอนแรกจีนจะต้องเอาแบบเทคนิคของตะวันตกซึ่งดีกว่าของจีนมาใช้ ในที่สุดจีนก็จะล้าหน้าประเทศต่าง ๆ ทางตะวันตก แต่ (ตามความเป็นจริงแล้ว) การทำการปฏิรูปเหล่านี้ยังพอเป็นพิธีนั้นได้นำเราไปสู่จุดที่พวกป่าเถื่อนที่อยู่ตามเกาะต่าง ๆ (ญี่ปุ่น) ได้ย่ำยีเราแล้ว และสถานการณ์ของชาติทั้งปวงก็ทรุดลง ทั้งนี้เป็นเพราะไม่มีการปฏิรูปใดๆ เลยหรือ หรือเป็นเพราะการปฏิรูปไม่มีอะไรดีเสียแน่? ข้อผิดพลาดที่แท้จริงอยู่ที่ว่า เราไม่ให้ความปลอดภัยแก่บุคคลที่ขอธรรมเพื่อจะได้จัดสถาบันใหม่ ๆ ดังหาก (๑๘๘a-๑๘๘d)

ในบางกรณี เจ้าหน้าที่ทราบเพียงเฉพาะวิธีที่จะพูดออกไปอย่างพล่อย ๆ เท่านั้น. ในบางกรณีพวกข้าราชการที่สืบต่อมาจากพวกที่ก่อการปฏิรูปเดิมได้ค่อยๆ มีความประมาทเลินเล่อมากขึ้น และปล่อยให้โครงการเสียไป โดยทั่วๆ ไปแล้วความพยายามในตอนแรกๆ ไม่ค่อยจะยึดเยื้อไปจนถึงที่สุดนัก และเมื่อมีการพูดมาก ก็มีการกระทำน้อย... ถ้าหากว่าข้อเสนอได้ค่อยๆ ถูกนำไปดำเนินการโดยไม่หยุดยั้งแล้ว เมืองจีนก็คงจะกลายเป็นประเทศที่ไม่มีใครทำลายได้มานานแล้ว แต่โครงการที่แผ่ไปไกลเหล่านี้ต้องผิดพลาด เพราะเราเพียงเอาด้านหน้าที่หุ่หุ่ไปไว้ข้างหลังซึ่งได้ช่วยปกปิดความโลภและความเห็นแก่ตัว (ของพวกข้าราชการ) ไว้ (๑๘๘b)

เพื่อที่จะสร้างลัทธิสิ่งประทับใจใหม่ๆ ขึ้นในประเทศและทำให้ประชาชนกลับมีขวัญดีขึ้นมาใหม่ ก็จำเป็นที่จะต้องชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างคนที่มีคุณงามความดีกับบุคคลที่ไม่มีคุณค่าอะไรและเพื่อที่จะให้รางวัลและลงโทษตามลำดับ... ถ้าหากนำเอาการแก้ไขชั้นพื้นฐานนี้มาใช้ การที่จะรวบรวมทุนก็ทำได้มากมาย และการฝึกทหารก็จะทำให้เกิดผลเป็นกองทัพที่เข้มแข็ง สถาบันที่ดีก็จะได้รับผลเป็นวันๆ ไป ส่วนสถาบันที่ไม่ดีนั้นก็อาจเปลี่ยนแปลงเพื่อที่จะได้ก่อให้เกิดความมีประโยชน์อย่างมากมายขึ้นมาได้ อนึ่งนักฉวยโอกาสที่มักแสวงหาผลกำไรจะแข่งขันกันเองเพื่อเสนอทฤษฎีใหม่ๆ... และการที่พวกเขาทำความชั่วก็ย่อมจะไม่มีขอบเขตใดๆ (๒๐๐b-๒๐๑a)

สำหรับสถาบันและกฎหมายปัจจุบันนี้ แม้ว่าในนามจะยึดมั่นอยู่กับระเบียบแบบแผนในอดีต "ที่ได้รับการใส่ใจด้วยความเคารพ" แต่ตามความเป็นจริงแล้วได้สูญเสียแก่นแท้แห่งความหมายดั้งเดิมไป ถ้าหากเรายึดมั่นอยู่กับร่องรอยในอดีต ก็จะลจจจจกับสิ่งภายนอก แต่ทว่าเราจะเห็นห่างจากเจตนารมณ์ แต่ถ้าหากว่าเรายึดจนถึงรากถึงโคน การเปลี่ยนแปลงครั้งเดียวอาจนำไปสู่ความเต็มเปี่ยมแห่งวิถีทางอย่างสมบูรณ์ได้... เพราะฉะนั้นเราจึงควรปรับปรุงเท่าที่จำเป็นให้สอดคล้องต้องกันกับความต้องการของกาลเวลา ถ้าหากเราให้ความปลอดภัยแก่บุคคลที่ถูก สิ่งทั้งปวงจะถูกเปลี่ยนรูปไปโดยไม่ทิ้งร่องรอยไว้เลย แต่ถ้าหากว่าเราไม่ได้บุคคลที่ถูกต้อง กฎหมายและสถาบันต่างๆ ก็จะเป็นเพียงรับใช้การวางแผนที่ชั่วร้ายของคนโกงๆ เท่านั้นเอง (๒๐๑a-๒๐๒a)

๘๓๖

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

จูอี้สิน

จดหมายที่ตอบคังหยู่หุยฉบับที่ ๔

จูอี้สิน (Chu I-hsin : พ.ศ. ๒๓๘๙-๒๔๓๗) เป็นข้าราชการคนหนึ่งที่ลาออกจากราชการเพื่อไปสอนและทำการศึกษาเกี่ยวกับตำราจีนคหวินิพนธ์ที่ถือเป็นแบบฉบับต่อไป โดยมีความภูมิใจว่าตนเป็นผู้ที่ยึดมั่นในคำสั่งสอนดั้งเดิมที่ถูกต้องของขงจื้อ และไม่ยอมประนีประนอมกับการทำให้เป็นแบบตะวันตก ท่านได้คัดค้านแม้แต่การนำเอาเครื่องจักรมาใช้ โดยให้เหตุผลว่า แม้เครื่องจักรจะมีประโยชน์สำหรับประเทศที่มีแหล่งทรัพยากรมากมาย แต่เมื่อขาดแรงคน ก็คงจะก่อให้เกิดความว่างงานขึ้นในเมืองจีนอย่างแน่นอน และดังนั้นก็ย่อมจะมีผลผลักดันประชาชนเข้าไปสู่ความเป็นคนสิ้นคิดและล่องลอยเมิดกฏหมาย

จูอี้สินได้มองเห็นอย่างถูกต้องว่าผลแห่งอุดมคติของคังหยู่หุย (ดังที่แสดงออกมาในหนังสือ “ขงจื้อในฐานะที่เป็นนักปฏิรูป”) นั้น คงไม่เป็นเพียงเพื่อเปลี่ยนแปลงแบบฟอร์มภายนอกของชีวิตชาวจีนเท่านั้น แต่ทว่าในที่สุดเพื่อที่จะบ่อนทำลายศีลธรรมตามปริมปราประเพณีแบบขงจื้อเองด้วย “วิถีทาง” ของตะวันตกนั้นเราไม่อาจเอามาใช้ได้แม้แต่น้อย : คุณค่าและสถาบันของวิถีทางแบบตะวันตกนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก เช่นเดียวกับคุณค่าและสถาบันของจีนเหมือนกัน อีกประการหนึ่ง เป็นทั้งสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ และเป็นสิ่งที่ไม่น่าปรารถนาสำหรับชาวจีนที่จะยอมเอาวิถีทางของตนซึ่งเป็นมูลฐานของอารยธรรมทั้งปวงไปหมอบกราบคานแก่ให้กับวิถีทางของตะวันตก การแก้ปัญหาที่มีเพียงว่าหันกลับไปหาหลักการที่กำหนดไว้ตายตัวแล้ว โดยปฏิเสธวิธีที่สะดวกและลัทธิอรรถประโยชน์นิยม (utilitarianism) เสีย

(จาก ชูอี้ว, ed., *อีเจียวซวงเปี่ยน*, ๑ : ๑๑๑-๑๓๖)

นับตั้งแต่สมัยโบราณเป็นต้นมา ไม่เคยมีสถาบันใด ๆ ที่ไม่อาจพัฒนาข้อบกพร่องได้เลย เมื่อได้เกิดมีกษัตริย์ที่แท้จริงขึ้นมา พระองค์ก็จะทรงเปลี่ยนแปลงนิดหน่อย ถ้าหากข้อบกพร่องมีเพียงเล็กน้อย แต่ถ้าข้อบกพร่องมีมาก ก็จะทรงเปลี่ยนแปลงแก้ไขมาก... ดังนั้นขงจื้อจึงกล่าวว่า : “ขอให้มีคน (ที่ชอบธรรม) เกิด แล้วรัฐบาลก็จะรุ่งเรือง แต่ถ้าหากขาดคน (ที่ชอบธรรม) เสียแล้ว รัฐบาลก็จะเสื่อมจะสูญสิ้นไป” ข้อบกพร่องของรัฐบาลขึ้นอยู่กับความผิดพลาดล้มเหลวของผู้ที่จัดตั้งสถาบันมากกว่าความล้มเหลวของผู้ที่ดำรงมันขึ้นมา บัดนี้โดยการอ้างถึงขงจื้อว่าเป็นนักปฏิรูป ความตั้งใจที่แท้จริงของท่านนั้นก็เพื่อทำจากนำของสถาบันใหม่ๆ ให้ง่ายๆ เท่านั้นเอง เรื่องราวของขงจื้อในฐานะที่เป็นนักปฏิรูปก็มาจากคัมภีร์ปสลอมๆ และไม่อาจเชื่อถือได้ทั้งหมด แต่ถ้าหากว่านักปราชญ์ได้พูดดังนั้น ท่านก็เป็นเพียงใช้แบบง่ายๆ และบรรจงทำเพื่อที่จะได้หันกลับไปหาสถาบันโบราณของราชวงศ์ทั้งสามและกษัตริย์ผู้เป็นนักปราชญ์ ท่านได้ตั้งใจจะใช้ “วิถีทางของพวกปาเถียนทำการปฏิรูปเมืองจีน” ได้อย่างไรกัน ? (๑ : ๑๑๑)

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกเขา

๘๓๗

ข้าพเจ้าได้ฟังเรื่อง “การทำคุณธรรมของเขาขึ้นมาใหม่ทุก ๆ วัน” แต่ข้าพเจ้าไม่เคยได้ยิน การทำหลักการศีลธรรมของเขาให้ใหม่ขึ้นมาทุก ๆ วันเลย พวกบัณฑิตในยุคเซียนหลง (Ch'ien-lung : พ.ศ. ๒๒๗๙-๒๓๓๘) และเจียซิง (Chia-ch'ing : พ.ศ. ๒๓๓๙-๒๓๖๓) ถือหลักการทางด้าน ศีลธรรมว่าเป็นสินค้าเข้าอันเป็นพื้นฐานที่สำคัญ บัดนี้เพื่อที่จะช่วยบัณฑิตเหล่านั้นให้พ้นจากความ เสื่อมและการสูญเสีย ท่านจะต้องไม่แสวงหาวิธีที่จะกลับมาหาหลักการที่กำหนดไว้ แต่ทว่าท่านจะได้ พูดยถึงการที่หลักการเหล่านั้นมีความเปลี่ยนแปลงแทน (คือพูดยถึงการที่มีผู้นำเอาหลักการไปใช้ในทาง ที่ผิด และความจำเป็นที่จะต้องทำการปฏิรูป) พวกคนป่าเถื่อนทั้งหลายไม่ยอมรับพันธกรรมทางด้าน ศีลธรรมระหว่างกษัตริย์ผู้ปกครองประเทศกับผู้ได้รับการปกครอง ระหว่างบิดากับบุตร ระหว่างพี่ชาย กับน้องชาย ระหว่างสามีกับภรรยา นั้นท่านได้ทำให้หลักการต้องเสียหาย ท่านหมายความว่า หนังสือจินตกวีนิพนธ์ที่ถือว่าเป็นแบบฉบับของนักปราชญ์ของเรา และคำสอนของปรัชญาเมธีของเรา นั้นก็จืดชืดเกินไปที่จะปฏิบัติตาม และว่าเราจะต้องเปลี่ยนแปลงคำสอนเหล่านั้นเสีย เพื่อทำให้เกิดมี อะไรใหม่ ๆ ขึ้นมาใช้ใหม่ ? ถ้าหากเรามีหลักการเสียในตอนแรก แล้วเราก็จะสามารถมีสถาบันได้ สถาบันของพวกเขาป่าเถื่อนก็มีหลักการของพวกเขาป่าเถื่อนเป็นฐาน หลักการที่แตกต่างกันย่อมทำให้ ขนบประเพณีแตกต่างกันด้วย และขนบประเพณีที่แตกต่างกันย่อมทำให้สถาบันทั้งหลายแตกต่างกัน บัดนี้แทนที่จะยึดอยู่ที่รากของมันทั้งหมด ท่านกลับไปพูดยถึงสถาบันที่กำลังเปลี่ยนแปลงอยู่ได้อย่าง สนุกสนาน ถ้าหากสถาบันถูกเปลี่ยนแปลงแล้ว หลักการทั้งหลายจะไม่พลอยถูกเปลี่ยนแปลงไป ด้วยหรือ ?

โรงงานสร้างเครื่องมือเครื่องมือที่ต้องใช้กรรมกรนั้นเกี่ยวข้องกับเทคนิค ไม่ได้เกี่ยวกับหลักการ โดยเหตุที่จิตของมนุษย์เรามีศิลปะมากขึ้นทุกที อุบายที่ฉลาดๆ ก็จะทวีมากขึ้นทุกวันด้วย เมื่อมันได้ เริ่มต้นเสียครั้งหนึ่งแล้ว ก็ย่อมไม่มีอะไรมาต้านทานมันได้ เพราะฉะนั้นทำไมเราจึงจำเป็นต้องกลัว ว่าเทคนิคของเราจะไม่ได้รับการแก้ไขให้เพียงพอด้วยเล่า ?

บัดนี้ เพราะเทคนิคของเรายังมิได้บรรลุถึงความชำนาญขั้นสูงสุด เราจึงเสนอว่าเราควร แสวงหาวิธีที่จะให้บรรลุถึงความชำนาญนี้โดยการเปลี่ยนสถาบันและหลักการของเราเสีย... มัน มิได้เหมือนกับการช่วยเหลือให้พ้นจากการจมน้ำโดยผลึกเขาลงไปในบาดาลที่ลึกดอกหรือ ? มันมิ ได้กำลังห่างไกลออกไปทุกทีดอกหรือ ?

จิตของมนุษย์ถูกลัทธิที่ฉวยเอาแต่ประโยชน์ทำให้เสียหาย ผู้ที่ดำเนินการสถาบันต่างๆ จะ ทำสถาบันเหล่านั้นให้มีผลประโยชน์ก็เพื่อประโยชน์แก่ตัวเขาเอง สถาบันที่ตั้งขึ้นแบบนี้ย่อมหมายถึง ว่าเป็นสถาบันที่ได้เพิ่มความชั่วร้ายให้มากขึ้นเท่านั้นเอง ดังนั้น ที่นับว่าสำคัญที่สุดก็คือวิถีทางที่จะ ไปสู่การปกครองที่ดีนั้นก็คือการแก้ไขจิตใจของประชาชนให้ถูกต้องและการตั้งขนบประเพณีที่เป็นบุญ เป็นกุศลขึ้นมา ต่อไปจึงจะถึงการทำสถาบันให้สมบูรณ์

อนึ่ง สถาบันของเราก็เห็นว่าแจ่มชัดและสมบูรณ์อยู่ในตัวเองแล้วและไม่จำเป็นต้องไปยืม

๘๓๘

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

มาจากชนบประเพณีต่างประเทศเลย เราจะโยนความผิดพลาดที่เกิดขึ้นภายหลังไปให้บรรพบุรุษของเรา และยอมรับเอาทฤษฎีเกี่ยวกับลัทธิที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมาเป็นผู้แนะแนวให้แก่เราได้อย่างไรกัน

แน่นอนทีเดียว ไม่เฉพาะประชาชนที่โง่เขลาอย่างน่าสงสารซึ่งติดตามเราและฟังเสียงสะท้อน ก้องออกมาเท่านั้นที่เราจะทำให้เข้าใจเรื่องนี้ไม่ได้ แม้แต่บัณฑิตที่มีความตั้งใจดีสองสามคนก็ออก จะเกินพอดีและมีความเชื่อถือว่า **คัมภีร์คิตคาถา ประวัติศาสตร์ จาริตพิธิ และการดนตรี** ที่นักปราชญ์ทั้งหลายได้ถ่ายทอดมาจนถึงพวกเรานั้นไม่เพียงพอสำหรับการที่จะต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ย่อมถือเอาสิ่งที่แปลกและใหม่และคงสิ่งที่มีทางที่จะนำไปสู่ความมั่งคั่งและอำนาจไว้ แต่ว่าเหตุผลที่ทำให้ชาวต่างประเทศมั่งคั่งและมีอำนาจนั้นมีอยู่ในนี้จริงหรือ ? หรือมิได้มีอยู่ในการที่พวกเขามีทางซึ่งเป็นแหล่งและมูลฐาน (แห่งสถาบันต่าง ๆ ของพวกเขา) ดอกหรือ ? และไม่จริงหรือที่ว่า วิถีทางที่เป็นมูลฐานและดั้งเดิมของพวกเขาวางประเทศนั้นไม่เคยเอามาใช้ใน ประเทศจีนได้เลย และอนุชนของเราไม่ควรนำมาประพฤติดูปฏิบัติอย่างเด็ดขาด ? (๑๒๖-๑๓๑)

เมื่อกี้กล่าวว่า : “คนที่สูงศักดิ์ย่อมแสวงหาวิถีที่จะนำเอามาตรฐานที่ไม่เปลี่ยนแปลงกลับมา และเมื่อได้แก้ไขให้ถูกต้องแล้ว มวลชนก็จะได้รับการเร้าใจให้ทำความดี เมื่อมวลชนได้รับการเร้าใจ เช่นนั้นแล้ว นิสัยเสีย ๆ และความคุดโกงก็จะหมดไป” การตรวจดูประวัติศาสตร์ของเราตั้งแต่สมัยอดีต จะแสดงให้เห็นว่าได้มีกฎเกณฑ์ที่จะไขไปสู่ความเป็นระเบียบและความไว้ระเบียบอยู่ในนั้นแล้ว (๑๓๖)

เหย์เต๋หุย

ความวิเศษของประเทศจีนและลัทธิขงจื้อ

ในการวิพากษ์วิจารณ์พวกนักปฏิรูปของท่านเมื่อต้นทศวรรษที่ ๔ แห่งพุทธศตวรรษที่ ๒๕ นั้น **เหย์เต๋หุย** (Yeh Te-hui : พ.ศ. ๒๔๐๗-๒๔๗๐) ได้พยายามป้องกันไม่เพียงแต่มนคติทางจริย- ศาสตร์ของขงจื้อเท่านั้น แต่ทว่าได้พยายามป้องกันสถาบันต่าง ๆ ที่มีอยู่ด้วย เมื่อยอมรับว่าตะวันตก มีหลายจุดที่นับว่าวิเศษ ควรค่าแก่การที่จะเลือกถือเป็นแบบอย่าง สำหรับตัวเหย์เต๋หุยนั้นเรื่องต่างๆ ที่นับว่าวิเศษเหล่านั้น เมื่อเอามาเทียบกับสิ่งที่จีนจะต้องให้แล้วนับว่าเล็กน้อยมาก เพราะฉะนั้น แทนที่จะเพียงอ้างว่าจีนมีศีลธรรมสูงกว่าตะวันตก และดังนั้นจึงดูเสมือนถอยจากสถาบันที่ไม่มั่นคงไปหา ประเพณีที่ไม่มีที่ติ เหย์เต๋หุยชอบอ้างเหตุผลสนับสนุนระบบที่มีอยู่ทั้งหมด คือระบบกษัตริย์ปกครอง ระบบพวกผู้ดีปกครอง ระบบการสอบคัดเลือกข้าราชการพลเรือน ฯลฯ คำแนะนำบอบประชาธิปไตย และการทำประเทศให้เป็นแบบตะวันตก แต่เมื่อคำนึงถึงสถาบันต่าง ๆ แล้ว ท่านก็ไม่อ้างมากไปกว่า สิทธิของจีนที่จะรักษาตัวเอง เพราะสถาบันเหล่านั้นเหมาะสมกับจีนโดยเฉพาะ แต่เมื่อเพ่งถึงลัทธิ ขงจื้อแล้ว ท่านก็ไม่มีอะไรที่จะอ้างความเป็นสากลของลัทธิและการที่ตะวันตกเอาไปใช้ในที่ที่สุด

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกแมนจู

๘๓๙

ลัทธิอนุรักษนิยมแบบนี้ซึ่งทำให้เหมาะสมกับฐานะเดิม และถือว่าลัทธิขงจื๊อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับลัทธิอนุรักษนิยมแบบนี้ได้ช่วยให้ชาวจีนยุคต่อไปตระหนักว่าการที่จะคว่ำระบบราชวงศ์เก่าจำเป็นต้องทำลายลัทธิขงจื๊อลงด้วย

(จาก ซูยั่ว, ed., *อี่เจียวซุงเหียน*, ๓ : ๓๒๖-๓๓๑, ๓๕๖ หมิงเจียว ; ๔ : ๑๒๑-๑๓๑ หยูเซี่ยนจิ้นยั่ว, ๓๑๑ เจิ้งเจียวเหียน, ๗๘๖-๗๙๑ เพหยูเสว่ตุงอี่)

ในบรรดาประเทศทั้งปวงในภาคพื้นแผ่นดินใหญ่ทั้ง ๕ นั้น ประเทศจีนเป็นประเทศที่มีพลเมืองมากที่สุด ประเทศจีนตั้งอยู่ในแถบที่มีอากาศพอสบายทางภาคเหนือ มีดินฟ้าอากาศไม่หนาวจัด และมีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติมากมาย นอกจากนั้นประเทศจีนเป็นประเทศที่มีอารยธรรมก่อนกว่าประเทศอื่นๆ ทั้งปวง และวัฒนธรรมของจีนก็นำโลก พรหมแดนระหว่างจีนกับต่างประเทศ ระหว่างจีนกับพวกป่าเถื่อนเป็นที่ยอมรับโดยไม่มีข้อโต้แย้ง และไม่อาจโต้เถียงในเรื่องความเข้มแข็งของพวกนั้น หรือความอ่อนแอของเราได้

ในบรรดาประชาชนสี่ชั้นนั้น พวกบัณฑิตเป็นชั้นที่ประณีตที่สุดนับตั้งแต่เริ่มต้นราชวงศ์ปัจจุบัน-บันมาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ได้มีเสนาบดีและบัณฑิตคนสำคัญเป็นจำนวนมากมาย ซึ่งได้รู้เรื่องเป็นเด่นขึ้นมาโดยมีการสอบเรียงความและโคลงกลอนเป็นมูลฐาน แม้ว่าจะได้ให้มีการสอบไล่เป็นพิเศษ และได้เปิดช่องให้มีการบรรจุเข้ารับราชการอีกหลายทางด้วยกัน ส่วนใหญ่ก็มาจากการสอบคัดเลือกข้าราชการพลเรือนซึ่งบุคคลที่มีความสามารถก็ได้รู้เรื่องขึ้นมา ระบบการคัดเลือกแบบตะวันตกมีข้อบกพร่องมากมาย โดยการใช้ระบบนั้นย่อมเป็นการยากที่จะป้องกันระบบมูโซโกลนะ (เห็นแก่หน้า) และสนับสนุนความไม่แบ่งแยก อย่างไรก็ดี แต่ละชาติก็มีระบบการปกครองของตนเองและเขาไม่ควรบังคับให้คนทั้งปวงเป็นอย่างเดียวกันหมด (๔ : ๗๘๖-๗๙๑)

การตรวจสอบสาเหตุแห่งความสำเร็จและความผิดพลาดในการปกครองนั้นได้เปิดเผยว่าโดยทั่วๆ ไปแล้ว การสนับสนุนลัทธิขงจื๊อย่อมนำไปสู่การปกครองที่ดี ส่วนการเอาลัทธิต่างประเทศมาใช้นั้นย่อมนำไปสู่ความไม่มีระเบียบ ถ้าหากเขารักษาการปกครองอย่างกษัตริย์ (ถือเอาคุณธรรมเป็นหลัก) ก็จะมีความเป็นระเบียบ ถ้าหากว่าเขาเจริญรอยตามเจ้าเหนือหัว (ถือเอาอำนาจเป็นหลัก) ก็จะมีแต่ความไม่มีระเบียบ...

นับตั้งแต่เอียวและซุนสละราชสมบัติเป็นต้นมา การปกครองเมืองจีนโดยครอบครัวเดียวก็ได้กลายเป็นสถาบันขึ้นมา เพราะอาณาเขตอันกว้างใหญ่ไพศาล และแหล่งทรัพยากรที่มีมากมายอย่างล้นเหลือของจีนนี้เอง แม้เมืองจีนจะถูกปกครองโดยกษัตริย์องค์เดียว ก็ยังคงมีวันที่ไม่มีระเบียบมากกว่าวันที่มีระเบียบอยู่นั่นเอง ที่นี้ ถ้าหากว่าประชาชนปกครองเมืองจีนบ้าง ก็คงจะมีนโยบายที่แตกต่างกันไปจากกลุ่มต่างๆ อีกมากมาย และความต่อสู้และแย่งชิงอำนาจกันก็คงจะเกิดขึ้นตามมา (๔ : ๑๒๑-๑๓๑)

(เม้งจื๊อกล่าวว่า :) “ประชาชนเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในชาติ” ไม่ใช่เพราะประชาชนพิจารณา

๘๔๐

ป่อเกิดดิทธิประเพณีจีน

ตัวเองว่าสำคัญ แต่เป็นเพราะกษัตริย์ถือว่าประชาชนสำคัญ และมีใช้สิทธิของประชาชนที่จะเป็น
คนสำคัญ นับตั้งแต่ตั้งราชวงศ์ซิงเป็นต้นมา กษัตริย์ที่นำเศรษของเรามีความรักประชาชนดุจเป็น
โอรสของพระองค์เอง เมื่อใดก็ตามประเทศชาติได้รับความเดือดร้อนที่สืบเนื่องมาจากความหายนะ
ต่างๆ เช่น จากข้าวยากหมากแพง น้ำท่วม และการสงคราม จักรพรรดิก็ได้ประทานการบรรเทาทุกข์
ที่เต็มไปด้วยความโอบอ้อมอารีแก่ประชาชนตามที่ข้าราชการตามหัวเมืองต่างๆ ได้รายงานมาตัวอย่าง
เช่น แม้ว่าท้องพระคลังจะมีเงินทุนพร่องไปบ้างเมื่อไม่นานมานี้ รัฐบาลก็ได้หาเงินใดๆ จากประชาชน
นอกจากภาษี **ลิเกิน** (likin) บางทีพวกเสนาบดีที่ชอบถกเถียงกันด้วยเรื่องการเงินก็เสนออุบายทาง
ด้านการคลังใหม่ๆ ขึ้นมา แม้ว่าอุบายต่างๆ เหล่านี้จะได้รับความเห็นชอบด้วยและได้รับการปฏิบัติ
ตามคำสั่งของแผนกต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่ก็มักถูกระงับไว้ชั่วคราวในทันทีที่ได้ทราบว่าจะทำให้
ประชาชนต้องเดือดร้อน ซ่อนนั้นว่าแตกต่างจากการปฏิบัติของประเทศตะวันตกซึ่งเก็บภาษีทุกหนทุก
แห่งทั่วทุกคน สำหรับของทุกอย่าง และตลอดกาลทุกเมื่ออย่างไรบ้าง ? (๔ : ๓๑๑)

ลัทธิขงจื๊อเป็นตัวแทนการแสดงออกมายุติธรรมในด้านหลักการของฟ้าและหัวใจของมนุษย์
อย่างสูงสุดออกมา ไม่ต้องสงสัยเลยว่าในอนาคตกาล ประเทศที่เจริญทั้งในตะวันตกและตะวันออกจะ
ต้องนำไปใช้ สารของลัทธิขงจื๊อจะส่องแสงแจ่มแจ้งออกมาดุจดังว่าได้ปรับปรุงตัวให้ใหม่อยู่ทุกวัน

จริยศาสตร์นับว่าเป็นเรื่องสามัญธรรมดาทั้งสำหรับประเทศจีนและตะวันตก แนวความเห็น
เรื่องความสัมพันธ์ทางสายเลือดและความเคารพบิดามารดาได้มีอยู่ทั่วไปในหมู่พวกป่าเถื่อนทั้งหลาย
ความรักชีวิตและการเกลียดการฆ่าฟันกัน ได้ฝังรากอยู่ในหัวใจของมนุษยชาติ อุดมคติของขงจื๊อได้
แสดงออกมาให้ปรากฏอยู่ในหนังสือเรื่อง **บันทึกเหตุการณ์ฤดูคันต์และฤดูสารท** ซึ่งมีจุดมุ่ง
หมายที่จะช่วยเหลือโลกให้พ้นจากความไม่เรียบร้อยและการกบฏทรยศ ความประพฤติที่เหมาะสม
ได้กำหนดไว้ใน **หนังสือเรื่องความกตัญญูต่อบิดามารดา** ซึ่งได้วางหลักการทางด้านศีลธรรมและ
พันธกรรมสำหรับอนุชนต่อไปในภายภาคหน้า และมีหนังสือ **คำสอน** ซึ่งได้สังเคราะห์กฎสำคัญๆ
ของกษัตริย์ในสมัยโบราณไว้ เล่งจื๊อ (Tsenz Tzu) ซือเสี่ยว (Tzu-hsia) เม่งจื๊อ (Mencius) และคนอื่นๆ
ที่ได้ถ่ายทอดคำสอนทั้งปวงนั้นลงในศิลปะทั้งหกอย่าง และรู้จักความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ
นับพันนับหมื่นอย่างโดยละเอียด สิ่งทั้งปวงที่หัวใจมนุษย์ปรารถนาที่จะพูดได้ถูกกล่าวไว้เมื่อหลาย
พันปีมาแล้ว (๓ : ๓๒๖-๓๓๑)

บัณฑิตชาวจีนซึ่งโจมตีศาสนาทางตะวันตกนับว่าผิดพลาดในการที่ไปกล่าวหาเขาผิดๆ
ส่วนผู้ที่ชอบศาสนาตะวันตกก็พูดประจบสอพลออย่างผิดๆ ความจริงเฉพาะผู้ที่นับถือลัทธิขงจื๊ออย่าง
ธรรมดาคนหนึ่งเท่านั้นที่พูดว่าชาวตะวันตกไม่มีหลักการทางด้านศีลธรรมใด ๆ เลย และเฉพาะคนโง่
เท่านั้นที่พูดว่าศาสนาตะวันตกดีกว่าลัทธิขงจื๊อ ถ้ายังมีศีลธรรมอยู่ดราบใด ก็จะต้องมีลัทธิขงจื๊ออยู่
ดราบนั่น (๓ : ๓๕๖)

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกแมนจู

๘๔๑

จางจื่อตุง

การชักชวนให้ศึกษาเล่าเรียน

จางจื่อตุง (Chang Chih-tung : พ.ศ. ๒๓๘๐-๒๔๕๒) เป็นบุคคลชั้นนำคนหนึ่งในจักรวรรดิในดอนปลายสมัยราชวงศ์แมนจู ท่านในฐานะที่เป็นบัณฑิตและเป็นข้าราชการที่มีสติปัญญาปราดเปรื่องซึ่งมีคุณความดีในทางความซื่อสัตย์และความรักชาติของท่านมากนั้น เป็นผู้สนับสนุนการปฏิรูปในตอนแรกๆ และในฐานะที่เป็นผู้บริหารในจังหวัดคนหนึ่งก็ได้ส่งเสริมโครงการทางด้านอุตสาหกรรม การรถไฟ การศึกษาและวัฒนธรรมมากมายหลายอย่าง เมื่อหนังสือชื่อ **การชักชวนให้ศึกษาเล่าเรียน** (จว๋นเฉว่เพี้ยน) ของท่านซึ่งตีพิมพ์ออกมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๑ นั้นได้รับการยกย่องจากพวกนักปฏิรูปที่มีอำนาจในสมัยนั้น องค์จักรพรรดิก็ตได้ทรงรับสั่งให้แจกจ่ายแก่คนทั่วไปอย่างเป็นทางการ

แต่เมื่อว่าโดยมูลฐานแล้ว จางจื่อตุงเป็นคนที่มีความไม่รุนแรงนัก ซึ่งเอาการค่อยๆ ทำการปฏิรูปไปเข้าคู่กับการยึดมั่นอยู่กับลัทธิขงจื้อใหม่อย่างแข็งขัน เป็นผู้ป้องกันสถาบันที่ศักษัตริย์ และมีความจงรักภักดีต่อราชวงศ์ เมื่อหลีกเลียงที่สุดโต่งทั้งหลายแล้ว จางจื่อตุงก็หันหลังให้มาตรการที่เป็นมูลรากของคังหฺยฺหฺยฺในแง่หนึ่ง และในอีกแง่หนึ่งก็หันหลังให้กับนโยบายถอยหลังเข้าคลอง ซึ่งนำไปสู่ความหายนะเนื่องจากการกบฏของพวกนักมวยเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๓ ดังนั้นการร่วมเอาความไม่รุนแรงนักกับความสุขุมเข้าด้วยกันจึงช่วยให้ท่านเอาตัวรอดที่จะแสดงบทบาทที่ทรงอิทธิพลทางด้านการเมืองในสิบปีแรกแห่งศักราชใหม่ ในยุคนี้นท่านเป็นเครื่องมือทั้งในการประกาศทำการปฏิรูปบริการทางด้านการศึกษาและพลเรือน (รวมทั้งการยกเลิกเรียงความแบบ ๘ ขา ที่มีชื่อเสียงด้วย) และในความพยายามที่จะทำให้ลัทธิขงจื้อคืนชีพขึ้นมาในฐานะเป็นลัทธิประเพณีของรัฐ

ตำแหน่งของจางจื่อตุงได้สรุปไว้ในวลีที่ติดปากว่า “การศึกษาแบบจีนเพื่อแก่นสาร การศึกษาแบบตะวันตกเพื่อหน้าที” (จุงเสว่หฺยฺยฺ ที่ ซีเสว่หฺยฺยฺยฺ) คำว่า “แก่นสาร” (**ที**) กับ “หน้าที” (**ยฺง**) นั้น จางจื่อตุงเอามาจากปทานุกรมปรัชญาสาขาอภิปรัชญาสมัยราชวงศ์ซ่ง ซึ่งในวิชาอภิปรัชญานี้คำเหล่านี้ได้มีทำที่ทางด้านภาววิทยาและตามหน้าที่ของความแท้จริงอย่างเดียวกัน ความแตกต่างที่คล้ายคลึงกันนั้นได้แสดงออกมาในการแบ่งเป็นสองระหว่างวิถีทางหรือหลักการ (**เต๋า**) กับเครื่องมือ (**ซี**) ซึ่งในหลักการและเครื่องมือนี้ หลักการเป็นพื้นฐานของเครื่องมือและเครื่องมือเป็นการสำแดงตัวของหลักการ จางจื่อตุงซึ่งเจริญรอยตามอย่างนักปฏิรูปสมัยก่อนๆ ซึ่งได้ชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่าง “วิถีทาง” ของจีน (หรือ “หลักการ” ทางด้านศีลธรรมของจีน) กับเครื่องมือแบบตะวันตก ได้ใช้ “แก่นสาร” ในเวลาอ้างถึงคุณค่าตามปริมปราประเพณีของจีน และใช้ “หน้าที” (คืออรรถประโยชน์, การเอามาใช้ในภาคปฏิบัติ) ในเวลาอ้างถึงวิธีการแบบตะวันตก ซึ่งโดยวิธีการแบบตะวันตกนี้แหละที่จีนและวิถีชีวิตตามแบบปริมปราของจีนจะต้องได้รับการป้องกันไว้ในโลกสมัยปัจจุบันนี้ ในการจัด

๘๔๒

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

ระเบียบแบบแผนใหม่นี้แหละ ที่ “เนื้อสาร” และ “หน้าที่” มิได้ก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่แท้จริงแก่อีกสิ่งหนึ่งดังที่มันได้มีต่อพวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อใหม่เลย การใช้คำในลักษณะที่ไม่ใช้ปรัชญานี้ จางจื๊อดูได้ใช้ข้อความกำกวมเพื่อรวมเอาความประนีประนอมที่ความจำเป็นอย่างมากมายบังคับให้เป็นไปเข้าไว้

ไม่เป็นที่ต้องสงสัยเลยว่าลัทธิถือปรัมปราประเพณีอย่างแท้จริงของจางจื๊อดู ในแง่ที่ว่าท่านมีความยึดมั่นในปรัมปราประเพณีแบบขงจื๊อที่ตั้งมั่นแล้วบางอย่าง และได้แสวงหาวิธีที่จะรักษาคุณค่าเหล่านี้ไว้อย่างเต็มที่ให้มากพอที่จะก่อให้เกิดการอนุมัติให้มีการปฏิรูปเท่าที่จำเป็น ท่านมิได้เป็นอย่างคงอยู่ห่วยซึ่งทั้งๆ ที่โบกธงของขงจื๊ออยู่ แต่ก็ได้ดำเนินการเพื่อทำลายล้างลัทธิขงจื๊อ อย่างไรก็ตามข้อความที่กล่าวติดปากของท่านก็ทำหน้าที่ปกปิดซ่อนเร้นข้อพิพาทระหว่างแบบเก่ากับแบบใหม่อยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง การที่ “เนื้อสาร” กับ “หน้าที่” เข้ากันได้ นั้นบัดนี้เป็นปัญหาคล้ายกับว่าเรามีได้เป็นปัญหาสำหรับพวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อใหม่สมัยราชวงศ์ซ่งเลย จางจื๊อดูซึ่งมิได้เป็นคนทิ้งมลายเสียทีเดียวในส่วนที่เกี่ยวกับระยะทางอันยาวที่การทำตัวให้เป็นแบบตะวันตกจะดำเนินไป (เช่น ท่านยืนยันว่าวิธีการบริหารแบบตะวันตกเป็นแก่นแท้ของวิชาเทคนิคของตะวันตก) หรือมิได้ผิดพลาดเสียทั้งหมดเกี่ยวกับความยากลำบากในการตั้งระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย ในประเทศจีนนั้นยังคงตัดสินใจอยู่ เกี่ยวกับความแตกต่างและความตึงเครียดซึ่งการทำให้เป็นแบบสมัยใหม่นั้นคงจะสร้างสรรค์ขึ้นมาได้ภายในระเบียบแบบแผนเก่าๆ นั้นเอง ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ลัทธิสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (ความกตัญญู) ไม่เคยก่อให้เกิดอันตรายมากไปกว่าเมื่อเวลาที่มันเริ่มยอมตามเลย หลังจากมรณกรรมของรัฐบาลผู้ราษฎรเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๒ มาสองปี ราชวงศ์แมนจูถึงซึ่งอวสาน

(จาก *ฉว๋านเสว่เหียน* ใน *จางเหวินเสียนกงฉว๋านจิ*, ๗ ๒๐๒ : iab, iiab, ๒b-๓a, ๑๓a-๑๔b, ๒๓a-๒๔a,

๒๗ab ; ๒๐๓ : ๔b, ๑๔b, ๒๒a)

วิกฤติการณ์ของประเทศจีนทุกวันนี้จะเปรียบกับในยุคฤดูร้อนและฤดูหนาว (คือในสมัยของขงจื๊อ) หรือในสมัยราชวงศ์ทั้งปวงนับตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฉินและราชวงศ์ฮั่นลงมาถึงราชวงศ์หยวนและราชวงศ์หมิงไม่ได้เลย... ราชสำนักของเราได้แสดงให้เห็นภาวะที่หนักที่สุดที่มีต่อปัญหาซึ่งมีความอยู่ในความกังวลและห่วงใย ราชสำนักพร้อมที่จะทำการเปลี่ยนแปลงและก่อให้เกิดโอกาสพิเศษสำหรับพวกเสนาบดีและแม่ทัพนายกองที่มีความสามารถทั้งหลาย ได้มีการตั้งโรงเรียนใหม่ๆ ขึ้น และได้มีการสอบพิเศษขึ้น ทั่วทั้งประเทศ บุคคลที่มีวัตถุประสงค์ที่แน่วแน่และได้ถูกศึกษาจิตใจอย่างจริงจังได้แสดงอาการไหวตัวรับความกระตือรือร้นและความกระปรี้กระเปร่า พวกที่แสวงหาวิธีที่จะแก้สถานการณ์ปัจจุบันได้พูดถึงเรื่องการศึกษาเล่าเรียนอย่างใหม่ๆ พวกที่เกรงว่าการยอมรับการเล่าเรียนแบบใหม่ ๆ นั้นจะทำลายวิถีทางที่ถูกต้องเสียก็ได้ยึดมั่นอยู่กับคำสอนของคนโบราณทั้งสองกลุ่มนั้นเป็นผู้ที่ไม่สามารถต่อสู้กับความเป็นกลางๆ ได้ พวกหัวเก่าก็เหมือนกับพวกที่เลิกรับประทานอาหารทุกอย่าง เพราะกลืนไม่ลง ส่วนพวกที่มีหัวก้าวหน้า ก็คล้ายฝูงแกะที่ได้มาถึงถนนสายหนึ่งที่มีฝูงชนอยู่มากมายแล้วไม่ทราบว่าจะกลับไปทางไหนจะนั้น พวกแรกไม่ทราบวิธีที่จะปรองดอง

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกเขา

๘๔๓

กับเหตุการณ์พิเศษ ส่วนพวกหลังก็ไม่ทราบสิ่งที่เป็นพื้นฐาน เมื่อไม่ทราบวิธีที่จะปรองดองกับเหตุการณ์พิเศษ พวกหัวเก่าก็ไม่มีทางที่จะเผชิญหน้ากับข้าศึกและผจญกับวิกฤติการณ์ได้ พวกที่ชอบเปลี่ยนแปลงเมื่อไม่ทราบสิ่งที่เป็นพื้นฐาน ก็ดูเหมือนเหยียดหยามคำสอนของนักปราชญ์ทั้งหลาย ดังนั้นพวกที่ยึดมั่นอยู่กับระเบียบเก่าๆ เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ก็เกลียดพวกที่ชอบเปลี่ยนแปลงมากขึ้นทุกที แล้วพวกที่ชอบเปลี่ยนแปลงก็เกลียดชังพวกหัวเก่าๆ อย่างมากมายเช่นกัน โดยเหตุที่คนทั้งสองกลุ่มมักกังวลอยู่กับการกล่าวโทษกันและกันนี้แหละ พวกที่ชอบหลอกลวงและนักเผชิญภัยทั้งหลายที่ไม่ลังเลใจในอันที่จะใช้วิธีการผิดๆ และการบิดเบือนความจริงนี้ ก็ได้หลอกลวงผู้อื่นต่างๆ ออกมาเพื่อทำให้ประชาชนรู้สึกยุ่งยากลำบากใจ ดังนั้นพวกนักศึกษาจึงตกอยู่ในความสงสัยว่าจะดำเนินไปตามวิถีทางไหนดีในเมื่อความเห็นที่ทวีปรีชาเหตุผลได้แผ่ไปทั่วทั้งประเทศ (๒๐๒ : ia-b)

หัวใจที่รวมกันเป็นปึกแผ่น : ข้าพเจ้าได้ศึกษาถึงสิ่งสามสิ่งที่จะต้องจำเป็นสำหรับการที่จะทำให้ประเทศจีนที่ตกอยู่ในวิกฤติการณ์ปัจจุบันนี้มีความปลอดภัย **สิ่งแรก** ก็คือจะต้องรักษาประเทศชาติไว้ **สิ่งที่สอง** ก็คือจะต้องธำรงรักษาคำสอนของขงจื๊อไว้ และ **สิ่งที่สาม** ก็คือจะต้องพิทักษ์รักษาเชื้อชาติจีนไว้ ทั้งสามสิ่งนี้ไม่อาจที่จะแยกออกจากกันได้ เราจะต้องพิทักษ์รักษาประเทศชาติ ลัทธิคำสอน และเชื้อชาติไว้ด้วยหัวใจเดียวกัน และนี่คือสิ่งที่เราหมายถึงหัวใจที่รวมกันเป็นปึกแผ่น

ในการที่จะพิทักษ์รักษาเชื้อชาตินั้น ประการแรกเราจะต้องรักษาลัทธิคำสอนไว้ และก่อนที่จะรักษาลัทธิคำสอนไว้ได้ เราจะต้องรักษาประเทศชาติและเชื้อชาติไว้ เราจะรักษาเชื้อชาติไว้ได้อย่างไร ? ถ้าหากว่าเรามีความรู้ เราก็จะรักษาเชื้อชาติไว้ได้ และคำว่า ความรู้ที่เราหมายถึงลัทธิคำสอน เราจะธำรงรักษาลัทธิคำสอนไว้ได้อย่างไร ? เราจะธำรงรักษาไว้ได้โดยอาศัยความเข้มแข็งและความเข้มแข็งก็มีอยู่ที่กองทัพ ดังนั้นถ้าหากจักรวรรดิไม่มีอำนาจหรือความภาคภูมิใจแล้ว จักรวรรดิก็จะปฏิบัติตามลัทธิคำสอนไม่ได้ และถ้าจักรวรรดิไม่มีความมั่งคั่งสมบูรณ์ เชื้อชาติจีนก็คงจะไม่น่าเคารพนับถือเลย (๒๐๒ : ๒b-๓a)

พันธะสามอย่าง : ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินย่อมมีพันธะอยู่กับกษัตริย์ บุตรย่อมมีพันธะอยู่กับบิดา และภรรยาย่อมมีพันธะอยู่กับสามี... สิ่งที่ทำนักปราชญ์ให้เป็นนักปราชญ์ สิ่งที่ทำจีนให้เป็นจีนก็คือพันธะชุดนี้เอง ดังนั้น ถ้าหากว่าเรายอมรับพันธะที่ประชากรชาวจีนมีต่อกษัตริย์แล้ว ทฤษฎีที่ว่าด้วยสิทธิของประชาชนก็จะคงอยู่ไม่ได้ ถ้าหากเรายอมรับพันธะที่บุตรมีต่อบิดาแล้ว ทฤษฎีที่ว่าบิดาและบุตรเป็นผู้ที่จะพึงศาลให้ลงโทษอย่างเดียวกันและพิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพและการเซ่นสรวงไม่ควรยกเลิกนั้นก็จะเป็นการดำรงอยู่ไม่ได้ ถ้าหากเรายอมรับพันธะที่ภรรยามีต่อสามีแล้ว ทฤษฎีที่ว่าด้วยผู้ชายผู้หนึ่งมีสิทธิเท่าเทียมกันก็ไม่อาจดำรงอยู่ได้ (๒๐๒ : ๑๓ab)

นักปราชญ์ของเราเป็นตัวแทนอุดมคติที่สูงที่สุดเกี่ยวกับสัมพันธภาพของมนุษย์ ท่านได้ตั้งกฎเกี่ยวกับมรรยาทอันดีงามซึ่งมีความรู้ลึกซึ้งของมนุษย์เป็นมูลฐานไว้อย่างละเอียดและชัดเจน แม้ว่าจะ

๘๔๔

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ชาวตะวันตกจะมีกฎเช่นนั้นแต่ก็เพียงอย่างย่อๆ แต่พวกเขาต่างประเทศก็ยังไม่เคยละทิ้งมนโคติเกี่ยวกับมรรยาทอันดีงามเลย สำหรับธรรมะของฟ้าและธรรมะของมนุษย์ทั้งในเมืองจีนและในต่างประเทศก็เป็นอย่างเดียวกันนั่นแหละ เมื่อไม่มีกฎเกณฑ์เกี่ยวกับมรรยาทอันดีงามเหล่านี้เสียแล้ว ก็ไม่ปรากฏว่ากษัตริย์องค์ใดเคยปกครองประเทศชาติได้เลย และไม่มีครูอาจารย์คนใดเคยดั่งลัทธิคำสอนของตนขึ้น (๒๐๒ : ๑๔b)

การแก้ไขสิทธิทางการเมืองให้ถูกต้อง : บัณฑิตทุกวันนี้ที่หัวเสียเพราะระเบียบของสิ่งทั้งหลายในปัจจุบันนี้ได้โกรธเคืองชาวต่างประเทศที่หลอกลวงและกดขี่ข่มเหงเรา สำหรับที่ตัวแม่ทัพนายกองทั้งหลายก็ทำให้ไม่สามารถต่อสู้ได้ สำหรับพวกเสนาบดีทั้งหลายก็ทำให้ไม่พอใจการปฏิรูปมีความโกรธเคืองพวกเจ้าหน้าที่การศึกษาที่ไม่ตั้งโรงเรียนสมัยใหม่ขึ้นมา และโกรธเคืองเจ้าหน้าที่ต่างๆ ที่ไม่แสวงหาวิธีที่จะส่งเสริมการอุตสาหกรรมและการค้า เพราะฉะนั้น พวกเขาจึงประกาศทฤษฎีว่าด้วยสิทธิของประชาชนเพื่อทำให้ประชาชนรวมกันเป็นปึกแผ่นและใช้ความพยายามด้วยตัวเอง นำอนาคต, พวกเขาจะพบค่าเหล่านั้นที่จะนำไปสู่ความไม่มีระเบียบได้ทีไหนกัน !

ทฤษฎีว่าด้วยสิทธิของประชาชนมิได้นำความดีมาให้เราแม้แต่เล็กน้อยเลย มีแต่ นำความชั่วร้ายๆ มาให้ เรายังจะต้องการสภาผู้แทนราษฎรอยู่อีกหรือ ? ในหมู่ข้าราชการที่เป็นบัณฑิตและประชาชนชาวจีนนั้นทุกวันนี้ยังมีอยู่มากมายที่เป็นคนดื้อรั้นและไม่ได้รับการศึกษาดีพอ พวกเขาไม่เข้าใจสถานการณ์ของโลกโดยทั่วๆ ไปเลย พวกเขาไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับภารกิจของรัฐ พวกเขาไม่เคยได้ยินเรื่องพัฒนาการที่สำคัญๆ เกี่ยวกับโรงเรียน ระบบการเมือง การฝึกทหาร และโรงงานอุตสาหกรรมเครื่องจักร สมมุติว่าประชาชนที่มีความยุ่งยากใจและมีความกระอักกระอ่วนใจมาประชุมกันในบ้านหลังหนึ่ง โดยมีคนที่มึนเมาอยู่คนเดียวจากคนที่ไม่เฉลียวฉลาดร้อยละ หุ่ดไม่เป็นโล้เป็นพายโดยหาจุดหมายอะไรไม่ได้ และพูดเหมือนดกอยู่ในความฝัน แล้วจะมีประโยชน์อะไรเล่า ? อนึ่ง ในต่างประเทศ เรื่องภาษาการเมืองเป็นเรื่องใหญ่ที่สภาล่างจะต้องเป็นผู้รับภาระ ส่วนการออกกฎหมายเรื่องอื่น ๆ นั้นเป็นเรื่องของสภาสูง การที่จะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนนั้น ผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งจะต้องมีรายได้ค่อนข้างดีสักหน่อย ทุกวันนี้พ่อค้าจีนไม่ค่อยจะมีเงินทุนมากนัก และชาวจีนก็ขาดทักษะอันไกลด้วย ถ้าหากว่าเอาข้อเสนอที่สำคัญเกี่ยวกับการหาทุนมาถกเถียงกันแล้ว พวกเขา ก็จะขออนุญาตไม่พูดอะไร ดังนั้นการถกเถียงกันของพวกเขาจึงไม่แตกต่างไปจากการไม่ถกเถียงอะไรเลย... นี่เป็นเหตุผลประการแรกที่ว่าทำไมสภาผู้แทนจึงไม่มีประโยชน์อะไร...

ในปัจจุบันนี้ ประเทศจีนมิได้ส่งผ่าเผยหรือมีอำนาจจริง แต่ประชาชนก็ยังคงปฏิบัติงานประจำวันได้คืออยู่ จึงน่าขอบใจสถาบันแห่งราชวงศ์ที่ทำให้ประชาชนรวมกันได้ในทันทีที่เอาทฤษฎีว่าด้วยสิทธิของประชาชนมาใช้ คนโง่ ๆ ก็จะได้สติใจแน่ ๆ พวกกบฏก็จะก่อให้เกิดความวุ่นวายระเบียบก็จะมี และจะเกิดความยุ่งยากเกิดขึ้นทั่วไปหมด แม้แต่ผู้ที่ประกาศทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิของประชาชนก็จะไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยปลอดภัย อนึ่ง โดยเหตุที่เมืองต่างๆ จะถูกปล้นและ

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกเขา

๘๔๕

โบสถ์คริสต์จะถูกเผา ข้าพเจ้ากลัวชาวต่างประเทศที่อาศัยอยู่ข้างๆ เพื่อคุ้มครอง (คนและผลประโยชน์ของเขา) จะส่งกองทหารและเรือรบรุกไล่เข้ามา และยึดครองเขตแดนของเรา แล้วทั้งประเทศก็จะตกเป็นของผู้อื่นโดยไม่ได้ทำการต่อสู้กันเลย ดังนั้นทฤษฎีว่าด้วยสิทธิของประชาชนจึงเป็นเพียงสิ่งที่พวกข้าศึกของเราอยากจะฟังว่าแพร่หลายไปถึงไหนแล้ว (๒๐๒ : ๒๓a-๒๔a)

เมื่อเร็วๆ นี้ พวกที่เอาทฤษฎีของตะวันตกบางอย่างมาใช้ได้ไปไกลจนถึงกล่าวว่าทุกๆ คนมีสิทธิที่จะเป็นนายตนเองได้ นี่เป็นเรื่องที่เหลวไหล นำหัวเราะมากยิ่งขึ้นไปอีก ข้อความนี้ได้มาจากหนังสือเกี่ยวกับศาสนาของต่างประเทศ หมายความว่าพระเจ้าเป็นเจ้าได้ประธานาธิบดีและวิญญาณของพระองค์แก่นมนุษย์ และว่าทุกๆ คนมีความฉลาดและพุทธิปัญญาซึ่งทำให้เขาสามารถทำงานที่มีประโยชน์ได้ เมื่อผู้แปลแปลความหมายว่า คนทุกๆ คนมีสิทธิที่จะเป็นนายตัวตนเองนั้น พวกเขาทำความผิดไว้อย่างใหญ่หลวงจริงๆ

ประเทศต่างๆ ทางตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่มีกษัตริย์ปกครอง เป็นสาธารณรัฐหรือเป็นประเทศที่มีการปกครองแบบพระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ ทั้งหมดนั้นล้วนแต่มีรัฐบาลทั้งสิ้น รัฐบาลก็มีกฎหมาย ข้าราชการมีกฎหมายเกี่ยวกับการบริหาร ทหารมีกฎหมายของทหาร คนงานมีกฎหมายกรรมกร และพวกพ่อค้ามีกฎหมายเกี่ยวกับการค้า พวกทนายความเรียนกฎหมายเหล่านั้น พวกผู้พิพากษาใช้กฎหมาย ไม่ว่ากษัตริย์หรือประชาชนจะละเมิดกฎหมายหาได้ไม่ สิ่งที่ฝ่ายบริหารแนะนำนั้น สภาอาจนำมาอภิปรายกันได้ แต่สิ่งที่สภาตัดสินแล้ว ราชบัลลังก์ก็อาจทำได้ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าไม่มีใครเป็นนายตนเองเลย (๒๐๒ : ๒๔b-๒๕a)

การดำเนินตามระเบียบที่เหมาะสม : ถ้าหากเราปรารถนาจะทำเมืองจีนให้เข้มแข็งและรักษาการเล่าเรียนแบบจีนไว้ เราจะต้องส่งเสริมการศึกษาเล่าเรียนแบบตะวันตก แต่ทั้ง ๆ ที่เราใช้การศึกษาแบบจีนเพื่อให้พื้นฐานมั่นคง และให้ทิศทางที่ถูกต้องแก่วัตถุประสงค์ของเราแต่แรกแล้ว ผู้ที่เข้มแข็งก็จะกลายเป็นหัวหน้านักบวช และผู้ที่อ่อนแอก็จะกลายเป็นทาสได้ ผลอาจจะเลวร้ายยิ่งกว่าไม่เก่งในการศึกษาแบบตะวันตกเสียอีก...

บัณฑิตทุกวันนี้ควรเก่งในหนังสือจีนดกรีนิพจน์แบบฉบับเพื่อที่จะได้เข้าใจวัตถุประสงค์ของนักปราชญ์และครูอาจารย์สมัยแรกๆ ที่ได้ตั้งลัทธิของเขาขึ้นมา พวกเขาจะต้องศึกษาประวัติศาสตร์เพื่อที่จะได้ทราบเรื่องความไม่สงบและความไม่มีระเบียบที่สืบเนื่องกันมาในประวัติศาสตร์ของเรา และในชนบทประเพณีของแผ่นดิน ควรอ่านปรัชญาและวรรณกรรมที่รวบรวมไว้เพื่อที่จะได้มีความคุ้นเคยกับความเป็นบัณฑิตแบบจีนและการเขียนหนังสืองาม หลังจากนั้นแล้วพวกเขาก็อาจเลือกและเอาสิ่งที่การศึกษาแบบตะวันตกอาจก่อให้เกิดข้อบกพร่องแก่เราได้นั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ และเอาวิธีการปกครองแบบตะวันตกซึ่งอาจเย้ยยารักษาความเจ็บป่วยของเราได้มาใช้ โดยวิธีนี้จีนก็จะได้รับผลประโยชน์จากการศึกษาแบบตะวันตกโดยไม่ก่อให้เกิดอันตรายใดๆ ขึ้นมาเลย (๒๐๒ : ๒๗a-b)

๘๔๖

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

(**เรื่องการปฏิรูป**) สัมพันธภาพของมนุษย์และหลักการทางด้านศีลธรรมนี้แหละที่เป็นสิ่งที่แน่นอนไม่เปลี่ยนแปลง หากใช้ระบบทางกฎหมายไม่ วิธีทางของนักปราชญ์ไม่เปลี่ยนแปลง หากใช้เครื่องมือไม่ วินัยของจิตไม่เปลี่ยนแปลง หากใช้วิชาเทคนิคไม่

กฎหมายและสถาบันต่างๆ เป็นสิ่งที่เราพบว่าเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับสถานการณ์ เพราะฉะนั้นจึงไม่จำเป็นที่กฎหมายและสถาบันทั้งหลายจะต้องเหมือนกัน วิธีทางเป็นสิ่งที่เราใช้รองรับพื้นฐาน เพราะฉะนั้นจะต้องเป็นรูปเดียวกัน... สิ่งที่เราเรียกว่ามูลฐานของวิธีทางประกอบด้วย พันธะ ๓ อย่าง และคุณธรรมที่สำคัญ ๔ ประการ ถ้าหากเราทอดทิ้งพันธะและคุณธรรมเหล่านี้เสียแล้ว ก็จะทำให้เกิดความไม่เรียบร้อยขึ้นมากมายก่อนที่จะเอากฎหมายมาใช้ให้เกิดผลได้ แต่ตราบดีที่เรา รักษาพันธะทั้งสามและคุณธรรมทั้งสี่ไว้ได้ แม้หากขงจื้อและเม่งจื๊อจะกลับฟื้นคืนชีวิตขึ้นมา ก็ยากที่จะประณามการปฏิรูปได้ (๒๐๓ : ๑๙b, ๒๒a)

ถ้าหากเราไม่เปลี่ยนแปลงนิสัยของเรา เราก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงวิธีการ (ฟ้า) ของเราได้ ถ้าหากเราไม่สามารถเปลี่ยนแปลงวิธีการของเราได้ เราก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงเครื่องมือของเราได้... ในการศึกษาแบบจีน การถกถึงเรื่องโบราณนั้นไม่สำคัญอะไร สิ่งที่สำคัญก็คือการรู้จักเอามาใช้ในทางภาคปฏิบัติ การศึกษาแบบตะวันตกมีหลายสาขาด้วยกัน วิชาเทคนิคแบบตะวันตกไม่สำคัญอะไร สิ่งที่สำคัญก็คือการบริหารงานแบบตะวันตก (๒๐๒ : iii a)

ในการบริหารโรงเรียนใหม่ๆ มีองค์ประกอบที่สำคัญ ๕ ประการ ประการแรกเราจะต้องศึกษาทั้งของเก่าและของใหม่ คำว่า ของเก่า เราหมายถึง **หนังสือ ๔ เล่ม** หนังสือจินตกวีนิพนธ์แบบฉบับทั้งห้า ประวัติศาสตร์จีน การปกครอง และภูมิศาสตร์ คำว่า ของใหม่ เราหมายถึงการบริหารงานแบบตะวันตก วิชาเทคนิคแบบตะวันตก และประวัติศาสตร์ประเทศตะวันตก การศึกษาแบบเก่าควรจะเป็นแก่นสาร การศึกษาแบบใหม่ควรจะเป็นการ (เอาหน้าที่) มาใช้ ไม่ควรที่ใครๆ จะหลีกเลี่ยงเลย ประการที่สอง เราควรศึกษาทั้งเรื่องการบริหารและวิชาเทคนิค วิชาการศึกษา ภูมิศาสตร์ การทำงบประมาณ การเก็บภาษีอากร การเตรียมพร้อมทางทหาร กฎหมายและระเบียบแบบแผนต่างๆ การอุตสาหกรรมและการค้าล้วนอยู่ในพวกการบริหารแบบตะวันตกทั้งนั้น คณิตศาสตร์ การวาดเขียน การทำเหมือง การแพทย์ ความรู้ในเรื่องเสียง วิชาจักรววิทยา วิชาเคมี และวิชาไฟฟ้าอยู่ในพวกวิชาเทคนิคแบบตะวันตก (๒๐๓ : ๙b)

ลัทธิการปฏิรูปขั้นรุนแรง

ในการปฏิรูปตอนสุดท้าย เราจะพูดถึงสานุศิษย์สองคนของคังหยูหยู ผู้ได้นำปริมปราประเพณีของจีนไปถึงขอบซึ่งคังหยูหยูได้นำไปแล้ว ท่านทั้งสองนั้นคือ ทันสือถุง (T'an Ssu-t'ung :

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกแมนจู

๘๔๗

พ.ศ. ๒๔๐๘-๒๔๔๑) ซึ่งก่อนจะถึงจุดจบแห่งชีวิตได้ยื่นเสียงระฆังบอกยามอวสานของระบบกษัตริย์และจริยศาสตร์ของซ่งจื้อ กับเหลียงชีเฉา (Liang Ch'i-ch'ao : พ.ศ. ๒๔๑๖-๒๔๗๒) ซึ่งเป็นนักปฏิรูปชั้นนำที่ถูกเนรเทศหลังจากปี พ.ศ. ๒๔๔๑ มาซึ่งได้ขอร้องให้มีการจัดการปกครองชีวิตของจีนใหม่หมด ท่านทั้งสองนี้ในฐานะที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับลัทธิปฏิรูปแบบอนุรักษนิยมของจางจื้อตง ซึ่งแพร่หลายอยู่ในระยะสิบปีหลังของราชวงศ์แมนจูได้เป็นตัวแทนลัทธิการปฏิรูปแบบถอนรากถอนโคนซึ่งได้เตรียมพื้นฐานให้แก่การปฏิวัติในปี พ.ศ. ๒๔๕๔

หนังสือลุง

หนังสือลุงเป็นแบบอย่างที่ดีเด่นที่สุดผู้หนึ่งแห่งการเคลื่อนไหวเพื่อทำการปฏิรูป หนังสือลุงซึ่งไม่เป็นผู้นับถือตามศาสนาของทางราชการนี้เป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่คนหนึ่ง ท่านรักการศึกษาแบบอิสระและรักชีวิตที่ทำงานจริงจัง เดียวกันกับว่าหนังสือและเขียนบทกวี เดียวกันก็ฝึกฝนการฟันดาบ โดยได้รับหน้าที่เป็นนายทหารอยู่ในภาคตะวันตกไกลหรือท่องเที่ยวไปตามใจชอบเพื่อแสวงหาสถานที่ทางประวัติศาสตร์และแสวงหาเพื่อนฝูงที่จะร่วมสนุกสนานเฮฮา ท่านไม่ติดอกติดใจต่ออาชีพการเป็นข้าราชการ และอาจไม่เคยแสวงหาที่ทำงานดังที่ท่านมิได้เคยพัฒนาความสนใจในโลกตะวันตกและการทำเมืองจีนให้ทันสมัยเพราะการศึกษาที่ไม่ใช่แบบดั้งเดิมของท่านเลย (คือการศึกษาที่รวมเอาคริสต์ศาสนาและพุทธศาสนาไว้ด้วยเช่นเดียวกับลัทธิซ่งจื้อและลัทธิเต๋า) ความเป็นผู้นำในการเคลื่อนไหวเพื่อการปฏิรูปอย่างกระฉับกระเฉงและการศึกษาอยู่กับคังหู่ห่วย ในที่สุดได้นำท่านไปร่วมงานในราชสำนักในสมัยการปฏิรูปร้อยวันด้วยพร้อมกับความล้มเหลวของการปฏิวัติ ท่านได้ถึงแก่กรรม “แบบผู้เสียสละ” เมื่อมีอายุได้ ๓๓ ปี โดยเสี่ยงกับความตายโดยหวังว่าจะช่วยเหลือจักรพรรดิหนุ่มพระนามว่ากวางสว (Kuang-hsi) ให้พ้นจากเงื้อมมือศัตรู

ไม่ใช่เพียงการเสียสละของท่านเท่านั้น แต่ทว่าความเห็นอันรุนแรงของท่านด้วยที่ทำให้ท่านกลายเป็นวีรบุรุษสำหรับคนจีนรุ่นใหม่ มากกว่าครูของท่านคือคังหู่ห่วยเสียอีก เมื่อท่านได้ยอมรับมโนคติที่เป็นขั้นมูลฐานของคังหู่ห่วยไว้มากมาย ท่านก็ได้กลายเป็นผู้ชอบพูดแบบขวานผ่าซากที่สนับสนุนอะไรบางอย่างซึ่งคังหู่ห่วยได้เห็นล่วงหน้าว่าเป็นสิ่งที่จะเป็นไปได้ในอนาคต ท่านได้ประกาศระบบสาธารณรัฐต่อต้านระบบกษัตริย์ซึ่งคังหู่ห่วยยังคงไว้โดยเพียงแต่ทำการปฏิรูปเท่านั้นอย่างเปิดเผยทีเดียว ในตอนนี้หนังสือลุงอ้างว่า ฮวงซุงสี (Huang Tsung-hsi) เป็นเจ้าหน้าที่พื้นเมืองสำหรับทัศนะเกี่ยวกับสิ่งซึ่งไม่ใช่ปริมปราประเพณีพื้นเมือง แต่ทว่าเป็นเพราะตะวันตกต่างหากที่ได้ทำให้เขาขาดความจงรักภักดีต่อพวกแมนจู ท่านได้เฝ้าประกาศลัทธิชาตินิยมของจีน ซึ่งในกรณีนี้ได้ชี้ไปที่หวางฟูจื่อ (Wang Fu-chih) ในฐานะที่เป็นบุคคลตัวอย่างในอดีต หนังสือลุงได้โจมตีคุณธรรมแบบซ่งจื้อตามที่ปฏิบัติกันมาเป็นประเพณีโดยตรงและอย่างไม่เหมาะสม คุณธรรมนี้ถือสัมพันธภาพ

๘๔๘

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ระหว่างมนุษย์โดยเฉพาะเป็นมูลฐาน และอาจถือได้ว่าเป็นแก่นแท้ของลัทธิขงจื๊อและวิถีทางชีวิตของคนจีน มโนคติเหล่านี้คือลัทธิการปกครองแบบสาธารณรัฐ ลัทธิชาตินิยม และการคัดค้านระบบครอบครัวของจีนได้คาดการณ์ล่วงหน้าว่าจะมีความโน้มเอียงที่สำคัญๆ ในตอนกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๕ นั้นเอง

หนังสือดู

เรื่องการศึกษามนุษยธรรม

งานชิ้นสำคัญของหนังสือดู ชื่อ **การศึกษามนุษยธรรม** (เหรินเส่ว, พ.ศ. ๒๔๔๑) นั้นน่าจะเรียกว่า **เรื่องความใจบุญสุนทาน** ดูจะถูกต้องกว่า หนังสือนี้ได้ให้ปรัชญาที่มีทัศนะกว้างขวาง โดยมีเนื้อหาได้มาจากลัทธิขงจื๊อ พุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาดังที่ได้ปรากฏแก่คนทั่วไป แนวความคิดเห็นที่เป็นจุดศูนย์กลางของ **เหริน** แตกต่างจากแนวความคิดเห็นในเรื่องนั้นของคังหยูหยูเพียงเล็กน้อย : คือความรู้สึกที่ทำให้เป็นสากลเกี่ยวกับความปรารถนาดีที่มีต่อมนุษย์ซึ่งเน้นถึง **เสรีภาพ สมภาพ** และ **ภราดรภาพ** ของการปฏิบัติฝรั่งเศสมากที่สุด เน้นถึง **ทาน** ของคริสต์ศาสนาและ **เมตตา** แบบพระพุทธศาสนาอย่างลงมาหน่อย และบางทีจะเน้นถึง **มนุษยธรรม** (เหริน) อันเป็นคุณธรรมในลัทธิขงจื๊อน้อยที่สุด แม้ว่าในบางแง่จะใกล้เคียงกับแนวความคิดเห็นเกี่ยวกับ **เหริน** ของลัทธิขงจื๊อใหม่ในฐานะที่เป็นความรักสากลซึ่งรวมมนุษย์เข้ากับฟ้าและดิน คุณลักษณะทางด้านจริยศาสตร์ของ **เหริน** ได้ถูกเปลี่ยนไปอย่างถอนรากถอนโคนโดยการที่หนังสือดูได้ปฏิเสธพันธกรรมแห่งสัมพันธภาพของมนุษย์ ซึ่งในอดีตได้ให้ความสำคัญด้านปฏิบัติการแก่ **เหริน** สำหรับพวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อและลัทธิขงจื๊อใหม่

(จาก **หนังสือดู** หลานจ้วนจี้, เหรินเส่ว, A : ๓๗a-b, B : ๑a-๑๐a)

เมื่อขงจื๊อได้เริ่มสั่งสอนเป็นครั้งแรก ท่านได้สั่งทั้งการศึกษาแบบโบราณ ได้ปฏิรูปสถาบันต่างๆ ที่มีอยู่ ปฏิเสธระบบกษัตริย์ ประกาศลัทธิการปกครองแบบสาธารณรัฐ และเปลี่ยนรูปจากอสมภาพมาเป็นสมภาพ ความจริงท่านได้จัดตัวเองให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงหลายอย่างหลายประการด้วยกัน นับว่าโชค้ายอยู่ที่พวกบัณฑิตที่เจริญรอยตามขงจื๊อ (Hsün Tzu) ได้ตีความหมายที่แท้จริงแห่งคำสอนของขงจื๊อเสียหมดสิ้น แต่ยังยึดมั่นอยู่กับแบบฟอร์มชนิดที่ธรรมดาสามัญ บัณฑิตเหล่านั้นได้ยอมให้กษัตริย์เป็นผู้สูงสุด มีอำนาจไม่จำกัดขอบเขตและทำให้กษัตริย์เหล่านั้นสามารถใช้ลัทธิขงจื๊อควบคุมประเทศชาติได้หมด สำนักของขงจื๊อได้ยืนยันว่า หน้าที่ต่างๆ ที่มีสัมพันธภาพของมนุษย์เป็นมูลฐานนั้นเป็นแก่นแท้ของลัทธิขงจื๊อโดยไม่ทราบว่าเป็นระบบที่เอามาใช้ได้เฉพาะในยุคที่ไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยเท่านั้น แม้แต่ยุคที่บ้านเมืองไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยก็เถอะ การพูดถึงสัมพันธภาพของมนุษย์โดยไม่ได้อ้างถึงฟ้านั้น ควรจะเป็นเรื่องที่เสียหายและไม่สมบูรณ์แบบ และผลลัพธ์ที่ชั่วร้ายก็จะสุดคณานับ และจะเลวร้ายยิ่งไปกว่านั้นอีกเพียงใดที่พวกบัณฑิตเหล่านั้นได้เพิ่ม

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกเขา

๘๔๙

พันธะขึ้นอีกสามอย่าง (คือรวมพันธะที่เสนาบดีจะต้องมีต่อกษัตริย์ ที่บุตรจะต้องมีต่อบิดา ที่ภรรยาจะต้องมีต่อสามี) โดยปราศจากความยั้งคิด ดังนั้นจึงนับว่าเป็นการสร้างสรรคระบบที่ไม่มีสมภาพซึ่งมีความแตกต่างระหว่างคนชั้นสูงกับคนชั้นต่ำอย่างผิดธรรมดาสามัญ และทำให้คนทั้งหลายที่เป็นบุตรของฟ้าและดินได้รับความทุกข์ความเดือดร้อนอย่างน่าเศร้า...

สำหรับเวลาสองพันปีที่ผ่านมา ความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับเสนาบดีได้มีดมนและไม่มีมนุษยธรรมเป็นพิเศษ และเมื่อสมัยไม่นานมานี้กลับยิ่งเลวร้ายขึ้นไปอีก ในทางร่างกายกษัตริย์ก็ได้แตกต่างไปจากนครธรรมดา และในด้านสติปัญญา กษัตริย์ก็ได้ล้าเลิ่กไปกว่าคนทั่วๆ ไปเลย : แล้วกษัตริย์ถืออะไรเป็นหลักในการกดขี่ประชาชนตั้ง ๔๐๐ ล้านคนเล่า ? พระองค์ทรงใช้ระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับพันธะทั้งสาม และสัมพันธ์ภาพของมนุษย์ ๕ อย่างที่มีมานานแล้วเป็นหลัก ดังนั้นเมื่อควบคุมร่างกายของคนได้ พระองค์ก็จะสามารถควบคุมจิตใจของเขาได้ด้วยเช่นเดียวกัน ดังที่จวงจื๊อกล่าวไว้ว่า : **“ผู้ที่ขโมยเคียวจะต้องถูกประหารชีวิต แต่ผู้ที่ลักขโมยบ้านเมืองจะได้เป็นเจ้าชาย”** เมื่อเทียนเจิ้งจื๊อ (T'ien Ch'eng-tzu) ขโมยแคว้นฉี (Ch'i) นั้นท่านก็ได้ขโมยระบบมนุษยธรรม ความชอบธรรม และปัญญานักปราชญ์ของขงจื๊อไปด้วย นับว่าเป็นสิ่งที่ชั่วร้ายพอควรทีเดียว แต่เราจะไม่ยอมให้เผ่าที่ไม่ดีของมองโกเลียกับแมนจูเรียซึ่งไม่รู้อะไรเกี่ยวกับเมืองจีนหรือลัทธิขงจื๊อเลยขโมยเมืองจีนโดยวิธีป่าเถื่อนและโหดร้ายได้อย่างไรกัน ! หลังจากทีขโมยเมืองจีนได้แล้ว เขาก็จะใช้ระบบที่พวกเขาขโมยไปนั้นแหละควบคุมคนจีน เอาลัทธิขงจื๊อซึ่งพวกเขาไม่มีความคุ้นเคยเลยไปใช้ข่มขี่เมืองจีนซึ่งเขาเป็นคนต่างด้าวได้อย่างไม่มีมายายเลย แต่เมืองจีนก็บูชาพวกเขาดุจเป็นเทวดาและมิได้เข้าใจในความผิดของพวกเขาโดยถ่องแท้เลย แทนที่จะเผาหนังสือเพื่อทำให้ประชาชนงมวาย (ดังที่กษัตริย์ฉินได้ทรงปฏิบัติมาแล้ว) พวกเขา กลับใช้หนังสือควบคุมประชาชนได้อย่างฉลาดกว่ามาก จักรพรรดิทรวงแห่งราชวงศ์ฉินเมื่อเอาไปเทียบกับพวกเขาแล้วก็เป็นเพียงคนโง่ๆ คนหนึ่งเท่านั้นเอง ! (A : ๓๗๘-๓๘๐)

ในตอนเริ่มต้นชาติพันธุ์ของมนุษย์นั้น ไม่มีเจ้าชายและประหาราษฎร์เลย เพราะคนทั้งปวงเป็นประชาชนเหมือน ๆ กัน โดยเหตุที่ประชาชนไม่มีความสามารถที่จะปกครองกันเองได้ และไม่มีเวลาพอจะปกครอง พวกเขาจึงพร้อมใจกันยกย่องคนใดคนหนึ่งขึ้นเป็นเจ้าชาย บัดนี้คำว่า **พร้อมใจกันยกย่อง** นั้นหมายถึงไม่เพียงแต่ว่า เจ้าชายทรงเลือกประชาชน (เพื่อทำบริการทางด้านพลเรือน) เท่านั้น แต่ทว่าหมายถึงว่าประชาชนเลือกเจ้าชายด้วย หมายความว่า เจ้าชายมิได้อยู่เหนือประชาชนมากนัก แต่ทว่าอยู่ในระดับเดียวกับประชาชนมากกว่า อนึ่ง โดยคำว่า **พร้อมใจกันยกย่อง** เจ้าชายนี้ หมายความว่า จะต้องมีการประชาชนก่อนที่จะมีเจ้าชาย เพราะฉะนั้นเจ้าชายก็เป็น **สาขา** ส่วนประชาชนเป็น **ราก** โดยเหตุที่ไม่มีสิ่งทำนองนั้นอยู่ในโลกที่จะใช้รากสั่งเวยกิ่งก้านสาขา แล้วเราจะเอาประชาชนไปสั่งเวยเจ้าชายได้อย่างไร ? เมื่อพูดกันว่าประชาชน “พร้อมใจกันแต่งตั้ง” เจ้าชายขึ้นมา ก็จำเป็นจะต้องหมายความว่าประชาชนสามารถถอดเจ้าชายได้ด้วย เจ้าชายรับใช้ประชาชน

๘๕๐

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

พวกมุขอำมาตย์เสนาบดีก็ช่วยเหลือกษัตริย์รับใช้ประชาชน ได้จัดให้มีการเก็บภาษีขึ้นเพื่อจะได้มีวิธีที่จะจัดการธุรกิจทั่วไปสำหรับประชาชน ถ้าหากว่าสาธารณกิจได้รับการจัดการไม่ดี ก็นับว่าเป็นหลักการสากลที่ว่าควรแต่งตั้งกษัตริย์ขึ้นมาใหม่แทนองค์เก่า...

กษัตริย์ก็เป็นประชาชนคนหนึ่ง ความจริง พระองค์มีความสำคัญเป็นอันดับสอง เมื่อเทียบกับประชาชนธรรมดาทั่วๆ ไป ถ้าหากว่าไม่มีเหตุผลใดๆ สำหรับประชาชนที่จะตายเพื่ออีกคนหนึ่งแล้ว ก็ย่อมมีเหตุน้อยกว่าจริงๆ ที่ประชาชนซึ่งมีความสำคัญเป็นอันดับแรกจะตายเพื่อกษัตริย์ซึ่งมีความสำคัญเป็นอันดับสอง และพวกที่ตายเพื่อกษัตริย์ในสมัยโบราณไม่ควรกระทำเช่นนั้นหรือ ? ไม่จำเป็นเลย แต่ข้าพเจ้าอาจพูดในเชิงยืนยันได้ว่ามีเหตุผลที่จะตายเพื่อสาเหตุเท่านั้น ไม่ใช่เหตุผลที่จะตายเพื่อเจ้าชายจริงๆ เลย (B : ๑๘-b)

ในสมัยโบราณความจริงรักภักดีนั้น ความจริงหมายถึงความภักดีถ้าหากว่าผู้ที่อยู่ใต้ปกครองรับใช้ผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าด้วยความซื่อสัตย์สุจริตจริงๆ ทำไมผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าจึงไม่ควรรับใช้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาจริงๆ บ้างเล่า ? ความจงรักภักดีหมายถึงความพึงพาอาศัยกัน หมายถึงการทำให้สัมพันธภาพที่มีต่อกันให้เต็มเปี่ยมที่สุด เราจะสามารถยืนยันได้อย่างไรว่า เพราะเสนาบดีและประจักษ์พยานเท่านั้นที่ควรจะมี ความจงรักภักดี ? ขงจื้อกล่าวไว้ว่า : **เจ้าชายควรประพฤติตัวให้เป็นเจ้าชาย เสนาบดีก็ควรประพฤติตัวให้เป็นเสนาบดี** ทั้งยังกล่าวไว้ด้วยว่า : **บิดาควรประพฤติตัวให้สมเป็นบิดา บุตรควรประพฤติตัวให้สมเป็นบุตร พี่ชายควรประพฤติตัวให้สมเป็นพี่ชาย น้องชายควรประพฤติตัวให้สมเป็นน้องชาย สามีควรประพฤติตัวให้สมเป็นสามี ภรรยาควรประพฤติตัวให้สมเป็นภรรยา** ผู้ตั้งลัทธิขงจื้อไม่เคยสอนเรื่องความเหลื่อมล้ำ (ความไม่เสมอภาค) เลย (B : ๒๖)

โดยเหตุที่ความชั่วร้ายทั้งหลายเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างกษัตริย์กับเสนาบดีได้พัฒนาถึงขั้นสูงสุด จึงถือเป็นธรรมดาว่าความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตรและระหว่างสามีกับภรรยาก็ควรนำมาไว้ภายใต้การควบคุมของศีลธรรมอย่างไม่มีข้อแม้ด้วย นี่เป็นความเสียหายทั้งปวงที่เกิดจากการแบ่งปันระทั้งสามออกเป็นพวกๆ เมื่อใดก็ตามที่ท่านมีพันธกรรมที่ไม่มีข้อไขแล้ว ไม่เพียงจะปิดปากประชาชนเพื่อทำให้เขาไม่กล้าพูดเท่านั้น แต่ทว่าจะต้องผูกมัดจิตใจของเขาด้วย เพื่อเขาจะได้ไม่กล้าคิด ดังนั้นวิธีที่น่าพึงพอใจในอันที่จะควบคุมประชาชนก็คือการทำพันธกรรมที่ไม่มีข้อไขให้มากขึ้น (B : ๗๖-๘๐)

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา สามีใช้อะไรเป็นหลักในการขยายอำนาจ และบีบบังคับภรรยา ? มันก็เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับพันธะสามอย่างซึ่งเป็นแหล่งเกิดแห่งความเดือดร้อนอีกนั่นแหละ เมื่อสามีถือว่าตัวเป็นนายเขาก็จะไม่ปฏิบัติต่อภรรยาในฐานะที่เป็นมนุษย์เท่าเทียมกันในเมืองจีนในสมัยโบราณนั้น ภรรยาอาจขอหย่าร้างได้ และเพราะฉะนั้นภรรยาจึงไม่สูญเสียสิทธิที่จะ

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกเขาแมนจู

๘๕๑

เป็นนายตัวเอง โดยเหตุที่จารึกเกี่ยวกับกฎหมายแบบทราช (ที่คัดค้านการแต่งงานใหม่) ที่ปรากฏอยู่ที่ปายที่ไควจิ (K'uai-chi) ในสมัยราชวงศ์ฉินและโดยเฉพาะนับตั้งแต่พวกที่นับถือลัทธิขงจื้อในสมัยราชวงศ์ซ่งประกาศจารึกนั้นอย่างจริงจังเป็นต้นมา ซึ่งพวกที่นับถือลัทธิขงจื้อเหล่านี้ ได้ถูกข้อความที่เหลวไหลน่าหัวเราะขึ้นว่า “การอดอยากคายนั่นเป็นเรื่องเล็ก แต่การเสียความบริสุทธิ์ (โดยแต่งงานใหม่) นั้นเป็นเรื่องใหญ่” แล้ว ลัทธิที่ทารุณโหดร้ายของพวกนิตธรรมนิยมก็ได้ถูกเอาไปใช้ที่บ้านและห้องสุภาพสตรีทั้งหลายก็ได้กลายเป็นคูดาารางที่ล้นกุญแจไป (B : ๗-๘)

ในบรรดาความสัมพันธ์ของมนุษย์ทั้ง ๕ ประเภทนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนฝูงนับว่าเป็นความสัมพันธ์ที่มีประโยชน์ต่อชีวิตมากที่สุด และมีอันตรายต่อชีวิตน้อยที่สุด ทำให้เกิดมีความสุขอย่างสงบ และไม่ค่อยให้เกิดทุกข์ใดๆ เลย ตรงกับที่เราผูกมิตรกับบุคคลที่ชอบธรรมอยู่ทำไมจึงเป็นเช่นนี้เล่า ? เพราะความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนฝูงตั้งอยู่บนฐานแห่งความเสมอภาค เสรีภาพ และความรู้สึกเห็นอกเห็นใจกัน เมื่อว่าโดยสรุปแล้ว ก็เป็นเพราะว่าความเป็นเพื่อนฝูงกันนั้นไม่ได้ทำให้เสียสิทธิใดๆ ที่จะป็นนายตัวเองเลย ต่อมาก็คือความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องซึ่งก็คล้ายๆ กับความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนฝูงนั้นแหละ ความสัมพันธ์ที่เหลือซึ่งพันธะทั้งสามทำให้มีตมกันไปนั้นก็คล้ายนรกันเอง (B : ๙a)

โลกที่ถูกแนวความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์แห่งสายโลหิตชักนำไปในทางที่ผิดๆ ได้ก่อให้เกิดความแตกต่งลงกันที่ผิดๆ ระหว่างบุคคลที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันห่างๆ และขับไล่ส่งความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนไปอยู่เสียสุดโต่งทีเดียว แต่ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมิเพียงแต่จะเหนือกว่าความสัมพันธ์อีกสี่อย่างเท่านั้น แต่ทว่าควรจะเป็นแบบอย่างแห่งความสัมพันธ์ทุกชนิดด้วย เมื่อเอาความสัมพันธ์ทั้งสี่อย่างมารวมเข้าด้วยกันและเชื่อมขาบไปด้วยน้ำใจแห่งความเป็นเพื่อนฝูงแล้ว เราก็จะยกเลิกความสัมพันธ์ทั้งสี่อย่างนั้นได้เป็นอย่างดีทีเดียว...

เวลานี้ ประชาชนในประเทศจีนและต่างประเทศกำลังพูดถึงการปฏิรูป แต่จะไม่สามารถนำเอาหลักการและระบบที่เป็นพื้นฐานใดๆ เข้ามาเลย ถ้าหากว่าความสัมพันธ์ทั้งห้าอย่างนี้ยังคงมีอยู่โดยไม่รู้จักเปลี่ยนแปลง ก็ปล่อยให้พันธะทั้งสามนี้อยู่ตามลำพังเถิด (B : ๙b- ๑๐a)

เหลียงซีเฉา

เหลียงซีเฉา (Liang Ch'i-ch'ao) ซึ่งเป็นศิษย์ของคังหยู่หฺวูและเป็นเพื่อนร่วมงานกับคังหยู่หฺวูในการเคลื่อนไหวเพื่อทำการปฏิรูปนี้ได้หนีไปยังประเทศญี่ปุ่นหลังจากที่ระบบของคังหยู่หฺวูได้ล้มเหลวลงชั่วระยะเวลาอันสั้น และบางทีจะได้กลายเป็นผู้ประกาศทำการปฏิรูปที่มีอิทธิพลมากที่สุดใญี่ปุ่นก่อนที่จะเกิดการปฏิวัติในปี พ.ศ. ๒๔๕๔ ข้อเขียนต่างๆ ของท่านในแบบที่เข้าใจได้ง่ายๆ

๘๕๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

และเด็ดเดี่ยวจริงจังนั้นเป็นข้อเขียนที่เกี่ยวกับเรื่องการเมือง การสังคม และวัฒนธรรมที่มีแนวกว้างสำหรับพวกจีนหนุ่มๆ หลายพันคนที่ศึกษาอยู่ในต่างประเทศ (ส่วนมากอยู่ในญี่ปุ่น) หรือที่อ่านหนังสือของท่านบนผืนแผ่นดินใหญ่แล้ว ท่านได้กลายเป็นการตกใจและเป็นพระเจ้า คือวีรบุรุษผู้กล้าหาญ ซึ่งคำสั่งของท่านให้รวมการศึกษาจีนดึกวินิพนธ์แบบฉบับของจีนเข้าไว้กับความรู้สึกที่มีต่อมโนคติและความโน้มเอียงไปทางตะวันตกอย่างน่าสังเกตนั้นได้ทำให้ท่านปรากฏเป็นยักษ์ใหญ่ทางด้านพุทธปัญญาที่เชื่อมตะวันตกกับตะวันออกเข้าด้วยกัน เกือบจะเป็นมนุษย์สากลไปทีเดียว

นิตยสารรายปักษ์ชื่อ “ประชาชนที่สร้างขึ้นใหม่ หรือ ประชาชนใหม่” (*ซินหมินซุงเป่า*) ซึ่งเหลียงซีเฉาได้ตีพิมพ์ขึ้นที่เมืองโยโกฮามาดังแต่ปี พ.ศ. ๒๔๔๕-๒๔๔๘ นั้นได้แสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในด้านความคิดของท่านอย่างมากมาทีเดียว ตอนนี้แสดงว่าท่านได้รับอิทธิพลจากตะวันตกมากขึ้นกว่าเดิม และรู้สึกประทับใจในความก้าวหน้าของญี่ปุ่นซึ่งตรงข้ามกับความล้มเหลวครั้งแล้วครั้งเล่าของจีนเป็นอย่างมากทีเดียว เมื่อรู้สึกว่าร่ำรวยแห่งลัทธิชาตินิยมเป็นพลังที่กระตุ้นใจประชาชนชาวตะวันตกและชาวญี่ปุ่นให้ปฏิบัติการณ์ เมื่อเข้าใจโดยถ่องแท้ถึงความเฉื่อยชาและความเฉยเมยแห่งประชาชนชาวจีนนับล้านๆ คนที่มีต่อการปฏิวัติในราชสำนักที่ไม่สัมฤทธิ์ผลในปี พ.ศ. ๒๔๔๑ (ดังที่มีต่อธุรกิจทั่วไปทั้งปวง) เหลียงซีเฉาก็มีความรู้สึกตระหนักชัดว่าการศึกษาของประชาชนและการปลูกลัทธิชาตินิยมขึ้นนั้นเป็นความต้องการที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของประเทศจีน ทุกสิ่งทุกอย่างในวัฒนธรรมอดีตของจีนซึ่งดูเหมือนจะเป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าของชาตินั้นจะต้องขจัดออกไปให้หมด

แทนที่จะแปลความหมายลัทธิขงจื้อเสียใหม่เพื่อให้สอดคล้องต้องกันกับความเจริญก้าวหน้าดังที่ท่านกับคังหยูหุยได้เคยกระทำมาแล้วในตอนแรกๆ บัดนี้เหลียงซีเฉาได้เสนอทัศนะใหม่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์โลกซึ่งระบายสีพราวไปด้วยลัทธิดาร์วินทางด้านสังคม : คือการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดในระหว่างชาติและชาติพันธุ์ต่างๆ วิวัฒนาการชนิดที่ต้องมีการต่อสู้แข่งขันกันอย่างน่ากลัวนี้มากกว่าทัศนะทางสุนิยมเกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าที่มีต่อเอกภาพอันยิ่งใหญ่อย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่ได้กลายเป็นเครื่องกระตุ้นให้ทำการปฏิรูปอย่างรุนแรง ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๓๓ เรื่อยมา ท่านกับคังหยูหุยเพียงได้เคยเร่งเร้าให้ดำเนินต่อไปให้ไกลยิ่งกว่าการดัดแปลงเอา *วิธีการ* และ *เครื่องมือ* แบบตะวันตกมาใช้ในการปฏิรูปสถาบันชั้นมูลฐาน บัดนี้ท่านได้เร่งเร้าว่า ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสถาบันเองควรจะได้รับผลโดยทางการเปลี่ยนรูปวิถีชีวิตของชาวจีนให้สิ้นเชิงและโดยเฉพาะศีลธรรมที่มักจะถือกันว่าเป็นแก่นแท้จริงๆ ของลัทธิขงจื้อ บัดนี้ศีลธรรมทำหน้าที่เพื่อ “ผลประโยชน์ของหมู่คณะ” คือเพื่อความอยู่รอดของประเทศชาติ

แต่ถ้าหากว่าจีนยอมให้แก่ตะวันตกมากเกินไป แล้วอะไรที่ยังมีเหลืออยู่ที่จะทำให้จีนแตกต่างออกไปในด้านลัทธิชาตินิยมใหม่เล่า ? การใช้คำพูดกำกวมของเหลียงซีเฉาในแง่นี้ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดในข้อความที่คัดเลือกมาข้างล่างนี้ จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงกันอย่างสิ้นเชิงทีเดียว แต่สิ่ง

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกแมนจู

๘๕๓

ที่ดีในอดีตของจีนนั้นควรจะคงรักษาไว้ (ท่านยืนยันว่าจะต้องมีอะไรอยู่บ้างที่นับว่ามีคุณค่าในอารยธรรมจีนซึ่งทำให้จีนอยู่รอดมาได้ แม้ว่าท่านจะไม่สามารถชี้ให้เห็นอย่างเฉพาะเจาะจงในที่นี้ได้ก็ตาม) แต่ก็เป็นที่แจ่มแจ้งแล้วว่าลัทธิชาตินิยมของเหลียงซีเฉาผูกพันอยู่กับความภาคภูมิใจต่ออดีตอยู่บ้าง และที่ยิ่งกว่านั้นก็คือผูกพันอยู่กับความหวังในเรื่องความเจริญก้าวหน้าในอนาคตของจีน

ความสับสนแห่งความหวังของเหลียงซีเฉาและของประเทศจีนนั้นเป็นเรื่องของศักราชแห่งการปกครองแบบสาธารณรัฐ การที่เหลียงไม่ชอบความรุนแรงและการที่ท่านไม่ยอมเอาลัทธิชาตินิยมของจีนไปใช้ต่อต้านพวกแมนจูนี้เอง ที่ทำให้ท่านมีความเหมาะสมน้อยกว่าซุนยัตเซ็น (Sun Yat-Sen) ในอันที่จะเป็นหัวหน้าทำการปฏิวัติที่ยิ่งใหญ่ และการที่ท่านยอมให้มีการประนีประนอมกันชนิดที่ตัดสินใจผิดที่เกือบไม่มีพลาดเลย หลังจากที่ท่านกลับจากการถูกเนรเทศนั้นได้ทำให้ท่านตกอยู่ในฐานะที่น่าสงสารในความหยาบช้าและความยุ่งยากของการเมืองแบบสาธารณรัฐและลัทธิคลั่งสงครามตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๖๓ เรื่อยมาเมื่อกระแสธารแห่งการปฏิวัติของซุนยัตเซ็นและพวกหัวชาตินิยมได้เกิดขึ้น เหลียงซีเฉาก็ถอนตัวออกเป็นกึ่งพักราชการในฐานะเป็นผู้เฒ่าที่ยังนำเคารพอยู่ แต่ทว่าเอาใจใส่ไม่น้อยลง เหลียงซีเฉาซึ่งได้ปลดเปลื้องความหวังของตนเองออกไป และมองเห็นตะวันตกหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเป็นเหยื่อแห่งการรุกราน และการเข้าถึงสิทธิของตนเองก็ได้ทำการปลอมใจเท่าที่ท่านสามารถจะทำได้ จากการที่จีนมีอารยธรรมสูงกว่าเป็นการแสดงออกซึ่ง “จิตนิยมแบบตะวันตก” อันนับว่าตรงข้ามกับลัทธิวัตถุนิยมของตะวันตกซึ่งเป็นมโนคติที่ท่านมิได้เป็นคนแรกหรือคนสุดท้ายที่ได้อธิบายไว้ในเอเชียใหม่นี้

เหลียงซีเฉา

ประชาชนที่ถูกสร้างขึ้นใหม่

(จาก ซินหมินเซา ใน หยินบิงซือเหวินจิ, เซ ๑๒ : ๓๖b, ๔๐a, ๔๐b, ๔๑a, ๔๗a-b ; ๑๓ : ๓๒b-๓๓b)

นับตั้งแต่มนุษย์ได้อุบัติขึ้นมาในโลก ก็ได้มีประเทศต่างๆ อยู่ในโลกมาหลายพันประเทศ แต่ในบรรดาประเทศต่างๆ เหล่านี้ คงมีเพียงร้อยประเทศเท่านั้นที่มีปรากฏชื่ออยู่ในแผนที่ของแผ่นดินใหญ่ (ทวีป) ทั้งห้า และในบรรดาประเทศต่างๆ มากกว่าร้อยประเทศนี้ ก็มีมหาประเทศอยู่เพียง ๔ หรือ ๕ มหาประเทศเท่านั้นที่เข้มแข็งพอที่จะมีอำนาจเหนือโลกและพิชิตธรรมชาติได้ ประเทศทั้งหลายทั้งปวงมีดวงอาทิตย์ดวงจันทร์ดวงเดียวกัน มีภูเขาและแม่น้ำ และทุกๆ ประเทศเหล่านั้นก็มีประชาชนที่มีเท้าและกะโหลกศีรษะเช่นกัน แต่บางประเทศก็เจริญรุ่งเรืองขึ้นมาในเมื่อประเทศอื่นๆ ร่วงโรยไป และบางประเทศก็เข้มแข็งในเมื่อประเทศอื่นๆ อ่อนแอ ทำไมจึงเป็นเช่นนั้นเล่า ? บางคนก็ว่าขึ้นอยู่กับความเจริญก้าวหน้าทางด้านภูมิศาสตร์ แต่เมื่อว่าโดยภูมิศาสตร์แล้ว อเมริกาทุกวันนี้ก็เป็นประเทศเดียวกับอเมริกาสมัยโบราณ แล้วทำไมจึงเฉพาะพวกแองโกล-แซกซอนเท่านั้นที่มีความชื่นชมต่อ

๘๕๔

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ความเจริญรุ่งเรืองเล่า ? ในทำนองเดียวกัน โรมสมัยโบราณก็เป็นเมืองเดียวกับโรมในสมัยปัจจุบันนี้ แล้วทำไมชาวละตินจึงมีชื่อเสียงเสื่อมไปเล่า ? บางคนก็ว่าขึ้นอยู่กับวีรบุรุษแน่ ๆ แต่ครั้งหนึ่งมาซิโดเนียมีพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ และเดี๋ยวนี้เรามีได้เห็นมาซิโดเนียต่อไปอีกแล้ว ครั้งหนึ่งมองโกเลียมีเจงกิสข่าน และในทุกวันนี้มองโกเลียก็ดำรงความเป็นประเทศของตนอยู่ได้ด้วยความยากลำบากมากอา ! ข้าพเจ้าทราบเหตุผลแล้ว รัฐนั้นเกิดจากประชาชนที่มาประชุมร่วมกัน ความสัมพันธ์ที่ชาติมีต่อประชาชนนั้นก็คล้าย ๆ กับความสัมพันธ์ที่ร่างกายมีต่อแขนขาทั้งสี่ ดับได้สัฟงทั้งห้า กล้ามเนื้อเส้นโลหิตดำ และเม็ดโลหิตนั้นเอง ไม่เคยปรากฏว่าเราสามารถตัดมือและเท้าออกได้เลย ไม่เคยปรากฏว่าดับได้สัฟงทั้งห้าเสียหายไป ไม่เคยปรากฏว่ากล้ามเนื้อและเส้นโลหิตดำได้รับบาดเจ็บ ไม่ปรากฏว่าเม็ดโลหิตเหือดแห้งไปและร่างกายก็ยังคงมีชีวิตอยู่ได้ ในทำนองเดียวกัน ไม่เคยปรากฏว่าถ้าประชาชนโง่เขลา ซี้ซลัด ไม่มีระเบียบและวุ่นวายสับสน ประเทศชาติจะยังคงดำรงอยู่ได้เลย เพราะฉะนั้น ถ้าหากเราปรารถนาที่จะให้ร่างกายดำรงอยู่สืบกาลนาน เราก็จะต้องเข้าใจวิธีการเกี่ยวกับสุขภาพ ถ้าหากเราปรารถนาจะให้ชาติปลอดภัย มั่งคั่งและมีเกียรติ เราก็จะต้องถกเถียงกันเรื่องวิถีทางที่จะทำให้ประชาชน “เป็นคนใหม่” ขึ้นมา (๑๓ : ๓๖b)

ความหมายของคำว่า “ประชาชนที่ถูกสร้างขึ้นใหม่” : คำว่า “ประชาชนได้ถูกสร้างขึ้นใหม่” มิได้หมายความว่าประชาชนของเราจะต้องสละสิ่งเก่า ๆ ทั้งหมดเพื่อเอาอย่างคนอื่น คำว่า “ทำให้ใหม่ขึ้นมา” นั้นมีสองความหมาย ความหมายหนึ่งก็คือแก้ไขสิ่งดั้งเดิมในตัวประชาชนให้ดีขึ้น และดังนั้นก็คือว่าทำให้ใหม่ขึ้นมา อีกความหมายหนึ่งก็คือการนำเอาสิ่งที่เดิมประชาชนยังขาดอยู่มาใช้ และดังนั้นก็ทำให้เกิดมีประชาชนใหม่ขึ้นมา ถ้าไม่มีความหมายอย่างใดอย่างหนึ่งในสองความหมายนี้แล้ว ก็ย่อมไม่มีความสำเร็จใด ๆ ทั้งสิ้น...

ชาติที่จะสามารถดำรงอยู่ในโลกได้นั้นจะต้องมีคุณลักษณะพิเศษบางอย่างในส่วนแห่งความเป็นชาติของตน นับตั้งแต่ศีลธรรมและกฎหมายมาจนถึงขนบประเพณี นิสัย วรรณคดี และวิจิตรศิลป์ ทั้งหมดนี้ล้วนมีส่วนในความรู้สึกที่ต้องการเป็นอิสระซึ่งได้ถ่ายทอดจากบรรพบุรุษมาสู่อนุชนรุ่นต่อ ๆ มา ดังนั้นจึงได้ก่อให้เกิดเป็นหมู่เป็นคณะขึ้นมา และประเทศชาติก็พัฒนา ความจริงข้อนี้เป็นมูลฐานขั้นต้นของลัทธิชาตินิยม ประชาชนของเราได้ตั้งขึ้นเป็นประเทศชาติบนผืนแผ่นดินใหญ่แห่งทวีปเอเชียมาเป็นเวลาหลายพันปีแล้ว และเราจะต้องมีคุณลักษณะพิเศษบางอย่างที่สำคัญ ประเสริฐและสมบูรณ์ และแตกต่างจากคุณลักษณะของชาติพันธุ์อื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัดทีเดียว เราควรจะรักษาคุณลักษณะเหล่านี้ไว้อย่าให้สูญหายไป แต่สิ่งที่เรียกว่าการพิทักษ์รักษาก็คือไม่ยอมให้มันมีอยู่และเจริญเติบโตโดยตัวมันเองและแล้วก็กล่าวอย่างสนุกสนานว่า : “ข้าพเจ้ากำลังรักษาคุณลักษณะเหล่านั้นอยู่ ข้าพเจ้ากำลังรักษาคุณลักษณะเหล่านั้นอยู่” มันก็คล้าย ๆ กับต้นไม้ : เราหวังว่าต้นไม้จะต้องเหี่ยวแห้งไปในไม่ช้า นอกเสียจากว่ามันจะลัดใบใหม่ออกมาทุกปีเท่านั้น หรือคล้าย ๆ กับสระน้ำ : สระน้ำจะเหือดแห้งไปในนานนัก นอกเสียจากว่าจะมีน้ำพุุดขึ้นมาอยู่เสมอเท่านั้น (๑๒ : ๔๐a)

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกแมนจู

๘๕๕

ถ้าหากเราปรารถนาจะทำประเทศชาติของเราให้เข้มแข็ง เราจะต้องวิจัยวิธีการที่ชาติอื่นๆ ปฏิบัติจนได้กลายเป็นประเทศอิสระอย่างกว้างขวาง เราควรเลือกเอาจุดเด่นๆ มาดัดแปลงแก้ไขข้อบกพร่องของเรา ที่นี้เมื่อคำนึงถึงการเมือง การศึกษาชั้นวิทยาลัยและเทคนิคต่างๆ แล้ว นักวิพากษ์วิจารณ์ของเราก็รู้วิธีที่จะเอาจุดเด่นๆ ของผู้อื่นมาดัดแปลงแก้ไขความอ่อนแอของเรา แต่พวกเขาไม่ทราบว่าคุณธรรมของประชาชน ปัญหาของประชาชน และความมีชีวิตชีวาของประชาชนนั้น เป็นพื้นฐานที่สำคัญของการเมือง การศึกษาชั้นสูงและเทคนิคต่างๆ แต่ถ้าหากเขาไม่เอาอย่างแรก แต่เอาอย่างหลังมาใช้ทั้งดุ้น ละเลยรากเสียไปชอบกิ่งก้านสาขา ก็จะไม่แตกต่างอะไรจากการดูความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของต้นไม้อื่นๆ และปรารถนาที่จะเอากิ่งของต้นไม้ขึ้นมาต่อกับลำต้นที่เหี่ยวแห้งของเรา หรือเห็นกระแสน้ำที่ไหลปุดๆ มาของสระอื่น และหวังที่จะไขนํ้านั้นมาให้เต็มสระของเราที่แห้งผาก ดังนั้น วิธีที่จะเอามาใช้และสร้างสิ่งที่ดีมีเราขาดอยู่ซึ่งจะทำให้ประชาชนของเรากลายเป็นผู้ใหม่ขึ้นมา นั้น จึงควรที่เราจะพิจารณาอย่างลึกซึ้งและด้วยความพินิจพิเคราะห์ให้มาก (๑๒ : ๔๐ b)

ปรากฏการณ์ทั้งปวงในโลกนั้นถูกปกครองโดยหลักการไม่มากไปกว่าสองหลักการ : คือ หลักการแบบอนุรักษนิยมกับแบบก้าวหน้า พวกที่ใช้หลักการทั้งสองนี้จะต้องเอนเอียงไปในทางหลักการใดหลักการหนึ่ง บางทีหลักการทั้งสองนี้ก็เกิดขึ้นมาพร้อมๆ กัน และขัดแย้งกันเอง บางทีหลักการทั้งสองนี้ก็มิได้อยู่พร้อมๆ กัน และประนีประนอมกัน ไม่มีใครจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้เลยถ้าหากเขาเอนเอียงไปในทางหลักการใดหลักการหนึ่งโดยเฉพาะเท่านั้น เมื่อมีการขัดแย้งกันในที่ใด ก็จะต้องมีการประนีประนอมกันในที่นั้น การขัดแย้งกันย่อมมีมาก่อนการประนีประนอมกัน

พวกที่เก่งในทางทำการประนีประนอมกลายเป็นประชาชนที่สำคัญไป เช่นพวกแองโกล-แซกซอน ผู้ซึ่งในวิธีการดังกล่าวนี้ ได้ใช้วิธีเอาเท้าข้างหนึ่งหาทางที่พื้นดิน และอีกเท้าหนึ่งก้าวไปข้างหน้า หรือผู้ซึ่งใช้มือข้างหนึ่งจับสิ่งทั้งหลายไว้ให้มั่น แล้วใช้มืออีกข้างหนึ่งหยิบของต่างๆ ขึ้นมา ดังนั้นสิ่งที่ข้าพเจ้าหมายถึงโดยอาศัยคำว่า “ประชาชนที่ถูกทำให้ใหม่” นั้น หาใช่ผู้ที่หลงเหลืออยู่กับวิถีทางแบบตะวันตกไม่ และเพื่อที่จะให้เข้ากับผู้อื่นได้ ก็โยนศีลธรรม การศึกษาและชนบประเพณีของเราที่ยืนยงมาตั้งพันปีแล้วทิ้งเสีย หรือมิใช่ผู้ที่ยึดมั่นอยู่กับกระดาดเก่าๆ และกล่าวว่า เพียงการยึดมั่นอยู่กับศีลธรรมการศึกษาและชนบประเพณีที่มีมาหลายพันปีแล้วเหล่านี้ก็จะเป็นการเพียงพอที่จะทำให้เรายืนหยัดอยู่ในโลกอันใหญ่โตนี้ได้ (๑๒ : ๔๑๑)

เรื่องศีลธรรมของประชาชน : ในหมู่ประชาชนของเรา นี้ ไม่มีใครที่มองธุรกิจของชาติเป็นจุดว่ามันเป็นธุรกิจของตนเองเลย ความสำคัญแห่งศีลธรรมของประชาชนมิได้ถ่ายทอดมาถึงเรา แต่เมื่อได้ตรวจสอบดูเรื่องนี้แล้วเราก็เข้าใจโดยถ่องแท้ว่ามูลฐานเดิมของศีลธรรมนั้นอยู่ที่การที่ศีลธรรมได้รักษามลประโยชน์ของหมู่คณะไว้ โดยเหตุที่หมู่คณะแตกต่างกันไปตามขีดชั้นแห่งความป่าเถื่อนหรืออารยธรรม ดังนั้นการที่หมู่คณะต่างๆ เอาศีลธรรมมาใช้จึงพลอยแตกต่างกันไปด้วย แต่ทั้งหมดนั้นมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การทำให้มันคง ทำให้ดีขึ้นและพัฒนาหมู่คณะ... ในสมัยโบราณ พวกป่าเถื่อน

๘๕๖

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

บางพวกพิจารณาเห็นการปฏิบัติต่อหมู่สตรีหรือปฏิบัติต่อพวกทาสดูว่าคนเหล่านั้นไม่ใช่มนุษย์นั้น
ว่าเป็นศีลธรรม และปรัชญาเมธีสมัยปัจจุบันก็ได้เรียกการปฏิบัติเช่นนั้นว่าไม่ใช่ศีลธรรม เพราะภาย
ได้สถานการณ์เฉพาะคราวในเวลานั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่เหมาะสมที่จะทำเพื่อผลประโยชน์ของหมู่คณะ
ดังนั้น ศีลธรรมจึงตั้งอยู่บนผลประโยชน์ของประชาชน ถ้าหากว่าศีลธรรมขัดกับหลักการนี้ แม้สิ่งที่ดี
จริงๆ ก็อาจกลายเป็นสิ่งที่ชั่วช้าได้ ฉะนั้นศีลธรรมของประชาชนจึงเป็นมูลฐานของศีลธรรมทั้งมวล
สิ่งที่เป็นผลประโยชน์ต่อหมู่คณะเป็นสิ่งที่ดี สิ่งที่ทำให้ผลประโยชน์ของหมู่คณะต้องเสียหายไปเป็น
สิ่งที่ชั่วช้า หลักการนี้เอาไปใช้ได้ในทุกเวลาและทุกสถานที่

สำหรับคุณลักษณะภายนอกของศีลธรรมแล้ว ก็แตกต่างกันไปตามขีดชั้นแห่งความเจริญ
ก้าวหน้าในแต่ละหมู่แต่ละคณะ โดยเหตุที่หมู่คณะแตกต่างกันในด้านความป่าเถื่อนและความเจริญ
ดังนั้นผลประโยชน์ของประชาชนและศีลธรรมของประชาชนก็ย่อมแตกต่างกันไปด้วย ศีลธรรมไม่
อาจดำรงอยู่โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงอะไรเลยได้ มิได้เป็นอะไรบางอย่างที่คนโบราณหลายพันปีมา
แล้วอาจจับใส่ไว้ในสูตรที่ตายตัวได้ หรือมิได้เป็นอะไรบางอย่างที่อนุชนรุ่นต่อ ๆ ไปจะปฏิบัติตามได้
ดังนั้นพวกเราที่อยู่ในหมู่ในคณะสมัยปัจจุบันนี้จึงควรสังเกตดูความโน้มเอียงที่สำคัญๆ ของโลก ศึกษา
สิ่งที่จะเหมาะสมกับชาติของเรา และสร้างสรรค์ศีลธรรมใหม่ๆ ขึ้นมาเพื่อความมั่นคง ผลประโยชน์
และความเจริญของหมู่คณะเราไม่ควรจำกัดขอบเขตตัวเราเองและตเว้นจากการเข้าไปสู่สิ่งที่นัก
ปราชญ์ของเรามีได้อธิบายไว้ จงแสวงหาศีลธรรมของประชาชนและแล้วจะมีศีลธรรมใหม่ๆ ขึ้นมา
จะมี “ประชาชนที่ถูกสร้างขึ้นใหม่” (๑๒ : ๔๗a-b)

เรื่องความเจริญก้าวหน้า : โดยทั่วๆ ไปแล้วพวกที่พูดถึง “การทำให้ใหม่ขึ้นมา” นั้นอาจ
แบ่งออกเป็น ๒ พวก พวกชั้นต่ำประกอบด้วยพวกที่ชอบหยิบยกเอาข้อความแสดงความคิดเห็นที่
เปื้อนของผู้อื่นๆ ขึ้นมา และวางท่าทางส่งากล้ำหาญเพื่อที่จะได้ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งสูงๆ ขึ้นไป การ
ศึกษาแบบตะวันตกของพวกนี้ก็เหมือนเรื่องเหลวไหลที่ค้างค้ำอยู่ การพูดของพวกนี้ก็ขึ้นอยู่กับความคิดเห็น
และการเดินทางของพวกนี้ก็เหมือนการเคลื่อนไหวอยู่ในที่มืดๆ เท่านั้นเอง แน่ละที่ประชาชนเหล่านี้ไม่มี
ค่าควรที่เราจะกล่าวขวัญถึงเลย พวกชั้นสูงประกอบด้วยพวกที่กังวลอยู่กับสถานการณ์และพยายาม
อย่างหนักที่จะพัฒนาประเทศชาติและส่งเสริมให้เกิดมีการอยู่ดีกินดี แต่เมื่อถูกถามเกี่ยวกับวิธีการที่
จะทำให้อยู่ดีกินดี พวกเขาจะเริ่มต้นด้วยการพูด การฝึกฝนทหาร การซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์และโรงงาน
ผลิตเครื่องมือต่างๆ แล้วเขาก็จะดำเนินต่อไปถึงเรื่องการค้า การทำเหมือง และการรถไฟ และในที่สุด
พวกเขา ก็จะวกมาดังที่เกิดขึ้นมาเร็วๆ นี้ คือความหาการฝึกนายทหาร ตำรวจและการศึกษา สิ่ง
เหล่านี้ไม่ใช่สิ่งที่สำคัญที่สุดและเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการที่จะทำประเทศชาติให้เจริญทันสมัยหรือ ?
ถูกแล้ว แต่เราจะสามารถบรรลุถึงระดับแห่งอารยธรรมสมัยใหม่และเอาชาติของเราไปไว้ในตำแหน่ง
ที่จะทำลายมิได้ โดยเอาอย่างนั้นนิดนั้นหน่อย หรือก้าวไปบ้างเป็นครั้งคราวกระนั้นหรือ ? ข้าพ
เจ้าทราบที่เราไม่สามารถทำได้ (๑๓ : ๓๒b)

การปฏิรูปและปฏิกริยาภายใต้การปกครองของพวกเขา

๘๕๗

ขอให้ข้าพเจ้าใช้การคำแสดงให้เห็นภาพความเจริญก้าวหน้านี้เกิด การแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจเป็นปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่งของโลกทุกวันนี้ เป็นวิธีการที่มหาอำนาจทั้งหลายใช้พิชิตเรา ทั้งยังเป็นวิธีที่เราควรใช้ต่อสู้เพื่อความดำรงอยู่ของเราด้วย ความสำคัญในเรื่องการปรับปรุงการค้ากับต่างประเทศของเราให้ดีขึ้นนั้นเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้ว แต่เพื่อที่จะส่งเสริมการค้ากับต่างประเทศนั้น จำเป็นที่จะต้องคุ้มครองสิทธิแห่งการค้าและการอุตสาหกรรมในบ้านของเราด้วย และเพื่อที่จะคุ้มครองสิทธิเหล่านี้ ก็จำเป็นที่จะต้องออกกฎหมายพาณิชย์ขึ้นมา แต่กฎหมายพาณิชย์จะอยู่ตามลำพังตนเองไม่ได้ และดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องใช้ประกอบกับกฎหมายอื่นๆ กฎหมายที่ไม่มีคนปฏิบัติตามก็เท่ากับไม่ใช่มกฎหมายนั่นเอง ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องกำหนดอำนาจของผู้พิพากษาให้แน่นอนลงไป การออกกฎหมายเลยๆ นั้นเลวร้ายยิ่งกว่าไม่มีกฎหมายเสียอีก และดังนั้นจึงจำเป็นที่จะตัดสินใจว่าอำนาจในการออกกฎหมายนั้นควรจะอยู่ที่ไหน ถ้าหากพวกที่ละเมิดกฎหมายไม่ถูกลงโทษ กฎหมายก็จะกลายเป็นโมฆะในทันทีที่ประกาศใช้ เพราะฉะนั้นหน้าที่ของผู้พิพากษาจะต้องกำหนดให้แน่นอนลงไป เมื่อทั้งหมดนี้ได้มีการปฏิบัติตามไปจนถึงที่สุดอย่างมีเหตุผลแล้ว เราก็จะเห็นว่า เราไม่อาจส่งเสริมการค้ากับต่างประเทศโดยไม่มีรัฐธรรมนูญ ไม่มีสภาผู้แทนราษฎรและรัฐบาลที่รับผิดชอบได้เลย พวกที่พูดเกี่ยวกับการค้ากับต่างประเทศทุกวันนี้พูดอย่างสนุกสนานว่า “ข้าพเจ้ากำลังส่งเสริมการค้ากับต่างประเทศ ข้าพเจ้ากำลังส่งเสริมการค้ากับต่างประเทศ ข้าพเจ้ากำลังส่งเสริมการค้ากับต่างประเทศ” และไม่มีอะไรยิ่งไปกว่านั้นเลย ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าคุณจะส่งเสริมการค้ากับต่างประเทศอย่างไร ที่กล่าวมานี้เป็นการแสดงให้เห็นภาพอย่างหนึ่ง แต่ก็เป็นการถูกต้องกับกรณีอื่นๆ ด้วย ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงทราบเหตุผลที่ว่าทำไมวิธีการใหม่ๆ ทุกวันนี้จึงไม่ค่อยจะได้ผลนัก ทำไมเล่า ? เพราะว่าถ้าปราศจากการทำลายเสียแล้ว ก็ไม่อาจมีการก่อสร้างใดๆ ขึ้นมา... แล้วอะไรเล่าคือวิถีทางที่จะทำให้การอยู่รอดของเราได้ผลและทำให้เราเจริญก้าวหน้า ? คำตอบก็มีว่า เราจะต้องทำลายระบบการปกครองที่ใช้อำนาจกดขี่และยุ่งยากสับสนที่ปฏิบัติมาหลายพันปีเสีย เราจะต้องกวาดล้างการทุจริตและการศึกษาแบบประจบสอพลอที่ปฏิบัติมาหลายพันปีแล้วให้หมดไป (๑๓ : ๓๓๑-b).

บทที่ ๒๗

การปฏิวัติของคณะชาติ

การปฏิวัติของจีนในปี พ.ศ. ๒๔๕๔ ซึ่งนำไปสู่การล้มล้างพวกแมนจูในปีต่อมานั้นมีแหล่งเกิดที่ซับซ้อน และมีผลที่เกิดตามมาสืบสน ไม่มีความโน้มเอียงในด้านความคิดหรือการปฏิบัติในทางการเมืองแม้แต่อย่างเดียวยังพอจะเอามาเทียบเคียงกันได้ แต่ทว่าในท่ามกลางกระแสความคิดเห็นและเหตุการณ์ที่เอ่อขึ้นในยี่สิบปีต่อมานั้น ลัทธิชาตินิยมและลัทธิการปกครองแบบสาธารณรัฐบางที่จะโผล่ขึ้นมาเป็นคำพูดที่ปลุกใจประชาชนในสนามการเมือง และในด้านจิตใจของประชาชน (ถ้าหากเราจะพูดถึงประชาชนที่เพิ่งจะตื่นตัวในด้านการเมือง) แล้วซุนยัตเซ็น (พ.ศ. ๒๔๐๙-๒๔๖๘) และพวกก๊กมินตั๋งทั้งหลายนี้แหละที่เป็นเด่นอยู่ในฐานะที่เป็นโฆษกที่พูดถึงแนวความคิดเห็นนี้ได้อย่างคล่องแคล่วจับใจที่สุด แม้ว่าการพูดนั้นจะไม่ได้ผลมากที่สุดเสมอไปก็ตาม การแสดงออกซึ่งวัตถุประสงค์และความหวังชั้นมูลฐานของพวกเขาเป็นวัตถุประสงค์เพื่อการคัดเลือกต่าง ๆ ที่จะมีในโอกาสต่อมา บทต่อไปจะได้แสดงให้เห็นภาพพัฒนาการที่คู่ขนานอยู่ในด้านพุทธิปัญญาในสมัยสาธารณรัฐเดียวกันนี้

ซุนยัตเซ็นกับการปฏิวัติของคณะชาติ

บ่อเกิดแห่งการเคลื่อนไหวเพื่อทำการปฏิวัตินั้นเราอาจสาวไปได้จนถึง พ.ศ. ๒๔๓๘ เมื่อซุนยัตเซ็นตระหนักดีว่าระบอบการปกครองของพวกแมนจูอยู่นอกเหนือความหวังที่จะทำการปฏิรูป จึงได้พยายามทำการรัฐประหารขึ้นในเมืองกวางตุ้งเป็นครั้งแรกแต่ก็ไร้ผล ในฐานะที่เป็นนักปฏิวัติ ซุนยัตเซ็นไม่เคยประสบผลสำเร็จที่ยิ่งใหญ่เลย แม้ว่าการปฏิวัตินี้จะเป็นอาชีพที่ท่านเลือกก็ตาม หรืออีกประการหนึ่ง ท่านก็ได้เด่นในฐานะที่เป็นนักทฤษฎีที่เปรี๊ยะปราดที่เตรียมพื้นฐานเพื่อใช้กำลังทำการปฏิวัติ และแสดงมโนคติของตนให้แจ่มชัดเป็นจุดการณ์ที่เด่นมากกว่าที่ซุนยัตเซ็นได้สร้างจินตนาการถึงเด็กหนุ่ม ๆ ชาวจีนว่าเป็นคนที่มีความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้าและมีบุคลิกภาพที่ดึงดูดใจ ผู้ที่ใช้การปราบปรามสิ่งที่ชั่วร้ายและอาชญากรรมบางอย่างที่เต็มไปด้วยการเสียสละทำให้ความคิดเห็นของเขาเป็นเรื่องที่น่าทึ่ง และทำให้กำลังมีอำนาจยิ่งกว่าตัวท่านเสียอีก นิमितที่แจ่มชัดครั้งแรกแห่งมโนภาพนี้ได้เกิดขึ้นหลังจากที่สงครามระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นได้สิ้นสุดลงแล้วซึ่งก่อให้เกิดกำลังกระตุ้นลัทธิชาตินิยมเพื่อทำการปฏิวัติอย่างรุนแรงทั่วทั้งเอเชีย ญี่ปุ่นเป็นแหล่งที่มีปัญหามากที่จะก่อให้เกิดความกระดือรือร้นในหมู่ชาวจีนที่ถูกเนรเทศและนักศึกษาที่ถูกส่งไปศึกษาในต่างประเทศภายใต้การอุปถัมภ์ของทางราชการ ในปี พ.ศ. ๒๔๔๘ ซุนยัตเซ็นได้ร่วมมือกับสมาคมปฏิวัติลับ ๆ พร้อมกับพวกที่มีหัวรุนแรงอื่นๆ ตั้ง “สันนิบาตพันธมิตรสามัญ” (League of Common Alliance : **ทงเหมิงหุย**) ขึ้น

การปฏิวัติของคณะชาติ

๘๕๙

ซึ่งจากสันนิบาตพันธมิตรสามัญนี้เองต่อมาได้เกิดเป็นพวกก๊กมินตั๋งโดยอาศัยเครื่องมือของพรรค คือ หนังสือพิมพ์ “รายงานของประชาชน” (หมิ่นเป้า) นี้เอง บุคคลคณะนี้ได้พิมพ์ประกาศขึ้นฉบับหนึ่งซึ่งบอกถึงวัตถุประสงค์แห่งขบวนการนี้ ซึ่งรวมทั้งวัตถุประสงค์สามประการที่ได้วิวัฒนาการมาเป็นลัทธิไตรราษฎร์ด้วย

ลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของขบวนการใหม่นี้ก็คือว่า การที่ขบวนการนี้ได้รับการดลใจส่วนใหญ่มาจากตะวันตก เราได้เคยเห็นมาแล้วถึงวิธีที่ความคิดของพวกนักปฏิรูปปลายสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๔ มักจะได้รับอิทธิพลจากตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งจะได้ทางมนคติของตะวันตกหรือทางมนคติของตะวันออกที่เผชิญหน้าตะวันตกอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม แต่ในส่วนใหญ่ๆ แล้วนักปฏิรูปเหล่านี้ได้รับการฝึกฝนในระเบียบวินัยแบบโบราณและเตรียมตัวที่จะเข้าสู่ความเป็นผู้ดีแบบเก่าๆ แม้ว่าจะเป็นนักปฏิรูป พวกเขาก็นึกว่าจำเป็นที่จะต้องทำผู้ดีใหม่กับผู้ดีเก่าให้เข้ากันได้ กรณีของซุนยัตเซ็นแตกต่างไปจากนั้น ซุนยัตเซ็นได้รับการฝึกฝนอยู่ในโรงเรียนของชาวตะวันตกเกือบจะสิ้นเชิงทีเดียว (รวมทั้งการศึกษาชั้นมัธยมที่โรงเรียนฝรั่งที่เกาะฮาวายด้วย) ตรงข้ามกับพวกที่แสวงหาดำแหน่งทางราชการที่เป็นมาหลายชั่วอายุคนซึ่งผ่านเข้าไปได้ก็โดยอาศัยการสอบไล่ในห้องโถง ซุนยัตเซ็นซึ่งเป็นผู้นำที่เป็นความหวังของจีนใหม่นี้ในตอนแรกอยากบริหารราชการทหาร แต่แล้วก็ไปเข้าโรงเรียนแพทย์ในฮ่องกง ซุนยัตเซ็นซึ่งรู้เรื่องตำราจินตคณิตวินัยแบบฉบับเพียงนิดหน่อย และในตอนแรกก็เห็นว่าตำราจินตคณิตวินัยแบบฉบับไม่มีประโยชน์อะไรนั้นได้แสดงความเคารพหรือเห็นพ้องด้วยโดยอาศัยสิ่งๆ ที่ดูเหมือนจะเป็นการที่ท่านยึดมั่นในความโน้มเอียงของโลกเป็นภาคปฏิบัติมากกว่า โดยอาศัยความคงแก่เรียนแบบจีนใดๆ ทั้งสิ้น อนึ่ง ความรู้เกี่ยวกับประเทศจีนของท่านก็จำกัดมาก เพราะท่านได้ใช้ชีวิตส่วนใหญ่ของท่านให้หมดไปในเมืองท่าต่างๆ สองสามแห่ง ที่กองรักษาด่านต่างๆ ของพวกตะวันตก เช่น เกาะฮ่องกงและมาเก๊าเป็นต้น หรือไม่ก็ในการที่ถูกเนรเทศไปอยู่ในต่างประเทศ

ข้อนี้มิใช่จะกล่าวว่าซุนยัตเซ็นเป็นผู้ที่ถูกทำให้เป็นแบบตะวันตกเสียทั้งหมด บุคคลที่ในตอนแรกๆ ของชีวิตอยู่ในครอบครัวชาวนา ผู้ที่ตอนเป็นเด็กถือว่าหัวหน้ากบฏได้เผิงฮือ ฮุงซุชฉวอัน (Hung Hsiu-ch'uan) เป็นวีรบุรุษ และผู้ซึ่งมีการคบหาสมาคมกับพวกชาวจีนโพ้นทะเลเป็นส่วนใหญ่ในตอนหลังๆ นั้นอาจถูกตัดออกจากชนบประเพณีแบบทางราชการและลัทธิขงจื้อที่ถูกดองโดยไม่ต้องขาดจากความเป็นคนจีนในหลายๆ ทางเลย แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า วัตถุประสงค์ของซุนยัตเซ็นซึ่งในตอนแรกมีลักษณะไปในทางการเมืองและมีแบบความคิดเป็นอย่างตะวันตกนั้น ได้ถูกดัดแปลงแก้ไขในตอนแรกๆ เพียงเล็กน้อย เพื่อให้เข้ากับท่าที่ตามแบบตามประเพณีของจีนหรือให้เข้ากับชีวิตคนจีนที่แท้จริงเลย วัตถุประสงค์เหล่านั้นได้รับการบันดาลใจเพราะความเชื่อถือว่า พร้อมกับความจริงที่ว่าหน้าแห่งอารยธรรมและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์นี้ จีนอาจเอามโนคติ และสถาบันต่างๆ แบบตะวันตกมาใช้อย่างรวดเร็ว และอย่างง่ายดายโดยไม่ต้องคำนึงถึงสถานะในอดีตของมันเลย การที่จะทำสะพานเชื่อมช่องว่างระหว่างอดีตอันเฉื่อยชาของจีนกับอนาคตอันไปอย่างรวดเร็ว

๘๖๐

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

เร็วของซุนยัตเซ็นนั้น ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นความคับแค้นใจอย่างใหญ่หลวงของขบวนการคณะชาติ ดังที่เหตุการณ์หลัง พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้แสดงให้เห็นแล้ว เมืองจีนไม่สามารถสร้างขึ้นมาใหม่ตลอดทั้งคืนได้ โครงการที่ซุนยัตเซ็นได้ใช้อำนาจสร้างให้เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา และโครงการอื่นๆ หลังจากสมัยซุนยัตเซ็นแล้ว ก็ยังคงเผชิญกับการก่อกวนมากมายเกี่ยวกับการทำให้กลมกลืนและการตีค่าใหม่ อย่างไรก็ตาม นี่เป็นเรื่องที่ข้อเขียนของเราจะต้องพูดถึงต่อไป

ฮูฮั่นหมิน

หลักการ ๖ ประการแห่งรายงานของประชาชน

นโยบายที่เป็นมูลฐานของสันนิบาตพันธมิตรสามัญ (ทงเหมิงหุย) ได้ปรากฏอยู่ในประกาศที่ออกเมื่อ ฤดูใบไม้ร่วง ปี พ.ศ. ๒๔๔๘ นโยบายนั้นได้เน้นถึงวัตถุประสงค์ในการต่อต้านแมนจูในตอนแรกๆ ของซุนยัตเซ็น และนโยบายเรื่องการปกครองแบบสาธารณรัฐ เช่นกับนโยบายข้อที่ ๓ ที่ว่า “การจัดลัทธิในที่ดินให้เท่าเทียมกัน” ซึ่งแสดงให้เห็นความสนใจที่กำลังพัฒนาอยู่ในความคิดเห็นทางด้านสังคมนิยม ประกาศนั้นได้กล่าวถึงโครงการปฏิวัติของซุนยัตเซ็นเป็น ๓ ขั้น คือ : (๑) รัฐบาลทหาร (๒) รัฐธรรมนูญที่มีข้อแม้ว่าจะให้ท้องถิ่นปกครองตนเอง และ (๓) รัฐบาลตามระบอบรัฐธรรมนูญอย่างเต็มที่ภายใต้การปกครองระบบสาธารณรัฐ

ข้อความที่ละเอียดยิ่งไปกว่านั้นเกี่ยวกับหลักการขั้นมูลฐานของคณะนี้ได้เขียนขึ้นเพื่อหนังสือพิมพ์ที่เป็นเครื่องมือของพรรค คือ น.ส.พ. “รายงานของประชาชน” ฉบับที่ ๓ ซึ่งออกเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๔๙ โดยมี ฮูฮั่นหมิน (Hu Han-min : พ.ศ. ๒๔๒๒-๒๔๘๑) เป็นบรรณาธิการ ข้อความนี้ได้รับการสนับสนุนจากซุนยัตเซ็นด้วยหลักการ ๓ ใน ๖ ข้อ ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์นี้คือ **ลัทธิชาตินิยม การปกครองแบบสาธารณรัฐ และการเวนคืนที่ดินมาเป็นของรัฐ** ซึ่งเมื่อว่าอย่างหยาบๆ แล้วก็สอดคล้องต้องกันกับหลักการที่มีชื่อสามประการของซุนยัตเซ็นนั่นเอง ส่วนหลักการอีก ๓ ข้อ ซึ่งมีได้นำมาพูดในตอนต่อไปนั้นเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ที่พวกนักปฏิวัติในเมืองโยโกฮาม่าจะต้องแก้ไขในทันที ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าหลักการเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับชาติอื่นๆ โดยเฉพาะญี่ปุ่นด้วย หลักการข้อที่ ๔ ยืนยันถึงความจำเป็นที่ประเทศจีนที่รวมกันเป็นปึกแผ่นเข้มแข็งจะดำรงสันติภาพของโลกได้ เพราะว่าความอ่อนแอของจีนนี้เอง ซึ่งทำให้มหาอำนาจทั้งหลายกระดือรือร้นที่จะมาแสวงหาผลประโยชน์พิเศษและเสี่ยงต่อการสงครามกลียุค ในบทความนี้ อิทธิพลของรัฐบุรุษชาวญี่ปุ่น ชื่อ **โอกูมา ชิเกโนบุ** (Okuma Shigenobu) ซึ่งเป็นผู้นำฝ่ายเสรีนิยมซึ่งได้ให้ความสนับสนุนพวกปฏิวัติอย่างเต็มที่นั้นเป็นสิ่งที่มองเห็นได้ชัดๆ ที่เดียว หลักการข้อที่ ๕ และข้อที่ ๖ ได้ประกาศถึงความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างจีนกับญี่ปุ่น และขอร้องให้ประเทศอื่นๆ สนับสนุนการปฏิวัติด้วย ในแง่นี้ ลัทธิชาตินิยมจึงไม่ถูกชาวต่างประเทศเข้ามาแทรกแซงคัดค้าน แต่ทว่าตามความเป็นจริงแล้ว ชาวต่างประเทศกลับพากันชอบอกชอบใจต้อนรับเป็นอย่างดีเสียอีก

การปฏิวัติของคณะชาติ

๘๖๑

เมื่อระบอบการปกครองของพวกแมนจูเป็นเป้าหมายแรกแห่งความขุ่นเคืองของพวกปฏิวัตินั้น พวกที่มีอำนาจอยู่ในบ้านเมืองมิได้เป็นปฏิกิริยาที่แท้จริงของพวกปฏิวัติในการต่อสู้ดิ้นรนทางการเมือง นั้นมากเท่ากับนักปฏิรูปที่ถูกเนรเทศ (เช่น เหลียงซีเฉา ซึ่งตอนนั้นกำลังทำงานอย่างเข้มแข็งอยู่ใน เมืองโยโกฮาม่า) ซึ่งยังคงจงรักภักดีต่อราชวงศ์ และชอบให้มีการปกครองแบบกษัตริย์อยู่ภายใต้ รัฐธรรมนูญเลยในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๔๓-๒๔๕๓ การประลองกำลังระหว่างบุคคลสองกลุ่ม คือพวก ปฏิรูปกับพวกปฏิวัติเพื่อสนับสนุนนักเรียนจีนในประเทศญี่ปุ่นนั้น นับว่าเข้มข้นมากและบางครั้งก็ รุนแรงมากทีเดียว

[จาก ไชวหลู (ed.), *จงกั๋วกั๋วมินตั้งซื่อเกา*, หน้า ๔๔๒-๔๗]

๑. การล้มล้างรัฐบาลที่ชั่วช้าในปัจจุบัน ข้อนี้เป็นภาระเบื้องต้นของเรา การที่ประเทศ ชาติที่ดึกกลับมีคนชั่วคนหนึ่งปกครอง และแทนที่จะเอาวัฒนธรรมของเราไปใช้ พวกแมนจูกลับบังคับ ให้เราเอาวัฒนธรรมของพวกแมนจูมาใช้ นั้น นับว่าตรงข้ามกับเหตุผลและจะไม่จริงยั่งยืนไปได้นานเลย เพื่อเห็นแก่อิสรภาพและความรอดพ้นของเรา เราจึงจำต้องล้มล้างราชวงศ์แมนจูเสีย พวกแมนจูได้ ทำร้ายประชาชนชาวจีนมากจนทำให้เกิดมีเครื่องกีดขวางระหว่างคนจีนกับคนแมนจูอย่างที่ไม่อาจจะแยก ออกได้ บางคนได้ให้เหตุผลว่า อาจทำให้พวกแมนจูเอาอย่างวัฒนธรรมจีนได้ดังเช่น ชนเผ่าตี้ (Ti) เชียง (Ch'iang) และเซียนปี (Hsien-pi) ได้ถูกทำให้เอาอย่างวัฒนธรรมจีนหลังจากที่ได้ย้ายจีนแล้ว ฉะนั้น เราไม่ต้องการอภิปรายเรื่องความผิดในเรื่องการเปรียบเทียบนี้ แต่ก็ขอให้เราได้พูดถึงปัญหา ข้อนี้ที่ว่า : ชนเผ่าต่างๆ เหล่านี้ได้ถูกทำให้เอาอย่างวัฒนธรรมจีนในตอนที่เราปกครองเมืองจีน หรือว่า หลังจากที่เราได้กลับรุ่งเรืองขึ้นมาใหม่ และพวกนั้นได้พ่ายแพ้และยอมอยู่ใต้อำนาจ จีนแล้ว ? พวกที่ประกาศจะทำให้พวกแมนจูเอาอย่างโดยไม่ล้มล้างอำนาจแมนจูเสียก่อนนั้นย่อมทำ หน้าที่เป็นดุจเครื่องมือของราชวงศ์ทราชัย และดังนั้นจึงชื่อว่าเป็นพวกหน้าด้านที่สุด 'ลัทธิชาตินิยม ของเราจะเอาไปปะปนกับลัทธิฉวยโอกาสทางการเมืองไม่ได้ สิ่งที่ทำให้เราได้รับความทุกข์อย่างขมขื่น และทำอันตรายแก่เราโดยไม่หยุดยั้งนั้น ก็คือตำแหน่งที่ต้องยอมหมอบกราบกราบแก้วนันเป็นไปไม่ได้ ซึ่งเรากำลังได้รับอยู่ ถ้าหากเราฟื้นฟูอิทธิพลของเราขึ้นมาได้และได้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ปกครองประเทศ ชาติได้เองแล้ว ก็ไม่จำเป็นที่จะทำชาติพันธุ์ที่ชั่วร้ายให้หมดไปเพื่อให้เป็นที่ชอบอกชอบใจประเทศ ชาติของเราเลย พวกแมนจูซึ่งเป็นชนหมู่น้อยที่ต่ำต้อยได้ใช้อำนาจทางการเมืองปกครองคนหมู่มาก ถ้าหากเราล้มล้างระบอบการปกครองของพวกแมนจูได้ พวกเขาก็จะไปไหนไม่รอด ไม่ว่าพวกเขาจะ หนีไปยังรังเก่า (ในภาคเหนือ) ดังเช่นพวกมองโกลที่พ่ายแพ้ไป หรือว่า พวกเขาจะถูกทำให้เอาอย่าง จีนดังเช่นเผ่าตี้ เชียง และเซียนปีผู้พิชิตก็ตามนั้น เราหาทราบไม่ ถ้าเราล้มล้างอำนาจทางการเมือง ของพวกแมนจูไม่ได้ ชาติจีนจะคงเป็นประชาชนที่ถูกพิชิตไว้โดยสมบูรณ์ และเมื่อถูกชาติที่ ล้าหลังควบคุมอยู่เรื่อยไปเช่นนี้ ในที่สุดชาติจีนก็จะสลายไปพร้อมกับชาติล้าหลังนั้นในการต่อสู้กับ มหาอำนาจที่เจริญก้าวหน้า แล่นั่นคือเหตุผลที่ว่าทำไมเราจึงกล่าวว่าการปกครองของพวกแมนจูนั้น ตรงข้ามกับเหตุผลและไม่อาจจริงยั่งยืนไปได้นานดอก

๘๖๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

รัฐบาลแมนจูเป็นรัฐบาลที่ชั่วร้าย เพราะรัฐบาลแมนจูเป็นชาติพันธุ์ที่ชั่วร้ายที่มาแย่งอำนาจ รัฐบาลของเรา และความชั่วร้ายของพวกแมนจูนั้นมิได้ถูกจำกัดอยู่กับมาตรการทางการเมืองเพียง สองสามอย่างเท่านั้น แต่ทว่าได้หยั่งรากลึกกลงไปในธรรมชาติของชาติพันธุ์ และไม่อาจทำให้หมดไป หรือทำการปฏิรูปได้ เพราะฉะนั้น แม้หากจะมีการปฏิรูปที่เห็นในภายนอกเพียงสองสามอย่างเท่านั้น พวกที่ชั่วร้ายก็จะคงเป็นเหมือนเดิม การนำเอาสถาบันรัฐธรรมนูญและกฎหมายแบบตะวันตกมาใช้ จะเปลี่ยนสถานการณ์ไม่ได้เลย... (ตรงข้ามกับทัศนะของเหลียงซีเฉา) (หน้า ๔๔๒-๔๓)

๒. การสถาปนาสาธารณรัฐ ที่ว่าการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไม่เหมาะสม กับยุคปัจจุบันนั้นไม่จำเป็นจะต้องให้เหตุผลใดๆ อีกแล้ว ผู้สังเกตการณ์ทางการเมืองได้พิจารณา ตัดสินระดับอารยธรรมของประเทศโดยถามว่าระบบการเมืองของประเทศนั้นเป็นแบบกตขี่หรือไม่ เพราะฉะนั้นจึงนับว่าเป็นธรรมดาเหลือเกินที่ว่าผู้ที่เสนอให้มีรัฐบาลในรูปใหม่ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๕ นี้ ควรมุ่งหมายในอันที่จะถอนรากถอนโคนธาตุแท้ของระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ให้หมดไป ในอดีตได้เคยมีการปฏิวัติในเมืองจีนทยอยกันอยู่เรื่อยๆ แต่เพราะระบบการเมืองยังมิได้รับการปฏิรูป จึงยังไม่มีผลใดๆ เกิดขึ้น ดังนั้นราชวงศ์มองโกลจึงถูกราชวงศ์หมิงล้มล้าง แต่ภายในชั่วระยะเวลา ๓๐๐ ปี ชาติจีนก็เสื่อมลงอีก เพราะแม้การปกครองโดยต่างชาติจะถูกล้มล้างไป และได้ตั้งระบบ การปกครองโดยคนจีนขึ้นมาแทนที่แล้ว รัฐบาลแบบอัตตาธิปไตยก็ยังคงอยู่โดยไม่มียุอะไรเปลี่ยนแปลง ซึ่งนับว่าทำให้ประชาชนต้องผิดหวังมาก

เมื่อพูดตามทฤษฎีการปกครองทั่วๆ ไปแล้ว ฝ่ายตรงข้ามกับระบบอัตตาธิปไตยก็คือรัฐบาล แบบสาธารณรัฐ ซึ่งเมื่อว่าอย่างกว้างๆ แล้ว ก็อาจแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ : ประเภทที่หนึ่ง คือ อภิชนาธิปไตย หรือการปกครองโดยชนชั้นสูง ประเภทที่สอง คือ ประชาธิปไตย และประเภทที่สาม คือ ประชาธิปไตยแบบมีรัฐธรรมนูญ อย่างหลังนี้มีเพียงจะแตกต่างจากการปกครองแบบอภิชนา- ธิปไตยเท่านั้น แต่ทว่ายังแตกต่างจากการปกครองแบบประชาธิปไตยสมบูรณ์อีกด้วย ประชาชนที่ถือ ตามข่าวเล่าลือทั้งปวงจะให้เหตุผลว่าในประวัติศาสตร์นั้น ชาติจีนขาดประเพณีแบบประชาธิปไตย ดังนั้นจึงได้บ่อนทำลายขวัญของบุคคลผู้กล้าหาญของเรา นานาถ ! พวกเขาไม่เพียงแต่จะไม่ประสี ประสาทกับวิชารัฐศาสตร์เท่านั้น แต่ยังไม่มีคุณสมบัติพอจะอภิปรายเรื่องประวัติศาสตร์อีกด้วย ความยากลำบากมากที่สุดในการจัดตั้งรัฐบาลแบบมีรัฐธรรมนูญดังที่มีอยู่ในประเทศอื่นๆ นั้น เป็นการ ต่อสู้ดิ้นรนของสามัญชนที่มีต่อทั้งกษัตริย์และพวกผู้ดี ในอเมริกาได้มีการจัดตั้งรัฐบาลแบบมีรัฐ- ธรรมนูญโดยไม่ยากลำบากอะไร เพราะหลังจากที่อเมริกาได้รับอิสรภาพแล้ว ก็ไม่มีชนชั้นอื่นใดนอก ไปจากสามัญชนเลย ลักษณะที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของการเมืองจีน ก็คือว่า นับตั้งแต่สมัยราชวงศ์ จินและราชวงศ์ฮั่นเป็นต้นมา ไม่มีชนชั้นผู้ดีเหลืออยู่เลย (นอกจากสมัยราชวงศ์มองโกลและราชวงศ์ แมนจูเท่านั้นที่มีพวกชนชั้นสูงเหลืออยู่ตามระบบต่างดาวในเวลานั้น) เพราะฉะนั้นหลังจากที่ล้มล้าง ราชวงศ์แมนจูลงได้แล้ว ก็จะไม่มีความแตกต่างใดๆ ในระหว่างชนชั้นทั้งหลายในประเทศจีน (แม้แต่

การปฏิวัติของคณะชาติ

๘๖๓

ในสหรัฐอเมริกาที่มีการแบ่งชนชั้นตามด้านการเศรษฐกิจ แต่เมืองจีนไม่มีเลย) ในเมืองจีนจะจัดตั้งรัฐบาลแบบมีรัฐธรรมนูญง่ายกว่าในประเทศอื่นๆ เสียอีก...

เราเห็นพ้องกับ**เฮร์เบิร์ต สเปนเซอร์** (Herbert Spencer) ที่ได้เปรียบเทียบความยากลำบากในการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองที่ตั้งมั่นแล้วกับความยากลำบากในการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญของสถาบันหลังจากที่ส่วนใหญ่ที่สำคัญได้ก่อรูปขึ้นมาแล้ว โดยเหตุที่เราจะสามารถจัดตั้งระบบประชาธิปไตยแบบมีรัฐธรรมนูญขึ้นก็ต่อเมื่อได้ทำการปฏิวัติเรียบร้อยแล้วเท่านั้น จึงนับว่าเป็นเชิงบังคับว่าต่อจากการปฏิวัติมาก็ควรจะนำเอารัฐบาลแบบที่ดีที่สุดและมีจิตใจเป็นสาธารณะมากที่สุดมาใช้ ซึ่งจะทำให้ไม่มีความบกพร่องใดๆ เหลืออยู่เลย รัฐบาลแบบเด็ดขาดซึ่งจะเป็นแบบที่มีกษัตริย์หรือเป็นแบบประชาธิปไตยก็ตาม ย่อมเป็นรัฐบาลที่ไม่ยุติธรรมและไม่มีความเสมอภาค สำหรับการปกครองแบบมีกษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญนั้น เล่นปักปันเขตระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองนั้นแน่นอนและเห็นได้ชัด และโดยเหตุที่ความรู้สึกของผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองที่มีต่อกันนั้นแตกต่างกันอยู่ การแบ่งชั้นก็ย่อมเกิดขึ้น ประชาธิปไตยแบบมีรัฐธรรมนูญจะไม่มีข้อบกพร่องเหล่านี้เลย และจะมีความเสมอภาคทั่วไปทุกหนทุกแห่ง เราสามารถล้มล้างพวกแมนจูและตั้งรัฐของเราขึ้นมาได้ เพราะลัทธิชาตินิยมของจีนและความคิดแบบประชาธิปไตยได้พัฒนาดีแล้ว เมื่อเราสามารถทำอย่างนี้ได้ ก็นับว่าเป็นสิ่งที่ประหลาดที่ว่า เมื่อทราบจิตวิทยาทั่วๆ ไปของประชาชนแล้ว เราก็ควรละทิ้งรัฐบาลที่มีความเสมอภาคและคงความแตกต่างระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครองไว้ (หน้า ๔๔๔-๔๔๕)

ในระหว่างที่ถูกเนรเทศไปอยู่ในทวีปยุโรป ชุนยัดเซินได้รับอิทธิพลจากความคิดเห็นแบบสังคมนิยมแบบต่าง ๆ ที่แผ่ออกไปถึงลัทธิสังคมนิยมของรัฐแบบเยอรมัน และทฤษฎีเกี่ยวกับการเก็บภาษีขายโสดของ **เฮนรี ยอร์จ** เมื่อความคิดของชุนยัดเซินเอง (และความคิดของเพื่อนร่วมงาน) ยังเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนและคลุมเครืออยู่นั้น ข้อกำหนดเพื่อ “ทำให้สิทธิในที่ดินเท่าเทียมกัน” ในประกาศ **ทงเหมิงหุย** เดิมนั้นก็นับว่าเป็นการเอาความคิดของ **เฮนรี ยอร์จ** และ **จอห์น สจวร์ต มิลล์** มาใช้อย่างเห็นได้ชัดๆ โดยเรียกร้องให้รัฐถือเอาค่าของที่ดินที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคต แต่ทว่ายอมรับค่าที่ดินปัจจุบันว่าเป็นสมบัติของเจ้าของ คำบอกเล่าของฮูอันหมินรุนแรงมากกว่า (บางทีจะเป็นเพราะตอนที่เขานั่งนอนยากจนมากก็ได้) คำพูดของฮูอันหมินเป็นตัวแทน การโจมตีลัทธิราชาที่ดินอย่างรุนแรงและเรียกร้องให้เอาระบบสังคมนิยมมาใช้กับที่ดินอย่างเต็มที่ ฮูอันหมินดูเหมือนจะนึกถึงปัญหาเรื่องเจ้าของที่ดินกับผู้เช่าที่ดินในชนบทของประเทศจีนมากกว่าชุนยัดเซินเสียอีก

แต่ทว่าในตอนต้น ฮูอันหมินได้ยืนยันไว้แล้วว่า ประเทศจีนนับว่าตรงข้ามกับตะวันตก เพราะประเทศจีนไม่มีการแบ่งชั้นทางด้านการเศรษฐกิจเลย แต่มีพวกผู้ดีที่ปกครองประเทศอยู่พวกหนึ่งเท่านั้นที่เราจะต้องล้มล้างเสีย เพราะฉะนั้นลัทธิราชาที่ดินในชนบทจึงเข้าใจว่า

๘๖๔

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

มิได้เป็นเป้าหมายเป้าแรกในความรู้สึกของฮูอันหมินเลย ไม่ว่าลัทธินั้นจะเหมาะสมกับ ชุนยัดเซินหรือไม่ก็ตาม เฉพาะลัทธิราชาที่เดินในเมืองหลวงเท่านั้นที่เฮนรี ยอร์จได้โจมตีใน ประเทศตะวันตก ซึ่งดูเหมือนจะเป็นภาระอันสำคัญของฮูอันหมิน ในเมืองต่างๆ ของ ประเทศจีน ฮูอันหมินได้เห็นกระบวนการที่กำลังพัฒนาอยู่คล้ายกับกระบวนการในตะวันตก และวัตถุประสงค์ของท่านก็เพื่อป้องกันการที่กระบวนการนั้นจะขยายตัวออกไปในเมือง จีนได้ถูกทำให้เป็นประเทศทันสมัยหลังจากมีการปฏิวัติแล้ว

ขอให้สังเกตในข้อความต่อไปว่า ฮูอันหมินถือเอาความชั่วร้ายทางด้านเศรษฐกิจ ของสมาคมปัจจุบันมากกว่าจะถือเอาการกระทำทารุณกรรมแบบเก่าๆ ของจีนเป็นจุดเริ่มต้น ขอให้สังเกตดูการยอมให้มีการเวนคืนที่ดินมาเป็นของรัฐ ซึ่งฮูอันหมินได้พบอยู่ในระบบบ่อ-นาสมัยโบราณ ซึ่งฮูอันหมินถือว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งลัทธิคอมมิวนิสต์ดั้งเดิม

๓. การเวนคืนที่ดินมาเป็นของรัฐ ความลำบากของประเทศที่เจริญทั้งหลายในสมัย ใหม่นี้ไม่ใช่การแบ่งชั้นทางการเมืองเลย แต่ทว่าเป็นการแบ่งชั้นทางการเศรษฐกิจ ดังนั้นจึงเกิด ลัทธิสังคมนิยมขึ้นมา ทฤษฎีทางสังคมมีอยู่มากมาย แต่ทั้งหมดนั้นมุ่งอยู่ที่การยกระดับชั้นทาง ด้านการเศรษฐกิจ เมื่อกล่าวโดยทั่วๆ ไปแล้ว ลัทธิสังคมนิยมอาจแบ่งออกไปเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ กับลัทธิคอลเลกติวิสต์ (collectivism) คือลัทธิให้มีการมีกรรมสิทธิ์ร่วมกัน และการเวนคืนที่ดินมาเป็น ของรัฐก็เป็นส่วนหนึ่งของลัทธิคอลเลกติวิสต์นี้ เฉพาะระบบประชาธิปไตยที่มีรัฐธรรมนูญเท่านั้นจึงจะ เอาลัทธินี้มาใช้ได้ เพราะมีเจ้าหน้าที่ขึ้นปกครองอยู่ในรัฐและเครื่องจักรของรัฐก็มีสภาผู้แทนราษฎร เป็นผู้ควบคุม ดังนั้นจึงไม่มีความไม่เสมอภาคใดๆ มาเกี่ยวข้อง ถ้าหากประเทศประชาธิปไตยใน เวลาที่จะสะท้อนให้เห็นจิตวิทยาในทางสังคมจะเอาลัทธิให้มีการมีกรรมสิทธิ์ร่วมกันมาใช้เพื่อส่งเสริม สวัสดิภาพของประชาชน แน่นนอนทีเดียวที่เราไม่อาจกล่าวถึงระบอบการปกครองที่ยอมให้มีชนชั้น ทางด้านการเมืองเช่นนั้นได้

ไม่ใช่ที่เราจะสามารถเอาทฤษฎีคอลเลกติวิสต์ทุกอย่างมาใช้ในประเทศจีนที่มีการพัฒนาใน ชันปัจจุบันนี้ได้ทั้งหมด แต่ทว่าในกรณีที่จะเวนคืนที่ดินมาเป็นของรัฐนั้น เราได้มีแบบสำหรับการนี้อยู่ ในระบบ บ่อ-นา ของสามราชวงศ์อยู่แล้ว และก็คงไม่ยากลำบากอะไรที่จะนำเอาระบบการเวนคืนที่ดิน เป็นของรัฐมาใช้ ซึ่งนับว่าเป็นการดัดแปลงระบบในอดีตมาใช้ในการปฏิรูปทางการเมืองในยุคปัจจุบัน การเวนคืนที่ดินมาเป็นของรัฐนั้นตรงข้ามกับการที่เอกชนเป็นเจ้าของที่ดิน ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับทฤษฎีที่ว่า โดยเหตุที่ที่ดินเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต และเป็นสิ่งที่มนุษย์มิได้สร้างขึ้นมา ที่ดินก็ไม่ควรเป็น ของส่วนบุคคลเช่นเดียวกับแสงอาทิตย์หรืออากาศนั้นแหละ

ระบบราชาที่ดินเกิดมาจากสาเหตุต่างๆ หลายอย่างด้วยกัน ในตอนแรกๆ คนทั้งหลายอาจ ได้รับที่ดินในฐานะเป็นทุน โดยอาศัยการเพิ่มพูนแรงงาน และอาจใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในทางผลิต ดัง

การปฏิวัติของคณะชาติ

๘๖๕

นั้นในฐานะที่ดินของพวกเจ้าขุนมูลนายยังพัฒนาอยู่ ก็ย่อมมีการผูกขาดที่ดินขึ้น และทั้งพวกนายทุนและพวกกรรมกรก็เลยต้องขึ้นอยู่กับพวกเจ้าขุนมูลนาย ซึ่งเป็นพวกที่จะได้รับพิชพรรณธัญญาหารก่อนเพื่อน พวกกรรมกรก็ยืมเงินจากพวกนายทุน และเหตุผลที่พวกนายทุนสามารถใช้ชวานาให้เป็นประโยชน์แก่ตนก็คือว่า พวกชวานาไม่สามารถเป็นเจ้าของที่ดินได้ ค่าของที่ดินแตกต่างกันไปตามยุคตามสมัย แต่โดยเหตุที่อารยธรรมได้เจริญก้าวหน้า การที่ดินมีราคาเพิ่มขึ้นก็เป็นเรื่องที่น่าพิจารณา การที่ค่าของที่ดินเพิ่มขึ้นมิได้เนื่องมาจากความพยายามของพวกราชาที่ดินแต่ประการใด แต่พวกเขาเท่านั้นที่มีความชื่นชมยินดีต่อการที่ดินมีราคาเพิ่มขึ้น ข้อนี้ไม่เพียงทำให้บุคคลทั้งหลายในสังคมต้องได้รับความเสียหายเท่านั้น แต่ยังทำให้คนทั้งหลายต้องกลายเป็นข้าช่วงใช้ไปด้วย

ผลที่ชั่วร้ายของระบบนี้ก็คือว่าพวกราชาที่ดินจะมีอำนาจในสังคมอย่างเด็ดขาดและโดยอาศัยอำนาจเด็ดขาดนั้นก็จะมีอุปและผนวกที่ดินไว้ได้มากขึ้น ซึ่งจะทำให้พวกชวานาไม่มีงานทำ ทำให้ประชาชนขาดอาหาร และดังนั้นก็ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากภายนอก และนั่นคือจะทำให้ประเทศจนลง ส่วนเงินทุนและความมั่งคั่งทั้งปวงจะหลั่งไหลไปสู่พวกราชาที่ดินหมด

ที่ดินในประเทศจีนทุกวันนี้ซึ่งได้รับความกระทบกระเทือนเพราะความเจริญในด้านการค้าตามเมืองท่าต่าง ๆ ตามชายทะเลในช่วงเวลาสิบปีนั้นอาจมีค่าเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิมตั้งสิบเท่า จากข้อนี้เราอาจเห็นว่าหลังจากการปฏิวัติพร้อมกับความเจริญทางด้านอารยธรรมนั้นมา กระบวนการบางอย่างในเขตที่อยู่ห่างทะเลอาจถูกเร่งให้เร็วขึ้นได้ ถ้าหากได้ตั้งระบบการที่เอื้อคนผูกขาดที่ดินขึ้นมาอีก แล้วชนชั้นทางด้านเศรษฐกิจก็จะคงมีอยู่ตลอดไปในฐานะที่เป็นชนชั้นทางด้านการเมือง แต่ถ้าหากเราเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับต่อต้านเรื่องนี้ ตั้งแต่ต้นแล้วเราก็จะสามารถวางโครงการที่จะทำให้ความชั่วร้ายไม่เกิดขึ้นมาได้อีกโดยไม่ยากอะไร

ได้มีมาตรการต่าง ๆ ที่จะทำการเวนคืนที่ดินมาเป็นของรัฐได้ แต่วัตถุประสงค์ที่สำคัญก็คือทำให้ประชาชนหมดสิทธิที่จะเป็นเจ้าของที่ดิน แต่ทว่าอนุญาตให้ประชาชนมีสิทธิอื่น ๆ เหนือที่ดิน (เช่น สิทธิเหนือพื้นดิน การให้เช่าที่ดิน สิทธิตามกฎหมายในการบังคับให้เจ้าของที่ดินเปิดทางเดินหรือทางน้ำเป็นต้น) และสิทธิต่าง ๆ เหล่านี้จะได้รับก็ต่อเมื่อรัฐได้อนุญาตให้แล้ว โดยวิธีนี้อำนาจของพวกราชาที่ดินก็จะถูกจำกัดให้หมดไปจากผืนแผ่นดินจีน และภาษีที่ดินทั้งปวงที่รัฐตั้งขึ้นก็จะต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนเสียก่อน จะไม่มีการโยกย้ายถ่ายเทเพื่อผลประโยชน์ส่วนบุคคลใดๆ เลย ทั้งจะไม่มีการเก็บภาษีอย่างหนักที่จะทำให้ผลประโยชน์ของชวานาต้องเสียหายไป ผลประโยชน์ที่ได้จากแผ่นดินจะสูงขึ้น แต่เฉพาะชวานาที่เพาะปลูกเพื่อตนเองเท่านั้นจึงจะได้รับที่ดินจากรัฐ โดยวิธีนี้ประชาชนก็จะอุทิศตัวเองให้กับการทำงานมากยิ่งขึ้น และจะไม่มีที่ดินใดที่ถูกปล่อยปละละเลยให้เสียหายต่อไปอีก พวกราชาที่ดินซึ่งตอนก่อนๆ นี้เป็นผู้เก็บผลประโยชน์โดยที่ตัวเองไม่ได้เป็นผู้ผลิตนั้นบัดนี้ก็เป็นคล้ายกับสามัญชนเท่านั้นเอง พวกเขาจะหันกลับไปหา (การค้าขาย) กิจกรรมที่เป็นไปในทางผลิต และข้อนี้เองจะสร้างผลลัพธ์ขึ้นมาอย่างมากมายซึ่งจะเป็นผลดีต่อการเศรษฐกิจของชาติทั้งหมด (หน้า ๔๔๕-๔๗)

๘๖๖

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

ขุนยัตเซ็น

หลังจากการปฏิวัติในปี พ.ศ. ๒๔๕๔ แล้ว ขุนยัตเซ็นก็เล็งเล็งในการที่จะทำสมาคมปฏิวัติลับๆ ของท่านให้เป็นพรรคการเมืองอย่างเปิดเผย คือเป็นพรรคก๊กมินต้ง (พรรคประชาชนแห่งชาติ) แต่ก็ประสบผลสำเร็จโดยอาศัยการเมืองแบบรัฐสภาเพียงเล็กน้อย และแม้เมื่อขุนยัตเซ็นหันกลับไปหากลยุทธ์แบบปฏิวัตินั้น การที่ท่านขาดการสนับสนุนจากพวกทหาร และความล้มเหลวเนื่องจากไม่ได้รับความช่วยเหลืออย่างเพียงพอจากญี่ปุ่นหรือตะวันตกทำให้ท่านไม่มีความก้าวหน้าที่เป็นแก่นสารใดๆ เลย แต่ขุนยัตเซ็นก็รู้สึกประทับใจและมีความกระตือรือร้นเนื่องจากความสำเร็จในการปฏิวัติของรัสเซียมาก และการที่รัสเซียให้ความช่วยเหลือในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ นั้นได้ทำให้ท่านจัดระบบพรรคก๊กมินต้งใหม่ไปตามแนวของคอมมิวนิสต์ และก้าวเข้าสู่ยุคที่ให้ความร่วมมือกับโซเวียตและเมื่อเร็ว ๆ นี้ก็ได้ตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีนขึ้น แม้เมื่อเป็นอย่างนั้น ขุนยัตเซ็นทั้งๆ ที่ทำการปรับปรุงกลยุทธ์บางอย่างตามแนวการโฆษณาของท่านและรับเอาเสียงโจมตีตะวันตกมาใช้มากขึ้นนั้น ก็ได้ยืนหยัดไม่ยอมรับลัทธิมาร์กซิสต์เช่นกัน

“ลัทธิไคโรราฮูร์” (ซันมินจูอี้) ซึ่งทำหน้าที่เป็นตำราชั้นมูลฐานแห่งขบวนการคณะชาตินั้น ขุนยัตเซ็นได้บรรยายแบบฟอร์มขั้นสุดท้ายเป็นชุดๆ ให้สมาชิกของพรรคฟังเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๗ หลังจากนี้พรรคก๊กมินต้งก็ได้ทำการปรับปรุงใหม่โดยได้รับการช่วยเหลือจากรัสเซียเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๖ พรรคนี้ได้พยายามปรับปรุงแก้ไขหลักการต่างๆ ที่ได้เสนอไว้เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๔ โดยปรับปรุงแก้ไขใหม่ให้สอดคล้องต้องกันกับประสบการณ์ของขุนยัตเซ็นในระยะหลังๆ และให้เข้ากับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งในเหตุการณ์นี้ท่านได้รวมการทหารและการเมืองของประเทศเข้าด้วยกันเพียงนิดหน่อยเท่านั้น

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ลัทธิชาตินิยมของขุนยัตเซ็นส่วนใหญ่มุ่งไปทางต่อต้านพวกแมนจู แต่เหตุการณ์ภายหลังการปฏิวัติปี พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าประเทศจีนที่ถูกต่างชาติปกครองซึ่งกำลังจะหมดไปไม่เป็นการเพียงพอที่จะประกันว่าประเทศจีนจะเป็นชาติอยู่ต่อไปในอนาคต แม้เมื่อพวกแมนจูไปหมดแล้ว จีนก็ยังคงอ่อนแออยู่ต่อไป และยังคงมีความแตกแยกกันมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ในปี พ.ศ. ๒๔๖๗ จึงได้มีเรื่องอื่นๆ สองเรื่องเข้ามาครองอยู่ในจิตใจของขุนยัตเซ็นแทนเรื่องการที่ต่างดาวเข้ามาปกครอง เรื่องแรกคือการที่ประชาชนชาวจีนต้องการให้ชาติมีความแข็งแกร่ง แม้ว่าจีนจะมีคุณสมบัติอื่นๆ ทั้งหมดที่จะเป็นมหาประเทศได้ แต่จีนก็ยังขาดวิสัยสมารถที่จะผนึกกำลังเข้าด้วยกัน เรื่องที่สอง (และเรื่องนี้บางทีจะเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้เกิดเรื่องแรก) ก็คือ ขุนยัตเซ็นได้พบเป้าหมายแห่งความชื่นเคื่องของชาติอย่างใหม่ : คือลัทธิจักรวรรดินิยมทางเศรษฐกิจของต่างดาว เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ขุนยัตเซ็นได้ยอมรับว่าประชาชนชาวจีนยังขาดชีวิตชีวาอยู่ ทั้งยังเป็นความสำคัญอย่างใหม่สำหรับท่านที่จะใช้เป็นมูลฐานเพื่อให้ความร่วมมือกับพวกคอมมิวนิสต์ในการที่ประเทศชาติจะทำการปฏิวัติ

ต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม และได้สะท้อนภาพให้เห็นว่าชนยัดเขินมีความขมขื่นต่อตะวันตกเพราะการที่ตะวันตกไม่ให้การสนับสนุนจนทวีมากยิ่งขึ้นทุกที

ชนยัดเขินเห็นว่าความขาดแคลนความเป็นปึกแผ่นของชาตินั้นส่วนหนึ่งเป็นมรดกตกทอดมาเพราะการที่ถูกต่างดาวปกครองเสียเป็นระยะเวลานาน แต่ความมั่นคงของชาตินี้กลับถูกซ้ำเติมให้เลวร้ายลงไปอีกเพราะลัทธิความไม่มีชาติ ไม่มีภาษา และลัทธิระหว่างชาติที่กำลังเจริญยิ่งขึ้นอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ตะวันตกมิได้คลั่งไคล้ไหลหลงกับลัทธิชาตินิยมนับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ เป็นต้นมาเลย ชนยัดเขินซึ่งครั้งหนึ่งเป็นกองระวังหน้าของลัทธิชาตินิยมจากตะวันตกนั้น บัดนี้พบว่าตัวเองกำลังต่อสู้กับการกระทำเพื่อคุ้มครองข้างหลัง เป็นการป้องกันสาเหตุเดิมของท่านนั่นเอง ท่านได้พูดดำหนิตเดียวนตะวันตกสมัยใหม่มากขึ้นทุกที โดยเฉพาะลัทธิวัตถุนิยมของตะวันตก และได้แสวงหาหลักฐานสำหรับลัทธิชาตินิยมในปริมปราประเพณีของจีนมากยิ่งขึ้นซึ่งไม่เคยถูกนำมาใช้ก่อนเลย ในข้อนี้ สัญชาตญาณทางการเมืองของชนยัดเขินนับว่าดีมาอย่างไม่น่าสงสัยอะไรทั้ง ๆ ที่ท่านมีข้อบกพร่องในการที่จะเข้าถึงทางด้านพุทธิปัญญาก็ตาม สำหรับลัทธิชาตินิยมนั้นความจริงยังคงเป็นเรื่องที่ชะงัดอยู่ ทั้งในเมืองจีนและในเอเชียที่เหลือ แม้ว่าลัทธิชาตินิยมนี้จะเป็ลัทธิที่ถูกพวกที่มี “ลัทธิระหว่างชาติ” ที่ชนยัดเขินประณามอย่างเยาะเย้ยว่าเป็นคอมมิวนิสต์นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างได้ผลมากที่สุดก็ตาม

(จาก จุงชานฉวุ่นฉู, I, ๔-๕, ๑๕-๑๖, ๒๘-๒๙, ๕๑-๕๒)

(ประเทศจีนเป็นเสมือนกองทรายร่วง) : เมื่อว่าโดยส่วนใหญ่ที่สุดแล้วประชาชนจีน ๔๐๐ ล้านคนนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นจีนอันอย่างสมบูรณ์ทีเดียว เมื่อว่าโดยชนบประเพณีและนิสัยอย่างธรรมดาสามัญแล้วพวกเราทั้งหมดก็เป็นชาติพันธุ์เดียวกัน แต่ว่าในโลกทุกวันนี้เราครองตำแหน่งอะไรอยู่ ? เมื่อเปรียบเทียบกับประชาชนอื่นๆ ของโลกแล้ว เราก็มียุคชรามากที่สุด และอารยธรรมของเราก็มียุคถึง ๔,๐๐๐ ปี เพราะฉะนั้นเราควรก้าวไปอยู่ตำแหน่งหน้าๆ ร่วมกับชาติต่างๆ ของยุโรปและอเมริกา แต่ประชาชนชาวจีนมีเฉพาะความมั่นคงทางด้านครอบครัวและแซ่เท่านั้นเอง คนจีนไม่มีน้ำใจรักชาติเลย เพราะฉะนั้นแม้ว่าเราจะมีพลเมืองถึง ๔๐๐ ล้านคนรวมอยู่ในประเทศจีนแห่งเดียว ความจริงแล้วก็เป็เพียงกองทรายร่วงเท่านั้นเอง ทุกวันนี้เราเป็นชาติที่จนที่สุดและอ่อนแอที่สุดในโลกและครองตำแหน่งที่ต่ำที่สุดในเรื่องต่างๆ ระหว่างชาติ คนอื่นๆ เป็นมิตรสำหรับเชื้อตเฉือนเนื้อสัตว์ และเป็นงานขามสำหรับใส่เนื้อสัตว์ พวกเราเป็นปลาและเนื้อสัตว์ ในเวลานี้ตำแหน่งของเราเป็นตำแหน่งที่มีอันตรายมากที่สุด เรามิได้สนับสนุนลัทธิชาตินิยมจริงๆ และได้เชื่อมประชาชนทั้งสี่ร้อยล้านคนเข้าด้วยกันให้เป็นชาติที่เข้มแข็งเลย มีอันตรายที่จะทำให้ประเทศจีนสูญชาติและทำให้ประชาชนของเราถูกทำลาย ถ้าหากเราปรารถนาที่จะปิดเป่าความหายนะนี้ให้หมดไป เราจะต้องสนับสนุนลัทธิชาตินิยมและนำน้ำใจรักชาตินี้มาใช้เพื่อความรอดพ้นของประเทศชาติ (หน้า ๔-๕, คำบรรยายตอนที่ ๑)

๘๖๘

ปอดเกิดลัทธิประเพณีจีน

(ประเทศจีนในฐานะที่เป็น “อาณานิคมของหลายๆ ประเทศพร้อมๆ กัน”) : นับตั้งแต่จีนทำการปฏิวัติเป็นต้นมา มหาอำนาจตะวันตกได้พบว่าการใช้อำนาจทางการเมืองซ้ำและประเทศจีนนั้นนับว่าง่ายกว่ามาก ประชาชนที่มีประสบการณ์ในการที่ถูกพวกแมนจูกดขี่และศึกษาวิธีที่จะล้มล้างพวกแมนจูแล้วนั้น บัดนี้ถ้าหากมหาอำนาจใช้อำนาจทางการเมืองปราบปราม พวกแมนจูก็ต้องต่อต้าน และดังนั้นก็ยอมทำให้สิ่งทั้งหลายเป็นเรื่องยากลำบากสำหรับมหาอำนาจเหล่านั้น ด้วยเหตุผลข้อนี้เอง พวกมหาอำนาจทั้งหลายจึงเลิกใช้ความพยายามที่จะครอบครองเมืองจีนโดยอาศัยกำลังทางการเมืองและหันมาใช้การเศรษฐกิจบีบบังคับเราให้ด้อยลงต่อไป... เมื่อคำนึงถึงการบีบบังคับทางการเมืองแล้ว ประชาชนก็มองเห็นความยากลำบากทันที แต่เมื่อมาถึงการบีบบังคับทางด้านการเศรษฐกิจบ้าง ส่วนมากไม่มีใครรู้สึกตัว ประเทศจีนมีประสบการณ์จากการที่ถูกมหาอำนาจต่างด้าวบีบบังคับทางด้านเศรษฐกิจมาหลายสิบปีแล้ว และถึงกระนั้นประเทศชาติส่วนใหญ่ก็ยังไม่ได้แสดงความรู้สึกโกรธเคืองอะไรเลย ผลก็คือว่าเมืองจีนได้ถูกเปลี่ยนรูปเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจต่างด้าวทั่วไปทุกหนทุกแห่ง

ประชาชนของเรายังคงคิดว่าประเทศจีนเป็นเพียง “กึ่งเมืองขึ้น” เท่านั้น คำนี้เป็นคำที่คนจีนใช้เพื่อปลอบใจตัวเอง แต่ว่าตามความเป็นจริงแล้วการถูกกดขี่บีบบังคับทางด้านเศรษฐกิจที่เราได้รับเรื่อยมานั้นมิได้เป็นเพียงการบีบบังคับทางด้านเศรษฐกิจที่มีต่อประเทศ “กึ่งเมืองขึ้น” เท่านั้น แต่ทว่ามากกว่าการกดขี่ประเทศที่เป็นอาณานิคมอย่างเต็มที่เสียอีก... แล้วประเทศจีนเป็นอาณานิคมของประเทศใดเล่า ? จีนเป็นอาณานิคมของทุกๆ ชาติที่จีนได้ทำสัญญาด้วย แต่ละประเทศล้วนเป็นเจ้านายของจีนทั้งนั้น เพราะฉะนั้นประเทศจีนจึงมิได้เป็นเพียงอาณานิคมของประเทศหนึ่งประเทศใด แต่ทว่าเป็นทาสของหลายๆ ประเทศ ในเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทางธรรมชาติ เช่น น้ำท่วมและฝนแล้งเป็นต้น ชาติที่เป็นนายก็จะหาทุนส่งมาช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ โดยคิดว่าเป็นหน้าที่ของตน และประชาชนที่เป็นทาสก็ถือว่างานช่วยบรรเทาทุกข์นี้เป็นอะไร บางอย่างที่เจ้านายจะต้องปฏิบัติตามพันธกรณี แต่เมื่อจีนภาคเหนือได้รับความทุกข์ยากเพราะฝนแล้งเมื่อหลายปีมาแล้ว มหาอำนาจต่างด้าวมิได้ถือว่าตนมีความรับผิดชอบที่จะต้องให้ทุนช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เลย เฉพาะชาวต่างประเทศที่อาศัยอยู่ในเมืองจีนเท่านั้น ที่ได้หาทุนช่วยเหลือพวกที่ตกเป็นเหยื่อของฝนแล้ง ซึ่งผู้สังเกตการณ์ชาวจีนเห็นว่าเป็นความโอบอ้อมอารีอย่างมากมายของชาวต่างประเทศซึ่งมิได้มีส่วนรับผิดชอบที่จะต้องช่วยเหลือเลย...

จากข้อนี้เราจะสามารถเห็นได้ว่าประเทศจีนมิได้วิเศษไปกว่าญวน (ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส) และเกาหลี (ภายใต้การปกครองของญี่ปุ่น) เลย การเป็นทาสของประเทศหนึ่งประเทศเดียวยังมีสถานะสูงกว่าการเป็นทาสของหลายๆ ชาติ และดูจะมีความเจริญก้าวหน้ากว่าด้วย เพราะฉะนั้นการเรียกเมืองจีนว่า “กึ่งอาณานิคม” นั้นไม่ถูกต้องนัก ถ้าหากข้าพเจ้าอาจสร้างคำพูดได้แล้ว ข้าพเจ้าจะเรียกว่า “เป็นอาณานิคมของหลายๆ ประเทศพร้อมๆ กัน” (hypo-colony) นี่เป็นคำที่มา

การปฏิวัติของคณะชาติ

๘๖๙

จากวิชาเคมี ดังเช่นในคำว่า “hypo-phosphite” เป็นต้น ในบรรดาวัตถุทางเคมีทั้งหลาย บางอย่างก็อยู่ในพวกสารประกอบฟอสฟอรัส แต่อยู่ในชั้นที่ต่ำกว่า ซึ่งเราเรียกว่า ฟอสไฟต์ (phosphites) ยังมีชั้นที่ต่ำกว่านั้นอีกอย่างหนึ่ง และเรียกกันว่า ไฮโปฟอสไฟต์ (hypo-phosphites)... ประชาชนชาวจีนผู้ที่เชื่อว่าตนเป็นชาติกึ่งเมืองขึ้นนั้นก็คิดว่ามันน่าจะอายุพออยู่ได้แล้ว เขามิได้เข้าใจโดยถ่องแท้เลยว่าพวกเขาต่ำต้อยยิ่งไปกว่าญวนหรือเกาหลีเสียอีก เพราะฉะนั้นเราจึงไม่อาจเรียกตัวเองว่า “กึ่งเมืองขึ้น” ได้ แต่ควรจะเรียกว่า “เป็นเมืองขึ้นหรืออาณานิคมของหลายๆ ประเทศพร้อมๆ กัน” จะเหมาะกว่า (หน้า ๑๕-๑๖, คำบรรยายตอนที่ ๒)

(ลัทธิชาตินิยมกับลัทธิความไม่มีชาติไม่มีภาษา) : มโนคติใหม่อย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษและรัสเซียโดยการเสนอของพวกปัญญาชน ซึ่งคัดค้านลัทธิชาตินิยมโดยเหตุผลที่ว่า ลัทธิชาตินิยมใจแคบและไม่เป็นเสรี มโนคติใหม่นี้ก็คือลัทธิความไม่มีชาติไม่มีภาษา (cosmopolitanism) นี้เอง ประเทศอังกฤษสมัยปัจจุบัน ประเทศเยอรมนี และรัสเซียสมัยก่อน พร้อมกับคนจีนหนุ่มสมัยทุกวันนี่ซึ่งสอนเรื่องอารยธรรมใหม่นั้น ได้สนับสนุนลัทธินี้และคัดค้านลัทธิชาตินิยม ข้าพเจ้ามักจะได้ยินคนหนุ่มๆ พูดเสมอว่า : “ลัทธิไตรราชูร์ไม่เหมาะสมกับความโน้มเอียงใหม่ๆ ของโลกปัจจุบันเลย ลัทธิที่ใหม่เอี่ยมที่สุดและดีที่สุดในโลกก็คือลัทธิความไม่มีชาติไม่มีภาษา” แต่ว่าลัทธิความไม่มีชาติไม่มีภาษานั้นดีจริง ๆ หรือไม่ ? ถ้าหากว่าลัทธิความไม่มีชาติไม่มีภาษาดี ทำไมจึงว่าเมื่อเมืองจีนถูกพิชิต... ลัทธิชาตินิยมของจีนจึงถูกทำลายเล่า ? ลัทธิความไม่มีชาติไม่มีภาษาเป็นสิ่งเดียวกับทฤษฎีว่าด้วยจักรวรรดิโลกของจีนเมื่อสองพันปีที่แล้วมานั่นเอง ขอให้เราตรวจสอบลัทธินั้นแหละดูซิว่าตามความเป็นจริงแล้วดีหรือไม่ เมื่อว่าโดยทฤษฎีแล้ว เราไม่อาจพูดได้ว่าไม่มีอะไรดีเลย ทั้งนี้ก็เป็นเพราะว่าเดิม พวกชนปัญญาชนของจีนมีมโนคติเกี่ยวกับความไม่มีชาติไม่มีภาษา แต่เมื่อพวกแมนจูข้ามพรมแดนจีนเข้ามา พวกเราก็ต้องสูญเสียประเทศทั้งหมดให้แก่พวกแมนจู...

เราไม่สามารถพิจารณาตัดสินได้ว่ามโนคตินี้ดีหรือไม่โดยไม่ได้เห็นมโนคตินั้นในภาคปฏิบัติเสียก่อน ถ้าหากว่ามโนคตินี้มีคุณค่าต่อเราในภาคปฏิบัติแล้ว ก็นับว่าเป็นการดี ถ้าหากว่าไม่มีคุณค่าทางด้านปฏิบัติ ก็นับว่าเป็นมโนคติที่เลว ถ้าเป็นประโยชน์ต่อโลก ก็ดี ถ้าไม่เป็นประโยชน์ต่อโลก ก็ไม่ดี ชาติทั้งหลายที่ใช้ลัทธิจักรวรรดินิยมพิชิตชาติอื่นๆ ซึ่งกำลังพยายามรักษาฐานะที่น่าภูมิใจของตนไว้ในฐานะเป็นผู้มีอำนาจอธิปไตยเหนือมัน กำลังประกาศลัทธิความไม่มีชาติไม่มีภาษา และต้องการให้โลกทั้งหมดเจริญรอยตามตน (หน้า ๒๘-๒๙, คำบรรยายตอนที่ ๓)

(ลัทธิชาตินิยมกับศีลธรรมตามประเพณีนิยม) : ถ้าหากว่าทุกวันนี้เราต้องการจะฟื้นฟูฐานะประชาชนของเราขึ้นมาใหม่ เราก็จะต้องฟื้นฟูน้ำใจรักชาติขึ้นมาก่อน... ถ้าหากว่าในอดีตประชาชนของเราได้มีชีวิตอยู่มาได้อย่างที่ประเทศตกอยู่ (ภายใต้อำนาจของต่างชาติผู้พิชิตเรา) แล้ว และไม่เพียงแต่ทำตัวให้อยู่รอดมาได้เท่านั้นแต่ยังสามารถทำตัวให้เข้ากันได้กับต่างชาติผู้พิชิตเหล่านั้นด้วย นั่นก็เป็นเพราะว่าศีลธรรมตามประเพณีนิยมของเราอยู่ในระดับที่สูงนั่นเอง เพราะฉะนั้นถ้าหากว่าเรา

๘๗๐

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

พูดกันถึงรากเงาของเรื่องแล้ว นอกจากจะเร้าความรู้สึกถึงความมั่นคงของชาติที่จะรวมประชาชนของเราทั้งหมดเข้าด้วยกันแล้ว เรายังจะต้องฟื้นฟูจิตสร้างศีลธรรมตามประเพณีนิยมที่เป็นคุณลักษณะของเราขึ้นมาใหม่ด้วย โดยวิธีนี้เท่านั้นที่เราหวังจะบรรลุถึงตำแหน่งที่ประชาชนของเราจะมีความสูงเด่นขึ้นมาอีก

ศีลธรรมที่เป็นคุณลักษณะของเรานั้นคนจีนทุกวันนี้ก็ยังไม่ได้ลืมเสียหมด ศีลธรรมที่เป็นคุณลักษณะประการแรก ๆ ก็คือความจงรักภักดีและความกตัญญูต่อบิดามารดา ต่อมาก็มนุษยธรรมและความรัก ศรัทธาและหน้าที่ ความกลมกลืนและสันติสุข ในบรรดาคุณธรรมตามประเพณีนิยมเหล่านี้ ประชาชนชาวจีนยังคงพูดถึงพลังของสิ่งที่เรารู้สึกกันอยู่ทั่วประเทศทั้ง ๆ ที่บัดนี้ภายใต้การบีบบังคับของต่างชาติเราจะถูกวัฒนธรรมใหม่ๆ ย่ำยีก็ตาม คนทั้งหลายทั้งปวงที่กำลังคลั่งไคล้ไหลหลงอยู่กับวัฒนธรรมใหม่ๆ นี้ได้เริ่มต้นโจมตีศีลธรรมตามประเพณีนิยมแล้ว โดยกล่าวว่า ด้วยการนำเอาวัฒนธรรมใหม่เข้ามาใช้นี้ เราก็ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยศีลธรรมเก่าๆ อีกต่อไป... พวกเขาบอกว่าเมื่อเราพูดถึงความจงรักภักดีต่อก่อนๆ นั้น นั่นเป็นความจงรักภักดีต่อเจ้าชายทั้งหลาย แต่ไว้ในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยของเราในบัดนี้ ไม่มีเจ้าชายอยู่เลย ดังนั้นก็ไม่จำเป็นจะต้องมีความจงรักภักดี เราก็อาจเลิกความจงรักภักดีได้แล้ว การให้เหตุผลแบบนี้บ่งว่าผิดโดยแท้ ในประเทศของเรา เราอาจยกเลิกเจ้าชายทั้งหลายได้ แต่จะยกเลิกความจงรักภักดีไม่ได้ ถ้าหากพวกเขากล่าวว่าเราอาจยกเลิกความจงรักภักดีได้แล้วละก็ ข้าพเจ้าก็จะขอถามว่า : “เราจะมีชาติหรือจะไม่มีชาติ ? เราจะสามารถหรือไม่สามารถที่จะเอาความจงรักภักดีมารับใช้ประเทศชาติ ? แต่ถ้าหากเราไม่สามารถพูดถึงความจงรักภักดีต่อเจ้าชายได้อีกต่อไปจริง ๆ แล้วไซ้ เราจะไม่สามารถพูดถึงความจงรักภักดีต่อประชาชนของเรากระนั้นหรือ ?” (หน้า ๕๑-๕๒, คำบรรยายตอนที่ ๖)

หลักการเกี่ยวกับประชาธิปไตย

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๘ ซุนยัตเซ็นได้อ้างหลักการแห่งระบอบประชาธิปไตย ส่วนใหญ่เพื่อเป็นการคัดค้านพวกที่ประกาศระบอบการปกครองแบบกษัตริย์อยู่ได้กฎหมาย ซึ่งซุนยัตเซ็นถือว่าเป็นพวกเดียวกับ “ลัทธิสัมบูรณนิยม” ใน พ.ศ. ๒๔๖๗ ความคิดของท่านเกี่ยวกับว่าควรจะใช้ประชาธิปไตยแบบไหนนั้น ได้ถูกแสดงออกอย่างชัดเจนมากขึ้น และเป็นการคัดค้านพื้นฐานแห่งประสบการณ์ส่วนบุคคลซึ่งยืนยันความเชื่อถือนั้นในด้านความต้องการที่จะเป็นผู้นำทางด้านการเมืองที่เข้มแข็งของซุนยัตเซ็น ผลลัพธ์ก็คือโครงการตั้งรัฐบาลซึ่งซุนยัตเซ็นมีความเชื่อถือนั้นคงจะให้ความมั่นใจต่อการที่ประชาชนจะควบคุมรัฐบาลโดยอาศัยกระบวนการการเลือกตั้ง ทั้งยังให้อำนาจอย่างกว้างขวางแก่คณะบริหารที่เข้มแข็งดำเนินงานธุรกิจของรัฐบาลอีกด้วย บัดนี้มีแต่เน้นถึงเรื่องความเป็นผู้นำ ไม่ใช่เรื่องเสรีภาพแล้ว ความจริง ซุนยัตเซ็น (ซึ่งคิดว่าประชาชนชาวจีนยังเป็น “กองทรายร่วน” อยู่อีก)

การปฏิวัติของคณะชาติ

๘๗๑

ได้ให้เหตุผลว่าการต่อสู้ดิ้นรนของประชาชนจีนนั้นมิใช่เพื่อเสรีภาพส่วนบุคคลซึ่งพวกเขามีอยู่อย่างล้นเหลือ แต่ทว่าเพื่อ “เสรีภาพของประเทศชาติ” ดังนั้น ชุนยัตเซ็นจึงพยายามชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างอธิปไตยซึ่งประชาชนควรรักษาไว้กับความสามารถในด้านการปกครองซึ่งควรมอบให้กลุ่มผู้ดีที่มีความเชี่ยวชาญ

ลักษณะท่าทีที่เด่นชัดประการหนึ่งแห่งรัฐธรรมนูญของชุนยัตเซ็นก็คือสาขาหรืออำนาจของรัฐบาล ๕ อย่างด้วยกัน สาขาหรืออำนาจเหล่านี้คงจะรวมเอาสาขาหรืออำนาจสามอย่างที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลอเมริกัน คือ อำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ รวมกับสาขาหรืออำนาจอีกสองอย่างซึ่งตั้งใจไว้ให้เป็นการตรวจตราข้าราชการที่ได้รับการคัดเลือกแล้ว และอำนาจที่จะแต่งตั้งข้าราชการเหล่านั้น และเพื่อสิ่งที่ชุนยัตเซ็นเชื่อว่าประเพณีนิยมทางการเมืองของจีนได้ก่อให้เกิดแบบอย่างที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน : คือ พวกที่ทำหน้าที่ตรวจตราหรือควบคุมดูแล กับระบบการรับราชการพลเรือนที่เป็นอิสระ อย่างหลัง ๆ นี้ชุนยัตเซ็นได้พูดถึงคล้ายกับว่าเป็นเครื่องมืออิสระของประเทศจีนตามแบบประเพณีนิยม ดังนั้นจึงทำให้ชุนยัตเซ็นเป็นนักชาตินิยมไม่ใช่เพียงเพราะให้รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นตัวแทนการสังเคราะห์ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับแบบจีนเท่านั้น แต่ทว่าเพื่อผูกชนบระเพณีดั้งเดิมของจีนขึ้นมาด้วย “และอย่างน้อยที่สุดก็ยกจีนขึ้นมาสู่ระดับที่เสมอป่าเสมอไหลกับตะวันตก เมื่อเราไม่อาจพูดได้ว่า มโนคติของชุนยัตเซ็นจำเป็นจะต้องได้รับการทดสอบที่ยุติธรรมในประเทศจีนคณะชาติ ผลเดิซาดแห่งการแยกอำนาจทั้งหลายต่อๆ ไปนี้บางทีจะทำให้อำนาจทั้งหมดนอกจากอำนาจทางบริหารขาดๆ วินๆ ได้

ข้อความต่อไปนี้จะแสดงให้เห็นการที่ชุนยัตเซ็นชอบการเปรียบเทียบที่อ้างจากโลกแห่งเครื่องจักรกลสมัยใหม่และนำมาใช้กับสถานการณ์ทางการเมือง

(จาก จุงซานฉว๋านฉู, I, ๑๑๗-๑๘, ๑๓๙-๔๐, ๑๔๑-๔๒, ๑๔๓-๔๔, ดัดแปลงมาจาก “ซันมินจูอี้”, ของ Price หน้า ๓๔๕-๔๖, ๓๕๐-๕๑)

(การแยกอธิปไตยและความสามารถออกจากกัน) : เราจะสามารถทำให้รัฐบาลมีอำนาจหมดทุกอย่างได้อย่างไร ? ในทันทีที่รัฐบาลมีอำนาจหมดทุกอย่างแล้ว เราจะสามารถทำให้รัฐบาลทำตามเจตนารมณ์ของประชาชนได้อย่างไร ?... ข้าพเจ้าได้พบวิธีที่จะแก้ปัญหานี้แล้ว วิธีที่ข้าพเจ้าคิดได้นั้นเป็นการค้นพบใหม่ในทฤษฎีการเมือง และเป็นการแก้ปัญหาทิ้งปวงอย่างชนิดพื้นฐานทีเดียว... เป็นทฤษฎีว่าด้วยความแตกต่างกันระหว่างอธิปไตยกับความสามารถ (หน้า ๑๑๗-๑๘, คำบรรยายตอนที่ ๕)

หลังจากที่จีนได้ตั้งรัฐบาลที่มีอำนาจขึ้นมาแล้ว เราจะต้องไม่กลัวอย่างที่ชาวตะวันตกกลัวว่ารัฐบาลจะเข้มแข็งเกินไป และกลัวว่าเราจะไม่สามารถควบคุมรัฐบาลได้ เพราะเรามีโครงการว่า อำนาจทางการเมืองของรัฐที่ก่อสร้างขึ้นมาใหม่นั้นจะต้องแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ส่วนหนึ่งคืออำนาจที่มีเหนือ

๘๗/๒

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

รัฐบาล ซึ่งเป็นอำนาจที่ยิ่งใหญ่ที่จะอยู่ในมือของประชาชนอย่างสิ้นเชิง ประชาชนจะมีอธิปไตยเต็มที่และจะสามารถควบคุมกิจการของประเทศได้โดยตรง... อำนาจทางการเมืองนี้เป็นอธิปไตยที่มาจากปวงชน อำนาจอีกอย่างหนึ่งก็คือ อำนาจการปกครองเป็นอำนาจที่ยิ่งใหญ่ที่อยู่ในมือขององค์การรัฐบาลซึ่งจะเป็นองค์การที่มีอำนาจและจะจัดการกับธุรกิจของชาติทุกอย่าง... อำนาจการปกครองนี้เป็นอำนาจของรัฐบาล ถ้าประชาชนมีมาตรการแห่งอธิปไตยทางการเมืองอย่างเต็มที่และวิธีที่จะใช้ควบคุม รัฐบาลดำเนินการไปได้ด้วยดีแล้ว เราก็ไม่ต้องกลัวว่ารัฐบาลจะเข้มแข็งมากเกินไป และเราจะไม่สามารถควบคุมรัฐบาลได้...

เป็นเพราะว่ายุโรปและอเมริกาขาดวิธีการที่รัดกุมและมีประสิทธิภาพในการควบคุมรัฐบาลของตนซึ่งกลไกในการปกครองของยุโรปและอเมริกานั้นไม่เคยพัฒนาให้ดีเลย แม้จนกระทั่งทุกวันนี้ขอเราอย่าได้เจริญรอยตามยุโรปและอเมริกาเลย ขอให้ประชาชนที่คิดเรื่องรัฐบาลจงพิจารณาเห็นความแตกต่างระหว่างอธิปไตยกับความสามารถด้วย ขอให้แบ่งพลังทางการเมืองอันมีอยู่มากมายของรัฐบาลออกเป็น ๒ ส่วน : คือเป็นอำนาจของรัฐบาลกับอำนาจของประชาชน การแบ่งเช่นนั้นจะทำให้รัฐบาลเป็นเครื่องจักรกล และทำให้ประชาชนเป็นช่างเครื่อง แล้วทำที่ของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลก็จะคล้ายๆ กับทำที่ของช่างไฟที่มีต่อเครื่องจักรกลฉะนั้น การสร้างเครื่องจักรกลได้ก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าจนกระทั่งถึงทุกวันนี้มันไม่เพียงแต่คนที่มีความรู้เกี่ยวกับเครื่องจักรกลเท่านั้น แม้แต่เด็กๆ ที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับเครื่องจักรกลเลยก็สามารถควบคุมเครื่องจักรกลได้ (หน้า ๑๓๙-๔๐, คำบรรยายตอนที่ ๖)

(อำนาจ ๔ อย่างของประชาชน) : อะไรเล่าคือการค้นพบใหม่ที่สุดในวิถีทางแห่งการบริหารอธิปไตยของประชาชน ? อำนาจประการแรกก็คือ **สิทธิในการออกเสียงลงคะแนน** และนับว่าเป็นวิธีการเดียวเท่านั้นที่ได้ปฏิบัติกันอยู่ทั่วทุกประเทศที่เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบก้าวหน้าทั้งหลายนี้เป็นอธิปไตยของประชาชนแบบหนึ่งที่เพียงพอในด้านการปกครองละหรือ ? อำนาจโดยตัวเองแบบหนึ่งนี้อาจเปรียบได้กับเครื่องจักรกลแบบแรกๆ ซึ่งจะสามารถเคลื่อนไปได้เฉพาะข้างหน้าเท่านั้น แต่จะไม่เคลื่อนถอยหลังเลย

อำนาจอย่างที่สองคือวิธีการที่ค้นพบใหม่นั้นเป็น **สิทธิในการเตือนให้สำนึก** (recall) เมื่อประชาชนมีสิทธิอย่างนี้ ก็เท่ากับมีอำนาจที่จะดึงเครื่องจักรกลให้ถอยกลับได้

สิทธิสองประการนี้ทำให้ประชาชนควบคุมข้าราชการได้และสามารถบรรจุข้าราชการของรัฐบาลทั้งปวงเข้าไว้ในตำแหน่งหรือโยกย้ายตำแหน่งได้ การมาและการไปของข้าราชการย่อมเป็นไปตามเจตจำนงเสรีของประชาชน เช่นเดียวกับเครื่องจักรกลสมัยใหม่เคลื่อนไปมาได้โดยอาศัยการกระทำเสรีของเครื่องจักรกลฉะนั้น นอกจากพวกข้าราชการแล้ว สิ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งในรัฐก็คือกฎหมาย : “พร้อมกับที่มีประชาชนที่จะปกครองนั้น ก็จะต้องมีกฎหมายสำหรับปกครองด้วย” เพื่อที่จะควบคุม

การปฏิวัติของคณะชาติ

๘๗/๓

คุณกฎหมายนี้ประชาชนจะต้องมีอำนาจอะไรบ้าง ? ถ้าประชาชนคิดว่ากฎหมายบางอย่างคงจะสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่พวกเขาได้ พวกเขาก็ควรมีอำนาจที่จะพิจารณาดัดสนกฎหมายนี้และมอบให้รัฐบาลนำเอาไปใช้ อำนาจของประชาชนอย่างนี้สามนี้เรียกว่า **สิทธิริเริ่มกฎหมาย** (initiative)

ถ้าประชาชนคิดว่า กฎหมายเก่าไม่มีประโยชน์แก่ตน พวกเขาก็ควรมีอำนาจที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ และขอให้รัฐบาลเอากฎหมายที่แก้ไขแล้วไปบังคับใช้และยกเลิกกฎหมายเก่าเสียนี้เรียกว่า **ประชามติ** (referendum) และเป็นอธิปไตยของประชาชนแบบที่ ๔

ต่อเมื่อประชาชนมีสิทธิทั้ง ๔ อย่างเหล่านี้แล้ว เราจึงจะสามารถพูดได้ว่าเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ และต่อเมื่อได้เออำนาจทั้ง ๔ อย่างเหล่านี้มาใช้ให้เกิดผลแล้วเท่านั้น เราจึงจะพูดได้ว่ามีอธิปไตยที่ฝังหัวเต็มที โดยตรง และเป็นของประชาชน (หน้า ๑๔๑-๑๔๒, คำบรรยายตอนที่ ๖)

(**รัฐธรรมนูญที่มีอำนาจ ๕ ประการ**) : พร้อมกับที่ประชาชนใช้อำนาจ ๔ อย่างควบคุมรัฐบาลนี้ รัฐบาลจะมีวิธีการใดๆ ที่จะใช้ในการทำงานนี้บ้างเล่า ? เพื่อที่จะปฏิบัติงานให้ได้นั้น รัฐบาลอาจจะมีเครื่องมือที่สมบูรณ์เพื่อที่จะใช้ทำงานให้ได้ดีที่สุด คือจะต้องมีรัฐธรรมนูญที่มีอำนาจ ๕ ประการ รัฐบาลจะไม่เป็นรัฐบาลที่สมบูรณ์และจะไม่สามารถทำงานเพื่อประชาชนได้ดีที่สุดเลย นอกเสียจากว่ารัฐบาลจะมีรัฐธรรมนูญที่มีอำนาจ ๕ ประการเป็นมูลฐานหรือเป็นหลักเท่านั้น (คือรัฐบาลประกอบด้วยส่วนย่อยๆ ๕ สาขาด้วยกันคือ : อำนาจทางบริหาร อำนาจทางนิติบัญญัติ อำนาจทางตุลาการ การสอบไล่ข้าราชการพลเรือน และการติชมควบคุม)...

อำนาจของรัฐบาลทั้งหมดนั้นเดิมกษัตริย์และจักรพรรดิทั้งหลายเป็นผู้ผูกขาด และหลังจากที่เกิดการปฏิวัติแล้ว อำนาจเหล่านี้ได้แบ่งออกเป็น ๓ พวก ดังนั้น สหรัฐอเมริกา หลังจากที่ได้รับอิสรภาพแล้วก็ได้จัดตั้งรัฐบาลที่มีแผนกต่างๆ ที่ประสานกันสามแผนก ระบบอเมริกันได้รับผลดีมากจึงทำให้ชาติอื่นๆ นำไปใช้บ้างแต่ว่ารัฐบาลต่างประเทศมีการแบ่งแยกอำนาจเพียงสามอย่างเท่านั้นทำไมเดี๋ยวนี้เราจึงต้องการแบ่งอำนาจออกเป็น ๕ อย่างด้วย ? อะไรเป็นสมมุติฐานแห่งลักษณะใหม่อีกสองประการในรัฐธรรมนูญที่ให้มีอำนาจ ๕ อย่างของเราเล่า ?

ลักษณะใหม่ ๒ ประการมาจากจีนเก่า จีนมีระบบการสอบไล่ข้าราชการพลเรือนและระบบการติชมควบคุมที่เป็นอิสระมาเป็นเวลานานแล้ว การติชมควบคุมของราชวงศ์แมนจูและข้าราชการที่เป็นที่ปรึกษาสมัยราชวงศ์ถังได้ก่อให้เกิดระบบการติชมควบคุมที่ีระบบหนึ่ง อำนาจการติชมควบคุมได้รวมไปถึงอำนาจการนำคดีขึ้นพิจารณา (impeach) ด้วย ต่างประเทศก็มีอำนาจนี้เช่นกัน เพียงแต่ว่าอำนาจนี้ได้มีอยู่ในอำนาจนิติบัญญัติ และมีได้เป็นอำนาจรัฐบาลที่แยกออกมาต่างหากอีกอย่างหนึ่งเท่านั้นเอง

๘๗๔

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

การเลือกบุคคลที่เฉียบแหลมและมีความสามารถจริง ๆ โดยอาศัยการสอบไล่ นั่นถือเป็นคุณลักษณะของจีนมาหลายพันปีแล้ว นักศึกษาชาวต่างประเทศที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับสถาบันจีนเมื่อเร็ว ๆ นี้ได้ยกย่องระบบการสอบไล่ที่เป็นอิสระแบบเก่าของจีนไว้มาก ในตะวันตกก็ได้ลอกแบบระบบนี้ไปใช้ในการคัดเลือกบุคคลที่มีความสามารถ การสอบคัดเลือกข้าราชการพลเรือนของอังกฤษก็เอาแบบไปจากระบบของจีนเดิมนั่นเอง แต่ทว่าจำกัต้องเฉพาะข้าราชการชั้นธรรมดาเท่านั้น ระบบอังกฤษยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับการสอบไล่อย่างเป็นอิสระของจีนเลย

ในประเทศจีนสมัยโบราณ เฉพาะอำนาจของรัฐบาลสามอย่างคือ อำนาจทางตุลาการ อำนาจทางนิติบัญญัติ และอำนาจทางบริหาร เหล่านี้เท่านั้นที่ยกให้แก่องค์จักรพรรดิ อำนาจอื่นๆ คืออำนาจการสอบคัดเลือกข้าราชการพลเรือนและอำนาจดิชมควบคุมนั้น เป็นอิสระจากองค์จักรพรรดิ การปกครองแบบอิตดาธิปไตยเดิมของจีนนั้นก็กล่าวกันว่ามิมีแผนกที่แยกออกจากกันเป็นสามแผนก เพราะฉะนั้นจึงแตกต่างจากรัฐบาลแบบอิตดาธิปไตยของตะวันตกซึ่งกษัตริย์หรือองค์จักรพรรดิทรงผูกขาดอำนาจเสียเองหมด ในสมัยที่จีนมีรัฐบาลแบบอิตดาธิปไตยนั้นจักรพรรดิมิได้ทรงผูกขาดอำนาจการสอบไล่และการดิชมควบคุมไว้เลย

ดังนั้น สำหรับเรื่องการแยกอำนาจรัฐบาลนั้น เราจึงอาจกล่าวได้ว่าจีนมีแผนกต่างๆ ของรัฐบาลที่ประสานกันอยู่ ๓ แผนก จีนได้ดำเนินการแบ่งแยกอำนาจอิตดาธิปไตย อำนาจการสอบไล่ และอำนาจการดิชมควบคุมมาหลายพันปีแล้ว ประเทศต่างๆ ในตะวันตกเพิ่งดำเนินการแบ่งแยกอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจตุลาการ และอำนาจบริหารมาเพียงร้อยปีเศษๆ เท่านั้นเอง แต่ทว่าอำนาจของรัฐบาลสามประการในตะวันตกนั้นได้ถูกนำมาใช้ได้อย่างไม่สมบูรณ์ และอำนาจที่ประสานกันทั้งสามของจีนเก่าก็ได้ถูกนำไปใช้ในทางที่ผิดๆ หลายอย่าง บัดนี้ถ้าหากเราต้องการรวมสิ่งที่ดีที่สุดจากจีนเข้ากับสิ่งที่ดีที่สุดจากประเทศอื่นๆ และป้องกันไม่ให้มีการนำไปใช้ในทางที่ผิดๆ ทุกชนิดแล้ว เราจะต้องเอาอำนาจรัฐบาลแบบตะวันตกทั้งสามอย่าง คือ อำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ มาเพิ่มให้กับอำนาจของจีนในด้านการสอบคัดเลือกข้าราชการและอำนาจการดิชมควบคุม และก่อให้เกิดรัฐบาลที่สมบูรณ์มีอำนาจ ๕ ประการ รัฐบาลเช่นนั้นจะเป็นรัฐบาลที่สมบูรณ์ที่สุดและที่ดีที่สุดในโลก และรัฐที่มีรัฐบาลเช่นนั้นจะเป็นรัฐของประชาชนโดยประชาชน และเพื่อประชาชนโดยแท้ (หน้า ๑๔๓-๔๔, คำบรรยายตอนที่ ๖)

การดำเนินชีวิตของประชาชน

“การดำเนินชีวิตของประชาชน” (*หมิ่นเชิงจู๋*) ร่วมกับลัทธิชาตินิยมและประชาธิปไตย ได้ก่อให้เกิดลัทธิไตรราษฎร์ของซุนยัตเซ็นขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๔ หมายความว่าลัทธิไตรราษฎร์นี้ได้คลุมไปถึงเรื่องเศรษฐกิจในโครงการของซุนยัตเซ็นที่นับว่ากว้างขวางพอที่จะรวมทฤษฎีทางสังคมและเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่ซุนยัตเซ็นมีความสนใจไว้ได้มากมาย ซุนยัตเซ็นและสานุศิษย์ทั้งหลายมักจะใช้ *หมิ่นเชิงจู๋* ให้มีความหมายเท่ากับลัทธิสังคมนิยมโดยทำให้มันโน้มน้าวเป็นที่ยกย่องนับถือกันโดยทั่วๆ

การปฏิวัติของคณะชาติ

๘๗๕

ไป ทั้งๆ ที่คงเสรีภาพที่จะแปลความหมายตามใจชอบไว้ สำหรับซุนยัตเซ็นในปี พ.ศ. ๒๔๖๗ นั้น ส่วนประกอบที่นับว่าสำคัญที่สุดของลัทธิไตรราษฎร์นี้ก็ยังคงได้แก่ภาษีขายโสดของ **เฮนรี ยอร์จ** (Henry George) อยู่ แม้ว่าซุนยัตเซ็นจะยกย่องว่ามากซ์เป็น “นักวิทยาศาสตร์ทางด้านสังคม” แต่ก็ได้ปฏิเสธทฤษฎีว่าด้วยการต่อสู้ของชนชั้นอย่างสิ้นเชิง และได้ยกย่องงานชิ้นหนึ่งที่ทางตะวันตกรู้จักกัน น้อยมากคือ “การแปลความหมายประวัติศาสตร์ในแง่สังคม” ของทันดแพทช์ชาวเมืองบรูกลิน (Brooklyn) ชื่อ **มอริช วิลเลียม** (Maurice William) ในฐานะที่ได้สรุปปฏิเสธลัทธิชนิตินิยมทางด้านเศรษฐกิจของมากซ์ ซุนยัตเซ็นได้คัดค้านความเชื่อถือของมากซ์ที่ว่าลัทธินายทุนทำให้พวกกรรมกรจนลง และพวกนายทุนก็ไล่ถึงจุดจบอยู่แล้ว ผู้เชี่ยวชาญชาวอเมริกัน (เช่น เฮนรี ฟอร์ด) ได้แสดงให้เห็นว่าความสำเร็จของพวกนายทุนและระดับการครองชีวิตของพวกกรรมกรที่สูงขึ้นนั้น มิได้แยกออกจากกันและกันเลย

ซุนยัตเซ็นได้แสดงความมั่นใจอย่างใหญ่หลวงในอนาคตของจีนในข้อที่จีนมีความสามารถที่จะตามทันตะวันตก และยังหลีกเลี่ยงศัตรูทางด้านเศรษฐกิจของตะวันตกได้อีกด้วย ปัญหาของจีนเป็นปัญหาเกี่ยวกับการผลิต ไม่ใช่ปัญหาเรื่องการแบ่ง และความไม่เสมอภาคกันในด้านความมั่งคั่งก็ไม่เคยปรากฏว่าเกิดขึ้นมาได้เลย ถ้าการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจตั้งอยู่บนฐานแห่งโครงการเก็บภาษีที่ดินของซุนยัตเซ็นซึ่งคงจะป้องกัน “จำนวนที่เพิ่มขึ้นซึ่งมิได้หามาได้โดยอาศัยน้ำพักน้ำแรง” จากการบังเกิดเพิ่มพูนขึ้นแก่ปัจเจกชนในเวลาเดียวกันซึ่งจะก่อให้เกิดภาวะการเพื่อที่รัฐจะได้เอาไปลงทุนในด้านการอุตสาหกรรม ซุนยัตเซ็นได้หันกลับมาแลเห็นลัทธิสังคมนิยมของรัฐชนิดหนึ่งที่ยอมให้กิจการของพวกนายทุนขนาดย่อมมีอยู่คู่ขนานไปกับการอุตสาหกรรมและอรรถประโยชน์ที่โอนมาเป็นของรัฐ แต่ความต้องการอย่างรีบด่วนนั้นก็คือการเร่งเร้าการอุตสาหกรรมที่เพิ่งจะตั้งต้นของจีนให้มีมากขึ้น ในตอนนี้ซุนยัตเซ็นได้เน้นถึงเรื่องการปลดปล่อยให้เป็นอิสระจากลัทธินายทุนทางด้านเศรษฐกิจของชาวต่างประเทศ ซึ่งจุดใหญ่ของการนี้ก็คือเพื่อจะได้เป็นอิสระในด้านการเก็บภาษีอากรซึ่งได้เสียไปเพราะสัญญาที่ไม่เสมอภาคทั้งหลาย และเพื่อตั้งกำแพงภาษีขึ้นป้องกันท่านพร้อมที่จะส่งเสริมการที่จะให้ชาวต่างประเทศมาลงทุน โครงการทางด้านเกษตรกรรมของท่านส่วนใหญ่อยู่ที่การปรับปรุงด้านเทคนิคให้ดีขึ้น

แม้ว่าซุนยัตเซ็นจะวิเคราะห์ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของจีนได้อย่างถูกต้อง ทำให้จีนในฐานะที่เป็นประเทศที่ด้อยพัฒนา แตกต่างไปจากสังคมทางด้านอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้าไปมากกว่า แต่โครงการในอนาคตของซุนยัตเซ็นเมื่อพูดในแง่ลัทธิหรือประสบการณ์ทางด้านเศรษฐกิจแบบตะวันตกแล้วก็นับว่าใหญ่โตมาก สำหรับบุคคลคนหนึ่งเริ่มต้นชีวิตในครอบครัวชาวนานั้น ซุนยัตเซ็นได้แสดงให้เห็นว่าท่านเอาใจใส่ต่อปัญหาของพวกชาวนาน้อยมาก และมองเห็นความสำคัญทางด้านการเมืองที่มีแฝงอยู่ในพวกชาวนานั้นน้อยยิ่งขึ้นไปอีก

(จาก *จุฬานวนานู*, I, ๑๖๖, ๑๗๕-๗๖, ๑๗๗-๗๘ ; ดัดแปลงมาจาก *ซันมินจูอี้* ของ Price. หน้า ๔๓๑-๓๔, ๔๓๗-๔๑)

๘๗/๖

ปอเกิดลัทธิประเพณีจีน

(หลักการเกี่ยวกับการดำเนินการดำเนินชีวิต) : ในบางเวลาที่ล่วงมาแล้วพวกก๊กมินตั๋งได้เอาวิธีการสองอย่างมาไว้ในนโยบายของพรรค ซึ่งโดยวิธีการทั้งสองนี้จะดำเนินการว่าด้วยการดำเนินชีวิตต่อไปได้ วิธีแรกคือการทำให้ประชาชนเป็นเจ้าของที่ดินเท่าเทียมกัน วิธีที่สองเป็นการออกกฎหมายบังคับเกี่ยวกับทุน (หน้า ๑๖๖)

วิธีการอย่างแรกของเราเกิดจากการแก้ปัญหาที่ดิน วิธีการแก้ปัญหาที่ดินในประเทศต่างๆ ย่อมแตกต่างกันออกไป และแต่ละประเทศก็มีความยากลำบากเฉพาะของตัวเอง โครงการที่เราากำลังทำตามนี้เป็นโครงการแบบธรรมดาสามัญและง่าย ๆ นั่นคือการทำให้ประชาชนเป็นเจ้าของที่ดินเท่า ๆ กัน

ในทันทีที่เจ้าของที่ดินได้ยื่นเราพูดเกี่ยวกับปัญหาที่ดิน และการทำให้ประชาชนเป็นเจ้าของที่ดินเท่า ๆ กันนั้น ตามปกติเขาก็ย่อมตระหนักดีว่าเป็นธรรมดาเช่นเดียวกับพวกนายทุนที่ตกอกตกใจเมื่อได้ยินประชาชนพูดถึงลัทธิสังคมนิยมแล้วก็ต้องการลุกขึ้นมาต่อสู้กับประชาชนจะนั้น ถ้าหากว่าเจ้าของที่ดินของเราเป็นเหมือนเจ้าของที่ดินคนสำคัญของยุโรปและมีอำนาจใหญ่โตขึ้นมาเรื่อยๆ แล้ว ก็คงยากลำบากมากทีเดียวที่เราจะแก้ปัญหาเรื่องที่ดินนี้ แต่เมืองจีนมิได้มีเจ้าของที่ดินใหญ่ๆ โดๆ เช่นนั้น และอำนาจของเจ้าของที่ดินรายย่อย ๆ ทั้งหลายก็ยังคงอ่อนแออยู่ ถ้าหากเราจะลงมือแก้ปัญหาเสียแต่บัดนี้เราก็จะสามารถแก้ปัญหาได้ แต่ถ้าเราพลาดโอกาสในปัจจุบันนี้แล้ว ในอนาคตเราก็จะมีความยากลำบากยิ่งขึ้น การโต้เถียงกันด้วยปัญหาเรื่องที่ดินนี้ตามธรรมดาแล้วย่อมก่อให้เกิดความรู้สึกหวาดกลัวขึ้นในหมู่เจ้าของที่ดิน แต่ถ้าหากว่านโยบายของพรรคก๊กมินตั๋งได้รับการปฏิบัติตามด้วยดีแล้ว เจ้าของที่ดินปัจจุบันนี้จะพอใจได้

อะไรเล่าคือนโยบายของเรา ? เราเสนอว่ารัฐบาลควรเก็บภาษีให้ได้สัดส่วนกับราคาที่ดิน และถ้าจำเป็น ก็ซื้อที่ดินกลับคืนตามราคา

แต่เราจะพิจารณาดัดสินราคาที่ดินได้อย่างไร ? เราคงจะต้องยอมให้เจ้าของที่ดินกำหนดราคาขึ้นเอง... ประชาชนเป็นจำนวนมากคิดว่า ถ้าเจ้าของที่ดินประเมินราคาที่ดินเองแล้ว พวกเขาจะตีราคาที่ดินให้ต่ำ และรัฐบาลก็จะเสียผลประโยชน์... แต่สมมุติว่าถ้ารัฐบาลจะออกระเบียบข้อบังคับมา ๒ ฉบับ ฉบับที่หนึ่งว่าจะเก็บภาษีตามค่าของที่ดินที่ประกาศไว้ ฉบับที่ ๒ ว่ารัฐบาลอาจซื้อที่ดินคืนตามราคาที่ประกาศแล้วนั้น... เมื่อว่าตามโครงการนี้แล้ว ถ้าหากเจ้าของที่ดินประเมินราคาที่ดินต่ำ เขาก็เกรงว่ารัฐบาลจะซื้อที่ดินตามราคาที่ประกาศและทำให้พวกเขาเสียทรัพย์สินสมบัติ ถ้าหากเขาประเมินราคาที่ดินสูงไป เขาก็เกรงว่ารัฐบาลจะเก็บภาษีตามค่าของที่ดินและเขาจะต้องเสียภาษีมาก เมื่อเปรียบเทียบความอาจเป็นไปได้สองอย่างนี้แล้ว เขาก็ต้องไม่ปรารถนาจะรายงานคุณค่าที่ดินของเขาสูงเกินไป หรือต่ำเกินไป เขาจะใช้ทางสายกลางและจะบอกราคาดลาดที่แท้จริงแก่รัฐบาล โดยวิธีนี้ทั้งเจ้าของที่ดินและรัฐบาลก็จะไม่มีใครเสียผลประโยชน์

เมื่อได้กำหนดค่าที่ดินแล้ว เราก็ควรออกกฎหมายว่านับตั้งแต่ปีนั้นๆ เป็นต้นไป ค่าที่ดินที่เพิ่มขึ้นทั้งหมดซึ่งประเทศอื่น ๆ หมายถึงการเก็บภาษีให้มากขึ้นนั้นจะต้องกลับไปตกอยู่กับประชาชน

การปฏิวัติของคณะชาติ

๘๗๗

ข้อนี้เป็นเพราะว่าค่าที่ดินที่เพิ่มขึ้นนั้นเนื่องมาจากการที่ประชาคมปรับปรุงที่ดินให้ดีขึ้นและเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าของการอุตสาหกรรมและการค้า อุตสาหกรรมและการค้าของจีนมีความเจริญก้าวหน้าเพียงนิดหน่อยมาเป็นเวลาหลายพันปีแล้ว ดังนั้นค่าของที่ดินจึงไม่ค่อยจะมีการเปลี่ยนแปลงมาหลายชั่วอายุคนแล้ว แต่ว่าในทันทีที่มีความเจริญก้าวหน้าและการปรับปรุงให้ดีขึ้น ดังที่ปรากฏอยู่ในเมืองที่ทันสมัยทั้งหลายของจีน ราคาที่ดินก็เปลี่ยนแปลงไปทุกวัน บางทีก็เพิ่มขึ้นตั้งพันเท่าและแม้แต่หมื่นเท่าก็มี เกียรติสำหรับความเจริญก้าวหน้าและการปรับปรุงให้ดีขึ้นนี้ขึ้นอยู่กับพลังงานและกิจกรรมของประชาชนทั้งปวง ดังนั้นจำนวนที่ดินที่เพิ่มขึ้นอันสืบเนื่องมาจากความก้าวหน้าและการปรับปรุงให้ดีขึ้นนั้นจึงควรกลับไปตกอยู่กับประชาคมมากกว่าที่จะตกไปอยู่กับเอกชนเป็นรายบุคคล (หน้า ๑๗๕-๗๖, คำบรรยายตอนที่ ๒)

(ทุนและรัฐ) : ถ้าหากเราต้องการแก้ปัญหาเรื่องการครองชีพในประเทศ และ “เอาชนะ” ทำให้คล้ายกังวลเป็นนิรันดร์โดยอาศัยความพยายามอย่างสูงสุดเพียงครั้งเดียว” แล้วก็ดูไม่เป็นการเพียงพอเลยที่จะขึ้นอยู่กับกำกวดเงินทุนเพียงอย่างเดียว ภาชีรายได้ที่เก็บอยู่ในต่างประเทศเป็นวิธีการทำให้เงินหมุนเวียนไปเป็นปรกติอย่างหนึ่งเท่านั้น แต่ทว่าประเทศเหล่านี้ได้แก้ปัญหาเรื่องการครองชีพของประชาชนได้แล้วหรือ ?

เราไม่อาจเอาเมืองจีนไปเปรียบเทียบกับต่างประเทศได้ ไม่เป็นการเพียงพอเลยที่เราจะทำให้เงินทุนมีการหมุนเวียนอยู่อย่างสม่ำเสมอ ประเทศอื่นๆ รุ่มรวย แต่ประเทศจีนยากจน ประเทศอื่นๆ มีผลิตผลส่วนเกิน แต่เมืองจีนมีผลิตผลไม่เพียงพอ ดังนั้นจีนจะต้องไม่เอาเฉพาะเงินทุนส่วนตัวมาหมุนเวียนเท่านั้น แต่จะต้องเอาเงินทุนของรัฐมาหมุนเวียนด้วย

ทุกวันนี้ประเทศเราแตกแยกออกเป็นแคว้นเล็กแคว้นน้อย เราจะพัฒนาเงินทุนของรัฐได้อย่างไรเล่า ? ดูคล้ายกับว่าเราไม่สามารถพบหรือคาดวิถีทางไว้ล่วงหน้าได้เลย แต่การที่เรายังไม่รวมกันเป็นปึกแผ่นในทุกวันนี้เป็นเพียงภารกิจของรัฐชั่วคราวเท่านั้นเอง ในอนาคตกาลเราจะต้องมีเอกภาพอย่างแน่นนอน และแล้วเพื่อที่จะแก้ปัญหาคาครองชีพ ก็จำเป็นที่เราจะต้องพัฒนาเงินทุนและส่งเสริมการอุตสาหกรรม

ประการแรก เราจะต้องสร้างการคมนาคมในวิธีต่าง ๆ ทั้งทางรถไฟและทางน้ำให้มากที่สุดเท่าที่เดียว **ประการที่สอง** เราจะต้องทำเหมือง ประเทศจีนเป็นประเทศที่มีแหล่งทรัพยากรอุดมสมบูรณ์แต่น่าอนาถ, ทรัพยากรเหล่านั้นยังจมฝังอยู่ในแผ่นดินเสียหมด ! **ประการที่สาม** เราจะต้องเร่งรีบพัฒนาด้านการหัตถกรรม แม้จีนจะมีกรรมกรอยู่มากมายก่ายกอง แต่ก็ไม่มีเครื่องจักร ดังนั้น จึงไม่สามารถที่จะแข่งขันกับประเทศอื่นๆ ได้ สินค้าที่ใช้อยู่ทั่วประเทศจีนจะต้องผลิตมาจากโรงงานและสั่งเข้ามาจากประเทศอื่นๆ ซึ่งผลก็คือว่าเราต้องสูญเสียสิทธิและผลประโยชน์ไปทีละน้อยๆ อย่างง่ายดาย ถ้าหากเราต้องการฟื้นเอาสิทธิและผลประโยชน์ของเรากลับคืนมา เราจะต้องใช้อำนาจของรัฐส่งเสริมการอุตสาหกรรม ใช้เครื่องจักรในการผลิต และเห็นว่าเราต้องจ้างคนงานของประเทศทั้งหมดโดยเร็ว

๘๗๘

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ทีเดียว เมื่อคนงานทั้งปวงมีงานทำ และใช้เครื่องจักรในการผลิต เราก็จะมีแหล่งความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ที่ยิ่งใหญ่อย่างใหม่ขึ้นมา ถ้าหากว่าเราไม่ใช้อำนาจของรัฐสร้างกิจการเหล่านี้ แต่ทว่าได้ปล่อยมันไว้ในมือของชาวจีนที่เป็นเอกชนหรือในมือของนักธุรกิจชาวต่างประเทศแล้ว ผลก็จะกลายเป็นการขยายเงินทุนเอกชนให้มากออกไป และพวกชนชั้นร่ำรวยมากมายก็จะเกิดขึ้นมาทำให้เกิดมีความไม่เสมอภาคในสังคมขึ้น...

บัดนี้จีนกำลังตกอยู่ในความทุกข์เพราะความยากจน มิใช่เพราะการแบ่งแยกความร่ำรวยไม่ทัดเทียมกันเลย ที่ใดมีความไม่เสมอภาคในด้านความมั่งคั่ง แน่แน่นอนทีเดียวที่เราอาจเอาวิธีการของมากซ์มาใช้ในที่นั้นได้ เราอาจประกาศสงครามชนชั้นเพื่อทำลายความไม่เสมอภาคได้ แต่ในประเทศจีนซึ่งการอุตสาหกรรมยังไม่เจริญนั้น สงครามชนชั้นของมากซ์กับลัทธิเผด็จการของพวกกรรมกรก็ย่อมเป็นสิ่งที่เอามาใช้ปฏิบัติไม่ได้ (หน้า ๑๗๗-๗๙)

การปฏิวัติสามชั้น

ความสำคัญแห่ง “การปฏิวัติสามชั้น” ของซุนยัตเซ็นนั้นส่วนใหญ่อยู่ที่ลัทธิการปกครองทางการเมืองของท่านซึ่งบางทีจะเป็นตัวแทนการประกาศ “ประชาธิปไตยแบบมีผู้นำ” (guided democracy) อย่างจริงจังเป็นครั้งแรกในหมู่ผู้นำลัทธิชาตินิยมในเอเชีย เมื่อซุนยัตเซ็นได้แถลงเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๘ นั้น ดูเหมือนว่าจะเป็นคำตอบของซุนยัตเซ็นต่อบุคคลที่ได้เถียงว่าประชาชนชาวจีนที่คุ้นเคยกับลัทธิสัมบูรณนิยมทางการเมืองและไม่คุ้นเคยกับการเข้ามีส่วนร่วมในรัฐบาลมาเป็นเวลานานแล้วนั้น ยังไม่พร้อมที่จะรับระบอบประชาธิปไตย ซุนยัตเซ็นยอมรับว่าจำเป็นจะต้องมีเวลาสำหรับการปรับปรุงตัวหรือการเปลี่ยนแปลงสักชั่วระยะหนึ่ง แต่การที่ท่านมีความเชื่อมั่นว่าประชาชนมีความสามารถในอันที่จะ “เล่าเรียน” ลัทธิประชาธิปไตยนั้นได้ปรากฏอยู่ที่ตารางกำหนดเวลาที่แน่นอนที่ท่านได้ทำไว้เพื่อกระบวนการนี้ คำสอนทางการเมืองนี้จะกินเวลาเพียง ๖ ปีเท่านั้น

คำอธิบายเกี่ยวกับขั้นทั้งสามต่อไปนี้ได้มาจากหนังสือชื่อ **ความก้าวหน้าแห่งการสร้างชาติขึ้นมาใหม่** ซึ่งได้เตรียมไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑ และเป็นไปตามมโนคติเดิมๆ ของซุนยัตเซ็นเป็นส่วนใหญ่ ทั้ง ๆ ที่ถึงความยากลำบากของการสร้างชาติขึ้นมาใหม่ที่จีนจะต้องเผชิญภายหลังการปฏิวัติก็ตาม การที่ซุนยัตเซ็นมองเห็นความยากลำบากเหล่านี้ได้นำไปสู่การเห็นถึงความสำคัญแห่งความเป็นผู้นำที่เข้มแข็งยิ่งขึ้นในระยะเวลาที่ต้องมีการปกครองทางการเมืองนี้ ซึ่งประชาชนมีความเตรียมพร้อมเพื่อประชาธิปไตยค่อนข้างจะน้อยอยู่สักหน่อย ในหนังสือเรื่อง **เค้าโครงย่อเรื่องการสร้างชาติใหม่** ของท่านซึ่งเขียนขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ ก่อนที่ท่านจะถึงแก่กรรมเล็กน้อยนั้น ท่านไม่ได้อ้างถึงกำหนดเวลาที่แน่นอนไว้ คล้ายกับยอมรับว่าระยะเวลาที่จะปกครองแบบการเมืองนั้นจะต้องขยายออกไปอีกเกินกว่าที่ท่านได้หวังไว้แต่เดิมที่

[จาก จุงซานฉว่นอว, เล่ม๒, เจียนกั๋วฟ่งหล่วย, ตอนที่ ๑ (ที่ใช้ชื่อว่า ซุนเหวินส่วยเซา ก็มิ), บทที่ ๖, หน้า ๓๗-๓๘, ๓๙-๔๔, ๔๒]

(**การสร้างชาติใหม่สามแฉ่ง**) : สำหรับงานการสร้างชาติของคณะปฏิวัตินั้น ข้าพเจ้าตั้งมโนคติไว้บนกระแสแห่งความเจริญก้าวหน้าของโลก และเจริญรอยตามแบบอย่างในประเทศอื่นๆ ข้าพเจ้าได้ศึกษาความเจริญก้าวหน้าและความไม่ก้าวหน้า ได้ศึกษาถึงความสัมฤทธิ์ผลและความผิดพลาดของประเทศเหล่านั้นตามลำดับ หลังจากที่ได้มีการปรึกษาหารือโดยรอบคอบแล้ว และมีการตระเตรียมไว้โดยตลอดแล้วเท่านั้น ข้าพเจ้าจึงได้ตัดสินใจวางโครงการปฏิวัติ และกำหนดวิธีการทำปฏิวัติเป็น ๓ ขั้น **ขั้นแรกเป็นยุคที่ต้องมีรัฐบาลทหารปกครอง ขั้นที่สองเป็นยุคที่มีการปกครองแบบการเมือง และขั้นที่สามเป็นยุคที่มีการปกครองแบบมีรัฐบาลอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ**

ขั้นแรกเป็นขั้นทำลาย ในระหว่างนี้จะต้องประกาศใช้กฎอัยการศึก กองทัพปฏิวัติจะต้องทำการล้มอำนาจพระราชย์ของราชวงศ์แมนจูลง กำจัดการทุจริตในหมู่ข้าราชการให้หมดไป เลิกล้มการเก็บภาษีอากรที่ซ้ำซ้ำเสีย เลิกระบบเอาเด็กสาวมาเป็นทาส กวาดล้างสิ่งชั่วร้ายต่างๆ คือยาฝิ่น การเชื่อถือโชคลาง การทำนายเหตุการณ์ในภายหน้าโดยดูรูปดินทรายที่ปรายลงไป ยกเลิก **หลี่กิ้น** (likin) ที่เป็นอุปสรรคขัดขวางและอื่นๆ ให้หมดไป

ขั้นที่สองเป็นขั้นที่มีการเปลี่ยนแปลง จึงได้วางโครงการไว้ว่าจะต้องมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว และส่งเสริมให้มีรัฐบาลที่ปกครองตนเองในท้องถิ่น เพื่อเราใจประชาชนให้ใช้สิทธิทางการเมือง **เสียน** หรืออำเภอจะให้เป็นหน่วยมูลฐานของรัฐบาลที่ปกครองตนเองในชนบท และจะต้องแบ่งออกไปเป็นตำบลและหมู่บ้านต่างๆ ทั้งหมดนั้นอยู่ภายใต้บังคับอำนาจของคณะกรรมการอำเภอ

ในตอนที่กำลังของฝ่ายข้าศึกถูกกวาดล้างหมดแล้ว และในอำเภอก็เลิกการปฏิบัติการทางด้านทหารแล้ว ก็ควรจะได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวขึ้นในอำเภอโดยกำหนดสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง และอำนาจทางด้านปกครองของรัฐบาลปฏิวัติ รัฐบาลจะประกาศใช้รัฐธรรมนูญเพียงสามปี หลังจากนั้นแล้ว ประชาชนในอำเภอก็จะเลือกข้าราชการประจำอำเภอของตนขึ้นมา อย่างไรก็ตาม ถ้าหากว่าภายในระยะเวลาสามปี คณะกรรมการอำเภอที่ปกครองตนเองสามารถกวาดล้างความชั่วร้ายต่างๆ ดังที่ได้ระบุไว้ข้างบนนั้นแล้ว ย่อมทำให้ประชากรกว่าครึ่งหนึ่งเข้าใจลัทธิไตรราษฎร์ และเป็นประกันว่าจะมีความจงรักภักดีต่อสาธารณรัฐ ย่อมทำให้สถิติประชากรมีความสมบูรณ์ ย่อมพิจารณาตัดสินใจจำนวนครอบครัวและดำเนินการใช้มาตรการสร้างสรรค์ในเรื่องตำรวจ การสุขาภิบาล การศึกษา และทางหลวง ให้สอดคล้องต้องกันกับความต้องการที่น้อยที่สุด ซึ่งมีอธิบายไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว อำเภอก็อาจเลือกข้าราชการของตนเองและกลายเป็นอาณาบริเวณที่มีการปกครองตนเองอย่างเต็มที่

ในเรื่องหน่วยต่างๆ ที่ปกครองตนเองเช่นนั้น รัฐบาลปฏิวัติจะใช้ลัทธิการปกครองทางการเมืองให้สอดคล้องต้องกันกับรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว เมื่อครบกำหนด ๖ ปีหลังจากที่ทั่วทั้งประเทศได้บรรลุถึงเสถียรภาพทางการเมืองแล้ว อำเภอต่างๆ ซึ่งได้กลายเป็นหน่วยที่มีการปกครองตนเอง

๘๘๐

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

เองอย่างเต็มที่แล้วนั้น แต่ละอำเภอก็จะมีอำนาจเลือกผู้แทนคนหนึ่งเข้าไปจัดตั้งรัฐสภาแห่งชาติขึ้นภารกิจของสภาผู้แทนก็จะต้องเอารัฐธรรมนูญที่มีอำนาจ ๕ ประการมาใช้และจัดตั้งรัฐบาลกลางซึ่งประกอบด้วยสาขาต่าง ๆ ๕ สาขา คือ **สาขาบริหาร สาขานิติบัญญัติ สาขาคุลาการ สาขาสอบไล่ และ สาขาควบคุม**

เมื่อได้กำหนดให้มีรัฐธรรมนูญขึ้นมาแล้ว ประชาชนจากอำเภอต่าง ๆ ก็จะไปทั้งบัตรลงคะแนนเลือกประธานาธิบดีขึ้นมาคคนหนึ่งเพื่อก่อตั้งสาขาบริหารขึ้น และเลือกผู้แทนราษฎรขึ้นมาจัดตั้งสาขานิติบัญญัติ แต่ทว่าผู้แทนราษฎรทั้งหลายมิได้รับผิดชอบต่อประธานาธิบดีหรือสาขาบริหารทั้งห้าสาขานั้นจะรับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎรแห่งชาติ สมาชิกสาขาต่าง ๆ ซึ่งถูกสงสัยว่าจะปฏิบัติหน้าที่เหลวไหลก็จะถูกสาขาควบคุมตำหนิในสภาแห่งชาติ สมาชิกสาขาควบคุมที่มีความประพฤติเหลวไหล ก็จะถูกสภาแห่งชาติตำหนิโดยตรง และถ้าพบว่ามีความผิดก็จะถูกปลด หน้าที่ของสภาแห่งชาติเกิดจากการแก้ไขรัฐธรรมนูญและการตรวจตราความประพฤติที่ไม่ชอบในเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ต่อสาธารณชน สาขาสอบไล่จะเป็นผู้พิจารณาตัดสินคุณสมบัติของสมาชิกสภาแห่งชาติและของสาขาทั้งห้าและข้าราชการอื่นๆ ทั้งหมด

เมื่อได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ และได้เลือกตั้งประธานาธิบดีและสมาชิกสภาแห่งชาติขึ้นมาแล้ว รัฐบาลปฏิวัติก็จะมอบอำนาจการปกครองให้แก่ประธานาธิบดี และยุคที่มีการปกครองแบบการเมืองก็จะได้ยุติลง

ขั้นที่สามก็คือยุคแห่งการสร้างชาติใหม่ได้สมบูรณ์แบบ ในยุคนี้จะได้นำเอารัฐบาลตามระบอบรัฐธรรมนูญเข้ามาใช้ และคณะกรรมการอำเภอที่ปกครองตนเองจะสามารถทำให้ประชาชนใช้สิทธิทางการเมืองของตนได้โดยตรง เมื่อคำนึงถึงรัฐบาลประจำอำเภอแล้ว ประชาชนก็มีสิทธิที่จะเลือกผู้แทน สิทธิที่จะริเริ่มกฎหมาย ประชามติและการเตือนให้สำนึก เมื่อพูดถึงรัฐบาลแห่งชาติแล้ว ประชาชนก็มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน ส่วนสิทธิอื่นๆ ได้มอบให้ผู้แทนไปใช้แทนในสภาแห่งชาติ ยุคแห่งรัฐบาลตามระบอบรัฐธรรมนูญนี้จะเป็นเครื่องหมายแห่งการสร้างชาติได้สมบูรณ์ และเป็นเครื่องหมายแห่งความสำเร็จของการปฏิวัติ นี่เป็นใจความแห่งโครงการปฏิวัติ (หน้า ๓๗-๓๘)

(ความจำเป็นที่ต้องมีการปกครองแบบการเมือง) : การสร้างชาติแบบปฏิวัติหมายความว่าอะไร ? หมายถึงการสร้างชาติแบบผิดปรกติธรรมดาและทั้งเป็นการสร้างชาติอย่างรวดเร็วด้วย นับว่าแตกต่างจากการสร้างชาติแบบธรรมดาซึ่งเป็นไปตามเรื่องของสังคมอย่างธรรมดาและมีผลกระทบกระเทือนไปตามความโน้มเอียงของเหตุการณ์ ในด้านการปฏิวัตินั้นเกี่ยวข้องกับการทำลายล้างเกินปรกติธรรมดาด้วย เช่นการถอนรากถอนโคนระบบกษัตริย์ และการล้มล้างระบบสัมบูรณนิยม การทำลายล้างเช่นนั้นตามธรรมดาแล้วก็เรียกว่าเป็นการสร้างชาติใหม่อย่างเกินปรกติธรรมดา

การปฏิวัติของคณะชาติ

๘๘๑

การทำลายล้างแบบปฏิวัติและการสร้างชาติใหม่แบบปฏิวัตินั้นเป็นส่วนประกอบกันและกัน คล้ายขาทั้งสองข้างของมนุษย์ และปีกทั้งสองของนกเดี๋ยนั้น สาธารณรัฐหลังจากที่ได้มีการประกาศตั้งขึ้นมาแล้วจะต้องประสบกับพายุแห่งการทำลายล้างที่เกินปรกติธรรมดา แต่ว่าการทำลายล้างแบบผิดปรกติธรรมดานี้จะติดตามมาด้วยการสร้างชาติใหม่อย่างผิดปรกติธรรมดาด้วย วงจรที่ชั่วร้ายแห่งสงครามกลางเมืองย่อมเกิดเป็นผลติดตามมา ชาติกำลังเสื่อมดูจะกระแสน้ำที่ไหลลงฉะนั้น ลัทธิทรราชย์ของพวกขุนศึกทั้งหลาย พร้อมกับการซ้อมรบที่นำชนลูกชนพองของนักการเมืองที่ไร้ศีลธรรมนั้นอยู่นอกเหนือการควบคุม ในเวลาที่ผิดปรกติธรรมดานั้น เฉพาะการสร้างชาติแบบผิดปรกติธรรมดาเท่านั้นที่จะทำให้ประชาชนเกิดมีความคิดจิตใจใหม่และเริ่มต้นชาติใหม่ได้ ดังนั้นโครงการปฏิวัติจึงนับว่าจำเป็นมาก...

ก่อนที่อเมริกาจะได้รับอิสรภาพนั้น อาณานิคมอเมริกา ๑๓ แห่งได้อยู่ในรัฐที่ปกครองตัวเองรัฐหนึ่งและรัฐบาลท้องถิ่นที่ปกครองตัวเองนั้นได้พัฒนาไปได้อย่างมากมายทีเดียว ดังนั้น นับตั้งแต่จัดตั้งสาธารณรัฐเป็นต้นมา ประเทศก็ได้เจริญรุดหน้าไปในด้านการเมืองอย่างเป็นที่น่าสังเกตมากที่สุดทีเดียว ข้อนี้ก็เป็นเพราะว่าเค้าโครงทางด้านการเมืองของประเทศนั้นได้สร้างไว้บนรากฐานแห่งการปกครองตัวเองที่ได้พัฒนาไปอย่างเข้มแข็ง

อเมริกาติดกับฝรั่งเศส แม้ว่าฝรั่งเศสจะเป็นประเทศที่เจริญก้าวหน้าและมีวัฒนธรรมประเทศหนึ่งในยุโรปพร้อมกับมีประชาชนที่ขยันขันแข็งมีสติปัญญาดี และแม่ว่านับเป็นเวลาตั้งร้อยปีก่อน การปฏิวัติฝรั่งเศสจะอยู่ภายใต้อิทธิพลทฤษฎีแบบประชาธิปไตย และต่อมากจะเจริญรอยตามแบบอเมริกัน แต่ฝรั่งเศสก็ยังคงไม่สามารถบรรลุถึงการปกครองที่มีรัฐธรรมนูญแบบสาธารณรัฐแบบที่โดดเด่นออกมาจากการปฏิวัติอยู่นั่นเอง อะไรเล่าที่เป็นเหตุผลในข้อนี้? เรื่องนี้ขึ้นอยู่กับความจริงที่ว่าระบบการเมืองของฝรั่งเศสได้เคยเป็นแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และรัฐบาลของฝรั่งเศสก็เคยรวมอำนาจไว้ที่เมืองหลวงแห่งเดียวมาเป็นเวลานานแล้ว ฝรั่งเศสไม่มีโลกใหม่เป็นพื้นที่สำหรับพัฒนา และไม่มีรัฐบาลที่ปกครองตนเองใดๆ เป็นพื้นฐาน

ข้อบกพร่องของประเทศจีนก็คล้ายๆ กับข้อบกพร่องของฝรั่งเศสนั่นเอง แต่ทว่านอกเหนือไปจากนั้นความรู้และความสามารถทางด้านการเมืองแห่งประชาชนของเรายิ่งต่ำกว่าของฝรั่งเศสมากนัก และเรายังหวังว่าจะได้มีรัฐบาลภายใต้รัฐธรรมนูญแบบสาธารณรัฐในอีกขั้นหนึ่งหลังจากการปฏิวัติแล้ว ข้อนี้จะเป็นไปได้อย่างไร? เพื่อที่จะขจัดความยากลำบากนี้ให้หมดไปนี้เอง ข้าพเจ้าจึงได้คิดยุคลเปลี่ยนแปลงขึ้นซึ่งในระหว่างยุคนี้จะได้ตั้งรัฐบาลภายใต้ระบบรัฐธรรมนูญชั่วคราวเพื่อฝึกฝนประชาชนให้รู้จักการปกครองตนเองตามแบบท้องถิ่น (หน้า ๓๙-๔๐)

เราไม่ควรปฏิเสธว่าประชาชนจีนยังขาดแคลนในด้านความรู้ อยู่ยิ่งกว่านั้นชาวจีนยังถูกมอมด้วยยาพิษแห่งระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นเวลาหลายพันปีแล้ว... ที่นี้เราจะทำอะไร

๘๘๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ต่อไปเล่า? บุคคลแบบยวนซีไฮ (Yuan Shih-k'ai) ได้ให้เหตุผลว่า ประชาชนชาวจีนซึ่งไม่มีความรู้เพียงพอไม่เหมาะสมกับระบบสาธารณรัฐเลย บัณฑิตชั้นสวะ ๆ ของเราก็คงยืนยันเช่นกันว่าระบบกษัตริย์เป็นสิ่งที่จำเป็น

น่าอนาถ! แม้แต่พวกเราซึ่งฝึกให้ไถนาและม้าเรายังฝึกให้คนขี่ได้แล้วมนุษย์เราไม่เป็นสัตว์ชนิดที่จะฝึกฝนได้ดอกหรือ? สมมุติว่าเมื่อเด็ก ๆ ไปเข้าโรงเรียน บิดาของเด็กนั้นได้รับการบอกเล่าว่าบุตรของเขาไม่รู้จักตัวหนังสือที่เขียนไว้และดังนั้นจึงไม่อาจไปโรงเรียนได้ การให้เหตุผลแบบนี้จัดว่าเป็นการให้เหตุผลแบบตรรกศาสตร์ไหม? เพราะเด็กนั้นไม่รู้หนังสือนะซี เด็กนั้นจึงต้องไปเรียนหนังสือโลกเราทุกวันนี้ได้เข้าสู่ยุคที่ต้องมีความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งแล้ว ดังนั้นความคิดเกี่ยวกับเสรีภาพและสมภาพจึงได้เจริญแพร่หลายจนกลายเป็นกระแสธารอันสำคัญของโลกและไม่อาจที่เราจะปิดกันได้ไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นประเทศจีนจึงต้องการรัฐบาลแบบสาธารณรัฐเช่นเดียวกับที่เด็กต้องการไปโรงเรียนฉะนั้น เด็กนักเรียนจะต้องมีครูอาจารย์ที่ดีและมีเพื่อน ๆ คอยให้ความช่วยเหลือฉันใด ประชาชนจีนก็ฉันนั้น ในตอนที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองแบบสาธารณรัฐเป็นครั้งแรกจะต้องมีรัฐบาลปฏิบัติที่มีสายตายาวไว้สำหรับฝึกฝนประชาชน นี่เรียกว่าระบอบการปกครองแบบการเมืองซึ่งเป็นขั้นที่จำเป็นในการเปลี่ยนแปลงจากระบอบกษัตริย์มาเป็นระบอบสาธารณรัฐ ถ้าหากปราศจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้เสียแล้ว ความขาดระเบียบเรียบร้อยก็เป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ (หน้า ๔๒)

ทฤษฎีทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับความรู้และการกระทำ

สิ่งที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับแนวความคิดเห็นเรื่องการปกครองทางการเมืองในความรู้สึกนึกคิดของขุนยัดเซินก็คือทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้และการกระทำของท่านนั่นเอง ขุนยัดเซินได้พยายามใช้ทฤษฎีนี้ตอบ “พวกสังนิยม” เหล่านั้น ซึ่งในปีหลังๆ จากที่ได้มีการปฏิบัติแล้วได้ยกเลิกโครงการใหญ่ของท่านเสียโดยอ้างว่าเป็นสิ่งที่ไม่อาจปฏิบัติตามได้เพราะโครงการเหล่านั้นมิได้คำนึงถึงความคิดของชาวจีนทั่วๆ ไป หรือมิได้คำนึงถึงการปฏิรูปแบบไม่เลือกหน้าอินทร์หน้าพรหมอะไรทั้งสิ้น นับว่าประหลาดอยู่ที่ขุนยัดเซินตำหนิความผิดพลาดในอดีตของจีนในการที่จะทำให้โครงการบังเกิดผลนั้นว่าเนื่องมาจากหวางยางมิงและลัทธิเกี่ยวกับเอกภาพแห่งความรู้และการกระทำของท่าน ขุนยัดเซินมีความเห็นว่าลัทธิคำสอนของหวางยางมิงทำให้ชาวจีนมีมโนภาพผิดว่า “การรู้นั้นง่าย แต่การกระทำนั้นชียาก” ซึ่งทำที่นี้ได้ทำให้เกิดความเกียจคร้านและการไม่ทำอะไร

ดูเหมือนว่าจะไม่มีพื้นฐานทางด้านตรรกศาสตร์ใดๆ สำหรับที่จะแปลความหมายของหวางยางมิงเช่นนั้นเลย และขุนยัดเซินเองก็มิได้ให้อะไรที่จะทำให้เรื่องปรัชญาที่เกี่ยวข้องอยู่นั้นแจ่มแจ้งขึ้นมาเลย ปัญหาต่างๆ ที่ท่านกระตือรือร้นที่จะอธิบายให้แจ่มแจ้งก็คือ : (๑) ความรู้และการกระทำนั้นอาจแยกออกจากกันในแง่ที่ว่าประชาชนบางคน (เช่นตัวท่าน) เป็นนักคิด ส่วนคนอื่น ๆ เป็นเพียงผู้นำเท่านั้น และ (๒) ประชาชนจีนทั้งหมดเพียงต้องการศรัทธาหรือความเชื่อถือในความสัมฤทธิ์ผล

การปฏิวัติของคณะชาติ

๘๘๓

แห่งการกระทำเท่านั้น พวกเขาไม่จำเป็นต้องกังวลกับเหตุผลเพื่อการกระทำเลย ความรู้ของคนสองสามคนคือพวกผู้ดีก็มักมีตั้งแต่จะก่อให้เกิดแนวทางเพื่อความพยายามของคนเป็นจำนวนมากได้

ในข้อความตอนต่างๆ ที่ยกมาให้เห็นนี้ ขอให้สังเกตว่าขุนยัดเซินตั้งอกตั้งใจจะเจริญรอยตามญี่ปุ่นซึ่งประสบผลสำเร็จในการทำประเทศให้ทันสมัยอยู่มากเพียงใด และท่านได้ประเมินเหตุผลตามข้อกล่าวหาเพื่อความสำเร็จนี้มาใช้กับจีนเพียงใด การที่หวางยางมิงเป็นที่รู้จักนิยมนับถือกันมากในหมู่นักปฏิวัติชาวญี่ปุ่นนั้นเป็นเหตุการณ์ที่ช่วยให้เหตุผลสำหรับการที่หวางยางมิงเกี่ยวข้องอยู่ในข้อขัดแย้งของขุนยัดเซินที่มีต่อความรู้และการกระทำอย่างไว้แต่ยงสา

[จาก จุงซานฉวนอู, เล่ม ๒, *เจียนกว๋อหังหล่วย*, ตอนที่ ๑ (ที่ใช้ชื่อเรื่องว่า *ขุนเหวินส่วยเซา ก็มิ*), บทที่ ๕, หน้า ๓๑-๓๓, ๓๖-๓๗]

ลัทธิของหวางยางมิงซึ่งสอนเรื่องเอกภาพแห่งความรู้และการกระทำนั้น มีจุดหมายเพื่อเข้าใจให้คนทำความดี เราอาจอ้างว่าหวางยางมิงได้พิจารณาเห็นว่าไม่เป็นการยากลำบากอะไรในการที่จะรู้แต่ว่ายากในการที่จะทำ... ความพยายามของท่านในอันที่จะเข้าใจประชาชนให้ทำความเข้าใจนั้นเป็นเรื่องที่น่าชมเชยจริงๆ แต่คำสอนของท่านนั้นไม่ต้องด้วยความเป็นจริงเลย สิ่งที่ยาก ท่านเห็นว่ายาก และสิ่งที่ยาก ท่านเห็นว่ายาก การเข้าใจให้คนพยายามทำสิ่งที่ยากนั้นเท่ากับขอให้เขาทำการที่ฝ่าฝืนธรรมชาติของมนุษย์นั่นเอง...

กล่าวกันว่าการที่ญี่ปุ่นทำประเทศให้ทันสมัยขึ้นมานั้นเพราะได้รับความบันดาลใจจากคำสอนของหวางยางมิงโดยสิ้นเชิง ชาวญี่ปุ่นเองก็เชื่ออย่างนั้นและเทิดทูนหวางยางมิงไว้สูงมาก แต่ก็ควรจะสังเกตว่าก่อนที่ญี่ปุ่นจะสร้างประเทศให้ทันสมัยในสมัยจักรพรรดิเมจิ นั้น ญี่ปุ่นยังคงอยู่ในขั้นที่มีการปกครองระบบเจ้าครองนครอยู่ ประชาชนยังติดประเพณีปรัมปราอยู่ และน้ำใจเกี่ยวกับการริเริ่มและการกล้าได้กล้าเสียก็ยังไม่ดับ แม้เวลาถูกต่างประเทศรุกราน ในขณะที่พวกข้าราชการกำลังดิ้นรนอยู่นั้นก็รู้สึกว่ประชาชนผู้รักชาติมีการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้าน พวกเขาประกาศสนับสนุนจักรพรรดิเพื่อต่อต้านชาวต่างประเทศ... และเมื่อญี่ปุ่นไม่สามารถขับไล่ชาวต่างประเทศออกไปได้ พวกประชาชนผู้รักชาติทั้งหลายก็เปลี่ยนวิธีการทันที และหันกลับมาเลียนแบบวิถีทางของชาวต่างประเทศปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยที่ประสบผลสำเร็จนั้นก็เพราะอาศัยการศึกษาที่ได้รับมาจากชาวตะวันตก ดังนั้นญี่ปุ่นจึงทำการปฏิรูปอย่างได้ผลโดยไม่รู้จักหลักการที่เกี่ยวข้องเลย ข้อนี้ความจริงก็ไม่มีอะไรที่จะดำเนินการกับลัทธิว่าด้วยเอกภาพแห่งการกระทำและความรู้ของหวางยางมิงเลย...

เมื่อญี่ปุ่นทำการปฏิรูปโดยไม่สนใจดีที่จะทราบเกี่ยวกับเรื่องการปฏิรูปเหล่านั้น จีนมิได้ใช้มาตรการทำการปฏิรูปจนกว่าจีนจะเข้าใจมาตรการเหล่านั้น และแม้ว่าจีนจะล่งเล็งใจในอันที่จะทำการปฏิรูปเพราะกลัวว่าจะเกิดความยากลำบากขึ้น ชาวจีนได้เคยถูกชักนำไปในทางที่ผิดๆ เพราะคำสอนที่ว่า การปฏิบัตินั้นยากยิ่งกว่าการรู้เสียอีก การทำการปฏิรูปหรือการเปลี่ยนแปลงสถาบันต่างๆ

๘๘๔

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

นั่นเป็นเหตุการณ์ที่นับว่าสำคัญของชาติทีเดียว มักจะเป็นไปไม่ได้ที่จะเข้าใจมาตรการต่าง ๆ ล่วงหน้า ความสำคัญของมาตรการต่าง ๆ เหล่านั้นจะเข้าใจได้ก็หลังจากที่ได้เอามาตรการเหล่านั้นมาใช้แล้ว น้ำใจแบบกล้าได้กล้าเสียและชอบผจญภัยนั้นมีความรับผิดชอบต่อความสำเร็จแห่งการที่ญี่ปุ่นสร้างประเทศให้ทันสมัยขึ้นมาใหม่ได้เป็นส่วนใหญ่ ชาวญี่ปุ่นไม่ทราบเลยว่าการทำกรปฏิรูปคืออะไร จนกระทั่งพวกเขาได้ประสบผลสำเร็จในการปฏิรูปแล้ว แล้วพวกเขาก็ได้เรียกมันว่าการสร้างชาติใหม่

แต่ในกรณีของจีนนั้น จีนได้แสวงหาวิธีที่จะเข้าใจเรื่องการปฏิรูปเสียก่อนแล้ว จึงจะพยายามทำการปฏิรูป โดยที่ความรู้เหล่านั้นไม่เคยมีมาก่อนเลย การกระทำจึงได้ถูกเลื่อนเวลาออกไปโดยไม่มีการกำหนด ดังนั้นเมื่อปรัชญาของหวางยางมิงไม่สามารถห้ามปรามการเสี่ยงของญี่ปุ่นได้ ก็มีได้มีผลอะไรที่จะเป็นการเร้าใจญี่ปุ่นได้เลย แต่เมื่อคำสอนเช่นนั้นได้ถูกประกาศใช้ในประเทศจีนซึ่งยังหลับใหลอยู่ จึงทำให้จีนต้องได้รับความเสียหายถ้ายเดียว

ในยุคที่มีการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์นี้ ลัทธิเกี่ยวกับเอกภาพแห่งความรู้และการกระทำของหวางยางมิงนับว่าดีมากในเมื่อเอามาใช้กับยุคใดยุคหนึ่งโดยเฉพาะ หรือเอามาใช้กับการทำอะไรบางอย่าง แต่เมื่อนำเอามาใช้กับปัจเจกชน ก็นับว่าเป็นสิ่งที่ผิดโดยแท้ พร้อม ๆ กับความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์สมัยใหม่นี้ ความรู้ของคนกับการกระทำของคนก็ห่างเหินกันออกไปมากยิ่งขึ้นทุกที ผู้ที่รู้ไม่ต้องการ และไม่ใช่เพียงเท่านั้น แม้แต่ผู้ที่ทำก็ไม่ต้องการด้วย...

ข้าพเจ้ามิได้สูญเสียความพยายามใด ๆ ไปเลยในการเขียนหนังสือหน้าแล้วหน้าเล่าโดยมีความเห็นที่จะพิสูจน์ว่าการทำนั้นง่าย แต่การรู้นั้นยาก ข้าพเจ้ามีความตระหนักใจอย่างเต็มที่ว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องที่จำเป็นเพราะจะทำให้ประเทศจีนได้รับความปลอดภัย ความอ่อนแอที่เพิ่มพูนอยู่เรื่อยๆ และประเทศตกอยู่ในสถานะที่ค่อย ๆ ตายไปทุกวันนั้นก็เนื่องมาจากผลแห่งทฤษฎีที่นำไปใช้ในทางผิดๆ ในข้อที่ว่าการศึกษาที่จะรู้ไม่ยากอะไร แต่การกระทำนั้นยาก... ดังนั้นชาวจีนจึงรังเกียจสิ่งที่ง่าย (จริงๆ) และถือเอาสิ่งที่ยาก ในตอนแรกชาวจีนก็แสวงหาวิธีที่จะรู้ก่อนที่จะลงมือทำ แล้วเมื่อพบว่าสิ่งที่ไม่อาจทำให้สำเร็จได้ พวกเขาก็รู้สึกว่าจะช่วยไม่ได้ และเลิกความคิดที่จะทำความพยายามต่อไปอย่างสิ้นเชิง บางคนก็ถูกอบรมให้มีน้ำใจไม่ยอมท้อถอยได้อุทิศความพยายามชั่วชีวิตเพื่อที่จะได้รับความรู้เกี่ยวกับการกระทำที่แท้จริง พวกเขาอาจได้รับความรู้แล้วยังลังเลใจที่จะเอาความรู้นั้นมาใช้ เพราะถูกความคิดที่ว่าการกระทำนั้นกลับยากขึ้นไปอีกครอบงำ ดังนั้นแน่นอนเหลือเกินที่พวกที่ไม่มีความรู้ก็ยอมผัดหวังในการกระทำ และแม้แต่พวกที่ได้ความรู้มาแล้วก็ไม่กล้าทำ จึงได้พัฒนาต่อไปเป็นว่าไม่มีอะไรที่เราอาจพยายามทำได้ในโลก...

ความก้าวหน้าของวัฒนธรรมนั้นมีบุคคลอยู่สามพวกเท่านั้นที่ได้บรรลุถึงคือ : พวกแรกได้แก่พวกที่เห็นและเข้าใจล่วงหน้าหรือนักค้นพบอะไรต่าง ๆ พวกที่สอง คือพวกที่เห็นและเข้าใจภายหลัง หรือพวกที่ส่งเสริม และพวกที่สาม คือพวกที่ไม่ได้เห็นและไม่เข้าใจหรือเป็น

การปฏิบัติของคณะชาติ

๘๘๕

พวกกรรมกรที่ทำงาน จากแง่หนึ่ง จีนจึงไม่อาจขาดพวกกรรมกรที่จะทำงานได้เลย เพราะประชาชนส่วนใหญ่เป็นบุคคลพวกนี้ แต่สหายของข้าพเจ้าบางคนมีนิสัยชอบพูดว่า คนนั้นๆ เป็น (เพียง) นักทฤษฎี (เท่านั้น) ส่วนคนนั้นๆ เป็นกรรมกรที่ทำอะไรจริงจัง นับว่าเป็นการให้เหตุผลผิดๆ ที่น่าเศร้า ในอันที่จะรับรองความคิดเห็นที่คนๆ นั้นทำอะไรจริงจังจริงๆ เพียงสองสามคนก็สามารถทำการปฏิรูปประเทศชาติได้

จงดูโรงงานใหญ่ ถนนสายใหญ่ที่มีต้นไม้ขึ้นสองฟากข้าง และตึกที่สง่างามของชาวต่างประเทศในเมืองเซี่ยงไฮ้สิ กรรมกรซึ่งทำงานก่อสร้างนั้นเป็นคนงานชาวจีนทั้งนั้น ส่วนชาวต่างประเทศเป็นคนออกความคิดหรือเป็นผู้ออกแบบซึ่งตัวเองไม่เคยทำการก่อสร้างเลย ดังนั้นในการสร้างประเทศนั้นมิใช่กรรมกรที่ทำงานจริงจังเลย แต่ทว่าเป็นนักคิดและผู้ออกแบบต่างหากที่เป็นผู้สร้างประเทศซึ่งบุคคลประเภทนี้หาได้ยากมาก...

นี่คือเหตุผลที่เราขาดความเจริญก้าวหน้าในการสร้างชาติของเราขึ้นมาใหม่หลังจากที่ได้ทำการปฏิวัติแล้ว เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงรู้สึกว่าจะจำเป็นต้องปฏิเสธเรื่องนี้โดยตลอด โดยหวังว่า ผู้ที่เห็นและเข้าใจในเวลาภายภาคหน้าจะสามารถตื่นจากความผิดพลาดเปลี่ยนแนวความคิดเสียได้ในที่สุด โดยวิธีนี้พวกเขาก็จะไม่เอาโลกไปในทางที่ผิด เพราะทฤษฎีที่ดีเหมือนว่าถูกแต่ความจริงแล้วผิดอีกต่อไป และจะไม่กีดกันกรรมกรผู้ทำงานอย่างจริงจังซึ่งมีจำนวนมากมายมหาศาลอีกต่อไปด้วย

ประชาธิปไตยหรือลัทธิสัมบูรณนิยม : การโต้วาทีเรื่องการปกครองแบบการเมือง

แนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองแบบการเมืองของซุนยัตเซ็นอันนับว่าเป็นลัทธิคำสอนที่สำคัญยิ่งของก๊กมินตั๋งหลังจากที่ซุนยัตเซ็นได้ถึงแก่กรรมแล้ว ยังคงเป็นเรื่องสำคัญอยู่ในการเมืองของจีนเรื่อยมาพร้อมกับการพูดถึงรัฐธรรมนูญและการเตรียมตัวเพื่อรับเอาสถาบันตามแบบประชาธิปไตยมาใช้ทุกอย่างนั้น การปกครองระบบพรรคก็ยังคงอำนวยให้ซึ่งมูลฐานการทำงานของระบอบใหม่ และให้มูลฐานที่มีเหตุผลสำหรับการที่เจียงไคเช็ค (Chiang Kai-shek) ได้มีบทบาทเข้มแข็งยิ่งขึ้นในฐานะที่เป็นผู้นำพรรคก๊กมินตั๋งสืบต่อจากซุนยัตเซ็น แต่พรรคก๊กมินตั๋งเองจะได้ให้การสนับสนุนความคิดนี้อย่างเป็นเอกฉันท์ก็หาไม่ พวกชนชั้นกลางและชาวจีนที่มีหัวโน้มเอียงไปทางตะวันตกมากๆ ซึ่งมีความคิดเห็นนี้เป็นตัวแทนโดยเฉพาะตามท่าเรือที่เป็นศูนย์การค้านั้นได้รวมเอาปัจเจกชนมากมายที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ หรือที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างตะวันตก บุคคลเหล่านี้ส่วนมากเข้ากันได้กับระบบที่ดูเหมือนจะถอยหลังเข้าคลองและแบบเผด็จการแห่งความเป็นผู้นำของพรรคอย่างน่าสมเพช พวกอื่น ๆ ซึ่งมีได้เป็นอย่างดีเดียวกับพรรคเอง แต่เป็นผู้เอาเรื่องเอาราวในด้านสถาบันการศึกษาหรือในด้านการทำหนังสือพิมพ์นั้นมิได้ลังเลใจในอันที่จะโจมตีข้อเสนอนั้นเป็นมูลฐานของระบอบนานกิงนี้เลย

๘๘๖

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

การโต้วาทีซึ่งปรากฏขึ้นในเรื่องนี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๓ เรื่อยมานั้นย่อมแสดงให้เห็นฐานะที่เป็นมูลฐานของการปกครองโดยพรรคก๊กมินตั๋ง แม้ว่าจะดำเนินการตามระบอบประชาธิปไตยอย่างจำกัดชนิดหนึ่งโดยอาศัยทฤษฎีที่ว่าสร้างเอกภาพของชาติจะต้องมีก่อนการขยายเสรีภาพทางการเมือง แต่พรรคก็ยอมให้มีเสรีภาพเพียงพอที่จะวิพากษ์วิจารณ์เพื่อเอาชนะวัตถุประสงค์ของตนเอง คือพอที่นักวิพากษ์วิจารณ์เหล่านั้นจะสามารถทำให้อำนาจหน้าที่ของพรรคต้องเสียไป แต่ไม่เพียงพอที่จะทำให้นักวิพากษ์วิจารณ์เหล่านั้นรู้ลึกกว่าเป็นหนี้พรรคก๊กมินตั๋งในเรื่องประโยชน์พิเศษเลย

ล่อหลุงจี

เราต้องการระบบการเมืองชนิดไหน

ล่อหลุงจี (Lo Lung-chi : พ.ศ. ๒๔๓๙) เป็นนักการศึกษาและนักหนังสือพิมพ์ที่ได้รับการฝึกฝนมาจากตะวันตกซึ่งได้เขียนวิพากษ์วิจารณ์ลัทธิการปกครองแบบการเมืองของซุนยัตเซ็นหลังจากที่ซุนยัตเซ็นกลับมาสู่ประเทศจีนแล้วไม่นานนัก โดยเขียนตามแนวที่ได้ศึกษามาจากมหาวิทยาลัยวิสคอนซิน (Wisconsin) ที่โรงเรียนเศรษฐศาสตร์กรุงลอนดอน ภายใต้การอบรมสั่งสอนของ **ฮาร์ลด์ ลัสกี** (Harold Laski) และเป็นการเขียนเพื่อปริญาเอกที่มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย (พ.ศ. ๒๔๗๑) ต่อมาท่านได้ทำหน้าที่เป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ที่มีอิทธิพลในจีนเหนือ เป็นหัวหน้าสันนิบาตประชาธิปไตย (Democratic League) ซึ่งเป็นฝ่ายซ้าย และเป็นผู้ที่ทำงานทางด้านการเมืองอย่างเข้มแข็งภายใต้พวกคอมมิวนิสต์ แต่ท่านก็ได้รับความเดือดร้อนเพราะถูกประณามว่าเป็น “ฝ่ายขวา” ในระหว่างที่มีการณรงค์หาเสียง ชื่อ “ไม้อร้อยดอก” (Hundred Flowers) เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐

ในตอนที่ ล่อหลุงจี ได้เขียนหนังสือเรื่องนี้ขึ้นมานั้น ลัทธิคอมมิวนิสต์ได้ให้ทางเลือกทางด้านการเมืองที่สำคัญอย่างหนึ่งแก่พวกก๊กมินตั๋ง และลัทธิต่าง ๆ ของมากซ์ เช่นการทำให้รัฐว่องไวยลงได้กลายเป็นส่วนหนึ่งแห่งกรอบการอ้างถึงในด้านพุทธิปัญญา

[จาก *หว่านหมื่นเหยี่ยวเขินมือหยางดีเจิ้งจือจือตู* ใน *สินเยว่*, เล่ม ๒ (ค.ศ. ๑๙๓๐ / พ.ศ. ๒๔๗๓), เลขที่ ๑๒, หน้า ๔-๑๓]

เราอาจพูดด้วยความจริงใจว่าเราได้ประกาศทฤษฎีที่ฟังดูใหญ่โตมโหฬารอะไรในการที่จะกำจัดประเทศชาติให้หมดไปเลย เรายอมรับว่า “การที่จะยกเลิกประเทศโดยอาศัยพรรค” นั้นนับว่าเป็นดรอคนิดๆ ในพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ในโลกปัจจุบันนี้ วิธีทางที่เราจะดำเนินไปได้ก็คือการที่จะต้องธำรงประเทศไว้ แต่ในการดำเนินการตามทางนี้เราต้องการมีรัฐชนิดหนึ่งที่เราสงวนไว้ในหัวใจด้วยความรักใคร่ และเราต้องการมีระบบการปกครองชนิดหนึ่งที่เราสามารถจะให้การสนับสนุนได้”

เมื่อได้ยินคำพูดนี้ พวกผู้นำพรรคก๊กมินตั๋งทั้งหลายจะต้องขึ้นขมยินดีและกล่าวว่า “ทำไมเล่า, มาร่วมกับพวกเราซี !”

เรายอมรับว่าก๊กมินตั๋งต้องการรัฐด้วยเหมือนกัน ประชาชนพรรคก๊กมินตั๋งได้เริ่มบรรยายลัทธิไตรราษฎร์เป็นครั้งแรกโดยกล่าวว่า : **“ท่านสุภาพบุรุษทั้งหลาย : ข้าพเจ้ามาที่นี่ในวันนี้ก็เพื่อจะพูดเรื่องลัทธิไตรราษฎร์กับพวกท่านนั่นเอง อะไรเล่าคือลัทธิไตรราษฎร์? ถ้าจะนิยามให้ง่ายที่สุดแล้ว ลัทธิไตรราษฎร์ก็คือหลักการเพื่อความอยู่รอดแห่งชาติของเรานั่นเอง”** ไม่ว่าลัทธิไตรราษฎร์จะเป็นหลักการเพื่อความอยู่รอดแห่งชาติของเราหรือไม่ก็ตาม หรือหลักการว่าด้วยความอยู่รอดแห่งชาติของเราจำเป็นต้องเป็นลัทธิไตรราษฎร์หรือไม่ก็ตาม นั่นเป็นปัญหาที่อยู่นอกเหนือขอบเขตแห่งเรื่องในขณะนี้ แต่ก็เป็นสิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าพวกที่ต้องการช่วยให้ชาติปลอดภัยนั้น ในเบื้องต้นจะต้องยอมรับรองความมีอยู่แห่งชาติเสียก่อน คำขวัญของพรรคก๊กมินตั๋งที่เกี่ยวกับ “การสร้างชาติโดยอาศัยพรรค” นั้นย่อมแตกต่างจากคำขวัญของพวกคอมมิวนิสต์เกี่ยวกับ “การล้มชาติโดยอาศัยพรรค” อย่างเห็นได้ชัดทีเดียว แต่สิ่งที่เราไม่อาจละสายตาไปได้แม้แต่น้อยนั่นก็คือระบบการเมืองชนิดหนึ่งที่พรรคก๊กมินตั๋งเอามาไว้ในรัฐที่จะต้องสร้างใหม่ของพรรค

ขอให้เราได้เจรจากับพวกที่พูดถึง “การช่วยชาติให้ปลอดภัย” กับ “การสร้างชาติขึ้นมาใหม่” ตามปัญหาต่อไปนี้ : (๑) อะไรคือลักษณะของรัฐ ? (๒) อะไรคือวัตถุประสงค์ของรัฐ ? (๓) อะไรควรจะเป็นยุทธวิธีในการที่จะสร้างชาติขึ้นมาใหม่ ?

ในหนังสือเรื่อง “Complete Works of Sun Yat-sen” ทั้งเล่มนั้นไม่มีการพูดถึงปัญหาปรัชญาการเมืองที่เป็นพื้นฐานเช่นนั้นว่าเป็นลักษณะของรัฐหรือวัตถุประสงค์ของรัฐเลย สิ่งที่เกี่ยวข้องกับ ดร. ซุนยัตเซ็นมากที่สุดก็คือยุทธวิธีเพื่อ “ความอยู่รอดของชาติ” กับ “การสร้างชาติใหม่” ความอ่อนแอของท่านและพร้อมกันนั้นก็ถือว่าเป็นความเข้มแข็งของท่านด้วย อยู่ตรงข้อเท็จจริงที่ว่าในการเลือกยุทธวิธีนั้นภารกิจที่สำคัญของท่านก็คือการบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ หาใช่การกำหนดคำวิธีการไม่ เพราะท่านมิได้สนใจโดยตรงต่อวัตถุประสงค์ของรัฐ แต่ท่านสนใจอยู่กับเรื่อง “การอยู่รอดของชาติ” หรือ “การสร้างชาติใหม่” มากกว่า เพราะซุนยัตเซ็นเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์มากกว่าวิธีการ จึงนับว่าบ่อยครั้งที่เดียวที่ในเรื่องยุทธวิธีแล้วท่านใช้ทางที่ตรงข้ามกับลักษณะและวัตถุประสงค์ของรัฐ “ยุทธวิธีเกี่ยวกับ **‘พรรคอยู่เหนือรัฐ’**” นั้นเป็นอุทาหรณ์อย่างหนึ่ง”

สำหรับจิตของเราแล้ว ต่อเมื่อเรามีความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาข้อ ๑ และข้อ ๒ ข้างต้นโดยถ่องแท้เท่านั้น เราจึงจะสามารถพิจารณาตัดสินยุทธวิธีได้ เราจะพูดถึงปัญหาทั้งสามข้อนี้ไปตามลำดับ :

ประการแรก รัฐเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง ในแง่นี้ เราเห็นพ้องกับพวกคอมมิวนิสต์ พวกคอมมิวนิสต์เห็นว่ารัฐเป็นเครื่องมือที่พวกชนชั้นนายทุนใช้กดขี่พวกกรรมกร แต่เราเชื่อว่ารัฐเป็นเครื่องมือที่จะทำให้ประชาชนทั้งหมด ได้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่เป็นสามัญธรรมดาสงสาร โดยอาศัยการบังคับบัญชาและกันกับการให้ความร่วมมือแก่กันและกัน

๘๘๘

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

จุดที่ดูเหมือนว่าจะไม่ค่อยสำคัญนักนี้ควรที่จะได้ยอมรับนับถือกันอย่างแจ่มแจ้งว่าเป็นจุดติจากของพวกที่พูดถึงระบบการเมืองทุกคน ความลำบากอย่างใหญ่หลวงของจีนทุกวันนี้ก็คือว่า ในแง่หนึ่งพวกคอมมิวนิสต์เห็นว่ารัฐเป็นเครื่องมือแห่งการทำสงครามระหว่างชนชั้น ในอีกแง่หนึ่งพวกที่เรียกร้องหา “ความรอดพ้นของชาติ” และ “การสร้างชาติใหม่” ถือว่ารัฐเป็นวัตถุประสงค์ขั้นอันดิมะของตน สำหรับพวกที่เห็นว่ารัฐเป็นจุดหมายปลายทางนั้น เห็นว่าประชาชนดำรงชีวิตอยู่เพื่อรัฐมากกว่าที่รัฐจะดำรงอยู่เพื่อประชาชน พวกเขาจะไม่ถามว่ารัฐได้ให้ผลประโยชน์อะไรแก่ประชาชนบ้าง แต่คงจะกล่าวยืนยันว่า “ความรอดพ้นของชาติ” และ “ความรักที่มีต่อรัฐ” นั้นเป็นหน้าที่ของประชาชนโดยปราศจากเงื่อนไขใดๆ ทั้งสิ้น และพวกเขาไม่ลังเลใจที่จะใช้บรรดาคำที่มีน้ำหนักมาก ๆ คือ “ความรอดพ้นของชาติ” และ “การสร้างชาติใหม่” เพื่อทำให้ประชาชนต้องปิดปากเงียบ ดังนั้นในเวลาที่เกิดข้าวยากหมากแพงและเกิดความหายนะ ประชาชนจึงอาจไม่ได้รับความช่วยเหลืออะไรเลย แต่ทว่าจะต้องมีการเก็บภาษีอากรเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย สันติสุขตามท้องถิ่นจะไม่มีอยู่อีกต่อไป แต่ทว่าจะต้องทำการสู้รบสงครามกลางเมืองอยู่ เพราะรัฐเป็นจุดหมายปลายทาง ประชาชนกลายเป็นวิถีทางที่จะก่อให้เกิด “ความรอดพ้นแห่งชาติ” และ “การสร้างชาติใหม่” และดังนั้นรัฐจึงไม่ต้องการพิทักษ์รักษาชีวิตและทรัพย์สินสมบัติของประชาชนซึ่งได้กลายเป็นทาสแห่ง “หลักการว่าด้วยความอยู่รอดของชาติ” ทั้งไม่ต้องการสนับสนุนเสรีภาพในด้านความคิด เพราะโรงเรียนควรจะกลายเป็นแหล่งโฆษณาเพื่อ “หลักการว่าด้วยความอยู่รอดของชาติ” เมื่อกล่าวโดยย่อๆ แล้วในทันทีที่จะชักธงที่เขียนคำว่า “ความรอดพ้นแห่งชาติ” และ “การสร้างชาติใหม่” ขึ้นภาษีอากรที่เป็นภาระหนักมาก การต่อสู้และการสงครามทั้งปวงก็ได้รับความสำคัญใหม่ขึ้นมา ประชาชนก็อาจต้องยอมจำนนโดยไม่มีเงื่อนไขเท่านั้นเอง...

เมื่อได้วางพรรคไว้เหนือรัฐแล้ว รัฐก็กลายเป็นเครื่องมือของพรรคมากกว่าที่จะเป็นเครื่องมือของประชาชนทั้งสิ้น สำหรับการที่จะได้บรรลุถึงวัตถุประสงค์อันเป็นธรรมดาสามัญ แม้กระทั่งข้อนี้ย่อมตรงข้ามกับลักษณะของรัฐ บางทีประชาชนพวกก็กมิดังจะกล่าวว่า สิ่งที่เกี่ยวข้องกับพรรคปฏิวัตินั้นเป็นจุดหมายปลายทางมากกว่าที่จะเป็นวิถีทาง และว่าแม้ระบบที่ว่า “พรรคอยู่เหนือรัฐ” ก็อาจตรงข้ามกับลักษณะของรัฐได้ ยุทธวิธีนี้แหละที่จะทำให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของรัฐได้ ขอให้เราพิจารณาดูว่าระบบที่ว่า “พรรคอยู่เหนือรัฐ” นั้นจะทำให้วัตถุประสงค์ของรัฐสัมฤทธิ์ผลได้หรือไม่

ระบบการเมืองของประเทศอื่นๆ ทุกวันนี้ตั้งอยู่บนหลักการที่แตกต่างกัน ๒ ประการ คือ : **แบบเผด็จการ กับ แบบประชาธิปไตย** ระบบเผด็จการหมายถึงระบบการเมืองที่บุคคลคนหนึ่ง พรรคหนึ่งหรือชนชั้นหนึ่งกุมอำนาจทางการเมืองของรัฐไว้ในกำมือแต่เพียงผู้เดียว ระบบประชาธิปไตยหมายถึงระบบการเมืองที่อำนาจทางการเมืองอยู่ในกำมือของประชาชนทั้งหมด และ “พลเมืองที่บรรลุนิติภาวะแล้วทุกคนอาจเข้าร่วมในการเมืองโดยมีฐานะเท่าเทียมกันได้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม”

การปฏิวัติของคณะชาติ

๘๘๕

ระบบที่ว่าด้วย “พรรคอยู่เหนือรัฐ” หรือ “เจ้าหน้าที่ของพรรคอยู่เหนือเจ้าหน้าที่ของรัฐ” นี้ความจริงเป็นระบอบเผด็จการมากกว่าที่จะเป็นระบอบประชาธิปไตย

ที่นี่เราจะต้องประกาศเน้นว่าเราขอ “คัดค้านระบอบเผด็จการอย่างสุดเหวี่ยง ไม่ว่าจะเป็นเผด็จการโดยคนคนเดียว โดยพรรคการเมืองพรรคเดียว หรือโดยชนชั้นเดียวก็ตาม เหตุผลของเรา นับว่าง่ายมากทีเดียวคือว่า : ระบอบเผด็จการมีวิธีที่จะทำให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของรัฐได้” ขอให้เราได้อธิบายโดยย่อๆ ดังต่อไปนี้ :

ประการแรก รัฐเป็นเครื่องมือที่จะทำให้ประชาชนได้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่เป็นธรรมดาสามัญ โดยอาศัยความรู้สึกเห็นอกเห็นใจกันและให้ความร่วมมือแก่กันและกันหน้าที่ของรัฐก็คือจะต้องพิทักษ์รักษาสีทธิของประชาชน เราเชื่อว่าสิทธิของประชาชนจะปลอดภัยก็ต่อเมื่อประชาชนมีโอกาสที่จะพิทักษ์รักษาสีทธินั้นไว้ได้เท่านั้น ในสมาคมปัจจุบันนี้ น้ำใจของมหาชนยังมิได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์ถึงขั้นที่เราจะสามารถมอบสิทธิทางการเมืองของเราทั้งหมดไว้กับคนคนหนึ่งหรือคนกลุ่มหนึ่งหรือชนชั้นหนึ่งเลย หรือยังไม่ถึงขั้นที่จะถือเอาคนคนนั้น คนกลุ่มนั้น หรือชนชั้นนั้นเป็นผู้พิทักษ์รักษาสีทธิของเราเลยในด้านการเมืองขึ้นปฏิบัติการแล้ว “ผู้ที่เสียอำนาจทางการเมืองจะต้องสูญเสียการคุ้มครองสิทธิของเขาทั้งหมด...”

ประการที่สอง ...หน้าที่ของรัฐก็คือจะต้องคอยรับใช้และพัฒนาประชาชนให้เจริญรุ่งเรืองในระบอบเผด็จการ รัฐได้สูญเสียหน้าที่ที่จะคอยรับใช้และพัฒนาประชาชนไปหมด ตัวอย่างเช่นต้องสูญเสียการปลูกฝังนิสัย และการพัฒนาความคิดของประชาชน ระบอบเผด็จการไม่ว่าจะรุ่งเรืองหรือมีดมนก็ตามจะต้องเห็นว่าเสรีภาพในการคิดนั้นเป็นข้าศึกที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของตน ภาระเบื้องต้นของระบอบเผด็จการก็คือจะต้องหล่อหลอมจิตใจประชาชนในแม่พิมพ์เดียวกันเสียใหม่ โดยอาศัยกระบวนการที่เรียกว่า การทำความคิดให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน... หลังจากที่ได้มีการบีบบังคับและการประหัตประหารภายใต้ระบอบนี้แล้วความคิดของประชาชนก็จะเชื่อมซึม เจยเมย สุดแล้วแต่จะเป็นไป กะปลกกะเปลี้ย และประชาชนเองก็อาจกลายเป็นเครื่องจักรชิ้นเล็กชิ้นน้อยที่ปราศจากความรู้สึกนึกคิดต่อไป

ประการที่สาม รัฐเป็นเครื่องมือที่จะทำให้ประชาชนทั้งมวลบรรลุถึงวัตถุประสงค์สามัญเกี่ยวกับความสุขของคนทั้งปวงโดยอาศัยความรู้สึกเห็นอกเห็นใจกันและให้ความร่วมมือแก่กันและกันเพื่อที่จะได้บรรลุถึงวัตถุประสงค์นี้ รัฐจะต้องทำประชาชนให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นสันติสุข สงบ มีระเบียบ และยุติธรรม ผู้เผด็จการจะเป็นบุคคลคนเดียว พรรคเดียว หรือชนชั้นเดียวก็ตามย่อมครองตำแหน่งพิเศษในการเมืองของชาติ ผู้เผด็จการนี้โดยพื้นฐานแล้วจะปฏิเสธความเสมอภาคและความยุติธรรมทางด้านการเมืองหมด ตำแหน่งพิเศษของผู้เผด็จการย่อมทำให้ประชาชนมีความขุ่นแค้นและเกลียดชังบรรดาผู้ปกครองทั้งหลายอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น และความขุ่นแค้นเกลียดชังนี้ย่อมเป็นสาเหตุแห่งการปฏิวัติทั้งปวง ในสมาคมที่มีการปฏิวัติไม่รู้จักจบจักสิ้นนี้ ตามปรกติจะไม่พบสันติสุข ความสงบ และระเบียบใดๆ เลย...

๘๙๐

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

พรรคก๊กมินตั๋งเองก็ยอมรับว่ามีความชั่วร้ายของระบอบเผด็จการแฝงอยู่ แต่พรรคก๊กมินตั๋งก็ใช้คำทำนองว่า “ชั่วคราว” และ “หัวเลี้ยวหัวต่อ” เพื่อปิดบังระบอบเผด็จการนี้ไว้ คำว่า “ชั่วคราว” หรือ “หัวเลี้ยวหัวต่อ” มักจะใช้หมายถึงยุคแห่งการปกครองแบบการเมือง...

เราเชื่อว่า ข้อความที่ว่า “ยิ่งเรียนมากเท่าใด ก็ยิ่งมีสิ่งที่จะต้องเรียนมากเท่านั้น” นี้ ย่อมเอาไปใช้ได้กับเรื่องการเมืองเช่นเดียวกับในเรื่องอื่น ๆ นั่นเอง มนุษย์เราแสวงหาประสบการณ์และความก้าวหน้าในด้านการเมืองโดยไม่หยุดยั้ง เพราะการเมืองไม่มีขอบเขตถ้าหากว่าประชาชนจะต้องบรรลุถึงอุดมคติขั้นหนึ่งเสียก่อนที่จะพวกเขจะสามารถเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองแล้วเวลานี้อังกฤษและอเมริกาก็ควรอยู่ภายใต้การปกครองแบบการเมืองด้วย การที่จะได้รับประสบการณ์จากการทดลองและความผิด การที่จะได้รับผลที่มีความเจริญก้าวหน้าจากประสบการณ์ นี่เป็นวิธีการทางการเมืองของอังกฤษและอเมริกา และนี่ก็เป็นเหตุผลด้วยเหมือนกันว่าทำไมเราจึงคัดค้านการปกครองแบบการเมือง ถ้าการปกครองแบบการเมืองเป็นสิ่งที่จำเป็น เราก็เชื่อว่าผู้ปกครอง คือ อาจารย์ผู้แนะนำสั่งสอนเวลานี้ ย่อมมีความกระตือรือร้นที่จะทำการฝึกฝนยิ่งกว่าประชาชนเองเสียอีก...

ในยุคที่มีการปกครองแบบการเมืองนี้ เราควรจะนำเอาระบอบเผด็จการพร้อมกับลัทธิที่ว่า “พรรคอยู่เหนือรัฐ” หรือ “เจ้าหน้าที่ของพรรคอยู่เหนือเจ้าหน้าที่ของรัฐ” มาใช้หรือไม่นั้นเป็นอีกปัญหาหนึ่ง เรามีความเห็นว่าเป็นเพราะความชั่วร้ายที่มีแฝงอยู่ในลัทธิเผด็จการนี้เอง ลัทธินี้จึงเป็นระบบที่ไม่มีคุณค่าอะไร การเอาระบบที่ไม่มีคุณค่าอะไรมาเป็นแบบอย่างของเราในสมัยที่มีการปกครองแบบการเมืองนี้ย่อมตรงกันข้ามคนละมุมกับวัตถุประสงค์ในการที่จะสร้างชาติขึ้นมาใหม่...

เสียงทิงฟู

การปฏิวัติและระบบสัมบูรณนิยม

ระบบพรรคก๊กมินตั๋งที่ว่าพรรคเดียวปกครองภายใต้ผู้นำที่เข้มแข็งคนเดียวนั้นได้พบบัณฑิตที่ได้รับการฝึกฝนแบบตะวันตก (จากมหาวิทยาลัยโอเบลลินและมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย) อีกคนหนึ่งชื่อ **เสียงทิงฟู** (Tsiang T'ing-fu : พ.ศ. ๒๔๓๘-) ซึ่งเป็นนักต่อต้านมากกว่าที่จะเป็นนักวิพากษ์วิจารณ์ในฐานะที่เป็นศาสตราจารย์ในวิทยาลัยและเป็นเจ้าหน้าที่แผนกประวัติศาสตร์การเมืองและการทูตในสมัยนั้น ท่านได้เขียนบทความเรื่องนี้ขึ้น จึงนับว่าท่านเป็นบุคคลที่ทำงานเข้มแข็งยิ่งขึ้นทุกทีในฐานะที่เป็นข้าราชการฝ่ายคณะชาติ ในฐานะที่เป็นเอกอัครราชทูตประจำสหภาพสาธารณรัฐโซเวียตโซเชียลิสต์ และต่อมาในฐานะเป็นผู้แทนถาวรของจีนคณะชาติประจำคณะมนตรีความมั่นคงแห่งองค์การสหประชาชาติ (รู้จักกัน ณ ที่นั้นว่า ที. เอฟ. เสียง)

[จาก โคหมิงยิวจวนจื่อ ใน ตูหลี่ผิงหลุน, ฉบับที่ ๘๐ (ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๓๓ / พ.ศ. ๒๔๗๖), หน้า ๒-๕]

การปฏิวัติของคณะชาติ

๘๙๑

เมื่อชาวเกี่ยวกับอุบัติเหตุที่เมืองฟู่เกี้ยน (การกบฏของพวกผู้นำก๊กมินตั๋งฝ่ายซ้ายกับกองทัพบกที่เคลื่อนที่ทำการเรื่อยไป กองพลที่ ๑๙ ที่เกิดขึ้นในเมืองฟู่เกี้ยน ตอนปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๖) ได้แตกออกมา ประชาชนทั่วทั้งประเทศก็รู้สึกเศร้าสลดต่อความหวังในอนาคตของชาติ ดูเหมือนว่าจีนจะถึงขั้นที่ว่าแก้ปัญหาอะไรไม่ได้ทั้งนั้น ไม่ว่าจะมีการปฏิวัติหรือไม่ก็ตาม

ท่านอาจพูดว่า ถ้าไม่มีการปฏิวัติเสียเลยดูจะดีกว่า แต่แล้วรัฐบาลก็ต้องประสบความผิดหวังอย่างแท้จริงที่จะทำให้เป็นที่ถูกอกถูกใจประชาชน ถ้าหากว่ารัฐบาลจะทำให้ประชาชนสมปรารถนาได้ ท่านก็ไม่อาจถือการให้เหตุผลเป็นที่พึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ถ้าหากท่านไม่มีอาวุธ ก็ไม่มีปัญหาอะไรว่าการให้เหตุผลของท่านนั้นจะมีเหตุผลหรือไม่ รัฐบาลนับตั้งแต่รัฐบาลกลางในเบื้องสูงจนกระทั่งถึงกรรมการอำเภอในเบื้องต่ำ จะรู้สึกเดือดร้อนมากที่สุด แต่ก็จะไม่สนใจใยดีอะไรในตัวท่านเลย เพราะถ้าหากรัฐบาลไม่สนใจประชาชนบางคนภายในรัฐบาลหรือประชาชนบางคนภายนอกวงการรัฐบาล ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะต้องได้รับความทุกข์เพราะต้องสูญเสียผลประโยชน์ส่วนตัวไป

เมื่อเร็วๆ นี้ นายฮูฮั่นหมิน (Mr. Hu Han-min) ได้กล่าวว่าในระหว่างระยะเวลาสองปีที่ผ่านมา รัฐบาลไม่ได้ทำสิ่งที่ดี ๆ แม้แต่อย่างเดียวเลย คำพูดของฮูฮั่นหมินออกจะระบายนี่มากเกินไปและไม่เพียงพอเลย ที่ว่าระบายนี่มากเกินไปเพราะรัฐบาลได้ทำสิ่งที่ดี ๆ บางอย่างไว้ แต่ความดีเหล่านั้นไม่มีผลประโยชน์อะไรและบางทีก็ไม่มีน้ำหนักเหนือความชั่วที่รัฐบาลได้ทำไว้ ที่ว่าคำพูดของฮูฮั่นหมินไม่เพียงพอนั้นก็เพราะว่าสถานการณ์ที่ได้บรรยายมานั้นไม่เพียงแต่จะเอามาใช้กับรัฐบาลในระยะเวลาสองปีที่ผ่านมาไม่ได้เท่านั้น แต่ทว่ายังเอามาใช้ไม่ได้แม้กับรัฐบาลในระยะเวลาสี่สิบปีที่ผ่านมาแล้วด้วย ความจริงแล้วจีนไม่มีรัฐบาลที่ดีมากจริง ๆ ในเวลาสี่สิบปีที่ผ่านมาแล้ว แต่จีนก็ไม่ได้มีรัฐบาลที่ชั่วจริง ๆ เหมือนกัน รัฐบาลที่ดีจริง ๆ หรือชั่วจริง ๆ จะมีอยู่ก็เฉพาะในระดับท้องถิ่นเท่านั้น จะไม่มีอยู่ในระดับของชาติเลย เพราะแม้ว่ารัฐบาลกลางจะได้ตั้งใจทำอะไรบางอย่างที่ดี แต่ก็ไม่มีวิสัยสมารถที่จะทำอะไรให้ได้ดีมาจริง ๆ ในทำนองเดียวกัน ถ้าหากว่ารัฐบาลตั้งใจจะทำอะไรบางอย่างที่ชั่ว ๆ รัฐบาลก็ไม่มีวิสัยสมารถที่จะทำอะไรให้ชั่วช้าเลย ข้อนี้เมื่อว่าโดยทั่ว ๆ ไปแล้วก็เป็นความจริงสำหรับระยะเวลา ๒๐ ปีที่ผ่านมาในระหว่างสมัยที่กลุ่มบุคคลต่าง ๆ และปัจเจกชนชนิดต่างๆ รวมทั้งยวนซีไฮและเจียงไคเช็คมีอำนาจควบคุมรัฐบาลในความเห็นของข้าพเจ้าแล้ว แม้ว่าขุนศึกฝ่ายเหนือเช่นยวนซีไฮ ดวนซีหฺย (Tuan Ch'i-jui) หวูเป่ย์ฟู่ (Wu P'ei-fu) และจางโซ่หลิน (Chang Tso-lin) ทั้งหมดนี้ต่างก็ปรารถนาจะทำดีด้วยกันทั้งนั้น แต่ก็ไม่มีอะไรดีออกมาจากบุคคลเหล่านี้เลย ข้อนี้เป็นเพราะว่าพวกเขาได้ใช้พลังงานไปเพื่อจัดการกับพวกศัตรูทางการเมืองเสียหมด พวกเขาต้องสละการสร้างสรรค์ประเทศทิ้งเสียเพื่อคงรักษากองทัพไว้และใช้วิธีที่ไม่น่าไว้วางใจเพื่อเอาชนะ เพราะฉะนั้นปัญหาจึงไม่ได้อยู่ที่บุคคล แต่ว่าอยู่ที่เหตุการณ์ ตามเหตุการณ์ที่กำหนดให้ นั้น จะไม่มีใครที่จะสามารถบรรลุผลลัพธ์ที่ดีเลย สถานการณ์ที่เป็นมูลฐานของจีนอาจสรุปลงได้เพียงประโยคเดียวว่า : ถ้าปราศจากอำนาจทางการเมืองที่เป็นปึกแผ่นเสียแล้ว ก็ไม่อาจมีรัฐบาลที่ดีได้ ๆ เลย...

๘๙๒

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

เมื่อมองจากแง่ประวัติศาสตร์แล้ว ปรากฏการณ์นี้นับว่าเป็นธรรมดาสามัญเหลือเกิน และไม่มีชาติใดที่จะได้รับยกเว้นเลย ประเทศทางตะวันตกที่เจริญก้าวหน้า เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซีย ในตอนที่จะพัฒนาขึ้นแรก ๆ นั้นก็คล้ายๆ กับเมืองจีนในเมื่อมีเฉพาะแต่ระเบียบภายในเท่านั้น แต่มิได้มีการปฏิวัติเลย ในประเทศอังกฤษสงครามดอกกุหลาบนับว่ารุนแรงยิ่งในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๐ แต่ก็ไม่ได้รับผลอะไร จนกระทั่งถึงกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๑ พระเจ้าเฮนรีที่ ๗ จึงทรงรวมอังกฤษเข้าเป็นปึกแผ่นได้ และได้เริ่มศตวรรษแห่งลัทธิสัมบูรณนิยมภายใต้ราชวงศ์ทิวเดอร์ (Tudor) ในระหว่างร้อยปีนี้ ประชาชนชาวอังกฤษได้มีการพักผ่อนและการกอบกู้ฐานะได้เป็นอย่างดี ผลก็คือว่าได้เกิดมีรัฐแห่งชาติขึ้น พุทธศตวรรษที่ ๒๒ ได้เห็นความขัดแย้งกันทางด้านการเมืองขึ้นไปถึงจุดสุดยอดในด้านการปฏิวัติที่แท้จริง นักประวัติศาสตร์ทั้งหลายได้เห็นพ้องต้องกันว่า ถ้าหากไม่มีระบอบออตตานิปไตยของราชวงศ์ทิวเดอร์ใดๆ ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๑ แล้วก็คงจะไม่มี การปฏิวัติในพุทธศตวรรษที่ ๒๒ เป็นแน่... [เสียงได้เปรียบเทียบกับราชวงศ์บูร์บอง (Bourbons) กับการปฏิวัติฝรั่งเศส ราชวงศ์โรมานอฟ (Romanovs) กับการปฏิวัติรัสเซียเพื่อแสดงให้เห็นภาพในแง่]

สถานการณ์ในประเทศจีนทุกวันนี้ก็คล้ายกับสถานการณ์ของอังกฤษก่อนที่เกิดลัทธิสัมบูรณนิยมของราชวงศ์ทิวเดอร์ หรือคล้ายกับสถานการณ์ของฝรั่งเศสก่อนที่จะเกิดลัทธิสัมบูรณนิยมของราชวงศ์บูร์บอง หรือคล้ายกับสถานการณ์ของรัสเซียก่อนที่จะเกิดลัทธิสัมบูรณนิยมของราชวงศ์โรมานอฟฉะนั้น ชาวจีนอาจมีเฉพาะความยุ่งยากภายในเท่านั้น แต่มิได้มีการปฏิวัติที่แท้จริงใดๆ เลย แม้จีนจะมีรัฐบาลที่มีอำนาจเด็ดขาดมาหลายพันปีแล้ว แต่นับว่าโชคร้ายจริงที่กษัตริย์ผู้มีอำนาจเต็มที่ของจีนเพราะอาศัยความประหลาดของสิ่งแวดล้อมจึงมิได้บำเพ็ญหน้าที่ทางด้านประวัติศาสตร์ให้เต็มเปี่ยม มรดกที่ราชวงศ์แมนจูทิ้งไว้ให้สาธารณรัฐนั้นนับว่าน้อยเกินไปที่จะถือว่าเป็นทุนสำหรับการปฏิวัติ ประการแรก รัฐของเรายังคงเป็นรัฐของราชวงศ์อยู่ ไม่ใช่รัฐของชาติ พลเมืองจีนโดยทั่วไปแล้วมีความจงรักภักดีต่อบังเจกชน ต่อตระกูลและท้องถิ่นมากกว่าที่จะมีความจงรักภักดีต่อรัฐ ประการที่สอง กษัตริย์ที่มีอำนาจเด็ดขาดของเรามีได้ทั้งชนชั้นที่จะสามารถรับใช้ในฐานะเป็นศูนย์กลางการปกครองระบอบใหม่ไว้ให้เราเลย ตามข้อเท็จจริงแล้ว ภาระทางด้านประวัติศาสตร์ของกษัตริย์จีนนั้นก็คือทำลายชนชั้นและสถาบันทั้งปวงนอกราชวงศ์ซึ่งอาจกลายเป็นศูนย์กลางแห่งอำนาจทางการเมืองเสียให้หมด ผลก็คือว่าเมื่อราชวงศ์ถูกคว่ำลงแล้ว รัฐก็กลายเป็น “กองทรายร่วน” ไป ประการที่สาม ภายใต้ระบอบการปกครองแบบเด็ดขาดนั้น อารยธรรมทางด้านวัตถุของเราอยู่ล้าหลังเขามาก ดังนั้นเมื่อชาวต่างประเทศฉวยโอกาสในตอนที่เรากำลังลำบากหลังจากที่ได้เกิดมีการปฏิวัติขึ้นมา เราจึงไม่สามารถต่อต้านอย่างได้ผลใดๆ เลย

เมื่อว่าโดยสรุปแล้ว ประวัติศาสตร์ทางการเมืองของทุกประเทศนั้นย่อมแบ่งออกไปได้เป็นสองลักษณะ คือ : **ลักษณะที่หนึ่ง ได้แก่ การสร้างรัฐ และลักษณะที่สอง ได้แก่ การส่งเสริมสวัสดิภาพของชาติโดยทางรัฐ** โดยเหตุที่เรามีได้ทำลักษณะแรกให้สมบูรณ์จึงดูออกจะโง่เขลาสัก

การปฏิวัติของคณะชาติ

๘๙๓

น้อยถ้าหากจะไปพูดถึงลักษณะที่สอง ดังที่มีคำพูดของชาวตะวันตกอยู่บทหนึ่งว่า **“สิ่งที่ดีกว่ามักจะเป็นศัตรูของสิ่งที่ดีเสมอ”** ที่เรียกกันว่าการปฏิวัติประเทศจีนทุกวันนี้เป็นอุปสรรคอันใหญ่หลวงต่อการสร้างชาติของเราขึ้นมาใหม่ ประชาชนชาวจีนควรนำเอาทำนองที่มีจุดมุ่งหมายมาใช้และมองเห็นสงครามกลางเมืองว่าเป็นกระบวนการทางประวัติศาสตร์อย่างหนึ่งดังตั้งที่แพทย์ศึกษาวิชาสรีรวิทยาจะนั้น เราควรสนับสนุนกำลังที่จะก่อให้เกิดเอกภาพเพราะเป็นพลังที่จำเป็นที่สุดแห่งรัฐของเรา เราควรกำจัดพลังที่ต่อต้านการที่จะก่อให้เกิดเอกภาพ เพราะมันเป็นประดุงเชื้อไวรัสในรัฐของเรา ปัญหาของเราในปัจจุบันก็คือความดำรงอยู่แห่งรัฐของเรา ไม่ใช่ปัญหาที่ว่าเราควรมีรัฐชนิดใด

หูชือ

การสร้างชาติใหม่และลัทธิสัมบูรณนิยม

ผู้ที่ร่วมมือโดยตรงกับ ที. เอฟ. เสียง ต่อต้านระบอบเผด็จการแห่งพรรคก๊กมินตั๋งนั้น มาจากผู้นำสาธารณรัฐจีนที่มีสติปัญญาเปี่ยมพราดคนหนึ่งชื่อ **หูชือ** (Hu Shih : พ.ศ. ๒๔๓๔-) หูชือก็เช่นเดียวกับล่อและเสียงนั่นแหละ คือได้รับการศึกษาจากสหรัฐอเมริกา (มหาวิทยาลัยคอร์เนลล์กับมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย) และได้มาเป็นผู้ให้บรรดาอธิบายเกี่ยวกับการทำประเทศให้เป็นแบบตะวันตกหรือการทำประเทศให้ทันสมัยในหลายๆ แขนงอย่างละเอียดลออทีเดียว เช่น ท่านมักวิพากษ์วิจารณ์พรรคก๊กมินตั๋งและทำที่ต่าง ๆ ที่ขุนยัดเข็นหรือเจียงไคเช็คได้แสดงออกมา แต่ตำแหน่งส่วนตัวของท่านในฐานะที่เป็นบัณฑิตและนักคิดคนหนึ่งนั้นนับว่าสูงมากทั้งในประเทศจีนและในตะวันตกจนกระทั่งรัฐบาลนานกิงได้มอบหมายงานด้านการทูตและการศึกษาที่สำคัญให้ท่านด้วยความไว้วางใจรวมทั้ง (เมื่อเร็ว ๆ นี้) ตำแหน่งประธานสถาบันด้านการศึกษาชั้นยอดสุดคือ Academia Sinica ให้แก่ท่าน

[จาก “เขียนไถ่จวนจื่อ” ใน *ดูหลี่พิงหลุน*, ฉบับที่ ๘๑ (ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๓๓ / พ.ศ. ๒๔๗๖), หน้า ๓-๕]

๑. ลัทธิสัมบูรณนิยม เป็นขั้นที่จำเป็นสำหรับการสร้างชาติใหม่หรือไม่?

สำหรับปัญหานี้ ก็มีความแตกต่างชั้นมูลฐานระหว่างทัศนะของเสียงพิงฟูกับทัศนะของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเห็นว่าประวัติศาสตร์ อังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซีย ตามที่ ที. เอฟ. เสียง อ้างนั้นเป็นเพียงประวัติศาสตร์การสร้างชาติใหม่ในระยะเวลาสามร้อยปีเท่านั้นเอง แต่ขอบเขตของการสร้างชาตินั้นกว้างขวางมาก และตัวประกอบที่เกี่ยวข้องกับการสร้างชาตินี้ก็ซับซ้อนมาก เราไม่อาจถือเอาเพียง “ลัทธิสัมบูรณนิยม” อย่างเดียวเท่านั้นเป็นสาเหตุหรือเงื่อนไข เราอาจกล่าวได้ว่าสมัยแห่งราชวงศ์ทั้งสาม (คือ ราชวงศ์หวุดรของอังกฤษ ราชวงศ์บูร์บงของฝรั่งเศส และราชวงศ์โรมานอฟของรัสเซีย)

๘๙๔

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

นั่นเป็นยุคที่ได้มีการสร้างรัฐขึ้นมาใหม่ตามลำดับ แต่เราไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า การสร้างรัฐในสามประเทศนี้เนื่องมาจากการปกครองแบบเด็ดขาด... การเกิดขึ้นและการโฆษณาภาษาและวรรณคดีอังกฤษอย่างใหม่ การที่คัมภีร์ไบเบิลและหนังสือสวดมนต์อันวอนฉบับภาษาอังกฤษได้มีตีพิมพ์แพร่หลายออกไป อิทธิพลของมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ดและเคมบริดจ์ การถือว่ากรุงลอนดอนเป็นศูนย์กลางทางด้านการเมือง การเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของอังกฤษ การที่โรงงานอุตสาหกรรมผ้าพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว การที่ชนชั้นกลางรุ่งโรจน์ขึ้นมา ทั้งปวงนี้นับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างรัฐแห่งชาติของอังกฤษ องค์ประกอบเหล่านี้ส่วนใหญ่มิได้ปรากฏเป็นครั้งแรกในสมัยราชวงศ์ทิวเดอร์ บ่อเกิดขององค์ประกอบเหล่านี้อาจสาวไปถึงสมัยก่อนที่จะถึงราชวงศ์ทิวเดอร์ แม้ว่าพัฒนาการขององค์ประกอบเหล่านี้จะเจริญอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะในศตวรรษแห่งเอกภาพและสันตินั้นเองก็ตาม

สิ่งที่เสี่ยงตั้งใจจะพูดถึงก็คือว่า อำนาจการเมืองที่เป็นเอกภาพเป็นสิ่งที่จำเป็นในการสร้างรัฐ แต่การที่ท่านใช้คำว่าลัทธิสัมบูรณนิยมอธิบายเอกภาพของอำนาจทางการเมืองนั้นย่อมนำประชาชนให้คิดถึงระบอบเผด็จการที่มีอำนาจไม่จำกัดได้ง่ายมากทีเดียว รัชสมัยของพระเจ้าเฮนรีที่ ๘ เป็นยุคที่อำนาจของสภาผู้แทนราษฎรเริ่มมีมากขึ้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับความปลอดภัยจากการที่จะถูกจับกุม และกษัตริย์ก็ได้ทรงตั้งศาสนจักรขึ้นมาใหม่โดยความสนับสนุนจากสภาผู้แทนราษฎร เพราะฉะนั้น แทนที่จะยืนยันว่าลัทธิสัมบูรณนิยมเป็นขั้นที่จำเป็นสำหรับการสร้างรัฐ แต่ดูจะเข้าที่กว่าที่เราจะพูดว่าเอกภาพแห่งอำนาจทางการเมืองนั้นเป็นเงื่อนไข และเอกภาพแห่งอำนาจทางการเมืองนั้นก็มิได้ขึ้นอยู่กับความต้องการปฏิบัติตามระบอบเผด็จการของราชวงศ์โรมานอฟโดยสิ้นเชิงเลย

๒. ทำไมรัฐบาลที่มีอำนาจเด็ดขาดจึงประสบความสำเร็จในการสร้างสรรค์รัฐแห่งชาติในประเทศจีนมาเป็นเวลาดังหลายร้อยปีเล่า?

สำหรับปัญหานี้ ทศนะของข้าพเจ้าก็แตกต่างจากทศนะของ ที. เอฟ. เสียง อีกนั่นแหละ เมื่อกล่าวโดยทั่วๆ ไปแล้ว จีนได้เป็นรัฐแห่งชาติมาเป็นเวลานานมาแล้ว สิ่งที่เรารู้ว่าบกพร่องในเวลานี้ก็คือความมั่นคงและเอกภาพของรัฐแห่งชาติของจีนได้พิสูจน์ให้เห็นว่าไม่เพียงพอสำหรับรัฐแห่งชาติสมัยใหม่ ในความรู้สึกเกี่ยวกับชาติในด้านเอกภาพของภาษา ในด้านเอกภาพของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ในด้านเอกภาพและความสืบเนื่องของระบบการปกครอง (รวมทั้งการสืบทอดการรับราชการพลเรือน กฎหมาย ฯลฯ) ในเรื่องทั้งหมดนี้ จีนในอดีตที่ล่วงมาสองพันปีแล้วนับว่ามีคุณสมบัติที่จะเป็นรัฐแห่งชาติได้ เป็นความจริงที่ว่ามีความหลายยุคที่ต่างชาติมาปกครองอยู่ แต่ในยุคเหล่านี้ความรู้สึกว่าเป็นชาติได้กลายเป็นเรื่องที่กระปรี้กระเปร่าขึ้น และมีอยู่ตลอดมา ดังนั้นในที่สุดก็ได้เกิดมีวีรบุรุษของชาติขึ้น เช่น หลิวยวี่ (Liu Yü) จูยว่นจาง (Chu Yüan-chang) ฮุงสวี่จว่น (Hung Hsiu-ch'üan) และซุนยัตเซ็น ซึ่งได้เป็นผู้นำทำการปฏิวัติชาติขึ้นมา แทนที่จะเป็นเช่นนั้น ท่าน

การปฏิวัติของคณะชาติ

๘๘๕

สำหรับการสร้างชาติทั้งหมดซึ่งเรามีอยู่ทุกวันนี้ก็คือความรู้สึกว่ามีชาติที่บรรพบุรุษของเราได้ถ่ายทอดมาให้เรามาเป็นเวลาดังสองพันปีแล้ว...

สำหรับข้อบกพร่องสามประการที่ ที. เอฟ. เลียง ได้ชี้ให้เห็นนั้นได้พิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นเพียงผลที่ชั่วร้ายของระบบสังคมและการเมืองแบบก่อนๆ เท่านั้นเอง แต่ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นการขาดแคลนรัฐแห่งชาติในเมืองจีนเลย ประการแรกเลียงได้กล่าวไว้ว่า : “พลเมืองจีนโดยทั่วๆ ไปมีความจงรักภักดีต่อบังเจกชน ต่อตระกูลหรือต่อท้องถิ่นมากกว่าที่จะจงรักภักดีต่อรัฐ” ข้อนี้เป็นเพราะว่าในสมัยโบราณอำนาจของรัฐมิได้ขยายตรงไปหาประชาชน เมื่อ “จักรพรรดิอยู่ห่างไกล (จากประชาชน) ดุจฟากฟ้า” นั้น ใครจะสามารถมองผ่านกรอบครีวของจักรพรรดิซึ่งมีอิทธิพลโดยตรงต่อชีวิตของเขาไปได้อย่างไรและจะแสดงตัวว่ามีความจงรักภักดีต่อรัฐบาลอย่างลอยๆ ได้อย่างไร นอกเสียจากว่าเขาจะมีการศึกษาสูงเท่านั้น เบิร์ก (Burke) ผู้มีชื่อเสียงของอังกฤษสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๓ กล่าวไว้ว่า : “**การที่ประชาชนจะรักรัฐ รัฐจะต้องเป็นรัฐที่น่ารักเสียก่อน**” แล้วเราจะสามารถกล่าวได้หรือว่าอังกฤษในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๓ ยังไม่เป็นรัฐแห่งชาติ เหตุผลที่มวลชนทุกวันนี้ไม่รักชาตินั้นส่วนหนึ่งก็คือว่า ประชาชนไม่ได้รับการศึกษาเพียงพอ เพราะฉะนั้นจึงไม่สามารถสร้างจินตนาการในเรื่องรัฐได้ และส่วนหนึ่งก็คือว่ารัฐไม่ได้ให้ผลประโยชน์แก่ประชาชนเลยนั่นเอง

เจียงไคเช็ค : ลัทธิชาตินิยมกับจารีตนิยม

เจียงไคเช็ค (พ.ศ. ๒๔๓๐-) ซึ่งได้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำหลังจากที่ซุนยัตเซ็นถึงอสัญกรรมแล้วนั้นเป็นสามัญชนและผู้นิยมยกย่องซุนยัตเซ็นอย่างถวายชีวิตทีเดียว ท่านเป็นบุคคลที่แตกต่างจากที่เลียงของท่านมาก ประการหนึ่งก็คือว่า เจียงซึ่งไม่ได้รับการศึกษาแบบตะวันตกและไม่รู้ภาษาต่างประเทศภาษาใดเลยนั้นต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นแปลภาษาตะวันตกให้ฟัง ดังนั้นมโนคติของท่านจึงได้ก่อรูปขึ้นมาภายในปริมปราประเพณีแบบจีนมากกว่ามาก และได้พบการแสดงออกซึ่งมโนคติที่เหมือนธรรมดาอย่างที่สุดทั้งในด้านภาษาและสูตรแบบอดีต ประสบการณ์เกี่ยวกับต่างประเทศของท่านอยู่ในวงจำกัดมาก ผลที่ท่านได้รับจากการท่องเที่ยวและศึกษาอยู่ในประเทศญี่ปุ่นและต่อมาในประเทศโซเวียตรัสเซียชั่วระยะเวลาอันสั้นก็เป็นเพียงเพิ่มความรู้สึกให้ท่านเป็นจีนมากขึ้นเท่านั้นเอง ความรู้สึกนี้ได้หยั่งรากลึกอยู่ตลอดชีวิตของท่านในฐานะที่เป็นผลงานของการศึกษาวรรณคดีที่เป็นแบบฉบับของจีนอย่างเคร่งครัดและเป็นเวลานาน

แล้วก็พอจะเข้าใจกันได้ว่า หลักการข้อแรกแห่งลัทธิไตรราษฎร์ของซุนยัตเซ็น อันได้แก่ลัทธิชาตินิยมนี้แหละที่มีความสำคัญต่อเจียงไคเช็คมากที่สุด แต่บุคคลที่ร่วมยุคสมัยเดียวกับท่านคนอื่น ๆ ที่มีได้มีความรู้สึกทางชาตินิมน้อยกว่าท่านและมิได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับโลกภายนอกอยู่ในวงจำกัดน้อยไปกว่าท่านก็ยังแสดงความกระตือรือร้นที่จะยอมรับมาตรฐานแบบตะวันตกซึ่งจะ

๘๙๖

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ต้องทำลัทธิชาตินิยมใหม่ให้เริดร้างห่างไกลจากการยึดมั่นในคุณค่าของอดีตอย่างจริงจังบ้าง แดนที่ตะวันออกกับตะวันตกมาปะทะกัน ซึ่งในแดนนี้วัฒนธรรมพันทางดั่งที่ ดร. ซุนยัตเซ็น ได้สร้างขึ้นมา เมื่อประมาณหนึ่งอายุคนที่แล้วมานั้น ได้เคลื่อนจากไฮโนลูลู ฮอังก มาเก๊า และโยโกฮามา เข้ามาสู่ทุก ๆ ห้องเรียนตามจังหวัดต่าง ๆ ของจีนที่การศึกษาแบบตะวันตกได้แพร่หลายแทรกซึมอยู่ทั่วไป บางครั้งเจียงไคเช็คเองก็คล้อยตามไปด้วย เช่น ท่านได้กลายเป็นผู้นับถือคริสต์ศาสนานิกายเมธอดิสต์อย่างแรงกล้า ได้แต่งงานกับสตรีที่จบการศึกษาจากวิทยาลัยเวลลีสลีย์ (Wellesley) ได้พยายามเรียนภาษาอังกฤษ ได้เอามาตรฐานตะวันตกเกี่ยวกับสุขาภิบาลส่วนบุคคลมาใช้ และได้ใช้ที่ปรึกษาที่เป็นชาวตะวันตกเป็นจำนวนมากทีเดียว แม้กระนั้น ปรัชญาชีวิตของท่านเองก็เกิดจากแหล่งบันดาลใจแบบจีนมากยิ่งขึ้นทุกที และในการมอบปรัชญาชีวิตให้ประชาชนจีนในฐานะเป็นวิถีชีวิตของชาตินั้น ท่านต้องเดินลัดตัดทางข้ามความโน้มเอียงตามแบบตะวันตกในสมัยนั้นให้ตรงยิ่งขึ้นทุกที

สิ่งที่เจียงพบว่าเป็นสิ่งที่เป็นแก่นแท้ในปริมปราประเพณีของจีนอันได้แก่จริยศาสตร์ของลัทธิขงจื้อนั้นความจริงได้เป็นตัวแทนความเชื่อมโยงความสำคัญระหว่างตัวท่านกับ ดร. ซุนยัตเซ็น ดร. ซุนยัตเซ็นซึ่งได้พยายามต่อสู้มาเป็นเวลานานเพื่อจัดตั้งและนำการปฏิวัติแห่งชาตินั้นได้กลับมามองเห็นคุณค่าแห่งคุณธรรมปริมปราแบบขงจื้อใหม่ซึ่งเดิมท่านเห็นว่ามิประโยชน์เพียงเล็กน้อยเท่านั้น คุณธรรมในลัทธิขงจื้อนั้นสามารถใช้เป็นวิธีที่จะให้บรรลุถึงระเบียบวินัยของสังคมและความกลมเกลียวกันแห่งชาติในหมู่ประชาชนซึ่งเป็นคล้าย ๆ กับ “กองทรายร่วน” นั้น โดยอาศัยคุณธรรมเหล่านี้ของซุนยัตเซ็นก็ได้พบคุณค่าทางการเมืองอยู่ในระบบจริยศาสตร์ ซึ่งก่อนหน้านั้นมีความหมายต่อตัวท่านเองน้อยมาก เมื่อพูดในทางการเมืองแล้ว เจียงไคเช็คเองไม่มีเหตุผลใดๆ ที่จะเอาทัศนะอย่างเดียวกันนั้นมาใช้ต่อไปกว่าเลย เจียงได้ประสบปัญหาทุกอย่างที่เกี่ยวกับการเป็นผู้นำเช่นเดียวกับที่ซุนยัตเซ็นได้ประสบมาแล้ว และรู้สึกว่าการบางอย่างที่จะทำให้ความจงรักภักดีในหมู่พวกพ้องบริวารมีระเบียบวินัยยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น ในฐานะที่เป็นทหาร ท่านจะต้องมีความรู้สึกเห็นความสำคัญของระเบียบวินัยโดยทั่วๆ ไปมากยิ่งขึ้นไปอีก

แต่สำหรับเจียงไคเช็คแล้ว มีปัญหาเกี่ยวกับการใช้ทำที่ที่เป็นปริมปราให้เป็นประโยชน์อย่างง่าย ๆ ซึ่งจะสนองวัตถุประสงค์ในปัจจุบันได้มากกว่า ซึ่งได้กลายเป็นความตระหนักใจส่วนตัวอย่างลึกซึ้งของท่าน (อันไม่เคยมีอยู่ในซุนยัตเซ็นเลย) อยู่ว่า คุณค่าทางด้านศีลธรรมนั้นเป็นมูลฐานขึ้นอันดีมะแห่งชีวิตของมนุษย์ ประสบการณ์เกี่ยวกับชีวิตของท่านเองดูเหมือนจะสอนให้ท่านรู้จักคุณค่าแห่งการทำให้ปัจเจกชนมีระเบียบวินัยอยู่ในตัวมากพอๆ กับที่ทำให้ชาติมีระเบียบวินัยทางด้านสังคมฉะนั้น มีอยู่เรื่องหนึ่งที่ไม่ว่าจะเชื่อได้หรือไม่ซึ่งพูดถึงชีวิตของเจียงในเมืองเซียงไห่หลังจากการปฏิวัติว่าเป็น “ยุคแห่งชีวิตที่สำมะเลเทเมามากกว่า... พร้อมๆ กับมีรายได้ที่มากพอที่จะทำให้ชีวิตมีความสุขสำราญดั่งที่ท่านได้รับอยู่นั้น ก็มีโอกาสที่ศีลธรรมจะเสื่อมโทรมได้มาก เพื่อนๆ ของท่านซึ่งรู้จักอารมณ์ของท่านดี และรู้ว่าการพูดจูงใจนั้นคงจะไม่ได้ผลอะไรจึงรู้สึกเสียใจในเรื่องนี้มาก

การปฏิวัติของคณะชาติ

๘๙๗

และเขาจะต้องประสบกับความเลวร้ายยิ่งขึ้นไปอีก ถ้าหากไม่เป็นความจริงที่ว่าสงครามปฏิวัติครั้งที่สองได้เริ่มต้นและทำให้เจ้าด่านแห่งความรักชาติที่กำลังคุ้ยคลุกโพล่งขึ้นมาอีก” ไม่ว่าเรื่องนี้จะจริงหรือไม่ก็ตาม ก็มีอะไรบางอย่างที่ลบลมคมในอยู่ในมโนคติที่ว่าเจียงไคเช็คหลังจากที่พ้นวัยหนุ่มที่ล่ำมเลเทเมามาแล้วก็ได้ดำเนินกระบวนการปฏิรูปตัวเองและในการทุ่มตัวให้กับการต่อสู้ดิ้นรนทำการปฏิวัติอีกนั้น ก็ได้พบว่าท่านมีความต้องการเป็นส่วนตัวที่จะอุทิศอะไรบางอย่างที่ยิ่งใหญ่กว่าตัวเอง เพราะการรวมการทำตนให้มีระเบียบวินัยกับการรับใช้ชาติเข้าด้วยกันซึ่งบางทีจะเคยเป็นวิถีทางที่ช่วยท่านให้พ้นจากตัวเองในสมัยแรกๆ นี่แหละที่เจียงได้เข้าใจชาวจีนหนุ่มๆ อยู่ตลอดเวลา

ความตระหนักใจเหล่านี้ได้แสดงตนให้ปรากฏในตอนเจียงไคเช็ครับหน้าที่เพื่อสาธารณชนในตอนแรกๆ และท่านไม่เคยละทิ้งหน้าที่นั้นเลย ในปี พ.ศ. ๒๔๖๗ ในฐานะที่เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนทหารของก๊กมินตั๋งที่เมืองวัมโปว (Whampoa) ซึ่งมีอิทธิพลของโซเวียตอยู่มากและมีใช้ปฏิวัติขึ้นสูงนั้น เจียงไคเช็คก็จะใช้วิธีการอบรมทหารโดยอาศัยตำราที่รวบรวมมาจากคำสอนทางด้านศีลธรรมของเล้งโกวผั่นซึ่งเป็นผู้นำบ๊อกลัทธิขงจื้อใหม่และเป็นวีรบุรุษในการสร้างชาติสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๔ เป็นมูลฐาน ดังนั้น ในการเปรียบเทียบความต่างกันระหว่างความรุ่งโรจน์ของขุนยัดเซินกับหัวหน้ากบฏไต้เผิงซึ่งสูงส่งสูงสุดในฐานะที่เป็นบุคคลที่เป็นตัวอย่างในด้านการปฏิวัติชาติแล้วเจียงได้ประกาศอย่างบุคคลที่ปราบพวกกบฏไต้เผิง (และลูกสมุนของพวกแมนจู) ว่าเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดสำหรับประเพณีนิยมของชาติ โดยวิธีนี้เองจึงได้กล่าวเน้นถึงเรื่องการปลูกฝังคุณธรรมส่วนบุคคลและความประเสริฐแห่งคุณลักษณะมากกว่าศรัทธาอย่างแรงกล้าในทางปฏิวัติ

สิบปีต่อมา เมื่อเจียงได้เริ่มดำเนินกระบวนการชีวิตใหม่ในฐานะที่เป็นโครงการทำให้ขวัญของชาตินั้นคงยิ่งขึ้นนี้ คุณธรรมในลัทธิขงจื้อที่เกี่ยวกับมรรยาทอันดีงาม ความชอบธรรม ความซื่อสัตย์และความรู้จักละอาย ได้ก่อให้เกิดเป็นคำพูดที่ติดปากและเป็นเรื่องสำคัญสำหรับการณรงค์หาเสียงเพื่อล้างสมองมวลชน เป็นที่น่าสังเกตอยู่ว่าคุณธรรมเหล่านี้ ข้อแรกคือ **หฺลี้** (li) นั้นบ่งถึงการยอมรับระเบียบวินัยทางด้านสังคม ยอมรับกฎหมายและอำนาจหน้าที่ ตรงข้ามกับความโน้มเอียงจากตะวันตกไปหาลัทธิปัจเจกนิยมที่ไม่มีอะไรผูกมัด อีกประการหนึ่งในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ เมื่อเจียงได้ตีพิมพ์หนังสือชื่อ **จุดหมายปลายทางของจีน** เพื่อใช้เป็นหนังสือขึ้นต้น (มูลบท) สำหรับพรรคและเยาวชนของพรรคนั้น ท่านได้ประกาศว่า พร้อมกับการสิ้นสุดการที่ชาวดังประเทศมาปกครองเราและพร้อมกับการก่อให้เกิดประโยชน์ขึ้นในประเทศจีนนั้น ภาระอันยิ่งใหญ่ก็คงจะเป็นการสร้างชาติในด้านภายในโดยการติดต่อทางด้านศีลธรรมตามแบบขงจื้อแม้แต่ในราวปี พ.ศ. ๒๔๙๕ มา หลังจากที่ได้ถูกขับไล่ไปอยู่ที่เกาะฟอร์โมซาแล้ว ระบอบการปกครองของพรรคก๊กมินตั๋งก็ยังคงบังคับให้นักเรียนทุกคนเรียนปรัชญาทางจริยศาสตร์ของลัทธิขงจื้อใหม่อยู่

การสรุปปรัชญาและโครงการทางสังคมของเจียงอันเป็นเพียงลัทธิชาตินิยมและจริยศาสตร์

๘๙๘

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

แบบลัทธิขงจื๊อใหม่นั้นดูจะเป็นการบิดเบือนเสียมากกว่า ท่านยังคงปฏิบัติตามหลักลัทธิไฉ่ราของ ดร. ซุนยัตเซ็นซึ่งรวมทั้งมาตรการใหญ่เกี่ยวกับการวางแผนทางด้านเศรษฐกิจและลัทธิสังคมนิยมของรัฐด้วย และถ้าหากท่านไม่ดำเนินการลักษณะทำที่อื่น ๆ แห่งโครงการดั้งเดิมของซุนยัตเซ็นด้วยความกระตือรือร้นพอๆ กันแล้ว การที่ท่านพิจารณาตัดสินเพื่อให้การบรรลุถึงวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการปกครองประชาชนและการครองชีวิตของประชาชนล่าช้าไปนั้น ก็เป็นลักษณะหนึ่งที่ซุนยัตเซ็นเองได้ก่อให้เกิดขึ้นในลัทธิการปกครองแบบการเมือง ความเป็นปึกแผ่นทางด้านทหารจะต้องมาถึงก่อนเพื่อน

แต่ ณ ที่นี้เรื่องก็มีความไม่ถูกต้องเฉพาะแห่งโครงการของเจียงก็กลายเป็นสิ่งที่ปรากฏชัด การปกครองแบบพรรคและบทบาทของเจียงซึ่งใกล้ชิดกับการเข้าไบนั้นได้ถูกอ้างเป็นหลักฐานโดยอาศัยข้อเท็จจริงที่ว่ายังมิได้นำเอาการปฏิวัติมาใช้จนถึงที่สุด ในสถานการณ์ที่มีการปฏิวัตินั้น ความเป็นผู้นำที่เข้มแข็งและองค์การที่คล้ายๆ อย่างทหารนั้นยังเป็นสิ่งที่จำเป็นอยู่ นอกจากนั้นเจียงในฐานะที่เป็นผู้นำปฏิวัติได้พยายามรวมกำลังของท่านไว้กับอุดมการณ์วิทยาแบบอนุรักษนิยม ที่ได้มีการเรียกร้องหาความกระตือรือร้นแบบขอให้มีผู้มาโปรด เจียงก็สอนให้มีความเคร่งครัดและมีความเหนียวรั้งใจในที่นั้น

เราจะต้องยอมรับว่าลัทธิจารีตนิยมของเจียงไคเช็คนั้นสำคัญยิ่งกว่าลักษณะพิเศษ (idiosyncrasy) ส่วนตัว อันเป็นลักษณะอย่างเพ้อฝัน หรือบ้าเกินไป (quixotic) บทต่อไปจะแสดงให้เห็นว่าในตอนนี้นักชาตินิยมอื่นๆ อีก รวมทั้งผู้ที่เดิมประกาศปาวๆ ให้ทำเมืองจีนให้เป็นแบบตะวันตก แต่เดี๋ยวนี้ไม่ได้ตาบอดอีกแล้วซึ่งได้ร่วมกับท่านโจมตีลัทธิปัจเจกนิยมและวัตถุนิยมแบบตะวันตกว่าเป็นการคุกคามคุณค่าทางด้านจิตใจและทางด้านศีลธรรมแห่งอารยธรรมจีน ทั้งเรื่องนี้ก็ได้เป็นปรากฏการณ์แบบจีนที่บริสุทธิ์ด้วย พวกชาตินิยมในอินเดียและญี่ปุ่นมักจะมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงลักษณะทำที่แห่งชีวิตแบบตะวันตกในทันทีทันใด ซึ่งเจียงรู้สึกขมขื่นใจในเรื่องที่ทำสัญญาให้ต่างประเทศเช่าเมืองท่าต่างๆ เช่น เมืองเซี่ยงไฮ้ เป็นต้น ลัทธิการค้า ความเห็นแก่ตัว การมีชีวิตอย่างนุ่มนวลและการตามใจตัว ดูเหมือนจะเป็นการเอาอย่างวัฒนธรรมของชนชั้นกลางแบบตะวันตกที่ได้หว่านลงในที่ดินที่อุดมสมบูรณ์ของเอเชีย ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่ตะวันตกให้มาชดเชยคุณค่าทางปรมิ-ปราประเพณีที่ตะวันตกทำลายไปกระนั้นหรือ ในแง่นี้ การที่เจียงได้ปฏิเสธเสรีนิยมจัดแบบตะวันตกทำให้ท่านมีความเกี่ยวข้องกับนักชาตินิยมอินเดีย เช่นคานธี ทั้งๆ ที่ในเวลาเดียวกันนั้นเองหนังสือเรื่อง **แก่นแท้แห่งกระบวนการชีวิตใหม่** (ได้คัดบางตอนมาลงไว้ข้างล่างแล้ว) นั้น ก็ได้แสดงให้เห็นว่าท่านมีความใกล้ชิดกับผู้แต่งหนังสือเรื่อง **หลักการที่เป็นพื้นฐานนโยบายแห่งชาติของญี่ปุ่น (โกกุไต โน ฮอนกิ)** อันเป็นหลักความเชื่อถึงลัทธิชาตินิยมของญี่ปุ่นในปี พ.ศ. ๒๔๙๓ เป็นต้นมา หลักการนี้ได้ประณามลัทธิปัจเจกนิยมและลัทธิที่ตั้งตัวเป็นศัตรูระหว่างชนชั้นของตะวันตกเช่นเดียวกับเจียงไคเช็ค แต่ได้สรรเสริญเยินยอคุณธรรมทางด้านสังคมของลัทธิขงจื๊อ

นับว่าเป็นความจริงที่ว่าลัทธิจารีตนิยมของเจียงไคเช็คนั้นไม่เคยมีใครเข้าใจว่าตรงข้ามกับการทำประเทศให้เป็นอย่างตะวันตกจริงๆ เลย **ลัทธิไตรราษฎร์** คือ **ชาตินิยม ประชาธิปไตย และ สังคมนิยม** นั้น มีการบันทึกลงแบบตะวันตกเป็นมูลฐาน แต่เจียงและซุนก็ได้เอามาดัดแปลงใช้ให้ถูกกับรสนิยมของตนเองมากที่สุด การใช้ประโยคสั้น ๆ เช่นนั้นได้ก่อให้เกิดเป็นการยอมรับว่าอุดมคติแบบตะวันตกเป็นที่ดึงดูดใจเอเชียในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๕ อย่างไม่มีอะไรจะต้านทานได้เลย แม้ในความโน้มเอียงที่เด่นชัดนี้ ลัทธิจารีตนิยมแม้ในเวลาที่ถือรูปแห่งความพยายามที่จะสังเคราะห์ตะวันออกกับตะวันตกให้เข้ากันและทำให้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่ว ๆ ไปว่าจีนเป็นหนึ่งตะวันตกนั้นก็ต้องประสบอุปสรรคที่น่าสพรึงกลัวในฐานะที่เป็นมูลฐานแห่งลัทธิของชาตินอกจากบทบาทของเจียงเองในฐานะที่เป็นหัวหน้า **“ปฏิวัติ”** แล้ว ความต้องการให้มีการปรับปรุงแก้ไขในด้านวัตถุให้ดีขึ้นซึ่งมีมากขึ้นทุกที ความหวังที่สำคัญที่จะเร่งให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางด้านสังคมและการให้สัญญาว่าจะให้ชีวิตที่มีเสรีภาพมากขึ้นและสะดวกสบายยิ่งขึ้นแก่คนทั้งปวงซึ่งดูเหมือนว่าการทำประเทศให้เป็นตะวันตกดูจะอำนวยความสะดวกให้ได้นั้นได้ก่อให้เกิดความไม่พอใจต่อสิ่งต่าง ๆ ตามที่มีอยู่อย่างลึกซึ้งซึ่งคือได้ก่อให้เกิดบรรยากาศเกี่ยวกับการปฏิวัติ ซึ่งในบรรยากาศเช่นนี้การตอบสนองคุณค่าและคุณธรรมตามจารีตประเพณีนับว่าเป็นความอดทนไม่ได้อย่างหนึ่งที่มีน้อยที่สุด

เราจะไม่พบเรื่องเช่นนี้ในที่ใด ๆ แจ่มกระจ่างยิ่งไปกว่าในหมู่พวกหนุ่ม ๆ สาว ๆ และโดยเฉพาะในหมู่พวกที่ได้รับการศึกษาเลย ความพยายามของเจียงที่จะทำประเทศให้ทันสมัยในด้านการเศรษฐกิจและการทหารนั้นได้ทำให้มีความต้องการคนที่ได้รับการฝึกฝนมาตามแนวตะวันตก และบุคคลเช่นนั้นก็มีอยู่เพียงไม่กี่คนที่ถือลัทธิขงจื๊อของเจียงได้จริงๆ จังๆ คนส่วนมากได้ต่อต้านลัทธิขงจื๊ออย่างเปิดเผย ในบทต่อไปจะแสดงให้เห็นว่าในปีแรกๆ แห่งการปกครองแบบสาธารณรัฐนั้นได้เปิดอ่าวใหญ่ขึ้นระหว่างพวกผู้นำทางด้านสมองและทางด้านการเมือง ภายใต้การนำของเจียง อ่าวนี้ได้ขยายกว้างออกไปอีกและเมื่อท่านจะต้องรับผิดชอบต่อการทำให้เห็นห่างกันออกไปอย่างไม่มีปัญหาเป็นที่ปรากฏชัดแล้วว่าการที่ท่านตีตราลัทธิจารีตนิยมไว้ซึ่งนับว่าอยู่ห่างไกลจากการที่จะอำนวยความสะดวกพื้นฐานสามัญธรรมดาในหมู่ประชาชนชาวจีนนั้น บัดนี้ได้กลายเป็นแหล่งที่ทำให้เกิดความแตกแยกกันไปเสียแล้ว

เจียงไคเช็ค

สารัตถะสำคัญของขบวนการชีวิตใหม่

ในคราวที่กล่าวสุนทรพจน์ที่เมืองนานจาง (Nanchang) เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๗๗ นั้น เจียงไคเช็คได้ประกาศขบวนการชีวิตใหม่ วัตถุประสงค์โดยตรงของขบวนการนี้ก็เพื่อให้ประชาชนชาวจีนตระหนักถึงเสียงต่อต้านพวกคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนั้น แต่จุดมุ่งหมายทั่วไปที่สำคัญยิ่งไปกว่า

๙๐๐

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

นั่นก็คือเพื่อเข้มงวดกวดขันในด้านวินัยและเพื่อให้พวกก๊กมินตั๋งและประเทศชาติทั้งปวงมีขวัญดีขึ้น การปล่อยปละละเลยในชีวิตของประชาชนทั่วไป การทุจริตในวงราชการ การที่ข้าราชการตำแหน่งต่างๆ ในพรรคและในกองทัพขาดระเบียบวินัยและความเฉื่อยชาในหมู่ประชาชนนั้นเป็นความอ่อนแอที่เจียงไคเช็คพยายามเอาชนะให้ได้ ทั้งนี้โดยอาศัยการปฏิรูปทางด้านศีลธรรมอย่างจริงจังโดยเน้นถึงการปลูกฝังนิสัยตัวเอง การมีชีวิตอย่างกระหมัดกระหม่อม และการอุทิศชีวิตให้แก่ประเทศชาติ ได้มีการเร่งเร้าในเรื่องสุขภาพส่วนบุคคลและการฝึกกายบริหารเช่นเดียวกับการออกคำสั่งห้ามการสูบบุหรี่และฝิ่น การเดินร่ำ การถ่มน้ำลาย (ซากเสลด) ลงบนพื้น และใส่เสื้อเปิดอก (ไม่กลัดกระดุม) แตะในแฉ่งต่างๆ เหล่านี้ เจียงคิดถึงว่าตัวเองกำลังส่งเสริมความก้าวหน้าคือการชำระล้างเมืองจีนให้สะอาดและดับแฉ่งตัวเสียใหม่เพื่อตอบสนองบุคคลที่มีหัวแบบตะวันตกที่ร้องอุทธรณ์ฎีกาในเรื่องความสกปรก ไม่มีระเบียบ และการขาดการสุขภาพ

อิทธิพลที่สำคัญที่มีต่อวิชาว่าด้วยความคิดเรื่องชีวิตใหม่นี้ดำเนินการโดยที่ปรึกษาที่ใกล้ชิดของเจียงซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการชื่อ **เฉินหลี่ฟู** (Ch'en Li-fu : พ.ศ. ๒๔๓๓ -) ซึ่งเป็นผู้ได้รับการศึกษาจากตะวันตกและเป็นผู้ให้บรรดาอธิบายลัทธิขงจื๊อใหม่แบบทันสมัย ท่านผู้นี้ได้รับยกย่องว่าเป็น “นักเขียนปี่ศาจ” ของตำราเล่มนี้ แต่ว่าโดยส่วนตัวแล้วท่านได้ปฏิเสธไม่ยอมรับว่าท่านได้เขียนตอนใดทั้งสิ้น

(จาก **ซินเฉิงไห่ยฺว๋นตุงคังเอี่ยว** ใน **ตุงไฉ่เอี้ยนหลุนส่วฉวนจือ III**, ๔๐๓-๑๔)

วัตถุประสงค์ของขบวนการชีวิตใหม่

ทำไมเราจึงต้องการชีวิตใหม่ ?

จิตวิทยาทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับประชาชนของเราทุกวันนี้อาจอธิบายได้ว่าไม่มีความสุขสนุกสนานเสียเลย สิ่งที่แสดงตัวให้ปรากฏในพฤติกรรมก็คือว่า : การขาดความรู้จักลักษณะแตกต่างระหว่างความดีกับความชั่ว ระหว่างสิ่งที่เป็นส่วนรวมกับสิ่งที่เป็นส่วนตัว และระหว่างสิ่งที่เป็นเค้าเดิมกับสิ่งที่เป็นขั้นรองลงมา เพราะการขาดความรู้จักลักษณะแตกต่างระหว่างดีกับชั่วนี้เอง ความถูกและความผิดจึงได้สับสนปนเปกันไปหมด เพราะขาดความรู้จักลักษณะแตกต่างระหว่างสิ่งที่เป็นส่วนรวมกับสิ่งที่เป็นส่วนตัวนี้เอง จึงได้เกิดมีการถือและการให้ (ทุนส่วนรวม) โดยไม่เหมาะสม และเพราะไม่มีความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เป็นเค้าเดิมกับสิ่งที่เป็นขั้นรองลงมา จึงมิได้มีการวางสิ่งแรกกับสิ่งสุดท้ายไว้ในระเบียบที่ถูกต้องเหมาะสม ผลก็คือว่า ข้าราชการทั้งหลายมีความเอนเอียงไปในทางที่ไม่ซื่อสัตย์สุจริตและมีความโลภ มวลชนก็ปราศจากระเบียบวินัยและขาดความเมตตากรุณา (ใจอำมะหิต) คนหนุ่ม ๆ ก็กลายเป็นคนเลวทรามและขาดความยับยั้งชั่งใจ พวกผู้ใหญ่ก็ทุจริตและโกงเอา คนมั่งมีก็กลายเป็นคนพุ่มเพื่อยสุรุษสุร่าย คนยากจนก็กลายเป็นคนเลวทรามต่ำต้อยและเกะกะน่ารำคาญ

ตามธรรมดาแล้วมักก่อให้เกิดผลเป็นการทำระเบียบของสังคมและชีวิตของชาติให้เสียหาย และเราก็ไม่อยู่ในฐานะที่จะป้องกันหรือเยียวยารักษาความเสียหายนั้นตามธรรมชาติ ความลำบากลำบากซึ่งมีสาเหตุจากภายในและการรุกรานที่มีมาจากภายนอกได้ บังเจกชน สมาคมทั่วทั้งประเทศต่างก็กำลังเดือดร้อนทั้งนั้น ถ้าหากสถานการณ์ยังคงไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงอยู่ แม้การที่จะดำรงชีวิตอยู่ต่อไปภายใต้สถานะที่น่าเศร้าเช่นนั้นก็คงเป็นไปได้เพื่อที่จะทำให้ชีวิตของชาติเราพัฒนา เพื่อที่จะพิทักษ์รักษาสมาคมของเราให้มียุติต่อไป และเพื่อทำให้การครองชีวิตของประชาชนดีขึ้น กันบ้างมีความจำเป็นจริงๆที่จะต้องกวาดล้างสถานะต่าง ๆ เหล่านี้ให้หมดไป และเริ่มต้นดำเนินชีวิตใหม่และชีวิตที่มีเหตุผลต่อไป

เนื้อหาของขบวนการชีวิตใหม่

๑. หลักการของขบวนการชีวิตใหม่

วัตถุประสงค์ของขบวนการชีวิตใหม่อยู่ที่การส่งเสริมชีวิตให้เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ โดยมีคุณธรรม ๔ ประการ คือ **หลัก อี๋ เหลียน** และ **ซื่อ** เป็นแนวดำเนินชีวิต เราจะต้องเอาคุณธรรมเหล่านี้มาใช้กับชีวิตธรรมดาในเรื่องที่เกี่ยวกับอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการกระทำ คุณธรรม ๔ ประการ นับว่าเป็นหลักการที่เป็นแก่นแท้สำหรับการที่จะส่งเสริมศีลธรรม คุณธรรม ๔ ประการนี้ได้ก่อให้เกิดเป็นกฎสำคัญ ๆ สำหรับใช้กับมนุษย์และธุรกิจของคนทั่ว ๆ ไปเพื่อที่จะได้ปลูกฝังนิสัยตัวเอง และเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ใครก็ตามที่ละเมิดกฎเหล่านี้จะต้องได้รับความผิดหวังและประเทศชาติที่ขาดคุณธรรมเหล่านี้ก็จะดำรงอยู่ไม่ได้

มีข้อสงสัยอยู่ ๒ ประการด้วยกันคือ :

ประการแรก บางคนมีความเห็นว่าคุณธรรม ๔ ประการเป็นเพียงกฎว่าด้วยความประพฤติที่ตึงตามเท่านั้น ไม่ต้องพูดถึงว่าคุณธรรมเหล่านั้นจะดีอย่างไร คุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ไม่เพียงพอที่จะทำให้ชาติซึ่งมีความรู้และเทคนิคด้อยกว่าชาติอื่นๆ ปลอดภัยเลย

พวกที่มีความเห็นเช่นนี้ดูเหมือนจะไม่เข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างสสารที่มีความสำคัญเป็นเบื้องต้นและที่สำคัญรองลงมา ประชาชนต้องการความรู้และเทคนิค เพราะว่าพวกเขาต้องการทำความดี มิเช่นนั้นแล้ว ความรู้และเทคนิคก็จะเป็นเพียงเครื่องมือของการกระทำที่ไร้เกียรติเพียงอย่างเดียวเท่านั้น **หลัก อี๋ เหลียน** และ **ซื่อ** นับว่าเป็นกฎสำคัญ ๆ สำหรับประชาคม หมู่คณะ และประเทศชาติทั้งหมด เช่นเดียวกัน พวกที่ไม่ได้รักกฎต่าง ๆ เหล่านี้บางทีจะใช้ความรู้และเทคนิคของตนทำให้สังคมเสียหาย และในที่สุดก็จะทำให้พวกตนเองไม่มีความเจริญก้าวหน้าด้วย เพราะฉะนั้นคุณธรรมเหล่านี้จึงไม่เพียงแต่ทำให้ประเทศชาติปลอดภัยเท่านั้น แต่ทว่ายังสามารถสร้างชาติใหม่ได้ด้วย

ประการที่สอง ยังมีประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งที่โต้แย้งว่าคุณธรรมเหล่านี้เป็นเพียงการ

๙๐๒

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

กลั่นกรองตามแบบซึ่งไม่มีประโยชน์อะไรในอันที่จะเอาไปใช้กับความหิวและความหนาวเหน็บเลย การให้เหตุผลนั้นบางทีจะเนื่องมาจากความเข้าใจคำสอนที่มีชื่อเสียงของกวนจื๊อ (Kuan Tzu) ผิดไป ก็ได้ กวนจื๊อกล่าวไว้ว่า : **“เมื่อเขาไม่ต้องกังวลใจในเรื่องอาหารและเครื่องนุ่งห่มแล้ว เขาก็ต้องคำนึงถึงเกียรติส่วนตัว เมื่อข้าวเต็มจานแล้ว ประชาชนก็จะศึกษาเรื่องกิริยาอาการที่งดงาม”** พวกที่ชอบสงสัยเหล่านี้ไม่เข้าใจโดยดั่งแท้ว่าคุณธรรม ๔ ประการนั้นเป็นเนื้อหาขั้นมูลฐานของมนุษย์ ถ้าหากเขาไม่เป็นมนุษย์ การมีอาหารและเครื่องนุ่งห่มมากมายจะมีประโยชน์อะไรเล่า? อีกประการหนึ่งกวนจื๊อไม่ได้ตั้งใจสร้างถ้อยคำทั่วๆ ไปขึ้น ท่านเพียงอ้างถึงลักษณะท่าทีของปัญหาโดยเฉพาะเท่านั้นเอง ตามข้อเท็จจริงแล้ว แก่นแท้แห่งความเป็นรัฐบุรุษของท่านนั้นอยู่ที่ความมีชื่อเสียงอยู่ก่อน ซึ่งเนื่องมาจากคุณธรรมทั้ง ๔ ประการซึ่งท่านเรียกว่า หลัก ๔ ประการของชาติ เมื่อคุณธรรมเหล่านี้ซึมซาบทั่วไปแล้ว แม้หากว่าอาหารและเครื่องนุ่งห่มจะไม่เพียงพอ ก็จะสามารถใช้แรงงานมนุษย์ผลิตขึ้นมาได้ หรือถ้าหากจานว่างเปล่า ก็อาจใช้ความพยายามของมนุษย์ทำจานข้าวให้เต็มได้ อีกประการหนึ่ง เมื่อไม่มีใครรักษาคุณธรรมเหล่านี้ไว้ ถ้าหากอาหารและเครื่องนุ่งห่มไม่เพียงพอ เราก็คงทำให้เพียงพอด้วยการต่อสู้แย่งชิงกันไม่ได้ ถ้ายังจานว่างเปล่า เราทำให้จานเต็มไปด้วยการลักขโมยหรือการขอรทานไม่ได้ คุณธรรม ๔ ประการซึ่งแก้ไขความประทุษร้ายของมนุษย์ให้ถูกต้องได้นั้นย่อมเป็นวิธีการอันสมบูรณ์ที่จะให้ได้รับสิ่งทีมากมายกายกอง ถ้าหากว่าปราศจากคุณธรรมเหล่านี้เสียแล้ว ก็จะต้องมีการต่อสู้แย่งชิงกัน ลักขโมยกัน และขอรทานกันอยู่ในหมู่มนุษย์นี้แหละ ในเหตุการณ์เช่นนั้น แม้ถ้าหากว่าจะมีอาหารและเครื่องนุ่งห่มเพียงพอ แม้ว่าจะมีข้าวเต็มยุงจาน ประชาชนก็ไม่อาจมีความสุขได้ ในเมืองที่มั่งคั่งที่สุดของโลกมักจะมีพวกขโมยขโจรมากมายเสมอ ข้อนี้ ย่อมเป็นการชี้ให้เห็นความไม่มีระเบียบที่เกิดจากการไม่รักษาไม่ปฏิบัติตามคุณธรรมทั้งหลาย ประชาชนกลายเป็นผู้ทรยศเป็นคอมมิวนิสต์และเป็นข้าราชการที่ทุจริต ไม่ใช่เพราะประชาชนถูกความหิวโหยและความหนาวเหน็บบีบบังคับ แต่ทว่าเป็นเพราะประชาชนละเลยต่อการปลูกฝังคุณธรรมเหล่านี้ต่างหาก คุณธรรมทั้ง ๔ นับว่ามีความสำคัญมากจนต้องเอามาดัดแปลงใช้เป็นหลักการนำทางชีวิตของพวกเขา

๒. ความหมายของ หลี่ อี้ เหลียน และ ซื่อ

แม้ว่า หลี่ อี้ เหลียน และ ซื่อ จะได้อธิบายกันว่าเป็นพื้นฐานของชาติ แต่กาลเวลาและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา นั้นยังอาจต้องการให้ตีความหมายหลักการเหล่านี้เสียใหม่ สำหรับการที่จะนำเอามาใช้กับชีวิตของเราในทุกวันนี้ เราอาจตีความหมายหลักการทั้ง ๔ นี้ ดังนี้ :

หลี่	หมายถึง	ลักษณะท่าทีที่เป็นไปโดยสม่ำเสมอ
อี้	"	ความประพฤติที่ถูกต้อง
เหลียน	"	การเข้าใจเรื่องความแตกต่างกันอย่างแจ่มแจ้ง
ซื่อ	"	ความรู้สึกรักตัวที่แท้จริง

คำว่า **หฺลี่** (มรรยาทที่ติงาม) หมายถึง **หฺลี่** (เหตุผล) หฺลี่ได้กลายเป็นกฎธรรมชาติในเมื่อเอามาใช้กับธรรมชาติ เมื่อเอามาใช้กับธุรกิจทางด้านสังคมก็กลายเป็นกฎไป และเมื่อเอามาใช้อ้างถึงภาระของชาติก็ไปถึงระเบียบวินัย เราจะพิจารณาเห็นว่าความประพฤติของมนุษย์เป็นไปอย่างมีระเบียบสม่ำเสมอถ้าหากว่าความประพฤตินั้นสอดคล้องต้องกันกับกฎ ข้อบังคับ และระเบียบวินัยข้างต้นนั้น เมื่อเขาประพฤติให้สอดคล้องต้องกันกับกิริยาอาการที่สม่ำเสมอแล้ว ก็ถือว่าเขามีลักษณะทำที่ที่เป็นไปโดยสม่ำเสมอ

คำว่า **อี** หมายความว่า เหมาะสม ความประพฤติใดๆ ที่สอดคล้องต้องกันกับ **หฺลี่** คือ กฎตามธรรมชาติ กฎทางสังคม และระเบียบวินัยของชาติแล้ว ถือว่าเหมาะสมทั้งนั้น การกระทำที่ไม่เหมาะสมหรือการละเว้นการกระทำในเมื่อทราบว่ามันควรที่จะทำนั้นไม่อาจเรียกว่า **อี** ได้เลย

คำว่า **เหฺลียน** หมายความว่า แจ่มแจ้ง บ่งถึงความแตกต่างระหว่างถูกกับผิด สิ่งที่ดีกับได้กับ **หฺลี่** และ **อี** แล้วนับว่าถูกต้อง และสิ่งที่ลงกับ **หฺลี่** และ **อี** ไม่ได้ก็ถือว่าผิด การถือเอาสิ่งที่เรายอมรับว่าถูกต้องและการสละสิ่งที่เรายอมรับว่าผิดนั้นย่อมก่อให้เกิดลักษณะที่แตกต่างกันที่แท้จริง

คำว่า **ซือ** หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด เมื่อมีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับความจริงที่ว่า การกระทำของตนนั้นไม่สอดคล้องต้องกันกับ **หฺลี่** **อี** **เหฺลียน** และ **ซือ** เขาก็รู้สึกละอายใจ เมื่อมีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับความจริงว่าคนอื่น ๆ เป็นผู้ผิด เขาก็จะรู้สึกรังเกียจ (เบื่อหน่าย) แต่ทว่าความรู้สึกนึกคิดนั้นจะต้องแท้จริงและละเอียดลออจนทำให้เขาพยายามทำสิ่งที่เขาารู้สึกว่าน่าละอายให้ดีขึ้น และทำสิ่งที่เขาารู้สึกว่าน่ารังเกียจให้หมดไป ซื่อนี้เรียกว่าความรู้สึกตัวที่แท้จริง

จากการอธิบายดังแสดงมานี้ ก็ย่อมเป็นที่แจ่มแจ้งแล้วว่า **ซือ** ปกครองความเคลื่อนไหวแห่งการกระทำ **เหฺลียน** เป็นผู้แนะแนวให้ **อี** เกี่ยวกับการดำเนินการการกระทำ และ **หฺลี่** ทำให้แบบภายนอกเป็นไปโดยสม่ำเสมอ คุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้มีความสัมพันธ์กันและกัน และพึ่งพาอาศัยกันและกันในการที่จะทำคุณธรรมให้สมบูรณ์

การใช้ หฺลี่ อี เหฺลียน และซือ กับ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการกระทำ

วิธีการเพื่อกองการดำรงชีวิตของเราไว้นั้นอาจแบ่งออกไปได้เป็น ๓ ลักษณะ คือ : (๑) การได้รับปัจจัยต่างๆ (๒) การเลือกคุณภาพ และ (๓) อาการที่เอาปัจจัยทั้งหลายไปใช้ ขอให้ข้าพเจ้าอธิบายลักษณะทั้งสามนี้ทีละลักษณะเถิด

๑. การได้รับปัจจัยทั้งหลายควรให้สอดคล้องต้องกันกับหลักการ ของ **เหฺลียน** ควรทำให้เห็นความแตกต่างกันอย่างแท้จริงระหว่างสิ่งที่ เป็นของเรา กับสิ่งที่ ไม่ใช่ของเรา ถ้าหากว่าสิ่งใดมิได้เป็นของเรา เราก็ไม่ควรถือเอาสิ่งนั้น หรืออีกอย่างหนึ่ง ปัจจัยสำหรับชีวิตประจำวันของเรานั้น ควร

๙๐๔

ปลดเกล็ดหิทธิประเพณีจีน

ให้ได้มาโดยอาศัยน้ำพักน้ำแรงของเราเอง หรือว่าโดยอาศัยวิธีการที่ถูกต้อง ควรช่วยทำให้เกิดการต่อสู้แย่งชิงกัน กาฬกาฬหาใช่ตัวอย่างที่ดีไม่ ควรหลีกเลี่ยงแม้แต่การให้และการรับที่ไม่เหมาะสม “สิ่งที่นับว่าเป็นเรื่องสำคัญจริงๆ นั่นก็คือการที่จะต้องสูญเสียความซื่อสัตย์ หาใช้การตายเพราะความหิวโหยไม่” คำสอนที่มีชื่อเสียงของขงจื๊อนี้ย่อมชี้ให้เห็นจุดนี้ได้โดยแจ่มแจ้ง

๒. การเลือกคุณภาพควรให้สอดคล้องต้องกันกับหลักการ **อี้** จึงทำสิ่งที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงเหตุการณ์พิเศษที่เกิดจาก บุคคล กาลเทศะและตำแหน่ง ตัวอย่างเช่น นับว่าเป็นการเหมาะสำหรับคนแก่ที่จะใช้ผ้าไหม และรับประทานเนื้อสัตว์ ควรได้รับการยกเว้นไม่ต้องแบกของหนักๆ ไปตามถนนและมีเวลาพักผ่อนบ้าง แต่คนหนุ่มควรพอใจกับอาหารและเครื่องนุ่งห่มพอสัณฐานประมาณ และพร้อมที่จะเผชิญกับความยากลำบากตลอดเวลา สิ่งที่เหมาะสมในฤดูหนาวไม่จำเป็นจะต้องเหมาะสมในฤดูร้อน สิ่งที่เหมาะสมในภาคเหนือไม่จำเป็นจะต้องเหมาะสมในภาคใต้ ในทำนองเดียวกันตำแหน่งต่างๆ อาจมีอิทธิพลต่อสถานการณ์ได้ต่าง ๆ กัน ผู้ปกครองประเทศหรือผู้บัญชาการทหารจะต้องมีอำนาจหน้าที่และสิทธิซึ่งได้กลายเป็นเกียรติศักดิ์ของเขาและเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการทำงานของเรา อำนาจหน้าที่และสิทธิซึ่งไม่ควรจะมากเกินไปหรือไม่เพียงพอ แต่ก็ควรจะให้เหมาะสมกับฐานะและตำแหน่งของเขา

๓. อากาที่ที่จะเอาปัจจัยต่างๆ มาใช้นั้นควรให้สอดคล้องต้องกันกับหลักการ **หลี่** ซึ่งรวมเอากฎธรรมชาติดี กฎทางสังคมและระเบียบวินัยของชาติเข้าไว้ด้วย

สรุป

เมื่อกล่าวโดยย่อๆ แล้ว วัตถุประสงค์ที่สำคัญแห่งขบวนการชีวิตนี้ได้ก่อให้เกิดชีวิตที่มีเหตุผลขึ้นมาแทนชีวิตที่ไม่มีเหตุผล และเพื่อที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์นี้เราจะต้องเอา **หลี่ อี้ เหลียน** และ **ซือ** มาปฏิบัติในชีวิตประจำวันของเรา

๑. โดยการปฏิบัติตามคุณธรรมเหล่านี้ เป็นที่หวังกันว่า ความหยาบคายและความโพร่สามัญก็จะถูกขจัดให้หมดไป และชีวิตของประชาชนเราก็จะสอดคล้องต้องกันกับมาตรฐานแห่งศิลปะโดยอาศัยศิลปะ เราก็ไม่จำเป็นต้องอ้างถึงความซึนซมยินดียอย่างผู้ดีใดๆ อีก เราหมายถึงมาตรฐานทางด้านศีลธรรมของประชาชนทั้งปวงโดยไม่คำนึงถึงเพศ วัย ความมั่งคั่ง และชั้นทั้งสิ้น ศิลปะเป็นเส้นเขตแดนระหว่างชีวิตที่มีอารยธรรมกับลัทธิความป่าเถื่อน เป็นเพียงวิถีทางที่จะทำให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของมนุษย์ เพราะโดยการควบคุมตนเองและเผชิญกับคนอื่น ๆ ได้อย่างมีศิลปะเท่านั้นที่เขาอาจทำหน้าที่ช่วยเหลือกันและกันได้เต็มไม้เต็มมือ...การขาดการฝึกฝนที่มีศิลปะเป็นบ่อเกิดแห่งความถุกสงสัย ความอิจฉาริษยา การเกลียดชัง และการต่อสู้กัน ซึ่งมีอยู่ทั่วไปในวงสังคมทุกวันนี้ ...การวิจัยสิ่งทั้งหลายออกไปเช่นนั้นก็นับว่าเป็นการขยายความรู้ของเราออกไปนั่นเอง การชี้ให้เห็นความแตกต่างกันระหว่างสิ่งที่พื้นฐานกับสิ่งที่รองลงมา การแสวงหาวิธีประดิษฐ์เครื่องมือต่าง ๆ

การปฏิบัติของคณะชาติ

๙๐๕

ขึ้นมา ความเก่งกาจในด้านเทคนิคของเรา...สิ่งเหล่านี้เป็นแก่นแท้ของชีวิตที่มีศิลปะ การปฏิบัติตามแก่นแท้เหล่านี้จะช่วยให้เราสามารถจัดข้อบกพร่องต่างๆ เกี่ยวกับความหยาบช้า ความสับสน ความหยาบคาย และความเลวทรามต่ำช้าให้หมดไปได้

๒. โดยอาศัยการปฏิบัติตามคุณธรรมเหล่านี้ ก็เป็นที่หวังกันว่า การขทานและการปล้นสะดมจะถูขจัดให้หมดไปได้ และชีวิตประชาชนของเราก็จะมีแต่ความสมบูรณ์พูนสุขยิ่งขึ้น ความยากจนของจีนแต่เดิมมานั้นเกิดจากข้อเท็จจริงที่ว่า มีผู้บริโภคมกเกินไป และมีผู้ผลิตน้อยเกินไปนั่นเอง ผู้บริโภคโดยไม่ได้ผลิตอะไรขึ้นมาเลยนั้น ตามธรรมดาแล้วย่อมมีชีวิตอยู่เหมือนกาฝากหรือเหมือนโจร พวกเขาประพฤติเช่นนั้นเพราะเขาไม่รู้เรื่องคุณธรรม ๔ ประการเลย ในอันที่จะแก้ไขเรื่องนี้ เราจะต้องทำให้เขาผลิตให้มากขึ้นและบริโภคให้น้อยลง พวกเขาจะต้องเข้าใจว่าความสุรุ่ยสุร่ายนั้นไม่ถูกต้อง และการมีชีวิตอยู่อย่างกาฝากนั้นเป็นเรื่องที่น่าละอายมาก

๓. โดยการปฏิบัติตามคุณธรรมเหล่านี้ ก็เป็นที่หวังกันว่าความไม่มึะเบียบในสังคมและความอ่อนแอส่วนบุคคลนั้นอาจแก้ไขได้ และประชาชนก็จะมีจิตใจเป็นทหารมากยิ่งขึ้น ถ้าหากว่าประเทศไม่สามารถป้องกันตนเองได้แล้ว ประเทศก็จะสูญเสียความเป็นชาติได้ทุกๆ โอกาส...เพราะฉะนั้นประชาชนของเราจะต้องมีการฝึกฝนแบบทหาร ในตอนแรกๆ เราจะต้องมีนิสัยรักความมีระเบียบวินัย ความสะอาด ความง่าย ๆ ความกระหมัดกระหม่อม ความเตรียมพร้อม และความจริงจัง เราจะต้องรักษาระเบียบนี้ เน้นถึงความมีระเบียบ ความรับผิดชอบและวินัย และพร้อมที่จะตายเพื่อประเทศชาติทุกขณะ

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว ถ้าหากว่าเราดำรงชีวิตอยู่อย่างมีศิลปะ ก็เท่ากับว่าเราได้ยกระดับชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น ถ้าหากเราดำรงชีวิตอยู่อย่างมีผลผลิต เราจะกลายเป็นคนที่มั่งคั่งสมบูรณ์ และถ้าหากเราดำเนินชีวิตตามแบบทหาร เราจะปลอดภัย เมื่อเราทำอย่างนี้ เราก็จะมีชีวิตที่มีเหตุผล ชีวิตที่มีเหตุผลนี้จะต้องอยู่บนฐานแห่ง **หลี่ อี้ เหลียน** และ **ซื่อ** โดยนัยกลับกันเราจะเอาคุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้มาใช้กับอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและการกระทำได้ ถ้าหากเราบรรลุถึงจุดนี้แล้ว เราก็จะทำการปฏิวัติชีวิตประจำวันแห่งประชาชนของเราได้และจะวางพื้นฐานเพื่อฐานะประเทศชาติของเราได้

จุดหมายปลายทางของจีน

หนังสือเรื่อง **จุดหมายปลายทางของจีน** ได้ปรากฏโฉมออกมาเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ ในยุคที่มีดমনที่รุนแรงแห่งการทำสงครามกับญี่ปุ่น ในเมื่อขวัญของจีนจำต้องได้รับการส่งเสริมอย่างมากมายทีเดียว ในที่สุดเจียงไคเช็คได้อธิบายว่า ในอดีต ประเทศจีนได้รับความยากลำบากเพราะถูกชาวต่างประเทศกดขี่และทำให้ชีวิตของชาติเสื่อมโทรมลงอย่างไรบ้าง อย่างไรก็ตาม การยกเลิกสัญญาที่ไม่เสมอภาคที่ทำไว้กับอังกฤษและอเมริกาได้นำมาซึ่งศักราชใหม่ที่ทำให้จีนซึ่งครั้งหนึ่งพ่ายแพ้ญี่ปุ่น

๙๐๖

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ได้รับอิสรภาพและมีการเคารพตัวเอง จุดมุ่งหมายที่สำคัญของเจียงก็ยังคงได้แก่ความเป็นปึกแผ่นทางด้านการเมืองและการทหารอยู่นั่นเอง เพื่อที่จะได้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางนี้ เจียงได้วางโครงการสร้างชาติใหม่เป็นห้าจุดด้วยกัน โดยเน้นถึงเกียรติภูมิของจีนในอดีต ๑ การหันกลับมาหาคุณธรรมของขงจื้อ ๑ การฟื้นฟูระบบดั้งเดิมเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อหมู่คณะ ๑ และการช่วยเหลือกันและกัน ๑ กับโครงการพัฒนาการเศรษฐกิจระยะยาวตามแนวที่เขายึดเห็นได้วางไว้ คือ การทำให้ประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม การแบ่งที่ดินให้เท่าๆ กัน และลัทธิที่รัฐเป็นนายทุนในด้านการเศรษฐกิจที่วางโครงการไว้และที่มีการควบคุมอย่างใกล้ชิด ๑

เป้าหมายในเบื้องต้นที่ทำให้เจียงไคเช็คโกรธแค้น คือ ศาสตร์ว่าด้วยความคิดและทำที่ต่าง ๆ แบบตะวันตกที่มีแพร่หลายอยู่ในหมู่ปัญญาชนซึ่งเป็นพวกที่ถูกกล่าวหาว่ายอมจำนน และส่งเสริมให้ประชาชนมีความโน้มเอียงไปทางตะวันตก ลัทธิเสรีนิยมจัดแบบตะวันตกได้ถูกใส่ไฟเพื่อที่จะทำให้เกิดอนาธิปไตยทางด้านศีลธรรม เพื่อให้มีความรู้สึกที่เห็นแก่ตัวและเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวหรือการทำให้ชนชั้นเด่นขึ้นมามากเกือบพอ ๆ กับลัทธิคอมมิวนิสต์ทีเดียว นับว่าเป็นความจริงที่เจียงไคเช็คได้ยืนยันกรานว่าความโน้มเอียงเหล่านี้มิได้เป็นตัวแทนอารยธรรมตะวันตกเองเลยดังที่เป็นที่เข้าใจกันโดยถูกต้องแล้ว แต่ทว่าเป็นเพียงการที่คนจีนที่บ่อนดินเลียนแบบตะวันตกอย่างธรรมดาสามัญเท่านั้นเอง การยกความผิดในเรื่องนี้ให้แก่ตะวันตกนั้นก็เพียงการประจานชาวเมืองของตนนั่นเอง

ผลก็คือว่า ทศนะของเจียงไคเช็คเอนเอียงไปในทางที่ไม่เพียงแต่จะเป็นปฏิปักษ์กับพวกปัญญาชนในเมืองจีนที่มีหัวเอียงไปทางตะวันตกเท่านั้น แต่ทว่ายังทำให้นักธุรกิจทั้งหลายซึ่งพบว่ากิจกรรมส่วนตัวไม่ได้รับการยกย่องและมีโอกาสในด้านการเศรษฐกิจที่วางแผนไว้ ซึ่งลัทธินายทุนของชนชั้นกลางมีอำนาจอยู่นั้นน้อยมาก (ตรงกันข้ามหลังจากปี พ.ศ. ๒๔๘๔ มา เมฆาเซตงได้พูดเกี่ยวกับธุรกิจด้วยการพูดถึงการเศรษฐกิจแบบผสม) ยิ่งไปกว่านั้น การที่เจียงถือว่าตะวันตกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับลัทธิจักรวรรดินิยม การขูดรีด และการแสวงหาผลประโยชน์นั้นได้ทำให้คนทั่วๆ ไปสร้างภาพตะวันตกว่ามีลักษณะเช่นนั้นมาเป็นเวลานานและลืมน้อมรับข้อเท็จจริงที่ตะวันตกได้ให้แก่เมืองจีนหมด ดังนั้นในเวลาที่เกิดมีการดิ้นรนต่อสู้กับพวกคอมมิวนิสต์หลังสงคราม ระบอบการปกครองแบบนาซีจึงตกอยู่ในฐานะอีกอึกและไม่รู้จะหันหน้าไปพึ่งใครนอกจากตะวันตกนั่นเอง

(ดัดแปลงมาจากเรื่อง *จุดหมายปลายทางของจีน* แปลโดย หวางจุงหุย หน้า ๗๒-๘๔, ๒๑๒-๒๑๓)

ผล (เกี่ยวกับสัญญาที่ไม่เสมอภาค) ในด้านสังคม

ในสมัยร้อยปีที่แล้วมา ภายใต้การกดขี่ของสัญญาที่ไม่มีความเสมอภาคกันนั้น ชีวิตของประชาชนชาวจีนได้เสื่อมโทรมลงทุกที ทุกคนจะถือเอาผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นพื้นฐานของความ

การปฏิวัติของคณะชาติ

๙๐๗

ถูกและความผิด และถือเอาความปรารถนาส่วนตัวเป็นบรรทัดฐานแห่งความถูกและความผิด ถ้าหากว่าสิ่งนั้นสอดคล้องต้องกันกับผลประโยชน์ส่วนตัวของเขา เขาก็พิจารณาเห็นว่าถูก และถ้าหากว่าสิ่งนั้นสอดคล้องต้องกันกับความปรารถนาส่วนตัวของเขา เขาก็ถือว่าดี พวกคนเลวๆ ก็กลายเป็นผู้ที่มีอิทธิพลในหมู่บ้าน พวกทุจรตมิวจาซีพปฏิบัติงานอย่างเข้มแข็งอยู่ในเมืองโดยถือเอาความปลอดภัยของส่วนรวมและสวัสดิภาพของคนอื่นมาสังเวญเพื่อให้เป็นที่ถูกกับผลประโยชน์และความต้องการของตนเอง พร้อมกันนั้น ศาสตร์ว่าด้วยความรู้และลัทธิทางการเมืองที่ฟุ่มเฟือยและไม่มี การรับผิดชอบก็เจริญก้าวหน้าไปได้อย่างเสรี เพื่อจัดให้ถูกต้องกับผลประโยชน์ส่วนตัวและความปรารถนาส่วนตัวหรือเพื่อใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อเหตุจิตใจที่นอกเหนือไปกว่าที่ได้แสดงไว้ พวกที่อธิบายให้เห็นเหตุผลจะแสดงให้เห็นว่า ผลประโยชน์ส่วนตัวและความปรารถนาส่วนตัวนั้นเป็นการแสดงให้เห็นตัวตนออกมา พวกที่แสวงหาประโยชน์ส่วนตัวก็จะใช้เป็นวิธีก่อให้เกิดความเดือดร้อนขึ้นในประชาคม เพื่อที่จะได้ฉวยโอกาสแสวงหาประโยชน์ในเวลาที่ประชาคมเดือดร้อน การเจริญรอยตามนักปราชญ์ การเลียนแบบวีรบุรุษและการเป็น “สหายกับคนโบราณ” ไม่เพียงแต่จะค่อย ๆ สูญไปเท่านั้น แต่ทว่ายังถือว่าเป็นสิ่งที่เลวทรามและน่ารังเกียจอีกด้วย (หน้า ๗๒)

ผลทางด้านศีลธรรม

ประเทศจีนได้เน้นถึงความสำคัญของการทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและความกระหมัด กระหมัดมาตั้งแต่ห้าพันปีแล้ว ประชาชนชาวจีนมีชื่อเสียงในเรื่องชีวิตความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ทั้งในด้านอาหารและเครื่องนุ่งห่ม ผู้หญิงก็ทำหน้าที่ทอผ้า ผู้ชายก็ทำหน้าที่ไถนา แต่นิสัยที่ดั่งงามเหล่านี้ได้ถูกกวาดล้างให้หมดไปเพราะการยอมให้ชาวต่างประเทศแพร่สิ่งชั่วร้ายต่างๆ คือ การสูบฝิ่น การเล่นการพนัน การมีโสเภณี และการลักขโมย

คำสอนและปรัชญาทางด้านจริยศาสตร์โบราณของจีนมีหลักการและกฎเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัยและการดำรงชีวิตสังคมของมนุษย์อย่างละเอียดและจัดทำอย่างพิถีพิถันเคร่งครัด โครงร่างแห่งสังคมของเราได้เปลี่ยนไปมากมายหลายอย่างด้วยกัน แต่ชีวิตทางสังคมของเราไม่เคยหันเหออกจากหลักการที่ควบคุมสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร สามีกับภรรยา พี่ชายกับน้องชาย เพื่อนต่อเพื่อน ผู้ใหญ่กับผู้เยาว์ ผู้ชายกับผู้หญิง คนแก่กับคนหนุ่ม เช่นเดียวกับควบคุมหลักการที่ทำให้เพื่อนบ้านช่วยเหลือกันและกันและเอาใจใส่ดูแลคนเจ็บและคนอ่อนแอนั่นเอง

ในระยะเวลาร้อยปีที่ผ่านมา ที่ได้ก็ตามที่รู้ลึกว่าชาวต่างประเทศจะได้รับสัมปทานสิทธิหลักการเหล่านี้ไม่เพียงแต่จะถูกเพิกเฉยเท่านั้น แต่ทว่ายังถูกรังเกียจอีกด้วย ในระหว่างบิดากับบุตร สามีกับภรรยา ระหว่างพี่น้องและเพื่อนฝูง ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้เยาว์ คนแก่กับคนหนุ่ม และระหว่างเพื่อนบ้านด้วยกันนั้น ความรู้สึกแบบเก่า ๆ เกี่ยวกับความเคารพและความรัก และน้ำใจที่จะช่วยเหลือกันและร่วมมือกันนั้นไม่ปรากฏว่ามี จะพิจารณากันก็เฉพาะผลประโยชน์ทางด้านวัตถุเท่านั้น

๙๐๘

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

และทุกหนทุกแห่งต่างก็ขาดพื้นฐานทางด้านศีลธรรมที่จะใช้ตัดสินตนเอง โดยทั่วๆ ไปเมื่อพูดถึงหน้าที่ประชาชนก็พยายามหลีกเลี่ยง เมื่อจะได้รับผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ เขาก็จะต่อสู้ดิ้นรนแก่งแย่งกัน ความจริงได้ถูกปิดบังไว้ในระหว่างผู้ใหญ่กับผู้ย่อย และในหมู่เพื่อนฝูงก็จะมีการหลอกลวงกันเอง คนแก่และคนอ่อนแอไม่ได้รับความคุ้มครอง คนจนและคนป่วยไม่ได้รับการอุปถัมภ์ใด ๆ ทั้งสิ้น มักจะถือว่าสมาชิกของครอบครัวเดียวกันเป็นคนแปลกหน้าอยู่บ่อย ๆ ที่เดียว และเพื่อนร่วมชาติก็จะถูกถือว่าเป็นข้าศึกศัตรูไป ในกรณีที่รุนแรงยิ่งไปกว่านั้นอีกก็คือบางกรณีประชาชนไปไกลถึงขนาด “ถือเอาพวกทูจืตมิงฉาซิปเป็นพ่อ” และรับใช้ข้าศึกโดยไม่มีความละอายแก่ใจ ซึ่งทำให้เป็นการละเมิดกฎต่าง ๆ เกี่ยวกับครอบครัวและสัมพันธ์ภาพทางสังคมหมดโดยมองไม่เห็นแม้แต่ความเลื่อมทางด้านศีลธรรมของตัวเอง ประเทศซึ่งก่อนหน้านั้นยึดมั่นอยู่กับการถือว่ามรรยาทอันดีงามและความชอบธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่ยิ่งใหญ่ที่สุดนั้น บัดนี้ก็ตกอยู่ในระหว่างอันตรายที่จะต้องสูญเสียความรู้สึกที่มีความซื่อสัตย์สุจริตและเกียรติยศไปมาก สัญญาที่ไม่เสมอภาคกันเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดอันตรายใด ๆ บ้างเล่า !

ความเลื่อมไทรทางด้านศีลธรรมของชาติเอเซียไปเียงไปในทางที่จะมีผลกระทบกระเทือนถึงด้านร่างกายของประชาชนด้วย ความเข้มแข็งทางด้านร่างกายของพวกที่เป็นกรรมกรรับจ้างในเมืองต่าง ๆ ซึ่งมีจำนวนนับไม่ถ้วนนั้นอาจซ่อมแซมให้คงคืนได้ง่าย ส่วนสุขภาพของพวกพ่อค้าที่ปล่อยชีวิตให้เต็มไปด้วยความสุรุษสุร่ายและความเสเพลนั้นไม่อาจแก้ไขได้ มีแต่จะเลื่อมไทรเรื่อยไปเท่านั้นเอง แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือผลที่จะมีต่อสุขภาพของคนหนุ่ม ๆ สาว ๆ ในโรงเรียนต่าง ๆ นั้นเอง การฝึกกายบริหารไม่เป็นที่นิยมกันตามโรงเรียนส่วนใหญ่ พวกครูอาจารย์ตามโรงเรียนต่าง ๆ มักจะเพิกเฉยวิชาจริยศึกษา ชีวิตแบบสุรุษสุร่ายเสเพลนอกโรงเรียนกลับดึงดูดจิตใจพวกนักเรียนได้มากและทำให้พวกนักเรียนปล่อยตัวปล่อยใจไปกับนิสัยเลว ๆ และก่อให้เกิดผลคือ ทำตนให้เลื่อมไทรทางด้านศีลธรรม โรคติดต่อและกาฬโรคทั้งหลายซึ่งมีแพร่หลายอยู่ในตัวเมืองได้บ่อนทำลายร่างกายของเราอยู่เรื่อย ๆ คนหนุ่ม ๆ เหล่านี้ ซึ่งมีร่างกายและจิตใจไม่สมบูรณ์ดีจะช่วยให้การศึกษาก้าวหน้าไป จะปฏิรูปสังคมจะให้บริการรับใช้ประเทศชาติและส่งเสริมกิจการต่าง ๆ หลังจากที่จะจบการศึกษาแล้วได้อย่างไร ผลที่หลีกเลี่ยงไม่พ้นแห่งภารกิจของประเทศนั้นเป็นการกระทำให้ประเทศชาติแตกแยกกันจริง ๆ และต่อไปก็จะทำให้ประเทศชาติจีนมีศีลธรรมเลื่อมตามไปด้วย (หน้า ๗๕-๗๗)

ผลทางด้านจิตวิทยา

หลังจากเกิดขบวนการนักเรียนเมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ แล้ว กระแสความคิดสองกระแสคือลัทธิปัจเจกเสรีนิยมเกินไปกับลัทธิคอมมิวนิสต์ที่ดิ้นรนต่อสู้เพื่อชนชั้นได้เกิดขึ้นในวงการศึกษาของจีนและต่อมาได้แพร่หลายไปทั่วประเทศ เมื่อกล่าวอย่างรวม ๆ แล้ว วงการศึกษาของจีนต้องการให้เกิดมีผลเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมของเราโดยลืมนึกว่าวัฒนธรรมของเรามีเนื้อหาบางอย่างที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ เมื่อคำนึงถึงทฤษฎีทางตะวันตกที่แตกต่างกันออกไปแล้ว ก็ได้มีการ

การปฏิวัติของคณะชาติ

๙๐๙

เลียนแบบเฉพาะทำที่ที่ธรรมดา ๆ เท่านั้น และไม่เคหาทางที่จะเข้าใจความสำคัญที่แท้จริงของทฤษฎีตะวันตกเพื่อทำให้ชีวิตประจำชาติของจีนดีขึ้นเลย ผลลัพธ์ก็คือว่า บัณฑิตและนักศึกษาได้เอาสิ่งที่เป็นธรรมดา ๆ และสิ่งที่ไม่ใช่แก่นแท้ของวัฒนธรรมตะวันตกมาใช้ และหมดความเคารพและศรัทธาในวัฒนธรรมของเราเอง (หน้า ๘๑-๘๒)

ภายใต้สถานการณ์เหล่านี้ บัณฑิตและนักการเมืองจีนซึ่งแปลความหมายลัทธิเสรีนิยมผิดและเอาลัทธิคอมมิวนิสต์มาใช้ในทางที่ผิดก็ได้ถูกกำจัดออกไปไม่โดยเปิดเผยก็โดยอ้อม ไม่โดยเจตนา ก็โดยไม่มีเจตนา เพื่อถือเอาหลักอำนาจของต่างประเทศเป็นของตนและถือว่าผลประโยชน์ของมหาอำนาจต่างประเทศเป็นอย่างเดียวกับผลประโยชน์ของตน มิใช่เพียงเท่านั้น พวกเขายังเดลิติดต่อไปถึงกับชอบลัทธิจักรวรรดินิยมและกลายเป็นเครื่องมือสำหรับการรุกรานต่อไปอีก พวกเขาก็อบจะลืมนึกว่าเขาเป็นใครทำไมเขาจึงศึกษา และเขากำลังทำอะไรอยู่ การโฆษณาและกิจกรรมทางด้านการศึกษาในหมู่ประชาชนของเขาได้ถูกนำไปใช้ในบรรยากาศด้านจิตใจที่ทำให้ประชาชนถือว่าการทำให้อำนาจอธิปไตยของรัฐเสียหายและการทำชีวิตของประชาชนติดตะวันตกให้ได้รับอันตรายนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับวิถีทาง และที่ร้ายยิ่งกว่านั้นก็คือพวกเขามีได้คำนึงถึงว่า การทำให้อำนาจอธิปไตยของรัฐเสียหาย และการทำชีวิตของประชาชนให้ได้รับอันตรายนั้นยังมี **ลัทธิ**ต่าง ๆ ของต่างประเทศติดตามมามาก ข้อนี้ได้ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของเรา และก่อให้เกิดภัยอันตรายที่น่ากลัวที่สุดต่อจิตใจของประชาชน นับว่าถึงเวลาที่เราคควรจะตื่นขึ้นเสียทีและปฏิรูปตัวเองด้วยความพินิจพิจารณา โดยวิธีนี้เท่านั้นที่เราจะสามารถทำให้ชาติและตัวเราเองปลอดภัย โดยวิธีนี้เท่านั้นที่เราอาจกลายเป็นประชาชนที่ทำตัวให้เร้าเรงและสร้างประเทศจีนที่เป็นอิสระและมีเสรีภาพขึ้นมาได้ (หน้า ๘๓-๘๔)

องค์ประกอบที่แน่นอนในจุดหมายปลายทางของจีน

งานปฏิรูปชีวิตในด้านสังคมและการดำเนินการตามโครงการสร้างชาตินับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่มิไผ่หายอย่างยิ่งประการหนึ่งในกระบวนการเกี่ยวกับการฟื้นฟูชาติ อันเป็นภาระซึ่งต้องการความพยายามชนิดหัวชนฝาทีเดียว บัณฑิตที่พยายามตามล่าพ้องอย่างโดดเดี่ยวจะไม่ประสบผลที่ยิ่งใหญ่เลย ทั้งจะไม่ได้รับผลสำเร็จที่ยั่งยืนด้วย ดังนั้น ประชากรที่เป็นผู้ใหญ่และคนหนุ่มที่ท่าทางดีทั้งปวงไม่ว่าจะอยู่ในเมือง ในอำเภอ ในจังหวัด หรือในประเทศก็ตาม ควรจะมีองค์การที่เป็นสามัญธรรมดาพร้อมกับโครงการที่มีระบบที่จะผูกมัดสมาชิกทั้งหลายเข้าด้วยกัน และมีศูนย์กลางที่จะส่งเสริมกิจกรรมในการสร้างชาติร่วมกันและเพื่อส่งเสริมให้ประสบผลสำเร็จทางด้านส่วนตัวด้วย โดยการทำงานกับองค์การกลางเช่นนี้เท่านั้นที่บัณฑิตจะอยู่ดีกินดีขึ้นสมดังคำพูดของ ดร. ซุนยัตเซ็นที่ว่า: **“จงอุทิศชีวิตของเราซึ่งจะมีอยู่ได้เพียงไม่กี่สิบปีที่จะต้องตายนี้ ให้เป็นรากฐานที่ไม่รู้จักเสื่อมสูญแห่งชาติของเรา”**

๙๑๐

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

ในอดีตพลเมืองที่เป็นผู้ใหญ่ของเราไม่สามารถรวมกันเป็นปึกแผ่นได้มาก ๆ และเป็นระยะเวลาอันยาวนาน มีผู้เปรียบเทียบพลเมืองเหล่านั้นอย่างเยาะเย้ยว่าเหมือน “กองทรายร่วน” หรือ เป็นผู้ที่มี “ความเห็นร่วมกันเพียงชั่วระยะเวลาเพียง ๕ นาทีเท่านั้น” บัดนี้ความไม่สามารถที่จะรวมกันเป็นปึกแผ่นนั้นเป็นผลของความเห็นแก่ตัว ยาแก้ความเห็นแก่ตัวได้อย่างชะงัดที่สุดก็คือน้ำใจที่เห็นแก่ส่วนรวม เอกภพนั้นจะมีอยู่ได้ไม่นานนัก ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากการหลอกกลวงนั่นเอง และยาแก้ความหลอกกลวงที่ชะงัดที่สุด ก็คือความจริงใจ ผู้ที่มีจิตใจเห็นแก่ส่วนรวมย่อมถือว่า “ทุกคนเป็นตุ๊กตาของตนและสิ่งทั้งปวงเป็นตุ๊กตาของตน” ผู้ที่มีความจริงใจย่อมสามารถพากเพียรพยายามและประสบความสำเร็จในที่สุด โดยเหตุที่ลัทธิไตรราษฎร์มีความจริงใจที่ดีและจริง ๆ จัง ๆ อันเห็นแก่ส่วนรวมเป็นหลัก ในด้านจิตใจพรรคก๊กมินตั๋งจึงรวมเอาคนทั้งปวงเข้าไว้เป็นพวกได้หมด แต่ในด้านการปฏิบัติ พรรคนี้อาจ “อยู่ได้โดยอาศัยคนดีซึ่งเคยได้รับเลือกมาครั้งหนึ่งแล้ว” อันเป็นความจริงที่ข้าพเจ้าได้ชี้ให้เห็นในเรื่องเกี่ยวกับการจัดตั้งพรรคก๊กมินตั๋งขึ้นมาใหม่แล้ว

ความผิดที่สำคัญของคนหนุ่ม ๆ ของเราทุกวันนี้ และสาเหตุแห่งความผิดพลาดของเขาและความมีชีวิตอยู่อย่างไร้ผลนั้น โดยแก่นแท้แล้วอยู่ที่การศึกษาที่พวกเขาได้รับมานั้นไม่ดีพอ โดยเหตุที่พวกเขาไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำของครูบาอาจารย์หรือมิได้เข้าใจโดยถ่องแท้ถึงความสำคัญของการว่าเป็นตัวประกอบในเรื่องความสำเร็จและความผิดพลาดในชีวิตของพวกเขา และโดยเหตุที่พวกเขาไม่เข้าใจว่าเสรีภาพและระเบียบวินัยหมายความว่าอะไร พวกเขาจึงไม่ได้รับผิดชอบในด้านความประพฤติและไม่เข้าใจโดยถ่องแท้ในด้านความคิดของตน ในทันทีที่เขาเข้าไปสู่สังคม เขาจะรู้สึกขาดวิสัยสามารถและความมั่นใจที่จะปฏิบัติการใด ๆ ทั้งสิ้น ปลดปล่อยละเลยการสร้างสังคมและสร้างชาติไว้ตามลำพัง การที่จะทำตนให้เหมาะสมกับความยากลำบากและความรับผิดชอบ ให้เหมาะสมกับการปฏิรูปสังคมและการสร้างชาตินั้น จำเป็นที่การคิดของพวกเขาควรจะได้รับการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์และความประพฤติของเขาควรได้รับการอบรมในด้านระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัดด้วย ด้วยเหตุผลข้อนี้เอง หลังจากที่ได้เกิดสงครามต่อต้านขึ้นมากในทันทีทันใดแล้ว ข้าพเจ้าก็ได้จัดตั้งคณะเยาวชน **ชนมันจู** (ลัทธิไตรราษฎร์) สนองความต้องการของเด็กหนุ่มเด็กสาวขึ้นทั่วทั้งประเทศอย่างเลื่องไม่ไต่ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ชีวิตใหม่แก่พวกก๊กมินตั๋ง และเพื่อให้ประเทศ (จีน) ได้มีพลล้มล้างดินใหม่ ๆ ขึ้นมานั่นเอง (หน้า ๒๑๒-๑๔)

เมื่อได้มีโอกาสที่หาได้ยากในตอนต้นที่คนหนุ่ม ๆ เหล่านี้เริ่มต้นดำเนินชีวิตของตนแล้ว คนหนุ่ม ๆ ของเราก็ควรจะวางโครงการชีวิตของเขาอย่างสงบ โดยถือความต้องการของรัฐสมัยใหม่เป็นหลัก เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงความผิดพลาดในการดำรงชีวิตอย่างที่ถูกนำไปในทางที่ผิด ๆ และน่าเศร้า พวกเขาไม่ควรยอมตนให้ถูกชักพาไปในทางที่ผิด ๆ โดยการหลบลี้หนีตามคนอื่น ๆ ไปอย่างที่เป็นมาแล้วในอดีต เราจะต้องเข้าใจโดยถ่องแท้ว่าลัทธิไตรราษฎร์นี้เป็นตัวแทนไม่แต่เพียงการทำอารยธรรมจีนที่ได้รับการยกย่องว่ามีอายุมานานแล้วให้รุ่งเรืองส่องแสงเจิดจ้าเท่านั้น แต่ทว่ายังเป็นตัวแทนความ

การปฏิวัติของคณะชาติ

๙๑๑

โน้มเอียงแห่งธุรกิจของโลกในยุคนี้อย่างที่จะหลีกเลี่ยงมิได้อีกด้วย คณะคนหนุ่มชั้นมื่นจู้เป็นองค์การกลางของคนจีนหนุ่มทั้งปวง ซึ่งยึดมั่นอยู่ในลัทธิไตรราษฎร์อย่างแน่นแฟ้น เพราะฉะนั้นคนหนุ่มทั้งปวงทั้งชายและหญิงจะต้องรักษาวัตถุประสงค์ไว้ให้ถูกต้องมั่นคงและหลีกเลี่ยงการทำร้ายตนเองและประเทศชาติ โดยการทำงานภายในกรอบแห่งโครงการของหน่วยนี้แหละที่พวกเขาจะสามารถตัดสินใจชีวิตในวิถีทางที่ถูกต้องได้ สมาชิกของคณะจะได้รับการฝึกฝนอย่างเข้มงวดกวดขันและรักษาระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด พวกเขาจะส่งเสริมชีวิตของประชาชนทุกลักษณะและคุ้มครองผลประโยชน์ของประเทศชาติทั้งมวล คณะคนหนุ่มนี้แหละที่จะช่วยประเทศชาติให้พ้นจากความเสื่อมและความไม่มีชื่อไม่มีแปะ จะช่วยขจัดความต่ำต้อยของชาติให้หมดไป จะช่วยฟื้นฟูความเข้มแข็งของชาติให้กลับคืนมาใหม่ และจะแสดงให้เห็นว่ามีความจงรักภักดีต่อรัฐและมีความกตัญญูกตเวทีต่อประเทศชาติ พวกเขาควรจะเอาอย่างนักปราชญ์และวีรบุรุษในประวัติศาสตร์และเป็นโลหิตแห่งชีวิตของประชาชนและเป็นกระดูกสันหลังของชาติ คนหนุ่ม ๆ สาว ๆ ทั้งชาติไม่ควรร่วมคณะเยาวชนชั้นมื่นจู้นี้เฉพาะตอนเริ่มต้นอาชีพเท่านั้น แต่ทว่าควรรู้สึกว่าเป็นเกียรติด้วยที่ได้รับการลงนามไว้ในคณะนี้ คนหนุ่ม ๆ สาว ๆ ควรจะเข้าใจว่าระเบียบต่าง ๆ ที่คณะนี้ประกาศใช้นั้นมีจุดมุ่งหมายที่จะสนับสนุนชีวิตรวมแห่งคนหนุ่มคนสาวทั้งชาติ และเข้าใจว่าองค์การที่เข้มแข็งของคณะนี้จะสามารถทำให้พวกเขาบรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่เป็นธรรมดาสามัญของเขา คือความสำเร็จแห่งการปฏิวัติชาติโดยมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเรื่องลัทธิไตรราษฎร์ได้

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว การที่ก๊กมินตั๋งกับคณะคนหนุ่มชั้นมื่นจู้เป็นองคาวพพส่วนหนึ่งของชาตินั้น นับว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่จำเป็นต้องสาธยายให้มากนัก แต่ทว่ามียุจุดหนึ่งซึ่งควรจะถูกกล่าวให้เพื่อนร่วมชาติได้ฟังอีกครั้งหนึ่ง ก็คือว่า : พรรคก๊กมินตั๋งเป็นศูนย์กลางการสร้างชาติของเรา เปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกคนก็จะสามารถชื่นชมยินดีด้วยได้ อิศราภาพของชาติเรานั้นแขวนอยู่กับความสำเร็จแห่งการปฏิวัติของพรรคก๊กมินตั๋ง ถ้าปราศจากพรรคก๊กมินตั๋งเสียแล้วก็จะไม่มีเมืองจีนอีกต่อไป เมื่อพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือว่าจุดหมายปลายทางของจีนได้มอบไว้ในกำมือของพรรคก๊กมินตั๋งนี้แหละ ถ้าหากว่าการปฏิวัติของพวกก๊กมินตั๋งล้มเหลว จีนในฐานะที่เป็นชาติก็จะไม่มีอะไรเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ถ้าหากว่าเกิดเป็นเช่นนั้นจริง ไม่เพียงแต่จีนจะพลัดตำแหน่งหนึ่งใน ๔ มหาอำนาจของโลกเท่านั้น แต่ทว่าจีนยังจะต้องพึ่งพาอาศัยความเมตตากรุณาของประเทศอื่น ๆ ด้วย ชื่อสาธารณรัฐจีนก็จะหายไปจากแผนที่โลกด้วย เราควรจะเข้าใจเรื่องนี้ให้ถ่องแท้ทั้งหมด : โดยการพิจารณาเห็นว่ารัฐเป็นองคาวพพอย่างหนึ่งดราบเท่าที่รัฐยังเกี่ยวข้องกับชีวิตอยู่ เราอาจกล่าวได้ว่าลัทธิไตรราษฎร์ได้ก่อให้เกิดดวงวิญญาณของชาติเราขึ้น เพราะถ้าหากปราศจากลัทธิไตรราษฎร์เสียแล้วการสร้างชาติของเราก็จะขาดน้ำใจที่จะแน่วแน่วชาติ และเมื่อพิจารณาเห็นว่ารัฐเป็นอวัยวะอย่างหนึ่งดราบเท่าที่ยังเกี่ยวข้องกับหน้าที่ของรัฐบาลอยู่ เราก็คงกล่าวได้ว่า ก๊กมินตั๋งเป็นตุลโลหิตที่หล่อเลี้ยงชีวิตแห่งชาติของเรา และสมาชิกของคณะเยาวชนชั้นมื่นจู้ก็อาจถือว่าคล้าย ๆ เป็นเมล็ดโลหิตใหม่

๔๑๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ถ้าหากขาดพรรคก๊กมินตั๋งเสียแล้ว จีนก็คงเหมือนไม่มีหัวใจจะนั้น ถ้าหากพวกปฏิวัติทั้งปวงและคนหนุ่มสาวที่ทำทางดีทั้งหลายในประเทศต้องการเข้าร่วมชะตากรรมของประเทศชาติ ถ้าหากพวกเขาถือเอาภาระของชาติว่าเป็นภาระของตน และชีวิตของชาติว่าเป็นชีวิตของตนแล้ว พวกเขาก็ควรเข้าเป็นสมาชิกพรรคก๊กมินตั๋งหรือเป็นสมาชิกคณะเยาวชนเสีย โดยการกระทำเช่นนั้น พวกเขาอาจปฏิบัติหน้าที่ที่สูงสุดของพลเมืองและบรรลุถึงอุดมคติที่สูงสุดของชีวิต แล้วหน้าที่อันยิ่งใหญ่ในการสร้างชาติของเราก็สำเร็จบริบูรณ์ (หน้า ๒๑๙-๒๑).

บทที่ ๒๘

ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมใหม่

ความเคลื่อนไหวทางด้านวัฒนธรรมใหม่ตามชื่อเรื่องที่อยู่นี้เป็นความพยายามในยุคสาธารณรัฐที่จะทำลายสิ่งที่เหลืออยู่จากวัฒนธรรมขงจื้อซึ่งถือกันมาตามปรัมปราประเพณี และจะเอาสิ่งใหม่ ๆ มาทดแทน ความล้มเหลวของระบอบราชวงศ์เก๋าก่อเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๔ และความล้มเหลวของการที่ยวนซีไจจะฟื้นฟูเอาระบบกษัตริย์ในลี้เอ๋อของลัทธิขงจื้อขึ้นมาใหม่เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๙ นั้น เมื่อว่าในแง่การเมืองแล้วก็หมายความว่าลัทธิขงจื้อเกือบจะสิ้นใจอยู่แล้ว แต่ก็มิอะไรที่มากกว่าปรัชญาทางการเมืองอยู่ ลัทธิขงจื้อได้เคยเป็นวิถีชีวิตที่สมบูรณ์แบบซึ่งลัทธิชาตินิยมและลัทธิสาธารณรัฐได้เข้ามาแย่งตำแหน่งไปบ้างก็เป็นเพียงบางส่วนเท่านั้น แม้ในหมู่พวกนิยมสาธารณรัฐเองก็มีบางคนที่มีความรู้สึกลักษณะท่าทีบางอย่างของวัฒนธรรมเดิม โดยเฉพาะจริยศาสตร์แบบขงจื้อนั้นควรจะได้รับการพิทักษ์รักษาและทำให้เข้มแข็งไว้ มิฉะนั้นแล้วสายใยชีวิตของชาวจีนก็จะขาดสะบั้นลงและระบอบใหม่เองก็จะอ่อนแออย่างมากมายทีเดียว คนอื่น ๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่ออนุชนรุ่นหนุ่ม ๆ สาว ๆ มากได้สรุปในแง่ที่ตรงข้ามอย่างสิ้น ๆ ว่า สำหรับพวกเขาแล้วเห็นว่า ในลัทธิขงจื้อไม่มีอะไรเลยที่มีค่าควรแก่การที่จะกู้ขึ้นมาจากซากปรักหักพังของราชวงศ์แมนจู ตรงกันข้าม อะไรก็ตามที่เป็นร่องรอยของอดีตที่ยังคงมีเหลืออยู่ในชีวิตประจำวัน และความคิดของประชาชนแล้วก็ควรจะถอนรากถอนโคนเสียให้หมด มิฉะนั้นแล้วสาธารณรัฐที่ยังใหม่อยู่ก็คงจะอยู่บนรากฐานที่สั่นคลอนและความเจริญก้าวหน้าของสาธารณรัฐก็จะถูกประชาชนที่มีหัวล้าสมัยหน่วงเอาไว้ ระเบียบใหม่ต้องการวัฒนธรรมใหม่ทั้งหมด การปฏิบัติทางการเมืองจะต้องมีการปฏิวัติทางวัฒนธรรมติดตามาด้วย

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและหลังจากที่สงครามโลกครั้งที่หนึ่งเสร็จสิ้นลงใหม่ ๆ หัวหอกด้านพุทธิปัญญาแห่งการปฏิวัติครั้งที่สองนี้ก็ได้นำฝ่ายรุกเข้ามาโดยดำเนินการเคลื่อนไหวไปหลายทิศหลายทางด้วยกันและได้สัมผัสกับท่าทีต่าง ๆ แห่งสังคมจีนมากมายหลายแบบ เราอาจแบ่งท่าทีออกอย่างหยาบ ๆ ได้เป็นท่าทีที่สำคัญ ๆ ๖ อย่างด้วยกัน ซึ่งจะได้นำเสนอไว้ข้างล่างนี้ตามลำดับทางด้านพงศาวดารไม่มากนักน้อย ท่าทีเหล่านั้นคือ :

๑. โจมตีลัทธิขงจื้อ
๒. ปฏิวัติงานด้านวรรณกรรม
๓. ประกาศปรัชญาชีวิตใหม่
๔. ได้ว่าที่ในเรื่องวิทยาศาสตร์กับปรัชญาชีวิต
๕. ขบวนการเกี่ยวกับ "ความสงสัยสิ่งที่ไม่ทราบ" และ
๖. ได้ว่าที่เรื่องคุณค่าของวัฒนธรรมจีนกับวัฒนธรรมตะวันตก

๙๑๔

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ไม่จำเป็นจะต้องกล่าวละว่าเท่าที่เหล่านี้นี้ได้คบเกี่ยวกันและกันอย่างมากมายทีเดียว และนักเขียนชั้นนำบางคนได้แสดงให้เห็นภาพอย่างเด่นชัดในลักษณะเท่าที่แห่งความเคลื่อนไหวมากกว่าอย่างหนึ่ง

จากการที่ขบวนการที่มีคุณลักษณะต่อต้านปรัมาประเพณีนี้เองก็พออนุมานได้ว่าผู้นำแห่งขบวนการที่มีหัวโอนเอียงไปทางตะวันตกมาก ลัทธิตระหนักแน่ (Positivism) นับว่าเป็นการจรรโลงที่สำคัญยิ่งของพวกเขา วิทยาศาสตร์และวัตถุนิยมเป็นคำพูดสั้น ๆ ที่ผูกขึ้นเพื่อจูงใจประชาชนที่นับว่าสำคัญยิ่งของพวกเขา และโดยเฉพาะในปีแรก ๆ **จอห์น ดิวอี้** (John Dewey) และ **เบอร์แทรนด์ รัสเซลล์** (Bertrand Russell) ได้กลายเป็นบุคคลที่พวกเขานับถือบูชามากที่สุด ในหลายกรณีที่พวกเขาเองเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาแบบตะวันตกทั้ง ๆ ที่ไม่จำเป็นต้องเข้าโรงเรียนในตะวันตกเลย เพราะบัดนี้ได้มีการจัดการศึกษาแบบตะวันตกขึ้นในตะวันออก ในญี่ปุ่น และโรงเรียนของชาติระบบใหม่ ๆ และโรงเรียนของพวกเขาเผยแผ่คริสต์ศาสนาในเมืองจีนแล้ว เดียวนี้พวกศาสตราจารย์ในวิทยาลัยเองก็มักจะมีสถานที่ที่จะใช้บรรยายแล้วเช่นเดียวกับเมืองคาพยพแห่งวิชาหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลและบริษัททางด้านพุทธิปัญญาและทางด้านวรรณกรรมซึ่งเป็นลักษณะใหม่ของยุคปัจจุบัน ที่นับว่าสำคัญที่สุดก็คือ ศาสตราจารย์เหล่านี้มีผู้ฟังใหม่ ๆ ที่ยังหนุ่ม มีความรู้สึกแรงกล้า ที่กำลังรู้สึกสับสนวุ่นวายใจ เพราะความผิดพลาดของจีนในอดีต และเต็มไปด้วยความหวัง มีความกระตือรือร้นต่ออนาคต

การโจมตีลัทธิขงจื๊อ

การโจมตีลัทธิขงจื๊ออย่างเปิดเผยซึ่งได้เริ่มในปี พ.ศ. ๒๔๕๙ นั้น มี **เจินตูสวี่** (Ch'en Tu-hsiu : พ.ศ. ๒๔๒๒-๒๔๘๕) บรรณาธิการนิตยสาร The New Youth เป็นผู้นำ นักปฏิรูปสมัยแรก ๆ ส่วนมากได้โจมตีแนวความคิดเห็นบางแนวของลัทธิขงจื๊อซึ่งบ่อยทีเดียวในนามของความเชื่อถือลัทธิขงจื๊อที่ชำระให้บริสุทธิ์และทำให้มีชีวิตชีวาแล้ว หรือมีความลำเอียงที่เห็นได้ชัดน้อยน้อยผสมกับการวิพากษ์วิจารณ์ลักษณะเท่าที่บางอย่างพร้อมกับการยกย่องลักษณะเท่าที่อื่น ๆ ตรงกันข้าม เจินได้ท้าทายลัทธิขงจื๊อตั้งแต่ต้นจนอวสาน โดยเข้าใจว่าการที่ท่านทำเช่นนั้นก็เท่ากับว่าท่านได้โจมตีตรงหัวใจของวัฒนธรรมที่ถือกันมาเป็นปรัมาประเพณีทีเดียว สำหรับตัวท่านซึ่งลำเอียงไปในทาง “วิทยาศาสตร์” และ “ประชาธิปไตย” นั้นเห็นว่าลัทธิขงจื๊อดำรงอยู่เพื่อทำให้ต้องถอยหลังเข้าคลองและก่อให้เกิดลัทธิที่มีดমন ท่านถือว่าลัทธิขงจื๊อเป็นระบอบเก่า เป็นพวกเดียวกับขบวนการที่พยายามจะฟื้นฟูระบบกษัตริย์ขึ้นมาใหม่ เป็นอย่างเดียวกับทุกสิ่งทุกอย่างจากอดีตซึ่งสำหรับตัวท่านแล้วรู้สึกว่าลัทธิขงจื๊อได้กลบความก้าวหน้าและภาวะสร้างสรรค์เสียหมด

การโจมตีอย่างไม่ประนีประนอมกันเช่นนั้นได้ทำให้คนเป็นจำนวนมากตะลึงงันไปตาม ๆ กัน พวกนี้หมายถึงพวกที่ถือว่าลัทธิขงจื๊อเป็นโลกที่ดงามของจีนหรือผู้ที่ยังนับถือลัทธิขงจื๊ออยู่ และด้วยความภาคภูมิใจบางอย่างในฐานะที่เป็นการแสดงออกซึ่งลัทธิชาตินิยมทางด้านวัฒนธรรม แต่การประณามอย่างกล้าหาญของเจินได้มีผลทำให้บางคนถึงกับจั้งงั่งเหมือนถูกมนต์สะกด พวกนี้ได้แก่พวก

ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมใหม่

๙๑๕

ที่เห็นว่าลัทธิขงจื๊อมีความหมายในทางบวกน้อยเกินไป โดยเฉพาะได้แก่พวกครูและนักเรียนหนุ่ม ๆ ทั้งนี้ก็เพราะการศึกษาของเขาเป็นแบบตะวันตกมากเกินไปนั่นเอง ความจริงพวกนี้มีความรู้สึกว่าลัทธิขงจื๊อเดี๋ยวนี้เป็นแบบแห่งข้อผูกมัดเกี่ยวกับบิดามารดาหรือข้อผูกมัดทางสังคมที่ไม่พึงปรารถนาเสียมากกว่า ประชาชนรุ่นหนุ่ม ๆ กลุ่มนี้ซึ่งมีกรุงปักกิ่งเป็นศูนย์กลาง มีนิตยสาร The New Youth เป็นกระบอกเสียง และมีเงินเป็นผู้สนับสนุนทางด้านหนังสือ มีความดีอกดีใจที่จะทุ่มตัวเข้าสู่สงครามต่อต้านสิ่งที่ตนพากันกลัวเกรง แต่ความจริงไม่ร้ายกาจอะไรนี้จากอดีต และประกาศการที่พวกเขาได้เข้ามาสู่ยุคแห่งโลกปัจจุบันโดยการก่อกบฏว่า : “จงทำลายร้านค้าของประหลาดเก่า ๆ ของขงจื๊อเสีย !”

เงินตูสัว

วิถีชีวิตแบบขงจื๊อและแบบสมัยใหม่

โดยอาศัยบทความต่าง ๆ ทำนองนี้ ซึ่งได้ปรากฏออกมาเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๙ เงินตูสัวได้สถาปนาตัวเองเป็นนักเขียน บางทีจะมีอิทธิพลมากที่สุดในยุคของท่าน ปริทัศน์ที่มีชื่อเสียงของท่านชื่อ **ซินชิงเนี่ยน** (Hsin ch'ing-nien หรือ The New Youth) ได้สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ที่เป็นกองระวังหน้า (avant-garde) ของบรรณาธิการที่ได้รับการศึกษาชั้นสูงจากวิทยาลัยธรรมดาในญี่ปุ่น และต่อมาในฝรั่งเศส ในที่นี้เงินตูสัวซึ่งมีหัวเอนเอียงไปทางตะวันตกและ “มีนิสัยชอบปลดแอก” ได้จ่อไฟตรงไปที่ชนบประเพณีทางสังคมและมรดกซึ่งดูเหมือนจะมีบทลงโทษในลัทธิขงจื๊อแต่ที่ว่าไม่มีบทลงโทษในยุคใหม่ บุคคลที่จะตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นขึ้นนี้ในระยะเวลาอีก ๕ ปีต่อมาได้พูดในฐานะเป็นผู้ที่พิจารณากำหนดทางด้านเศรษฐกิจ (economic determinist) และนักสัมพันธภาพด้านศีลธรรม (moral relativist) แต่ทว่าก็ยังเป็นนักปัจเจกนิยม (individualist) อยู่มาก

[จาก “ขงจื๊อเดี๋ยวเสียใจไหม”, ซินชิงเนี่ยน, ปีที่ ๒ เล่มที่ ๔ (ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๙) หน้า ๓-๕]

ชีพจรแห่งชีวิตสมัยใหม่ก็คือ การเศรษฐกิจ และหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการผลิตทางด้านเศรษฐกิจก็คืออิสรภาพที่เป็นปัจเจก ผลของการเศรษฐกิจและอิสรภาพปัจเจกได้แทรกซึมเข้าไปในจริยศาสตร์ ดังนั้นอิสรภาพของปัจเจกบุคคลในด้านจริยศาสตร์และความเป็นอิสระของทรัพย์สินสมบัติในด้านเศรษฐกิจจึงเป็นพยานให้กันและกัน ดังนั้นจึงเป็นการยืนยันทฤษฎี (เกี่ยวกับกิริยาที่กระทำต่อกัน) อีก เพราะ (กิริยาที่กระทำต่อกัน) นี้เอง ชนบประเพณี (mores) ทางด้านสังคมและวัฒนธรรมทางด้านวัตถุจึงได้ก้าวหน้าไปไกล

ในประเทศจีน พวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อได้อาศัยธรรมะทางด้านจริยศาสตร์มาปรับปรุงแก้คำสอนของตน บุตรและภรรยาไม่มีอัตบุคคลภาพส่วนบุคคลหรือทรัพย์สินสมบัติส่วนตัวแม้แต่อย่างใด

๙๑๖

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

อย่างหนึ่ง บิดาและพี่ชายเลี้ยงบุตรและน้องชาย และต่อไปบุตรและน้องชายก็จะต้องให้ความอุปถัมภ์แก่บิดาและพี่ชาย ในบทที่ ๓๐ แห่ง **คัมภีร์จางรีตพิธี** มีข้อความว่า “เมื่อบิดามารดามีชีวิตอยู่ บุตรไม่กล้าถือว่าตัวเองหรือทรัพย์สมบัติเป็นของตน” (๒๗:๑๔) ข้อนี้มีชีวิตีทางที่จะนำไปสู่ความเป็นอิสระส่วนบุคคลอย่างสมบูรณ์เลย...

ในรัฐที่มีการปกครองตามระบอบรัฐธรรมนูญแผนใหม่ทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นรัฐที่มีกษัตริย์หรือเป็นแบบสาธารณรัฐก็ตาม จะต้องมีการปกครองเมืองทั้งนั้น พวกที่ยังอยู่กับกิจกรรมของพรรคทั้งหมดได้แสดงน้ำใจที่มีความตระหนักในอันที่จะเป็นอิสระ พวกเขาดำเนินไปตามวิถีทางของตนเอง และไม่เห็นพ้องกับบิดาหรือสามีของตน เมื่อประชาชนผูกพันอยู่กับคำสอนเกี่ยวกับการที่บุตรจะต้องมีความกตัญญูต่อบิดามารดาและเชื่อฟังบิดามารดาตามแบบลัทธิขงจื้อโดยไม่หันเหออกไปจากวิถีทางของบิดา แม้บิดาจะล่วงลับไปถึงสามปีแล้วก็ตาม และการที่สตรีเชื่อฟังไม่เพียงแต่บิดาและสามีเท่านั้น แต่ทว่าเชื่อฟังบุตรด้วยนั้น พวกเขาจะก่อตั้งพรรคการเมืองของเขารับขึ้นเองและตัดสินใจเลือกเอาเองได้อย่างไร? ความเคลื่อนไหวของสตรีที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการเมืองนั้นเป็นท่าทีหนึ่งแห่งชีวิตของสตรีในอารยธรรมสมัยใหม่ เมื่อสตรีมีพันธะอยู่กับคำสอนในลัทธิขงจื้อที่ว่า **“การเป็นสตรีก็คือการต้องยอม”** และว่า **“คำพูดของสตรีไม่ควรเดินทางออกไปนอกที่อยู่ของนาง”** และว่า **“สตรีต้องไม่พูดเรื่องราวนอกบ้าน”** เช่นนี้ จะไม่เป็นการผิดปรกติธรรมดาในการที่เธอจะเข้าร่วมในการเมืองนี้หรือ?

ในตะวันตก แม่ฝ่ายบางคนเลือกเอาการอยู่เป็นโสด เพราะเธอมีความยึดมั่นในสามีที่ล่วงลับไปแล้วอย่างล้นพ้น และบางทีก็เป็นเพราะเธอชอบมีชีวิตเป็นโสด เธอไม่มีอะไรที่จะต้องปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าพรหมจารี (ความบริสุทธิ์) แห่งความเป็นแม่ฝ่าย แม่ฝ่ายที่แต่งงานใหม่ก็ได้ถูกสังคมรังเกียจอะไรเลย อนึ่งในคำสอนเกี่ยวกับมรรยาทอันดีงามของจีนนั้นได้มีสิทธิเกี่ยวกับ “การไม่แต่งงานใหม่หลังจากที่สามีตายไปแล้ว” อยู่ด้วย ชาวจีนถือว่าเป็นสิ่งที่น่าละอายอย่างที่สุด และไม่บริสุทธิ์เลยที่สตรีจะรับใช้สามีสองคนหรือที่ชายจะรับใช้เจ้านายสองคน **คัมภีร์จางรีตพิธี** ก็ห้ามแม่ฝ่ายคร่ำครวญในเวลากลางคืน (XXVII : ๒๑) และห้ามประชาชนเป็นเพื่อนกับบุตรของหญิงม่าย (IX : ๒๑) เพื่อเห็นแก่ชื่อเสียงแห่งครอบครัวของตน ประชาชนได้บังคับให้ลูกสะใภ้อยู่เป็นม่ายต่อไป สตรีเหล่านี้ไม่มีเสรีภาพและมีชีวิตอย่างน่าเวทนาที่สุดไปจนตาย ปีแล้วก็ปีเล่าที่หญิงสาวที่ปฏิบัติตามสัญญาเหล่านี้เป็นจำนวนมากได้ดำรงชีวิตอยู่อย่างผิดปรกติทั้งทางด้านร่างกายและด้านจิตใจ ทั้งหมดนี้เป็นผลแห่งคำสอนของขงจื้อเกี่ยวกับมรรยาทอันดีงาม (หรือเกี่ยวกับจารีตพิธีต่าง ๆ)

ในสังคมที่เจริญในสมัยนี้ การที่หญิงชายจะคบหาสมาคมกันนั้นถือว่าเป็นการปฏิบัติที่เป็นธรรมดาสามัญไปแล้ว บางคนถึงกับกล่าวว่าเพราะสตรีมีธรรมชาติที่อ่อนโยนและสามารถปราบพยศร้ายของบุรุษได้ จึงจำเป็นที่สตรีจะต้องร่วมอยู่ในชมรมไม่ว่าจะเป็นสาธารณะหรือเป็นส่วนเอกชนก็ตาม แม้แต่คนแปลกหน้าที่จะนั่งด้วยกันหรือเดินร่ำด้วยกัน ในทันทีที่เจ้าภาพได้แนะนำให้ชายหญิงรู้จักกัน

ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมใหม่

๙๑๗

เราก็ไม่เห็นว่าเป็นการไม่สมควร แต่ตามวิถีแห่งคำสอนของขงจื้อ “หญิงชายจะนั่งบนเสื่อผืนเดียวกันไม่ได้” “เขยกับสะใภ้จะสนทนากันก็ไม่ได้” “พี่สาวน้องสาวที่แต่งงานแล้วจะนั่งบนเสื่อผืนเดียวกับพี่ชายน้องชาย หรือรับประทานอาหารชามเดียวกันก็ไม่ได้” “หญิงชายจะรู้จักชื่อของกันและกันไม่ได้ นอกจากจะมีแม่สื่อแม่ชักแนะนำเท่านั้น และไม่ควรมีความสัมพันธ์กันทางด้านสังคม หรือจะแสดงความชอบพอกันไม่ได้จนกว่าจะได้แลกเปลี่ยนของขวัญแต่งงานกันเสียก่อนเท่านั้น” “เมื่อออกไปข้างนอก สตรีจะต้องเอาผ้าปิดหน้า” “เด็กชายและเด็กหญิงที่มีอายุ ๗ ขวบหรือมากกว่านั้นจะนั่งรับประทานร่วมกันไม่ได้” “หญิงชายจะมีความสัมพันธ์กันเองในทางสังคมไม่ได้ นอกจากจะมีแม่สื่อชักจูงเท่านั้น และจะพบปะกันไม่ได้จนกว่าจะแลกเปลี่ยนของขวัญแต่งงานกันเสียก่อน” และ “ชายหญิงจะแลกเปลี่ยนด้วยสุราก็ไม่ได้นอกจากในพิธีทางศาสนาเท่านั้น” กฎว่าด้วยความประพฤติที่ดีงามอย่างนี้ไม่เพียงแต่จะไม่ลงรอยกับแบบการดำรงชีวิตในสังคมตะวันตกเท่านั้น ยังเป็นเรื่องที่แม้ในเมืองจีนทุกวันนี้ก็ไม่มีใครปฏิบัติตามด้วย

สตรีทางตะวันตกประกอบอาชีพต่าง ๆ ด้วยลำแข้งของตนเองในหลายทางด้วยกัน เช่น เป็นทนายความ เป็นแพทย์ และเป็นพนักงานขายของ แต่ทว่าในวิถีทางตามแบบลัทธิขงจื้อนั้น “ในเวลาให้หรือรับของใด ๆ ก็ตาม หญิงชายไม่ควรถูกมือกัน” “ชายจะพูดเรื่องภายใน (ครอบครัว) ไม่ได้ และหญิงก็จะพูดเรื่องภายนอก (ครอบครัว) ไม่ได้” และ “ชายหญิงจะแลกเปลี่ยนด้วยสุราก็ไม่ได้ นอกจากในพิธีเช่นสรวง (ไหว้เจ้า) และในงานศพเท่านั้น” “สตรีที่แต่งงานแล้วจะต้องอยู่ในโอวาทของสามี” และสามีเป็นมาตรฐานของภรรยา ดังนั้นจึงเป็นธรรมดาที่ภรรยาจะต้องได้รับความอุปถัมภ์จากสามีและจะต้องไม่ปรารถนาการครองชีวิตอย่างเป็นอิสระ

สตรีที่แต่งงานแล้วในตอนแรกก็เป็นคนแปลกหน้าสำหรับพ่อผัวแม่ผัว เธอมีเพียงความรักเท่านั้นแต่ทว่าไม่มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อพ่อผัวแม่ผัว ตามปรกติในตะวันตกบิดามารดาและบุตรจะไม่อยู่ด้วยกันและโดยเฉพาะลูกสะใภ้ไม่มีหน้าที่ที่จะรับใช้พ่อผัวแม่ผัว แต่ในวิถีทางของขงจื้อนั้น สตรีจะ “ต้องเคารพนบถนอบต่อพ่อผัวแม่ผัว และต้องไม่ขัดใจพ่อผัวแม่ผัวไม่ว่าจะในเวลากลางวันหรือกลางคืน” “สตรีจะต้องเชื่อฟัง คือ เชื่อฟังพ่อผัวแม่ผัว” “สตรีจะต้องรับใช้พ่อผัวแม่ผัวดุจที่เธอรับใช้บิดามารดาของตนเอง” เธอ “ไม่ควรขัดขืนหรือไม่ควรเกียจคร้านในอันที่จะปฏิบัติตามคำสั่งของบิดามารดา และพ่อผัวแม่ผัว” “ถ้าหากชายรักภรรยาของเขามาก แต่บิดามารดาของเขาไม่ชอบเธอ เขาก็ควรหย่าร้างกับเธอเสีย ในสมัยโบราณมีกรณีต่าง ๆ แบบนี้อยู่หลายเรื่องด้วยกัน อย่างกรณีของหลู่ยิว (Lu Yu : พ.ศ. ๑๖๖๘-๑๗๕๓)” “สตรีจะออกจากบ้านไปไหนไม่ได้ นอกจากจะได้รับอนุญาตให้ไปยังที่อยู่ของเธอเองเท่านั้น และถ้าหากเธอมีกิจที่จะต้องไป ก็จะต้องได้รับอนุญาตจากพ่อผัวแม่ผัวเสียก่อน” นี่คือเหตุผลที่ว่าทำไมโสแกนฏกรรมที่เกิดจากการที่พ่อผัวแม่ผัวแสดงความหยาบช้ำต่อลูกสะใภ้จึงไม่รู้จักหมดสิ้นไปจากสังคมจีนเสียที

ตามประเพณีตะวันตก บิดาจะไม่เข้มงวดกวดขันบุตรชายที่โตแล้ว แต่จะปล่อยใหักฎหมาย

๕๑๘

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ของประเทศและการควบคุมของสังคมจัดการ แต่ในวิถีทางของขงจื๊อนั้น “เมื่อบิดามารดาโกรธและไม่พอใจและตีบุตรจนกระทั่งเลือดอาบ บุตรจะอุทธรณ์ฎีกาไม่ได้ กลับจะต้องเรวความรู้สึกเคารพและกตัญญูในบิดามารดาให้เกิดขึ้น” นี่คือเหตุผลที่ว่าทำไมในประเทศจีนจึงมีข้อความว่า “บุตรจะต้องตาย ถ้าหากบิดาต้องการให้เขาตาย และเสนาบดีจะต้องตาย ถ้าหากกษัตริย์ทรงปรารภนาให้เขาตาย”...

ขงจื๊อมีชีวิตอยู่ในสมัยระบบเจ้าขุนมูลนาย จริยศาสตร์ที่ท่านส่งเสริมคือจริยศาสตร์ในสมัยเจ้าขุนมูลนาย ขนบประเพณีที่ท่านสอนและแม้แต่แบบการครองชีวิตของท่านเองก็เป็นคำสอนและแบบการครองชีวิตสมัยเจ้าขุนมูลนาย สถาบันการเมืองที่ท่านประกาศก็เป็นสถาบันการเมืองสมัยเจ้าขุนมูลนาย วัตถุประสงค์ จริยศาสตร์ ธรรมะในสังคมแบบการครองชีวิต และสถาบันทางการเมืองมิได้มีเกินอภิสิทธิ์และความภาคภูมิใจของกษัตริย์และพวกขุนนางสองสามคนและไม่มีอะไรที่จะปฏิบัติเพื่อความสุสุขของมหาชนเลย ข้อนี้จะแสดงให้เห็นได้อย่างไร ? ในคำสอนของขงจื๊อ เนื้อหาที่สำคัญที่สุดในจริยศาสตร์ทางสังคมและชีวิตทางด้านสังคมนั้นก็คือกฎว่าด้วยมรรยาทอันดีงาม และสิ่งที่เอาจริงเอาจังที่สุดในด้านการปกครองก็คือการลงโทษ ในบทที่หนึ่งแห่ง **คัมภีร์จางรืตตี** มีข้อความว่า “กฎว่าด้วยความประพฤติที่ดีงามจะไม่ลงไปหาสามัญชน และพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการลงโทษก็ขึ้นไปไม่ถึงข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ (I : ๓๕) นี่มิได้เป็นข้อพิสูจน์ที่แน่นอนเกี่ยวกับเจตนารมณ์ (ที่แท้จริง) แห่งวิถีทางของขงจื๊อและวิญญานความรู้ลึกของสมัยศักดินาดอกหรือ ?

การปฏิวัติทางด้านวรรณกรรม

พร้อม ๆ กับการโจมตีลัทธิขงจื๊อก็คือการโจมตีภาษาทางด้านวรรณกรรมแบบฉบับ อันได้แก่ภาษาตามแบบลัทธิขงจื๊อและภาษาของข้าราชการที่เป็นบัณฑิตแบบเก่า ๆ พร้อมกับการยกเลิกการสอบ “แต่งเรียงความแปดชา” ที่ใช้ในการสอบคัดเลือกข้าราชการพลเรือนในปี พ.ศ. ๒๔๔๘ นั้น การเลิกภาษาราชการตราบเท่าที่ยังอยู่ห่างไกลจากภาษาพูดของคนทั่ว ๆ ไปแล้วอาจดูเหมือนว่าเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้อีกเหมือนกัน เวลานี้เป็นเวลาสำหรับลัทธิชาตินิยมที่กำลังเฟื่องฟู ซึ่งในทางตะวันตกได้เกี่ยวโยงกับความรุ่งเรืองของวรรณคดีภาษาพื้นเมือง เป็นศักราชแห่งการขยายการศึกษา ซึ่งได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น เพราะอาศัยภาษาเขียนที่จะศึกษาได้ง่ายยิ่งกว่าเดิม เป็นยุคที่มีความคิดและความปรารถนาเปลี่ยนไปทางแบบตะวันตกซึ่งคงจะต้องการเครื่องมือที่ยืดหยุ่นมากขึ้นสำหรับการที่จะแสดงแนวความคิดเห็นใหม่ ๆ ออกมา ไม่ต้องสงสัยละว่าองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้แต่ละอย่างได้ก่อให้เกิดความแพร่หลายแห่งการปฏิวัติทางด้านหนังสืออย่างรวดเร็วหลังจากที่หูชือ (Hu Shih) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากเจินดูสิวได้ดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นต้นมา ทั้งยังเป็นนิมิตแห่งการยึดถืออย่างมั่นคงที่ภาษาที่ถือเป็นแบบฉบับมีต่อบุคคลที่ได้รับการศึกษา และเป็นนิมิตแห่งความภาคภูมิใจที่ยิ่งใหญ่ในฐานะที่เป็นเครื่องหมายแห่งการศึกษา ซึ่งแม้แต่ประกาศของนักปฏิรูปและนักปฏิวัติก็ได้รับการเขียนตามแบบฉบับดังกล่าวไม่มีแบบอื่น ๆ อีกแล้ว จนกระทั่งหูชือได้เปิดเผย

ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมใหม่

๙๑๙

ตัวออกมาพร้อมกับโมคติใหม่ ๆ ของท่าน

หูซื่อ (พ.ศ. ๒๔๓๔-) ได้ศึกษาเกษตรศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยคอร์เนลโดยได้ทุน Boxer Idemnity และศึกษาปรัชญาอยู่กับจอห์น ดิวอี้ ที่มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย และนับว่าเป็นคนจีนที่เป็นศิษย์ชั้นนำของดิวอี้ แม้นก่อนที่ท่านจะกลับบ้าน ท่านก็ได้เริ่มประกาศภาษาเขียนใหม่สำหรับประเทศจีนพร้อม ๆ กับการตรวจสอบใหม่ และการกำหนดคำใหม่ ๆ ให้แก่นับประเพณีที่ถือเป็นแบบฉบับในด้านความคิดและวรรณคดี ตำแหน่งของเงินดูลิวในฐานะเป็นหัวหน้าแผนกวรรณคดีที่มหาวิทยาลัยแห่งชาติที่ปักกิ่ง กับเครื่องมือทางการเมืองอย่างใหม่ของท่าน คือ The New Youth ได้เป็นตัวแทนการหมุนหลังโดยการปฏิวัติของหูซื่ออย่างเต็มที่ โครงการนี้ได้รับความสนใจจากคนทั้งปวงมากขึ้นเพราะโครงการนี้มีวัตถุประสงค์ไม่เพียงทำลายการใช้ตามแบบปรัมปราเท่านั้น แต่ทว่านับว่าคลุมเครืออยู่บ้างที่โครงการนี้ได้มุ่งที่จะเราให้สนใจวรรณคดีแบบใหม่และโมคติแบบใหม่แทนที่จะอยู่อย่างโดดเดี่ยวกับความบกพร่องของอดีต ข้อเขียนของหูซื่อเต็มไปด้วยคำแนะนำที่เป็นรูปธรรมและเป็นเชิงสร้างสรรค์สำหรับอนาคตกาล ในที่นี้จึงมีความหวังและความขุ่นเคืองอยู่ด้วย

ดังนั้นโครงการของหูซื่อจึงมองข้ามการปฏิวัติทางด้านวรรณกรรมในทันทีทันใดไป โดยการเน้นว่าภาษาพื้นเมืองเป็นวิถีทางแห่งการติดต่อกันซึ่งได้เป็นที่รู้จักกันว่าเป็นสมัยบุปผาทางวรรณกรรม ไม่อาจมีความสงสัยใด ๆ ว่าความเคลื่อนไหวนี้ได้ทำให้เกิดกัมมันตภาพทางด้านวรรณกรรมไปตามแนวใหม่ โดยเฉพาะในการเอาแบบฟอร์มและลักษณะที่แพร่หลายอยู่ในตะวันตกสมัยนั้นมาใช้ แต่ก็ยังมีความสงสัยที่แท้จริงอยู่ว่าผลที่ได้ในวรรณกรรมใหม่นี้อาจทำให้ความหวังในเชิงประกอบของหูซื่อสำเร็จบริบูรณ์หรือไม่ ผลนั้นนับว่าดีมากในด้านการวิพากษ์วิจารณ์ทางด้านสังคม ดังนั้นจึงได้อำนวยให้ซึ่งกระบวนการเกี่ยวกับการทำให้ระบบสังคมและการเมืองแตกแยกออกเป็นส่วน ๆ และข้อนี้ นับว่าเป็นความจริงโดยเฉพาะสำหรับงานของหูซื่อเอง เพราะได้ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างใหญ่หลวงในการกู้ฐานะวรรณคดีที่นิยมกันอย่างแพร่หลายขึ้นมาจากศตวรรษก่อน ๆ ให้อยู่เหนือนวนิยายของจีนที่นับว่าสำคัญ ๆ ทั้งปวง แต่จะก่อให้เกิดวรรณคดีร่วมสมัยเดียวกันที่มีความเด่นชัดทางด้านวรรณกรรมอย่างใหญ่หลวง และจินตนาการเชิงสร้างสรรค์หรือไม่นั้นยังคงเป็นปัญหาอยู่ในสิทธิของมันเอง คือเป็นปัญหาสำคัญที่นักประวัติศาสตร์และพวกที่ชอบวิจารณ์อนาคตที่มีความซึ่งในสมัยต่าง ๆ เหล่านี้และในเรื่องความเคลื่อนไหวทางการเมืองที่นักเขียนรุ่นใหม่จะยึดถือ ได้ง่ายตายยิ่งกว่าเดิมมาก

หูซื่อ

การอภิปรายเบื้องต้นเกี่ยวกับการปฏิรูปทางด้านวรรณกรรม

[จาก *เหวินเสวโกเหลียงซื่อ*, ในเรื่อง *หูซื่อเหวินซุน*, ประมวลที่ ๑ บทที่ ๑ หน้า ๕-๑๖ ; โคลงเดิมใน *ซินฉิงเนี่ยน* ปีที่ ๒ เล่มที่ ๕ (มกราคม ๒๔๖๐), หน้า ๑-๑๑]

๙๒๐

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

มีประชาชนมากมายถกเถียงกันในเรื่องการปฏิรูปทางด้านวรรณกรรม ใครเล่าคือข้าพเจ้าที่ไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนและไม่รู้หนังสือจะให้ความเห็นได้ ? อย่างไรก็ดี ข้าพเจ้าได้ศึกษาเรื่องนี้มาหลายปีและคิดมาหลายหนแล้ว โดยได้พวกเพื่อน ๆ ช่วยแนะนำบ้าง และบทสรุปที่ข้าพเจ้าได้นั้น บางทีจะไม่เหมาะแก่การที่จะเอามาอภิปรายกัน เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจะย่อทศนะของข้าพเจ้าลงเป็น ๘ ประการ และได้ดัดเติมเสริมแต่งให้ละเอียดเป็นรายเรื่องไปเพื่อเชิญให้ผู้สนใจในการปฏิรูปด้านวรรณกรรมศึกษาและให้คำท้วงติง

ข้าพเจ้าเชื่อว่าการปฏิรูปทางด้านวรรณกรรมสำหรับสมัยปัจจุบันนี้จะต้องเริ่มต้นด้วยเรื่องต่าง ๆ ๘ เรื่องเหล่านี้ คือ :

- (๑) จงเขียนให้มีสาระ
- (๒) อย่าเลียนแบบคนโบราณ
- (๓) จงเน้นหนักในเรื่องไวยากรณ์
- (๔) จงอย่าเป็นคนใจคอคับแคบ
- (๕) จงเลิกใช้ถ้อยคำเก่า ๆ ที่นักประพันธ์เก่า ๆ ใช้จนจำเจแล้ว
- (๖) อย่าใช้คำพูดอ้างอิง
- (๗) อย่าใช้โคลงสองบรรทัดและข้อความคล้ายคลึงกัน และ
- (๘) อย่าละเลยการใช้ถ้อยคำที่ประชาชนนิยมหรือคุณลักษณะแบบที่นิยมกันแพร่หลาย

๑. จงเขียนให้มีสาระ คำว่า “สาระ” ข้าพเจ้าหมายถึง : (๑) ความรู้สึก...ความรู้สึกเป็นหัวใจของวรรณคดี วรรณคดีที่ปราศจากความรู้สึกที่จับใจก็คล้าย ๆ กับคนที่ไม่มีหัวใจจะนั้น... (๒) ความคิด คำว่า ความคิดนี้ข้าพเจ้าหมายถึงความเห็นแจ้ง ความรู้ และอุดมคติ ความคิดไม่จำเป็นจะต้องขึ้นอยู่กับการที่จะต้องให้วรรณคดีถ่ายทอด แต่วรรณคดีจะมีคุณค่ายิ่งขึ้น ถ้าหากว่าวรรณคดีนั้นมีความคิดแทรกอยู่ด้วย และความคิดก็จะมีคุณค่ามากขึ้นถ้าหากว่าความคิดนั้นมีคุณค่าทางด้านวรรณกรรมอยู่บ้าง ข้อนี้คือเหตุผลที่ว่าทำไมบทความของจวงจื้อ บทกวีของเถาเซียน (พ.ศ. ๙๐๘-๙๗๐) หลี่ปอ (พ.ศ. ๑๒๓๒-๑๓๐๕) และตู้ฟู (พ.ศ. ๑๒๕๕-๑๓๑๓) **จื่อ** แห่งชินเจียสว่น (พ.ศ. ๑๖๘๓-๑๗๕๐) และนวนิยายของชื่อนายอัน (Shih Nai-an) (คือซูหยูฉวน หรือ รินน้ำ) จึงเป็นบทความที่หาตัวจับได้ยากทุกกาลสมัย...เมื่อเร็ว ๆ นี้ นักหนังสือมีความชื่นชมยินดีต่อน้ำเสียงท่วงทำนอง คำและวลี และไม่มีความคิดที่เลิศลวย หรือความรู้สึกที่แท้จริงแต่อย่างใดอย่างหนึ่งเลย นี่เป็นสาเหตุใหญ่แห่งความเสื่อมโทรมทางด้านวรรณกรรม ข้อนี้นับว่าเป็นผลที่ชั่วร้ายที่ความดี ๆ อยู่เหนือความเป็นสิ่งที่มีสาระ นั้นหมายความว่า เป็นการเขียนที่ไร้สาระ เพื่อที่จะเยี้ยวยารักษาสถานการณ์ที่ชั่วร้ายนี้ เราจะต้องคิดสิ่งที่เป็นสาระใหม่ และอะไรเล่าคือสิ่งที่เป็นสาระ ? ไม่มีอะไรนอกจากความรู้สึก และความคิด

๒. อย่าเลียนแบบคนโบราณ วรรณคดีเปลี่ยนไปตามกาลสมัยนับตั้งแต่สมัยราชวงศ์โจว และราชวงศ์จินมาจนถึงราชวงศ์ซ่ง ราชวงศ์หยวน และราชวงศ์หมิง แต่ละยุคก็มีวรรณคดีของตนเอง ข้อนี้ไม่ใช่ความเห็นส่วนตัวของข้าพเจ้า แต่เป็นกฎสากลเกี่ยวกับความก้าวหน้าของอารยธรรม ตัวอย่างเช่นร้อยแก้วเป็นต้น มีหนังสือร้อยแก้วคือ “คัมภีร์ประวัติศาสตร์” หนังสือร้อยแก้วของ ปรัชญาเมธี สมัยโบราณ หนังสือร้อยแก้วของ (นักประวัติศาสตร์ชื่อ) ชื่อหม่าเจียนและปันกุ หนังสือร้อยแก้วของ (อาจารย์ในสมัยราชวงศ์ถังและราชวงศ์ซ่ง) ชื่อ ฮั่นยิว (Han Yü) หลิวซุงยว่น (Liu Tsung-yüan) โอวหย่างสิว (Ou-yang Hsiu) และซูสึน (Su Hsün) หนังสือร้อยแก้วเกี่ยวกับ “คำสนทนาที่ได้บันทึกไว้” ของพวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อใหม่ และหนังสือร้อยแก้วของ ชื่อนายอัน และ เจาเสวฉิน (Ts'ao Hsüeh-ch'in : ถึงแก่กรรมประมาณ พ.ศ. ๒๓๐๘ เป็นผู้แต่งหนังสือชื่อ “ความผันเรื่องห้องแดง”) นี่เป็นพัฒนาการของหนังสือร้อยแก้ว...แต่ละยุคได้เคยเปลี่ยนแปลงมาแล้วตามสถานการณ์และเหตุการณ์ แต่ละยุคก็มีคุณลักษณะที่ดีของตนอยู่ จากทัศนะเกี่ยวกับวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เราไม่อาจกล่าวได้ว่า ข้อเขียนของคนโบราณวิเศษกว่าข้อเขียนของนักเขียนปัจจุบัน บทร้อยแก้วของ สอจิหวมิง (Tso Ch'iu-ming : ประมาณ ๕๐ ปีก่อน พ.ศ. เป็นผู้แต่งหนังสือชื่อ ฉ่อจวน) และของชื่อหม่าเจียน นั้นนับว่าประหลาดมาก แต่เมื่อเปรียบกับ “ฉ่อจวน” และ “บันทึกของนักประวัติศาสตร์” แล้ว หนังสือร้อยแก้วชื่อ ชุยหูจวน (Shui-hu chuan) ของชื่อนายอันจะด้อยกว่าไหม ?...

ข้าพเจ้ามีความเห็นอยู่เสมอว่า เรื่องราวที่สนทนาปราศรัยกันในวรรณคดีจีนสมัยปัจจุบัน ตามลำพังแล้วอาจเอาไปเปรียบเทียบกับวรรณคดีชิ้นหนึ่งของโลกได้อย่างน่าภาคภูมิใจทีเดียว เพราะวรรณคดีจีนสมัยปัจจุบันนี้มิได้เลียนแบบวรรณคดีโบราณ เพียงแต่อธิบายสังคมของสมัยนั้นเท่านั้นเอง จึงได้กลายเป็นวรรณคดีที่แท้จริงไป...

๓. จงเน้นหนักในเรื่องไวยากรณ์ นักเขียนร้อยแก้วและร้อยกรองสมัยทุกวันนี้เป็นจำนวนมากได้ละเลยการสร้างประโยชน์ทางด้านไวยากรณ์ ตัวอย่างที่จะพูดถึงมีอยู่มากมายโดยเฉพาะในการเปรียบเทียบกับร้อยแก้วกับโคลงฉันท์ที่มีลีลาบรรทัดและแปดบรรทัด

๔. จงอย่าเป็นคนใจคอคับแคบ ข้อนี้ไม่ใช่ภาระที่จะปฏิบัติได้ง่าย ๆ เลย ทุกวันนี้ นักเขียนหนุ่ม ๆ มักจะแสดงกิเลสออกมา พวกเขาจะเลือกชื่อ เช่น “เก๋เยิน” “เก๋มฤตยู” เป็นต้นเป็นนามปากกา และทั้งในร้อยแก้วและร้อยกรองพวกเขาจะคิดถึงปีที่ค่อย ๆ หมดไปในเมื่อพวกเขาได้เผชิญกับอาทิตย์กำลังอัสดง และคิดถึงความอดอยากความขาดแคลนในเมื่อประสบกับลมในฤดูใบไม้ร่วง... ข้าพเจ้าไม่ทราบเกี่ยวกับความจริงที่ว่าประเทศของข้าพเจ้า เรากำลังเผชิญกับความยากลำบากต่าง ๆ มากมาย แต่เราจะบรรลุถึงความหลุดพ้นได้โดยการร้องไห้หรือ ? ข้าพเจ้าหวังว่านักเขียนทุกคนจะกลายเป็น ฟิชตส์ (Fichtes) และมีซซินิส (Mazzinis) ไม่ใช่เป็นเหมือนเจียอี้ (Chia I : พ.ศ. ๒๔๒-๓๗๔) หวางซัน (Wang Ts'an : พ.ศ. ๒๒๐-๒๖๐) ชิวยว่น (Ch'ü Yüan : พ.ศ. ๒๐๐-๒๖๖) เสี่ยเกายิว (Hsieh Kao-yü : พ.ศ. ๑๗๙๒-๑๘๓๘) ฯลฯ (ที่ร้องคร่ำครวญและพรีพรีราพัน)...

๙๒๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

๕. จงเลิกใช้ถ้อยคำเก่า ๆ ที่นักประพันธ์เก่า ๆ ใช้นั่นจำเเนแล้ว สำหรับข้อนี้ ข้าพเจ้าเพียงหมายความว่านักเขียนทั้งหลายควรใช้คำพูดของตัวเองพรรณนาสิ่งที่เขามีประสบการณ์เป็นส่วนตัว トラバิดที่พวกเขาบรรลุถึงจุดหมายปลายทางแห่งการพรรณนาสิ่งทั้งหลายและแสดงความรู้สึกออกมาโดยไม่ต้องเสียลักษณะที่เป็นจริงเลย นั่นคือ การได้ประสบความสำเร็จทางด้านวรรณกรรมพวกที่ใช้ถ้อยคำที่นักประพันธ์เก่า ๆ ใช้นั่นจำเเนแล้วเป็นพวกที่เกียจคร้านไม่ยอมใช้ถ้อยคำของตัวเองพรรณนาเรื่องราว

๖. อย่าใช้คำพูดอ้างอิง สำหรับข้อนี้ข้าพเจ้าไม่ได้หมายถึงคำพูดอ้างอิงในแง่ที่กว้าง ๆ คำพูดอ้างอิงเหล่านี้มีอยู่ ๕ ชนิดด้วยกันคือ : (๑) คำอุปมาอุปไมยที่คนโบราณใช้ซึ่งมีความหมายเป็นสากล... (๒) คำนวนพูด (๓) การอ้างเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์... (๔) การคัดข้อความมาจากคนในอดีตหรือการอ้างถึงคนในอดีตเพื่อใช้เปรียบเทียบ...และ (๕) การคัดคำพูดของคนสำคัญ ๆ มาอ้าง...คำพูดอ้างอิงเช่นนี้อาจนำมาเอามาใช้หรือไม่ก็ได้

แต่ข้าพเจ้าไม่เห็นชอบด้วยกับการพูดอ้างอิงในแง่ที่แคบ ๆ โดยการใช้คำพูดอ้างอิงนี้ ข้าพเจ้าหมายความว่านักเขียนย่อมเป็นผู้ไม่มีความสามารถในอันที่จะแสดงความรู้สึกของตนออกมาเพื่อพรรณนาฉากที่อยู่เบื้องหน้าเขาได้ หรือไม่สามารถที่จะสร้างแนวความคิดเห็นขึ้นในใจของตนได้ และแทนที่จะแสดงความคิดเห็นของตนออกมา กลับเอาไปปะปนทำให้สับสนโดยการยืมเรื่องเก่า ๆ หรือการมั่ว ๆ ซึ่งบางส่วนหรือทั้งหมดนั้นใช้ไม่ได้แล้ว...

๗. อย่าใช้โคลงสองบรรทัดและข้อความคล้ายคลึงกัน ข้อความที่คล้ายคลึงกันเป็นคุณลักษณะพิเศษแห่งภาษาของมนุษย์ นี่คือเหตุผลที่ว่าทำไมในข้อเขียนเก่า ๆ เช่นข้อเขียนของเล้าจื้อและซ่งจื้อ จึงได้มีโคลงสองบรรทัดอยู่เป็นครั้งคราว บทแรกแห่งคัมภีร์ **เต๋าเตอะจิง** ประกอบด้วยโคลงสองบรรทัด คัมภีร์ **ลุ่นฮือของซ่งจื้อ** I : ๑๔, I : ๑๕, และ III : ๑๗ ก็เป็นโคลงสองบรรทัดทั้งนั้น แต่โคลงสองบรรทัดเหล่านี้เป็นข้อความที่เปล่งออกมาตามธรรมดา และไม่มีอะไรที่บอกว่าถูกบังคับให้แสดงออกมาหรือเป็นการสรรคแต่งขึ้นมาเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็เพราะว่าไม่มีความต้องการที่ตายตัว เกี่ยวกับคำ เสียง หรือส่วนแห่งคำพูด แต่ทว่านักเขียนในยุคที่วรรณกรรมกำลังเสื่อม ซึ่งไม่มีอะไรจะพูดนั้นได้เน้นถึงความดัน ๆ คือปลายสุดของสิ่งที่จะนำไปสู่การพัฒนาร้อยแก้วที่คล้ายคลึงกัน **จือ** (Tz'u) ที่มีระเบียบแบบแผน และโคลงฉันท์ที่ยาว ๆ ซึ่งมีสัมผัสถูกต้อง ไม่ใช่ว่าไม่มีผลิตผลดี ๆ ในรูปแบบนี้เลย แต่ทว่าในการวิเคราะห์ขั้นสุดท้ายแล้ว มีอยู่นิดหน่อยเท่านั้นเอง ทำไมจึงเป็นเช่นนั้นเล่า? ไม่ใช่เพราะว่าผลิตผลที่ดี ๆ จำกัดเข้มนวดกวดขันอยู่กับการแสดงความรู้สึกอย่างเสรีของมนุษย์ในขั้นที่สูงสุดดอกหรือ? (ไม่มีตอนที่ดีแม้แต่ตอนเดียวอยู่ในโคลงฉันท์ที่ยาวซึ่งมีสัมผัสถูกต้องนั้นเลย) การที่จะพูดถึงการปฏิรูปทางด้านวรรณกรรมในสมัยทุกวันนี้ เราจะต้อง “สร้างสิ่งที่พื้นฐานเสียก่อน” และไม่ทำให้พลังงานที่มีประโยชน์ของเราต้องเสียไปในสิ่งที่ไม่เป็นแก่นแท้ของความรู้สึกและความประณีต นี่คือเหตุผลที่ว่าทำไมข้าพเจ้าจึงประกาศเลิกโคลงสองบรรทัดและท่วงทำนองเสีย

ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมใหม่

๙๒๓

แม้หากว่าเราจะไม่อาจเลิกได้ เราก็ควรถือว่าเป็นเพียงการแสดงผล ๑ ทางด้านวรรณกรรมเท่านั้น และไม่มีอะไรที่จะต้องเจริญรอยตามอย่างจริงจังเลย

ทุกวันนี้ยังมีประชาชนที่ยังดิ้นรนนวนิยายอย่างที่ใช้ในการพูดกันว่าเป็นวรรณคดีที่ไม่สำคัญอะไร โดยไม่ทราบโดยถ่องแท้ว่า ชื่อนายอัน เจาเสวฉิน และหวูเจียนเหริน (พ.ศ. ๒๔๑๐-๒๔๕๓) ทั้งหมด นี่เป็นตัวแทนวรรณคดีสายสำคัญ ทั้ง ๆ ที่โคลงฉันทที่คล้ายคลึงกันและมีสัมผัสนั้นความจริงเป็นเรื่องที่ไม่สลักสำคัญอะไร ข้าพเจ้าทราบดีว่าบางท่านคงจะไม่พอใจข้าพเจ้าในเมื่อได้ฟังเรื่องนี้

๔. อย่าละเลยการใช้ถ้อยคำที่ประชาชนนิยมหรือคุณลักษณะแบบที่นิยมกัน

แพร่หลาย เมื่อมีผู้นำคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเข้าไปสู่ประเทศจีน เพราะเหตุที่ข้อความแบบฉบับไม่อาจแสดงความหมายของคัมภีร์เหล่านั้นได้ ผู้แปลจึงใช้ข้อความที่แจ่มแจ้งและแบบง่าย ๆ วิธีเขียนของผู้แปลได้เข้าถึงคำที่ใช้ในการสนทนาปราศรัยกันระหว่างเพื่อน ต่อมาคำบรรยายและคำสนทนาทางพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมากก็ตกอยู่ในแบบที่ใช้ในการสนทนาปราศรัยกัน ดังนั้นจึงได้ก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแห่งวิธีเขียน “แบบสนทนา” ขึ้น เมื่อพวกที่นับถือลัทธิขงจื้อใหม่สมัยราชวงศ์ซ่งใช้คำที่ใช้ในการสนทนาในหนังสือเรื่อง “คำสนทนาที่ได้บันทึกไว้” นั้น วิธีเขียนแบบนี้ได้กลายเป็นแบบที่แท้จริงสำหรับการอภิปรายกันในหมู่บัณฑิต (เรื่องนี้บัณฑิตในสมัยราชวงศ์หมิงได้เจริญรอยตาม) ในสมัยนั้น ถ้อยคำที่ใช้ในการพูดกันได้แทรกซึมเข้าไปอยู่ในคำร้อยแก้วที่มีคำสัมผัสซึ่งจะเห็นได้ในโคลงฉันทที่เป็นแบบคำสนทนาของพวกกวีในสมัยราชวงศ์ถังและราชวงศ์ซ่ง นับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๘ มาจนกระทั่งถึงปลายสมัยราชวงศ์หยวน จีนภาคเหนือได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของต่างด้าว และมีการพัฒนาในด้านวรรณกรรมอย่างแพร่หลาย ในร้อยแก้วก็มีนวนิยายต่าง ๆ เช่น ชุยหุจวน (Shui-hu Chuan) และ ชีหยูจี (Hsi yu chi) (การเดินทางไปตะวันตก) ในด้านบทละครก็มีจำนวนนับไม่ถ้วน ถ้ามองจากทัศนะสมัยใหม่แล้วสมัยราชวงศ์หยวนควรจะเป็นจุดที่สูงยิ่งในด้านการพัฒนาวรรณกรรม ไม่เป็นที่สงสัยเลยว่าได้ก่อให้เกิดงานที่เป็นอมตะจำนวนมากที่สุดในเวลานั้นข้อเขียนและคำพูดแบบสนทนาปราศรัยเป็นเรื่องที่ใกล้เคียงกันมากที่สุด และคำพูดแบบสนทนาปราศรัยเกือบจะกลายเป็นภาษาวรรณคดีไป ถ้าไม่มีการตรวจสอบเรื่องความโน้มเอียงแล้ว วรรณคดีที่มีชีวิตชีวาก็คงจะได้เกิดขึ้นในประเทศจีนแล้ว และงานชิ้นสำคัญ ๆ ของดิงเต และลูเธอร์ (ผู้ประกาศภาษาที่ใช้กันอยู่ในสมัยนี้ขึ้นมาแทนภาษาละตินที่เลิกใช้แล้ว) ก็คงจะเกิดขึ้นในประเทศจีนแน่ นับว่าเคราะห์ร้ายที่ได้มีการตรวจสอบความโน้มเอียงขึ้นในสมัยราชวงศ์หมิงในเมื่อรัฐบาลได้คัดเลือกข้าราชการโดยถือวิธีเขียนแบบร้อยแก้ว “ชนิดแปดขา” ที่เข้มงวดกวัดขันเป็นหลักและพร้อมกันนั้นนักหนังสือเช่น “บัณฑิตทั้งเจ็ด” รวมทั้งหลี่ (เมิงหยาง พ.ศ. ๒๐๑๕-๒๐๗๒) ด้วย ได้พิจารณาเห็น “การกลับไปหาอดีต” เป็น “การวางตัวเหนือหัวคนธรรมดา” ดังนั้นโอกาสครั้งหนึ่งในรอบพันปีแห่งการที่จะรวมข้อเขียนและคำพูดเข้าด้วยกันจึงได้ถูกทำลายไปเสียตั้งแต่ยังไม่ถึงเวลาอันควร คือตั้งแต่ระหว่างกลางแห่งกระบวนการทีเดียว แต่ถ้ามองจากทัศนะสมัยใหม่เกี่ยวกับวิวัฒนาการทางด้านประวัติศาสตร์แล้ว เราอาจกล่าวได้อย่างแน่นอนว่าวรรณคดีแบบคำพูดที่สนทนากันนั้นเป็นวรรณคดีจีนสายที่สำคัญมาก

๙๒๔

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

และควรจะเป็นตัวกลางที่ใช้ในวรรณคดีในอนาคตได้ (ข้อนี้เป็นความเห็นของข้าพเจ้าเอง คงจะมีหลายคนทีเดียวที่ในเวลาที่ไม่เห็นพ้องกับข้าพเจ้า) สำหรับเหตุผลข้อนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่าในร้อยแก้วและร้อยกรองนั้นเราควรใช้ข้อความและถ้อยคำที่นิยมกันอย่างแพร่หลายควรจะใช้ถ้อยคำที่ยังมีชีวิตชีวาอยู่ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๕ นี้ดีกว่าที่จะใช้ถ้อยคำสมัย ๓,๐๐๐ ปีซึ่งตายไปแล้ว และควรจะใช้ภาษาของ “ซุยหู” (Shui-hu) และ “ซีหยูจี” ซึ่งทุกครอบครัวเข้าใจกันดีกว่าที่จะใช้ภาษาสมัยราชวงศ์ฉินราชวงศ์ฮั่น และสมัยทศวรรษซึ่งเข้าใจไม่ถึงประชาชนและโดยทั่วๆ ไปแล้วไม่มีใครเข้าใจ

เงินตุ๊สัว

เรื่องการปฏิวัติทางวรรณกรรม

(จาก “เหวินเฉว่ก๋อหมิงหลุน” ซินฉิงเทียน, ปีที่ ๒ เล่มที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๐, หน้า ๑-๔)

ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการปฏิวัติทางด้านวรรณกรรมเพิ่งจะเริ่มลงมือบ้างเท่านั้นเอง เพื่อนของข้าพเจ้าชื่อหูชื่อ (Hu Shih) เป็นบุคคลหนึ่งที่ได้เริ่มทำการปฏิวัติโดยมีตัวท่านเองเป็นผู้นำ ข้าพเจ้าไม่วิตกต่อการที่จะเป็นข้าศึกศัตรูกับพวกบัณฑิตหัวเก่า ๆ ในประเทศและต่อการยกป้าย “กองทัพบกปฏิวัติวรรณกรรม” ให้สูงยิ่งเพื่อสนับสนุนเพื่อนข้าพเจ้า ที่แผนป้ายนี้ยังได้เขียนหลักการพื้นฐานสามประการแห่งกองทัพบกปฏิวัติไว้ด้วยว่า :

(๑) จงทำลายวรรณคดีของพวกขุนนางซึ่งไม่มีอะไรนอกจากจะเป็นการสลักเสลาทางด้านวรรณกรรมและเป็นการพูดเกินความจริงเท่านั้น และจงสร้างวรรณคดีของประชาชนที่เป็นการแสดงความรู้สึกออกมาอย่างง่าย ๆ

(๒) จงทำลายวรรณคดีแบบคร่ำครึพันสมัยมีแต่โอ้อวดเสีย และจงสร้างวรรณคดีแบบสามัญนิยมที่สดใสและซื่อสัตย์ขึ้นมาแทน

(๓) จงทำลายวรรณคดี “รกชัฏ” ที่ไม่แจ่มแจ้งและเคลือบคลุมเสีย และจงสร้างวรรณคดีของสังคมที่แจ่มแจ้งและที่นิยมกันแพร่หลายในหมู่ประชาชนขึ้น

ในตอนที่มีการปฏิรูปทางวรรณกรรมนี้ ควรจะปฏิเสธวรรณคดีพวกขุนนาง วรรณคดีแบบฉับ และวรรณคดีรกรกชัฏเสีย อะไรคือเหตุผลที่จะโจมตีวรรณคดีทั้งสามชนิดนี้? คำตอบก็คือว่าวรรณคดีพวกขุนนางชอบเสริมแต่งและขึ้นอยู่บนนักเขียนรุ่นก่อน ๆ เพราะเหตุนี้จึงได้สูญเสียคุณสมบัติในด้านความเป็นอิสระและการเคารพตนเองไป วรรณคดีแบบฉับก็พูดเกินความจริงและเอาถ้อยคำมาสุ่มเข้าเป็นกองและขาดวัตถุประสงค์ที่เป็นพื้นฐานสำหรับการที่จะแสดงอารมณ์และการพรรณนาความแบบสามัญนิยมออกมา และวรรณคดีรกรกชัฏนั้นยากและไม่แจ่มแจ้ง และอ้างว่าเป็นข้อเขียนที่มหัศจรรย์ แต่ความจริงแล้วไม่มีประโยชน์ใด ๆ ต่อมวลชนเลย วรรณคดีแบบนั้นเป็นการซ้ำซากแบบก่อน ๆ อยู่เรื่อย ๆ มา มีเนื้อจริง แต่ไม่มีกระดูก มีร่างกาย แต่ทว่าไม่มีจิตใจ เป็นเครื่องประดับ

ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมใหม่

๙๒๕

แต่ก็ไม่มีประโยชน์จริง ๆ อะไรเลย เมื่อฟังถึงเนื้อหาแล้ว ก็ไม่พ้นไปจากเรื่องกษัตริย์กับพวกขุนนาง เทพยดา กับผี และโชคดีโชคร้ายส่วนบุคคลเลย จักรวาลชีวิตและสังคมทั้งหมดนี้อยู่นอกเหนือความคิดเห็นของวรรณคดีทั้งสามอย่างนั้น ข้อบกพร่องเหล่านี้เป็นธรรมดาสามัญทั่วไปแก่วรรณคดีทั้งสามแบบนี้ วรรณคดีแบบต่าง ๆ เหล่านี้เป็นทั้งเหตุและผลแห่งคุณลักษณะประจำชาติของเราที่ทำให้คนชอบพูดประจบสอพลอคุยโว ขาดความจริงใจและไม่คำนึงถึงสัจธรรมและความจริงอย่างเห็นได้ชัด ๆ ที่เดียว บัดนี้เราต้องการการปฏิรูปทางการเมือง เราจะต้องชูวรรณคดีของพวกที่ถูกก้าวร้าวในชีวิตทางการเมืองให้มีชีวิตชีวาขึ้นมาใหม่ ถ้าหากเราไม่เปิดตาของเราและดูความโน้มเอียงทางด้านวรรณกรรมของสังคมโลกและความรู้สึกในสมัยนั้น เอาแต่ฝังหัวตัวเองอยู่ในหนังสือเก่า ๆ ทั้งวันทั้งคืนและให้ความสนใจอยู่ที่กษัตริย์และพวกขุนนาง เทพยดาและผีสาวและสิ่งที่เป็นอมตะ และเคราะห์ดีเคราะห์ร้ายส่วนบุคคล และในการทำเช่นนั้นก็หวังจะปฏิรูปวรรณคดีและการเมืองด้วยนั้น ก็คล้าย ๆ กับผูกแขนขาของเราเพื่อต่อสู้กับเหมิงเปิ่น (Meng Pen) (คนโบราณที่เข้มแข็งคนหนึ่ง) นั่นเอง

หูชื่อ

การปฏิวัติวรรณกรรมเชิงสร้างสรรค์ : วรรณคดีว่าด้วยคำพูดของชาติอันได้แก่คำพูดของชาติที่เกี่ยวกับคุณภาพทางด้านวรรณกรรม

(จาก “เจียนเซ ตี้เหรินเสวกอมิงหลุน” ใน ซินอิงเนี่ยน ปีที่ ๔ เล่ม ๔ เมษายน ๒๔๖๑, หน้า ๒๔๐-๓๐๖ ; หูชื่อเหวินซุน ตอนที่ ๑ หน้า ๕๖-๗๓)

นับตั้งแต่เวลาที่ข้าพเจ้ากลับมาสู่ประเทศจีนเมื่อปีกลายแล้ว ในคำบรรยายเรื่องการปฏิวัติวรรณกรรมที่ข้าพเจ้าไปพูดในที่หลายแห่งนั้น ข้าพเจ้าได้เปลี่ยน “หัวข้อทั้ง ๘” (ในตอนแรก ๆ) ให้เป็นสิ่งที่เป็เชิงบวกและจะสรุปเป็น ๔ หัวเรื่องด้วยกัน คือ :

๑. จงพูดต่อเมื่อท่านมีอะไรจะพูดเท่านั้น (คำบอกเล่าที่แตกต่างกันอย่างหนึ่งของหัวข้อแรกใน ๘ หัวข้อ)
๒. จงพูดสิ่งที่ท่านต้องการพูดและพูดตามแบบที่ท่านต้องการพูด (คำบอกเล่าที่แตกต่างกันของหัวข้อที่ ๒-๖)
๓. จงพูดสิ่งที่เป็นเรื่องของท่านเองและจงอย่าพูดสิ่งที่เป็นเรื่องของผู้อื่น (คำบอกเล่าที่แตกต่างกันของหัวข้อที่ ๗)
๔. จงพูดด้วยภาษาที่ใช้อยู่ในสมัยที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ (คำบอกเล่าที่แตกต่างกันของหัวข้อที่ ๘)

๙๒๖

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

การปฏิวัติวรรณกรรมที่เรากำลังส่งเสริมอยู่นั้นมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การสร้างสรรคัวรรณคดีจีนที่ใช้คำพูดของชาติเท่านั้น ต่อเมื่อมีวรรณคดีเช่นนั้นเท่านั้น จึงจะมีคำพูดของชาติเกี่ยวกับคุณภาพทางด้านวรรณกรรมได้ และต่อเมื่อมีคำพูดประจำชาติเกี่ยวกับคุณภาพทางวรรณกรรมเท่านั้น คำพูดประจำชาติของเราจึงอาจได้รับการพิจารณาว่าเป็นคำพูดประจำชาติที่แท้จริงได้ คำพูดประจำชาติที่ปราศจากคุณสมบัติทางด้านวรรณกรรม จะเป็นคำพูดที่ปราศจากชีวิตและคุณค่า และไม่อาจตั้งมั่นหรือทำให้เจริญก้าวหน้าได้ทั้งนั้น นี่เป็นจุดสำคัญของเรียงความเรื่องนี้

ข้าพเจ้าได้ค้นหาเหตุผลอย่างระมัดระวังว่าทำไมในระยะเวลา ๒,๐๐๐ ปีที่ผ่านมาแล้วประเทศจีนจึงไม่มีวรรณคดีแบบฉบับที่มีคุณค่าและมีชีวิตชีวาจริง ๆ คำตอบของข้าพเจ้าเองก็คือว่าสิ่งที่นักเขียนในยุคนี้ได้เขียนไว้ล้วนแต่เป็นเรื่องเหลวไหลที่ตายแล้วทั้งนั้น และเขียนด้วยภาษาที่ตายแล้วด้วย ภาษาที่ตายแล้วไม่อาจก่อให้เกิดเป็นวรรณคดีที่มีชีวิตชีวาได้เลย...

ทำไมจึงว่าภาษาที่ตายแล้วไม่อาจผลิตวรรณคดีที่มีชีวิตชีวาขึ้นมาได้ ? ข้อนี้ก็เป็นเพราะธรรมชาติของวรรณคดีนั่นเอง หน้าที่ของภาษาและวรรณคดีอยู่ที่การแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกออกมา เมื่อได้แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกออกมาได้ดีแล้วก็ถือว่าเรามีวรรณคดี พวกที่ใช้วิธีเขียนตามแบบฉบับที่ตายแล้วจะแปลความคิดเห็นของตนเองเป็นคำพูดสมัยหลายพันปีมาแล้ว และกลับความรู้สึกของตนเองไปสู่ถ้อยคำทางด้านวรรณกรรมเมื่อสมัยหลายร้อยปีมาแล้ว...ถ้าหากว่าประเทศจีนต้องการมีวรรณคดีที่มีชีวิตชีวา เราจะต้องใช้คำพูดที่ธรรมดา ๆ ซึ่งเป็นคำพูดตามธรรมชาติ และเราจะต้องอุทิศตัวให้แก่วรรณคดีที่ใช้คำพูดประจำชาติด้วย...

บางคนกล่าวว่า : “ถ้าหากเราต้องการใช้คำพูดประจำชาติในวรรณคดี เราจะต้องมีคำพูดประจำชาติเสียก่อน เวลานี้เราไม่มีคำพูดประจำชาติที่เป็นมาตรฐาน เราจะมีวรรณคดีที่ใช้คำพูดประจำชาติได้อย่างไร ?” ข้าพเจ้าจะขอบอกว่าข้อนี้พอฟังได้ แต่ทว่าความจริงแล้วไม่ถูกต้อง ภาษาประจำชาตินั้นไม่อาจสร้างสรรค์ขึ้นมาโดยอาศัยผู้ชำนาญทางภาษาเพียงสองสามคน หรือใช้หนังสือตำราและพจนานุกรมภาษาแห่งชาติเพียงสองสามเล่มเลย การที่จะสร้างสรรค์ภาษาประจำชาติขึ้นนั้น เราจะต้องสร้างวรรณคดีที่ใช้ภาษาประจำชาติขึ้นมาก่อน เมื่อเรามีวรรณคดีที่ใช้ภาษาประจำชาติแล้ว เราก็จะมีภาษาประจำชาติเองโดยอัตโนมัติ ข้อนี้ตอนแรก ๆ ก็ดูเหมือนจะเป็นเรื่องเหลวไหลน่าหัวเราะ แต่ผู้อ่านคงจะเข้าใจได้ถ้าหากเขาจะคิดอย่างรอบคอบ ใครเล่าในโลกนี้ที่จะดัดจริตใจเรียงคำพูดประจำชาติจากตำราและพจนานุกรม ? ทั้ง ๆ ที่ตำราและพจนานุกรมมีความสำคัญ แต่ก็มีใช้วิธีที่มีประสิทธิภาพจริง ๆ ในอันที่จะสร้างสรรค์คำพูดประจำชาติขึ้นมาเลย ตำราที่ว่าด้วยคำพูดประจำชาติที่มีประสิทธิภาพและมีอำนาจจริง ๆ ก็คือ วรรณคดีที่ใช้คำพูดประจำชาติ อันได้แก่พวกนวนิยายร้อยแก้ว ร้อยกรองและบทละครที่เขียนเป็นคำพูดประจำชาติ เวลาที่งานหนังสือเหล่านี้แพร่หลายไปทั่วนั้นเป็นเวลา คำพูดประจำชาติของจีนจะได้ตั้งมั่นแล้ว ขอให้เรากล่าวว่าทำไมเดี๋ยวนี้เราจึงสามารถหยิบพู่กันขึ้นมาอย่างง่าย ๆ แล้วก็เขียนเรียงความโดยใช้วิธีการเขียนด้วยคำพูดธรรมดา ๆ

ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมใหม่

๙๒๗

และใช้คำที่ชาวบ้านสนทนากันดังหลายร้อยคำทีเดียว เราได้ศึกษาเรื่องนี้มาจากหนังสือตำราบางเล่มที่ใช้คำพูดอย่างธรรมดา ๆ หรือ ? ข้อนี้มีใช้สิ่งที่เราเรียนมาจากนวนิยายต่าง ๆ เช่น ชูยหูจวนชีหยูจี๋ ฮึงโล้วเหมิง และรุหลินหยูชี (ประวัติข้าราชการที่ไม่ใช่ทางการ) ดอกหรือ ? วรรณคดีที่ใช้คำพูดแบบธรรมดา ๆ แบบนี้มีอ่านมากกว่าหนังสือตำราและพจนานุกรมทั้งหลายเท่า...ถ้าหากเราต้องการสร้างคำพูดประจำชาติที่เป็นมาตรฐานขึ้นมาใหม่ เราจะต้องผลิตงานเช่นเดียวกับนวนิยาย โดยใช้วิธีการเขียนแบบใช้คำพูดประจำชาติให้มากขึ้นมาก่อนเป็นประการแรก...

วรรณคดีที่ใช้คำพูดประจำชาติและคำพูดประจำชาติที่มีคุณสมบัติทางด้านวรรณกรรมเป็นโครงการชั้นมูลฐานของเรา ขอให้เราพูดถึงว่าเราจะดำเนินการในเรื่องนี้อย่างไรต่อไป

ข้าพเจ้าเชื่อว่าระเบียบการในการสร้างสรรค์วรรณคดีใหม่นั้นประกอบด้วยขั้นต่าง ๆ เป็น ๓ ขั้นคือ : (๑) ดึงได้เครื่องมือมา (๒) พัฒนาวิธีการ และ (๓) สร้างสรรค์ สองขั้นแรกเป็นขั้นเตรียมตัวขั้นที่สามเป็นขั้นที่แท้จริงในการที่จะสร้างสรรค์วรรณคดีใหม่ขึ้นมา

๑. เครื่องมือ เครื่องมือของเราคือคำพูดที่ธรรมดา ๆ พวกเราที่ปรารถนาจะสร้างสรรค์วรรณคดีที่ใช้ภาษาประจำชาติ ควรเตรียมเครื่องมือที่จำเป็นนี้ให้พร้อม การที่จะทำเช่นนั้นได้มีอยู่ ๒ ทางด้วยกัน คือ :

ก. อ่างานด้านวรรณกรรมที่เขียนโดยใช้คำพูดแบบธรรมดา ๆ ให้กว้างขวาง ซึ่งอาจใช้ทำเป็นแบบได้ ดังเช่นงานที่กล่าวมาแล้ว คือ “คำสนทนาที่ได้บันทึกไว้” ซึ่งเป็นงานของพวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อใหม่ในสมัยราชวงศ์ซ่ง และจดหมายต่าง ๆ ของพวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อใหม่สมัยราชวงศ์ซ่ง ที่เขียนโดยใช้คำพูดง่าย ๆ บทละครสมัยราชวงศ์หยวน และนิทานและละครเล่นคนเดียว (ปาฐกถา) ในสมัยราชวงศ์หมิงกับราชวงศ์ชิงเป็นต้น โคลงฉันทสมัยราชวงศ์ถังและราชวงศ์ซ่งและ **จื่อ** (tz'u) ที่เขียนด้วยคำพูดง่าย ๆ นั้นก็สมควรจะเลือกอ่านบ้าง

ข. วรรณคดีทุกแบบ จงเขียนด้วยวิธีที่ใช้คำพูดอย่างง่าย ๆ...ไม่ใช่เฉพาะพวกเราที่ส่งเสริมวรรณคดีที่ใช้คำพูดง่าย ๆ เท่านั้นที่ควรทำเช่นนี้ ข้าพเจ้าขอแนะนำพวกที่คัดค้านวรรณคดีนี้ให้ทำอย่างเดียวกันด้วย ทำไมเล่า ? ทั้งนี้ก็เพราะว่าถ้าพวกเขาไม่สามารถเขียนโดยใช้คำพูดง่าย ๆ แล้ว ก็หมายความว่าเขาไม่มีคุณสมบัติที่จะคัดค้านวรรณคดีแบบนี้ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงแนะนำให้เขาเหล่านั้นเขียนตามนี้ให้มากขึ้นอีกสักหน่อย เขียนบทเพลงและโคลงฉันทที่ใช้อย่างง่าย ๆ ให้มากขึ้นอีกสักเล็กน้อย และพยายามดูว่าคำพูดแบบง่าย ๆ นั้นมีคุณค่าทางด้านวรรณกรรมอยู่บ้างหรือไม่ หลังจากที่ใช้ความพยายามมาเป็นเวลานานปีแล้ว ถ้าพวกเขายังคงรู้สึกว่าการใช้คำพูดแบบง่าย ๆ ไม่ได้เหมือนวิธีการเขียนที่เป็นแบบฉบับ ก็ไม่สายเกินไปที่เราจะโจมตีเรา...

๒. วิธีการ ข้าพเจ้าเชื่อว่าข้อบกพร่องที่สำคัญที่สุดของนักวรรณกรรมซึ่งได้อุบัติขึ้นในประเทศของเราเมื่อเร็ว ๆ นี้ก็คือขาดวิธีการทางวรรณกรรมที่ดี...“นวนิยายใหม่” สมัยนี้ขาดวิธีการทาง

๙๒๘

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ด้านวรรณกรรมอย่างสิ้นเชิง นักเขียนไม่มีเทคนิคในการที่จะวางโครงเรื่อง การสร้างเรื่อง และการพรรณนาเกี่ยวกับประชาชนและสิ่งต่าง ๆ พวกเขาเพียงแค่เขียนเรื่องให้อืดยาวและน่าขยะแขยงให้มาก ๆ เท่านั้นเอง ซึ่งจะมีคุณสมบัติอยู่ก็เพียงทำที่ว่างแห่งตอนที่สองของหนังสือพิมพ์ให้เต็ม ๆ ไปเท่านั้นเอง แต่ทว่าไม่เหมาะสมที่จะมีอยู่ในวรรณคดีใหม่ เมื่อพูดอย่างเปรียบเทียบกันดูแล้ว นวนิยายวรรณคดีลักษณะที่พัฒนาที่สุดในประเทศจีนเมื่อไม่กี่ปีมานี้ แม้หากว่าจะตกอยู่ในสถานะที่น่าสงสารอย่างนั้น ก็ไม่มีอะไรจะพูดเกี่ยวกับลักษณะหรือชนิดอื่น ๆ เช่น โคลง ฉันท์ และบทละครอีกเลย...

เมื่อกล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว วิธีการทางด้านวรรณกรรมมีอยู่ ๓ ชนิด คือ :

ก. วิธีการรวบรวมเนื้อหาสำหรับเอามาเขียน...ข้าพเจ้าเชื่อว่าสำหรับนักวรรณกรรมในอนาคตนั้นควรมีวิธีการรวบรวมเนื้อหาต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ :

(๑) จงขยายบริเวณจากที่ซึ่งจะรวบรวมเนื้อหาได้ออกไปอีก แหล่งที่จะหาเนื้อหาได้มี ๓ แห่ง คือ วารสาร การบ้านพวกหญิงโสเภณีและสมาคมที่สกปรก (จากสถานที่เหล่านี้แหละที่นักเขียนนวนิยายหาเนื้อหาเอามาเขียนได้) นั้นยังไม่พอเพียงจริง ๆ ในปัจจุบันนี้ สมาคมของคนจน ๆ คนงานในโรงงานทั้งชายและหญิง คนลากรถ ชาวนาในอำเภอชั้นใน เจ้าของร้านขายของร้านเล็ก ๆ และพวกที่แจวเรือจ้างทุกหนทุกแห่ง และเงื่อนไขทั้งปวงเกี่ยวกับความทุกข์ยากย่ำแย่ที่อยู่ในวรรณคดีไม่ได้ (เท่าที่ควร) นอกจากนี้ บัดนี้อารยธรรมทั้งใหม่และเก่าได้มาพบกัน ปัญหาต่าง ๆ เช่นความหายนะในครอบครัว โศกนาฏกรรมในชีวิตสมรส ฐานะของสตรี ความไม่เหมาะสมแห่งการศึกษาในปัจจุบัน ฯลฯ ทั้งหมดนี้อาจใช้เป็นวัตถุดิบหรือเนื้อหาสำหรับวรรณคดีได้

(๒) จงเน้นถึงการปฏิบัติและประสบการณ์ส่วนตัวจริง ๆ...

(๓) จงใช้จินตนาการที่กว้างขวางและประณีต เพื่อช่วยให้มีการปฏิบัติและประสบการณ์...

ข. วิธีการสร้างประโยค...ข้อนี้อาจแยกเป็น ๒ ชั้น คือชั้นปรับและชั้นวางเค้าโครงเรื่อง...ประการแรก เราจะต้องตรวจดูว่าเนื้อหานั้นควรใช้กับบทกวีขนาดสั้นหรือยาว หรือว่าควรใช้กับนวนิยายยาว ๆ หรือเรื่องสั้น ๆ' หรือควรใช้กับบทละคร...เมื่อการปรับเป็นการพิจารณาตัดสินว่าอะไรที่ควรจะทำนั้น การวางเค้าโครงเรื่องก็คือการพิจารณาตัดสินว่าควรจะทำอย่างไร...

ค. วิธีการพรรณนาความ...

๓. การสร้างสรรค์ สองหัวข้อที่ได้กล่าวมาแล้วคือ เรื่องเครื่องมือและวิธีการนั้นเป็นเพียงการเตรียมเพื่อการสร้างวรรณคดีแบบใหม่ขึ้นมาเท่านั้นเอง ต่อมาเมื่อเราเป็นเจ้าของเครื่องมือและรู้วิธีการแล้วเท่านั้น เราจึงจะสามารถสร้างสรรค์วรรณคดีใหม่ ๆ ขึ้นมาได้ สำหรับสิ่งที่จะก่อให้เกิดการสร้างสรรควรรณคดีใหม่ ๆ นั้น ข้าพเจ้าไม่พูดเสียเลยดูจะดีกว่า ในความเห็นของข้าพเจ้า

ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมใหม่

๙๒๙

พวกเราในประเทศทุกวันนี้ยังไปไม่ถึงจุดที่เราอาจดำเนินการขั้นที่มั่นคงเพื่อสร้างสรรค์วรรณคดีใหม่ได้ และไม่มีความต้องการพูดถึงเทคนิคในการสร้างสรรค์ตามแบบทฤษฎีด้วย ในเบื้องต้นขอให้เราอุทิศความพยายามของเราให้แก่งานขั้นเตรียมตัวสองขั้นก่อน

ปรัชญาชีวิตใหม่

การโจมตีอย่างรุนแรงต่อความคิดและวรรณคดีที่ถือปฏิบัติกันมาเป็นประเพณีนั้นตั้งจุดสนใจอยู่ที่ว่าควรจะทำอะไรมาแทนลัทธิซึ่งถือในฐานะเป็นวิถีทางที่จะดูโลกและชีวิตหนึ่งในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๖๑-๒๔๖๒ เงินดูลิวและหูซ็อดได้แสดงบทบาทเป็นผู้นำกระบวนการวัฒนธรรมใหม่ทั้งหมดในเวลาที่เห็นการนำเข้ามาและการพูดถกเถียงกันในเรื่องปรัชญา คานท์ (Kant) เฮเกิล (Haeckel) มากซ์ (Marx) นิตซ์เช (Nietzsche) เบิร์กสัน (Bergson) เจมส์ (James) ดิวอี้ (Dewey) รัสเซลล์ (Russell) และคนอื่น ๆ อย่างมีชีวิตชีวานั้น เงินและหูซ็อดได้แสดงความเชื่อถือที่เด่นในด้านวิทยาศาสตร์และความก้าวหน้าในสังคมในสมัยนี้ เงินซึ่งมีปฏิกิริยาต่อสิ่งที่ท่านเข้าใจว่าเป็นลัทธิที่ยอมปฏิบัติตามนิกายศาสนาที่เป็นทางราชการ (conformism) ทางด้านสังคมและลัทธิที่ถือว่าความคิดเห็นตามลัทธิขงจื๊อเป็นทางราชการ (authoritarianism) อย่างรุนแรงนั้นได้เน้นว่าลัทธิปัจเจกนิยมเป็นมูลฐานแห่งปรัชญาของท่าน ทั้งความเชื่อถือในวิทยาศาสตร์และวัตถุนิยมของท่านก็ยังทำให้ท่านคล้อยไปในทางที่จะศึกษาลัทธิมาร์กซิสม์อย่างจริงจังด้วย ความโน้มเอียงนั้นได้ชะงักไปบ้างเพราะการที่ท่านสนใจในมโนคติของจอห์น ดิวอี้ ซึ่งได้ไปบรรยายอย่างกว้างขวางในประเทศจีนเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๒-๖๓ สำหรับตัวท่านนั้น หูซ็อดถือว่าตัวเองเป็นพวกเดียวกับลัทธิปฏิบัตินิยม (pragmatism) อย่างแน่นอน แต่ทว่าในกระบวนการทั้งหมดแล้ว ความจงรักภักดีทางด้านปรัชญานั้นมีความหมดจนวน้อยกว่า ยุคนี้เป็นยุคแห่งความปั่นป่วนและหัวเลี้ยวหัวต่อ ซึ่งก่อให้เกิดกระแสต้านทานความโน้มเอียงจากตะวันตกอย่างรุนแรงทีเดียว (ดังที่ปรากฏอยู่ในตอนต่อ ๆ ไป) แต่เราก็อาจกล่าวได้ว่า ความโน้มเอียงซึ่งซึมซาบไปทั่วนั้น เป็นความโน้มเอียงไปในทางยอมรับคำต่าง ๆ ที่นิยมพูดกันอย่างแพร่หลาย เช่นคำว่า ปัจเจกนิยม เสรีภาพ ความก้าวหน้า ประชาธิปไตย และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

เงินดูลิว

ความหมายที่แท้จริงของชีวิต

(จากเหรินเซิงเจินอี๋ ใน ซินซิงเนี่ยน ปีที่ ๔ เล่มที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๑, หน้า ๙๐-๙๓)

อะไรเล่าคือวัตถุประสงค์ขั้นสุดท้ายของชีวิต? ที่แท้จริงแล้วควรเป็นอะไร? นับตั้งแต่สมัยโบราณมาไม่ใช่ประชาชนเพียงสองสามคนเท่านั้นที่ได้ให้บรรดาธิบายไว้...ในความเห็นของข้าพเจ้าแล้ว สิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้นั้นเคลือบคลุมทั้งสิ้น แม้การเกิดการตายของแต่ละคนก็เป็น

๙๓๐

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

เรื่องที่มีดมน เราจะพูดได้อย่างไรว่า มนุษย์ทั้งหมดนั้นไม่ได้มีอยู่จริง ๆ เลย?...โดยเฉพาะคำสอนใน คริสต์ศาสนาเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นมาจากความไม่มีอะไรเลยและไม่อาจพิสูจน์ได้ ถ้าหากพระผู้เป็นเจ้า สามารถสร้างสรรค์มนุษย์ชาติได้จริงแล้ว ใครเล่าจะสร้างสรรค์พระองค์ขึ้นมา? โดยเหตุที่ความมีอยู่ หรือความไม่มีอยู่ของพระผู้เป็นเจ้าเป็นเรื่องพิสูจน์ไม่ได้ เราจึงไม่อาจเชื่อปรัชญาชีวิตแบบคริสต์ ศาสนาได้อย่างเต็มที่ การแก้ไขจิตใจให้ถูกต้อง การปลุกฝังบุคคล ครอบครัวยุค ความกลมกลืน ระเบียบ ของชาติ และสันติภาพของโลกที่ขงจื้อและเม้งจื้อพูดถึงนั้นก็เพียงกัมมันตภาพ และงานเสี่ยงโชค ในชีวิตบางประการเท่านั้นเอง และไม่สามารถครอบคลุมความหมายแห่งชีวิตทั้งหมดได้ ถ้าหากเรา อุทิศตัวเราเองเพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่นอย่างสิ้นเชิงแล้ว เราก็จะมีอยู่เพื่อผู้อื่น และไม่ใช้เพื่อตัวเราเอง ข้อนี้ไม่ใช่เหตุผลชั้นพื้นฐานสำหรับความมีอยู่ของมนุษย์ที่แท้จริงเลย ความคิดเห็น (เกี่ยวกับลัทธิ พรหิตินิยม) (altruism) ของม่อจื้อก็ได้พ้นจากความลำเอียงเช่นกัน คำสอนของหยางจู (พุทธศตวรรษ ที่ ๒) และนิตซ์เช ได้เปิดเผยธรรมชาติที่แท้จริงของชีวิตไว้อย่างเต็มที่ และถ้าหากเรายังเจริญรอยตาม ท่านทั้งสองนี้ไปจนถึงที่สุดแล้ว สังคมที่ซับซ้อน มีระเบียบ และมีอารยธรรมนี้จะสืบต่อไปได้ อย่างไร?...

เพราะพวกเราชาวจีนได้ยอมรับคำสอน (เกี่ยวกับความสันโดษและการปล่อยชีวิตไป ตามสบาย) ของเล่าจื้อและจวงจื้อ เราจึงต้องล่าหลังถึงปานนั้น นักวิทยาศาสตร์กล่าวว่า หลังจากที่ มนุษย์ตายแล้วก็ไม่มีดวงวิญญาณใด ๆ เลย...เป็นการยากที่จะปฏิเสธคำพูดเหล่านี้ แต่แม้เราแต่ละ คนจะต้องตายอย่างหนีไม่พ้น ก็ไม่เป็นการร่ายนักที่เผ่าพันธุ์หรือมนุษยชาติทั้งสิ้นจะตายหมด อารยธรรมที่เผ่าพันธุ์หรือมนุษยชาติสร้างสรรค์ขึ้นมานั้นยังจะคงอยู่ต่อไป ได้มีบันทึกไว้ในประวัติ- ศาสตร์และคงจะถูกถ่ายทอดต่อไปยังอนุชนรุ่นหลัง ๆ ด้วย นี่มิใช่เป็นวิญญาณหรือความจำที่สืบเนื่อง กันของเราหลังจากที่ตายไปแล้วดอกหรือ?

จากข้อความข้างบนนี้ ความหมายแห่งชีวิตดังที่คนสมัยใหม่มองเห็นนั้นอาจเป็นที่เข้าใจได้ เรียบร้อยแล้ว ข้าพเจ้าขอกล่าวโดยย่อ ๆ ดังต่อไปนี้ :

๑. โดยการอ้างถึงความมีอยู่ของมนุษย์ การเกิดและการตายของปัจเจกชนเป็นของไม่เที่ยง แต่ทว่าสังคมคงมีอยู่จริง ๆ

๒. อารยธรรมและความสุขของสังคมนั้นปัจเจกชนเป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้นมาและควรที่ปัจเจกชน จะได้ชื่นชมยินดี

๓. สังคมเป็นองค์การของปัจเจกชน ถ้าปราศจากปัจเจกชนเสียสังคมก็มิได้ ดังนั้น จึงควรเคารพต่อเจตจำนงและความสุขของปัจเจกชน

๔. สังคมเป็นชีวิตรวม ๆ ของปัจเจกชน ถ้าหากกว่าปราศจากสังคมเสียแล้ว ก็จะไม่มี

ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมใหม่

๙๓๑

ความจำหรือความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับความสืบทอดของปัจเจกชนหลังจากที่ตายไปแล้ว เพราะฉะนั้น องค์การทางด้านสังคมและระเบียบก็ควรจะได้รับ การเคารพนับถือด้วย

๕. การที่จะปฏิบัติตามเจตจำนงของเขา และการที่จะพออกพอใจต่อความปรารถนาของเขา (ทุก ๆ สิ่งนับตั้งแต่อาหารและเรื่องเพศไปจนถึงชื่อเสียงทางด้านศีลธรรม เป็น “ความปรารถนา”) นั้นเป็นเหตุผลชั้นมูลฐานเพื่อความมีอยู่ของปัจเจกชน จุดหมายปลายทางเหล่านี้ไม่เคยเปลี่ยนแปลง [ในที่นี้ เราอาจพูดได้ว่าสวรรค์ไม่เปลี่ยนแปลงและวิถีทาง (เด้า) ก็ไม่เปลี่ยนแปลงเช่นกัน]

๖. ศาสนา กฎหมาย ระบบทางด้านศีลธรรมและการเมืองทั้งปวงนั้นเป็นเพียงวิถีทางที่ จำเป็นสำหรับที่จะพิทักษ์รักษาระเบียบทางสังคมเท่านั้น หากได้เป็นวัตถุประสงค์ดั้งเดิมของปัจเจกชน ที่จะชื่นชมยินดีต่อชีวิตไม่ และอาจเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุการณ์ในสมัยนั้น ๆ

๗. ความสุขในชีวิตของมนุษย์เป็นผลที่เกิดจากความพยายามของมนุษย์เอง และมีได้เป็น ของขวัญจากพระผู้เป็นเจ้าหรือเป็นผลิตผลที่มีเองตามธรรมชาติแต่อย่างใดอย่างหนึ่งเลย ถ้าหากว่า เป็นของขวัญที่พระผู้เป็นเจ้าประทานให้แล้ว ก็จะเป็นไปได้อย่างไรว่าพระองค์ทรงเมตตาปรานีต่อประชาชน ทุกวันนี้และทรงขี้ดื้อขี้นิยวดต่อประชาชนในอดีต ? ถ้าหากว่าเป็นผลิตผลที่เกิดมีเองตามธรรมชาติแล้ว ทำไมจึงปรากฏว่าความสุขของมนุษย์ต่าง ๆ ในโลกนี้จึงไม่เป็นอย่างเดียวกันเล่า ?

๘. ปัจเจกชนในสังคมเปรียบเสมือนเซลล์ในร่างกาย การเกิดและการตายของปัจเจกชน เป็นเรื่องอนิจจัง ปัจเจกชนใหม่ก็เกิดมาแทนที่ปัจเจกชนเก่า นี่คือนสิ่งที่ควรจะเป็นและไม่ควรจะต้อง เกรงกลัวอะไร

๙. จงชื่นชมยินดีกับความสุข อย่ากลัวความทุกข์ ความทุกข์ส่วนบุคคลในขณะหนึ่งบางที่ ก็ก่อให้เกิดความสุขส่วนบุคคลในอนาคตได้ ตัวอย่างเช่นเลือดที่สาดกระเซ็นอยู่ในสงครามเพื่อความเป็นธรรมมักจะกวาดล้างจุดชั่ว ๆ ของชาติและมนุษยชาติให้หมดไปได้ โรคระบาดที่โหดร้ายมักจะช่วย เร่งให้มีการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์

กล่าวอย่างย่อ ๆ ก็คือ อะไรเล่าคือวัตถุประสงค์ชั้นสุดท้ายในชีวิต ? ในที่สุดควรจะเป็นอะไร ? ข้าพเจ้ากล่าวพูดว่า :

“ในระหว่างที่เขายังมีชีวิตอยู่นั้น ปัจเจกชนควรอุทิศความพยายามของเขาเพื่อสร้างสรรค์ ความสุขและชื่นชมยินดีกับความสุขนั้นและเพื่อเก็บความสุขและความชื่นชมยินดีไว้ในโรงเก็บของใน สังคม ซึ่งจะทำให้ปัจเจกชนทั้งหลายในอนาคตอาจชื่นชมยินดีได้ด้วย ชนรุ่นหนึ่งทำสิ่งอย่างเดียวกัน เพื่ออนุชนรุ่นต่อไปและต่อ ๆ กันเรื่อย ๆ ไปไม่มีที่สิ้นสุด”

๙๓๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

หูชื่อ

ลัทธิปฏิบัตินิยม

(จาก ชื่อเขียนจู๋, ในหูชื่อเหวินซุน ตอนที่ ๑ บทที่ ๒ หน้า ๒๙๑-๓๒๐; เดิมพิมพ์อยู่ในหนังสือ ชินซิง
เนี่ยน ปีที่ ๖ เล่มที่ ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๒ หน้า ๓๔๒-๔๔)

ในแนวความคิดเห็นทางด้านวิทยาศาสตร์ชั้นมูลฐานซึ่งมีตำแหน่งที่สำคัญที่สุดในลัทธิปฏิบัตินิยม (pragmatism) นั้น มีความเปลี่ยนแปลงชั้นพื้นฐานอยู่ ๒ ประการด้วยกัน ประการแรกก็คือความเปลี่ยนแปลงท่าทีทางด้านวิชาการที่มีต่อกฎทางวิทยาศาสตร์ ก่อนนี้พวกที่บูชาวิทยาศาสตร์โดยทั่ว ๆ ไปมีเวทมนต์คาถาซึ่งกฎทางวิทยาศาสตร์เป็นหลักการสากลที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ พวกเขาคิดว่ามี “กฎธรรมชาติ” ที่ไม่เปลี่ยนแปลงเป็นนิรันดร์ที่มีอยู่ทั่วไปในสิ่งทั้งปวงในจักรวาล และคิดว่าเมื่อค้นพบกฎนี้แล้ว มันก็จะกลายเป็นกฎทางวิทยาศาสตร์ แต่ทว่าท่าทีนี้ที่มีต่อหลักการสากลนั้นได้ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงมาหลายสิบปีแล้ว นักวิทยาศาสตร์ทั้งหลายเกิดมีความรู้สึกวาทะที่ทางเวทมนต์คาถาที่มีต่อหลักการสากลเช่นนั้นจะสามารถปิดกั้นความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ได้อีกหนึ่ง ในการศึกษาประวัติวิทยาศาสตร์ พวกเขาก็ได้เรียนรู้ว่า การค้นพบหลายอย่างในวิทยาศาสตร์นั้นเป็นผลที่เกิดจากสมมุติฐาน ดังนั้นพวกเขาจึงค่อย ๆ เข้าใจโดยต้องแห้วกฎทางวิทยาศาสตร์ทุกวันนี้ก็ไม่มีอะไรมากไปกว่าสมมุติฐานซึ่งเป็นสิ่งที่เอามาใช้ได้มากที่สุดสะดวกที่สุด และโดยทั่ว ๆ ไปได้เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นการอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติได้มากที่สุด...การเปลี่ยนแปลงท่าทีเช่นนั้นเกี่ยวข้องกับโมคติ ๓ ประการ คือ : (๑) กฎทางวิทยาศาสตร์ที่มนุษย์ได้ตั้งขึ้น (๒) กฎทางวิทยาศาสตร์เหล่านั้นเป็นสมมุติฐาน...การที่เราจะสามารถพิจารณาตัดสินว่าจะเอากฎเหล่านั้นมาใช้ได้หรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับว่ากฎเหล่านั้นจะสามารถอธิบายข้อเท็จจริงได้เป็นที่น่าพอใจหรือไม่โดยสิ้นเชิงทีเดียว (๓) กฎเหล่านั้นมิได้เป็นกฎธรรมชาติที่ไม่เปลี่ยนแปลงเป็นนิรันดร์ อาจเป็นเพียงคล้ายกฎธรรมชาติในจักรวาลเท่านั้น แต่เราไม่อาจกล่าวได้ว่าหลักการที่เราตั้งเป็นสมมุติฐานไว้นั้นเป็นกฎนี้ ไม่มีอะไรมากไปกว่าการจดบันทึกความเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติที่เราทราบไว้เป็นตัวเลขเลย (หน้า ๒๙๑-๔๔)

นอกจากนี้ก็มีความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งในพุทธศตวรรษที่ ๒๔ ซึ่งได้มีตำแหน่งที่สำคัญมากทีเดียวต่อลัทธิปฏิบัตินิยม ความเปลี่ยนแปลงนี้ก็คือทฤษฎีวิวัฒนาการของดาร์วิน...เมื่อมาถึงในสมัยดาร์วิน ท่านได้ประกาศอย่างกล้าหาญว่าสัตว์และพืชทั้งหลายไม่ใช่เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ แต่ทว่าสัตว์และพืชทั้งหมดนั้นมีแหล่งเกิดของตนและได้พัฒนามาเป็นสัตว์และพืชชนิดปัจจุบันหลังจากที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงมาแล้วอย่างมากมาย นับตั้งแต่สมัยปัจจุบันไปยังคงมีการเปลี่ยนแปลงในสัตว์และพืชชนิดต่าง ๆ อยู่ เช่น การต่อหรือตอนต้นไม้และการผสมพันธุ์เปิดโปง ซึ่งโดยวิธีนี้ก็จะทำให้ได้สัตว์และพืชชนิดใหม่ ๆ ขึ้นมา ไม่เพียงแต่สัตว์และพืชชนิดต่าง ๆ เท่านั้นที่เปลี่ยนแปลง แม้แต่ความจริงก็เปลี่ยนแปลงด้วย ความเปลี่ยนแปลงของสัตว์และพืชทั้งหลายเป็นผลที่เนื่องมาจาก

ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมใหม่

๙๓๓

การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและความจริงก็เป็นเพียงเครื่องมือที่ใช้จัดการกับสิ่งแวดล้อมเท่านั้นเอง สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงได้ฉับไฉ ความจริงก็เปลี่ยนแปลงได้ฉับนั้น ความคิดเกี่ยวกับความจริงมักติดต่อกับจักรพรรดิในสมัยศักราชฮั่น (Hsüan-t'ung) (พ.ศ. ๒๔๕๒-๒๔๕๔) นั้นก็ได้เป็นความคิดเกี่ยวกับความจริงมักติดต่อกับจักรพรรดิในสมัยศักราชหย่งเจิง (Yung-cheng) และศักราชเจียนหลง (Ch'ien-lung) (พ.ศ. ๒๒๖๖-๒๓๓๘) อีกต่อไป นับตั้งแต่ได้ตั้งสาธารณรัฐขึ้นมา ความคิดเห็นเช่นนี้ก็ได้ออกสลับทิ้งไปหมดสิ้นและไม่มีประโยชน์อะไรเลย ต่อเมื่อเราเข้าใจโดยถ่องแท้ว่าไม่มีความจริงที่ไม่เปลี่ยนแปลงเป็นนิรันดร์หรือความจริงสัมบูรณ์ใด ๆ อีกแล้ว เราจึงจะสามารถรู้ความรู้สึกเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางด้านพุทธิปัญญาให้เกิดมีขึ้นในตัวเราได้ ความรู้ที่ว่าความต้องการของมนุษยชาติหาใช้วิถีทางหรือหลักการที่มีความมียุติสมบูรณ์ไม่ แต่ทว่าเป็นเพียงความจริงเฉพาะอย่างเพียงครั้งคราว และสำหรับปัจเจกบุคคลโดยเฉพาะเท่านั้น ความจริงสัมบูรณ์เป็นจินตนาการ เป็นนามธรรม เคลือบคลุม ปราศจากประจักษ์พยานและไม่สามารถที่จะแสดงให้เห็นได้ (หน้า ๒๙๔-๙๕)

ลัทธิปฏิบัตินิยมของเจมส์

สิ่งที่เราเรียกว่าความจริงนั้น ความจริงก็ไม่มีอะไรมากไปกว่าเครื่องมืออย่างหนึ่งที่พอเปรียบได้กับกระดาดที่อยู่ในมือของข้าพเจ้านี้ เปรียบได้กับชอล์ก กระดานดำหรือป่าน้ำขานี้ ทั้งหมดนี้เป็นเครื่องมือของเรา เพราะฉะนั้นภาพหรือแนวความคิดนี้ได้ผลิตผลลัพท์ขึ้นมา เพราะฉะนั้น ประชาชนในอดีตจึงเรียกแนวความคิดว่าความจริง และเพราะว่าอรรถประโยชน์ของแนวความคิดนั้นยังคงมีอยู่ เพราะฉะนั้น เราจึงยังคงเรียกแนวความคิดว่าความจริงอยู่ ถ้าหากว่าโดยบังเอิญจะมีเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้นที่จะทำให้แนวความคิดเห็นเดิมเป็นแนวความคิดที่ไม่อาจเอามาใช้ได้ แนวความคิดนั้นก็จะไม่เป็นความจริงอีกต่อไป เราจะต้องค้นหาความจริงใหม่ขึ้นมาแทน...

เรายอมรับความจริงว่าเป็นความจริงเพราะมันได้ช่วยให้เราข้ามแม่น้ำหรือทำการแข่งขันได้ ถ้าเรือจางลำนั้นพินาศไปแล้ว ก็จงสร้างเรือข้าขึ้นใหม่ ถ้าเรือใบข้าไปก็จงใช้เรือกลไฟแทน ถ้าผู้ที่ เป็นเจ้าแก่งล่อหลอกให้เรานั้นไม่ปรารถนาจะปล่อยเราไปก็จงประณามเขาไล่เขาออกไป และขอให้เพื่อน ที่พึ่งพาอาศัยได้เป็นเจ้าแก่งให้เกิด

นี่เป็นทฤษฎีว่าด้วยความจริงในลัทธิปฏิบัตินิยม (หน้า ๓๐๙-๑๐)

ความคิดเห็นที่เป็นพื้นฐานแห่งปรัชญาของดิวี่

ดิวี่เป็นนักปฏิวัติที่ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์ปรัชญา...ท่านได้กล่าวว่าความผิดที่เป็นมูลฐานของปรัชญาสมัยใหม่ก็คือว่านักปรัชญาสมัยใหม่ไม่เข้าใจว่าประสบการณ์ตามความเป็นจริงแล้วคืออะไร การทะเลาะวิวาททั้งหมดในระหว่างพวกนิยมเหตุผล (rationalists) กับพวกปฏิบัตินิยม และ

๙๓๔

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ระหว่างพวกมโนคตินิยม (idealists) กับพวกสังคมนิยม (realists) นั้นเนื่องมาจากพวกเขาไม่ทราบว่าจะอะไรคือประสบการณ์นั่นเอง (หน้า ๓๑๖)

ดิโอได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีสมัยใหม่เกี่ยวกับวิวัฒนาการทางด้านชีววิทยาอย่างมากทีเดียว ดังนั้นปรัชญาของท่านจึงถูกระบายไปด้วยลัทธิชีววิวัฒนาการอย่างเต็มที่ ท่านพูดว่า “ประสบการณ์หมายถึงการมีชีวิตอยู่ และการมีชีวิตอยู่ก็ดำเนินอยู่เรื่อยไปในสูญญากาศ และเพราะสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกลางจึงไม่ดำเนินเรื่อยไปในสูญญากาศ...มนุษย์มีปัญหาเกี่ยวกับการรับผิดชอบต่อสิ่งที่กำลังเป็นไปอยู่รอบ ๆ ตัวเขา ดังนั้น ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จะกลับมามีมากกว่าที่จะเป็นอย่างอื่น คือเป็นสิ่งที่การปฏิบัติหน้าที่ต่อไปของเขานั้นเองต้องการ...เขาชอบการต่อสู้ คือว่า ชอบการใช้ความสนับสนุนโดยตรงที่สิ่งแวดล้อมได้ให้มาเพื่อที่จะได้มีผลกระทบกระเทือนต่อความเปลี่ยนแปลงโดยอ้อมซึ่งจะไม่เกิดขึ้นในทางอื่น ในแง่มีชีวิตก็ดำเนินไปโดยวิธีการควบคุมสิ่งแวดล้อมไว้ กัมมันตภาพของชีวิตจะต้องเปลี่ยนแปลงความเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอยู่รอบ ๆ ตัวชีวิต กัมมันตภาพทั้งหลายจะต้องทำสิ่งที่ปรากฏขึ้นอย่างรุนแรงนั้นให้อยู่ในสถานะปานกลาง จะต้องเปลี่ยนรูปเหตุการณ์ที่เป็นกลางนั้นให้เป็นตัวประกอบรวมหรือเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดขึ้นมา”

นี่คือสิ่งที่ดิโออธิบายว่าเป็นประสบการณ์ (หน้า ๓๑๘)

ข้อความข้างบนนี้เป็นแนวความคิดเห็นขั้นมูลฐานแห่งปรัชญาของดิโอ เมื่อสรุปแล้วก็มิว่า :

(๑) ประสบการณ์คือชีวิตและชีวิตก็เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม

(๒) ในการที่จะปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมนั้น หน้าที่แห่งความคิดเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด การกระทำที่รู้สึกตัวทั้งปวงเกี่ยวข้องกับหน้าที่แห่งความคิด ความคิดเป็นเครื่องมือที่ใช้เผชิญกับสิ่งแวดล้อม

(๓) ปรัชญาที่แท้จริงจะต้องทุ่มเครื่องเล่นก่อน ๆ ทั้งหมดลงไปให้แก่ “ปัญหาของนักปรัชญา” และหันกลับไปหาวิธีการที่จะแก้ปัญหามนุษย์

อะไรเล่าคือวิธีการทางปรัชญาที่จะใช้แก้ปัญหามนุษย์? วิธีการทางปรัชญาย่อมเป็นไปโดยไม่ต้องพูดว่าจะต้องสามารถช่วยให้ประชาชนมีพุทธิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ จะต้องทำให้ประชาชนทั้งหลายสามารถหันกลับมาแลเห็นอนาคตอันสดใสโดยถือความต้องการในปัจจุบันเป็นมูลฐาน และจะต้องสามารถช่วยสร้างวิธีการและเครื่องมือใหม่ ๆ เพื่อที่จะได้เข้าใจอนาคตนั้นโดยถ่องแท้ (หน้า ๓๒๐)

การได้วาที่เรื่องวิทยาศาสตร์กับปรัชญาชีวิต

การที่วิทยาศาสตร์ได้รู้เรื่องแพร่หลายไปทั่วได้กระตุ้นให้เกิดปฏิกิริยาในบางแห่งซึ่งชี้ให้เห็นความไม่เพียงพอของวิทยาศาสตร์ในเมื่อเข้าใจว่าเป็นปรัชญาที่ใช้เผชิญกับปัญหา

ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมใหม่

๙๓๕

ชีวิตมนุษย์ที่เป็นขั้นพื้นฐานบางอย่าง การได้วาทิที่เกิดขึ้นเพราะปรากฏาที่ **ดร.จางจิ้นไหม** (Chang Chün-mai หรือ Carsun Chang : พ.ศ. ๒๔๒๙-) ไปบรรยายที่วิทยาลัยซิงหัว (Tsing-hua College) ดร.จางได้ยืนยันถึงความต้องการวิชาอภิปรัชญาว่าเป็นมูลฐานแห่งปรัชญาชีวิตที่แท้จริง ในข้อขัดแย้งซึ่งติดตามมา (รู้จักกันดีว่าเป็นการขัดแย้งระหว่างอภิปรัชญากับวิทยาศาสตร์) นั้น จางได้รับความสนับสนุนจากอาจารย์ของท่านชื่อเหลียงซีเฉา (Liang Ch'i-ch'ao) ซึ่งบัดนี้ได้เข้าใจลัทธิวัตถุนิยมและวิทยาศาสตร์แบบตะวันตกถูกต้องมากขึ้นอยู่บ้าง และได้รับความสนับสนุนจากปรัชญาเมธีอาซีฟและนักแปลเรื่องของเบิร์กสัน ชื่อ **จางต้งซุน** (Chang Tung-sun : พ.ศ. ๒๔๒๙-) แต่พวกนักเขียนเป็นจำนวนมากได้ลุกฮือขึ้นโจมตีอภิปรัชญาและป้องกันวิทยาศาสตร์ไว้ในทันทีทันใด ฝ่ายตรงข้ามคนที่สำคัญ ๆ ของจางก็คือ **ติงเหวินเจียง** (Ting Wen-chiang : พ.ศ. ๒๔๓๑-๒๔๗๙) ผู้มีอาชีพเป็นนักธรณีวิทยา ซึ่งได้ประณามอภิปรัชญาว่าเป็นเพียงความเข้าใจผิดเท่านั้นเอง และยืนยันว่าไม่มีปัญหาปรัชญาหรือจิตวิทยาที่แท้จริงใด ๆ ที่อยู่นอกเหนือขอบเขตวิทยาศาสตร์หรือเป็นปัญหาที่วิทยาศาสตร์พร้อมกับความก้าวหน้าแห่งอารยธรรมจะไม่พบคำตอบในที่สุด คนอื่น ๆ อีกมากมายที่มีทัศนะทางด้านวัตถุนิยมเป็นมูลฐาน นับตั้งแต่เจินดูสลิ (เดียนี่เป็นพวกมากซ์และคอมมิวนิสต์) มาจนถึงหูชื้อและหวู่จื้อหุย (Wu Chih-hui : พ.ศ. ๒๔๐๘-๒๔๙๖) ซึ่งเป็นนักเขียนที่ถือกันว่าเป็นพวกเดียวกับก๊กมินตั๋งอย่างใกล้ชิดก็ได้เข้าร่วมสงครามนี้ด้วย ข้อเขียนที่เกี่ยวกับเรื่องนี้รวมกันทั้งหมดซึ่งต่อมารวมเป็นรูปเล่มหนังสือมีมากกว่า ๒๕๐,๐๐๐ คำ ในที่สุด トラบเท่าที่ยังเกี่ยวกับความเห็นส่วนใหญ่แล้ว กลุ่ม “คัตค่านอภิปรัชญา สนับสนุนวิทยาศาสตร์” เป็นฝ่ายชนะ ดังนั้น ความขัดแย้งกันจึงทำหน้าที่เพียงเน้นถึงการยอมรับลัทธิปฏิบัตินิยมและลัทธิวัตถุนิยมในหมู่นักเขียนและนักศึกษาหนุ่ม ๆ สาว ๆ อย่างท่วมท้นทีเดียว

จางจิ้นไหม

ปรัชญาชีวิต

จางจิ้นไหม (ทางตะวันตกรู้จักกันในนามว่า **คาร์สัน จาง**) เป็นศาสตราจารย์สาขาปรัชญาที่ยังหนุ่มในสมัยที่ท่านแสดงปรากฏาขัดแย้งเมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๖ ท่านก็คล้าย ๆ กับคนอื่น ๆ อีกมากมายในรุ่นราวคราวเดียวกัน คือ ได้รับการศึกษาชั้นสูงในประเทศญี่ปุ่น (มหาวิทยาลัยวะเซดะ) และในยุโรป เป็นศิษย์ของเหลียงซีเฉา และเป็นผู้มีความเชื่อถือในอารยธรรม “ด้านจิตใจ” ของจีน ท่านได้รวมลัทธิสหัชญาณ (intuitionism) แบบเบิร์กสันเข้ากับสำนักเกี่ยวกับจิตใจของลัทธิขงจื้อใหม่ (โดยเฉพาะคำสอนของหวางยางมิง) ในปีต่อมาจางเป็นผู้มีบทบาทมากทางด้านการเมืองในฐานะเป็นผู้นำ “กำลังที่สาม” ประกาศลัทธิชาตินิยมและสังคมนิยม ซึ่งได้มีอิทธิพลอยู่เหนือพวกปัญญาชนอยู่บ้าง แต่มีมวลชนเชื่อถือน้อยมาก

(จาก เหมินเซิงกวน ใน จางจิ้นไหม et al., *คอเสวีย้วเหมินเซิงกวน*, I, ๔-๙)

๙๓๖

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

จุดรวมที่เป็นศูนย์กลางของปรัชญาชีวิตอยู่ที่ตัวคน สิ่งที่สัมพันธ์กับตัวคนก็คือสิ่งที่ไม่มีตัวคน (อนัตตา)...แต่ปัญหาทั้งปวงที่เกี่ยวกับอนัตตานั้นก็เนื่องกับชีวิตมนุษย์ด้วย ที่นี้ชีวิตมนุษย์เป็นสิ่งที่มีความชีวิตและไม่อาจใช้สูตรบังคับได้ง่าย ๆ เช่นเดียวกับใช้สูตรกับสิ่งที่ตายแล้วเลย คุณลักษณะที่เป็นเอกของปรัชญาชีวิตได้แจ่มแจ้งเป็นพิเศษในเมื่อเราเอามาเปรียบเทียบกับวิทยาศาสตร์เท่านั้น

ประการแรก วิทยาศาสตร์เป็นวัตถุวิสัย ส่วนปรัชญาชีวิตเป็นจิตวิสัย มาตรฐานที่สูงสุดของวิทยาศาสตร์เกิดจากความหลังทางด้านวัตถุวิสัยของมัน นาย ก กล่าวเช่นนั้น นาย ข กล่าวเช่นนั้น และนาย ค ง จ ฉ ทั้งหมดก็กล่าวเช่นนั้น อนึ่ง กฎทั่ว ๆ ไปย่อมเอามาใช้ได้กับโลกทั้งปวง... ปรัชญาชีวิตแตกต่างไปจากนั้น ลัทธิคำสอนเรื่องการกระทำที่มั่นคงของขงจื้อและลัทธิคำสอนเรื่องการไม่กระทำของเล่าจื๊อเป็นตัวแทนทัศนคติที่ต่างกัน...ทฤษฎีเกี่ยวกับการต่อสู้ดิ้นรนและความอยู่รอดของดาร์วินกับทฤษฎีว่าด้วยการช่วยเหลือกันของ **โครโปตกิน** (Kropotkin) ก็เป็นตัวแทนทัศนคติที่ต่างกัน ทั้งหมดนี้มีทั้งฝ่ายสนับสนุนและคัดค้าน และไม่มีการทดลองใด ๆ ที่จะสามารถเอามาใช้พิจารณาตัดสินว่าใครถูกใครผิดได้เลย ทำไมเล่า ? เพราะเป็นปรัชญาชีวิต เพราะเป็นเรื่องจิตวิสัย

ประการที่สอง วิทยาศาสตร์ถูกวิธีการทางตรรกศาสตร์ควบคุม ส่วนปรัชญาชีวิตเกิดจากสหัชญาณ...วิทยาศาสตร์ถูกจำกัดวงไว้ด้วยวิธีและระบบ ส่วนปรัชญาชีวิตไม่ว่าจะเป็นแบบทุนนิยมของโชเพนเฮาว์ (Schopenhauer) และฮาร์ทมันน์ (Hartmann) หรือจะเป็นแบบสุนิยมของลัมเบิร์ต (Lambert) นิตซ์เช (Nietzsche) และเฮเกล ไม่ว่าจะเป็นคำสอนว่าด้วยความสมบูรณ์ส่วนบุคคลและความกลมเกลียวกันในครอบครัวแบบของขงจื้อหรือคำสอนว่าด้วยการออกบวชของพระพุทธเจ้า และไม่ว่าจะเป็นคำสอนว่าด้วยความรักที่แตกต่างกันของขงจื้อหรือคำสอนว่าด้วยความรักสากลของมอจื้อและพระเยซูเหล่านี้ ไม่ถูกสูตรทางตรรกศาสตร์จำกัดวงให้เลย มิได้ถูกการนิยามความหมายหรือวิธีการต่าง ๆ ควบคุม เป็นทัศนคติที่ถือกันตามความรู้สึกนึกของเขาเพื่อทำให้โลกมีธรรมะและเพื่อความมั่งคั่งสมบูรณ์ นี่คือเหตุผลที่ว่าทำไมปรัชญาชีวิตจึงเป็นแบบสหัชญาณ

ประการที่สาม วิทยาศาสตร์เกิดจากวิธีการวิเคราะห์ ส่วนปรัชญาชีวิตเกิดจากการสังเคราะห์ กฎแห่งที่เข้าไปสู่วิทยาศาสตร์ก็คือการวิเคราะห์...กฎแห่งที่เข้าไปสู่ปรัชญาชีวิตก็คือการสังเคราะห์ซึ่งรวมเอาทุกสิ่งทุกอย่างเข้าไว้ ถ้าปรัชญาชีวิตขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์ ปรัชญาชีวิตก็จะสูญเสียความหมายที่แท้จริงของตนไป ตัวอย่างเช่น ปรัชญาชีวิตของพระพุทธเจ้าก็เพื่อช่วยสรรพสัตว์ทั้งปวงให้พ้นทุกข์ ถ้าหากเขาแสวงหาเหตุผล (เจตจำนง) ของเขา และกล่าวว่าเนื่องมาจากความรัก การเข้าสมาธิแบบอินเดียหรือเนื่องมาจากลมฟ้าอากาศของอินเดีย การวิเคราะห์แบบนั้นก็มิได้ผลอยู่บ้างเหมือนกัน แต่ก็อาจผิดพลาดได้ ถ้าจะสรุปว่าพระพุทธศาสนาและสิ่งทั้งปวงที่พระพุทธศาสนา มีอยู่นั้นอาจอธิบายได้ โดยอาศัยเหตุผลดังที่วิเคราะห์แล้วนั้นทำไมเล่า ? เหตุผลและปรัชญาชีวิตเป็น

ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมใหม่

๕๓๗

สิ่งที่แตกต่างกัน ปรัชญาชีวิตเป็นสิ่งที่มวลและไม่อาจค้นพบในสิ่งที่ได้ถูกแบ่งแยกออกไปหรือที่ถูกเพิ่มพูนให้มากขึ้นเลย

ประการที่สี่ วิทยาศาสตร์ดำเนินไปตามกฎว่าด้วยเหตุและผล ส่วนปรัชญาชีวิตมีเจตจำนงเสรีเป็นมูลฐาน กฎทั่ว ๆ ไปประการแรกที่ควบคุมปรากฏการณ์ทางวัตถุก็คือว่าที่ใดมีเหตุที่นั่นต้องมีผล...แม้แต่ความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายกับจิตใจ...ก็เป็นผลที่ได้จากเหตุและผลด้วยเหมือนกัน แต่ปรากฏการณ์ทางจิตวิทยาส่วน ๆ นั้นแตกต่างออกไป และปรัชญาชีวิตยังแตกต่างไปมากยิ่งขึ้นกว่านั้นอีกทำไมเล่า ขงจื๊อจึงไม่นั่งให้นานพอที่จะทำให้เสื้ออุ่น (ก่อนที่จะรีบร้อนไปรับใช้สังคม)? หรือว่าทำไมเดาของม่อจื๊อจึงไม่มีโอกาสเผาให้ดำ (ก่อนที่จะเขาจะทำอย่างเดียวกันนั้น)? ทำไมพระเยซูจึงถูกตรึงไม้กางเขน? และทำไมพระศากยมุนีจึงได้ทรงอุทิศชีวิตเป็นนิกบพข? ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องที่เกิดจากการกระทำอย่างเสรีของความเป็นตัวและจะเอาอะไรมาใช้พิจารณาตัดสินไม่ได้เลย แม้ในบุคคลธรรมดาคนหนึ่ง สิ่งต่าง ๆ ทำนองนั้น เช่นการสำนึกผิด การปฏิรูปตัวเองและความรู้สึกรับผิดชอบไม่อาจที่จะเอาเหตุผลมาใช้อธิบายได้เลย ตัวกระทำใหญ่ก็ไม่มีอะไรนอกไปจากตัวบุคคลเอง นี่คือนิสัยที่ฝังอยู่ในปรัชญาชีวิต ไม่ว่าจะเป็นในกรณีของคนสำคัญ ๆ เช่น ขงจื๊อ ม่อจื๊อ พระพุทธเจ้า และพระเยซู หรือจะในกรณีของสามัญชนทั่ว ๆ ไปก็ตาม

ประการที่ห้า วิทยาศาสตร์เกิดจากปรากฏการณ์แห่งความเหมือนกันในหมู่วัตถุทั้งหลาย เช่นเดียวกับที่ปรัชญาชีวิตเกิดจากเอกภาพแห่งบุคลิกลักษณะ หลักการที่สำคัญที่สุดในวิทยาศาสตร์ก็คือความเหมือนกันในเรื่องธรรมชาติ ฟิสิกส์ สัตว์ และแม้แต่สิ่งที่ไม่มียีนทั้งหมดยังจัดเป็นพวก ๆ ได้ทั้งนั้น เพราะความอาจจัดเป็นพวก ๆ ได้นี้เอง จึงได้มีหลักการที่เล่นผ่านความเปลี่ยนแปลงและปรากฏการณ์แห่งวัตถุเฉพาะจำพวกทั้งหมดได้ และเพราะฉะนั้นเราจึงอาจค้นพบสูตรทางวิทยาศาสตร์สำหรับการนี้ได้ แต่ในสังคมมนุษย์ ประชาชนบางคนเป็นผู้มีปัญญาสูง ส่วนบางคนก็โง่เขลา บางคนดี บางคนชั่ว บางคนมีร่างกายแข็งแรง บางคนมีร่างกายไม่แข็งแรง...ความแตกต่างแห่งปรากฏการณ์ธรรมชาตินั้น นั่นแหละคือความสละสลวยคล้ายคลึงกันของมัน ส่วนความแตกต่างกันนี้เองจึงได้มี “บุคคลแรกที่ตรัสรู้” และมี “วีรบุรุษ” ดังที่เขาเรียกกันในการใช้คำในภาษาจีนที่นิยมกันมาและมี “ผู้สร้าง” และ “อัจฉริยะบุคคล” ดังที่เรียกกันในภาษาของพวกตะวันตก ทั้งหมดนี้เป็นเพียงตั้งใจจะแสดงถึงคุณลักษณะที่เป็นเอกแห่งบุคลิกลักษณะของมนุษย์เท่านั้นเอง

จากข้อความข้างต้นนี้ เราอาจเห็นได้ว่าจุดที่แตกต่างกันแห่งปรัชญาชีวิตนั้นก็คือ **ความเป็นอัตวิสัย ความเป็นสหัชญาณ อำนาจสังเคราะห์ เจตจำนงเสรี และ เอกภาพส่วนบุคคล** เพราะคุณสมบัติ ๕ ประการเหล่านี้แหละเราจึงไม่สามารถแก้ปัญหาก็เกี่ยวกับปรัชญาชีวิตโดยอาศัยวิทยาศาสตร์ได้ ไม่ว่าวิทยาศาสตร์นั้นจะก้าวหน้าไปแค่ไหนเพียงใดก็ตาม แต่ทว่าตัวมนุษย์เองนั้นแหละอาจแก้ปัญหาก็เกี่ยวกับปรัชญาชีวิตได้...

๙๓๘

ปอเกิดลัทธิประเพณีจีน

ติงเหวินเจียง

อภิปรัชญาและวิทยาศาสตร์

ติงเหวินเจียง (Ting Wen-chiang หรือ V.K. Ting) เป็นศาสตราจารย์ทางธรณีวิทยา มหาวิทยาลัยปักกิ่ง ในคราวที่ท่านตอบโต้จางจิ้นใหม่ด้วยบทความที่พิมพ์เมื่อเดือน เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๖ ท่านได้รับการฝึกฝนที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์และมหาวิทยาลัยกลาสโกว์ เป็นบุคคลที่มีคนนับถือ ยกย่องอย่างกว้างขวาง เพราะข้อเขียนของท่านในเรื่องธรณีวิทยา การเหมืองแร่ ภูมิศาสตร์ ฯลฯ แต่ก็ได้เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงในฐานะเป็นผู้เขียนบทความสั้น ๆ ทางด้านการเมืองขึ้นนำอีกด้วย ในปี พ.ศ. ๒๔๖๒ ก่อนที่จะเกิดการขัดแย้งกันสัก ๒-๓ ปี ท่านได้เดินทางติดตามเหลียงซีเจา คาร์สัน จาง และคนอื่น ๆ ไปดูกิจการในยุโรป ซึ่งจากยุโรปนี้เอง คาร์สัน จาง ได้เดินทางกลับพร้อมกับเข้าใจลัทธิวัตถุนิยมของตะวันตกถูกต้องขึ้นอีกมาก แม้ทัศนะอันเป็นมูลฐานของติงเหวินเจียงจะไม่เปลี่ยนแปลง เพราะประสบการณ์นี้ แต่จากประสบการณ์นี้เอง ได้ทำให้ท่านมีความสนใจปัญหาต่าง ๆ คือ ปัญหาทางการเมืองและปรัชญาที่กว้างขวางยิ่งกว่าการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ที่ท่านมีอยู่ก่อน

(จาก *ชว้นเสวียวกอเสว*, ใน จางจิ้นใหม่ et al., *กอสเวียวเหรินเชิงกวน*, I, ๑-๑๙)

อภิปรัชญาเป็นปัสสาวะที่หลอกหลอนซึ่งได้ลึงสู่ยุโรปมาดั่งสองพันปี ต่อมาอภิปรัชญาค่อย ๆ สูญเสียอาชีพพล้อกลวงไปทีละน้อยและทั้งหมดก็ได้มายังเมืองจีนในทันที ร่างกายของมันมีปีกมีแผ่นป้ายและคำขวัญต่าง ๆ เพื่อหลอกลวงและทำให้ประชาชนชาวจีนเข้าใจผิด ถ้าท่านไม่เชื่อข้าพเจ้า ก็จงดู “ปรัชญาชีวิต” ของจางจิ้นใหม่เถิด จางเป็นเพื่อนข้าพเจ้า แต่ทว่าอภิปรัชญาเป็นข้าศึกของวิทยาศาสตร์

ปรัชญาชีวิตและวิทยาศาสตร์จะแยกออกจากกันได้ไหม?...ตามที่จางได้อธิบายไว้ก็มีว่า ปรัชญาชีวิตเป็นสิ่งที่ “เปลี่ยนไปได้สารพัดอย่างมากที่สุด” และเพราะเหตุนี้วิทยาศาสตร์จึงเอามาใช้กับปรัชญาชีวิตไม่ได้ แต่มีอยู่สิ่งหนึ่งที่จางกล่าวว่า ปัจจุบันนี้ปรัชญาชีวิตยังไม่เป็นเอกภาพ และยังมีอีกอย่างหนึ่งที่จางกล่าวว่า ปรัชญาชีวิตไม่เคยรวมกันเป็นเอกภาพได้เลย ต่อเมื่อท่านสามารถหาเหตุผลพิสูจน์ได้มากขึ้นว่าทำไมปรัชญาชีวิตจึงไม่อาจรวมกันเป็นเอกภาพได้เท่านั้นเราจึงจะหาเอกภาพได้อันนี้ เป็นที่ยอมรับกันว่าปัจจุบันนี้ “ไม่มีมาตรฐานว่าด้วยความถูกต้อง ความจริง ความเท็จใด ๆ ทั้งสิ้น” (ดังที่จางได้กล่าวไว้) เราจะบอกว่าสิ่งนั้นถูกต้องสิ่งนั้นผิด และเราจะค้นพบความจริงความเท็จได้อย่างไร? ถ้าหากเราค้นหาสิ่งที่ถูก สิ่งที่ดี และความจริง ความเท็จแล้ว เราจะมีมาตรฐานได้อย่างไร การแสวงหาความถูก ความผิด ความจริง ความเท็จนั้น จะมีวิธีการอย่างอื่นนอกเหนือไปจากวิธีการทางวิทยาศาสตร์บ้างไหม...

ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมใหม่

๙๓๙

ในหมู่นักศึกษาชีววิทยานั้นใครเล่าที่ไม่ทราบว่ายีนเกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่ดีและชั่วของมนุษย์และทฤษฎีเกี่ยวกับการดิ้นรนต่อสู้และการอยู่รอดของดาร์วินเป็นปัญหาทางวิทยาศาสตร์และแก้ได้หมดแล้ว? แต่อาจได้อ้างว่าปัญหาเหล่านี้เป็นจิตวิสัยและเป็นปรัชญาชีวิตและไม่อาจขึ้นอยู่กับการทดลองเพื่อจะแสดงให้เห็นว่าสิ่งไหนถูกและสิ่งไหนผิดได้ โดยการมองดูความไม่สามารถของเขา ในอันที่จะแยกปรัชญาชีวิตออกจากวิทยาศาสตร์นั้น เราก็ตราบว่าโดยขั้นมูลฐานแล้ว ปรัชญาชีวิตกับวิทยาศาสตร์เป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้เลย (หน้า ๖)

จากกล่าวว่ ปรัชญาชีวิตไม่ได้ถูกวิธีการทางตรรกศาสตร์ควบคุมเลย วิทยาศาสตร์ตอบว่า : สิ่งใดก็ตามที่ไม่อาจศึกษาและวิพากษ์วิจารณ์โดยอาศัยตรรกศาสตร์แล้วย่อมไม่เป็นความรู้ที่ถูกต้อง อาจอ้างว่า “ปรากฏการณ์ทางจิตวิทยาที่บริสุทธิ์” อยู่นอกเหนือกฎแห่งเหตุผล วิทยาศาสตร์ตอบว่า ปรากฏการณ์ทางจิตวิทยาในกันบั้งแล้ว เป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์ทั้งนั้น ถ้าหากปรากฏการณ์ที่ ท่านกำลังพูดถึงเป็นสิ่งแท้จริง ก็คงไม่อาจออกไปพ้นขอบเขตวิทยาศาสตร์ได้ อาจได้เน้นแล้วเน้นอีก ถึงเรื่องปัจเจกภาพและสหัชญาณ แต่ท่านได้วางปัจเจกภาพและสหัชญาณไว้นอกวิธีการ และการนิยามความหมายตามหลักตรรกศาสตร์ ก็มีใช้ว่าจะไม่มีความสำคัญใด ๆ ติดเนื่องอยู่กับปัจเจกภาพ และสหัชญาณเสียเลย แต่ปัจเจกภาพและสหัชญาณที่วิทยาศาสตร์รับรองนั้น ก็คือปัจเจกภาพและสหัชญาณที่ “เกิดจากประสบการณ์ที่มีชีวิตและมีประจักษ์พยานแห่งประสบการณ์เป็นมูลฐาน” (ดังที่ หูซ็อกกล่าวไว้) อาจได้กล่าวว่ ปรัชญาชีวิตเป็นการสังเคราะห์... “ปรัชญาชีวิตเป็นสิ่งทั้งมวลและเราไม่อาจค้นพบในสิ่งที่ได้ถูกแบ่งแยกออกไปหรือทำให้มากขึ้นเลย” วิทยาศาสตร์ตอบว่า : เราไม่ยอมรับว่ามีสิ่งที่สับสนทำให้เห็นว่าแตกต่างกันไม่ได้เช่นนั้นอยู่เลย อนึ่ง อาจเองได้ชี้ให้เห็นว่าตัวตน (อัตตา) แตกต่างจากสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตน (อนัตตา) และในพวกอนัตตานี้ ท่านได้ให้หัวข้อไว้รวม ๙ หัวข้อด้วยกัน ดังนั้น ท่านจึงได้วิเคราะห์อนัตตาไว้หมดแล้ว ท่านกล่าวว่ “เราไม่อาจใช้วิทยาศาสตร์แก้ปัญหาเกี่ยวกับชีวิตได้เลย” วิทยาศาสตร์ตอบว่า : อะไรก็ตามที่มีเนื้อหาทางด้านจิตวิทยาและแนวความคิดเห็นและการอนุมานที่ถูกต้อง ทั้งหมดล้วนแต่เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับวิทยาศาสตร์ทั้งสิ้น (หน้า ๑๔-๑๕)

ไม่ว่าเราจะชอบหรือไม่ก็ตาม ความจริงก็เป็นความจริง และความเท็จก็เป็นความเท็จอยู่ โดยเหตุที่ความจริงได้ถูกเปิดเผยแล้วอภิปรัชญาก็กลายเป็นเรื่องที่ช่วยไม่ได้ ดังนั้นจักรวาลที่เคยเป็นของอภิปรัชญาจึงได้ถูกวิทยาศาสตร์ยึดครองหมด...ชีววิทยาได้กลายเป็นวิทยาศาสตร์ จิตวิทยาก็ได้ประกาศตัวเป็นอิสระด้วยเหมือนกัน แล้วอภิปรัชญาก็ดีห่างจากปรัชญาชั้นแรกไปสู่ภาววิทยา (ontology) แต่ก็ยังคงไม่มีความเศร้าโศกและยังพุดคุยโดยอยู่ต่อหน้าวิทยาศาสตร์อีกว่า “ท่านไม่อาจศึกษาสหัชญาณได้ ท่านไม่อาจศึกษาความแท้จริงนอกเหนือเพทนาการได้ ท่านเป็นสิ่งที่มิตัวตน ข้าพเจ้าเป็นสิ่งที่ เป็นอภิปรัชญา ท่านเป็นผู้ตายแล้ว ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่” วิทยาศาสตร์มิได้กังวลที่จะต่อล้อต่อเถียงกับอภิปรัชญา โดยเข้าใจว่า วิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นสิ่งที่ประเสริฐกว่าสิ่งทั้งปวงในอาณาจักรแห่งความรู้ ไม่กลัวว่าอภิปรัชญาจะไม่ยอมหมอบกราบคาบแก้วให้ในที่สุดเลย (หน้า ๑๖)

๙๔๐

ป๋อเจ็ดลัทธิประเพณีจีน

นักอภิปรัชญาได้แต่พูดถึงเรื่องภาววิทยาเท่านั้น เราไม่ต้องการใช้เวลาอันมีค่าของเราให้หมดไปด้วยการโจมตีนักอภิปรัชญาเลย แต่ในที่สุดพวกคนหนุ่ม ๆ ก็ถูกอภิปรัชญาทำให้งมงายและพิจารณาเห็นปัญหาทั้งปวงที่เนื่องกับศาสนา สังคม รัฐบาล และจริยศาสตร์ว่าความจริงอยู่นอกเหนือการควบคุมของวิธีการทางตรรกศาสตร์ พวกเขาคิดว่าความจริงแล้วไม่มีถูกหรือผิด ไม่มีความจริงหรือความเท็จ พวกเขาเชื่อว่าปัญหาเหล่านี้จะต้องแก้ได้โดยอาศัยสิ่งที่พวกเขาเรียกว่าปรัชญาชีวิต ซึ่งพวกเขากล่าวว่าเป็นจิตวิสัย เป็นการสังเคราะห์และประกอบด้วยเจตจำนงเสรีเท่านั้น

ถ้าหากว่าเป็นเช่นนั้นแล้ว สังคมของเราจะเป็นสังคมชนิดใดเล่า? ถ้าหากว่าเป็นเช่นนั้นจริง ก็ย่อมจะไม่มีความต้องการที่จะอ่านหนังสือหรือเรียนหนังสือ และประสบการณ์ก็จะไม่มีประโยชน์อะไร เราจะต้องการเฉพาะเพื่อ “ยึดทัศนะตามความรู้สำนึกของเรา” เท่านั้น เพราะปรัชญาชีวิต “ทั้งหมดนั้นเกิดจากการกระทำเสรีแห่งความรู้สำนึกและมีได้ถูกอะไรบางอย่างบัญชาการเลย” ในกรณีนั้น การศึกษา การเรียน ความรู้ และประสบการณ์ทั้งปวงมิได้เป็นการทำให้เวลาสิ้นเปลืองไปเปล่า ๆ หรือ ? อื่นๆ จะไม่มีที่ว่างใด ๆ เหลือไว้ให้ถกเถียงปัญหาใด ๆ ได้ เพราะการโต้เถียงกันนั้นต้องการสูตรการนิยามและวิธีการทางด้านตรรกศาสตร์ และทั้งหมดนี้เป็นเรื่องที่จางจืดใหม่ไม่อาจยอมรับได้... นอกจากนั้น ทุก ๆ คนย่อมมีความรู้สำนึกของตนเอง ยังมีความต้องการอะไรบางอย่างใหม่สำหรับการที่ใครก็ตามจะ “รู้แจ้ง” หรือ “ทำตัวให้เป็นตัวอย่าง” แก่เราทั้งหลาย? ถ้าหากว่าทุก ๆ คนสามารถ “ยึดทัศนะของเขา” ไว้ตามปรัชญาชีวิตที่ไม่มีเหตุผลของเขาแล้ว ทำไมเขาจึงถือว่าปรัชญาชีวิตของขงจื้อ พระพุทธเจ้า ม่อจื๊อ หรือพระเยซูสูงส่งกว่าปรัชญาชีวิตของเขาเองเล่า? และย่อมไม่มีมาตรฐานแห่งความถูกความผิด ความจริงความเท็จใด ๆ ทั้งสิ้น ดังนั้นปรัชญาชีวิตของคนคนหนึ่งอาจขัดแย้งกันในตัวได้ และเขาอาจเทศนาสอนลัทธิเกี่ยวกับความเสมอภาคของเพศและมีการร่ายหลาย ๆ คนไปพร้อม ๆ กันได้ ทั้งหมดที่เขาปรารถนาจะพูดก็คือว่ามันเป็น “กัมมันตภาพเสรีแห่งความรู้สำนึกของเขา” และเขาจะไม่ต้องกังวลว่ามันจะเป็นแบบตรรกศาสตร์หรือไม่ เมื่อไรก็ตามที่เป็นการกระทำเสรีแห่งความรู้สำนึกแล้ว ตามธรรมดาคนอื่น ๆ จะเข้ามาขัดขวางไม่ได้ เราจะสามารถอยู่ในสังคมเช่นนั้นแม้แต่วันหนึ่งได้ไหม ? (หน้า ๑๘-๑๙)

หวู่จื่อหุย

ความคิดเห็นใหม่เกี่ยวกับจักรวาลและชีวิตที่มีความเชื่อถือใหม่เป็นมูลฐาน

ข้อความที่คัดมาเหล่านี้ได้มาจากบทความที่ยาวเรื่องหนึ่งของหวู่จื่อหุย (Wu Chih-hui : พ.ศ. ๒๔๐๘-๒๔๙๖) ซึ่งหวู่จื่อ ยกย่องว่าเป็น “เหตุการณ์ที่สำคัญที่สุด” การเป็นปฏิปักษ์ต่อวิทยาศาสตร์และอภิปรัชญา “ด้วยการเอาปากกาไปป้ายไปครั้งหนึ่ง หวู่จื่อหุยได้ตัดพระผู้เป็นเจ้าออกไป ได้ขับไล่

ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมใหม่

๙๔๑

ดวงวิญญาณออกไป และได้เอามโนคติเกี่ยวกับอภิปรายที่ว่ามนุษย์เป็นสิ่งที่มีความหมายมากที่สุดเหนือสัตว์ทั้งปวง” หวูเป็นผู้ทำลายความเชื่อถือของประชาชน เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงในฐานะเป็นผู้ที่มีสติปัญญาเฉียบแหลมและชอบพูดล้อเลียน ดังประกาศของท่านซึ่งได้กลายเป็นสำเนียงให้ร้องเวลาเข้าต่อสู้ทางด้านคุณธรรมในหมู่พวกที่แอนตี้ลัทธิขงจื๊อว่า : “หนังสือที่เย็บด้วยด้าย (แบบเก่า) ทั้งปวงควรเอาไปทิ้งไว้ในส้วมเสียให้หมด” นั้นยังจดจำกันได้อยู่

หลังจากที่ได้ก้าวขึ้นสู่บันไดขั้นแรกในการทำราชการแบบเก่า ๆ ภายใต้วงกั้วแมนจูแล้ว หวูก็กลายเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการปฏิรูป และแล้วได้ศึกษาอยู่ในญี่ปุ่น อังกฤษ และฝรั่งเศส เป็นเวลาหลายปี ซึ่งในประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ท่านได้สนับสนุนลัทธิอนาธิปไตย ความคุ้นเคยกับขุนยัดเขินในที่สุดได้ทำให้ท่านเข้าร่วมกระบวนการปฏิวัติด้วย ท่านได้กลายเป็นบุคคลที่ขุนยัดเขินและเจียงไคเช็คไว้นับถือเชื่อใจมาก และในปีหลัง ๆ ท่านได้เป็นแบบอย่างรัฐบาลของนักชาตินิยมทั้งหลาย

(จาก *อีโกชินซินหยางตี้ยิวโจวกวานจิเหรินเซิงกวน*, ใน *จางจิ้นโหม* et al., *คองเสวีย่วเหรินเซิงกวน*, II, ๒๔-๑๓๗)

จางจิ้นโหมได้ระดมนักวิทยาศาสตร์คุ้มครองปีศาจแห่งอภิปรายและทำสงครามกับดิงเหวิน-เจียง เหลียงซีเจาได้ร่าง “กฎว่าด้วยสงครามปาก” ให้นักวิทยาศาสตร์เพื่อเตรียมการระดมกำลังเพิ่มเติมทั้งสองฝ่ายเป็นขั้น ๆ และเพื่อการต่อสู้ดิ้นรนที่จะต้องกินเวลานาน...ข้าพเจ้ารู้สึกอยู่บ้างเหมือนกันว่า ถ้าการต่อสู้ดิ้นรนจะกินเวลาถึงร้อยปี ก็คงจะไม่มียศสุปไต ๆ เลย (หน้า ๒๔-๒๕)

ท่านผู้เฒ่า ท่านมีปรัชญาชีวิตอะไรหรือ ? แม่นอนเพื่อนข้าพเจ้าจะบอกท่าน...

เราต้องการพูดเพียงว่า “จักรวาลเป็นชีวิตที่ยิ่งใหญ่กว่า” เนื้อสารของจักรวาลที่เกี่ยวข้องกับพลังงานไปพร้อม ๆ กันด้วย ถ้าจะพูดอีกอย่างหนึ่ง เราอาจเรียกว่าอำนาจก็ได้ จากอำนาจนี้แหละก็ได้เกิดมีเจตจำนงขึ้นมา...เมื่อเจตจำนงมากระทบกับโลกภายนอก เพทนาการก็เกิดตามขึ้นมา และเมื่อเพทนาการเหล่านี้ได้รับการต้อนรับหรือถูกขัดขวาง ความรู้สึกก็จะเกิดขึ้น เพื่อทำให้แน่ใจว่าความรู้สึกถูกต้อง ความคิดก็เกิดขึ้นมาเพื่อสร้างพุทธิปัญญา เมื่อพุทธิปัญญาดูตรวจสอบความรู้สึกครั้งแล้วครั้งเล่าเพื่อจะดูซิว่า ความรู้สึกนั้นเป็นไปตามธรรมชาติและเหมาะสมหรือไม่ หรือเพื่อแก้ไขอวิชชาแห่งพุทธิปัญญาเองให้ถูกต้อง นี่คือนิพพาน (หน้า ๒๘-๓๐)

อะไรเล่าคือความต้องการของธาตุแท้ทางด้านจิตใจหรือที่เรียกกันว่าดวงวิญญาณ ซึ่งไม่เคยพบความต้องการที่แท้จริงอย่างใดเลย ? (หน้า ๓๒)

ข้าพเจ้าเชื่ออย่างมั่นคงว่า (๑) เราไม่อาจแยกวิญญาณออกจากสสารได้... (๒) จักรวาลเป็นสิ่งที่ชั่วคราว... (๓) ประชาชนทุกวันนี้วิเศษกว่าประชาชนในสมัยอดีต และประชาชนในอนาคตจะวิเศษกว่าประชาชนในปัจจุบัน... (๔) ประชาชนทั้งหลายจะมีทั้งดีและชั่วเหมือนกัน... (๕) ยิ่งเกิดมี

๙๔๒

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

อารยธรรมทางวัตถุที่ก้าวหน้ายิ่งขึ้นมากเท่าใด สินค้าทางวัตถุก็จะมีมากขึ้นเท่านั้น เผ่าพันธุ์ของมนุษย์ก็จะโน้มเอียงไปหาเอกภาพมากขึ้นทุกที และปัญหาที่สลับซับซ้อนทั้งหลายก็จะแก้ได้ง่ายยิ่งขึ้น... (๖) ศิลธรรมเป็นผลึกของอารยธรรมและว่าไม่เคยมีอารยธรรมชั้นต่ำในเมื่ออารยธรรมได้บรรลุถึงสถานะที่สูงกว่า... และ (๗) สิ่งทั้งปวงในจักรวาลนี้อาจใช้วิทยาศาสตร์อธิบายได้ (หน้า ๑๑๒-๑๗)

หูชื้อ

วิทยาศาสตร์กับปรัชญาชีวิต

(จาก หูชื้อเหวินซุน, ตอนที่ ๒, บทที่ ๑, หน้า ๑๒๑-๓๔)

ปรัชญาชีวิตของประชาชนชาวจีนยังไม่ได้ถูกนำมาเผชิญหน้ากับวิทยาศาสตร์ ในตอนนี้ เรา รู้สึกปวดร้าวที่วิทยาศาสตร์ยังไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างเต็มที่ ที่การศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์ยังไม่ได้การพัฒนา และที่อำนาจทางวิทยาศาสตร์ไม่สามารถจัดคว้นดำที่ปกคลุมอยู่ทั่วประเทศให้หมดไปได้ เรา รู้สึกประหลาดใจที่ยังมีบัณฑิตที่มีชื่อเสียงโด่งดัง (เช่น เหลียงซีเฉา) ซึ่งตะโกนบอกว่า “วิทยาศาสตร์ของยุโรปเป็นสิ่งที่ลึกลับลหาย” ดำเนินดิ้นความลึกลับลหายทางด้านวัฒนธรรมของยุโรปว่าเป็นผลสืบเนื่องมาจากวิทยาศาสตร์ แสดงความเกลียดชังวิทยาศาสตร์ ถือว่าปรัชญาชีวิตของนักวิทยาศาสตร์เป็นบฏ และไม่ต้องการให้วิทยาศาสตร์มีอิทธิพลเหนือปรัชญาชีวิต เมื่อมองเห็นเช่นนี้แล้ว ผู้ที่มีความเชื่อถือนในวิทยาศาสตร์จะไม่กังวลใจได้อย่างไร? พวกเขาจะช่วยตะโกนดัง ๆ เพื่อป้องกันวิทยาศาสตร์ไว้อย่างไรกัน? นี่คือเหตุผลที่ก่อให้เกิดสงครามใหญ่ระหว่าง “วิทยาศาสตร์กับปรัชญาชีวิต” ขึ้นมา เราจะต้องเข้าใจเหตุผลนี้ก่อนที่เราจะสามารถมองเห็นฐานะที่ขัดแย้งกันมีอยู่ในประวัติศาสตร์ความคิดของชาวจีน...

จุดที่สำคัญของจางจิ้นใหม่ก็คือว่า “การแก้ปัญหาเกี่ยวกับปรัชญาชีวิตนั้น ไม่อาจบรรลุถึงความสำเร็จได้เพราะอาศัยวิทยาศาสตร์เลย” ในการตอบจางจิ้นใหม่นี้ เราควรทำให้ประจักษ์แจ้งว่า ปรัชญาชีวิตชนิดใดที่ได้ถูกสร้างขึ้นในเมื่อวิทยาศาสตร์ถูกนำมาใช้กับปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับปรัชญาชีวิต อนึ่งเราควรอธิบายเสียก่อนว่าปรัชญาชีวิตอะไรที่เป็นแบบวิทยาศาสตร์และอธิบายว่าปรัชญาชีวิตเช่นนั้นจะดังขึ้นมาได้หรือไม่ ว่าวิทยาศาสตร์จะสามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับปรัชญาชีวิตได้หรือไม่ และว่าวิทยาศาสตร์เป็นภาพโรคในยุโรปและเป็นยาพิษสำหรับมนุษยชาติจริงดังที่เหลียงซีเฉากล่าวหรือเปล่า ข้าพเจ้าอดรู้สึกไม่ได้ว่าการถกเถียงกันซึ่งมีคำพูดรวมถึง ๒๕๐,๐๐๐ คำนี้ พวกที่ต่อสู้เพื่อวิทยาศาสตร์นอกจาก มร. หูจื้อฮุยแล้ว ก็ล้วนแต่มีความผิดที่เป็นสามัญร่วมกัน คือ ความผิดที่ไม่กล่าวสิ่งที่ปรัชญาชีวิตเป็นแบบวิทยาศาสตร์ออกมาเป็นข้อความที่เป็นรูปธรรม เพียงแต่ป้องกันวิทยาศาสตร์โดยยืนยันในวิถีทางที่เป็นนามธรรมว่าวิทยาศาสตร์ **สามารถ** แก้ปัญหาปรัชญาชีวิตได้... พวกเขายังไม่มีความตั้งใจที่จะยอมรับอย่างเปิดเผยในที่ทั่วไปว่าปรัชญาชีวิตที่เป็นรูปธรรม เป็น

ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมใหม่

๙๔๓

แบบวัตถุล้วน ๆ และเป็นแบบกลศาสตร์บริสุทธิ์นั้นเป็นปรัชญาชีวิตแบบวิทยาศาสตร์ เราพูดว่าพวกเขาไม่มีความตั้งใจ เราไม่ได้พูดว่าพวกเขาไม่กล้า เราเพียงแต่กล่าวเช่นนั้นโดยเพ่งปรัชญาชีวิตแบบวิทยาศาสตร์ ผู้ที่ป้องกันวิทยาศาสตร์ก็ไม่ได้เชื่อถือในวิทยาศาสตร์อย่างแจ่มชัดและมั่นคงดุจดมร. หวู่จื่อหุยเลย และเพราะฉะนั้นพวกเขาจึงไม่สามารถป้องกันทัศนะของพวกเขาอย่างเปิดเผยในที่ทั่วไป...

เมื่อว่าโดยย่อโครงการทำสงครามในอนาคตของเราควรจะได้ประกาศโฆษณาความเชื่อถือใหม่ของเรา โฆษณาลึกลับที่เราเชื่อว่าจะเป็นปรัชญาชีวิตใหม่ มโนคติที่เป็นมูลฐานแห่งปรัชญาชีวิตใหม่นี้ มร. หวู่ ได้ประกาศไว้แล้วบัดนี้เราจะสรุปมโนคติทั่ว ๆ ไปเหล่านี้ แต่ก็จะมีต่อเติมเสริมแต่งบ้างเล็กน้อย และ ณ ที่นี้จะเสนอเค้าโครงย่อของปรัชญาชีวิตใหม่นี้ :

๑. โดยอาศัยความรู้เกี่ยวกับดาราศาสตร์และฟิสิกส์เป็นมูลฐาน เราควรยอมรับว่าโลกแห่งเทศะ (อวกาศ) นั้นใหญ่โตไม่มีที่สิ้นสุด (เป็นอนันตะ)

๒. โดยอาศัยความรู้ทางด้านธรณีวิทยาและวิชาว่าด้วยสัตว์ดึกดำบรรพ์ (paleontological) เป็นมูลฐานแล้ว เราก็ควรรับรองว่าจักรวาลได้ขยายไปในกาลไม่มีที่สิ้นสุด (เป็นอนันตะ)

๓. โดยอาศัยวิทยาศาสตร์ของเราที่สามารถพิสูจน์ให้เห็นจริงได้ทั้งหมดเป็นมูลฐานแล้ว เราก็ควรยอมรับว่าจักรวาลและทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาลเป็นไปตามกฎว่าด้วยความเคลื่อนที่และความเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปตามธรรมชาติ สำหรับคำว่า "ธรรมชาติ" นี้ตามความรู้สึกของคนจีนแล้วหมายถึง "ความที่ตัวมันเองเป็นเช่นนั้น" และว่าไม่มีความต้องการเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดเรื่องผู้ปกครองหรือผู้สร้างสรรค์ที่เหนือธรรมชาติเลย

๔. โดยอาศัยวิทยาศาสตร์แขนงชีววิทยาเป็นมูลฐานเราก็ควรยอมรับความเสียหายไปอย่างน่าสะพรึงกลัวและความโหดร้ายทารุณในการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความมีอยู่ในโลกแห่งชีววิทยา และดังนั้นก็ควรยอมรับความขาดเหตุผลสนับสนุนสมมุติฐาน เกี่ยวกับพระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงพระเมตตาซึ่ง "เป็นเจ้าของคุณลักษณะแห่งชีวิตที่น่ารัก"

๕. โดยอาศัยวิทยาศาสตร์ด้านชีววิทยา สรีรวิทยา และจิตวิทยาเป็นมูลฐาน เราก็ควรยอมรับว่ามนุษย์เท่านั้นเป็นสัตว์ชนิดหนึ่งในอาณาจักรของสัตว์ และแตกต่างจากสัตว์ชนิดอื่น ๆ ก็เฉพาะในขีดขั้นเท่านั้น ไม่ใช่ในด้านชนิดเลย

๖. โดยอาศัยความรู้ที่ได้มาจากวิชามานุษยวิทยา สังคมวิทยาและชีวศาสตร์เป็นมูลฐานเราก็ควรเข้าใจประวัติศาสตร์และเหตุผลเกี่ยวกับวิวัฒนาการของอินทรีย์ที่มีชีวิตและสังคมมนุษย์

๗. โดยอาศัยวิทยาศาสตร์ทางชีววิทยาและทางจิตวิทยาเป็นมูลฐาน เราก็ควรยอมรับว่าปรากฏการณ์ทางจิตวิทยาทั้งปวงเป็นสิ่งที่อาจอธิบายได้โดยอาศัยกฎว่าด้วยความเป็นเหตุและผล

๙๔๔

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

๘. โดยอาศัยความรู้ทางด้านชีววิทยาและทางประวัติศาสตร์เป็นมูลฐาน เราควรยอมรับว่า ศีลธรรมและศาสนาก็ขึ้นอยู่กับความเปลี่ยนแปลง และว่าสาเหตุแห่งความเปลี่ยนแปลงเช่นนั้นเราอาจค้นหาให้พบได้ทางด้านวิทยาศาสตร์

๙. โดยอาศัยความรู้เกี่ยวกับฟิสิกส์และเคมีแบบใหม่ก่อนเป็นมูลฐาน เราควรยอมรับว่าวัตถุ มิได้เป็นสิ่งที่ตายหรือเป็นภาวะสถิต แต่ทว่าเป็นสิ่งที่มีชีวิตและเป็นพลวัต

๑๐. โดยอาศัยความรู้เกี่ยวกับชีววิทยา และสังคมวิทยาเป็นมูลฐานเราก็ควรยอมรับว่า ปัจเจกภาพคือ “ตัวตนเล็ก ๆ (ธาตุมัน)” ขึ้นอยู่กับความตายและความสลายไป แต่มนุษยชาติ คือ “ตัวตนใหญ่ (ปรมาตมัน)” ไม่ตายและเป็นอมตะ และควรยอมรับว่าการมีชีวิตอยู่เพื่อสิ่งที่มีชีวิตชนิดต่าง ๆ และคนชั้นหลังนั้นเป็นศาสนาที่สูงสุด และว่าศาสนาเหล่านั้นที่แสวงหาชีวิตอนาคต ไม่ว่าจะเป็นในสวรรค์หรือในสุชาติ ล้วนเป็นศาสนาที่เห็นแก่ตัวทั้งสิ้น

ปรัชญาชีวิตใหม่นี้เป็นสมมุติฐานที่ตั้งอยู่บนความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในสมัยสองหรือสามร้อยปีที่ล่วงมาแล้ว เราอาจตั้งตำแหน่งที่มีเกียรติให้ปรัชญาชีวิตใหม่นี้ว่าเป็น “ปรัชญาชีวิตแบบวิทยาศาสตร์” แต่เพื่อจะหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งที่ไม่จำเป็นเสีย ข้าพเจ้าขอเสนอให้เรียกเพียงว่าเป็น “ปรัชญาชีวิตตามธรรมชาติ” เท่านั้นก็พอ

“ความสงสัยเรื่องโบราณ”

ความโน้มเอียงแห่งกระบวนการด้านวัฒนธรรมอย่างใหม่ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งซึ่งเป็นหนี่ การแรกเริ่มต่อหูชื่อนั้นเป็นการเข้าถึงการศึกษาปรัชญาและวรรณคดีจีนตามแบบประวัติศาสตร์และเชิงวิพากษ์วิจารณ์อย่างใหม่ ซึ่งหูชื้อได้เริ่มต้นด้วยการศึกษาเพื่อทำปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย หนังสือเรื่อง **เค้าโครงประวัติศาสตร์ปรัชญาจีน (จงกว๋อเจงลิวซือตั๊กกั)** ของท่านซึ่งตีพิมพ์เมื่อพ.ศ. ๒๔๖๒ นั้นก็เอิบอาบไปด้วยความรู้ลึกความสงสัยที่นำท่านไปสู่การปฏิเสธปรัมปราประเพณี และนำไปสู่การศึกษาความคิดเห็นของจีนทางด้านประวัติศาสตร์และอย่างวิพากษ์วิจารณ์ ความรู้สึกนี้ไม่ซ้าก็แทรกซึมไปทั่วกระบวนการทางด้านวัฒนธรรมใหม่ทั้งหมดเพื่อนของหูชื้อชื่อเขียนช้วนตุง (Ch'ien Hsüan-t'ung : พ.ศ. ๒๔๓๐-๒๔๘๑) และลูกศิษย์ชื่อ กูเจี๋ยกั (Ku Chieh-kang : พ.ศ. ๒๔๓๖-) ถือว่าเป็นการเคลื่อนไหว “ที่ทำลายชื่อเสียง” ที่พร้อมเพรียงกันในตอนต้น ๆ ประมาณ พ.ศ. ๒๔๖๓ มาซึ่งก่อให้เกิดเป็นผลลัพธ์ขึ้นมา คือการปฏิเสธความเชื่อถือตามปรัมปราประเพณีในเมื่อเพ่งถึงประวัติศาสตร์จีนโบราณเกือบสิ้นเชิงทีเดียว เช่นเดียวกันเมื่อเพ่งถึงความสูญเสียเพราะหนังสือกวีนิพนธ์ที่เป็นแบบฉบับของขงจื้อเกี่ยวกับอะไรก็ตามที่เป็นความลับ ความภาคภูมิใจ หรืออำนาจหน้าที่ที่หนังสือเหล่านั้นยังคงมีอยู่

ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมใหม่

๙๔๕

การโจมตีของพวกนักปฏิรูปเมื่อไม่กี่สิบปีมานี้ได้บ่อนทำลายความเชื่อถือในจริยศาสตร์ทางด้านการเมืองและสังคมแห่งลัทธิขงจื๊อในหมู่ชาวจีนหนุ่มลงแล้ว แต่ในฐานะที่เป็นนักชาตินิยม นักปฏิรูปพวกเดียวกันเหล่านี้ก็มักจะรู้สึกภูมิใจในความโบราณของจีนซึ่งทำให้พวกเขามีความโน้มเอียงไปในทางที่จะทำให้เห็นว่าความโบราณของจีนเป็นการพิณพิเคราะห์ที่จะทำให้เกิดความฉิบหายน้อยลงทั้ง ๆ ที่การพิณพิเคราะห์แบบนี้พวกเขาเพิ่งทราบได้เมื่อไม่นานมานี้เอง บัดนี้ประวัติศาสตร์โบราณอันเป็นขอบเขตที่พวกเขานับถือลัทธิขงจื๊อได้เคยเก่งมาแล้ว และซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ทัศนะเกี่ยวกับโลกทั้งมวลของพวกเขามีชีวิตชีวานั้นได้ถูกความสงสัยสมัยใหม่บุกรุกและครอบครองเสียแล้ว

ดูเจียกั๋ง

คำนำในการได้วาที่เรื่องประวัติศาสตร์สมัยโบราณ (พ.ศ. ๒๔๖๙)

(จาก ภูซื่อเฟียน ปีที่ ๑, ตอนที่ ๑, หน้า ๔๐-๖๖)

เมื่อสมัยก่อนโน้น (นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๑ เรื่อยมา) ดร. หูซื่อได้ตีพิมพ์บทความไว้มากหลายเรื่อง บทความเหล่านั้นมักจะอ่านวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ให้แก่ข้าพเจ้า ถ้าหากข้าพเจ้าสามารถทำสิ่งที่ ดร. หูได้ทำในการวิจัยนวนิยายเรื่อง **ซุซุฮูจวัน** โดยการค้นพบชิ้นต่าง ๆ ซึ่งโดยอาศัยชิ้นต่าง ๆ นี้เรื่องราวก็ได้พัฒนาและดำเนินไปตามเรื่องอย่างมีระบบเพื่อแสดงให้เห็นถึงวิถีที่ขึ้นต่าง ๆ เหล่านี้เปลี่ยนแปลงแล้วก็คงจะไม่น่าสนใจขึ้น! พร้อมกันนั้นข้าพเจ้าก็ระลึกได้ว่า ถูควสันต์ที่ผ่านมา ดร. หูได้ตีพิมพ์บทความเรื่องระบบ “ป่อ-นา” ไว้นิตยสารรายคาบชื่อ **เจียนเซ** (การก่อสร้าง) โดยใช้วิธีการวิพากษ์วิจารณ์การวิจัยอย่างเดียวกัน บทความนั้นได้แสดงให้เห็นว่าเราอาจวิจัยประวัติศาสตร์สมัยโบราณได้โดยอาศัยวิธีการอย่างเดียวกันกับการวิจัยนวนิยายนั่นเอง (หน้า ๔๐)

ดังเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วเป็นอย่างดีว่า โดยทั่วๆ ไปแล้วถือกันว่าประวัติศาสตร์จีนมีอายุประมาณ ๕,๐๐๐ ปี (หรือ ๒,๒๗๖,๐๐๐ ปี ตามหนังสือที่ไม่ปรากฏตัวผู้แต่ง !) ความจริงประวัติศาสตร์จีนมีอายุเพียง ๒ พันปีเท่านั้น ถ้าหากเราจะอนุมานประวัติศาสตร์ที่บันทึกไว้ในงานต่างๆ ที่เขียนปลอมขึ้นมาและอนุมานประวัติศาสตร์ที่เชื่อถือได้อย่างแน่นอนโดยถือเอางานปลอม ๆ เป็นมูลฐานในตอนแรก ข้าพเจ้าต้องการเพียงโยนประวัติศาสตร์ที่เชื่อถือได้อย่างแน่นอนที่บันทึกไว้ในงานที่แท้จริงเสีย นับตั้งแต่ข้าพเจ้าได้อ่านตอนแรกแห่งหนังสือเรื่อง **ซงจื๊อนักปฏิรูป (คุงจื๊อโก๋จื๊อเคา)** (ของคังหยู่ห่วย) ความคิดของข้าพเจ้าก็ได้ก่อตัวขึ้นเป็นเวลา ๕ หรือ ๖ ปี และบัดนี้เป็นครั้งแรกที่ข้าพเจ้ามีแนวความคิดเห็นที่แจ่มชัดและมีโครงการที่แน่นอนที่จะโยนประวัติศาสตร์โบราณทิ้ง โครงการนี้คืออะไรเล่า? การปฏิบัติการเกี่ยวกับโครงการนี้จะต้องดำเนินการนั้นเกี่ยวกับสิ่งสามสิ่ง **ประการแรก** คือ ป่อเกิดและพัฒนาการแห่งเหตุการณ์ทั้งหลายตามทีบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ที่เชื่อถือได้อย่างแน่นอนนั้นจะต้องเอามาวิจัยทีละชิ้นๆ **ประการที่สอง** ทุกๆ เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่พอเชื่อถือได้อย่าง

๙๔๖

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

แน่นอนจะต้องได้รับการวิจัยเพื่อดูว่าบุคคลนี้และบุคคลนั้นพูดเกี่ยวกับเหตุการณ์ทั้งหลายว่าอย่างไร ขึ้นบัญชีข้อความที่เขาพูดไว้และเอามาเปรียบเทียบกันดูคล้ายผู้พิพากษาตรวจสอบพยานหลักฐานต่างๆ ที่จะทำให้คำโกหกทั้งหลายไม่รอดพ้นการตรวจพบไปได้ **ประการที่สาม** แม้คำของคนโกหกจะแตกต่างกัน คำพูดเหล่านั้นก็จะเป็นไปตามแบบที่สามัญธรรมดาบางอย่างอย่างเดียวกัน เช่นเดียวกับกฎที่ควบคุมเค้าโครงเรื่องในบทละครนั้นเหมือนกัน แม้ว่าตัวเรื่องราวจะแตกต่างกันอยู่บ้าง แต่เราก็อาจตรวจพบแบบต่าง ๆ ในวิถีทางที่ละครเรื่องนั้นโกหกได้ (หน้า ๔๒-๔๓)

วัตถุประสงค์ของข้าพเจ้าก็เพื่ออธิบายประวัติศาสตร์สมัยโบราณที่ถ่ายทอดไว้ในปรัมปรา ประเพณี บางยุคบางสมัยโดยอาศัยเหตุการณ์ต่างๆ ของยุคนั้น...เช่น **ป่ออี้** (Po-i ประมาณ ๕๗๙ ปีก่อน พ.ศ. ซึ่งตามปรัมปราประเพณีที่เล่ากันสืบๆ มา บอกว่าปรารถนาที่จะอดอาหารจนตายมากกว่าที่จะอยู่รับใช้กษัตริย์อีกองค์หนึ่ง) ที่จริงแล้วมนุษย์นั้นคล้ายอะไร? มนุษย์เป็นโอรสแห่งเจ้ากู่จู (Ku-chu) หรือ? เราไม่มีทางที่จะทราบได้ แต่เราทราบจริงๆ ว่าในฤดูวันและฤดูสารท ประชาชนชอบพูดเรื่องการปลูกฝังศีลธรรมและสนับสนุน “คนดี” ให้เป็นมาตรฐานแห่งการหล่อหลอมคุณลักษณะส่วนบุคคล ดังนั้น เมื่อได้พูดถึง ป่ออี้ ใน **คัมภีร์สุนจื่อ** นั้น เขาได้อธิบายว่าป่ออี้ “ไม่ผูกใจจ่าความคดโกงเดิมๆ ของคนอื่น” (V : ๒๒) และ “ไม่ยอมเลิกละเจตจำนงของตนและไม่ยอมทำตนให้ต่ำด้อย” (XVIII : ๘) ทั้งเรายังทราบด้วยว่าในยุคที่รัฐต่างๆ กำลังต่อสู้ชิงชัยกันอยู่นั้น กษัตริย์และอำมาตยาธิบดีทั้งหลายชอบรวบรวมพวกบัณฑิตทั้งหลายให้มาทำงานอยู่กับตน และพวกบัณฑิตทั้งหลายก็หาทางที่จะรับใช้กษัตริย์ทั้งหลายอย่างสุดกำลังทีเดียว ด้วยเหตุผลข้อนี้แหละ **หนังสือของเม่งจื่อ** จึงกล่าวถึงป่ออี้ว่า เมื่อได้ทราบว่าการกษัตริย์เหวิน (Wen) ได้ครองอำนาจ ความหวังของท่านก็ได้รับความแรงเร้าและท่านได้ประกาศว่า : “ทำไมข้าพเจ้าจึงไม่ควรไปคอยติดตามพระองค์เล่า? ข้าพเจ้าได้ทราบว่าการกษัตริย์เหวินทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อคนแก่ทั้งหลาย” (IV A : ๑๓; VII A : ๒๒) ทั้งเรายังทราบด้วยว่าหลังจากที่กษัตริย์จินได้ทรงรวมจักรวรรดิให้เป็นปึกแผ่นได้แล้ว แนวความคิดเกี่ยวกับความจงรักภักดีต่อกษัตริย์อย่างแท้จริงได้กลายเป็นแนวความคิดเห็นที่รุนแรงมาก และในระหว่างกษัตริย์และเสนาบดี ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงจากการเป็นหนี้กันและกันได้เลย ด้วยเหตุผลข้อนี้เอง ในหนังสือ **บันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์** จึงได้บันทึกไว้ว่า ป่ออี้ เป็นบุคคลที่กัมพูระให้กับกษัตริย์หวู่แห่งราชวงศ์โจว เพื่อดักเตือนพระองค์ (ไม่ให้ล้มอำนาจกษัตริย์โจวแห่งราชวงศ์ซาง) และได้ประสบความสำเร็จในงานทูตครั้งนี้ จึงได้เลือกสิ่งที่ท่านเชื่อว่าถูกต้อง ไม่ยอมรับประทานอาหารที่ปรุงขึ้นมาจากคำสั่งของราชวงศ์โจว และยอมอดอาหารตาย ณ ภูเขาโซวหยาง ภายหลังสมัยราชวงศ์ฮั่น เรื่องราวที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างมาก่อนก็กลับมีเสถียรภาพขึ้น หนังสือได้กลายเป็นสิ่งสามัญธรรมดาไป และผลก็คือว่า บุคลิกภาพของป่ออี้ ไม่นานนักก็เปลี่ยนไปตามเหตุการณ์ต่างๆ กันตามยุคตามสมัย เพราะฉะนั้น เราจึงควรปฏิบัติต่อประวัติศาสตร์สมัยโบราณในทำนองเดียวกับที่เราปฏิบัติต่อประวัติศาสตร์ของเราเองในสมัยนี้ เพราะประวัติศาสตร์ย่อมผ่านจากปากหนึ่งไปสู่ปากหนึ่งเช่นเดียวกัน

ข้อขัดแย้งกันเรื่องวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมตะวันตก

เรื่องที่สัมพันธ์กับการได้ว่าที่เรื่องวิทยาศาสตร์กับอภิปรัชญาอย่างใกล้ชิด ก็คือข้อขัดแย้งกันในเรื่องวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมตะวันตกซึ่งเกิดจากการที่บุคคลบางคนที่เก่งทางด้านการทำงานให้เป็นแบบตะวันตกมากที่สุด ซึ่งเมื่อไม่นานมานี้ได้เข้าใจตะวันตกได้ถูกต้องจริง ๆ ใน พ.ศ. ๒๔๖๒ เหลียงซีเฉาได้เดินทางกลับจากยุโรป ซึ่งในยุโรปนั้นท่านได้สังเกตเห็นความหลงของสงครามโลกครั้งที่ ๑ มาแล้ว ภาพเกี่ยวกับตะวันตกที่ท่านชี้ให้เห็นนั้นตรงข้ามกับทัศนะเดิม ๆ ของท่านที่เห็นว่าตะวันตกเป็นกองระวังหน้าแห่งความก้าวหน้าทางด้านสังคมและอารยธรรมที่รุ่งโรจน์ บัดนี้ท่านได้เห็นว่าตะวันตกกำลังป่วยหนักและกำลังเสื่อมลง เป็นเหยื่อแห่งการที่ตะวันตกมัวหลงใหลใฝ่ฝันอยู่กับวิทยาศาสตร์วัตถุนิยม และการทำอะไรต่ออะไรให้เป็นเหมือนเครื่องจักรไปหมด ข้อสังเกตเกี่ยวกับความก้าวหน้า ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งครั้งหนึ่งได้ทำให้ท่านมีความเชื่อถือว่า ประเทศจีนสามารถดัดขาดจากอดีตและเคลื่อนไปหาความยิ่งใหญ่ใหม่ ๆ ได้นั้น บัดนี้เป็นการทำให้ฉิบหายล้มละลายไปแล้ว แต่ความฉิบหายล้มละลายทั้งปวงนั้นเป็นความล้มละลายของตะวันตกไม่ใช่ของเหลียงซีเฉา ถ้าหากว่ายุโรปตกเป็นเหยื่อความโหดเหี้ยมที่ป็นพิษของตนเองแล้ว ไม่ว่าเหลียงซีเฉาหรือประเทศจีนย่อมไม่ได้รับความเดือดร้อนถึงขั้นหายขาดด้วยกันทั้งนั้น สำหรับความผิดพลาดของวิทยาศาสตร์และลัทธิวัตถุนิยมย่อมรับใช้เพียงเพื่อเป็นการแก้เผ็ดจีนและอารยธรรม “ด้านจิตใจ” ของจีนเท่านั้นเอง

เหลียงไม่พร้อมที่จะนำเอาผลประโยชน์ทางด้านวิทยาศาสตร์และความก้าวหน้าทางวัตถุมาใช้ได้อย่างสมบูรณ์ ความผิดพลาดของตะวันตกที่ท่านเห็นนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ตะวันตกมีเจอนเอียงไปทางสุดโต่งมากเกินไป เนื่องจากตะวันตกเน้นถึงลัทธิวัตถุนิยมทุกวันนี้มากเกินไปว่าจะเป็นปฏิกริยาอย่างมากมาดลัทธิจิตนิยมที่คุ้ยเค้นความจริง และการที่ยุโรปสมัยกลางหันไปไปในทางจิตใจ คณะทูตทางประวัติศาสตร์ของจีนได้เคยรักษาความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุนิยมกับจิตนิยมไว้มาแล้ว และในโลกสมัยใหม่นี้จีนก็เตรียมพร้อมที่จะทำให้พลังที่แตกต่างกันเหล่านี้ปรองดองกันอยู่ในอารยธรรมทางด้านมนุษยธรรมแบบใหม่ ดังนั้นเหลียงซีเฉาจึงได้มาถึงลัทธิการสังเคราะห์แบบใหม่ ไม่ว่าจะไรที่จะมีคุณค่าอยู่ในวิทยาศาสตร์และความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุของตะวันตกแล้ว จีนก็อาจอ้างว่าเพื่อตนเองและเอามาสผสมผสานกับปรัมปราประเพณีทางด้านจิตใจของจีนเอง ปรัมปราประเพณีทางด้านจิตใจของจีนนี้เหลียงได้เลือกถือเป็นอย่างเดียวกับความเครียตทางด้านสหัชญาณของพระพุทธศาสนา กับลัทธิขงจื้อใหม่ และในตอนนี้ได้เปิดเผยตัวเองว่าเป็นพวกแอนตี้พุทธธิปัญญานิยมมากขึ้นทุกที เหลียงต้องการสิ่งที่ดีที่สุดในโลกทั้งสองเพื่อประเทศจีน และส่วนที่ดีกว่าย่อมเป็นแบบจีนแน่แท้

การสนับสนุนทัศนะนี้อย่างเข้มแข็งมาจาก **เหลียงชูมิ่ง** (Liang Shu-ming : พ.ศ. ๒๔๓๖) ที่มองเห็นความวิเศษแห่งอารยธรรมจีนว่าอยู่ที่มีวิสัยสามารถที่จะกลมกลืนกับที่สุดโต่งที่ตรงข้ามได้ แต่สำหรับในการได้ว่าที่เรื่องวิทยาศาสตร์กับอภิปรัชญานั้น เสียงของพวกที่พูดเพื่อความก้าวหน้าและการทำให้ทันสมัย ซึ่งในหมู่บุคคลชั้นน่านนี้มีหูชื้อรวมอยู่ด้วย ได้ต่อต้านพวกที่ถือปรัมปราประเพณี

๙๔๘

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

นิยมแบบใหม่อยู่ทั่ว ๆ ไป พวกหลังนี้อาจเรียกร้องให้มีความทนในศักดิ์ศรีของชาติหรือการเคารพตนเอง และดังนั้นจึงทำให้ความรู้สึกในด้านชาตินิยมเจริญยิ่งขึ้น แต่ทว่าพวกเขาก็ไม่สามารถยับยั้งการทำอารยธรรมจีนแบบปรัมปราให้สมบูรณ์ได้ ซึ่งความจริงเสียงเองก็ได้ทำอยู่อย่างรีบเร่งมากเหมือนกัน

เหลียงซีเจา

ความประทับใจในการเดินทางยุโรป

(จาก หลินจื่อจุน (comp.), *หยินบิงซือหอยิ*, เล่ม ๕, จวนจี เลขที่ ๒๓, ภาค ๑, ตอนที่ ๑๓, หน้า๓๕-๓๗)

อะไรเล่าคือหน้าที่ของเรา? หน้าที่ของเราคือการพัฒนาอารยธรรมของเราพร้อมกับวัฒนธรรมตะวันตก และเอาอารยธรรมของเราไปเพิ่มเติมให้แก่อารยธรรมตะวันตก ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการสังเคราะห์และเปลี่ยนรูปอารยธรรมทั้งสองนั้นเพื่อสร้างอารยธรรมใหม่ขึ้นมา...

เมื่อเร็ว ๆ นี้ บัณฑิตทางตะวันตกเป็นจำนวนมากต้องการนำเอาอารยธรรมเอเชียเข้าไปในฐานะที่จะใช้แก้ไขอารยธรรมของตนเอง เมื่อได้คิดเรื่องนี้อย่างถี่ถ้วนแล้ว ข้าพเจ้าก็เชื่อว่า เรามีคุณสมบัติสำหรับวัตถุประสงค์นั้นเป็นอย่างดี ทำไมเล่า? ในอดีต อุดมคติและภาคปฏิบัติในอารยธรรมตะวันตกได้ถูกแบ่งออกจากกันอย่างเด็ดขาด ลัทธิมนคตินิยม และสสารนิยมไปทางสุดโต่งด้วยกันทั้งคู่ นักศาสนาเน้นถึงชีวิตในอนาคตเท่านั้น ปรัชญาเมธีฝ่ายมนคตินิยมอยู่กับการพูดพล่ามเกี่ยวกับเรื่องอภิปรายและเรื่องทีลึกลับ ห่างไกลจากปัญหามนุษย์ออกไปทุกที ปฏิบัติมาจากวิทยาศาสตร์ ลัทธิสสารนิยมกวาดล้างโลกไปทั่ว และโยนอุดมคติที่ฟุ้งซ่านลงทะเลหมด เพราะฉะนั้นคราวหนึ่ง ข้าพเจ้าจึงกล่าวว่า : “ลัทธิสังคมนิยม ซึ่งเป็นลัทธิที่นิยมเอากันอยู่มากก็ไม่มีอะไรมากไปกว่าการต่อสู้เพื่อขนมปังเลย” ลัทธิสังคมนิยมนี้เป็นจุดหมายปลายทางที่สูงสุดของมนุษยชาติหรือ ?

บัดนี้ลัทธิปฏิบัตินิยม และลัทธิวิวัฒนิยม กำลังได้รับการส่งเสริมอยู่ จุดมุ่งหมายก็เพื่อรวบรวมเอาอุดมคติในด้านภาคปฏิบัติเข้าไว้และทำให้จิตกับสสารกลมกลืนกัน ในความเห็นของข้าพเจ้าแล้ว นี่เป็นแนวการพัฒนาในระบบความคิดแบบโบราณของเราอย่างแน่นอนแม้ว่าสำนักของนักปราชญ์ ปราชญ์ทั้งหลายเช่น ชงจื้อ เล่าจื้อ และม่อจื้อ จะแตกต่างกัน แต่จุดหมายปลายทางของนักปราชญ์เหล่านั้นก็เป็นอย่างเดียวกัน คือ เพื่อทำอุดมคติและภาคปฏิบัติให้รวมกันเป็นเอกภาพ...แม้พระพุทธศาสนาจะอุบัติขึ้นในอินเดียก็จริง แต่พระพุทธศาสนาก็มาเจริญรุ่งเรืองในเมืองจีน...ตัวอย่างเช่นพระพุทธศานานิกายฉวน หรือ เซน เป็นต้น เราอาจเห็นว่าพระพุทธศานานิกายนี้เป็นพระพุทธศาสนาภาคปฏิบัติจริง ๆ และเป็นพระพุทธศาสนาแบบโลก ๆ ความจริงพระพุทธศาสนา

ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมใหม่

๙๔๙

นิยายฉานได้พัฒนาอยู่เฉพาะนอกประเทศอินเดียเท่านั้น และอาจแสดงให้เห็นคุณลักษณะพิเศษของประชาชนชาวจีนด้วย จึงสามารถทำให้วิถีทางที่จะสละโลกกับวิถีทางที่จะคงอยู่ในโลกไปด้วยกันได้โดยไม่มีอะไรขัดแย้งกันเลย ในปัจจุบันนี้ปรัชญาเมธีเช่น **เบอร์กสัน** และ**ยูกเคน** (Eucken) ต้องการดำเนินตามทางสายนี้ แต่ทว่ายังไม่สามารถที่จะดำเนินไปได้เท่าที่นั่นแหละ ข้าพเจ้าได้เคยคิดอยู่บ่อย ๆ ว่า ถ้าหากปรัชญาเมธีเหล่านั้นสามารถศึกษางานของพระพุทธศาสนานิกายที่เกี่ยวข้องกับจิต ความสำเร็จของท่านเหล่านั้นคงจะมีมากมายกว่าที่มีอยู่แล้วมากทีเดียว และถ้าหากปรัชญาเมธีเหล่านั้นสามารถเข้าใจพระพุทธศาสนานิกายฉานได้ ความสำเร็จของท่านเหล่านั้นก็จะมีมากมายยิ่งขึ้นไปอีก

จงคิดดูสักหน่อยซิ ปรัชญาเมธีก่อนสมัยราชวงศ์ฉิน และคณาจารย์ใหญ่สมัยราชวงศ์สุย และราชวงศ์ถังมิได้เป็นบรรพบุรุษที่น่ารักและเป็นปราชญ์ของเราที่ได้ทิ้งมรดกไว้ให้เรามากมาย กายกอดดอกหรือ? พวกเราซึ่งเป็นคนที่บกพร่องไม่ทราบว่าจะชื่นชมยินดีกับมรดกเหล่านั้นอย่างไร และทุกวันนี้พวกเราเกิดอดรอนเพราะความอดอยากทางด้านพุทธิปัญญาอยู่ แม้แต่ในวรรณคดี ศิลปะ และสิ่งอื่น ๆ ที่เหลือ เราควรยอมแพ้ผู้อื่นหรือ? แม้ละเราอาจหัวเราะเยาะคนเก่า ๆ ในหมู่พวกเรา ที่กั้นถนนที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าของตนเองและอ้างว่าพวกเราชาวจีนมีสิ่งทั้งปวงที่พบอยู่ในคำสอนของตะวันตกแล้ว แต่ทว่าเราไม่ควรหัวเราะเยาะพวกที่มัวเมาอยู่กับวิถีทางแบบตะวันตกและถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นจีนก็ไม่มีค่าอะไร ดังที่เราในสมัยเมื่อหลายร้อยปีมาแล้วยังคงเป็นคนดีกตัญญูอยู่ และไม่ได้รับอะไรเลยกระนั้นหรือ? เราควรเข้าใจโดยถ่องแท้ว่า ระบบความคิดใด ๆ จะต้องมียุคของมันเป็นภูมิหลังอยู่เสมอ สิ่งที่เราต้องการศึกษาคือเจตนารมณ์ที่เป็นแก่นแท้ของระบบนั้น ไม่ใช่เงื่อนไขที่ได้ก่อให้เกิดระบบนั้นขึ้นมา เพราะในทันทีที่เรามาถึงเงื่อนไข เราก็จะไม่เป็นอิสระจากการถูกจำกัดอยู่กับกาลเวลา ตัวอย่างเช่น ขงจื๊อกล่าวเรื่องจริยศาสตร์เกี่ยวกับธรรมชาติของพวกขุนนางไว้มากมายซึ่งแต่ละอย่างก็ไม่เหมาะสมกับสมัยปัจจุบันนี้เลย แต่เราก็ไม่ควรมีศรัทธาในตัวขงจื๊อน้อยลงเพียงเพราะเหตุนี้เลย เราจะหมดศรัทธาในตัวลัทธิเต๋าเสียเพียงเพราะท่านกล่าวว่าควรรักษาระบบทาสเอาไว้กระนั้นหรือ? ถ้าหากเราเข้าใจจุดนี้ เราก็อาจศึกษาเรื่องของจีนที่ถือกันเป็นปรัมปราประเพณีมาด้วยการพินิจด้วยไม่ลำเอียง และยอมรับหรือปฏิเสธเรื่องเหล่านั้นด้วยใจเป็นธรรมได้

ยังมีเรื่องสำคัญมากอยู่อีกเรื่องหนึ่ง ถ้าหากเราต้องการขยายอารยธรรมของเราออกไป เราจะต้องขอยืมวิธีการแห่งอารยธรรมอื่น ๆ มาใช้ เพราะวิธีการศึกษาของเขาได้รับการกลั่นกรองดีมาก (ดังที่ขงจื๊อได้กล่าวไว้ว่า) : **“ถ้าหากต้องการประกอบอาชีพให้ได้ดี เขาจะต้องทำเครื่องมือให้คมเสียก่อน”** ก็เพื่อเหตุผลอื่นใดเล่าที่เมื่อคนทุก ๆ คนในอดีตศึกษาเรื่องของขงจื๊อและปออี้นั้นจึงไม่มีใครไปทำโทษเลย? เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงหวังว่า **ประการแรก** ประชาชนวัยหนุ่มสาวที่น่ารักของเรามีวิถึประสออย่างจริงใจที่จะเคารพและคุ้มครองอารยธรรมของเราไว้ **ประการที่สอง** ข้าพเจ้าหวังว่าพวกเขาจะเอาวิธีการแบบตะวันตกมาใช้ศึกษาอารยธรรมของเรา และค้นหาคุณลักษณะที่แท้จริงแห่งอารยธรรมของเรา **ประการที่สาม** ข้าพเจ้าหวังว่าพวกเขาจะทำให้อารยธรรมของเรามีระเบียบ

๙๕๐

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

และเอาอารยธรรมของผู้อื่นมาส่งเสริมอารยธรรมของเรา ซึ่งจะทำให้อารยธรรมของเราเปลี่ยนรูป และกลายเป็นอารยธรรมใหม่ขึ้นมา และ **ประการที่สี่** ข้าพเจ้าหวังว่าพวกเขาจะขยายอารยธรรมใหม่นี้ออกไปยังโลกภายนอกซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่มนุษยชาติทั้งมวล

เหลียงซุมิ่ง

อารยธรรมและปรัชญาตะวันตกและตะวันออก

ในสมัยที่ทุกหนทุกแห่งประณามลัทธิขงจื๊อว่าเสื่อมและพินสมัยนั้น เหลียงซุมิ่งซึ่งเดิมเป็นนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา ได้ก่อให้เกิดความยุ่งยากขึ้นโดยที่ท่านได้หันไปนับถือลัทธิขงจื๊อ (ซึ่งมีสำนักของหวางยางมิ่งเป็นตัวแทน) หลังจากตรวจสอบปรัชญาอินเดียและปรัชญาตะวันตกแล้ว ท่านก็ได้ประกาศอย่างห้าวหาญว่าอารยธรรมของโลกในอนาคตคงจะต้องเป็นอารยธรรมจีนที่ก่อรูปขึ้นมาใหม่ แม้ว่าจะสำนักบุญคุณแห่งคุณค่าของตะวันตกบางอย่าง เช่น ลัทธิปัจเจกนิยมและวิทยาศาสตร์ ซึ่งท่านหวังว่าสักวันหนึ่งจีนอาจเอามาสังเคราะห์เข้ากับคุณค่าทางมนุษยธรรมของตนเองได้ แต่เหลียงซุมิ่งก็ได้ประณามการเลียนแบบตะวันตกอย่างสิ้นเชิงว่าเป็นสิ่งที่ปฏิบัติไม่ได้ และไม่พึงปรารถนา อนึ่ง เหลียงซุมิ่งไม่เหมือนพวกหัวเก่า ๆ ที่ถูกหลอกให้คิดว่าวิธีการสมัยใหม่นั้นอาจนำมาใช้ป้องกันสังคมที่ถือกันเป็นปรัมปราประเพณีได้นี้ ท่านเป็นผู้ที่ยึดมั่นในประเพณีที่แท้จริง พร้อมทั้งจะทิ้งความเป็นสมัยใหม่และฐานะเดิมในสังคมจีนซึ่งได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าเทียบกับอุดมคติของขงจื๊อไม่ได้เลย

ตามทัศนะของเหลียงซุมิ่ง มูลฐานที่มีอยู่ในประชาธิปไตยแบบตะวันตกนั้นคือมูลฐานทางด้านวัตถุ สังคมและด้านจิตใจนั้นยังไม่มีอยู่ในประเทศจีนเลย และดูเหมือนจะเป็นของแปลกสำหรับความรู้สึกของจีนด้วย ดังนั้นประชาธิปไตยระบบพรรคการเมืองแบบตะวันตกจึงอาจไม่ได้รับผลสำเร็จสำหรับเมืองจีน นักปฏิรูปและนักปฏิวัติที่พยายามจะใช้สถาบันแบบตะวันตกมาทับลงบนประเทศจีนโดยพลการนั้น จึงผิดหวังในการที่จะยอมรับคุณลักษณะแบบชนบทและแบบชาวนาที่เป็นแก่นแท้ของสังคมจีน เหลียงเชื่อว่าโครงการเกี่ยวกับการสร้างชาติใหม่ที่ดินนั้น สามารถเริ่มต้นที่รากหญ้าเท่านั้น และค่อย ๆ วิวัฒนาการไปหาสังคมนิยมแบบสังคมใหม่โดยหลีกเลี่ยงลัทธินายทุนเกินไป และลัทธิคอมมิวนิสต์เกินไปเสีย

เพื่อที่จะส่งเสริมการสร้างชีวิตตามแบบชาวนาและแบบชนบทขึ้นมาใหม่นั้น เหลียงจึงได้ตั้งสถาบันสำหรับการสร้างชาติแบบชนบทขึ้นมาแห่งหนึ่ง และสร้างพรรคการเมืองขึ้นมาพรรคหนึ่ง คือ พรรคชาติสังคมนิยม (National Socialists) ท่านได้กลายเป็นผู้วิพากษ์วิจารณ์ระบอบพวกคณะชาติอย่างชนิดขวานผ่าซาก และต่อมาก็วิพากษ์วิจารณ์พวกคอมมิวนิสต์พอ ๆ กันนั้นแหละ ท่านเป็นปัญญาชนคนหนึ่งที่ไม่ยอมสารภาพว่าศาสตร์ว่าด้วยความคิดเห็นของตนผิดพลาด

(จาก *ตุงสีเหวินหัวจี้เจีเสว*, หน้า ๕๔-๖๐๒)

ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมใหม่

๙๕๑

ในชีวิตมนุษย์นั้นมีวิถีทางอยู่ ๓ ทางด้วยกัน คือ : (๑) ไปข้างหน้า (๒) เปลี่ยนแปลงแก้ไข และบรรลุถึงความกลมกลืน การสังเคราะห์ และควมมีชีวิตอยู่อย่างเป็นกลาง ๆ และ (๓) ถอยหลัง ...เจตนารมณ์ที่เป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมจีน ก็คือความกลมกลืนและความเป็นกลาง ๆ ในด้าน มโนคติและความปรารถนา ส่วนเจตนารมณ์แห่งอารยธรรมอินเดียนั้นในด้านมโนคติและความ ปรารถนาแล้วเป็นแบบถอยหลัง (และเจตนารมณ์แห่งอารยธรรมของตะวันตกนั้นไปข้างหน้า) (หน้า ๕๔-๕๕)

เมื่อกล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ชาวตะวันตกมีจิตใจและพุทธิปัญญาเข้มแข็งและกล้าหาญเอาจริง เอาจังมาก เพราะเหตุนี้เอง ชาวตะวันตกจึงเดือดร้อนในด้านจิตใจ ข้อนี้เป็นความจริงที่ปฏิเสธไม่ได้ นับตั้งแต่สมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๔ เป็นต้นมา (หน้า ๖๓)

ก่อนอื่นขอให้เราเปรียบเทียบวัฒนธรรมตะวันตกกับวัฒนธรรมจีนดู **ประการแรก** ได้มีการ พิจารณาชีวิตในด้านวัตถุของวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งข้อนี้จีนไม่มีเลย **ประการที่สอง** ได้มีวิธีการ ทางวิทยาศาสตร์ทางด้านพุทธิปัญญาของวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งข้อนี้จีนก็ไม่มีอีกเช่นเดียวกัน และ **ประการที่สาม** ได้มีระบอบประชาธิปไตยทางด้านสังคมของวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งข้อนี้จีนก็ไม่มีอีก เหมือนกัน... ข้อนี้ย่อมแสดงให้เห็นในเชิงลบว่าวิถีทางแห่งวัฒนธรรมจีนนั้นมิใช่วิถีทางของตะวันตก แต่ทว่าเป็นทางที่สอง (ดังที่กล่าวมาแล้ว คือการบรรลุถึงทางสายกลาง)... สำหรับวัฒนธรรมอินเดีย แล้ว...ศาสนาเท่านั้นที่รุ่งเรือง ปรัชญา วรรณคดี วิทยาศาสตร์ และศิลปะ ต้องยอมอยู่ใต้อำนาจศาสนา ลักษณะท่าทีสามประการของชีวิต (คือ ทางด้านวัตถุ พุทธิปัญญา และสังคม) ได้กลายเป็นพัฒนา การทางด้านจิตใจที่ผิดปรกติ และชีวิตทางด้านจิตใจเองก็ได้มีการพัฒนาการทางด้านศาสนาเกือบ ล้วน ๆ ที่เดียว ข้อนี้ความจริงเป็นสิ่งที่เกินปรกติธรรมดาที่สุด วัฒนธรรมอินเดียได้ดำเนินไปตาม ทางของมันเองซึ่งแตกต่างจากทางของตะวันตก ไม่จำเป็นจะต้องกล่าวว่าวัฒนธรรมตะวันตกมิได้ เป็นอย่างเดียวกับวิถีทางของวัฒนธรรมจีนเลย (หน้า ๖๔-๖๖)

ในแง่นี้วัฒนธรรมจีนย่อมแตกต่างจากวัฒนธรรมของอินเดีย ทั้งนี้ก็เพราะความอ่อนแอของ ศาสดาซึ่งได้กล่าวมาแล้วนั่นเอง ด้วยเหตุผลข้อนี้แหละ จึงไม่มีอะไรจะต้องกล่าวเกี่ยวกับศาสนา ของจีนมากนัก สิ่งที่สำคัญที่สุดในวัฒนธรรมจีน ก็คือ วิชาอภิปรัชญา ซึ่งใช้ได้ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง... อภิปรัชญาของจีนแตกต่างจากอภิปรัชญาของตะวันตกและของอินเดีย คือ แตกต่างกันในด้านปัญหา ... ปัญหาที่ถกเถียงกันอยู่ในตะวันตกและในอินเดียสมัยโบราณนั้นมีได้เหมือนกันจริง ๆ เลย แต่ก็ คงยังเป็นอย่างเดียวกันอยู่ตรงเท่าที่ปัญหาถกเถียงกันนั้นยังเกี่ยวข้องกับการแสวงหาความแท้จริง ของจักรวาลอยู่ ในที่ที่ตะวันตกและอินเดียสมัยโบราณเป็นอย่างเดียวกันจริง ๆ นั่นก็คือที่ที่ตะวันตก และอินเดียโบราณแตกต่างจากจีนนั่นเอง ท่านได้เคยได้ยินปรัชญาเมธีจีนถกเถียงกันเรื่อง เอกนิยม ทวินิยม หรือพหุนิยม หรือมโนคตินิยมกับสารนิยมบ้างไหม? คนจีนจะไม่ได้เถียงกันด้วยปัญหาสถิต เกี่ยวกับความแท้จริงที่เยือกเย็นเช่นนั้นเลย อภิปรัชญาที่ถกเถียงกันมาตั้งแต่สมัยโบราณที่ยิ่งใหญ่ที่

๙๔๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

สุดในประเทศจีน ซึ่งก่อให้เกิดเป็นแนวความคิดเห็นชั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษาทั้งปวงทั้งใหญ่และเล็ก ทั้งสูงและต่ำ นั่นก็คืออภิปรัชญาที่ได้อุทิศเวลาทั้งปวงให้กับการถกเถียงกันด้วยเรื่องความเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่สงบนิ่งอยู่ในความแท้จริงอย่างสิ้นเชิง (หน้า ๑๑๔-๑๕)

จุดแรกของปรัชญาชีวิตในลัทธิขงจื๊อที่เกิดจากอภิปรัชญาจีนชนิดนี้ก็คือว่า ชีวิตเป็นสิ่งที่ถูกต้องและดี เมื่อพูดในขั้นมูลฐานแล้วอภิปรัชญานี้ได้พูดกันโดยใช้คำว่า “ชีวิตของจักรวาล” ดังนั้นจึงกล่าวกันว่า “การเปลี่ยนแปลงหมายถึงการสร้างขึ้นมาใหม่และสร้างขึ้นมาใหม่เรื่อย ๆ” ขงจื๊อได้พูดถึงสิ่งต่าง ๆ มากมายที่ทำให้ชีวิตรุ่งเรืองเช่น “คุณลักษณะที่สำคัญของฟ้าและดิน ก็คือการประทานชีวิตให้” และ “ฟ้าพูดหรือ? ถูกรังสีเป็นไปตามวิถีทางของมันและสิ่งทั้งปวงได้ถูกผลิตขึ้นมาอยู่เรื่อย ๆ” ...ชีวิตมนุษย์ก็คือความแท้จริงแห่งกระแสน้ำที่สำคัญมาก ตามปกติแล้วชีวิตมนุษย์จะโน้มเอียงไปหาสิ่งที่เหมาะสมที่สุดและสิ่งที่น่าพึงพอใจที่สุด จะมีกิริยาตอบโต้กับสิ่งทั้งหลายที่เข้ามาสู่ นี่คือการเปลี่ยนแปลง ชีวิตมนุษย์ได้มาถึงที่ความเป็นกลาง ความกลมกลืน และการสังเคราะห์พร้อม ๆ กัน ดังนั้นกิริยาตอบโต้ของชีวิตจึงมักถูกต้องเสมอ นี่คือเหตุผลที่ว่าทำไมสำนักของขงจื๊อจึงได้กล่าวว่า : “สิ่งที่ฟ้าประทานให้ก็คือสิ่งที่เราเรียกว่าธรรมชาติของมนุษย์นี้เอง การทำกฎเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ให้เต็มเปี่ยมนั้นก็คือสิ่งที่เราเรียกว่า (เต๋า)” ธรรมชาติที่เขาทำธรรมชาติของเขาให้เต็มเปี่ยมอยู่ ก็จะต้องนับว่าทั้งหมดถูกต้องเสมอ นี่คือเหตุผลที่ว่าทำไมจึงกล่าวกันว่าเราอาจเข้าใจเต๋าได้และแม้แต่ชายหญิงที่มีพฤติกรรมที่ธรรมดาสามัญที่สุด ก็อาจเอาเต๋ามาประพฤติปฏิบัติได้ ความรู้และความสามารถนี่คือสิ่งที่ขงจื๊อเรียกว่า ความรู้ที่มนุษย์มีอยู่โดยไม่ต้องปรึกษาหารือและเป็นความสามารถที่มนุษย์มีอยู่โดยไม่จำเป็นต้องศึกษา ทุกวันนี้เราเรียกความรู้ที่ว่าสหัชญาณ (หน้า ๑๒๑-๒๕)

สหัชญาณที่เฉียบแหลมนี้คือสิ่งที่ขงจื๊อเรียกว่า **เหริน** (jen : มนุษยธรรม)...เพราะฉะนั้นขงจื๊อจึงได้สอนประชาชนให้แสวงหา **เหริน** คุณธรรมของมนุษย์ทั้งปวงเกิดมาจากสหัชญาณนี้...เฉพาะสหัชญาณที่เฉียบแหลมเท่านั้นที่จะทำให้มนุษย์มีความประพฤติถูกต้องและดีงามได้ และ **เหริน** ย่อมก่อให้เกิดสหัชญาณที่เฉียบแหลมเช่นนั้นขึ้นในขั้นที่สูงที่สุดได้ **เหริน** เป็นเนื้อสาระ (**ทิ**) และสหัชญาณที่เฉียบแหลมเป็นหน้าที่ (**ยุง**)...สิ่งทั้งปวงที่พวกนักบวชลัทธิขงจื๊อได้แสวงหาคือชีวิตที่ถูกต้องนั่นเอง ชีวิตที่เป็นเพียงสิ่งที่ถูกต้องนั้นมีได้เกิดในการดำเนินตามกฎที่เป็นวัตรวิสัยโดยเฉพาะอย่างหนึ่งตายตัว แต่ทว่าเกิดในความเย็นของตามธรรมชาติ และในการบรรลุถึงมาตรการและขั้นตอนที่ถูกต้อง (นั่นคือทางสายกลาง) เสมอ ความเป็นสิ่งที่ตายตัวนั้นไม่อาจเป็นเพียงสิ่งที่ถูกต้องอย่างแน่นอน และอันตรายที่ใหญ่หลวงที่สุดของมันก็คือการขัดขวางความสดชื่นในภายในของชีวิตและการละเมิดกฎธรรมชาติ พวกที่นับถือลัทธิขงจื๊อมีความเชื่อถือว่าชีวิตที่เป็นเพียงสิ่งที่ถูกต้องนั้นนับว่าเป็นสิ่งธรรมดาที่สุดและสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของจักรวาลมากที่สุด จักรวาลนี้ก็คือสิ่งที่ขงจื๊อเรียกว่า “การปฏิบัติงานของกฎธรรมชาติ” ในการเปลี่ยนแปลงธรรมชาตินี้จะมีความเป็นกลางและความกลมกลืนกันอยู่เสมอ (หน้า ๑๒๖-๒๙)

ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมใหม่

๙๕๓

เป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่า นักคิดทางตะวันตกในสมัยเดียวกันนั้นต้องการความเปลี่ยนแปลงในทัศนคติเกี่ยวกับชีวิตแบบตะวันตกที่ถือกันมาตามปรัมปราประเพณี ความโน้มเอียงที่พวกเขาแสวงหาก็คือวิถีทางของจีน วิถีทางของลัทธิขงจื๊อ (คือ สหัชญาณหรือ **เหริน** ของขงจื๊อ) นั่นเอง... ทางข้างหน้าของตะวันตกนั้นได้ถูกอุทิศให้กับการแสวงหาสิ่งภายนอกอย่างสิ้นเชิง โดยเพิกเฉยเรื่องตัวตนและทำลายเรื่องวิญญาณเสียหมดสิ้น ดังนั้นทั้ง ๆ ที่ชีวิตภายนอกจะมั่งคั่งสมบูรณ์และสวยงาม แต่ชีวิตภายในแล้วว่างเปล่าจนถึงจุดศูนย์ เพราะฉะนั้นเดี๋ยวนี้ชาวตะวันตกจึงได้มีความเห็นเป็นเอกฉันท์ที่จะทุ่มเทความพยายามอย่างเต็มที่เพื่อขจัดตัวออกจากโลกที่คับแคบและขอบเขตซึ่งพวกเขาถูกเหตุผลและพุทธิปัญญาหลอกลวง... ในโลกปัจจุบันนี้สหัชญาณจะเกิดขึ้นมาแทนที่พุทธิปัญญา (หน้า ๑๗๗-๗๘)

บัดนี้ชาวจีนควรจะยึดทำที่อะไรไว้? เราควรจะเลือกเอาอะไรจากวัฒนธรรมทั้งสามบ้าง? เราอาจกล่าวว่า :

๑. เราจะต้องปฏิเสธทำที่แบบอินเดียนอย่างเด็ดขาดและสิ้นเชิง
๒. เราจะต้องยอมรับวัฒนธรรมตะวันตกทั้งหมด (รวมทั้งการเอาชนะธรรมชาติ วิทยาศาสตร์ และประชาธิปไตย) แต่ทว่าจะต้องทำการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานบางอย่าง นั่นคือว่า เราจะต้องเปลี่ยนทำที่แบบตะวันตก (จากพุทธิปัญญาไปเป็นสหัชญาณ) บ้าง
๓. เราจะต้องเปลี่ยนทำที่แบบจีนของเราเสียใหม่และทำให้อยู่ในแนวทาง แต่ทว่าจะต้องทำอย่างพินิจพิเคราะห์ (หน้า ๒๐๒)

ทำที่ที่ข้าพเจ้าได้แนะนำไว้ก็คือสิ่งที่ขงจื๊อเรียกว่า “ความเข้มแข็ง”... สิ่งที่ข้าพเจ้าถามในบัดนี้ก็ไม่มีอะไรมากไปกว่ามุ่งหน้าไปทำ และกัมมันตภาพอย่างดีที่สุดก็ควรออกมาจากความรู้สึกของเราโดยตรง... เมื่อขงจื๊อกล่าวว่า “ความเข้มแข็ง ความอดทน ความเป็นคนง่าย ๆ และพูดซ้ำ ๆ นั้นนับว่าใกล้มนุษยธรรมเข้าไปแล้ว” นั้นท่านได้เปิดเผยให้เห็นความประเสริฐแห่งเจตจำนงของปัจเจกชนและความมั่งคั่งแห่งความรู้สึกของเรา (หน้า ๒๑๑-๑๓)

หูซื่อ

ท่าทีของเราที่มีต่ออารยธรรมตะวันตกสมัยใหม่

คำโต้ตอบการวิพากษ์วิจารณ์ตะวันตกที่น่าประหลาดใจที่สุดนั้นมาจากหูซื่อ ซึ่งเป็นผู้ป้องกันตะวันตก “ที่เป็นฝ่ายวัตถุนิยม” โดยเหตุผลที่ว่าตะวันตกเป็นพวกจิตนิยมมากกว่าจีนเสียอีก

(จาก หูซื่อเหวินซุน, ตอนที่ ๓, บทที่ ๑, หน้า ๑-๑๓)

ในปัจจุบันนี้ การบิดเบือนที่ไม่มีมูลมากที่สุดและน่ากลัวมากที่สุดก็คือ การหัวเราะเยาะ

๙๕๔

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

อารยธรรมตะวันตกว่าเป็นฝ่ายวัตถุนิยม และบูชาอารยธรรมตะวันออกว่าเป็นฝ่ายจิตนิยม... อารยธรรมสมัยใหม่ของตะวันตกซึ่งสร้างขึ้นมามีพื้นฐานแห่งการแสวงหาความสุขของมนุษย์ ไม่ใช่เพียงเพิ่มพูนความชื่นชมยินดีทางวัตถุขึ้นมาไม่ใช่เล็กน้อยเท่านั้น แต่ทว่าอาจทำให้สนใจต่อความต้องการทางด้านจิตใจของมนุษยชาติอย่างแท้จริงด้วย ในด้านปรัชญา อารยธรรมสมัยใหม่ของตะวันตกได้อำนวยให้ซึ่งวิธีการที่กลั่นกรองแล้วเป็นอย่างดีไม่มีที่สิ้นสุดเพื่อการค้นคว้าหาความจริงและเพื่อการวิจัยเข้าไปถึงความลับที่มหัศจรรย์ของธรรมชาติ ในด้านศาสนาและจริยศาสตร์ อารยธรรมสมัยใหม่ได้ทำลายศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการถือผีสางเทวดาเสียแล้วสถาปนาความเชื่อถือที่มีเหตุผลขึ้นมา ได้ทำลายเทวอำนาจและสร้างศาสนาแบบมนุษย์ขึ้นมาแทน ได้เพิกเฉยต่อสวรรค์ที่รู้ไม่ได้เสียแล้วมุ่งความพยายามไปเพื่อสร้างสวรรค์ในหมู่มนุษย์และสวรรค์บนดินขึ้นมา อารยธรรมสมัยใหม่ได้โอนความเหลือที่จะเข้าใจของปัจเจกวิญญาณที่ยืนยันกันโดยปราศจากเหตุผลทั้ง ได้ก่อให้เกิดอรรถประโยชน์ให้แก่อำนาจจินตนาการใหม่และพุทธิปัญญาใหม่ของมนุษย์ขั้นสูงสุดเพื่อส่งเสริมศาสนาใหม่และจริยศาสตร์ใหม่ซึ่งได้ถูกทำให้เป็นไปตามลัทธิสังคมนิยมอย่างเต็มที่ และได้พยายามทำงานเพื่อความทุกข์ให้มากที่สุดเพื่อมนุษยจำนวนมากที่สุด

คุณลักษณะที่เด่นที่สุดของอารยธรรมตะวันออกก็คือการรู้จักสันโดษ ส่วนของอารยธรรมตะวันตกก็คือไม่รู้จักสันโดษ

ชาวตะวันออกที่มีสันโดษจะพอใจอยู่กับชีวิตแบบง่าย ๆ และดังนั้นจึงไม่แสวงหาวิธีที่จะเพิ่มพูนความพอใจทางด้านวัตถุขึ้นเลย พวกเขาพอใจอยู่กับวิชาและกับ “การไม่เข้าใจและการไม่รู้” และดังนั้นจึงได้อุทิศเวลาสนใจต่อการค้นคว้าหาความจริงและการประดิษฐ์เทคนิคและเครื่องจักรกลขึ้นมา พวกเขาพอใจต่อสิ่งของและสิ่งแวดล้อมเท่าที่มีอยู่ และดังนั้นจึงไม่ต้องการที่จะเอาชนะธรรมชาติ เพียงแต่อยู่กับธรรมชาติที่บ้านและอยู่กับสิ่งของที่มีอยู่ด้วยความสงบเท่านั้นเอง พวกเขาไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงระบบ แต่ทว่าเอาใจใส่ต่อธุรกิจของตนเองมากกว่า พวกเขาไม่ต้องการการปฏิบัติ แต่ทว่าต้องการอยู่อย่างพสกนิกรที่เชื่อฟังมากกว่า

อารยธรรมที่ทำให้ประชาชนถูกจำกัดขอบเขต และถูกสิ่งแวดล้อมทางวัตถุที่พวกเขาไม่สามารถจะหลบหนีได้ควบคุมและที่เขาอาจใช้ให้เป็นอรรถประโยชน์ต่อความคิดและอำนาจทางพุทธิปัญญาของมนุษย์เพื่อเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมและทำเงื่อนไขต่าง ๆ ให้ดีขึ้นนั้นเป็นอารยธรรมของประชาชนที่เกียจคร้านและไม่ก้าวหน้า เป็นอารยธรรมทางวัตถุจริง ๆ อารยธรรมเช่นนั้นได้เพียงแต่ขัดขวางเท่านั้น แต่ทว่าไม่สามารถทำให้ความประสงค์ทางด้านจิตใจของมนุษยชาติสัมฤทธิ์ผลได้เลย

ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมใหม่

๙๕๕

ชาเหมิงหวู ห่อปิงซุง และคนอื่น ๆ

คำประกาศสร้างวัฒนธรรมบนมูลฐานของจีน (พ.ศ. ๒๔๗๘)

ผีเท้าแห่งการทำให้เป็นตะวันตกที่เร่งให้เรื่อยิ่งขึ้นในตอนต้นทศวรรษที่ ๗ แห่งพุทธศตวรรษที่ ๒๓ โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยได้กระตุ้นให้แสดงความรู้สึกกลัวว่าวัฒนธรรมจีนอาจถูกท่วมทับเสียหมด คำประกาศนี้ศาสตราจารย์ในมหาวิทยาลัย ๑๐ ท่านได้เขียนลงในหนังสือนิตยสารชื่อ “การสร้างวัฒนธรรม” (Cultural Construction) ตำหนิความโน้มเอียงที่มีอยู่ทั่วไป และในความรู้สึกทั่ว ๆ ไปของเหลียงซีเฉาและเหลียงซูมิ่งนั้นได้เรียกร้องให้มีการสังเคราะห์วัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมตะวันตกเข้าด้วยกัน ซึ่งคงจะเป็นวัฒนธรรมจีนอย่างเด่นชัด ความพยายามที่จะสังเคราะห์เข้าด้วยกันนี้ แม้จะมีมิตมนอยู่ แต่ก็ได้รับความสนใจทั่วประเทศ ซึ่งทำให้หูซื่อรู้สึกว่าจะต้องคัดค้านดังที่ท่านได้เขียนไว้ชิ้นหนึ่งที่ต่อจากคำประกาศนี้ “ลัทธิอนุรักษนิยมชนิดนี้...ซ่อนอยู่ภายใต้ม่านควันของการประนีประนอมกัน”

[จาก “จงก่อเป็นหุยเต้เหวินหัวเจียนเซชวอันเยียน”, ใน เหวินหัวเจียนเซ, ปีที่ ๑, เล่มที่ ๔ (มกราคม ๒๔๗๘), หน้า ๓-๖]

ประชาชนบางคนคิดว่าเราควรหันกลับไปหาอดีตอีก แต่ทว่าประเทศจีนโบราณนั้นเป็นดั่งประวัติศาสตร์อยู่เองแล้ว และประวัติศาสตร์นั้นไม่สามารถและไม่จำเป็นจะต้องทำให้ซ้ำตัวเองอีก บางคนก็เชื่อว่าประเทศจีนควรเลียนแบบอังกฤษและสหรัฐอเมริกาอย่างเต็มที่ ทศนะเหล่านี้ก็มีข้อดีเป็นพิเศษอยู่ แต่ประเทศจีนซึ่งไม่ใช่อังกฤษไม่ใช่สหรัฐอเมริกาควรจะมีคุณลักษณะที่เด่นชัดของตัวเอง อนึ่ง ประเทศจีนเวลานี้กำลังผ่านจากสังคมระบบเจ้าขุนมูลนายทางด้านเกษตรกรรมไปหาสังคมอุตสาหกรรม และอยู่ในสถานการณ์ที่แตกต่างไปจากอังกฤษและสหรัฐอเมริกาซึ่งได้กลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมไปแล้วอย่างสิ้นเชิง เพราะฉะนั้นเราจึงคัดค้านการเลียนแบบอังกฤษและสหรัฐอเมริกาอย่างเต็มที่ นอกจากผู้ที่แสดงการเลียนแบบอังกฤษและสหรัฐอเมริกาแล้ว ก็ยังมีสำนักความคิดอื่น ๆ อีกสองสำนัก สำนักหนึ่งประกาศเลียนแบบโซเวียตรัสเซีย อีกสำนักหนึ่งประกาศเลียนแบบอิตาลีและเยอรมัน แต่พวกเขาก็ทำความเข้าใจเช่นเดียวกับพวกที่สนับสนุนการเลียนแบบอังกฤษและสหรัฐอเมริกานั้นแหละ พวกเขาไม่คำนึงถึงคุณลักษณะทางด้านกาลและเทศะซึ่งเป็นคุณลักษณะพิเศษของจีนเลย...

เราต้องการการสร้างวัฒนธรรมบนมูลฐานของจีนเองในกระบวนการการสร้างวัฒนธรรมใหม่นี้ เราควรเข้าใจโดยถ่องแท้ว่า :

๑. ประเทศจีนก็คือประเทศจีน ไม่ใช่เพียงสักว่าเป็นอาณาบริเวณทางด้านภูมิศาสตร์ใด ๆ เท่านั้น และเพราะฉะนั้นจีนจึงมีคุณลักษณะทางด้านเทศะของตนเอง พร้อมกันนั้นประเทศจีนก็จะเป็นประเทศจีนทุกวันนี้ ไม่ใช่ประเทศจีนในอดีต และก็มีคุณลักษณะในด้านกาลและเทศะของตนเอง เพราะฉะนั้น

๙๕๖

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

เราจึงให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อความต้องการที่นี้และในบัดนี้ ความจำเป็นที่จะต้องทำเช่นนั้นเป็นพื้นฐานแห่งมูลฐานของจีน

๒. ไม่มีประโยชน์อะไรเลยในการที่เพียงแต่จะทำระบบและความคิดของจีนโบราณให้รุ่งเรืองขึ้นมาเท่านั้น ไม่มีประโยชน์พอ ๆ กับที่ไปสาปแช่งระบบและความคิดของจีนโบราณนั้นแหละ เราจะต้องตรวจสอบมรดกของเรา ถอนสิ่งที่ควรถอนออกไป และรักษาสิ่งที่ควรรักษาไว้ ระบบที่ดีและคำสอนที่ดีซึ่งมีค่าควรแก่การยกย่องเหล่านั้นควรนำมาสู่แสงสว่างที่มากกว่าเดิมด้วยอำนาจของเราทั้งหมดและควรนำเสนอต่อโลกทั้งมวล ส่วนระบบที่ชั่วช้าและความคิดที่ต่ำต้อยซึ่งควรแก่การประณามนั้นก็ควรขจัดให้หมดไปโดยไม่ต้องไปเสียตมเสียตายแม้แต่หน่อย

๓. เป็นการถูกต้องและจำเป็นที่จะดูตีสืบเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามา แต่เราควรดูตีสืบเฉพาะสิ่งที่ควรดูตีสืบ และไม่ควรถูกตีสืบจากของมันเข้ามาด้วยลักษณะทำที่ที่จะยอมรับจนหมดสิ้น

๔. การสร้างวัฒนธรรมลงบนมูลฐานของจีนนั้นเป็นความพยายามเชิงสร้างสรรค์ เป็นความพยายามที่พุ่งไปข้างหน้า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำให้ประเทศจีนและชาวจีนซึ่งล้าหลังและขาดคุณสมบัติที่เป็นเอกในด้านวัฒนธรรมนั้นสามารถไม่เพียงแต่จะวิ่งให้ทันประเทศอื่น ๆ และประชาชนอื่น ๆ เท่านั้น แต่เพื่ออำนวยความสะดวกที่มีคุณค่าแก่วัฒนธรรมของโลกอีกด้วย

๕. การสร้างประเทศจีนในด้านวัฒนธรรมมิใช่เป็นการละเลยต่อมนคติเกี่ยวกับโลกว่าเป็นเอกภาพที่มหึมาเลย เป็นการสร้างสรรค์ประเทศจีนและทำให้จีนเข้มแข็งและเป็นหน่วยที่สมบูรณ์ก่อนซึ่งจะทำให้จีนมีความเข้มแข็งพอที่จะก่อให้เกิดเอกภาพอันมหัศจรรย์ของโลกได้

เมื่อว่าถึงสาระสำคัญแล้ว ประเทศจีนจะต้องมีทั้งความสำนึกตัวและความซึ่งทางโลก และจะต้องไม่มีมโนคติเกี่ยวกับความสันโดษหรือการพิจารณาตัดสินที่จะเลียนแบบอย่างมงายใด ๆ ทั้งสิ้น การสำนึกตัวเช่นนั้นลึกซึ้งมากและเป็นการสำนึกตัวที่ถูกต้องแน่นอน เมื่อดำเนินการไปตามความสำนึกเช่นนั้น การสร้างวัฒนธรรมใหม่ก็ควรจะเป็นดังนี้ : **จงอย่ายึดมั่นกับอดีต จงอย่าเลียนแบบเขาอย่างมงาย แต่จงยืนหยัดอยู่บนมูลฐานแบบจีน จงรักษาทำที่ไว้ด้วยความพิถีพิถัน จงเอาวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ จงตรวจสอบอดีต จงยึดมั่นอยู่กับปัจจุบัน และจงสร้างสรรค์อนาคต**

หูชื้อ

การวิพากษ์วิจารณ์ “คำประกาศการสร้างวัฒนธรรมใหม่บนมูลฐานของจีน” (พ.ศ. ๒๔๗๘)

(จาก หูชื้อเหวินซุน, ตอนที่ ๔, บทที่ ๔, หน้า ๕๓๕-๕๔๐)

ในตอนต้น ๆ ปี ศาสตราจารย์ลิบคน คือ ซาเมิงหวู ห้อปิงสูงและคนอื่น ๆ ได้ทำคำประกาศ

ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมใหม่

๙๕๗

เรื่อง “การสร้างวัฒนธรรมใหม่บนมูลฐานของจีน” ขึ้น นับเป็นเวลาหลายเดือนมาแล้วที่ประชาชนได้สนใจต่อคำประกาศนี้อย่างมากมายทีเดียว...ข้าพเจ้าอดที่จะชี้ให้เห็นไม่ได้ว่าเมื่อศาสตราจารย์ทั้งสิบได้กล่าวคำว่า “มูลฐานของจีน” ซ้ำ ๆ ซาก ๆ และเมื่อศาสตราจารย์เหล่านั้นได้ประกาศคำต่าง ๆ หลายคำว่าพวกเขา “ไม่ใช่พวกอนุรักษนิยม” นั้น ตามความเป็นจริงแล้วก็เป็นความคิดเห็นแบบเก่า ๆ ของเขานั้นแหละที่ทำให้เขาใจเดาเขาไป คำประกาศนั้นเป็นการแสดงอารมณ์แบบถอยหลังเข้าคลองที่มีอยู่ตกดินในสมัยทุกวันนี้ยิ่งถูกสมัยนิยมที่สุด แน่ละ มันเป็นการล้าสมัยที่ประชาชนจะประกาศการหันกลับไปหาอดีตอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม และเพราะฉะนั้น ความคิดแบบโบราณของพวกเขาจึงได้ไปแอบแฝงอยู่ในม่านควันแห่งการประนีประนอม เมื่อคำนึงถึงวัฒนธรรมแบบพื้นเมืองแล้ว ศาสตราจารย์เหล่านั้นก็ได้ประกาศเพิกเฉยต่อากและรักษาแก่นแท้ไว้ และเมื่อคำนึงถึงวัฒนธรรมอย่างใหม่ของโลก ท่านเหล่านั้นก็ประกาศยอมรับสิ่งที่ดีและปฏิเสธสิ่งที่เลว และเลือกเอาสิ่งที่ดีที่สุด นี่เป็นทางเสียงแห่งการประนีประนอมที่ถูกสมัยนิยมอย่างที่สุด...

ข้อผิดพลาดขั้นพื้นฐานของศาสตราจารย์ชาเหมิงหวู ศาสตราจารย์ห่อปิงสูงและคนอื่น ๆ นั้นอยู่ที่ท่านเหล่านั้นไม่เข้าใจธรรมชาติแห่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม...วัฒนธรรมเองเป็นแบบจารีตนิยม...เมื่อวัฒนธรรมที่ต่างกันสองอย่างมาพบกัน พลังแห่งการแข่งขันและเปรียบเทียบนั้นอาจทำลายการด้านทานและลัทธิจารีตนิยมของบางวัฒนธรรมได้บ้างเป็นบางส่วน...ในกระบวนการแห่งการอยู่รอดของสิ่งที่ปรับตัวได้เหมาะสมที่สุดนี้ ย่อมไม่มีมาตรฐานที่พอจะเชื่อถือได้จริง ๆ ใด ๆ ที่จะใช้บัญชาการการคัดเลือกจากทำที่ต่าง ๆ แห่งวัฒนธรรมได้ ในด้านการเคลื่อนไหวทางด้านวัฒนธรรมที่มามี “วิธีการทางวิทยาศาสตร์” ที่ศาสตราจารย์ทั้งสิบไผ่ฝันถึงมิได้ทำงาน...มักจะมีขอบเขตที่จะเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงในเรื่องของวัฒนธรรมอยู่เสมอ คือว่าไม่เคยสามารถกวาดล้างธรรมชาติที่เป็นแบบจารีตนิยมแห่งวัฒนธรรมพื้นบ้านให้หมดไปได้สิ้นเชิงเลย นี่คือ “มูลฐานของจีน” ซึ่งประชาชนที่มีความระมัดระวังเป็นจำนวนมากในอดีต และปัจจุบันนี้กลัวว่าจะถูกทำลาย มูลฐานที่เป็นพื้นบ้านนี้ได้มีพบอยู่ในชีวิตและนิสัยที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมและประวัติศาสตร์พื้นบ้านพื้นเมืองบางอย่าง เมื่อกล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือว่ามูลฐานพื้นบ้านก็คือประชาชน หมายถึงประชาชนทั้งปวงนั้นแหละ นี่คือ “มูลฐาน” ย่อมไม่มีอันตรายใด ๆ ที่มูลฐานนี้จะถูกทำลายลง ไม่ว่าความมีอยู่ทางด้านวัตถุจะได้เปลี่ยนแปลงไปแล้วถึงรากถึงโคนอย่างไรบ้าง ไม่ว่าระบบทางด้านพุทธบัญญัติจะได้เปลี่ยนไปแล้วมากเพียงใด และไม่ว่าระบบทางการเมืองจะได้ถูกเปลี่ยนรูปไปมากน้อยเพียงใดก็ตาม ญี่ปุ่นก็ยังคงเป็นญี่ปุ่นอยู่และจีนก็ยังคงเป็นจีนอยู่...ศาสตราจารย์ทั้งสิบไม่ต้องกังวลถึงเรื่อง “มูลฐานของจีน” เลย... พวกเราที่มองไปข้างหน้าควรยอมรับวัฒนธรรมโลกทางด้านวิทยาศาสตร์และด้านวิชาเทคนิคและอารยธรรมทางด้านจิตใจที่อยู่เบื้องหลังวัฒนธรรมโลกนั้น...ไม่ต้องสงสัยเลยว่าในอนาคต การก่อรูปขึ้นเป็นความเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่จะต้องเป็นวัฒนธรรมบน “มูลฐานของจีน” อย่างแน่นอน.

บทที่ ๒๙

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

เมื่อว่าโดยผิวเผินแล้ว ลัทธิคอมมิวนิสต์จีนดูเหมือนจะมีอะไรที่เกี่ยวข้องกับประเพณีปรัมปราของจีนอยู่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น นับตั้งแต่ต้นมา คือนับตั้งแต่การตั้งพรรคการเมืองขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๔ ภายใต้การนำของเจินตูสวี่ ผู้ทำลายลัทธิความเชื่อถือของประชาชนเป็นต้นมา ก็ได้มีความจงเกลียดจงชังลัทธิขงจื้ออย่างออกหน้าออกตา และได้มีการล้มล้างระเบียบเก่า ๆ อย่างไม่รู้สึกกระดากอาย เมาเซตุงแม้จะยอมรับปรัมปราประเพณีพื้นบ้านอย่างหนึ่งในการก่อการจลาจลของพวกชาวนาและวรรณคดี “แบบปฏิวัติ” ที่รู้จักกันแพร่หลายในสมัยราชวงศ์แรก ๆ แต่ก็ยังไม่ยอมรับว่าตนเป็นหนี้ดีตออยู่ สำหรับเมาเซตุงแล้ว การจลาจลเมื่อเร็ว ๆ นี้ได้แสดงให้เห็นแต่เพียงว่าชาวจีนทั้งมวลได้รับความเดือดร้อนและได้คัดค้านอย่างไรเท่านั้นเอง การจลาจลเหล่านั้นมิได้แสดงให้เห็นวิถีทางที่เกิดจากความจนตรอกทางด้านประวัติศาสตร์เลย นั่นคือการสถาปนาราชวงศ์ขึ้นมาใหม่ และลัทธิกระหายสงคราม หลังจากที่ไม่พอใจของประชาชนได้ระเบิดออกมาอย่างปราศจากเหตุผลหาประโยชน์อะไรมิได้

สำหรับแบบอย่างการปฏิวัติที่เป็นหมันเช่นนั้น เมาเซตุงรู้สึกสงสาร แต่ถ้าหากว่าจะมีบทเรียนใด ๆ พอจะเรียนได้แล้วและข้อนี้ก็เป็นจุดประสงค์ที่แท้จริงของเมาเซตุง นั่นคือความเป็นหนึ่งของลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินิสต์ และความเป็นหนึ่งแห่งชัยชนะซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์เท่านั้นที่จะสามารถมีเหนืออดีตที่ถูกกดขี่ได้ ณ ที่ที่ความผิดพลาดตอนแรกได้ประกาศออกมาเฉพาะความต้องการบางสิ่งบางอย่างที่ใหม่จริง ๆ เพื่อจะทำลายเครื่องกีดกันซึ่งทำให้คนทั้งปวงต้องได้รับความยุ่งยากและมีความเฉื่อยชา นั้น ศาสตร์ว่าด้วยความคิดและองค์การของลัทธิคอมมิวนิสต์ได้ทำให้ประเทศจีนมีชื่อเสียงในด้านการปฏิวัติเป็นครั้งแรก

ในสายตาของคอมมิวนิสต์นั้น ถ้าหากการปฏิวัติของจีนที่สัมฤทธิ์ผลยังคงเป็นผลผลิตแห่งวิทยาศาสตร์และความเป็นผู้นำแบบมากซ์ที่สูงส่งอยู่โดยเฉพาะแล้ว ลัทธิคอมมิวนิสต์จีนในภาพที่ได้ส่วนสัดทางด้านประวัติศาสตร์นั้นก็จะเป็นผลผลิตแห่งการปฏิวัติจีนโดยไม่ผิดพลาดประการหนึ่งด้วยการปฏิวัตินี้อยู่ในระหว่างการดำเนินการเป็นเวลาเกือบหนึ่งร้อยปี แต่บางทีก็อาจนานกว่านั้น ถ้าหากจะถือว่าการปฏิวัติเป็นส่วนหนึ่งแห่งกระบวนการที่เก่าแก่กว่ามาก ในฐานะที่เป็นสิ่งที่เกิดมาจากครรภ์โบราณแห่งความเปลี่ยนแปลงระบบราชวงศ์ที่ล่าสุด แต่เมื่อเอามาเชื่อมโยงกับกระบวนการแห่งความเสื่อมของราชวงศ์ที่เป็นเรื่องที่ชินชาซึ่งอาจนำไปสู่การจลาจลอันเป็นแบบของอดีตแล้ว ก็นับว่าเป็นการปฏิวัติโลกซึ่งลัทธิคอมมิวนิสต์เองจะต้องถูกถือว่าการแสดงออกมาอย่างหนึ่งเท่านั้น เป็น

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๙๕๙

การปฏิวัติโลกซึ่งนับเป็นเวลานานก่อนที่จะเดินสู่ลัทธิและพวกปัญญาชนสักหีบมือหนึ่งจะได้พบ การลงมือทำการปฏิวัติของพวกคอมมิวนิสต์นั้น ได้มีผลกระทบกระเทือนต่อความเปลี่ยนแปลงที่ไพศาลและเป็นพื้นฐานในวิถีทางชีวิตของจีน

ณ ที่นี้เรามีได้มีวัตถุประสงค์ที่จะประเมินกำลังและตัวประกอบร่วมที่สำคัญซึ่งทำให้ลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศจีนประสบชัยชนะเลย แต่เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดพรรคการเมืองขึ้นมาได้มีภาระในการที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างลัทธิคอมมิวนิสต์และปริมปราประเพณีของจีนขึ้น ในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ เรื่องความเปลี่ยนแปลงด้านการปฏิวัติได้ก้าวหน้าไปไกลมากแล้ว ไม่เพียงแต่ราชวงศ์แมนจูจะล่มจมไปเท่านั้น แต่ทว่าความพยายามทุกชนิดที่จะฟื้นฟูระบอบกษัตริย์และราชวงศ์ขึ้นใหม่ก็ได้ประสบการต่อต้านอย่างเหนียวแน่น เพราะฉะนั้นถ้าหากสมัยสาธารณรัฐยังจะดูคล้าย ๆ กับลัทธิขุนศึกผู้กระหายสงครามและลัทธิกระจายอำนาจในสมัยแรก ๆ อยู่มากแล้ว ความเป็นไปได้ก็ได้หายไปจากลักษณะที่ทักทีย่อมหมอบราบคาบแก่ให้แก่การปกครองแบบมีราชวงศ์อีกยุคหนึ่งอย่างชั่วฟ้าดินสลาย และโดยไม่ยอมลดราวาศอกให้กันทีเดียว

แต่ทว่าพร้อมกันนั้นก็ยังไม่สิ้นสุดความต้องการมีรัฐบาลที่เข้มแข็งพอที่จะรับใช้เพื่อวัตถุประสงค์เดียวกัน และยิ่งดูออกจะมากกว่าเสียอีก : คือความหวังที่จะรับมือกับปัญหาอีกมากมายที่จีนจะต้องปรับตัวให้เข้ากับโลกสมัยปัจจุบัน ในการตอบสนองความต้องการที่ขุ่นยัดเขินเสนอ ทั้ง ๆ ที่ท่านเป็นผู้ที่เอนตัวมาร์กซิสต์นั้น ก็ไม่เห็นยากเย็นอะไรในการที่จะมองเห็นความโน้มเอียงด้วยความผูกพันกับลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างใกล้ชิด ความตั้งใจของ ดร.ขุนยัดเขินทุกอย่างคือ การที่ลัทธิไตรราษฎร์ของท่านได้รับความนิยมน้อยลงแพร่หลาย (ซึ่งเกือบจะไม่ได้รับการท้าทายจากใครเลยนั้น ไม่ว่าจะเป็นพวกฝ่ายซ้ายหรือฝ่ายขวาอยู่เป็นเวลานานนับตั้งแต่ที่ท่านถึงแก่กรรมแล้ว) ได้ช่วยสร้างบรรยากาศที่จะนำไปสู่การยอมรับจุดมุ่งหมายของคอมมิวนิสต์คือ : การครองชีวิตของประชาชนหรือลัทธิสังคมนิยมเกี่ยวกับเศรษฐกิจที่มีรัฐเป็นผู้ควบคุม กฎของประชาชนหรือดังที่ขุนยัดเขินดีความเป็นระบอบประชาธิปไตยเกี่ยวกับการที่พรรคพวกผู้ตีปกครองภายใต้การนำของผู้นำที่เข้มแข็งคนหนึ่ง และลัทธิชาตินิยมดังที่ขุนยัดเขินได้นำมาดัดแปลงใช้เพื่อการต่อสู้ดิ้นรนที่พวกนิยมเลนินใช้ต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม เกี่ยวกับความจงเกลียดจงชังพวกตะวันตกและมลทินของตะวันตก

เมื่อการเมืองแบบสาธารณรัฐได้ดินรอนอยู่ในทะเลของลัทธิขุนศึกผู้กระหายสงครามและความคลาดเคลื่อนทางด้านเศรษฐกิจนั้น การทำให้พวกปัญญาชนของจีนห่างเหินจากอุดมคติและสถาบันที่เป็นปริมปราประเพณีนั้นได้ถลาลึกมากไปทุกที กระบวนการนี้ซึ่งเริ่มต้นด้วยการที่แม้แต่พวกที่ป้องกันลัทธิขงจื้อก็ยอมรับว่าการที่จะทำประเทศให้เป็นแบบตะวันตกนั้นได้ถึงจุดสุดยุดก่อนที่จะทำการปฏิวัติให้เป็นแบบสาธารณรัฐ ทั้งนี้โดยการเลิกหลักสูตรเกี่ยวกับการสอบคัดเลือกเข้าเป็นข้าราชการพลเรือนดังที่ปฏิบัติมาจนเป็นประเพณีซึ่งเดิมเคยเป็นที่มั่นทางด้านสถาบันของลัทธิ

๙๖๐

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ซึ่งจื้อมาเป็นเวลานานทีเดียว ถ้าหากผู้ดีทางการเมืองใหม่คนหนึ่งจะเคยได้อำนาจของระบบข้าราชการแบบรวมอำนาจอย่างเก่ามาใหม่อีก ก็ไม่น่าจะเป็นไปได้ที่จะประกอบด้วยข้าราชการผู้เป็นบัณฑิตในลัทธิซึ่งจื้อมีเหมือนระบอบการปกครองที่จะใช้แบบที่มักษัตริย์ บัดนี้แทนที่พวกปัญญาชนจะทำหน้าที่ป้องกันจารีตประเพณีไว้ พวกเขา กลับกลายเป็นพวกที่ชอบวิพากษ์วิจารณ์ที่ไม่ยอมมอโหสิให้อย่างมากที่สุด ดังนั้นลัทธิคอมมิวนิสต์จึงไม่เพียงแต่สูญเสียหน้าที่ทางด้านข้าราชการเท่านั้น แต่ทว่าได้สูญเสียแม้แต่มูลฐานแห่งชีวิตทางด้านพุทธิปัญญาของตนไปด้วย

ดังที่เราได้เห็นมาแล้วในบทก่อน ความโน้มเอียงที่เด่นชัดแห่งความคิดในกระบวนการด้านวัฒนธรรมใหม่นั้นได้มุ่งไปที่การที่จะทำให้เป็นแบบตะวันตก ความโน้มเอียงนี้ได้แสดงออกมาในท่าที่ทั่ว ๆ ไปบางอย่างซึ่งมีการยอมรับนับถือกันมากขึ้นในหมู่ผู้คงแก่เรียนและโดยเฉพาะในหมู่คนรุ่นหนุ่ม ๆ สาว ๆ ได้แก่ :

(๑) **คติตระหนักแนหรือลัทธิที่ถือเอาแต่เพียงสิ่งที่เห็นได้** (Positivism) อันได้แก่ความเชื่อถือในคุณค่าและการเอาวิธีการสอบถามที่พัฒนาเพื่อวิทยาศาสตร์ทางด้านธรรมชาติมาใช้ได้อย่างสากล

(๒) **ลัทธิปฏิบัตินิยม** (Pragmatism) ในแง่ที่ว่า ความสมเหตุสมผลแห่งมโนคติในเบื้องต้นจะพิจารณาตัดสินได้ก็โดยอาศัยความมีประสิทธิภาพ และ

(๓) **ลัทธิสสารนิยม** (Materialism) โดยเฉพาะที่ปฏิเสธระบบศาสนาและระบบจริยศาสตร์ที่ถือกันมาตามประเพณี

ทั้ง ๆ ที่ท่าที่ต่าง ๆ เหล่านี้แต่ละอย่างบัณฑิตอาจถือว่าเป็นแบบเสรีนิยมและผู้ที่แอนตี้คอมมิวนิสต์ เช่น หูชือ อาจถือว่าเป็นคำพูดที่โน้มใจคน แต่สำหรับคนอื่น ๆ เป็นจำนวนมากแล้ว ท่าที่เหล่านี้เป็นตัวแทนความเปลี่ยนแปลงเป็นขั้น ๆ ไปตามวิถีทางที่จะนำไปสู่ลัทธิคอมมิวนิสต์ได้อย่างง่าย ๆ และเป็นธรรมดา ทั้งนี้ก็เพื่อยอมรับลัทธิมาร์กซิสต์ว่าเป็นศาสตร์ของสังคม ยอมรับลัทธิเลนินิสต์ว่าเป็นวิธีการเพื่อให้บรรลุถึงการปฏิวัติทางสังคมอย่างได้ผล และยอมรับลัทธิสสารนิยมแบบไดอะเลกติกว่าเป็นปรัชญาชีวิต

อย่างไรก็ตามที่ยิ่งไปกว่าความโน้มเอียงทางด้านพุทธิปัญญาเช่นนั้นก็คือสิ่งที่สร้างสรรค์ภาวะยอมรับความเปลี่ยนแปลงแบบปฏิวัติในหมู่ประชาชนชาวจีนทั้งมวลนั้นได้เป็นท่าที่แห่งคุณลักษณะที่เป็นสากลและแพร่หลายมากยิ่งขึ้น ในบรรดาท่าที่ต่าง ๆ เหล่านี้ **ท่าที่ประการแรก** ก็คือความปรารถนาและความหวังที่จะมีชีวิตที่ดีกว่าเดิมซึ่งดูเหมือนความก้าวหน้าที่ทางวัตถุของตะวันตกจะทำให้มองเห็นความหวังอยู่รำไรแล้ว **ท่าที่ประการที่สอง** ก็คือทัศนคติทางประวัติศาสตร์อย่างใหม่ที่เด่นขึ้นมาโดยอาศัยกำลังซึ่งอาจจะขยี้พวกที่อยู่ล้าหลัง หรือรับประกันอนาคตอันแจ่มใสแก่พวกที่

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๙๖๑

เข้าใจและนำเอามาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ **ท่าทีประการที่สาม** ก็คือความสับสนที่มีอยู่ทั่วไปในความผิดพลาดของจีนที่จะก้าวให้ทันกำลังต่าง ๆ เหล่านี้ และเพื่อทำความหวังขึ้นสูงที่จะได้มีนักบุญทางการเมืองสมัยใหม่สัมฤทธิ์ผล

ท่าทีต่าง ๆ เหล่านี้แต่ละอย่างได้ให้ลักษณะลมฟ้าอากาศแห่งความเห็นที่เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิง และในความเห็นนั้นไม่มีอะไรที่มิใช่ “ในแบบการปฏิวัติ” จะสามารถหวังที่จะเร้าประชาชนให้มีความเห็นอกเห็นใจได้ สำหรับเรื่องนี้ จุดมุ่งหมายในการปฏิวัติของพรรคก๊กมินตั๋งเองก็ยังเป็นตัวอย่างที่พูดให้ถูกออกถูกใจคนเท่านั้น จุดประสงค์ที่เป็นเชิงแนะนำสั่งสอนมากยิ่งขึ้นไปกว่านั้น สำหรับวัตถุประสงค์ในปัจจุบันนี้ก็คือ การที่พรรคก๊กมินตั๋งไม่สามารถจะได้รับความสนับสนุนเพื่อการปฏิวัติจากพวกปัญญาชนซึ่งเป็นพวกที่ช่วยสร้างจิตใจพวกผู้ดีที่คงแก่เรียนได้อย่างเต็มที่ เราได้เห็นมาแล้วว่าชาวจีนที่ได้รับการศึกษาแบบตะวันตกและ “มีจิตใจเป็นเสรี” ได้พบความผิดของระบอบคณะชาติในความผิดพลาดที่จะยกตัวอย่างให้เห็นหลักการแบบเสรีนิยมและสถาปนาระบอบประชาธิปไตยแบบการเมืองขึ้นได้รวดเร็วเพียงใด นอกจากนั้นสำหรับพวกคอมมิวนิสต์แล้ว วัตถุประสงค์ทางการเมืองของพวกนี้ยังคงเป็นแบบใช้อำนาจต่อต้านอิสรภาพส่วนบุคคล (authoritarian) และยังคงเป็นแบบรวมอำนาจไว้ที่คนคนหนึ่งหรือพรรคหนึ่ง (totalitarian) อยู่ พวก “เสรีนิยม” แบบเดียวกันเหล่านี้ บางทีก็ยังแสดงให้เห็นการทำอะไรตามใจชอบมากยิ่งขึ้นไปอีก ในท้องเรื่องการปฏิวัติสมัยนั้น ไม่เป็นการยากเย็นอะไรที่พวกคอมมิวนิสต์จะได้รับนามว่า “พวกก้าวหน้า” ที่บางทีจะเอียงมากไปสักหน่อย แต่ก็ได้อุทิศให้แก่สาเหตุแห่งการปฏิวัติทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ อุทิศให้แก่วิทยาศาสตร์และความก้าวหน้าทางวิชาเทคนิคและที่สำคัญยิ่งก็คือเพื่อทำลายระบอบเก่า ๆ ให้หมดไปอย่างสิ้นเชิง

ยังมีความรู้สึกที่เป็นพื้นฐานยิ่งกว่านี้อีกก็คือว่า พวกปัญญาชนที่มีหัวโน้มเอียงไปตามแบบตะวันตกและเป็นผู้อธิบายปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่ได้ช่วยเตรียมแผ้วถางทางเพื่อลัทธิคอมมิวนิสต์ด้วยหูซื่อได้ร่วมมือกับเงินดูลิวโลมติดคุณค่าที่มีมาแต่ดั้งเดิมแต่ไม่มีอะไรที่ลัทธิปฏิบัตินิยมได้อำนวยให้ในวิถีทางแห่งการวิเคราะห์แบบวิทยาศาสตร์ หรือการแก้ปัญหาเฉพาะของสังคมจีนสมัยใหม่ที่ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าพอจะรับทราบได้ หรือที่มวลชนชาวจีนจะยอมรับนับถือว่าใช้แทนระบบคุณค่าเก่าได้ ดังนั้นถ้าการทำจริยศาสตร์ที่ถือมาเป็นประเพณีให้อ่อนแอลงมิได้ทั้งช่องว่างจริง ๆ เพื่อที่ลัทธิคอมมิวนิสต์จะทำให้เต็มแล้ว ความโน้มเอียงทางด้านวัตถุและในอันที่จะรวมอำนาจไว้ที่คนคนเดียวหรือพรรคเดียวในเวลานั้นก็ได้ทำการต่อต้านความเชื่อถือแบบต่อต้านทุนรุ่มใหม่นี้เพียงเล็กน้อย และอาจถูกความเชื่อถือแบบต่อต้านทุนรุ่มใหม่นี้นำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้โดยง่าย

ในด้านที่ได้มีการยอมรับนับถืออย่างลวก ๆ และเป็นสมัยที่นิยมการกวาดล้างโดยมิต้องสงสัยนี้ เมื่อได้พิจารณาจุดประสงค์ต่าง ๆ บางอย่างในการพัฒนาความคิดแบบจีนสมัยใหม่ ซึ่งจาก

๙๖๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ความคิดนี้แหละที่ลัทธิคอมมิวนิสต์จีนได้ตีจากไปแล้ว เราก็ต้องห่วงเหนี่ยวการประเมินผลการศึกษาที่ลัทธิคอมมิวนิสต์สัมพันธ์กับประเพณีของจีนจนกว่าจะได้ตรวจสอบวัตถุประสงค์และหลักการแห่งความเคลื่อนไหวโดยทั่ว ๆ ไปเสียก่อน ในข้อความที่คัดมาซึ่งจะมีต่อจากการเสนอวัตถุประสงค์และหลักการนี้แล้วก็มีเกณฑ์นี้เป็นขั้นมูลฐาน ๒ อย่าง ซึ่งถ้าจดจำไว้ได้ก็จะเป็นการดี **ประการแรก** ข้อนี้มิได้ตั้งใจจะให้เป็เอกสารทางประวัติศาสตร์ของลัทธิคอมมิวนิสต์จีน จึงไม่ได้เน้นถึงปัญหาที่สำคัญทางด้านประวัติศาสตร์สมัยแรก ๆ ปัญหาเหล่านี้ได้รวมถึงปัญหาทางด้านยุทธศาสตร์และยุทธวิธีซึ่งแม้จะมีความสำคัญขั้นพื้นฐานในอันที่จะเข้าใจการที่พวกคอมมิวนิสต์มีอำนาจขึ้นมาอย่างแท้จริง ก็ไม่สามารถกำหนดได้อย่างเหมาะสม นอกจากโดยอาศัยการวิเคราะห์องค์ประกอบทางประวัติศาสตร์ที่ละเอียดมากกว่าที่อาจจะเป็นไปได้ภายในขอบเขตการศึกษา **ประการที่สอง** การสำรวจนี้ตั้งจุดศูนย์กลางอยู่ที่คำแถลงที่สำคัญที่สุดของเมาเซตง ซึ่งถือว่าเป็นผู้อธิบายลัทธิคอมมิวนิสต์จีนปัจจุบันที่สำคัญมาก ผู้นำในอดีตและโฆษกชั้นผู้น้อยได้ถูกรวมไว้ได้ก็ต่อเมื่อพวกเขาแสดงความคิดเห็นที่มีความสำคัญเหนือความสำคัญของผู้นำที่อธิบายของพวกเขานั้น

ภายในขอบเขตเหล่านี้ ข้อความทั้งหลายได้พยายามที่จะตอบปัญหาขั้นมูลฐานต่อไปนี้ :

๑. อะไรเล่าที่เป็นวัตถุประสงค์ทั้งสิ้นของพวกคอมมิวนิสต์จีน อะไรเป็นวัตถุประสงค์ที่พวกคอมมิวนิสต์จีนประสบความสำเร็จในการที่ได้รับความสนับสนุน ทั้งจากสมาชิกของพรรคและจากคนจีนที่อยู่นอกพรรค ?

๒. โดยอาศัยอะไรเล่าที่พวกคอมมิวนิสต์จีนได้แปลความหมายความสัมพันธ์ที่ตนเองมีต่อประวัติศาสตร์และปริมปราเพณีในอดีตของจีน ?

๓. อะไรที่เป็นข้อเสนอทางปรัชญาที่พวกคอมมิวนิสต์อ้างว่าใช้เป็นมูลฐานอยู่ ?

๔. อะไรเป็นองค์ประกอบในด้านลัทธิที่มีชีวิตชีวามากที่สุดสำหรับการปฏิบัติจริง ๆ ของลัทธิคอมมิวนิสต์จีน อนึ่ง อะไรที่เป็นธาตุมูลฐานของระเบียบวินัยของคอมมิวนิสต์ ?

ธรรมชาติ (ลักษณะ) ของการปฏิวัติคอมมิวนิสต์

ในตอนนี้อธิบายเรื่องราวที่พยายามตอบสนองปัญหาแรก หมายความว่า ข้อความนี้ได้เน้นถึงคุณลักษณะและความสำคัญทั้งมวลของการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ ดังที่พวกหัวหน้าคณะปฏิวัติได้แปลความหมายว่าเป็นการปฏิวัติเพื่อประชาชนทั้งมวลในตอนที่สอง มูลฐานทางด้านทฤษฎีเกี่ยวกับการล้างสมองและระเบียบวินัยของพรรคซึ่งในตอนแรกก็มุ่งไปที่พวกผู้ดีของพรรคก่อนนั้นก็จะดำเนินต่อไป

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๙๖๓

หลี่ต้าเจา

ชัยชนะของลัทธิบอลเชวิสต์

หลี่ต้าเจา (Li Ta-chao : พ.ศ. ๒๔๓๑-๒๔๗๐) ซึ่งเป็นศาสตราจารย์และบรรณารักษ์ที่มหาวิทยาลัยปักกิ่งได้ร่วมสร้างความปั่นป่วนทางด้านพุทธิปัญญาซึ่งได้พบว่ามิกสาวอยู่ในนิตยสาร **หนุ่มใหม่** (New Youth) ของเจินตูลิ่ว ท่านได้มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งเป็นพิเศษต่อศิษย์และผู้ช่วยเหลือในหอสมุดที่ยังหนุ่มแน่นคนหนึ่งคือ **เมาเซตุง** (Mao Tse-tung) เมื่อเปรียบเทียบกับลัทธิอื่น ๆ แล้วลัทธิมาร์กซิสต์เป็นที่สนใจของประชาชนชาวจีนน้อยมาก จนกระทั่งการปฏิวัติเดือนตุลาคม ประสบผลสำเร็จทำให้หลี่ต้าเจาแสดงความชื่นชมยินดีออกมาในบทความนี้ที่ตีพิมพ์ลงในนิตยสาร **หนุ่มใหม่** ฉบับวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๑ (ค.ศ. ๑๙๑๘) หลังจากนั้นท่านก็ได้ลงมือจัดตั้งชมรมศึกษาลัทธิมาร์กซิสต์ ซึ่งจากชมรมนี้เองพวกที่เป็นอาสาสมัครได้ถูกนำมาจัดตั้งเป็นพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ ในฐานะที่เป็นผู้ร่วมก่อตั้งพรรคกับเจินตูลิ่วด้วยผู้หนึ่งนี่เอง ต่อมาหลี่ต้าเจาได้ถูกจับในการที่ได้ถูกรุกเข้าไปในบริเวณสถานทูตโซเวียตในกรุงปักกิ่ง แล้วถูกประหารชีวิตนับตั้งแต่เจินตูลิ่วประธานดั้งเดิมของพรรคถูกขับไล่และรับสารภาพแล้ว หลี่ต้าเจาก็ได้รับเกียรติดำรงตำแหน่งประธาน และเมื่อถึงแก่กรรมแล้วยังได้รับยกย่องว่าเป็นบิดาผู้ก่อตั้งพรรคอีกด้วย

แม้ในตอนนี้จะยังไม่เป็นผู้ที่นับถือลัทธิมาร์กซิสต์ที่แน่นอนนักแต่ในบทความนี้ หลี่ก็ได้แสดงความหวังที่ได้รับความแรงเร้าจากการปฏิวัติของพวกบอลเชวิกอย่างกว้างขวางให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนชาวจีนที่ได้รับความผิดหวังอย่างขมขื่นจากผลแห่งการปฏิวัติของจีนเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๔ ขอให้สังเกตดูวิธีที่หลี่ต้าเจาได้ประกาศว่าลัทธิมาร์กซิสต์เป็นศาสนาใหม่และชะงัดนักที่จะทำให้ประชาชนมีความหวังว่าจะได้นักบุญมาช่วยปลดแอกประเทศและประชาชนในอนาคตเป็นพิเศษ

(จาก Teng and Fairbank, *China's Response to the West*, หน้า ๒๔๖-๔๗)

“ชัยชนะ ! ชัยชนะ ! สัมพันธมิตรชนะ ! ยอมแพ้ ! ยอมแพ้ ! เยอรมันยอมแพ้แล้ว!” ข้อความเหล่านี้ได้มีอยู่ที่ธงชาติประดับประดาไว้ทุก ๆ ทางเข้าประตูบ้าน ข้อความเหล่านี้อาจเห็นเขียนเป็นสีต่าง ๆ และอาจได้ยินในสำเนียงสูง ๆ ต่ำ ๆ ต่าง ๆ กัน.....

แต่ขอให้เราคิดให้รอบคอบในฐานะที่เป็นประชากรคนเล็ก ๆ ของโลกสักหน่อยว่า ชัยชนะในปัจจุบันนี้เป็นของใครกันแน่ ? ใครแน่ที่ยอมแพ้ ? คราวนี้เป็นความสำเร็จของใคร ? และเราจะฉลองเพื่อใครกัน ?...

สำหรับเหตุผลที่แท้จริงแห่งการยุติสงครามนั้น หาใช่การที่มหาอำนาจทางทหารฝ่ายสัมพันธมิตรทำให้กำลังทหารของเยอรมันสูญสิ้นไปไม่ แต่เป็นการเอาลัทธิสังคมนิยมของเยอรมัน

๙๖๔

ปอดเกิดลัทธิประเพณีจีน

มาทำให้ลัทธิทหารของเยอรมันหมดไป...ชัยชนะเหนือลัทธิทหารของเยอรมันนั้นมิได้เป็นของชาติฝ่ายสัมพันธมิตร นอกจากนั้นยังหาได้เป็นชัยชนะของทหารพลอมของเราที่เคยเข้าร่วมในการสงครามในฐานะที่ทำการแก้ตัว (เพราะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสงครามกลางเมือง) หรือเป็นชัยชนะของการเมืองที่ฉวยโอกาสตลบตลึงไม่ หากเป็นชัยชนะของลัทธิมนุษยนิยม (humanitarianism) ของลัทธิไม่สันติ (pacifism) เป็นชัยชนะของความยุติธรรมและเสรีภาพ เป็นชัยชนะของประชาธิปไตย เป็นชัยชนะของลัทธิสังคมนิยม เป็นชัยชนะของลัทธิบอลเชวิส (Bolshevism) (ตำราของจีนใช้คำว่า "Hohenzollern" ด้วยความเข้าใจผิด) เป็นชัยชนะของธงแดง เป็นชัยชนะของชนชั้นกรรมกรของโลก และเป็นชัยชนะของกระแสธารสายใหม่สมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๕ แทนที่จะให้เกียรติแก่วิลสัน (Wilson) และคนอื่น ๆ สำหรับความสำเร็จคราวนี้ เราควรจะให้เกียรติแก่เลนิน (Lenin) ดรอตสกี (Trotsky) คอลลอนเตย์ (Collontay) หรืออะแลกซานดรา คอลลอนไต (Alexandra Kollontai) โลบ์เนคต์ (Liebknecht) ไชเดมันน์ (Scheidemann) และมากซ์...

ลัทธิบอลเชวิสเป็นลัทธิของบอลเชวิกิรัสเซีย (Russian Bolsheviki) ลัทธิบอลเชวิสเป็นลัทธิชนิดไหน ? เป็นการยากที่จะใช้ประโยคเดียวอธิบายลัทธินี้ได้อย่างแจ่มแจ้ง ถ้าหากเราดูที่รากเดิมของคำ เราจะเห็นว่า **บอลเชวิก** หมายความว่า **ส่วนใหญ่** ผู้สื่อข่าวชาวอังกฤษคนหนึ่งครั้งหนึ่งได้ถามคอลลอนเตย์ ซึ่งเป็นวีรสตรีในพรรค (บอลเชวิก) นั้น ว่าคำว่า **บอลเชวิก** หมายความว่าอะไร วีรสตรีผู้นั้นตอบว่า... "ความหมายของคำว่า **บอลเชวิก** จะปรากฏแจ่มแจ้งก็ต่อเมื่อเราดูว่าพวกเขา กำลังทำอะไรอยู่" ถ้าถือตามคำอธิบายที่วีรสตรีผู้นี้ได้บอกแล้ว "คำว่า **บอลเชวิก** ก็หมายถึงสิ่งที่พวกเขากำลังทำอยู่เท่านั้นเอง" แต่จากความจริงที่ว่า วีรสตรีผู้นี้ได้เรียกตัวเองว่าเป็นนักสังคมนิยมปฏิวัติในยุโรปตะวันตก และว่าเป็นบอลเชวิกในยุโรปตะวันออก และจากสิ่งทั้งหลายที่คนทั้งหลายได้กระทำแล้ว ก็เป็นที่แจ่มแจ้งว่าลัทธิของพวกเขาก็คือลัทธิสังคมนิยมแบบปฏิวัตินั่นเอง พรรคของพวกเขาก็เป็นพรรคสังคมนิยมแบบปฏิวัติและพวกเขาก็ถือว่ามากซ์ซึ่งเป็นนักสังคมนิยมชาวเยอรมันเป็นผู้ให้กำเนิดลัทธินี้ จุดมุ่งหมายของพวกเขาก็คือทำลายเขตแดนของชาติซึ่งเป็นอุปสรรคต่อลัทธิสังคมนิยมปัจจุบันนี้ และเพื่อทำลายระบบการผลิตที่พวกนายทุนผูกขาดผลประโยชน์แต่ผู้เดียว ความจริงสาเหตุที่แท้จริงของสงครามคราวนี้ก็คือ การทำลายพรมแดนของชาติด้วยเหมือนกัน โดยเหตุที่พรมแดนของชาติปัจจุบันนี้ไม่อาจบรรจุการขยายตัวแห่งระบบการผลิต ที่ลัธินายทุนได้นำเข้ามาได้ และโดยเหตุที่แหล่งทรัพยากรทั้งหลายภายในแต่ละชาติไม่เพียงพอสำหรับการขยายอำนาจการผลิตของตนออกไปได้ พวกชาตินายทุนทั้งหลายทั้งปวงจึงได้เริ่มใช้สงครามทำลายพรมแดนเหล่านี้โดยหวังที่จะทำให้ทุก ๆ ส่วนของโลกเป็นส่วนเดียวกัน เป็นองคาพยพทางเศรษฐกิจร่วมกัน

ดราบดีที่ยังเกี่ยวข้องกับการทำลายพรมแดนแห่งชาติอยู่ พวกสังคมนิยมก็ย่อมมีความเห็นอย่างเดียวกับพวกนายทุนอยู่ดราบดีนั้น แต่ทว่าวัตถุประสงค์ของรัฐบาลนายทุนในเรื่องนี้ก็เพื่อ

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๙๖๕

ทำให้ชนชั้นกลางในประเทศได้รับผลประโยชน์พวกเขาขึ้นอยู่กับการพัฒนาทางด้านการเศรษฐกิจของโลกโดยอาศัยชนชั้นหนึ่งในชาติที่มีชัยชนะและมีได้ขึ้นอยู่กับความร่วมมือกันในระหว่างองค์การที่ใหญ่อุตสาหกรรม มีเหตุผลแห่งผู้ผลิตทั้งหลายของโลก สงครามนี้จะเป็เหตุทำให้ชาติที่ชนะก้าวจากตำแหน่งมหาอำนาจไปสู่ตำแหน่งจักรวรรดิโลก บอลเชวิกรมองทางจุดนี้ เพราะฉะนั้นพวกเขาจึงได้คัดค้านและอ้างอย่างห้าวหาญว่าสงครามปัจจุบันนี้เป็นสงครามของซาร์ (tsar) ไกเซอร์ (kaiser) ของกษัตริย์และจักรพรรดิ ว่าเป็นสงครามของรัฐบาลนายทุน แต่หาได้เป็นสงครามของพวกเขาไม่ สงครามของพวกเขา ก็คือสงครามชนชั้น สงครามของพวกเขากรรมกรและสามัญชนของโลกทั้งปวงที่มีต่อพวกนายทุนของโลก ทั้ง ๆ ที่พวกเขาคัดค้านสงคราม แต่พร้อมกันนั้นพวกเขาก็ไม่กลัวสงคราม พวกเขาถือว่าชายและหญิงทั้งหมดควรจะต้องทำงาน คนทั้งปวงที่ทำงานควรร่วมกันเป็นสมาคม และควรจะมีสภา (Soviet) บริหารกลางอยู่ในทุก ๆ สมาคม (union) แล้วสภากรรมกรต่าง ๆ เช่นนั้นก็ควรก่อตั้งรัฐบาลต่าง ๆ ของโลกขึ้นมา จะต้องไม่มีคองเกรส (Congress) ไม่มีรัฐสภา ไม่มีประธานาธิบดี ไม่มีนายกรัฐมนตรี ไม่มีคณะรัฐมนตรี ไม่มีคณะนิติบัญญัติ และไม่มีกษัตริย์ จะมีก็เฉพาะสภาแรงงานร่วมกันเท่านั้นซึ่งโซเวียตนี้จะพิจารณาตัดสินเรื่องราวทั้งหมด งานค้าขายทั้งปวงจะเป็นของพวกที่ทำงานอยู่ในสภาแรงงานนั้น และนอกจากงานค้าขายนี้แล้วก็ไม่มียอมให้มีอาชีพอื่นใดทั้งสิ้น สภากรรมกรเหล่านั้นจะต้องรวมพวกกรรมกรของโลกให้เป็นปึกแผ่น และสร้างสรรค์เสรีภาพของโลกด้วยอำนาจการต่อต้านที่ยิ่งใหญ่ที่สุด เข้มแข็งที่สุด : ในเบื้องต้นพวกเขาจะต้องสร้างสมานพันธ์ประชาธิปไตยยุโรปขึ้นทำหน้าที่เป็นพื้นฐานแห่งสมานพันธ์โลก นี่เป็นลัทธิของบอลเชวิค นี่เป็นลัทธิใหม่แห่งการปฏิวัติสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๕

ในรายงานของ ฮาโรลด์ วิลเลียมส์ (Harold Williams) ซึ่งเขียนลงในหนังสือพิมพ์ Times ที่กรุงลอนดอนนั้น เขาถือว่าลัทธิบอลเชวิสต์เป็นกระบวนการของมวลชน วิลเลียมส์ได้เปรียบลัทธิบอลเชวิสต์กับคริสต์ศาสนาในยุคแรก ๆ และพบว่ามื่ออะไรที่คล้าย ๆ กันอยู่ ๒ จุด จุดแรกก็คือความลำเอียงอย่างแรงกล้า และอีกจุดหนึ่งก็คือความโน้มเอียงที่จะแสดงออกมาให้ปรากฏ วิลเลียมส์ได้กล่าวว่า “ความจริงลัทธิบอลเชวิสต์เป็นกระบวนการของมวลชนชนิดหนึ่งพร้อมกับมีคุณลักษณะของศาสนาอยู่ด้วย”...ไม่ใช่เพียงรัสเซียทุกวันนี้เท่านั้น แต่ทั่วโลกสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ทั้งมวลด้วยบางทีก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงการถูกอำนาจทางศาสนาเช่นนั้นควบคุมได้และถูกกระบวนการมวลชนเช่นนั้นทำให้โอนเอียงได้...นับจากนี้ไปทั้งหมดที่เขาเห็นอยู่รอบ ๆ ตัวเขาจะเป็นแผ่นป้ายบอกชัยชนะของลัทธิบอลเชวิสต์ และทั้งหมดที่เขาได้ยินอยู่รอบ ๆ ตัวเขาก็จะเป็นเพลงชัยชนะของบอลเชวิสต์ระฆังได้ถูกตีเพื่อให้ความเจริญอุตสาหกรรมแล้ว ! รุ่งอรุณแห่งเสรีภาพได้มาถึงแล้ว ! จงดูโลกพรั่งนี้ มันจะต้องเป็นโลกของธงแดงอย่างแน่นอน !...การปฏิวัติในรัสเซียเป็นเพียงไปไม้ที่ร่วงลงมาเป็นใบแรกเพื่อเตือนโลกให้ทราบว่าย่างเข้าสู่ฤดูใบไม้ร่วงแล้ว แม้คำว่า **ลัทธิบอลเชวิสต์** จะถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาโดยชาวรัสเซีย แต่เจตจำนงที่มีอยู่ในลัทธินั้นอาจถือว่าเป็นเจตจำนงเกี่ยวกับความตื่นตัวที่สามัญ

๙๖๖

ปดเกิดลัทธิประเพณีจีน

ธรรมดาที่มีอยู่ในจิตใจของมนุษยชาติทุก ๆ คน ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๕ เพราะฉะนั้นชัยชนะของลัทธิบอลเชวิสต์จึงเป็นชัยชนะแห่งเจตจำนงของสามัญชนที่ตื่นอยู่ในจิตใจของมนุษยชาติทุก ๆ คนในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๕ นั่นเอง

เมาเซดุง

รายงานเรื่องการวิจัยกระบวนการชาวนาในมณฑลฮุนาน

ภายใต้การนำของเงินดูลิวในสมัยแรก ๆ นั้น พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ถือนโยบายร่วมมือกับพรรคก๊กมินตั๋งที่อยู่ภายใต้บัญชาการของโคมินเทิน (Comintern) โดยเหตุที่พรรคนี้จบลงในอาการเกือบถึงขั้นแตกพรรคในปี พ.ศ. ๒๔๗๐ และทำให้เงินดูลิวตกจากตำแหน่งผู้นำพรรคไป เวลานี้ข้อเขียนและความคิดเห็นของเงินดูลิวจึงไม่ปรากฏเด่นชัดอยู่ในประเพณีดั้งเดิมของลัทธิคอมมิวนิสต์จีนตรงข้ามกับเรื่องนี้รายงานเรื่องกระบวนการชาวนาในมณฑลฮุนานของเมาเซดุง (พ.ศ. ๒๔๙๖) ซึ่งในเวลานั้นมีความสำคัญในวงบริหารของพรรคน้อยมากนั้น นับตั้งแต่เมาเซดุงขึ้นเถลิงอำนาจขั้นสูงสุดเป็นต้นมาได้กลายเป็นเอกสารที่สำคัญที่สุดต่อพัฒนาการของการปฏิวัติ

หลังจากที่ได้เข้าร่วมในการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์แล้ว ในปี พ.ศ. ๒๔๖๘ เมาเซดุงก็ได้รับมอบหมายให้รวบรวมพวกชาวนาในมณฑลฮุนานซึ่งเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของท่านขึ้น ซึ่งในมณฑลนี้ท่านได้รู้สึกตระหนักใจถึงความสามารถในด้านการปฏิวัติของพวกชาวนาที่มีอยู่อย่างมากมายล้นเหลือ ในรายงานนี้ ซึ่งได้ทำไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ เมาเซดุงได้อธิบายถึงวิธีการต่าง ๆ ที่สมาคมชาวนาทั้งหลายใช้อยู่ และเปิดเผยถึงการณรงค์อย่างน่าเกรงขามต่อต้านพวกเจ้าของที่ดินและพวกข้าราชการในชนบทด้วยความพอใจโดยไม่มีอะไรปิดบัง ยุทธวิธีที่นำเกรงขามเหล่านี้ได้กลายเป็นคุณลักษณะที่เป็นแก่นแท้ของโครงการสงครามชนชั้นอย่างมีระบบของเมาเซดุงในอาณาบริเวณที่อยู่ในปกครองของกองทัพแดง การยอมให้แก่ลัทธิสุดโต่งเช่นนี้ตรงข้ามกับความดึงเครียดที่เป็นเด่นอยู่ในความคิดเห็นของจีนซึ่งชอบการเดินสายกลาง การประนีประนอมและความกลมกลืน แต่มีสิ่งที่จะต้องปฏิบัติก่อนอยู่มากพอควรอยู่ในการดำเนินงานด้านการเมืองของจีนและในการปฏิบัติของพวกชาวนาอย่างเช่น กระบวนการได้เผิงเป็นต้น นับว่าน่าประหลาดพอควรที่ในบรรดาการกระทำที่สำคัญ ๆ ของพวกชาวนาที่เมาเซดุงบันทึกไว้ (รวมทั้งการก่อตั้งสมาคมและสหกรณ์ของพวกชาวนา การลดภาษี การควบคุมราคา ฯลฯ) นั้น เราได้พบว่ามีการห้ามเล่นการพนัน สูบฝิ่น การเลี้ยงดูกันอย่างเอิกเกริก และการดื่มสุราด้วย ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นสายเลือดของลัทธิเพียวริตัน (puritanism) ที่ได้ปะทะกันอยู่ในพวกกบฏได้เผิงแล้ว

ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็คือ ในทศนะที่มีความสำคัญต่อมากที่เกี่ยวข้องอยู่กับปัญหาที่ดิน ก็

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๙๖๗

คือความผิดพลาดของเมาเซตงที่จะกล่าวอะไรเกี่ยวกับการรืที่ดินและการแบ่งที่ดินให้แก่พวกชาวนาที่ยากจน ตามที่เมาเซตงได้อธิบายไว้ยุคนี้ก็เป็นยุคที่มีความร่วมมือกับพรรคก๊กมินตั๋งและยุทธวิธีที่ติดตามมาได้ถูกจำกัดตามความปรารถนาของโคมินเทิน ในอันที่จะไม่ให้ต่อต้านความไวต่อความรู้สึกของพวกก๊กมินตั๋งที่มีอยู่ต่อปัญหาเรื่องการเวนคืนที่ดิน เมาเซตงซึ่งเวลานั้นเป็นข้าราชการพรรคก๊กมินตั๋ง (ครั้งหนึ่งเป็นหัวหน้าแผนก Agitprop และเป็นผู้สมัครเข้าแข่งขันเป็นกรรมการกลางของพรรคก๊กมินตั๋ง) ได้ระมัดระวังในอันที่จะหลีกเลี่ยงความผิดพลาดเช่นนั้นในการเขียนรายงานนี้ อึ้งมีประจักษ์พยานอยู่มากมายในข้อความข้างล่างนี้ที่แสดงถึงวิสัยสามารถที่น่าประหลาดของเมาเซตงที่เห็นสิ่งทั้งหลาย โดยอาศัยสายตาของพวกชาวนา

(จาก งานของเมาเซตงที่คัดเลือกมา, I, หน้า ๒๑-๔๗)

ความสำคัญแห่งปัญหาชาวนา

ในระหว่างที่ข้าพเจ้าไปเยือนฮูหนานเมื่อเร็ว ๆ นี้ ข้าพเจ้าได้ทำการวิจัยภาวะต่าง ๆ ใน ๕ จังหวัด คือ เซียงตัน (Siangtan) เซียงเสียง (Siangsiang) หิงซาน (Hengshan) หลี่หลิง (Liling) และจางซา (Changsha) ในระยะเวลา ๓๒ วัน นับตั้งแต่วันที่ ๔ มกราคม ถึง ๕ กุมภาพันธ์ ในตำบลต่าง ๆ และในตัวเมือง ข้าพเจ้าได้เรียกพวกชาวนาและเพื่อนร่วมงานเพื่อกระบวนกรชาวนาที่มีประสบการณ์มากมาร่วมประชุมเพื่อค้นหาข้อเท็จจริง ดังออกตั้งใจฟังรายงานของคนเหล่านั้นและรวบรวมเรื่องราวไว้มากมาย ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการและเหตุผลมากมายแห่งกระบวนกรชาวนานั้นได้ตรงข้ามกับสิ่งที่ข้าพเจ้าได้เคยได้ยินได้ฟังมาจากพวกผู้ดีในมณฑลฮั่นเค้า (Hankow) และ จางซา (Changsha) มาก และมีสิ่งที่ประหลาด ๆ มากมายที่ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นหรือเคยได้ยินมาก่อน ข้าพเจ้าคิดว่าภาวะเหล่านี้มีอยู่ในที่อื่น ๆ อีกหลายแห่ง

การได้เพียงคัดค้านกระบวนกรชาวนาทุกชนิดจะต้องทำให้ถูกต้องอย่างรวดเร็ว มาตรการที่ผิดพลาดที่พวกข้าราชการฝ่ายคณะปฏิวัตินำมาใช้เกี่ยวกับกระบวนกรชาวนาจะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขอย่างรวดเร็ว โดยวิธีนี้เท่านั้นที่เราจะทำความดีเพื่ออนาคตของการปฏิวัติได้ ในระยะเวลาสั้น ๆ ในมณฑลต่าง ๆ ภาคกลาง ภาคใต้และภาคเหนือ ประชาชนหลายร้อยล้านคนจะถูกขับเคลื่อนคล้อยตามทอร์นาโดหรือพายุเพชรหึง เป็นพลังที่รวดเร็วผิดปรกติธรรมดาและรุนแรงจนไม่มีอำนาจไม่ว่าจะยิ่งใหญ่สักปานใดจะสามารถปราบปรามได้ พวกเขาจะทำลายเครื่องกีดขวางทั้งปวงซึ่งบัดนี้ได้พันนาการเขาอยู่ และรุดหน้าไปตามวิถีทางที่จะนำไปสู่เสรีภาพ พวกเขาจะส่งพวกจักรวรรดินิยม พวกขุนศึก ข้าราชการที่ทุจริต พวกอันธพาลนักเลงโดตามชนบทและคนชั่ว ๆ ลงหลุมฝังศพ พรรคปฏิวัติทั้งปวงและเพื่อนผู้ร่วมการปฏิวัติทั้งหลายจะยืนหยัดอยู่ข้างหน้าพวกชาวนาเพื่อทดสอบ และพวกชาวนาจะเป็นผู้ตัดสินเองว่าควรจะได้รับเข้าพวกหรือปฏิเสธ

๙๖๘

บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

จะเดินนำหน้าพวกชานาไปหรือ ? หรือว่าจะเดินตามหลัง โดยแสดงท่าทางล้อและวิพากษ์วิจารณ์พวกชานา ? หรือว่าจะตั้งตัวเป็นปฏิปักษ์ต่อพวกชานา ?

ชาวจีนทุกคนเป็นอิสระที่จะเลือกสิ่งทั้งสามนี้ แต่เหตุการณ์ต่าง ๆ ต้องการให้ตัดสินใจเลือกเสียโดยเร็ว (หน้า ๒๑-๒๒)

จงพินาศไปพร้อมกับพวกนักเลงโตในชนบทและพวกผู้ดีที่ชั่วช้าเถิด !

อำนาจทั้งปวงจงเป็นของสมาคมชานา !

พวกชานาได้ถือเอาพวกนักเลงโตในชนบท และพวกผู้ดีที่ชั่วช้า และพวกเจ้าของที่ดินที่ผิดกฎหมายเป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับโจมตีโดยโจมตีลัทธิและจารีตประเพณีแบบโบราณ โจมตีข้าราชการที่ทุจริตในเมืองต่าง ๆ และประเพณีที่ชั่วช้าในเขตที่อยู่นอกเมืองหลวง ในด้านกำลังและความรุนแรงนั้น การโจมตีก็คล้าย ๆ กับลมพายุหรือลมเฮอริเคน พวกที่ยอมแพ้ก็มีชีวิตรอดอยู่ได้ ส่วนพวกที่ต่อต้านก็ต้องสูญสิ้นชีวิตไป ผลก็คือว่า อภิลิขณ์ที่พวกเจ้าของที่ดินในระบบเจ้าขุนมูลนายได้เคยชื่นชมยินดีมาหลายพันปีก็ได้ถูกบดขยี้ลงเป็นผุยผง ความสง่าและความภาคภูมิใจของพวกเจ้าของที่ดินทั้งหลายก็ถูกบดขยี้ลงกับพื้นหมด พร้อม ๆ กับความเสื่อมอำนาจของพวกเจ้าของที่ดินนี้เอง สมาคมชานาก็ได้กลายเป็นเครื่องมือทั้งสิ้นของเจ้าหน้าที่ และสิ่งที่ประชาชนเรียกว่า “อำนาจทั้งปวงเป็นของสมาคมชานา” ก็ได้ผ่านพ้นไปได้ เรื่องยุ่งเหยิง เช่น การทะเลาะกันระหว่างสามัคคีภราชาจะถูกนำมาดกกลงกันที่สมาคมชานาได้ ถ้าหากไม่มีประชาชนจากสมาคมเข้าร่วมเสียแล้วก็ไม่มียะไรที่จะยุติได้เลย ความจริงสมาคมเป็นผู้บัญชาการในทุก ๆ เรื่องที่เกิดขึ้นในชนบท และเป็นความจริงที่ว่า “ไม่ว่าสมาคมจะพูดว่าอะไร ก็ถูกไปหมด” ประชาชนจะต้องยกย่องสมาคมอย่างเดียว จะประณามสมาคมหาได้ไม่ นักเลงโตตามชนบทและพวกผู้ดีที่ชั่วร้ายและพวกเจ้าของที่ดินที่ผิดกฎหมายได้ถูกเพิกสิทธิ์ที่จะพูด และไม่มีใครกล้าพูดคำว่า “ไม่” เพื่อที่จะได้ปลอดภัยจากอำนาจและความกดดันของสมาคมชานา พวกนักเลงโตตามชนบทและพวกผู้ดีที่ชั่วร้ายชั้นยอดได้พากันหนีไปอยู่ที่เมืองเซี่ยงไฮ้ (Shanghai) พวกนักเลงโตและพวกผู้ดีที่ชั่วร้ายชั้นที่สองก็หนีไปอยู่ที่เมืองฮั่นเค้า (Hankow) ชั้นที่สามก็หนีไปอยู่ที่เมืองจางซา (Changsha) และพวกชั้นที่สี่หรือชั้นต่ำกว่านั้นก็ไม่ได้แต่อยู่ตามชนบทและยอมหมอบราบคาบแก่ให้แก่สมาคมชานา

ผู้เขียนผู้น้อยคนหนึ่งกล่าวว่า “ข้าพเจ้าบริจาค ๑๐ เหรียญ ขอได้โปรดรับข้าพเจ้าเป็นสมาชิกสมาคมชานาด้วยเถิด”

พวกชานาจะตอบว่า “ชั่ว ! ใครจะต้องการเงินที่สกปรกของท่าน !”

พวกเจ้าของที่ดินชั้นกลางและชั้นผู้น้อย ชานาที่ร่ำรวยและชานาชั้นกลางซึ่งเดิมที่ได้คัดค้านสมาคมชานานั้น บัดนี้ได้แสวงหาทางที่จะเข้าเป็นสมาชิกสมาคมชานา แต่ก็ผิดหวัง ข้าพเจ้าซึ่งไป

คหิทธิคอมมิวนิสต์จีน

๙๖๙

เยี่ยมสถานที่ต่าง ๆ หลายแห่ง มักจะพบประชาชนเหล่านั้นโดยบังเอิญเสมอ ประชาชนเหล่านั้นได้ขอร้องให้ข้าพเจ้าช่วยเหลือ พวกเขาบอกว่า “ข้าพเจ้าขอให้ท่านกรรมการจากเมืองหลวงประจำแคว้นได้โปรดเป็นผู้ค้าประกันข้าพเจ้าด้วยเถิด”

หนังสือสถิติที่เจ้าหน้าที่ในชนบทรวบรวมในสมัยอยู่ใต้การปกครองของราชวงศ์แมนจูนั้นประกอบด้วยทะเบียนฉบับปกติและทะเบียนฉบับพิเศษ ประชาชนที่ซื่อสัตย์ก็จะถูกบันทึกไว้ในทะเบียนฉบับปกติ ส่วนพวกนักเลงทั้งหลาย พวกโจรผู้ร้ายและบุคคลไม่พึงปรารถนาอื่น ๆ ก็จะถูกจดไว้ในสมุดทะเบียนฉบับพิเศษ ในบางแห่งพวกขานากิใช้วิธีการอย่างเดียวกันนี้คุกคามประชาชนที่เคยคัดค้านสมาคมขานามาก่อนว่า : “จงบันทึกเข้าไว้ในสมุดทะเบียนเล่มพิเศษ !”

ประชาชนเช่นนั้นซึ่งกลัวการที่จะต้องถูกบันทึกไว้ในสมุดทะเบียนเล่มพิเศษได้พยายามหาวิธีมากมายเพื่อเข้าเป็นสมาชิกสมาคมขานาและจะไม่รู้สึกสบายใจเลยจนกว่าชื่อของพวกเขาจะถูกลงทะเบียนไว้ตามที่พวกเขามีความปรารถนาอย่างยิ่ง แต่ตามกฎหมายแล้ว พวกเขาจะได้รับการปฏิเสธอย่างแข็งขัน และดังนั้นพวกเขาก็ต้องเฝ้ารอคอยอยู่ด้วยความกระหายอยากรู้เรื่องอยู่ตลอดเวลาจะถูกกีดกันไม่ให้เข้าประชุมสมาคม คล้าย ๆ ประชาชนที่ไร่บ้านจะนั้น เมื่อกล่าวโดยย่อ ๆ แล้ว สิ่งที่ได้เคยถูกหัวเราะเยาะถากถางว่าเป็น “พวกขานา” เมื่อสี่เดือนมาแล้วนั้น บัดนี้ได้กลายเป็นสิ่งที่มีเกียรติที่สุด พวกที่เคยหมอบกราบคานกั่วต่ออำนาจของพวกผู้ดีทั้งหลายนั้น บัดนี้ได้หมอบกราบคานกั่วต่ออำนาจของพวกขานาไปแล้ว ทุกคนได้ยอมรับว่าโลกได้เปลี่ยนแปลงตั้งแต่ตุลาคมที่แล้วมา

“ความยุ่งเหยิงที่น่าเกรงขาม !” และ “ดีจริง ๆ !”

การปฏิวัติของพวกขานาในชนบทได้ทำให้ความผันผวนของพวกผู้ดีต้องสับสน เมื่อข่าวคราวเกี่ยวกับชนบทได้มาถึงเมืองใหญ่ ๆ พวกผู้ดีในเมืองเหล่านั้นก็เกิดอะอะขึ้นมาทันที เมื่อข้าพเจ้าไปถึงเมืองจางซาเป็นครั้งแรก ข้าพเจ้าได้พบประชาชนจากวงการต่าง ๆ และได้ยินเรื่องซุบซิบกันตามท้องถนนมากมาย นับตั้งแต่ชนชั้นกลางขึ้นไปจนถึงพวกก๊กมินตั๋งฝ่ายขวา ไม่มีใครสักคนเดียวที่ไม่ได้สรุปเรื่องทั้งหมดเป็นวลีหนึ่งว่า : “ความยุ่งเหยิงที่น่าเกรงขาม !” แม้แต่พวกปฏิวัติเองที่มีความเห็นเกี่ยวกับสำนัก “ยุ่งเหยิงที่น่าเกรงขาม” ซึ่งมีแพร่หลายทั่วไปคล้าย ๆ พายุที่ครอบคลุมเมืองทั้งหมด ก็ได้กลายเป็นผู้มีหัวใจอ่อนลงทุกขณะจิตที่เกิดภาวะต่าง ๆ ขึ้นในชนบท และไม่อาจปฏิเสธคำว่า “ความยุ่งเหยิง” ได้ แม้แต่บุคคลที่มีหัวก้าวหน้ามากก็ยังคงกล่าวว่า “เป็นความยุ่งเหยิงจริง ๆ แต่ในเรื่องของการปฏิวัติแล้วเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้” เมื่อกล่าวโดยย่อก็คือว่า ไม่มีใครสักคนที่จะสามารถปฏิเสธคำว่า “ความยุ่งเหยิง” ได้อย่างเด็ดขาด

แต่ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ความจริงก็มีอยู่ว่า พวกขานาเป็นจำนวนมากมาได้ลุกฮือขึ้นเพื่อทำให้คณะทูตทางประวัติศาสตร์ของพวกตนเต็มบริบูรณ์ เป็นความจริงที่ว่าพลังประชาธิปไตยใน

๙๗๐

ปอดเกิดลัทธิประเพณีจีน

ชนบทได้เกิดขึ้นเพื่อที่ว่าอำนาจเจ้าขุนมูลนายในชนบทนั่นเอง ชนชั้นเจ้าขุนมูลนายโบราณ คือพวก นักเลงโตตามชนบท พวกผู้ดีที่ชั่วร้าย และเจ้าของที่ดินที่ผิดกฎหมาย ได้ก่อให้เกิดเป็นมูลฐาน การปกครองแบบอิตาเลียนโดยมาเป็นเวลาหลายพันปี ซึ่งนับว่าเป็นหลักสำคัญของลัทธิจักรวรรดินิยม ลัทธิขุนศึกผู้กระหายสงครามและระบบข้าราชการทุจริต การทำลายอำนาจเจ้าขุนมูลนายนี้ลงให้ได้ นั้นนับว่าเป็นวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการปฏิวัติชาติ สิ่งที่ ดร. ซุนยัตเซ็นต้องการทำในระยะ ๔๐ ปี โดยอุทิศตนให้กับการปฏิวัติชาติแต่ไม่ได้รับผลสำเร็จนั้น พวกชาวนาทำได้สำเร็จในชั่วระยะเวลาเพียง ๒-๓ เดือนเท่านั้น ข้อนี้เป็นความสามารถที่น่ามหัศจรรย์ ซึ่งไม่มีใครได้บรรลุผลสำเร็จในระยะ ๔๐ ปี ที่แล้วมา หรือแม้แต่ตั้งหลายพันปี นับว่าเป็นสิ่งที่ดีมาจริง ๆ มิได้เป็น “ความยุ่งเหยิง” เลย แต่ทว่าเป็นอะไรบางอย่างที่นอกเหนือไปจาก “ความยุ่งเหยิงที่น่าเกรงขาม” (หน้า ๒๓-๒๔)

ปัญหาเรื่อง “ไปไกลเกินไป”

มีประชาชนอีกพวกหนึ่งกล่าวว่า “แม้ว่าควรจะได้ตั้งสมาคมชาวนาขึ้น แต่สำหรับในการ ปฏิบัติในปัจจุบันนี้ ก็ดูออกจะเลยเถิดไปสักหน่อย” นี่เป็นความเห็นของคนเดินถนน (middle-of-the roaders) แต่ความจริงแล้วเรื่องมันเป็นอย่างไรกันแน่ ? ความจริงพวกชาวนาบางครั้งก็ “ปฏิบัติ อย่างไม่มีเหตุผล” อยู่ในชนบท สมาคมชาวนาซึ่งมีอำนาจหน้าที่สูงสุด ไม่ยอมให้เจ้าของที่ดินมีปาก เสียง และกวาดล้างความภาคภูมิใจของตนให้หมดไป ข้อนี้ก็เท่ากับเป็นการเหยียบย่ำหรือกระเที บพวกเจ้าของที่ดินหลังจากที่ชกคว่ำลงกับพื้นแล้ว พวกชาวนาคูความว่า : “จงจดชื่อท่านไว้ในทะเบียน พิเศษ” พวกชาวนาจะปรับพวกนักเลงโตและพวกผู้ดีที่ชั่วร้ายและต้องการให้บุคคลเหล่านั้นบริจา คชาวนาทั้งหลายจะทำลายเก้าอี้ไม้จันทน์ของพวกนั้นจนป่นปี้ ผูกชนจะกลุ่มรวมกันเข้าไปในบ้านของ พวกนักเลงโต และพวกผู้ดีที่เลวร้ายซึ่งเป็นพวกที่คัดค้านสมาคมชาวนา จะฆ่าหมูและกินข้าวของ พวกเหล่านั้น พวกชาวนาอาจเหลือบดาตูดเพียงนอนที่ทำด้วยงาช้างของพวกคุณนายและลูกสาวของ นักเลงโตและพวกผู้ดีที่ชั่วช้าเพียงสักนาทีหรือสองนาทีเท่านั้น พวกชาวนาจะจับพวกนั้นโดยทำให้ โมโหน้อยที่สุด เอาหมวกกระดาดทรงสูงครอบหัวเขาและพาเขาตระเวนไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ กล่าว ว่า : “ท่านผู้เป็นผู้ดีที่เลวร้าย บัดนี้พวกท่านรู้ละซิว่าเราเป็นใคร ! ” พวกชาวนาจะทำทุกอย่างตาม ปรรณนา กลับตาลปัตรทุกสิ่งทุกอย่าง นอกจากนั้น พวกชาวนายังได้สร้างความน่ากลัวอีกอย่าง หนึ่งขึ้นในชนบท ความน่ากลัวชนิดนี้บางคนก็เรียกว่า “การไปไกลเกินไป” หรือ “ไปนอกเหนือขอบเขต ที่เหมาะสมโดยทำถูกให้เป็นผิด” หรือ “รุนแรงเกินไปจริง ๆ”

ความเห็นของคนกลุ่มนี้ ถ้าหากดูเพียงผิวเผินแล้วก็ดูมีเหตุผลดีอยู่ แต่ทว่ากันบึ้งของมัน แล้วผิดทั้งสิ้น

ประการแรก สิ่งทั้งหลายเท่าที่ได้บรรยายมาทั้งหมดนั้นได้เป็นผลลัพธ์อย่างหนึ่งไม่พ้นแห่ง การกระทำทั้งหลายของพวกนักเลงโตและพวกผู้ดีที่ชั่วร้าย และพวกเจ้าของที่ดินที่ละเมิดกฎหมายเอง

คัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๙๗/๑

ประชาชนเหล่านี้ซึ่งมีอำนาจอยู่ในกำมือ ได้กดขี่พวกชาวนา และเหยียบย่ำชาวนามาหลายยุคหลายสมัยแล้ว นั่นคือเหตุผลที่ทำให้พวกชาวนาลุกฮือขึ้นมาทำการปฏิวัติใหญ่เช่นนั้น การปฏิวัติที่น่าเกรงขามที่สุดและความเดือดร้อนที่รุนแรงที่สุดได้เกิดขึ้นคล้าย ๆ กันในที่ต่าง ๆ ที่พวกนักเลงโตพวกผู้ดีที่ชั่วร้ายและพวกเจ้าของที่ดินที่ไม่ยำเกรงกฎหมายได้กระทำความชั่วอย่างใจดำอำมหิตที่สุด สายตาของชาวนาได้มองเห็นอย่างเต็มที่ ว่าใครเป็นคนชั่วใครเป็นคนดี ใครเป็นคนที่อำมหิตที่สุดและใครอำมหิตน้อย และใครควรจะถูกลงโทษอย่างทารุณและใครควรจะถูกลงโทษเพียงสถานเบา นั้นพวกชาวนาได้เก็บรักษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่แจ่มแจ้งที่สุดไว้และไม่ค่อยจะมีความขัดแย้งกันระหว่างการลงโทษและอาชญากรรมบ่อยนัก

ประการที่สอง การปฏิวัติไม่เหมือนกับการเชิญประชาชนมารับประทานอาหารหรือเหมือนการเขียนบทความหรือวาดภาพ หรือทำงานเย็บปักถักร้อยแบบแปลก ๆ เลย การปฏิวัติไม่ใช่การกระทำที่สละสลวย สงบ สุภาพ หรือ อ่อนโยน มีเมตตา มีความเอื้อเฟื้อ สงบเสถียร และไม่เห็นแก่ตัวเลย การปฏิวัติเป็นการลุกฮือขึ้น เป็นการกระทำที่ทารุณโหดร้ายที่ชนชั้นหนึ่งจะทำลายชนอีกชั้นหนึ่งลงไป การปฏิวัติในชนบทเป็นการปฏิวัติที่พวกชาวนาคว่าอำนาจหน้าที่ของชนชั้นราชาที่ดินในระบบเจ้าขุนมูลนายลง ถ้าหากพวกชาวนาไม่ใช้ความเข้มแข็งของตนอย่างมากที่สุดแล้ว พวกเขาก็จะไม่สามารถคว้าอำนาจของพวกราชาที่ดิน ซึ่งได้ฝังรากลึกมาเป็นเวลาหลายพันปีแล้วลงได้ ในชนบทจะต้องมีกระแสคลื่นปฏิวัติที่รุนแรงที่สุดซึ่งจะสามารถเร้าใจประชาชนหลายร้อยหลายพันคนให้รวมตัวเป็นกำลังอันมหาศาลได้ การกระทำทุกชนิดที่กล่าวแล้วนี้ซึ่งปิดฉากไว้ว่า “ไปไกลเกินไป” นั้นเกิดจากอำนาจของพวกชาวนาซึ่งเกิดจากกระแสคลื่นปฏิวัติที่รุนแรงมากในชนบท การกระทำเช่นนั้นจำเป็นจริง ๆ สำหรับในกระบวนการชาวนาสัณห์ที่สอง (สมัยทำการปฏิวัติ) ในสมัยนี้จำเป็นจะต้องสถาปนาอำนาจหน้าที่เด็ดขาดของพวกชาวนาขึ้นมา จำเป็นจะต้องหยุดยั้งการวิพากษ์วิจารณ์เชิงทำลายต่อสมาคมชาวนาเสีย จำเป็นที่จะต้องคว้าอำนาจของพวกผู้ดีลงไป จะต้องตีพวกผู้ดีให้หมอบแล้วก็กระแทกเขาเสีย การกระทำทั้งปวงที่ปิดฉากว่า “ไปไกลเกินไป” นั้น เป็นความสำคัญของการปฏิวัติสมัยที่สอง เมื่อจะทำให้อ่อนลง ก็จำเป็นที่จะทำให้มีการปกครองนำवादกลัวในชนบททุกแห่งและให้มีช่วงระยะเวลาสั้นที่สุด มิฉะนั้นแล้ว เขาก็จะไม่สามารถปราบปรามการดำเนินการของพวกปฏิวัติซ้อนในชนบทหรือทำลายอำนาจของพวกผู้ดีลงได้ การทำสิ่งที่ดีให้ถูกนั้นจำเป็นจะต้องละเมิดขอบเขตที่ถูกต้อง และถ้าหากขาดการละเมิดขอบเขตที่ถูกต้องเสียแล้วจะทำให้ผู้ผิดให้กลายเป็นผู้ถูกไม่ได้เลย (หน้า ๒๖-๒๗)

กองระวังหน้าของการปฏิวัติ

กำลังที่สำคัญในชนบทที่มักจะทำให้เกิดมีการต่อสู้กันอย่างดุเดือดที่สุดก็คือพวกชาวนาที่ยากจนนั่นเอง ตลอดระยะเวลาสองสมัยที่ทำงานได้ดินอยู่ และตั้งองค์การดำเนินการอย่างเปิดเผยนั้น

๙๗/๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

พวกชาวนาที่ยากจนได้ทำการสู้รบอย่างทารุณอยู่ตลอดมา พวกชาวนายอมรับให้พรรคคอมมิวนิสต์เป็นผู้นำอย่างเต็มใจที่สุด พวกเขาเป็นศัตรูที่น่าสะพรึงกลัวที่สุดของพวกนักเลงโดและพวกผู้ดีที่ชั่วร้ายทั้งหลาย และได้โจมตีที่มั่นของนักเลงโดและพวกผู้ดีที่ชั่วร้ายเหล่านั้นโดยปราศจากการลังเลใจแม้แต่น้อย (หน้า ๓๑)

ถ้าปราศจากพวกชาวนาที่ยากจน (พวกผู้ดีเรียกว่าคนชั้นเลว หรือพวกสวะ) เสียแล้ว ก็ย่อมจะจัดตั้งรัฐแห่งการปฏิวัติปัจจุบันนี้ขึ้นตามชนบทไม่ได้ ย่อมเป็นไปไม่ได้ที่จะทำลายพวกนักเลงโดและพวกผู้ดีที่ชั่วร้ายลงหรือเพื่อทำให้การปฏิวัติประชาธิปไตยสมบูรณ์ พวกชาวนาที่ยากจนซึ่งเป็นนักปฏิวัติมากที่สุดได้กลายเป็นผู้นำในสมาคมชาวนา...การที่พวกชาวนาที่ยากจนเป็นผู้นำนี้ นับว่าจำเป็นที่สุด ถ้าปราศจากชาวนาที่ยากจนเสียแล้ว ก็ไม่อาจมีการปฏิวัติใด ๆ ขึ้นมาเลย การปฏิวัติพวกชาวนาที่ยากจนก็เท่ากับเป็นการปฏิเสธการปฏิวัตินั่นเอง การโจมตีพวกชาวนาที่ยากจนก็เท่ากับโจมตีการปฏิวัติ จุดมุ่งหมายทั่ว ๆ ไปแห่งการปฏิวัติของพวกชาวนาที่ยากจนนั้นไม่เคยผิดเลย (หน้า ๓๒)

การทำลายล้างอำนาจที่สืบสายตระกูลของพวกพระและวัดของบรรพบุรุษ อำนาจของเทวดาประจำเมืองและเทวดาในชนบทกับอำนาจของสามีสง

ผู้ชายในประเทศจีนตามปรกติอยู่ภายใต้อำนาจ ๓ ระบบที่เป็นเด่นเห็นตอนอยู่คือ : (๑) **ระบบของรัฐ** (อำนาจทางการเมือง) นับตั้งแต่รัฐบาลแห่งชาติ รัฐบาลประจำแคว้น รัฐบาลประจำจังหวัดเรื่อยมาจนถึงรัฐบาลตามเมืองเล็ก ๆ (๒) **ระบบแซ่** (อำนาจของแซ่ตระกูล) นับตั้งแต่วัดของบรรพบุรุษที่เป็นศูนย์กลางเรื่อยมาจนถึงหัวหน้าครอบครัว และ (๓) **ระบบเทพเจ้าและภูตผี** (ระบบเทวธิปไตย) รวมทั้งระบบยมโลก นับตั้งแต่ยมบาลมาจนถึงเทวดาประจำเมือง และเทวดาตามท้องถื่นต่าง ๆ และรวมระบบสัตว์ผู้มีอิทธิภินันตั้งแต่เจ้าสวรรค์ลงมาจนถึงเทวดาและภูตทุกชนิด สำหรับสตรีนอกจากจะอยู่ภายใต้อำนาจ ๓ ระบบที่กล่าวมาแล้ว ยังจะต้องอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชาย (อำนาจของสามี) อีกด้วย อำนาจ ๔ อย่างคือ **อำนาจทางการเมือง อำนาจทางแซ่ตระกูล อำนาจแบบเทวธิปไตย และ อำนาจของสามี** นี่เป็นตัวแทนลัทธิและสถาบันของลัทธิเจ้าขุนมูลนายและลัทธิพิตุลาธิปไตย (patriarchy) และเป็นเส้นเชือกที่สำคัญ ๔ เส้นซึ่งได้ผูกมัดชาวจีนและโดยเฉพาะพวกชาวนาไว้ด้วยกัน เราได้เห็นมาแล้วถึงวิธีที่พวกชาวนาทำลายอำนาจทางการเมืองของพวกราชาที่ติดตามชนบทได้ อำนาจทางการเมืองของพวกราชาที่ติดเป็นกระดูกสันหลังของอำนาจระบบอื่น ๆ ทุกชนิด เมื่ออำนาจทางการเมืองถูกทำลายลงแล้ว อำนาจทางแซ่ตระกูล อำนาจแบบเทวธิปไตย และอำนาจของสามีทั้งปวง ก็เริ่มอ่อนแอ ในที่ที่สมาคมชาวนามีอำนาจขึ้นมา พวกผู้ใหญ่ในแซ่ตระกูลและผู้บริหารเงินทุนของวัด ก็ไม่กล้ากดขี่สมาชิกของแซ่ตระกูลหรือยักยอกเงินทุนต่อไปอีก พวกผู้ใหญ่ของแซ่ตระกูลที่บริหารเงินทุนของวัดที่ชั่วช้าก็จะถูกคว่ำอำนาจลงพวกนักเลงโดและพวกผู้ดีที่ชั่วร้าย

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๙๗/๓

ทั้งหลาย ไม่มีวัดแห่งบรรพบุรุษใดกล้างโศกทางร่างกายอย่างโหดร้ายทารุณหรือลงโทษสถานหนัก เช่น “โบย” “ถ่วงน้ำ” และ “เผาทั้งเป็น” ต่อไปอีกเลย กฎข้อบังคับเก่า ๆ ที่ห้ามสตรีและคนจนเข้าร่วมงานเลี้ยงในวัดของบรรพบุรุษก็ได้ถูกยกเลิกไปด้วยเช่นกัน คราวหนึ่งพวกผู้หญิงเมืองไปไกว (Paikwo) เหิงซาน (Hengshan) ได้เดินขบวนเข้าไปในวัดบรรพบุรุษของพวกตนนั่งบนอาสนะและรับประทานอาหารและดื่ม โดยพวกพระผู้ใหญ่ทั้งหลายได้แต่มองดูเฉย ๆ เท่านั้น ในอีกที่หนึ่งพวกชาวนาที่ยากจนที่ถูกห้ามเข้าไปในงานเลี้ยงที่วัด ได้กรูกันเข้าไปนั่งรับประทานอาหารและดื่มจนเต็ม ที่ ซึ่งพวกนักเลงโต พวกผู้ดีที่ชั่วร้าย และพวกสุภาพบุรุษในเครื่องแต่งตัวที่ยาว ซึ่งดกอกดกใจกลัวจนตัวสั่นได้แต่ดูสันเท้าของคนเหล่านั้นเท่านั้นเอง

ในที่ใดกระบวนการชาวนากำลังเจริญก้าวหน้า ในที่นั้นอำนาจเทวธิปไตยก็เริ่มอ่อนแอลงในหลายแห่งที่สมาคมชาวนาได้ยึดศาลเจ้ามาทำเป็นสำนักงานของตน พวกชาวนาจะประกาศถือเอาทรัพย์สินสมบัติของวัดมาใช้จ่ายเจือจุนโรงเรียนของพวกชาวนาและค่าใช้จ่ายของสมาคมทั่วไปทุกหนทุกแห่ง โดยเรียกทรัพย์สินที่ได้มานี้ว่า “ภาษีส่วนรวมที่ได้มาจากการซื้อถือผีสาร” การห้ามซื้อถือโซกลางและการทำลายรูปปั้นรูปหล่อให้หมดไปได้กลายเป็นความนิยมอยู่ในเมืองหลี่หลิง (Liling) ในตำบลต่าง ๆ ทางภาคเหนือของเมืองหลี่หลิง พวกชาวนาได้ห้ามมีกระบวนแห่เพื่อยกย่องสดุดีเทวดาที่นำรำคาญซึ่งจัดทำกันอยู่เป็นประจำปีเสียหมด ในวัดของศาสนาเต๋านกเขาฟูโป (Fupo) เมืองหลู่เกา (Lukow) มีรูปปั้นรูปหล่ออยู่มากมาย แต่ทว่าพวกรูปหล่อรูปปั้นเหล่านี้ได้ถูกเอาไปรวมสุมไว้ที่มุมห้อง ทั้งนี้ก็เพื่อทำห้องนั้นให้เป็นศูนย์กลางของพรรคก๊กมินตั๋งประจำตำบล และไม่มีชาวนาคิดคัดค้านเลย เมื่อเกิดมีคนตายขึ้นมาในครอบครัว การปฏิบัติต่าง ๆ เช่น การไหว้เจ้า การประกอบพิธีตามแบบลัทธิเต๋าหรือพระพุทธศาสนา และการถวายแกะศักดิ์สิทธิ์ก็ไม่ค่อยมีทำกัน ซุนเสี่ยวซาน (Sun Hsiao-shan) ซึ่งเป็นประธานสมาคมชาวนานั้นแหละที่เป็นผู้คัดค้านการประกอบพิธีนี้ ดังนั้นพวกพระในลัทธิเต๋าก็โกรธแค้นเขามาก ในสำนักชื่อหล่งเฟิง (Lungfeng) ในตำบลที่สามทางเหนือ พวกชาวนาและครูโรงเรียนได้เอาเทวรูปไม้มาใช้หุงต้มอาหาร พวกนักเรียนและพวกชาวนาได้ช่วยกันเผาเทวรูปในวัดตั้งฟูในตำบลทางใต้มากกว่า ๓๐ องค์ มีเทวรูปอยู่สององค์ซึ่งโดยทั่วไปเรียกกันว่า “เทพเป้า” (Pao) เท่านั้นที่เหลืรอดมาได้เพราะชาวนาผู้เฒ่าคนหนึ่งกล่าวขอร้องว่า “อย่าทำบาปเลย!” ในสถานที่ที่พวกชาวนามีอำนาจเป็นเด่นอยู่นั้นก็จะมิเฉพาะชาวนาแก่ ๆ และพวกผู้หญิงเท่านั้นที่ยังมีความเชื่อถือในเทพยดาอารักษ์อยู่ ส่วนพวกชาวนาหนุ่ม ๆ และวัยกลางคนไม่มีความเชื่อถือเทพยดาอารักษ์เหล่านั้นอีกต่อไปแล้ว โดยเหตุที่พวกชาวนาหนุ่มและวัยกลางคนอยู่ภายใต้การปกครองของสมาคมชาวนานี้เอง กระบวนการที่ดำเนินกว่ำเพื่อทำลายอำนาจเทวธิปไตยและขจัดการซื้อถือผีสารให้หมดไปจึงเกิดมีทั่วไปทุกหนทุกแห่ง

สำหรับอำนาจของสามีนั่น เมื่อเปรียบเทียบกับอำนาจอื่น ๆ แล้วเป็นอำนาจที่มีน้อยมากในหมู่ของพวกชาวนาจน ๆ เพราะผู้หญิงชาวนาจน ๆ ซึ่งถูกเหตุผลทางเศรษฐกิจบังคับให้ต้องมีส่วน

๙๗๔

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ในงานที่ต้องใช้กำลังมากกว่าพวกผู้หญิงในชั้นที่มั่งคั่งกว่านั้น มีลัทธิที่จะพูดและมีอำนาจที่จะวินิจฉัยตัดสินภารกิจในครอบครัวมากกว่าผู้หญิงที่มั่งคั่งทั้งหลาย เมื่อไม่กี่ปีมานี้ การเศรษฐกิจตามชนบทกลับตกต่ำมากยิ่งขึ้นและภาวะชั้นมูลฐานที่ผู้ชายจะมีอำนาจเหนือผู้หญิงนั้นก็ถูกบ่อนทำลายลงไปหมดแล้ว และบัดนี้พร้อม ๆ กับเกิดมีกระบวนการชวามาขึ้นมานี้เอง พวกสตรีในที่หลายแห่งได้ก่อตั้งสมาคมสตรีในชนบทขึ้นมาในที่นี้ โชคดีช่วยให้พวกเธอสามารถงยหน้าอำปากขึ้นมาได้ และอำนาจของสามีก็ในวันแต่ละวันจะอ่อนแอลงทุกที เมื่อกล่าวโดยย่อแล้วลัทธิและจารีตประเพณีแบบเจ้าขุนมูลนายและแบบโบราณทั้งหมดต่างก็กำลังอ่อนแอในเมื่อพวกชวามีอำนาจมากขึ้น แต่ทว่าในปัจจุบันนี้ความพยายามของพวกชวามุ่งมั่นอยู่ที่การทำลายอำนาจทางการเมืองของพวกราชาที่ดินให้หมดไปในที่ที่อำนาจทางการเมืองของพวกราชาที่ดินถูกทำลายลงอย่างสิ้นเชิงแล้วนั้น พวกชวานาก็เริ่มโจมตีเรื่องอื่น ๆ อีก ๓ เรื่อง คือ เรื่อง **แซ่ตระกูล เทวดา** และ **และความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง** แต่ในระยะปัจจุบันนี้การโจมตีเช่นนั้นเป็นเพียงเพื่อ “เริ่มต้น” เท่านั้น และจะยังไม่สามารถจัดเรื่องต่าง ๆ ทั้งสามอย่างนั้นให้หมดสิ้นไปได้จนกว่าพวกชวานาจะได้ชัยชนะในการต่อสู้ทางด้านการเศรษฐกิจเสียก่อน ดังนั้นในตอนี้ ภาระของเราก็นำพวกชวานาต่อสู้ดิ้นรนทางด้านการเมืองให้สุดกำลัง ซึ่งจะทำให้สามารถถอนรากถอนโคนอำนาจของพวกราชาที่ดินให้หมดไปได้ การดิ้นรนทางด้านเศรษฐกิจ ก็ควรจะเริ่มทำกันเสียทันทีเพื่อจะได้แก้ปัญหาเรื่องที่ดินและปัญหาทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ของพวกชวานาที่ยากจนให้หมดสิ้นไปได้

ถ้าการต่อสู้ดิ้นรนทางการเมืองและการเศรษฐกิจเป็นฝ่ายมีชัย การยกเลิกระบบแซ่ตระกูล ระบบการถือผีสาวเทวดา และเรื่องความไม่เสมอภาคระหว่างชายหญิงก็ย่อมจะมีผลติดตามมาเป็นธรรมดา ถ้าหากเราอุทิศความพยายามอย่างมากมายเพื่อเลิกสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นอย่างไม่ไตร่ตรองและปราศจากเหตุผลแล้ว ก็จะทำให้เรายอมให้พวกนักเลงโตและผู้ดีที่ชั่วร้ายได้ใช้อำนาจที่จะบ่อนทำลายกระบวนการของพวกชวานา โดยการยกป้ายโฆษณาปฏิวัติซ้อนว่า “สมาคมชวานาไม่ได้แสดงให้เห็นว่ามีความกตัญญูต่อบรรพบุรุษเลย” “สมาคมชวานากล่าวร้ายเทวดา และทำลายศาสนา” และ “สมาคมชวานาประกาศตั้งประชาคมสตรีขึ้น” ข้อพิสูจน์ที่เห็นได้ชัดได้เกิดขึ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้ที่เมืองเซียงเสียง (Siangsian) ในมณฑลฮกเกี้ยน และที่เมืองหยางซิน (Yangsin) ในมณฑลฮูเป่ (Hupeh) ซึ่งเป็นเมืองที่พวกเจ้าของที่ดินฉวยโอกาสในตอนนั้นที่พวกชวานาทำลายรูปเคารพ รูปเคารพเหล่านี้พวกชวานาได้ตั้งขึ้นมาเอง และแล้วพวกเขาก็จะดึงมันลงมามีมือของเขาเอง ไม่ต้องการให้ใครมาช่วยดึงรูปเคารพเหล่านั้นลงมาเพื่อพวกเขาอีกแล้ว แนวที่นำไปสู่ป่วนของพรรคคอมมิวนิสต์ในเรื่องเช่นนี้ควรเป็นว่า : “จงก่อกวนให้เต็มที่ แต่อย่าให้ลูกธนูหลุดออกไป และจงเตรียมพร้อมไว้” พวกชวานานั้นแหละควรนำเอารูปเคารพเหล่านั้นออกไปให้หมด และพวกชวานานั้นแหละที่ควรเป็นผู้เลิกลัทธิที่หญิงพรหมจารีที่เสียสละอยู่ และซุ่มที่ลูกสะใภ้ที่เป็นพรหมจารีและเป็นฝ่ายมีความกตัญญูต่อบิดามารดาอยู่เสียให้หมด นับว่าเป็นการผิดพลาดทีเดียวที่ใครสักคนจะทำการเหล่านี้แทนชวานา

ในชนบท ข้าพเจ้าเองซึ่งอยู่ในหมู่ชวานาที่เลิกลัทธิเชื้อถือโชคลางก็รู้สึกไม่สบายใจเหมือนกัน

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๙๗๕

สิ่งที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไปแล้วก็มีว่า :

“ผู้ที่มีความเชื่อถือนในคุณลักษณะ ๘ ประการ (วิธีการทำนายโชคชะตา) ก็หวังที่จะได้มีโชคดีบ้าง ผู้ที่มีความเชื่อถือการทำนายโดยการดูรูปดินที่ไปรยลงไปก็หวังจะได้รับอิทธิพลที่เป็นคุณประโยชน์ของพื้นดินซึ่งเป็นที่ฝังศพ ปีนี้ พวกนักเลงโต พวกผู้ตีที่ชั่วร้าย และข้าราชการที่ทุจริตทั้งหลายได้ล้มละลายไปหมดในชั่วระยะเวลาเพียงสองสามเดือนเท่านั้นเอง เป็นไปได้ไหมที่ก่อนหน้านี้ขึ้นไปสองสามเดือนพวกเขามีโชคดีและอยู่ภายใต้อิทธิพลที่มีคุณประโยชน์ของพื้นดินที่ฝังศพ แต่ในเวลาเมื่อสองสามเดือนมานี้พวกเขาทั้งหมดกลับมีโชคร้ายในทันที และแผ่นดินที่ฝังศพทั้งปวงก็เลิกมีอิทธิพลที่เป็นคุณประโยชน์แก่พวกเขาอีกต่อไป ?

“พวกนักเลงโตและผู้ตีที่ชั่วช้าได้เยาะเย้ยสมาคมชาวนาของพวกท่านและกล่าวว่า : ‘ช่างประหลาดจริง ! มันได้กลายเป็นโลกของคณะกรรมการไปแล้ว ดูซิ ท่านจะไปสู้มโดยที่จะไม่พบใครไม่ได้เลย !’ จริงทีเดียว ในเมืองเล็ก ๆ และตามหมู่บ้านต่าง ๆ สมาคมการค้า สมาคมชาวนา พรรคก๊กมินตั๋ง และพรรคคอมมิวนิสต์ต่างก็มีคณะกรรมการของตนเอง นับว่าเป็นโลกแห่งคณะกรรมการจริง ๆ แต่ข้อนี้เนื่องมาจากคุณลักษณะ ๘ ประการและพื้นดินที่ฝังศพหรือ ? ช่างเป็นสิ่งที่ประหลาดเสียนี้กระไร ! คุณลักษณะ ๘ ประการของคนเคราะห์ร้ายที่นำสงสารในชนบททั้งปวงได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นอย่าง pup-pup ! และพื้นดินที่ฝังศพของพวกเขาก็เริ่มมีอิทธิพลที่เป็นคุณประโยชน์ในฉับพลันทันใดขึ้นมาอีก !

“เทวดาทั้งหลายหรือ ? เทวดาทั้งหลายอาจสมควรที่จะได้รับการบูชาจากพวกเรา แต่ถ้าหากเราไม่มีสมาคมชาวนา จะมีแต่จักรพรรดิกว๋นหยู (Kuan Yu) และเทพธิดาแห่งความปรานีเท่านั้น เราจะสามารถกำจัดพวกนักเลงโตและพวกผู้ตีที่ชั่วช้าได้หรือ ? เทวดาและเทพธิดาทั้งหลายเป็นผู้ที่น่าสงสารจริง ๆ มีคนบูชาอยู่ตั้งหลายร้อยปีก็ไม่สามารถกำจัดนักเลงโตหรือผู้ตีที่ชั่วร้ายได้แม้แต่คนเดียว !

“บัดนี้ท่านต้องการให้ลดค่าเช่าลง ข้าพเจ้าอยากถามว่า : ท่านจะปฏิบัติต่อไปอย่างไร ? จะเชื่อเทวดาทั้งหลายหรือจะเชื่อสมาคมชาวนา ?” คำพูดของข้าพเจ้าเหล่านี้ทำให้พวกชาวนาหัวเราะกันเกรียวกราวทีเดียว (หน้า ๔๕-๔๙)

กระบวนการทางด้านวัฒนธรรม

พร้อม ๆ กับที่พวกราชาที่ดินในชนบทหมดอำนาจลงนี้เอง ก็ได้เริ่มมีความเคลื่อนไหวทางด้านวัฒนธรรมของพวกชาวนาขึ้นมา และพวกชาวนาก็เช่นกัน เมื่อก่อนนั้นเกลียดโรงเรียนมาก บัดนี้กลับกระตือรือร้นจัดตั้งโรงเรียนกลางคืนขึ้นมา พวกชาวนาไม่นิยม “โรงเรียนแบบตะวันตก” ในสมัยที่ข้าพเจ้าเป็นนักเรียน ข้าพเจ้าได้เคยยื่นหยัดสนับสนุน “โรงเรียนแบบตะวันตก” แต่เมื่อกลับมายังภูมิภาคเดิมของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็พบว่าพวกชาวนาคัดค้าน “โรงเรียนแบบตะวันตก” นั้น ข้าพเจ้าถือว่าข้าพเจ้าเป็นพวกเดียวกับ “นักเรียนแบบตะวันตก” และ “ครูแบบตะวันตก” และรู้สึกอยู่

๙๗/๖

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

เสมอว่าพวกชาวนาบางที่ก็ผิดเหมือนกัน ในระหว่างที่ข้าพเจ้าอยู่ในชนบทเป็นเวลา ๖ เดือน ในปี พ.ศ. ๒๔๖๘ เมื่อข้าพเจ้าเป็นคอมมิวนิสต์และเอาทัศนคติของมากซ์มาใช้เรียบร้อยแล้ว ข้าพเจ้าก็เข้าใจ โดยถ่องแท้ว่าข้าพเจ้าเองผิด ความเห็นของพวกชาวนานั้นถูกต้อง อุปกรณ์การสอนที่ใช้ใน โรงเรียนประชาบาลตามชนบทนั้นเกี่ยวกับเรื่องเมืองใหญ่ ๆ และไม่มีทางที่จะเอามาดัดแปลงใช้ กับความต้องการของชนบทได้เลย อนึ่ง ครูโรงเรียนประชาบาลก็ประหลาดใจต่อพวกชาวนาอย่าง เลวทรามมาก เมื่อพวกชาวนาเหล่านี้มองไม่เห็นว่พวกครูเหล่านี้จะช่วยเหลือใครได้ก็มีความไม่พึงพอ ใจในพวกครูมากขึ้น ผลก็คือว่าชาวนาต้องการโรงเรียนแบบเก่ามากกว่าแบบสมัยใหม่ คือพวกเขาชอบ “ชั้นเรียนแบบจีน” มากกว่า “ชั้นเรียนแบบต่างประเทศ” และชอบครูโรงเรียนแบบเก่ามากกว่าครูใน โรงเรียนสมัยใหม่

บัดนี้พวกชาวนาได้จัดตั้งโรงเรียนกลางคืนขึ้นอย่างขี้นขม้น พวกเขาเรียกโรงเรียนชนิดนี้ว่า โรงเรียนชาวนา โรงเรียนประเภทนี้ได้เปิดขึ้นมากมาย และที่กำลังจัดตั้งขึ้นก็มีอีกมากมาย เฉลี่ยแล้ว ทุก ๆ เมืองเล็ก ๆ จะต้องมีโรงเรียนชาวนาหนึ่งโรงเรียน พวกชาวนามีความกระตือรือร้นที่จะตั้ง โรงเรียนเช่นนั้นมาก และถือว่าโรงเรียนประเภทนั้นเท่านั้นที่เป็นโรงเรียนของชาวนา เงินทุนที่ใช้ สำหรับโรงเรียนกลางคืนได้มาจาก “ภาษีส่วนรวมที่เกิดจากการปฏิบัติผิด ๆ” ซึ่งเป็นทุนของวัด บรรพบุรุษและทุนส่วนรวมหรือสมบัติส่วนรวมชนิดอื่น ๆ ที่ทิ้งไว้เฉย ๆ คณะกรรมการบริหารการ ศึกษาตามเมืองต่าง ๆ ต้องการให้ทุนส่วนรวมเหล่านี้ตั้งโรงเรียนประถมศึกษาคือ “โรงเรียนแบบตะวันตก” ซึ่งมีได้ดัดแปลงให้เข้ากับความต้องการของชาวนา แต่พวกชาวนาต้องการให้ทุนส่วนรวมนั้นเพื่อ โรงเรียนชาวนา ผลที่เกิดจากการมีความเห็นไม่ลงรอยกันนี้ก็คือว่าทั้งสองฝ่ายต่างก็ได้ทุนไปส่วนหนึ่ง แต่ในบางแห่งชาวนาก็ได้ทุนไปทั้งหมด ผลแห่งความเจริญเติบโตของกระบวนการชาวนานี้ก็คือ ระดับ วัฒนธรรมของชาวนาได้เจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว ก่อนหน้านั้นนานมาแล้ว จะมีโรงเรียนหลายแสน โรงเรียนเกิดขึ้นในชนบททั่วแคว้น และนั่นก็เป็นอะไรบางอย่างที่แตกต่างไปจากการส่งเสียง โห่ร้องที่ไร้ประโยชน์ของพวกปัญญาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกันว่า “นักศึกษา” เพื่อ “การศึกษาที่นิยมกัน แพร่หลาย” ซึ่งสำหรับการโห่ร้องของพวกเขานั้นได้คงเป็นคำพูดที่หาสาระอะไรมิได้อยู่ (หน้า ๕๖-๕๗)

การปฏิบัติของจีนและพรรคคอมมิวนิสต์จีน

พร้อม ๆ กับที่หนังสือเรื่อง **การปฏิบัติของจีนและพรรคคอมมิวนิสต์** (ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๒) ตีพิมพ์ออกมาไม่นานนัก ก็มีหนังสือเรื่อง **ประชาธิปไตยใหม่** ออกมาอีก หนังสือเรื่อง “การปฏิบัติของจีนและพรรคคอมมิวนิสต์” นั้นนับว่าเป็นตำราชั้นมูลฐานเล่มหนึ่งที่มาเซตงได้ตระเตรียม ไว้เพื่อแปลความหมายลักษณะและจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการปฏิวัติ หนังสือทั้งสองเล่มนี้เป็น ตัวแทนการวิเคราะห์สถานการณ์และยุทธวิธีของพรรคอย่างเฉลี่ยวดฉลาดซึ่งจะต้องดำเนินตามต่อไป

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๙๗๗

เพื่อให้บรรลุถึงซึ่งวัตถุประสงค์ของพรรคซึ่งได้มีอยู่ในแบบการถามตอบอย่างง่าย ๆ เป็นร้อยแก้วที่มีส่วนมากจะหัดรัดไม่มีการเสริมแต่งซึ่งเป็นลักษณะที่เมาเซตงใช้ล้างสมองมวลชนโดยตรง

ได้มีอะไรต่ออะไรเกิดขึ้นหลายอย่างนับตั้งแต่สมัยแรก ๆ ที่เมาเซตงเป็นผู้ตั้งกลุ่มชาวนาขึ้นในมณฑลฮูหนาน ในคราวที่ท่านได้รับความสนับสนุนจากพวกชาวนาเป็นจำนวนมากมายี่สิบปี ความกระตือรือร้นที่จะให้ทำการปฏิวัติ บทเรียนแห่งความพ่ายแพ้และความผิดหวังครั้งแรก ๆ ในมณฑลฮูหนาน และประสบการณ์เป็นเวลานานในฐานะที่เป็นผู้นำการปฏิวัติที่เอาจริงเอาจังทั้งในสมาคมเกียงสี (Kiangsi Soviet) และทั้งจากการเดินทางเป็นระยะทางไกลกว่าจะไปถึงเมืองเยียนอันนั้นได้ถูกสะท้อนภาพให้เห็นการวิเคราะห์ยุทธวิธีการปฏิวัติของเมาเซตง ในปีแรก ๆ ที่อยู่ที่เมืองเยียนอันนั้น เมาเซตงสนใจในเรื่องการทหารมาก และได้แสดงตัวเองว่ามีความสนใจอยู่กับปัญหาเรื่องการรบบกองโจร ยุทธวิธีทางทหาร วัตถุประสงค์ของการปฏิวัติ องค์การและวินัยของมวลชน ฯลฯ อยู่มากที่สุดทีเดียว จุดสำคัญ ๆ บางจุดนั้นจะได้สรุปไว้ในข้อความที่คัดเลือกมาต่อไป

พร้อมกันนั้น เมาเซตงได้อุทิศตนเองให้แก่การศึกษาลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินิสต์และข้อเขียนของสตาลินอย่างสนใจสนทนมาก ท่านได้เตรียมตำราเพื่อตั้งหลักคำสอนทางทฤษฎีที่สำคัญของลัทธิคอมมิวนิสต์ (ข้อความที่คัดมาได้มีอยู่ในตอนที่สองของบทนี้แล้ว) และมีความสนใจที่จะแปลประวัติศาสตร์จีนและลักษณะแห่งการปฏิวัติจีนโดยใช้ถ้อยคำที่ “ถูกต้อง” อย่างเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง เครื่องแสดงเรื่องนี้รวมทั้งการที่เมาเซตงยอมรับการที่สตาลินจัดประวัติศาสตร์จีนเป็นยุค ๆ ตามแบบการแบ่งยุคของตะวันตก (คือจากลัทธิคอมมิวนิสต์ดั้งเดิมมาสู่ระบบทาส ระบบเจ้าขุนมูลนาย ระบบนายทุน) มากกว่าที่มากซ์ทำให้ประวัติศาสตร์แตกต่างกันในฐานะเป็นสังคมแบบเอเชียหรือแบบตะวันออกโดยเฉพาะนั้นได้มีปรากฏอยู่ในข้อเขียนข้างล่างนี้ ข้อเขียนเหล่านั้นได้แสดงให้เห็นทัศนคติเกี่ยวกับประวัติศาสตร์จีนของเมาเซตงในตอนแรก และแสดงให้เห็นการที่เมาเซตงแสดงคุณลักษณะของการปฏิวัติ และการที่เมาเซตงวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การปฏิวัติ ต่อมาก็คือข้อความที่ได้จากหนังสือ “เรื่องประชาธิปไตยใหม่” ซึ่งกล่าวถึงโครงการด้านการเมืองและการเศรษฐกิจที่เมาเซตงได้ตั้งขึ้นเพื่อใช้ในการปฏิวัติขั้นนี้

ควรระลึกไว้ด้วยว่างานสองชิ้นนี้ได้เขียนขึ้นในลักษณะกลาง ๆ แห่งยุครวมแนวหน้า (United Front) ยุคที่สอง โดยหวังจะร่วมมือกับพรรคก๊กมินตั๋งต่อต้านญี่ปุ่น พร้อมกับการสิ้นสุดแห่งสัญญาโมสโก-เบอร์ลิน ซึ่งเป็นนิมิตหมายแห่งการที่สตาลินทำการปรองดองกับมหาอำนาจฝ่ายอักษะนั้นเอง การดิ้นรนต่อต้านญี่ปุ่นก็ไม่มีมากเหมือนก่อนอีกต่อไป เมาเซตงแม้จะยังกระตือรือร้นที่จะใช้ความรู้สึกต่อต้านญี่ปุ่นให้เป็นประโยชน์อยู่ก็เห็นว่ามีจำนวนน้อยมากที่จะทำงานร่วมกับพวกคณะชาติในการดิ้นรน “ต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม” อย่างใกล้ชิด ดังนั้นเมาเซตงจึงได้เน้นถึงการปฏิวัติภายในประเทศจีนมาก และย้ำถึงการที่พรรคคอมมิวนิสต์จะต้องเป็นผู้นำเหนือพรรคก๊กมินตั๋งด้วย

(จาก งานของเมาเซตงที่คัดเลือกมา, เล่ม ๓, หน้า ๗๓-๘๖)

๙๗๘

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ชาติจีน

เมื่อพัฒนาไปตามแนวเดียวกันกับชาติอื่น ๆ อีกมากมายในโลกนั้น ชาติจีน (ส่วนใหญ่คือพวกฮั่น) ได้อยู่ในชุมชนดั้งเดิมที่ไม่มีชั้นมาเป็นเวลาหลายหมื่นปีแล้ว นับตั้งแต่การสิ้นสุดแห่งชุมชนบุพกาลและเปลี่ยนมาเป็นสังคมที่มีชนชั้นจนกระทั่งถึงบัดนี้ ก็เป็นเวลาประมาณ ๔,๐๐๐ ปีแล้ว ครั้งแรกก็เป็นสังคมทาสก่อน แล้วต่อมาก็เป็นลัทธิเจ้าขุนมูลนาย ในประวัติศาสตร์ อารยธรรมจีนเป็นที่รู้จักกันดีว่า เกษตรกรรมและการช่างฝีมือได้เจริญไปไกลมาก นักคิด นักวิทยาศาสตร์ นักค้นคว้า นักประดิษฐ์ รัฐบาล ผู้ชำนาญการทหาร นักปราชญ์และศิลปินคนสำคัญ ๆ ได้เกิดขึ้นมากมาย และยังมีงานที่ ถือเป็นแบบฉบับได้อยู่เป็นจำนวนมาก ประเทศจีนได้ประดิษฐ์เข็มทิศขึ้นใช้เป็นเวลานานแล้ว ศิลปะการทำกระดาษก็ได้ค้นพบเมื่อ ๑,๘๐๐ ปีมาแล้ว การพิมพ์บล็อกก็ได้ประดิษฐ์ขึ้นมาเมื่อ ๑,๓๐๐ ปี มาแล้ว อนึ่ง แม่พิมพ์ที่สามารถเอาไปไหนมาไหนได้ก็ได้ประดิษฐ์ขึ้นเมื่อ ๘๐๐ ปีมาแล้ว ดินปืนก็ได้มีใช้ในเมืองจีนก่อนที่จะมีใช้ในยุโรปเสียอีก ดังนั้นประเทศจีนซึ่งมีประวัติศาสตร์ที่บันทึกไว้เกือบ ๔,๐๐๐ ปี จึงนับว่าเป็นประเทศที่มีอารยธรรมเก่าแก่ที่สุดประเทศหนึ่งในโลก

ชาติจีนมีเพียงแต่มีชื่อเสียงไปทั่วโลกในด้านความขยันขันแข็งและอดทนเท่านั้น แต่ยังมีชื่อเสียงในฐานะที่เป็นประชาชนที่รักเสรีภาพที่สมบูรณ์ไปด้วยการปฏิบัติตามประเพณีด้วย เช่น ประวัติศาสตร์ของพวกฮั่นแสดงให้เห็นว่าประชาชนชาวจีนไม่เคยยอมตกอยู่ภายใต้การปกครองของอำนาจที่ป่าเถื่อนเลย และในทุก ๆ กรณี ประชาชนชาวจีนประสบผลสำเร็จในการทำลายอำนาจหรือการเปลี่ยนแปลงการปกครองเช่นนั้นด้วยวิธีการปฏิวัติ ในประวัติศาสตร์อันซึ่งกินเวลาหลายพันปีนั้น ได้มีการกบฏของพวกชาวนามากบ้างน้อยบ้าง เพื่อทำลายอำนาจระบอบการปกครองที่ป่าเถื่อนของพวกราชาที่ดิน และพวกผู้ดีทั้งหลายอยู่หลายร้อยครั้ง และการลุกฮือขึ้นของพวกชาวนานี้เองที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านราชวงศ์มากที่สุด ผู้ที่ถือสัญชาติจีนในประเทศจีนทุกคนได้เคยเป็นขบถเพื่อปลดแอกต่างประเทศ และปลดแอกออกไปด้วยวิธีการต่อต้าน พวกเขายอมรับนับถือเฉพาะสมาคมที่มีความเสมอภาคกันเป็นมูลฐานเท่านั้น ไม่ใช่การที่ผู้หนึ่งจะกดขี่อีกผู้หนึ่ง ในประวัติศาสตร์ชาติจีนเป็นเวลาหลายพันปีนั้น ได้มีวีรบุรุษและผู้นำการปฏิวัติของชาติเกิดขึ้นมาเป็นจำนวนมาก ดังนั้นชาติจีนจึงเป็นชาติที่มีประเพณีทางด้านการปฏิวัติที่รุ่งเรืองและมีมรดกทางด้านประวัติศาสตร์ที่รุ่งโรจน์อยู่มากทีเดียว (หน้า ๗๓-๗๔)

สังคมเจ้าขุนมูลนายสมัยโบราณ

แม้ว่าประเทศจีนจะเป็นชาติใหญ่มีอาณาบริเวณกว้างขวาง มีประชาชนหนาแน่น มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีประเพณีการปฏิวัติที่อุดมสมบูรณ์ และมีมรดกทางประวัติศาสตร์อย่างเหลือเฟือ แต่หลังจากที่จีนได้เปลี่ยนจากระบบทาสมาสู่ระบบเจ้าขุนมูลนายแล้ว พัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจ

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๙๗/๙

การเมือง และวัฒนธรรมก็ยังคงเฉื่อยช้าอยู่ ระบบเจ้าขุนมูลนายซึ่งเริ่มต้นมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์โจว และราชวงศ์ฉินได้มีอายุมาเป็นเวลา ๓,๐๐๐ ปีแล้ว (หน้า ๗๔)

ภายใต้ระบบการแสวงหาประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและการกดขี่ทางการเมืองสมัยระบบเจ้าขุนมูลนายนี้แหละที่พวกชาวนาจีนได้ดำรงชีวิตอย่างยากจนและเดือดร้อนคล้าย ๆ ทาสอยู่ตลอดมา ภายใต้แอกแห่งระบบเจ้าขุนมูลนายนี้เองที่พวกชาวนาไม่มีเสรีภาพส่วนบุคคลอยู่เลย พวกราชาที่ดินมีสิทธิที่จะดีและดุด่าพวกชาวนาและแม้แต่จะลงโทษชาวนาถึงตายก็ได้ตามใจชอบ พวกชาวนาไม่มีสิทธิทางการเมืองใด ๆ เลย ความยากจนและล้าหลังของพวกชาวนาอย่างที่สุดซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการที่ถูกพวกชนชั้นราชาที่ดินขูดรีดและกดขี่อย่างปราศจากความเมตตาปรานีนี้แหละที่เป็นเหตุผลชั้นมูลฐานที่ทำให้การเศรษฐกิจและชีวิตสังคมของจีนยังคงเฉื่อยช้าอยู่เป็นเวลาหลายพันปี...

การที่พวกราชาที่ดินแสวงหาผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและกดขี่พวกชาวนาทางด้านการเมืองอย่างไร้ความเมตตาปรานีนั้นบังคับให้พวกชาวนาลุกฮือขึ้นทำการปฏิวัติต่อต้านอำนาจการปกครองของพวกราชาที่ดินครั้งแล้วครั้งเล่า...แต่โดยเหตุที่ไม่มีกำลังผลิตใหม่ ๆ หรือความสัมพันธ์แห่งการผลิตใหม่หรือกำลังชนชั้นใหม่ หรือพรรคการเมืองที่ก้าวหน้าอยู่ในสมัยนั้นเลย ผลก็คือว่าการลุกฮือขึ้นและการสงครามของพวกชาวนาซึ่งขาดภาวะผู้นำที่ถูกต้องอย่างที่ว่าพวกกรรมกรและพรรคคอมมิวนิสต์ทุกวันนี้ได้รับ การปฏิวัติของพวกชาวนาจึงล้มเหลวอยู่เป็นนิจสิน และในระหว่างปฏิวัติหรือหลังการปฏิวัติแต่ละครั้งพวกชาวนาก็ถูกพวกราชาที่ดินและพวกผู้ดีชั้นสูงทั้งหลายใช้เป็นเครื่องมือเพื่อเปลี่ยนแปลงราชวงศ์ ดังนั้น แม้หลังจากที่พวกชาวนาได้โค่นล้มทำการปฏิวัติครั้งใหญ่ ๆ แต่ละครั้งลงแล้ว แม้จะมีความก้าวหน้าทางสังคมบางอย่างอยู่บ้าง แต่เมื่อว่าโดยมูลฐานแล้ว ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจระบบเจ้าขุนมูลนายและระบบการเมืองแบบเจ้าขุนมูลนายก็ยังคงไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง

เฉพาะในระยะร้อยปีหลังนี้เท่านั้นที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ อยู่บ้าง (หน้า ๗๕-๗๖)

สังคมแบบเมืองขึ้น กึ่งเมืองขึ้น และกึ่งระบบเจ้าขุนมูลนายในปัจจุบัน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนที่ ๒ สังคมแบบเจ้าขุนมูลนายของจีนมีอายุอยู่ประมาณ ๓,๐๐๐ ปี จนกระทั่งต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๕ จึงได้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงภายในที่สำคัญขึ้นในประเทศจีน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นผลที่เกิดจากการแทรกซึมของลัทธิทุนต่างประเทศ

โดยเหตุที่สังคมระบบเจ้าขุนมูลนายของจีนได้พัฒนาเศรษฐกิจการค้าของตน และมีเชื้อลัทธิทุนทุนอยู่ในตัว ประเทศจีนก็คงจะค่อย ๆ พัฒนาตัวเองเป็นสังคมนายทุนได้ แม้จะไม่มีอิทธิพลของลัทธิทุนต่างประเทศอยู่ แต่การแทรกซึมของลัทธิทุนต่างประเทศก็ได้เร่งพัฒนาการนี้ให้เป็นไปรวดเร็วยิ่งขึ้น (หน้า ๗๖-๗๗)

๙๘๐

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

นอกจากความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ที่มีการเกิดและการพัฒนาของลัทธินายทุนเป็นตัวแทนนี้ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบหนึ่งซึ่งได้เริ่มมีนับตั้งแต่จักรวรรดินิยมได้แทรกซึมเข้ามาในประเทศจีนแล้ว ก็ยังมีความเปลี่ยนแปลงอีกแบบหนึ่งซึ่งมีอยู่ร่วมกับการเปลี่ยนแปลงแบบที่หนึ่งพอ ๆ กับที่ได้ขัดขวางการเปลี่ยนแปลงแบบที่หนึ่ง นั่นคือกำลังของพวกเจ้าขุนมูลนายจีนได้สมรู้ร่วมคิดกับลัทธิจักรวรรดินิยมต่างประเทศพัฒนาลัทธินายทุนของจีนขึ้นมา (หน้า ๗๘)

ความขัดแย้งระหว่างลัทธิจักรวรรดินิยมกับชาตินิยม และความขัดแย้งระหว่างลัทธิเจ้าขุนมูลนายกับมวลชน เป็นความขัดแย้งที่สำคัญในสังคมจีนปัจจุบันนี้...การดิ้นรนที่เกิดจากความขัดแย้งกันเหล่านี้และความรุนแรงของความขัดแย้งกันเหล่านี้ได้เป็นผลก่อให้เกิดกระบวนการปฏิวัติที่พัฒนาอยู่ทุกวันอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น การปฏิวัติที่สำคัญยิ่งของจีนสมัยใหม่และในสมัยเดียวกันนั้นได้เกิดขึ้นและเจริญขึ้นมาโดยมีความขัดแย้งที่เป็นพื้นฐานเหล่านี้แหละเป็นมูล (หน้า ๘๑-๘๒)

การปฏิวัติจีน

การที่ประชาชนชาวจีนดิ้นรนทำการปฏิวัติชาติได้มีประวัติศาสตร์แน่นอนมาเป็นเวลา ๑๐๐ ปี นับตั้งแต่สงครามฝิ่นใน พ.ศ. ๒๓๘๓ เป็นต้นมา และเป็นเวลา ๓๐ ปีนับตั้งแต่การปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นต้นมา โดยเหตุที่การปฏิวัตินี้ยังไม่ดำเนินการไปอย่างเต็มที่ และยังไม่มียุทธศาสตร์ใด ๆ บอกถึงความสัมฤทธิ์ผลเมื่อเพ่งถึงภาวะในการปฏิวัตินี้เอง จึงยังจำเป็นที่ประชาชนชาวจีนทั้งมวลและโดยเฉพาะพรรคคอมมิวนิสต์จีนจะต้องรับผิดชอบต่อการต่อสู้ตามที่ตั้งใจไว้ (หน้า ๘๒-๘๓)

โดยเหตุที่ลักษณะของสังคมจีนในปัจจุบันนี้เป็นเมืองขึ้น กึ่งเมืองขึ้น และกึ่งระบบเจ้าขุนมูลนาย แล้วอะไรที่เป็นเป้าหมายหรือข้อสำคัญแห่งการปฏิวัติจีนขั้นนี้เล่า ?

ไม่มีอะไรนอกเหนือไปจากลัทธิจักรวรรดินิยมและลัทธิเจ้าขุนมูลนายคือพวกชนชั้นกลางของประเทศจักรวรรดินิยมกับชนชั้นราชาที่ดิ้นในเมืองจีนเลย เพราะพวกนี้แหละไม่ใช่พวกอื่นเลยที่เป็นตัวการสำคัญคอยดำเนินการกดขี่สังคมจีนชั้นปัจจุบันนี้และคอยขัดขวางความก้าวหน้าของจีนอยู่ตัวแทนเหล่านี้แหละที่รวมหัวกันกดขี่ประชาชนชาวจีนและโดยเหตุที่การกดขี่ชาติโดยลัทธิจักรวรรดินิยมนั้นเป็นการกดขี่ที่หนักที่สุด ลัทธิจักรวรรดินิยมจึงได้กลายเป็นข้อขัดแย้งขั้นแนวหน้าและดุร้ายที่สุดของประชาชนชาวจีน

โดยเหตุที่ญี่ปุ่นใช้กองทัพรุกรานจีน ข้อสำคัญของการปฏิวัติจีนก็คือจักรวรรดินิยมญี่ปุ่น และผู้ที่ให้ความร่วมมือกับจักรวรรดินิยมญี่ปุ่น และพวกถอยหลังเข้าคลองที่ให้ความร่วมมือกับจักรวรรดินิยมญี่ปุ่น ซึ่งได้ยอมจำนนแล้วอย่างเปิดเผยหรือเตรียมพร้อมที่จะยอมจำนน

พวกชนชั้นกลางของจีนที่ถูกลัทธิจักรวรรดินิยมกดขี่จริง ๆ ซึ่งครั้งหนึ่งได้ดิ้นรนที่จะปฏิวัติ พวกชนชั้นกลางได้แสดงบทบาทเป็นผู้นำที่สำคัญยิ่ง อย่างเช่นในการปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นต้น

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๙๘๑

และได้ให้ความร่วมมือในการดินรนเพื่อทำการปฏิวัติอย่างเช่นทหารอาสาสงครามทางเหนือและสงครามต่อต้านญี่ปุ่นในปัจจุบัน เป็นต้น แต่ว่าในระยะเวลาอันนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๐ จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๐ นั้นพวกชนชั้นกลางชั้นสูงซึ่งมีพวกถอยหลังเข้าคลองก็ก่อกบฏขึ้นได้เป็นพวกเดียวกัน ลัทธิจักรวรรดินิยมและสร้างสัมพันธภาพกับพวกถอยหลังเข้าคลองและชนชั้นราชาที่ดิน ต่อสู้กับเพื่อนฝูงที่ได้เคยช่วยเหลือตนมานั้นคือพรรคคอมมิวนิสต์ พวกกรรมกร พวกชาวนา และพวกชนชั้นกลางส่วนย่อย ๆ เหล่าอื่น ๆ ได้ทรยศต่อการปฏิวัติจีนและทำให้การปฏิวัติต้องพ่ายแพ้ไป (หน้า ๘๓-๘๔)

เมื่อต้องเผชิญหน้ากับข้าศึกเช่นนั้นเข้า การปฏิวัติจีนก็ต้องยืดเยื้อออกไปและยอมปราศจากความเมตตาปรานีเป็นธรรมดา โดยเหตุที่ฝ่ายข้าศึกมีกำลังมาก กำลังปฏิวัติจึงไม่อาจรวมกันเป็นกลุ่มก้อนและมีอำนาจเกรียงไกรพอที่จะทำลายฝ่ายข้าศึกได้นอกจากจะต้องใช้เวลานานหนอยเท่านั้น โดยเหตุที่ข้าศึกทำการปราบปรามการปฏิวัติโดยไร้ความเมตตาปรานีอย่างเหลือขนาดนี้เอง กำลังปฏิวัติจึงไม่อาจยึดที่มั่นของตนเองไว้และยึดที่มั่นของข้าศึกได้เลย นอกจากว่าฝ่ายปฏิวัติจะเข้มแข็งและเกาะกุมกันได้อย่างแน่นหนา ยิ่ง ๆ ขึ้นเท่านั้น ดังนั้นทัศนะที่ว่ากำลังของฝ่ายปฏิวัติจีนอาจจะสร้างขึ้นได้ในชั่วพริบตาและการดินรนทำการปฏิวัติของจีนอาจมีชัยชนะได้ในคืนเดียวจึงไม่เป็นการถูกต้องเลย

เมื่อต้องเผชิญกับข้าศึกเช่นนั้น การปฏิวัติจีนดราบเท่าที่ยังเกี่ยวข้องกับวิธีการหรือแบบฟอร์มที่เป็นหลักสำคัญอยู่แล้วก็จะต้องเป็นการปฏิวัติที่ใช้กำลังรุนแรงมากกว่าที่จะเป็นการปฏิวัติแบบสันติข้อนี้เป็นเพราะว่าข้าศึกของเราได้ทำให้ประชาชนชาวจีนที่ถูกกดขี่เสรีภาพและสิทธิทางการเมืองทั้งปวงไม่อาจดำเนินการทางการเมืองแบบสันติวิธีใดๆได้ สตาลินกล่าวไว้ว่า “ในประเทศจีน การปฏิวัติด้วยกำลังกองทัพ ก็คือการต่อสู้กับการปฏิวัติข้อที่ใช้กำลังกองทัพนั่นเอง ข้อนี้เป็นลักษณะพิเศษอย่างหนึ่ง และเป็นความก้าวหน้าแห่งการปฏิวัติจีนแบบหนึ่ง” ข้อความนี้นับว่าเป็นการวางทฤษฎีที่ถูกต้องสมบูรณ์อย่างหนึ่ง ดังนั้นทัศนะที่ดูหมิ่นการต่อสู้ดินรนโดยใช้กำลังกองทัพ สงครามปฏิวัติ สงครามกองโจร และงานกองทัพนั้นจึงเป็นทัศนะที่ไม่ถูกต้อง

เมื่อต้องเผชิญกับการเศรษฐกิจแบบนั้นเข้า พวกปฏิวัติจีนก็ต้องขบปัญหาเกี่ยวกับบริเวณที่จะใช้เป็นฐานทัพแห่งการปฏิวัติด้วย โดยเหตุที่ลัทธิจักรวรรดินิยมซึ่งทรงอำนาจสัมพันธ์มิตรกับกำลังพวกถอยหลังเข้าคลองในประเทศจีน ได้ครองเมืองสำคัญๆ ไว้เป็นเวลานาน ถ้าหากกำลังฝ่ายปฏิวัติไม่ปรารถนาจะประนีประนอมกับพวกนั้นและต้องการต่อสู้ดินรนอย่างจริงจัง ถ้าหากกำลังฝ่ายปฏิวัติตั้งใจจะเพิ่มพูนความเข้มแข็งและสร้างตนเองให้แข็งแกร่ง และหลีกเลี่ยงการต่อสู้อย่างถึงแพ้ถึงชนะขึ้นเด็ดขาดกับฝ่ายข้าศึกที่มีกำลังมากกว่าตนเองจะมีความเข้มแข็งเพียงพอแล้ว พวกปฏิวัติจะต้องทำหมู่บ้านที่ล้าหลังทั้งหลายให้เจริญก้าวหน้า ทำบริเวณที่เป็นฐานทัพให้เข้มแข็งเป็นป้อมปราการของฝ่ายปฏิวัติในด้านการทหาร การเมือง การเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่ยิ่งใหญ่ โดยวิธีนี้ พวกปฏิวัติก็จะสามารถต่อสู้กับข้าศึกที่โหดร้ายซึ่งใช้เมืองใหญ่ๆ โจมตีตำบลต่างๆ ในชนบท และโดยอาศัยการ

๙๙๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ต่อสู้ดิ้นรนที่ยืดเยื้อก็จะค่อยๆ กำชัยชนะได้โดยสิ้นเชิง ในเหตุการณ์ต่างๆ เหล่านี้ เนื่องจากความลุ่มๆ ดอนๆ ในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของจีน (ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบนายทุนที่รวมเป็นปึกแผ่น) เนื่องมาจากการที่ประเทศจีนมีอาณาบริเวณกว้างใหญ่ไพศาล (ซึ่งทำให้กำลังฝ่ายปฏิวัติมีที่ว่างพอจะเคลื่อนไหวยกย้ายไปมาได้) เนื่องจากความขาดเอกภาพภายในกองทัพปฏิวัติของจีนซึ่งเต็มไปด้วยความขัดแย้งกัน และเนื่องมาจากการข้อเท็จจริงที่ว่า การต่อสู้ดิ้นรนของพวกชาวนาซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการปฏิวัติจีนนั้นมีพวกกรรมกรคือพรรคคอมมิวนิสต์เป็นผู้นำ จึงเกิดสถานการณ์ขึ้นอย่างหนึ่ง ซึ่งในสถานการณ์นี้ การปฏิวัติจีนอาจได้รับชัยชนะในตำบลต่างๆ ในชนบทก่อนอย่างหนึ่ง และอีกอย่างหนึ่ง ภาวะลุ่มๆ ดอนๆ ได้เกิดขึ้นในการปฏิวัติและภาวะที่จะให้ได้รับชัยชนะในการปฏิวัติอย่างสมบูรณ์นั้นได้กลายเป็นภาวะที่ยืดเยื้อและยากลำบากยิ่ง ดังนั้น จึงเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าการดิ้นรนต่อสู้ของฝ่ายปฏิวัติที่ยืดเยื้อมาซึ่งปฏิบัติอยู่ในอาณาบริเวณที่เป็นฐานทัพของฝ่ายปฏิวัตินั้นส่วนใหญ่เป็นสงครามกองโจรของพวกชาวนาภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีน เพราะฉะนั้นการละเลยต่อการสร้างบริเวณฐานทัพปฏิวัติตามตำบลต่าง ๆ ในชนบท การหลีกเลี่ยงการทำงานที่ยากลำบากในหมู่ชาวนา และการหลีกเลี่ยงการสงครามแบบกองโจร ทั้งหมดนี้จึงเป็นทัศนคติที่ไม่ถูกต้อง

อย่างไรก็ตาม การเน้นถึงการต่อสู้ดิ้นรนโดยใช้กำลังกองทัพมิได้หมายความว่า เลิกการต่อสู้ดิ้นรนแบบอื่น ๆ ตรงข้าม การต่อสู้ดิ้นรนโดยอาศัยกำลังกองทัพนั้นจะไม่ประสบผลสำเร็จ นอกจากจะร่วมมือกับการต่อสู้ดิ้นรนแบบอื่น ๆ และการเน้นถึงการทำงานในบริเวณฐานทัพในชนบทก็ไม่ได้หมายถึงการที่เราจะเลิกทำงานในเมืองใหญ่ ๆ และในตำบลต่าง ๆ ตามชนบทที่มีอาณาบริเวณกว้างขวางซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของฝ่ายข้าศึกเลย ตรงข้าม ถ้าหากปราศจากการทำงานในเมืองใหญ่ ๆ และในตำบลใหญ่ ๆ ตามชนบทเสียแล้ว บริเวณฐานทัพตามชนบทก็จะถูกทอดทิ้งและฝ่ายปฏิวัติก็จะประสบความพ่ายแพ้ อนึ่ง การยึดเมืองใหญ่ ๆ ซึ่งเวลานี้ใช้เป็นฐานทัพที่สำคัญของข้าศึกนั้นเป็นวัตถุประสงค์ขั้นสุดท้ายของการปฏิวัติ เป็นวัตถุประสงค์ซึ่งจะไม่อาจบรรลุถึงได้ ถ้าหากขาดการทำงานในเมืองใหญ่ ๆ อย่างเพียงพอ

ข้อนี้ย่อมแสดงให้เห็นอย่างแจ่มแจ้งว่า เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ที่ฝ่ายปฏิวัติจะมีชัยชนะทั้งในเมืองใหญ่ ๆ และในชนบท นอกจากจะทำลายเครื่องมือสำคัญ ๆ ที่ฝ่ายข้าศึกใช้ต่อสู้กับประชาชน คืออาวุธยุทธภัณฑ์ให้ได้เสียก่อน ดังนั้น นอกจากจะทำลายกองทัพข้าศึกให้หมดไปในสงครามแล้ว สิ่งที่น่าจะเป็นความสำคัญอีกอย่างหนึ่ง ก็คือจะต้องหาทางทำให้ฝ่ายข้าศึกแตกแยกกันให้ได้

ข้อนี้ย่อมแสดงให้เห็นอย่างแจ่มชัดว่า ในการที่พรรคคอมมิวนิสต์โฆษณาและดำเนินงานก่อตั้งองค์การในเมืองสำคัญ ๆ และในชนบทที่ฝ่ายข้าศึกยึดครองมาเป็นเวลานานและกำลังของฝ่ายปฏิกริยาและพวกมกมายมีอยู่มากนั้น แทนที่จะใช้แนวทางที่หุนหันพลันแล่นและเสี่ยงภัย เราจะต้องใช้แนวการซ่อนกำลังที่แบ่งเป็นกองย่อย ๆ เพิ่มพูนความเข้มแข็งและยืดเวลาของเราไว้ ในการนำประชาชนดิ้นรนต่อต้านศัตรูนั้น เราจะต้องเอากลยุทธ์การก้าวไปช้าๆ แต่ทว่าอย่างมั่นใจมาใช้ โดยเอา

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๙๘๓

กรรมวิธีที่เปิดเผยและถูกกฎหมายทุกชนิดตามที่กฎหมาย กฎศีกา และประเพณีทางสังคมอนุญาต มาใช้ให้เต็มที่ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้และโดยการตั้งเราไว้บนหลักการแห่งการที่จะแก้ตัวได้ ความว่องไวและความเหนียวรั้งใจ การเสี่ยงร้องเอะอะโวยวายและการกระทำที่มีเมตตาคุณนั้นไม่เคยนำไปสู่ความสำเร็จได้เลย (หน้า ๘๔-๘๖)

เรื่องประชาธิปไตยแผนใหม่

เมื่อว่าตามทัศนะของคอมมิวนิสต์ (สตาลิน) ที่ตั้งเป็นหลักเป็นฐานแล้วประเทศจีนส่วนใหญ่ ก็กำลังดำเนินตามวิถีทางของสังคมอื่น ๆ นับตั้งแต่ลัทธิเจ้าขุนมูลนาย การปฏิวัติประชาธิปไตย ของชนชั้นกลางมาจนถึงการปฏิวัติแบบสังคมนิยมโดยการนำของพวกกรรมกร ในตอนแรก ๆ ที่ก๊กมินตั๋งกับคอมมิวนิสต์ยังร่วมมือกันอยู่นั้น พวกคอมมิวนิสต์ยอมรับว่าคณะชาติ “ชนชั้นกลาง” เป็น กำลังสำคัญของการปฏิวัติที่เรียกว่าแบบประชาธิปไตย แต่ใน พ.ศ. ๒๔๘๓ เมาเซตงไม่ปรารถนาจะให้ พรรคก๊กมินตั๋งเป็นผู้นำ ทั้งๆที่เมาเซตงยอมรับว่า การปฏิวัติแบบ “ประชาธิปไตย” ยังไม่สมบูรณ์ และการปฏิวัติแบบสังคมนิยมยังรอที่ท่ายู่ก็ตาม ในหนังสือ “เรื่องประชาธิปไตยแผนใหม่” ของท่านที่ถือลัทธิคำสอนของเลนินและสตาลินเกี่ยวกับธรรมชาติของการปฏิวัติแบบประชาธิปไตยชน ชั้นกลางในประเทศที่เป็นเมืองขึ้นและกึ่งเมืองขึ้นเป็นหลัก และการที่ลัทธิคำสอนนั้นมีความสัมพันธ์ กับการดิ้นรนต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมโดยการนำของสหภาพโซเวียตนั้นเป็นวิถีทางที่เมาเซตงรับ ประกันว่าพวกคอมมิวนิสต์ (กรรมกร) จะเป็นผู้นำการปฏิวัติแบบประชาธิปไตยแบบใหม่

เมื่อกล่าวในด้านการเมืองแล้ว ประชาธิปไตยแบบใหม่มีส่วนคล้ายคลึงกับประชาธิปไตย แบบตะวันตกน้อยมาก แต่ดูจะเป็น “ลัทธิประชาธิปไตยแบบกุ่มอำนาจมาไว้ส่วนกลาง” ของเลนิน ซึ่งรับประกันว่าคอมมิวนิสต์จะเป็นเด่นเหนือรัฐบาลสมที่มีชนหลายชั้นเสียมากกว่า เมื่อกล่าวในด้านการ เศรษฐกิจแล้ว ประชาธิปไตยแบบใหม่เกี่ยวข้องกับโครงการปฏิรูปที่ดินและการยึดโรงงาน อุตสาหกรรมที่สำคัญ ๆ มาเป็นของรัฐชนิดที่ไม่รุนแรง โครงการชนิดที่ไม่รุนแรงนี้แหละที่ทำให้ผู้ สังเกตการณ์ตะวันตกบางคนคิดว่าพวกคอมมิวนิสต์เป็น “นักปฏิรูปชวานา” เอาอย่างง่าย ๆ นอกจากนั้น ข้อเขียนของเมาเซตงยังได้ทำให้เป็นที่ทราบกันอย่างแจ่มชัดว่า พวกคอมมิวนิสต์ไม่มีความตั้งใจที่จะ ร่วมมืออำนาจที่แท้จริงเลย และมีความตั้งใจอย่างเด็ดเดี่ยวที่จะทำให้เป็นลัทธิสังคมนิยมอย่างเต็มที่ให้ได้

(จาก งานของเมาเซตงที่คัดเลือกมา, เล่ม ๓, หน้า ๑๐๔-๕๕)

การปฏิวัติจีนเป็นส่วนหนึ่งแห่งการปฏิวัติโลก

ลักษณะทางด้านประวัติศาสตร์แห่งการปฏิวัติจีนจะเกิดเป็น ๒ ขั้นคือเป็นประชาธิปไตยและ สังคมนิยม และขั้นแรกบัดนี้ก็ไม่เป็นประชาธิปไตยตามที่เข้าใจกันโดยทั่วๆ ไปอีกแล้ว แต่ทว่าเป็น

๙๘๔

ปอดเกิดลัทธิประเพณีจีน

ประชาธิปไตยแบบจีนซึ่งเป็นแบบใหม่และแบบพิเศษ คือเป็นประชาธิปไตยแบบใหม่ แล้วลักษณะทางด้านประวัติศาสตร์นี้ก่อเป็นรูปร่างขึ้นมาได้อย่างไร ? ในช่วงระยะเวลาร้อยปีที่ผ่านมา มีอยู่หรือเปล่า หรือว่าเพิ่งจะเกิดขึ้นมาเมื่อเร็ว ๆ นี้เอง ?

ถ้าหากเราจะศึกษาพัฒนาการด้านประวัติศาสตร์ของจีนและของโลกอย่างย่อ ๆ แล้ว เราก็จะเข้าใจว่าลักษณะทางด้านประวัติศาสตร์นี้ได้เกิดเป็นผลมาจากสงครามฝิ่นเลย แต่ทว่าได้เริ่มก่อตัวเป็นรูปร่างขึ้นมาหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ และหลังการปฏิวัติเดือนตุลาคมของรัสเซียนี้เอง (หน้า ๑๐๙-๑๑๐)

ก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ คณะปฏิวัติประชาธิปไตยชนชั้นกลางของจีนถือว่าตนเป็นพวกคณะปฏิวัติโลกแบบประชาธิปไตยชนชั้นกลางและเป็นส่วนหนึ่งแห่งการปฏิวัติโลกนั้น

หลังจากที่ได้เกิดเหตุการณ์เหล่านี้แล้ว คณะปฏิวัติแบบประชาธิปไตยชนชั้นกลางของจีนก็ได้เปลี่ยนลักษณะของการปฏิวัติและเป็นพวกคณะปฏิวัติประชาธิปไตยชนชั้นกลางแบบใหม่ แต่ตราบนานเท่าที่ยังเกี่ยวข้องกับแนวหน้าฝ่ายปฏิวัติอยู่ ก็ย่อมก่อให้เกิดเป็นส่วนหนึ่งแห่งการปฏิวัติโลกแบบสังคมนิยมพวกกรรมกร

ทำไมเล่า ? ก็เพราะว่าสงครามโลกของพวกจักรวรรดินิยมครั้งที่ ๑ และการปฏิวัติของพวกสังคมนิยมซึ่งได้รับชัยชนะครั้งแรก การปฏิวัติเดือนตุลาคมได้เปลี่ยนทิศทางประวัติศาสตร์โลกทั้งหมดและเป็นเครื่องหมายศักราชทางด้านประวัติศาสตร์ใหม่ของโลกทั้งมวลด้วย (หน้า ๑๑๐-๑๑๑)

คำว่า “การปฏิวัติโลก” นี้มีได้ถึงการปฏิวัติโลกเก่าอีกต่อไป เพราะการปฏิวัติโลกชนชั้นกลางแบบเก่า ๆ นั้นได้กลายเป็นเรื่องอดีตมานานแล้ว แต่ทว่าหมายถึงการปฏิวัติโลกแบบใหม่ คือการปฏิวัติโลกแบบสังคมนิยม ในทำนองเดียวกัน การสร้าง “ส่วน” หนึ่งแห่งการปฏิวัติโลกย่อมไม่หมายถึงส่วนแห่งการปฏิวัติของพวกชนชั้นกลางแบบเก่าอีกต่อไปแล้ว แต่ทว่าหมายถึงการปฏิวัติแบบสังคมนิยมใหม่ นี่นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่มากซึ่งไม่มีการเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์จีนและประวัติศาสตร์โลกเสมอเหมือนเลย

ข้อเสนอที่ถูกต้องซึ่งพวกคอมมิวนิสต์จีนได้แสดงไว้นี้มีทฤษฎีของstadalinเป็นมูลฐาน

เมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๔๖๐ stadalinได้เขียนบทความขึ้นเรื่องหนึ่งเพื่อเป็นที่ระลึกในวันครบรอบหนึ่งปีของการปฏิวัติเดือนกันยายนว่า :

“ความสำคัญที่แผ่ไปทั่วโลกที่นับว่ายิ่งใหญ่ของการปฏิวัติเดือนตุลาคม ส่วนใหญ่เกิดจากข้อเท็จจริงที่ว่า :

(๑) ได้มีการขยายขอบเขตแห่งปัญหาของชาติให้กว้างออกไปและได้เปลี่ยนจากปัญหา

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๙๘๕

เฉพาะเกี่ยวกับการต่อสู้กับการกดขี่ของชาติในยุโรปเป็นปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับการปลดปล่อยประชาชนที่ถูกกดขี่ ประเทศที่เป็นเมืองขึ้น และประเทศกึ่งเมืองขึ้นให้เป็นอิสระจากลัทธิจักรวรรดินิยม

(๒) ได้เปิดโอกาสให้มีความอาจเป็นไปได้ที่จะปลดปล่อยประชาชนที่ถูกกดขี่ ประเทศเมืองขึ้นและกึ่งเมืองขึ้น และมีวิถีทางที่ถูกต้องที่จะนำไปสู่การปลดปล่อยนั้น ทำให้สาเหตุแห่งการปลดปล่อยประชาชนที่ถูกกดขี่ในตะวันตกและตะวันออกให้เป็นอิสระงายขึ้น และได้ดึงมาสู่กระแสธรรมชาติแห่งการต่อสู้ดิ้นรนต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมอย่างมีชัย

(๓) แล้วก็ยกสะพานเชื่อมระหว่างสังคมนิยมแบบตะวันตกกับสังคมนิยมแบบตะวันออกขึ้น โดยสร้างแนวการปฏิวัติต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมของโลกขึ้นมาใหม่ ขยายจากพวกกรรมกรของตะวันตกโดยผ่านการปฏิวัติรัสเซียมาหาประชาชนที่ถูกกดขี่ของตะวันออก”

นับตั้งแต่เขียนบทความเรื่องนี้แล้ว สตาลินก็ได้อธิบายข้อเสนอภาคทฤษฎีครั้งแล้วครั้งเล่าว่าการปฏิวัติในประเทศที่เป็นเมืองขึ้นและกึ่งเมืองขึ้นได้พ้นไปจากการปฏิวัติประเภทเก่า ๆ แล้ว และได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิวัติสังคมนิยมของกรรมกร (หน้า ๑๑๒-๑๓)

การปฏิวัติจีนขั้นแรก (ซึ่งยังแบ่งออกไปเป็นขั้นย่อยๆ อีกมากมายหลายขั้น) ครอบคลุมเกี่ยวกับคุณลักษณะทางสังคมอยู่ก็ย่อมถือว่าเป็นการปฏิวัติแบบประชาธิปไตยชนชั้นกลางแบบใหม่อยู่ ยังไม่เป็นการปฏิวัติแบบสังคมนิยมกรรมกร แต่ก็ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งแห่งการปฏิวัติโลกแบบสังคมนิยมกรรมกรมานานแล้ว บัดนี้ก็เป็นส่วนสำคัญของการปฏิวัติโลกและเป็นพันธมิตรที่สำคัญยิ่งของการปฏิวัติโลก ก้าวแรกหรือขั้นแรกแห่งการปฏิวัตินี้ ความจริงไม่เป็นและไม่อาจที่จะเป็นการสถาปนาสังคมนายทุนภายใต้ระบบเผด็จการของพวกชนชั้นกลางชาวจีนเลย ตรงกันข้าม ขั้นแรกจะสิ้นสุดลงด้วยการสถาปนาสังคมประชาธิปไตยใหม่ขึ้นภายใต้อำนาจเผด็จการร่วมกันของชนชั้นปฏิวัติจีนทั้งหมด ซึ่งมีพวกกรรมกรจีนเป็นหัวหน้า และการปฏิวัติก็จะพัฒนาไปสู่ขั้นที่สองซึ่งจะทำให้สามารถสถาปนาสังคมแบบสังคมนิยมขึ้นในเมืองจีนได้ (หน้า ๑๑๕)

การเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบใหม่

สำหรับปัญหาเกี่ยวกับ “เค้าโครงการเมือง” (ในระบอบประชาธิปไตยแบบใหม่) แล้ว นับว่าเป็นปัญหาเกี่ยวกับแบบฟอร์มเค้าโครงอำนาจทางการเมือง คือแบบฟอร์มที่ชนชั้นทางสังคมบางชั้นเอาไปใช้ในการสถาปนาองค์ประกอบแห่งอำนาจทางการเมืองของตนขึ้นต่อต้านข้าศึกและคุ้มครองตัวเองนี้เอง หากปราศจากแบบฟอร์มแห่งอำนาจทางการเมืองอย่างเพียงพอแล้ว ก็คงจะไม่มีอะไรเป็นตัวแทนรัฐได้ บัดนี้ประเทศจีนสามารถนำเอาระบบสภา (congresses) ของประชาชนมาใช้ได้แล้ว ซึ่งได้แก่สภาแห่งชาติของประชาชน สภาประจำมณฑลของประชาชน สภาประจำจังหวัดของประชาชน สภาประจำอำเภอของประชาชน และสภาประจำตำบลของประชาชน และยอมให้สภาเหล่านี้เลือกผู้ที่

๙๘๖

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

จะเป็นปากเสียงของรัฐบาลขึ้นในระดับต่าง ๆ กัน แต่ระบบการให้สิทธิออกเสียงแก่ผู้ใหญ่ที่เป็นหญิงชายทั่วไปและเท่าเทียมกันจริง ๆ โดยไม่คำนึงถึงเพศ หลักความเชื่อถือ ทรัพย์สินสมบัติหรือ การศึกษานั้นจะต้องนำมาใช้ปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งมาเป็นปากเสียงของรัฐบาลจะเป็น ตัวแทนพวกปฎิวัติทุกชั้นตามฐานะในรัฐได้จริง ๆ จะต้องแสดงเจตจำนงของประชาชนและการด้น รนทำการปฎิวัติโดยตรง และรวมเอาหัวใจแห่งประชาธิปไตยแบบใหม่เข้าไว้ ระบบเช่นนี้ก็คือแบบ ประชาธิปไตยชนิดที่รวมอำนาจไว้ในเมืองหลวง เฉพาะรัฐบาลประชาธิปไตยที่รวมอำนาจไว้ในเมือง หลวงเท่านั้นที่จะสามารถแสดงเจตจำนงของประชาชนผู้ทำการปฎิวัติได้อย่างเต็มที่ และจะต่อสู้ศัตรู ของการปฎิวัติอย่างทรงอำนาจที่สุด ความรู้สึกที่ว่า “จะต้องไม่ใช่คนสองสามคนผูกขาดอำนาจ” จะ ต้องมีอยู่ในองค์การต่าง ๆ ของรัฐบาลและกองทัพ ถ้าปราศจากระบบประชาธิปไตยที่แท้จริงแล้ว ก็จะเป็นผลถึงจุดมุ่งหมายเช่นนั้นไม่ได้เลย และอาจหมายถึงความไม่ลงรอยกันระหว่างเค้าโครงการ การเมืองกับระบบของรัฐก็ได้

ระบบของรัฐ ก็คือภาวะที่ชนชั้นที่ทำการปฎิวัติทั้งหมดจะเผด็จการร่วมกัน เค้าโครงการ การเมือง ก็คือประชาธิปไตยแบบรวมอำนาจไว้ในเมืองหลวง นี่เป็นรัฐบาลประชาธิปไตยแบบใหม่ นี่เป็น สาธารณรัฐแห่งประชาธิปไตยแบบใหม่ เป็นสาธารณรัฐแห่งการรวมแนวหน้าต่อต้านญี่ปุ่น เป็น สาธารณรัฐแห่งลัทธิไตรราษฎร์ซึ่งมีนโยบายที่สำคัญ ๆ ๓ ประการ และสาธารณรัฐจีนก็จะถูกต้องตรง กับชื่อ ทุกวันนี้เรามีสาธารณรัฐจีนแต่ในนามเท่านั้น ไม่ใช่สาธารณรัฐจีนที่แท้จริง ภาระหน้าที่ใน ปัจจุบันนี้ก็คือเอาความจริงซึ่งควรจะเหมาะสมกับชื่อสาธารณรัฐออกมาให้ได้ (หน้า ๑๒๑)

การเศรษฐกิจในระบอบประชาธิปไตยแผนใหม่

เราจะต้องสถาปนาสาธารณรัฐขึ้นในประเทศจีนให้เป็นแบบประชาธิปไตยใหม่ทั้งในด้านการ เมืองและการเศรษฐกิจ

สาธารณรัฐนี้ควรเป็นเจ้าของธนาคารใหญ่ ๆ และวิสาหกิจในด้านอุตสาหกรรมและ พาณิชยกรรมใหญ่ ๆ เสียให้หมด

“วิสาหกิจไม่ว่าชาวจีนจะเป็นเจ้าของหรือชาวต่างประเทศเป็นเจ้าของก็ตาม ซึ่งมี คุณลักษณะไปในทางผูกขาด หรือที่เป็นการจัดผลประโยชน์ส่วนตัวมากเกินไป เช่น การ ธนาคาร การรถไฟ และการเดินอากาศนั้นรัฐจะเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งจะทำให้เงินทุนเอกชน ไม่สามารถมีอำนาจเหนือการครองชีวิตของประชาชนได้ : นี่เป็นหลักการสำคัญในการ ควบคุมเงินทุน”

นี่เป็นข้อความที่เอาจริงเอาจังซึ่งมีอยู่ในประกาศของสภาแห่งชาติครั้งแรกของพรรคก๊กมิน- ตังในระหว่างเวลาที่ก๊กมินตังและคอมมิวนิสต์ยังร่วมมือกันอยู่ นี่เป็นวัตถุประสงค์ที่ถูกต้องสำหรับ

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๙๘๗

เค้าโครงการด้านเศรษฐกิจของสาธารณรัฐแบบประชาธิปไตยอย่างใหม่ วิสาหกิจของสาธารณรัฐประชาธิปไตยแบบใหม่ซึ่งรัฐเป็นผู้ดำเนินการภายใต้การนำของพวกกรรมกรนั้นมีคุณลักษณะเป็นแบบสังคมนิยมและก่อให้เกิดพลังชั้นนำในด้านการเศรษฐกิจแห่งชาติทั้งหมด แต่สาธารณรัฐนี้มิได้ยึดทรัพย์สมบัติส่วนตัวของพวกนายทุนแบบอื่น ๆ หรือห้ามการพัฒนาการผลิตของพวกนายทุนซึ่ง “ไม่สามารถมีอำนาจเหนือการครองชีวิตของประชาชนได้” เลย เพราะการเศรษฐกิจของจีนยังล้าหลังอยู่มาก

สาธารณรัฐนี้จะเอามาตรการที่จำเป็นบางอย่างมาใช้ยึดที่ดินของพวกราชาที่ดิน และเอามาแบ่งให้พวกชาวนาที่ไม่มีที่ดินหรือมีที่ดินเพียงเล็กน้อย นำเอาคำขวัญของ ดร. ซุนยัตเซ็นที่ว่า “ที่ดินสำหรับพวกที่ไถนา” มาใช้ ยกเลิกความสัมพันธ์แบบเจ้าขุนมูลนายในชนบทเสีย และทำให้ชาวนามีที่ดินเป็นสมบัติส่วนตัว ตามชนบทกรรมวิธีด้านเศรษฐกิจของพวกชาวนาที่มั่งมีจะไม่มียะไรมาขัดขวางนี้เป็นแนวทาง “การทำให้ความเป็นเจ้าของที่ดินเสมอภาคกัน” คำขวัญที่ถูกต้องสำหรับแนวทางนี้คือ “ที่ดินสำหรับพวกที่ไถนา” ในขั้นนี้โดยทั่ว ๆ ไปแล้วยังไม่ได้ตั้งเกษตรกรรมแบบสังคมนิยมขึ้นมาเลย แม้ว่าสหกรณ์การค้าแบบต่าง ๆ ที่ได้รับการพัฒนาโดยมีคำขวัญว่า “ที่ดินสำหรับพวกที่ไถนา” เป็นมูลฐานจะมีธาตุแท้แห่งลัทธิสังคมนิยมอยู่ด้วยก็ตาม (หน้า ๑๒๒)

วัฒนธรรมในระบบประชาธิปไตยแผนใหม่

วัฒนธรรมที่กำหนดให้นั้นเป็นการสะท้อนภาพที่เกี่ยวกับลัทธิคำสอนทางการเมืองและการเศรษฐกิจของสังคมที่กำหนดให้ ในประเทศจีนมีวัฒนธรรมแบบจักรวรรดินิยมซึ่งเป็นการสะท้อนภาพการที่ลัทธิจักรวรรดินิยมควบคุมประเทศจีนทั้งทางด้านการเมืองและการเศรษฐกิจทั้งหมดหรือเป็นเพียงบางส่วน วัฒนธรรมส่วนนี้ได้ประกาศออกมามิใช่โดยองค์การด้านวัฒนธรรมที่พวกจักรวรรดินิยมในประเทศจีนดำเนินการโดยตรงเท่านั้น แต่ทว่าโดยพวกจักรวรรดินิยมชาวจีนที่ไม่มีความละอายเป็นจำนวนมากอีกด้วย วัฒนธรรมทั้งปวงที่มีลัทธิทาสอยู่ด้วยนั้นจัดอยู่ในประเภทจักรวรรดินิยมนี้ ในประเทศจีนยังมีวัฒนธรรมกึ่งระบบเจ้าขุนมูลนายด้วย ซึ่งนับว่าเป็นการสะท้อนภาพการเมืองและการเศรษฐกิจกึ่งระบบเจ้าขุนมูลนายและเป็นตัวแทนของพวกที่ทั้ง ๆ ที่คัดค้านวัฒนธรรมใหม่และลัทธิใหม่ก็ประกาศบูชาขงจื้อศึกษาคัมภีร์ขงจื้อ หลักจริยศาสตร์เก่า ๆ และลัทธิเก่า ๆ อยู่ วัฒนธรรมแบบจักรวรรดินิยมและวัฒนธรรมกึ่งระบบเจ้าขุนมูลนายนั้นเป็นพี่น้องที่รักกันมาก ซึ่งได้ก่อให้เกิดป็นสัมพันธมิตรทางด้านวัฒนธรรมแบบถอยหลังเข้าคลองเพื่อคัดค้านวัฒนธรรมใหม่ของจีน วัฒนธรรมแบบถอยหลังเข้าคลองนี้ได้รับใช้พวกจักรวรรดินิยมและพวกเจ้าขุนมูลนาย และจะต้องถูกกวาดล้างให้หมดไป ถ้าหากว่าวัฒนธรรมแบบถอยหลังเข้าคลองนี้จะไม่ถูกกวาดล้างให้หมดไปเสียก่อนแล้วเราก็จะสร้างวัฒนธรรมใหม่ชนิดใด ๆ ขึ้นมาไม่ได้เลย (หน้า ๑๔๑)

๙๘๘

ป่อเกิดดีทธิประเพณีจีน

ข้อผิดพลาดบางอย่างในเรื่องปัญหาเกี่ยวกับลักษณะของวัฒนธรรม

ดราบเท้าที่ยังเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมแห่งชาติอยู่ ลัทธิคอมมิวนิสต์ก็จะทำให้บทบาทในทางแนแนวนี้เต็มเปี่ยมได้ และควรทำความเข้าใจเพื่อเผยแพร่ลัทธิสังคมนิยมและลัทธิคอมมิวนิสต์ในหมู่ชนชั้นกรรมกรและให้การศึกษาแก่พวกชาวนาและมวลชนส่วนอื่น ๆ ในลัทธิสังคมนิยมอย่างถูกต้องตามวิธีการ แต่วัฒนธรรมของชาติส่วนรวมนั้นในปัจจุบันนี้ยังไม่เป็นสังคมนิยมเลย

การเมือง การเศรษฐกิจและวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตยอย่างใหม่ทั้งหมดล้วนมีธาตุสังคมนิยมแฝงอยู่ทั้งนั้น และไม่ใช่เป็นสังคมนิยมธรรมดา ๆ แต่ทว่าเป็นสังคมนิยมแบบเด็ดขาด เพราะอยู่ภายใต้การนำของพวกกรรมกร แต่เมื่อว่าอย่างรวมนั้นแล้ว สถานะทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และทางวัฒนธรรมยังไม่เป็นสังคมนิยม เป็นเพียงประชาธิปไตยอย่างใหม่เท่านั้น (หน้า๑๕๒)

วัฒนธรรมแห่งชาติ วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมมวลชน

วัฒนธรรมแบบประชาธิปไตยอย่างใหม่เป็นวัฒนธรรมแห่งชาติ วัฒนธรรมแบบนี้ต่อต้านการกดขี่ของพวกจักรวรรดินิยมและสนับสนุนเกียรติฐานะและอิสรภาพของชาติจีน วัฒนธรรมแบบนี้เป็นวัฒนธรรมแห่งชาติของจีนเอง และมีคุณลักษณะแห่งชาติของจีนด้วย วัฒนธรรมแบบนี้ได้รวมกับวัฒนธรรมแบบสังคมนิยมและวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตยอย่างใหม่ของชาติอื่น ๆ ทั้งหมดเข้าด้วยกันและสร้างสัมพันธ์ภาพกับตนซึ่งจะทำให้สามารถดูดซึมเอาอะไรบางอย่างไปจากกันและกัน และช่วยเหลือกันและกันพัฒนา และรวมกันก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ของโลกได้ แต่ไม่อาจรวมกับวัฒนธรรมแบบจักรวรรดินิยมชนิดถอยหลังเข้าคลองของชาติใด ๆ ได้ เพราะวัฒนธรรมแบบนี้เป็นวัฒนธรรมแห่งชาติแบบปฏิวัติ ประเทศจีนควรดูดซึมเอาวัฒนธรรมแบบก้าวหน้าของต่างประเทศไว้ให้มากโดยเอามาเป็นส่วนประกอบวัฒนธรรมของตนเอง ในอดีตเราไม่ได้ทำงานชนิดนี้ให้มากพอเลย เราจะต้องดูดซึมสิ่งที่พวกเราทุกวันนี้เห็นว่าประโยชน์ไม่ใช่เพียงจากวัฒนธรรมแบบสังคมนิยมหรือแบบประชาธิปไตยอย่างใหม่ของชาติอื่น ๆ ในปัจจุบันนี้เท่านั้น แต่ทว่าจากวัฒนธรรมเก่า ๆ ของต่างประเทศ เช่น วัฒนธรรมของประเทคนายทุนต่าง ๆ ในสมัยรุ่งเรืองด้วย แต่เราต้องใช้วัสดุต่างประเทศเหล่านี้ดังที่เราปฏิบัติในเรื่องอาหารของเรา ซึ่งเราควรจะต้องเคี้ยวไว้ในปาก ยอมให้เป็นหน้าที่ของกระเพาะและลำไส้ ผสมกับน้ำลาย น้ำย่อยอาหาร และน้ำที่ลำไส้ และแล้วก็แยกอาหารนั้นออกเป็นสิ่งที่ประโยชน์ควรแก่การดูดซึม และส่วนที่ไร้ประโยชน์ควรจะต้องถ่ายออกไป โดยวิธีนี้เท่านั้นที่อาหารจะมีประโยชน์ต่อเรา เราไม่ควรกลืนอะไร ๆ ที่ดิบ ๆ และดูดซึมมันเข้าไปโดยขาดการพิจารณาเสียก่อน “การทำประเทศให้เป็นอย่างตะวันตกไปเสียทุกกระเบียดนิ้ว” ตามที่เรียกกันนั้น นับว่าเป็นทัศนคติที่ผิด ในอดีตประเทศจีนได้รับความเดือดร้อนอย่างใหญ่หลวงจากการดูดซึมเอาสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นต่างด้าวมาอย่างเป็นระเบียบ ในทำนองเดียวกันในการเอาลัทธิมาร์กซิสต์มาใช้ในประเทศจีน

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๙๘๙

นั่น พวกคอมมิวนิสต์จีนจะต้องรวมความจริงสากลของลัทธิมาร์กซิสต์กับการปฏิบัติเฉพาะแห่งคณะปฏิวัติจีนเข้าด้วยกันอย่างเต็มที่ และอย่างเหมาะสมด้วย นั่นก็คือว่าจะต้องรวมความจริงของลัทธิมาร์กซิสต์เข้ากับคุณลักษณะของชาติและต้องให้แบบฟอร์มประจำชาติที่แน่นอนก่อนที่จะใช้เป็นประโยชน์ได้จะต้องไม่เอาความจริงของลัทธิมาร์กซิสต์มาใช้ในเชิงจิตวิสัยในฐานะที่เป็นเพียงสูตรหนึ่งเท่านั้น พวกที่ถือลัทธิมาร์กซิสต์ตามสูตร (formula Marxists) กำลังมกมายอยู่กับลัทธิมาร์กซิสต์และการปฏิวัติจีน และพวกเขาจะไม่มีตำแหน่งใด ๆ อยู่ในคณะปฏิวัติจีนเลย วัฒนธรรมของจีนควรมีแบบของตัวเอง คือเป็นแบบประจำชาติ วัฒนธรรมที่มีแบบประจำชาติ คือมี แบบประชาธิปไตยแบบใหม่เป็นเนื้อหา ก็อย่างวัฒนธรรมใหม่ของเราทุกวันนี้ นั่นเอง

วัฒนธรรมประชาธิปไตยแบบใหม่เป็นแบบวิทยาศาสตร์ วัฒนธรรมแบบนี้ตรงข้ามกับมโนคติแบบเจ้าขุนมูลนายและเชื่อถือผีสงฆ์ทั้งหมด วัฒนธรรมแบบนี้จะยืนหยัดอยู่เพื่อแสวงหาสัจธรรมจากข้อเท็จจริง จะยืนหยัดอยู่เพื่อสัจธรรมที่เป็นเชิงวัตถุวิสัยและเพื่อเอกภาพระหว่างทฤษฎีกับภาคปฏิบัติ ในแง่นี้ความคิดแบบวิทยาศาสตร์ของพวกกรรมกรจีนอาจก่อให้เกิดเป็นแนวร่วมที่แอนตี้จักรวรรดินิยม แอนตี้ระบบเจ้าขุนมูลนายและแอนตี้การเชื่อถือผีสงฆ์ร่วมกับพวกวัตถุนิยมของชนชั้นกลางที่ยังก้าวหน้าอยู่ และพวกนักวิทยาศาสตร์ฝ่ายธรรมชาติ แต่ทว่าไม่เคยก่อให้เกิดเป็นแนวร่วมกับลัทธิจิตนิยมแบบถอยหลังเข้าคลองใด ๆ เลย พวกคอมมิวนิสต์อาจก่อให้เกิดแนวร่วมแอนตี้จักรวรรดินิยมและแอนตี้ระบบเจ้าขุนมูลนายเพื่อการปฏิบัติทางการเมืองร่วมกับพวกมโนคตินิยมบางพวกและแม้ได้กับผู้ที่ปฏิบัติตามศาสนาได้ แต่เราไม่เคยเห็นด้วยกับลัทธิมโนคตินิยมหรือลัทธิทางศาสนาของพวกเขาเลย วัฒนธรรมโบราณที่รุ่งเรืองได้ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาในสมัยอันยาวนานของสังคมระบบเจ้าขุนมูลนายของจีน การประกาศระบอบการพัฒนาวัฒนธรรมโบราณนี้ การทิ้งขยะระบบเจ้าขุนมูลนายเสีย และการดูดซึมแก่นแท้แบบประชาธิปไตยเข้าไป นับว่าเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาวัฒนธรรมประจำชาติแบบใหม่ของเรา และเพื่อเพิ่มพูนความเชื่อมั่นในตัวเองแห่งชาติของเรายิ่งขึ้น แต่เราก็ไม่ควรดูดซึมอะไรและทุกสิ่งทุกอย่างโดยไม่พินิจพิเคราะห์เสียก่อน เราจะต้องแยกสิ่งที่น่าเบื่อของชนชั้นปกครองระบบเจ้าขุนมูลนายโบราณทั้งหมดออกจากวัฒนธรรมที่ดีงามที่นิยมกันแพร่หลายในสมัยโบราณ ซึ่งมีคุณลักษณะเป็นประชาธิปไตยและเป็นแบบปฏิบัติไม่มากนักน้อย โดยเหตุที่การเมืองแบบใหม่และการเศรษฐกิจแบบใหม่ในปัจจุบันของจีนได้พัฒนามาจากการเมืองและการเศรษฐกิจแบบเก่าของตนเอง และวัฒนธรรมแบบใหม่ของจีนก็ได้พัฒนามาจากวัฒนธรรมแบบเก่าของตนเองด้วยเช่นกัน เราจึงต้องเคารพประวัติศาสตร์ของเราเองและไม่ควรตัดตัวเราเองให้ลอยไปจากประวัติศาสตร์นั้น แต่ประวัติศาสตร์ในแง่นี้หมายถึงการให้สถานที่แน่นอนแก่ประวัติศาสตร์ในระหว่างศาสตร์ต่าง ๆ นั่นเอง โดยเคารพการพัฒนาเชิงวาทวิจารณ์ของประวัติศาสตร์ แต่ไม่ใช่สรรเสริญเยินยอแบบเก่าและดูถูกแบบใหม่หรือยกย่องธำมรงค์ระบบเจ้าขุนมูลนายที่ร้ายกาจ สำหรับมวลชนและนักศึกษาหนุ่ม ๆ สาว ๆ แล้ว สิ่งที่เป็นสาระสำคัญก็คือการทำให้พวกเขาไม่หันกลับไปดูข้างหลัง แต่ให้มุ่งดูไปข้างหน้าเท่านั้น (หน้า ๑๕๓-๕๕)

๙๙๐

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ภาระสองประการของคณะปฏิวัติจีนและพรรคคอมมิวนิสต์จีน

(จาก งานของเมาเซตงที่คัดเลือกมา, คณะปฏิวัติจีนและพรรคคอมมิวนิสต์จีน, เล่ม ๓, หน้า ๑๐๐-๑)

การทำให้การปฏิวัติแบบประชาธิปไตยของชนชั้นกลาง (การปฏิวัติแบบประชาธิปไตยอย่างใหม่) สมบูรณ์แบบ และการเตรียมเปลี่ยนรูปการปฏิวัตินั้นให้เป็นการปฏิวัติแบบสังคมนิยม ในเมื่อมีเงื่อนไขที่จำเป็น ทั้งหมดนั้นนับว่าเป็นผลรวมยอดแห่งภาระการปฏิวัติที่ยิ่งใหญ่และรุ่งโรจน์ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน สมาชิกพรรคทั้งหมดพยายามต่อสู้เพื่อให้บรรลุผล และไม่ควรเลิกล้มเสียกลางคัน พวกคอมมิวนิสต์ที่ยังไม่แก่กล้าบางคนคิดว่าเรามีภาระเพื่อการปฏิวัติแบบประชาธิปไตยในชั้นปัจจุบันนี้เท่านั้น แต่ไม่ได้คิดว่าจะมีภาระเพื่อการปฏิวัติแบบสังคมนิยมในชั้นต่อไป หรือคิดว่าการปฏิวัติในปัจจุบันหรือการปฏิวัติของพวกชาวนานั้นความจริงก็เป็นการปฏิวัติแบบสังคมนิยมนั่นเอง เราจะต้องเน้นชี้ให้เห็นว่าทัศนะทั้งสองนั้นผิดทั้งคู่ คอมมิวนิสต์ทุกคนจะต้องทราบว่ภาระของการปฏิวัติจีนทั้งปวงซึ่งมีพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นผู้นำนั้นเป็นภาระของการปฏิวัติที่สมบูรณ์แบบซึ่งรวมเอาการปฏิวัติทั้งสองชั้นคือทั้งชั้นประชาธิปไตยและชั้นสังคมนิยมเข้าไว้ และการปฏิวัติแบบสังคมนิยมก็เป็นความโน้มเอียงของการปฏิวัติประชาธิปไตยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และจุดหมายขั้นสุดท้ายของพวกคอมมิวนิสต์จีนทั้งปวงก็คือการต่อสู้เพื่อสร้างสังคมแบบสังคมนิยมและสังคมแบบคอมมิวนิสต์ขั้นสุดท้ายขึ้นมา

ลัทธิเผด็จการแห่งประชาธิปไตยของประชาชน

ลัทธิเผด็จการแห่งประชาธิปไตยของประชาชนได้เขียนขึ้นในคราวที่พรรคคอมมิวนิสต์มีอายุครบรอบ ๒๘ ปี ในวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ ในตอนคำของวันที่คอมมิวนิสต์พิชิตผืนแผ่นดินใหญ่จีนได้ทั้งหมด ส่วนใหญ่ของข้อความนี้ได้ก่อให้เกิดเป็นหลักการที่มีอยู่ในหนังสือ “เรื่องประชาธิปไตยใหม่” โดยยืนยันว่ารัฐบาลใหม่คงจะเป็นตัวแทนรัฐบาลสมของชนชั้นต่าง ๆ อยู่ภายใต้การนำของกรรมกรพรรคคอมมิวนิสต์ต่อไป, อย่างไรก็ดี ต้นฉบับปัจจุบันนี้มีค่าควรแก่การสนใจ เพราะได้นิยามให้เห็นอย่างแน่นอนว่าระบอบประชาธิปไตยและระบอบเผด็จการชนิดใดควรจะเป็นตัวแทนอยู่ในระบอบการปกครองแบบใหม่อันนับว่าเป็นการนิยามที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งแนวความคิดเห็นที่เลนินได้กล่าวไว้ก่อนหน้านั้นมากทีเดียว

หลังจากการสรุปทางด้านประวัติศาสตร์ที่ประกาศความจำเป็นที่จะต้องมัลลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินิสต์ และการมีคอมมิวนิสต์เป็นผู้นำในคณะปฏิวัติจีนแล้ว เมาเซตงก็ได้ดำเนินการคัดค้านลัทธิคอมมิวนิสต์โดยวิธีการสมมุติขึ้นมา และตอบข้อคัดค้านนั้นตามแบบสนทนาโต้ตอบ ปัญหาที่สำคัญในที่นี้เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะแบบเผด็จการของลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งเมาเซตงไม่ปฏิเสธ และความ

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๙๙๑

แตกต่างกันที่สำคัญที่ท่านเขียนขึ้นก็คือความแตกต่างทางด้านการเมือง โดยสรุปย่อลงไปถึงความแตกต่างกันแห่งชนชั้นทางด้านเศรษฐกิจระหว่าง “ประชาชน” (พวกที่ยอมให้คอมมิวนิสต์เป็นผู้นำ) กับ “พวกถอยหลังเข้าคลอง” (พวกที่ไม่ยอมให้คอมมิวนิสต์เป็นผู้นำ)

(จาก Brandt et al., *A Documentary History of Chinese Communism*, หน้า ๔๕๖-๔๕๗)

ลัทธิเผด็จการประชาธิปไตยของประชาชน

“ท่านเป็นพวกเผด็จการ” ท่านชอบรับ ถูกของท่านแล้ว นั่นคือสิ่งที่เราเป็นจริง ๆ ประสบการณ์หลายสิบปีมาแล้วที่ประชาชนชาวจีนได้สัมผัสไว้ ได้บอกให้เราใช้วิธีเผด็จการแบบประชาธิปไตยของประชาชน นั่นคือ จะต้องไม่ให้ลัทธิพวกถอยหลังเข้าคลองแสดงความคิดเห็นและยอมให้ประชาชนเท่านั้นมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นได้

“ประชาชน” คือใครเล่า? ในประเทศจีนในขั้นนี้ ประชาชนก็คือพวกกรรมกร พวกชาวนา พวกชนชั้นกลางชั้นต่ำ และพวกชนชั้นกลางแห่งชาติ ภายใต้การนำของพวกกรรมกรและพรรคคอมมิวนิสต์นั้น ชนชั้นต่างๆ เหล่านี้จะรวมเข้าด้วยกันก่อให้เกิดเป็นรัฐของตนเองขึ้นมาและเลือกรัฐบาลของตนเองขึ้น (เพื่อที่จะได้) ใช้ระบบเผด็จการปฏิบัติต่อพวกลูกกะโหลกของลัทธิจักรวรรดินิยม ซึ่งได้แก่ชนชั้นราชาที่ดิน ชนชั้นนายทุนที่เป็นข้าราชการ และพวกถอยหลังเข้าคลองก็กมิดั้งและพวกลูกน้องของพวกก็กมิดั้งซึ่งเป็นตัวแทนชนชั้นต่างๆ เหล่านี้ ทั้งนี้ก็เพื่อปราบปรามชนชั้นเหล่านี้โดยจะยอมให้ประพฤติกิเลสเฉพาะที่เห็นว่าเหมาะสมเท่านั้น และจะไม่ยอมให้พูดหรือทำอะไรอย่างป่าเถื่อนเลย ถ้าหากพวกเขาพูดหรือทำอะไรอย่างป่าเถื่อนแล้ว เขาจะถูกห้าม(กระทำ) และจะถูกลงโทษทันที ระบบประชาธิปไตยเป็นระบบที่จะเอามาใช้ได้ก็ภายในตำแหน่งของประชาชนเท่านั้น โดยการให้เสรีภาพในการพูด การประชุม และการสมาคมแก่พวกเขา ประชาชนเท่านั้นที่จะได้รับสิทธิออกเสียงลงคะแนน พวกถอยหลังเข้าคลองจะไม่ได้รับสิทธินี้เลย ลักษณะท่าทีสองอย่างนี้ คือ ระบบประชาธิปไตยในหมู่ประชาชน และระบบเผด็จการเหนือพวกถอยหลังเข้าคลองได้รวมกันก่อให้เกิดเป็นลัทธิเผด็จการแบบประชาธิปไตยของประชาชนขึ้นมา

ทำไมจึงควรปฏิบัติโดยวิธีนี้ด้วยเล่า? ทุกคนทราบโดยต้องแท้ว่า ถ้าหากไม่ปฏิบัติโดยวิธีนี้แล้ว การปฏิวัติก็จะล้มเหลว และประชาชนก็จะต้องพบกับข้าศึกและประเทศชาติก็คงจะสลายไป

“ท่านไม่ต้องการให้อำนาจของรัฐสูญสิ้นไปใช่ไหม?” ถูกแล้ว ในปัจจุบันนี้เราไม่ต้องการเราไม่อาจต้องการมันได้ ทำไมเล่า? เพราะลัทธิจักรวรรดินิยมยังมีอยู่ พวกถอยหลังเข้าคลองในบ้านเมืองเรายังมีอยู่ และชนชั้นต่างๆ ในประเทศก็ยังมีอยู่ ในปัจจุบันนี้เรามีภาระที่จะต้องทำเครื่องมือแห่งรัฐของประชาชนให้เข้มแข็ง ซึ่งส่วนใหญ่หมายถึงกองทัพประชาชน ตำรวจของประชาชน และศาลประชาชน เพื่อใช้ป้องกันประเทศ และคุ้มครองผลประโยชน์ของประชาชน และโดยอาศัยข้อนี้เป็น

๙๙๒

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

เดือนไข ย่อมสามารถทำให้จีนเจริญก้าวหน้าไปได้อย่างมั่นคงภายใต้การนำของพวกกรรมกรและพรรคคอมมิวนิสต์ นับตั้งแต่ประเทศเกษตรกรรมไปจนถึงประเทศอุตสาหกรรม และจากสังคมประชาธิปไตยแบบใหม่ไปจนถึงสังคมแบบสังคมนิยมและแบบคอมมิวนิสต์ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ชนชั้นต่าง ๆ หมดไป และเพื่อจะได้เข้าใจเรื่องรัฐภราดรภาพสากลโดยถ่องแท้ กองทัพตำรวจและศาลของรัฐเป็นเครื่องมือที่ชนชั้นต่าง ๆ จะใช้ปราบปรามกันได้ สำหรับชนชั้นที่โหดร้าย เครื่องมือของรัฐก็คือการใช้กำลังปราบปรามซึ่งจำเป็นต้องโหดร้าย ไม่ใช่ “เมตตากรุณา” ต่อกันอีกแล้ว “ท่านเป็นคนที่ไม่เมตตากรุณา” ถูกต้องแล้ว เราตัดสินใจจะไม่ใช้ความเมตตากรุณาต่อการบ่อนทำลายของพวกที่ถอยหลังเข้าคลอง และชนชั้นที่ถอยหลังเข้าคลอง ความเมตตากรุณาของเราจะใช้เฉพาะกับประชาชนเท่านั้น จะไม่ใช้กับการบ่อนทำลายของพวกถอยหลังเข้าคลองและชนชั้นที่ถอยหลังเข้าคลองนอกเหนือไปจากประชาชนเลย

(หน้าที่ของ) รัฐของประชาชนก็คือการคุ้มครองประชาชน ต่อเมื่อมีรัฐของประชาชนขึ้นมาเท่านั้น จึงจะเป็นไปได้ที่ประชาชนจะใช้วิธีการแบบประชาธิปไตยเพื่อให้การศึกษาและปฏิรูปตัวเองได้ทั่วทั้งประเทศและในวงกว้าง เพื่อที่จะปลดปล่อยตัวเองจากอิทธิพลของพวกถอยหลังเข้าคลองทั้งในประเทศและนอกประเทศ (ปัจจุบันอิทธิพลนี้ยังคงมีมากมายและคงจะอยู่ต่อไปอีกนาน และไม่อาจทำให้หมดไปอย่างรวดเร็วได้) เพื่อไม่ให้ศึกษานิสัยและมโนคติเลว ๆ ที่ได้มาจากสังคมเก่า และไม่ยอมให้ตนเองเดินทางผิดตามคำแนะนำของพวกถอยหลังเข้าคลอง แต่ทว่าให้ก้าวหน้าต่อไปและพัฒนาไปสู่สังคมแบบสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์โดยทำให้คณะทูตประวัติศาสตร์เพื่อขจัดชนชั้นให้หมดไปอย่างสิ้นเชิงประสบความสำเร็จและก้าวหน้าต่อไปสู่ภราดรภาพสากล

วิธีการต่าง ๆ ที่เราใช้ในเรื่องนี้ก็คือ วิธีการแบบประชาธิปไตย นั่นคือวิธีการจริงใจ ไม่ใช่วิธีการบังคับ ถ้าประชาชนละเมิดกฎหมาย เขาก็จะถูกลงโทษ ถูกจำคุกหรืออาจถูกตัดสินประหารชีวิตก็ได้ แต่ทั้งหมดนี้เป็นกรณีเฉพาะราย ๆ ไป และเมื่อว่าในหลักการแล้วก็แตกต่างจากลัทธิเผด็จการเหนือชนชั้นที่ถอยหลังเข้าคลองในฐานะที่เป็นชนชั้นหนึ่ง

อนาคตของพวกถอยหลังเข้าคลอง

เมื่ออำนาจทางการเมืองของพวกตนถูกทำลายลงแล้ว พวกชนชั้นถอยหลังเข้าคลองและพวกถอยหลังเข้าคลองก็จะได้รับที่ดิน ไร่ งาน และวิธีการครองชีวิตด้วยเหมือนกัน พวกเขาจะได้รับอนุญาตให้ให้การศึกษาแก่ตัวเองใหม่เพื่อให้เป็นคนใหม่ขึ้นมา โดยอาศัยการทำงานโดยมีเงื่อนไขว่า พวกเขาจะไม่กบฏ จะไม่ก่อให้เกิดความยุ่งยากหรือบ่อนทำลาย ถ้าหากพวกเขาไม่ปรารถนาจะทำงาน รัฐของประชาชนจะบังคับให้เขาทำ จะต้องดำเนินการโฆษณา และงานด้านการศึกษาในหมู่ชนชั้นถอยหลังเข้าคลองนี้ นอกจากนั้น ยังจะต้องปฏิบัติด้วยความระมัดระวังให้เพียงพอเท่ากับที่เราปฏิบัติต่อพวกเชลยฉะนั้น ข้อนี้อาจเรียกได้ว่าเป็น “การบริหารที่ประกอบด้วยเมตตากรุณา” แต่เราจะไม่

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๙๙๓

ยอมยกโทษให้การกระทำแบบถอยหลังเข้าคลองของพวกนี้และจะไม่ยอมให้กรรมวิธีแบบถอยหลังเข้าคลองของพวกนี้มีโอกาสจะพัฒนาได้อย่างเสรีเลย

การให้การศึกษาแก่พวกชนชั้นถอยหลังเข้าคลองเสียใหม่อย่างนี้จะดำเนินไปได้ก็เฉพาะในรัฐที่มีการปกครองแบบเผด็จการประชาธิปไตยของประชาชนเท่านั้น ถ้าหากงานนี้ทำได้ดีแล้ว ชนชั้นขูดรีดของจีนส่วนใหญ่ คือพวกราชาที่ดินและพวกชนชั้นนายทุนที่เป็นข้าราชการก็จะถูกกำจัดให้หมดไปในที่สุด (ในบรรดาชนชั้นที่ขูดรีดทั้งหลาย) จะยังมีเหลืออยู่ก็คือพวกชนชั้นกลางแห่งชาติ ซึ่งในพวกนี้มีอยู่เป็นจำนวนมากที่อาจดำเนินการการศึกษาที่เหมาะสมได้ในขั้นปัจจุบันนี้ เมื่อเข้าใจลัทธิสังคมนิยมโดยถ่องแท้แล้ว คือ เมื่อได้ดำเนินการโอนเอากิจการค่าของเอกชนมาเป็นของรัฐแล้ว พวกเขาก็อาจได้รับการศึกษาและถูกปฏิรูปต่อไปอีก ประชาชนมีเครื่องมือของรัฐที่ทรงอำนาจอยู่ในเงื้อมมือ และไม่ต้องกลัวว่า ชนชั้นกลางของชาติจะก่อการกบฏอีกต่อไป

ปัญหาที่น่าเศร้าใจก็คือปัญหาเรื่องการให้การศึกษาแก่พวกชาวนา เศรษฐกิจของพวกชาวนายังกระจัดกระจายอยู่ ถ้าจะใช้ระบบการณของสหภาพโซเวียตพิจารณาตัดสินแล้ว ก็ต้องใช้เวลานานและต้องการการทำงานที่รอบคอบเพื่อให้บรรลุถึงการทำให้เกษตรกรรมให้เป็นสังคมนิยม ถ้าปราศจากการทำให้เกษตรกรรมให้เป็นสังคมนิยมเสียแล้ว ก็จะไม่มิลัทธิสังคมนิยมที่สมบูรณ์และมั่นคงได้เลย และเพื่อที่จะทำให้การทำเกษตรกรรมให้เป็นสังคมนิยมดำเนินไปได้ ก็จำเป็นต้องพัฒนาการอุตสาหกรรมที่มีอำนาจกับการค้าที่รัฐเป็นเจ้าของให้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญ รัฐที่มีการปกครองแบบเผด็จการประชาธิปไตยของประชาชนจะต้องแก้ปัญหา (เกี่ยวกับการทำให้ประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม) นี้เป็นขั้น ๆ ไป

ทฤษฎีและภาคปฏิบัติของลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

ข้อเขียนในหมวดที่สองนี้ได้นำมาเพื่อแสดงให้เห็นมูลฐานด้านทฤษฎีเกี่ยวกับการล้างสมองและระเบียบวินัยของคอมมิวนิสต์ โดยเหตุที่ผู้ประพันธ์ตั้งใจเขียนเพื่อผู้อ่านที่มีความเชี่ยวชาญมากแล้วคือพวกผู้ดีของพรรค ซึ่งเอกสารบางอย่างก็เป็นเทคนิคมากและใช้ศัพท์ซึ่งมักจะเป็นทางนามธรรมและศัพท์ที่บัญญัติขึ้นมาใหม่ ๆ นักศึกษาเกี่ยวกับความคิดของจีนชั้นธรรมดาสามัญอาจพบเรื่องราวเช่นนั้นว่าน่ากลัวและเป็นความลึกลับจิตวิทยาทางพระพุทธศาสนาหรืออภิปรัชญาแบบขงจื้อใหม่ อย่างไรก็ตาม ความสำคัญที่ยิ่งใหญ่ที่พวกคอมมิวนิสต์จีนเอามาต่อกับทฤษฎีนั้น เราไม่อาจมองข้ามไปจากการที่มันได้มีผลสัมฤทธิ์ทางด้านประวัติศาสตร์อยู่ก่อนแล้วอย่างมากมายเลย เมาเซดุงมักจะรู้สึกประทับใจต่อคำพูดของเลนินที่ว่า : **“ถ้าปราศจากทฤษฎีปฏิบัติเสียแล้ว ก็ไม่อาจมีกระบวนการปฏิวัติใด ๆ ได้เลย”** อยู่เสมอ แต่แม้จะเปี่ยมไปด้วยทฤษฎีอาจเป็นการอธิบายเรื่องการปฏิวัติเสียเอง ก็ไม่อาจมีความสงสัยใด ๆ ว่าการที่คอมมิวนิสต์จีนได้ยอมรับการอธิบายนั้นได้ทำ

๙๙๔

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ให้คอมมิวนิสต์จีนมีเอกภาพในทางลัทธิและลัทธิไดนามิสต์ (dynamism) ซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้าม คือคนจีนและแม้แต่ชาวตะวันตกบางทีก็ไม่มีเหมือนกัน

เมาเซดุง

เรื่องการขัดแย้งกัน

บทความนี้เป็นหนังสือทางด้านทฤษฎีขั้นมูลฐานชิ้นหนึ่งในสองชิ้นของเมาเซดุง เรื่องหนึ่งคือ **เรื่องการปฏิบัติ** (ซึ่งจะนำมาลงต่อจากเรื่องนี้) แม้ว่าความจริงเรื่อง **การขัดแย้งกัน** นี้จะเขียนขึ้นภายหลังแต่ก็มีลักษณะทั่ว ๆ ไปมากกว่า และเพราะฉะนั้นที่นี้จึงปรากฏในรูปของตรรกศาสตร์มากกว่าในรูปพงศาวดาร เมาเซดุงได้เขียนขึ้นในตอนต้นยุคเยียนอัน (yen-an) และแสดงออกมาในรูปของการบรรยายแก่พวกทหารและนักการเมืองต่อต้านญี่ปุ่นในเมืองเยียนอัน

ในสมัยนี้การศึกษาอย่างคร่ำเคร่งของเมาเซดุงในเรื่องลัทธิคอมมิวนิสต์นับตั้งแต่มาร์กซ์และเอนเกลส์ (Engels) เรื่อยมาจนถึงเลนินและสตาลินอย่างน้อยที่สุดก็เกิดจากข้อพิจารณาที่สำคัญ ๆ สองประการ ข้อพิจารณา **ประการหนึ่ง** คือความจำเป็นหลังจากที่ได้อุทิศเวลาให้แก่การเดินร่นเพื่อการปฏิวัติทางภาคปฏิบัติอยู่ในมณฑลฮุนานและเกียงสืออยู่เป็นเวลาหลายปี เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์ขั้นมูลฐานของตนดีขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้เสนอโมคติและนโยบายของท่านด้วยถ้อยคำที่ถูกต้อง ไม่ต้องสงสัยเลยว่าท่านได้รับการขัดขวางอยู่บ้างในการประจักษ์กันในพรรคกับพวกที่ได้ศึกษาวรรณคดีของคอมมิวนิสต์ละเอียดลออมากกว่าท่านซึ่งพวกนี้ในเวลาที่เขาเมาเซดุงมัวยุ่งอยู่กับการกิจอย่างหนักในชนบทนั้น ได้ใช้เวลาเต็มที่อยู่ในเมืองเซียงไฮ้หรือมอสโกเพื่อศึกษาให้เชี่ยวชาญในเรื่องทฤษฎีที่เป็นแบบฟอร์มและคำพูดที่ไม่ค่อยรู้เรื่องของลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินิสต์ ความพยายามของเมาเซดุง เพื่อ “ผู้ถือหลักโดยไม่มองดูความจริง” และ “ผู้ที่ถือตามแบบ” และเพื่อความโง่เขลาเกี่ยวกับการปฏิบัติในการปฏิวัตินั้นได้ปรากฏอยู่ในข้อเขียนเหล่านี้แล้ว

นอกจากนั้น คำตอบของเมาเซดุงเรื่องลัทธิถือตามแบบที่ท่านตอบในพรรคนั้นก็คือ **ไม่ควร** ดูถูกดูแคลนทฤษฎี ตรงข้ามท่านได้ลุกขึ้นท้าทายด้วยการตั้งสูตรเกี่ยวกับคำสอนที่ถูกต้องของท่านเองซึ่งได้มาจากลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งท่านยอมรับว่าเป็นหนี่ต่อมากซ์ เอนเกลส์ เลนิน และสตาลินอยู่ตลอดเวลา เมาเซดุงเป็นผู้ห่างไกลจากกบฏดื้อดึง เป็นพวกอิสระที่หมุนไปตามใจชอบ และห่างไกลจากการเป็นผู้ปฏิบัติตามวิทยาศาสตร์ที่รอบคอบ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ท่านมีศรัทธาอย่างเต็มที่ ห่างไกลจากความเป็นผู้นำที่อุทิศชีวิตจิตใจ ซึ่งการยึดมั่นต่อการกระทำที่มีระเบียบวินัยทางภาคปฏิบัติได้ยืนยันถึงความสำคัญแห่งลัทธิที่ถูกต้องแท้จริง ดังนั้นบทความ **เรื่องความขัดแย้งกัน** ของเมาเซดุงจึงได้ให้การสรุปที่มีเหตุผลใกล้ชิดและย่อ ๆ เกี่ยวกับหลักการต่าง ๆ ซึ่งท่านพิจารณาเห็นว่าเป็นพื้นฐานของลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินิสต์ โดยแง่หนึ่งก็ย้ำถึงความเป็นสากลของลัทธินี้ และอีกแง่หนึ่งก็ย้ำถึง

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๙๙๕

แบบฟอร์มเฉพาะ ซึ่งลัทธิมาร์กซิสต์-และเลนินิสต์จะต้องใช้ตามความต้องการของกาลเทศะ เพราะเมื่อไม่ยอมรับความต่างกันของแบบฟอร์มซึ่งการต่อสู้ดิ้นรนระหว่างชนชั้นจะต้องใช้ ก็คงจะต้องกำหนดขอบเขตความสำคัญสากลของลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งมีบางอย่างที่เมาะเซตงไม่ยอมรับใช้เลย

(จาก งานของเมาะเซตงที่คัดเลือกมา, เล่ม ๒, หน้า ๑๗-๕๒)

ท่าทีของโลกสองประการ

ท่าทีของโลกตามแบบวาทวิจารณ์ได้เคยเกิดขึ้นในสมัยโบราณทั้งในประเทศจีนและในยุโรปแล้ว แต่ว่าวาทวิจารณ์ (dialectics) แบบโบราณมีอะไรบางอย่างที่เป็นไปเองและแบบชื่อ ๆ ซึ่งตั้งอยู่บนฐานแห่งเงื่อนไขทางสังคมและประวัติศาสตร์ในสมัยนั้นได้ถูกจัดทำให้เป็นทฤษฎีที่พอเพียง ดังนั้นจึงไม่สามารถอธิบายโลกได้อย่างเต็มที่ และต่อมาก็ถูกวิพากษ์ปรัชญาเข้ามาแทนที่ ปรัชญาเมธีชาวเยอรมันที่มีชื่อเสียงชื่อ เฮเกิล (Hegel) ซึ่งมีชีวิตอยู่ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๓๑๓-๒๓๗๔) ได้ให้สิ่งที่สำคัญจริง ๆ แก่วาทวิจารณ์ แต่ว่าวาทวิจารณ์ของท่านเป็นวาทวิจารณ์แบบมโนคตินิยม จนกระทั่งมาถึงมากซ์และเอนเงิลส์ บุคคลสำคัญผู้ดำเนินกระบวนการของพวกกรรมกรจึงได้ทำการสังเคราะห์ การบรรลุผลสำเร็จต่าง ๆ ในทางปฏิธานนิยมหรือคติตระหนักแน่ (positive) ในประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความรู้ของมนุษย์ได้ และโดยเฉพาะได้ดูดซึมเอาธาตุเหตุผลของวาทวิจารณ์แบบเฮเกิลเข้าไว้อย่างระมัดระวัง และได้สร้างสรรค์ทฤษฎีเกี่ยวกับสสารนิยมเชิงวาทวิจารณ์และสสารนิยมเชิงประวัติศาสตร์ขึ้นมาซึ่งทำให้เกิดมีการปฏิวัติที่ยิ่งใหญ่ซึ่งไม่เคยมีแบบอย่างมาก่อนขึ้นในประวัติศาสตร์แห่งความรู้ของมนุษยชาติ ต่อมาเลนินและสตาลินได้พัฒนาทฤษฎีที่ยิ่งใหญ่ต่อไปอีก เมื่อได้นำเข้ามาสู่ประเทศจีนแล้ว ทฤษฎีนี้ก็ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างขนานใหญ่ในโลกแห่งความคิดของจีนขึ้น

ท่าทีของโลกแบบวาทวิจารณ์นี้ส่วนใหญ่ได้สอนมนุษย์ให้ทราบวิธีที่จะสังเกตและวิเคราะห์การเคลื่อนไหวของสิ่งตรงข้ามในสิ่งต่าง ๆ อย่างชำนาญ และโดยอาศัยการวิเคราะห์นี้เป็นหลักก็จะหาวิธีแก้ข้อขัดแย้งต่าง ๆ ได้ ดังนั้นจึงนับว่ามีความสำคัญอย่างล้นเหลือสำหรับที่เราจะได้เข้าใจกฎความขัดแย้งกันในสิ่งทั้งหลายในด้านรูปธรรม

ความเป็นสากลแห่งความขัดแย้งกัน

เพื่อสะดวกในการอธิบาย ข้าพเจ้าจะพูดถึงเรื่องความเป็นสากลแห่งความขัดแย้งกันเสียก่อน แล้วจึงจะพูดถึงความขัดแย้งกันที่เฉพาะเจาะจงลงไป จำเป็นจะต้องพูดย่อ ๆ เพื่ออธิบายความขัดแย้งกันที่เป็นสากล เพราะประชาชนเป็นจำนวนมากได้ยอมรับความเป็นสากลแห่งความขัดแย้งกันนับตั้งแต่ผู้สร้างสรรค์ และผู้สืบทอดคนสำคัญของลัทธิมาร์กซิสต์ คือ มากซ์ เอนเงิลส์ เลนิน และสตาลิน

๙๙๖

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ได้สถาปนาทำที่แห่งโลกวัดถุนิยมวาทวิจารณ์ และได้เอาวาทวิจารณ์เชิงวัดถุนิยมไปใช้กับลักษณะการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ของมนุษย์ และประวัติศาสตร์ทางธรรมชาติอย่างได้ผลสำเร็จเป็นอย่างดีมากที่สุดทีเดียว และใช้กับทำที่แห่งความเปลี่ยนแปลงในสังคมและในธรรมชาติหลายอย่าง (ดูในสหภาพโซเวียต) แต่ทว่ายังมีสหายอยู่อีกมากมาย โดยเฉพาะผู้ที่ถือหลักโดยไม่มองดูความจริงที่ยังไม่เข้าใจปัญหาเรื่องข้อขัดแย้งที่เฉพาะเจาะจงมากนัก พวกเขาไม่เข้าใจว่า ความเป็นสากลแห่งความขัดแย้งกันได้มีอยู่ในความเป็นปัจเจกแห่งความขัดแย้งกันด้วย ทั้งพวกเขาก็ไม่เข้าใจด้วยว่ามีความสำคัญอย่างไรที่เราจะแนะนำเรื่องการปฏิบัติด้านการปฏิบัติต่อไปเพื่อศึกษาความเป็นปัจเจกของความขัดแย้งกันในสิ่งที่เป็นรูปธรรมซึ่งเผชิญหน้าเราอยู่ เพราะฉะนั้น เราจึงควรศึกษาปัญหาเกี่ยวกับความเป็นปัจเจกแห่งความขัดแย้งกันด้วยความสนใจเป็นพิเศษ และเราควรจะอธิบายให้มากพอสมควรสำหรับเหตุผลในข้อนี้ เมื่อเราวิเคราะห์กฎด้วยความขัดแย้งกันในสิ่งทั้งหลายแล้วในเบื้องต้นเราก็ควรวิเคราะห์ความเป็นสากลแห่งการขัดแย้งกันเสียก่อน แล้วจึงวิเคราะห์ความเป็นปัจเจกแห่งการขัดแย้งกันด้วยความตั้งอกตั้งใจเป็นพิเศษ และในที่สุดก็เข้าไปสู่เรื่องความเป็นสากลแห่งความขัดแย้งกัน

ความเป็นสากลหรือความสมบูรณ์แห่งความขัดแย้งกันนั้นมีสองความหมาย ความหมายแรกก็คือว่าความขัดแย้งกันมีอยู่ในกระบวนการพัฒนาการของสิ่งทั้งปวง และอีกความหมายหนึ่งก็คือว่าในกระบวนการพัฒนาการของแต่ละสิ่งนั้น ความเคลื่อนไหวของสิ่งตรงข้ามย่อมมีอยู่นับตั้งแต่ต้นจนถึงอวสานทีเดียว (หน้า ๑๗-๑๙)

แม้แต่ภายใต้เงื่อนไขทางด้านสังคมของสหภาพโซเวียต ความแตกต่างระหว่างกรรมกรกับชาวนาก็ยังมีอยู่ ความต่างกันเป็นความขัดแย้งกัน แม้ว่าจะไม่เหมือนความต่างกันระหว่างกรรมกรกับนายทุน แต่ก็จะไม่ขยายตัวไปจนเป็นปรปักษ์กัน หรือก่อให้เกิดเป็นการต่อสู้ระหว่างชนชั้นเลย ในเรื่องการสร้างระบบสังคมนิยมนั้น พวกกรรมกรและพวกชาวนาจะก่อรูปเป็นสัมพันธมิตรกันอย่างมั่นคง และจะค่อย ๆ แก้ปัญหานี้ในกระบวนการพัฒนาการจากลัทธิสังคมนิยมไปสู่ลัทธิคอมมิวนิสต์ นี่เป็นปัญหาเกี่ยวกับความต่างกันในด้านคุณลักษณะแห่งความขัดแย้งกัน ไม่ใช่เรื่องความมีอยู่หรือความไม่มีอยู่แห่งความขัดแย้งกัน ความขัดแย้งกันนั้นเป็นสากล สมบูรณ์ มีอยู่ในกระบวนการการเคลื่อนไหวของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง และมีอยู่ตลอดกระบวนการทั้งหลายทั้งปวงตั้งแต่ต้นจนอวสาน (หน้า ๒๑)

ความเป็นปัจเจกแห่งความขัดแย้งกัน

ไม่เพียงจำเป็นจะต้องศึกษาเรื่องความขัดแย้งกันอย่างเฉพาะเจาะจง และเรื่องคุณภาพที่ใช้ความขัดแย้งกันนั้นพิจารณาตัดสินในระบบเกี่ยวกับแบบฟอร์มแห่งความเคลื่อนไหวของวัตถุที่สำคัญ ๆ ทุกระบบเท่านั้น แต่ทว่าจำเป็นจะต้องศึกษาเรื่องความขัดแย้งกันชนิดที่เฉพาะเจาะจงและคุณภาพ

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๙๙๗

ของแบบฟอร์มแห่งการเคลื่อนไหวของวัตถุทุกชนิดในแต่ละชั้นแห่งการพัฒนาที่มีมาเป็นเวลานานด้วย ในแบบฟอร์มแห่งการเคลื่อนไหวทั้งปวงนั้น กระบวนการพัฒนาการแต่ละอย่างซึ่งเป็นสิ่งที่แท้จริงและไม่ใช่สิ่งที่เพ้อฝันนั้นย่อมแตกต่างกันในด้านคุณภาพในเรื่องการศึกษาของเรานั้น เราจะต้องเน้นและเริ่มต้นตั้งแต่จุดนี้ไป

ข้อขัดแย้งที่แตกต่างกันในด้านคุณภาพอาจแก้ไขได้โดยอาศัยวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันในด้านคุณภาพเท่านั้น ตัวอย่างเช่น : ความขัดแย้งระหว่างพวกกรรมกรกับคนชั้นกลางจะแก้ได้โดยอาศัยวิธีการแห่งการปฏิบัติแบบสังคมนิยม ความขัดแย้งกันระหว่างมวลมหาชนกับระบบเจ้าขุนมูลนายจะแก้ได้โดยอาศัยวิธีการปฏิบัติแบบประชาธิปไตย ความขัดแย้งกันระหว่างอาณานิคมกับลัทธิจักรวรรดินิยมจะแก้ได้โดยอาศัยวิธีการทำสงครามปฏิวัติแห่งชาติ ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นกรรมกรกับพวกชาวนาในสังคม แบบสังคมนิยมนั้นจะแก้ได้โดยอาศัยวิธีการแห่งการที่มวลชนจะจัดตั้งเกษตรกรรมโดยวิธีเข้าควบคุมวัสดุและวิธีการผลิต (collectivization) และการเกษตรกรรมแบบที่เปลี่ยนไปใช้เครื่องจักร (mechanization) ความขัดแย้งภายในพรรคคอมมิวนิสต์จะแก้ได้โดยอาศัยวิธีการเกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์ รวมทั้งการวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง ความขัดแย้งระหว่างสังคมกับธรรมชาติจะแก้ได้โดยอาศัยวิธีพัฒนากำลังผลิตขึ้น กระบวนการทั้งหลายย่อมเปลี่ยนแปลงไป กระบวนการเก่า ๆ และความขัดแย้งกันแบบเก่า ๆ ก็หายไป กระบวนการใหม่ ๆ และข้อขัดแย้งกันใหม่ ๆ ก็เกิดขึ้นมา...และวิธีการแก้ข้อขัดแย้งกัน จึงจำต้องแตกต่างกันไปด้วย มีความแตกต่างชั้นมูลฐานอยู่อย่างหนึ่งระหว่างความขัดแย้งกันที่จะแก้ได้โดยการปฏิบัติเดือนกุมภาพันธ์และการปฏิบัติเดือนตุลาคมในรัสเซีย เช่นเดียวความแตกต่างกันในระหว่างวิธีการทั้งหลายที่ใช้แก้ข้อขัดแย้งกันนั้น และการใช้วิธีการที่แตกต่างกันแก้ข้อขัดแย้งที่แตกต่างกันนั้น เป็นหลักการที่พวกมาร์กซิสต์เลนินิสต์ทั้งหลายจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด พวกที่ถือหลักโดยไม่มองดูความจริงเชื่อว่ามิได้ปฏิบัติตามหลักการนี้ : พวกเขาไม่เข้าใจเรื่องความแตกต่างกันระหว่างสถานการณ์ทางด้านการปฏิบัติแบบต่าง ๆ และดังนั้นจึงไม่เข้าใจว่าควรจะใช้วิธีการที่แตกต่างกันแก้ข้อขัดแย้งที่แตกต่างกัน ตรงกันข้าม พวกเขาได้เอาสูตรมาใช้เหมือนกันไปหมด ซึ่งพวกเขาพอใจที่จะใช้ทุกหนทุกแห่งโดยไม่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงใด ๆ เลย ซึ่งเป็นกฎปฏิบัติที่จะนำความล้มเหลวมาสู่คณะปฏิวัติ หรืออาจก่อให้เกิดความยุ่งเหยิงใหญ่หลวงแก่สิ่งที่ควรจะทำให้ดี

เพื่อที่จะเปิดเผยให้เห็นความเป็นปัจเจกแห่งความขัดแย้งกันทั้งมวล เช่นเดียวกับความที่มีความสัมพันธ์กันเป็นภายในในกระบวนการพัฒนาของสิ่งทั้งหลาย คือ เพื่อที่จะเปิดเผยถึงคุณภาพของกระบวนการพัฒนาของสิ่งทั้งหลาย เราจะต้องเปิดเผยความเป็นปัจเจกแห่งข้อขัดแย้งกันในกระบวนการแต่ละลักษณะ มิฉะนั้นแล้วก็เป็นไปไม่ได้ที่จะเปิดเผยคุณภาพของกระบวนการ ข้อนี้เป็นเรื่องที่เราจะต้องให้ความสนใจอย่างมากที่สุดในด้านการศึกษาของเราด้วยเหมือนกัน

สิ่งหรือเหตุการณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งย่อมมีข้อขัดแย้งอยู่ในกระบวนการพัฒนาของมันเองอยู่

๙๙๘

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

มากมาย ตัวอย่างเช่น ในกระบวนการการปฏิวัติประชาธิปไตยชนชั้นกลางของจีนนั้นได้มีข้อขัดแย้งกันระหว่างชนชั้นที่ถูกปราบปรามต่าง ๆ ในสังคมจีนกับลัทธิจักรวรรดินิยม ความขัดแย้งในระหว่างมวลมหาชนกับลัทธิเจ้าขุนมูลนาย ความขัดแย้งระหว่างพวกกรรมกรกับชนชั้นกลาง ความขัดแย้งระหว่างพวกชาวนากับพวกชนชั้นกลางที่ด้อยอยู่ในเมืองหลวงพวกหนึ่งกับพวกชนชั้นกลางอีกพวกหนึ่ง ความขัดแย้งระหว่างพวกชนชั้นปกครองที่ถอยหลังเข้าคลองแบบต่าง ๆ สถานการณ์ดูช่างสับสนวุ่นวายไปหมด ไม่เพียงแต่ข้อขัดแย้งแต่ละอย่างจะมีความเป็นปัจเจกของตนเอง และไม่อาจเป็นอย่างเดียวเหมือนกันหมดได้ แต่ลักษณะท่าทีสองอย่างแห่งข้อขัดแย้งแต่ละอย่างๆ นั้น แต่ละอย่างก็มีคุณลักษณะของตนเองด้วยและไม่อาจคงเป็นได้อย่างเดียวเหมือนกันหมดด้วย ไม่เพียงแต่พวกเราที่ทำงานเพื่อการปฏิวัติจีนควรจะเข้าใจความเป็นปัจเจกแห่งข้อขัดแย้งแต่ละอย่างโดยอาศัยความเต็มเปี่ยมของข้อขัดแย้งนั้น คือจากความสัมพันธ์ภายในของสิ่งที่ขัดแย้งกันเหล่านั้นเท่านั้น แต่เราอาจเข้าใจความเต็มเปี่ยมแห่งความขัดแย้งกันโดยอาศัยการศึกษาท่าทีของข้อขัดแย้งแต่ละท่าทีเท่านั้นด้วยการเข้าใจลักษณะต่าง ๆ แห่งการขัดแย้งกันแต่ละลักษณะนี้เป็นการเข้าใจตำแหน่งแน่นอนที่แต่ละลักษณะมีอยู่ เป็นการเข้าใจแบบฟอร์มที่เป็นรูปธรรม ซึ่งในแบบฟอร์มนี้เองได้มีความสัมพันธ์อย่างเป็นเหตุผลของกันและกัน เช่นเดียวกับเป็นปฏิกิริยากับสิ่งที่ตรงข้ามของมัน และเป็นการเข้าใจวิธีการที่เป็นรูปธรรมที่มันใช้ต่อสู้กับสิ่งที่ตรงข้ามเมื่อสิ่งทั้งสองมีความสัมพันธ์กันเป็นภายในและยังขัดแย้งกันด้วย เช่นเดียวกับในเวลาที่มีความสัมพันธ์ภายในขาดสะบั้นลงลงนั้น การศึกษาปัญหาเหล่านี้เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด เลนินได้แสดงความคิดเห็นนี้แหละ เมื่อท่านกล่าวว่าสิ่งที่เป็แก่นแท้ที่สุดในลัทธิมาร์กซิสต์ หรือดวงวิญญาณที่มีชีวิตชีวาของลัทธิมาร์กซิสต์ก็คือ การวิเคราะห์เงื่อนไขต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมตามแบบรูปธรรมนั่นเอง ตรงข้ามกับคำสอนของเลนิน พวกที่ถือหลักโดยไม่มองดูความจริงของเราไม่เคยใช้สมองของตนวิเคราะห์สิ่งใด ๆ ในรูปธรรมเลย ในข้อเขียนและการพูดของพวกเขา นั้น เขามักจะใช้จุดสำคัญของ “บทความเปิดเผย” ซึ่งว่างเปล่าจากเนื้อหาใด ๆ ดังนั้นจึงถือว่าได้นำเอางานแบบที่เลวที่สุดเข้ามาสู่พรรคของเรา (หน้า ๒๔-๒๖)

จากข้อนี้เราจะเห็นได้ว่าในการศึกษาธรรมชาติเฉพาะแห่งข้อขัดแย้งใด ๆ คือความขัดแย้งในเรื่องความเคลื่อนไหวของวัตถุแบบต่าง ๆ ความขัดแย้งเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวในกระบวนการพัฒนาทุกอย่างแบบต่าง ๆ ความขัดแย้งในกระบวนการพัฒนาทุกอย่างแต่ละแบบ ความขัดแย้งแห่งกระบวนการพัฒนาขั้นต่าง ๆ และความขัดแย้งแห่งพัฒนาการขั้นต่าง ๆ แต่ละลักษณะ ในการศึกษาธรรมชาติเฉพาะเจาะจงของสิ่งที่ขัดแย้งกันเหล่านี้ทั้งปวงนั้นเราควรจะพ้นจากมลทินที่เกิดจากการตัดสินชี้ขาดแบบอัตวิสัย (subjective) และควรจะตั้งวิเคราะห์ในแบบรูปธรรม นอกจากการวิเคราะห์ในแบบรูปธรรมแล้ว ก็ไม่อาจมีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติที่เฉพาะเจาะจงของความขัดแย้งใด ๆ อยู่เลย เราจะต้องระลึกถึงถ้อยคำของเลนินอยู่ตลอดเวลาว่า : การวิเคราะห์เงื่อนไขที่เป็นรูปธรรมแบบรูปธรรม

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๙๙๙

มาร์กซ์และเอนเงิลส์ เป็นบุคคลแรกที่ได้ให้แบบการวิเคราะห์ที่เป็นรูปธรรมอย่างวิเศษเช่นนั้นแก่เรา

เมื่อมาร์กซ์และเอนเงิลส์ใช้กฎว่าด้วยความขัดแย้งกันในสิ่งทั้งหลายเพื่อศึกษากระบวนการแห่งประวัติศาสตร์สังคมนั้น ท่านทั้งสองได้มองเห็นความขัดแย้งระหว่างกำลังผลิตและความสัมพันธ์ของการผลิต ท่านทั้งสองมองเห็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้นที่ขูดรีดกับชนชั้นที่ถูกขูดรีด เช่นเดียวกับเห็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยวิธีนั้นในระหว่างพื้นฐานทางเศรษฐกิจกับส่วนที่มีความสัมพันธ์กับพื้นฐานทางเศรษฐกิจเช่นการเมืองกับอุดมการณ์ เป็นต้น และท่านทั้งสองได้เห็นวิธีที่ข้อขัดแย้งกันเหล่านี้จะนำไปสู่การปฏิวัติสังคมแบบต่างๆ กันในสังคมแห่งชนชั้นที่แตกต่างกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ด้วย

เมื่อมาร์กซ์นำเอากฎนี้มาใช้ศึกษาเค้าโครงทางเศรษฐกิจของสังคมนายทุน ท่านได้เห็นว่าความขัดแย้งกันที่เป็นมูลฐานของสังคมนี้ก็คือความขัดแย้งกันระหว่างคุณลักษณะทางสังคมแห่งการผลิตและคุณลักษณะส่วนตัวแห่งความเป็นเจ้าของ ความขัดแย้งนั้นแสดงออกมาในรูปความขัดแย้งกันระหว่างคุณลักษณะที่เป็นระเบียบของการผลิตในกิจการค้าของปัจเจกชน กับคุณลักษณะที่ไม่เป็นระเบียบของการผลิตในสังคมทั้งปวง การที่ความขัดแย้งกันนี้แสดงเรื่องชนชั้นให้ปรากฏออกมาเป็นความขัดแย้งระหว่างพวกชนชั้นกลางกับพวกกรรมกร

เพราะสิ่งทั้งหลายมีขอบเขตกว้างใหญ่ไพศาลและพัฒนาการของสิ่งทั้งหลายไม่มีขอบเขตจำกัด สิ่งใดในกรณีหนึ่งเป็นความเป็นสากลนั้น ในอีกกรณีหนึ่งย่อมถูกเปลี่ยนไปเป็นสิ่งเฉพาะเจาะจงหรือบางส่วนได้ อนึ่ง สิ่งใดในกรณีหนึ่งเป็นสิ่งเฉพาะเจาะจงหรือบางส่วนก็อาจเปลี่ยนมาเป็นสิ่งที่เป็นสากลได้เช่นกัน ความขัดแย้งที่มีอยู่ในระบบนายทุน ในระหว่างการทำกรผลิตให้เป็นแบบสังคมนิยมกับการที่เอกชนเป็นเจ้าของวิธีการผลิตนั้นเป็นสิ่งที่ธรรมดาสามัญสำหรับประเทศทั้งหลายทั้งปวง ที่ลัทธินายทุนยังมีอยู่และยังเจริญรุ่งเรืองอยู่ สำหรับลัทธินายทุน ความขัดแย้งนี้จะก่อให้เกิดเป็นความเป็นสากลแห่งความขัดแย้งกัน แต่ความขัดแย้งนี้ในลัทธินายทุนเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์บางขั้นในการพัฒนาสังคมแห่งชนชั้นโดยทั่ว ๆ ไป ปรากฏว่าที่ยังเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในระหว่างกำลังผลิตกับความสัมพันธ์ของการผลิตในสังคมแห่งชนชั้นโดยทั่วๆ ไปอยู่ ความขัดแย้งกันนี้ ย่อมก่อให้เกิดความเป็นปัจเจกแห่งความขัดแย้งกัน แต่เมื่อเปิดเผยโดยการวิเคราะห์ความเป็นปัจเจกของการขัดแย้งกันทุกชนิดในสังคมนายทุนแล้ว มาร์กซ์จึงได้อธิบายเรื่องความเป็นสากลแห่งความขัดแย้งกันระหว่างกำลังผลิตและความสัมพันธ์ของการผลิตในสังคมแห่งชนชั้นโดยทั่วๆ ไปลึกซึ้งกว่า เพียงพอมากกว่า และสมบูรณ์กว่า...

เมื่อสตาลินอธิบายรากฐานทางประวัติศาสตร์ของลัทธิเลนินิสต์ (Leninism) ในหนังสือที่มีชื่อเสียงของท่าน คือ เรื่อง **พื้นฐานของลัทธิเลนินิสต์** (The Foundations of Leninism) นั้น ท่านได้วิเคราะห์สถานการณ์ระหว่างชาติที่เป็นแหล่งเกิดลัทธิเลนินิสต์ พร้อมกับข้อขัดแย้งต่าง ๆ ในลัทธิ

๑๐๐๐

ปฏิกิริยาจิตประเพณีจีน

นายทุน ซึ่งได้ไปถึงที่สุดโต่งภายใต้เงื่อนไขแห่งลัทธิจักรวรรดินิยม และได้วิเคราะห์ถึงวิธีที่ข้อขัดแย้งเหล่านี้ทำให้การปฏิวัติของพวกกรรมกรเป็นปัญหาที่จะต้องกระทำทันทีและวิเคราะห์ถึงวิธีที่ข้อขัดแย้งเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดเงื่อนไขที่น่าพึงพอใจ เพื่อที่จะได้โจมตีลัทธินายทุนได้โดยตรง นอกจากข้อขัดแย้งเหล่านี้แล้ว สตาลินก็ได้วิเคราะห์เหตุผลว่าทำไมรัสเซียจึงกลายเป็นอยู่ของลัทธิเลนินิสต์ วิธีที่รัสเซียสมัยพระเจ้าซาร์เป็นตัวแทน จุดรวมของข้อขัดแย้งแห่งลัทธิจักรวรรดินิยมทั้งปวง และเหตุผลที่ว่าทำไมพวกกรรมกรรัสเซียจึงสามารถเป็นกองระวังกหน้าของพวกกรรมกรปฏิวัติระหว่างชาติได้โดยวิธีนี้ สตาลินได้วิเคราะห์ความเป็นสากลของข้อขัดแย้งกันในลัทธิจักรวรรดินิยม แสดงให้เห็นวิธีที่ลัทธิเลนินิสต์เป็นลัทธิมาร์กซิสต์ในยุคจักรวรรดินิยมและการปฏิวัติของพวกกรรมกร และได้วิเคราะห์ความเป็นปัจเจกของลัทธิจักรวรรดินิยมของรัสเซียสมัยพระเจ้าซาร์ที่ขัดแย้งกับลัทธิจักรวรรดินิยมทั่วไป โดยแสดงให้เห็นวิธีที่รัสเซียได้กลายเป็นแหล่งกำเนิดของทฤษฎีและยุทธวิธีเกี่ยวกับการปฏิวัติของพวกกรรมกร และวิธีที่ความเป็นสากลแห่งความขัดแย้งกันมีอยู่ในความเป็นปัจเจกแห่งความขัดแย้งกันอย่างไร การวิเคราะห์ของสตาลินแบบนี้ได้รับใช้เราในฐานะเป็นแบบในการเข้าใจความเป็นปัจเจกและความเป็นสากลของความขัดแย้งกัน และการที่ความขัดแย้งกันมีความสัมพันธ์กันภายใน (หน้า ๓๒-๓๔)

ความขัดแย้งกันที่เป็นหลักสำคัญและลักษณะท่าทีที่สำคัญแห่งความขัดแย้งกัน

เมื่อเพ่งถึงปัญหาเกี่ยวกับความเป็นปัจเจกแห่งความขัดแย้งกันแล้ว ก็ยังคงมีอยู่สองฝ่ายซึ่งจะต้องเลือกเพินเอามาวิเคราะห์เป็นพิเศษคือ ความขัดแย้งกันที่เป็นหลักสำคัญและท่าทีที่เป็นหลักสำคัญของการขัดแย้งกัน

ในกระบวนการพัฒนาสิ่งที่สืบสนั่น ได้มีข้อขัดแย้งกันอยู่มากมาย ในบรรดาข้อขัดแย้งกันเหล่านี้ ข้อขัดแย้งประการหนึ่งจำเป็นจะต้องเป็นข้อขัดแย้งที่เป็นหลักสำคัญ ซึ่งความมีอยู่และความพัฒนาแห่งข้อขัดแย้งนั้นจะพิจารณาตัดสินหรือมีอิทธิพลต่อความมีอยู่และการพัฒนาของข้อขัดแย้งอื่นๆ (หน้า ๓๕)

ดังนั้น ในการศึกษากระบวนการใดๆก็ตาม ถ้าหากว่าเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนซึ่งมีข้อขัดแย้งกันมากกว่าสองอย่างแล้ว เราจะต้องทำหน้าที่ให้ดีที่สุดเพื่อค้นให้พบความขัดแย้งที่เป็นหลักสำคัญของมัน ในทันทีที่เราได้ข้อขัดแย้งที่เป็นหลักสำคัญแล้ว เราก็จะแก้ปัญหานั้นๆ ได้อย่างเรียบร้อยทีเดียว นี่เป็นวิธีการที่มากซ์สอนเราในขณะที่ท่านศึกษาสังคมนายทุนอยู่ เมื่อเลนินและสตาลินศึกษาลัทธิจักรวรรดินิยม และวิกฤติการณ์ทั่วๆ ไปของลัทธินายทุน และเมื่อท่านทั้งสองนั้นศึกษาการเศรษฐกิจของโซเวียตแล้ว ท่านก็ได้สอนวิธีการนี้ให้แก่เรา (หน้า ๓๗)

ประชาชนบางพวกคิดว่าข้อนี้มีใช้กรณีที่มีข้อขัดแย้งจริง ๆ เลย ตัวอย่างเช่น : ในความขัดแย้งระหว่างกำลังผลิตกับความสัมพันธ์แห่งการผลิต กำลังผลิตย่อมเป็นท่าทีที่เป็นหลักสำคัญ ในความ

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๑๐๐๑

ขัดแย้งระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ การปฏิบัติย่อมเป็นท่าทีที่เป็นหลักสำคัญในความขัดแย้งระหว่างพื้นฐานทางเศรษฐกิจกับส่วนที่มีความสัมพันธ์กับพื้นฐานทางเศรษฐกิจ พื้นฐานทางเศรษฐกิจเป็นท่าทีที่เป็นหลักสำคัญ และไม่มีความเปลี่ยนแปลงในตำแหน่งแต่ละตำแหน่งของมันเลย นี่เป็นทศนะของลัทธิวัตถุนิยมกลศาสตร์ มีใช้วัตถุนิยมวาทวิจารณ์ ความจริงกำลังผลิต การปฏิบัติ และพื้นฐานทางเศรษฐกิจทั่ว ๆ ไปแล้ว ย่อมแสดงตัวให้ปรากฏในบทบาทที่เป็นตัวการสำคัญและที่เด็ดขาดแน่นอน ใครก็ตามที่ปฏิเสธเรื่องนี้ย่อมไม่ใช่กัฏฏานิยม แต่ทว่าภายใต้เงื่อนไขบางอย่าง ท่าทีเช่นนั้น เช่น ความสัมพันธ์ของการผลิต ทฤษฎีและส่วนที่มีความสัมพันธ์กับพื้นฐานย่อมกลับปรากฏตัวออกมาในบทบาทที่เป็นตัวการสำคัญและที่เด็ดขาดแน่นอนแทน ข้อนี้เราจะต้องยอมรับ เมื่อเราไม่อาจพัฒนากำลังผลิตนอกจากจะเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์แห่งการผลิตเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์แห่งการผลิตย่อมแสดงบทบาทที่เป็นตัวการสำคัญและเด็ดขาดแน่นอน ดังที่เลนินกล่าวไว้ว่า ถ้า “ไม่มีทฤษฎีปฏิบัติแล้วก็ไม่อาจมีกระบวนการปฏิบัติใด ๆ ได้” การสร้างและการประกาศทฤษฎีปฏิบัติจึงแสดงบทบาทที่เป็นตัวการสำคัญและเด็ดขาดแน่นอน เมื่อเราควรจะต้องประกอบอาชีพอะไรบางอย่าง (ข้อนี้ใช้หมายถึงอาชีพใด ๆ ก็ได้ แต่ทว่ายังไม่มีวัตถุประสงค์ วิธีการ โครงการหรือนโยบายที่กำหนดวิธีที่จะทำ วัตถุประสงค์ วิธีการ โครงการหรือนโยบายย่อมเป็นองค์ประกอบที่เป็นหลักสำคัญและเด็ดขาดแน่นอนเมื่อปัจจัยภายนอก (คือการเมือง วัฒนธรรมและอื่น ๆ) กีดกันการพัฒนาพื้นฐานทางเศรษฐกิจไว้ การปฏิรูปทางการเมืองและทางด้านวัฒนธรรมก็เป็นองค์ประกอบที่เป็นหลักการใหญ่และที่เด็ดขาดแน่นอนไป ในการกล่าวเช่นนั้น เรากำลังวิ่งสวนทางกับลัทธิวัตถุนิยมใช่ไหม? ไม่ใช่เลย เหตุผลก็คือว่า เมื่อเรายอมรับว่าในการพัฒนาประวัติศาสตร์ทั้งหมดนั้น เป็นเรื่องทางวัตถุซึ่งพิจารณาตัดสินสิ่งต่าง ๆ ทางด้านจิตใจ และเป็นเรื่องของความมีอยู่ทางด้านสังคมที่พิจารณาตัดสินความรู้สึกนึกคิดทางสังคม พร้อมกันนั้นเราก็ยอมรับและจะต้องยอมรับปฏิกิริยาของสิ่งต่าง ๆ ทางด้านจิตใจ และความรู้สึกนึกคิดทางด้านสังคมในเรื่องความมีอยู่ทางสังคมด้วย และจะต้องยอมรับสิ่งต่อเติมบนพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ข้อนี้มีได้เป็นการวิ่งสวนทางกับลัทธิวัตถุนิยมเลย ความจริงเป็นการหลีกเลี่ยงลัทธิวัตถุนิยมทางกลศาสตร์ และสนับสนุนลัทธิวัตถุนิยมวาทวิจารณ์อย่างมั่นคงเท่านั้นเอง (หน้า ๔๐-๔๑)

เอกลักษณ์และการต่อสู้ดิ้นรนแห่งลักษณะท่าทีต่าง ๆ แห่งความขัดแย้งกัน

เมื่อเข้าใจปัญหาเกี่ยวกับความเป็นสากลและความเป็นปัจเจกแห่งความขัดแย้งกันแล้ว เรา ก็จะต้องศึกษาปัญหาเกี่ยวกับเอกลักษณ์และการต่อสู้ดิ้นรนแห่งลักษณะท่าทีต่าง ๆ ของความขัดแย้งกันต่อไป

เอกลักษณ์ เอกภาพ ความประจวบกัน ความซึ่มซาบกันและกัน ความแทรกซึ่มกันและกัน การอาศัยกันและกัน (หรือความอาศัยกันและกันเพื่อความมีอยู่) ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน หรือความร่วมมือกัน... คำที่แตกต่างกันทั้งหมดนี้หมายถึงสิ่งเดียวกัน และโยงไปถึงเงื่อนไขสองอย่างต่อไปนี้ :

๑๐๐๒

ปดเกิดลัทธิประเพณีจีน

เงื่อนไขอย่างแรก ทำที่แต่ละทำที่ในบรรดาทำที่สองอย่างของความขัดแย้งทุกๆ ชนิด ในกระบวนการพัฒนาของสิ่งหนึ่งย่อมพบกับการสมมูลล่วงหน้าถึงความมีอยู่ของมันในทำที่อื่น และทำที่ทั้งสองนั้นจะอยู่ร่วมกันในภาวะหนึ่ง เงื่อนไขที่สอง ทำที่แต่ละทำที่ในบรรดาทำที่ที่ขัดแย้งกันสองประการ ตามเงื่อนไขต่างๆ ที่กำหนดให้มีความโน้มเอียงไปในทางที่จะเปลี่ยนรูปตัวมันเองให้เป็นอย่างอื่น นี่คือสิ่งที่เอกลักษณ์หมายถึง (หน้า ๔๒)

การปฏิวัติของพวกชาวนาที่เราได้กล่าวมานั้นนับว่าเป็นกระบวนการแล้ว และจะเป็นกระบวนการเช่นนั้น ซึ่งในกระบวนการนี้ชนชั้นราชาที่ดินที่เป็นเจ้าของที่ดินจะกลายเป็นชนชั้นที่ถูกแย่งเอาที่ดินไปหมด ส่วนพวกชาวนาซึ่งครั้งหนึ่งเคยถูกแย่งที่ดินไปจะได้กลับเป็นผู้มีที่ดินขนาดย่อมๆ อีก การมีและการไม่มี การได้และการเสีย มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเพราะเงื่อนไขบางอย่าง มีเอกลักษณ์แห่งข้างทั้งสองภายใต้ลัทธิสังคมนิยม ระบบการที่ชาวนาเป็นเจ้าของที่ดินเป็นส่วนตัวจะกลายเป็นการที่ส่วนรวมเป็นเจ้าของที่ดินที่ใช้ทำเกษตรกรรมแบบสังคมนิยม เรื่องนี้ได้มีอยู่ในสหภาพโซเวียตแล้ว และจะมีทั่วไปในโลก ในระหว่างสมบัติส่วนตัวกับสมบัติส่วนรวมนั้นมีสะพานที่จะนำจากอย่างหนึ่งไปสู่อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งในปรัชญาเรียกว่า เอกลักษณ์หรือการเปลี่ยนรูปกัน หรือการซึมซาบกัน

การทำการระบอบเผด็จการของพวกกรรมกร หรือระบอบเผด็จการของประชาชนให้มั่นคงนั้นความจริงเป็นการเตรียมเงื่อนไขต่างๆ เพื่อให้การระบอบเผด็จการนั้นอ่อนปวกเปียก และก้าวไปสู่การเลิกล้มระบบของรัฐทั้งปวงในขั้นที่สูงขึ้นไปอีก การตั้งและพัฒนาพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นนั้นความจริงเป็นการเตรียมเงื่อนไขเพื่อเลิกพรรคคอมมิวนิสต์และระบบพรรคทั้งปวง การตั้งกองทัพอปฏิวัติภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์และการทำสงครามปฏิวัตินั้น ความจริงเป็นการเตรียมเงื่อนไขเพื่อเลิกสงครามตลอดไปนั่นเอง สิ่งที่ขัดแย้งกันเหล่านี้ย่อมเป็นของคู่กันไปพร้อมๆ กันด้วย (หน้า ๔๔)

บทบาทแห่งภาวะปฏิปักษ์ในความขัดแย้งกัน

ปัญหาว่า “ภาวะปฏิปักษ์ (antagonism) คืออะไร ?” นั้น เป็นปัญหาหนึ่งในปัญหาทั้งหลายที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการต่อสู้ภายในความขัดแย้งกัน คำตอบของเราก็คือว่า : ภาวะปฏิปักษ์เป็นการต่อสู้แบบหนึ่งภายในความขัดแย้งกัน แต่มันได้เป็นแบบสากลเท่านั้น

ในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ ภาวะปฏิปักษ์ระหว่างชนชั้นต่างๆ มีอยู่ในฐานะเป็นการปรากฏตัวแห่งการต่อสู้เฉพาะอย่างภายในความขัดแย้งกัน ความขัดแย้งกันระหว่างชนชั้นที่ขูดรีด กับชนชั้นที่ถูกขูดรีด : ชนชั้นที่ขัดแย้งกันทั้งสองชั้นนี้อยู่ร่วมกันในสังคมหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นสังคมทาส หรือสังคมนายทุน หรือสังคมนายทุนล้วนแต่มีการต่อสู้กันมาเป็นเวลานานทีเดียว แต่ไม่ถึงการขัดแย้งกันระหว่างชนชั้นทั้งสองนี้ได้พัฒนาไปถึงขั้นที่ทั้งสองข้างจะเอาภาวะปฏิปักษ์แบบเปิดเผยซึ่ง

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๑๐๐๓

พัฒนาไปเป็นการปฏิวัติมาใช้ในสังคมแห่งชนชั้น การเปลี่ยนรูปสันติภาพไปเป็นการสงครามก็คล้าย ๆ อย่างนั้นเหมือนกัน (หน้า ๔๙-๕๐)

ดังที่เราได้ชี้ให้เห็นแล้ว ความขัดแย้งระหว่างลัทธิที่ถูกต้องและลัทธิต่าง ๆ ที่ผิดภายในพรรคคอมมิวนิสต์ได้แสดงให้เห็นความขัดแย้งในเรื่องชนชั้นในพรรคนั่นเองในเมื่อชนชั้นยังมีอยู่ ในตอนเริ่มต้นหรือเมื่อเพิ่งถึงเรื่องราวบางอย่างแล้ว การขัดแย้งกันเช่นนั้นไม่ต้องการที่จะปรากฏตัวเองเป็นภาวะปฏิบัติในทันทีทันใดเลย แต่เพราะการต่อสู้ในระหว่างชนชั้นได้ลุกลามออกไป การขัดแย้งกันจึงสามารถลุกลามออกไปและกลายเป็นภาวะปฏิบัติได้ ประวัติพรรคคอมมิวนิสต์ของสหภาพโซเวียตได้แสดงให้เห็นว่า ความขัดแย้งระหว่างลัทธิที่ถูกต้องของเลนินกับสตาลินกับลัทธิที่ผิด ๆ ของทรอตสกี (Trotsky) บุคาริน (Bukharin) และคนอื่น ๆ นั้น ในตอนแรก ๆ ก็ยังไม่ปรากฏตัวออกมาในรูปภาวะปฏิบัติ แต่ในที่สุดก็ได้ลุกลามไปจนเป็นภาวะปฏิบัติขึ้น กรณีอย่างเดียวกันนี้ได้เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์พรรคคอมมิวนิสต์จีนด้วย ข้อขัดแย้งระหว่างลัทธิที่ถูกต้องของสหายของเราในพรรคเป็นจำนวนมากกับลัทธิที่ผิด ๆ ของเฉินตูสวี่ (Ch'en Tu-hsiun) จางโกวเถา (Chang Kuo-t'ao) และคนอื่น ๆ ในตอนแรก ๆ ก็ยังไม่ปรากฏตัวออกมาในรูปภาวะปฏิบัติเช่นกัน แต่ในที่สุดก็ลุกลามไปเป็นภาวะปฏิบัติเหมือนกัน ในปัจจุบันนี้ความขัดแย้งระหว่างลัทธิที่ถูกต้องกับลัทธิที่ผิด ๆ ในพรรคของเรานั้น ยังไม่ปรากฏตัวออกมาในรูปภาวะปฏิบัติ และถ้าหากสหายของเราที่ทำผิดสามารถแก้ไขตัวเองให้ถูกต้องได้แล้ว การขัดแย้งกันก็จะไม่ลุกลามจนกลายเป็นภาวะปฏิบัติแน่ เพราะฉะนั้นในแง่หนึ่งพรรคจะต้องต่อสู้กับลัทธิผิด ๆ อย่างจริงจัง และในอีกแง่หนึ่งจะต้องเปิดโอกาสให้สหายทั้งหลายซึ่งได้ทำความผิดมีโอกาสพอที่จะพิจารณาตัวเอง ในเงื่อนไขเช่นนี้การต่อสู้ที่มีมากเกินไปอดนั้นนับว่าไม่เป็นการสมควรอย่างเห็นได้ชัดทีเดียว แต่ถ้าประชาชนที่ทำความผิดยังยืนกรานอยู่ และยังทำความผิดทวีมากยิ่งขึ้นแล้ว ข้อขัดแย้งกันเช่นนั้นก็จะลุกลามไปเป็นภาวะปฏิบัติกันขึ้นมาได้เหมือนกัน (หน้า ๕๐-๕๑)

เลนินได้กล่าวไว้ว่า : “ภาวะปฏิบัติและความขัดแย้งกันนั้นแตกต่างกันอย่างเด็ดขาด ในลัทธิสังคมนิยม ภาวะปฏิบัติจะหายไป แต่ทว่าความขัดแย้งกันยังคงมีอยู่” นั่นก็คือว่า ภาวะปฏิบัติเป็นการต่อสู้ภายในความขัดแย้งกันแบบหนึ่ง แต่ไม่ได้เป็นแบบสากล เราไม่อาจตั้งสูตรขึ้นทั่วไปทุกหนทุกแห่งได้ (หน้า ๕๒)

เรื่องการปฏิบัติ

เมื่อไม่คำนึงถึงชื่อเรื่องซึ่งอาจทำให้เราหวังจะได้พบการอภิปรายถึงทำที่ภาคปฏิบัติแห่งการทำสงครามปฏิวัติแล้ว ความจริงบทความเรื่องนี้เป็น การอภิปรายทางด้านทฤษฎีอย่างสูงในปัญหาเกี่ยวกับความรู้และการปฏิบัติโดยใช้คำในลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินิสต์ แม้ว่าจะไม่อ้างหรือเปิดเผยถึงความคิดริเริ่มใด ๆ ในส่วนของเมาเซดุง แต่ก็แสดงให้เห็นความสำคัญที่เมาเซดุงยึดมั่นอยู่และวาง

๑๐๐๔

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

หลักการทางด้านปรัชญาที่เป็นพื้นฐานว่าเป็นมูลฐาน เพื่อรักษาเอกภาพทางด้านลัทธิไว้ ในกรณีนี้ โดยอาศัยการเน้นถึงการที่ทฤษฎีและภาคปฏิบัติจะแยกออกจากกันไม่ได้ และโดยอาศัยการประณามความโน้มเอียงใดๆ ซึ่งเอนเอียงไปหาฝ่ายหนึ่งหรืออีกฝ่ายหนึ่ง เมาชงตงมีสูตรซึ่งอาจเอามาใช้วิพากษ์วิจารณ์นโยบายที่ตรงข้ามในสถานการณ์ใด ๆ ได้อย่างไม่ผิดพลาด ความสมดุลที่ถูกต้องระหว่างสองฝ่ายก็คือสิ่งที่ล่อแหลมต่ออันตรายในอันที่จะคงไว้และในการวิเคราะห์ขั้นสุดท้ายเฉพาะความเป็นผู้นำของพรรคเท่านั้นจะตัดสิน “ความถูกต้องตามวัตถุประสงค์” ในเรื่องเช่นนั้นได้ เพราะฉะนั้นการเชื่อฟังเท่านั้นที่เป็นวิธีที่แน่นอนที่จะหลีกเลี่ยงความเห็นผิดฝาแฝดระหว่างลัทธิที่ถือหลักโดยไม่มองความจริง (Doctrinairism) กับลัทธิประจักษ์นิยม (Empiricism)

“เรื่องการปฏิวัติ” แม้จะเกี่ยวข้องกับปัญหาบางอย่างที่อยู่ในวงแคบกว่า “เรื่องความขัดแย้งกัน” แต่ความจริงเขียนขึ้นก่อน “เรื่องความขัดแย้งกัน” และบางทีจะชี้ให้เห็นมุมเฉพาะของเมาชงตงในการเข้าถึงการศึกษาลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินิสต์ในยุคนี้ ยุคนี้มีผู้อธิบายว่าเป็นยุคแห่งการทำให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนในสมัยที่อยู่ที่ยูเนียนอันหลายปีให้เป็นบอลเชวิกหรือเป็นแบบเลนินมากยิ่งขึ้น ซึ่งถูกบงการเพราะความจำเป็นที่จะต้องรักษาลัทธิที่ถูกต้องของพรรคเพื่อต่อต้านอันตรายสองอย่าง ซึ่งเกิดจากการร่วมมือกับพรรคก๊กมินตั๋งและการดัดแปลงนโยบายและยุทธศาสตร์ให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอยู่เรื่อย ๆ คำอธิบายของทางราชการทำให้มองเห็นความสำคัญทางด้านลัทธิบางอย่างซึ่งมีอยู่ในข้อความนี้ในอัตราอธิบายสมัยนั้น :

“ได้เคยมีกลุ่มพวกที่ถือหลักโดยไม่มองดูความจริงอยู่ในพรรคคอมมิวนิสต์จีนผู้ซึ่งไม่คำนึงถึงว่าประสบการณ์แห่งการปฏิวัติจีน และการปฏิเสธความจริงที่ว่า ลัทธิมาร์กซิสต์ไม่เป็นลัทธิ แต่ทว่าเป็นการแนะนำให้กระทำนั้น ได้หลอกลวงประชาชนด้วยคำพูดที่เอามาจากงานของมากซ้อยู่เป็นเวลานาน และยังมียุคกลุ่มนักประจักษ์นิยมผู้ซึ่งยึดมั่นอยู่กับประสบการณ์สัจยของตนเองเป็นเวลานานไม่สามารถเข้าใจความสำคัญของทฤษฎีเพื่อทำการปฏิวัติหรือไม่เห็นสถานการณ์ทางด้านการปฏิวัติทั้งหมด และดังนั้นจึงทำงานอย่างดามิตดาบอดทั้ง ๆ ที่ทำด้วยความขยันขันแข็งก็ตาม การปฏิวัติจีนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔-๒๔๗๗ ต้องได้รับความเสียหายมากเพราะความคิดเห็นที่ผิด ๆ ของสหายสองกลุ่มนี้ โดยเฉพาะพวกที่ถือหลักโดยไม่มองดูความจริงซึ่งสวมเสื้อคลุมลัทธิมาร์กซิสต์ นำสหายเป็นจำนวนมากไปในทางที่ผิด บทความเรื่องนี้เขียนขึ้นเพื่อแสดงความผิดเชิงจิตวิสัยในพรรคในฐานะที่เป็นลัทธิที่ถือหลักโดยไม่มองดูความจริง และเป็นลัทธิประจักษ์นิยมโดยเฉพาะลัทธิที่ถือหลักโดยไม่มองดูความจริง ทั้งนี้จากทัศนะเกี่ยวกับทฤษฎีแห่งความรู้ของลัทธิมาร์กซิสต์ โดยเหตุที่บทความนี้เน้นถึงการแสดงลัทธิเชิงจิตวิสัยแบบยึดหลักโดยไม่มองดูความจริง ซึ่งเท่ากับดูหมิ่นการปฏิบัติเอง บทความนี้จึงชื่อว่า “เรื่องการปฏิบัติ” ทัศนะเหล่านี้เดิมมีอยู่ในคำบรรยายที่วิทยาลัยการทหารและการเมืองต่อต้านญี่ปุ่นที่เมืองเยียนอัน”

(จาก งานของเมาชงตงที่คัดเลือกมา, เล่ม ๑, หน้า ๒๘๓-๘๗)

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๑๐๐๕

พวกที่ถือลัทธิมาร์กซิสต์มีความเห็นว่าการปฏิบัติทางสังคมของมนุษย์เท่านั้น เป็นบรรทัดฐานแห่งความจริงเกี่ยวกับความรู้เรื่องโลกภายนอกของมนุษย์ ตามความเป็นจริงแล้ว ความรู้ของมนุษย์จะถูกต้องขึ้นมาได้ก็ต่อเมื่อในกระบวนการการปฏิบัติของมนุษย์ (ในกระบวนการการผลิตวัตถุ การต่อสู้ระหว่างชนชั้น และการทดลองทางด้านวิทยาศาสตร์) นั้น มนุษย์ได้รับผลตามที่คาดไว้ล่วงหน้า ถ้าหากมนุษย์ต้องการประสบผลสำเร็จในการทำงาน คือ ได้รับผลสมดังที่มุ่งมาดปรารถนา เขาจะต้องคิดให้สอดคล้องกันกับกฎว่าด้วยโลกทางวัตถุวิสัยที่ล้อมรอบตัวเขาอยู่ ถ้าหากความคิดเหล่านั้นไม่สอดคล้องต้องกันกับโลกเชิงวัตถุวิสัยแล้ว เขาก็จะผิดพลาดในด้านการปฏิบัติ ถ้าเขาผิดพลาด เขาก็จะได้รับบทเรียนจากความผิดพลาดนั้น เขาจะเปลี่ยนความคิด เพื่อให้สอดคล้องต้องกันกับกฎต่างๆของโลกเชิงวัตถุวิสัย และดังนั้นก็จะทำความผิดพลาดนั้นให้กลายเป็นความสำเร็จได้ นี่คือสิ่งที่คำว่า “ความผิดพลาดเป็นบ่อเกิดแห่งความสำเร็จ” และคำว่า “การตกลงไปในหลุม ทำให้ท่านฉลาด” หมายถึง

ทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้เรื่องลัทธิวัตถุนิยมวาทวิจารณ์ได้ยกการปฏิบัติไว้ในอันดับแรก ถือว่าความรู้ของมนุษย์ไม่อาจแยกออกจากการปฏิบัติได้แม้แต่น้อย และไม่ยอมรับทฤษฎีผิด ๆ ทั้งปวงที่ปฏิเสธความสำคัญของการปฏิบัติหรือแยกความรู้จากการปฏิบัติ ดังนั้นเลนินจึงได้กล่าวว่า “การปฏิบัติสูงกว่าความรู้ (ภาคทฤษฎี) เพราะการปฏิบัติไม่เพียงแต่มีคุณธรรมแห่งความเป็นสากลเท่านั้น แต่ทว่ามีคุณธรรมแห่งความแท้จริงในทันทีด้วย” (หน้า ๒๘๓-๘๔)

นอกจากความเป็นอัจฉริยะของท่านเหล่านี้แล้ว เหตุผลที่ว่าทำไม มากซ์ เองเกลส์ เลนิน และสตาลินจึงสามารถเอาทฤษฎีของตนมาใช้ได้นั้น ส่วนใหญ่ก็คือการที่ท่านเหล่านี้ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเกี่ยวกับการต่อสู้ระหว่างชนชั้นและการทดลองทางวิทยาศาสตร์ในสมัยเดียวกันนั้น ด้วยตัวของตัวเอง ถ้าปราศจากข้อนี้เสียแล้ว อัจฉริยะภาพใด ๆ ก็ไม่อาจนำความสำเร็จมาสู่ได้ คำพูดที่ว่า “บัณฑิตทั้งๆที่ทราบสิ่งทั้งปวงที่บังเกิดขึ้นภายใต้ดวงอาทิตย์นี้ ก็ยังไม่ก้าวออกไปนอกประตูของตน” นั้น เป็นเพียงการพูดอย่างลมๆ แล้งๆ ในสมัยโบราณที่วิชาเทคนิคยังไม่เจริญ และแม้ว่าข้อความนี้จะสามารถเข้าใจกันได้โดยถ่องแท้ในยุคปัจจุบันที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาเทคนิค แต่ประชาชนที่มีความรู้จริงขั้นหนึ่งนั้นก็ยังคงได้แก่ผู้ที่ได้ทำการปฏิบัติอยู่นั้นแหละ และต่อเมื่อพวกเขาได้รับ “ความรู้” โดยอาศัยการปฏิบัติ และเมื่อความรู้ของเขาถึงมือ “นักปราชญ์” โดยมีข้อเขียนและวิชาเทคนิคเป็นสื่อกลางแล้วเท่านั้น ที่ “นักปราชญ์” จะสามารถทราบ “สิ่งที่บังเกิดขึ้นภายใต้ดวงอาทิตย์” โดยทางอ้อมได้

ถ้าหากมนุษย์ต้องการทราบบางสิ่งบางอย่างหรือสิ่งต่างๆ บางชนิดโดยตรงแล้ว ก็จำเป็นต้องอาศัยการเข้าร่วมมือในการต่อสู้ดิ้นรนทางภาคปฏิบัติเพื่อเปลี่ยนแปลงความแท้จริง เพื่อเปลี่ยนแปลงสิ่งเหล่านั้นหรือสิ่งทั้งหลายชนิดต่างๆเหล่านั้นด้วยตัวของตัวเอง ซึ่งจะทำให้เขาสามารถติดต่อกับปรากฏการณ์ของสิ่งเหล่านั้น หรือสิ่งทั้งหลายชนิดต่าง ๆ เหล่านั้นได้ แต่เฉพาะในระหว่างที่ทำการต่อสู้

๑๐๐๖

ปอดเกิดลัทธิประเพณีจีน

ดีขึ้นเพื่อเปลี่ยนแปลงความแท้จริง ซึ่งเขาได้เข้าร่วมมือด้วยเป็นส่วนตัวเท่านั้นแหละเขาจึงจะสามารถเปิดเผยสาระสำคัญของสิ่งเหล่านั้นหรือสิ่งทั้งหลายชนิดต่าง ๆ เหล่านั้น และเข้าใจสิ่งเหล่านั้นได้ (หน้า ๒๘๗)

ดังนั้นขั้นแรกในกระบวนการแห่งความรู้ ก็คือการติดต่อกับสิ่งทั้งหลายแห่งโลกภายนอก ขั้นนี้ขึ้นอยู่กับขั้น สัญชาต (perception) การกำหนดรู้ ขั้นที่สองเป็นการสังเคราะห์ข้อมูลแห่งสัญชาต การกำหนดรู้ โดยทำการจัดแจงใหม่หรือสร้างขึ้นใหม่ ขั้นนี้ขึ้นอยู่กับขั้นความคิด ฟินิศจัย และการอนุมาน ต่อเมื่อข้อมูลทางสัญชาตมีมากมายอย่างล้นเหลือ (ไม่ใช่เป็นเศษเล็กเศษน้อยหรือไม่สมบูรณ์) และสอดคล้องต้องกันกับความจริง (ไม่ใช่มายา) นั้นแหละ เราจึงจะสามารถก่อให้เกิดแนวความคิดที่สมเหตุสมผล และให้เหตุผลที่ถูกต้องได้โดยอาศัยข้อมูลเช่นนั้นแหละเป็นมูลฐาน

ตอนนี้เราจะต้องเน้นถึงจุดที่สำคัญสองจุด จุดแรกซึ่งเป็นจุดที่ได้เคยกล่าวมาก่อนแล้ว แต่ก็ควรจะกล่าวซ้ำไว้ในที่นี้อีก นั่นก็คือปัญหาเรื่องการที่ความรู้เกี่ยวกับเหตุผลขึ้นอยู่กับความรู้ทางด้านสัญชาต บุคคลที่คิดว่าความรู้ที่เกี่ยวกับเหตุผลไม่จำเป็นจะต้องเกิดมาจากความรู้ทางด้านสัญชาตนั้น เป็นพวกมโนคตินิยม ในประวัติปรัชญามีสำนักที่เรียกว่า **เหตุผลนิยม** ซึ่งยอมรับเฉพาะเหตุผลเท่านั้นว่าสมเหตุสมผล แต่ไม่ยอมรับว่าประสบการณ์สมเหตุสมผลเลย โดยถือว่าเหตุผลเท่านั้นที่เชื่อถือได้ และประสบการณ์ทางสัญชาตนั้นเป็นสิ่งที่เชื่อถือไม่ได้ ความผิดพลาดของสำนักนี้เกิดจากการทำสิ่งทั้งหลายให้กลับหัวเป็นหางนั่นเอง สิ่งที่มีเหตุผลเป็นสิ่งที่เชื่อถือได้ เพราะมีแหล่งกำเนิดอยู่ในประสบการณ์ทางด้านสัญชาต มิฉะนั้นแล้วก็คงจะเหมือนกับน้ำที่ไม่มีหยดน้ำ หรือต้นไม้ที่ไม่มีรากนั่นเอง ย่อมเป็นสิ่งที่เปิ่นเชิงจิตวิสัย ที่เป็นไปเองและเชื่อถือไม่ได้ เมื่อว่าถึงลำดับในกระบวนการแห่งความรู้แล้ว ประสบการณ์ทางสัญชาตย่อมมีก่อน เราเน้นถึงความสำคัญแห่งการปฏิบัติทางด้านสังคมในกระบวนการแห่งความรู้ก็เพราะว่าการปฏิบัติทางสังคมเท่านั้นที่จะทำให้ความรู้ของมนุษย์เกิดขึ้นมาได้ และจะทำให้เขาได้ประสบการณ์ทางสัญชาตจากโลกทางวัตถุวิสัยที่อยู่รอบ ๆ ตัวเขา สำหรับบุคคลที่ปิดหูปิดตาและตัดตัวเองออกจากโลกทางวัตถุวิสัยอย่างสิ้นเชิงแล้วย่อมไม่อาจมีความรู้ใด ๆ ที่จะพูดได้ถึง ความรู้เริ่มต้นจากประสบการณ์ นี่เป็นลัทธิวัตถุนิยมเกี่ยวกับทฤษฎีแห่งความรู้

จุดที่สองก็คือว่าความรู้ยังไม่หยั่งลงไปลึกนัก ความรู้ขั้นสัญชาตยังมิได้รับการพัฒนาไปสู่ขั้นเหตุผล นี่เป็นวาทวิจารณ์ของทฤษฎีแห่งความรู้ คงเป็นการกล่าวถึงความผิดพลาดของ **ลัทธิประจักษ์นิยม** ในประวัติศาสตร์ซ้ำอีกเพื่อจะได้ถือว่าความรู้อาจหยุดอยู่ที่สัญชาตขั้นต่ำและว่าความรู้ขั้นสัญชาตเท่านั้นที่เชื่อถือได้ ส่วนความรู้ขั้นเหตุผลนั้นเชื่อถือไม่ได้ ทฤษฎีนี้ผิดในความผิดพลาดที่จะยอมรับว่าแม้ข้อมูลแห่งสัญชาตจะสะท้อนให้เห็นสิ่งต่าง ๆ ที่แท้จริงบางอย่างของโลกทางวัตถุวิสัย (ณ ที่นี้ ข้าพเจ้ามิได้กล่าวถึงลัทธิประจักษ์นิยมแบบมโนคตินิยมซึ่งจำกัดประสบการณ์อยู่แค่การไตร่ตรองเท่านั้น) สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นยังคงเป็นเพียงส่วนย่อย ๆ และสามัญธรรมดาเท่านั้นเอง ซึ่งสะท้อนสิ่งต่าง ๆ ออกมาอย่างไม่สมบูรณ์แทนที่จะเป็นตัวแทนสาระสำคัญของสิ่งเหล่านั้น เป็นความ

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๑๐๐๗

จำเป็นที่จะต้องสะท้อนให้เห็นสิ่งหนึ่งอย่างสมบูรณ์เต็มที่ของมัน เพื่อที่จะสะท้อนให้เห็นสารัตถะสำคัญและกฎต่าง ๆ ที่แฝงอยู่ของมันโดยอาศัยการคิด เพื่อสร้างระบบเกี่ยวกับแนวความคิดและทฤษฎีโดยเอาข้อมูลทางสัญชาตญาณที่มีอยู่มากมายไปสังกัดอยู่กับกระบวนการสร้างแบบขึ้นมาใหม่และสร้างสรรค์ใหม่ โดยไม่ใส่ใจต่อสิ่งที่หยาบๆ และเลือกเอาเฉพาะสิ่งที่กลั่นกรองแล้ว โดยจัดสิ่งที่มีดีๆ ออกไปให้หมดและคงสิ่งที่ถูกต้องไว้ โดยอาศัยการดำเนินการจากจุดหนึ่งไปสู่อีกจุดหนึ่ง และโดยอาศัยการผ่านจากสิ่งภายนอกเข้ามาสู่สิ่งภายใน นับว่าเป็นความจำเป็นที่จะกระโดดจากความรู้ทางสัญชาตญาณไปหาความรู้ทางด้านเหตุผล ความรู้ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่นั้นจะไม่กลายเป็นสิ่งที่ว่างเปล่ากว่าหรือเป็นสิ่งที่เชื่อถือได้น้อยกว่าเดิมเลย ตรงกันข้าม อะไรก็ตามที่ได้รับการสร้างขึ้นมาใหม่ตามแบบวิทยาศาสตร์บนมูลฐานแห่งการปฏิบัติในกระบวนการแห่งความรู้แล้วก็ย่อมเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นสิ่งต่างๆ ทางวัตถุวิสัยได้ลึกซึ้งกว่า ถูกต้องกว่า สมบูรณ์กว่า ดังที่เลนินได้กล่าวไว้สำหรับพวกที่คัดค้านเรื่องนี้ พวกที่มีความอุตสาหะพยายามที่ชั่วช้าสามัญ ซึ่งเคารพต่อประสบการณ์แต่ไม่แยแสต่อทฤษฎีย่อมไม่อาจมีทัศนะที่กว้างขวางเกี่ยวกับกระบวนการทางวัตถุวิสัยทั้งสิ้นได้ ย่อมขาดทิศทางที่ถูกต้องและทิศทางที่มีระยะไกลและพึงพอใจตัวเองกับความสำเร็จเป็นครั้งคราวและทัศนะที่มีช่องโหว่ ถ้าหากบุคคลเหล่านั้นจะทำตัวเป็นผู้นำในการปฏิบัติ พวกเขาก็ควรจะนำไปสู่ซอยที่ตันเป็นแน่

ทฤษฎีแห่งความรู้ทางด้านวัตถุนิยมวาทวิจารณ์ก็คือว่า ความรู้ทางด้านเหตุผลอาศัยความรู้ทางสัญชาตญาณ และความรู้ทางสัญชาตญาณยังได้รับการพัฒนาไปสู่ความรู้ทางด้านเหตุผลอีกด้วย ทั้ง “**ลัทธิเหตุผลนิยม**” และ “**ลัทธิประจักษ์นิยม**” ในปัจจุบันต่างก็ไม่ยอมรับธรรมชาติแห่งความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์หรือวาทวิจารณ์ และแม้ว่าแต่ละลัทธิจะมีลักษณะทำให้แห่งความจริงอยู่อย่างหนึ่ง (ในที่นี้ข้าพเจ้าหมายถึงลัทธิเหตุผลนิยมหรือลัทธิประจักษ์นิยมทางจิต) แต่ลัทธิทั้งสองนั้นก็ผิดพลาดในทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้โดยทั่วๆ ไป กระบวนการแห่งความรู้แบบวัตถุนิยมวาทวิจารณ์ นับตั้งแต่ความรู้แบบที่เกิดจากความเข้าใจไปถึงความรู้ทางด้านเหตุผล ปังถึงกระบวนการแห่งความรู้แบบย่อยๆ (คือ การรู้จักสิ่งหรือภาวะแบบที่เป็นปัจเจก) และแบบที่สำคัญ (คือ การรู้จักสังคมทั้งมวลหรือการปฏิบัติ)

แต่ที่ว่ากระบวนการแห่งความรู้มิได้สิ้นสุดลงแค่นี้ ข้อความที่ว่ากระบวนการแห่งความรู้แบบวัตถุนิยมวาทวิจารณ์หยุดอยู่ที่ความรู้ทางด้านเหตุผลนั้นครอบคลุมได้เพียงครึ่งปัญหาเท่านั้น และตราบเท่าที่ยังเกี่ยวข้องกับปรัชญามาร์กซิสต์อยู่ กระบวนการแห่งความรู้ก็ครอบคลุมไปได้เพียงครึ่งเดียว ซึ่งไม่เป็นปัญหาที่สำคัญโดยเฉพาะเลย สิ่งที่ปรัชญามาร์กซิสต์ถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดมิได้อยู่ที่การเข้าใจกฎต่างๆ แห่งโลกเชิงวัตถุนิยมและแล้วก็จะสามารถอธิบายกฎต่างๆ เหล่านั้นได้ แต่ที่ว่าอยู่กับการเปลี่ยนแปลงโลกอย่างแท้จริงเอาจึงโดยการเอาความรู้เกี่ยวกับกฎทางวัตถุวิสัยของโลกมาใช้ ถ้าถือทัศนะของลัทธิมาร์กซิสต์แล้ว ทฤษฎีเป็นสิ่งที่สำคัญ ความสำคัญของทฤษฎีได้ปรากฏตัวอย่างเต็มที่อยู่ในคำพูดของเลนินที่ว่า : “ถ้าปราศจากทฤษฎีปฏิบัติเสียแล้ว ก็ย่อมไม่อาจมี

๑๐๐๘

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

กระบวนการการปฏิบัติใด ๆ เลย” แต่ลัทธิมาร์กซิสต์ได้นับถึงความสำคัญของทฤษฎีอย่างแน่นนอน และเพราะทฤษฎีเท่านั้นที่จะแนะแนวการปฏิบัติการได้ ถ้าหากเรามีทฤษฎีที่ถูกต้องแต่ทว่าเพียงพูดพร่ำถึงทฤษฎีเท่านั้น มิได้นำเอาทฤษฎีนั้นมาปฏิบัติจริง ๆ เลยแล้ว ทฤษฎีนั้นแม้จะดีเพียงใดก็ตามย่อมไม่มีความสำคัญใด ๆ ทั้งสิ้น

ความรู้เริ่มต้นด้วยการปฏิบัติ ย่อมถึงที่ราบทางทฤษฎีโดยอาศัยภาคปฏิบัติ และแล้วจะต้องกลับมาหาภาคปฏิบัติอีก หน้าที่ที่จริงจังของความรู้ไม่เพียงปรากฏตัวเองในการกระโดดอย่างชิงชังจากความรู้ที่เกิดจากความเข้าใจไปหาความรู้ทางด้านเหตุผลเลย แต่ทว่าที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นอีกก็คือ ในการกระโดดจากความรู้ทางด้านเหตุผลไปสู่การปฏิบัติแบบปฏิบัติ ความรู้ที่ทำให้เราสามารถยึดกฎต่าง ๆ ของโลกได้จะต้องนำมาใช้กับการปฏิบัติเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงโลกโดยตรง นั่นคือ เราจะต้องเอาความรู้มาใช้ในการดำเนินการปฏิบัติเกี่ยวกับการผลิต ในการปฏิบัติเกี่ยวกับการต่อสู้ดิ้นรนของชนชั้นปฏิบัติ และการต่อสู้ดิ้นรนแห่งชาติด้านการปฏิบัติ เช่นเดียวกับในการปฏิบัติเกี่ยวกับการทดลองทางด้านวิทยาศาสตร์ นี่เป็นกระบวนการเกี่ยวกับการทดสอบและการพัฒนาทฤษฎีซึ่งเป็นการสืบเนื่องแห่งกระบวนการของความรู้ทั้งหมด (หน้า ๒๕๐-๕๓)

เมื่อกล่าวโดยทั่วๆ ไปแล้ว ไม่ว่าจะเป็นในการปฏิบัติเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติหรือการเปลี่ยนแปลงสังคมก็ตาม มโนคติ ทฤษฎี แผนการหรือโครงการของประชาชนมักไม่ค่อยจะเข้าใจกันโดยถ่องแท้ โดยยืงจากจากการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เลย ข้อนี้เป็นเพราะว่าประชาชนผู้ยังอยู่กับการเปลี่ยนแปลงความแท้จริงมักจะได้รับความเดือดร้อนจากการถูกจำกัดขอบเขตอยู่บ่อย ๆ : พวกเขาถูกจำกัดขอบเขต มิใช่โดยเงื่อนไขทางด้านวิทยาศาสตร์และทางด้านวิชาเทคนิคเท่านั้น แต่ทว่าโดยขีดขั้นแห่งพัฒนาการและการเปิดเผยกระบวนการทางวัตถุวิสัยเอง (โดยอาศัยข้อเท็จจริงที่ว่าลักษณะทำที่ต่าง ๆ และสารัตถะสำคัญของกระบวนการทางวัตถุวิสัยยังไม่ได้รับการเปิดเผยอย่างเต็มที่) ด้วย ในสถานการณ์เช่นนั้น มโนคติ ทฤษฎี แผนการหรือโครงการมักจะได้รับการเปลี่ยนแปลงเป็นบางส่วนและบางทีก็ถูกเปลี่ยนแปลงทั้งหมดไปตามการค้นพบเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มองไม่เห็นในระหว่างปฏิบัติการอยู่เสมอ นั่นก็คือว่าบังเอิญมโนคติ ทฤษฎี แผนการหรือโครงการดั้งเดิมบางส่วนหรือทั้งหมดไม่สอดคล้องต้องกันกับความแท้จริง และมักจะไม่ต้องเป็นบางส่วนหรือทั้งหมด ในหลายตัวอย่างที่เดียวที่ได้มีความผิดพลาดซ้ำ ๆ ซาก ๆ หลายครั้งหลายคราวก่อนที่จะแก้ไขความรู้ผิด ๆ นั้นให้ถูกต้องและทำให้สอดคล้องต้องกันกับกฎต่าง ๆ ของกระบวนการทางวัตถุวิสัย ดังนั้นสิ่งที่เป็จติวิสัยจึงอาจถูกเปลี่ยนรูปให้เป็นเชิงวัตถุวิสัยได้ คือผลที่คาดไว้ล่วงหน้านั้นอาจได้รับในเวลาปฏิบัติการได้ แต่จะในกรณีใด ๆ ก็ตาม ในแง่คล้าย ๆ กันนั้น กระบวนการแห่งความรู้ของมนุษย์เกี่ยวกับกระบวนการทางวัตถุวิสัยบางอย่างในพัฒนาการบางขั้นอาจถือว่าสมบูรณ์แบบได้...

แต่ก็มักจะเกิดมีย่อย่อย ๆ ที่เดียวว่า มโนคดีย่อมอยู่ล้าหลังเหตุการณ์ที่แท้จริง ข้อนี้เป็นเพราะว่าความรู้ของมนุษย์ถูกเงื่อนไขทางสังคมจำกัดขอบเขตไว้มากเหมือนกัน เราไม่ยอมให้พวกหัว

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๑๐๐๙

แข่งหัวดื้อที่ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงมีตำแหน่งในคณะปฏิวัติ ซึ่งมโนคติของพวกนี้ซึ่งไม่ก้าวหน้าไปให้ทันเหตุการณ์ต่าง ๆ ทางวัตถวิสัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่นั้นในทางประวัติศาสตร์จะสำแดงตัวออกมาในรูปลัทธิฉวยโอกาส “ที่ถูกต้อง” ประชาชนเหล่านี้มิได้เห็นว่าการต่อสู้ดิ้นรนที่เกิดจากความขัดแย้งกันนั้นได้ผลกระบวนกรทางวัตถวิสัยให้รูปไปข้างหน้า ส่วนความรู้ของพวกเขาก็หยุดอยู่แค่นั้นเอง ข้อนี้น่าจะแสดงให้เห็นคุณลักษณะมโนคติของพวกหัวดื้อทั้งปวง พวกหัวดื้อทั้งหลายซึ่งมีมโนคติเห็นห่างจากการปฏิบัติทางด้านสังคมนั้นไม่อาจทำหน้าที่นำทางลอร์ดของสังคมได้ พวกหัวดื้อจะสามารถก็เพียงสะกดรอยไปตามรถพลางก็บ่นว่ารถแล่นเร็วเกินไป และพยายามที่จะดึงรถกลับและทำให้แล่นไปในทิศทางที่ตรงข้าม

เราคัดค้านการเผยแพร่คำพูดต่าง ๆ ของ “พวกฝ่ายซ้าย” มโนคติของพวกนั้นออกหน้าการพัฒนากระบวนการทางวัตถวิสัยขึ้นที่กำหนดให้ไป : มโนคติบางอย่างก็คือว่าความคิดฟุ้งซ่านของตนนั้นแหละเป็นความจริง อีกพวกหนึ่งซึ่งพยายามจะเข้าใจอุดมคติซึ่งอาจเข้าใจได้โดยถ่องแท้ในอนาคตเสียแต่ในปัจจุบันนี้ ก็ทำตัวให้เห็นห่างจากการปฏิบัติของประชาชนส่วนใหญ่เสียชั่วคราวและทำตัวให้เห็นห่างจากความแท้จริงทั้งหลายในสมัยนั้น และแสดงตัวเองว่าเป็นนักผจญภัยในเวลาปฏิบัติการลัทธิมโนคตินิยมและลัทธิวัตถุนิยมกลศาสตร์ ลัทธิฉวยโอกาส และลัทธิเสี่ยงภัย ทั้งปวงนั้นจะแสดงคุณลักษณะให้เห็นได้โดยอาศัยช่องโหว่ระหว่างกระบวนการทางจิตวิสัยและวัตถวิสัยโดยการแยกความรู้จากการปฏิบัติ ทฤษฎีแห่งความรู้ตามแบบลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินิสต์ ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่าแตกต่างกันโดยการเน้นถึงการปฏิบัติทางสังคมว่าเป็นบรรทัดฐานแห่งความจริงทางด้านวิทยาศาสตร์นั้นไม่อาจคัดค้านลัทธิผิด ๆ เหล่านี้ได้หมดสิ้นไปได้ พวกที่ถือลัทธิมาร์กซิสต์ยอมรับว่า ในกระบวนการพัฒนาของจักรวาลอย่างสมบูรณ์เดิมนั้น การพัฒนากระบวนการที่เป็นรูปธรรมแต่ละอย่างนั้นมีความสัมพันธ์กัน ดังนั้นในลัทธิใหญ่แห่งความจริงขึ้นสมบูรณ์ความรู้ของมนุษย์เกี่ยวกับกระบวนการทางรูปธรรมในพัฒนาการที่กำหนดให้แต่ละขั้นจึงเป็นเพียงสิ่งที่แท้จริงที่สัมพันธ์กันเท่านั้น จำนวนรวมยอดของสิ่งที่แท้จริงที่สัมพันธ์กันอันมีจำนวนนับไม่ถ้วนนั้นเป็นความสัมพันธ์ (หน้า ๒๔๔-๔๖)

จงค้นหาความจริงโดยทางภาคปฏิบัติ และโดยอาศัยการปฏิบัตินั้นแหละจงทำความจริงให้ถูกต้องและจงพัฒนาความจริง จงเริ่มต้นจากความรู้ที่เกิดจากความเข้าใจและจงพัฒนาความรู้ที่เกิดจากความเข้าใจไปหาความรู้ทางด้านเหตุผลให้จริงจัง และแล้วจงเริ่มต้นจากความรู้ทางด้านเหตุผลนั้นเองมุ่งตรงไปหาการปฏิบัติแบบปฏิวัติอย่างจริงจังเพื่อที่จะได้สร้างโลกทางด้านจิตวิสัยและวัตถวิสัยให้เป็นแบบใหม่ขึ้นมา เมื่อปฏิบัติก็ได้ความรู้ เมื่อปฏิบัติมากขึ้น ก็ได้ความรู้มากขึ้น การทำแบบนั้นซ้ำๆ ซากๆ เป็นวงจรไปจนถึงอนันตะ และโดยอาศัยวงจรแต่ละวงนี้เอง ย่อมเป็นการยกระดับเนื้อหาแห่งการปฏิบัติและความรู้ให้สูงขึ้น นั่นเป็นทฤษฎีแห่งความรู้ทางวัตถุนิยมวาทวิจารณ์ทั้งหมด และนั่นก็เป็นทฤษฎีแห่งเอกภาพของการรู้และการกระทำทางวัตถุนิยมวาทวิจารณ์ด้วย, กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ (หน้า ๒๔๗)

๑๐๑๐

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

หลิวเซาซี

วิธีที่จะเป็นคอมมิวนิสต์ที่ดี

หลิวเซาซี (Liu Shao-ch'i : พ.ศ. ๒๔๔๘-) ซึ่งเป็นคอมมิวนิสต์ที่เคยผ่านศึกสงครามมาแล้ว ได้เข้าเป็นสมาชิกของพรรคเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๔ ซึ่งเป็นปีที่ก่อตั้งพรรคขึ้นมานั้น นับว่าเป็นผู้ที่ทำงานร่วมกับเมาเซตงอย่างใกล้ชิดที่สุดคนหนึ่ง และพูดในฐานะเป็นนักทฤษฎีที่มีอำนาจเป็นที่สองรองจากเมาเซตงเท่านั้นเอง เมื่อได้มีการตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๒ นั้น ท่านได้เป็นรองประธานของรัฐบาลกลางของประชาชน และหลังจากที่เมาเซตงได้สละตำแหน่งประธานเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ แล้ว หลิวเซาซีก็ได้ดำรงตำแหน่งประธานของรัฐบาลกลางของประชาชนสืบต่อจากเมาเซตง

หนังสือเรื่อง **วิธีที่จะเป็นคอมมิวนิสต์ที่ดี** นั้นเป็นตำราชั้นมูลฐานแห่งการล้างสมองสมาชิกพรรค ได้นำออกมาแสดงเป็นครั้งแรกในฐานะเป็นคำบรรยายชุด เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ ณ สถาบันมาร์กซิสต์-เลนินิสต์ในเมืองเยียนอัน หนังสือนี้เป็นตัวแทนลักษณะทำนองหนึ่งของการณรงค์เพื่อทำให้ระเบียบวินัยของพรรครัดกุมขึ้น และเพื่อทำให้ลัทธิที่ถูกต้องซึ่งถูกบีบในตอนต้นทศวรรษที่ ๘ แห่งพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ให้เข้มแข็งขึ้น เพื่อรับประกันการเข้ากันได้ดีของพวกที่เข้าเป็นสมาชิกพรรคใหม่ ๆ ซึ่งมีจำนวนทวีมากขึ้นอย่างรวดเร็ว และเพื่อรับประกันความคงอยู่แห่งเอกภาพของพรรคตามแนวที่ถูกต้องของเลนิน

ชื่อแห่งงานนี้ตามภาษาจีนเดิมนั้นตามตัวอักษรแปลว่า **“การปลูกฝังจิตใจสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์”** ทั้งชื่อเรื่องและการที่หลิวเซาซีอ้างถึงแนวความคิดเห็นของจีนสมัยแรกๆ เกี่ยวกับการปลูกฝังตนเองนั้นได้แสดงให้เห็นความเกี่ยวข้องกับชนบประเพณีของจีน ซึ่งแม้ว่าจะเป็นเพียงความเกี่ยวข้องที่ผิวเผินก็ตาม ในบางกรณีองค์ประกอบที่สำคัญในการปลูกฝังจิตใจสมาชิกในพรรคนั้นก็คืออำนาจหน้าที่และการแนะนำของพรรค แม้ว่าพรรคจะไม่ปิดบังการที่พรรคพร้อมที่จะใช้การขัดขวางที่รุนแรงที่สุดต่อความดื้อดึงและความเชื่อนซัดตาม แต่ก็มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องขอบเขตซึ่งอาจเอาการบังคับขู่เข็ญมาใช้เพื่อคงระเบียบวินัยไว้ ถ้าพอจะเป็นไปได้ก็เร้าใจสมาชิกพรรคให้ทำตัวเองให้มีระเบียบวินัย และชอบการจงใจซึ่งได้รับการหนุนหลังจากพลังที่มีอยู่อย่างท่วมท้นมากกว่า การขึ้นบัญชีรายการอย่างเปิดเผยและการกดขี่อย่างโจ่งแจ้ง การชักชวนปลอมโยนสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ต่อไป ก็คือความหวังที่จะร่วมมือกับพวกผู้ดีรุ่นใหม่ ๆ ความหวังที่จะมีอำนาจและหน้าที่ในระบบคอมมิวนิสต์ในอนาคตได้เร้าใจให้พวกเขายอมรับการล้างสมองและลัทธิ ซึ่งมีฉะนั้นแล้วอาจไม่เป็นที่พอใจแก่พวกที่เพียงแต่ยอมคุกเข่าให้กับอำนาจหน้าที่นั้นเท่านั้น

อนึ่ง ในข้อนี้ไม่มีอะไรที่เป็นเอกหรือเป็นลักษณะพิเศษสำหรับลัทธิคอมมิวนิสต์จีนเลย แต่การขยายวิธีการเหล่านี้ไปถึงประเทศชาติทั้งหมดนั้นเคยเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการคงเอกภาพ

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๑๐๑๑

ทางด้านลัทธิภายใต้ระบอบการปกครองของคอมมิวนิสต์ไว้ได้

(จาก หนังสือเรื่อง วิธีที่จะเป็นคอมมิวนิสต์ที่ดี, หน้า ๑๕-๓๔)

สหายทั้งหลาย! เพื่อที่จะได้เป็นศิษย์ที่ซื่อตรงที่สุดและดีที่สุดของมากซ์ เองเกิลส์ เลนิน และสตาลิน เราจะต้องทำการปลูกฝังนิสัยในทุกๆ แง่ ในกรณีที่ว่าพวกกรรมกรและมวลชนทำการดิ้นรนต่อสู้ด้านการปฏิวัติที่สำคัญเป็นเวลานาน เราต้องการเพื่อที่จะดำเนินการปลูกฝังจิตใจในทฤษฎีของลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินิสต์ และในการเอาทฤษฎีเช่นนั้นมาใช้ในภาคปฏิบัติ ในการปลูกฝังจิตใจในกลศาสตร์และกลยุทธ์แบบปฏิวัติ ในการปลูกฝังจิตใจในด้านการศึกษา และเกี่ยวข้องกับปัญหาต่าง ๆ ตามทศนะและวิธีการของลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินิสต์ ในการปลูกฝังจิตใจและคุณลักษณะทางด้านศีลธรรม ในการปลูกฝังจิตใจในเรื่องเอกภาพของพรรค การต่อสู้ดิ้นรนภายในพรรคและระเบียบวินัย ในการปลูกฝังจิตใจในเรื่องทำงานหนักและในแบบการทำงาน ในการปลูกฝังจิตใจเพื่อที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญ ในการที่จะเกี่ยวข้องกับประชาชนแบบต่าง ๆ และในการคบค้าสมาคมกับมวลชนทั้งหลาย และในการปลูกฝังจิตใจในด้านความรู้ทางวิทยาศาสตร์ชนิดต่าง ๆ ฯลฯ เราทั้งปวงเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์หมด และดังนั้นเราย่อมมีการปลูกฝังจิตใจโดยทั่ว ๆ ไปแล้วคล้ายๆ กัน แต่ทั่วๆทุกวันนี้ในหมู่พวกเราที่มีความต่างกันอย่างมากภายในระดับแห่งความรู้สึกนึกคิดทางการเมือง ในการทำงานในตำแหน่งฐานะ ในระดับวัฒนธรรม ในประสบการณ์เกี่ยวกับการต่อสู้ดิ้นรนและในป้อมิติดทางสังคม เพราะฉะนั้น นอกจากจะปลูกฝังจิตใจโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว เรายังต้องการการปลูกฝังจิตใจแบบพิเศษสำหรับคนกลุ่มต่าง ๆ และสหายทั้งหลายแต่ละคนด้วย

ดังนั้นจึงควรมีวิธีการและแบบการปลูกฝังนิสัยชนิดต่าง ๆ ด้วย ตัวอย่างเช่น สหายของเราเป็นจำนวนมากมีอนุทิน (บันทึกประจำวัน) เพื่อตรวจสอบการทำงานหรือความคิดของเขาเป็นประจำวัน หรือพวกเขาได้เขียนข้อบกพร่องส่วนตัวของพวกเขาไว้บนใบประกาศเล็ก ๆ และตรวจสอบสิ่งที่พวกเขาหวังว่าจะได้รับความสำเร็จและเอาปิดไว้ในที่ที่เขาทำงานหรืออาศัยอยู่ พร้อมกับภาพถ่ายของบุคคลต่าง ๆ ที่พวกเขามองดูและขอให้เพื่อนผู้วิพากษ์วิจารณ์และตรวจตรา ในประเทศจีนสมัยโบราณ มีวิธีการปลูกฝังจิตใจมากมายหลายวิธีด้วยกัน เติ้งจี้ (Tseng Tze) ได้กล่าวไว้ว่า : “ข้าพเจ้าสำรวจตัวเองวันละสามครั้ง” **คัมภีร์คิดค่าตา** ก็บอกว่า เราควรปลูกฝังนิสัยตัวเราเอง “ดูข้างเจียรระโน เพชรพลอยดัดและตะไบ ทำให้มันโค้งและเรียบเป็นเงาจะนั้น” อีกวิธีหนึ่งก็คือ “ตรวจสอบตนเองโดยการสำรวจตัวเอง” และ “เขียนคติพจน์ไว้ที่โต๊ะด้านขวา” หรือ “บนเข็มขัด” เพื่อจะได้เป็นเครื่องเตือนใจให้ระลึกถึงกฎเกี่ยวกับความประพฤติส่วนตัวเป็นประจำวัน บัณฑิตชาวจีนสำนักขงจื้อมีวิธีการเพาะกายและปลูกฝังจิตใจหลายวิธีด้วยกัน ทุก ๆ ศาสนามีวิธีการและแบบการปลูกฝังจิตใจมากมายหลายอย่างเป็นของตัวเอง “การวิจัยสิ่งทั้งหลาย การขยายความรู้ การมีความคิดที่จริงจัง การทำจิตใจให้ถูกต้อง การปลูกฝังจิตใจของบุคคล การทำให้ครอบครัวมีระเบียบ การทำรัฐให้มีระเบียบ อันติงามและทำราชอาณาจักรทั้งหมดให้สงบราบคาบ” ตามที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเรื่อง **การศึกษาที่**

๑๐๑๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

สำคัญ นั้น ก็มีความหมายอย่างเดียวกัน ทั้งหมดนี้ย่อมชี้ให้เห็นว่าในการที่จะบรรลุถึงความเจริญก้าวหน้า นั้น เราจะต้องมีความพยายามอย่างจริงจังและเข้มแข็งเพื่อที่จะปลูกฝังนิสัยตนเองและเพื่อการศึกษา อย่างไรก็ตาม วิธีการและแบบต่าง ๆ เหล่านี้หลายอย่างที่เราไม่อาจนำมาใช้ได้ เพราะส่วนมากมักเป็นแบบจิตนิยม เป็นแบบฟอร์ม เป็นนามธรรมและห่างจากการปฏิบัติการของสังคม บัณฑิตและผู้เชื่อถือทางด้านศาสนาเหล่านี้เคยได้ถึงหน้าที่ที่มีการคิดริเริ่มแบบอัครวิสัยโดยคิดว่าตราปดที่พวกเขา มี “ความตั้งใจดี” โดยทั่ว ๆ ไปและห่างเหินจากการอ่อนวอนอย่างเสีย ๆ แล้วพวกเขาก็จะสามารถเปลี่ยนแปลงภารกิจที่มีอยู่ได้ จะสามารถเปลี่ยนแปลงสังคมและเปลี่ยนแปลงตนเองได้ โดยอาศัยเงื่อนไขที่แยกจากการปฏิบัติทางสังคมและแบบปฏิบัติ แม้ข้อนี้เป็นเรื่องที่เหลวไหลอย่างน่าหัวเราะ เราไม่อาจปลูกฝังนิสัยตัวเองโดยวิธีนี้ได้เลย เราเป็นพวกวัตถุนิยม และเราไม่อาจแยกการปลูกฝังนิสัยของเราออกจากการปฏิบัติได้

สิ่งที่สำคัญสำหรับเราก็คือว่า เราจะต้องไม่อยู่ภายใต้เหตุการณ์ใด ๆ ที่จะทำให้เราต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อการปฏิบัติของประชาชนชนิดต่าง ๆ และในแบบฟอร์มต่าง ๆ ในเวลาที่กำหนดให้ได้อย่างโดดเดี่ยว และนอกจากนั้น เราจะต้องสรุปประสบการณ์การปฏิบัติและศึกษาจากประสบการณ์นี้ อย่างถ่อมตนและนำเอามาประพจน์ปฏิบัติ นั่นก็คือว่า เราจะต้องทำหน้าที่ปลูกฝังนิสัยตัวเองและทำตัวเองให้มันคงอยู่ในการปฏิบัติ โดยตั้งตนไว้บนมูลฐานแห่งประสบการณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติแบบปฏิวัติในอดีต ในสถานการณ์ที่เป็นรูปธรรมในปัจจุบันและในประสบการณ์ในปัจจุบันนี้ การปลูกฝังนิสัยตัวเองและการทำตัวเองให้มันคงก็มีได้มีวัตถุประสงค์โดยยิ่งไปกว่าวัตถุประสงค์เพื่อการปฏิบัติแบบปฏิวัติเลย นั่นก็คือว่า เราจะต้องพยายามเข้าใจทัศนะ วิธีการและเจตนารมณ์ของลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินิสต์อย่างสงบเสงี่ยม และเข้าใจวิธีที่มากซ์ เองเกลส์ เลนินและสตาลินปฏิบัติต่อประชาชน เมื่อเข้าใจสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้แล้ว เราก็ควรนำมาใช้กับการปฏิบัติของเราเองทันที คือเอามาใช้ปฏิบัติในชีวิต ในคำพูด ในการกระทำ และหน้าที่การงานของเรา อนึ่ง เราควรกวัดขั่นตัวเองและแก้ไขให้ถูกต้องโดยไม่มีขอบเขตจำกัดและพอก้างทุกสิ่งทุกอย่างในลัทธิของเราซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อทัศนะ วิธีการ และเจตนารมณ์เหล่านั้น โดยวิธีนี้จะทำให้อุดมการณ์และคุณภาพแบบกรรมกรและแบบคอมมิวนิสต์ของเราเองเข้มแข็งมั่นคงยิ่งขึ้น นั่นก็คือว่า เราจะต้องฟังความคิดเห็นและการวิพากษ์วิจารณ์ของสหายและมวลชนของเราอย่างสงบเสงี่ยม จะต้องศึกษาปัญหาภาคปฏิบัติในชีวิตและการงานของเราอย่างละเอียดลออและสรุปประสบการณ์และบทเรียนต่าง ๆ ที่เราได้เรียนมาอย่างละเอียดเพื่อปฐมนิเทศการงานของเราเอง อนึ่ง โดยอาศัยสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นมูลฐาน เราจะต้องพิจารณาตัดสินว่าเรามีความเข้าใจเกี่ยวกับลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินิสต์ถูกต้องหรือไม่ และเราได้เอาวิธีการของลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินิสต์มาใช้ถูกต้องหรือเปล่า แล้วเราก็ได้พบข้อบกพร่องและความผิดพลาดของเราเอง และได้แก้ไขให้ถูกต้อง พร้อมกันนั้น เราจะต้องหาว่าในแง่ใดที่บทสรุปเฉพาะเจาะจงของลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินิสต์ จำต้องได้รับการเพิ่มเติม ทำให้มาก และทำให้เจริญบนมูลฐานแห่งประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๑๐๑๓

ใคร่ครวญดีแล้ว นั่นก็คือว่า เราจะต้องรวมความจริงสากลของลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินิสต์เข้ากับภาคปฏิบัติแบบรูปธรรมของการปฏิวัติ

สิ่งเหล่านี้ควรจะเป็นวิธีการปลูกฝังนิสัยตัวเองของพวกเราซึ่งเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ นั่นก็คือว่าเราจะต้องใช้วิธีการของลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินิสต์ ปลูกฝังนิสัยตัวเราเอง การปลูกฝังนิสัยแบบนี้แตกต่างจากการเพาะนิสัยแบบอื่นๆ ซึ่งเป็นแบบจิตนิยมและเหินห่างจากการปฏิบัติทางด้านการสั่งคมอย่างสิ้นเชิง

ในเรื่องนี้ในปัญหาเกี่ยวกับการปลูกฝังนิสัยและการทำตนให้มันคงนั้นเราไม่อาจทำอะไรได้นอกจากจะคัดค้านการพูดแบบโง่ๆ บางอย่างและลัทธิการทำอะไรให้เป็นจักรกลให้หมด

เบื้องต้น เราจะต้องคัดค้านและขจัดความชั่วร้ายที่ใหญ่ที่สุดอย่างหนึ่งที่เป็นมรดกตกทอดมายังเราให้หมดไปอย่างสิ้นเชิง โดยการศึกษาเล่าเรียนในสังคมเก่า คือการแยกทฤษฎีออกจากการปฏิบัติในเรื่องการศึกษาและการเล่าเรียนในสังคมเก่านั้น ประชาชนเป็นจำนวนมากคิดว่าไม่จำเป็นหรือแม้แต่เป็นไปไม่ได้ที่จะปฏิบัติต่อสิ่งที่พวกเขาได้ศึกษามา ทั้ง ๆ ที่ความจริงมีอยู่ว่าพวกเขาได้อ่านหนังสือของนักปราชญ์เก่า ๆ ซ้ำแล้วซ้ำอีก พวกเขาก็ได้ทำสิ่งทั้งหลายที่บรรดานักปราชญ์ทั้งหลายไม่ปรารถนาจะทำ ทั้ง ๆ ที่ความจริงมีอยู่ว่าในทุกอย่างที่พวกเขาเขียนและเทศนาเรื่องความชอบธรรมและศีลธรรมนั้น พวกเขาก็ทำคล้ายพวกปล้นอย่างโจ่งแจ้งและคล้ายที่พวกหญิงโสเภณีปฏิบัติในทุกอย่างทุกอย่างนั่นเอง “ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่” บางท่านออกคำสั่งเพื่อให้อ่าน “คัมภีร์ทั้ง ๔” และ “คัมภีร์จินตควินิพนธ์แบบฉบับ” แต่ในด้านการบริหารประจำวันของพวกเขานั้นพวกเขาได้เคี้ยวเหี้ยมบังคับใช้คำสั่งที่รุนแรงโดยปราศจากความเมตตากรุณา วังตะเล็ดเปิดโปงไปกับการทุจริตและการฉ้อโกง และทำทุกอย่างทุกอย่างที่เป็นการฝ่าฝืนความชอบธรรมและศีลธรรม ประชาชนบางคนได้อ่านหนังสือเรื่อง **ลัทธิไตรราชบุรุษ** ซ้ำแล้วซ้ำอีก และสามารถท่องจำเรื่อง “เจตจำนงของ ดร. ซุนยัตเซ็น” ได้ แต่ก็ยังคงกดขี่ประชาชน คัดค้านประเทศชาติที่ปฏิบัติต่อพวกเขาอย่างเสมอภาค และไปไกลถึงขนาดประนีประนอม หรือยอมอ่อนน้อมต่อศัตรูของชาติ ครั้งหนึ่งบัณฑิตผู้หนึ่งของสำนักเก่าแกได้บอกข้าพเจ้าเองว่า คติธรรมของขงจื้อเฉพาะที่เขาสามารถประพจน์ตามได้ก็คือคติธรรมที่ว่า: “สำหรับเขาแล้วอาหารไม่เคยมีโอชะเลย เนื้อสัตว์ไม่เคยละเอียดเกินไปเลย” โดยเพิ่มเติมว่า คำสอนของขงจื้อที่เหลือทั้งหมดนั้น เขาไม่อาจประพจน์ตามได้และไม่เคยเสนอตัวจะประพจน์ตามด้วย แล้วทำไมเล่าพวกเขาก็ต้องการดำเนินงานด้านการศึกษาและเล่าเรียนคำสอนของนักปราชญ์ทั้งหลายอยู่? นอกจากจะทำให้เขาได้รับประโยชน์โดยมีวัตถุประสงค์แบบผักชีโรยหน้าเท่านั้น วัตถุประสงค์ของพวกเขาก็มีว่า : (๑) เพื่อเอาคำสอนเหล่านี้มาใช้กดขี่พวกที่ถูกกดขี่ และใช้ความชอบธรรมและศีลธรรมเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะหลอกลวงและปราบปรามประชาชนที่ล้าหลังทางด้านวัฒนธรรม (๒) เพื่อพยายามใช้วิธีนั้นเหล่านี้ให้อำนาจของการปกครองมีความมั่นคงยิ่งขึ้น เพื่อหาเงินและเพื่อจะได้มีชื่อเสียง และทำให้บิดามารดามีหน้ามีตาขึ้นมา นอกจากวัตถุประสงค์เหล่านี้แล้ว การกระทำของพวกเขาก็มิได้

๑๐๑๔

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

ถูกจำกัดโดยคำสอนของนักปราชญ์ทั้งหลายเลย นี่เป็นท่าทีและเป็นการทำ “นักปราชญ์” และ “บัณฑิต” ของสังคมเก่าให้เป็นนักปราชญ์ที่พวกเขา “บูชา” แม้ละ พวกเราซึ่งเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ไม่อาจเอาท่าทีในการศึกษาลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินิสต์และคำสอนที่วิเศษและมีประโยชน์ที่พวกนักปราชญ์สมัยโบราณ ยกให้เป็นมรดกของเรามาใช้ได้ เราจะต้องดำรงชีวิตอยู่กับสิ่งที่เราพูดเราเชื่อสัจย์และบริสุทธิ์ และไม่อาจหลอกลวงตัวเราเอง ประชาชนหรือบรรพบุรุษของเราได้ ข้อนี้นับว่าเป็นคุณลักษณะที่เป็นเด่นและเป็นคุณธรรมที่ยิ่งใหญ่ของพวกเราผู้เป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ทั้งหลาย (หน้า ๑๕-๑๘)

อะไรคือหน้าที่ที่เป็นพื้นฐานและสามัญอย่างที่สุดของพวกเราสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์? ดังที่ทุกคนทราบ ก็คือการที่เราจะต้องตั้งลัทธิคอมมิวนิสต์ให้มั่นคง การต้องเปลี่ยนโฉมหน้าโลกปัจจุบันนี้ให้เป็นโลกคอมมิวนิสต์ โลกคอมมิวนิสต์ดีหรือไม่? เราทั้งปวงทราบว่าโลกคอมมิวนิสต์นั้นดีมาก ในโลกคอมมิวนิสต์นั้นจะไม่มีพวกที่ขูดรีด พวกที่ขอบกดขี่ พวกราชาที่ดิน พวกนายทุน พวกจักรวรรดินิยมหรือพวกฟาสซิสต์เลย จะไม่มีประชาชนที่ถูกกดขี่และถูกขูดรีด ไม่มีความมืดมน ความโง่เขลา ความล้าหลัง ฯลฯ เลย ในสังคมคอมมิวนิสต์มนุษย์ทั้งปวงจะเป็นคอมมิวนิสต์ที่ไม่เห็นแก่ตัว มีสติปัญญา วัฒนธรรมและเทคนิคที่อยู่ในระดับสูงมาก น้ำใจที่จะช่วยเหลือกันและกันและรักกันนั้นจะแผ่คลุมไปในหมู่มนุษยชาติ จะไม่มีสิ่งต่างๆ ที่ไร้เหตุผล เช่น การหลอกลวงกัน การเป็นศัตรูกัน การฆ่าฟันกัน และการสงคราม ฯลฯ เลย แน่นอนทีเดียวที่สังคมคอมมิวนิสต์จะต้องเป็นสังคมที่ดีที่สุด สดใสที่สุดและก้าวหน้าที่สุดในประวัติศาสตร์แห่งมนุษยชาติ ใครเล่าจะกล่าวว่า สังคมเช่นนั้นไม่ดี? ที่นี้ก็เกิดมีปัญหาคือ : เราจะสามารถทำให้เกิดสังคมคอมมิวนิสต์ขึ้นได้ไหม? คำตอบของเราที่ว่า “ได้” เกี่ยวกับเรื่องนี้ทฤษฎีของลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินิสต์ ทั้งหมดก็ได้ให้การอธิบายในแง่วิทยาศาสตร์ที่ไม่เปิดช่องให้สงสัยเลย ทั้งยังได้อธิบายต่อไปอีกว่า ในฐานะที่เป็นผลลัพธ์ขั้นอันติมาของการต่อสู้ในระหว่างชนชั้นของมนุษยชาติ สังคมเช่นนั้นจะต้องเกิดมีขึ้นมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้นทีเดียว ชัยชนะของลัทธิสังคมนิยมในสหภาพโซเวียตได้ให้ข้อพิสูจน์ที่ถูกต้องแก่เราแล้ว เพราะฉะนั้นหน้าที่ของเราก็จะต้องก่อให้เกิดสังคมคอมมิวนิสต์เสียแต่เนิ่น ๆ ซึ่งการเข้าใจสังคมคอมมิวนิสต์โดยถ่องแท้เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ

นี่เป็นลักษณะหนึ่ง นี่เป็นอุดมคติของเรา

แต่เราก็ควรจะเข้าใจลักษณะอื่น คือ ทั้ง ๆ ที่มีความจริงอยู่ว่าเราอาจเข้าใจและจะต้องเข้าใจลัทธิคอมมิวนิสต์โดยถ่องแท้ แต่เราก็ยังคงต้องเผชิญหน้ากับข้าศึกที่มีกำลังมาก ซึ่งเราจะต้องเอาชนะอย่างเด็ดขาดในที่สุดในทุก ๆ ด้านก่อนที่เราจะเข้าใจลัทธิคอมมิวนิสต์โดยถ่องแท้ ดังนั้น สาเหตุของลัทธิคอมมิวนิสต์ก็คือการกระบวนการณ์การต่อสู้ดิ้นรนอย่างขมขื่นทรหดอดทนเป็นเวลานานแต่ทว่ามีชัยชนะ ถ้าปราศจากการต่อสู้ดิ้นรนเช่นนั้นเสียแล้ว ก็อาจไม่มีลัทธิคอมมิวนิสต์ใด ๆ ขึ้นมาเลย (หน้า ๒๔)

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๑๐๑๕

สหายทั้งหลาย! ถ้าเพียงแต่ท่านมีอุดมคติที่ยิ่งใหญ่และเลิกลอยแต่ทว่าไม่มีเจตนารมณ์ “ที่จะแสวงหาความจริงจากข้อเท็จจริงที่เป็นรูปธรรม” และไม่ดำเนินงานภาคปฏิบัติอย่างจริงจังแล้ว ท่านก็ไม่ถือว่าเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ที่ดีเลย ท่านอาจเป็นเพียงผู้ที่เพ้อฝัน ผู้ที่ชอบพูดพล่าม และคนที่อวดความรู้คนหนึ่งเท่านั้นเอง ตรงข้ามถ้าหากท่านเพียงแต่ทำงานภาคปฏิบัติ แต่ทว่าไม่มีอุดมคติที่ยิ่งใหญ่และเลิกลอยของลัทธิคอมมิวนิสต์แล้ว ท่านก็ได้เป็นคอมมิวนิสต์ที่ดีแล้ว แต่จะเป็นบุคคลที่ประกอบอาชีพอย่างธรรมดาสามัญเท่านั้นเอง สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ที่ดี ก็คือผู้ที่เอาอุดมคติที่ยิ่งใหญ่และเลิกลอยของลัทธิคอมมิวนิสต์มารวมเข้ากับงานภาคปฏิบัติและเจตนารมณ์ในอันที่จะแสวงหาความจริงจากข้อเท็จจริงที่เป็นรูปธรรมนั่นเอง

อุดมคติของลัทธิคอมมิวนิสต์นั้นสวยสดงดงาม ส่วนโลกนายทุนที่ยังมีอยู่นั้น เป็นโลกที่น่าเกลียด ก็เพราะความน่าเกลียดน่าชังของโลกนายทุนนี้เองประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งมีจำนวนมากมายอย่างท่วมท้นจึงปรารถนาที่จะเปลี่ยนโลกนายทุนเสีย แต่ทว่าไม่สามารถเปลี่ยนได้เท่านั้นเอง ในการเปลี่ยนโลกนั้น เราไม่อาจหย่าขาดจากความแท้จริง หรือไม่คำนึงถึงความแท้จริงได้ หรือเราไม่อาจหลบหนีไปจากความแท้จริงหรือยอมหมอบกราบคานวักให้แก่วิถีความจริงที่น่าเกลียดน่าชังได้ เราจะต้องปรับตัวเราเองให้เข้ากับความจริง ต้องเข้าใจความจริง แสวงหาทางที่จะอยู่และพัฒนาอยู่ในความแท้จริง ต่อสู้กับความแท้จริงที่น่าเกลียดน่าชัง และเปลี่ยนรูปความแท้จริงเสียเพื่อที่จะได้เข้าใจอุดมคติของเราอย่างถ่องแท้ (หน้า ๒๙-๓๐)

ในทุกกาลสมัยและในทุกๆ ปัญหา สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ควรคำนึงถึงผลประโยชน์ของพรรคทั้งปวง และถือผลประโยชน์ของพรรคอยู่เหนือปัญหาส่วนตัวและผลประโยชน์ส่วนตัว นับว่าเป็นหลักการที่สูงที่สุดของสมาชิกพรรคของเราที่ว่าผลประโยชน์ของพรรคอยู่เหนือสิ่งอื่นใดทั้งสิ้น (หน้า ๓๑)

ถ้าหากสมาชิกพรรคมีความคิดคำนึงถึงเฉพาะผลประโยชน์และวัตถุประสงค์ของพรรคและของลัทธิคอมมิวนิสต์เท่านั้น ถ้าหากเขาไม่มีวัตถุประสงค์และของตอบแทนส่วนตัวที่เป็นอิสระจากผลประโยชน์ของพรรค ถ้าหากเขาไม่มีอคติและไม่เห็นแก่ตัวจริง ๆ แล้ว เขาก็จะเป็นผู้มีวิสัยสามารถดังต่อไปนี้ :

๑. เขาจะเป็นผู้มีวิสัยสามารถที่จะมีจริยศาสตร์แบบคอมมิวนิสต์ที่ดีมาก เพราะเขามีทัศนคติที่มั่นคง เขา “ย่อมสามารถรักและเกลียดประชาชนได้ทั้งสองอย่าง” เขาอาจแสดงให้เห็นความจริงรักภักดีและมีความรักอย่างแรงกล้าต่อสหายของเขา ต่อคณะปฏิวัติและต่อพวกกรรมกร จะช่วยเหลือบุคคลเหล่านั้นโดยไม่มีเงื่อนไข ปฏิบัติต่อคนเหล่านั้นด้วยความเสมอภาค และไม่เคยทำร้ายคนเหล่านั้นเพื่อเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตัวเลย เขาสามารถเกี่ยวข้องกับบุคคลเหล่านั้นด้วยน้ำใจที่ “ซื่อตรงและให้อภัย” และ “วางตัวอยู่ในตำแหน่งของคนอื่น ๆ” เขาอาจพิจารณาปัญหาของคนอื่น ๆ จากทัศนะของคนเหล่านั้น และจะเป็นคนที่รู้จักเอาอกเอาใจคนเหล่านั้น “เขาไม่ต้องการให้คนอื่นทำ

๑๐๑๖

ปอเกิดลัทธิประเพณีจีน

อะไรแก่เขา เขาก็ไม่เคยทำสิ่งนั้นต่อคนอื่น ๆ เลย” เขาสามารถเผชิญกับศัตรูที่ชั่วร้ายที่สุดของมนุษยชาติในอาการที่มั่นคงที่สุดและทำการต่อสู้ด้านทานศัตรุอย่างทรหดเพื่อป้องกันผลประโยชน์ของพรรคของชนชั้นและเพื่อความรอดพ้นของมนุษยชาติ ดังวาทะของจีนมีอยู่ว่า : “เขากังวลใจก่อนที่จะชาวโลกที่เหลื่อจะเริ่มกังวลใจเป็นเวลานานทีเดียว และเขาจะชื่นชมยินดีหลังจากที่ชาวโลกที่เหลื่อได้ชื่นชมยินดีแล้ว” ทั้งในพรรคและในหมู่ประชาชน เขาจะเป็นผู้ที่ได้รับความยากลำบากเป็นคนแรก และจะชื่นชมยินดีเป็นคนสุดท้าย เขาไม่เคยคำนึงถึงว่าสถานะของเขาจะดีขึ้นหรือเลวลงกว่าคนอื่น ๆ แต่จะเป็นกังวลอยู่ว่าเขาได้ทำงานปฏิวัติมากกว่าคนอื่น ๆ หรือไม่ หรือเขาได้ต่อสู้หนักกว่าคนอื่น ๆ หรือไม่ ในเวลาที่เกิดความทุกข์ยาก เขาจะยืนหยัดอย่างกล้าหาญและไม่สะทกสะท้าน และเมื่อต้องประสบกับความยากลำบาก เขาจะแสดงความรู้สึกถึงความรับผิดชอบที่ยิ่งใหญ่ที่สุด เพราะฉะนั้นเขาจึงเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่จะมีความมั่นคงที่ยิ่งใหญ่ที่สุด และมีความกล้าหาญที่ประกอบด้วยศีลธรรมในอันที่จะต่อต้านการทุจริตของคนที่มั่งมีหรือคนที่มีเกียรติ ในอันที่จะต่อต้านความโน้มเอียงในทางที่จะโอนเอียงไปมาโดยไม่คำนึงถึงความยากจนและฐานะที่ต่ำต้อยและในอันที่จะไม่ยอมหมอบกราบคาบแก้วโดยไม่คำนึงถึงการถูกคุกคามหรือกำลังเลย

๒. เขาจะเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่จะมีความกล้าหาญที่ยิ่งใหญ่ที่สุดโดยเหตุที่เขาพ้นจากความเห็นแก่ตัวใด ๆ ทั้งสิ้นและไม่เคยทำ “สิ่งที่ขัดต่อจิตสำนึกของเขาเลย” เขาจึงสามารถแสดงความผิดและข้อบกพร่องของเขาและแก้ไขเสียใหม่อย่างกล้าหาญในวิถีทางเดียวกันกับที่ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์โผล่ขึ้นมาสว่างไสวและเต็มดวงหลังจากที่เกิดคราสไปชั่วประเดี๋ยวหนึ่งแล้ว เขาเป็น “ผู้ที่กล้าหาญ เพราะความกล้าหาญของเขาเป็นสาเหตุที่เที่ยงธรรม” เขาไม่เคยกลัวความจริง เขาสนับสนุนความจริงอย่างกล้าหาญ อธิบายความจริงให้คนอื่น ๆ ฟัง และต่อสู้เพื่อความจริง ถ้าหากว่าการกระทำเช่นนั้นทำให้เขาไม่ก้าวหน้าไปชั่วครั้งชั่วคราว ถ้าหากว่าเขาจะต้องถูกโจมตีโดยวิธีการต่าง ๆ เพราะมีวิสัยทัศน์สนับสนุนความจริงอยู่ แม้การคัดค้านและปฏิเสธของประชาชนส่วนใหญ่จะบีบบังคับให้เขาต้องถูกทอดทิ้งอยู่อย่างโดดเดี่ยวชั่วคราว (การอยู่โดดเดี่ยวอย่างมีเกียรติ) และแม้ว่าชีวิตของเขาอาจได้รับอันตรายเพราะเหตุนี้ก็ตาม เขาคงจะสามารถกั้นกระแสน้ำและสนับสนุนความจริงอยู่ และจะไม่ยอมให้ตัวเองล่องลอยขึ้นไปตามกระแสน้ำเลย ถ้าทราบใดที่เขายังอยู่ เขาก็ไม่มีอะไรที่จะต้องกลัวอยู่ดราบนั่น

๓. เขาจะเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่ดีที่สุดที่จะเอาทฤษฎีและวิธีการของลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินิสต์มาใช้ โดยตรวจดูปัญหาต่าง ๆ และเข้าใจธรรมชาติที่แท้จริงของสถานการณ์อย่างละเอียดลออและเหมาะสมเพราะเขามีทัศนะที่มั่นคงและแจ่มชัด เขาจึงไม่มีความกังวลใจและความปรารถนาเป็นส่วนตัวซึ่งอาจทำให้การสังเกตสิ่งต่าง ๆ และการเข้าใจความจริงเลอะเลือนไป หรือผิดรูปไปได้ เขามีทำที่ทางวิตรูวิสัย เขาทดสอบทฤษฎีต่าง ๆ ความถูกและความผิดทั้งปวงในเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติแบบปฏิวัติ และโดยไม่คำนึงถึงบุคคลเลย

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๑๐๑๗

๔. เขาจะเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่จะเป็นคนที่มีความจริงใจที่สุด เปิดเผยที่สุด และมีความสุขที่สุด โดยเหตุที่เขาไม่มีความปรารถนาที่จะเห็นแก่ตัว และโดยเหตุที่เขาไม่มีอะไรที่จะปิดบังพรรคเลย “จึงไม่มีอะไรที่เขาจะต้องกลัวในการที่จะบอกแก่คนอื่น ๆ” ตามวาทะของจีน นอกจากผลประโยชน์ของพรรคและของคณะปฏิวัติแล้ว เขาก็ไม่มีอะไรซึ่งเป็นส่วนที่จะต้องสูญเสียไปหรือได้รับมา หรือไม่มีสิ่งอื่นใดที่จะทำให้ต้องกังวลใจ เขาอาจ “ดูตัวเองเมื่อเขาอยู่ตามลำพัง” เขาจะระมัดระวังที่จะไม่ทำสิ่งผิด ๆ ในเมื่อเขาทำงานอย่างเป็นอิสระและปราศจากผู้คอยตรวจตราดูแล และในเมื่อเขามีโอกาสอันดีที่จะทำสิ่งที่ผิด ๆ ทุกชนิดได้ เราจะไม่มีการพบวาทะของเขาขัดกับผลประโยชน์ของพรรคเลย ไม่ว่าเขาจะมาตรวจสอบในเวลาสักกี่ปี ๆ ก็ตาม เขาไม่กลัวคนอื่นวิพากษ์วิจารณ์ และเขาอาจวิพากษ์วิจารณ์คนอื่น ๆ อย่างกล้าหาญและด้วยความจริงใจ นั่นคือเหตุผลที่เขาอาจเป็นคนที่มีความจริงใจเปิดเผยและมีความสุข

๕. เขาจะเป็นผู้ที่วิสัยทัศน์ที่จะมีการเคารพและนับถือตัวเองอย่างสูงสุด เพื่อผลประโยชน์ของพรรคและของคณะปฏิวัติแล้วเขาอาจเป็นคนที่มีความกรุณาอย่างที่สุด เป็นคนที่อดทนที่สุด และพร้อมที่จะประนีประนอมอย่างที่สุด และถ้าจำเป็นเขาจะอดทนต่อการถูกลบหลู่ดูหมิ่นและอับอายดิฐรรทุกแบบโดยไม่รู้สึกเดือดร้อนหรือมีความขุ่นแค้นใจเลย โดยเหตุที่เขาไม่มีจุดมุ่งหมายหรือโครงการอะไรเป็นส่วนตัว เขาจึงไม่ต้องประจบประแจงผู้อื่นและไม่ต้องการให้ผู้อื่นมาประจบประแจงเขา เขาไม่มีความพอใจเป็นส่วนตัวที่จะถามคนอื่น ดังนั้น เขาจึงไม่ต้องการทำให้ตัวให้ต่ำด้วยเพื่อขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น แต่เพื่อผลประโยชน์ของพรรคและของคณะปฏิวัติแล้ว เขาอาจจะมัดระวังตัวผู้คุ้มครองชีวิตและสุขภาพของตัวเอง ยกเว้นทางด้านทฤษฎีของเขาและเพิ่มพูนความสามารถของตัวเอง และถ้าเพื่อวัตถุประสงค์ที่สำคัญบางอย่างของพรรคและของคณะปฏิวัติแล้ว เขาก็จะต้องอดทนต่อการถูกตำหนิ จะต้องแบกภาระหนักและทำงานซึ่งเขาลังเลใจที่จะทำ เขาจะรับทำงานที่ยากที่สุดและสำคัญที่สุดโดยไม่มีความลังเลใจแม้แต่น้อยและจะไม่โยนความรับผิดชอบไปให้คนอื่นเลย

สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ควรมีคุณธรรมที่สำคัญที่สุดและประเสริฐที่สุดของมนุษยชาติทุกชนิด เขาควรมีแนวคิดที่รัดกุมและแจ่มแจ้งของพรรคและของกรรมกร (นั่นคือน้ำใจของพรรค และคุณลักษณะของชนชั้น) จริยศาสตร์ของเรานับว่ายิ่งใหญ่เพราะเป็นจริยศาสตร์ของลัทธิคอมมิวนิสต์และของพวกกรรมกร จริยศาสตร์เช่นนี้มิได้สร้างขึ้นบนมูลฐานที่ล้าหลังเกี่ยวกับการรักษาผลประโยชน์ส่วนบุคคลหรือของพวกที่ขูดรีดซึ่งมีจำนวนน้อย ตรงกันข้ามจริยศาสตร์นี้สร้างขึ้นมาจากบนมูลฐานที่ก้าวหน้าแห่งผลประโยชน์ของพวกกรรมกร แห่งการรอดพ้นชั้นอันดิมะของมนุษยชาติทั้งมวล แห่งการช่วยโลกให้พ้นจากการทำลายล้าง และแห่งการสร้างโลกคอมมิวนิสต์ที่สบายและสวยสดงดงาม (หน้า ๓๒-๓๔)

๑๐๑๘

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

เรื่องการต่อสู้ภายในพรรค

บทความที่หลิวเซาซีได้บรรยายเป็นชุด ณ โรงเรียนของพรรคเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๔๘๔ นั้นเป็นเรื่องต่อจากเรื่อง “วิธีที่จะเป็นคอมมิวนิสต์ที่ดี” ในชุดแห่งตำราล่างสมองที่เป็นขั้นมูลฐานซึ่งใช้เพื่อทำการและการช่วยเหลือของพรรคให้มั่นคงดีขึ้น ในระหว่างที่มีการณรงค์เพื่อการปฏิรูปในตอนต้นทศวรรษที่ ๘ แห่งพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ณ ที่ทำงานชิ้นแรกมุ่งอยู่ที่สมาชิกพรรครายบุคคลและการทำตัวให้มีระเบียบวินัยนั้น ในที่นี้มีความสนใจหนักไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของพรรคกับความประพฤติของสมาชิกภายในองค์การ แล้วก็นับว่าเป็นปัญหาเกี่ยวกับการต่อสู้กันในภายในเพื่อชำระตัวเองของพรรค ไม่ใช่ปัญหาภายนอกเพื่อทำตัวให้เหมือนคนอื่น ๆ

คติอยู่นิ่งไม่ได้ (dynamism) ที่นำเกรงขามของลัทธิคอมมิวนิสต์จีน โดยเฉพาะในยุคนี้ เป็นหนึ่งแนวความคิดเห็นเกี่ยวกับการต่อสู้ทั้งภายในและภายนอกพรรคไม่น้อยไปกว่าการให้สัญญาแบบนักบุญว่าจะทำให้ประชาชนได้รับความผาสุกในอนาคตเลย ในฐานะที่เป็นวิธีที่จะทำให้สมาชิกพรรคมีการเตรียมพร้อมอยู่ตลอดเวลา ให้เห็นแก่ผลประโยชน์ของพรรคมากกว่าของตนเอง และในฐานะที่เป็นวิธีการที่จะเอาชนะความอ่อนแออย่างที่เคยมีมาแห่งองค์การข้าราชการที่มีอำนาจลดหลั่นกันลงมา คือลัทธิอิทธิหน้าที่เป็นใหญ่กับลัทธิถือความชอบพอกันเป็นใหญ่แล้ว การต่อสู้กันในภายในอันไม่มีที่สิ้นสุดชนิดนี้ บางทีจะมีผลมากทีเดียว ลักษณะแบบลัทธิเลนินิสต์ที่เป็นแก่นแท้ที่สุดอย่างหนึ่ง ก็คือการยืนกรานในเรื่องความแตกต่างกันในหลักการเท่านั้นว่าเป็นเรื่องที่สมเหตุสมผลสำหรับการต่อสู้เช่นนั้น การเน้นถึงการกำหนดหลักการให้แน่นอนและการยึดมั่นที่ไม่มีการประนีประนอมนั้น ถ้าหากเรายอมรับการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างเดียวกันหมดของจีนว่ามีความเข้มข้นต่อคำสอนและลัทธิที่ตายตัวแล้วก็อาจดูคล้ายกับว่าไม่ใช่แบบจีน แต่ความจริงแล้ว หลักการของคอมมิวนิสต์แตกต่างจากหลักการที่ไม่เปลี่ยนแปลงมาก และในที่นี้ก็เช่นเดียวกับในตัวอย่างอื่นๆ อีกมากมาย ผู้นำพรรคทรงไว้วางเสรีภาพอย่างมากในอันที่จะแปลความหมายใหม่และนิยามความหมายใหม่ตามที่เห็นว่าจำเป็น

(จาก เรื่องการต่อสู้ภายในพรรค, หน้า ๒-๖๔)

ข้อสังเกตชั้นอารัมภบท

นับตั้งแต่วันที่พรรคของเราเกิดขึ้นมา ไม่เคยมีแม้สักขณะเดียวที่พรรคจะอยู่ในสิ่งแวดล้อมใด ๆ นอกจากสิ่งแวดล้อมที่เต็มไปด้วยการต่อสู้กันอย่างหนักหน่วงเท่านั้น พรรคและพวกกรรมกรได้อยู่ภายในวงล้อมของชนชั้นที่ไม่ใช่กรรมกรมากมายหลายชนิด คือพวกชนชั้นกลางที่มีฐานะใหญ่โต พวกชนชั้นกลางชั้นย่อยๆ พวกชาวนา และแม้แต่พวกเดนของระบบเจ้าขุนมูลนายอยู่ตลอดเวลา ชนชั้นเหล่านี้ทั้งหมด เมื่อต่อสู้กับพวกกรรมกรหรือเมื่อร่วมมือกับพวกกรรมกรย่อมใช้หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ไม่มีเสถียรภาพภายในพรรคและพวกกรรมกรให้เป็นประโยชน์เพื่อจะได้แทรกเข้าไปในหัวใจ

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๑๐๑๙

ของพรรคและพวกกรรมกรและจะได้มีอิทธิพลเหนือพรรคและพวกกรรมกรในด้านลัทธิ นิสัยใจคอ ทฤษฎีและในการปฏิบัติได้ นี่เป็นบ่อเกิดแห่งความโน้มเอียงที่ผิด ๆ และไม่นำปรรณาทุกชนิดภายใน พรรค เป็นมูลฐานทางสังคมของลัทธิฉวยโอกาสทุกชนิดภายในพรรค ทั้งยังเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิด การต่อสู้ภายในพรรคด้วย

การต่อสู้ภายในพรรคย่อมเป็นการสะท้อนให้เห็นการต่อสู้ระหว่างชนชั้นภายในพรรคด้วย เหมือนกัน

นับตั้งแต่วันเริ่มต้นมาทีเดียว พรรคของเราได้ต่อสู้ไม่เฉพาะกับข้าศึกภายนอกพรรคเท่านั้น แต่ทว่ายังต้องต่อสู้กับอิทธิพลที่ร้ายกาจและที่ไม่ใช่พวกกรรมกรทุกชนิดภายในพรรคอีกด้วย การต่อสู้ ทั้งสองชนิดนี้แตกต่างกัน แต่การต่อสู้ทั้งสองชนิดนั้นก็จำเป็นและมีชนชั้นแบบธรรมดาเป็น เนื้อหาอยู่อย่างหนึ่ง ถ้าหากว่าพรรคของเราไม่ใช้การต่อสู้แบบหลัง ถ้าหากว่าพรรคของเราไม่ได้ต่อสู้ กับความโน้มเอียงที่ไม่นำปรรณาทุกชนิดภายในพรรคอยู่ตลอดเวลา ถ้าหากว่าพรรคของเราไม่ ชักพอกให้หมดจดจากลัทธิที่มีใช้กรรมกรทุกชนิดและเอาชนะลัทธิฉวยโอกาสทั้ง “ซ้าย” และ “ขวา” อยู่ตลอดเวลาแล้ว ลัทธิที่มีใช้แบบกรรมกรเช่นนั้น และลัทธิฉวยโอกาสทั้ง “ซ้าย” และ “ขวา” เช่นนั้นอาจรุกคืบหน้าเข้ามาในพรรค และมีอิทธิพลหรือแม้แต่มีอำนาจเป็นเด่นเหนือพรรคเราได้ ข้อนี้คงจะทำให้เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ที่พรรคจะทำตัวให้เข้มแข็งมั่นคงและเจริญรุ่งเรืองหรือที่จะรักษา อิสรภาพของตนเอง ข้อนี้คงก่อให้เกิดเป็นอันตรายต่อพรรคและนำพรรคไปสู่ความหายนะ ลัทธิที่มีใช้ ของพวกกรรมกรและลัทธิฉวยโอกาส “แบบซ้าย” หรือ “แบบขวา” อาจทำให้พรรคของเราส่วนหนึ่ง ส่วนใดเลวลงได้ และบางทีอาจแม้แต่จะเปลี่ยนคุณลักษณะของพรรคหรือส่วนหนึ่งของพรรคเป็น ลักษณะองค์การที่มีใช้ของพวกกรรมกรได้ ตัวอย่างเช่น แบบนี้แหละที่ลัทธิของชนชั้นกลางได้ทำให้ พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยทั้งหลายในยุโรปเลวลง และเปลี่ยนรูปเป็นพรรคการเมืองแบบของชนชั้นกลางไป ดังนั้นก็กลายเป็นเสาเข็มใหญ่ทางสังคมของพวกชนชั้นกลางไป

เพราะฉะนั้น การต่อสู้ภายในพรรคเช่นนี้จึงนับว่าจำเป็นจริง ๆ และไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ความคิดใด ๆ ที่พยายามจะหลีกเลี่ยงการต่อสู้ภายในพรรค หรือถ่วงเวลาจากการที่จะวิพากษ์วิจารณ์ ความผิดของผู้อื่นเพื่อเขาจะได้ไม่วิพากษ์วิจารณ์ความผิดของตนนั้นถือว่าเป็นความคิดที่ผิดอย่าง ลิ่นเชิง

การต่อสู้ภายในพรรคเมื่อกล่าวโดยหลักใหญ่ ๆ แล้วก็เกิดจากการต่อสู้ในทางลัทธิ เนื้อหา แห่งการต่อสู้ที่เกิดจากความแตกต่างกันและความเป็นปฏิปักษ์กันที่เกิดขึ้นในเรื่องลัทธิและหลักการ ความแตกต่างกันและความเป็นปฏิปักษ์กันในหมู่สหยาของเราในเรื่องลัทธิและหลักการนั้น อาจ ลุกกลามไปเป็นความแตกแยกกันทางด้านการเมืองในพรรคก็ได้ และภายใต้สถานการณ์เช่นนั้น อาจ ลุกกลามไปเป็นความแตกแยกทางด้านการองค์การอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ทว่าในด้านคุณลักษณะและ

๑๐๒๐

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

เนื้อหาแล้ว ความแตกต่างกันและความเป็นปฏิปักษ์กันนั้น เมื่อว่าโดยพื้นฐานแล้วจัดว่าเป็นการต่อสู้ในด้านลัทธิ

ดังนั้นการต่อสู้ภายในพรรคอย่างใด ๆ ก็ตาม ที่ไม่เกี่ยวข้องกับความแตกต่างกันในเนื้อหาของลัทธิและหลักการ และความขัดแย้งกันใด ๆ ในหมู่สมาชิกของพรรคซึ่งมีที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งความแตกต่างกันในเนื้อหาแห่งหลักการนั้น เป็นการต่อสู้แบบที่ไม่มีหลักการ เป็นการต่อสู้ที่ปราศจากเนื้อหา การต่อสู้ที่ปราศจากหลักการหรือเนื้อหาแบบนี้เป็นการต่อสู้ที่ไม่จำเป็นที่จะต้องมีอยู่ในพรรคเลย การต่อสู้แบบนี้เป็นการต่อสู้ที่ทำลายพรรค และมีได้เป็นประโยชน์ต่อพรรคเลย สมาชิกพรรคทุกคนควรหลีกเลี่ยงการต่อสู้แบบนี้อย่างเด็ดขาด (หน้า ๒-๔)

สหายสตาลินได้กล่าวไว้ว่า :

“ที่นี้ปัญหาก็มีว่าความขัดแย้งกันนั้นอาจจัดให้หมดไปได้โดยวิธีการต่อสู้เพื่อหลักการนี้หรือหลักการนั้น เพื่อกำหนดจุดหมายปลายทางแห่งการต่อสู้ชนิดนี้หรือชนิดนั้นให้แน่นอนลงไปเพื่อเลือกวิธีการต่อสู้แบบนี้หรือแบบนั้นซึ่งอาจนำไปสู่จุดหมายปลายทางได้ เราสามารถและเราต้องทำความเข้าใจกับบุคคลทั้งหลายภายในพรรคที่มีความเห็นแตกต่างจากพวกเราในปัญหาเกี่ยวกับนโยบายที่ใช้อยู่ในขณะนี้ ในปัญหาเกี่ยวกับคุณลักษณะภาคปฏิบัติส่วน ๆ แต่ถ้าหากว่าปัญหาเหล่านี้เกี่ยวข้องกับความแตกต่างกันในเรื่องหลักการแล้วก็จะไม่มีการตกลงใด ๆ จะไม่อาจมีสาย ‘กลาง’ ใด ๆ ที่จะช่วยเหลือสาเหตุให้ปลอดภัยได้ จะไม่มีและไม่อาจมีแนว ‘กลาง’ ใด ๆ ในเรื่องหลักการเลยงานของพรรคจะต้องตั้งอยู่บนฐานแห่งหลักการเหล่านี้หรือเหล่านั้นอย่างใดอย่างหนึ่ง แนว ‘กลาง’ ในปัญหาเรื่องหลักการนั้น เป็น ‘แนว’ ที่ทำให้สมองเรามึนงงได้ เป็น ‘แนว’ ที่ครอบคลุมความแตกต่างกันทั้งหลายไว้หมด เป็น ‘แนว’ แห่งความเสื่อมทางด้านลัทธิของพรรค เป็น ‘แนว’ แห่งความตายทางด้านลัทธิของพรรค มิได้เป็นนโยบายของเราที่จะดำเนินตามแนว ‘กลาง’ เช่นนั้น แต่ทว่าเป็นนโยบายของพรรคที่กำลังเสื่อมลงและเลวลงทุกวัน ๆ นโยบายเช่นนั้นไม่อาจเปลี่ยนรูปพรรคให้เป็นเครื่องมือของพวกข้าราชการที่ว่างเปล่าอยู่โดดเดี่ยวจากพวกกรรมกรและกลายเป็นหุ่นที่ไม่สามารถทำอะไรได้เลย วิธีทางเช่นนั้นไม่อาจเป็นวิธีทางของเราได้”

สตาลินได้ย้ำอีกว่า :

“พรรคของเรามีความเข้มแข็งมันคงยิ่งขึ้นก็เพราะเอาชนะข้อขัดแย้งต่าง ๆ ภายในพรรคได้”

ข้อนี้ได้อธิบายให้เห็นลักษณะที่เป็นแก่นแท้แห่งการต่อสู้ภายในพรรค (หน้า ๕)

สหายเป็นจำนวนมากไม่เข้าใจว่า การต่อสู้ภายในพรรคของเราเป็นการต่อสู้ในเรื่องหลักการเป็นการต่อสู้เพื่อหลักการข้อนี้หรือข้อนั้น เมื่อกำหนดจุดหมายปลายทางของการต่อสู้แบบนี้ หรือแบบนั้นให้แน่นอนลงไป เพื่อเลือกวิธีการต่อสู้แบบนี้หรือแบบนั้น ซึ่งอาจนำไปสู่จุดหมายปลายทางได้

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๑๐๒๑

สหายเหล่านี้ไม่เข้าใจว่าในปัญหาเกี่ยวกับนโยบายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ ในปัญหาเกี่ยวกับคุณลักษณะทางภาคปฏิบัติแท้ ๆ นั้น เราอาจทำและจะต้องทำ ความตกลงกับบุคคลทั้งหลายภายในพรรคที่มีความเห็นแตกต่างจากเราเสียก่อน พวกเขาไม่ทราบหรือไม่เข้าใจว่าในเรื่องที่เกี่ยวกับหลักการในปัญหาเรื่องการกำหนดจุดหมายปลายทางแห่งการต่อสู้ของเราให้แน่นอน และปัญหาเรื่องการเลือกวิธีการต่อสู้ที่ต้องการเพื่อที่จะได้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางเช่นนั้น พวกเขาควรจะทำ การต่อสู้แบบไม่มีการประนีประนอมกับบุคคลต่าง ๆ ในพรรคที่มีความเห็นแตกต่างกัน แต่ทว่าในปัญหาเกี่ยวกับนโยบายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ปัญหาเรื่องคุณลักษณะทางภาคปฏิบัติแท้ ๆ นั้น พวกเขาควรทำความตกลงกับบุคคลทั้งหลายภายในพรรคที่มีความเห็นแตกต่างกัน แทนที่จะทำการต่อสู้กับบุคคลเหล่านั้นอย่างที่จะปรองดองกันไม่ได้อยู่ดูราบเท่าที่ปัญหาเช่นนั้นจะไม่เกี่ยวข้องกับ ความแตกต่างกันในด้านหลักการใด ๆ (หน้า ๑๗)

วิธีที่จะปฏิบัติในการต่อสู้ภายในพรรค

สหายทั้งหลาย! บัดนี้ปัญหาเป็นที่แจ่มแจ้งมากทีเดียว ปัญหาที่มีว่า เราจะทำการต่อสู้ภายในพรรคอย่างถูกต้องและเหมาะสมได้อย่างไร ?

ในปัญหาเรื่องนี้ พรรคคอมมิวนิสต์ของสหภาพโซเวียตรัสเซียและประเทศอื่น ๆ มีประสบการณ์มาก และพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็มีประสบการณ์มากเหมือนกัน เล닌และสตาลินได้สั่งสอนไว้มาก และคณะกรรมการกลางแห่งพรรคของเราก็สอนไว้มากเช่นกัน สหายของเราจะต้องศึกษาประสบการณ์และคำสั่งสอนเหล่านี้อย่างรอบคอบ ซึ่งจะได้นำมาอภิปรายกันในเรื่องปัญหาเรื่องการสร้างพรรคตอนนี้ ข้าพเจ้าจะไม่แตะต้องประสบการณ์และคำสั่งสอนเหล่านั้นละ ข้าพเจ้าจะนำจุดประสงค์ต่าง ๆ ต่อไปนี้เท่านั้นมาอ้างให้สหายทั้งหลายเห็น โดยอาศัยประสบการณ์แห่งการต่อสู้ภายในพรรคของพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นมูลฐาน

ประการแรก สหายทั้งหลายจะต้องเข้าใจว่าการต่อสู้ภายในพรรคเป็นเรื่องที่จริงจังที่สุด และมีความรับผิดชอบมากที่สุด เราจะต้องปฏิบัติด้วยท่าทีที่เคร่งครัดที่สุด และมีความรับผิดชอบมากที่สุด และไม่ควรปฏิบัติอย่างเลินเล่อ ในการดำเนินการต่อสู้ภายในพรรคนี้ เบื้องแรกเราจะต้องใช้หลักที่ถูกต้องของพรรคอย่างเต็มที่ คือใช้หลักที่ไม่เห็นแก่ตัวในอันที่จะรักษาผลประโยชน์ของพรรคให้ปลอดภัย หลักไม่เห็นแก่ตัวเกี่ยวกับการทำงานให้ดีขึ้น และหลักไม่เห็นแก่ตัวในการช่วยเหลือสหายอื่น ๆ เพื่อแก้ไขความผิดของตนให้ถูกต้องและเพื่อที่จะได้เข้าใจปัญหาต่าง ๆ ดีขึ้น เราจะต้องมีความเข้าใจแจ่มแจ้งในเรื่องเกี่ยวกับความจริงและปัญหาต่างๆ โดยอาศัยการวิจัยและการศึกษาอย่างมีระบบ พร้อมกันนั้น เราจะต้องดำเนินการต่อสู้ภายในพรรคอย่างมีระบบ มีการตระเตรียมไว้เป็นอย่างดี และมีการนำไปในทางที่ชอบ

๑๐๒๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

สหายทั้งหลายจะต้องเข้าใจว่าโดยการยึดหลักที่ถูกต้องไว้ก่อนเท่านั้น เราจึงจะสามารถแก้ไขหลักที่ไม่ถูกต้องของผู้อื่นให้ถูกต้องได้ โดยการประพจน์ตัวให้ถูกต้องเท่านั้น เราจึงจะสามารถแก้ไขความประพจน์ผิดๆ ของผู้อื่นให้ถูกต้องได้ มีคำพังเพยอยู่ว่า : “ เราจะต้องแก้ไขตัวเองให้ถูกต้องเสียก่อน ก่อนที่จะแก้ไขผู้อื่น” (หน้า ๕๕-๕๖)

ประการที่สอง... ในการต่อสู้ภายในพรรคนั้น สหายทั้งหลายจะต้องพยายามให้ดีที่สุดเพื่อที่จะได้มีท่าทีทางการศึกษาที่จริงใจ ตรงไปตรงมา และเป็นไปในทางบวก เพื่อที่จะได้บรรลุถึงเอกภาพในลัทธิและหลักการ เฉพาะในกรณีที่เราไม่มีทางเลือกเท่านั้น ในเมื่อเรารู้สึกว่าหลีกเลี่ยงไม่ได้ เราอาจใช้การต่อสู้แบบทหาร และใช้มาตรการที่มีระเบียบ องค์การต่าง ๆ ของพรรคทั้งปวงยอมมีสิทธิเต็มที่ภายในขอบเขตที่เหมาะสมที่จะทำการสรุปอย่างมีระเบียบ ในเมื่อเพ่งถึงสมาชิกพรรคที่ยืนกรานในความผิดของตนอยู่ การเอามาตรการที่มีระเบียบวินัยของพรรคมาใช้ และการใช้มาตรการที่มีระเบียบภายในได้เหตุการณ์บางอย่างแล้ว นับว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นโดยสิ้นเชิง แต่มาตรการเช่นนั้นเราไม่อาจเอามาใช้โดยไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ หรืออย่างปราศจากการพิจารณาพิเคราะห์ได้ ระเบียบวินัยของพรรคนั้นเราไม่อาจสนับสนุนโดยอาศัยองค์การของพรรคลงโทษสหายทั้งหลายมากเกินไปได้ การสนับสนุนระเบียบวินัยของพรรคและเอกภาพของพรรคนั้นส่วนใหญ่ได้ขึ้นอยู่กับ การลงโทษสหายทั้งหลาย (ถ้าหากเราจะต้องสนับสนุนในอาการเช่นนั้นแล้ว ก็เท่ากับบ่งให้เห็นว่ามีวิกฤติการณ์เกิดขึ้นในพรรค) แต่ขึ้นอยู่กับเอกภาพที่แท้จริงของพรรคในด้านลัทธิและหลักการและขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิดของสมาชิกพรรคส่วนใหญ่มากกว่า เมื่อในที่สุดเรามีความเข้าใจแจ่มแจ้งในเรื่องลัทธิและหลักการอย่างเต็มที่แล้ว ก็เป็นการง่ายสำหรับเราที่จะทำการสรุปอย่างมีระเบียบ ถ้าจำเป็น จะไม่ทำให้เราขับไล่สมาชิกพรรคหรือประกาศการถอนตัวออกจากพรรคด้วยความจงใจเลย (หน้า ๕๘-๕๙)

ประการที่สาม การวิพากษ์วิจารณ์ที่มุ่งตรงต่อองค์การของพรรคหรือต่อสหายและงานของเขาแล้ว จะต้องให้เหมาะสมและทำให้มีระเบียบเป็นอย่างดี การวิพากษ์วิจารณ์ตนเองแบบบอลเชวิคนั้นได้ปฏิบัติไปตามหลักเกณฑ์ของบอลเชวิก การวิพากษ์วิจารณ์มากเกินไป การพูดถึงความผิดของผู้อื่นจนเกินความจริง และการเรียกชื่อโดยไม่พิจารณาพิเคราะห์ล้วนแต่เป็นความผิดทั้งนั้น เรื่องก็มีใช้อยู่ที่ว่ายังมีการต่อสู้ภายในพรรคอย่างดุเดือดเพียงใดก็ยังเป็นการดีเพียงนั้น แต่อยู่ที่ว่าการต่อสู้ภายในพรรคนั้นควรปฏิบัติภายในขอบเขตที่เหมาะสมและว่าควรจะต้องสังเกตความเหมาะสม การยิงเลยเป้าหมายหรือการยิงไม่ถึงเป้าหมาย เป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาทั้งสิ้น (หน้า ๖๐)

ประการที่สี่ โดยทั่ว ๆ ไปแล้วก็ระงับการจำกัดให้มีการประชุมเพื่อต่อสู้ไม่ว่าจะเป็นภายในพรรคหรือภายนอกพรรคก็ตาม ข้อบกพร่องและข้อผิดพลาดต่าง ๆ ควรจะได้ชี้ให้เห็นในเวลาสรุปและในการวิจารณ์งาน ในเบื้องต้นเราควรเกี่ยวข้องกับ “กรณี” เสียก่อน แล้วจึงเกี่ยวข้องกับ “บุคคล” เราจะต้องทำข้อเท็จจริงจุดต่าง ๆ ของเรื่องธรรมชาติ ความจริงจัง และสาเหตุแห่งความผิดพลาดและ

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๑๐๒๓

ข้อบกพร่องให้แจ่มแจ้งเสียก่อน แล้วจึงชี้ให้เห็นได้ว่าใครเป็นผู้รับผิดชอบข้อบกพร่องและความผิดพลาดเหล่านี้ และใครจะต้องรับผิดชอบมากและใครจะต้องรับผิดชอบน้อยหน่อย (หน้า ๖๑)

ประการที่ห้า จะต้องให้อีกาสทุกเมื่อแก่สหายทั้งหลายที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์หรือถูกลงโทษได้มีโอกาสดูธรรมฎีกาบ้าง ตามกฎแล้ว สหายควรจะได้เห็นบันทึกทั้งปวง หรือการสรุปอย่างมีระเบียบที่เกี่ยวกับตัวเขาเป็นการส่วนตัว และควรทำในเวลาที่เขาอยู่ ถ้าหากเขาไม่เห็นด้วยสักหลังจากที่ได้มีการอภิปรายกันแล้ว เรื่องนี้อาจเสนอไปยังเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ชั้นสูงขึ้นไปอีกก็ได้ (ในกรณีของใครก็ตามที่แสดงความไม่พอใจหลังจากที่ถูกลงโทษ องค์การของพรรคที่เกี่ยวข้องจะต้องเสนอเรื่องนี้ต่อเจ้าหน้าที่ที่สูงกว่าแม้ว่าสหายเองจะไม่ต้องการุณธรรมฎีกาก็ตาม) ไม่มีองค์การของพรรคใด ๆ ที่จะป้องกันสหายใด ๆ ซึ่งถูกลงโทษจากการอุทธรณ์ต่อเจ้าหน้าที่ที่สูงขึ้นไปอีกได้ ไม่มีสมาชิกพรรคคนใดที่ถูกตัดสินแล้วจะอุทธรณ์ฎีกาได้ ไม่มีองค์การใดที่จะยับยั้งการอุทธรณ์ฎีกาใด ๆ ได้ (หน้า ๖๒)

ในปัญหาเกี่ยวกับลัทธิหรือหลักการนั้น ถ้าหากไม่สามารถตกลงกันภายในพรรคหลังจากที่ได้มีการอภิปรายกันแล้วได้ เรื่องนี้จะยุติได้ก็โดยอาศัยเสียงข้างมากเป็นเครื่องตัดสิน หลังจากนั้นเสียงส่วนน้อยซึ่งยังมีความเห็นแตกต่างกันอยู่อาจมีสิทธิที่จะสงวนความเห็นของตนโดยมีเงื่อนไขว่า ในเมื่อฟังถึงเรื่องทางองค์การและการปฏิบัติการขององค์การแล้ว พวกเขาก็อยู่โดยอาศัยการตัดสินของเสียงส่วนใหญ่อย่างเต็มที่ (หน้า ๖๓)

ประการที่หก ควรลากเส้นให้แจ่มชัดและควรจัดทำที่เชื่อมที่เหมาะสม ระหว่างการต่อสู้ที่ทำกันภายในพรรคและภายนอกพรรค (หน้า ๖๓)

ประการที่เจ็ด เพื่อที่จะป้องกันการทะเลาะวิวาทที่ไม่มีหลักการภายในพรรค ก็จำเป็นจะต้องวางมาตรการดังต่อไปนี้ :

๑. สมาชิกพรรคที่ไม่เห็นด้วยกับสมาคมชั้นนำของพรรค หรือองค์การของพรรคใด ๆ ก็ตาม ควรเสนอความเห็นและการวิพากษ์วิจารณ์ของตนต่อองค์การของพรรคที่เหมาะสม และไม่ควรพูดเกี่ยวกับเรื่องนี้ในหมู่มหาชนโดยไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ใดๆ

๒. สมาชิกพรรคที่ไม่เห็นด้วยกับสมาชิกพรรคคนอื่น ๆ หรือกับสมาชิกพรรคที่มีความรับผิดชอบบางคน อาจวิพากษ์วิจารณ์สมาชิกพรรคเหล่านั้นต่อหน้าเขา หรือในองค์การของพรรคโดยเฉพาะเจาะจงบางองค์การ และไม่ควรพูดเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์

๓. สมาชิกพรรคหรือกรรมการพรรคชั้นผู้น้อย ซึ่งไม่เห็นด้วยกับกรรมการพรรคชั้นผู้ใหญ่ อาจนำเรื่องเสนอกรรมการพรรคที่สูงขึ้นไปอีกหรือขอร้องให้เรียกประชุมเพื่อศึกษาเรื่องนั้นหรือควรเสนอเรื่องไปยังคณะกรรมการพรรคที่สูงขึ้นไปอีก แต่พวกเขาไม่ควรพูดเรื่องนี้โดยไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์หรือบอกเรื่องนี้แก่กรรมการพรรคชั้นต่ำกว่า

๑๐๒๔

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

๔. เมื่อสมาชิกพรรคค้นพบว่าสมาชิกพรรคคนใดก็ตามทำอะไรผิด และทำในอาการที่จะทำลายผลประโยชน์ของพรรค พวกเขาจะต้องรายงานการกระทำเช่นนั้นให้แก่องค์กรของพรรคที่เหมาะสมและไม่ควรพยายามปิดเรื่องไว้ หรือพยายามที่จะปิดบังให้แก้กันและกัน

๕. สมาชิกพรรคควรสนับสนุนการทำงานแบบที่ถูกต้องเที่ยงตรง และควรคัดค้านสิ่งใด ๆ ก็ตามที่มีเจตนาจะหลอกลวง ควรคัดค้านการพูดและการกระทำที่หลอกลวงทุกชนิด และควรประณามพวกที่ขอบพูดในเรื่องที่เหลวไหล เรื่องซุบซิบนินทา เรื่องสอดรู้สอดเห็นในความลับของผู้อื่น และการปล่อยข่าวลือให้เจ็บแสบทีเดียว สมาคมของพรรคจะต้องออกคำตักเตือนเป็นครั้งคราวโดยห้ามสมาชิกพรรคพูดเรื่องบางอย่าง

๖. สมาคมชั้นนำทุกระดับจะต้องเรียกประชุมสหายทั้งหลายที่ขอบพูดเรื่องเหลวไหลไร้สาระ และขอบก่อทะเลาะวิวาทโดยไม่มีหลักการเสียจำเป็นครั้งคราว ต้องพูดจากับพวกเขา แกะไขพวกเขา ให้ถูกต้อง และตักเตือนพวกเขา หรือทำให้พวกเขามีระเบียบวินัยขึ้นมาโดยวิธีอื่น ๆ

๗. กรรมการพรรคทุกระดับจะต้องเคารพความเห็นของสมาชิกพรรคทั้งหลาย ควรเปิดการประชุมบ่อย ๆ เพื่อจะได้อภิปรายปัญหาและวิจารณ์งานของพวกเขา และทำให้สมาชิกพรรคมีโอกาสดูแลความเห็นของตนออกมา

โดยทั่ว ๆ ไปแล้วควรห้ามการทะเลาะเบาะแว้งที่ไม่มีหลักการเสียและไม่ควรมีการพิจารณาตัดสิน เพราะในการทะเลาะเบาะแว้งซึ่งไม่มีหลักการเช่นนั้นย่อมไม่อาจตัดสินว่าใครถูกและใครผิด (หน้า ๖๔-๖๖)

การต่อสู้ภายในพรรคทั้งหมดเมื่อว่าโดยพื้นฐานแล้ว เป็นการต่อสู้แบบหนึ่งและการขัดแย้งกันในเรื่องลัทธิและหลักการ ภายในพรรค ทุกสิ่งทุกอย่างจะต้องยอมแพ้แก่เหตุผล ทุกสิ่งทุกอย่างจะต้องพูดกันด้วยเหตุผล และทุกสิ่งทุกอย่างจะต้องมีเหตุผลบางอย่าง มิฉะนั้นแล้ว ก็จะไม่เป็นเหตุผล ถ้าเราแสดงเหตุผลให้เห็นได้ เราก็จะสามารถทำอะไร ๆ ได้โดยไม่ยากลำบากอะไรเลย

ภายในพรรค เราจะต้องเพาะนิสัยให้รู้จักยอมจำนนต่อเหตุผล หลักเกณฑ์สำหรับการที่จะพิจารณาตัดสินว่าเหตุผลนี้หรือเหตุผลนั้นดี ก็คือว่า : ผลประโยชน์ของพรรคและผลประโยชน์แห่งการต่อสู้ของพวกกรรมกร ผลประโยชน์ของคนบางส่วนเป็นรองผลประโยชน์ของคนทั้งมวล ผลประโยชน์แค่มือเอื้อมเป็นรองผลประโยชน์ในระยะยาว เหตุผลและทัศนะทั้งปวงจะดีก็ต่อเมื่อเหตุผลและทัศนะนั้นมีประโยชน์ต่อพรรค มีผลประโยชน์ต่อการต่อสู้ของพวกกรรมกร มีผลประโยชน์ต่อพรรคทั้งมวลในระยะยาว และมีผลประโยชน์ต่อการต่อสู้ของพวกกรรมกรทั้งหมดในระยะยาวเท่านั้น มิฉะนั้นแล้วถือว่าไม่ดีทั้งสิ้น การต่อสู้ใด ๆ ที่ไม่ยอมแก่เหตุผลหรือซึ่งไม่มีเหตุผลแล้ว นับว่าเป็นการต่อสู้ที่ไม่มีหลักเกณฑ์ทั้งนั้น (หน้า ๖๗-๖๘)

ทุก ๆ สิ่งจะต้องยอมแก่เหตุผล ! ทุกสิ่งทุกอย่างจะไม่ยอม ถ้าไม่มีเหตุผล ! ทุกสิ่งทุกอย่าง

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๑๐๒๕

จะไม่ยอมถ้าเราให้เหตุผลผิด ๆ ! จะเป็นการไม่น่าปรารถนายิ่งไปกว่านั้นอีก ถ้าหากเราพูดเรื่องเหลวไหลไร้สาระ! แน่ละ นี่เป็นอาชีพที่ยากยิ่งไปกว่าเสียอีก แต่ก็เฉพาะโดยวิธีนี้เท่านั้นที่เราจะกลายเป็นผู้มีคุณสมบัติเป็นบอลเชวิคได้ (หน้า ๖๙)

เมาเซดุง

ลัทธิเสรีนิยมแบบทหาร

ถ้าหากว่าหลิวเซาซีเห็นว่าเนื้อหาของลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินิสต์อยู่ที่ “การต่อสู้อย่างมีหลักการ” แล้ว เมาเซดุงก็เห็นว่า เนื้อหาของลัทธิเสรีนิยมก็อยู่ที่ความวางเฉยต่อหลักการ เมาเซดุงเห็นว่าความวางเฉยต่อหลักการมิได้เป็นปรัชญาการเมือง แต่ทว่าเป็นความต้องการของสิ่งหนึ่ง คือ การเพาะเชื้อทางศีลธรรม ซึ่งเกิดจากลัทธิปัจเจกนิยมของชนชั้นกลางและก่อให้เกิดความเห็นแก่ตัว การตามใจตัว ความย่อหย่อน ทำที่ที่ไม่ยอมผูกมัดตนเอง การหลีกเลี่ยงการต่อสู้ และความปรารถนาที่จะได้สันติไม่ว่าจะเสียสักเท่าไรก็ตาม ในแง่นี้ ความเห็นของเมาเซดุงคล้ายกับความเห็นของเจียงไคเช็คที่เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง **จุดหมายปลายทางของจีน** (บทความของเมาเซดุง ความจริงเขียนไว้ก่อน คือเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๘๐) แต่ทว่ามีการวิพากษ์วิจารณ์ที่ดุเดือดและแบบถอนรากถอนโคนมากกว่า สิ่งที่เขาหายไปก็คือ การที่เจียงไคเช็คยอมรับว่ามีลัทธิเสรีนิยมแบบตะวันตกทั้งหมดที่ก่อให้เกิดการเหยียดหยันความอ่อนแอ

เมื่อว่าอย่างประชิดแล้ว ตำแหน่งของเมาเซดุงได้ถูกกำหนดขึ้นในระหว่างตอนแรก ๆ แห่งยุคแนวร่วมครั้งที่สอง ไม่ต้องสงสัยเลยว่าวัตถุประสงค์ของเมาเซดุงประการหนึ่งก็คือ เพื่อประกันว่าสมาชิกพรรคจะต้องไม่มีมลทินและไม่ทุจริตในท่ามกลางแห่งการร่วมมือกับพวก “เสรีนิยม” ที่มีหัวแบบตะวันตก

(จาก งานของเมาเซดุงที่คัดเลือกมา, ภาค ๒, หน้า ๗๔-๗๖)

เราประกาศการต่อสู้ทางด้านลัทธิอย่างแข็งขัน เพราะมันเป็นอาวุธที่จะทำให้ได้รับความเข้มแข็งมั่นคงภายในพรรค และในองค์การปฏิวัติทั้งหลาย และเพื่อทำให้เหมาะสมต่อการที่จะต่อสู้ คอมมิวนิสต์และนักปฏิวัติทุกคนควรจะใช้อาวุธนี้

แต่ลัทธิเสรีนิยมปฏิเสธการต่อสู้ทางด้านลัทธิ และประกาศสันติภาพที่ไม่มีหลักการ ผลลัพธ์ก็คือว่า การทำงานแบบป่าเถื่อนไม่มีกำลังวังชาได้ปรากฏขึ้นมา และหน่วยต่าง ๆ และปัจเจกบุคคลบางคนในพรรคและองค์การปฏิวัติได้เริ่มเสื่อมลงในด้านการเมือง

ลัทธิเสรีนิยมปรากฏตัวเองออกมาในวิถีทางต่าง ๆ กัน

แม้ว่าบุคคลที่เกี่ยวข้องจะเป็นที่ทราบกันดีว่าเป็นผู้ผิด แต่เพราะเขาเป็นคนที่คุ้นเคยกันมาเก่าก่อน เป็นเพื่อนร่วมเมืองเดียวกัน เป็นเพื่อนร่วมโรงเรียน เป็นเพื่อนสนิท เป็นคนที่ตนรัก เป็นสหาย

๑๐๒๖

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ผู้ร่วมงานเก่าแก่หรือเป็นลูกน้องมาก่อน เขาจะไม่ได้เถียงกับบุคคลผู้นั้นโดยถือหลักการเป็นมูลฐานเลย แต่จะปล่อยให้สิ่งทั้งหลายค่อย ๆ เลื่อนหายไปเอง ทั้งนี้เพื่อธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและมิตรภาพ หรือเขาจะแต่ต้องเรื่องนั้นแต่เพียงผิวเผินโดยมิได้ค้นหาทางแก้ไขโดยตลอด ทั้งนี้ก็เพื่อคงรักษาความกลมเกลียวกันไว้ให้ทั่วไพบหมด ผลก็คือว่า ได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเป็นอันตรายต่อองค์การ และปัจเจกชนที่เกี่ยวข้อง นี่เป็นลัทธิเสรีนิยมแบบแรก

การปล่อยให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ที่ไม่มีการรับผิดชอบในส่วนบุคคลโดยไม่ให้คำแนะนำเชิงสร้างสรรค์แก่องค์การ การไม่พูดอะไรต่อหน้าประชาชน แต่ทว่าซุบซิบลับหลัง หรือไม่พูดอะไรในที่ประชุม แต่จะซุบซิบหลังจากเลิกประชุมแล้ว การไม่คำนึงถึงหลักการเกี่ยวกับชีวิตส่วนรวม แต่ทว่าคำนึงถึงการตามใจตัวเองชนิดที่ไม่มีข้อผูกมัด นี่เป็นลัทธิเสรีนิยมแบบที่สอง

การเอาสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ส่วนตัวเก็บไว้บนหิ้ง ยิ่งพูดสิ่งที่เราราบตีว่าผิดให้น้อยเพียงใด ก็ยิ่งเป็นการดีเพียงนั้น การระมัดระวังเพื่อที่จะได้ช่วยเหลือญาติพี่น้องของตนให้ปลอดภัย และมีความกระตือรือร้นเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงการถูกดำเนินคดีนั้น นี่เป็นลัทธิเสรีนิยมแบบที่สาม

การไม่เชื่อฟังคำสั่งและถือความเห็นส่วนตัวอยู่เหนือสิ่งอื่นใด ความต้องการที่จะได้รับการประสิทธิประสาทเป็นพิเศษจากองค์การ แต่ทว่าปฏิเสธระเบียบวินัยขององค์การนั้น นี่เป็นลัทธิเสรีนิยมแบบที่สี่

การยุ่งอยู่กับการต่อสู้และโต้แย้งที่คนๆ ไม่ใช่เพื่อความมั่นคง ความก้าวหน้า หรือเพื่อทำให้การทำงานดีขึ้น แต่ทว่าเพื่อโจมตีเป็นส่วนบุคคล เพื่อระบายกิเลส เพื่อก่อให้เกิดความทุกข์ โศกเป็นส่วนบุคคล หรือเพื่อแสวงหาทางที่จะแก้แค้น นี่เป็นลัทธิเสรีนิยมแบบที่ห้า

การไม่ได้แย้งที่คนๆ ในเมื่อได้ยิน การไม่รายงานความเห็นที่เกี่ยวกับการปฏิบัติข้อเมื่อได้ยินมา แต่ทว่าเก็บอุบเข้าไว้คล้ายกับว่าไม่มีอะไรเกิดขึ้น นี่เป็นลัทธิเสรีนิยมแบบที่หก

การไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการโฆษณาหาเสียงและการทำให้ร้อนกร้อนใจ การไม่พูดหรือวิจัย และไม่สอบถามในหมู่มหาชน แต่ทว่าปล่อยมวลชนไว้ตามลำพัง โดยไม่ต้องไปเกี่ยวข้องกับสมบัติและวิบัติของผู้อื่น การลืมนึกว่าเป็นคอมมิวนิสต์ และประพาดิตัวคล้ายกับว่าคอมมิวนิสต์เป็นคนธรรมดาสามัญเท่านั้นเอง นี่เป็นลัทธิเสรีนิยมแบบที่เจ็ด

การไม่มีความรู้สึกเคืองต่อการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผลประโยชน์ของมวลชน การไม่ยับยั้งหรือหยุดยั้งบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อมวลชนหรืออธิบายสิ่งทั้งหลายให้เขาฟัง แต่ทว่าจะปล่อยให้เขาทำต่อไป นี่เป็นลัทธิเสรีนิยมแบบที่แปด

การทำงานอย่างไม่เต็มใจโดยไม่ต้องมีโครงการหรือทิศทางที่แน่นอนใด ๆ ทั้งสิ้น การทำงานอย่างผักชีโรยหน้า (พอเป็นพิธี) และปล่อยให้สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเรื่องตามราวของมัน “ตราบไต่ที่

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๑๐๒๗

ข้าพเจ้ายังคงเป็นพระทางพระพุทธศาสนาอยู่ ข้าพเจ้าก็ต้องเคารพอยู่ดราบนั่น” นี่เป็นลัทธิเสรีนิยมแบบที่เก่า

การถือว่าตนเองได้ทำคุณงามความดีไว้ในการปฏิบัติแล้ว และประกาศว่าตนเป็นทหารผ่านศึก การเป็นผู้ชาติวิสัยสามารถที่จะทำสิ่งใหญ่ ๆ ทั้งยังรังเกียจงานเล็ก ๆ อีก การประมาทในเวลาทำงานและเกียจคร้านในการศึกษา นี่เป็นลัทธิเสรีนิยมแบบที่สิบ

การเอาใจใส่ในความผิดของผู้อื่น แต่ไม่พยายามแก้ไขความผิดของผู้อื่นนั้น และการเอาทำที่แบบเสรีมาใช้กับตัวเอง นี่เป็นลัทธิเสรีนิยมแบบที่สิบเอ็ด

เราอาจบอกชื่อได้มากกว่านี้ แต่สิบเอ็ดแบบนี้ก็นับว่าเป็นแบบที่สำคัญๆ ทั้งสิ้น

แบบต่างๆ ทั้งปวงนี้ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นลัทธิเสรีนิยม

ในองค์การปฏิวัตินั้น ลัทธิเสรีนิยมเป็นลัทธิที่มีอันตรายอย่างที่สุด เป็นสนิมที่กร่อนทำลายเอกภาพ บั่นทอนความมั่นคง ชวนให้ขาดกัมมันตภาพ และก่อให้เกิดการแตกแยก กีดกันตำแหน่งปฏิบัติที่มีระเบียบที่รัดกุมและมีวินัยที่เคร่งครัด กีดกันไม่ให้เอานโยบายต่างๆ ไปใช้ปฏิบัติโดยตลอด และทำให้องค์การของพรรคห่างเหินจากมวลชนที่อยู่ภายใต้การนำขององค์การนั้น นับว่าเป็นความโน้มเอียงที่เลวที่สุด

ลัทธิเสรีนิยมเกิดจากความเห็นแก่ตัวของชนชั้นกลางย่อยๆ ซึ่งถือว่าผลประโยชน์ส่วนตัวสำคัญที่สุด และผลประโยชน์ของคณะปฏิวัติอยู่ในอันดับสอง ดังนั้นจึงก่อให้เกิดลัทธิเสรีนิยมทางการเมือง และการองค์การขึ้น

พวกเขาสเสรีนิยมถือว่าหลักการต่าง ๆ ของลัทธิมาร์กซิสต์เป็นคำสอนทางนามธรรมเท่านั้น พวกเขาเห็นด้วยกับลัทธิมาร์กซิสต์ แต่ไม่ได้เตรียมตัวที่จะปฏิบัติตาม หรือปฏิบัติตามก็ไม่เต็มที่ พวกเขาไม่เตรียมเอาลัทธิมาร์กซิสต์ไปแทนที่ลัทธิเสรีนิยมของพวกเขา บุคคลประเภทนั้นถือลัทธิมาร์กซิสต์ แต่ก็ถือลัทธิเสรีนิยมด้วย : พวกเขาพูดถึงลัทธิมาร์กซิสต์ แต่ปฏิบัติลัทธิเสรีนิยม พวกเขาเอาลัทธิมาร์กซิสต์ไปใช้กับคนอื่น แต่ทว่าเอาลัทธิเสรีนิยมมาใช้กับตนเอง สิ่งที่ดีงามทั้งสองชนิดก็ถูกเก็บไว้ และสิ่งที่ดีแต่ละชนิดนั้นมีประโยชน์โดยเฉพาะเจาะจงของมันอยู่ นี่คือนิสัยที่จิตของบุคคลบางคนปฏิบัติงาน

ลัทธิเสรีนิยมเป็นการแสดงออกของลัทธิฉวยโอกาส และโดยพื้นฐานแล้วขัดแย้งกับลัทธิมาร์กซิสต์ ลัทธิเสรีนิยมมีคุณลักษณะเฉื่อยๆ และเมื่อพูดในแง่วัตถวิสัยแล้วก็มีส่วนในการช่วยเหลือฝ่ายข้าศึก ดังนั้นข้าศึกจึงต้อนรับการที่ลัทธิเสรีนิยมมีอยู่ในหมู่พวกเรา เมื่อลักษณะของลัทธิเสรีนิยมเป็นเช่นนั้น ลัทธิเสรีนิยมก็ไม่ควรมีที่อยู่ในตำแหน่งทางปฏิบัติด้วย

เราจะต้องใช้เจตนารมณ์ที่เอาจริงเอาจังของลัทธิมาร์กซิสต์เพื่อเอาชนะลัทธิเสรีนิยมด้วย

๑๐๒๘

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ความเฉื่อยชาของมันเป็น คอมมิวนิสต์ควรเป็นบุคคลที่จริงจัง ซื่อสัตย์ และเอาจริงเอาจัง เห็นผลประโยชน์ของคณะปฏิวัติเป็นชีวิตจิตใจของตัวเอง และถือผลประโยชน์ส่วนตัวของเขาเป็นรองผลประโยชน์ของคณะปฏิวัติ เขาควรยึดมั่นอยู่กับหลักการที่ถูกต้อง และพยายามต่อสู้กับความคิดและการกระทำที่ผิดๆ ทั้งปวงโดยไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อยอยู่เสมอในที่ทุกหนทุกแห่ง ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้ทำให้ชีวิตรวมๆ ของพรรคมั่นคงและทำให้ข้อผูกพันระหว่างพรรคกับมวลชนเข้มแข็งขึ้น และเขาควรจะเกี่ยวข้องกับพรรคและมวลชนมากกว่าเกี่ยวข้องกับปัจเจกชน และเอาธุระกับผู้อื่นมากกว่าตัวเอง โดยวิธีนี้เท่านั้นเขาจึงจะได้ชื่อว่าเป็นคอมมิวนิสต์

พวกคอมมิวนิสต์ที่จงรักภักดี ซื่อสัตย์ เอาจริงเอาจัง และแข็งขัน จะต้องร่วมมือกันคัดค้านความโน้มเอียงไปทางเสรีนิยมที่ประชาชนบางคนในพวกเราแสดงออกมาแล้วหันเหความโน้มเอียงนั้นไปสู่ทิศทางที่ถูกต้อง นี่เป็นภาระอย่างหนึ่งในแนวหน้าทางด้านลัทธิของเรา

เรื่องศิลปะและวรรณคดี

ขบวนการการปฏิรูปพรรคที่มีชื่อว่า **เจิงเหมิง** (Cheng-feng) ได้ให้ความสนใจต้องการแก้ไขความโน้มเอียงที่ไม่พึงปรารถนาในด้านวัฒนธรรมให้ถูกต้องเป็นพิเศษ ในสุนทรพจน์ที่กล่าวในที่ประชุมเรื่องวรรณคดีและศิลปะที่เมืองเยียนอันในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ นั้น เมาเซตงได้ยืนยันทัศนะคอมมิวนิสต์ที่แท้จริงอีกครั้งหนึ่งว่าศิลปะและวรรณคดีจะต้องรับใช้จุดหมายปลายทางด้านการเมืองของคณะปฏิวัติ แต่ก็ยืนยันกันว่าศิลปะไม่อาจเป็นเพียงการโฆษณาหาเสียงเท่านั้น เมาเซตงได้ยอมรับว่าบรรทัดฐานทางสุนทรียศาสตร์นั้นแตกต่างจากบรรทัดฐานทางการเมือง ยอมรับว่าความถูกต้องทางการเมืองไม่เพียงพอในด้านการงานเกี่ยวกับศิลปะ และยอมรับว่าพวกเขาจะต้องพลาดหัวงถ้าหากขาด “คุณสมบัติทางด้านศิลปะ” แต่ทว่าเมาเซตงมิได้ติดตามปัญหาเกี่ยวกับวิธีที่จะได้รับคุณสมบัติเช่นนั้นในแบบฟอร์มทางด้านสุนทรียศาสตร์ ถ้าหากเนื้อหาทางด้านลัทธิถูกควบคุมไว้แข็งแรงและดังนั้นจึงมิได้แนะนำวิธีการแก้ไขใดๆ เพื่อก่อให้เกิดผลดีซึ่งการควบคุมเช่นนั้นตามปกติแล้วย่อมมีภาวะสร้างสรรค์ทางด้านศิลปะอยู่

จงสังเกตดูความสนใจที่มีต่อความต้องการแบบพิเศษของพวกเยาวชนในฐานะที่เป็นกลุ่มผู้ดีในส่วนที่เกี่ยวกับงานด้านศิลปะซึ่งเป็นตัวแทน “การยกระดับ” ทางด้านวัฒนธรรมมากกว่าการทำให้เป็นที่นิยมของประชาชน

(จาก งานของเมาเซตงที่คัดเลือกมา, ภาค ๔, หน้า ๖๔-๘๖)

สหายทั้งหลาย ! ในเดือนนี้เราได้พบกันสามครั้ง ในการติดตามหาความจริงนั้นก็ได้มีการได้วาทะกันอย่างรุนแรง และได้มีสหายในพรรคและมีได้อยู่ในพรรคได้พูดหลายสิบคนโดยปล่อยให้เรื่อง

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๑๐๒๙

ทั้งหลายว่างเปล่าและทำให้เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา ข้าพเจ้าคิดว่านี่เป็นสิ่งที่ประโยชน์ต่อขบวนการทางด้านศิลปะและวรรณกรรมทั้งหมดมากที่สุด

ในการถกเถียงกันเกี่ยวกับปัญหาใดๆ ก็ตาม เราควรเริ่มต้นจากข้อเท็จจริงที่แท้ มิใช่จากการนิยามความหมาย เราจะดำเนินการไปตามวิธีการที่ผิด ถ้าหากในตอนแรกเราจะมุ่งไปที่การนิยามความหมายศิลปะและวรรณคดีในตำราต่างๆ แล้วนำมาใช้เป็นบรรทัดฐานในการพิจารณาตัดสินทิศทางของขบวนการทางศิลปะและวรรณคดีปัจจุบัน หรือใช้เป็นบรรทัดฐานในการพิจารณาทัศนะและข้อขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในทุกวันนี้ก่อน เราพวกมาร์กซิสต์และลัทธิมาร์กซิสต์สอนว่าในการที่เราจะเข้าถึงปัญหานั้น เราไม่ควรเริ่มต้นจากการนิยามความหมายชนิดที่เป็นนามธรรม แต่ควรเริ่มจากข้อเท็จจริงที่เป็นวัตถุวิสัย และโดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงเหล่านี้แหละ เราก็จะพิจารณาดัดสินวิธีทางที่เราจะใช้นโยบายและวิธีการของเราได้ ในการอภิปรายเรื่องศิลปะและวรรณคดีสมัยปัจจุบันของเรานั้น เราก็ควรปฏิบัติอย่างเดียวกันนี้แหละ...

แล้วอะไรเล่าที่เป็นจุดยุ่งยากแห่งปัญหาของเรา? ข้าพเจ้าคิดว่าปัญหาของเราเมื่อว่าโดยมูลฐานแล้วก็ได้แก่ปัญหาเรื่อง การทำงานเพื่อมวลชน และปัญหาเกี่ยวกับวิธีที่จะทำงานเพื่อมวลชน ถ้าเราแก้ปัญหทั้งสองนี้ไม่ตก หรือแก้ได้ไม่เพียงพอ ศิลปินและนักเขียนของเราก็จะเป็นผู้ที่ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ไม่ดี และไม่เหมาะสมกับภาระนั้น ๆ และจะต้องมาเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ มากมายทั้งภายในและภายนอก บทสรุปของข้าพเจ้าก็จะวนเวียนอยู่รอบ ๆ ปัญหาสองข้อนี้แหละ แต่ก็เกี่ยวข้องกับปัญหาอื่นที่เกี่ยวข้องกับปัญหทั้งสองข้อนี้บ้าง

I

ปัญหาประการแรกก็คือว่า : ศิลปะและวรรณคดีของเรานี้ตั้งใจจะทำเพื่อใครแน่?

ความจริงแล้วปัญหานี้พวกมาร์กซิสต์และโดยเฉพาะเลนินได้แก้ตกมานานแล้ว เมื่อย้อนไปถึงปี พ.ศ. ๒๔๔๘ เลนินได้ชี้เน้นไว้ว่าศิลปะและวรรณคดีของเราควร “รับใช้ประชาชนที่ทำงานซึ่งมีจำนวนนับเป็นล้าน ๆ คน” (หน้า ๖๔-๗๐)

II

ปัญหาที่ว่า “เพื่อรับใช้ใคร” ก็เป็นอันแก้ตกไปแล้ว ที่นี้ก็มาถึงปัญหาว่า “จะรับใช้อย่างไร” จะพูดตามสำนวนสหายของเราว่า : “เราควรอุทิศตัวเราเพื่อยกระดับประชาชนหรือว่าเพื่อทำให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน?” (หน้า ๗๕)

แม้ว่าชีวิตทางด้านสังคมของมนุษย์จะก่อให้เกิดเป็นต้นเค้าเพื่อศิลปะและวรรณคดีเท่านั้น

๑๐๓๐

ป่อเกิดดิถีอธิประเพณีจีน

และแม้จะโลดโผนและมั่งคั่งกว่าศิลปะและวรรณคดีเช่นนั้นอย่างเทียบกันไม่ได้ก็ตาม ประชาชนก็ยังไม่พอใจอยู่เฉพาะชีวิตทางสังคมเท่านั้น แต่อย่างต้องการศิลปะและวรรณคดีอีกด้วย ทำไมจึงเป็นเช่นนั้นเล่า? เพราะแม้ว่าทั้งสองอย่างจะดีงามด้วยกันทั้งคู่ แต่ชีวิตดังที่สะท้อนให้เห็นภาพอยู่ในงานด้านศิลปะและวรรณกรรมนั้นอาจจะและควรจะอยู่ในระดับที่สูงกว่า และมีอำนาจมากกว่า และมีจุดแนวแน่มากกว่า เป็นแบบอย่างมากกว่า ใกล้อุดมคติมากกว่าและเพราะฉะนั้นก็เป็นสากลมากกว่าชีวิตประจำวันที่แท้จริง ศิลปะและวรรณคดีแบบปฏิวัติควรจะสร้างสรรค์คุณลักษณะทุกชนิดบนมูลฐานแห่งชีวิตที่แท้จริง และช่วยมวลชนผลักดันประวัติศาสตร์ให้ก้าวไปข้างหน้า ตัวอย่างเช่น ในด้านหนึ่งประชาชน ก็มีความทุกข์เพราะความหิว ความหนาว และเพราะถูกกดขี่ และในอีกด้านหนึ่งก็มีคนที่ขูดรีดและคอยกดขี่ ซึ่งนับว่าเป็นความขัดแย้งที่มีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่งและดูเหมือนจะเป็นธรรมดาสามัญแก่คนทั่วไป แต่ทว่าศิลปินและนักประพันธ์อาจสร้างสรรค์ศิลปะและวรรณกรรมขึ้นมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำวันโดยการรวบรวมศิลปะและวรรณกรรมนำเข้าไปสู่จุดรวม และสร้างความขัดแย้งและการต่อสู้ในระหว่างเหตุการณ์เหล่านั้นอย่างมีแบบฉบับ คือสร้างสรรค์ศิลปะและวรรณกรรมซึ่งอาจปลุกหรือเร้ามวลชนและกระตุ้นใจพวกเขาให้รวมกันเป็นกลุ่มก้อนและต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมของพวกเขา ถ้าหากไม่มีศิลปะและวรรณกรรมเช่นนั้น เราก็ไม่อาจทำภาระนี้ให้เต็มบริบูรณ์ได้หรืออย่างน้อยที่สุดก็ไม่อาจทำให้เต็มบริบูรณ์อย่างได้ผลและอย่างรวดเร็วได้

อะไรเล่าคือการยกระดับและการทำให้เป็นที่นิยมของประชาชน? อะไรเล่าที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างการยกระดับและการทำให้เป็นที่นิยมของประชาชนนี้? งานเพื่อที่จะทำให้เป็นที่นิยมของประชาชนนั้นง่ายกว่าและเป็นแบบธรรมดากว่า และเพราะฉะนั้นมวลชนส่วนใหญ่ในปัจจุบันนี้จึงยอมรับได้ไ้รวดเร็วกว่า งานระดับสูงขึ้นไปย่อมเป็นงานที่ประณีตกว่า และดังนั้นก็ย่อมผลิตได้ยากกว่า และมวลชนส่วนใหญ่ในปัจจุบันนี้พร้อมที่จะยอมรับได้น้อยกว่า ปัญหาที่เผชิญหน้าพวกกรรมกร ชาวนา และทหารทุกวันนี้ก็คือว่า : พวกเขาซึ่งยุ่งอยู่กับการต่อสู้กับข้าศึกอย่างปราศจากเมตตากรุณาและเต็มไปด้วยความหวงยอมยังคงเป็นผู้ที่ไม่รู้หนังสือและไม่มีวัฒนธรรมอยู่ในฐานะที่เป็นผลลัพธ์แห่งกฎข้อบังคับของพวกเขาเจ้าขุนมูลนายและชนชั้นกลางซึ่งได้ใช้มานานแล้ว และดังนั้นพวกเขาจึงต้องการการการณรงค์เพื่อที่จะรู้แจ้งอย่างกว้างขวางมาก และพวกเขามีความกระตือรือร้นที่จะมีวัฒนธรรมความรู้ศิลปะและวรรณคดีซึ่งได้ประสบกับความต้องการในทันทีทันใดของพวกนั้นและพร้อมที่จะเป็นสิ่งที่พวกนั้นจะรับได้เพื่อทำให้ความกระหายที่จะต่อสู้ของพวกเขาและความเชื่อมั่นว่าตนจะมีชัยชนะสูงขึ้นเพื่อทำให้พวกเขามีความเข้มแข็งมั่นคงยิ่งขึ้น และดังนั้นก็ทำให้เขาเป็นผู้สามารถต่อสู้กับข้าศึกด้วยความรู้สึกเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ในการที่ต้องประสบกับความต้องการในขั้นต้น ๆ ของพวกเขานี้เขาจะต้องไม่ “เพิ่มดอกให้แก่ผ้าไหมยกชั้นหนึ่ง” แต่ทว่าจะ “ให้เชื้อเพลิงแก่ผู้ที่อยู่ในลมฟ้าอากาศที่หนาวเหน็บ” เพราะฉะนั้นภายใต้สถานการณ์ปัจจุบันนี้ การทำให้เป็นที่นิยมของประชาชนนั้นเป็นภาระที่กดดันมากกว่า นับว่าเป็นการผิดพลาดที่จะรังเกียจและละเลยภารกิจนี้เสีย

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๑๐๓๑

แต่เราไม่อาจแบ่งแยกการทำให้เป็นที่นิยมของประชาชน กับการยกระดับประชาชนออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด...ประชาชนต้องการการทำให้เป็นที่นิยมชมชอบ แต่พร้อมกันนั้นพวกเขาก็ต้องการการยกระดับด้วยเหมือนกัน คือยกระดับไปทุกๆ เดือนและทุกๆ ปี การทำให้เป็นที่นิยมก็คือการทำให้เป็นที่นิยมของประชาชน และการยกระดับก็คือการยกระดับประชาชน การยกระดับเช่นนั้นมิได้มีอยู่ในกลางอากาศ หรือข้างหลังประตูที่ปิด แต่ทว่าอยู่บนมูลฐานแห่งการทำให้เป็นที่นิยมของประชาชน เป็นสิ่งที่การทำให้เป็นที่นิยมของประชาชนจะเป็นผู้พิจารณาตัดสินในทันที และเป็นผู้ชี้ช่องทางให้ไป...เมื่อเป็นเช่นนั้นงานที่จะทำให้เป็นที่นิยมของประชาชนในความรู้สึกของเราไม่เพียงแต่จะไม่ก่อให้เกิดอุปสรรคใด ๆ ในการที่จะยกระดับเท่านั้น แต่ทว่าได้ให้มูลฐานเพื่องานยกระดับของเราในอัตราส่วนที่จำกัดในปัจจุบันนี้ เช่นเดียวกับเป็นการเตรียมเงื่อนไขต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่องานยกระดับที่จะขยายให้กว้างขวางออกไปในอนาคตของเราด้วย

นอกจากการยกระดับ ซึ่งประสบกับความต้องการของมวลชนโดยตรงแล้ว ก็มีการยกระดับที่ประสบกับความต้องการของมวลชนโดยทางอ้อมอีก คือการยกระดับที่พวกเยาวชนต้องการพวกเยาวชนซึ่งเป็นสมาชิกที่ก้าวหน้าของมวลชนนั้น โดยทั่ว ๆ ไปได้รับการศึกษาดีกว่ามวลชน และศิลปะและวรรณกรรมในระดับที่สูงกว่าก็เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับพวกเขาอย่างสิ้นเชิง และจะเป็นการผิดพลาดถ้าหากละเลยข้อนี้ไปเสีย อะไรก็ตามที่ทำเพื่อเยาวชนแล้ว ย่อมถือว่าเป็นการทำเพื่อมวลชนทั้งสิ้น เพราะโดยทางเยาวชนนี่เองที่เราอาจให้การศึกษาและการแนะแนวแก่มวลชนได้ ถ้าเราเห็นห่างจากวัตถุประสงค์นี้ ถ้าสิ่งที่เราให้แก่พวกเยาวชนไม่อาจช่วยให้พวกเขาให้การศึกษาและแนะแนวประชาชนได้แล้ว งานยกระดับของเราก็จะเป็นเหมือนการยิงปืนโดยไม่มีจุดหมาย คือ เป็นการเข่นฆ่าไปจากหลักการขั้นพื้นฐานของเราในอันที่จะรับใช้ประชาชนส่วนใหญ่ (หน้า ๗๗-๗๘)

IV

วิธีการต่อสู้ที่สำคัญอย่างหนึ่งในเรื่องเกี่ยวกับศิลปะและวรรณกรรมนั้นก็คือการวิพากษ์วิจารณ์ศิลปะและวรรณกรรม เราควรจะได้พัฒนาวิธีการต่อสู้แบบนี้ และดังที่สหายของเราเป็นจำนวนมากได้ชี้ให้เห็นอย่างถูกต้องแล้วก็คืองานของเราในแง่ที่ย่อมไม่เป็นการเพียงพอที่เดียวสำหรับในอดีตการวิพากษ์วิจารณ์ศิลปะและวรรณกรรมย่อมเสนอปัญหาที่สับสนซึ่งจำต้องได้รับการศึกษาชนิดพิเศษมากทีเดียว ณ ที่นี้ข้าพเจ้าจะเน้นถึงเฉพาะปัญหามูลฐานแห่งบรรทัดฐานในการวิพากษ์วิจารณ์เท่านั้น ข้าพเจ้าจะดึงในปัญหาอื่นๆ บางปัญหาและทัศนะที่ผิดๆ ที่สหายบางคนนำเข้ามาแต่โดยย่อด้วย

ในการวิพากษ์วิจารณ์ทางด้านศิลปะและวรรณกรรมนั้น มีบรรทัดฐานอยู่ ๒ ประการ คือ บรรทัดฐานทางการเมือง และทางศิลปะ เมื่อว่าตามบรรทัดฐานทางการเมืองแล้ว งานทุกชนิดดีทั้งนั้น

๑๐๓๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ถ้าหากว่างานนั้นก่อให้เกิดเอกภาพและต่อต้านญี่ปุ่น ถ้าหากเราใจมวลงนให้มีความรู้สึกเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และถ้าหากงานนั้นคัดค้านการถอยหลังเข้าคลอง และส่งเสริมความก้าวหน้า อีกประการหนึ่งงานทุกชนิดเลวทั้งสิ้น ถ้าหากมันบ่อนทำลายเอกภาพและการต่อต้านญี่ปุ่น ถ้าหากงานนั้นก่อให้เกิดการแตกร้างและบาดหมางขึ้นในมวลงน และถ้าหากงานนั้นขัดขวางความเจริญก้าวหน้าและดึงประชาชนให้ถอยหลัง และเราจะสามารถบอกกว่าคนไหนดี คนไหนชั่วในที่นี้โดยอาศัยอารมณ์(ความตั้งใจเชิงจิตวิสัย) หรือโดยอาศัยผล (การปฏิบัติทางสังคม) ได้อย่างไร ? พวกมโนคตินิยมเน้นเฉพาะแต่อุดมคติและไม่แยแสต่อผล ส่วนพวกวัตถุนิยมกลศาสตร์ก็ย้ำถึงเฉพาะผลไม่แยแสต่ออุดมคติ พวกเรานักวัตถุนิยมว่าทวิการณ์ตรงข้ามกับสองพวกนั้น คือยืนกรานในเรื่องเอกภาพของอุดมคติและผล อุดมคติในอันที่จะรับใช้มวลงนเป็นสิ่งที่แยกออกจากผลแห่งการได้รับความเห็นชอบจากมวลงนไม่ได้ และเราจะต้องรวมอุดมคติและผลนั้นเข้าด้วยกัน... ในการตรวจสอบความตั้งใจเชิงจิตวิสัยของศิลปิน คือตรวจสอบว่าอุดมคติของเราถูกต้องและดีหรือไม่นั้น เราไม่ได้คำนึงถึงการพูดประกาศของเขา แต่ทว่าคำนึงถึงผลที่กัมมันตภาพของเขา (ส่วนใหญ่ก็คืองานของเขา) ได้ก่อให้เกิดแก่สังคมและมวลงน การปฏิบัติทางด้านสังคมและผลแห่งการปฏิบัตินั้นนับว่าเป็นบรรทัดฐานแห่งการตรวจสอบความตั้งใจทางด้านจิตวิสัยหรืออุดมคติ... เมื่อว่าตามบรรทัดฐานทางด้านศิลปะแล้ว งานทั้งปวงดีทั้งนั้นหรือเมื่อเทียบกับงานอื่นๆ แล้วจัดว่าดี ซึ่งเมื่อเทียบกับงานอื่นๆ แล้วนับว่ามีคุณสมบัติทางด้านศิลปะสูงมากและชั่วหรือเมื่อเปรียบเทียบกับงานอื่นๆ แล้วจัดว่าชั่ว ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับงานอื่นๆ แล้วนับว่ามีคุณสมบัติทางด้านศิลปะต่ำมากแน่นอนทีเดียวที่ความแตกต่างกันนี้ขึ้นอยู่กับผลทางด้านสังคมด้วยเหมือนกัน โดยเหตุที่ไม่ค่อยจะมีศิลปินที่ไม่พิจารณาเห็นว่างานของตนวิเศษการวิพากษ์วิจารณ์ของเราควรยอมให้มีการแข่งขันงานด้านศิลปะแบบต่างๆ ทั้งปวงอย่างเสรี แต่นับว่าจำเป็นจริง ๆ ที่เราจะทำการตัดสินให้ถูกต้องตามบรรทัดฐานแห่งศาสตร์แห่งศิลปะซึ่งจะทำให้เราค่อย ๆ สามารถยกศิลปะขึ้นต่ำขึ้นไปสู่ระดับที่สูงกว่าได้ และเพื่อเปลี่ยนแปลงศิลปะที่ไม่ประสบความสำเร็จตามต้องการเพื่อการต่อสู้ของมวลงน ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้เข้าถึงศิลปะซึ่งไม่ได้ประสบพบกับพวกเขา

ดังนั้นจึงมีบรรทัดฐานทางการเมืองเช่นเดียวกับบรรทัดฐานทางศิลปะด้วย บรรทัดฐานทั้งสองอย่างนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไรบ้าง? การเมืองจะเทียบเท่ากับศิลปะไม่ได้ ทั้งทัศนะของโลกทั่ว ๆ ไปก็จะเทียบเท่ากับวิธีการแห่งการสร้างสรรค์และการวิพากษ์วิจารณ์ทางด้านศิลปะไม่ได้ เราเชื่อว่าไม่มีบรรทัดฐานทางการเมืองหรือทางศิลปะที่เป็นนามธรรมและเปลี่ยนแปลงไม่ได้อย่างเด็ดขาดเลย เพราะว่าทุก ๆ ชันในสังคมแห่งชนชั้นย่อมมีบรรทัดฐานทางการเมืองและทางศิลปะเป็นของตนเอง แต่ทว่าชันทั้งหลายในสังคมแห่งชนชั้นทั้งปวงนั้นได้วางบรรทัดฐานทางการเมืองไว้อันดับแรกและบรรทัดฐานทางศิลปะไว้เป็นอันดับที่สอง พวกชนชั้นกลางมักจะปฏิเสธงานศิลปะและวรรณกรรมของพวกกรรมกรเสมอโดยไม่คำนึงถึงว่างานนั้นจะได้รับผลสำเร็จทางด้านศิลปะยิ่งใหญ่ขนาดใดก็ตามสำหรับพวกกรรมกรแล้วพวกเขาจะปฏิบัติต่อศิลปะและวรรณกรรมอดิตตามทำที่ที่ศิลปะและวรรณกรรม

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๑๐๓๓

นั้นมีต่อประชาชนและว่าศิลปะและวรรณกรรมนั้นมีความก้าวหน้าโดยอาศัยประวัติศาสตร์หรือเปล่า บางสิ่งบางอย่างเมื่อดูจากทัศนะทางการเมืองแล้วในขั้นมูลฐานเป็นแบบถอยหลังเข้าคลอง แต่ในแง่ศิลปะอาจเป็นสิ่งที่ดีก็ได้ แต่งานเช่นนั้นยังมีศิลปะมากเท่าใดก็จะก่อให้เกิดอันตรายแก่ประชาชนมากเท่านั้น และเราก็จะมีเหตุผลที่จะปฏิเสธงานนั้นมากขึ้นเพียงนั้นด้วย ความขัดแย้งกันในระหว่างเนื้อหาทางการเมืองแบบถอยหลังเข้าคลองกับแบบฟอร์มทางด้านศิลปะนั้นนับว่าเป็นคุณลักษณะที่ธรรมดาสามัญแห่งศิลปะและวรรณกรรมของชนชั้นขูดรีดที่กำลังเสื่อมทั้งปวง สิ่งที่เราต้องการก็คือเอกภาพเกี่ยวกับการเมืองและศิลปะ เอกภาพของเนื้อหา กับแบบฟอร์ม และเอกภาพของเนื้อหาทางการเมืองแบบปฏิวัติและความสมบูรณ์ในด้านรูปฟอร์มทางศิลปะที่อาจเป็นขั้นที่สูงสุด ไม่ว่าในด้านการเมืองจะก้าวหน้าไปเพียงใดก็ตาม งานในด้านศิลปะ ถ้าหากขาดคุณสมบัติทางด้านศิลปะแล้วย่อมไม่มีอำนาจ เพราะฉะนั้นเราจึงคัดค้านงานที่มีวิธีการเข้าถึงทางด้านการเมืองอย่างผิด ๆ และคัดค้านความโน้มเอียงไปหาแบบที่เรียกว่า “แบบเขียนโปสเตอร์และคำขวัญ” ซึ่งจะถูกตองก็เฉพาะในการเข้าถึงแบบการเมืองแต่ขาดอำนาจทางศิลปะเท่านั้น เราจะต้องดำเนินการต่อสู้ในด้านศิลปะและวรรณกรรมเป็นสองแนว (หน้า ๘๔-๘๖)

เรื่องการจัดการกับข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่ถูกต้องในหมู่ประชาชน

สุนทรพจน์นี้ซึ่งโดยทั่ว ๆ ไปรู้จักกันในนามว่า “ขอให้ดอกไม้อ้อยดอกบาน” นั้น นับว่าเป็นการพูดทางด้านทฤษฎีที่สำคัญที่สุดเรื่องหนึ่งของเมาเซตุง เพราะการทำให้อำนาจคอมมิวนิสต์บนผืนแผ่นดินใหญ่ของจีนมั่นคงและการมรณกรรมของสตาลินทำให้เมาเซตุงกลายเป็นผู้มีอาวุโสสูงสุดเหนือนักทฤษฎีคอมมิวนิสต์ทั้งหลาย ส่วนหนึ่งเกิดจากความตึงเครียดที่ได้เกิดมีการลุกฮือขึ้นปฏิวัติในฮังการีเมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๔๙๙ ซึ่งแสดงให้เห็นความไม่พอใจที่อัดอั้นอยู่ภายใน ภายใต้ระบอบการปกครองของคอมมิวนิสต์ที่ดูเหมือนว่าจะดีแล้วอยู่บ้างเหมือนกัน ถ้าหากว่าการแนะนำของเมาเซตุงหมายถึงการให้เรา “ปล่อยใจ” ออกมาแล้ว พวกที่ฉวยโอกาสในเมื่อได้โอกาสจะพบว่าหลังจากที่พรรคอดทนมาชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้ว พวกเขาก็จะถูกโจมตีและถูกลบโทษอย่างหนักเพราะการพูดเกินพอดีของพวกเขานั่นเอง

ในที่นี้เราไม่เกี่ยวข้องกับการนำเอาจากที่จะเป็นในด้านการเมืองหรือทางยุทธวิธีโดยตรงก็ตามเข้ามาใช้สำหรับยุคที่มีปัญหาหรือสำหรับโลกคอมมิวนิสต์ทั้งหมด ในช่วงระยะเวลาที่ยาวนานและความสำคัญของฉากนี้คงดูเหมือนว่าจะมีอยู่ไม่ใช้ในการทำให้เป็นแบบเสรีนิยมหรือในการทำให้การควบคุมทางด้านลัทธิของคอมมิวนิสต์เพลาลง แต่ทว่ามิใช่ในการที่จากนี้ได้ยืนยันถึงความสำคัญที่เมาเซตุงยึดมั่นอยู่ในเอกภาพในเรื่องของทฤษฎีและลัทธิ ดังที่เราได้เห็นมาแล้วว่าสำหรับเมาเซตุงและหลิวเซาซีแล้ว วิธีการที่เป็นหลักสำคัญในอันที่จะพิทักษ์รักษาเอกภาพในฐานะที่เป็นพลังเคลื่อนไหวนั้นได้เคยเป็นการต่อสู้ทางด้านอุดมการณ์มาแล้ว แต่ภายใต้เงื่อนไขแห่งความเป็นเด่น

๑๐๓๔

ปกเกิดลัทธิประเพณีจีน

ของพรรคนั้น การปฏิบัติด้วยความเฉื่อยช้านั้นมักจะมียุ่เสมอ ดังนั้นสำหรับเราซึ่งมักจะเกี่ยว
ข้องกับการรักษาพรรคพวกให้พร้อมที่จะรบอยู่เสมอ นั้น ปัญหาที่อยู่วิธีที่จะเราให้เกิดการอภิปราย
โต้เถียงเรื่องข้อขัดแย้งกันในที่สาธารณะโดยไม่ยอมให้เขาเหล่านั้นเป็นปฏิปักษ์กัน คืออยู่ที่วิธีที่จะได้
รับผลประโยชน์จากการต่อสู้โดยไม่ต้องเสี่ยง

รายงานครั้งหลัง ๆ ที่ได้รับจากปักกิ่งชี้ให้เห็นว่าเราซึ่งยังคงปลุกปล้ำอยู่กับปัญหานี้และ
ยังคงพบการใช้วิธีการวิพากษ์วิจารณ์ “แบบไม่เป็นปฏิปักษ์กัน” เป็นทางออกแห่งความไม่พอใจอยู่
แต่เมื่อพรรคยืนหยัดเป็นผู้พิพากษาว่าอะไรเป็นปฏิปักษ์หรือไม่ และได้ทำให้การคัดค้านนั้นเป็นบท
เรียนของพวกที่ก้าวเลยแนวที่มองไม่เห็นไปโดยไม่รู้ตัวแต่เนิ่น ๆ จึงดูเหมือนว่าไม่น่าจะเป็นไปได้ที่เรา
จะแก้ข้อขัดแย้งแบบเฉพาะเจาะจงนี้ได้ง่าย ๆ เลย

สุนทรพจน์นี้เดิมแสดงเมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๐ ต่อหน้าผู้ฟังเป็นจำนวนมาก
ในคราวประชุมบุคคลสำคัญ ๆ ของรัฐ (Supreme State Conference) ในที่สุดเมื่อได้พิมพ์ออกมา
เมื่อปลายเดือนมิถุนายน ก็ได้รับการชำระแก้ไขในด้านเนื้อหาและบางทีจะเป็นตัวแทนเรื่องเกี่ยวกับ
นโยบายที่ได้รับการดูแลเอาใจใส่มากกว่าคำบรรยายเดิม บัดนี้วัตถุประสงค์เพื่อเราใจ “ดอกไม้หอม”
มีน้อยลง และทำให้เป็นอย่างเดียวกับ “ต้นอ้อที่เป็นพิษ” มากขึ้น

(จาก เมาเซตง, *ขอให้ดอกไม้ร้อยดอกบาน*, เรียบเรียงโดย G.F. Hudson, หน้า ๑๔-๕๐)

แบบการขัดแย้งที่แตกต่างกันสองแบบ

ประเทศเราไม่เคยรวมเป็นปึกแผ่นได้เหมือนอย่างทุกวันนี้เลย ชัยชนะของคณะปฏิวัติ
ประชาธิปไตยชนชั้นกลางและคณะปฏิวัติสังคมนิยม รวมกับความสัมฤทธิ์ผลในการสร้างสรรค์ด้าน
สังคมนิยมของเราได้เปลี่ยนโฉมหน้าจีนเก่าได้รวดเร็วมาก บัดนี้เรามองเห็นอนาคตที่สดใสกว่าเดิมอยู่
ต่อหน้าแล้ว วันที่ชาติแตกฉานชานเขินและยุ่งยากซึ่งประชาชนเกลียดชังนั้นได้ผ่านพ้นไปหมดแล้ว
ประชาชน ๖๐๐ ล้านคนโดยการนำของชนชั้นกรรมาและพรรคคอมมิวนิสต์รวมกันเป็นอันหนึ่ง
อันเดียวได้กำลังอยู่ปฏิบัติงานที่สำคัญเกี่ยวกับการสร้างลัทธิสังคมนิยม การทำประเทศให้เป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกัน เอกภาพของประชาชนและเอกภาพในระหว่างบุคคลที่มีสัญชาติต่าง ๆ ของเราเหล่านี้
นับว่าเป็นการรับประกันว่าเราจะได้ประสบชัยชนะอย่างแน่นอน แต่ข้อนี้มิได้หมายความว่า ไม่มีการ
ขัดแย้งกันในสังคมของเราอยู่เลย ดูออกจะโง่เขลาไปสักหน่อยที่จะสร้างจินตนาการเอาว่า ไม่มีการขัด
แย้งกันใด ๆ อยู่เลยการทำเช่นนั้นคงจะเป็นการขัดกับความแท้จริงทางด้านวัตถุนิยมไป เราเผชิญหน้า
กับความขัดแย้งทางด้านสังคมอยู่สองแบบ คือ ความขัดแย้งระหว่างตัวเรากับข้าศึก และความขัดแย้ง
ในหมู่ประชาชน ความขัดแย้งกันสองแบบนี้มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงอยู่ในตัวเป็นธรรมดา (หน้า
๑๔-๑๕)

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๑๐๓๕

ความขัดแย้งระหว่างตัวเรากับข้าศึกของเรานั้นเป็นความขัดแย้งแบบเป็นปฏิปักษ์กันภายใน
ชั้นของประชาชนนั้น ความขัดแย้งในหมู่ชนชั้นกรรมกรเป็นความขัดแย้งที่มีได้เป็นปฏิปักษ์กัน
ส่วนความขัดแย้งระหว่างพวกที่ขูดรีดกับชนชั้นที่ถูกขูดรีด นอกจากทำที่ที่เป็นปฏิปักษ์กันแล้ว ยังมี
ทำที่ที่มีได้เป็นปฏิปักษ์กันอีกด้วย ความขัดแย้งระหว่างประชาชนมักจะมีอยู่เสมอ แต่เนื้อหาของมัน
แตกต่างกันไปในแต่ละยุคที่มีการปฏิวัติ และในระหว่างที่มีการสร้างสรรค์ลัทธิสังคมนิยมขึ้น

ในสถานการณ์ที่มีอยู่ในประเทศจีนทุกวันนี้ สิ่งที่เราเรียกว่าความขัดแย้งในหมู่ประชาชนนั้น
ได้รวมความขัดแย้งต่อไปนี้เข้าไว้ด้วย :

ความขัดแย้งภายในชนชั้นกรรมกร ความขัดแย้งภายในกลุ่มชาวนา ความขัดแย้งภายในหมู่
ปัญญาชน ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นกรรมกรกับพวกชาวนา ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นกรรมกร
กับชาวนาพวกหนึ่งและปัญญาชนอีกพวกหนึ่ง ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นกรรมกรและประชาชนที่ทำ
งานส่วนอื่น ๆ พวกหนึ่งกับชนชั้นกลางของชาติอีกพวกหนึ่ง ความขัดแย้งภายในพวกชนชั้นกลางของ
ชาติและอื่น ๆ รัฐบาลแห่งประชาชนของเราคือรัฐบาลซึ่งเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของประชาชน
และรับใช้ประชาชนจริง ๆ แต่ความขัดแย้งบางอย่างในระหว่างรัฐบาลกับมวลชนก็ยังคงมีอยู่ ความ
ขัดแย้งเหล่านี้ รวมถึงความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ของรัฐ ผลประโยชน์ส่วนรวมและผลประโยชน์
ส่วนบุคคล ความขัดแย้งระหว่างประชาธิปไตยกับลัทธิรวมอำนาจไว้ที่เมืองหลวง ความขัดแย้ง
ระหว่างพวกที่อยู่ในด้านหนึ่งกับพวกที่ถูกนำ และความขัดแย้งที่เกิดจากการที่ข้าราชการปฏิบัติ
หน้าที่ของรัฐบางอย่าง ในส่วนที่มีความสัมพันธ์กับมวลชน ทั้งหมดนี้เป็นความขัดแย้งกันใน
ระหว่างประชาชน เมื่อกล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว สิ่งที่อยู่ภายใต้ความขัดแย้งระหว่างประชาชนนั้นก็คือ
เอกลักษณ์ที่เป็นมูลฐานแห่งผลประโยชน์ของประชาชน

ในประเทศของเรา ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นกรรมกรกับชนชั้นกลางของชาติเป็นความ
ขัดแย้งในหมู่ประชาชน การต่อสู้ในระหว่างชนชั้นที่มีอยู่ในบุคคลสองพวกนี้ โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว เป็น
การต่อสู้ระหว่างชนชั้นภายในชั้นของประชาชน ข้อนี้ก็เป็นเพราะลักษณะที่เป็นสองอย่างของพวกชน
ชั้นกลางของชาติในประเทศของเราเอง ในปีที่มีการปฏิวัติประชาธิปไตยของพวกชนชั้นกลางนั้นก็มี
ด้านปฏิวัติอยู่ในลักษณะของพวกเขาดูด้วย ทั้งยังมีความโน้มเอียงที่จะประนีประนอมกับฝ่ายข้าศึกอีก
ด้วย นี่เป็นอีกด้านหนึ่งในยุคแห่งการปฏิวัติสังคมนิยม การใช้ชนชั้นกรรมกรให้เป็นประโยชน์เพื่อ
หากำไรเป็นด้านหนึ่ง ส่วนการสนับสนุนรัฐธรรมนูญและความเต็มใจที่จะรับการเปลี่ยนรูปแบบ
สังคมนิยมนั้นเป็นอีกด้านหนึ่ง พวกชนชั้นกลางของชาติแตกต่างจากพวกจักรวรรดินิยม พวกราชา
ที่ดินและพวกข้าราชการที่เป็นนายทุน ความขัดแย้งระหว่างพวกขูดรีดกับพวกที่ถูกขูดรีดซึ่งมีอยู่ใน
ระหว่างชนชั้นกลางของชาติและชนชั้นกรรมกรนั้นเป็นความขัดแย้งแบบที่เป็นปฏิปักษ์กัน แต่ใน
สถานการณ์ทางด้านรูปธรรมที่มีอยู่ในประเทศจีน การขัดแย้งที่เป็นปฏิปักษ์กันเช่นนั้น ถ้าหากว่าจัด
การได้อย่างเหมาะสมแล้ว อาจเปลี่ยนรูปไปเป็นการขัดแย้งชนิดที่ไม่เป็นปฏิปักษ์กันและอาจแก้ไขใน

๑๐๓๖

ปอดเกิดลัทธิประเพณีจีน

วิถีทางที่สงบได้ แต่ถ้าหากมิได้จัดการให้เหมาะสมแล้ว ถ้าหากเราไม่ดำเนินตามนโยบายเพื่อสร้างเอกภาพโดยวิพากษ์วิจารณ์และให้การศึกษาแก่พวกชนชั้นกลางของชาติ หรือถ้าชนชั้นกลางของชาติไม่ยอมรับนโยบายนี้แล้ว ความขัดแย้งกันในระหว่างชนชั้นกรรมกรกับพวกชนชั้นกลางของชาติก็อาจกลายเป็นความขัดแย้งชนิดที่เป็นปฏิปักษ์กันอย่างความขัดแย้งระหว่างตัวเรากับข้าศึกได้ (หน้า ๑๖-๑๘)

ในประเทศเรามีประชาชนอื่น ๆ ที่มีท่าทีที่หัวนโหดต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในยังการี เพราะพวกเขาไม่รู้จักสถานการณ์ของโลกที่แท้จริงนั่นเอง พวกเขารู้สึกว่าภายใต้ระบอบประชาธิปไตยแห่งประชาชนของเรานั้นมีเสรีภาพน้อยมาก และว่า ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยแบบมีรัฐสภาของตะวันตกนั้นมีเสรีภาพมากกว่า พวกเขาขอร้องไห้เอาระบบสองพรรคของตะวันตกมาใช้ ซึ่งในระบบนั้นพรรคหนึ่งอยู่ในสำนักงาน (บริหารประเทศ) และพรรคอื่น ๆ อยู่นอกสำนักงาน (เป็นฝ่ายค้าน) แต่ระบบสองพรรคที่ว่านี้ก็ไม่มีอะไรนอกไปจากวิธีที่จะคงระบอบเผด็จการของชนชั้นกลางไว้ ทั้งจะไม่สามารถรักษาเสรีภาพของชนชั้นกรรมกรไม่ว่าในเหตุการณ์ใด ๆ ทั้งสิ้น ตามความเป็นจริงแล้วเสรีภาพและประชาธิปไตยไม่มีอยู่เพียงแต่ชื่อ (ในด้านนามธรรม) เลย จะมีอยู่ก็เฉพาะในด้านรูปธรรมเท่านั้น...

พวกที่ต้องการเสรีภาพและประชาธิปไตยในด้านนามธรรม ถือว่าประชาธิปไตยเป็นจุดหมายปลายทาง มิใช่เป็นวิถีทาง บางทีประชาธิปไตยก็ดูเหมือนว่าจะเป็นจุดหมายปลายทาง แต่ความจริงแล้ว ประชาธิปไตยเป็นเพียงวิถีทางเท่านั้น ลัทธิมาร์กซิสต์สอนเราว่าประชาธิปไตยเป็นส่วนหนึ่งแห่งเครื่องเสริมและอยู่ในจำพวกการเมือง นั่นก็คือว่า ในการวิเคราะห์ครั้งสุดท้าย ประชาธิปไตยรับใช้มูลฐานทางเศรษฐกิจ เรื่องเสรีภาพก็มีความจริงแบบเดียวกันนี้แหละ ทั้งประชาธิปไตยและเสรีภาพเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กัน ไม่สมบูรณ์ เกิดขึ้นและพัฒนาอยู่ภายใต้เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เฉพาะเจาะจง

ในหมู่ประชาชนชั้นต่าง ๆ ประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์กับลัทธิรวมอำนาจ และเสรีภาพมีความสัมพันธ์กับระบอบวินัย ประชาธิปไตยกับเสรีภาพเป็นท่าทีที่ขัดแย้งกันสองประการแห่งภาวะที่เป็นปัจเจกคือเป็นทั้งสิ่งที่ขัดแย้งกันและสิ่งที่รวมกัน และเราไม่ควรมีความลำเอียงเน้นอย่างหนึ่งเพื่อปฏิเสธอีกอย่างหนึ่งเลย ในหมู่ประชาชนชั้นต่าง ๆ นี้ ถ้าปราศจากประชาธิปไตยเสียเราก็ไม่อาจทำได้ หรือถ้าปราศจากลัทธิการรวมอำนาจเสียแล้วเราก็ไม่อาจทำได้ ลัทธิรวมอำนาจแบบประชาธิปไตยของเราหมายถึงเอกภาพของประชาธิปไตยกับลัทธิรวมอำนาจ และหมายถึงเอกภาพแห่งเสรีภาพกับระบอบวินัย ภายใต้ระบบนี้ประชาชนจะมีความชื่นชมยินดีต่อประชาธิปไตยและเสรีภาพอย่างกว้างขวาง แต่พร้อมกันนั้น พวกเขาก็จะต้องเก็บตัวอยู่ในขอบเขตแห่งระบอบวินัยแบบสังคมนิยมด้วย ทั้งหมดนี้ประชาชนเข้าใจดี (หน้า ๒๑-๒๒)

ปรัชญาของมาร์กซ์ถือว่า **กฎว่าด้วยเอกภาพของสิ่งที่ขัดแย้งกันนั้นเป็นกฎพื้นฐานของจักรวาล** กฎนี้ใช้ได้ทุกหนทุกแห่งในโลกธรรมชาติ ในสังคมมนุษย์ และในการคิดของมนุษย์ สิ่งที่ตรงข้ามกันในความขัดแย้งกันนั้น ย่อมรวมเข้าด้วยกัน และต่อสู้กันและกันและดังนั้นย่อมบังคับให้

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๑๐๓๗

สิ่งทั้งปวงเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลง ความขัดแย้งกันมีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง แต่ว่าสิ่งทั้งหลายย่อมแตกต่างกันไปตามธรรมชาติฉันใด ความขัดแย้งกันในปรากฏการณ์หรือสิ่งที่กำหนดให้ใด ๆ ก็ย่อมแตกต่างกันไปตามธรรมชาติฉันนั้น เอกภาพของสิ่งที่เป็นปฏิปักษ์กันเป็นเอกภาพที่มีเงื่อนไขชั่วคราวและเปลี่ยนแปลงได้ และดังนั้นย่อมเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กัน ส่วนการต่อสู้ในระหว่างสิ่งที่เป็นปฏิปักษ์กันนั้นเป็นสิ่งที่เด็ดขาด เกลินได้อธิบายกฎนี้ไว้อย่างแจ่มชัดมาก ในประเทศเราจำนวนประชาชนที่กำลังทวีขึ้นเรื่อย ๆ จะต้องเข้าใจเรื่องนี้ดี แต่สำหรับประชาชนส่วนมากแล้วการยอมรับกฎนี้เป็นสิ่งหนึ่ง และการเอากฎนี้มาใช้ การตรวจสอบและการเผชิญปัญหาเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ประชาชนเป็นจำนวนมากไม่กล้ายอมรับอย่างเปิดเผยว่า ยังมีความขัดแย้งกันอยู่ในหมู่ประชาชนซึ่งนับว่าเป็นกำลังที่สำคัญมากที่จะทำให้สังคมของเราก้าวหน้า ประชาชนเป็นจำนวนมากไม่ยอมรับว่าข้อขัดแย้งกันยังมีอยู่ในสังคมแบบสังคมนิยม ซึ่งจะก่อให้เกิดผลว่าเมื่อจะต้องเผชิญหน้ากับความขัดแย้งกันทางสังคมแล้ว พวกเขาจะกลายเป็นคนชี้ขาดและช่วยไม่ได้ พวกเขาไม่เข้าใจว่าสังคมแบบสังคมนิยมเจริญเติบโตเป็นปึกแผ่นมั่นคงกว่าเพราะอาศัยกระบวนการแห่งการเผชิญกับการขัดแย้งและแก้ข้อขัดแย้งอย่างถูกต้องโดยไม่มีที่สิ้นสุด สำหรับเหตุผลข้อนี้ เราจะต้องอธิบายให้ประชาชนและเยาวชนของเราทราบก่อน ทั้งนี้ก็เพื่อช่วยให้พวกเขาเข้าใจข้อขัดแย้งในสังคมแบบสังคมนิยมและศึกษาวิธีที่จะเผชิญกับข้อขัดแย้งเช่นนั้นในวิถีทางที่ถูกต้อง (หน้า ๒๖)

เรื่อง“จงปล่อยให้ดอกไม้ร้อยดอกบาน” และ “จงปล่อยให้สำนักความคิดร้อยสำนักต่อสู้กัน” และ “การอยู่ร่วมกันในระยะยาวกับการเอาใจใส่ดูแลกันและกัน”

“จงปล่อยให้ดอกไม้ร้อยดอกบาน” และ “จงปล่อยให้สำนักความคิดร้อยสำนักต่อสู้กัน” และ “การอยู่ร่วมกันในระยะยาวและการดูแลกันและกัน” คำขวัญเหล่านี้จะเอามาใช้ต่อไปได้อย่างไร ?

คำขวัญเหล่านี้จะเอาไปใช้ได้ก็โดยอาศัยเงื่อนไขพิเศษที่มีอยู่ในประเทศจีนโดยเฉพาะ โดยถือการรับรองว่า ยังมีการขัดแย้งกันชนิดต่าง ๆ อยู่ในสังคมแบบสังคมนิยมเป็นมูลฐาน และในการมีกิริยาตอบโต้ความต้องการอย่างรีบด่วนของประเทศในอันที่จะทำการพัฒนาเศรษฐกิจและวัฒนธรรมได้รวดเร็ว

นโยบายที่ยอมให้ดอกไม้ร้อยดอกบานและให้สำนักความคิดร้อยสำนักต่อสู้กันนั้น ได้กำหนดขึ้นมาเพื่อส่งเสริมความรุ่งเรืองของศิลปะและความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ ได้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อทำให้วัฒนธรรมทางสังคมสามารถเจริญรุ่งเรืองอยู่ในประเทศของเราได้ แบบและลีลาที่แตกต่างกันในศิลปะนั้นอาจพัฒนาไปได้อย่างเสรี และสำนักต่าง ๆ ทางวิทยาศาสตร์ก็อาจต่อสู้กันอย่างเสรี เราคิดว่าจะเป็นอันตรายต่อความเติบโตของศิลปะและวิทยาศาสตร์ถ้าหากว่ามาตรการการบริหาร

๑๐๓๘

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ถูกนำมาใช้เพื่อตั้งแบบเฉพาะของศิลปะหรือสำนักความคิดขึ้นและเพื่อกีดกันผู้อื่น ปัญหาเกี่ยวกับความถูกต้องและความผิดในศิลปะและวิทยาศาสตร์นั้นควรจะต้องตกลงกันได้โดยอาศัยการอภิปรายอย่างเสรีในขอบเขตของศิลปะและวิทยาศาสตร์ และในเรื่องงานภาคปฏิบัติในศิลปะและวิทยาศาสตร์ ปัญหาเหล่านั้นไม่ควรยุติลงในแบบสรุปอย่างง่าย ๆ ระยะเวลาสำหรับพิจารณาเป็นสิ่งที่เราต้องการเพื่อพิจารณาตัดสินว่าอะไรบางอย่างที่ผิดหรือถูก ในอดีต สิ่งใหม่ ๆ และถูกต้องมักไม่ได้รับความเห็นชอบจากประชาชนส่วนใหญ่มาตั้งแต่ต้น และจะต้องพัฒนาโดยอาศัยการบิดเบือนและหันไปหาการต่อสู้ สิ่งที่ถูกและดีในตอนแรก ๆ มักจะไม่มีใครเห็นว่าเป็นดอกไม้ที่มีกลิ่นหอม แต่มักจะถูกมองว่าเป็นต้นหญ้าที่มีพิษ ทฤษฎีเกี่ยวกับระบบสุริยะของโคเปอร์นิคัส (Copernicus) และทฤษฎีวิวัฒนาการของดาร์วิน ครั้งหนึ่งได้ถูกยกเลิกลงโดยถือว่ามีผิดและก็ต้องชนะจนได้ด้วยการต่อสู้คัดค้านอย่างรุนแรง ประวัติศาสตร์จีนได้ให้ตัวอย่างที่คล้ายคลึงกันมากมายในสังคมแบบสังคมนิยมเช่นต่าง ๆ เพื่อความเติบโตของสิ่งใหม่ ๆ ย่อมแตกต่างไปจากสิ่งต่าง ๆ และสูงเสียดกว่าสิ่งต่าง ๆ ในสังคมเก่าอย่างมากทีเดียว แต่มักจะมีปรากฏบ่อย ๆ ว่าพลังที่กำลังเกิดขึ้นใหม่ได้ถูกรังไว้และการแนะนำที่อาจชี้แจงให้เหตุผลได้ถูกกลบเกลื่อน

ความเจริญเติบโตของสิ่งใหม่ ๆ อาจถูกกีดกันไว้ได้เช่นกัน ไม่ใช่เพราะการปราบปรามด้วยความจริงใจ แต่เพราะการขาดความสุจริตรอบคอบนั่นคือเหตุผลที่ว่าเราควรมีความระมัดระวังในเรื่องปัญหาเกี่ยวกับความถูกต้องและความผิดในศิลปะและวิทยาศาสตร์ ควรเราให้เกิดมีการโต้เถียงกันอย่างเสรีและหลีกเลี่ยงการสรุปอย่างรีบร้อน เราเชื่อว่าทำที่นี้จะทำให้ศิลปะและวิทยาศาสตร์เจริญเติบโตได้ง่ายขึ้น

ลัทธิมาร์กซิสต์ได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นมาโดยอาศัยการต่อสู้เช่นกัน ในตอนแรกลัทธิมาร์กซิสต์ได้รับการโจมตีทุกชนิด และถูกถือว่าเป็นหญ้าที่มีพิษ เวลานี้ก็ยังคงถูกโจมตีและถูกถือว่าเป็นหญ้าที่มีพิษอยู่ในส่วนต่างๆ ของโลกอีกหลายแห่งด้วยกัน แต่ลัทธิมาร์กซิสต์ก็ขึ้นชมนับถือกันตำแหน่งฐานะต่าง ๆ ในประเทศสังคมนิยมด้วย แต่แม้ในประเทศเหล่านี้ก็มีลัทธิที่ไม่ใช่มาร์กซิสต์และแอนติมาร์กซิสต์อยู่ เป็นความจริงที่ว่าในประเทศจีน การเปลี่ยนรูปแบบสังคมนิยม ครอบงำที่ยังเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เปลี่ยนแปลงในระบบแห่งความเป็นเจ้าของอยู่แล้ว ส่วนใหญ่ได้ดำเนินการไปได้อย่างสมบูรณ์แล้ว และการต่อสู้ในระหว่างชนชั้นของมวลชนที่อลหม่านอย่างยาวนานใหญ่อันเป็นคุณลักษณะของยุคปฏิวัติส่วนใหญ่ก็ได้สรุปลงแล้ว แต่พวกราชาที่ดินที่ถูกโค่นอำนาจและพวกชนชั้นที่เป็นนายหน้าทั้งหลายที่ยังเหลือเือนอยู่ก็ยังคงมีอยู่ พวกชนชั้นกลางก็ยังคงมีอยู่และพวกชนชั้นกลางที่ต่ำต้อยก็เพียงแต่จะเริ่มหล่อหลอมตัวใหม่เท่านั้นเอง การต่อสู้ระหว่างชนชั้นยังไม่สิ้นสุด... ในแง่นี้ ปัญหาที่ว่าลัทธิสังคมนิยมหรือลัทธิทุนนิยมแน่ที่จะชนะยังคงยุติไม่ได้จริงๆ พวกถือลัทธิมาร์กซิสต์ยังเป็นคนส่วนน้อยของประชากรทั้งสิ้นเช่นเดียวกับพวกปัญญาชนอยู่ เพราะฉะนั้นลัทธิมาร์กซิสต์จะต้องพัฒนาโดยอาศัยการต่อสู้ต่อไปอีก ลัทธิมาร์กซิสต์จะพัฒนาได้ก็โดยอาศัยการต่อสู้เท่านั้นเอง ข้อนี้เป็นความจริงไม่เฉพาะในอดีตและปัจจุบันเท่านั้น แต่เป็นความจริงที่จำเป็นสำหรับในอนาคตด้วย สิ่งที่ถูกต้องมักจะ

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๑๐๓๙

พัฒนาอยู่ในเรื่องการต่อสู้กับสิ่งที่ผิดเสมอ สิ่งที่ถูกที่ดีและที่สวยงามมักมีอยู่ในเวลาที่เปรียบเทียบกับสิ่งที่ผิดที่ชั่วและที่น่าเกลียดเสมอ และได้เจริญเติบโตขึ้นมาในการต่อสู้กับอย่างหลังนี้ โดยเหตุที่มนุษย์ชาติโดยทั่ว ๆ ไปปฏิเสธความไม่จริง และยอมรับความจริง ความจริงใหม่จึงจะเริ่มตันต่อสู้กับความคิดเห็นที่ผิด ๆ อย่างใหม่ การต่อสู้เช่นนั้นไม่เคยสิ้นสุดยุติลงเลย นี่เป็นกฎเกี่ยวกับการพัฒนาความจริง และเป็นกฎที่เกี่ยวกับการพัฒนาลัทธิมาร์กซิสต์อีกด้วย (หน้า ๔๔-๔๖)

ประชาชนอาจถามว่า : โดยเหตุที่ประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศเรายอมรับลัทธิมาร์กซิสต์ว่าเป็นลัทธิแนวแล้ว เราจะวิพากษ์วิจารณ์ลัทธินี้ได้ไหม? แน่نون เราอาจวิพากษ์วิจารณ์ได้ ในฐานที่เป็นความจริงทางวิทยาศาสตร์ ลัทธิมาร์กซิสต์มิได้กล่าววิพากษ์วิจารณ์เลย ถ้าหากลัทธิมาร์กซิสต์กล่าววิพากษ์วิจารณ์ก็อาจพ่ายแพ้ในเวลาให้เหตุผลโต้แย้ง แล้วลัทธิมาร์กซิสต์จะไม่มีคุณค่าอะไร ตามจริงแล้วพวกมโนคตินิยมมิได้กล่าววิพากษ์วิจารณ์ลัทธิมาร์กซิสต์อยู่ทุกวันและในทุกวิถีทางดอกหรือ? สำหรับพวกที่มีมโนคติแบบชนชั้นกลางและชนชั้นกลางชนิดต่ำด้อยและไม่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลง พวกเขามีได้กล่าววิพากษ์วิจารณ์ลัทธิมาร์กซิสต์ในทุกวิถีทางดอกหรือ ตรงกันข้าม พวกเขามองการทำให้เข้มแข็งและให้ดีขึ้น และเอาชนะฐานะใหม่ ๆ ในความผืนของการวิพากษ์วิจารณ์ และในพายุและความเหนื่อยยากของการต่อสู้ การต่อสู้กับมโนคติที่ผิด ๆ ก็คล้าย ๆ กับการถูกฉีควัคซีนนั่นเอง คนเราย่อมพัฒนาตัวให้พ้นจากอันตรายที่จะเกิดจากโรคภัยไข้เจ็บได้มากขึ้นหลังจากที่วัคซีนได้มีผลแล้ว พืชต่าง ๆ ที่เกิดในเรือนกระจกที่มีเครื่องให้ความอบอุ่นยอมไม่แข็งแรงเช่นกัน การถือนโยบายปล่อยให้ดอกไม้ร้อยดอกบานและปล่อยให้สำนักความคิดร้อยสำนักต่อสู้กัน จะไม่ทำให้ตำแหน่งผู้นำของลัทธิมาร์กซิสต์ในด้านลัทธิอ่อนแอลงเลย แต่กลับจะทำให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

เราควรจะมีนโยบายต่อมโนคติที่มีลัทธิมาร์กซิสต์อย่างไร? ดราบใดที่ยังเกี่ยวข้องกับพวกปฏิวัติซ้อนที่ไม่ผิดและพวกทำลายสาเหตุทางสังคมนิยมอยู่ เรื่องก็ง่ายเข้า เราเพียงแต่กีดกันไม่ให้เสรีภาพในการพูดเท่านั้นเอง แต่ว่าเป็นเรื่องที่แตกต่างกันมากในเมื่อเราต้องเผชิญหน้ากับมโนคติที่ผิด ๆ ในหมู่ประชาชน เราจะป้องกันมโนคติเช่นนี้และไม่ให้มโนคติมีโอกาสดูตัวออกมาได้อย่างไร? ทำไม่ได้เลย มิใช่มีแต่ผลดีเท่านั้น แต่ทว่ายังเป็นอันตรายอย่างมากด้วยถ้าจะเอาวิธีการหยาบ ๆ และแบบย่นย่อมาใช้กับปัญหาทางลัทธิในหมู่ประชาชนหรือมาใช้กับปัญหาเกี่ยวกับชีวิตทางด้านจิตใจของมนุษย์ ท่านอาจป้องกันการแสดงมโนคติผิด ๆ ได้ แต่มโนคติผิด ๆ ก็ยังคงมีอยู่ อีกประการหนึ่ง มโนคติที่ถูกต้อง ถ้าหากเลี้ยงดูไว้ในเรือนกระจกที่มีเครื่องให้ความอบอุ่นโดยมิยอมให้แสดงธาตุแท้ ออกมาหรือทำให้พ้นจากโรคภัยแล้วละก็เขาจะมโนคติที่ผิด ๆ ไม่ได้เลย นั่นก็คือเหตุผลที่ว่าทำไมจึงต้องอาศัยการใช้วิธีการโต้เถียงกันการวิพากษ์วิจารณ์และการให้เหตุผลด้วยจึงจะสามารถสนับสนุนมโนคติที่ถูกต้องเอาชนะมโนคติที่ผิดและยุติเรื่องราวได้จริง ๆ (หน้า ๔๗-๔๘)

ถ้าจะกล่าวอย่างผิวเผินแล้ว คำขวัญสองข้อคือ ปล่อยให้ดอกไม้ร้อยดอกบาน และ ปล่อยให้สำนักความคิดร้อยสำนักต่อสู้กัน จึงไม่มีลักษณะชนชั้นเลย พวกกรรมกรอาจกลับตัวเองเป็นผู้ให้

๑๐๔๐

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

เหตุผลได้และพวกชนชั้นกลางและประชาชนอื่น ๆ ก็อาจทำได้เช่นกัน แต่ชนชั้น ช้น และกลุ่มชนทางด้านสังคมที่แตกต่างกันย่อมมีทัศนะของตนเองว่าอะไรคือดอกไม้ที่มีกลิ่นหอมและอะไรคือหญ้าที่มีพิษ ดังนั้นเมื่อถือตามทัศนะของมวลชนเป็นจำนวนมากแล้ว อะไรเล่าที่ควรเป็นบรรทัดฐานสำหรับการที่จะแยกแยะให้เห็นความแตกต่างระหว่างดอกไม้ที่มีกลิ่นหอมและหญ้าที่มีพิษ?

ในชีวิตทางการเมืองแห่งประเทศของเรา ประชาชนของเราจะพิจารณาตัดสินว่าอะไรผิดอะไรถูกโดยใช้คำพูดและการกระทำของเราได้อย่างไร? เมื่อเอาตัวเราดังไว้บนหลักการแห่งรัฐธรรมนูญของเราแล้ว เจตจำนงแห่งประชาชนส่วนใหญ่ที่มีจำนวนมากมายอย่างสิ้นพันและโครงการทางการเมืองจะถูกพรรคการเมืองและกลุ่มการเมืองทั้งหลายของเราอ้างรวมๆ กันไปในโอกาสต่างๆ เมื่อพูดอย่างกว้าง ๆ แล้วเราเชื่อว่า คำพูดและการกระทำอาจตัดสินว่าถูกต้องได้ถ้าหากคำพูดและการกระทำนั้น :

๑. ช่วยรวมประชาชนสัญชาติต่าง ๆ ของเราเข้าด้วยกันได้ และไม่แบ่งแยกประชาชนเหล่านั้นออกไป

๒. มีประโยชน์ ไม่มีอันตรายต่อการเปลี่ยนรูปทางด้านสังคมนิยม และการสร้างสรรค์ทางด้านสังคมนิยม

๓. ช่วยทำให้ระบอบเผด็จการแบบประชาธิปไตยของประชาชนมั่นคง ไม่เป็นการบ่อนทำลาย หรือทำให้ระบอบเผด็จการแบบประชาธิปไตยของประชาชนอ่อนแอลง

๔. ช่วยทำให้ลัทธิรวมอำนาจแบบประชาธิปไตยมั่นคง ไม่เป็นการบ่อนทำลายหรือทำให้ลัทธิรวมอำนาจแบบประชาธิปไตยอ่อนแอลง

๕. โน้มเอียงไปในทางที่จะทำให้ความเป็นผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์เข้มแข็งขึ้น ไม่ใช่ทำลายหรือทำให้ความเป็นผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์อ่อนแอลง

๖. มีประโยชน์ ไม่มีอันตรายต่อความมั่นคงแบบสังคมนิยมระหว่างชาติและต่อความมั่นคงของประชาชนผู้รักสันติของโลก

ในบรรดาบรรทัดฐานต่าง ๆ ทั้งหมดนี้ บรรทัดฐานที่นับว่าสำคัญที่สุดก็คือทางสังคมนิยม และความเป็นผู้นำของพรรค บรรทัดฐานเหล่านี้จะถูกทำให้ก้าวหน้าต่อไปเพื่ออุปถัมภ์ ไม่ใช่กีดกันการถกเถียงปัญหาต่างๆ ในหมู่ประชาชนได้อย่างเสรี ผู้ที่ไม่เห็นชอบด้วยกับบรรทัดฐานเหล่านี้ อาจถือตามทัศนะของตนต่อไป และอาจได้เถียงกรณีต่างๆ เหล่านี้ได้ เมื่อประชาชนส่วนใหญ่มีบรรทัดฐานที่แจ่มชัดสำหรับที่จะดำเนินตามแล้ว เราก็อาจทำการวิพากษ์วิจารณ์และวิพากษ์วิจารณ์ตนเองได้ตามแนวที่ถูกต้อง และอาจนำเอาบรรทัดฐานเหล่านี้มาใช้กับถ้อยคำและการกระทำของประชาชนเพื่อพิจารณาตัดสินว่าเป็นดอกไม้หอมหรือหญ้าที่มีพิษ เหล่านี้แหละคือบรรทัดฐานทางการเมือง

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๑๐๔๑

ตามธรรมดาแล้วในการตัดสินความถูกต้องแห่งทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ หรือการยืนยันคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์แห่งงานเกี่ยวกับศิลปะนั้น จำเป็นจะต้องมีบรรทัดฐานที่ถูกกับเรื่องอื่น ๆ ด้วย แต่บรรทัดฐานทางการเมืองทั้งหกข้อนี้จะนำมาใช้ได้กับกิริยาการทั้งปวงในด้านศิลปะหรือวิทยาศาสตร์ในประเทศสังคมนิยมอย่างประเทศเราจะมีกัมมันตภาพทางด้านวิทยาศาสตร์หรือทางศิลปะที่มีประโยชน์ใด ๆ ซึ่งจะวิงสวนทางกับบรรทัดฐานทางการเมืองเหล่านี้บ้างไหม? (หน้า ๔๙-๕๐)

บทสรุป

เมื่อได้สรุปการสำรวจปริมปราประเพณีของจีนลงด้วยการตรวจสอบลัทธิคอมมิวนิสต์จีนแล้ว เราก็จะหันกลับมาหาปัญหาแรกเริ่มของเราที่ว่าปริมปรา : ประเพณีจีนจะต้องปฏิบัติต่อลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างไร? ลัทธิคอมมิวนิสต์จีนเป็นตัวแทนการเห็นห่างจากปริมปราประเพณีอย่างเด็ดขาดหรือไม่? ประการสุดท้ายลัทธิคอมมิวนิสต์จีนมิได้เป็นคอมมิวนิสต์มากกว่าเป็นจีนหรือ?

บันทึกเกี่ยวกับวัน เดือน ปี ดังที่ปรากฏอยู่ในข้อเขียนข้างต้นนั้นย่อมชี้ให้เห็นว่าลัทธิคอมมิวนิสต์จีนมีคุณลักษณะอันดีปริมปราประเพณีจีนอย่างแจ่มชัดทีเดียว มิใช่เพียงว่าความเปลี่ยนแปลงแบบปฏิวัติได้มีผลในสังคมจีนและโดยเฉพาะในสถาบันที่ผูกพันอยู่กับลัทธิแบบปริมปราอย่างใกล้ชิด (เช่นผูกพันครอบครัวไว้กับลัทธิขงจื้อ เป็นต้น) เท่านั้น แต่ที่ตรงยิ่งไปกว่านั้นก็คือว่าได้มีความพยายามอย่างจริงจังที่จะทำอะไรก็ตามที่มีอิทธิพลต่อระบบศาสนาและปรัชญาแบบปริมปราซึ่งอาจจะยังคงมีใช้อยู่ให้พ้นจากจิตใจของประชาชนชาวจีน

นอกเหนือความเป็นศัตรูกันอย่างเปิดเผยนี้ ก็คือการที่เมาเซตงดูหมิ่นขงจื้อและการที่เมาเซตงดูถูก “การเชื่อถือผีสาร” ทางศาสนานั้น เมาเซตงก็ยังคงมีการปฏิบัติในทางส่งเสริมลัทธิใหม่ ๆ ซึ่งจะต้องพิจารณาด้วยเหมือนกัน เพราะลัทธิใหม่ ๆ เหล่านั้นมิได้เป็นลัทธิที่เกิดจากความเห็นชอบของปริมปราประเพณีจีน แต่รู้สึกมีความต้องการที่จะนับถือปริมปราประเพณีอยู่บ้างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ดังนั้น หนังสือตำราลัทธิคอมมิวนิสต์จีนที่มีการยอมรับทำที่และวิธีการแสดงออกของประชาชนเพียงเล็กน้อยจึงเผยความรู้สึกตัวต่อสิ่งที่ต้องแตกแยกจากอดีตเพียงเล็กน้อย วิธีการเขียนของเมาเซตงศัพท์ทางการเมือง แห่ส่งอำนาจ และกรอบแห่งการอ้างอิงทั้งมวลของท่านั้นส่วนใหญ่ที่สุดเป็นแบบที่แปลกหน้าสำหรับปริมปราประเพณีจีน อันเป็นการแนะนำให้หันเหจิตใจที่ต่างกันทั้งหมด เพราะฉะนั้นสิ่งที่สำคัญยิ่งกว่าการปฏิเสธเรื่องอดีตอย่างชัดแจ้งนั้นนับว่าเป็นสิ่งที่เล็กลงที่มีอยู่ในความคิดของคอมมิวนิสต์ ดังที่เมาเซตงกล่าวไว้ว่าเรื่องอดีตเป็นเรื่องที่เล็กลง สิ่งสำคัญสำหรับพวกคอมมิวนิสต์จีนก็คือคำนึงถึงอนาคต

อย่างไรก็ตาม อาจเป็นการผิดพลาดที่จะบ่งว่าการปฏิเสธเรื่องอดีตของเมาเซตงเป็นสิ่งที่เด็ดขาด เมาเซตงได้พบว่าลักษณะท่าทีทางด้านวัฒนธรรมจีนแบบเดิม ๆ บางอย่างก็มีคุณค่าควรแก่การจะขึ้น

๑๐๔๒

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

ชมยินดีมาก และท่านได้ยืนยันกรานว่า วัฒนธรรมใหม่ที่ลัทธิคอมมิวนิสต์ได้อุปถัมภ์มานั้นจะต้องพิทักษ์รักษาสิ่งที่มีคุณค่าในวัฒนธรรมเก่าๆ ไว้ พร้อมกันนั้นก็ทิ้งสิ่งที่ต่ำต้อยเสีย เพราะฉะนั้นพวกคอมมิวนิสต์จึงควร “ทิ้งขยะระบบเจ้าขุนมูลนายทิ้งไปและดูดซึมแก่นแท้ที่เป็นแบบประชาธิปไตย” ของวัฒนธรรมเดิมๆ ไว้ ไม่ต้องสงสัยเลยว่า การยอมตามประวัติศาสตร์ซึ่งเมาเซตงได้กล่าวไว้ว่า จำต้อง “ได้รับการเคารพ” และจากสิ่งที่ชาวจีน “ไม่อาจตัดตัวเองให้ลอยพ้นไปได้” นั้น ความจริงแล้วไม่ทิ้งช่องทางไว้ให้ดัดแปลงแก้ไขในอนาคตเลย เช่น ในการนิยามความหมายว่าอะไรคือ “ระบบเจ้าขุนมูลนาย” และอะไรคือ “ประชาธิปไตย” นั้น ก็มีช่องโหว่ที่เราอาจลากปริมปราประเพณีจีนส่วนใหญ่เข้าไปได้ ถ้าหากพิสูจน์ได้ว่าเป็นที่พึงปรารถนา ความจริงการเอาคำต่างๆ เช่น “เจ้าขุนมูลนาย” และ “ประชาธิปไตย” มาใช้กับประวัติศาสตร์จีน ย่อมแนะนำให้เห็นความตื่นได้แห่งการตีความหมายมากพอที่จะทำให้ปรับปรุงตัวได้ต่อไปอีกถ้าหากเกิดมีความต้องการขึ้นมา

ทั้งๆ ที่ยอมให้มีเรื่องนี้มากแล้ว ปัญหาที่ยังคงมีอยู่ และเป็นปัญหาที่ใหญ่มากเสียด้วย นั่นก็คือว่าในปัจจุบันนี้พวกคอมมิวนิสต์จีนได้แสดงให้เห็นว่ามีความโน้มเอียงไปในทางที่จะดัดแปลงแก้ไขเช่นนั้นหรือไม่? และถ้าหากมีความโน้มเอียงเช่นนั้นละก็จะมีอะไรเป็นมูลฐานเล่า? ลักษณะที่มีต่อปริมปราประเพณีจีนนั้นได้สะท้อนให้เห็นลักษณะท่าทีที่แท้จริงสำหรับเรื่องนี้หรือเปล่า? การดัดแปลงในอนาคตเป็นตัวแทนอิทธิพลที่แท้จริงแห่งคุณค่าทางปริมปราประเพณีในอนาคตหรือว่าเป็นเพียงทำให้เหมาะสมกับความรู้สึกแห่งชาติเท่านั้น? ที่ว่ากรรมวิธีเกี่ยวกับการดัดแปลงหรือการสังเคราะห์ทั้งหมดในเมื่อเพิ่งถึงวัฒนธรรมจีนแล้ว อาจถูกนำไปโดยจุดมุ่งหมายที่แปลกประหลาด สำหรับปริมปราประเพณีจีนนั้นยอมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ซึ่งการที่เมาเซตงได้ตั้งข้อสังเกตในเรื่องนั้นไว้ย่อมแสดงให้เห็นว่าแท้จริงมาก อาจไม่มีความสงสัยใดๆ ซึ่งอย่างน้อยที่สุดก็ในจิตใจของเมาเซตงว่า กระบวนการเลือกเฟ้นและคัดเลือกจากวัฒนธรรมจีนนั้นควรจะได้รับ การคุ้มครองและอย่างกวัดข้นที่สุดจากบรรทัดฐานแห่งลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินิสต์ ภายใต้อิทธิพลเช่นนั้น มีอยู่มากมายหลายอย่างที่ได้รับการยกย่องจากปริมปราประเพณีนั้น คงจะมีความยุ่งยากในอันที่จะได้รับการรับรอง ส่วนอีกเป็นจำนวนมากบางที่อาจจะต้องถูกเปลี่ยนรูปหรือถูกบิดเบือนไปไว้นอกเหนือการยอมรับได้

ตัวอย่างการเข้าถึงชนิดที่คอมมิวนิสต์จีนอาจเอามาใช้กับปัญหานี้เราได้ขาดตกบกพร่องเลย เช่นในเมื่อเพิ่งถึงสำนักคลาสสิกของปรัชญาจีน ก็มีความเห็นออกเห็นใจกันอย่างน่าสังเกตในหมู่นักประพันธ์คอมมิวนิสต์ที่มีต่อพวกถือลัทธิเต๋า และโดยเฉพาะต่อ “เล่าจื๊อ” ในฐานะที่เป็นตัวแทนฝ่ายตรงข้ามกับขงจื๊อและนักวิพากษ์วิจารณ์ดั้งเดิมสำหรับลัทธิที่ได้ตั้งมั่นแล้ว อย่างไรก็ตามในความนิยมเช่นนั้น ลัทธิลี้กลับและลัทธิสยบนิ่งของ “เล่าจื๊อ” ที่มีอยู่ในภายในนั้นได้กลายเป็นลัทธิที่มีমনอย่างรวดเร็ว เพราะผู้ที่นิยมชมชอบรุ่นใหม่ ๆ ทะลี้ทะลานอ้างว่าเล่าจื๊อเป็นพวกปริมปราประเพณี “แบบประชาธิปไตย” “เล่าจื๊อ” จะอยู่รอดได้มากเพียงใดในเมื่อท่านจะต้องรับใช้ในฐานะเป็นโฆษกของมวลชนที่ถูกกดขี่ ในฐานะเป็นปากเสียงของคณะปฏิวัติทางสังคม ?

อนึ่ง หลิวเซาซีได้ให้ตัวอย่างที่ขัดแย้งกันในหนังสือเรื่อง “วิธีที่จะเป็นคอมมิวนิสต์ที่ดี” ไว้บ้างเหมือนกัน ในที่นี้ตำราขงจื้อได้ถูกนำมาใช้อธิบายธรรมชาติและสำคัญของการปลูกฝังนิสัยตัวเองแบบคอมมิวนิสต์ เมื่อหลิวเซาซีดัดแปลงเอาแนวความคิดที่ถือกันเป็นประเพณีมาใช้กับวัตถุประสงค์ที่ไม่ถูกแบบแผนอย่างที่สุด (ไม่มีอะไรในแหล่งที่มาของท่านเลยซึ่งจะทำให้ความรู้สำนึกที่เป็นปัจเจกยอมตัวเป็นลูกน้องอย่างสมบูรณ์เช่นนั้นต่ออำนาจทางการเมืองมากไปกว่าความมั่นคงทางด้านศีลธรรมที่สันนิษฐานเอา) แนวความคิดเห็นยังเป็นที่รับรองกันอยู่เพียงครั้งเดียวเท่านั้น การปลูกฝังนิสัยแบบขงจื้อได้พยายามที่จะปรับตัวอย่างประณีตในระหว่างการอ้างสิทธิของปัจเจกชนกับการอ้างสิทธิของสังคม สำหรับหลิวเซาซีแล้ว การปรับปรุงตัวนั้นละเอียดและเกี่ยวข้องกับปัจเจกชน แต่ความสมดุลได้ถูกทำลายลงอย่างสิ้นเชิง ชีวิตส่วนบุคคลในบัดนี้จะมีคุณค่าก็เฉพาะในด้านสังคม (คุณค่าที่มีพรรคและรัฐ) เท่านั้น ไม่ใช่ในด้านมนุษย์ (คุณค่าส่วนตัวในเนื้อแท้ หรือ “มนุษยธรรม”)

ประโยชน์ที่เกิดโดยบังเอิญใดๆ ก็ตามที่มีต่อปรัมปราประเพณีใดๆ ที่พวกคอมมิวนิสต์จีนได้ก่อให้เกิดขึ้น และเงินที่จ่ายให้ใดๆ ก็ตามจะต้องทำเพื่อไม่ให้เหมาะสม (บางทีจะไม่มากไปกว่าราชวงศ์ก่อนๆ ทำให้ปรัมปราประเพณีมีคุณค่าลดลง) การรับรองเรื่องอดีตแม้แต่น้อยย่อมช่วยรักษาปรัมปราประเพณีให้คงมีอยู่ต่อไปได้ – “เล่าจื้อ” อาจไม่เหมาะสมจริงๆ สำหรับปัจจุบันนี้ แต่ท่านก็ได้ทำให้ผู้แปลความหมายผิดๆ ของท่านรอดชีวิตมาได้ก่อน หลิวเซาซีอาจไม่อยู่ในชั้นขงจื้อและเม่งจื้อหรือในชั้นเลนินและสตาลิน และอาจตัดสินความแตกต่างกันทุกจุดเพื่อเห็นแก่นักปราชญ์รุ่นหลังๆ ได้ แต่ท่านไม่อาจพูดถึงสองอย่างนั้นรวมๆ กันโดยไม่ได้ทำอะไรบางอย่างที่มีเกียรติ (ในหมู่มอมนิสต์) ให้แก่นักปราชญ์สมัยแรกๆ เลย ปัญหาอยู่ที่ว่าปรัมปราประเพณีที่ยังมีชีวิตอยู่บนรากฐานที่ส่อแหลมต่ออันตรายจะเป็นการเพียงพอต่อการที่จะมีชีวิตรอดอยู่ในสังคมระบบที่รวมอำนาจไว้ในบุคคลคนเดียวหรือพรรคเดียวในปัจจุบันนี้ การยอมให้เล็กน้อยแบบนี้อาจสูญหายไปอย่างง่าย ๆ ในการทำลายทุกสิ่งทุกอย่างโดยทั่วๆ ไปซึ่งได้รับใช้ปรัมปราประเพณีในอดีตมาแล้วตลอดกาล

นอกจากการแสดงความเห็นเกี่ยวกับทัศนะของคอมมิวนิสต์ในเรื่องปรัมปราประเพณีอย่างเปิดเผยแล้ว อย่างน้อยที่สุดก็มีการเข้าถึงต่อไปอีกแบบหนึ่ง ซึ่งอาจจะเอามาใช้กับปัญหาของเราได้ ประจักษ์พยานอาจมีมากมายจนล้นเหลือซึ่งความคิดแบบคอมมิวนิสต์จีนได้ถูกสร้างขึ้นมาจากปรัมปราประเพณีของมาร์กซิสต์-เลนินิสต์ แต่ทว่าปรัมปราประเพณีนั้นแตกต่างจากปรัมปราประเพณีจีนทั้งหมดหรือ? ในเรื่องเกี่ยวกับสถาบันนั้น คุณลักษณะของการปกครองแบบลัทธิคอมมิวนิสต์ย่อมเหมือนกับกรดขี่ของพวกข้าราชการในอดีตมากที่สุดทีเดียว ลักษณะความคิดบางอย่างของคอมมิวนิสต์อาจไม่ได้เป็นการเรียกร้องความสนใจจากชาวจีน เพราะก่อให้เกิดมโนทัศน์ที่ยึดถือประเพณีขึ้นในจิตใจหรืออุดมคติตามแบบปรัมปราประเพณีไซ้ไหม? ในตอนนี้แหละเรามีพื้นฐานสำหรับการใคร่ครวญมากขึ้น แต่อย่างน้อยที่สุดก็ควรแนะนำให้เห็นความเหมือนกันบางจุดไว้บ้างดังนี้ :

๑. ความอาจเป็นไปได้ที่จะได้บรรลุถึงสังคมอุดมคติอันได้แก่สันติภาพ และระเบียบที่

๑๐๔๔

ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน

สมบูรณ์และการปกครองที่น้อยที่สุดชั่ววันรัตนนั้นอาจเป็นแกนกลางแห่งความคิดทางการเมืองของจีนมาหลายร้อยปีแล้ว ณ ที่ลัทธิอื่นวางความหวังขึ้นสุดท้ายไว้ที่สวรรค์หรือนิพพานนั้น อาณาจักรที่พวกคอมมิวนิสต์หวังนั้นเป็นเรื่องของโลกนี้มากที่สุดทีเดียว ลัทธิโนคตินิยมแบบขงจื๊อได้แสดงความเชื่อถือครั้งแล้วครั้งเล่าว่าอุดมคติเช่นนั้นเป็นสิ่งที่อาจบรรลุถึงได้ และได้ตั้งใจให้เกิดโครงการมากมาย (และตามปรกติแล้วเป็นโครงการโง่ ๆ) เพื่อจะได้มีสังคมที่มีระเบียบและมีการควบคุมอย่างดี พวกคอมมิวนิสต์ แม้จะประณาม “มโนคตินิยม” ของขงจื๊อก็ได้สร้างความหวังทางด้านมโนคติไว้มากเช่นกันโดยมีต้องสงสัย เช่นเดียวกับพวกกบฏได้เผิงที่ต่อต้านขงจื๊อนั้นแหละ

๒. นอกจากมโนคตินิยมทางการเมืองนี้แล้ว บางทีพวกคอมมิวนิสต์ก็ได้ชักจูงวิถีทางของตนไปหาลัทธิมโนคตินิยมทางศีลธรรมชนิดที่ลัทธิขงจื๊อได้อุปถัมภ์เสมอมา การที่ **จั้นจื่อ** (Chün-tzu) ซึ่งนับถือลัทธิขงจื๊ออุทิศตนรับใช้รัฐและสังคม พอจะเทียบได้กับการที่พวกเยาชนคอมมิวนิสต์ต้องการให้รับใช้พรรคและรัฐนั่นเอง เมื่อว่าทางด้านจริยศาสตร์แล้ว ลัทธิมโนคตินิยมสองแบบนี้ตั้งอยู่บนฐานที่แตกต่างกันมาก แต่หลิวเซาซีมีเหตุผลที่ดีที่จะอ้างการนิยามคำว่า **จั้นจื่อ** ของเผ้นจงเยียนว่า หมายถึงผู้ที่ “เป็นคนแรกที่กังวลต่อความเดือดร้อนของโลกและเป็นคนสุดท้ายที่ชื่นชมยินดีต่อความสุขสำราญของโลก” ให้พวกเยาชนของท่านฟัง แนวความคิดเห็นที่มโหฬารเช่นนั้นสอดคล้องต้องกันกับมโนคติเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ที่ดีของหลิวเซาซีมาก ซึ่งคอมมิวนิสต์ที่ดีนี้จะต้องยอมรับการทำตัวให้มีระเบียบวินัยและกฎระเบียบตัวเองอย่างกล้าหาญในการรับใช้คณะปฏิวัติ

๓. ลักษณะหนึ่งแห่งลัทธิมโนคตินิยมทางศีลธรรมที่ถือกันมาเป็นประเพณีนี้ได้เน้นถึงการเจริญรอยตามสิ่งที่ถูกมากกว่าสิ่งที่จะทำให้ทำได้ ในอดีตหลักการนี้มีมักจะถูกนำมาใช้เป็นเครื่องทำลายกัมมันตภาพทางการเมืองการค้ำ และส่งเสริมอำนาจของรัฐในด้านการเศรษฐกิจ บางทีจะโดยอาศัยทฤษฎีที่ว่าพวกผู้ดีที่เป็นชนชั้นปกครองปฏิบัติเพื่อผลประโยชน์ของคนทั้งปวงแต่พวกพ่อค้าทำเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง เมื่อไม่นานมานี้เนื่องจากความมีชัยชนะของมโนคตินี้ ลัทธิสังคมนิยมได้ชื่นชมยินดีต่อความก้าวหน้าที่เรามองเห็นได้เหนือลัทธิเสรีนิยม “แบบปล่อยไปตามบุญตามกรรม” และการค้าอย่างเสรีในอันที่จะได้รับการยอมรับโดยทั่วๆ ไป และการที่จะได้มาโดยรัฐที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจมากนั้นได้ก่อให้เกิดแบบประเพณี ไม่ใช่ก่อให้เกิดการละเมิดแบบประเพณีเลย

๔. สิ่งที่มีความสัมพันธ์กับลัทธิมโนคตินิยมทางศีลธรรมอย่างใกล้ชิดดังที่อ้างมาแล้วนั้น นับว่าเป็นมโนคติแบบขงจื๊อดั้งเดิมของพวกผู้ดีที่เป็นชนชั้นปกครองเมื่อไม่คำนึงถึงความแตกต่างกันทางด้านลัทธิที่สำคัญๆ แล้ว พวกผู้ดีคอมมิวนิสต์ใหม่ๆ ก็คล้ายกับพวกผู้ดีเก่าในแง่ที่ได้เอาอำนาจทางลัทธิกับอำนาจทางการเมืองมารวมเข้าด้วยกันในการที่ได้ทำตัวให้เป็นอย่างเดียวกับลัทธิทางด้านพุทธิปัญญาโดยเฉพาะ และในการที่ได้อ้างว่ามีคุณสมบัติแห่งความเป็นผู้นำโดยการก่อให้เกิดกฎเกี่ยวกับความประพฤติที่เคร่งครัด

ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

๑๐๔๕

อาจเป็นไปได้ที่จะต้องพูดถึงความคล้ายคลึงกันระหว่างลัทธิคอมมิวนิสต์กับปรัมปราประเพณีของจีนให้มากยิ่งขึ้นไปอีก คือความละม้ายคล้ายคลึงกันซึ่งยากที่จะแปลความว่าเป็นอิทธิพลทางด้านปรัมปราประเพณีที่มีต่อลัทธิใหม่ แต่ก็ได้นำมาจริงถึงความเป็นนิรันดร์ของที่ทำทั่ว ๆ ไปบางอย่างจากอดีตมาหาปัจจุบัน โดยเหตุที่บัญญัติบอกความไม่เหมือนกันยาวกว่าและแจ่มชัดกว่า เราจึงจะไม่พยายามตระเตรียมรายการ ณ ที่นี้อีก สิ่งที่สำคัญที่จะยอมรับในที่สุดท้ายก็คือ ยอมรับว่ามีคุณลักษณะธรรมดาของความเหมือนกันเช่นนั้นอยู่จริง ๆ トラบเท่าที่ยังอาจดูเหมือนจะสนับสนุนความสืบเนื่องแห่งปรัมปราประเพณีจีนหรือทำให้กฎระเบียบของคอมมิวนิสต์มีคุณลักษณะตามแบบปรัมปราประเพณีด้วย ลัทธิคอมมิวนิสต์จีนอาจเป็นลัทธิที่มีประโยชน์ต่อทำที่บางอย่างที่ฝังรากลึกอยู่ในหมู่ประชาชนแล้ว แต่มันจะขึ้นมยินดีต่อความก้าวหน้านี้โดยไม่ก่อให้เกิดพันธะที่สอดคล้องต้องกัน โดยไม่ผูกมัดตัวเข้ากับข้อผูกมัดตามประเพณีใด ๆ ในเรื่องการใช้อำนาจที่มีอยู่มากมายเลย ผลที่ติดตามมาก็คือว่าได้เกิดมีความรู้สึกเป็นอิสระในอันที่จะสร้างประเทศจีนใหม่ตามใจชอบโดยไม่ต้องอ้างถึงคุณค่าหรือมาตรฐานทางด้านปรัมปราประเพณีเลย ทำให้รู้จักขีดชั้นแห่งอำนาจซึ่งไม่ยอมให้อะไรแก่การห้ามปรามของนักปราชญ์ในอดีตเลย และทำให้มีอำนาจควบคุมชีวิตมนุษย์บางอย่างซึ่งไม่ยอมรับที่פקพิงที่มีอิทธิพลของชีวิตส่วนตัวและชีวิตครอบครัวใด ๆ เลย ซึ่งในที่פקพิงเหล่านี้แหละที่ได้พิทักษ์รักษาความประเสริฐสุด ความนิ่มนวล และความเมตตากรุณาอย่างที่สุดในชีวิตของชาวจีนไว้ ทั้ง ๆ ที่ถูกกดขี่ในสมัยแรก ๆ ก็ตาม

ในการวิเคราะห์ขั้นสุดท้าย เราจะต้องยอมรับว่าปรัมปราประเพณีจีนถ้าหากทุกวันนี้จะยังมีอยู่ในแบบฟอร์มที่เป็นที่ยอมรับนับถือกันทั้งหมดแล้ว ก็ย่อมอยู่ ณ ขั้นที่มีความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและรุนแรงมากจนการพยากรณ์อาจมีค่าน้อยไป โดยเหตุนี้แหละ บทนำและบทก่อน ๆ ของเราจึงหาทางที่จะทำให้แจ่มแจ้ง กระบวนการการปฏิวัตินี้จึงได้มีการดำเนินการมาก่อนที่จะเกิดมีลัทธิคอมมิวนิสต์จีนเป็นเวลานานทีเดียว และผลที่มีต่อปรัมปราประเพณีที่ยังดกลังกันไม่ได้ก็รุนแรงจนกระทั่งการสันนิษฐานถึงความสืบต่อแห่งความคิดหรืออิทธิพลทางด้านพุทธิปัญญาใด ๆ เป็นสิ่งที่น่าสงสัยมากอนาคตจะขึ้นอยู่กับลัทธิคอมมิวนิสต์ ขึ้นต่อการเปลี่ยนแปลงแก้ไขอะไรบางอย่างหรืออะไรบางอย่างที่มองไม่เห็นล่วงหน้าทั้งหมดหรือไม่ก็ตาม ก็ยังไม่มียินยอมบอกว่าได้มีการใช้พลังแห่งความเปลี่ยนแปลงแล้ว

บางทีเรื่องนี้เท่านั้นที่เราอาจเชื่อถือได้อย่างมั่นคง : คือปรัมปราประเพณีที่มั่งคั่งและแตกต่างกันมากเกินไป และในหลายทางที่นับว่าลึกซึ้งมากนั้นไม่อาจจมแช่อยู่ได้นานนัก และถ้าหากเงื่อนไขเกี่ยวกับการกลับจมแช่อยู่อีกเป็นว่ามันได้ร่วมมือกับปรัมปราประเพณีอื่น ๆ ทั้งแบบตะวันออกและแบบตะวันตกซึ่งมีส่วนร่วมในคุณค่าทางด้านมนุษยธรรมที่เป็นมูลฐานแล้ว ปรัมปราประเพณีแบบจีนนี้ก็มิได้แสดงให้เห็นวิสัยสามารที่จะปฏิบัติเพื่อผลประโยชน์ ไม่ใช่ของชาวจีนแต่ลำพังเท่านั้น แต่ทว่าเพื่อผลประโยชน์ของโลกทั้งปวงด้วย.

๑๐๔๗

ดรรชนี

ก			
กักมณฑล	๘๕๘, ๘๕๙, ๘๖๖, ๘๗๖, ๘๘๓, ๘๘๕, ๘๘๗, ๘๙๐, ๘๙๑, ๘๙๓, ๘๙๗, ๙๑๑, ๙๖๑, ๙๖๖, ๙๖๗, ๙๗๓, ๙๗๕, ๙๘๓, ๙๘๖, ๑๐๐๕	การบรรจุคนเข้ารับราชการ	๖๙๑
กฎความดีงาม	๑๕๖	การบีบบังคับทางด้านการเศรษฐกิจ	๘๖๘
กฎปฏิจกสมุปบาท	๓๘๕	การบูชาเช่นสรวง	๑๐
กฎว่าด้วยเอกภาพของสิ่งที่ขัดแย้งกัน	๑๐๓๖	การปกครองแบบกษัตริย์อยู่ใต้กฎหมาย, ระบบ	๘๗๐
กระตองเต่า	๖	การปกครองแบบเจ้าครองนคร	๒๖
กระตูก	๖, ๙	การปกครองแบบสาธารณรัฐ	๘๕๓
กระบวนการชานา	๙๗๑, ๙๗๓, ๙๗๕	การปฏิบัติธยาน	๕๘๕
กวนจื่อ	๒๕๗	การปฏิบัติโยคะ	๔๓๒
กวนดิง	๔๓๘	การปฏิรูปทางด้านวรรณกรรม	๙๑๙, ๙๒๐
กวนอิม	๔๖๙	การปฏิรูปที่ดิน	๒๙๔, ๕๕๐, ๖๙๒
กอล่าหุย	๗๔๘	การปฏิรูปสถาบัน	๘๓๐, ๘๓๓
กอลสูง	๓๗๑, ๓๗๓	การปฏิวัติของคณะชาติ	๘๕๘
กัวจินหลุน	๒๐๙	การปฏิวัติของพวกกรรมกร	๑๐๐๐
การเก็บภาษี	๕๑๘, ๕๑๙	การปฏิวัติของพวกชาวนา	๙๖๙, ๙๗๙, ๑๐๐๒
การเก็บภาษีที่ดิน, ระบบ	๖๐๑, ๖๐๓	การปฏิวัติชาติ	๘๙๗, ๙๘๐
การเก็บภาษีอากร	๕๑๕, ๕๑๗, ๕๒๐, ๕๒๒	การปฏิวัติทางด้านวรรณกรรม	๙๑๙, ๙๒๔
การเข้ารับราชการพลเรือน, ระบบ	๕๕๑	การปฏิวัติปี พ.ศ. ๒๓๑๗	๗๔๘
การเข้าสมาธิ	๔๘๒	การปฏิวัติสามชั้น	๘๗๘
การเขียนประวัติศาสตร์	๕๙๐	การปลงศพ	๓๙๔
การคัดเลือกข้าราชการ	๕๖๙	การผูกขาด, ระบบ	๓๐๕
การค้า, สมาคม	๙๗๕	การเผาหนังสือ	๑๙๖
การติชมควบคุม, ระบบ	๘๗๓	การพาณิชย์	๒๙๕
การไต่สวนที่เรื่องเกลียดและเกลียด	๒๙๘, ๒๙๙	การรับราชการพลเรือน, ระบบ	๕๕๐, ๘๐๔
การทำพิธีพรหมธัญญาหาร		การร่ำรำประกอบดนตรี	๒๖
ให้กลมกลืนกัน	๕๒๓-๕๒๖	การวาดภาพ	๓๖๖, ๓๖๘
การนับถือผีเทวดา	๗๒๗	การเวนคืนที่ดินมาเป็นของรัฐ	๘๖๔, ๘๖๕
		การศึกษาที่สำคัญ, หนังสือ	๖๕๙
		การสถาปนาสาธารณรัฐ	๘๖๒
		การสอบข้าราชการพลเรือน, ระบบ	๖๖๙

๑๐๔๘

การสอบคัดเลือก

ข้าราชการพลเรือน	๖๓๗, ๘๐๕, ๘๗๔
การสอบไล่, ระบบ	๓๒๔, ๕๖๗, ๗๑๖, ๘๗๓
การให้ยืมพืชผล, ระบบ	๕๘๔
การอุตสาหกรรม	๒๙๕
กิลเลส, เอช. เอ.	๗๖๓
กุ้งชุนสูงจื่อ	๑๑๓, ๑๑๔, ๑๑๖
กุ้งชุนหลุง	๑๑๑, ๑๑๓, ๑๑๔
กุ้งชุนหุง	๓๓๙
กุ้งตูจื่อ	๑๓๒
กูเซียนเจิง	๖๘๐, ๖๘๑
กุมารชีวะ	๔๑๕, ๔๑๗, ๔๒๐
กูเยียนหวู	๖๘๔, ๗๐๔-๗๐๖, ๗๐๘
กุศลกรรม	๗๔๕
กูเจียกั๋ง	๙๔๕
กู-เหลียง	๘
เกาจื่อ	๑๓๐, ๑๓๑
โกวเจียง	๓๕๐
ไก	๓๓๙

ข

ขงจื่อ ๖-๘, ๑๓, ๑๖, ๒๑, ๒๓-๒๘, ๓๑-๓๖,	
๓๘, ๓๙, ๘๓, ๑๒๗, ๑๒๘, ๑๓๓, ๑๔๔,	
๑๖๓, ๑๖๘-๑๗๑, ๒๔๓, ๒๕๓, ๒๕๖,	
๒๕๗, ๒๖๓, ๓๑๑, ๓๑๒, ๓๓๕, ๓๔๑,	
๓๔๓, ๓๖๗, ๓๗๑, ๓๙๔, ๓๙๕, ๓๙๗,	
๓๙๙, ๔๐๐, ๕๑๓, ๕๑๕, ๕๒๒, ๕๒๗,	
๕๒๙, ๕๓๑-๕๓๕, ๕๖๙, ๕๙๘, ๕๙๙,	
๖๐๑, ๖๐๕, ๖๒๒, ๖๓๐, ๖๓๖, ๖๓๗,	
๖๘๐-๖๘๔, ๗๐๑, ๗๐๒, ๗๐๖, ๗๑๓,	
๗๑๔, ๗๒๕, ๗๓๕, ๗๓๙, ๗๗๖, ๘๒๒-	
๘๒๔, ๘๒๗-๘๓๐, ๘๓๖, ๙๑๔, ๙๑๘,	

๙๓๐, ๑๐๑๓, ๑๐๔๑, ๑๐๔๓, ๑๐๔๔	
ขงจื่อ, ถักถิ	๒๙, ๖๖, ๖๗, ๑๒๗, ๑๔๒,
๑๔๖, ๑๖๔, ๑๖๘, ๑๗๓, ๑๗๖, ๑๘๕,	
๒๐๖, ๒๕๕, ๒๖๐, ๒๖๑, ๒๖๓, ๒๙๔,	
๒๙๗, ๒๙๘, ๓๐๒, ๓๐๙, ๓๑๐, ๓๑๒,	
๓๒๒, ๓๒๓, ๓๒๕-๓๓๓, ๓๓๙, ๓๔๙,	
๓๕๐, ๓๙๓, ๓๙๔, ๓๙๖, ๓๙๗, ๔๐๖,	
๕๑๓, ๕๑๔, ๕๑๘, ๕๒๖, ๕๒๗, ๕๒๙,	
๕๓๘, ๕๔๐-๕๔๒, ๕๔๖, ๕๔๘, ๕๕๐,	
๕๕๑, ๕๕๔, ๕๖๔, ๕๖๗, ๖๐๐, ๖๐๕,	
๖๑๑, ๖๑๒, ๖๒๘, ๖๓๐, ๖๓๗, ๖๔๘,	
๖๖๙, ๖๘๐-๖๘๔, ๖๙๔, ๗๐๕, ๗๐๘,	
๗๑๐, ๗๑๑, ๗๑๓, ๗๑๕-๗๑๗, ๗๒๓,	
๗๒๔, ๗๒๗, ๗๒๘, ๗๓๘, ๗๔๐, ๗๔๒,	
๗๖๓, ๗๖๙, ๗๗๖, ๗๘๖, ๗๘๙, ๗๙๔,	
๘๐๒, ๘๐๓, ๘๐๗, ๘๒๕, ๘๒๖, ๘๔๘,	
๘๕๒, ๘๕๔, ๘๘๗, ๙๑๓-๙๑๖, ๙๒๙,	
๙๕๐, ๙๕๒, ๙๕๘, ๙๖๐, ๑๐๔๔	

ขงจื่อ, สัมัย	๕
ขงจื่อ, สำนัก	๒๐
ขงจื่อใหม่, ถักถิ	๕๓๘, ๖๑๑, ๖๑๒, ๖๑๖, ๖๑๗,

๖๒๑, ๖๒๘, ๖๓๕, ๖๕๙, ๖๘๐, ๗๐๕,	
๗๑๑-๗๑๓, ๗๒๔, ๘๒๑, ๘๔๘, ๘๕๗	
ขบวนการคณะชาติ	๘๖๑
ขบวนการนักเรียน	๙๐๘
ข้อความเปรียบเทียบ	๘๓
ข้อผิดพลาดของฉิน	๒๐๙
ขอให้ดอกไม้อวยตอกบาน	๑๐๓๓

ค

คณะชาติ	๘๙๐, ๙๘๓
คริสต์, ศาสนา	๗๓๕, ๗๘๒

๑๐๔๙

คริสต์ศาสนา ๒๓, ๗๑๔, ๗๒๓, ๗๒๔,
๗๓๘, ๗๗๗, ๘๔๘, ๘๓๐
ความชอบธรรม ๕๓๑, ๕๓๒, ๕๓๔, ๖๔๗
ความไม่มีชาติไม่มีภาษา, ลัทธิ ๘๖๙
ความรักสากล ๖๑
ความสันโดษ ๓๖๑, ๓๖๓
คอมมิวนิสต์ ๘๖๖, ๘๖๗, ๘๘๖, ๙๘๓,
๙๘๔, ๙๘๖, ๙๘๗, ๙๙๐,
๙๙๓, ๑๐๒๖, ๑๐๒๘, ๑๐๔๔
คอมมิวนิสต์, พรรค ๙๖๖, ๙๗๕,
๙๗๙, ๙๙๗, ๑๐๐๓,
๑๐๑๑, ๑๐๑๗, ๑๐๒๑
คอมมิวนิสต์, ลัทธิ ๗๘๙, ๘๖๔, ๙๐๘, ๙๐๙,
๙๔๘, ๙๕๙, ๙๖๑, ๙๖๒, ๙๖๖,
๙๗๗, ๙๘๘, ๙๙๐, ๙๙๔, ๙๙๕,
๑๐๑๐, ๑๐๑๔, ๑๐๑๕, ๑๐๑๗,
๑๐๑๘, ๑๐๔๑-๑๐๔๓, ๑๐๔๕
คอมมิวนิสต์จีน, พรรค ๘๖๖, ๙๘๐,
๙๙๐, ๑๐๐๔
คอลเลกทีวิสต์, ลัทธิ ๘๖๔
คังหฺยูหฺยู ๘๑๘-๘๒๗, ๘๓๖,
๘๔๗, ๘๔๘, ๘๕๑, ๘๕๒
คัมภีร์กาย ๗
คัมภีร์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ๑๑, ๓๓๓, ๓๓๔
คัมภีร์เกี่ยวกับเอกสารต่างๆ ๖
คัมภีร์คำสอนของขงจื๊อ ๗๑๓
คัมภีร์คิตคาถา ๗, ๑๘, ๑๐๔, ๑๒๖, ๑๓๓,
๑๓๕, ๑๔๘, ๒๓๗, ๓๔๒, ๕๓๔,
๕๓๙, ๖๐๐, ๖๒๘, ๘๒๘, ๑๐๑๑
คัมภีร์จารีตพิธี ๗, ๙, ๑๐๔, ๑๖๒, ๒๓๒,
๒๔๒, ๘๒๕, ๘๒๘, ๙๑๖, ๙๑๘
คัมภีร์ดนตรี ๑๐๔

คัมภีร์ทั้งสาม ๔๒๐
คัมภีร์บันทึกเหตุการณ์ฤดูวสันต์ ๑๐๔, ๓๒๓,
และฤดูสารท ๖๐๐, ๖๐๕, ๖๐๗, ๗๑๓, ๘๒๘
คัมภีร์ไบเบิล ๗๗๗
คัมภีร์ประวัติศาสตร์ ๖, ๙, ๑๓, ๑๐๔, ๑๒๓,
๑๒๔, ๑๔๑, ๑๔๒, ๓๔๓, ๓๔๔,
๕๓๔, ๕๓๙, ๕๔๗, ๕๕๑, ๖๐๐,
๖๖๖, ๗๐๑, ๗๐๒, ๗๑๑
คัมภีร์เรื่องความเปลี่ยนแปลง ๑๐๔, ๒๔๖,
๒๖๐, ๕๓๔, ๖๑๖, ๖๑๘,
๖๕๙, ๖๖๑, ๗๐๖, ๗๑๑, ๗๒๔
คัมภีร์ว่าด้วยความเปลี่ยนแปลง ๖, ๙,
๒๖๗, ๗๑๓
คัมภีร์อุปนิษัท ๓๙๐
คำสอนของขงจื๊อ ๑๔๓, ๑๖๒, ๕๓๔
คิตคาถา ๓๓๘, ๓๓๙
คุง, แซ่ ๒๓
คุงฟูจื๊อ ๗๑๕
คุณธรรมแบบขงจื๊อ ๘๔๗
โคเปอร์นิคัส ๑๐๓๘
โคมินเทิน ๙๖๖
โคว, แม่น้ำ ๑๕

จ

จางจื๊อ ๖๗, ๖๙, ๘๓, ๘๔, ๑๐๒, ๑๐๓,
๑๑๐, ๑๑๓, ๓๒๖, ๓๕๐, ๓๗๐, ๓๗๒
จางโจว ๘๓, ๑๑๐
จักรพรรดิ, สถาบัน ๒๑๗
จักรวรรดินิยม, ลัทธิ ๘๖๖, ๘๖๗, ๙๘๐,
๙๘๕, ๙๙๗, ๙๙๘, ๑๐๐๐
จักรวาล ๖๔๑, ๖๔๒
จักรวาลวิทยา ๖๑๒, ๖๑๗, ๗๑๑

๑๐๕๐

จ้งไส	๕๕๐, ๕๕๙, ๖๒๑, ๖๒๒, ๖๒๗
จ้งเหิงฉิว	๖๒๑
จาง, คาร์สัน	๙๓๘
จางโกวเถา	๑๐๐๓
จางจิ้นไหม	๙๔๑, ๙๔๒
จางจื่อตุง	๘๔๑, ๘๔๘
จางฉิง	๓๓๘
จางโซหลิน	๘๙๑
จางเส่วเจิง	๗๑๑
จารัตนิยม, ลัทธิ	๘๙๘
จารัตพิธิ	๑๕๖, ๑๕๗, ๑๕๘, ๒๓๒
จารึก	๖, ๙
จิฉาง	๔๑๙, ๔๒๐, ๔๒๓
จิต	๖๕๒-๖๕๖, ๖๕๘, ๖๕๙, ๖๖๑, ๖๖๕, ๗๔๕
จิตนิยม, ลัทธิ	๔๓๒
จิ่วเซ, นิกาย	๔๑๕
จิ้อ	๔๓๘
จิ้นจื่อ	๒๘, ๑๐๔๔
จื่อกงต๋อง	๗๔๘
จื่อโค	๔๓๘, ๔๔๗
จื่อซื่อ	๑๒๗, ๑๖๓, ๑๖๗
จ้งหยุง	๑๖๗
จุดหมายปลายทางของจีน	๘๙๗, ๙๐๕
จูฉี	๑๖๒
จูยว่ฉาง	๘๙๔
จูสี	๕๔๑, ๕๖๙, ๕๘๘, ๕๙๑, ๕๙๓, ๖๐๘, ๖๑๑, ๖๓๕-๖๓๗, ๖๖๓, ๖๖๔, ๖๖๘, ๖๖๙, ๖๗๗, ๖๘๐, ๗๑๐, ๘๒๑
จู้อี้ลัน	๘๓๖
เจเกียงตะวันออก	๗๑๑
เจตภูต	๖๖, ๖๔๓, ๖๔๔

เจ้าขุนมูลนาย, ระบบ	๕๖๐, ๕๖๑, ๖๐๒, ๖๐๓, ๗๐๒, ๗๐๙, ๙๑๘, ๙๗๘, ๙๗๙, ๙๘๗, ๑๐๔๒
เจ้าขุนมูลนาย, ลัทธิ	๗๐๕
เจ้าครองนคร, ระบบ	๕๕๙
เจิ้งเฉียว	๕๙๔, ๕๙๗
เจินเยียน, นิกาย	๔๑๗
เจีย	๖
เจียงไคเช็ค	๘๘๕, ๘๙๑, ๘๙๓, ๘๙๕-๙๐๐, ๙๐๕, ๙๔๑
เจียเจิง	๓๓๙
เจียอี	๒๐๙
โจรคิ้วแดง	๓๐๗
โจรโพกผ้าเหลือง	๓๐๗
โจว	๑๙
โจว, กษัตริย์	๖
โจว, แคว้น	๑๖, ๑๗
โจว, ตระกูล	๑๑, ๑๒
โจว, ราชวงศ์	๖, ๗, ๑๐, ๑๖, ๒๐, ๒๔, ๒๖, ๑๒๓, ๕๖๓, ๕๖๘, ๕๗๙
โจวกุง	๑๖, ๑๗, ๒๖
โจวคันอี	๖๑๒, ๖๑๖, ๖๑๗, ๖๒๑, ๖๒๗, ๖๒๘
โจวเหลียนฉี	๖๑๒

ฉ

ฉวยโอกาสทางการเมือง, ลัทธิ	๘๖๑
ฉว่ฉาง	๔๓๐
ฉว่ฉาง	๔๓๐
ฉว่ฉาง	๗๑๑
ฉับพลัน, ลัทธิ	๔๖๑
ฉิน, ราชวงศ์	๖, ๒๐๓

๑๐๕๑

ฉิวฟู, วัด	๒๙
ฉี่	๑๔
ฉีกัง	๓๕๙
ฉิ่นจื่อ	๑๑๓, ๑๒๙, ๒๐๔, ๒๐๗, ๕๔๕, ๕๔๖, ๖๓๐
ฉู่จิง	๖
เฉาตุ่ง, นิกาย	๔๘๔, ๔๘๕
เฉิง	๕๕๐, ๕๕๙, ๕๖๙, ๕๘๙, ๖๒๗
เฉิงโกวผั่น, นายพล	๗๔๘
เฉิงจื่อ	๑๖๓
เฉิงจู, สำนัก	๗๑๒
เฉิงซื่อ, นิกาย	๔๑๕
เฉิงอี	๕๕๑, ๕๕๔, ๖๒๗, ๖๒๘, ๖๔๕, ๖๕๘, ๖๖๔
เฉิงเฮา	๕๕๔, ๕๗๗, ๕๘๙, ๕๙๐, ๖๒๗, ๖๕๘, ๖๕๙, ๖๖๔
เฉิน	๓๓๙
เฉินกาน	๕๙๗
เฉินเซ	๒๐๘, ๒๑๓, ๒๑๔
เฉินซุง	๕๖๔
เฉินตูสัว	๙๑๔, ๙๑๕, ๙๑๘, ๙๑๙, ๙๒๔, ๙๒๙, ๙๕๘, ๙๖๑, ๙๖๓, ๙๖๖, ๑๐๐๓
เฉินเต้า	๑๐๗
เฉินปู้ไห่	๑๙๗, ๑๙๘
เฉินเปาเจิ้น	๘๓๔
เฉินหยิงจุ่ง	๕๙๗
เฉินหลี่ฟู	๙๐๐
เฉียงชิว	๓๕๙
เฉียงหลี่ซิ่น	๑๐๖
เฉียวห่อ	๓๓๘
โจวเยี่ยน	๑๒๒, ๑๒๓

ช

ช้าง	๑๙, ๓๓๙
ช้าง, ราชาวงศ์	๖, ๗, ๙, ๑๑, ๑๒
ช้างดี	๙, ๑๐
ช้างหยาง	๑๗๓
ชาตก	๓๘๕, ๓๘๘
ชาตินิยม	๘๘๘
ชาตินิยม, ลัทธิ	๘๕๓, ๘๖๑, ๘๖๓, ๘๖๖, ๘๖๗, ๘๖๙, ๘๗๔, ๘๙๕, ๙๕๙
ชานตุ่ง, มณฑล	๒๓
ชานนา, โรงเรียน	๙๗๖
ชานนา, สยามคม	๙๗๕
ชินกุหลิ	๑๐๕, ๑๐๖
ชินจื่อ	๑๔๓-๑๔๖, ๑๗๓, ๒๓๐, ๓๐๘, ๖๐๐
ชือจิง	๗
ชือจี	๑๒๓, ๒๐๙, ๒๑๓, ๒๑๕, ๒๔๔, ๓๔๕
ชุงปิง	๓๖๖
ชุน	๕, ๗, ๑๓, ๒๖
ชุน-ชิว	๗
ชุนชิวพันลู่	๒๑๙
ชุนแห่งยี่ว	๑๕
ชูเซ็งป้อ	๘๓๓, ๘๓๔
ชูซุนถุง	๓๓๙
เซ็ง, กษัตริย์	๑๖
เซหลุน, นิกาย	๔๓๐
เซากุง	๑๖
เซาฉื่อ	๒๙๐
เซาฉาน	๓๓๙
เซาโจ	๓๓๙
เซาหยุก	๖๑๖, ๖๑๗, ๖๒๗
เซินฉิว	๔๘๓
เซินหยุก	๔๘๓-๔๘๕, ๔๙๓

๑๐๕๒

เชียงจิ๋ว	๓๕๐
เขียนใจ, นิกาย	๔๖๐
ไซ กง-หยาง, หนังสืออรรถาธิบาย	๘
ไซจวน	๘
ไซเยี่ยน	๑๒๕, ๑๒๖

ช

ชั้นเทียนหุย	๗๔๘
ชั้นมื่นจูอี้	๘๖๖, ๙๑๐, ๙๑๑
ชั้นหลุน	๔๑๗
ชั้นหลุน, นิกาย	๔๑๖, ๔๓๓, ๔๓๔
ชั้นโฮหุย	๗๔๘
ซากุม่า โซซาน	๗๗๐
ซาเม็งหวู	๙๕๕-๙๕๗
ชื่อหมากรวง	๕๔๑, ๕๘๖, ๕๘๘, ๕๘๙, ๕๙๑, ๕๙๒, ๖๐๐, ๖๐๔, ๖๐๕
ชื่อหมาเขียน	๘๕, ๑๒๓, ๑๔๔, ๒๔๔, ๓๓๕-๓๓๗, ๓๔๐, ๓๔๒, ๓๔๕, ๕๙๔, ๕๙๙, ๖๐๐
ชื่อหมาถัน	๒๕๓, ๒๕๔, ๓๓๕, ๓๓๗
ชุงฉิง	๑๐๗
ชุนยัตเซ็น	๗๔๘, ๘๑๙, ๘๕๓, ๘๕๘, ๘๕๙, ๘๖๑, ๘๖๓, ๘๖๔, ๘๖๖, ๘๖๗, ๘๗๐, ๘๗๑, ๘๗๔, ๘๗๕, ๘๗๘, ๘๘๒-๘๘๕, ๘๘๕, ๘๘๗, ๙๔๑, ๙๕๙, ๙๗๐, ๙๘๗, ๑๐๑๓
ชูฉือ	๕๘๙
ชูชือ	๕๘๑
ชูต้งผ่อ	๕๔๑, ๕๘๑
ชูสิ้น	๕๖๑, ๕๖๓, ๕๘๑
เซน	๔๘๑, ๙๔๘
ไซชุงถ้ง	๗๘๐, ๘๐๑

ไซลิปซีสต์, ลัทธิ	๔๓๒
ณ	
ณาน	๔๘๓
ณาน, นิกาย	๔๑๖, ๔๖๗, ๔๘๑-๔๘๕, ๔๙๗, ๕๐๑, ๖๗๘, ๖๘๑, ๙๔๘

ญ

ญี่ปุ่น	๔๑๗
---------	-----

ด

दनद्री	๘, ๒๖, ๒๓๒
ดอกบัว, นิกาย	๔๓๗
ดอกบัวขาว, สยามคม	๗๓๖, ๗๓๘, ๗๔๖, ๗๔๗
ดาร์วิน	๑๐๓๘
ดาร์วิน, ลัทธิ	๘๕๒
ติวอี้	๙๑๔, ๙๑๙, ๙๓๓, ๙๓๔
ดูยอลิต์	๗๑๕, ๗๑๖

ต

ตถาคคตสมาธิ	๔๘๒
ตระหนกแน, ลัทธิ	๙๖๐
ตริกอลท์	๗๑๕
ตริกาย	๓๘๙
ตวนชีหุย	๘๙๑
ต้าฉวย	๑๖๓
ตึงเหวินเจียง	๙๓๘, ๙๔๑
ตุงจ้งชู	๒๒๗, ๒๓๐, ๒๗๕, ๒๙๔, ๓๐๙, ๓๒๒, ๓๒๓
ตุงหลิน, นิกาย	๖๘๐, ๖๘๒
ตุงหลิน, สถาบัน	๖๘๒
ตุ๋ซุ่น	๔๖๐

๑๐๕๓

เต้า ๓๓, ๓๗, ๑๖๙, ๑๗๑, ๑๗๒,
๒๔๓, ๒๕๔, ๒๖๗, ๒๖๘, ๓๖๐,
๓๖๒, ๓๙๕, ๔๐๓, ๕๓๐-๕๓๒,
๕๓๕, ๕๓๙, ๗๐๐, ๗๐๑, ๗๑๕, ๗๓๕

เต้า, ลัทธิ ๖๖, ๑๖๘, ๒๕๓, ๒๖๑, ๓๒๕,
๓๖๓, ๓๖๕, ๓๗๐-๓๗๒, ๓๙๗, ๓๙๙,
๔๐๖, ๔๑๔, ๔๒๐, ๕๑๓, ๕๑๗, ๕๒๖,
๕๓๓, ๕๓๕, ๕๔๐, ๖๑๑, ๖๑๖, ๖๒๒,
๖๒๘, ๖๘๑, ๗๑๑, ๗๑๒, ๗๑๕, ๗๒๘,
๗๓๕, ๗๓๗, ๗๓๘, ๗๔๐, ๗๔๒, ๑๐๔๒

เต้า, ศาสนา ๒๓
เต้า, สมาคม ๗๓๕

เต้าจ้วน ๔๑๖

เต้าเจิ้ง ๔๘๓

เต้าไซ ๔๗๕

เต้า-เต้จิ้ง ๖๘, ๗๐, ๓๕๐

เต้า-เต้-เซ ๗๓๕

เต้ายว่น ๗๓๕

เต้าใหม่, ลัทธิ ๓๕๐

โตเลมี ๗๑๔

โตเจิ่น ๗๑๒, ๗๑๓

โตผิง, กบฏ ๗๔๘

โตผิง, กบฏ ๗๗๖, ๗๗๘-๗๘๓, ๗๘๖,
๗๘๙, ๗๙๒, ๘๐๑, ๘๐๓,
๘๑๙, ๘๕๕, ๘๘๗

ไตรภาคี ๒๒๗, ๒๒๘, ๒๘๓

ไตรราษฎร์, ลัทธิ ๘๕๕, ๘๖๖, ๘๖๙, ๘๗๔,
๘๘๗, ๘๙๕, ๘๙๗, ๘๙๘,
๙๑๐, ๙๑๑, ๑๐๑๓

ก

กั๋ง, กษัตริย์ ๑๒, ๒๖

กั๋ง, จักรพรรดิ ๖

กั๋ง, ราชาวงศ์ ๕๑๕, ๕๒๖, ๕๙๒

เกรวาท ๓๘๖

ท

ทรอดสกี ๑๐๐๓

ทฤษฎีเกี่ยวกับโซคกลาง ๒๓๖, ๒๓๗

ทันสื่อฤๅ ๘๔๖-๘๔๘

ทันหล่น ๕๖๙

ทางสายกลาง ๑๖๗-๑๖๙

ทีเบต ๔๑๗

ทุ่งจื่อ ๘๓๔

ทุ่งฉานเซ ๗๓๖

ทุ่งเม้งหุย ๘๕๘, ๘๖๑, ๘๖๓

ทุนนิยม ๔๑๘

เทววิทยา ๔๒๐

เทวะ ๔๑๗

เทียน ๑๐, ๑๐๗

เทียนตี้หุย ๗๔๗

เทียนไท ๔๓๗

เทียนไท, นิกาย ๔๑๑, ๔๑๖, ๔๖๑, ๔๖๙

เทียนเพียน ๑๐๘

เทียน-หมิง ๑๑

ธ

ธรรมกาย ๓๘๙, ๓๙๐, ๔๑๘

ธรรมลักษณะ, นิกาย ๔๓๐, ๔๓๓

ธรรมการ ๔๖๘, ๔๖๙

ธาตุทั้งห้า ๑๒๒-๑๒๖, ๒๓๘, ๒๗๐,
๒๗๒, ๒๗๕, ๒๗๖, ๖๑๔,
๖๒๘, ๖๓๘, ๖๔๒

ธาตุทั้งห้า, สำนัก ๒๗๕

๑๐๕๔

น

นักปราชญ์ทั้งเจ็ดแห่งปาไม	๓๕๙
นาคราชุน	๔๑๗, ๔๑๘
นายทุน, ลัทธิ	๙๗๙, ๙๘๐, ๑๐๐๐, ๑๐๓๘
นิกายทางศาสนา	๗๓๕
นิติธรรมนิยม	๑๗๓, ๒๕๓, ๒๕๗, ๒๙๗, ๒๙๘, ๓๐๑, ๓๒๕, ๓๓๙
นิติธรรมนิยม, ลัทธิ	๒๐๙
นิพพาน	๓๘๕, ๓๘๖, ๓๘๘, ๓๙๐, ๔๑๘, ๔๑๙
นิยมเหตุผล, ลัทธิ	๓๐๘
นิตินิยมทางด้านเศรษฐกิจ, ลัทธิ	๘๗๕
นิยายเปรียบเทียบ	๘๓
นิรมาณกาย	๓๘๙
นิโชนิก	๒๖๓
เนียน, กบฏ	๘๐๑

บ

บ่อ-นา	๓๐๓
บ่อ-นา, ระบบ	๑๒๙, ๑๓๗, ๑๓๘, ๒๙๔, ๒๙๕, ๕๔๓, ๕๔๔, ๕๕๙, ๕๖๑-๕๖๕, ๕๖๗, ๖๐๓, ๖๙๒, ๖๙๓, ๗๐๒, ๘๒๕, ๘๖๔
บอลเชวิสค์, ลัทธิ	๙๖๓-๙๖๕
บันทึกของนักประวัติศาสตร์	๑๒๓, ๓๓๓, ๓๓๕
บันทึกเหตุการณ์ของนักประวัติศาสตร์	๒๔๔
บันทึกเหตุการณ์ชั้นมูลฐานของ จักรพรรดิยิว	๓๔๓, ๓๔๔
บันทึกเหตุการณ์ฤดูวสันต์ และฤดูสารท	๗, ๘, ๙, ๒๓๘, ๓๐๙, ๓๑๐, ๓๓๓-๓๓๕, ๓๔๑, ๓๔๓, ๕๓๔, ๕๙๒, ๕๙๙,

๖๙๗, ๖๙๙, ๘๐๕, ๘๒๘

บุษปมาลา, นิกาย	๔๖๐, ๔๘๑
บุคาริน	๑๐๐๓
เบิร์กสกี	๔๓๑
แบปติสต์	๗๗๗

ป

ปฏิบัตินิยม, ลัทธิ	๙๓๒, ๙๓๓, ๙๖๐, ๙๖๑
ปฏิรูปวรรณคดี	๙๒๕
ปฏิวัติจีน	๙๘๑, ๙๘๓, ๙๘๕, ๙๘๙, ๙๙๐, ๑๐๐๔
ปฏิวัติประชาธิปไตยชนชั้นกลาง	๙๙๘, ๑๐๓๔
ปรมาตมน์	๔๐๖
ประจักษ์นิยม, ลัทธิ	๑๐๐๖, ๑๐๐๗
ประชาชนแห่งชาติ, พรรค	๘๖๖
ประชาธิปไตย	๘๖๓, ๘๖๔, ๘๗๔, ๘๘๕, ๘๘๘, ๙๘๓, ๙๘๘, ๑๐๔๒
ประชาธิปไตย, ระบอบ	๘๗๐, ๘๗๘, ๙๕๙
ประชาธิปไตยแบบมีผู้นำ	๘๗๘
ประณมมหายาน	๔๖๑
ประวัติศาสตร์	๓๓๘, ๓๓๙
ประวัติศาสตร์ราชวงศ์	๒๔๔
ประวัติศาสตร์ใหม่แห่งห่าราชวงศ์	๕๙๒
ปรัชญากรีก	๒๕๓
ปรัชญาเมธีร้อยคน	๑๑๓
ปอจิวอี้	๕๒๓, ๕๒๔
ปัจเจกนิยม, ลัทธิ	๘๘๘, ๙๐๘
ปันกุ	๒๔๔, ๒๗๔, ๒๙๕, ๓๐๖, ๓๔๕, ๓๔๖, ๕๙๕, ๖๐๐
ปันเปียว	๒๔๔, ๓๔๕
เป็นจิ	๔๘๕, ๕๐๑

๑๐๕๕

ผ	
ผ้าพันคอแดง, สวมคม	๗๓๗
เผด็จการของประชาชน, ระบุ	๑๐๐๒
เผด็จการของพวกกรรมกร, ระบุ	๑๐๐๒
เผด็จการแห่งประชาธิปไตยของประชาชน,	
ลัทธิ	๔๔๐
เมืองเมือง	๑๐๗

ผ	
ผืนจูงเยียน ๕๔๑, ๕๔๘-๕๕๑, ๕๖๔, ๑๐๔๔	
ผางจีน	๑๔
ผางซี	๑๕
ผาฉาง	๔๖๐, ๔๖๑
ผาไห	๔๘๕
ผืน, การค้า	๗๖๐, ๗๖๒, ๗๖๓
ผืน, สงคราม	๗๕๙, ๗๖๙,
	๗๗๖, ๙๘๐, ๙๘๔
ผิงไกวเผิน	๘๐๓, ๘๑๓, ๘๒๕

พ	
พงศาวดารฉบับเพิ่มเติม	๓๔๕
พระดลาคคตพุทธเจ้า	๗๔๐
พระไตรปิฎก	๓๙๑, ๔๗๕, ๔๗๗
พระทีปังกรพุทธเจ้า	๗๔๐
พระปัจเจกพุทธเจ้า	๓๘๘
พระผู้เป็นเจ้า	๗๒๔, ๗๒๕
พระพรหม	๓๙๐
พระพุทธเจ้า	๕๒๗-๕๒๙, ๕๓๖, ๕๔๒,
	๕๔๕, ๖๓๔, ๗๐๑, ๗๒๕,
	๗๒๗, ๗๓๕, ๗๔๐, ๙๒๙
พระพุทธศาสนา	๖๗, ๓๒๖, ๕๑๓, ๕๑๗,
	๕๒๖-๕๒๘, ๕๓๕-๕๓๗,

๕๕๐-๕๕๖, ๖๑๑, ๖๑๒,	
๖๒๘, ๖๓๔, ๖๓๖, ๖๗๑,	
๖๗๘, ๖๘๑, ๗๒๒, ๗๑๕,	
๗๒๘, ๗๓๕, ๗๓๗, ๗๓๘,	
๗๔๐, ๗๔๒, ๙๔๘, ๑๐๒๗	
พระโพธิธรรม	๔๘๓
พระโพธิสัตว์	๓๘๙
พระมหากัสสป	๔๘๓
พระเมตไตรยพุทธเจ้า	๗๔๐
พระเยซูคริสต์เจ้า	๗๒๔, ๗๗๖
พระศรีอารีย	๓๘๘
พระอรหันต์	๓๘๘, ๓๘๙
พระอวโลกิเตศวร	๓๙๐
พลาโต	๒๘
พวงนักษัตร	๗๓๗
พวงป่าเถื่อน	๒๔
พุทธศาสนา	๒๓, ๘๔๘
เพลง	๒๐
เพียวรีแดน	๗๘๒
โพธิสัตว์	๓๘๗

พ	
พาเจียง, นิกาย	๔๓๐
พาเสียง	๔๓๓

ภ	
ภาวนิยม, ลัทธิ	๔๑๘
ภาษาตะวันตก, โรงเรียน	๘๐๓
ภาษาชยโส	๘๖๓
ภาษาที่ดิน	๕๑๖, ๕๘๓
ภาษาผ้า	๕๑๖, ๕๘๓
ภาษาแรงงาน	๕๑๖, ๕๘๓

๑๐๕๖

ม

มนุษยธรรม	๕๓๑, ๕๓๒, ๕๓๔, ๖๓๒, ๖๓๖, ๖๔๗, ๖๕๗, ๖๕๙, ๖๖๐, ๖๖๙, ๗๐๖, ๘๔๘, ๙๕๒
มหายาน	๔๑๐, ๔๓๐, ๔๖๑, ๔๖๘, ๔๗๕
มหายาน, คัมภีร์	๓๘๙
มหายาน, นิกาย	๓๘๖, ๓๘๙, ๓๙๐, ๔๑๑
มหายาน, ลัทธิ	๔๒๐, ๔๖๗
มหาวิทยาลัยของรัฐ	๓๒๓, ๓๒๔
ม่อจื๊อ	๔๙, ๕๐, ๕๓, ๕๖, ๕๗, ๑๐๕, ๑๐๖, ๑๑๓, ๑๒๘, ๑๔๒, ๑๗๖, ๒๕๗, ๕๔๕, ๙๔๘
ม่อจื๊อ, ลัทธิ	๑๘๕, ๒๖๐
ม่อจื๊อ, หนังสือ	๕๑
มอดี้	๑๐๕
มั่งสวิริติ	๗๔๒
மாகซ์	๘๗๕, ๘๘๖, ๙๕๘, ๙๙๔, ๙๙๕, ๙๙๙, ๑๐๐๕, ๑๐๑๑, ๑๐๑๒, ๑๐๓๖
มาธยมิกะ	๔๑๘
มาธยมิกะ, นิกาย	๔๑๕, ๔๑๗, ๔๓๐
มาธยมิกะ, ปรัชญา	๔๑๙
มาธยมิกะสัมบูรณ์	๔๑๙
มาร์กซิสต์	๑๐๒๙
มาร์กซิสต์, ลัทธิ	๘๖๖, ๙๖๓, ๙๘๘, ๙๘๙, ๙๙๕, ๙๙๘, ๑๐๐๐, ๑๐๐๔, ๑๐๐๕, ๑๐๐๗, ๑๐๒๗, ๑๐๓๘, ๑๐๓๙
มาร์กซิสต์-เลนินิสต์, ลัทธิ	๙๕๘, ๙๗๗, ๙๙๐, ๙๙๔, ๑๐๐๓, ๑๐๐๔, ๑๐๑๑- ๑๐๑๔, ๑๐๑๖, ๑๐๒๕, ๑๐๔๒
มาร์กซิสต์-เลนินิสต์, สถาบัน	๑๐๑๐
มิงเจีย	๑๑๓
มิลส์, จอห์น สจวร์ต	๘๖๓

มุสลิม, กบฏ

๘๐๑

เม่งจื๊อ	๔๙, ๘๓, ๑๒๗-๑๓๒, ๑๓๔-๑๔๐, ๑๔๒-๑๔๖, ๑๕๒, ๑๖๒, ๒๓๐, ๓๖๓, ๕๒๗, ๕๓๕, ๕๓๙, ๕๕๒, ๖๓๐, ๖๓๗, ๖๔๗, ๖๖๑, ๖๖๒, ๖๖๔-๖๖๖, ๖๖๘, ๘๒๕, ๙๓๐, ๑๐๔๓
เมจิ, จักรพรรดิ	๘๑๗, ๘๒๒
เมตเฮิร์สต์, ดับเบิลยู. เอช.	๗๘๓
เมย์เหวินตง	๗๑๔
เมาเซดุง	๙๕๘, ๙๖๓, ๙๖๖, ๙๖๗, ๙๗๗, ๙๘๓, ๙๙๐, ๙๙๓-๙๙๕, ๑๐๐๓, ๑๐๐๔, ๑๐๑๐, ๑๐๒๕, ๑๐๒๘, ๑๐๔๑, ๑๐๔๒
แมวปานิกายมาน	๖๗๑, ๖๘๑, ๖๘๒
ไม้อจื๊อ	๓๙๒, ๓๙๓, ๓๙๕-๓๙๙
ไม้อยตอก	๘๘๖

ย

ยวนซีไฮ	๗๔๘, ๘๘๒, ๘๙๑
ยว๋านซู	๕๙๓
ยอร์จ, เฮนรี	๘๖๓, ๘๖๔, ๘๗๕
ยีน	๑๔๗, ๒๖๒, ๒๖๗, ๒๖๘, ๓๕๓, ๓๖๒, ๔๐๗, ๖๑๔, ๖๑๕, ๖๑๗, ๖๒๘, ๖๓๘, ๖๔๑, ๖๔๒, ๖๔๙, ๖๕๒, ๖๙๗
ยีน, พิธี	๑๖
ยีน-หยาง, ทฤษฎี	๑๒๒, ๑๒๓, ๒๗๐
ยีนหยาง, สำนัก	๒๖๐, ๒๗๕
ยีนเหวิน	๑๐๗
ยิว	๕, ๖, ๑๐๕
ยุคจักรพรรดิ	๒๐๓
เยซุอิต	๗๑๔, ๗๑๕, ๗๒๓
เยียนเถีย	๒๙๘
เยียนฟู	๘๑๙

๑๐๕๗

เขียนโพธิ์จิว	๗๑๑	เสี่ยะยิวเคา	๓๖๑
โยคจารย์, นิกาย	๔๓๐	โล, เมือง	๑๖
โยคจารย์, ลัทธิ	๔๓๑		

ว

ร		วรรณคดีหลอกหลวง	๓๐๙
รัฐธรรมนูญ, ระบอบ	๘๒๒	วสุพันธุ์	๔๑๕, ๔๓๐, ๔๓๔, ๔๖๙
รัฐบาล	๑๓๔	วัชรสูตร	๔๑๗
รัฐแห่งชาติ	๘๙๔, ๘๙๕	วัตถุนิยมวาทวิจารณ์	๑๐๐๗
รัตนตรัย	๓๘๗	วัตถุนิยมวาทวิจารณ์, ลัทธิ	๑๐๐๕
รัสเซลล์, เบอร์แทรนด์	๙๑๔	วิกตอเรีย, พระนางเจ้า	๗๖๓
ราชาที่ดิน, ลัทธิ	๘๖๓, ๘๖๔	วิชญานวาท, นิกาย	๔๑๖, ๔๓๐
ริจจิ, มัตเตโอ	๗๒๔-๗๒๖	วิญญาน	๓๘๔, ๔๐๖, ๔๐๘
รูป	๓๘๔	วิญญานวาท	๔๓๑
โรเบิร์ตส์, อีสซาชาร์ เจ., บาทหลวง	๗๗๗	วิญญานวาท, นิกาย	๔๓๐, ๔๓๒
		วิญญานวาทิน	๔๓๒
		วิถีทางแห่งเอกภาพ	๗๓๗, ๗๓๙
		วิธีการทางวิทยาศาสตร์	๖๓๖
		วิธีการทำสงครามแบบตะวันตก	๗๖๗
		วินัย, นิกาย	๔๑๕, ๔๑๖
		วิปัสสนา	๔๔๔, ๔๔๖, ๔๕๒, ๔๗๔
		วิมตินิยม	๔๑๘
		วิลเลียม, มอริซ	๘๗๕
		วิลเลียมส์, ฮาโรลด์	๙๖๕
		วีรบุรุษทางวัฒนธรรม	๕
		เวทนา	๓๘๔

ล

ล่อหลุงจี	๘๘๖		
ลัทธิที่เชื่อถือว่าเทพเจ้า	๓๘๗		
ลุนยื้อ, คัมภีร์	๑๔๓, ๑๖๒		
เล, พิธี	๑๖		
เลก, เจมส์	๘๑๓		
เลขสามตัว, สมาคม	๗๓๗		
เลนิน	๙๙๓, ๙๙๕, ๑๐๐๓, ๑๐๐๕, ๑๐๐๗, ๑๐๑๑, ๑๐๑๒, ๑๐๒๙, ๑๐๔๓		
เลนินิสต์, ลัทธิ	๙๙๕, ๙๙๙, ๑๐๐๐, ๑๐๑๘		
เล่าจื๊อ	๖๗, ๘๓, ๘๔, ๑๐๙, ๓๒๖, ๓๓๙, ๓๕๐, ๓๖๑, ๓๗๐, ๓๗๒, ๓๙๔, ๓๙๙, ๔๐๔, ๕๓๑, ๕๓๒, ๖๑๖, ๖๖๖, ๗๒๗, ๗๒๙, ๗๓๕, ๗๔๑, ๙๔๘, ๑๐๔๒, ๑๐๔๓		
เล่าจื๊อ, ลัทธิ	๓๙๓		
เลี่ยะจื๊อ	๓๖๑, ๓๖๓		
		ศรีอริยมุตไตรย	๓๘๘
		ศักดิ์นา, ระบบ	๒๐๓, ๒๐๔
		ศิลปะ	๓๖๕
		ศิลปะและวรรณกรรม	๑๐๓๑-๑๐๓๓
		ศิลปะและวรรณคดี	๑๐๒๙, ๑๐๓๐

ศ

๑๐๕๘

ศูนย์ดวาทิน	๔๑๘
ศูนย์ดา	๔๑๘, ๔๑๙

ส

สงครามระหว่างอังกฤษกับจีน	๗๖๒
สตาลิน	๙๗๗, ๙๘๓, ๙๘๔, ๙๙๔, ๙๙๕, ๙๙๙, ๑๐๐๓, ๑๐๐๕, ๑๐๑๑, ๑๐๑๒, ๑๐๒๐, ๑๐๔๓
สเปนเซอร์, เฮอเบิร์ต	๘๖๓
สมณะ	๔๔๔, ๔๔๖, ๔๕๒
สมบูรณาญาสิทธิราชย์	๘๖๒
สมบูรณาญาสิทธิราชย์, ระบบ	๘๒๒
สมบูรณาญาสิทธิราชย์, ลัทธิ	๒๐๘, ๖๘๓
สมาคมกริช	๗๔๘
สมาคมดาบคู่	๗๔๘
สมาคมไทรภาคี	๗๔๘
สมาคมทางศาสนา	๗๓๕
สมาคมน้ำใส	๗๔๘
สมาคมผ้าขาว	๗๓๗
สมาคมผู้ใหญ่	๗๔๘
สมาคมฟ้าและดิน	๗๔๗
สมาคมลับ	๗๒๗, ๗๓๘, ๗๔๖
สมาคมเหลือง	๗๓๗
สมาคมสูง	๗๔๖-๗๔๙
สรวาสติวาทิน	๔๑๗
ส่วยฟูเจิง	๘๐๙, ๘๑๐, ๘๑๓, ๘๒๕
สวรงค์ (ฟ้า)	๑๐
สวรงค์สุชาติ	๓๙๐, ๔๖๗
สสารนิยม, ลัทธิ	๙๖๐
สหัชญาณ	๖๘
สื่อซ่งถิง	๗๔๘, ๘๓๔
สังฆาร	๓๘๔

สังคมนิยม	๘๙๘, ๙๘๓, ๙๘๕, ๙๙๐, ๑๐๔๐
สังคมนิยม, ลัทธิ	๘๖๓, ๘๖๔, ๘๗๕, ๘๗๖, ๙๘๓, ๙๘๘, ๑๐๐๒, ๑๐๓๘
สังฆปริณายกสมาธิ	๔๘๒
สัญญา	๓๘๔
สังฆธรรมบุณฑริกสูตร	๔๑๖, ๔๓๘
สังฆธรรมบุณฑริกสูตร, คัมภีร์	๔๔๐, ๔๔๗
สังฆธรรมบุณฑริกสูตร, นิกาย	๔๘๑
สันนิบาตประชาธิปไตย	๘๘๖
สันนิบาตพันธมิตรสามัญ	๘๕๘, ๘๖๑
สัมบูรณ์นิยม, ลัทธิ	๘๗๐, ๘๘๕, ๘๙๓
สัมบูรณ์นิยมทางการเมือง, ลัทธิ	๘๗๘
สัมโภคกาย	๓๘๙, ๓๙๐
สาธารณรัฐ	๙๑๓, ๙๘๖, ๙๘๗
สาธารณรัฐ, ระบบ	๘๘๒
สามคัมภีร์, นิกาย	๔๑๗, ๔๒๓
สายกลาง, หนังสือเรื่อง	๒๐๕
สารานุกรม	๕๙๑, ๕๙๒
สินชิงเนียน	๙๑๕
สิ่วกวางฉี	๗๒๔
สุขาวดี, นิกาย	๔๑๖, ๔๖๗, ๔๖๘
สุขาวดีวิสุทธิสูตร	๔๖๙
สุขาวดีวิสุทธิสูตร, คัมภีร์	๔๖๘
สุขาวดีสังคหะ	๔๗๕
สุยชู	๗๑๗, ๗๑๘
สุสุกิ, ดี. ที., ดร.	๔๘๔
เสมอภาคทางการเมืองเศรษฐกิจ, ลัทธิ	๗๘๙
เสรีนิยม, ลัทธิ	๙๐๖, ๙๐๙, ๑๐๒๕-๑๐๒๗, ๑๐๔๔
เล็งโกวผั่น	๗๘๐, ๗๘๑, ๗๘๙, ๘๐๑, ๘๐๗, ๘๐๙, ๘๑๓, ๘๓๔
เสี่ย, ราชวงศ์	๖, ๑๒, ๑๗, ๑๘

๑๐๕๙

เสียง, ที. เอฟ. ๘๙๐, ๘๙๓-๘๙๕
เสียงทิงฟู ๘๙๐, ๘๙๓
โสหลี่, สماعيل ๗๓๗

ห

หนังสือของเจ้าชาย ๑๗๓
หนังสือที่ว่าด้วยพิธีรีตองต่างๆ ๑๖๘
หนังสือว่าด้วยความเปลี่ยนแปลง ๒๖๒
หมาเหียน ๓๔๓
หมาดวนหลิน ๕๙๙, ๖๐๐, ๖๐๑
หมิ่นเซิงจู้ ๘๗๕
หยาง ๑๔๗, ๒๖๑, ๒๖๗, ๒๖๘, ๓๕๓,
๓๖๒, ๔๐๗, ๖๑๔, ๖๑๕, ๖๑๗, ๖๒๘,
๖๓๘, ๖๔๑, ๖๔๒, ๖๔๙, ๖๕๒, ๖๙๗
หยางกวางเสียน ๗๑๔
หยางจู ๑๒๗, ๑๔๒, ๓๖๓, ๓๗๐, ๕๔๕
หยางฉวง ๖๓๐
หยางเซียง ๓๑๒, ๓๑๓
หยางซวง ๖๑๖
หยางเยียน ๕๑๕, ๕๑๗, ๕๑๘, ๕๒๔, ๕๕๓
หยางลิวซิง ๗๗๙, ๗๘๑, ๗๙๒
หยิน, ราชวงศ์ ๖, ๑๘
หยิน, อาณาจักร ๑๗
หยินฮงเจิง ๗๔๗
หวุ่นจี ๓๕๙
หวุ่นยว่น ๗๑๔, ๗๑๕
หวิรมัน ๔๑๕
หลักมณฑุขธรรม ๓๘
หลิงจื่อเหียน ๕๙๖
หลินจิ ๔๙๗
หลินจิ, นิกาย ๔๘๔, ๔๘๕
หลินเซลิ่ว ๗๖๐, ๗๖๒, ๗๖๓,

หลิวจี ๒๐๘, ๒๑๔, ๒๑๖
หลิวเซาซี ๑๐๑๐, ๑๐๑๘,
๑๐๒๕, ๑๐๔๓, ๑๐๔๔
หลิวตุงไหล ๕๙๖
หลิวยิว ๘๙๔
หลี่ ๔๑, ๔๒, ๑๕๖, ๑๕๗
หลี่กุง ๗๑๒, ๗๑๓
หลี่จี ๗
หลี่จื่อเส้า ๗๒๓-๗๒๕
หลี่ซิวเจิง ๗๘๑
หลี่ซื่อ ๑๔๓, ๑๗๓, ๑๙๔
หลี่ต้าเจา ๙๖๓
หลี่ฮงจาง ๗๘๐, ๘๐๑,
๘๐๗, ๘๐๙, ๘๑๓, ๘๓๔
หลุ่นเหิง ๓๑๕
หลู่, แคว้น ๘, ๒๓, ๒๔
หลู่จิวยว่น ๖๖๔
หลู่จื่อ ๕๑๘, ๕๑๙, ๕๒๑-๕๒๓
หลู่ซู่เหียน ๖๖๙
หลู่เซียงฉาน ๖๖๔, ๖๖๘, ๖๖๙
หวายนานจื่อ ๒๑๙, ๒๕๓, ๒๕๔, ๒๖๓
หวาง, พิธี ๑๖
หวางชวนฉาน ๖๙๔
หวางซุง ๓๐๙, ๓๑๕-๓๑๗
หวางไฮวเหริน ๖๖๙
หวางเทา ๘๑๓, ๘๑๘, ๘๒๔, ๘๒๕
หวางปี ๓๕๐, ๓๕๙
หวางฟูจิ ๗๑๒
หวางฟูจื่อ ๖๙๔-๖๙๖, ๖๙๙, ๘๔๗
หวางมั่ง ๓๐๓, ๓๐๕
หวางเม้งปู ๗๒๖

๑๐๖๐

หวางยางมิ่ง	๖๑๑, ๖๖๙, ๖๗๐, ๖๗๑, ๖๗๘, ๖๘๐, ๖๘๑, ๖๘๔, ๖๙๕, ๗๐๔, ๗๑๐, ๗๑๒, ๘๘๒, ๘๘๓, ๙๕๐
หวางหุย	๓๖๖, ๓๖๘
หวางอันซื่อ	๕๔๐, ๕๔๑, ๕๔๙, ๕๖๔-๕๖๗, ๕๖๙, ๕๗๕, ๕๗๗, ๕๗๘, ๕๘๑, ๕๘๖, ๕๘๘-๕๙๐, ๖๘๐
หว่านจาง	๑๓๙
หว่านซื่อทง	๗๑๑
หุย, แคว้น	๒๑
หุยซื่อ	๔๓๐
หุยป้อหยาง	๓๗๑
หุยยว่น	๗๖๒, ๗๖๘-๗๗๐, ๗๗๖
หฺว	๒๖
หฺว, กษัตริย์	๖
หฺวกวาง	๒๑๓, ๒๑๔
หฺวจื่อหฺย	๙๔๐, ๙๔๒, ๙๔๓
หฺวเป่ยฟุ	๘๙๑
หฺวสือลิว	๗๖๗
หฺว	๑๔
หฺวปิงสูง	๙๕๕-๙๕๗
หฺวเยี่ยน	๓๕๐, ๓๕๙
หฺวเยี่ยน	๔๖๐
หฺวเยี่ยน, นิกาย	๔๑๑, ๔๑๖, ๔๑๗, ๔๖๑
หฺนยาน	๔๑๐, ๔๖๑
หฺนยาน, คัมภีร์	๔๑๑
หฺนยาน, นิกาย	๓๘๖, ๓๙๐, ๔๑๕, ๔๑๖
หฺยซื่อ	๑๑๑-๑๑๔, ๔๔๔
หฺยซื่อ	๘๙๓, ๙๑๘, ๙๑๙, ๙๒๔, ๙๒๕, ๙๒๙, ๙๓๒, ๙๔๐, ๙๔๔, ๙๕๓, ๙๕๖, ๙๖๑
หฺยซื่อ, ดร.	๔๘๔
เหตุผลนิยม	๑๐๐๖

เหตุผลนิยม, ลัทธิ	๑๐๐๗
เหย์เต้หฺย	๘๓๘
เหี่ยนยว่น	๗๑๒
เหริน	๒๕, ๓๘, ๑๒๗, ๖๓๖, ๖๕๗, ๖๕๙, ๖๖๙, ๗๐๖, ๘๒๖, ๘๔๘, ๙๕๒
เหลียงเจี๊ยะ	๔๘๕
เหลียงซื่อเฉา	๘๔๗, ๘๕๑-๘๕๓, ๘๖๑, ๘๖๒, ๙๓๘, ๙๔๑, ๙๔๒, ๙๔๓, ๙๔๘
เหลียงซุ่มิ่ง	๙๔๗, ๙๕๐
เหวิน	๒๖
เหวิน, กษัตริย์	๖, ๑๙

๑

อภิธรรม, นิกาย	๔๒๓
อภิธรรมโกษะ	๔๑๕
อภิปรัชญา	๖๑๒, ๖๒๒, ๗๑๒, ๘๓๘-๙๔๐, ๙๕๑
อมรรัตย์	๓๗๓
อมฤตภาพ	๓๙๙
อมิตาภสูตร	๔๑๗
อมิตาภะ	๔๖๙
อมิตาภะพุทธเจ้า	๓๙๐, ๔๖๗, ๔๖๘
อวตัมสภสูตร	๔๑๗, ๔๖๐
อวสานมหายาน	๔๖๑
อวิชา	๓๘๕
อสังคะ	๔๓๐
อักษรานุกรมภูมิศาสตร์	๗๖๘-๗๗๑
อิตตา	๓๘๔, ๓๘๕, ๔๐๖
อิตตาทิปไตย	๘๖๒
อันซื่อเกา	๔๘๓
อันติมะ	๖๔๐, ๖๔๑
อาตมัน	๔๐๖

๑๐๖๑

อ้ายกุ้ง	๑๗๐	ฮั่นจิน	๓๓๘
อาสยวิญญาน	๔๓๓, ๔๓๔	ฮั่นชู	๒๐๙, ๒๑๓, ๒๔๔, ๓๐๖, ๓๔๔, ๓๔๕
อำเภอ, ระบบ	๗๐๙	ฮั่นเผ่	๑๗๓, ๑๗๕
อิสลาม, ศาสนา	๗๓๕, ๗๓๘, ๗๘๒	ฮั่นเผ่จื่อ	๑๗๔, ๑๗๖, ๑๗๘
อี	๑๒๗	ฮั่นเฟ่	๑๔๓
อี-กวน เต้า	๗๓๗	ฮั่นยิว	๕๒๖, ๕๒๗, ๕๒๙,
อีจิง	๖, ๒๖๒		๕๓๕, ๕๓๙, ๕๔๑, ๕๔๒
อีฉ้วน	๔๘๔, ๔๙๗	ฮั่นสมัยแรก, ราชวงศ์	๒๓๘, ๒๓๙, ๒๘๒,
อุตสาหกรรมเกลือ	๒๙๗		๒๙๕, ๓๓๓, ๓๓๔, ๓๔๔
อุตสาหกรรมเหล็ก	๒๙๗	ฮั่นสมัยหลัง, ราชวงศ์	๓๔๔
อุปนิษัท	๔๐๖	ฮินดู, ศาสนา	๓๘๕
เอกเทวนิยม, ลัทธิ	๗๘๑, ๗๘๒	ฮิวม์	๔๓๑
เอกภาพที่ยิ่งใหญ่	๘๒๕	ฮุงชิวฉ้วน	๗๘๒
เองเกลส์	๙๙๔, ๙๙๕, ๙๙๙,	ฮุงชุยฉ้วน	๘๑๙, ๘๕๙
	๑๐๐๕, ๑๐๑๑, ๑๐๑๒	ฮุงสวฉ้วน	๗๗๖, ๗๗๗, ๘๙๔
เอียว	๕, ๑๓, ๑๔, ๒๖	ฮุงสยฉ้วน	๘๙๗
เอียว, กษัตริย์	๗	ฮุงเหมิน	๗๔๗, ๗๔๘
โกฎมา ชิเกโนบุ	๘๖๑	ฮุงเหรินกัน	๗๘๑
โอวหย่างสว	๕๔๑, ๕๔๒, ๕๔๖,	ฮุงเหลียงจิ	๗๒๑
	๕๔๘, ๕๖๑, ๕๙๑, ๕๙๒	ฮุยเจา	๔๙๗
		ฮุยฉ้วน	๔๐๐, ๔๐๑, ๔๐๓
ฮ		ฮุยเหมิง	๔๘๓-๔๘๕
ฮวงซุงลี	๖๘๓, ๖๘๔, ๗๐๘,	ฮูจี้สย	๖๔๗
	๗๑๑, ๗๑๒, ๗๑๔, ๘๔๗	ฮูฉ้วน	๕๓๘-๕๔๑, ๕๕๐
ฮ้วงตี้	๖๗	ฮูหยู	๗๑๑
ฮวน	๒๔	ฮูอันโก้ว	๖๔๗
ฮวนทวน	๑๑๑	ฮูฮั่นหมิน	๘๖๑, ๘๖๓, ๘๖๔, ๘๙๑
ฮั่น, ราชวงศ์	๖, ๗, ๖๙	เฮเกล	๙๙๕
ฮั่นเกาตี้	๖๘๕	ไฮ-โกว ทุ-จื่อ	๗๗๐